

Sven Winnell 15 mars 2019:

**Om Europa, klimatet, FNs mål, mänskliga
verksamheter, inrikespolitik, bostadspolitik
och artiklar 16 februari - 12 mars om
Svenska inrikes förhållanden.**

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzc.pdf>

Sven Winnell 15 mars 2019:

Om Europa, klimatet, FN:s mål, mänskliga verksamheter, inrikespolitik, bostadspolitik och artiklar 16 februari -

12 mars om Svenska inrikes förhållanden.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzc.pdf>

Innehåll:

Sida

5   **Dags för en förnyelse av Europa**

8   **Så hade historiens skickligaste statsmän hanterat klimatkrisen**

12   **Hållbar utveckling bör bli ett övergripande mål för all politik**

15   **17 globala mål för hållbar utveckling**

15   Ingen fattigdom
Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.

16   Ingen hunger
Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

- 18   Hälsa och välbefinnande
Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.
- 19   God utbildning för alla
Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.
- 21   Jämställdhet
Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.
- 22   Rent vatten och sanitet
Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.
- 24   Hållbar energi för alla
Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.
- 25   Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.
- 27   Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.
- 28   Minskad ojämlikhet
Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.

30	Hållbara städer och samhällen Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.	42	Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
32	Hållbar konsumtion och produktion Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.	43	Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
34	Bekämpa klimatförändringen Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.	46	Utvecklingens krafter.
35	Hav och marina resurser Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.	47	Systemet för mänskliga verksamheter.
36	Ekosystem och biologisk mångfald Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.	50	Den fundamentala påverkanskedjan
38	Fredliga och inkluderande samhällen Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.	52	Sven Winnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
39	Genomförande och globalt partnerskap Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.	54	Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
		56	Politikområden för politiken
		58	Skattekras slår hårt mot välfärd i glesbygden
		60	Befolkningsutvecklingen i Sveriges kommuner
		60	Kämpaglöd ska rädda Sorsele – trots att de unga flyr
		65	SKL: Digitalisering ett sätt att klara av äldreboomen
		67	Sorseles hopp står till återvändare och invandrare
		69	Regeringen bör ha en regionplanering för jämlikhet som visar alla förhållanden och skillnader i landets olika delar: hur var det, är det, kan det bli och bör det bli?
		70	Befolkningsstorlek per kommun, 2015
		71	Var finns rum för våra barn? – en rapport om trångboddheten i Sverige
		72	Antal hushåll efter hushållstyp
		76	Våren 2018 har de i kapitel 7 i 11 maj 2015 föreslagna lägenhetstyperna förbättrats ifråga om balkongerna, alla rum har som regel direkt utgång till rymliga balkonger, något som i

hög grad ökar bruksvärdet, isynnerhet för dem som byter från småhuslägenheter till mindre lägenheter i flerbostadshus.

- 76 **De föreslagna nya lägenhetstyperna**
- 79 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
- 76 Bostad 2 rum och kök i större skala
- 80 Bostad 3 rum och kök i större skala
- 81 Tillägg 2 rum till lägenhet 2 rum och kök så att det blir 4 rum och kök.
- 82 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
Studentbostäderna är i par och till dem hör gemensamt entré, badrum och kök.
- 83 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
- 86 Det är viktigt med rejäla balkonger.
- 87 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket.
- 88 Trångboddhet
- 89 Trångboddheten i storstadsregionerna

- 92 **Artiklar 16 februari - 12 mars 2019 om svenska**
- 749 **inrikes förhållanden**

”Dags för en förnyelse av Europa”

DN TISDAG 5 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190305

Medborgare i Europa, när jag nu tar mig friheten att vända mig direkt till er, är det inte bara med anledning av vår gemensamma historia och våra värderingar. Det beror på att läget är akut. EU-valen, som hålls 23–26 maj, blir avgörande för Europas framtid. Sedan andra världskriget har Europa aldrig behövts så mycket. Ändå har Europa aldrig varit i lika stor fara, skriver Frankrikes president Emmanuel Macron.

Brexit är en symbol för detta. En symbol för krisen i Europa, som inte har kunnat uppfylla folkens behov av skydd i samtida krissituationer.

Men också en symbol för den europeiska fällan. Fällan är inte att höra till Europeiska unionen; fällan är de lögnar och den ansvarslöshet som kan förstöra unionen. Vem sade sanningen till britterna om deras framtid efter Brexit? Vem sade att de skulle förlora tillgången till den europeiska marknaden? Vem talade om riskerna för freden på Irland om man återgick till den forna gränsen? Ett nationalistiskt tillbakadragande innebär att förkasta utan att erbjuda en lösning. Och denna fälla hotar hela Europa: De som utnyttjar missnöjet, och får hjälp av falsk information, lovar allt och dess motsats.

Inför dessa manipulationer måste vi stå starka. Vara stolta och klarsynta. Förklara vad Europa är. Nämligen en historisk framgång: en ödelagd kontinent som försonades i ett aldrig tidigare skådat projekt för fred, välbefinnande och frihet. Det får vi aldrig glömma. Detta projekt fortsätter att skydda oss i dag. Vilket land kan klara sig allena mot stormakternas aggressiva strategier? Vem kan ensam säga sig vara oberoende gentemot de digitala jättarna? Hur skulle vi kunna stå emot den finansiella kapitalismens kriser utan euron, som är en styrka för hela unionen? Europa är också tusentals projekt som förändrat så mycket i våra territorier, en skola som renoverats, en väg som byggts, en snabb internetanslutning som äntligen kommit. Denna kamp kräver ett dagligt engagemang, för både Europa och freden kan aldrig uppnås för gott. I Frankrikes namn för jag oavslutligen denna kamp för att utveckla Europa och försvara denna modell. Vi har visat att det som sades vara ouppnåeligt, alltså att skapa ett europeiskt försvar eller skydda sociala rättigheter, var möjligt.

Men mer måste göras, och snabbare. För det finns en annan fälla, nämligen status quo och resignation. Vid stora kriser i världen får vi ofta frågan: "Var är Europa? Vad gör Europa?" De som frågar ser Europa som en marknad utan själ. Men Europa är inte bara en marknad, utan även ett projekt. En marknad är nyttig, men detta får inte överskugga behovet av skyddande gränser och gemensamma värderingar. Nationalisterna tar fel när de säger sig försvara vår identitet genom att minska EU:s inflytande. Det är den europeiska civilisationen som förenar oss, som ger oss frihet och skydd. Men de som inte vill ändra någonting misstar sig också, de förnekar rädslorna bland våra folk, tvivlen som försvagar våra demokratier. Vi har nu nått en tidpunkt som är avgörande för vår kontinent, när vi tillsammans måste både politiskt och kulturellt skapa formerna för vår civilisation på nytt i en föränderlig värld.

Det är dags för en Förnyelse av Europa. I stället för att vända oss inåt och splittras, föreslår jag att vi tillsammans bygger upp denna Förnyelse kring tre ambitioner: frihet, skydd och framsteg.

1 Försvara vår frihet. Den europeiska modellen baserar sig på individens frihet, en mångfald av åsikter och kreativitet. Vår främsta frihet är den demokratiska friheten att välja våra ledare genom val. Men främmande makter försöker varje gång påverka medborgarnas valbeteende. Jag föreslår inrättande av en europeisk byrå för skydd av demokratierna, som tillhandahåller alla medlemsstater europeiska experter, vars uppgift är att skydda staternas valprocess mot cyberattacker och manipulationer. För att slå vakt om vår självständighet borde vi också förbjuda att politiska partier i Europa finansieras av främmande makter. Vi borde genom europeiska riktlinjer förbjuda alla hat- och våldsbejakande inlägg på internet, eftersom respekt för individen är själva grundvalen för vår civilisation.

2 Skydda vår kontinent. Europeiska unionen, som byggdes på en intern försoning, har glömt att se realistiskt på världen. Ingen gemenskap kan skapa en tillhörighetskänsla, om den inte har gränser som den skyddar. En gräns innebär frihet i säkerhet. Därför måste vi omstrukturera Schengenområdet: Alla som vill vara med måste uppfylla skyldigheter relaterade till ansvar (noggrann kontroll vid gränserna) och solidaritet (identisk asylpolitik, med samma regler för mottagande och avvisning). Vi behöver stärka insatserna med en gemensam gränspolis och en europeisk asylbyrå, stränga kontrollskyldigheter, en europeisk solidaritet som alla länder bidrar till under överinseende av det Europeiska rådet för inre säkerhet. Vad gäller migrationen tror jag på ett Europa som skyddar såväl sina värderingar som sina gränser.

Samma krav ska gälla för försvaret. Betydande framsteg har gjorts de två senaste åren, men vi måste ha tydliga riktlinjer i form av ett försvars- och säkerhetsfördrag som definierar våra absolut nödvändiga åligganden, i samarbete med Nato och våra europeiska allierade: ökade militärkostnader, en fungerande ömsesidig försvarsklausul, och ett Europeiskt säkerhetsråd som förbereder våra kollektiva beslut tillsammans med Storbritannien.

Våra gränser ska också säkerställa en rättvis konkurrens. Vilken makt i världen skulle acceptera att genomföra handelsutbyten med någon som inte respekterar några regler? Vi kan inte bara tåla och ta emot. Vi måste reformera vår konkurrenspolitik och omarbete vår handelspolitik: vidta sanktioner mot eller förbjuda de företag i Europa som skadar våra strategiska intressen och våra grundläggande värderingar (som exempelvis miljöstandarder, dataskydd och ett rättvist skattesystem), gå in för en europeisk preferens i strategiska industrier och offentliga upphandlingar, som våra amerikanska och kinesiska konkurrenter gör.

3 Hitta tillbaka till framstegsandan. Europa är inte en andra rangens makt. Hela Europa står i främsta ledet och har alltid definierat standarderna för framsteg. Därför ska det europeiska projektet grunda sig mer på konvergens än på konkurrens: Europa, där den sociala tryggheten skapades, borde införa för alla arbetstagare, från öst till väst och från norr till söder, ett socialskydd som garanterar dem samma lön på en och samma arbetsplats, och en europeisk minimilön, som anpassas till varje land och diskuteras kollektivt varje år. Att återknyta till framstegsandan innebär dessutom att ta upp kampen för miljön. Hur kan vi se våra barn i ansiktet, om vi inte minskar vår klimatpåverkan?

Europeiska unionen måste ställa upp sitt mål – få bort kolet till år 2050, halvera pesticiderna till 2025 – och anpassa politiken därefter. Det bör ske genom en europeisk klimatbank för att finansiera den ekologiska omställningen, ett europeiskt hälsovårdsorgan för att förstärka kontrollerna av våra livsmedel, och en oberoende vetenskaplig utvärdering av hälso- och miljöfarliga ämnen för att möta hotet från lobbygrupper. Detta krav ska styra våra handlingar: både Europeiska centralbanken och EU-kommissionen, samt EU-budgeten och investeringsplanen för Europa, alla våra institutioner ska ta hänsyn till klimatfrågan.

Framsteg och frihet innebär att kunna leva av sitt arbete: Europa måste vara förutseende för att kunna skapa sysselsättning. Därför är det nödvändigt att inte bara reglera de digitala jättarna genom att skapa en europeisk övervakning av de stora plattformarna (snabba sanktioner mot konkurrensbrott, transparenta algoritmer, med mera), men även finansiera innovation genom att ge det nya Europeiska innovationsrådet en budget i klass med motsvarande amerikanska budget, för att gå i spetsen för de nya teknologiska omvälvningarna, som till exempel artificiell intelligens.

Ett Europa som blickar ut i världen ska vara vänt mot Afrika, som vi bör ingå en framtidspakt med. Genom att acceptera ett gemensamt öde, stödja Afrikas utveckling ambitiöst och inte defensivt: med investeringar, partnerskap på universitetsnivå, utbildning för flickor med mera.

Frihet, skydd, framsteg. På dessa grundpelare ska vi bygga en Förnyelse av Europa. Vi kan inte låta nationalisterna, som inte har någon lösning att erbjuda, utnyttja missnöjet bland våra folk. Vi kan inte vara sömngångare i ett kraftlöst Europa. Vi kan inte nöja oss med rutiner och magiska formler. Den europeiska humanismen kräver handling. Överallt vill medborgarna delta i förändringen.

Därför ska vi innan slutet av året, tillsammans med representanter för europeiska institutioner och stater, inrätta en Konferens för Europa för att framlägga alla förändringar som är nödvändiga för vårt politiska projekt, utan tabu, utan att ens revidera fördragen. Denna konferens skulle ta med medborgarpaneler, höra universitetslärare, arbetsmarknadsparter, representanter för religiösa och andliga samfund. Den skulle utarbeta en färdplan för Europeiska unionen och omsätta de viktigaste prioriteterna i konkreta handlingar. Det skulle leda till en del motsättningar, men är det bättre med ett Europa som står stilla eller ett Europa som går framåt, ibland i olika takt, men öppet för alla?

I detta Europa kommer folken verkligen att ha tagit kontrollen över sin framtid. I detta Europa är jag säker på att Storbritannien har sin plats. Medborgare i Europa, Brexit-dödläget är en läxa för oss alla. Men vi kan gå vidare och ge de kommande valen och vårt projekt en mening. Det är ni som får avgöra om Europa och därtill hörande framstegsidéer blir något mer än en historisk parentes. Det är det val jag förordar, för att tillsammans lägga ut kursen för en Förnyelse av Europa.

Emmanuel Macron, Frankrikes president "

" Så hade historiens skickligaste statsmän hanterat klimatkrisen

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Hur hade en statskonstnär som Axel Oxenstierna sett på klimat-hotet? Han hade förstått att politiken måste hjälpa marknaden – och dessutom formulera mål och verktyg för att mobilisera människor i alla länder. Ett hundra dollar per ton i koldioxidskatt borde bli klimatdiplomatins huvuduppgift under de kommande åren, skriver historikern Gunnar Wetterberg.

För tjugo år sedan arbetade jag med en biografi över Axel Oxenstierna. Den blev mycket längre än jag hade trott – det fanns en mycket märkvärdigare historia än bara 1600-talets krig att berätta. Oxenstiernas statskonst är tidlös – han hade en makalös förmåga att skilja stort från smått, att välja åtgärder som satte stenar i rullning med minsta möjliga ansträngning.

Koldioxidutsläppen måste bli den första stora uppgiften som världens nationer hanterar och löser tillsammans. Då är det en givande tankelek att fundera över, hur den gamle kanslern skulle ha gått till väga.

Först och främst skulle nog det internationella samarbetet ha kommit. Under 1970- och 1980-talen var jag förhandlare i FN-systemet och OECD. Det var en bedrövlig tid. Tilltron till marknaden visste bokstavligen inga gränser, allt skulle kommersen ordna. Det internationella samarbetet sågs som lite föråldrat och smått löjeväckande, regelverket och institutionerna vittrade ner.

Två kriser vände detta: klimatet och Lehman Brothers. De hotande sammanbrotten bäddade för politikens återkomst. Till slut väckte Parisavtalet fram med hela sitt uppföljningsmaskineri. Det var ett första steg i det internationella samarbetets pånyttfödelse, men det krävs många fler.

Man kan inte nog betona vikten av politiska överenskommelser och åtgärder. Även om det är utmärkt att var och en uppmanas att göra mer för att bidra till klimatfrågans lösning, så är det alldeles avgörande att staterna drar marknaderna åt rätt håll. För att komma åt de stora utsläppen måste ekonomins stora aktörer på halsbrytande kort tid byta ut både teknik och affärsmodeller.

För att åstadkomma detta är Parisavtalet än så länge otillräckligt. Det grundläggande problemet är att klimathotet är internationellt, men Parisavtalets mekanismer är i allt väsentligt nationella. Varje stat ska redovisa hur den tänker bromsa utsläppen, men allt tyder på att de hittills utlovade åtgärderna inte kommer att räcka.

Med ansvaret splittrat måste de enskilda staterna vända sina åtgärder inåt. Rabaldret om den svenska flygskatten bär syn för sägen: varför ska en enskild stat göra något som riskerar att gynna andra? Då försöker regeringarna klara sina bidrag med åtgärder som bara berör den egna befolkningen – men då riskerar både politikerna och klimatpolitiken att förlora legitimitet, som i de gula västarnas Frankrike.

Om åtgärderna ska bli effektiva måste de också omfatta alla varor och tjänster i den internationella handeln. Om man ska komma åt exporten och andra konkurrensutsatta sektorer måste staterna komma överens om spelregler som gäller för alla.

Därför borde koldioxidskatten bli klimatdiplomatins huvuduppgift under de kommande åren. Genom att beskatta alla utsläpp ökar pressen att minska dem. Koldioxidskatten kommer också att begränsa utsläppen från transporterna, vare sig det handlar om solsugna flygrese- närer eller paket från Wish och Alibaba.

Genom att ta betalt för alla utsläpp åstadkommer man långt mer än med punktvisa åtgärder här och var. En kraftfull koldioxidskatt banar väg för de nya teknologier som behövs för att minska utsläppen. Bidrag kan bara riktas mot de problem vi känner till redan i dag; koldioxidskatten kan sporra fantasin och uppfinningsrikedomen till lösningar över hela registret, klurigheter som vi i dag inte ens kan föreställa oss.

Det har ekonomerna predikat i flera årtionden. I samband med att William Nordhaus tog emot ekonomipriset till Alfred Nobels minne höll han en föreläsning för Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS). Nordhaus argumenterade kraftfullt för en skatt på 100 dollar per ton koldioxid, som stegvis borde höjas till 200 dollar för att ge full effekt. Sverige hör i dag till de länder som har den högsta koldioxid- skatten i världen – på 125 dollar per ton – men den omfattar inte exportindustrin.

Nyligen gick Alan Greenspan, Ben Bernanke och Janet Yellen ut i Wall Street Journal tillsammans med en rad ekonomipristagare. De pläderade för att USA borde ta steget. Pengarna från skatten skulle samlas och med jämna mellanrum delas ut som en klumpsumma till alla medborgare, lika för alla. På så vis skulle de fattiga kompenseras för konsumenternas ökade kostnader. Det är en tänkbar teknik för att öka det folkliga stödet genom rättvis fördelning.

De gamla cheferna för Federal Reserve stannade vid att föreslå 40 dollar per ton. Inte ens USA vågar införa en tillräckligt hög skatt på egen hand. Det understryker behovet av att Parisavtalet utvidgas till att också innefatta överenskommelser om koldioxidskatter och andra åtgärder, som påverkar handeln över gränserna och ländernas konkurrens med varandra.

Därför måste 100-dollarmålet bli den svenska utrikes- och EU-politikens huvudfråga under de närmaste åren. Den svenska regeringen borde samla våra erfarenheter av skatten och dela med sig av dem till andra, för att visa vad som är möjligt och vilka problem som behöver lösas. Kandidaterna i vårens EU-val borde åka till Bryssel och Strasbourg för att sätta EU-parlamentets press på regeringarna. EU är stort nog att på egen hand kunna införa beskattningen på den inre marknaden, precis som Fed-cheferna föreslagit för USA:s del. För det andra tror jag Axel Oxenstierna skulle ha ställt frågan: Vilka åtgärder är mest effektiva?

FN:s internationella klimatpanel (IPCC) har gjort ovärderlig nytta genom att envist analysera klimatförändringarna och lägga grunden för 1,5-gradersmålet. Men på samma sätt borde tänkbara åtgärder och teknologier också analyseras, så att staterna och den allmänna opinionen kan få hjälp att hitta de mest effektiva vägarna att minska utsläppen. IPCC borde få en systerkommitté av praktiker, och i varje land borde det finnas liknande organ som bryter ned analyserna på nationell nivå.

Med sådana organ skulle debatten om miljöpolitikens åtgärder kunna hyfsas. Hur stor verkan har ett dieselförbud 2030, om bilisterna de närmaste åren köper bensinbilar i stället? Vilka faror och fördelar skulle finnas med en förnyad utveckling av kärnkraften? Vilka tekniker

måste vi använda i jordbruket, om vi ska försörja tio miljarder människor och samtidigt öka skogens roll som kolsänka? Med en vetenskapligt underbyggd samsyn i sådana frågor skulle det vara lättare att komma överens om internationella avtal och nationella åtgärder.

Men Axel Oxenstierna skulle inte ha satt hela sin lit till det internationella samarbetet. Han skulle ha ställt frågan: hur kan Sverige göra sitt för att driva utvecklingen framåt?

Argumentet att det är billigare för Sverige att minska utsläpp i andra länder håller inte. Även om klimatbiståndet har en viktig roll att spela, så måste Sverige också agera laboratorium och ta fram teknik och lösningar som kan användas av andra.

Det allra viktigaste bidraget kan vi lämna genom att forska och utveckla den skogsbaserade industrin. Träet är vår märkvärdigaste råvara. Generationer uppfinnare har drömt om verkets möjligheter. Alfred Nobel tog fram en svart klänning i konstsilke, under andra världskriget fick kossorna äta cellulosa spetsad med sirap för att människorna skulle få säd till bröd och gröt.

I dag har forskningen kommit ikapp drömmarna. Skogen är inte bara kolsänka, den rymmer löftet om att oljeparentesen kanske är på väg att ta slut. Träkläderna är en växande verklighet, talloljan ger diesel till bilar och flygbolagen nosar på nya bränslen ur ligninet.

Mellan 30 och 60 procent av alla husens utsläpp hänger samman med själva byggandet. Cement svarar för sex procent av alla världens koldioxidutsläpp. Stål står för ytterligare åtta procent – och av det används hälften att bygga med. Till detta kommer all energi som går

till belysning, uppvärmning och luftkonditionering. Hur vi bor borde vara ett av klimatarbetets största bekymmer.

Just där kan Sverige bana väg för en viktig minskning av utsläppen. Med ny teknik har det blivit möjligt att limma samman bräder till balkar och låta trä ersätta stål och betong. En träbalk drar bara en sjättedel så mycket energi vid tillverkningen som en stålbalk. Träet väger mindre än de andra materialen, och drar därmed inte lika mycket energi vid transporter och grundläggning.

För att nå dit har staten en nyckelroll. Den offentliga sektorn är byggarnas viktigaste beställare – myndigheter, landsting och kommuner kan ta täten i träbyggandet. För att det ska bli praktiskt möjligt är utbildningen en nyckelfråga. Arkitekter, byggingenjörer och byggjobbare måste bli minst lika bra på trä som betong.

Med mer trä kommer skogsbruket att bli bättre betalt. Då blir fler träd planterade, inte bara i Sverige utan ännu mer i andra länder som behöver dem ännu mer. Häromveckan spekulerade The Economist i att olönsamma jordar i England skulle beskogas, när EU-stödet faller bort – i så fall en av de få positiva Brexitföljderna.

Axel Oxenstierna skulle också ha lagt stor vikt vid vilka som ska göra jobbet. Han hade en makalös förmåga att skaka fram duktigt folk till de viktigaste uppgifterna – också när han tvingades gå runt de adelsprivilegier som han själv hade utverkat. De skickligaste och mest uppslagsrika forskarna, praktikerna, diplomaterna och politikerna måste dras in i klimatarbetet. Det duger inte längre att svensk EU-politik

hanteras med vänster hand – det är tillsammans med Europa vi kan göra mest för att rädda framtiden.

Gunnar Wetterberg historiker och författare, senast till boken ”Träd. En vandring i den svenska skogen”. "

”Hållbar utveckling bör bli ett övergripande mål för all politik”

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190311

För att de 17 målen i FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling ska nås föreslår vi att statens budget, förvaltningspolitiken, myndighetsstyrningen och utredningsväsendet alla ställs om för hållbar utveckling. En Agenda 2030-kommitté bör utses för att fortlöpande utvärdera läget och lägga fram nya förslag, skriver Agenda 2030-delegationen.

Det krävs omställning och krafttag i alla länder för att nå målen i Agenda 2030. Den globala utvecklingen är komplex. Fattigdomen minskar, fler barn går i skola och uttunnningen av ozonskiktet har stoppats. Samtidigt ökar antalet hungriga för första gången på ett decennium, miljontals människor är på flykt och klimatfrågan blir alltmer akut. FN:s Agenda 2030 visar att de globala samhällsutmaningarna är sammanflätade. De måste därför också hanteras sammanhållet.

Sverige faller väl ut i internationella jämförelser rörande hållbar utveckling. Välfärdssamhället och den breda politiska enigheten om klimatpolitiken gör att förutsättningarna för en omställning i Sverige är relativt goda. Samtidigt står vi inför betydande utmaningar med ohållbara konsumtionsmönster, ojämlikheter i hälsa och bristande integration. Statistiska centralbyrån (SCB) bedömer att Sverige uppfyller endast cirka 20 procent av de globala indikatorerna för Agenda 2030. Sverige måste med andra ord öka takten och låta

Agenda 2030 vara styrande de kommande tio åren. Vi har nationella mål, lagstiftning, strategier och handlingsplaner inom olika politikområden, men det finns gap mellan mål och resultat. De åtgärder som vidtas räcker inte. Delegationens förslag syftar därför till att få bättre koordinerade mål och stärkta förutsättningar så att beslut och åtgärder bidrar till en hållbar utveckling.

Mål, strategier och styrmedel utvecklas ofta separat inom olika områden. Det gör att synergier eller målkonflikter lätt förbises. Agenda 2030 visar att detta förhållningssätt inte fungerar i längden. Hållbar utveckling måste bli det övergripande målet för all politik och därför integreras i ordinarie processer. Den statliga budgetprocessen, förvaltningspolitiken, myndighetsstyrningen och utredningsväsendet bör organiseras för att främja en hållbar utveckling. Delegationen föreslår därför ett riksdagsbundet nationellt mål för Agenda 2030-arbetet, en justering av det förvaltningspolitiska målet och att arbetet med genomförandet av agendan redovisas samlat i budgetpropositionen.

Frågan om hållbarhetskrav vid offentlig upphandling har varit en av de oftast återkommande i våra dialoger med såväl företrädare för offentlig verksamhet som med representanter för näringslivet. Bilden som framkommit är att det i för liten utsträckning ställs krav om hållbarhet i samband med offentlig upphandling. Offentlig upphandling kan och ska användas för att påverka i en hållbar riktning.

Den lokala och regionala nivån spelar en nyckelroll för Agenda 2030. En stor del av ansvaret för viktiga åtgärder inom vård, skola, omsorg och samhällsplanering ligger på kommuner och landsting som också har närhet till medborgarna. Därför föreslår delegationen bland annat att regeringen ingår ett handslag med Sveriges kommuner och

landsting (SKL). Det behövs en gemensam programförklaring för genomförandet av agendan. Regeringen bör samtidigt tydliggöra ansvaret för hållbar utveckling inom det regionala utvecklingsarbetet. Ett väl fungerande näringsliv med hållbara affärsmodeller är en förutsättning för samhällets tillväxt, sysselsättning och innovation och för att förse samhället med de varor och tjänster som behövs för omställningen. Det krävs i många fall omfattande och långsiktiga satsningar från såväl privata som offentliga aktörer. Regeringen måste därför säkerställa långsiktiga spelregler över mandatperioderna som möjliggör investeringar som främjar hållbar utveckling. Svenska företag är i hög grad internationella och kan därför ha en positiv inverkan både nationellt och globalt. Många svenska företag ligger redan långt fram vad gäller internationella riktlinjer om hållbarhet. För att ytterligare stärka och underlätta detta arbete är det viktigt med förutsägbara regler som underlättar långsiktiga investeringar, men också att utreda en förstärkt nationell lagstiftning om företag och mänskliga rättigheter.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ger stabilitet och goda ekonomiska och sociala villkor för arbetstagare och arbetsgivare i Sverige. Arbetsmarknadens parter är viktiga i omställningen till ett hållbart välfärdssamhälle. Samtidigt kan ambitionen hos arbetsmarknadens parter höjas för att bidra till miljömässigt hållbar utveckling. Det kan exempelvis ske genom utvecklade omställningsavtal och särskilda överenskommelser eller avsiktsförklaringar som stimulerar miljömässig hållbarhet.

Civilsamhällets organisationer är en hörnsten i ett hållbart samhälle. En fråga som återkommande lyfts är osäkerheten gällande finansiering av deras verksamhet. Det är därför viktigt att bidragsgivningen är långsiktig. I många länder är det civila samhället under hot.

Regeringen bör därför stå upp för ett fritt och livskraftigt civilsamhälle och rätten att organisera sig.

Forsknings- och innovationsverksamhet behövs för att hitta lösningar på många utmaningar i Agenda 2030. Regeringen bör i kommande forskningspropositioner premiera utmaningsdriven forskning och innovation som bidrar till lösningar på hållbarhetsutmaningar. Behovet av transformativa förändringar är stort inom många sektorer, vilket kräver ett framåtsyftande och evidensbaserat beslutsunderlag. Agenda 2030 visar också hur olika samhällsutmaningar hör ihop. Detta ställer krav på ökad tvärdisciplinär kompetens, vilket bör premieras i större utsträckning än i dag.

Partnerskap och gemensamt ansvar är viktiga faktorer för att nå målen. Därför föreslår vi att en Agenda 2030-kommitté utses av regeringen. Den bör utvärdera arbetet och lägga förslag på nya åtgärder fram till år 2030. Att verka över sektorsgränser förutsätter en bred representation i kommittén. Inte minst barn och unga är viktiga aktörer för att driva det arbetet framåt. Vi föreslår även nationella och regionala dialogforum för att ge förankring på alla nivåer, i linje med agendans budskap om att ingen ska lämnas utanför.

Regeringen har uttryckt att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Sveriges goda utgångsläge både förpliktigar och möjliggör. En omställning är nödvändig och tiden är knapp. Ett ökat tempo i omställningen ger fördelar för organisationer och enskilda både i och utanför Sverige. Om alla svenska aktörer bidrar kan vi vända världens utmaning till världens möjlighet.

Ingrid Petersson, generaldirektör Formas, ordförande Agenda 2030-delegationen

Henrik Henriksson, vd Scania

Liza Jonson, vd Swedbank Robur Fonder

Mikael Karlsson, docent i miljövetenskap, KTH

Ulrika Liljeberg (C), kommunstyrelsens ordförande Leksands kommun

Olle Lundberg, professor i Health Equity Studies vid Stockholms universitet

Veronica Magnusson, förbunds- ordförande fackförbundet Vision

Johan Rockström, professor i miljövetenskap Stockholm Resilience Centre och Potsdam Institute for Climate Impact Research

Johanna Sandahl, ordförande Naturskyddsföreningen

Hannah Stanton, verksamhetschef vid TheGoals.org

Katrin Stjernfeldt Jammeh (S), kommunstyrelsens ordförande Malmö stad

Ida Texell, förbundsdirektör Attunda räddningstjänst

" Bakgrund. Agenda 2030

Agenda 2030 för hållbar utveckling, med 17 globala mål, syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Under en 15-årsperiod, mellan 2016 och 2030, har världens länder förbundit sig att tillsammans jobba för att uppnå de globala målen. Agenda 2030-delegationen är en statlig kommitté med ett utredningsuppdrag som är tillsatt av regeringen, men arbetar självständigt från regeringen och departementen. Delegationen har till uppdrag att stödja och stimulera Sveriges genomförande av Agenda 2030. Delegationen avslutar sitt uppdrag i dag. "

17 globala mål för hållbar utveckling

Agenda 2030. Från regeringen.se

Ingen fattigdom

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.

Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär bland annat även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet. Man brukar tala om multidimensionell fattigdom. Särskilt utsatta är kvinnor och flickor. Det är viktigt att alla länder inkluderas oavsett deras ekonomiska status, då fattiga människor även finns i rika och medelinkomstländer.

Att utrota fattigdomen är en grundläggande förutsättning för att uppnå människors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Rätten till social trygghet slås till exempel fast i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, ändå saknar en stor andel av jordens befolkning grundläggande trygghet (bland annat personlig säkerhet, mat, vatten och sanitet).

Delmål för mål 1

1.1 Senast 2030 avskaffa den extrema fattigdomen för alla människor överallt. Med extrem fattigdom avses för närvarande människor som lever på mindre än 1,25 US-dollar per dag.

1.2 Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

1.3 Införa nationellt lämpliga system och åtgärder för socialt skydd för alla, inklusive grundskydd, och senast 2030 säkerställa att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta.

1.4 Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

1.5 Till 2030 bygga upp motståndskraften hos de fattiga och människor i utsatta situationer och minska deras utsatthet och sårbarhet för extrema klimatrelaterade händelser och andra ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer.

1.a Säkra en betydande resursmobilisering från en mängd olika källor, inklusive genom ökat utvecklingssamarbete, i syfte att ge utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, tillräckliga och förutsebara medel för att genomföra program och politik för att avskaffa all form av fattigdom.

1.b Upprätta sunda policy ramverk på nationell, regional och internationell nivå på grundval av utvecklingsstrategier som stödjer de fattiga och tar hänsyn till jämställdhetsaspekter, för att stödja ökade investeringar i åtgärder för att avskaffa fattigdom.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UNRIC:s handlingsplan för fattigdomsbekämpning](#)

Ingen hunger

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

Tillgång till tillräcklig och näringsriktig mat är en mänsklig rättighet, som varje stat har en skyldighet att tillförsäkra sina medborgare. I dag lever omkring 850 miljoner människor i världen i hunger. Det är en mänsklig katastrof i sig, och hindrar dessutom många länders utveckling och tillväxt genom de effekter som otillräckligt näringsintag har för lärande och produktivt arbete. Särskilt fokus ska ligga på att trygga livsmedelsförsörjningen för flickor och pojkar, flickor i puberteten och gravida kvinnor som löper störst risk för svält och undernäring.

Livsmedelsförsörjning är särskilt beroende av välfungerande handel och marknader liksom av väl fungerande infrastruktur för transport och förvaring, när en stor del av jordens befolkning lever i städer. Tryggad livsmedelsförsörjning främjas genom öppen och transparent handel, liksom rättssäkert, jämställt och jämlikt tillträde till marknader, forskning och innovation, finansiella tjänster, information och adekvat rådgivning, där den privata sektorn kan spela en viktig roll. Samtidigt är livsmedelssvinn och livsmedelsförluster längs hela värdekedjan ett stort problem.

Delmål för mål 2

2.1 Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor, i synnerhet de fattiga och människor i utsatta situationer, inklusive små barn, tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om.

2.2 Senast 2030 avskaffa alla former av undernäring, bland annat genom att senast 2025 nå de internationellt överenskomna målen i fråga om tillväxthämning och undervikt bland barn under fem år, samt tillgodose tonårsflickors, gravida och ammande kvinnors samt äldre personers näringsbehov.

2.3 Till 2030 fördubbla jordbrukets produktivitet och inkomster för småskaliga livsmedelsproducenter, i synnerhet kvinnor, ursprungsfolk, familj jordbrukare, boskapsskötande nomader samt fiskare, inklusive genom säker och lika tillgång till mark, andra produktionsresurser och insatsvaror, kunskap, finansiella tjänster och marknader samt möjligheter till förädling och sysselsättning utanför jordbruket.

2.4 Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.

2.5 Senast 2020 upprätthålla den genetiska mångfalden av fröer, odlade växter, produktionsdjur och tamdjur samt deras besläktade vilda arter, bland annat med hjälp av välskötta och diversifierade frö- och växtbanker på nationell, regional och internationell nivå. Främja tillträde till samt rimlig och rättvis fördelning av de fördelar som uppstår vid användning av genetiska resurser och därmed förknippad traditionell kunskap, i enlighet med internationella avtal.

2.a Öka investeringarna, bland annat genom stärkt internationellt samarbete, i infrastruktur på landsbygden, forsknings- och rådgivningstjänster för jordbruket, teknikutveckling samt genbanker

för växter och husdjur i syfte att öka jordbrukets produktionskapacitet i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna.

2.b Korrigera och förhindra handelsbegränsningar och snedvridningar på världsmarknaderna för jordbruksprodukter, inklusive genom att parallellt avskaffa alla former av exportsubventioner inom jordbruket liksom alla exportåtgärder med motsvarande verkan, i enlighet med mandatet för Doharundan.

2.c Vidta åtgärder för att säkerställa väl fungerande marknader och derivatmarknader för jordbruksråvaror. Underlätta tillgången till aktuell marknadsinformation, inklusive om livsmedelsreserver, i syfte att bidra till att begränsa extrema svängningar i livsmedelspriser

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [FN:s livsmedelsprogramms arbete för att bekämpa hunger](#)

Hälsa och välbefinnande

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.

God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Investeringar i hälsa genom till exempel hälso- och sjukvårdssystem är en återinvestering i samhällets utveckling i stort. Därtill är bästa möjliga hälsa, inklusive nödvändig hälso- och sjukvård, mat, vatten, ren luft, sanitet, hygien och läkemedel, grundläggande rättigheter.

Den globala trenden är att människor lever allt längre liv men i många fall saknas stödsystem för äldre personer. Den tilltagande globaliseringen innebär även en ökad risk för spridning av olika typer av hälsohot. Insatser som syftar till att motverka antibiotikaresistens är en viktig del av arbetet för skydd mot hälsohot och för att säkra tillgång till nödvändiga läkemedel. Skrivning om antibiotikaresistens finns i den politiska deklarationen.

Delmål för mål 3

3.1 Till 2030 minska mödradödligheten i världen till mindre än 70 dödsfall per 100 000 förlossningar med levande barn.

3.2 Senast 2030 säkerställa att inga spädbarn eller barn under fem år dör av orsaker som hade kunnat förebyggas. Alla länder bör sträva efter att minska den neonatala dödligheten till högst tolv dödsfall per

1 000 levande födda och dödligheten bland barn under fem år till högst 25 dödsfall per 1 000 levande födda.

3.3 Senast 2030 utrota epidemierna av aids, tuberkulos, malaria och försummade tropiska sjukdomar samt bekämpa hepatit, vattenburna sjukdomar och andra smittsamma sjukdomar.

3.4 Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

3.5 Stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

3.6 Till 2020 halvera antalet dödsfall och skador i vägtrafikolyckor i världen.

3.7 Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård, inklusive familjeplanering, information och utbildning, och att reproduktiv hälsa integreras i nationella strategier och program.

3.8 Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk, tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet liksom tillgång till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

3.a Stärka genomförandet av Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll i alla länder, där så är lämpligt.

3.b Stödja forskning om och utveckling av vaccin och läkemedel mot de smittsamma och icke-smittsamma sjukdomar som i första hand drabbar utvecklingsländer. Sörja för tillgång till ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin, i enlighet med Doha-deklarationen om TRIPS-avtalet och folkhälsa, i vilken det bekräftas att utvecklingsländerna har rätt att fullt ut utnyttja den flexibilitet som avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter erbjuder för att skydda folkhälsan och, framför allt, säkerställa att alla har tillgång till läkemedel.

3.c Väsentligt stärka finansieringen av hälso- och sjukvården liksom insatserna för att rekrytera, utveckla, utbilda och behålla hälso- och sjukvårdspersonal i utvecklingsländerna, särskilt i de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

3.d Stärka alla länders, i synnerhet utvecklingsländernas, kapacitet när det gäller tidig varning, riskreducering och hantering av nationella och globala hälsorisker.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UNICEF:s arbete med mål 3](#)

God utbildning för alla

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet. Trots det beräknas fortfarande 250 miljoner barn inte kunna läsa och skriva när de når fjärde årskursen. 774 miljoner människor i världen är inte läs- och skrivkunniga, varav två tredjedelar är kvinnor. Forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet i varje samhälle. Det gäller särskilt för investeringar i flickors utbildning där effekterna är påtagliga när det gäller att främja inkluderande ekonomisk utveckling och minskad fattigdom. Utbildning har en viktig roll i att bidra till målpuppfyllnad inom flera områden i 2030-agendan.

Utbildningssystem måste möta människors behov under hela livet – från tillgång till förskola över grundskoleutbildning till att alla unga personer ges möjlighet till gymnasie-, yrkes- och högre utbildning. Det stora antalet män och kvinnor som inte är läs- och skrivkunniga visar på att behovet av vuxenutbildning är avgörande. Alla könsbaserade skillnader i tillgång till utbildning måste avskaffas och alla, inklusive personer med funktionsnedsättning, måste ges likvärdig tillgång till alla utbildningsnivåer och möjlighet till livslångt lärande.

2030-agendan inkluderar tydligt utbildningens kvalitativa innehåll inklusive tillgången på kvalificerade lärare. Utbildningsfrågor ska ses utifrån behovet av kunskapsinhämtning under hela livet och då särskilt

kopplat till möjligheten till deltagande i arbets- och samhällsliv. All utbildning ska främja värderingar, kunskaper och färdigheter, som bidrar till hållbar utveckling.

Delmål för mål 4

4.1 Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper.

4.2 Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar har tillgång till förskola av god kvalitet som ger omvårdnad och förbereder dem för att börja grundskolan.

4.3 Senast 2030 säkerställa alla kvinnor och män lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

4.4 Till 2030 väsentligen öka det antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, däribland tekniska färdigheter och yrkeskunnande, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

4.5 Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

4.6 Senast 2030 säkerställa att alla ungdomar och en väsentlig andel av alla vuxna – både män och kvinnor – lär sig läsa, skriva och räkna.

4.7 Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

4.a Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

4.b Till 2020 väsentligen öka antalet stipendier i världen som kan sökas av personer från utvecklingsländer, i synnerhet de minst utvecklade länderna, små önationer under utveckling och afrikanska länder, för studier inom högre utbildning, inklusive yrkesutbildning samt informations- och kommunikationstekniska, tekniska, ingenjörsvetenskapliga och naturvetenskapliga program, i utvecklade länder och andra utvecklingsländer.

4.c Till 2030 väsentligen öka tillgången på utbildade lärare, bland annat genom internationellt samarbete kring lärarutbildning i utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UNDP:s arbete med mål 4](#)
- [Unesco:s arbete med mål 4](#)

Jämställdhet

Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Jämställdhet är ett mål i sig liksom en förutsättning för hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet uppnås när kvinnor och män, flickor och pojkar har lika rättigheter, villkor, möjligheter samt makt att själva forma sina liv och bidra till samhällets utveckling. Det handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser i samhället. Kvinnors och flickors generellt underordnade maktposition i förhållande till män och pojkar måste upphöra.

Alla former av våld mot kvinnor och flickor drabbar såväl individen som samhället i stort och utgör ett hinder för jämställdhet och utveckling. Sociala normer och sedvänjor som sanktionerar ojämställdhet och våld mot kvinnor och flickor måste förändras. Den ojämna fördelningen mellan kvinnor och män av det obetalda hem- och hushållsarbetet utgör ett stort hinder för kvinnors och flickors möjlighet att utbilda sig och delta på arbetsmarknaden och i samhället på samma villkor som pojkar och män.

Ett samhälles välbefinnande ökar då kvinnor och flickor kan bidra på lika villkor som män och pojkar genom sina resurser och kunskaper. Att tillvarata kvinnors förmågor och initiativkraft är en viktig drivkraft för utveckling. Fattigdomen minskar och ekonomisk produktivitet och tillväxt ökar när kvinnor deltar i ekonomin och på arbetsmarknaden, har tillgång till resurser och tillträde till fungerande marknader.

Delmål för mål 5

5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

5.2 Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

5.3 Avskaffa alla skadliga sedvänjor, såsom barnäktenskap, tidiga äktenskap och tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning.

5.4 Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

5.5 Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

5.6 Säkerställa allmän tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och reproduktiva rättigheter i enlighet med överenskommelserna i handlingsprogrammet från den internationella konferensen om befolkning och utveckling, Pekingplattformen samt slutdokumenten från respektive översynskonferenser.

5.a Genomföra reformer för att ge kvinnor lika rätt till ekonomiska resurser, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till finansiella tjänster, arv och naturresurser, i enlighet med nationell lagstiftning.

5.b Öka användningen av gynnsam teknik, i synnerhet informations- och kommunikationsteknik, för att främja kvinnors egenmakt.

5.c Anta och stärka välgrundad politik och genomförbar lagstiftning för att främja jämställdhet och öka alla kvinnors och flickors egenmakt på alla nivåer.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UN Women:s arbete med mål 5](#)

Rent vatten och sanitet

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. En mycket stor andel individer som lever i fattigdom saknar tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet. Orenat avlopp från industri och hushåll leder till att vatten förorenas och skapar en ohälsosam miljö som särskilt drabbar människor som lever i fattigdom.

Vatten är också en förutsättning för världens livsmedelsproduktion och energiproduktion och därmed kan brist på vatten bli orsak till konflikt. Integrerad och transparent vattenförvaltning både inom och mellan stater är en förutsättning för långsiktigt hållbar vattenanvändning. Effekterna av klimatförändringarna visar sig tidigt och tydligt i förändrad vattentillgång. Restaurering av ekosystemens vattenhållande förmåga är en nödvändig anpassningsinsats.

Avsaknaden av en pålitlig och närliggande vattenkälla och säkra, privata toaletter har djupgående effekter på livet för miljontals människor världen över. Konsekvenserna av detta är förödande och slår hårdast mot kvinnor och flickor och påverkar deras hälsa, säkerhet, utbildning, inkomstmöjligheter och familjerelationer.

Kvinnor och flickor ansvarar ofta för familjens vattenförsörjning vilket leder till att kvinnor förlorar inkomstmöjligheter och att flickor missar

skoldagar. Detta påverkar deras politiska, ekonomiska och sociala möjligheter. Tillgången till rent vatten och toaletter i skolan är avgörande för att flickor ska stanna i skolan, särskilt i pubertetsåren. Många kvinnor och flickor riskerar sin personliga säkerhet då de tvingas söka avskilda platser för att utföra sina behov eller hämta vatten.

Delmål för mål 6

6.1 Senast 2030 uppnå allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla.

6.2 Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till fullgod och rättvis sanitet och hygien och att ingen behöver utträta sina behov utomhus. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt behoven hos kvinnor och flickor samt människor i utsatta situationer.

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

6.4 Till 2030 väsentligt effektivisera vattenanvändningen inom alla sektorer samt säkerställa hållbara uttag och en hållbar försörjning med sötvatten för att angripa vattenbristen och väsentligt minska det antal människor som lider av vattenbrist.

6.5 Senast 2030 genomföra en integrerad förvaltning av vattenresurser på alla nivåer, när så är lämpligt genom gränsöverskridande samarbete.

6.6 Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

6.a Till 2030 utöka det internationella samarbetet och stödet för kapacitetsuppbyggnad till utvecklingsländerna inom vatten- och sanitetsrelaterade verksamheter och program, inklusive genom tekniker för vatteninsamling, avsaltning, vattneffektivitet, rening av avloppsvatten, återvinning och återanvändning.

6.b Stödja och stärka lokalsamhällenas deltagande i arbetet med att förbättra vatten- och sanitetshanteringen.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [WaterAid:s arbete för rent vatten och sanitet](#)

Hållbar energi för alla

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.

Global tillgång till modern och förnybar energi, och rena bränslen är en förutsättning för att kunna möta flera av de utmaningar världen står inför idag såsom fattigdom, livsmedelsförsörjning, klimatförändringar, rent vatten, hälsa och inkluderande ekonomisk tillväxt.

En stor andel av de ökade utsläppen av växthusgaser kommer från sättet vi utvinner, omvandlar och använder fossil energi. Andelen fossil energi utgör nästan 80 procent av den totala energitillförseln globalt. Mer kraftfulla åtgärder ska göras för att påskynda omställningen till ett mer hållbart energisystem globalt.

Efterfrågan på energi väntas enligt International Energy Agency öka med 37 procent till 2040. Samtidigt lever en stor del av jordens befolkning utan tillgång till el och en än större andel har endast träkol som energiresurs för matlagning, vilket är ett stort miljö- och hälso- problem framförallt för kvinnor och flickor. Avsaknaden av el och hälso- och miljömässigt hållbara bränslen är en stor utmaning för fattigdomsbekämpning.

Delmål för mål 7

7.1 Senast 2030 säkerställa allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster.

7.2 Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.

7.3 Till 2030 fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller energieffektivitet.

7.a Till 2030 stärka det internationella samarbetet för att underlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, samt främja investeringar i energiinfrastruktur och ren energiteknik.

7.b Till 2030 bygga ut infrastrukturen och uppgradera tekniken för att leverera moderna och hållbara energitjänster till alla i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)

Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Mer än hälften av världens arbetstagare befinner sig i osäkra anställningar, ofta instängda i en ond cirkel av lågproduktiva yrken med dålig lön och begränsad tillgång till både utbildning och socialförsäkringar. Detta gäller i högre utsträckning kvinnor än män.

Under de kommande 20 åren väntas dessutom den globala arbetskraften öka med 800 miljoner människor, vilket kräver stora ansträngningar för att skapa nya jobb. Att främja makroekonomisk stabilitet och gott investeringsklimat, sysselsättning och anständiga arbetsvillkor är viktiga faktorer för hållbar utveckling.

Goda förutsättningar för privat företagande och entreprenörskap är en av grundpelarna för en tillväxt som hela samhället deltar i, och för att målet om utrotning av extrem fattigdom år 2030 ska kunna bli verklighet. För att företagen till fullo ska kunna utveckla sin potential är tillgång till nationella, regionala och globala marknader avgörande. Dessa faktorer är också viktiga för utländska investeringar, som kan ge ett viktigt bidrag till sysselsättning, innovation, teknologiöverföring och produktiv kapacitet.

Främjande av anständiga arbetsvillkor bör bedrivas parallellt med att utvidga tillgången till grundläggande sociala förmåner. Sociala trygghetssystem främjar trygga individer, minskar risken att barn exploateras, stabiliserar ekonomin vid kriser och underlättar mobiliteten på arbetsmarknaden. Skrivningar om sociala trygghetssystem går att återfinna under mål 1.

Delmål för mål 8

8.1 Upprätthålla ekonomisk tillväxt per capita i enlighet med nationella förhållanden och i synnerhet en BNP-tillväxt på minst 7 procent per år i de minst utvecklade länderna.

8.2 Uppnå högre ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk uppgradering och innovation, bland annat genom att fokusera på sektorer med högt förädlingsvärde och hög arbetsintensitet.

8.3 Främja utvecklingsinriktad politik som stödjer produktiv verksamhet, skapande av anständiga arbetstillfällen, företagande, kreativitet och innovation samt uppmuntra att mikroföretag liksom små och medelstora företag växer och blir en del av den formella ekonomin, bland annat genom tillgång till finansiella tjänster.

8.4 Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, i enlighet med det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion, med de utvecklade länderna i täten.

8.5 Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar

och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

8.6 Till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar.

8.7 Vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att avskaffa tvångsarbete, modernt slaveri och människohandel och säkra att de värsta formerna av barnarbete, inklusive rekrytering och användning av barnsoldater, förbjuds och upphör. Avskaffa alla former av barnarbete senast 2025.

8.8 Skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

8.9 Senast 2030 utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

8.10 Stärka de inhemska finansinstitutens kapacitet att främja och utöka tillgången till bank- och försäkringstjänster samt finansiella tjänster för alla.

8.a Öka det handelsrelaterade stödet (Aid for Trade) till utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, bland annat genom det förstärkta integrerade ramverket för handelsrelaterat tekniskt bistånd till de minst utvecklade länderna (Enhanced Integrated Framework for Trade-related technical Assistance to Least Developed Countries).

8.b Senast 2020 utarbeta och börja tillämpa en global strategi för ungdomssysselsättning samt genomföra Internationella arbetsorganisationens globala sysselsättningspakt.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Union to Union:s arbete och mål 8](#)

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

En väl fungerande och hållbar infrastruktur genererar flera positiva effekter och främjar ekonomisk tillväxt och utveckling.

Över hälften av världens befolkning bor i urbana områden. År 2050 väntas andelen ha stigit till 70 procent. Politik som ökar produktionskapaciteten, produktiviteten och den produktiva sysselsättningen, som främjar hållbar industriell utveckling, allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga, hållbara och moderna energitjänster samt hållbara transportsystem och som ger motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet blir alltmer viktig i en urbaniserad värld.

Att investera i infrastrukturen och anpassa industrin för att göra de hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser är alla viktiga sätt för att underlätta en hållbar utveckling.

Delmål för mål 9

9.1 Bygga ut tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet, inklusive regional och gränsöverskridande infrastruktur,

för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande, med fokus på ekonomiskt överkomlig och rättvis tillgång för alla.

9.2 Verka för en inkluderande och hållbar industrialisering. Till 2030 avsevärt öka industrins andel av sysselsättning och BNP, i enlighet med nationella förhållanden, och fördubbla denna andel i de minst utvecklade länderna.

9.3 Öka tillgången för småskaliga industriföretag och andra företag, i synnerhet i utvecklingsländerna, till finansiella tjänster, inklusive överkomliga krediter, samt deras integrering i värdekedjor och marknader.

9.4 Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

9.5 Förbättra den vetenskapliga forskningen och industrisektorernas tekniska kapacitet i alla länder, i synnerhet utvecklingsländerna, bland annat genom att till 2030 uppmuntra innovation och väsentligt öka det antal personer som arbetar med forskning och utveckling per 1 miljon människor liksom de offentliga och privata utgifterna för forskning och utveckling.

9.a Främja utbyggnad av hållbar och motståndskraftig infrastruktur i utvecklingsländerna genom ökat finansiellt, teknologiskt och tekniskt stöd till afrikanska länder, de minst utvecklade länderna, kustlösa utvecklingsländer och små önationer under utveckling.

9.b Stödja inhemsk teknikutveckling, forskning och innovation i utvecklingsländerna, inklusive genom att säkerställa en gynnsam policymiljö för exempelvis industriell diversifiering och förädling av råvaror.

9.c Väsentligt öka tillgången till informations- och kommunikationsteknik samt eftersträva allmän och ekonomiskt överkomlig tillgång till internet i de minst utvecklade länderna senast 2020.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Jernkontorets arbete med mål 9](#)

Minskad ojämlikhet

Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Ekonomisk utveckling kan leda till minskad fattigdom för individen och samhället. Vi måste verka för att tillgången till resurser och möjligheten att delta i och påverka samhällsutvecklingen är rättvis, inom länder såväl som mellan länder. Även om många fattiga länder har haft en positiv ekonomisk utveckling med minskad fattigdom, så har klyftorna mellan individer och grupper, baserat på bland annat kön, ålder, etnicitet och ekonomisk och social status, ökat.

Stater bär huvudansvaret för att främja jämlikhet i samhället, eftersom ojämlikhet har sin grund i strukturella förhållanden. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om att alla lika rättigheter oberoende av till exempel kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning och härkomst, som grund för en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt som politiskt inflytande i samhället.

Ojämlikhet handlar också om skillnader i tillgång, förutsättningar, resurser och förmåga att bidra till och tillvarata potentiella möjligheter till utveckling. Det gäller på alla nivåer, från skillnader i möjligheter som individer har till skilda förutsättningar till utveckling mellan länder. Ojämlikhet tenderar att permanenta fattigdom eftersom fördjupad fattigdom i olika dimensioner försvårar för människor och samhället att ta del av utveckling. Ojämlikhet handlar ofta om bristen på rättvis tillgång till resurser och nyttigheter, så som exempelvis tillgång till rent vatten, och är därför också en källa till konflikt.

Frågan om jämlikhet knyter an till merparten av övriga målområden.

Utbildning av god kvalitet, för alla genom hela livscykel, är en nyckel till att bygga ett demokratiskt samhälle och att främja jämlikhet och jämställdhet. Rättvis tillgång till hälsoservice och till förhållanden som främjar en god hälsa främjar god livskvalitet och möjligheter till försörjning, även för människor med begränsade resurser.

Tydliga regelverk för innehav, avyttring och arv av mark och dess avkastning, som omfattar kvinnor såväl som män och olika grupper i samhället, är grunden för ett hållbart nyttjande av naturresurser och därmed också för en tryggad livsmedelsförsörjning. Jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt är centralt i arbetet med att åstadkomma större jämlikhet i samhället. Fred och frihet från våld i alla former är en grundläggande förutsättning för att kunna bygga upp hållbara samhällen där alla individer och grupper kan använda sina förmågor.

Delmål för mål 10

10.1 Till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst.

10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning,

politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

10.4 Besluta om politik, särskilt finans-, löne- och socialskyddspolitik, och successivt uppnå ökad jämlikhet.

10.5 Förbättra regleringen och övervakningen av globala finansmarknader och finansinstitut samt stärka genomförandet av sådana regleringar.

10.6 Säkra stärkt representation och röst till utvecklingsländer i beslutsfattandet i globala internationella ekonomiska och finansiella institutioner i syfte att göra dessa mer effektiva, trovärdiga, ansvarsskyldiga och legitima.

10.7 Underlätta en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

10.a Genomföra principen om särskild och differentierad behandling för utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, i enlighet med Världshandelsorganisationens avtal.

10.b Uppmuntra offentligt utvecklingsbistånd och finansiella flöden, inklusive utländska direktinvesteringar, till de stater där behovet är som störst, i synnerhet de minst utvecklade länderna, afrikanska länder, små önationer under utveckling samt kustlösa utvecklingsländer, i enlighet med deras nationella planer och program.

10.c Senast 2030 minska transaktionskostnaderna för migranternas remitteringar till mindre än 3 procent samt avskaffa remitteringskorridorer där kostnaderna överstiger 5 procent.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Concord skriver om kopplingar till mål 10 Minskad ojämlikhet](#)

Hållbara städer och samhällen

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Urbaniseringen är omfattande och transformerande i hela världen. Över hälften av världens befolkning bor i urbana områden. År 2050 väntas andelen ha stigit till 70 procent. Städer går ofta i bräsch för utveckling, och är nav för innovationer och nya idéer. Den snabba och stora inflyttningen till städer ställer nya krav som behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt.

Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk tillväxt men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. Rättighetsperspektivet och rätten till bostad är en viktig utmaning. Idag bor en miljard människor i slumområden. Fattigdom, svaga förvaltningar och otillräcklig planeringskapacitet leder till att slumområden uppkommer och växer. Dessa har stora brister i fråga om tillgång till hälsosamma bostäder, rent vatten, tillfredställande sanitetslösningar, trygg energiförsörjning och avfallshantering samt trygghet och säkerhet för individer som bor där.

Katastrofriskreducering och återuppbyggnad av bostäder i post-konfliktområden bidrar till hållbar utveckling.

Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering inklusive bostäder, offentliga platser såsom parker och torg,

transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver bl.a. institutionell kapacitet, och ny teknik.

Hållbar stadsutveckling kräver samarbete mellan sektorer och styrning på flera nivåer samtidigt, (nationell, regional, kommunal och lokal nivå) inklusive utvecklade former för dialog med medborgare och näringsliv. Hållbar stadsutveckling bör särskilt ta hänsyn till kvinnors och flickors behov av infrastruktur och sanitet. Hänsyn bör också tas till personer med funktionsnedsättning, barn, samt äldre människors behov.

Delmål för mål 11

11.1 Senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden.

11.2 Senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra vägtrafiksäkerheten, särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer.

11.3 Till 2030 verka för en inkluderande och hållbar urbanisering samt förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar i alla länder.

11.4 Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

11.5 Till 2030 väsentligt minska antalet dödsfall och antalet människor som drabbas av katastrofer, inklusive vattenrelaterade katastrofer.

Även tillse att de direkta ekonomiska förlusterna till följd av sådana katastrofer, i form av lägre global BNP, minskar väsentligt. Särskilt fokus bör ligga på att skydda de fattiga och människor i utsatta situationer.

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

11.7 Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

11.a Främja positiva ekonomiska, sociala och miljömässiga kopplingar mellan stadsområden, stadsnära områden och landsbygdsområden genom att stärka den nationella och regionala utvecklingsplaneringen.

11.b Till 2020 väsentligen öka det antal städer och samhällen som antar och genomför integrerade strategier och planer för inkludering, resurseffektivitet, begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och motståndskraft mot katastrofer samt utveckla och genomföra, i linje med Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030, en samlad katastrofriskhantering på alla nivåer.

11.c Stödja de minst utvecklade länderna, inklusive genom finansiellt och tekniskt bistånd, att bygga hållbara och motståndskraftiga byggnader av lokala material.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Hållbar stad arbetar för att uppnå mål 11](#)
- [Världsnaturfondens arbete med mål 11](#)

Hållbar konsumtion och produktion

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster är en nödvändighet för att minska negativ påverkan på klimat och miljö samt människors hälsa. Särskilt utvecklingsländer påverkas i hög grad av klimatförändringar och annan miljöpåverkan vilket innebär ökad fattigdom och minskad välfärd.

En hållbar konsumtion och produktion innebär en effektiv användning av resurser, hänsyn till ekosystemtjänster som är nödvändiga för försörjningen samt minskad påverkan från farliga kemikalier. Detta innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, näringslivsutveckling på en global marknad, ökad sysselsättning och förbättrad hälsa och därmed minskad fattigdom. Hållbara konsumtions- och produktionsmönster är därför även en förutsättning för att ställa om till en grön ekonomi och för en hållbar utveckling.

Hållbar konsumtion och produktion är en tvärgående fråga som kompletterar andra mål. För att ställa om till hållbara konsumtions- och produktionsmönster behövs en rad verktyg och åtgärder, på olika nivåer och genomförda av olika aktörer. Utbildning är en viktig hörnsten. Genom utbildning kan människor förvärva värderingar, kunskaper och färdigheter som möjliggör för dem att bidra till en hållbar utveckling. En annan hörnsten är information. Tydlig och

lättillgänglig information i form av bland annat miljömärkning, konsumentupplysningstjänster, produktinformation i butiker samt webbaserad information etc. möjliggör för konsumenter och andra aktörer att göra ansvarsfulla och hållbara val av produkter och tjänster och att ställa om till mer hållbara livsstilar.

Det globala 10-åriga ramverket av program för hållbar produktion och konsumtion (10YFP) som antogs vid FN:s möte om hållbar utveckling i Rio 2012 kommer att vara ett viktigt verktyg för genomförande av detta mål.

Delmål för mål 12

12.1 Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas utveckling och förutsättningar.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.6 Uppmuntra företag, särskilt stora och multinationella företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

12.a Stödja utvecklingsländerna att stärka sin vetenskapliga och tekniska kapacitet att utvecklas i riktning mot mer hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

12.b Utveckla och genomföra verktyg för att övervaka hur en hållbar utveckling påverkar en hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

12.c Rationalisera ineffektiva subventioner av fossila bränslen som uppmuntrar till slösaktig konsumtion genom att undanröja snedvridningar på marknaden, i enlighet med nationella förhållanden. Detta kan till exempel omfatta att omstrukturera beskattningen och avveckla eventuella skadliga subventioner för att avspegla deras effekter på miljön. En sådan politik måste ta full hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov och förhållanden och minimera eventuella negativa effekter på deras utveckling på ett sätt som skyddar de fattiga och de berörda samhällena.

[Pressmeddelande: Sverige leder FN:s globala program om hållbara livsstilar och utbildning tillsammans med Japan och WWF](#)

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Naturvårdsverkets arbete för en hållbar konsumtion och produktion](#)
- [Framtidsstigens arbete med mål 12](#)

Bekämpa klimatförändringen

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Klimatmålet stödjer fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling och kan ge positiva synergieffekter och förutsättningar för att kunna bemöta flera av de utmaningar världen står inför idag så som livsmedels-trygghet, rent vatten, hållbart nyttjande av naturresurser och ekosystem, mänsklig säkerhet, jämställdhet, hälsa och ekonomisk tillväxt. Behovet av anpassning till pågående och kommande klimatförändringar är mycket stort särskilt för de minst utvecklade länderna och för de mest sårbara befolkningsgrupperna. Åtgärder behövs för att minska riskerna för, och konsekvenserna av naturkatastrofer.

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. En stor andel av de ökade utsläppen av växthusgaser i atmosfären kommer från sättet vi utvinner, omvandlar och använder fossil energi. Som följd av de ökade utsläppen riskerar vi gå mot en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader Celsius, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförsurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och med ökad risk för väderrelaterade naturkatastrofer. Klimatpåverkan måste begränsas för att skapa förutsättningarna för fattigdomsbekämpning och en långsiktigt hållbar utveckling.

Delmål för mål 13

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.2 Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

13.a Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande en målsättning att till 2020 gemensamt mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut.

13.b Främja mekanismer för att höja förmågan till effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i de minst utvecklade länderna, med särskilt fokus på kvinnor, ungdomar samt lokala och marginaliserade samhällen.

* Med beaktande av att Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar är det främsta internationella, mellanstatliga forumet för förhandlingar om hur världen ska hantera klimatförändringarna.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [SMHI, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut](#)

Hav och marina resurser

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

Många av havens fiskebestånd är överutnyttjade och därför krävs en global ansträngning i syfte att vidta åtgärder som främjar återuppbyggnaden av hotade bestånd. För att säkra långsiktigt hållbara fiskebestånd bör fisket baseras på uppfyllande av maximalt hållbart uttag och hänsyn tas till särskilda förutsättningar i specifika regioner och havsområden. En tillväxt baserad på havens resurser visar på den potential haven har för global utveckling, inklusive fattigdomsbekämpning. Vattenbruket har i det här avseendet en nyckelroll och är en del i att trygga livsmedelsförsörjningen, under förutsättning att det sker hållbart.

Det är viktigt att fortsatt utveckla åtgärder och förvaltningsverktyg, för att hantera kända påverkansfaktorer som föroreningar, utfiskning och utvinning av naturresurser. Skydd och restaurering av kust och havsområden är nyckelåtgärder för att bevara biologisk mångfald och fiskeresurser men även för att stärka motståndskraften mot klimatförändringar. Nya ytterligare utmaningar för att säkra havens produktion av livsmedel är marint skräp, inklusive mikroplaster, och i synnerhet havsförsurningen som visar på vikten av att koppla ihop havsfrågorna med arbetet med klimatförändringar.

Delmål för mål 14

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

14.2 Senast 2020 förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem på ett hållbart sätt för att undvika betydande negativa konsekvenser, bland annat genom att stärka deras motståndskraft, samt vidta åtgärder för att återställa dem i syfte att uppnå friska och produktiva hav.

14.3 Minimera och åtgärda med havsförsurningens konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt samarbete på alla nivåer.

14.4 Senast 2020 införa en effektiv fångstreglering och stoppa överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder samt genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden så snabbt som möjligt, åtminstone till de nivåer som kan producera maximalt hållbart uttag, fastställt utifrån deras biologiska egenskaper.

14.5 Senast 2020 skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena, i överensstämmelse med nationell och internationell rätt och på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

14.6 Senast 2020 förbjuda vissa former av fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske, avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och avstå från att införa nya sådana subventioner, med erkännande av att en ändamålsenlig och effektiv särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna bör vara en integrerad del av förhandlingarna om fiskesubventioner i Världshandelsorganisationen.[1]

14.7 Till 2030 öka den ekonomiska nyttan för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna av ett hållbart nyttjande av marina resurser, bland annat genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

14.a Öka den vetenskapliga kunskapen, utveckla forskningskapaciteten och överföra havsteknik, med hänsyn tagen till den mellanstatliga oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer för överföring av havsteknik (Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine Technology), i syfte att skapa friskare hav och öka den marina biologiska mångfaldens bidrag till utvecklingen i utvecklingsländerna, i synnerhet i små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna.

14.b Säkerställa tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader.

14.c Stärka bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna genom att genomföra internationell rätt, såsom den kommer till uttryck i Förenta Nationernas havsrättskonvention (UNCLOS), som utgör den rättsliga ramen för bevarande och hållbart nyttjande av hav och havsresurser, vilket erinras om i punkt 158 i slutdokumentet The Future We Want från Förenta Nationernas konferens om hållbar utveckling (Rio+20).

[1] Med beaktande av pågående förhandlingar i Världshandelsorganisationen, utvecklingsagendan från Doha och mandatet från ministermötet i Hongkong.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Unescos arbete med mål 14](#)

Ekosystem och biologisk mångfald

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund, såsom framhålls i konventionen om biologisk mångfald. En långsiktigt hållbar användning av naturresurser och ekosystemtjänster är en viktig faktor för att människor ska kunna ta sig ur fattigdomen permanent. Att ta ansvar för detta åligger utvecklade såväl som utvecklingsländer.

Det är oftast människor som lever i fattigdom, särskilt flickor och kvinnor, som är mest sårbara för utarmningen av ekosystemtjänster, såsom exempelvis dricksvatten, vattenrening och -reglering, erosionsskydd och bördighet. Naturresurser och ekosystemtjänster påverkas även negativt av klimatförändringar.

Hållbar användning av skogsresurser inklusive minskning av avskogningen bidrar positivt till vårt klimat och till vår försörjning.

Biologisk mångfald bidrar till ökad motståndskraft i ekosystemen. Att tillgodose mänsklighetens behov av livsmedel, energi, vatten, mineraler, läkemedel och förnyelsebara råmaterial utan att undergräva biologisk mångfald och genom att hållbart nyttja ekosystemtjänster och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser är därför viktiga utmaningar.

Delmål för mål 15

15.1 Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

15.2 Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

15.3 Till 2030 bekämpa ökenspridning, återställa förstörd mark och jord, inklusive mark som drabbats av ökenspridning, torka och översvämningar, samt sträva efter att uppnå en värld utan nettoförstöring av mark.

15.4 Senast 2030 säkerställa att bevara bergsekosystemen, inklusive deras biologiska mångfald, i syfte att öka deras förmåga att producera nytta som behövs för en hållbar utveckling.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.6 Främja en rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

15.7 Vidta omedelbara åtgärder för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter och inrikta åtgärderna på både utbudet av och efterfrågan på olagliga produkter från vilda djur och växter.

15.8 Senast 2020 införa åtgärder för att förhindra införseln av invasiva främmande arter och avsevärt minska deras påverkan på land- och vattenekosystem samt kontrollera eller utrota prioriterade arter.

15.9 Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

15.a Mobilisera och väsentligt öka de finansiella resurserna från alla källor för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.

15.b Mobilisera betydande resurser från alla källor och på alla nivåer för att finansiera hållbart brukande av skogar och ge utvecklingsländerna lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive för bevarande och återbeskogning.

15.c Öka det globala stödet till insatser för att bekämpa tjuvjakt på och illegal handel med skyddade arter, inklusive genom att öka möjligheterna till en hållbar försörjning i lokalsamhällena.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [Läs om UNDP:s arbete med mål 15](#)

Fredliga och inkluderande samhällen

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Inga varaktiga framsteg kan nås i en kontext präglad av våld, konflikt och hot om våld.

En väl fungerande statsförvaltning med ansvarsfulla institutioner, transparens och rättsstatens principer har alla ett fundamentalt egenvärde. De utgör grund för god samhällsstyrning inklusive korruptionsbekämpning och är viktiga drivkrafter för utveckling.

Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa samt ska ha möjlighet att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande. God samhällsstyrning och rättsstatens principer är grundläggande mål och medel för utveckling.

Våld i alla dess former är ett av de största hoten mot utveckling både på individuell nivå och på samhällsnivå. Att minska och förebygga

våld, särskilt mot kvinnor och flickor, liksom konfliktvåld är en viktig utmaning för 2030-agendan. Det gäller att bryta en upprepad våldscykel: Risken för konfliktdrabbade länder att återfalla i våld är betydande – risken att ett barn som utsatts för våld, som vuxen själv brukar våld mot andra, är överhängande.

Avsaknad av våld är en förutsättning för att människor ska kunna fatta fria beslut för egen del och för samhällets utveckling och styrning.

Våld innebär inte bara mänskligt lidande och en förlust av människoliv. Våld raserar också den mellanmänniskliga tillit och sociala sammanhållning som är grunden för ett samhälles ekonomiska, miljömässiga och sociala utveckling.

Begreppen demokrati och de mänskliga rättigheterna återfinns inte uttryckligen under mål 16. Dessa begrepp förekommer dock tydligt i den politiska deklarationen i 2030-agendan.

Delmål i mål 16

16.1 Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.

16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

16.3 Främja rättssäkerheten på nationell och internationell nivå samt säkerställa lika tillgång till rättvisa för alla.

16.4 Till 2030 avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet.

16.5 Väsentligt minska alla former av korruption och mutor.

16.6 Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

16.8 Utvidga och stärka utvecklingsländernas deltagande i institutionerna för global styrning.

16.9 Senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla, inklusive födelseregistrering.

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

16.a Stärka berörda nationella institutioner, bland annat genom internationellt samarbete, i syfte att bygga upp kapacitet på alla nivåer, i synnerhet i utvecklingsländerna, för att förebygga våld och bekämpa terrorism och brottslighet.

16.b Verka för och genomdriva icke-diskriminerande lagstiftning och politik för en hållbar utveckling.

[Mer om FN:s 2030-agenda på FN:s webbplats \(engelska\)](#)

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UNDP:s arbete med mål 16](#)

Genomförande och globalt partnerskap

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Omfattningen och ambitionen i den nya agendan kräver att det globala partnerskapet återvitaliseras för att säkerställa agendans genomförande. Det kommer att behövas ett intensivt globalt engagemang till stöd för genomförandet av agendan. Ett multi-aktörsperspektiv genomsyrar 2030-agendan och kommer även att krävas vid genomförandet. Regeringar, den privata sektorn, det samlade civilsamhället, FN-systemet och andra aktörer måste samverka för att nå de resultat vi har föresatt oss att nå genom 2030-agendan.

Genomförandet av agendan kräver mobilisering av ekonomiska resurser samt kapacitetsuppbyggnad och överföring av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på förmånliga villkor. Offentliga finanser, både inhemska och internationella, kommer att spela en viktig roll när det gäller att tillhandahålla grundläggande tjänster och kollektiva nyttigheter samt att katalysera andra finansieringskällor.

Att mobilisera de medel som krävs för att genomföra 2030-agendan bygger på en anda av global solidaritet och fokuserar särskilt på behoven hos de fattigaste och mest sårbara människorna och med deltagande av alla länder, alla berörda parter och alla människor.

Delmål för mål 17

Finansiering

17.1 Stärka den inhemska resursmobiliseringen, inklusive genom internationellt stöd till utvecklingsländerna, för att förbättra den inhemska kapaciteten att ta upp skatter och andra intäkter.

17.2 De utvecklade länderna ska fullt ut fullfölja sina åtaganden i fråga om offentligt utvecklingsbistånd, inklusive många utvecklade länders åtagande att nå målet att ge 0,7 procent av BNI till utvecklingsländer och 0,15–0,20 procent av BNI till de minst utvecklade länderna. De länder som ger offentligt utvecklingsbistånd uppmanas att överväga att fastställa ett mål om att ge minst 0,20 procent av BNI till de minst utvecklade länderna.

17.3 Mobilisera additionella finansiella resurser till utvecklingsländerna från många olika källor.

17.4 Bistå utvecklingsländerna att uppnå en långsiktigt hållbar skuldsättning genom en samordnad politik som syftar till att, när så är lämpligt, främja skuldfinansiering, skuldlättnad och skuldstrukturering samt åtgärda kraftigt skuldyngda fattiga länders utlandsskuld för att minska skuldbördan.

17.5 Anta och genomföra investeringsfrämjande regleringar för de minst utvecklade länderna.

Teknologi

17.6 Stärka nord–syd-samarbetet, syd–syd-samarbetet och det regionala och internationella trepartssamarbetet kring och tillgången till vetenskap, teknik och innovation samt öka kunskapsutbytet på gemensamt överenskomna villkor, inklusive genom förbättrad

samordning mellan befintliga mekanismer, i synnerhet på FN-nivå, och genom en global mekanism för teknikfrämjande.

17.7 Främja utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på gynnsamma villkor, inklusive koncessions- och förmånsvillkor, på villkor som överenskommits mellan parterna.

17.8 Senast 2017 fullt ut operationaliserat teknikbanken och mekanismen för kapacitetsuppbyggnad inom vetenskap, teknik och innovation för de minst utvecklade länderna samt öka användningen av gynnsam teknik, i synnerhet informations- och kommunikationsteknik.

Kapacitetsuppbyggnad

17.9 Öka det internationella stödet för genomförande av effektiv och riktad kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna till stöd för nationella planer för att genomföra alla målen för hållbar utveckling, inklusive genom samarbete nord–syd och syd–syd samt trepartssamarbete.

Handel

17.10 Främja ett universellt, regelbaserat, öppet, icke-diskriminerande och rättvist multilateralt handelssystem inom ramen för Världshandelsorganisationen, inklusive genom att slutföra förhandlingarna enligt utvecklingsagendan från Doha.

17.11 Avsevärt öka utvecklingsländernas export, i synnerhet i syfte att fördubbla de minst utvecklade ländernas andel av den globala exporten till 2020.

17.12 Se till att alla de minst utvecklade länderna inom fastställda tidsramar bereds varaktigt tull- och kvotfritt marknadstillträde, i överensstämmelse med Världshandelsorganisationens beslut, inklusive genom att säkerställa att preferentiella ursprungsregler som gäller för import från de minst utvecklade länderna är genomblickbara och enkla, samt bidra till att underlätta marknadstillträde.

Systemfrågor

Politisk och institutionell samstämmighet

17.13 Öka den makroekonomiska stabiliteten i världen, bland annat genom politisk samordning och samstämmig politik.

17.14 Föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling.

17.15 Respektera varje lands politiska handlingsutrymme och ledarskap att fastställa och genomföra politik för fattigdomsutrotning och hållbar utveckling.

Partnerskap mellan flera parter

17.16 Stärka det globala partnerskapet för hållbar utveckling och komplettera det med partnerskap mellan flera parter som mobiliserar och utbyter kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser, för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet utvecklingsländer.

17.17 Uppmuntra och främja effektiva offentliga och offentlig-privata partnerskap samt partnerskap inom det civila samhället vilka bygger på erfarenheterna från andra partnerskap och deras finansieringsstrategier.

Data, övervakning och ansvarsskyldighet

17.18 Till 2020 öka stödet för kapacitetsuppbyggnad till utvecklingsländerna, inklusive de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling, för att avsevärt öka tillgången på aktuella och tillförlitliga uppgifter av hög kvalitet, uppdelade efter inkomst, kön, ålder, ras, etnicitet, migrationsstatus, funktionsnedsättning, geografisk plats och andra nationellt relevanta aspekter.

17.19 Till 2030 bygga vidare på befintliga initiativ för att utveckla mått på framsteg som görs mot hållbar utveckling som kompletterar BNP samt stödja uppbyggnad av statistisk kapacitet i utvecklingsländerna.

Genvägar

- [Globala mål för hållbar utveckling](#)
- [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)
- [UNDP:s arbete med mål 17](#)

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornas kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.

* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.

Kollektiva viljor. (Politik).

Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).

Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).

Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.

Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.

Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.

Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?

Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter.

Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världs-förbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskning, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personer, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex "fotbollsmatcher" eller "magont". I ett väl utvecklat nät ska man då få "träffar" som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikations-systemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskning inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resurser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	20 områden
2. Religiösa verksamheter o d.	5 områden
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	15 områden
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	3 områden
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	11 områden
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	30 områden
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	21 områden
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	12 områden
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar.	
Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	12 områden
Summa	129 områden

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de här efter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter

20 områden:

Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar

SW .101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

SW .102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

SW .103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.

SW .104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

SW .105 Övergripande om forskning

SW .106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

SW .107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

SW .108 Samhällskunskap.

SW .109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

SW 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.

5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.

SW 21 Allmän religionsvetenskap.

SW 22/28 Kristna religioner.

SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.

SW 32 Statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW .351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW .352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW .353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

SW .354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.

SW 37 ...om utbildning o d.

SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.

3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.

SW 40 Systemvetenskap. Infostruktur.

SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.

11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.

SW 51 Matematik.

SW 52 Astronomi, rymdforskning.

SW 53 Fysik o d.

SW 54 Kemi o d.

SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.

SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.

SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet

SW 58 Botanik.

SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW .641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW .643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW .644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

SW .645 Användning av inventarier o d.

SW .646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

SW .647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW .648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW .649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SW .6525-6529 Militära verksamheter.

SW .653 Handelsverksamheter.

SW .654 Telekommunikationsverksamheter.

SW .655 Förlagsverksamheter o d.

SW .656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

SW .658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

SW .659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.

SW 66 Tillverkning av kemivaror od.

SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d

SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.

SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.

SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.

SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.

SW .7911-7913 Seder och bruk.

SW .7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

SW .792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

SW .793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

SW .794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

SW .7951 Sociologi. Socialvård..

SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

SW .7957 Undervisning o d.

SW .7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

SW .7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.

SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.

SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

SW 84 Fransk skönlitteratur o d.

SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.

SW 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d.

SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.

SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.

SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

12 områden:

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.

SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.

SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.

SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.

SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom årtal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individernas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i

nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

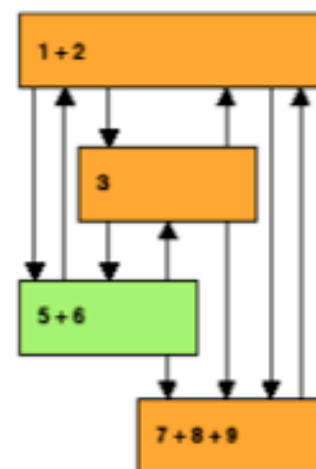
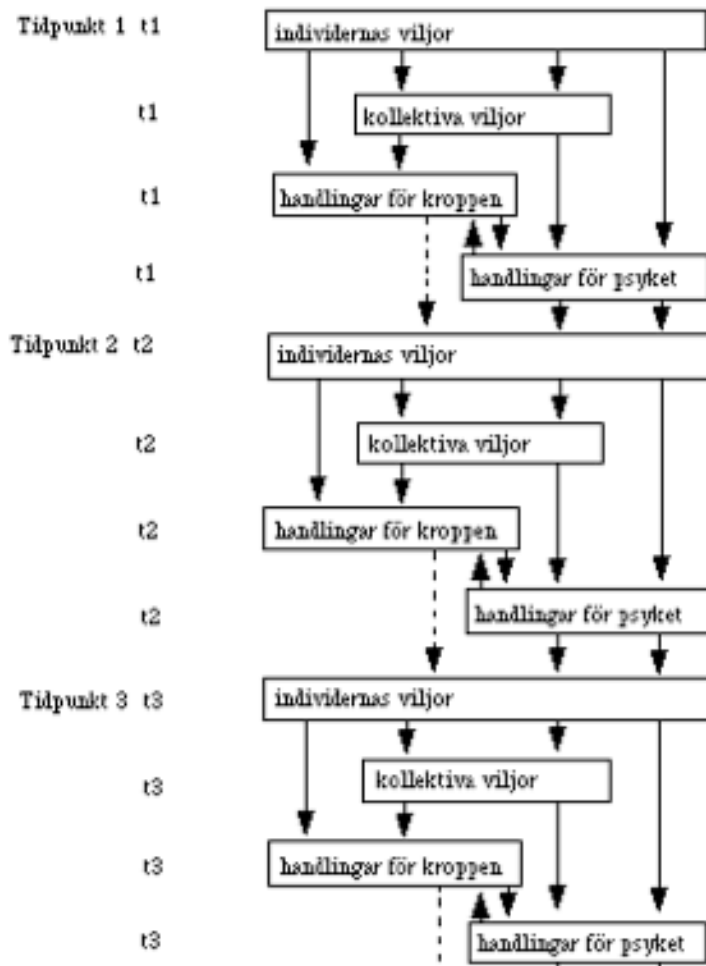
De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheter i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration och Agenda 2030

Den fundamentala påverkanskedjan

- 1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
- 3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
- 5-6 Naturforskning och teknologiska/ekonomiska verksamheter.
- 7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Sven Winnells hemsida:

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Winnells hemsida på Internet, <http://winnell.com>, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Forskningen har med varierende intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.

[Sven Winnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. \(http://winnell.com/omr40zf.pdf\)](http://winnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste bilagorna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. förtecknas här i kronologisk ordning med den senaste allra överst:

Sven Winnell 16 mars 2019:

Om Europa, klimat, FN:s mål och artiklar 16 februari - 12 mars om Klimat, Brexit och Utrikes och internationella förhållanden

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzd.pdf>

Sven Winnell 15 mars 2019:

Om Europa, klimatet, FN:s mål, mänskliga verksamheter, inrikespolitik och artiklar 16 februari - 12 mars om Svenska inrikes förhållanden.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzc.pdf>

Sven Winnell 21 februari 2019:

Artiklar 23 januari - 15 februari 2019 om utrikes och internationella förhållanden. Med introduktion och artiklar om klimat och Brexit samt Utrikesdeklaration 2019 och protokoll om utrikesdebatt i riksdagen.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzb.pdf>

Sven Winnell 20 februari 2019:

Samhällsplaneringens problem. Något av det viktigaste och artiklar 23 januari - 15 februari om inre svenska förhållanden.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzza.pdf>

Sven Winnell 23 januari 2019 : Artiklar om utrikes och internationella förhållanden 22 dec 2018 - 22 jan 2019

<http://winnell.com/omr36-39zzzzz.pdf>

Sven Winnell 22 januari 2019 : Artiklar om klimat, regeringsbildning och svenska inrikes förhållanden 22 december 2018 - 22 januari 2019.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy.pdf>

Sven Winnell 2 januari 2019: Artiklar om utrikes förhållanden från 1 november till 21 december 2018. Komplement till redovisningen 21 december om samhällsplaneringens problem, klimatet och regeringsbildningen.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzx.pdf>

Sven Winnell 21 december 2018: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen: Innehåll i en stor sammanfattning 16 maj 2018 och artiklar från och med 1 november 2018 om klimatet och regeringsbildningen.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzv.pdf>

Sven Winnell. 16 maj 2018: Boende och bostadsbygge. Levnadsförhållanden, skatter. SCB-statistik. Boverket. SOMinstitutet. Vårbudgeten. Första maj och veckor därefter. Löner. TVdebatt. Regeringens verksamheter.

<http://winnell.com/omr40zo.pdf>

Sven Winnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.

<http://winnell.com/omr40zl.pdf>

Sven Winnell 20 mars 2018 del 2 av 3: FN, EU, artiklar om utrikes förhållanden samt Sveriges riksdag och Sveriges kommuner, landsting och länsstyrelser.

<http://winnell.com/omr40zm.pdf>

Sven Winnell 20 mars 2018 de 3 av 3: Samhällsplaneringens problem. Sveriges regering och artiklar om de politiska partierna och deras problem.

<http://winnell.com/omr40zn.pdf>

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar

Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter. Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdoms historia.

Individernas inre verkligheter.

Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.

Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.

Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolk- liga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.

Politiska partier o d om individernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.

Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.

Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforskning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälsö- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.

Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommunikationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företagsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.

Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvård. Världsplaner. Rikspaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.

Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.

Litteraturvetenskap.

Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden..

Politikområden för politiken 21 januari 2019

Under årens lopp har innehållet i dominerande politikområden skiftat. Utredningar har visat att dagens politiska problem kan inordnas i politikområden som huvudsakligen stämmer överens med regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>
Här en provisorisk lista innan regeringen hunnit ordna sin hemsida.

* Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.

* Allmänt om regeringens politik.

Statsminister [Stefan Löfven](#)

statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

* Europapolitik.

Politik för EU

EU-minister Statsrådsberedningen [Hans Dahlgren](#)

sb.registrator@regeringskansliet.se

* Utrikespolitik.

Politik för en utrikesminister.

Utrikesminister [Margot Wallström](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Politik för juridik och migration.

Politik för en justitie- och migrationsminister.

Justitie- och migrationsminister [Morgan Johansson](#)

justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Försvar.

Politik för en försvarsminister.

Försvarsminister [Peter Hultqvist](#)

forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Miljö och klimat.

Politik för miljöminister för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister [Isabella Lövin](#)

m.registrator@regeringskansliet.se [Miljödepartementet](#)

* Transporter och infrastruktur.

Politik för en infrastrukturminister.

Infrastrukturminister [Tomas Eneroth](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

* Energi- och digitalisering.

Politik för energi och digitalisering

Energi- och digitaliseringsminister [Anders Ygeman](#)

n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

* Landsbygdspolitik.

Politik för en landsbygdsminister.

Landsbygdsminister [Jennie Nilsson](#)

naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.

Minister med ansvar för internationellt utvecklingssamarbete.

Biståndsmister. [Peter Eriksson](#)

utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Sjuk- och hälsovård o d.

Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister [Lena Hallengren](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d

Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.

Socialförsäkringsminister [Annika Strandhäll](#)

socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Jämställdhet. Diskriminering. Segregation

Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation

Jämställldhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Utbildning.

Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Högre utbildning och forskning.

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.

Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Jobb.

Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Näringar.

Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Handel.

Politik för en handelsminister.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Migration.

Politik för en migrationsminister.

Migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Polisen. Brott. Kriminalvård.

Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.

Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister Per Bolund

finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Ardalan Shekarabi
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* Andra aktörer

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Karl-Petter Thorwaldsson. Ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Vänsterpartiledare Jonas Söstedt
Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Vice gruppleddare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

" Skattekras slår hårt mot välfärd i glesbygden

DN ONSDAG 13 MARS 2019

Skatteintäkterna i vissa landsortskommuner finansierar redan i dag mindre än hälften av verksamheten. Dagen kommer obönhörligen närmare när krisen i den kommunala välfärden blir akut i glesbygder.

Om inget görs kommer kommunernas underskott om tre år att vara 43 miljarder kronor, beräknar Sveriges Kommuner och landsting, SKL.

Om Sverige hade ett system med värdesäkrade statsbidrag skulle dessa bidrag öka med 17,5 miljarder kronor fram till år 2022. Resterande 25,5 miljarder skulle kommunsektorn i så fall ändå få ansvara för, om inte staten skulle bidra med ytterligare medel, har SKL funnit.

Flyttströmmarna från landsbygden är ett faktum. Där växer andelen äldre, som kostar kommuner mest eftersom de behöver vård. I stort sett är det bara i storstäderna som befolkningen i yrkesverksam ålder väntas öka de närmaste 20 åren.

Urbaniseringens baksida är avfolkade glesbygder. Och landsbygdens trångmål är avsaknaden av mötesplatser, kaféer, restauranger, utbildning, upplevelser och en variation i kultur och livsstilar – sådant som gör fritiden intressant för de 18–35-åringar som i dag flyttar därifrån mot städerna.

– Det har de flesta politiker helt missat, säger Charlotta Mellander, professor i nationalekonomi vid Högskolan i Jönköping.

Hon menar att januariavtalet, som innehåller flera punkter för att ”hela Sverige ska växa”, skjuter vid sidan av målet. Det utlovar saker som att tågen ska gå i tid och ekonomiskt stöd till företag.

– Visst kan företag behöva stöd, men 73-punktsprogrammet säger ingenting om vilken livskvalitet som ska finnas för de som väljer att bo kvar på en ort. Eller hur långt det maximalt ska vara till en skola, säger Charlotta Mellander.

Sedan mitten av 1980-talet har nästan hälften av Sveriges 290 kommuner tappat invånare. Av de som flyttar över kommungränsen är en överväldigande majoritet i åldern 18 till 35 år. Att invånarna i denna åldersgrupp flyttar är den konkreta anledningen till glesbygdens svårigheter.

Problemen kan beskrivas som en negativ spiral där tillgången till skola, sjukvård, polis, butiker och restauranger krymper i takt med att befolkningen minskar. När det sker leder det till ytterligare avstanning av aktiviteterna i kommunen och så vidare.

Hur unga vuxna tänker och vad de finner attraktivt hos den plats de flyttar till borde därför vara av största intresse. Enligt de studier som redan gjorts betyder tillgång till utbildning och ett bra jobb inte allt. Även livsstilsfaktorer spelar roll och vad man kan göra på sin fritid.

Därför är det utifrån perspektivet livskvalitet som problemet bör angripas, enligt Charlotta Mellander, en av Sveriges främsta experter på regional utveckling.

Rätt frågor måste ställas för att säkra livskvaliteten för de som vill bo kvar på landsbygden.

– Invånarna betalar en hög kommunalskatt och förväntar sig att ha skola och läkare på platsen och att polisstationen inte ligger 15 mil bort när man haft inbrott.

Det kan vara provocerande att frågan inte har en tydlig rättviseaspekt, enligt professorn. Är det rättvist att satsa pengar där nästan ingen bor? I stället för att satsa resurser på utmaningar som större städer står inför? Eller är det mer rättvist att satsa skattepengar där få bor och inga marknadskrafter kommer att lösa problemen.

– Det mest raka vore att besvara frågor som hur långt det är rimligt att åka för sjukvård. Vad det får lov att kosta och hur stor del av budgeten ska gå till det, säger Charlotta Mellander.

På det området, tycker hon, har politiker hittills lyst med sin frånvaro.
– Kommunerna står inför en kontinuerlig utmaning. Strukturellt är det Sveriges största utmaning och berör allt: skola, vård, integration och polis.

Hon är säker på att frågan kommer att bli aktuell i vartenda val framöver.

– Det är Sveriges största minoritetsfolk som bor på landsbygden. Invånarna har valt det, men känner att ingen tar deras parti. De känner sig inte sedda av politiker i traditionella partier. Då kan det dyka upp partier som vi inte känner till i dag, som folk på landsbygden röstar på, säger Charlotta Mellander.

Det har redan hänt i USA, när Donald Trump blev president. En klar skiljelinje mellan hur väljarna röstade var hur tätbefolkad platsen var. Ju glesare, desto fler röster för Trump.

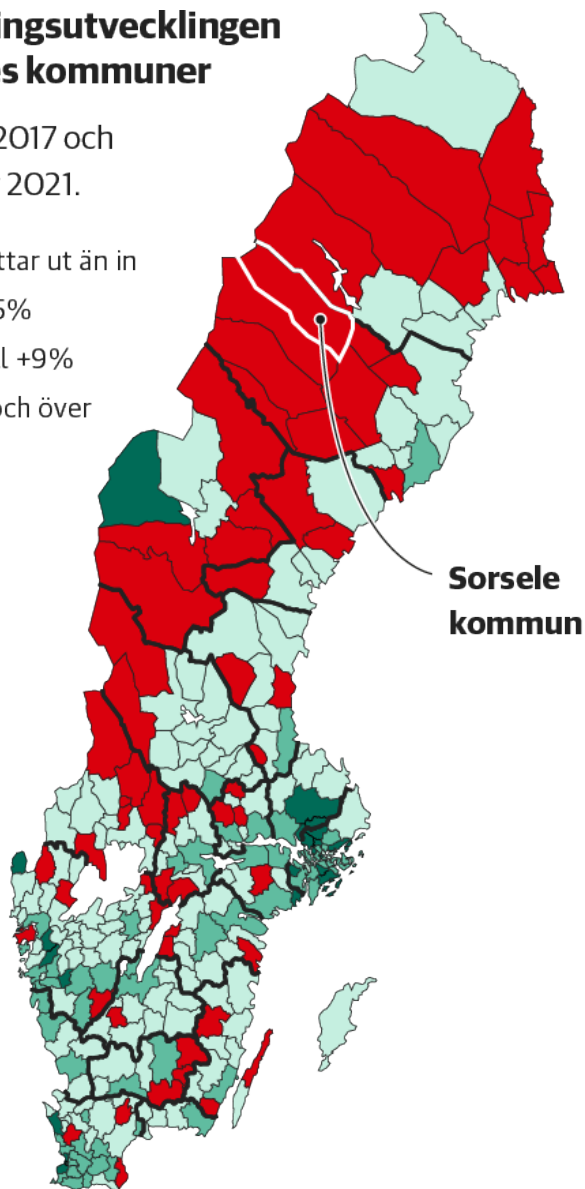
– Med Brexit var det på samma sätt, linjen att lämna EU hade starkt stöd på mindre platser, säger Charlotta Mellander.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se "

Befolkningsutvecklingen i Sveriges kommuner

Mellan år 2017 och
prognosår 2021.

- Fler flyttar ut än in
- 0 till +5%
- +6% till +9%
- +10% och över

" Kämpaglöd ska rädda Sorsele – trots att de unga flyr

DN ONSDAG 13 MARS 2019

Sorsele kommun. Talet är 2 526. Kommunalrådet har själv skrivit det på väggtavlan i sitt rum. Siffran anger antalet invånare i Sveriges näst minsta kommun Sorsele i Västerbottens inland. Idéerna är påhittiga och kämpaglöden märkbar, men fortsätter bygden att avfolkas återstår till slut bara "kommunakuten". Sorsele riskerar att bli först dit.

I Ammarnäs finns en av Sveriges minsta skolor. Sju elever i åldrarna sex till tolv år har lektioner i den gula byggnaden som ligger på en höjd i orten nära norska gränsen.

I grannens hagar finns renar, i en backe odlar eleverna potatis, i skogen spanar de efter ripa. Skolan nyttjar naturen i undervisningen och läraren Jenny Sjöström är en eldsjäl.

– Alla barn blir sedda eftersom jag hinner med dem och jag kan möta var och en på deras nivå eftersom jag vet var de befinner sig, säger hon.

Utspridda i förskoleklass, årskurs ett, fem och sex börjar den här skoldagen med högläsning på golvet för de yngsta. Skolassistenten Malin Johansson läser ur en bok. Aili i femman har kopplat upp sig för att ha nordsamiska på distans. Halvar och William studerar matematik. Senare på dagen diskuterar hela gruppen innebörden av "vänliga veckan".

– Jag behöver först och främst inte hålla ordning i klassrummet och därför får vi otroligt mycket effektiv tid till lärande, säger Jenny Sjöström.

Undervisningen är individuellt anpassad, olika åldrar skolas i att arbeta tillsammans och eleverna lär sig kreativt tänkande.

– Kreativt för att skolan tar in utomhusmiljön i klassrummet, förtydligar läraren en av de starka sidorna med den idylliska skolan i den fridfulla fjällbyn.

Invånarna har alltid vetat att fisket, vandringslederna och slalombacken är förstklassiga i dessa trakter. Nu har turister från Tyskland och Schweiz börjat hitta vägen hit, särskild de som är intresserade av slädhundar, och har trissat upp priserna på bostadsmarknaden.

Siffror, men av annat slag, är vad som länge oroat Ammarnäs. Orten som en gång hade cirka 300 invånare har i dag endast hundratalet bofasta på vintern. När Jenny Sjöström kom till skolan 1996 fanns det 22 elever på två lärare. I dag är hon ensam lärare med de sju eleverna.

Men det har aldrig gått så långt som till att någon politiker vågat ta ordet nedläggning i sin mun. Särskilt inte när Ammarnäs, i Europas största naturreservat, har potential att locka fler turister i framtiden. – Det finns ingen barnfamilj som flyttar till en bygd utan skola, för man låter inte sina barn åka så långt som 18 mil tur och retur varje dag, säger Jenny Sjöström.

Nästa år ser det förresten ut att bli nio elever i skolan, så hon tror att utflyttningen kan ha stagnerat.

– Eleverna som i dag går i förskoleklass och årskurs ett är alla inflyttade. Deras föräldrar har fått jobb i besöksnäringen eller har kommit hit för kärlekens skull, säger hon.

Måndagar är lediga för de yngsta eleverna i Ammarnäs. Då åker de äldre barnen till Sorsele för lektioner i tyska, spanska, slöjd och hemkunskap. Annars pågår undervisningen mellan halv nio och tre. – Har ni en liten engelsk ordbok?

Det är skolans granne, den 82-årige Per Nils Pilto som har renar i hagen, som ställer frågan under en rast då barnen leker i snön. – När jag var ung fick vi inte lära oss engelska. Jag förstår ingenting, vartenda barn kan engelska, men inte jag. Nu vill jag lära mig, säger han.

Jenny Sjöström föreslår att den samiske grannen i stället för att studera en ordbok deltar i engelsklektionerna med de yngsta barnen. Behovet av engelskan visar sig emellertid brådskande, för när Per Nils Piltos gamla telefon gick sönder köpte han en ny och i den står texten nu endast på engelska.

– Språket i telefonen går att byta till svenska, försäkrar skolläraren. William kan hjälpa dig.

Det akuta problemet ser därmed ut att lösa sig.

När William i sexan och hans kompis Halvar i femman tillsammans med de andra sedan går för att mata renarna i hagen redogör de för en reporter från Stockholm i detalj för hur man får loss en snöskoter som kört fast.

○ ○ ○

I tätorten Sorsele nio mil från Ammarnäs, i Sveriges näst minst befolkade kommun, kan du välja mellan flera olika skoterm modeller i den välsorterade järnhandeln. I folkmun heter det att på Järnia finns allt man behöver utom mjölk. På orten ligger två bensinmackar, ett Ica och ett Coop, ett badhus och en ödslig grillbar med Marilyn Monroe-tapet på väggen.

En förmiddag kommer Eivor Lundquist glidande på spark med hundarna Albin och Melvin. Hon flyttade från bygden 1963 och återvände först 40 år senare. Hon skrattar till vid minnet av återkomsten.

– Då hade jag Stockholmsdialekt och fick höra att 08:or inte hade här att göra.

Sorsele har ett snyggt bibliotek som toppar listan i landet över vilken kommun som lägger ned mest pengar per invånare. Inte konstigt när kostnaden bara kan spridas ut på 2 526 personer.

I Sorsele är kommunalskatten 34:95 kronor, fem kronor mer än i många kommuner i Stockholmsområdet. För den skatten får invånarna bland annat en sjukstuga med fyra observationsplatser. En ambulans står redo där Svante Mattsson tjänstgör som sjuksköterska.

Med tandläkare är det värre. Kommunalrådet har själv sökt efter en ny tandläkare på sociala medier och en tysk nappade, men tyvärr blev det inget av med flytten till norra Sverige.

– Har du tur kan du få tandläkartid en måndag, om folktandvården har tid att klämma in dig samma dag som den ska ta hand om eleverna i

skolan. Annars får du åka till Skellefteå 21 mil bort, förklarar Anders Sandqvist, en pensionerad polis.

Apropå polisen är stationen i Sorsele öppen mellan 10 och 15 på onsdagar. Då står en civilanställd redo att ta emot anmälningar. Fyra poliser är kopplade till Sorsele, patrullerande över ett gigantiskt område i södra Lappland. När vi lämnar orten efter tre dygn får vi slutligen syn på en polisbil i riktning mot Storuman.

På Folkan, Sorseles Folkets hus, hålls det öppet på tisdagar och fredagar för den som vill träffas, spela biljard och pingis. Filmer visas på tisdagarna.

Orten har också blivit en knutpunkt för Mercedes, som testkör bilar i sträng kyla. Det har gett arbetstillfällen och utvecklat River hotel, där biljättens folk samlas vid dagens slut.

Däremot finns det i samhället inte ett enda kafé.

Amanda Sundström ser uppgiven ut. Hon arbetade i Arvidsjaur, men har nu börjat på förskolan i Sorsele, liksom vännen Jessica Kempe som flyttat in från Umeå.

– Jag skulle vilja ha någonstans att fika. Om vi ska träffas, Jessica och jag, och bara vi vill ses och inte killarna så finns det ingenstans att gå.
○ ○ ○

I ett källarrum i Sorsele spelar ett band av tonårspojkar Europas gamla hit "The final countdown". Om valet av låt är medvetet är oklart, men Emanuel Fransson har redan börjat nedräkningen. Till hösten flyttar han till Umeå för att gå på gymnasiet på Midgårdsskolan. Där ska han

börja på en linje som ger honom möjlighet att få utlopp för sitt stora fritidsintresse att spela elgitarr.

– Det känns jätteroligt att börja där och träffa andra med samma intresse som jag, säger han.

Planen är att bandet ska fortsätta att repa tillsammans när han hälsar på i Sorsele.

– Och nästa år kommer vi efter till Umeå när vi börjar gymnasiet, säger brorsan Elias Fransson, trummisen i bandet.

Lämmeltåget är typiskt. Det har pågått länge. Sorsele har inte råd med gymnasium och de som vill studera vidare flyttar till Lycksele, Skellefteå, Storuman eller just Umeå.

Från åtta av tio svenska kommuner flyttar unga vuxna ut till andra orter. Sorsele tillhör de värst brandskattade på unga, cirka fyra av tio, de senaste åren. Få av dem kommer tillbaka.

Det är den trenden som måste brytas.

○ ○ ○

Kommunalrådet Kjell Öjeryd (V) har skrivit talet 2 526 i blått på väggtavlan som han stirrar in i från sitt skrivbord i kommunhuset. Han följer befolkningsutvecklingen varje vecka och gör regelbundet uppdateringar. En rivig lokalpolitiker.

– Om vi bara hittar rätt sätt att marknadsföra kommunen kan vi vända utvecklingen och få hit folk, säger han optimistiskt.

Det är en halvtimme innan han i intervjun lägger fram ett kärnfullt förslag på hur kommuner som hans skulle kunna räddas av staten.

Motiven för att flytta till Sorsele är goda: skidor och skoter, fjäll, skog, vandringsleder, fiske och jakt. För den som är intresserad av friluftsliv saknas inte skäl. Och arbetstillfällen finns. Problemet är snarare att hitta rätt kompetens för jobben.

Det är Vänsterpartiet under ledning av Kjell Öjeryd och Centerpartiet, som tillsammans styr kommunen, som fattat beslutet att skolan i Ammarnäs inte ska röras.

Sorsele kommun har redan Sveriges näst dyraste skola efter Överkalix, med en totalkostnad per elev på 160 000 kronor. Ändå har skolan i Ammarnäs och två andra byskolor prioriterats.

– Ska man se det som en kostnad per elev så handlar det om astronomiska summor, men om man ser det från ett annat håll så är det i Ammarnäs nio mil till centralorten. Ska man sätta en sexåring i skolbussen nio mil till skolan och sedan nio mil hem varje dag? säger Kjell Öjeryd.

Han tycker det handlar om anständighet.

Ett annat argument är att skolnedläggning riskerar leda till att byarna dör ut. Just Ammarnäs spås en framtid som växande turistdestination och då behövs det folk som arbetar där.

– Då kan vi inte lägga ned skolan, säger kommunalrådet. Talen i en kolumn på tavlan visar det senaste årets växlingar i befolkningen, som gått lite upp och lite ned. Under 2018 ökade

befolkningen i kommunen med sex invånare, enligt Statistiska centralbyrån. Med välvilja kan det tolkas som ett första tecken på trendbrott i den långvariga nedgången sedan 1950-talet, då det bodde 6 000 invånare i kommunen.

Men hur troligt är det egentligen att befolkningen växer stadigt? Inte troligt, tillstår kommunalrådet.

– Däremot måste vi ha en befolkningsökning som mål, anser han. Kommunalrådets vardag är att fortsätta strypa och effektivisera verksamheter. Han talar om äldreboenden som slagits ihop och gatljus som försetts med energisnål belysning. Om den snabba utbyggnaden för att ta emot ensamkommande som nu måste skalas ned lika snabbt. Om kostymen som ständigt måste anpassas. Årets budget lyder på 180 miljoner kronor.

– Men till slut når man en gräns. För oss ligger den gränsen vid 2 000 invånare. Under den skulle vi bli ett B-lag i Sverige, inte kunna behålla dagens service och kanske vara tvungna att dra in alla skolor som inte ligger i tätorten.

Sorsele är en av de största mottagarna av bidrag i skatteutjämnings-systemet mellan landets kommuner.

– Men vi är redan för små, det är därför varje enhet som ska bekostas blir så dyr. Vi tycks inte vara dåliga på att driva vår verksamhet, men något är fel i systemet i Sverige och urbaniseringen är svår att påverka. Frågan som borde ställas är hur liten en kommun kan bli och ändå klara sig? tycker Kjell Öjeryd.

Utredningar har fastslagit att kommunsammanslagningar i sådana glesbygder som i Västerbottens inland inte vore lönsamt.

Kjell Öjeryds förslag lyder i stället:

Ge statsbidrag till små kommuner som om de hade 5 000 invånare, oavsett om de som Sorsele bara har 2 526.

– Det skulle vara ett billigt sätt för staten att ha en levande landsbygd, säger han.

Och om inget radikalt sker och om befolkningen fortsätter att minska? – Då blir vi den första kommunen till ”kommunakuten”. Bjurholm (också i Västerbotten) har färre invånare, men är en liten kommun till ytan. Vi är en extrem glesbygd med 0,29 invånare per kvadratkilometer. Vi skulle inte klara av våra lagstadgade uppdrag och bli den första kommunen som söker hjälp.

Alternativet blir då att staten går in och tvångsförvaltar kommunen, säger kommunalrådet.

Men Kjell Öjeryd är inte den som ger upp. Beskriver sig som den sanne optimisten. Däremot har tanken slagit honom mer än en gång vad som händer när gränsen nås. När medlen blir för små för att driva kommunen vidare.

– Den dagen skulle det vara spännande att veta vad de tänker om, säger han med adress till rikspolitiker i Stockholm.

– Om någon har tänkt på det.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se "

"**54.** Antalet av Sveriges 290 kommuner där minst tre av tio elever har en skolväg på minst 5 km.

2,14. Den beräknade försörjningskvoten (hur många personer en 20–64- åring måste försörja inklusive sig själv) i avlägsna landsortskommuner år 2040.

28%. Snittet för vad utbildningen kostar som andel av en kommuns budget.

18% Snittet för vad äldreomsorgen kostar en kommun.

6 kronor. Så mycket behöver vissa landsbygdskommuner höja skatten enbart av demografiska skäl till år 2040.

56. Antalet kommuner som beräknas ha en befolkning under 8 000 invånare år 2040.

Kommunakuten eller Kommundeleigationen som den kom att kallas inrättades efter beslut 1999 för att hjälpa krisdrabbade kommuner och landsting. Under 2001 och 2002 anslogs 1,3 miljarder kronor till 36 kommuner och två landsting med kraftiga ekonomiska underskott. Kommuner och landsting lovade att presentera en plan för hur deras kostnader varaktigt skulle sänkas. Några kommuner lyckades, men hos de flesta kommuner som fått stöd hade kostnaderna stigit mer än hos kommuner utan stöd när det statliga stödet upphörde 2003."

" SKL: Digitalisering ett sätt att klara av äldreboomen

DN TORSDAG 14 MARS 2019

Posten stängde för länge sedan. Nu är det bankerna som slår igen. Ica-handlarna försöker hänga sig kvar även om det inte är lätt. Kommunerna är sist – de kan inte bara dra in på servicen. Men när över hälften av Sveriges kommuner väntas tappa befolkning de kommande 20 åren får de svårt att klara sitt välfärdsupdrag.

Ett av förslagen för att möta framtiden i kommunerna lyder nu typiskt nog: titta på bankerna, som redan digitaliserat. Mer om det senare. Det är inget fel på idériakedomen när Sverige försöker rädda kommunerna.

– Men det är ganska bråttom att hitta lösningar. I stort sett behöver någonting göras nu, säger Eva Mörk, professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet, som nyligen ledde arbetet med SNS Konjunkturårsrapport 2019, som listade reformer för att ge kommunerna verktyg att möta framtiden.

– Ganska bråttom, säger också Annika Wallenskog, chefsekonom på Sveriges Kommuner och landsting, SKL. Äldreboomen kommer. Hon pekar på att generationen som föddes efter andra världskriget i år fyller 74 år.

– De behöver ännu inte äldreomsorg, men om fem år kommer de att behöva mer och mer vård. I snitt kostar en invånare över 90 år en kommun en halv miljon kronor om året.

I vilka kommuner problemen först blir akuta är inte svårt att räkna ut: i avlägsna landsbygdskommuner med krympande befolkning. Dessa kommuner har lägre skattekraft än kommuner i storstäder. Samtidigt har de högre kommunalskatt.

– Titta på andelen äldre i en kommun i förhållande till de som är yrkesverksamma. Ju större andel äldre, desto svårare läge. I stort sett är det bara i storstadskommunerna som befolkningen mellan 20 och 64 år beräknas öka fram till 2040, säger Eva Mörk.

I Sverige och Norden är kommunerna mycket större än generellt i Europa. De sticker ut genom att ansvara för stora sektorer som skola och äldreomsorg.

– Antingen höjer man bara statsbidragen och finansierar kommunerna från offentligt håll. Ju mer landsbygd och stad glider isär, desto större behov blir det av utjämning. Men ju mer utjämning det blir, desto gnälligare blir också de som tycker att deras pengar går till andra delar av landet, säger Eva Mörk.

Enligt professorn finns det alltid ett problem med att höja statsbidragen eftersom det skapar otydlighet om vem det är som bär ansvaret. Dåliga lokalpolitiker kan då glida vidare med hjälp av subventionerna från staten, utan att väljarna ser att de borde ställas till svars.

Eva Mörks förslag går ut på att kommuner får en klumpsumma, i stället för som i dag riktade bidrag.

– Kommunerna vill naturligtvis inte bli av med de pengar som de redan får. Däremot vill de inte ha det här petandet från rikspolitiker i hur pengarna ska användas. Och det är helt rätt, för det är svårt för

staten att veta vilken politik som ska införas i 290 kommuner, säger Eva Mörk.

En annan utmaning i kommunerna är rekryteringen av personal. Om personaltätheten ska upprätthållas på samma nivå som i dag behöver 200000 människor rekryteras fram till 2026. Om alla som går i pension också ska ersättas blir det ytterligare 300000 personer, enligt en beräkning av Sveriges Kommuner och landsting.

– Vi inser att det blir svårt att få tag på alla de här människorna, oavsett konjunktur. Därför måste vi hitta ett nytt sätt att arbeta på, säger Annika Wallenskog.

Om anställda i kommunerna i snitt går i pension vid 66 års ålder, i stället för som i dag vid 64 år skulle det täcka en fjärdedel av luckorna. Om fler arbetade heltid, och arbetstiden ökade från i snitt 91 till 95 procent, skulle ytterligare en fjärdedel fyllas upp.

– Resterande 50 procent måste vi lösa genom att bli effektivare, säger Annika Wallenskog, och tar utvecklingen med digitala läkarbesök som ett exempel.

För fem år sedan var det inga som trodde att människor skulle låta sig undersökas digitalt av läkare. Under 2018 gjordes över 600000 digitala läkarbesök i Sverige.

Hon nämner även nattkameror i hemtjänsten, automatiska duschar i äldreården, digitala ansökningar av bygglov och robotar som avgör om du är berättigad till socialbidrag.

Är det verkligen möjligt att på detta sätt spara in hälften av de 500 000 tjänsterna?

– Bankerna har redan gjort det: digitaliserat verksamheterna. Nu måste kommunerna göra det.

Kunderna, det vill säga kommuninvånarna, antas därmed göra en större del av jobbet själva.

Men frågan om vad som är möjligt eller inte blir delvis hängande i luften.

Har man då rätt att begära samma offentliga service var man än är bosatt?

– Det har aldrig diskuterats. Och det kommer nog aldrig att öppet sägas att servicenivån ska vara olika i olika kommuner. Men enskilda kommuner löser redan i dag det här på olika sätt genom att ha varierande grad av service i skilda delar av kommunen, säger Annika Wallenskog.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se "

" Sorseles hopp står till återvändare och invandrare

DN TORSDAG 14 MARS 2019

När Sveriges näst minsta kommun försöker bryta trenden i befolkningsutvecklingen ställs hoppet till de som en gång föddes och växte upp i bygden. Hemvändare kallas de. De lämnade Sorsele och vet hur det är att bo på orten. Långt senare kände de ett styng i hjärtat av hemlängtan och flyttade tillbaka.

Sorsele.

Störst är chansen att stöta ihop med hemvändare på gymmet. Det är den givna mötesplatsen i samhället och Malin Flodin hänger här mest varje kväll.

– Tryggheten, naturen, skoteråkningen, fisket och att jag känner alla här, säger hon om vad hon saknade under sejouren i Umeå som bara blev fem månader lång.

Hon ger ett konkret exempel:

– Om det är 35 grader kallt och du går vid sidan av vägen i Sorsele så stannar alltid någon och frågar om man vill ha skjuts.

Johannes Lidström som står bredvid med ett par hantlar håller med. Han var 16 när han försvann från Sorsele för att studera på gymnasium. Ville testa sina vingar. Tolv år senare var han tillbaka.

– Man blir sedd här, säger han. Och vadå utbud i affärerna? Man behöver aldrig köa, och i järnhandeln kan man köpa allt utom

livsmedel. Det som inte går att köpa där beställer jag på internet. Inte behöver jag åka någon annanstans för att handla.

Svante Mattsson är en tredje hemvändare på gymmet. Han bodde i Umeå i 3,5 år där han utbildade sig till sjuksköterska.

– På 80-talet trycktes alla ned i Sorsele. Det sades att man måste flytta härifrån för att klara sig i framtiden. I dag finns det ett större självförtroende. Vi säger: kan storstaden, så kan vi. Jag brukar säga till unga att de är sin egen lyckas smed. De kan skapa sig en framtid här om de vill, säger Svante Mattsson.

Optimism saknas inte. Hoppet lever. I ljusa stunder som på gymmet tycks ingenting omöjligt.

Invandrare och ensamkommande asylsökande är en annan grupp som Sorsele hoppas ska stanna på orten.

Yasin Heydari, en 22-årig hazar med rötterna i Afghanistan, har redan gjort sitt val.

Det var hans äldre bror som först kom till Västerbottens inland 2011. Resten av familjen följde efter 2015.

– Varför ska jag bo i skogen? undrade jag först. Det fanns inga människor här och inga höghus, men efter några månader började vi fiska och gå i skogen, säger Yasin Heydari.

– Och nu vill jag inte flytta någonstans, utan bli i Sorsele i hela mitt liv. Jajamän, jag vill stanna här, säger han på god svenska efter fyra års studier och färgad av den lokala dialekten.

Han har jobbat på äldreboendet i Sorsele och för närvarande har han en praktikplats på ett företag som tillverkar trägolv och paneler. Han stortrivs.

Men hans mor och far vill att familjen flyttar vidare till Lycksele.
– Då säger jag till dem att jag är 22 år och att här i Sverige bestämmer jag över mig själv. Jag tänker stanna i Sorsele, säger Yasin Heydari. Yasin Heydar, med rötterna i Afghanistan trivs i Sorsele och vill bo kvar i kommunen.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se "

Regeringen bör ha en regionplanering för jämlikhet som visar alla förhållanden och skillnader i landets olika delar: hur var det, är det, kan det bli och bör det bli?

Det är lämpligt att miljöministern sköter denna planering och tar hjälp från länsstyrelserna. Länsstyrelserna är regeringens myndigheter i länen. De bör åläggas undersöka och redovisa förhållandena i länets kommuner och miljöministern bör ordna en organisation som ordnar länsstyrelsernas uppgifter i ett lämpligt antal lättfattliga regioner, förslagsvis de sex regionerna som finns i förslag.

Länsstyrelserna bör ge besked om hushållens förhållanden i olika avseenden, här mycket kort: (Från sidorna 59-64 i 40zo)

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. Tele.

Vedeldning, vattenkraft, kärnkraft, solkraft, vindkraft, vågkraft, kolkraft, oljekraft, gaskraft.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) m m

Här kan ingå umgänge och verksamheter i hemmet, o d.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW . 648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

Länsstyrelserna bör också redovisa läget i kommunerna för statsrådets serviceområden.

I <http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf> har visats hur redovisningen i princip kan ske. Men miljöministerns redovisning blir naturligtvis mycket mer omfattande och bör på lämpligt sätt visa hur det var, är, kan bli och bör bli.

Statsråden bör för sina områden ställa upp frågor man behöver svar på för att kunna bedöma jämlikheten över landet. För att det inte ska bli för stort kan man ställa frågor i etapper så att man i första omgången ställer de viktigast frågorna och i senare etapper fyller på med flera frågor.

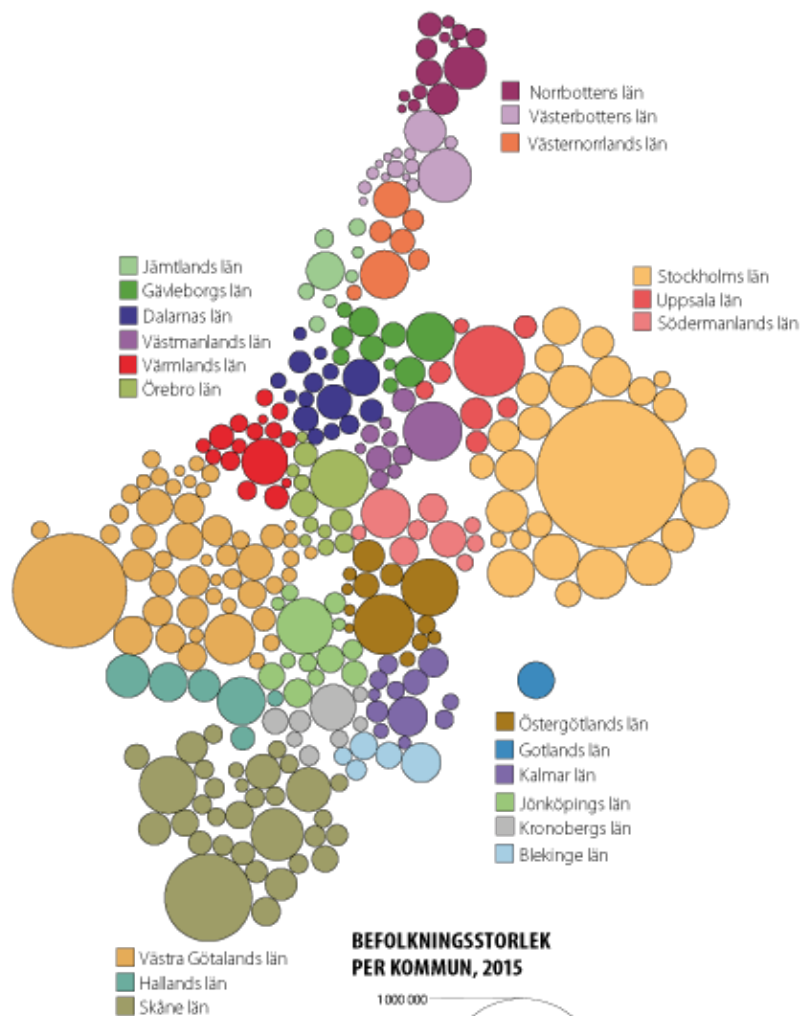
Frågorna ska gälla både produktionsverksamheter och konsumtionsverksamheter och både materiella och icke-materiella verksamheter.

Verksamheterna framgår av klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter som behandlats i det föregående.

Förtydligande: Miljöministern bör ha planeringar för människornas individuella materiella och psykiska förhållanden och för deras fysiska och sociala miljöer för statliga, kommunala, landstingskommunala och privata verksamheter på statliga, regionala och kommunala nivåer. Och redovisa på lämpligt sätt.

Alla andra ministrar bör medverka med uppgifter om deras verksamhetsområden.

Ministern för internationellt utvecklingssamarbete och klimat bör i en svensk världsplanering sträva efter samma för den globala nivån.

Befolkningsstorlek per kommun, 2015

Från SCB Publicerad: 2017-03-06 (<http://www.scb.se/hitta-statistik/>)

I kartan ser vi hur många kommuner som finns i varje län, det varierar från 1 i Gotlands län till 49 i Västra Götalands län. Men också att de flesta län har en befolkningsmässigt dominerande kommun, som Östersund i Jämtlands län eller Växjö i Kronobergs län. Det finns dock undantag där det är två kommuner som dominerar befolkningsmässigt, exempelvis Linköping och Norrköping i Östergötlands län samt Falun och Borlänge i Dalarnas län.

I norra Sverige finns flera av de större kommunerna vid kusten och mindre kommuner i länens inland. Men det finns också befolkningsmässigt mindre kommuner i de södra delarna av landet, exempelvis i gränstrakterna mellan Värmlands och Västra Götalands län och diagonalt ned mot gränsen mellan Östergötlands och Kalmar län.

Var finns rum för våra barn? – en rapport om trångboddheten i Sverige

[Ladda ner gratis PDF](#)

Tabell B1. Målsättningar och definitioner kring trångboddhet Källa: Thiberg (1985), SCB och Boverket(1993)

Norm	År	Målsättning	Definition av trångboddhet	Bostad som krävs för att 2 vuxna och 2 barn ej ska anses trångbodda
Norm 1	1945	Ingen ska behöva sova i köket. Högst 2 personer i varje rum.	Mer än 2 boende per rum, köket oräknat.	2 rum och kök
Norm 2	1965	Ingen ska behöva sova i kök eller vardagsrum (gäller ej enpersonshushåll). Högst 2 pers i varje sovrum.	Fler än två boende per rum, kök och vardagsrum oräknade. Gäller ej enpersonhushåll.	3 rum och kök
Norm 3	1974	Ingen ska behöva sova i kök eller vardagsrum. Eget sovrum till varje hushållsmedlem med undantag av gifta/samboende par.	Fler än en boende per rum, kök och ett rum oräknade samt enpersons-hushåll i ett rum och kök eller mindre. Finns samboende i hushållet reduceras rumskravet med ett rum.	4 rum och kök

Tabell B2. Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd enligt norm 3

Hushållstyp	Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd	KOMMENTAR:
Enboende	2	Antal hushåll med 1 person: 37,7% av alla hushåll 2013
	3	Antal hushåll med 2 personer: 31,3% av alla hushåll 2013
Ensamförälder och Samboende med 1 barn	3	Antal hushåll med 3 personer : 12,4% av alla hushåll 2013
” 2 barn	4	Antal hushåll med 4 personer : 12,3% av alla hushåll 2013
” 3 barn	5	Antal hushåll med 5 personer : 4,3% av alla hushåll 2013
” 4 barn	6	Antal hushåll med 6 personer : 1,2% av alla hushåll 2013
		Antal hushåll med 7+ personer 0,8% av alla hushåll 2013

Antal hushåll efter hushållstyp

Kosthushåll boende i Sverige 31/12 respektive år

Hushållstyp	1991	1995	1999	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Fel- marg- inal (±)
Samtliga individer	8 494	8 584	8 686	8 751	8 882	8 905	8 940	8 978	9 029	9 135	9 218	9 335	9 393	62
Samtliga hushåll	4 141	4 244	4 349	4 363	4 441	4 465	4 477	4 555	4 628	4 660	4 656	4 725	4 766	35
Genomsnittligt antal personer per hushåll	2,05	2,02	2,00	2,01	2,00	1,99	2,00	1,97	1,95	1,96	1,98	1,98	1,97	
Ensamboende kvinnor	960	996	1 052	1 073	1 033	1 076	1 041	1 095	1 107	1 127	1 137	1 168	1 182	44
18–24	112	120	119	127	113	115	116	138	147	136	132	129	135	16
25–34	100	110	141	155	140	123	138	142	151	161	161	152	173	18
35–49	100	117	113	109	95	122	117	116	114	122	131	147	130	16

50–64	165	179	191	196	235	236	215	231	216	234	225	225	226	21
65–74	200	178	158	158	149	154	158	154	161	182	190	205	206	20
75–	283	292	331	329	302	326	297	313	317	292	299	310	312	24
Ensamboende män	867	929	1 005	956	1 024	1 001	1 039	1 096	1 141	1 137	1 107	1 130	1 135	44
18–24	137	140	117	119	126	132	140	142	160	132	120	140	125	16
25–34	228	240	261	235	240	213	233	236	234	255	250	270	254	22
35–49	206	202	238	238	248	238	245	277	267	244	245	238	234	21
50–64	129	169	201	182	222	213	225	245	258	260	266	246	254	22
65–74	82	94	84	77	92	92	95	95	112	132	118	130	159	18
75–	86	84	105	105	95	112	102	100	109	114	109	106	109	15
Sammanboen de utan barn	1 023	1 022	988	1 015	1 038	1 038	1 047	1 026	1 030	1 012	1 008	989	1 003	27
18–24	41	43	32	37	35	33	32	37	29	28	30	24	22	5
25–34	104	100	100	102	105	112	101	103	88	80	88	80	78	9
35–49	107	117	82	83	79	73	75	83	71	72	76	71	70	8

50–64	332	374	399	414	414	423	424	377	403	386	347	331	340	18
65–74	276	236	217	215	225	233	239	256	266	284	282	294	303	17
75–	163	153	158	164	179	163	177	169	174	162	185	187	190	13
Sammanboende med barn 0–19 år	926	895	884	889	888	902	900	906	887	897	924	923	899	25
1 barn	342	326	303	324	316	320	318	323	330	336	338	326	305	16
2 barn	394	388	391	390	395	420	414	418	403	411	427	434	435	19
3+ barn	190	181	190	174	176	162	168	165	154	150	160	163	159	12
Ensamstående kvinnor med barn	180	200	205	224	233	220	220	204	222	229	213	223	227	11
1 barn	110	111	109	116	123	119	125	113	120	127	124	126	131	9
2+ barn	70	89	96	108	110	101	95	91	103	102	88	97	96	7
Ensamstående män med barn	35	37	45	46	61	76	61	56	66	67	71	70	72	7
1 barn	24	25	30	30	42	53	37	38	46	44	44	47	46	6

2+ barn	11	12	15	16	19	23	24	18	20	24	27	22	26	4
Övriga sammanboende hushåll	86	95	94	96	91	82	95	94	96	109	113	124	129	9
Övriga ensamstående hushåll	65	71	76	64	74	70	73	79	79	82	84	99	118	10

Definitioner och förklaringar

Med kosthushåll menas det hushåll som utgörs av alla personer som den 31 december respektive år bodde i samma bostad och hade gemensam ”hushållning”. I kosthushållet ingår barn som är 18 år eller äldre och bor hemma. Ett kosthushåll kan också bestå av flera generationer, syskon eller kompisar som bor tillsammans och har gemensamt hushåll.

Personer som normalt tillhör kosthushållet, men som tillfälligt befann sig på annan ort p.g.a. arbete, studier eller militärtjänstgöring ingår i kosthushållet. Barn, som bor lika mycket hos separerade föräldrar, tillhörde fram till 2009 det intervjuade hushållet om de var folkbokförda där. Från och med 2009 ingår de i hushållet som intervjuas. För bortfallet skapas kosthushållet enligt RTB-familj. Bortfallet ökar för varje år, 2013 var bortfallet knappt 50 %.

RTB-familj baseras på folkbokföringen. En RTB-familj utgörs av maximalt två generationer där personerna har relationer med varandra och är folkbokförda på samma fastighet. Med relation menas giftermål, registrerat partnerskap, biologisk förälder, adoptivförälder och vårdnadshavare. Om fler än två generationer är folkbokförda på samma fastighet bildas den första familjen med utgångspunkt från den yngsta generationen. Det stor svaghet med detta begrepp är att en sambofamilj utan gemensamma barn inte kan kopplas samman utan redovisas som ensamstående.

Källa SCB

**Våren 2018 har de i kapitel 7 i 11 maj 2015
föreslagna lägenhetstyperna förbättrats
ifråga om balkongerna, alla rum har som
regel direkt utgång till rymliga balkonger,
något som i hög grad ökar bruksvärdet,
isynnerhet för dem som byter från
småhuslägenheter till mindre lägenheter i
flerbostadshus.**

De föreslagna nya lägenhetstyperna

Bostäderna ingår i flerbostadshus, lamellhus med invändig bredd 13 m, med upp till tio våningar.

De byggs i betong med lämplig vämeisolering. Ytterväggarna är ritade 30 cm.

I varje trapphus görs trappa och hiss till fyra lägenheter i varje våning, inte tre lägenheter som är det vanligaste. Det bör sänka kostnaderna. Trappa färdiggjuten betongtrappa typ Herrljungatrappan, Strängbetong, typ M12, 90 cm bredd, 15 steg (14 plansteg), 250x120 cm.

Hiss typ KONE ProSpace, inv. korgmått 90x195, dörrbredd 90 cm schakt 120x210 cm. Lyfthöjd max 30 m. Hastighet 0,6 m/sek. Stannplan 2-12.

Fönster med stora rutor och smala luftningsbågar. (Ska justeras)
Vägg mellan kök och bad 15 cm. Tjockare innerväggar, 20 cm kan vara bärande, övriga väggar 7 cm.

Plats för vertikala ledningar och kanaler finns i väggen mellan vardagsrum och bad.

Väggar i rummen avses för tapetsering, för övrigt målade. Golven, utom bad, linoleum eller parkett e d.

Dörrarna med karmyttermått 90 cm enligt krav om rullstolar. Övriga mått som passar rullstolar.

Badrummen gjorda för rullstolar. I badrum plats för tvättmaskin bredd 60 cm och toktumlare 60 cm smt städskåp. Kakel på väggar och golv.

Köken har 140 cm rostfri bänk med arbetsyta 80 cm och diskhoar bredd 60 cm. Intill diskbänk spis 60 cm med frånluftsaggregat, därefter bänk 100 cm, sedan högskåp med kyl och frys. Under bänkarna plats för diskmaskin och extra kylskåp. Över bänkarna överskåp. I köken finns intill matbord plats för ytterligare skåp. I köken plats för matbord 80x120 cm för 4-5 personer. Man kan t ex sätta två högskåp med kyl och frys vid matbordet och göra bänken med spis och diskbänk 360 cm lång.

Vardagsrummen med plats för möbler enligt boverket och litet till: matplats för 6-7 personer. Soffa 210x95 cm, två fåtöljer 70x80 cm, plats för TV, skåp och bokhyllor m m.

Sovrummen med garderober 60x60 cm, sängplatser 90x210 cm, sängbord 40x40, arbetsbord minst 60x120 cm (plats för dator). plats för bokhyllor, skåp och barnsäng. m m.

Balkonger med utgång från alla rum, minst 180 cm breda.

I det närmast följande visas:

Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala

Bostad 2 rum och kök i större skala

Bostad 3 rum och kök i större skala

Tillägg 2 rum till lägenhet 2 rum och kök så att det blir 4 rum och kök.

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen

Bostad 2 rum och kök med större sovrum

Studentbostäderna är i par och till dem hör gemensamt entré, badrum och kök.

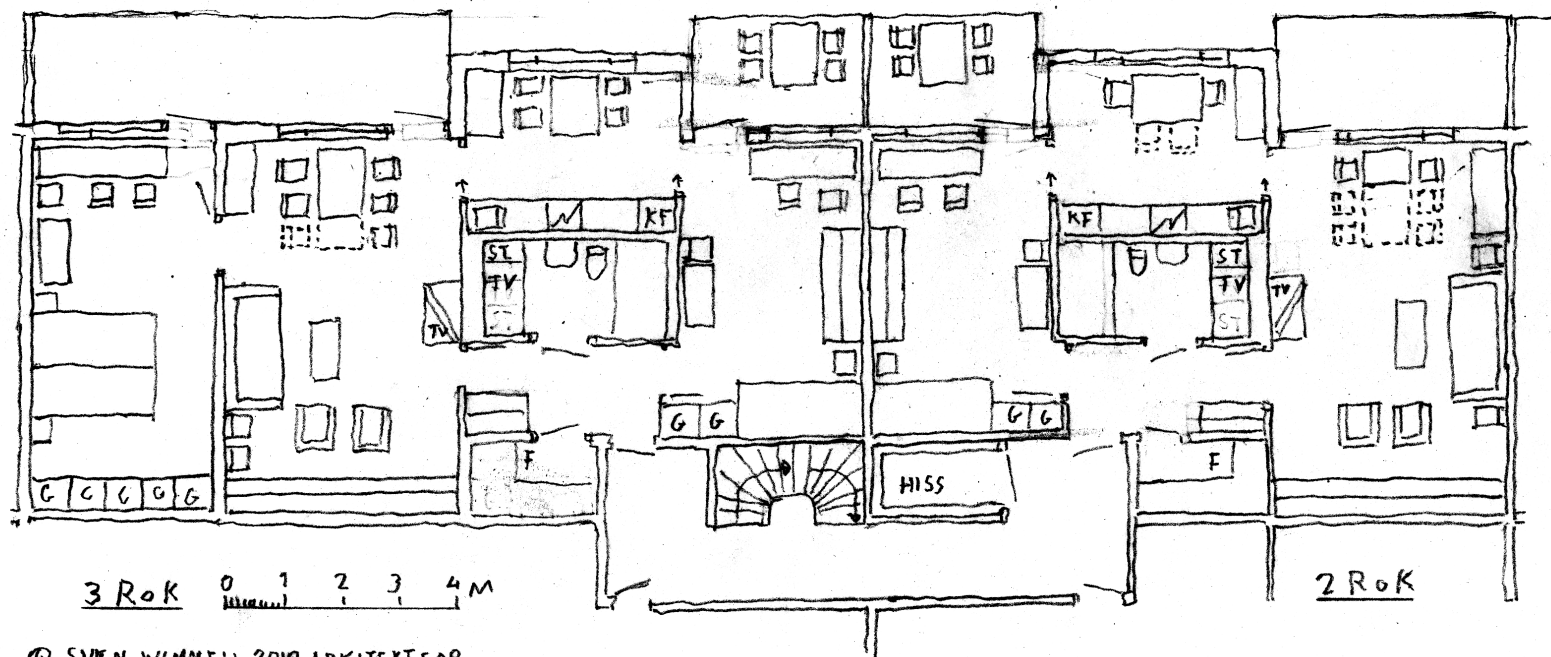
Rummen är exklusive garderober omkring 21 kvm. De har plats för garderober 60x60 cm, arbetsbord 80x220 cm där man kan rita med vinkellinjal och bre ut stora arbetsmaterial, skåp och bokhyllor 60x200 cm, plats för TV och liten sittsoffa 140x95cm (eller ett par fåtöljer), soffbord, säng 90x210 cm och sängbord 40x40.

Om studenten vill använda sängen som sittplats under dagen kan han skaffa två passande ryggkuddar och under natten ställa dem i utrymmet mellan fotänden på sängen och garderoben där. På morgonen får han först låta sängen vädra ut och sedan ordna till ett snyggt överkast och sätta dit ryggkuddarna.

Bostaden 2 rum och kök med större sovrum.

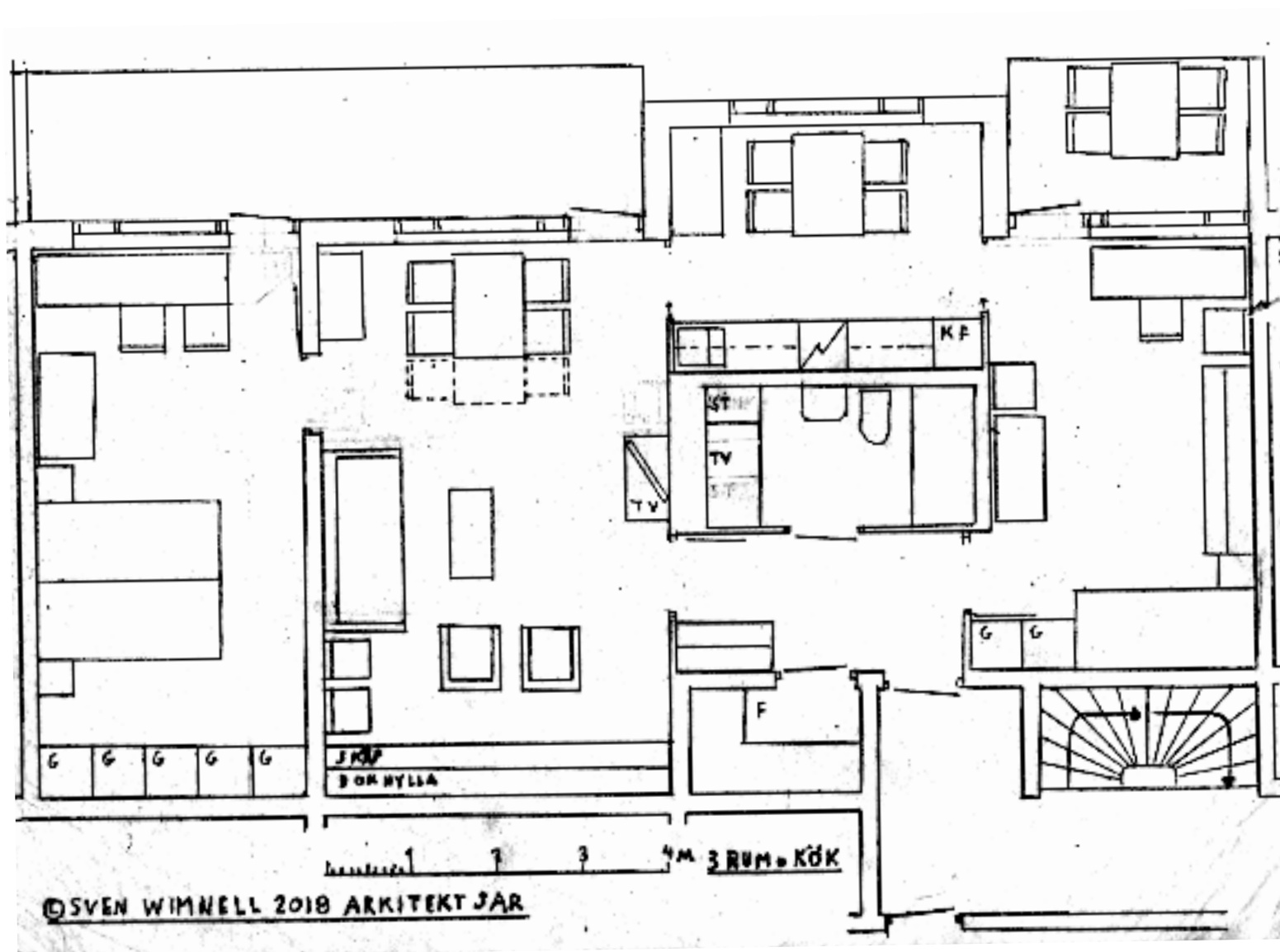
Den har ett sovrum som är 95 cm bredare än sovrummen i lägenheterna 2 och 3 rok, och 4,75 kvm större än sovrummet i 2 rok. Rymmer 2 garderober, arbetsbord för två, barnsäng, 2 paruppställda sängar med bord, plats för skåp eller en extra säng.

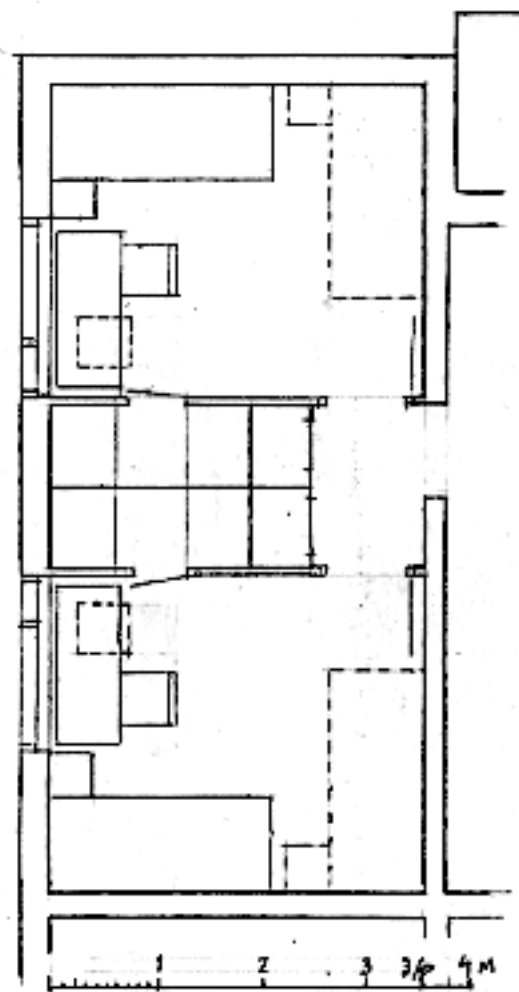
Är avsedd för hushåll på 2 personer som tycker att de inte behöver 3 rok

© SVEN WIMNELL 2018 ARKITEKTSÄR

© SVEN WIMNELL 2018 ARKITEKT SÄR

Fyra rum och kök.

Fyra rum och kök kan ordnas genom att ha en lägenhet på två rum och kök på gaveln av ett hus och där lägga till två rum enligt ritningen här till vänster. Det invändiga måttet på utbyggnaden är på ritningen 360 cm. De två rummen är vardera $3,0 \times 3,6 \text{ m} = 10,8 \text{ kvm}$. Lägenhetsytan för de två rummen blir 27,7 kvm

Om man ökar måttet 3,6 m till 4 m blir rummen $3 \times 4 \text{ m} = 12 \text{ kvm}$.

Ritningen visar att det är möjligt att ha två sovplatser per rum med enplanssängar. Behovet att bygga lägenheter med fyra rum och kök varierar.

Bygger man hus med två trappuppgångar blir det enligt förslagen åtta lägenheter per plan, varav fyra gavellägenheter som kan göras som fyrrumslägenheter, dvs 50% av lägenheterna kan bli fyrrumslägenheter.

Med tre trappuppgångar blir det 12 lägenheter per plan, varav 33,3% kan bli fyrrumslägenheter.

Med fyra trappuppgångar blir det 16 lägenheter per plan, varav 25% kan bli fyrrumslägenheter.

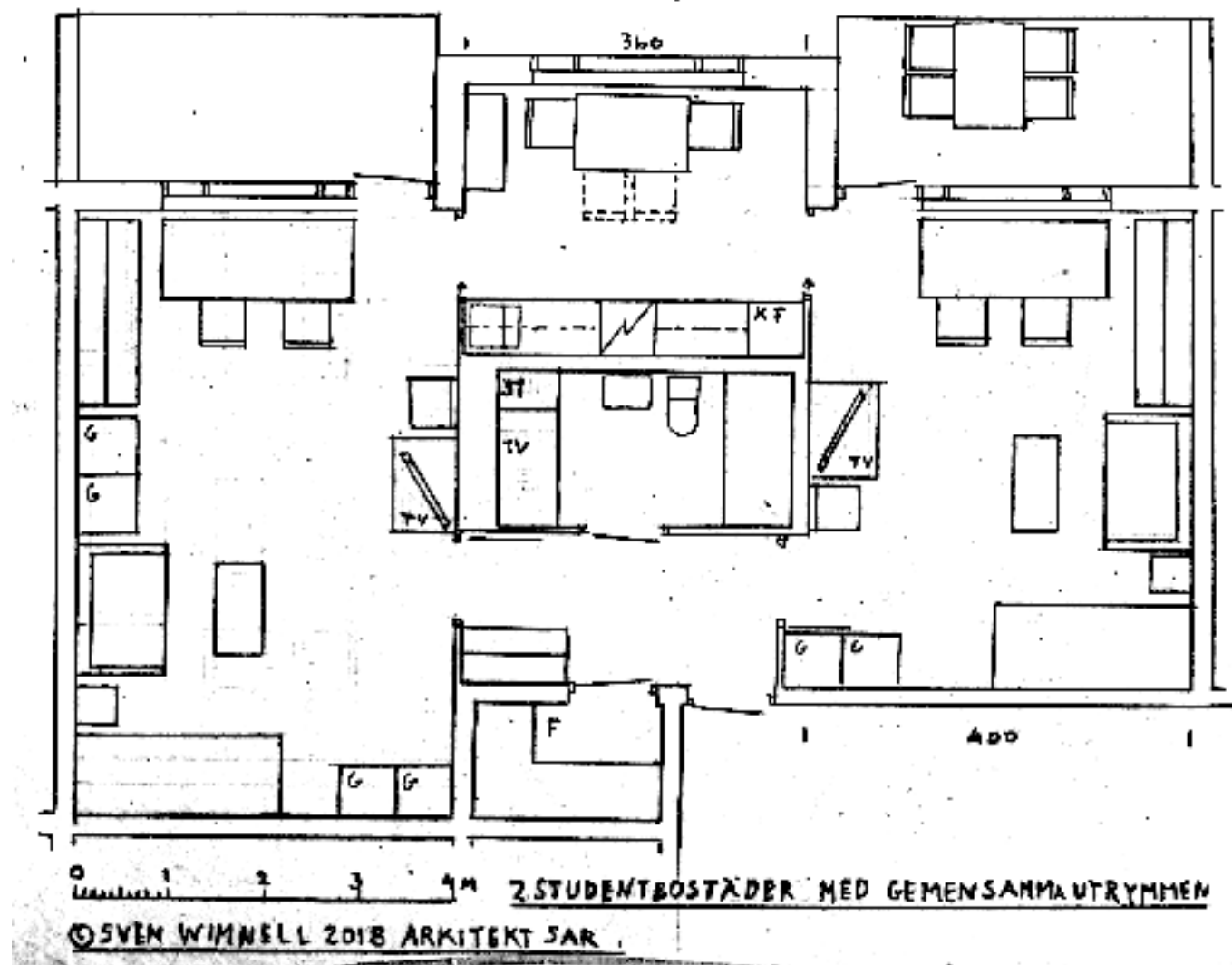
Med fem trappuppgångar blir det 20 lägenheter per plan, varav 20% kan bli fyrrumslägenheter.

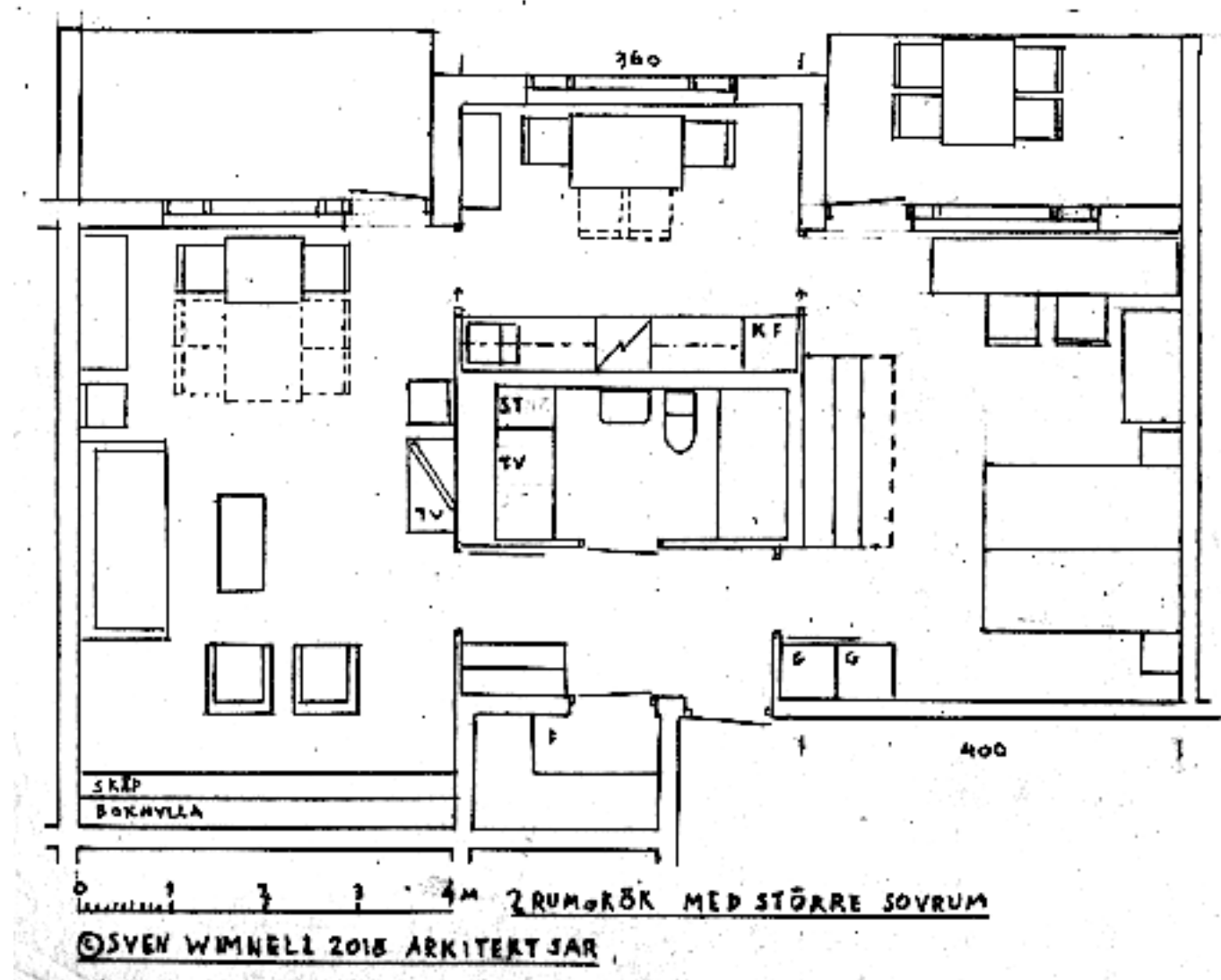
Med sex trappuppgångar blir det 24 lägenheter per plan, varav 16,7% kan bli fyrrumslägenheter.

Med sju trappuppgångar blir det 28 lägenheter per plan, varav 14,3% kan bli fyrrumslägenheter.

Med åtta trappuppgångar blir det 32 lägenheter per plan, varav 12,5% kan bli fyrrumslägenheter. O s v.

Det tycks vara möjligt att tillgodose behovet av fyrrumslägenheter genom att ha sådana på husgavlarna.

Bostad 2 r o k

Enligt boverket lämplig (och nödvändig) för en person.

Vardagsrum	4.0 x 6,4 m =	25,6 kvm
Kök	3,60 x 2,83 =	10,2
Sovrum	3,05x5,0 + 1,6x0,25 - 1,2x0,6=	
	15,25 + 0,4 - 0,72 =	14,9
2 st garderober	1,2 x 0,6 =	0,7
Badrum	3,15 x 1,65 =	5,2
Entré	3,35 x 1,6 =	5,4
Förråd	1,99 x 1,2 =	2,4
Summa		64,4 kvm

Lägenhetsyta:

Vardagsrum		25,6
Kök	10,2 + väggar 0,09 =	10,3
Sovrum		14,9
Garderober		0,7
Badrum	5,2 + väggar 0,22 =	5,4
Entré	5,4 + väggar 0,22 =	5,6
Förråd		2,4
Summa		64,9 kvm
Lägenhetsytan ligger kring riksgenomsnitt för bostäder 2 rok byggda de senaste åren.		

Badrummet i de presenterade bostäderna 5.2 kvm och gjorda för rullstol. Ett modernt badrum för 50 år sedan kunde vara 1,2 x 1.9 = 2,3 kvm, dvs 3 kvm mindre. Yta 2 rok 1961- 1990 var i riksgenomsnitt 61-62 kvm. Om man lägger till 3 kvm för större badrum blir det 64-65 kvm. Riksgenomsnitt var 1991-1995 64 kvm och mellan 62 och 66.

Bostad 3 r o k

Enligt boverket norm 3 lämplig för två personer.

Enligt boverket lämplig för två föräldrar med ett barn.

Kan användas för två föräldrar med två barn

Rumsytor för 2 rok		64,4 kvm
Sovrum nr 2	3,05 x 5,8 m=	17,7
5 st garderober	3,05 x 0.6 =	1,8
Summa rumsytor för 3 rok		83,9

Lägenhetsyta	2 rok 64,9+ 19,5 =	84,4 kvm

Lägenhetsytan för sovrums nr 2, 19,5 kvm. ligger inom riksgenomsnittets ramar 16-21 kvm.

Från SCB. Statistiska meddelanden. BO 39 SM 1401. Hyror i bostadslägenheter 2013.

Skillnad i yta mellan 2 rok och 3 rok:

1941-1950	16	med variation upp till 21
1951-1960	16	18
1961-1970	18	20
1971-1980	16	18
1981-1985	17	19
1986-1990	18	20
1991-1995	17	21
1991-	18	20
Totalt	18	

Bostad 4 r o k

Enligt boverket norm 3 lämplig för tre personer.
Enligt boverket lämplig för två föräldrar med två barn.
Kan användas för två föräldrar med fyra barn.

Lägenhetsyta för 2 rum och kök	64,9 kvm
Tillägg för rum 3 och 4	27,7
Lägenhetsyta	92,6

Lägenhetsyta enligt SCB, riksgenomsnitt	98,0 kvm

Om man lägger till 3 kvm för rullstolsanpassning	101,0

Bostaden här med 4 rok ligger cirka 8 kvm under riksgenomsnitt.
Det kan vara lämpligt att rumsstorleken ökas till 3x4 m då lägenhetsytan ökar med $0,4 \times 7,7 \text{ m} = 3 \text{ kvm}$ till 95,6 kvm och ändå ligger under riksgenomsnittet på 101 kvm.

Två studentbostäder med gemensamma utrymmen för entré, badrum och kök.

Enligt boverket lämplig för två studenter.

Kan användas av två yngre personer som inte är studenter och som inte har möjlighet att ha egna bostäder på 1 rok vardera.

De två rummen har likadana möbler. Den högra bostaden disponerar förrådet vid entrén och den vänstra bostaden kompenseras för det av att vänstra rummet har två extra garderober och något större golvyta, så att lägenhetsytan för vänstra bostaden blir 2,8 kvm större än för den högra.

Lägenhetsytan för de två bostäderna blir 69,7 kvm = cirka 35 kvm för varje student.

Vänstra bostaden:

rum inklusive 4 garderober : $4 \times 6,4 \text{ m} =$	25,6 kvm

Högra bostaden

rum inklusive 2 garderober $4 \times 5 \text{ m} + 0,25 \times 1,6 \text{ m} = 20 + 0,4 =$	20,4 kvm

förråd vid entrén	<u>2,4</u>

Summa	22,8 kvm

d vs 2.8 kvm mindre än vänstra bostaden.

Bostad med 2 studentbostäder kan ombildas till 2 rum och kök med större sovrum genom att ta bort två garderober i vänstra rummet

Rummen har samma bredd, 4 m, men alternativt kan högra rummets bredd ökas till 4,56 m så att de två bostäderna får exakt samma lägenhetsyta. Möblerbarheten i högra rummet ökar då så att bordets längd vid fönstret och längdytrymmet för sängen kan göras 0,56 cm längre.

Bostad 2 r o k med större sovrum

Enligt boverket lämplig för en person.

Kanvändas av makar/sambor, med plats för ett litet och ett stort barn

Sovrummets bredd är 4 m, dvs 0,95 m större än i tidigare visade bostad 2 rum och kök. Lägenhetsytan ökar med $5 \times 0,95 \text{ kvm} = 4,75 \text{ kvm}$ och blir 69,7 kvm.

Bostad 2 r o k med större sovrum kan ombildas till två studentbostäder genom att lägga till två garderber i vänstra rummet.

Rumsbredden 4 m är samma som bredden på rummet för studentbostäderna. För studentbostäderna har gjorts en alternativ bredd på 4,56 m för det högra rummet.

Om man ökar rumsbredden för sovrummet till 4,56 m blir lägenhetsytan för 2 rum och kök med större sovrum $69,7 + 7,55 \text{ m} = 77,3 \text{ kvm}$

Det kan vara lämpligt att göra det större sovrummet lika stort som högra rummet i studentbostäderna så att man kan ha två användningar av denna lägenhetstyp, dels som studentbostad för två personer, dels som bostad 2 rum och kök med större sovrum.

Det är viktigt med rejäla balkonger.

Ungefär hälften av Sveriges befolkning bor i småhus och har möjlighet att enkelt ta sig ut på tomten och läsa, prata och dricka kaffe. De kan odla blommor och grönsaker och göra saker ute.

Den andra delen av folket bor i flerbostadshus. Många har råd med stora lägenheter med balkonger och har fritidshus, med de flesta bor i små lägenheter utan balkonger och när det finns tämligen små och opraktiska. De som hyr små lägenheter hör till proletariatet som anses inte ha rätt att ställa krav. Till dem hör bl a kvinnor och ensamma pensionärer med låga inkomster och ungdomar om de fått någon lägenhet.

Möjligheterna att köpa lägenheter är nu för många borta. Det behöver byggas mycket hyreslägenheter och det som byggs bör vara bra bostäder med lämpliga ytor och utformningar. Det talas mycket om jämlikhet och till det hör möjligheter att även i små lägenheter ha rejäla balkonger som kan ge något av de uteverksamheter småhusen kan erbjuda.

De redovisade lägenhetstyperna är lämpliga och bör byggas i blandning som passar. Husens storlekar och lägen får anpassa efter förhållandena. Mest behövs lägenheterna med två rum och kök som också kan användas av två studerande och unga med låg inkomst. De kan få det statliga stödet. Det kan vara lämpligt att öka stödet till att omfatta lägenheter upp till 100 kvm så att byggbranschen får stöd för även tre och fyra rum och kök som behövs i mindre omfattning.

Många pensionärer som bor i småhus vill flytta till mindre lägenheter i flerbostadshus med hiss för att slippa trappor och arbetet med tomten,

för dem är lägenheter med två rum och kök lämpliga, både de med det mindre och det större sovrummet. De är vana vid att bo med tillgång till tomter och lägenheternas balkonger gör att de kan få något kvar av möjligheten att lätt komma ut.

Andra pensionärer med äldre små och omoderna lägenheter i flerbostadshus vill flytta till ny lägenhet med hiss och bättre utrymme för rullator, tvättmaskiner o d och för dem är också lägenheterna två rum och kök lämpliga. Och de får rejäla balkonger som de kanske inte haft förut.

Lägenheterna två rum och kök är också lämpliga för invandrare med låga inkomster, med den standard som var vanlig i Sverige på 1940-talet kan man bo stora familjer om man sover också i vardagsrummet.

Framför allt är lägenheter med två rum och kök med det mindre sovrummet lämpliga för alla hushåll med en person. De kan enligt norm 3 användas också för två makar/sambor, men bättre är det då med det större sovrummet, eller ännu bättre tre rum och kök.

Barnfamiljerna söker sig gärna till småhus, med det bör för dem finnas lägenheter i flerbostadshus med tre och fyra rum och kök. Små barn behöver mindre utrymme än äldre barn.

Föräldrar och vuxna barn kan bo i skilda delar av Sverige och har svårt träffa varandra, men vill åka och hälsa på varandra ibland. Då bör soffan i vardagsrummet kunna ordnas till sovplatser. Finns det barn med kan de sova på golvet eller i tält på balkongen.

Grovt räknat: hushåll med 1-2 personer, 69% 2013, lämpligt med minst 2 rum och kök (norm 3) i flerbostadshus.

3-4 personer, 25%, lämpligt med minst 3-4 rum och kök (norm 2) i flerbostadshus eller småhus. 5-7+ personer, 6%, kanske lämpligt med småhus. Studenter o d kan ha mindre och ta dem under 2 rok.

Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket.

Lägenhetstyp	Antal lägenheter	Andel i procent
Lägenheter utan kök	1 692	0,1
1 rum och kök	280 392	11,4
1 rum och kokvrå/kokskåp	115 050	4,7
2 rum och kök	894 919	36,3
2 eller flera rum och kokvrå/kokskåp	45 826	1,9
3 rum och kök	775 783	31,5
4 rum och kök	272 027	11
5 rum och kök	54 328	2,2
6 eller flera rum och kök	11 066	0,4
Uppgift saknas	11 889	0,5
Summa	2 462 972	100

Trångboddhet

Var finns rum för våra barn

http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2006/var_finns_rum-for_vara_barn.pdf

Förord

Syftet med denna rapport är att uppmärksamma hur trångboddheten utvecklats framförallt de senaste tjugofem åren, samt att analysera orsakerna och konsekvenserna av trångboddhet för olika grupper i samhället. I rapporten redovisas offentlig statistik om trångboddhet i Sverige.

Idag är trångboddheten inte lika omfattande som under första halvan av 1900-talet, men det är fortfarande stora skillnader i utrymmesstandard mellan olika typer av hushåll, inkomstgrupper, upplåtelseformer och mellan människor med svensk och utländsk bakgrund.

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät råder det bostadsbrist i drygt 100 av landets 290 kommuner och ekonomiskt svaga grupper har svårt att konkurrera på bostadsmarknaden. Trångboddhet är inte enbart en boendefråga utan berör även integrations- och välfärdsfrågor. Boverket vill härmed ge en bild av den trångboddhet som finns i Sverige idag.

Rapporten är skriven av Annette Rydqvist, Björn Olsson, Anna Andersson och Åsa Karlsson vid Boverkets analysenhet. Ansvarig enhetschef är Martin Hedenmo.

Karlskrona, september 2006
Ines Uusmann
generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	9
Disposition.....	9
1 Trångboddheten som problem.....	11
Vad menar vi med trångboddhet?	11
2 Orsaker och konsekvenser	15
Orsaker till trångboddhet	15
Konsekvenser av trångboddhet	17
3 Bakgrund: Politik och normer	23
Fram till år 1950: En social bostadspolitik växer fram	23
Åren 1950–2000: Politiska målsättningar och bostadsbyggande.....	24
Vilken betydelse har målen i praktiken?	29
4 Trångboddhet i statistiken.....	33
Trångboddheten inom EU	33
Trångboddhet i Sverige: Officiell statistik och andra källor	34
Trångboddhet och jämställdhet.....	34
Trångboddhet och hushållstyp.....	35
Högre trångboddhet bland personer med utländsk bakgrund	37
Tre av tio hushåll med låg inkomst är trångbodda.....	39
Ungdomar är trångbodda i högre grad än andra åldersgrupper.....	41
Trångboddheten är mest utbredd i storstadsregionerna	41
Barnfamiljer	42
Boendetäthet i Stockholms stad	60
Ger statistiken en rättvisande bild av trångboddheten?.....	61
Sammanfattning av trångboddheten i statistiken.....	62
5 Avslutande diskussion	67
Bilaga 1 Tabeller	71
Bilaga 2 Fakta om Hushållens Ekonomi (HEK).....	75
Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF).....	75
Referenser	77

Trångboddheten i storstadsregionerna

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/trangboddheten-i-storstadsregionerna.pdf>

Förord

Boverkets instruktion anger bland annat att myndigheten särskilt ska utveckla en fördjupad förståelse för bostadsmarknaders funktionssätt, samt aktualisera statistik, följa och analysera utvecklingen på bostadsmarknaden. I föreliggande rapport kartlägger vi hur bostadsbristen yttrar sig i form av trångboddhet i de tre storstadsregionerna.

Rapporten är författad av Helen Ekstam, analytiker på analysavdelningen.

Karlskrona, november 2016 Bo Söderberg avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	6
2 Trångboddhet och bostadsbehov	9
Trångboddhetsnorm 1	10
Trångboddhetsnorm 2	10
Trångboddhetsnorm 3	11
Den senaste trångboddhetsnormens användningsområden	12
Socialstyrelsens rekommendation	13
Tidigare forskning om trångboddhet	14
Val av trångboddhetsdefinition i rapporten	15
3 Boendet enligt lägenhetsregistret	17
Bostäderna i storstadsregionerna	17
Hur bor storstadsborna?	18
4 Trångboddhet i lägenhetsbeståndet	20
Vilka omfattas av studien?	21
Trångboddhet enligt norm 2	22
5 Trångboddheten i bostadsbeståndet enligt lägenhetsregistret.....	25
Smålägenheter är de mest trångbodda	25
Stor andel lägenheter utan folkbokförd	27
6 Trångboddhetens geografiska utbredning i storstadsregionerna.....	29
Stormalmö.....	30
Storgöteborg.....	35
Storstockholm.....	39
Trångboddhet bland individer med svensk- och utländsk bakgrund i Göteborg – en jämförelse.....	47
Slutdiskussion	50
Referenser	52
Bilaga 1	56

1 Inledning

Få samhällsfrågor debatteras lika flitigt som bostadsbristen just nu. Bristen får konsekvenser både för de individer som drabbas och för samhället. För individer som letar bostad blir bostadsbristen kännbar på flera sätt. Kötiderna för att få ett förstahandskontrakt till en hyresrätt är långa, särskilt i storstadsregionerna, och prisutvecklingen på bostadsrätter har varit stor. Sedan sex till sju år tillbaka uppmärksammas även att bostadsbristen medför negativa samhällsekonomiska konsekvenser då den hotar tillväxten i storstadsregionerna (Stockholms Handelskammare, 2010:3; SOU 2015:48). Flera studier pekar ut ett antal samhällsproblem som följer i bostadsbristens kölvatten. Några exempel är låg rörlighet i det befintliga beståndet på grund av för få hyresrätter samt att arbetsgivare har svårt att rekrytera kvalificerad arbetskraft i storstadsregionerna (Stockholms Handelskammare, 2014).

Trots att det finns många sätt att mäta bostadsbristens konsekvenser är det inte helt enkelt att definiera vad bostadsbrist är. Bengtsson (1992, s. 70–71) skiljer på ”marknadsbrist” och ”behovsbrist”. Marknadsbrist handlar om bostadstillgången i förhållande till människors boendepreferenser och betalningsförmåga, det vill säga att människors bostadsstandard inte motsvarar vad de efterfrågar. Enligt marknadsperspektivet bör det råda en jämvikt mellan utbud och efterfrågan av bostäder, således kan bostäder både under- och överutnyttjas. Behovsbrist innebär att bostadsstandarden är lägre än de boendes behov enligt politiskt fastställda mål. Enligt behovsperspektivet bör befolkningen ha tillgång till skäliga bostäder, men att bo bättre än man behöver utgör inget problem. Boverket har tidigare analyserat bostadsbrist utifrån både marknads- och behovsperspektivet (Boverket, 2012b, Boverket, 2016a) samt i den årliga bostadsmarknadsenkäten (BME).

Bostadsbrist mäts både inom marknads- och behovsperspektivet i termer av boendetäthet eller trångboddhet. Boendetätheten är det genomsnittliga antalet boende per bostad, ett mått som lämpar sig när aggregerade samhällseffekter ska studeras. Boverket (2013) visar till exempel att inkomsterna per capita påverkas negativt när boendetätheten ökar under högkonjunktur. Den definition av trångboddhet som används i den här rapporten, är politiskt definierad vilket innebär att bostadsbrist definieras som behovsbrist. Trångboddhet mäter således hur många personer som har en sämre bostadssituation än vad som anges enligt en fastställd trångboddhetsnorm. Sedan den sociala bostadspolitiken etablerades under 1930-talet har flera olika trångboddhetsnormer förekommit i Sverige. En genomgång av dessa normer görs längre fram i rapporten.

Bengtsson (1992 s. 82–84) preciserar att behovsbrist omfattar tre dimensioner, bostadslöshet, otryggt boende och dåligt boende. Trångboddhet kan ha kopplingar till samtliga dimensioner men utrymmesbristen faller formellt under dåligt boende vilket hänvisar till att bostaden inte uppfyller kriterier med avseende på standard, utrustning eller utrymme. Enligt den norm som vi här använder (norm 2) är bostaden trångbodd om det bor fler än två personer per rum (kök och vardagsrum räknat). Det betyder till exempel att ett hushåll som består av två vuxna och två barn är trångbodda i en tvårumslägenhet men inte i en trerumslägenhet.

Under de senaste decennierna har befolkningens boendeförhållanden och trångboddhetens utbredning endast gått att mäta i urvalsundersökningar. Statistiska centralbyråns (SCB) årliga urvalsundersökning ”undersökningarna av levnadsförhållanden” (ULF) visar att trångboddhet är vanligare i storstadsområden än i övriga delar av landet. Däremot finns det få studier som beskriver trångboddhetens

geografiska utbredning inom storstadsregionerna. Det har inte heller gått att undersöka i vilka segment av bostadsbeståndet som trångboddheten är särskilt utbredd.

Sedan några få år tillbaka går det att undersöka hur befolkningen bor med hjälp av lägenhetsregistret och folkbokföringen, registren har använts i översiktliga skattningar av boendetäthet. I föreliggande rapport kartlägger vi trångboddheten mer detaljerat och i enlighet med en etablerad trångboddhetsnorm som inte tidigare använts för att kartlägga boendet. Vi diskuterar även för- och nackdelar med att studera boendeförhållanden med hjälp av denna relativt nya statistik-källa i rapporten.

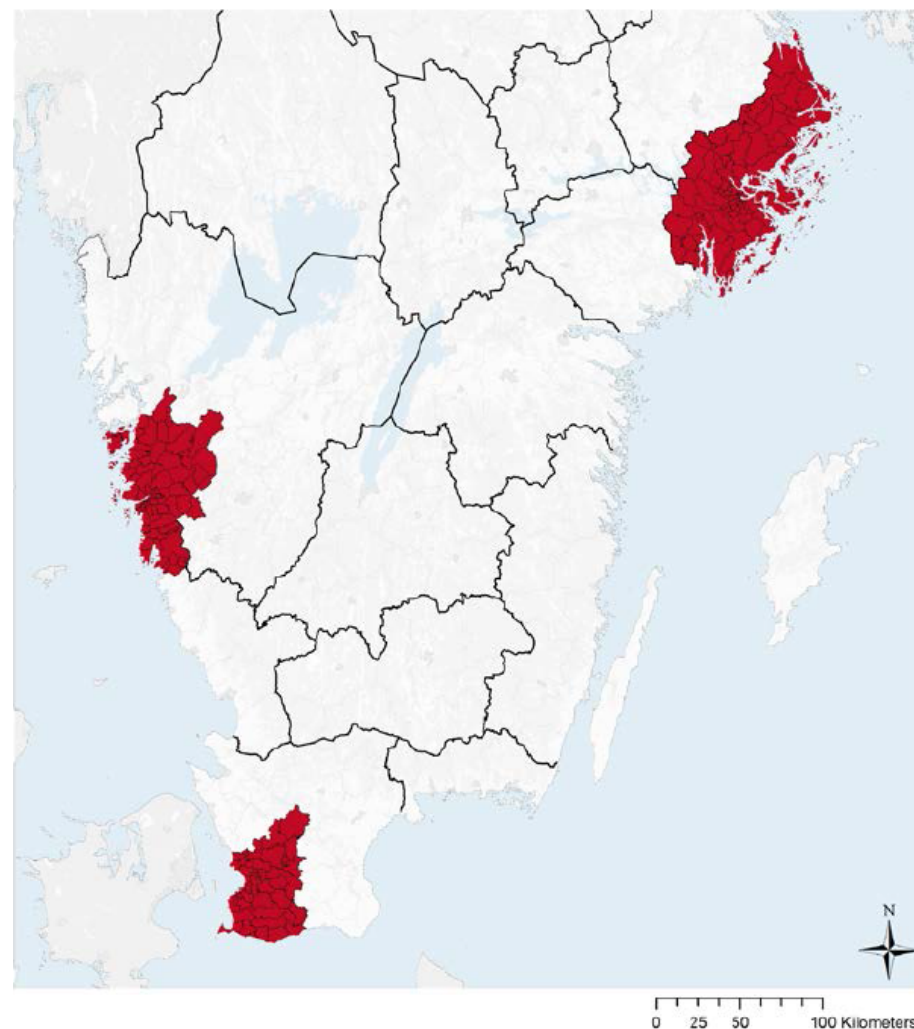
I rapporten undersöker vi trångboddhetens utbredning i flerbostads-husen i de tre storstadsområdena, Stormalmö, Storstockholm och Storgöteborg. Stockholm är den största storstadsregionen och den omfattar samtliga 26 kommuner i Stockholms län. Storgöteborg består av 12 kommuner i Västra Götaland samt Kungsbacka i Hallands län. Stormalmö består av 12 kommuner, som till ytan täcker ungefär en tredjedel av Skåne (se Figur 1).

I rapporten besvaras följande frågor:

- I vilken bostadsstorlek är trångboddheten mest utbredd?
- Var bor de trångbodda och vilken medianinkomst har de?
- Skiljer sig trångboddhetsmönstren åt i de tre storstadsregionerna med avseende på inkomst?
- Hur skiljer sig trångboddhetsmönstret mellan individer med svensk och utländsk bakgrund?

Figur 1. Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö

Källa: Boverket

Artiklar 16 februari - 12 mars
2019 om svenska inrikes
förhållanden

" Kluvna liberaler oense om det viktiga vägvalet

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Liberalerna står inför ett vägval som handlar om överlevnad. Jan Björklunds efterträdare måste ska skapa enighet men DN:s kartläggning visar att åsikterna går vitt isär om vilket ledarskap som behövs. Två av favoriterna står för var sin sida i det kluvna partiet: Nyamko Sabuni och Erik Ullenhag.

Det var något med hennes sätt att svara på frågorna. Det tydliga budskapet. Det starka engagemanget. Utstrålningen som gick genom rutan.

Lars Leijonborg var imponerad. Han hade misslyckats i valet 1998 och nu satt han framför teven och såg en representant för Afrosvenskarnas riksförbund bli intervjuad. Till sin glädje fick Leijonborg veta att Nyamko Sabuni redan var engagerad i Folkpartiet. Det blev början på en snabb karriär mot partitoppen och en ny offensiv i integrationspolitiken.

Vid samma tid var även Erik Ullenhag en stigande stjärna i partiet. De tunga posterna kom att avlösa varandra: ordförande för ungdomsförbundet, talesperson i flera olika frågor, gruppleddare i riksdagen, partisekreterare, andre vice ordförande och statsråd. Allt utom partiledare. Än så länge.

Lite hårdraget kan sägas att om Nyamko Sabuni blev folkpartist för att hon ville syssla med politik så sysslade Erik Ullenhag med politik för att han var folkpartist. Den politiska hemvisten var rätt given i ett hem där pappa Ullenhag var mångårig riksdagsledamot för FP och chefredaktör för anrika liberala Upsala Nya Tidning.

När Liberalerna nu ska välja en ny partiledare är Nyamko Sabuni och Erik Ullenhag enligt DN:s källor två av huvudkandidaterna som lyfts fram internt.

– Nyamko Sabuni har de rätta egenskaperna: tydlighet, förankrad i verkligheten och har en klar uppfattning om hur vi ska ta oss an samhällsproblemen som hon såg redan i början på 2000-talet, säger en ledande L-politiker.

– Erik Ullenhag måste få frågan från valberedningen, med den långa historien som han har i partiet. Det är en förträfflig person med klara ledaregenskaper, säger en annan.

Att vara liberal är att vara kluven, konstaterade den dåvarande folkpartiledaren Gunnar Helén på 1970-talet. Under höstens försök att bilda regering blev den gamla sanningen nästan övertydlig. En del av partiet ville släppa fram Moderaterna och Ulf Kristersson, även om det skulle innebära att Sverigedemokraterna fick inflytande över politiken. För en annan del var ett närmande till SD en omöjlighet.

Efter en strid som till stora delar utspelade sig i offentligheten övergav L sina gamla samarbetskollegor i Alliansen och blev en del av Stefan Löfvens regeringsunderlag.

När L nu ska välja en ny partiledare kommer frågan upp på nytt. Den som efterträder Jan Björklund ska lyckas med konststycket att både ena partiet och staka ut en väg framåt. L måste sätta ned foten i kontroversiella frågor för att inte framstå som veliga och otydliga. Och mest kontroversiellt är integration och migration.

Hur det går avgör både Liberalernas framtid och borgerlighetens möjligheter att återta regeringsmakten.

Partiombud från hela landet samlades i Aros kongresscenter i Västerås i november 2017. ”Framtiden är liberal”, stod det i stora versaler på scenen. Och visst ansåg alla att liberala värderingar skulle avgöra framtiden för de religiösa friskolorna. Kruket då som många gånger förr var att liberal, det kan man vara på många olika sätt.

Det blev en kompromiss. Stopp för nyetablering av religiösa friskolor men inget totalförbud.

Halvmesyren om de religiösa friskolorna har legat kvar och gnagt i många liberaler och kommer upp igen i februari 2019 i samtal om det stundande partiledarskiftet.

– Det blir otydligt när man hela tiden försöker inta en mittenposition. Vi har en hög svansföring i integrationsfrågor, vi har konstaterat att religiösa friskolor är ett problem och så landar vi i att man bara ska förbjuda nya skolor, säger en L-politiker.

I partiets eftervalsanalys, som kom i veckan, utfärdas en allvarlig varning för att detta riskerar att sänka partiet totalt i opinionen.

– Det ligger en inbyggd komplexitet i liberalismen som kanske inte lämpar sig för Twitter. Om man då ovanpå detta försöker hitta en medelväg i enskilda sakfrågor så kan det leda till att det blir ännu svårare att förstå, säger Lina Nordquist, riksdagsledamot som lett partiets valanalys.

Valanalysen konstaterar att L blev otydligt i både migrations- och integrationspolitiken. Förutom det luddiga beskedet om religiösa friskolor vacklade L i frågan om utvisningar till Afghanistan.

– Vi diskuterar mycket och det är bra men det har lett till för många kompromisser. Om det finns två linjer som står mot varandra måste vi inte utforma en kompromiss så att alla får något, säger en ledamot i partistyrelsen.

DN har talat med ett tjugotal Liberaler på olika nivåer och fram växer en bild av att riksdagspolitikerna mer förordar ett tydligt ledarskap medan lokalpolitikerna vill slå vakt om L:s tradition av intern förankring och livlig debatt.

Anna-Lena Johansson är kommunalråd i Sollentuna och ordförande för länsförbundet i Stockholm.

– Jag tycker att ett inkluderande ledarskap är viktigt, att man känner att besluten är väl förankrade och att man har möjlighet att påverka.

Medlemmarna har gått med i partiet för att man drivs av sina värderingar och vill göra skillnad. Man måste ha respekt för att vi är ett parti där vi inte alltid tycker lika, säger hon.

En riksdagsledamot uttrycker sig däremot så här om ledarskapet:

– Att leda handlar om att bryta ny mark och inte vara rädd för att inta nya ståndpunkter även om det inte gillas av alla i partiet.

Den L-märkta statsvetaren Svend Dahl pekar på att många liberaler är dokumenterat ängsliga av sig och har svårt att sätta ned foten.

– Många av de politiska ståndpunkterna faller tillbaka på minsta gemensamma nämnare. Men det är inte väljarna intresserade av, säger Svend Dahl.

Motsättningen mellan två ledarideal har funnits länge inom partiet, enligt statsvetaren Jenny Madestam.

– I Liberalerna definierar man själva kärnan i att vara liberal som att vara intellektuell. Det betyder att man resonerar å ena sidan, å andra sidan. Men när opinionsstödet viker stiger efterfrågan på en ledare som pekar med hela handen och går i täten och egentligen bara har en uppgift, att vinna val, säger Jenny Madestam.

Vilken uppfattning som har starkast stöd kommer att bli avgörande för vem som blir nästa partiledare. Just nu är det fem-sex personer som återkommer i samtalen. Två av dem symboliserar mer än andra partiets två olika sidor: Nyamko Sabuni och Erik Ullenhag.

Inom Liberalerna dagdrömmer man fortfarande om valet 2002. Partiet fick 13 procent av rösterna och Leijonborg utnämndes till Lejonkungen. Den nya tuffa integrationspolitiken, med språkkrav för medborgarskap, ansågs vara förklaringen.

Nyamko Sabuni var en del av framgången och hon hjälpte Lars Leijonborg att ytterligare skärpa profilen.

Som talesperson i integrationsfrågorna lyfte hon problemen med hederskulturer långt innan frågan var allmänt uppmärksammas. Då var hennes skarpa linje kontroversiell. I dag är den mainstream.

Hennes förslag skyllades för rasistiska men det hade svårt att fästa på en flykting från Burundi, som dessutom var en glödande motståndare till etnisk diskriminering. Lars Leijonborg hade hittat en perfekt partner när Folkpartiet skulle göra upp med "snällismen".

Men hela partiet var inte med på den nya linjen. Visst var det liberalt att försvara kvinnors rätt att själva välja väg i livet. Men öppenhet och mångfald är väl också liberala värden?

En som gick emot Lars Leijonborg vid den här tiden var Erik Ullenhag. När EU skulle utvidgas med ett antal östeuropeiska länder varnade många för "social turism". Lars Leijonborg, liksom S-ledaren Göran Persson, hörde till dem som ansåg att det behövdes övergångsregler för de nya EU-länderna.

Erik Ullenhag höll inte med och avgick som migrationspolitisk talesperson.

Efter valet 2006 fick både Nyamko Sabuni och Erik Ullenhag nya roller. Ullenhag fick ta över posten som partisekreterare. Sabuni blev integrationsminister i den nya alliansregeringen. Hon förnyade diskrimineringslagstiftningen och lade grunden till etableringsreformen. Men hon gjorde också utspel som väckte kraftigt motstånd, som idén om obligatoriska gynkontroller för att komma åt könsstämpning.

Efter valet 2010 vände vindarna. Sverigedemokraterna gjorde entré i riksdagen och M-ledaren Fredrik Reinfeldt ansåg att Alliansen skulle vara SD:s motpol. Då passade inte Nyamko Sabunis tuffa integrationsretorik längre. Erik Ullenhag fick ta över hennes ministerpost.

I sak handlade det inte om någon total kursomläggning. Erik Ullenhag fullföljde den etableringsreform som Nyamko Sabuni hade förberett och som förde över ansvaret för integrationen av nyanlända från kommunerna till Arbetsförmedlingen.

Däremot var det ett tonartsbyte. Erik Ullenhag passade väl in i Fredrik Reinfeldts öppna-era-hjärtan-linje. Snarare än att lyfta fram problem i integrationen ville Ullenhag slå håll på negativa myter om invandringen. Hans departement lanserade en kampanj på temat men den fick kritik för att vara tillrättalagd.

Nyamko Sabuni lämnade politiken 2013 och arbetar nu som hållbarhetsdirektör på teknikonsulten ÅF. 2016 tog Erik Ullenhag av sig partinålen och tillträdde posten som Sveriges ambassadör i Jordanien.

Att bägge nu förs fram i diskussionen om nästa partiledare är inte förvånande, anser statsvetaren Jenny Madestam. Nyamko Sabuni svarar upp mot kraven på en tydlig och principfast ledare.

– Om man väljer henne så är det för att man vill ha en ledare som är modig, som går i täten, vågar vara kontroversiell, säger Jenny Madestam.

Att välja Erik Ullenhag vore att välja en annan typ av ledare, menar hon.

– Erik Ullenhag betraktas mer som den socialliberala typen, mer av pragmatiker. Då skulle man få mer av den kluvna liberalen.

Det finns de inom partiet som pekar på att det uppstod friktion mellan Nyamko Sabuni och partiorganisationen under hennes ministertid. De djärva utspelen var inte alltid förankrade. Den risken anses försumbar med Erik Ullenhag som nästan bokstavligen har känslan för partiet inpräntad i sitt dna.

"Alliansen förlorade valet på grund av bristande trovärdighet i regeringsfrågan." Valanalysen är skoningslös i sin slutsats. Det handlar om att varken L eller Alliansen i sin helhet kunde ge ett klart svar på sitt förhållande till Sverigedemokraterna.

Valanalysen konstaterar att L i god tid före nästa val måste komma med ett glasklart besked i regeringsfrågan.

Regeringsfrågan spelar in i valet av ny partiledare. Nyamko Sabuni har öppet uttryckt att L bör kunna samarbeta även med SD. Erik Ullenhag har länge profilerat sig som motståndare till allt som SD står för. Sabuni skulle troligen ha velat släppa fram Ulf Kristersson med stöd av SD medan Ullenhag mer troligt skulle ha landat i den lösning som nu ligger på bordet.

Att varken Nyamko Sabuni eller Erik Ullenhag har varit en del av striderna kring regeringsbildningen kan ses som en fördel i partiledarfrågan.

– Varje kandidat som är färgad av höstens konflikter i regeringsfrågan har en uppförsbacke, säger statsvetaren Svend Dahl.

I dag, lördag, har Liberalerna partiråd för att besluta om hur partiet ska gå vidare med valet av ny ledare. En bred majoritet vill ha flera kandidater att välja mellan och att dessa ska visa upp sig själva i offentliga utfrågningar.

Nyamko Sabuni och Erik Ullenhag representerar två olika vägval, men det är fortfarande långt ifrån säkert att det blir någon av dem som tar över efter Jan Björklund – eller om de ens vill. DN har varit i kontakt med bägge två men ingen av dem har velat ställa upp på en intervju. Valberedningens ordförande Olle Schmidt pekar ut en egenskap som nästa partiledare måste ha.

– Det avgörande är att den som väljs har förmågan att samla och ena det här partiet som befinner sig i stora svårigheter, säger han.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

"De kan ta över efter Jan Björklund

Nyamko Sabuni

Tidigare integrationsminister i den borgerliga regeringen. Har gjort en rad debattinlägg om vilken politisk väg L bör välja. Har argumenterat för att L ska kunna föra samtal med SD.

Erik Ullenhag

Tidigare integrationsminister, partisekreterare och ekonomisk-politisk talesperson med mera. Lämnade partipolitiken 2016 och är sedan dess Sveriges ambassadör i Jordanien.

Johan Pehrson

Nyutnämnd ekonomisk-politisk talesperson och mångårig riksdagsman. Motståndare mot att inleda regeringssamarbete med S men har tonat ner kritiken.

Cecilia Wikström

L:s förstanamn i EU-valet med lång erfarenhet från Europapolitiken. Har mindre erfarenhet inom inrikespolitiken och har inget självklart stöd internt.

Mats Persson

Tidigare ekonomisk-politisk talesperson som ledde det interna motståndet mot att L skulle lämna det borgerliga samarbetet i Alliansen.

Cecilia Malmström

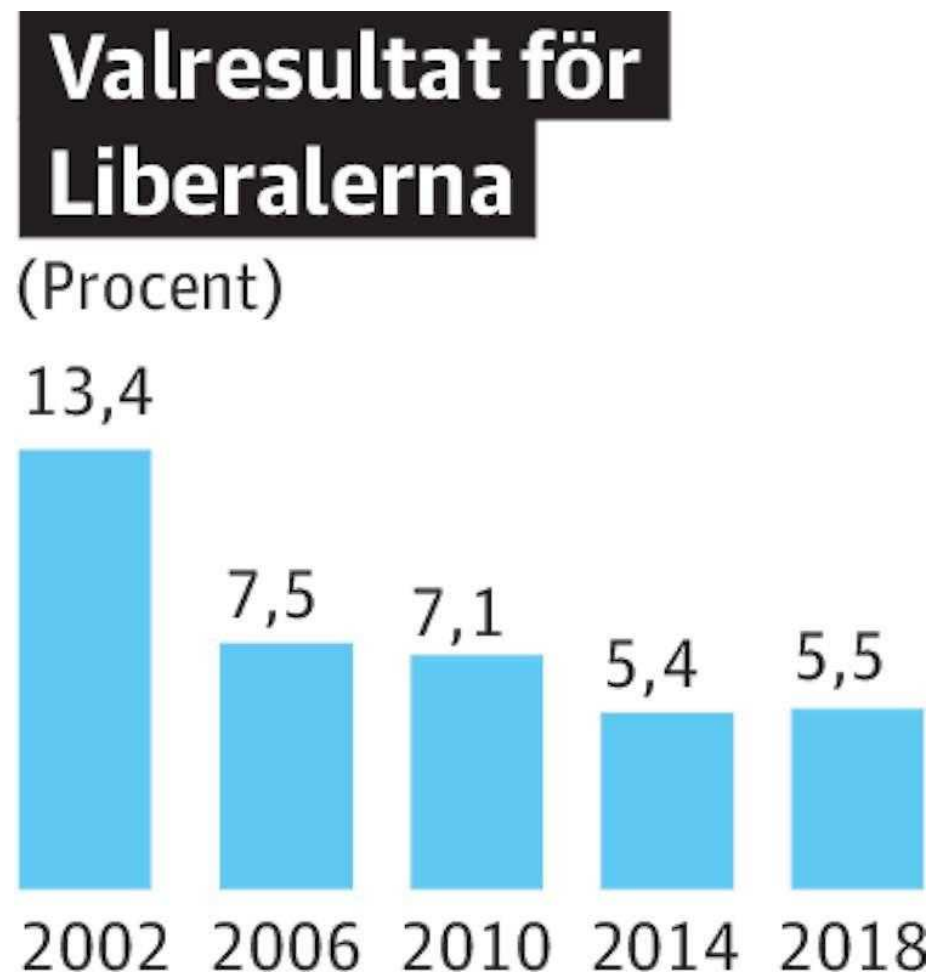
Framgångsrik EU-kommissionär med bred kompetens och många Liberalers drömkandidat till att ta över efter Björklund. Har dock meddelat valberedningen att hon inte ställer upp.

Det händer nu. Så väljs ny L-ledare

Jan Björklund har meddelat att han tänker avgå efter snart tolv år som partiledare. Han sitter kvar tills en efterträdare är utsedd.

På lördagen är L-politiker från hela landet samlade till partiråd i Solna. Partiledarvalet är en av huvudpunkterna.

Ett ordinarie landsmöte, motsvarigheten till partikongress, är inplanerat i november men valberedningen har väckt frågan om valet av partiledare bör ske tidigare. Flera möjligheter diskuteras. En utgångspunkt är att det inte får störa kampanjen inför EU-valet som hålls den 26 maj. Enligt valberedningens ordförande Olle Schmidt är det troligt att valet sker tidigare än november. De som deltar i den avgörande omröstningen är ombud från partiets länsförbund. Valberedningens ambition är att valet ska ske så öppet och transparent som möjligt. En variant som diskuteras är att låta flera kandidater tävla om partikamraternas gunst. Så gick det till när Maria Leissner blev partiledare 1996. Även Centern använde den modellen när Annie Lööf valdes 2011. Länsförbund, kommunföreningar och enskilda medlemmar har redan börjat nominera kandidater. "

" Sex år yrkas för stölden i domkyrkan

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Den 22-årige man som har åtalats för sommarens kupp mot Strängnäs domkyrka erkände på rättegångens sista dag. Åklagaren yrkar på sex års fängelse och anser att brottet blir allvarligare på grund av de stulna föremålens höga kulturhistoriska värde. – Det handlar inte om vilken kung som helst, säger hon.

Under de avslutande förhandlingarna i rättegången mot 22-åringen som åtalas för att ha stulit begravningsregalier från 1600-talet ur domkyrkan i Strängnäs gjorde mannen en kovändning. Han har tidigare envist nekat till att ha stulit de kungliga föremålen, men sista dagen inleddes med ett erkännande.

Under torsdagen lämnade åklagaren in kompletterande bevisning. Sedan de stulna begravningsregalierna återfunnits har polisen säkrat spår av 22-åringens dna på två av de stulna föremålen.

– Resultaten från undersökningen talar extremt starkt för att dna:t kommer från (22-åringen), om man bortser från möjligheten att det kommer från en nära släkting, sade åklagaren Reena Devgun i rätten. I sin plädering yrkade åklagaren på sex års fängelse och hävdade att stölden måste anses som grov, bland annat på grund av föremålens höga kulturhistoriska värde.

– Det handlar inte om vilken kung som helst utan om Gustav Vasas son, sade hon, enligt SVT.

22-åringens advokat anser att sex års fängelse är ett för strängt straff och lyfter fram att föremålen relativt snart återbördades.

– Min bestämda uppfattning är att gärningen absolut inte har ett så högt straffvärde som åklagaren anser. Kanske kan det röra sig om fyra år men jag tycker att det är svårt, säger han.

Ytterligare två män, 26 och 24 år, har häktats misstänkta för grovt häleri, i samband med återbördandet av det kungliga guldets. Männen är enligt polisens utredning vänner till den åtalade 22-åringen.

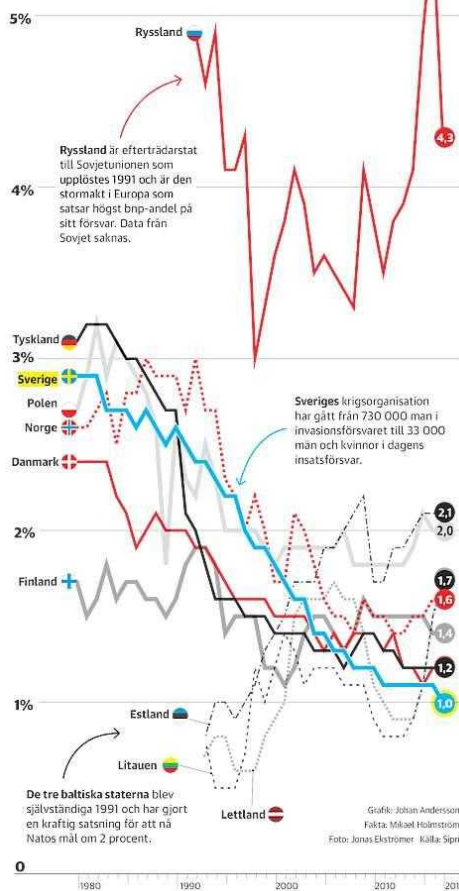
De stulna föremålen, ett riksäpple och två kungakronor i guld, användes vid kung Karl IX och drottning Kristina den äldres begravingar i början av 1600-talet. Försäkringsvärdet ligger på uppskattningsvis 65 miljoner kronor.

TT "

Sverige från andraplats till jumbo-placering i procentandel till försvar

Försvarsutgifter i procent av bnp i Sverige och grannländerna, 1980-2017.

" Försvarsanslagen kan höjas med minst 50 procent

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Sveriges försvarsanslag kan de närmaste åren höjas rejält, med 50 procent. Så mycket krävs för att genomföra Försvarsberedningens förslag om ett större försvar. Höjningen har redan i dag stöd från en riksdagsmajoritet på fem partier, visar deras svar till DN.

Som DN rapporterade på torsdagen har Försvarsberedningen enats om att Sverige behöver ett större försvar. Bland annat ska arméns numerär bli dubbelt så stor, fler Gripenplan behållas liksom ytterligare en ubåt. Till det kommer ny materiel som radarflygplan och luftvärnsrobotar till marinens Visbykorvetter.

Beredningens förslag gäller åren 2021–2025. Prislappen har i grova drag beräknats, enligt vad flera källor med insyn i arbetet uppger för DN. Beredningen har arbetat med en så kallad ”planeringsförutsättning” som innebär en höjning av försvarsanslagen med 50 procent. Den formel som använts bygger på att försvarsanslaget 2018 utgjorde 1 procent av bruttonationalprodukten, bnp. Att räkna försvarsutgifter som procent av bnp är ett vanligt mått internationellt.

För förslaget slutår 2025 har beredningen räknat på att statsbudgetens utgiftspost ”Försvar och samhällets krisberedskap” höjts till 1,5 procent av bnp. Utgångsåret 2018 kostade den posten 54 miljarder kronor, en 50-procentig höjning skulle innebära cirka 81 miljarder kronor år 2025.

Men hur stor ökningen verkligen blir avgörs i förhandlingar mellan partierna. DN har därför frågat samtliga åtta partiers ledamöter i

beredningen hur stort anslaget bör vara 2025, samt i slutet av efterföljande försvarsbeslutsperiod, 2030.

Beredningens ordförande Björn von Sydow (S) svarar att han avstår från att nu föra diskussioner om ekonomi och anslag offentligt:

– Försvarsberedningen har som uppgift att belysa kostnader och konsekvenser av våra förslag. Det kommer vi att göra i beredningens slutrapport, säger von Sydow.

Slutrapporten kommer om tre månader, den 14 maj.

I Sverige är det en oskriven regel att försvarsuppgörelser görs upp över den politiska blockgränsen för att få stabilitet, i praktiken mellan de två största partierna S och M.

– Moderaterna anser att försvarsanslagen år 2028 ska uppgå till 2 procent av bnp. Det är vårt långsiktiga mål och något vi driver inom ramen för Försvarsberedningen. De tillskott som försvaret fick som ett resultat av att vår budget antogs i riksdagen i höstas ser vi som ett första steg mot att uppnå 2-procentsmålet, svarar de moderata ledamöterna i försvarsberedningen Beatrice Ask, Karin Enström och Hans Wallmark.

Av de övriga oppositionspartierna ligger Sverigedemokraterna högst: år 2025 på cirka 90 miljarder och 2030 på cirka 130 miljarder kronor.

– Vi har tidigare som enda parti föreslagit 2 procent av bnp. Nu verkar nästan alla partier, muntligen, säga detsamma. Vi är tillfälligt benägna att gå upp mot 2,5 procent för att stabilisera på 2 procent senare, svarar Roger Richtoff (SD).

Nivån 2 procent av bnp är densamma som Nato enades om efter Rysslands angrepp på Ukraina 2014. Nato-länderna ska 2024 ha nått 2 procent av bnp.

Även S-MP-regeringens båda samarbetspartier C och L vill höja försvarsanslaget till nivåer över 1,5 procent.

– Försvarsbudgeten bör uppgå till minst genomsnittet av de nordiska ländernas försvarsbudgetar. I dagsläget motsvarar det cirka 1,5 procent av bnp. På längre sikt bör Sverige uppfylla de gemensamma målsättningar för försvarsanslag som ett Nato-medlemskap kräver, det vill säga 2 procent av bnp, säger Daniel Bäckström (C).

– Vårt anslag landar på 88 miljarder kronor år 2025 – eller cirka 1,62 procent av bnp. Motsvarande siffror för 2030 är 110 miljarder kronor och 1,84 procent av bnp, svarar Allan Widman (L).

Kristdemokraterna ligger också över 1,5 procent.

– Det är svårt att svara exakt, det beror mycket på hur pengarna kan användas på ett effektivt sätt. Grovt uppskattat talar vi om 1,7 procent av bnp till 2025 och 2 procent av bnp några år senare, kanske 2027 eller 2028, säger Mikael Oscarsson, KD:s ledamot i beredningen.

Försvarspolitikernas svar innebär att åtminstone fem riksdagspartier inför beredningens slutmangling stöder kraftigt höjda anslag: M, SD, C, KD och L. De fem partierna har totalt 205 av riksdagens 349 mandat.

Det andra regeringspartiet, Miljöpartiet, har också ingått i de senaste försvarsuppgörelserna.

– Fokus bör ligga på försvarets operativa förmåga, inte på hur stor andel av bnp vi investerar, säger Anders Schröder (MP).

Hans parti, liksom Vänsterpartiet, vill inte ange siffror, men MP och V avvisar heller inte en höjning:

– Vänsterpartiet vill se ett väl fungerande totalförsvar med ökad operativ förmåga och ett starkare civilförsvar, svarar Lena Johnsson Fornarve (V).

Förutom den dyrare krigsorganisation som beredningen kommer att föreslå måste stora belopp som skjutits på framtiden hanteras.

Statskontoret och Ekonomistyrningsverket visade i en rapport i november att försvarsekonomin måste styras upp i alla led.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Svenskarna är för ökade anslag

Höjda försvarsanslag har stöd hos svenska folket, visade DN/Ipsos undersökning av opinionen i december 2018. Nära hälften, 46 procent, av de tillfrågade svarade att de ekonomiska resurserna till försvaret bör öka. 37 procent ansåg att resurserna bör bibehållas på dagens nivå. Endast 7 procent önskade minskade anslag. "

" Ewa Stenberg: Försvarspolitiken är en serie fiaskon – blir det bättre nu?"

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Sverige står inför den största ökningen av militärutgifterna sedan 1960-talet. Men försvarspolitiken de senaste två årtiondena kan enklast beskrivas som en serie fiaskon. Vad säger att det inte går fel också denna gång?

Försvars- och säkerhetspolitik är en egen värld i den svenska demokratin. Den utmejslas i samförstånd av politiker av skilda kulörer med djupa kunskaper och täta kontakter med försvarsindustri och generaler.

De flesta förslagen är förankrade från Sverigedemokraterna ut till Vänsterpartiet. Enigheten är en stark signal till omvärlden. Ändå har det gått väldigt fel. Eller kanske bland annat därför.

Det som skett sedan millennieskiftet är att den svenska försvarsförmågan noggrant monterats ned. Ändå går det inte att hitta ett tydligt politiskt beslut om att göra just detta.

Tanken var att dra ned det svenska försvaret och tänka över framtidens behov när omvärlden var fredlig och lugn. Det skulle finnas hög beredskap att snabbt bygga upp ett modernt försvar när läget i närområdet blev otäckare.

I stället tömdes och övergavs mobiliseringsförråden. Från år 2005 fanns ingen förbandsstruktur eller krigsplanläggning kvar i Sverige. Det civila försvaret med sina sjukvårdstält, evakueringsplaner och livsmedelsförråd förstördes, såldes eller skänktes bort.

Professor Wilhelm Agrell har beskrivit processen i sin bok "Fredens illusioner: det svenska nationella försvarets nedgång och fall". Han

kallar analysen som försvarsbesluten vilade på för "en svåröverträffad serie stundtals häpnadsväckande felbedömningar".

Omvärlden beskrevs så som en politisk majoritet ville se den. Ljus och praktiskt nog precis lagom dyr att kunna bemöta.

Redan 2005 sade Vladimir Putin att Sovjetunionens sönderfall är 1900-talets största geopolitiska katastrof. Ryssland började rusta upp på allvar efter Georgienkriget 2008. Men svenska försvarsutgifter fortsatte att falla.

Sverige satsade främst på internationella militära insatser, som i Afghanistan och Libyen.

Libyeninsatsen bidrog till att skapa ett i stort sett laglöst land. Den större och långvariga militära insatsen i Afghanistan gick inte heller som tänkt.

Går man ned i detaljerna blir bilden av försvarspolitikernas beslut inte mer försonlig. Ta till exempel helikopter 14, som beställdes 2001 och levererades först tio år efter utlovat datum. Den är än i dag inte fullt användbar. Nu kostar den över 200 000 kronor i timmen att flyga, och är ändå inte fullt utrustad för ubåtsjakt.

Före jul kom Statskontoret med en granskning: "Vi bedömer att riksdagen, regeringen och Försvarsmakten har fört in risker och osäkerheter i planeringen. Försvarsmakten behöver därför varje år hantera en planering som överskrider myndighetens anslag. Detta har lett till att Försvarsmakten återkommande behöver förskjuta, reducera och ta bort planerade åtgärder och verksamhet."

Nu planerar Försvarsberedningen för en 50-procentig ökning av försvarsanslagen till år 2025, upp till 1,5 procent av bnp. Man får gå tillbaka till 60-talets början för att hitta en liknande upprustning (men inte ens då ökade anslagen så mycket).

De militära behoven är inte de enda som de politiska partierna måste hantera. Den ökade andelen barn och äldre i befolkningen tarvar ökade

satsningar på vård, skola och omsorg. Den ökade våldsbrottsligheten kräver stora satsningar på rättsväsendet.

Och det är regering och riksdag som ska prioritera och finansiera alltihop. Alltså de som nu bjuder över varandra i hur mycket inkomstskatterna ska sänkas.

Frågan är om försvarspolitikerna nu åter kommer att ena sig över partigränserna om den 50-procentiga ökningen, finansminister Magdalena Andersson har ännu inte hörts av i frågan.

Enighet kan förstås borga för ett gediget arbete och en signal till Ryssland och samarbetspartner i världen. Men också för att ingen opposition kommer att säga emot den här gången heller om också detta försvarsbeslut blir underfinansierat och ineffektivt.

Hur ska vi medborgare kunna veta att de nya miljarderna läggs på moderna system som kommer att fungera och på personal som går att rekrytera och behålla?

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

" Prognos för asylsökande skrivs ner

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Migrationsverket skriver ner prognosen för andelen asylsökande som väntas till Sverige framöver. Samtidigt varnar verket för att det minskade anslaget till landets domstolar kommer att leda till ökade kostnader.

Migrationsverket flaggade i höstas för att handläggningstiderna skulle bli längre och att allt fler skulle söka asyl under 2019. På fredagen skrev verket ner prognosen för antalet asylsökande i år och nästa år. Myndigheten räknar att omkring 21 000 personer kommer söka asyl i år och 22 000 nästa år. Vilket är en minskning med 5 000 respektive 10 000 ärenden från den tidigare prognosen.

Samtidigt varnar de för att minskat anslag till Domstolsverket kommer att resultera i ökade kostnader när handläggningstiden för överklagade ärenden blir längre.

– Det har stor betydelse för vistelsetiden för asylsökande, säger Henrik Holmer, planeringschef på Migrationsverket.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" Tre av männen i misstänkta terrorcellen kvar i häkte

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

De sex åtalade i det stora terrormålet riskerar långa fängelsestraff om de döms. Advokaterna kräver att åtalet ska ogillas – men åklagaren känner inga tvivel om bevisningen.

Terrormålet mot de sex männen, från Uzbekistan och Kirgizistan, har pågått sedan början av januari. Tre av dem – 46, 39 och 30 år gamla – är misstänkta för att ha planerat ett attentat och samtliga sex för att ha finansierat IS terrorverksamhet.

När förhandlingarna i Stockholms tingsrätts säkerhetssal avslutades på fredagen beslutade rätten att de tre som misstänks för terrorplaner ska vara fortsatt häktade.

Chefsåklagare Per Lindqvist anser att åtalet är stabilt.

– Åtalet vilar på det påstående att det har funnits en beaktansvärd risk att ett terrorattentat hade utförts och den bevisning som har lagts fram leder till att det faktiskt var på det viset, säger han.

Försvaret fortsatte dock att försöka så tvivel om de påstådda terrorplanerna.

– I mål av den här digniteten är det ovanligt att hävda att klienten är oskyldig. Men det är precis vad jag gör, säger Kristofer Stahre, som försvarar 39-åringen.

39-åringen har tagit bilder på vad åklagaren anser är tilltänkta mål.

Men bilderna togs för att visa vänner hur det såg ut i Stockholm, enligt Stahre.

– Att hävda att bilderna är tilltänkta mål är inget annat än ett taffligt försök att dölja att det inte finns någon brottsplan i det här fallet, säger Stahre.

Robin Söder, som försvarar 30-åringen, riktar in sig på de chattar som lagts fram som bevisning.

– Man kan konstatera att det inte talas om Sverige och det talas inte om ett attentat mot Sverige, säger Robin Söder.

– Jag menar att åklagaren saknar tillräckligt stöd för de, i och för sig logiska, hypoteser han presenterat.

Per Lindqvist är dock inte imponerad av försvararnas invändningar.

– Jag känner inget tvivel på det här åtalet och tycker den bevisning som har lagts fram är tillräckligt stark för de påståenden som har gjorts, säger han.

I måndags yrkade åklagaren i sitt slutanförande på långa fängelsestraff, minst åtta–tio år, för de tre som åtalats för terrorplaner mot Sverige.

Han vill också att samtliga sex ska utvisas.

Enligt åklagaren var terrorplanerna mycket nära ett genomförande och om de fullföljts hade ett mycket stort antal personer drabbats.

Männen nekar till alla anklagelser, även i terrorfinansieringsdelen.

Robin Söder framhåller att de pengar som 30-åringen skickade bland annat var tänkta att gå till mjölkersättning till barn som befann sig utanför de områden som terrorgruppen IS styrde.

– Jag påstår att barn och kvinnor som befinner sig utanför IS-kontrollerat område i läger, dem får man stötta, säger han.

Övriga två som varit frihetsberövade har fått sina häktningar hävda.

Dom meddelas den 8 mars.

TT "

"Detta har hänt.

Vid fyratiden på morgonen en april dag 2018 slog nationella insatsstyrkan in dörren till en lägenhet i Akalla i Stockholm. Tillslag gjordes även i jämtländska Strömsund. Tre män – 46, 39 och 30 år gamla – anhölls misstänkta för förberedelse till terroristbrott.

Under utredningen tillkom misstankar mot ytterligare tre män som misstänks ha skickat pengar till terrorgruppen IS. De har åtalats för brott mot "lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall" och brukande av falsk urkund. Även de tre som misstänks för förberedelse till terroristbrott har åtalats för det. Fem av männen är uzbekiska medborgare. Den sjätte, 39-åringen som misstänks för förberedelse, kommer från Kirgizistan. "

" Skolungdomarnas budskap: "Det finns ingen planet B"

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

"Tusentals skolelever gick på fredagen ut i protester för klimatet i Storbritannien. Även i Frankrike demonstrerade elever för att pressa politikerna till åtgärder mot klimatförändringarna. Många inspirerade av svenska Greta Thunberg.

Paris.

"Det finns ingen planet B", stod det att läsa på ett av de många hemmagjorda plakaten i demonstrationstågen i Storbritannien på fredagen. Manifestationer ägde rum på ett 50-tal olika platser, som en del av den växande globala rörelsen för åtgärder mot klimatförändringarna. Skolstrejken samlade elever från mellanstadiet upp till gymnasiet. Men den brittiska regeringen reagerade svalt på mobiliseringen.

– Det är bra att ungdomar engagerar sig. Men att de missar sina lektioner kommer inte att förbättra miljön – det ger bara lärarna mer arbete, sa utbildningsminister Damian Hinds.

Rörelsen har spridit sig även till Frankrike, där några hundra gymnasieelever och universitetsstudenter genomförde en aktion utanför miljödepartementet i Paris på fredagen.

– Situationen är akut, vi kan inte fortsätta så här. Planetens framtid hänger på oss. Men det räcker inte med att köpa krävmärkt mat eller att sopsortera. Regeringen är fångad av storbolagens lobbyintressen – det är det måste vi göra något åt, säger 17-åriga Marie Garrabos.

Runt henne ropar studenterna miljöminister François de Rugys namn, följt av ordet "avgå!". I december tvingades han backa från planerna

på att höja bensin- och dieselskatten, till följd av proteströrelsens Gula västarnas uppror.

Men bland demonstranterna märks inget agg mot Gula västarna, tvärtom betonar de att de vill ha ett "systemsifte" som också bekämpar sociala orättvisor. Kampmetoden är civil olydnad – något som illustreras av att ett hundratal elever sätter sig ned och blockerar vägen för bilarna på gatan.

– Detta är bara första fredagen för oss. Men vi hoppas så klart att det ska bli lika stort här som i Belgien eller Storbritannien, säger Marie Garrabos.

DN: I Sverige finns det en tjej som...

– Greta! Ja, hon är suverän. Vi kämpar alla för samma sak, säger Marie Garrabos.

Många aktivister siktar på den 15 mars som en global protestdag.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se "

" Samtliga ex-chefer går fria

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Telias förre vd Lars Nyberg och de två övriga cheferna som stått åtalade misstänkta för mutbrott i Uzbekistan friades av Stockholms tingsrätt på fredagen.

De mutpengar som betalats ut har inte gått till personer som haft direkt inflytande över telekomsektorn, enligt rätten. Därmed faller mutåtalet. Samtliga tre åtalade frikänns på alla åtalspunkter. Skälen för den friande domen är enligt tingsrätten att "det inte är bevisat att påstådda mutor tillfallit någon som tillhör den krets av personer som enligt tillämplig lag kunde göras ansvarig för mutbrott".

Rättegången mot de tre mutmisstänkta tidigare Teliacheferna har pågått i nära sex månader. Det har handlat om vilket personligt ansvar de tre tidigare cheferna ska ha haft för att Telia mutade sig in på den uzbekiska telekommarknaden.

Händelseförloppet, avtalen och utbetalningarna av pengar anses - utredda och belagda i målet, där summorna utbetalats till konton tillhörande främst bolaget Takilant Ltd.

Tingsrätten anser det också bevisat att den dåvarande uzbekiska presidenten och diktatorn Islam Karimovs dotter, Gulnara Karimova, haft kopplingar till Takilant Ltd. Detta räcker dock inte för att fälla för brott.

– För att ansvar för givande av muta, eller bestickning som det då kallades, över huvud taget ska kunna bli aktuellt förutsätts att mottagaren av påstådda mutor omfattas av den begränsade krets av personer som vid denna tid kunde göras ansvariga för mutbrott, säger rättens ordförande Tomas Zander.

De tre som varit åtalade har varit Lars Nyberg, Telias förre vd, Tero Kivisaari, chef för affärsområdet Euroasien och en person som ska ha fungerat som jurist i affärerna.

USA:s finansinspektion har slagit fast att Telia gett mutor på motsvarande 2,6 miljarder kronor i Uzbekistan, och i september 2017 gick bolaget med på att betala 7,7 miljarder kronor till nederländska och amerikanska myndigheter i en förlikning.

Pengarna som Telia ska ha betalat ska främst ha gått, via omvägar, till Gulnara Karimova, enligt anklagelserna i utbyte mot bland annat 3G-licenser och telefonnummerblock.

– Påståendet att Gulnara Karimova haft en framstående ställning inom telekom har inte konkretiserats, säger Zander.

Han menar att det funnits ”luckor i utredningen” från åklagarens sida. Rätten är enig i den här bedömningen, säger han.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Sveriges förljugna bild av korruption skapade klen lagstiftning

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Analys. Sverige är i stort förskonat från korruption. Så är bilden, men hur sann är den? Det är nog snarare så att korruptionen är mindre tydlig här än på många andra håll.

Hur kan det vara möjligt att koncernen Telia medger att mutor förekommit i affären med Uzbekistan, att företaget fått betala miljardbelopp i böter till USA och Nederländerna för de korrupta - affärerna – och ändå går de som var ansvariga chefer på den tiden fria? Det enkla svaret är uppfattningen att i Sverige förekommer inte korruption, alltså är lagstiftningen klen.

Så var det i varje fall fram till 2012 när mutlagstiftningen skärptes. Om utfallet blivit ett annat med den moderna lagstiftningen är omöjligt att säga, men då mutorna ska ha betalats under åren

2007–2010 har domstolen haft att döma efter den lag som gällde då.

Intressant är dock rådman Tomas Zanders kommentar; ”att inte mottagaren av påstådda mutor omfattas av den begränsade krets av personer som vid denna tid kunde göras ansvariga för mutbrott”.

Lagskärpningen kom också som en reaktion på avslöjanden om just korruption, inte minst muthärvan i Göteborg 2010.

Några år tidigare, 2003, polisanmälde Systembolaget en lång rad butikshefer. De hade låtit sig bjudas på resor och presenter av leverantörer i utbyte mot att dessa leverantörers varor fick en bättre exponering i butikerna.

2012

September

Muthärvan i Uzbekistan avslöjas.

September

Vd:ns löfte om bättring.

Oktober

Uppgifter om fler mutor i eurasien-länder uppdagas.

2013

Februari

Telias vd Lars Nyberg avgår. Ny styrelse tillsätts.

September

Den nye vd:n Johan Dennerlind tillträder.

November

Fyra höga chefer sparkas, bland andra Tero Kivisaari som ansvarat för affärsområde Eurasien.

2018

September

Rättegång mot tre tidigare Teliachefer inleds i Stockholms tingsrätt.

Muthärvan fick Telia att lämna Eurasien

I april 2016

slutfördes försäljningen av Ncell i Nepal.

I april 2017

såldes Tcell i Tadzjikistan.

I mars 2018

såldes innehavet i Azercell i Azerbajdzjan.

I mars 2018

slutfördes försäljningen av Geocell i Georgien.

I december 2018

såldes Kcell i Kazakstan och Ucell i Uzbekistan.

Före detta vd:n Lars Nyberg

● Verksamheten såld

▨ Verksamheten ska säljas

Telias återstående verksamhet i region Eurasien, som ska avvecklas, består av intressen Moldcell i Moldavien.

Foto: Claudio Bresciani, TT. Grafik: DN

I det sammanhanget sökte en brittisk journalist upp mig. Han ville ha bakgrund för att skriva om affären. Jag frågade varför han var intresserad.

Han stirrade förvånat på mig och sade:

– För att det händer här, i Sverige. Vem hade kunnat tro det?

Det säger en del om hur stark bilden har varit: att korruption är något som inte inträffar i Sverige.

När jag förklarade för min brittiske kollega att många av butikscheferna nog inte såg resorna och presenterna som mutor, utan som en trevlig tävling, blev han ännu mer förvånad:

– Hur kunde de inte göra det?

Den där naiviteten har nog blivit mer kantstött på senare år.

Korruptionsskandalerna som skakat en rad myndigheter, som Statens fastighetsverk, Polisen och Trafikverket, till exempel, har påverkat bilden.

I fjol tappade Sverige fyra poäng i antikorrupsionsorganisationen Transparency Internationals lista. Det gjorde att Sverige nu framstår som Skandinavien mest korrupta land.

Transparency mäter uppfattningen om korruption. Så kanske är det egentligen ett hälsotecken att Sverige halkat ner några poäng. Det skulle i så fall visa att svenskarna blivit mindre naiva och mer varse om att korruption faktiskt förekommer här. Och därmed bli mer vaksamma.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

”Jag skulle råda Nyberg att inte lämna Sverige”

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Tingsrätten har friat Lars Nyberg från mutmisstankarna, men allt är inte över för det. Påbörjas en rättsprocess i USA och de vill ha honom utlämnad kan hans framtid begränsas ordentligt. En korruptionsexpert drar kopplingar till fallet med Wikileaks-grundaren Julian Assange.

Det svenska rättsväsendet har slagit fast att Lars Nyberg och de två andra åtalade inte begått något mutbrott. Åtminstone så länge åklagaren inte väljer att överklaga den dom som meddelades under fredagen.

Däremot pågår, enligt medieuppgifter, en utredning mot dem i det amerikanska justitiedepartementet. Ingen har gått ut med någonting officiellt och de har inte delgivits någon brottsmisstanke. Men det har dykt upp amerikanska myndighetspersoner vid vissa av rättegångsdagarna och advokaterna har bekräftat för nyhetsbyrån TT att någonting pågår.

I en tidigare intervju med nyhetsbyrån har Lars Nyberg sagt att hans advokat därför avråder honom från att resa till Amerika. Men Peter Utterström, advokat och korruptionsexpert, menar att det är värre än så om Nyberg ska slippa ytterligare rättsprocesser.

– Vore jag hans ombud skulle jag råda honom att inte lämna Sverige över huvud taget, säger han.

USA har nämligen utlämningsavtal med hela EU och en rad andra länder vilket gör att han, på begäran av USA, kan gripas och lämnas

över till dem. Inte ens i Portugal, dit han enligt Skatteverket utvandrade hösten 2013, är han fredad.

Eftersom att Sverige ingår i EU finns ett utlämningsavtal även här men det gäller inte egna medborgare. Därför kan han vägra infinna sig vid eventuella förhör i USA så länge han befinner sig på svensk mark.

– Men då hamnar han i en situation där han egentligen inte kan resa någonstans. Han blir fast i ett lyxfängelse, säger Peter Utterström och drar paralleller till Julian Assange som befunnit sig på Ecuadors ambassad i London sedan 2012 för att inte bli utlämnad.

DN har sökt Lars Nyberg via hans advokat Cristina Bergner, som meddelar att det är en fråga de diskuterat men att han inte vill ge någon kommentar.

– Det är självklart någonting vi tagit i beaktande. Det blir ju så när det handlar om att det finns utredningar i andra länder.

Pågår utredningar i USA?

– Det kan jag inte bekräfta för det har inte vi heller fått bekräftat. I USA kan du till och med bli åtalad utan att veta om det, eftersom de kan begära hemlighållande av åtalet. Så vi har ingen aning om vad som händer, säger hon.

Peter Utterström, som har mångårig erfarenhet från amerikanskt näringsliv, tycker det vore det märkligt om myndigheterna i USA inte längre hade intresse i Teliafallet. Det räcker, enligt honom, med att en amerikansk domstol eller åklagare vill dra ställa Nyberg inför rätta så kommer han kallas till förhör i New York.

– Det finns alltid någon som är rättrådig och säger att om han blir frikänd i Sverige ska vi visa att det här är fel och fälla honom i USA.

– Det finns åklagare i USA som har politiska ambitioner också, och då är det här perfekt. Man har ett underlag som visar att tre personer är bovar redan, det är en bra början, säger han.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

" Fakta. USA följer fallet

Myndigheter i USA har varit intresserade av Teliährvan länge.

Anledningen är att amerikanska banker använts vid transaktionerna till Uzbekistan.

Den amerikanska motsvarigheten till Finansinspektionen, SEC, har redan slagit fast att Telia gett mutor motsvarande 2,6 miljarder kronor. Då gick bolaget med på att betala 7,7 miljarder kronor i en förlikning. Beroende på utfallet i den utredning som nu ska pågå på USA:s Justitiedepartement riskerar de tidigare cheferna att åtalas och straffas personligen, om de anses vara ansvariga för mutbrotten. Då kan amerikanska fängelsestraff bli aktuella.

Skulle de tidigare cheferna delges misstanke kallas de till förhör i USA. Dyker de inte upp självmant begärs de sannolikt utlämnade från det land de befinner sig i. "

" Lägare vinst för statliga LKAB

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Det statliga gruvbolaget LKAB redovisar en vinst före skatt för fjärde kvartalet 2018 på 1 110 miljoner kronor. Det kan jämföras med vinsten på 1 371 miljoner motsvarande period 2017.

Högre priser för högförädlade järnmalmsprodukter samt en starkare dollar gjorde dock att bolagets omsättning och rörelseresultat ökade under kvartalet, enligt LKAB.

Rörelseresultatet steg med 44 procent, jämfört med motsvarande period 2017.

Omsättningen steg från 6 208 till 6 911 miljoner kronor under fjärde kvartalet.

Styrelsen föreslår en ordinarie utdelning om totalt 3 164 miljoner kronor.

Bolaget ska intensifiera prospekteringsarbetet för att säkra tillgången på malm efter 2030.

TT "

" Personal hyrdes in olagligt – avtal sägs upp

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Karolinska universitetssjukhuset har hyrt in personal vid sidan av gällande ramavtal med sjukhuset och Region Stockholm. Sjukhuset har nu meddelat leverantörerna att avtalen sägs upp från 1 mars eftersom de är olagliga.

I veckan avslöjade Dagens Medicin att Karolinska universitetssjukhuset hyrt in operationslag för att utföra operationer i den gamla sjukhusbyggnaden i Solna för 800 000 kronor i veckan genom ett avtal med företaget Operationskonsulterna – den dubbla kostnaden jämfört med de ramavtal för inhyrning av vårdpersonal som tecknats av Region Stockholm.

I torsdags gick Karolinska ut med ett meddelande till leverantörer av inhyrd vårdpersonal, med beskedet att det "uppmärksammats" att leverantörerna har bemannat med sjuksköterskor utan att ha ramavtal vare sig med sjukhuset eller med Region Stockholm, i strid mot såväl sjukhusets regelverk som mot lagen om offentlig upphandling. Avtalen kommer därför att sägas upp. Enligt Karolinska handlar det om tre bolag. Inget av dessa är Operationskonsulterna.

I meddelandet som undertecknats av sjukhusets ekonomidirektör står det klart att sjukhuset inte kommer att betala fakturor gällande bemanning av sjuksköterskor såvida de inte avropats på rätt sätt med giltiga beställningsnummer. Liksom att beställningar som inte gått via sjukhusets inköpsavdelning är ogiltiga. De enda på sjukhuset som har rätt att teckna avtal på varor eller tjänster är sjukhusdirektören och inköpschefen, och från den 1 mars kommer sjukhuset inte att betala

fakturorna om beställningarna inte gjorts korrekt utan skicka tillbaka dem till leverantörerna. Enligt sjukhuset är det ett led i att skärpa Karolinskas interna kontroll.

Sjukhusets verksamheter uppmanas samtidigt att boka av alla sjuksköterskor från 1 mars om inhyrningen inte gjorts på rätt sätt. Karolinska har inte kunnat svara på hur många det rör sig om. Ekonomidirektör Margareta Fast svarar i en skriftlig kommentar att det finns problem inom vissa områden där de upphandlade företagen inte alltid kan leverera det tjänster sjukhuset behöver.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

"SL och CSG välkomnar en polisutredning

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

SL och det aktuella vaktbolaget CSG välkomnar en polisutredning om händelserna på Fridhemsplan förra året. Två ordningsvakter var då inblandade i en våldsam incident då en av vakterna tog ett struhtag på en kvinna.

kunde på torsdagen avslöja att de två ordningsvakter som ingrep mot en gravid kvinna i tunnelbanestationen på Hötorget under kritiserade former den 31 januari även tidigare hade varit inblandade i en våldsam incident på Fridhemsplan. Bland annat tog en av vakterna ett struhtag på en kvinna och slog med batong mot hennes huvud. Vakterna polisanmälde då fem privatpersoner, men samtliga ärenden lades senare ner av åklagare.

SL går nu ut med att man välkomnar en polisutredning för att reda ut vad som faktiskt hände. I ett mejlsvar till DN står det att man i SL:s egen utredning har undersökt "om ordningsvakter förekommer i fler utredningar". Därmed har SL i samband med utredningen efter Hötorgethändelsen känt till vakternas inblandning även i händelsen på Fridhemsplan. "Sedan är det upp till leverantörens, i detta fall CSG:s, ansvar att följa upp och vidta åtgärder och redovisa det för trafikförvaltningen", står det vidare i mejlsvaret.

Trafikförvaltningen utredde händelsen på Fridhemsplan tillsammans med CSG men kunde då inte "se något felaktigt utifrån trafikförvaltningens riktlinjer och avtal med CSG", och lägger i mejlsvaret till: "Huruvida ordningsvakterna överskridit sina befogenheter är en fråga för polisen."

Även vaktbolaget CSG välkomnar en utredning av händelsen på Fridhemsplan, skriver företagets vd Pelle Johansson i ett mejl till DN.

”Upprinnelsen till den händelsen vid Fridhemsplan var att en person plankade och att han sedan satte sig till motvärn mot ordningsvakterna. Det uppstod en kaotisk och våldsam situation där ordningsvakterna i sin tjänsteutövning hamnade i underläge och angreps av flera personer. Bland annat utsattes en av ordningsvakterna för grovt våld, med flera sparkar mot huvudet. Han fick hjärnskakning, ett jack i pannan och blev sjukskriven”, skriver han vidare om händelsen. Han lägger också till att en tidigare utredning tillsammans med trafikförvaltningen visade att ordningsvakterna inte har gjort något fel.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

”Inte försvarbart att fortsätta köpa kött till skolan”

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

" Stockholms stad kan inte stoppa kött från Polen av upphandlingsskäl. Men skolorna väljer själva vad de serverar. Stockholms största gymnasium väljer bort kött från ko, lamm och gris. – Det är varken hållbart eller försvarbart att fortsätta köpa kött i de mängder som görs i dag, säger Michaela Tengblad, restaurangchef på Anna Whitlocks gymnasium.

Stadens nyaste och största gymnasium på Kungsholmen doftar mer restaurang än skolbespisning. Drygt 2 000 elever fyller tallrikarna från buffén där det mesta är vegetariskt eller veganskt. Allt lagas från grunden av kockar som bland annat jobbat på Michelinbeströdda finkrogar.

– Vi köper varken nöt, gris eller lamm. Jag är motståndare till allt som kommer från fabrik. Du måste vara nära råvaran i alla led för att få en så kvalitativ produkt som möjligt, säger restaurangchef Michaela Tengblad.

Klädd i svart kockuniform marscherar hon runt bland borden och pratar och undervisar eleverna. Lunchen är också en lektion – i hållbar och hälsosam mat. I dag serveras färsk norsk ASC-märkt fisk som levererats från Göteborg på morgonen. Kycklingen är uppfödd på svenska gårdar.

– Kyckling är det enda kött vi använder, det är det mest globalt hållbara. Men vi går inte ut och säger att vi inte serverar kött, i stället lyfter vi fram det gröna köket som är framtidens kök. Vi arbetar

mycket med fermenterad, syrad och enzymrik rawfood mat, vi behöver ställa om och vi behöver göra det snabbt, säger hon.

I matsalarna trängs eleverna bland byttor med rostad tofu, palsternacka, grönkål, kimchisallad och sötpotatis med kikärter. Surdegsbrödet breds med bönsmör och färskost.

– När jag sökte hit visste jag bara att det var mycket vegetariskt och mer hållbart och det kändes ju bra. Nu är jag glad att jag kan vara trygg med att det polska köttet aldrig skulle serveras här, säger Lovisa Lagerqvist, 16, från Huddinge.

Den polska köttskandalen som briserade förra veckan blev en larmklocka för många. Då avslöjades att 26 skolor med totalt över 10 000 elever, ovetandes serverat kalops och boeuf bourguignon på högre från kor som svartslaktats nattetid för att undgå veterinärbesiktning.

– Jag blev lite äcklad, tänkte att jag kanske har ätit sådant här kött på min gamla skola. Det känns bra att veta att allt här är närodlat och ekologiskt, säger Greta Palmqvist, 16, från Sollentuna.

Flera elever menar att deras syn på både kost och kött har förändrats sedan de började på skolan, framför allt av klimatskäl.

– Man känner att man borde äta mindre kött, det har ju en så stor miljöpåverkan. Jämfört med cateringmat känns det vegetariska också mycket fräschare, det är mycket sallader och mer kryddor och smaker som man aldrig testat förut, säger Ella Ekbladh, 16, från Ingarö.

Skolans Raw food café serverar chiapudding, dadelbollar och iskaffe på havredryck med agavesirap. Även rektorn känner sig trygg med att maten är både hållbar och säker.

– Den polska köttskandalen skulle aldrig kunna hända här. Vi kan exakt se vad som produceras, allt lagas från grunden. Vi har höga ambitioner med skolmaten, väldigt lite svinn, bra råvaror och riktiga kockar. Det skapar ett mervärde för skolan med ett cirkulärt tänk, säger rektor Annica Tengbom Öden.

Gymnasiets hållbarhetsstrategi går igen i allt. Man plastbantar, återvinner allt emballage som används i undervisningen och ser till att matsvinnet hålls på ett minimum. Maten är långt ifrån bara en lunchrast.

– Maten är en naturlig del av hälsoarbetet med eleverna och ett plus för många som har en problematisk relation till mat. Det utmanar föreställningar, som huruvida man verkligen blir mätt om man inte äter kött. Jag tror att det har påverkat alla oss som jobbar här, även föräldrar, när eleverna kommer hem och ifrågasätter vad de äter, säger Annica Tengbom Öden.

Skolans matbudget ligger runt 30 kronor, vilket är några kronor mer än medeltallriken på Stockholms gymnasieskolor. Den kan hållas genom att man sparar i alla andra led.

– Det här är ett à la carte kök i storköksformat. Vi trimmar produktionen efter hur många elever som är här och kastar ingen mat. Vi har gjort allt lite mer komplicerat och jobbigare. Men det kan inte vara bekvämt om det ska vara hållbart, säger Michaela Tengblad.

Hon anser att matkvaliteten i kommunala verksamheter måste höjas och ställas om mot hållbara mål och matfusk stävjas.

– Jag brinner för barn, ungdomar och äldres rätt till bra mat, de ska inte ha sämre mat än någon annan. Är det några vi utnyttjar i samhället så är det de som inte hörs tillräckligt högt. Det är barnen och de gamla som industrin tjänar pengar på, säger Michaela Tengblad.

Matleverantören Kleins Kitchen som levererade det polska köttet har nu helt gått över till svenskt och nordiskt kött och ska se över sina leverantörers kvalitetsrutiner. De 87 okontrollerade kilona hade strimlats ned i ett stort parti polskt högre på totalt 1 100 kilo. Därför är det omöjligt att veta på vems tallrik strimlorna har hamnat.

– Vi vet ingenting om det här köttet förutom att det inte är kontrollerat, men vi har inte fått rapporter om att någon blivit sjuk. Det kan finnas bakterier och virus i köttet som man kan bli smittad av, men det gäller

bara om man äter rått kött. Risken är liten om man har tillagat köttet på rätt sätt i skolmatsalarna, säger Louise Nyholm.
Av de totalt 297 kilo som hamnade i Sverige har 100 kilo ätits upp.
Resten av köttet har samlats in för destruktion och kommer att förbrännas.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se "

" Stockholms stad kan inte stoppa polskt kött

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Stockholms stad skärper nu djurskyddskraven vid köp av kött till skolor, förskolor och äldreboenden. Men att stoppa kött från Polen eller andra EU-länder är inte möjligt, enligt lagen om offentlig upphandling.

Det okontrollerade polska köttet hamnade denna gång bara på friskolors tallrikar. Cirka 45 av Stockholms 175 kommunala skolor köper mat från måltidsentreprenörer. Övriga 130 kommunala skolor beställer livsmedel från centralt upphandlade leverantörer. Fryst och färskt kött köps av två grossister i Stockholm.

– Ingen av dem har köpt kött från den polska producenten. Vi har kontinuerlig kontakt med våra leverantörer för att säkerställa att de jobbar enligt stadens ställda krav, Liseloth Engelgren, upphandlingschef på serviceförvaltningen.

Stockholms stad köper årligen livsmedel och måltider för 600 miljoner kronor enligt upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för livsmedel. Att stoppa kött från Polen eller något annat EU-land är inte möjligt.

– Vi får inte kräva bara svenskt kött för då bryter vi mot lagen. Våra upphandlingar är så stora att vi måste annonsera i hela EU. Däremot ställer vi höga krav på kvaliteten på köttet för att minimera risken att få in dåligt kött.

Livsmedelskraven innebär bland annat att köttet ska vara spårbart efter ursprung, salmonellafritt och att antibiotika bara får användas efter ordination av veterinär. Kraven gäller även transporter och

slaktmetoder. I praktiken betyder det bland annat att griskött från Danmark är portat från kommunala skolor.

– Vi ställer bland annat väldigt höga krav på fläskkött som gör att det inte är möjligt att köpa danskt fläskkött. De jobbar med systematisk svanskupering och det vill inte vi ställa oss bakom. Så kan man jobba med kvalitetskraven för att ta bort de sämsta alternativen.

Redan i dag måste hälften av livsmedlen som köps in vara ekologiska och i vår skärper staden kraven ytterligare. Då ska kött-, fågel- och mjölkprodukter vara i nivå med svensk djurskyddslagstiftning som är hårdare än i många EU-länder. Men att stoppa systematiskt fusk är svårare.

– Man kan aldrig helt skydda sig från matfusk. Men vi har definitivt lärt oss att vi måste fortsätta jobba med uppföljningar med våra leverantörer och säkerställa att de verkligen följer sina interna rutiner för kontroll av producenterna, säger Liseloth Engelgren.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

" Ingmar Nevéus: Förtroendet för polskt kött sjunker som en sten

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Det är någon annans fel. Ett enstaka misstag. Och framför allt ska EU inte lägga sig i. Polens hantering av köttskandalen passar dessvärre in i ett mönster som har funnits sedan landets högerpopulistiska regering tillträdde 2015.

Reportaget från det undersökande tv-programmet Superwizjer lämnar ingen oberörd. När man ser de smygtagna bilderna av grönaktigt ruttet kött, av kor med svartnande tumörer och blödande liggsår, är man redo att omedelbart bli vegetarian.

Och ändå, berättar den wallraffande reportern Patryk Szczepaniak för DN, har kanalen TVN24 klippt bort de mest stötande inslagen.

Jordbruksminister Jan Krzysztof Ardanowski valde först att attackera journalisterna som hade gjort programmet. Han ifrågasatte deras "motivering". Till saken hör att regeringen ser privatägda TVN som en fiende, medan statliga TVP har förvandlats till ett rent propagandaorgan.

När det var omöjligt att förneka skandalen bytte regeringen fot. Nu heter det i stället att det rör sig om ett isolerat fall.

Men Patryk Szczepaniak och hans kolleger har kunnat visa att köttfusk är utbrett och systematiskt. På nätet hittade man en dag i december nästan 700 annonser där folk erbjöd sig att köpa sjuka kor. Och sedan programmet sändes har journalisterna fått in dussintals tips om liknande, eller värre, missförhållanden över hela landet.

Regeringens desperation är lätt att förstå. Kött är stor business i Polen och 80 procent av nötköttet går på export. Under 2017 uppgick exporten till 415 miljoner kilo, till ett värde av 1,5 miljarder dollar. Missförhållandena gör naturligtvis att förtroendet för polskt kött sjunker som en sten. Att få det tillbaka kan ta flera år.

Men regeringens taggarna utåt-attityd hotar att göra ont värre. När man förnekar eller förminskar problem skapas lätt intrycket att det finns ännu större skandaler att dölja.

Saken förvärras också av regeringens ofta fientliga inställning till Bryssel. I det här fallet dröjde de polska myndigheterna i två veckor efter polisanmälan med att anmäla fusk till EU.

Då stod det redan klart att det potentiellt farliga köttet hade exporterats till minst tolv andra EU-länder, bland dem Sverige.

Nu har EU-experten ändå kunnat inspektera polska slakterier och lämna inom kort sin rapport. Men kanske hade skadan blivit mindre om de kommit tidigare – både för polska och svenska konsumenter.

Ingmar Nevéus "

" Viola Bao: Poesidebatten bör väl ändå utgå ifrån poesin

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Är den svenska poesin hopplöst förstenad eller tvärtom full av livskraft? Åsikterna har vädrats som i en stormvind på senare veckor. DN:s Viola Bao sätter punkt i poesidebatten.

Den senaste tidens diskussion om poesi är nu inne på sin femte vecka och har genererat en uppsjö av inlägg som vidrört allt ifrån poeters ekonomiska villkor till en kritik av kritiken av poesikritiken. Debatten har skjutit i så många riktningar att det tycks svårt att greppa vad den egentligen handlar om. Men flera gånger drabbas jag av känslan att den tycks frikopplad från den samtidspoesi som faktiskt skrivs och ges ut. Åtminstone replikerna som följde på min artikel i DN (18/1), där jag kritiserade Victor Malm och Rebecka Kärdes kategoriska avfärdande av samtidspoesi som "objektivt passé" och förstenad, var lika undflyende och exempelbefriade som de texter jag först angrep. Malm repeterar samma tes och menar i sitt svar att bristen på stora metaberbättelser om samtidspoesi är ett uttryck för dess "utmattning, utspridning, otydlighet" (Expressen 27/1), medan Kärde (DN 30/1) lägger massvis med verbalt krut på att banka in truismen att konstens värde inte är någonting inneboende fixerat, utan är villkorat av sin "sociala, mediala, estetiska och politiska" kontext. Vad denna kontext utgörs av eller hur poesi placerar sig i den i dag specificerar varken hon eller Malm. I stället upprepar Kärde bara samma formler om att samtidspoesi "hade kunnat ges ut för tjugo år sedan och sett precis likadan ut" och att den "rubbar ens världsbild exakt noll millimeter".

Lyra Koli instämmer i SvD (28/1) med Malm och Kärde och tolkar kritiken mot deras texter som ett uttryck för att poesin inte tål kritik (i en text som självklart också den är befriad från exempel). Som om det var detta det var frågan om. Är detta den slappaste diskussion om poesi som publicerats på en kultursida? Om man ska avfärda större delen av samtidspoesin – vilket ju i sak inte behöver vara något fel – så bör man åtminstone ha en lite ambitiösare redogörelse för sina estetiska parametrar, eller någon historieskrivning utifrån vilken samtidens påstådda fattigdom kan mätas. Som ett minimum bör man .nog nämna vad det är man pratar om. Annars blir ju den ”gäspning” Koli slår ett slag för som kritiskt omdöme bara ett sätt att säga att man är privat uttråkad och att hovnarren poesin ska komma och underhålla en i ens solipsistiska avskildhet.

Rebecka Kärde efterlyser en ”aktiv estetisk konfliktdimension”, vad nu det skulle vara. En återgång till modernismens utopiska negativitet? En simtävling mellan Göran Greider och Johan Jönson?

Kanske kan man i stället börja med några av dessa frågor: Hur definierar vi marginal när en så estetiskt platt diktsamling som Tua Forsströms ”Anteckningar” nomineras till Sveriges Radios lyrikpris i stället för, säg, Jila Mossaeds ”Vad jag saknades här” eller Iman Mohammeds ”Bakom trädet rygggar”? Vad säger det om kulturoffentligheten när Marie Silkebergs högst tveksamma ”Atlantis”, där den europeiska kosmopoliten narcissistiskt centrerar sig själv som världssamvete, enhälligt hyllas av vita kritiker?

Vad händer med poesins politiska insisterande på icketransparens och abstraktion, som i Fredrik Nybergs senaste diktsamling, när abstraktionen snarare än att peka på en plats utanför kapitalet, i dag i stället kommit att bli dess symbol?

Den superschematiska och banala rörelse jag tecknade – från en språkorienterad till en i högre grad erfarenhetsorienterad poesi – kan självklart kompliceras. Kan tillbakagången för language-estetiken

under 2010-talet förstås i ljuset av att det ideologiska språket – som språkkritiken ursinnigt ville demontera – redan punkterats och avslöjats, tillsammans med den liberala Hans Rosling-ideologins tro på historiens framsteg? Vad lämnar det rum för, när allt redan är avslöjat? Rör sig den politiska poesin i stället i riktning mot kartläggning, subjekt, och diktjagets sammanhållande och centrerande blick? Kommer vi i framtiden se mer poesi som arbetar med dokumentära strategier, som hos David Vikgren och David Värynen? Jag vet inte, detta är bara lösa tankar, men att utgå ifrån litteraturen och dess faktiska sammanhang känns som en rimlig inledning på varje poesidiskussion.

Viola Bao "

" Bonnier Fakta och Bokförlaget Forum slås ihop "2 500 000

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Nyligen förlorade Bokförlaget Forum tre profilerade medarbetare till Petter Stordalens svenska förlagssatsning. Nu slås Forum ihop med Bonnier Fakta. Det nya förlaget kommer att ledas av Anna-Lena Hernvall, förlagschef, och Adam Dahlin, litterär chef.

Varumärkena Bonnier Fakta och Bokförlaget Forum kommer dock att finnas kvar, enligt ett pressmeddelande från Bonnierförlagen. I ett internt brev till förlagets författare nämns att sammanslagningen varit planerad länge, men att den tidigareläggs på grund av avhoppen.

Sverker Lenas "

kronor per timme – så mycket kostar det för SVT att producera tv-sändningen av Melodifestivalen, enligt vd Hanna Stjärne i en intervju i "Medierna" i P1. Totalkostnaden för en säsong blir alltså runt 24,2 miljoner kronor. Hur avtalen ser ut med samarbetspartner som arrangerar själva evenemanget och säljer biljetter vägrar Stjärne dock avslöja. "

"Emma Bouvin: Över huvud taget är det en illusion att fjällsemester med barn är härligt"

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Det är så underbart och stärkande i fjällen. Om man inte beger sig dit med små, febriga barn och en diskbråcksman.

Om du ramlar igen LOVAR jag att inte bli arg.

Orden yttrades av min pappa när jag som femåring skulle lära mig åka skidor. Jag hade ramlat av en bygellift i ett område kantat av två meter djup lössnö och han hade under en uppsjö av svordomar burit mig och våra skidor genom denna snö, till backens början.

Jag ramlade igen. På precis samma ställe. Och pappa blev exakt lika arg.

Sedan satte han mig i skidskola.

Har ofta berättat denna anekdot som en historia om hur opedagogisk min pappa var. Nu, i transportsträckan mellan Kläppens skidområde och vår fjällstuga, medan jag blöt av svett drar min femåring bakom mig med min ena stav, tänker jag med ömhet på min far. Jag förstår dig nu, pappa.

Ungefär 300 meter framför oss skymtar min kompis som vi delar stuga med, tidigare alpin junior-SM-medaljör, och hennes dotter. Dottern lärde sig åka skidor som tvååring och är nu som femåring bättre än jag som 36-åring.

– Mamma, varför hamnar vi alltid efter? Är det för att du inte är så stark? undrar femåringen.

– Ja, eller för att du är så ofokuserad när du åker och ramlar på ställen där man behöver fart för att komma framåt, muttrar jag ilsket.

– Vad sa du?

– Ja, sa jag. Det är för att jag inte är så stark.

Över huvud taget är det en illusion att fjällsemester med barn är härligt. För barnen, eventuellt, men som vuxen kan det beskrivas som att starta sin semester vid foten av ett berg och sedan tillbringa hela vistelsen med att släpa sig själv, sin skidutrustning och sina vrålande barn uppför branten.

Kampen inleds en tidig torsdagsmorgon, då jag och min man packar in väskor, barn och oss själva i bilen. Vi gör det inte med ett glatt humör, eftersom jag har sovit i fyra timmar och känner mig förkyld och min man har diskbräck sedan en månad tillbaka. Förutsättningarna för en riktigt uppfriskande fjällhelg sjunger av eufori i bilen.

När vi har kört i en dryg timme under tystnad öppnar min man munnen:

– Packade du tvååringens overall? undrar han.

– Eh nej, det skulle ju du göra? Tog du med femåringens jacka då? svarar jag.

– Va? Nej den skulle ju du ta!

Nåväl, det ska ju bara bli minus 20 i Sälen.

Dessutom visar det sig att tvååringen har fått feber, så hon kommer åtminstone hålla sig varm.

Efter en omväg förbi en Stadium outlet, "Superkatten Jansson"-sången på repeat i fem timmar och en hetsig fikapaus där jag hotar femåringen med indraget lördagsgodis, indragen Ipad och indragen fjällresa, är vi redo att ge oss ut i backarna. Och med oss menar jag egentligen femåringen, för vi andra mår vid det här laget så dåligt på grund av feber, diskbräck och trötthet att vi bara vill gräva oss en bivack och invänta döden. Eller lägga oss raklånga i stugan, men den får vi inte tillgång till förrän om fyra timmar.

Vår kompisfamilj har också kommit fram, i vanlig ordning en halvtimme före oss trots att de påbörjade sin resa från samma avreseort en timme senare. De är också, som vanligt, ett under av logistik, ordning och kontroll. Deras femåring sätter i väg ensam i knappliften, deras ettåring tultar glatt omkring och leker.

Vår femåring ramlar efter en meter i liften och måste sedanutas med godis för att göra ett nytt försök. Den febriga tvååringen vill bara vara med mig, men måste vara med sin pappa. Diskbråcket omöjliggör att han springer efter femåringen intill knappliften.

När vi äntligen får nyckeln till vårt hem för helgen är jag så matt att jag skulle vilja lägga mig vid brasan och avnjuta ett glas vin, men tyvärr var det min man som skulle ta med ved och den har han glömt. Troligen ligger den i hallen bredvid en jacka i lagom storlek för en femåring.

Som tur är fick logistikproffsen i uppgift att ta med sig vin.

Vi sätter oss i soffan och tittar på vinterlandskapet utanför. Trycker i tvååringen lite Alvedon. Låter femåringarna stänga in sig i sitt rum med godis och film. Barrikaderar trappan med stolar för att stoppa ettåringen från livsfarliga klättringsutflykter. Tittar på filmklipp av våra duktiga barn, som flyger fram i pisterna och vinkar gulligt till kameran. "Vad härligt det är med fjällsemester ändå", säger vi till varandra. "Det är verkligen den bästa sortens avkoppling. Nästa år måste vi boka en hel vecka!"

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se "

" Tolv saker du kan svälja utan att oroa dig

DN LÖRDAG 16 FEBRUARI 2019

Vad händer om man råkar svälja en snusprilla, ett tuggummi eller tandkräm? Är det farligt? DN har talat med experter för att ta reda på när du kan vara lugn, och när du ska vara lite extra vaksam.

Snö: Får man mask i magen?

Ett av de mest seglivade påståendena om saker vi inte bör stoppa i oss är att snö kan ge mask i magen. Särskilt barn och unga – kanske i törstsläckande syfte – har en tendens att äta snö men enligt Anna Jansson, överläkare på Karolinska universitetssjukhuset, finns det egentligen ingen fara i det.

– Jag har ju hört människor som menar att man får mask i magen om man äter snö. Om mask har råkat hamna i snön skulle det ju möjligen kunna ske men sannolikheten för det är väldigt liten. Det är ju inte så att det plötsligt uppstår maskar i snön.

Rädslan för att äta snö, säger Anna Jansson, grundar sig troligtvis i gamla familjemyter.

– När jag var barn kunde jag få höra av min mormor att om du tittar i kors och vinden vänder så blir man vindögd, och det verkar ju inte vara någon större risk för att det händer heller, säger hon.

Grus/sand: Hur hanterar kroppen det?

Vi är mer benägna att ta oss till akuten när barnen har svält något än om vuxna har gjort det. Och när det gäller grus är det oftast barn som är hungrigast, en till stor del harmlös vana, enligt Anna Jansson.

– De flesta inser att få av oss hade överlevt barndomen om grus vore jättefarligt. Kroppen processar inte alls gruset utan det åker igenom i

precis samma skick. Ingenting i vår tarmkanal kan bryta ner gruset eller sanden under den tiden, möjligen har man lite märklig avföringskonsistens om man äter mycket grus, säger hon.

Mögel : Räcker det att skära bort det?

Allt fler drar sig för att slänga mat i onödan och som ett resultat av det ökar intresset för maträtter som blivit gamla. Vissa livsmedel går också att äta fastän de har möglat, säger Anna Jansson, och ost är det bästa exemplet.

– Mögel kan innehålla gifter och det kan vara svårt att veta eftersom det finns många olika sorters mögel. Ett och samma livsmedel kan angripas av mögel som är helt ofarliga – sådan som finns i ostar som ger god smak – men också mögel som kan ge sjukdom.

Vid osäkerhet är Livsmedelsverkets hemsida ett säkert kort, säger Anna Jansson.

– Där finns tydliga rekommendationer för vilken mat man kan äta. Till exempel är möjliga äpplen ätbara om man bara skär bort två centimeter av fruktköttet.

Tandkräm: Kan man få fluorförgiftning?

Förutsatt att vi följer tandläkarens rekommendation får vi i oss små mängder fluor minst två gånger om dagen. För att få fluorförgiftning, säger Anna Jansson, krävs mycket större mängder.

– Exempelvis kan ett barn på cirka tio kilo bli illamående om det sätter i sig en hel tandkrämstüb, men inga svårare symptom än så.

Koncentrationen av natriumfluorid – den form av fluor som finns i tandkräm och som är giftig i höga doser – är inte så hög i tandborstprodukter och det ska väldigt mycket till om man ska bli förgiftad.

Fiskben: Fastnar de i tarmen?

Fiskben som fastnar i halsen är för många en obehaglig, nästan panikframkallande känsla. Men förutom att det är otrevligt att inte fullt ut kunna kontrollera svalget finns inga större hälsorisker med att svälja fiskben, säger Anna Jansson.

– Man kan tänka sig att ett riktigt vasst fiskben kan fastna i tarmen om man har otur, men sannolikheten för det är väldigt liten. De fiskben som fastnar och irriterar brukar ha satt sig i svalget eller i matstrupen. Om man inte får bort det med husmorsknepp som till exempel att äta knäckebröd, så kan man i första hand söka sig till en vårdcentral eller närakut så kan en allmänläkare ofta plocka ut det direkt. Ser de att fiskbenet sitter för långt ner så kan de remittera det till en öron-näsahals-specialist.

Rått eller halvrått kött: När blir man magsjuk?

En brunch utan råbiff innebär för många en omedelbar besvikelse. Enligt Livsmedelsverket finns dock en del hälsofördelar med att undvika delikatessen helt och hållet.

– Om vi tänker nötkött som inte på något sätt är upphettat så kan man få i sig massa olika typer av bakterier. Främst är vi dock oroliga för bakterien ehec. Den kan komma på köttet när man slaktar och hanterar det, och om man får i sig den kan man bli väldigt magsjuk, få blodiga diarréer och hög feber, säger Christina Lantz, mikrobiolog på Livsmedelsverket.

Speciellt för barn utgör bakterien ett hot, säger hon.

– Det som är lite läskigt är att små barn kan få följsjukdomar, där njurarna kan ta mycket stryk och man kan få njursvikt och dialys. Det har till och med hänt att barn har dött av den här bakterien.

Hon fortsätter:

– Vad gäller kyckling har vi lyckats väldigt bra i vårt arbete att få bort salmonella. Och även det som importerats i Sverige måste vara fritt från

salmonella innan det får komma in, så det är ingenting man ska vara jätteorolig för när det gäller kyckling.

Christina Lantz är mer orolig över campylobakter, en bakterie på kyckling som dykt upp allt mer de senaste åren.

– Den kan man bli riktigt sjuk av också, kräkningar och ont i muskler och leder. Det är kanske inte så att man dör av den men man blir ju rejält magsjuk. Det kommer man undan genom att genomsteka kycklingen.

Färska hallon med maskar : Vad händer med dem?

Du har plockat färska hallon från busken i trädgården. När du satt i dig ett gäng ser du dem – små maskar i de röda bären.

– Maskarna kommer att möta sin död redan i magsäcken, på grund av den sura magsaften. Sedan kommer kroppen att behandla dem som vilket protein som helst. Men man behöver inte bry sig om det, det är lite äckligt men ofarligt, säger Ingrid Larsson, näringsfysiolog och docent vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

Däremot är rekommendationen från Livsmedelsverket att koka importerade, frysta hallon innan man äter dem. Det beror på att de kan innehålla norovirus, som orsakar vinterkräksjuka. Kokar man hallonen i någon minut så dör viruset, skriver myndigheten på sin hemsida.

Kärnor: Kan de fastna i tarmarna?

– Kärnorna bryts inte ned. Är man intresserad och vill undersöka det som kommer ut söderut lite närmare, så kommer man att upptäcka att körsbärskärnor, olivkärnor och melonkärnor kommer ut hela, säger Ingrid Larsson.

Däremot ska man vara mycket uppmärksam på barn som äter saker med kärnor.

– Persikokärnor, till exempel, kan ju fastna i luftvägarna och det blir ett akut tillstånd. Då måste man agera oerhört snabbt. Men är man vuxen

och råkar svälja en olivkärna eller körsbärskärna, så går de igenom kroppen.

Tarmarna rör sig hela tiden, vilket gör att risken för att en kärna ska fastna någonstans på vägen är mycket liten, berättar hon.

– Den största aktiviteten i tarmarna har vi när vi precis har ätit. Det börjar när de första tuggorna har landat i magsäcken. Äter man mycket fibrer kommer det bli större aktivitet i tarmarna än om man äter lite fibrer, och mycket fibrer minskar också risken för förstoppning.

Jan Johansson är överläkare vid kirurgiska kliniken vid Skånes universitetssjukhus.

– Det har hänt att saker fastnat i blindtarmen, men det är mycket ovanligt. Blindtarmen ligger lite som en säck i början av tjocktarmen, men rörelserna i det området är så många att risken är mycket liten att något fastnar där, säger Jan Johansson.

Tuggummi: Blir det kvar i magen i flera år?

– Nej, det blir det inte, säger Ingrid Larsson.

Ph-värdet, alltså måttet på hur surt eller basiskt något är, är väldigt lågt i magsäcken. Magsaften i magsäcken är alltså väldigt sur.

– Syftet är att eventuella virus och bakterier och sådant vi får i oss med maten och drycken ska oskadliggöras snabbt. Det innebär också att nedbrytningsprocessen av till exempel proteiner påbörjas i magsäcken, berättar hon.

När sedan andra enzymer längre ned i tarmen kommer i kontakt med maten, fortsätter nedbrytningen och det blir lättare att ta upp näringen från maten.

– När det gäller tuggummi finns där ofta stärkelse, som genomgår nedbrytning.

Men eftersom tuggummi inte innehåller några näringsämnen, förutom lite socker i sockerhaltiga tuggummin, finns det inte mycket annat för kroppen att ta upp, berättar Ingrid Larsson.

Den gummiaktiga klumpen åker helt enkelt rakt genom systemet?

– Ja, precis. Det behöver man inte ta som en intäkt för att man ska svälja tuggummi, det är onödigt, men råkar man göra det är det ingen fara.

Snus: Vad händer om man råkar svälja en prilla?

Kanske somnar du med en prilla i munnen. När du vaknar är den borta. Är det farligt att ha svalt den?

– Jag skulle säga att det troligen är helt ofarligt, säger Jan Johansson, överläkare vid kirurgiska kliniken vid Skånes universitetssjukhus. Även Karin Feychting vid Giftinformationscentralen meddelar att det är helt ofarligt för en vuxen person att svälja en snus. Om däremot ett barn kommer över en snusdosa och sväljer snus kan symtom som kräkningar, kallsvettningar, slöhet och hjärklappning uppstå på grund av nikotinet. Om barnet visar symtom eller har fått i sig mer än en snus, är rådet att kontakta Giftinformationscentralen.

Gammal mjölk: Hur avgör man det?

Att dricka gammal mjölk har de allra flesta gjort, och i de allra flesta fall är det helt ofarligt, säger Anna Jansson. Faktum är att vi har en tendens att stirra oss blinda på bäst före-datumet.

– Gammal mjölk, det vill säga gammal i förhållande till bäst före-datum, betyder egentligen inte att den är för gammal för att dricka. Man brukar säga att man ska lukta på mjölken. Mjölk som är dålig luktar surt.

Men har inte vissa sämre luktsinne än andra?

– Jo, och det finns personer som saknar luktsinne. Om man är osäker på om mjölken luktar surt kan man hålla den i kaffet. Då ser man att det skär sig om mjölken är sur, säger Anna Jansson.

Snor : Ska man snyta sig eller dra in det igen?

– Nej, det är inte dåligt för kroppen att svälja snor. Det är ju något som kroppen producerat själv. Men precis som det är äckligt att svälja maskar i hallon, kan det vara äckligt att svälja snor, säger Ingrid Larsson.

Eftersom näsgångarna förbinds med svalget så hamnar det snor man drar tillbaka i näsan där, för att sedan slinka ned.

Det tar inte längre tid att bli frisk från en förkylning om man råkar svälja snoret igen, helt enkelt?

– Nej. Det hamnar också i den sura miljön i magsäcken, och det är rätt bra att vi har den där, för magsaften tar kål på mycket. Om det händer får det väl sättas upp under kategorin ”äckligt men ofarligt”.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Sofie Österström

sofie.osterstrom@dn.se "

"Förälder – se upp med det här!

Barn sväljer ofta många saker som kommer i deras väg. Jan Johansson, överläkare vid kirurgiska kliniken vid Skånes universitets-sjukhus, poängterar att det finns några saker man som vuxen bör vara extra uppmärksam på om barnet svalt.

Magneter:

Små kylskåps- eller leksaksmagneter är inte bra för barn att svälja. När man sväljer två små magneter ökar risken för att polerna dras mot varandra om de befinner sig i olika delar av mag-tarmkanalen. ”Det kan ge en tryckskada på vävnaden som ligger mellan polerna, vilket riskerar att skapa hål i magsäck och tarmar”, säger Jan Johansson.

Batterier:

Även små batterier kan ge frätskador i mag-tarmkanalen eller fastna i matstrupen, och där fräta sönder väggen mellan matstrupen och luftstrupen. Detta är sällsynt, men kan ge upphov till allvarliga komplikationer.

Källa: Jan Johansson, överläkare vid kirurgiska kliniken vid Skånes universitetssjukhus "

" Ledare: "Hedern" får inte härska i ett modernt samhälle

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Barn älskar sina föräldrar. De litar på sina föräldrar. Och de är sårbara, utlämnade, försvarslösa inför deras godtycke. För till skillnad från vuxna människor kan barn inte själva värja sig när andra behandlar dem illa. De kan inte fly. Hjälper ingen dem, får de ingen hjälp.

Av detta skäl är barn särskilt skyddsvärda, och konsekvenserna när samhället brister i sin omsorg om dem är katastrofala – inte minst vad gäller hedersförtryck. Det drabbar både pojkar och flickor, även om det mest blir flickorna man pratar om eftersom hela systemet kretsar kring dem som släktens ägodelar. Förtrycket slår hårt mot dem och deras rätt till sin egen vilja, till sina egna kroppar.

Men det är heller inte lätt att tvingas följa efter och kontrollera en älskad syster, att välja mellan att vara lojal med henne eller med sina föräldrar, att själv råka illa ut om man inget säger eller att se henne straffas för sådant som är självklart för alla andra: fika med en kille, gå på disko.

I många fall fortsätter terrorn livet igenom. De insnärjda blir aldrig riktigt fria. Om de försöker göra sig loss riskerar de inte bara livslång utstötning, utan ibland också döden.

På flera sätt har det blivit bättre. Allmänheten vet numera vad hedersförtryck är. Och när en släkt lurar i väg ungdomar till sina ursprungsländer och gifter bort dem mot deras vilja straffas numera ibland de skyldiga. Som i Västmanland där mostern och morbrodern till en 16-årig flicka nyligen dömdes för äktenskapstvång.

Och samtidigt: Straffet för detta – för att kidnappa en minderårig, tvinga henne att gifta sig med en kusin och sedan lämna henne åt sitt öde – blev ett år och nio månaders fängelse samt skadestånd på 125 000 kronor. Det förefaller väldigt lindrigt.

Många andra fall går dessutom fortfarande obemärkta förbi. Till stor del beror det på att kommunerna inte tar sitt ansvar. Fortfarande saknar de allra flesta kommuner rutiner kring barn som förs utomlands, det visar Ekots nya kartläggning. Så få som 13 procent av kommunerna för statistik över bortförda barn, och bara en tredjedel har en handlingsplan. De drabbade barnen försvinner in i skuggorna, övergivna, svikna.

Aldrig att så grova och systematiska brott mot barn – kidnappning, tvångsäktenskap, misshandel, sexslaveri och mord – hade accepterats mot rågblonda, infödda pojkar och flickor med svenskklingande namn. De får inte accepteras mot andra barn heller.

För det finns inget magiskt med föräldrarna som lever i hederstänkandet. Inget som skiljer dem från andra, som motiverar att de skulle leva efter andra lagar, eller att deras barn skulle ha mindre rättigheter.

Själva hederstraditionen är uråldrig, ett patriarkatets primitiva sätt att försäkra sig om familjens fortlevnad. I gamla tider följde ingen sitt hjärta, ingen tog sig individuella friheter efter tycke och smak. Det hade splittrat hela släkten, och försvagat den. Men i det moderna välfärdssamhället finns inte ens detta argument för socialt tyranni längre. Där återstår inget annat än själva grymheten. Och den måste bekämpas.

Sverige berömmar sig av att vara ett jämställt land. Men jämställdheten är ett universellt värde, och den står över inhumana, kulturella sedvänjor. Den måste vara överordnad allt, och gälla alla. Det duger inte att myndigheterna bara säger att de ska "se över sina rutiner", detta måste följas av handling. Enstaka eldsjälarna ska inte ensamma behöva driva den här frågan.

DN 17/2 2019 "

" Amanda Sokolnicki: Chefer borde inte ändra sig så fort journalister börjar ställa frågor

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Gång på gång har myndigheter ändrat sig i samma stund som reportrar börjat gräva i enskilda fall. Ibland kan det bli rätt, men det är definitivt inte rättssäkert.

Det är en olycksbådande rutin. En granskning sker, de ansvariga pudlar omedelbart och livet går vidare. Proceduren kan ge ett intryck av handlingskraft, men döljer något annat: en rättsosäkerhet som riskerar att undergräva människors tilltro till att rättigheter och skyldigheter även gäller dem.

I vissa sammanhang tycks exemplen aldrig ta slut. Hur många migrationsbeslut har vid det här laget ändrats efter att de uppmärksammats? Sexåriga Denis, vars morföräldrar ville adoptera honom efter att hans mamma dött, är ett av dem. Hans utvisning är inställd. "Det var mediernas bevakning som gjorde att vi fick upp ögonen för ärendet och såg att underlaget för att fatta beslut inte var tillräckligt", berättar Migrationsverkets presschef Per Ek (DN 18/10). Om det inte hade funnits personer med kapacitet att kontakta journalister, och reportrar som just då hade tid att titta på fallet, hade en sexåring utvisats på felaktiga grunder.

En hel näve kan tryckas ner mellan magmuskulerna, visar hon. Linda är en av dem vars magmuskler aldrig växte ihop igen efter graviditeten. Hon kan inte bära sina barn, det gör ont och hon har fått byta jobb.

En kirurg i ett annat landsting har gjort bedömningen att det krävs en operation för att hon ska bli återställd, men då måste hennes landsting betala. Och det har sagt nej, berättade Aktuellt på onsdagen.

Samma dag som inslaget sändes kom ett nytt besked: Region Västmanland är från och med nu – plötsligt – redo att betala för just den typen av operationer som man nekat Linda.

Bara så där.

Inga sakförhållanden har förändrats. Ingen ny information har tillkommit. Förutom att en reporter har börjat ställa frågor.

Samma sak hände i det uppmärksammade läkarfallet på Södersjukhuset, som ägs av Stockholms läns landsting.

En läkare står åtalad för försök till våldtäkt, för vilket han också satt frihetsberövad under sommaren. Men tvärt emot rutinerna fick han fortsätta sitt arbete under brottsutredningen.

Redan tidigare hade flera kvinnliga anställda riktat anklagelser om sexualbrott mot mannen i ett brev till ledningen. Men ingenting hände – förutom att en chef berättade för läkaren vilka författarna bakom brevet var. En av de sju kvinnorna jobbar kvar.

Ytterligare en kvinna hade vid det laget slutat, efter att hon anklagat läkaren för våldtäkt. Den gången väcktes aldrig något åtal.

Detta tilläts fortgå. Tills det inte längre bara var de egna medarbetarna som höjde rösten. Och vips var han avskedad!

”Han blev avstängd så fort vi fick reda på det”, förklarar

Södersjukhusets vd Mikael Runsiö för SvD. I praktiken fick han sparken när medier började ställa för jobbiga frågor. När det blev obekvämt för ledningen.

Läkaren är dessutom bara åtalad, inte dömd. Så varför peta honom i det här skedet?

Det är en otäck kombination. Först: arrogansen mot enskilda, de som drabbas. Sedan: ängsligheten som gör att beslutet *självklart* ska ändras

så fort en journalist börjar ställa frågor. Det viktiga blir hur det framstår, inte hur det faktiskt är.

Kanske kan det låta oförargligt. I alla de här tre fallen har ju kritiserade beslut tagits tillbaka, till slut. Men det behöver för det första inte betyda att det har varit rätt. Att människor som har talat med medier kräver saker är inte liktydigt med att det också borde bli av. För det andra säger det oss något mycket allvarligt: att människor inte är lika inför lagen. Personer utan resurser att nå ut riskerar att få se sina rättigheter överkörda.

Journalister har en viktig roll att fylla. Men grävande reportrar kan aldrig ersätta rättssäkerheten. Varken slumpen eller rädslan att framstå i dålig dager i en tidning ska avgöra vem som har rätt till vård eller uppehållstillstånd.

Ibland är det som om något mycket grundläggande har missförståtts.

Det är inte för mediernas skull som myndigheter, kommuner och landsting ska fatta beslut. De är till för medborgarna.

Amanda Sokolnicki

amanda.sokolnicki@dn.se "

”Allvarliga fel i många böcker med råd om kost och hälsa”

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190217

Många böcker om kost och hälsa innehåller så allvarliga felaktigheter att det kan påverka människors beteende och hälsa negativt. Vi föreslår att en oberoende aktör, som besitter en bred vetenskaplig kompetens och med uppgift att främja vetenskaplighet, granskar innehållet i böcker som sägs vara grundade i forskning och vetenskap, skriver fyra medicinforskare.

Varje år ges det ut en stor mängd fack- och populärvetenskaplig litteratur i Sverige. Intresset är stort bland läsarna, inte minst för de böcker som handlar om hälsa och kost. Men hur vet man vilka av alla de dieter och hälsoråd som lanseras som har stöd i samlad vetenskap och forskning?

Tyvärr är det alldeles för många som inte baseras på en samlad vetenskaplig grund. Det saknas till exempel stöd i vetenskapen för nyttan av antiinflammatorisk kost. Inte heller är det klarlagt om tarmfloran kan vara en orsak till psykisk ohälsa som kan motverkas med en viss diet.

I bästa fall ger de här påståendena inte läsaren annat än en felaktig bild och en tommare plånbok. Men risken finns att läsaren väljer alternativa vägar baserade på råd från självutnämnda hälsoexperter i stället för att följa de generella rekommendationer som finns om levnadsvanor, som fysisk aktivitet, kost och sömn, eller att uppsöka sjukvården vid upplevd ohälsa.

Vi föreslår därför att en oberoende aktör, som besitter en bred vetenskaplig kompetens och med uppgift att främja vetenskaplighet, granskar innehållet i böcker som sägs vara grundade i forskning och vetenskap.

Den stora mängd fack- och populärvetenskaplig litteratur som ges ut i Sverige är en potentiell källa till kunskap. Men vissa böcker innehåller så många, och så allvarliga, felaktigheter att det kan påverka människors beteende och hälsa negativt. I Sverige har tidningar, radio och tv en ansvarig utgivare som kan ställas till svars om innehållet som publiceras är felaktigt.

För böcker gäller helt andra regler. Det är författaren själv som är helt och hållet ansvarig för sin text, inte förläggaren eller förlaget.

Bokförlagen och författarna kan dock själva välja att faktagranska de böcker som ges ut, men det är inte ett krav. Det är heller inte ett krav att en eventuell faktagranskare ska vara kunnig inom det ämne boken handlar om. Konsekvensen av detta är att direkta felaktigheter sprids brett, exempelvis inom kostområdet.

Många författare av hälsoböcker tycks vilja sprida ett visst budskap. Det kan exempelvis handla om att driva tesen att en viss diet är överlägsen alla andra. För att framhäva de egna ståndpunkterna lyfts ofta enstaka forskningsstudier fram. Vissa resultat blåses upp med löften om att det går att bli av med både cancer, hjärtsjukdom, depression och diabetes om man följer en viss kost. Sådana påståenden är sällan väl förankrade i den samlade forskningen.

Däremot kan de förekomma som hypoteser i vetenskapliga publikationer, ofta utifrån samband mellan en livsstil och en sjukdom i befolkningsstudier eller baserade på små studier utförda på djur eller celler. Att direkt överföra sådana resultat till orsakssamband som gäller för människa bör betraktas som rena spekulationer. När nya hälsotrender, baserade på dylika påståenden, presenteras i böcker som framställs som vetenskapliga finns en fara att allmänhetens förtroende

minskar för de instanser som förser oss med evidensbaserade rekommendationer och behandlingar, såsom Livsmedelsverket, Socialstyrelsen och sjukvården.

Nedan har vi listat svar baserade på vad forskning säger om några av de påståenden vi nyligen stött på i populära hälsoböcker, som enligt vår uppfattning innehåller uppenbara faktafel både kring det nuvarande forskningsläget och den friska människans grundläggande fysiologi. Nej, hälsoeffekterna av antiinflammatorisk kost är inte vetenskapligt belagda.

Nej, det är inte klarlagt att tarmfloran orsakar psykisk sjukdom som kan motverkas med en viss kosthållning.

Nej, friska människor får inte ett surt blod.

Nej, man blir inte ännu friskare av att äta enskilda livsmedel.

Nej, enskilda livsmedel skyddar inte mot depression, Parkinsons sjukdom eller andra neurologiska sjukdomar.

Nej, maten i livsmedelsbutikerna är inte så näringsfattig att den behöver kompletteras med tillskott av vitaminer och mineraler.

Vad är då faran med att sprida felaktiga och ogrundade påståenden?

Många hälsoböcker förespråkar ju ofta ett stort intag av frukt och grönt vilket är helt i linje med vad Livsmedelsverket presenterar och det den samlade forskningen kommit fram till. Risken vi ser är att alltför stora växlar dras på förklaringar som inte har vetenskaplig grund och som därför blir vilseledande. Det är svårt för läsaren att förstå vad som är korrekt information och vad som helt enkelt är hemmasnickrade hypoteser.

Råden i dessa hälsoböcker avviker dessutom ofta från de riktlinjer som har stöd i forskningen. I Sverige publicerar Livsmedelsverket kostråd baserade på de Nordiska näringsrekommendationerna (NNR). Dessa rekommendationer har tagits fram av expertgrupper bestående av mer än hundra ledande nordiska forskare och experter inom olika områden. Varje kapitel har sedan granskats av experter som inte varit med och

skrivit kapitlen och därefter har texterna varit ute på remiss. Synpunkter och kommentarer finns publicerade på Nordiska Ministerrådets webbplats.

Det är högst relevant att ställa sig frågan vilket ansvar bokförlagen har gentemot läsaren när de publicerar böcker där självutnämnda experter råder människor att äta på ett helt annat sätt än vad som framkommer i NNR.

Det saknas i dag en oberoende och vederhäftig instans som granskar innehållet i böcker som hävdar att de baseras på forskning och vetenskap. Med en sådan granskning skulle läsaren få en bättre möjlighet att välja böcker där det tydligt framgår när författarna håller sig till etablerade vetenskapliga fakta gentemot när det är fråga om hypoteser eller spekulationer.

Syftet med en kvalitetsgranskning skulle vara att främja kunskapsspridning. Det skulle också kunna hjälpa bokförlag, bokhandlare och bibliotek att skilja ut böcker som håller hög vetenskaplig kvalitet från titlar som borde klassas som skönlitterära. För att nå upp till kraven på kvalitetsstämpel skulle följande kriterier behöva vara uppfyllda:

Fakta som läggs fram i boken ska vara korrekta.

Om enstaka forskningsstudier citeras bör författaren kunna ange på vilket sätt dessa speglar forskningen i stort eller utgör ett undantag.

Läsaren bör inte uppmanas att ta avstånd från evidensbaserad vetenskap eller sjukvårdens rekommendationer.

Vi värnar om yttrandefriheten och rätten att skriva och publicera vilka texter man vill. Det vi efterlyser är helt enkelt en hjälp för läsare att få möjligheten att välja de böcker som förtjänar att stå bland faktaböckerna.

Maria Ahlsén, medicine doktor, projektkoordinator vid Karolinska Institutet, författare

Ulf Ellervik, professor i bioorganisk kemi vid Lunds Universitet, författare

Mats Lekander, professor i psykoneuroimmunologi, Stockholms Universitet och hälsopsykologi, Karolinska Institutet, författare

Jessica Norrbom, medicine doktor, forskare vid Karolinska Institutet, författare

Carl Johan Sundberg, professor i fysiologi, Karolinska Institutet, legitimerad läkare, författare

" Kravet på utträde splittrar Vänsterpartiet

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Ska Vänsterpartiet som enda parti driva kravet på att Sverige ska lämna EU eller inte? Det blev den heta frågan på Vänsterpartiets EU-valkonferens i Norrköping på lördagen.

Men partiledningen och partiledaren Jonas Sjöstedt anser inte att partiet ska driva utträdeskravet och att det ska framgå i valplattformen. – Det finns ett missförstånd om att vänsterpartister inte driver på i till exempel klimatfrågan eller löntagares rättigheter för att vi hellre skulle vilja att Sverige inte ska vara med i EU. Och det gör att färre röstar på oss, säger han.

I partiprogrammet står det att Vänsterpartiet ska verka för att Sverige ska lämna EU. Men partistyrelsen skriver i sitt förslag till EU-valplattform att "det är inte aktuellt för oss att driva frågan om EU-utträde nu". Partiledningen vill i stället fokusera på klimatet och på högerextremismen.

Om detta råder det dock oenighet i partiet. Göteborgsdistriktet motionerar till konferensen om att kravet på utträde ska ingå i EU-valplattformen. En som stödjer motionen är Skånedistriktets ordförande Ana Süssner Rubin, även kandidat till EU-parlamentet.

– Vi ser att alltmer går åt fel håll i EU, det vi sade i folkomröstningen om EU har ju besannats, säger hon.

Rikard Warlenius från Storstockholm varnar för att Europas extremhöger bytt taktik från exitstrategi till det uttalade syftet att ta över institutionerna och riva ned dem inifrån.

– Vilka ska ta kampen mot dem om inte vänstern? Det är bara 15 procent av våra väljare som vill lämna EU. Det verkar litet dumt att läxa upp väljarna, säger han.

Beslut om utträdeskravet fattas i dag, söndag.

TT "

" Arbetsgivarna häver lockout efter nytt bud

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Medlarna i hamnkonflikten kom på lördagsförmiddagen med ett nytt bud, och arbetsgiversidan hävde sina lockouter. Facksidan är dock skeptisk till budet och kallar det "identiskt" med det tidigare. Parterna har fått fyra dagar på sig att ta ställning.

På grund av det nya budet från Medlingsinstitutet lyfte arbetsgiversidan Sveriges Hamnar omedelbart sina stridsåtgärder, i första hand fram till deadline på onsdag eftermiddag.

– Vi väljer att ensidigt och omedelbart kalla tillbaka våra stridsåtgärder, det vill säga lockouterna, säger Mattias Dahl, vd för Transportföretagen.

Vad innebär budet?

– Vi har inte hunnit analysera det och därför vill vi inte kommentera innehållet. Vi konstaterar att svarstiden är lång, och det är bra. Vi behöver den tiden. Situationen är ju mycket allvarlig efter en konflikt som rullat sedan den 23 januari, säger Dahl.

Mattias Dahl tror att konflikten i ett 15-tal hamnar har orsakat kostnader "i mångmiljonklassen" men säger att det ännu är svårt att göra beräkningar.

– Det drabbar oerhört många företag som får uteblivna eller försenade leveranser.

Den fackliga motparten har däremot inga planer på att häva sina stridsåtgärder.

– Nej, det har vi inte tänkt i dagsläget, säger Erik Helgeson på Hamnarbetarförbundet.

– Budet är identiskt med det förra. Medlarna säger inte heller att det är nytt, de säger att de förtydligat det. Man kräver samma avsteg från lagen när det gäller våra möjligheter att vara med i lokala förhandlingar, och det kan vi inte acceptera.

Det strejkande fackförbundet har också invändningar mot avtalets löptid, enligt Erik Helgeson.

Han tror att "manövern" med ett nytt bud beror på att arbetsgiversidan vill ta sig ur de massiva lockouter man hade aviserat till nästa vecka, en åtgärd som Helgeson tror är kontroversiell bland företagen.

Hamnarbetarförbundet har ännu inte fattat beslut om vare sig budet eller stridsåtgärderna men ska göra det inom kort.

– Jag skulle bli förvånad om utgången blir annan än förra gången. Det skulle betyda fortsatt strejk.

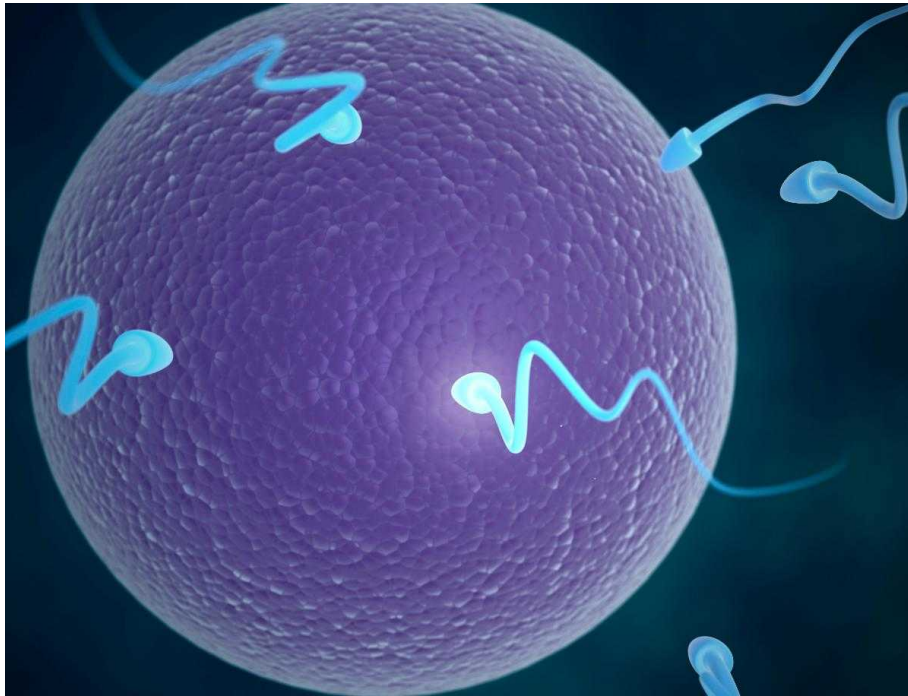
Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

" Fakta.

Konflikten mellan den fackliga organisationen Hamnarbetarförbundet och arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar har pågått sedan 2016. Bakgrunden till konflikten är att Hamnarbetarförbundet vill ha ett eget kollektivavtal med Sveriges Hamnar, bland annat för att självt kunna få förhandla om avtalsvillkor.

Hamnarbetarförbundet är fristående från LO, där motsvarigheten är Transportarbetarförbundet. DN-TT "

"Friskare avkomma med "gammal" sperma

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Spermier med längre livslängd resulterar i en friskare avkomma, visar forskning vid Uppsala universitet. Fyndet tros få stor betydelse vid konstgjord befruktning.

I en vanlig sädesavgång (ejakulat) finns tiotals miljoner spermier, men bara en av dem kommer att befrukta ägget. Spelar det någon roll

vilken? Normalt sett är detta inget problem, eftersom naturen tar hand om detta i samband med samlaget. Det blir den det blir, så att säga. Vid konstgjord befruktning, däremot, är frågan betydligt mer relevant eftersom det då finns helt andra möjligheter att välja vilken eller vilka spermier som ska få chans att smälta ihop med ägget och på så sätt bilda en ny individ.

– Man har vetat länge att spermier kan se olika ut, men fram till nu har man antagit att det inte spelar så stor roll vilken spermie det i slutändan blir som befruktar ägget, bara det blir befruktat. I så fall borde också avkomman bli livskraftig. Ungefär så har man tänkt, men nu kan vi visa att det finns stora skillnader mellan olika spermier inom ett och samma ejakulat och att detta påverkar avkomman, säger Ghazal Alavioon, forskare vid evolutionsbiologiskt centrum vid Uppsala universitet.

Tillsammans med forskare vid University of East Anglia i Storbritannien har hon studerat zebrafiskar. Bland annat delade de i flera försök upp ett ejakulat från en hanfisk i två halvor. I ena halvan fanns spermier med en längre livslängd, medan spermiernas livslängd i den andra var kortare. Spermier från de olika halvorna fick sedan befrukta ägg från en honfisk.

– Först beräknade vi spermiernas livslängd. Sedan väntade vi med att befrukta den ena halvan, till dess att hälften av spermierna i denna halva hade dött. Den andra halvan befruktade vi på en gång, så där fanns alltså en blandning av spermier med lång och kort livslängd, säger Ghazal Alavioon.

Avkomman följdes sedan i två år.

– Överraskande nog visade sig att avkomman från spermier med längre livslängd var betydligt mer livskraftig. Det blev fler individer, de åldrades långsammare och de levde längre, säger Ghazal Alavioon. Det är alltså skillnad på spermier och spermier, men varför vissa spermier är bättre än andra vet inte forskarna.

– Det ska vi försöka ta reda på nu. Uppenbarligen finns det något i dessa spermier som resulterar i en mer livskraftig avkomma, men vad detta är vet vi väldigt lite om.

Huruvida samma sak även gäller för oss människor vet forskarna inte heller.

– Det är inte omöjligt och om detta stämmer även för oss människor kan man tänka sig det kan få stor betydelse vid in vitro fertilisering (konstgjord befruktning). För i så fall kan man tänka sig att man utvecklar metoder för att hitta de bästa spermierna, säger Ghazal Alavioon.

TT "

" Miljoner svenskar får deklARATIONEN i digital brevlåda

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Deklarationsperioden närmar sig. I år kommer fler svenskar än tidigare att få sin självdeklARATION i en digital brevlåda Företaget Kivra har med omkring tre miljoner användare snabbt vuxit fram som den starkaste marknadsaktören. För vd Stefan Krook är målsättningen att bli en institution i svenskarnas liv.

Hissen som leder upp till Kivras huvudkontor på den femte våningen i en reslig byggnad vid Vattugatan i centrala Stockholm är vidsträckt och klaustrofobisk på samma gång.

Den olivgröna heltäckningsmattan leder förbi drygt 60 stycken anställda, och så småningom in till vd:n Stefan Krooks aning trånga kontor. Rummet vetter ut mot Riddarfjärden, med Stadshusets rödlätta fasad skymtandes borta i horisonten.

Stefan Krook har varit vd för det snabbväxande företaget i sex år. För honom är det tydligt vad deras mål är.

– Jag vill att folk inom fem år ska se Kivra som en naturlig del i sin vardag. Vi vill bli en institution i deras liv, likt Swish och mobilt bank-id, säger han.

I samband med att samtalet kommer in på de andra stora digitala aktörerna reser sig Stefan Krook upp och försöker med sina händer illustrera hur Kivra står sig i jämförelse med dem. Swish har i dag cirka 6,8 miljoner privatanvändare medan drygt 7,5 miljoner personer har ett mobilt bank-id.

– Vi är någonstans här i mitten och de är ända här uppe. Men vi är optimistiska eftersom vi har växt med cirka en miljon användare per år de senaste två åren, säger han.

På den digitala brevlådemarknaden har Kivra under de senaste åren växt fram som en dominerande aktör. I dag mottar drygt 2,8 miljoner användare sin myndighetspost från Kivra. Över 15 000 företag har även anslutit sig som avsändare.

– Vårt övergripande mål är helt enkelt att försöka förenkla vardagen för människor. Vi vill att du ska kunna få all viktig post digitalt, säger Stefan Krook.

Finns det några risker med människors ökade digitala beroende?

– Det korta svaret är ja. Processen går fruktansvärt fort och det är hela samhället som driver på den. Men utvecklingen har överväldigande positiva sidor. Med en digital brevlåda får du posten snabbt var du än befinner dig, oavsett om det handlar om ett skattebesked, en vårdkallelse eller en varning om att du kan ha blivit id-kapad. Sedan finns det naturligtvis baksidor. Jag tycker exempelvis inte att den kontantfria utvecklingen i Sverige är helt oproblematiske.

För fem år sedan införde Danmark en lagstiftning som gör gällande att alla som har möjlighet att ta emot myndighetspost digitalt även ska göra det. Enligt Stefan Krook förespråkar inte Kivra en liknande modell i Sverige.

– Vi driver inte frågan om lagstiftning likt den i Danmark. Jag tycker att en positiv aspekt nu är att det är frivilligt för de som tar emot sin post att ansluta sig till systemet. Digitaliseringsklyftorna minskar för varje år, men det är ett problem som vi behöver hantera. Hur långt utvecklingen går – om det ska vara obligatoriskt för avsändarna eller inte – är främst en politisk fråga. Vi håller med regeringsutredare och tidigare ansvarig minister om att det borde vara en rättighet att kunna välja att ta emot post digitalt, vilket då omvänt betyder ett obligatorium för myndigheter att ansluta sig till digital post, säger han.

Enligt Kivras egna beräkningar räddas i dag cirka 3 000 träd i månaden tack vare deras digitala verksamhet.

– Och nu när vi börjar med att digitalisera kvitton ser vi en ytterligare besparingspotential om cirka 50 000 träd till på ett år.

Stefan Krook framhåller att det är ett stort företags ansvar att noggrant fundera över sin roll i samhället.

– En central utgångspunkt för oss är att vi ska se både möjligheter för att kunna göra gott och affärsmöjligheter. Hållbarhetsfrågan och långsiktighet är viktigt för oss. Vi är sprungna ur ett miljötänk och det är fortfarande en central del i vår tankevärld. Vi vill se ett slut på resursslöseri.

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se "

" Fakta. Kivra

Kivra är ett resultat av en sammanslagning av två bolag som grundades 2011.

I dag använder nära tre miljoner svenskar Kivra för att få sin post digitalt från företag och myndigheter.

Just nu registrerar sig omkring 3 000 svenskar varje dag till tjänsten samtidigt som antalet avsändare växer i snabb takt (från 1 800 till nära 15 000 senaste året).

Så hittar du brevlådan som passar dig bäst

Kivra, E-boks, Digimail och Min myndighetspost är digitala brevlådor.

Har du en sådan eller skaffar en senast den 28 februari kan du få din deklaration redan i mars och skatteåterbäringen i början av april.

Alla är gratis och det går att ha i gång flera brevlådor samtidigt om du vill testa dig fram till den du anser är bäst. Men du kan bara ha en brevlåda för myndighetspost åt gången.

Det finns möjlighet att dela din digitala brevlåda med någon annan. Annars är det enbart du själv som kan komma åt dokumenten. Alla brevlådor möjliggör att du kan få din myndighetspost dit. För tillfället är totalt 90 myndigheter, kommuner och länsstyrelser anslutna till systemet. Myndigheter som ingår är bland annat: Arbetsförmedlingen, CSN, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, SCB och Åklagarmyndigheten. Alla digitala brevlådor har appar och en sajt som du kan logga in på. "

" Kan min man bo kvar om jag avlider?"

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Finns det någon sammanställning där jag kan se till att min make kan bo kvar i vår bostadsrätt i Stockholm ifall jag avlider före honom? Vi har inga gemensamma barn, han har inga nära släktingar. Jag har 2 barn och 6 barnbarn i tidigare äktenskap. De kan ju kräva sin laglott och då kan han inte behålla lägenheten. Kan jag skriva ett testamente som säger att han ska få bo kvar i orubbat bo? Vi är över 80 år båda två.

Inger

Svar: Även om du skriver att din make ska få sitta kvar i orubbat bo så kan barnen kräva sin laglott.

Då ni är gifta kommer man först att göra en bodelning där din make får, enligt huvudregeln, hälften av boet. Den andra halvan är den andel som dina barn ärver direkt. Men genom att skriva i ett testamente att din make ska ärva dig kan du halvera dina barns arv och de får endast sin laglott vid din bortgång. Enligt lag har de rätt att få resterande del efter att din make har avlidit.

Det finns också möjlighet att skriva testamentet så att dina barn får vänta på hela sitt arv tills ni båda har avlidit och inte får någonting direkt vid din bortgång men jag råder er att kontakta en jurist.

Britt-Marie Svensson "

" Mia Holmgren: Inkomstskatten halverades – men knappt 2 procent betalar

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Nästan alla vuxna i Sverige betalar inkomstskatt. De kommande månaderna kommer i runda slängar åtta miljoner människor att skicka sin deklaration till Skatteverket. I Indien, världens näst folkrikaste land, är läget ett helt annat. Där betalar mindre än 2 procent av befolkningen skatt.

I Indien bor 1,3 miljarder människor, nästan en sjättedel av jordens befolkning och 1 300 gånger så många som i Sverige. Sifferjämförelser med Indien får i de flesta fall Sverige att framstå som pyttelitet. I Indien har 400 miljoner tillgång till smarta telefoner. Det senaste årtiondet har privatbilismen exploderat och bara i huvudstaden New Delhi fylls trafiken på med 1 400 nya bilar varje dag. I Sverige får ett strömavbrott som drabbar 1 300 hushåll stora rubriker, i Indien är det inte ovanligt att problem med elförsörjningen påverkar flera hundra miljoner människor.

Det finns hur många exempel som helst, men ett sammanhang där sifferskillnaden är liten mellan Sverige och Indien är antalet skattebetalare. I Sverige deklarerade 7 967 000 personer förra året, nästan alla vuxna i landet. I det folkrika Indien var det 20 miljoner som betalade inkomstskatt, bara 1,7 procent av befolkningen.

”Vi är i stor utsträckning ett samhälle som inte betalar skatter. När för många smiter från skatten faller bördan på de ärliga” sa finansministern Arun Jaitley för några år sedan. I ett försök att ändra på sakernas tillstånd halverade den hindunationalistiska regeringen

skattesatsen för de lägsta inkomsttagarna. Det var också ett försök att flytta pengar och löner till den formella sektorn.

Arbetsmarknaden i Indien är mycket olik den svenska. Nio av tio jobb finns i den informella sektorn. Tiotals miljoner människor som jobbar på byggarbetsplatser i restauranger och som chaufförer och hembiträden. De får sin lön direkt i handen.

Mer än halva befolkningen bor i byar och försörjer sig på jordbruk, men arbetstillfällena på landsbygden blir färre. Varje dag kommer därför en strid ström av människor till storstäderna i jakt på arbete. Shamsher Khan är ganska typisk. Han kommer från delstaten Uttar Pradesh och försörjer föräldrar, fru och barn med tillfälliga ströjobb i megastaden Bombay. Hans små inkomster kommer aldrig i närheten av den årsinkomst på motsvarande 35 000 kronor där skattetrappan börjar. Oavsett om lönen är svart eller vit är det bara 10 procent av indierna som tjänar mer än 35 000 kronor. Medelinkomsten är drygt 19 000 kronor om året. En tredjedel av befolkningen har knappt 30 kronor om dagen att spendera samtidigt som flera hundra miljoner människor ingår i medelklassen.

Även om de flesta indier av olika skäl kommer undan inkomstskatt så betalar de moms. Fram till för några år sedan hade delstaterna olika regler och procentsatser, men en av den nuvarande regeringens största framgångar är införandet av en gemensam moms på 14,5 procent.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se "

" Splittrad syn på vilken väg räntan tar

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Nästa kommer i höst, enligt Riksbankens besked i veckan. Men mycket talar för att det inte blir någon höjning alls i år, enligt Nordeas chefsekonom Annika Winsth.

Riksbanken lämnade som väntat styrräntan oförändrad på -0,25 procent i veckan, och riksbankschefen Stefan Ingves pekade på att nästa räntehöjning troligen kommer under nästa halvår. Men skepsisen gentemot Ingves och hans kompisar i riksbanksledningen är stor. Enligt räntehandlarnas prissättning på marknaden bedöms sannolikheten för en räntehöjning före årsskiftet till 65 procent. Och ännu mer tveksamma är ränteproffsen för ytterligare höjningar efter det.

Annika Winsth tror att Riksbanken ändå ligger för högt i sina spådomar, både vad gäller tillväxten och inflationen. En räntehöjning i höst kommer bara om Europeiska centralbanken (ECB) höjer, annars inte.

– Det finns inga inhemska skäl till att höja räntan, säger hon och menar att det fanns det inte strax före jul heller då styrräntan höjdes. Riksbanken pekar på att ”konjunktur- och inflationsutsikterna kommer att avgöra hur penningpolitiken utformas framöver”.

Det talar enligt Annika Winsth för att det därmed inte blir någon höjning i höst.

– Tillväxten kommer att vara svagare då och inflationen ligger tillfälligt högre nu, säger hon.

Riksbanken drar tillbaka mandatet som gjort det lättare att intervensera på valutamarknaden som infördes 2016, det vill säga att göra affärer på valutamarknaden för att styra kronans värde. Några förändringar vad gäller stödköpsprogrammet för obligationsköp görs dock inte.

”Återinvesteringarna av förfall och kupongbetalningar i statsobligationsportföljen fortsätter tills vidare”, skriver banken. **TT "**

" Ny öppning för avdrag

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Borttagandet av skattereduktionen på fackavgiften röstades - igenom i och med att Moderaternas och Kristdemokraternas budget antogs före jul. Nu uppmärksammar tidningen Kommunalarbetaren att regeringen, som egentligen vill behålla avdraget, medvetet öppnat för att få avdrag för avgiften även efter det att skattereduktionen tas bort från den 1 april.

Det är alltså betalningstidpunkten som styr, enligt vad Anna Halvarsson, rättslig expert på Skatteverket, säger till Kommunalarbetaren.

Avdraget gör en skillnad på runt en hundring i månaden för den som betalar en fackavgift på 400 kronor.

Regeringens förslag ska dock behandlas av riksdagens skatteutskott och kan komma att ändras innan det klubbas av riksdagen.

TT "

" Sparandet i aktiefonder ökade i januari

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Under januari ökade svenskarnas fondsparande med 4,5 miljarder kronor, enligt ett pressmeddelande från Fondbolagens förening. Störst insättningar gjordes i aktiefonder och nettosparandet i dessa ökade med två miljarder kronor.

Den samlade fondförmögenheten uppgick till 4 230 miljarder vid utgången av månaden, en ökning med 250 miljarder kronor.

TT "

" Loppispengar omöjliga att lösa in

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

En kvinna i Halmstad har nästan 40 000 kronor i gamla sedlar som hon inte får lösa in. Först sade Riksbanken nej och nu har hon också fått avslag i domstol, rapporterar Hallandsposten.

Problemet är att hon inte kan visa hur hon fått pengarna. Själv säger hon att de tjänats in genom försäljning av gamla saker, bland annat maskiner och redskap, men att hon saknar kvitton eftersom hon sålt på loppmarknader.

DN "

" Nya ministern: ”Kvinnor har rätt till samma trygghet som män”

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

– Pengar är makt och makt ska fördelas jämlikt, säger den nya jämställdhetsministern Åsa Lindhagen (MP). Hon tycker att höjd garantipensionen är en viktig fråga utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Kvinnor arbetar gratis 54 minuter om dagen på grund av att de får en lägre lön än sina manliga kollegor, enligt Sveriges kvinnolobby. Inom alla sektioner och näst intill alla yrken råder det ett lönegap mellan män och kvinnor.

I onsdags manifesterade Sveriges kvinnolobby för rättvisare löner mellan män och kvinnor. Den årliga manifestationen anordnades på Sergels torg i Stockholm och gick in på sitt trettonde år.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) var på plats och höll i manifestationens inledande tal.

– Det handlar om att kvinnor ska ha rätt till samma ekonomiska trygghet som män, om att kvinnor ska ha lika goda möjligheter till ett bra liv som pensionärer, sa hon i sitt tal.

Att kvinnor har lägre löner än män påverkar i sin tur deras pensioner. Åsa Lindhagen beskriver det som en fortplantning. Framför allt är det ensamstående äldre kvinnor som lever med en låg ekonomisk standard.

Drygt fyra gånger fler kvinnor än män har garantipension. Bland ensamboende pensionärer, med bostadstillägg, är ungefär 80 procent kvinnor, enligt Pensionsmyndigheten. Enligt jämställdhetsministern är ett problem att fler kvinnor än män arbetar deltid samtidigt som de tar

hand om barnen i hemmet. Regeringens pensionsgrupp har nu beslutat att höja garantipensionen och bostadstillägget.

– Det är jätteviktigt att höja garantipensionen, eftersom den här gruppen av pensionärer har så knappa resurser, det är en viktig fråga utifrån ett jämställdhetsperspektiv, säger Åsa Lindhagen när DN träffar henne två dagar efter manifestationen.

Talarstolen på Sergels torg är nu utbytt mot ett rum på Arbetsmarknadsdepartementet. Förutom sitt arbete som jämställdhetsminister är Åsa Lindhagen också minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation.

För att komma åt problemet med diskriminering på arbetsplatser vill hon skärpa kraven på arbetsgivare. När hon nämnde det under sitt tal på Sergels torg möttes hon av applåder från ett femtiotal personer som stod i publiken.

– Vi måste se över diskrimineringslagstiftningen för att se om den kan skärpas ytterligare. Det finns för lite kunskap bland arbetsgivare om att lagstiftningen finns, säger Åsa Lindhagen.

– Som arbetsgivare kräver diskrimineringslagen att du aktivt vidtar åtgärder för att förebygga diskriminering på arbetsplatsen. Bland annat kan arbetsgivaren undersöka kriterier för lönesättning samt hur företaget gör med löneförmåner eller bonussystem.

Trots att regeringen skärpte diskrimineringslagen 2017 har endast var fjärde arbetsgivare vidtagit de åtgärder som krävs, enligt en undersökning av Diskrimineringsombudsmannen (DO), 2018.

– Det här är inte heller enkla frågor så det kan finnas ett engagemang (hos arbetsgivaren) men att man inte vet hur man börjar, då ska vi ge stöd för att kunna komma fram till vad aktiva åtgärder innebär, säger Åsa Lindhagen.

Nu vill jämställdhetsministern se sanktioner mot de arbetsgivare som inte följer diskrimineringslagen.

– Om man inte följer svensk lagstiftning ska det få konsekvenser, om vi i sin tur inte har tillräckliga konsekvenser är det ett problem, säger hon.

Som exempel nämner hon böter eller att arbetsgivaren på något sätt ska betala. Likaså tillägger hon att regeringen gör en utredning just nu som kommer redovisa exakt vilken typ av sanktion som kommer att tillämpas. Utredningen väntas vara färdig senast 30 september 2019.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

"Fakta. Åtgärder mot diskriminering

Arbetsgivare och vissa utbildningsordnare är skyldiga att arbeta med aktiva åtgärder, enligt diskrimineringslagen. Det innebär att arbetsgivare aktivt arbetar för att förebygga diskriminering på sin arbetsplats eller inom verksamheten. Oavsett om det handlar om kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Dessutom ska arbetsgivare ha rutiner och riktlinjer för att förhindra sexuella trakasserier, trakasserier eller repressalier.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) granskar att arbetsplatser och verksamheter följer lagen om aktiva åtgärder.

Källa: Regeringskansliet "

"Allt behöver inte vara feministiskt – det måste finnas en fritid för kvinnor"

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

"Sedan årsskiftet driver Irena Pozar själv den anrika tidningen Veckorevyn hemma i vardagsrummet. Hon tycker att unga kvinnor har haft för låg status i de stora mediehusens bevakning. "Många verkar tro att enda sättet att nå denna grupp är via influencers, men jag vet att unga kvinnor engageras av mycket mer än så."

– Är vi färdiga? Kan jag ta bort det här nu? säger Irena Pozar och gör en cirkelrörelse med pekfingret framför ansiktet.

Fotografen plockar ihop sin utrustning och ger bifall. Irena Pozar slinker in i badrummet och kommer ut med rengöringsindränkta - bomullstussar. Hon sätter sig i skräddarställning i den pariserblå soffan och drar tussarna över kindben, haka, näsrygg. När hon är klar ser hon roat på den nu brunbeiga, lite ruggiga tussen.

– Jag skulle bli så blek på foton utan. Men den här nyansen är inget för verkligheten, den gör att jag ser ut som ett sprucket Saharalandskap i fejsen.

Bakom henne är väggen full av tavlor, flera har hennes farfar målat, och i fönstren finns gröna växter i hängande glasvaser. Från detta vardagsrum görs en av Sveriges äldsta tidningar för kvinnor, Veckorevyn. Sedan årsskiftet är det ett digitalt magasin som drivs i privat regi av chefredaktören Irena Pozar från hennes hem i en Stockholmsförort.

– Det är ganska mycket jobb och situationen är speciell, säger hon och skrattar. För det är ett 84 år gammalt varumärke som jag i praktiken nu

driver som en start up. Alltsammans är lite av ett experiment, men jag är övertygad om att en titel som Veckorevyn behövs.

Övertygade var däremot inte Bonnier Magazines & Brands som i samband med att pappersutgåvan lades ner tog sin hand från verksamheten. Upplägget är udda. Bonniers, som grundade Veckorevyn 1935, äger fortfarande namnet men lånar ut det till Irena Pozar. Hon fick ta över ett lager av texter och bilder, resten är upp till henne att rätta. Varje dag publicerar hon nytt material. Hon är reporter, redaktör, administratör och annonsförsäljare.

– Jag är nervös. Inte för mitt eventuella misslyckande, men jag är nervös för att jag inte vill att Veckorevyn ska försvinna. Just nu känns det som om tidningen står och faller med mig... eller känns, den gör det.

Tron på att Veckorevyn har en framtid bottnar i Irena Pozars inställning till målgruppen. Hon håller av den, hon tycker att den är förbisedd och vill ge den vad den inte får på andra håll. Veckorevyn läses av kvinnor mellan 18 och 35 år. Men det mest intensiva mötet med tidningen har för många ägt rum vid långt yngre år; säg den trettonåriga tjej född på 80- och 90-talet som inte lusläst frågor och svar i de stående sexspalterna.

Generationen som utgör målgruppen i dag kallas generation Y eller millennials och har beskrivits som en kull curlade individualister utan uthållighet. De är födda från tidigt 80-tal till mitten av 90-talet och har levt merparten av sitt liv uppkopplade.

– Många verkar tro att enda sättet att nå denna grupp är via influencers som jetsetar till Maldiverna eller släpper skönhets- och modekollektioner. Men jag vet att unga kvinnor engageras av mycket mer än så. Unga kvinnor har alltid haft låg status i samhället och det återspeglas i de stora mediehusens bevakning.

Är det en kräsen målgrupp?

– Egentligen inte mer kräsen än fyrtialister som vill ha ökad språkvård. De förväntar sig snabbhet och närhet. De är vana att kunna skriva till en person med en miljon följare på sociala medier och få respons. Det är något man som journalist och redaktör måste ha med sig om man vill nå den här gruppen.

Irena Pozar föddes 1992 i Sarajevo. Samma år utbröt Bosnienkriget och hennes mamma flydde med sin nyfödda dotter till familjens sommarhus i Kroatien. En tid därefter kunde även pappan lämna landet. Familjen tog sig då till Sverige och hamnade på en flyktingförläggning i Växjö. I Sarajevo hade föräldrarna arbetat med reklam och design, de var båda konstutbildade. I Växjö började allt om från noll, deras sociala status var borta. Det skapade ett behov av att vara duktig, en vilja att bevisa något och göra rätt för sig.

– En del av min persona var länge att jag var en lyckad invandrare. Jag har känt att allt jag gör representerar något större, något utöver mig själv: invandrare i allmänhet och bosnier i synnerhet. Och då är jag ändå vit och blond, jag har egentligen haft det så lätt man kan ha det som invandrare.

Irena Pozar hade inga svårigheter med svenska språket eller inlärnin g över huvud taget men fick ändå stödundervisning. Det var av välvilja. Man ville stötta och fånga upp elever som inte hade svenska som modersmål, hette det. Att det inte var hela sanningen såg Irena Pozar omedelbart. En av hennes klasskompisar kom från Österrike och hon blev inte skickad till några speciallektioner, stödundervisningen gällde utom- och östeuropéer.

Det feministiska uppvaknandet kom första året i gymnasiet med läsningen av Sara Stridsbergs roman ”Drömfakulteten”. Boken låste upp något, gjorde något tydligt.

– Jag hade kallat mig feminist innan också. Men tidigare kunde jag vara dömande. Jag kunde se på en tjej och tänka att hon var en fjortis, att hon verkade ytlig eller dum. Om hon inte var precis så balanserad

som en tjej bör vara, såg jag ner på henne för att hon gick patriarkatets ärenden. Stridsberg fick mig att förstå att jag med min nedvärderande blick gjorde exakt samma sak. Det är ju 1.0 i maktanalys att förstå att maktutövande till stor del går ut på att få dem som befinner sig underst i en hierarki att hålla varandra nere.

Sedan dess har feminism och antirasism varit den bas som Irena Pozar verkar utifrån. Några dagar efter studenten flyttade hon från Växjö till Stockholm för att jobba för Sveriges elevkårer. Hon började skriva för sajten Nyheter 24 och blev senare värvad som reporter och krönikör av Expressen. 2016 sade hon upp sig därifrån för att börja jobba på Bonnier Magazines & Brands och blev kort därefter chefredaktör för veckorevyn.com som hon nu alltså tagit över.

Det är på flera sätt en annan tidning än den *Veckorevyn* som 1949 grundade skönhetsstävlingen Fröken Sverige och som 2005 lottade ut en läppförstoring till sina läsare. Utseende, skönhet och mode är fortfarande huvudämnen, men hur man skriver om dessa ämnen har förändrats, borta är tiden för dietguider och killpaneler som diskuterar tjejer.

Kritiken mot tidningar som riktar sig till kvinnor har ofta handlat om de dubbla, ibland rent motsägelsefulla budskapen. På ett uppslag berättas hur man lär sig acceptera, kanske till och med älska, den egna kroppen, medan nästa ger tips om hur man masserar sig till färre celluliter.

– Kvinno- och damtidningar behöver i viss mån se över sina publicistiska riktlinjer. Bantning på ena sidan och ”du duger som du är” på nästa, sticker i ögonen. Det är helt enkelt dålig publicistik! Fast det kan inte heller vara alldeles låst. Man kan tycka att man duger som man är och *ändå* vilja uttrycka sig genom smink och kläder. Det måste vara möjligt att ha flera tankar i huvudet samtidigt, säger Irena Pozar. Frågan är vad som är feminism i de numera ofta feministisk grundade kvinnomagasinerna. Den brittiska filosofen och författaren Nina Power

som 2011 utkom med boken ”Den endimensionella kvinnan” menar att feminism i det offentliga samtalet har kommit att användas som en benämning på alla möjliga aktiviteter som kvinnor ägnar sig åt.

Att sminka eller klä sig vågat, att spendera pengar och tid på det egna jaget ses som ett sätt att satsa på och stärka sig själv som kvinna och beskrivs därför allt oftare som feministiska handlingar. Men det urvattnar, enligt Power, feminismen fullständigt. För finns det i så fall något som skiljer den från kommersialism, från ren och skär individualism?

– Vad jag menar är att kvinnor ska få vara både och. En del i att göra unga kvinnor fria är också att visa att allt inte behöver vara feministiskt. Det måste finnas en fritid för kvinnor, det måste finnas utrymme att göra saker som inte är uppbyggliga. Någoting kan bara få vara, säger Irena Pozar och fortsätter:

– Men det är klart att det är problematiskt att så mycket av det som gäller när kvinnor ”bara ska vara” är kopplat till utseende och skönhet, för det är ett tidskrävande och dyrt intresse som gynnar en industri som livnär sig på att kvinnor vill vara snygga. Men om kvinnor nu upplever att exempelvis hudvård är avkopplande – vilket många gör, jag är en av dem – så vill jag gärna att *Veckorevyn* ska vara en plats för det, annars kan man läsa Bang eller Ottar.

Hur kommer det sig att det ändå allt oftare sätts en feministstämpel på sådana aktiviteter?

– Det kommer ur en vilja att vara inkluderande. Feminismen var länge väldigt vit, akademisk och elitistisk. I ett försök att inte skambelägga enskilda kvinnor har man gjort feminismen superbred. Men fillers, utvik och läppstift är inte feminism, det är en sak vissa kvinnor gör, punkt! Det betyder inte att man inte kan vara en feminist och göra det, allt en feminist gör är inte feminism.

Politiska frågor har fått en större plats i *Veckorevyns* bevakning. Inför riksdagsvalet 2018 startade tidningen podcasten ”800 k”, namnet

refererar till de 800 000 kvinnor mellan 18 och 30 som är folkbokförda i Sverige. Podden var ett svar på en valrörelse som ekade tom på frågor och vinklar som engagerade och talade direkt till unga kvinnor.

– Trots metoo var det inget parti som gick till val på frågor om jämställdhet. Det gör mig upprörd, för vad mer kan vi som medborgare göra än starta en rörelse som metoo för att visa att jämställdhet måste komma upp på agendan? Detsamma gällde andra frågor som berör unga kvinnors liv, som bostäder eller konsumtionens inverkan på miljön. Det är helt enkelt få som talar med den här målgruppen eller tar dess intressen på allvar. Politikerna gör det inte, inte heller de stora medierna!

Men som konsumenter blir de väl tagna på allvar?

– Nja, man vill nå unga kvinnor, men man vill inte betala för det. Man förväntar sig att komma åt målgruppen via influencers. Jag tror att unga kvinnor undervärderas och nedvärderas även på ett ekonomiskt plan. Tittar man i killtidningar finns annonser för bilar, dyra klockor och dyr teknik. I tidningar som riktar sig till unga kvinnor, som Veckorevyn, finns inga sådana annonser för lyxiga varor. Till killar säljs en dröm att bli rik och självständig, till tjejer säljs fortfarande en dröm om hur hon ska vara för att en kille ska vilja ha henne.

Den psykiska ohälsan bland unga är stor och fortsätter öka.

Socialstyrelsen kallar situationen ohållbar och sjukast är unga kvinnor. Folkhälsomyndigheten anger ökad press på arbetsmarknaden som en av flera tänkbara orsaker.

– De stora utmaningarna för kvinnor mellan 18 och 30 är saker som 40-, 50- och 60-talisterna tagit för givet. Det handlar om tryggt boende, tryggt jobb och trygg pension. Det skämtas friskt om att unga inte vill jobba eller är lata, men sanningen är att det inte spelar någon roll hur mycket vi arbetar. Med ett vanligt jobb kommer vi ändå inte att kunna köpa en lägenhet i en storstad utan ett arv eller pengar från föräldrar. Vi är för många och det finns för lite plats.

– Jag tänker också att om grundläggande behov, som exempelvis tryggt boende, inte är tillgodosedda sprids oro lätt till andra delar av livet; hur man ser ut, vad man ska bli, om man är smart nog. Det sägs att 90-talister är konservativa, de gifter sig och skaffar barn tidigare, det tror jag handlar om att skapa trygghet och stabilitet i en instabil tillvaro. Hur skulle du säga att Veckorevyns läsare mår?

– De mår piss och det handlar inte om sociala medier som vissa verkar tro. Det handlar om att man känner att man saknar kontroll över sitt liv och sin framtid. Det är förstås mycket lättare för en äldre generation att lägga problemen med ungas psykiska ohälsa på modevärlden eller sociala medier än att se det som ett strukturellt problem. Men det är en väldig förenkling.

Du är också en millennial, hur har du mått?

– Inte alltid bra. I perioder har jag mått riktigt dåligt, varit sjuk i ångest. Ångesten började i tonåren. Den återkommer i skov med ojämna mellanrum.

– Den som mått dåligt är ofta rädd för sig själv, inte nödvändigtvis rädd för att man ska skada sig själv men rädd för att man ska börja tänka tankar som leder in på och utlöser den ångest man vet finns hos en. Och i det här har konsumtion av kultur, särskilt litteratur och musik, betytt mycket för mig

På vilket sätt?

– Vissa genrer eller artister är för mig så förknippade med att må dåligt att jag inte vågar eller vill konsumera dem. Därför lyssnar jag nu mer på Taylor Swift än Bright Eyes. Och så har jag börjat läsa deckare, för att bryta onda cirklar.

Hur går det då?

– Det går bra, jag mår faktiskt bättre av det. Eller bättre, det håller det dåliga på avstånd. Men jag får en identitetskris för det är ju inte sådan jag tänker att jag är. Men nu är det så. En deckare ger mig lugn och

vila och det är viktigare för mig nu än att upptäcka nya dimensioner i mig själv.

Irena Pozar har inte skrivit särskilt mycket om sin egen ångest, varken i tidigare krönikor eller på Veckorevyn.com. Hon vill inte vara privat, inte på det sättet, och det beror inte på skam, säger hon.

– Mitt mål med Veckorevyn är att det ska bli en stor sajt med många skribenter och röster. Jag vill inte att tidningen ska relateras till mig som person, jag har heller inget intresse av att bli ett varumärke. Det är också lite knepigt hur man pratar om psykisk ohälsa i offentligheten och i medier. Det fokuseras mycket på att bryta tabun, att den som vågar prata om sin ångest eller sin depression är modig. Som om problemet med psykisk ohälsa vore att det är tabu och inte att människor mår så väldigt dåligt.

På sistone har någonting förändrats. Den där dömande blicken mot andra kvinnor, den hon lade bort efter att ha läst Sara Stridsberg, jobbar hon nu med gentemot sig själv.

– När jag mår risigt, när jag inte känner att jag räcker till, försöker jag se på mig själv på samma sätt som jag ser på andra människor, det gör mig överseende. Jag har faktiskt börjat identifiera mig mer med mina bra sidor än med mina dåliga.

Det hänger på sätt och vis ihop med det Irena Pozar vill med Veckorevyn, nämligen att stärka kvinnor att vara sig själva och uppmuntra till att leva ett fullt liv.

– Att acceptera sig själv och vara snäll mot sig själv är ofta en förutsättning för att kunna leva livet till fullo. Att påminna våra läsare och följare om det har blivit viktigare för mig sedan jag själv nådde den insikten.

Sandra Stiskalo"

"Irena Pozar.

Född 1992 i Sarajevo, före detta Jugoslavien.

Kom som flykting till Sverige året därpå. Växte upp i Växjö och arbetade under skoltiden som ungdomsreporter på Smålandsposten. Flyttade till Stockholm efter gymnasiet. Har jobbat för Sveriges elevkårer och sajten Nyheter 24.

Värvades av Expressen som reporter och krönikör 2014 men sade upp sig efter drygt ett år för att börja på Veckorevyn.

Sedan årsskiftet 2018/2019 är hon chefredaktör för Veckorevyn som hon driver helt själv.

Sedan 2017 gift med retorikern Johan Falkman Pozar.

Irena Pozar väljer fem förebilder.

Elaine Welteroth, chefredaktör för Teen Vogue 2016–2018.

”Hon är den yngsta någonsin att bli chefredaktör i Condé Nast-världen. Hon stod bakom Teen Vogues politiska resa och gjorde tidningen till en av de viktigaste mediala rösterna i den amerikanska valrörelsen 2016. De analyser de gör och har gjort av Trump är en inspiration för vad jag vill göra med Veckorevyn.”

Sara Stridsberg, författare och före detta ledamot i Svenska Akademien.

”För mig står hon för en feminism som går ut på göra och skapa något nytt, en feminism som inte fokuserar på symbolfrågor.”

Kesha, låtskrivare och artist.

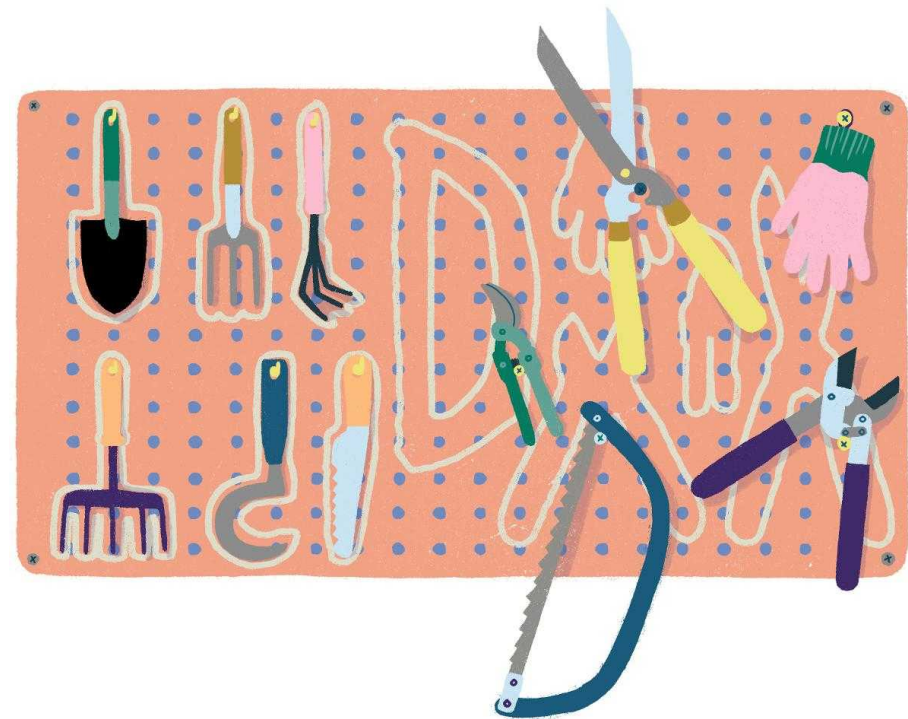
”För hennes låt ’Praying’ som säger allt om hur man överlever och går vidare som offer för sexuellt våld.”

Birgitta Dahl, före detta socialdemokratisk politiker, minister och talman i riksdagen.

”Folk pratar om Palme, vi borde prata minst lika mycket om Dahl och om vad hon gjort för kvinnor och barn. Som alla andra lyssnade jag på

”Hon har gett mig Meredith, Christina, Olivia och Analise. Jag har varit en väldigt mycket mer olycklig person om inte Rhimes funnits.”

2018 kom beslutet att papperstidningen läggs ner, men att Irena Pozar fortsätter att driva sajten veckorevyn.com. "

" Hur uppfostrar man ett barn?"

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

Andrev Walden känner sig som en misslyckad förälder. Barnen - gapskrattar när han tillrättavisar dem och struntar i hotet om - Ipadförbud. Nu vänder han sig till experter för att få hjälp.

Det händer att jag fikar på Östermalm och förbryllas av de lokalt avlade barnens lugn. Det ser liksom påhittat ut. Föräldrar som pratar med varandra, alltså verkligen pratar med fullbordade meningar och allt medan barnen bara... sitter där. Inte under bordet, inte på bordet, vid bordet. De kanske ritar eller fingrar på något men de bara sitter där. Minut efter minut utan att avbryta eller bära sig åt. Som små robotar. Det är obehagligt.

Mina barn är också obehagliga att fika med fast på ett helt annat sätt. Det är mer som små monster. De skraller och klättrar och för oss vuxna är det ofta poänglöst att ens försöka hantera ett samtal ovanför deras huvuden. Men hemma på Södermalm är mina älskade små monster åtminstone inte ensamma om att bära sig åt.

Scenerna ovan är förstås förenklade men om man unnar sig att koka en tes på "hakeliuskt underlag" – en matsked anekdotisk bevisföring, två matskedar behändig bortsortering av undantagen – kan man nog hävda att det är skillnad på östermalmska och södermalmska barn. Generellt. Det finns också en fältstudie som bekräftar tesen. Eller en "fältstudie". Jag känner i alla fall någon som känner någon som driver två kaféer, ett på Östermalm och ett på Södermalm, och kan bekräfta att det är dramatisk skillnad på hur gästernas barn uppför sig. Generellt. Jag vill minnas att ägaren till och med använde uttrycket "som natt och dag" och jag befarar väl emellanåt att det är mina barn som är natten.

Annars skulle jag väl inte känna avund när jag betraktar de uppfostrade barnen. (De finns på Södermalm också.)

Det hade varit både praktiskt och behagligt om mina barn bara någon gång ibland respekterade mig. Det medger jag. Det händer att jag ryter till ordentligt och då stannar de oftast upp och betraktar mig ett ögonblick, alldeles tysta, innan de börjar gapskratta eller bara skallar mig i magen.

Jag saknar väl naturlig auktoritet, brukar jag tänka. Det kanske är bekvämt tänkt för det kan ju också ha med min person att göra: min instinktiva avsky för det auktoritära, min egen barndoms kvävande och förödmjukande rädsla för mansvarelsen. Det ligger en dimma över gränslandet mellan respekt och fruktan och jag hittar inte där. Jag vet inte var jag ska sätta fötterna. Det kanske är den osäkerheten de hör, som en ängslig underton i rytandet?

De hör väl att det inte finns någonting att frukta. Egentligen. Och det är ju så jag vill ha det. Det finns så mycket annat att vara rädd för här i världen. Nästan allt faktiskt. Jag bestämde mig tidigt för att vara en av sakerna de aldrig behöver frukta. Det bestämde förresten staten åt föräldrarna redan 1966 men de måste ha slarvat med informationen för jag är född tio år senare och jag minns hur örfilar känns.

Mina föräldrar minns mer än så, de bär fysiska ärr efter en uppväxt där mattpiskan var den behärskade änden av en skala där fortsättningen känns svår att ens ta in när de pratar om den. Det har skett en snabb och oerhörd normförskjutning i synen på hur vi behandlar barn men när konservativt orienterade livscoacher predikar om gammal hederlig uppfostran – ta makten tillbaka från barnen! – är det som att de tassar kring just den dimensionen.

Som i den amerikanska författarinnan Pamela Druckermans internationella bästsäljare "Franska barn kastar inte mat", ett 368-sidigt kärleksbrev till fransk barnuppfostran där familjens minsta beståndsdelar tidigt fostras till självständiga individer som sover i egen

säng, inte avbryter de vuxnas samtal och inte kastar mat. Denna lustgård för småbarnsföräldrar beskrivs som summan av en kultur där barnet inte ställs i centrum medan fransmännens avslappnade attityd till barnaga – åtta av tio franska föräldrar slår sina barn – ägnas knappt två av bokens 368 sidor. Som om det inte hade någon betydelse.

I november 2018 röstade franska nationalförsamlingen igenom ett förbud mot barnaga och även om lagen mest blir symbolisk (det finns inget straff) kan den säkert odla en ny norm. Och det är ju ytterst normen det handlar om. Det är knappast tanken på straffet som gör att jag och de flesta andra svenskar aldrig skulle prygla ett barn i dag. Det känns smutsigt att ens skriva om det.

Men samtidigt låtsas många att maktförskjutningen inte har någonting med det där att göra.

Det är ju lätt att mullra om att föräldrar måste sätta gränser när man inte behöver prata om vad som ska hända när barnet struntar i att du säger nej. Så där som barn gör. Jag säger till exempel nej hela tiden. Ibland känns det som att det är det enda jag gör. Det finns dagar när mitt liv som pappa är fifty shades of nej.

Nu räcker det. Sluta. Låt bli. Skärpning. Så säger vi inte till varandra. Skrik inte. Sitt ner vid matbordet och sparka inte din bror på benen för annars... får du gå från bordet!

– Okej.

– Får jag också gå?!

– Nej.

När repliken ”nu är det mat” nästan undantagslöst möts av en liten kör som skriker ”neeej!” är bordsförvisningen ett slött verktyg. De tycker ju inte om att äta mat. Jag kan hota med indraget lördagsgodis men sex dagar i veckan är lördagen en evighet bort, det är i praktiken som att hota med att ett annat barn ska förlora sitt godis i ett annat universum. De bryr sig om Ipaden men så fort den är indragen någon dag är

verktyget borta. Hotet om att kavla ut den där dagen till en vecka är poänglöst, det är bara olika grader av evighet.

Det går i skov. Vissa dagar fungerar allt, andra dagar kantrar det. Man tvivlar och förtvivlar, skäms, byter strategi igen. Möter barnet på barnets nivå. Förklarar och säger ”jag vill att du” i stället för ”du måste”. Såna grejer. Och det fungerar ungefär lika dåligt.

Om jag var Carrie Bradshaw är det väl ungefär här jag skulle lyfta blicken över laptopen och kisa mot en punkt snett bakom kameran medan min egen voiceover ställer en retorisk fråga: slår de sina barn på Östermalm?

– Haha, nej det tror jag inte, säger Malin Bergström, barnpsykolog och forskare vid Karolinska institutet.

– Det handlar nog mest om vilken kultur man odlar kring middagsborden från att barnen är små.

Det händer att jag ringer experter i min roll som journalist och småljuger om att jag arbetar på en text om barnuppfostran bara för att få prata en stund. Om jag ska vara helt uppriktig är det ett av skälen till att jag skriver den här texten, jag blev liksom tvungen att skriva något innan de började undra var alla citat tar vägen. Så här kommer ett till från Malin, som kanske förklarar varför jag gillar att prata med henne.

– Det finns inget föräldrar oroar sig mer över än känslan att de är på väg att misslyckas med uppfostran. Det är klassiskt. Man känner att det här kommer aldrig att styras upp, det är för slapt, men sen styrs ju de allra flesta ungar upp och gör de inte det beror det ofta på någonting annat.

Men varför struntar mina barn i vad jag säger?

– Det finns en föreställning om att jag ska säga någonting till ett barn och då ska barnet lyssna men så enkelt är det ju inte. Det är svårt att komma ifrån det där urgamla att barnen inte gör som man säger utan gör som man gör. Att det kan spåras till hur man är och även hur föräldrarna är mot varandra, vilken ton ni har.

För mig kan en bussresa med söner urarta så snabbt och ibland orkar jag inte ens skämmas för omgivningen, jag bara ger upp. Jag har inte en chans för de bryr sig inte om vad jag säger.

– Teoretiskt *har* du en chans för det är lätt att överlista barn om du bara ligger steget före och kanske har förberett någonting. Som en frukt ni ska dela eller en saga du ska berätta när ni satt er. Det där som kan kallas ett aktivt föräldraskap.

Det där är min svaghet, jag blir ofta överrumplad av konflikten. Min sambo är mycket bättre på det där.

– Mhm, man kan inte vara i sin egen värld för då har man inte en chans.

Vad tänker du om de som säger att barnen tagit makten, att det är för mjukt i dag?

– Jag känner mig luttrad. Föräldraskapet har väl alltid varit en slasktratt för allmänna klagomål på samhället. Det man vet om auktoritär fostran är att ungarna blir ögontjänare. Är man för hård kommer de att bete sig fint när man ser dem men samtidigt byggs ett förakt och ett hävdelsebehov upp som kommer att tas ut bakom din rygg. Och så nyper de till någon på förskolan.

Men det här med Södermalm och Östermalm då, är det skillnad på barnens fostran generellt?

– Ja det tror jag. Vänner med skolbarn på Södermalm säger att det är ett stort problem på morgnarna att folk inte bryr sig om tiden när de börjar. Att de skiter i det. Det är väl lite mer bohemiskt. Jag kan inte föreställa mig att de har samma problem på Campus Manilla där punktlighet är en dygd.

Malin tror att det kan ligga en sanning bakom min anekdot om de två kaféerna och hennes linje i uppfostringsfrågan kan väl dras någonstans mellan de båda stadsdelarna, kanske genom Gamla stan?

När jag berättar historien om kaféerna för psykiatrikern och författaren David Eberhard skrattar han rätt ut.

Är det ett skratt som betyder att du tror att det finns en substans bakom min anekdotiska bevisföring?

– Min egen anekdotiska bevisföring säger att ja, det borde stämma.

Men det handlar inte om att de pryglar sina barn på Östermalm?

– Nej, jag tror att det är ytterst ovanligt att människor pryglar sina barn i Stockholm, oavsett stadsdel.

Skönt att höra.

David Eberhard har på senare år blivit något av den hårda uppfostringslinjens ambassadör i Sverige. Jag brukar väl betrakta honom som en sorts fiende men misstänksamheten rinner snabbt av mig när vi pratar. Det vackra med samtalet kring barn är ju att du kan lita på att de flesta som deltar verkligen bryr sig om människorna i samtalets kärna. Det kan man inte säga om alla samtal.

Men vad menar Eberhard egentligen när han skriver att dagens föräldrar ”fråntagits alla de verktyg de haft för att faktiskt få ordning på sin familj”.

Vad är det för verktyg du talar om, förlåt men jag tycker mig ibland se mellan raderna att...

– Att du ska slå ditt barn? Nej, det tycker jag inte. Det är jättebra att vi har en lagstiftning som inte tillåter barnaga. Men vi har lite för många experter som säger att du aldrig får gå emot barnet. Verktygen jag pratar om är väl att jobba med negativa konsekvenser. Också. Du KAN ju uppfostra barn med negativa konsekvenser utan att slå dem.

– Alla lär sina barn att borsta tänderna och utövar förmodligen någon form av passivt våld och det är få som ifrågasätter lämpligheten i det. Du har ju nio barn och...

– Åtta, det nionde ligger fortfarande i magen.

Du har ju åtta–nio barn och då finns det väl egentligen ingen annan strategi än den auktoritära? Om du skulle möta dina barn på barnets nivå skulle du väl inte göra annat än att stå på knä?

– Haha nej! Du kan inte möta dina barn på barnens nivå om du har fler än ett. Och de studier som finns är ganska entydiga i att de barn det går bäst för är barn som får en auktoritativ uppfostran. Inte auktoritär, det är viktig skillnad.

Ojdå.

– Det finns förenklat fyra hörn. I det första har du auktoritativ fostran med höga krav och mycket stöd, det är jag som bestämmer men jag hjälper dig. I det auktoritära hörnet har du höga krav och lågt stöd. I det tredje har du låga krav men mycket stöd, det som kallas ”permissive”, alltså tillåtande eller lite mer släpphänt. Och sen har du barnen det går sämst för, de som har varken krav eller stöd hemma. Jag berättar att jag nog tillhör den tredje kategorin med fumliga inslag av den första: en pappa som hela tiden ger stöd och emellanåt påstår att det är han som bestämmer. Vilket barnen inte tror på.

Vad riskerar man med en tillåtande uppfostran?

– Framför allt din sinnesfrid.

När vi är i matbutiken och kassalinjen är försåtsminerad med tidningar med medföljande leksak kan det ju bli en del scener men jag driver mitt nej hela vägen ut eftersom jag har hört att konsekvens är viktigt. Men nästa gång vi står där börjar det ju bara om.

– Du har envisa barn helt enkelt.

Mjo.

– Ipadförbud en vecka?

Jag brukar börja med en dag men tjugo minuter senare är det en annan konflikt och då spelar det liksom ingen roll om jag lägger på dagar. Allt som är mer än en dag bort tycks ogreppbart för dem.

– Jag förstår. Jag har en femåring och han har fått många Ipadfria veckor kan man säga. Han lever nästan ständigt utan Ipad. Han är väl samma sort och här kommer vi ju till ett annat besvär, att barn är olika. Vissa förstår inte konsekvenser, andra bryr sig inte om dem. Men ge mig ett konkret råd?

– Det svårt att ge så många andra råd än att försöka vara konsekvent och inte vara så rädd för någon form av straff. Vissa säger: välj dina strider. Jag brukar säga: ta alla strider för det blir mycket lättare. Då vänjer sig barnen. De lär sig att det är meningslöst.

Men om de skiter i straffet då?

– Forskning visar ju att straff fungerar bra men att belöning fungerar bättre. Det är klart att du inte kan belöna ett barn som skriker efter en tidning, däremot kan du ju försöka tänka ut något i förhand. Kanske att de kan få en tidning om de klarar att uppföra sig i affären, för det är ju inte tidningen som är problemet.

Nu låter du som Malin Bergström.

– Du ser, skillnaden kanske mest är medial. Det tråkiga rådet är: var konsekvent och säg nej om det behövs. Förr eller senare har det effekt och har det inte effekt så är det inte ditt fel.

Skönt att höra.

Vem jag än pratar med tycks samtalet sluta någonstans där. Ingen kan svara på vad du ska göra när ditt barn upptäcker att dina gränser bara är streck i sanden och att det egentligen inte händer så mycket om man kliver över dem.

Och jag finner ett lugn i bristen på svar. Jag vill väl mest att någon ska bekräfta att det är svårt. Helst en expert. Som en myndig version av det där leendet du kan få av en annan mamma eller pappa när dina barn härjar på bussen.

Så att jag kan återvända till vardagen med fickorna fulla av avledningsmanövrar och ett mandat att när som helst ställa mig upp på bussen och ropa till medpassagerarna att ”det är svårt, det har en expert sagt!”.

Andrev Walden "

" Vårt behov av Stig Dagerman kan aldrig överskattas

DN SÖNDAG 17 FEBRUARI 2019

När åsikterna är för starka och frågorna redan har besvarats måste läsaren se upp. Författare som kungör sanningen har ofta något att dölja. Reportern Anders Sundelin lyfter fram Stig Dagermans klassiker "Tysk höst" från 1947 som ett stilistiskt och moraliskt föredöme för dagens sakprosa-författare.

Man kan som författare förhålla sig till sanningen på flera sätt. Man kan skriva för att undersöka sanningen. Man kan skriva för att kungöra sanningen. Man kan skriva för att komma runt sanningen. Och man kan ljuga, det vill säga hitta på. Romanförfattaren hittar på. Diplomaten brukar skriva sig runt sanningen. Vi lämnar dem. Återstår undersökningen och kungörelsen.

Den som kungör sanningen har redan vid start förstått vad det handlar om. Undersökningen är så att säga avklarad. Frågorna har ställts, svaren finns redan, författarens uppdrag består i att på bästa sätt förmedla budskapet till läsaren. I pamfletten, debattboken, väckelseskriften finns inget att upptäcka, inget att pröva, en hel läsekrets att vinna. Åsikten står i centrum, avklarad och självklar och av sådan vikt att sanningen ibland måste maka på sig. Det är boken som väckarklocka, skriften som samhällsomstörtare.

Lars Janssons "Mångkultur eller välfärd" "bevisade" för femton år sedan att invandringen fört Sverige till ruinens brant och att det nu var svenskarna som diskriminerades. Den var en starkt bidragande orsak till Sverigedemokraternas första parlamentariska framgångar. (Få

debattböcker har under de senaste tjugo åren haft så stort politiskt inflytande; ändå så lite omdebatterad.)

Man kan ta mer rumsrena exempel, några böcker som vunnit ära och berömmelse.

I Mattias Gardells "Islamofobi" blir Haj Amin al-Husseini, stormuftin i Jerusalem – som under andra världskriget värvade muslimer till SS och sände från Berlin – till en Morfar Ginko som bara råkade träffa Hitler en gång. I Magnus Lintons "Knark. En svensk historia" förvandlas Nils Bejerot, i mina ögon en hjälte, till en Herman Lundborg som leder en konspiration mot svenska folket. I Fatima Bremmers "Ett jävla solsken", som visserligen är en biografi men där författarens förälskelse i objektet ställer till det, uppfinner Ester Blenda Nordström det undersökande reportaget i Sverige; kanske hon också uppfinner den moderna svenska barnboken.

När frågorna redan besvarats, åsikten är stark som vigvatten, eftersom ärendet är gott, författarens uppdrag heroiskt, riskerar författaren att bortse från sådant som stör helheten, det vill säga budskapet. Därför diskuterar Gardell inte antisemitismen i den muslimska världen, i stället hänas de som fört den på tal. Därför har jag hos Linton inte kunnat hitta något resonemang kring den märkliga omständigheten att narkotikadödligheten i Sverige inte drar i väg 1986 eller 1996 utan 2006. Bremmer hoppar över de reportagens pionjärer som fanns före Ester Blenda Nordström, i Sverige, gömmer dessutom Margaretha Ståhls gedigna doktorsavhandling "Signaturen Bansai" bland fotnötterna. Ärendet kan visst vara viktigt – islamofobi eller narkotikadödlighet eller kvinnliga pionjärer – men författarens självpåtagna uppdrag skymmer sikten för läsaren.

Själv försöker jag skriva för att upptäcka sanningen. Jag skriver inte reportage, jag upptäcker reportaget – för att travestera Pentti Saarikoski. Verkligheten är inte en och odelbar, för varje uppfattning finns en motsatt, gårdagens vinnare blir dagens förlorare. Att försöka

sätta ord på iakttagelser, tvingas att formulera erfarenheter, också andras, gör sikten klarare, tydliggör tanken. Reporterns osäkerhet inför uppdraget, nervositeten och kanske till och med rädslan under det, blir rätt hanterad en tillgång.

Ta Stig Dagermans ”Tysk höst”. Den kom första gången 1947 och har sedan dess tryckts i ytterligare sju upplagor, översatts till femton språk sist jag räknade. Alltså skriven för över sjuttio år sedan, i en speciell historisk situation som snabbt kom att förändras, har ganska litet att göra med dagens politiska situation – och ändå så levande! Den mest tidsbundna av hans böcker har visat sig vara hans kanske mest tidlösa. Jag har själv använt ”Tysk höst” upprepade gånger i en författarklass bestående av tjugo- till trettiofemåringar, alltid en succé. De gillar den, den inspirerar dem. Vad är hemligheten?

Dagermans stil betyder mycket – saklig ändå känslig, sparsmakad ändå fullödlig, dröjande ändå drivande – men den stilen finns också i andra av hans böcker, som enligt mitt förmenande inte håller på samma sätt. Tonläget hos Dagerman är lätt att känna igen, men det gör vi också i flera av hans noveller. Hans litterära teknik är imponerande, ta till exempel hans sätt att hantera kontraster: redan på de två första sidorna vänder han och vrider på orden ”betydelselös” och ”betydelsefull”, ”trots” och ”på grund av”, ”uttala” och ”icke uttala”, ”förhatlig” och ”välkommen”, ”misstro” och ”misströstan” och så fortsätter han. Han vandrar genom Tysklands ruiner med en kvinna, författarens ciceron, en glödande antifascist som passiviserats och nu tillhör ”Tysklands vackraste ruiner”. Hans upprepningar är aldrig tröttsamma, tvärtom. Han fogar ihop händelser så att gränserna för vad som är sakprosa tänjs till bristningsgränsen. Hans metaforer är aldrig slitna. För alla som vill lära sig skrivkonst är ”Tysk höst” ett universitet.

Ändå ligger, menar jag, hemligheten med den någon annanstans: i Stig Dagermans förhållningssätt, hans inställning till uppdraget han får av Expressen hösten 1946: åk till Tyskland, skriv såsom du själv uppfattar

det, lämna mellan sex och tio artiklar, här är förskottet (som var rejält tilltaget). Efter två månader på resande fot kommer han hem med en överraskning, han kommer hem med en berättelse om förlorarna. Vinnarna fyller vanligtvis spalterna, vinnarna skrev de andra reportrarna om; Stig Dagerman intresserar sig för dem som ingen längre vill veta av och vill man veta av dem är det för att håna dem. Han går ännu längre än så: han lider med dem ”därför”, som han skriver, ”att det förskyllda lidandet är lika tungt att bära som det oförskyllda, det känns lika mycket i magen, i bröstet och fötterna”. Stig Dagerman visar ett oerhört mod, få förunnat, genom att göra så här. Dessutom: vi är ju alla förlorare, till sist, kanske vi därför kan känna igen oss i en berättelse som hans, även om omständigheterna är annorlunda.

Ändå har författaren ingen mission, inget ärende som pockar på. Det är ingen debattbok han skrivit. Han vill helt enkelt veta hur det är. Han tar reda på det. Han skriver i brev hem att han varit ledsen i Hamburg, ensam i Berlin, frusen i Hannover, rädd i Dresden, trött i Köln ... Han ser ruiner vart än han ser. Han kliver ner i de vattenfyllda källarna där barnen hostar vuxet och tuberkulöst, några frusna potatisar kokar i en gryta, det är kallt och rökigt och blött, och vi är därnere med honom, bilderna han förmedlar stannar kvar i minnet genom sin detaljrikedom. Varje påstående understöds i sak. Varje allmänt resonemang blir konkretiserat. Och Stig Dagerman är sällan enkel.

Han sitter på rättgångar mot nazismens hantlangare, som ”med sällsam skärpa ger en bild av tillståndet under Hitlertiden”, men han förmedlar allteftersom scener som verkar rätt hopplösa, rätt korkade, en komedi. Bayern var Hitlers utgångspunkt, bayrarna skickar tillbaka alla evakuerade till deras hemstäder, bayrarna känner ingen samhörighet med resten av Tyskland, ändå – påpekar Dagerman – förekom ett inte obetydligt passivt motstånd mot nazismen just här. Tyskarna tycks ingenting lärt av kriget, de säger att det var bättre förr,

och världen förfäras; Dagerman: ”i själva verket är det utpressning att analysera den hungriges politiska inställning utan att samtidigt analysera hungern.”

Alltså: Övrraska läsarna. Ge plats åt förlorarna. Titta dig omkring, lyssna. Förenkla inte.

Texten är baserad på ett tal som hölls under ett symposium om sakprosa och kunskapsförmedling i Uppsala den 8 januari 2019: ”Vem ansvarar för det offentliga samtalet?”

Anders Sundelin "

" Ledare: Äntligen hamnade V på rätt sida av historien

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Det klagas en del på att man benämner Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna som ”ytterlighetspartier” och försöker hålla dem båda borta från politiskt inflytande. Men på få områden har epitetet varit mer relevant än i EU-frågan. Medan resten av riksdagen sakta jämkat ihop sig till en sorts konsensus – unionen är långt ifrån perfekt men det bästa verktyg vi har för att skapa fred, stabilitet och välbefinnande i vår del av världen – har V och SD envist hållit emot.

Jimmie Åkessons parti svängde först. Orsaken är inte svår att lista ut: SD har en enda väljarvinnande politisk åsikt, minimal invandring, och allt annat kretsar däromkring. Nu vill man närma sig M och KD, då byter Sverigedemokraterna smidigt fot i EU-frågan.

Med Vänsterpartiet är det annorlunda. Partiets historia är en lång räkka av avståndstaganden från demokratiprojektet EU.

När Europas demokratier sökte komma varandra närmare för att förhindra fler krig och öka handel och samverkan valde dåtidens vänsterpartister en annan väg. De fortsatte att ömt vårda relationerna till Sovjetunionen och dess satellitstater. För dessa diktaturer var EU och Nato dödsfienderna.

EU enades kring demokrati och mänskliga rättigheter och rev ner gränshinder. Medan socialismen ofta stoltserar med att vara en internationalism var Vänsterpartiet, och tidigare VPK, alltså rigida motståndare mot det mest framgångsrika internationalistiska projektet världen skådat.

Varför? För att de alltid sett EU som ett kapitalismens Babels torn. Om något gynnar företag och privata ägare måste det per definition vara dåligt.

Nu har alltså även Vänsterpartiet bytt åsikt. Under helgens EU-valkonferens bestämdes att man inte längre ska driva frågan om ett utträde.

Beslutet fattades efter lång debatt där många av åsikterna känns igen från Vänsterpartiets politiska tradition. ”Människor dör ute på havet för att EU har en inhuman flyktingpolitik, lönerna dumpas, arbetare ställs mot varandra, rasismen ökar”, sa till exempel Ana Süssner Rubin, kandidat till EU-parlamentet, till TT.

Men människorna flyr för att deras hemländer präglas av just det som är EU:s motpol – ofrihet, slutenhet, förtryck. Lönerna dumpas och arbetare sugs ut framför allt i länder långt utanför Europa. Rasismen må öka – situationen i framför allt Ungern förskräcker – men motvapnet är inte att Sverige drar sig undan och överlåter motståndet till andra.

Visst finns det mycket som oroar vad gäller utvecklingen inom Europeiska unionen. Det kommer det alltid att göra. Historien är inte linjär. Tidevarv komma, tidevarv försvinna, vänstervågor följa högervågors gång. I varje given tidpunkt kommer det att finnas gott om människor som tycker att Bryssel pekar åt galet håll.

Just i dag är det Sverigedemokraterna som tillsammans med liknande partier inom unionen vädrar morgonluft och ser en möjlighet att högerpopulisera EU. Desto större anledning för motståndare till den utvecklingen att hålla i, argumentera, sitta stadigt i de forum där besluten fattas.

Vänsterpartiet har haft en sällsam förmåga att stå på fel sida av historien. Helgens beslut är ett välkommet steg i rätt riktning. Även om EU har sina brister kommer den som på allvar jämför dagens Europa med 1970- och 80-talen att bli närmast bländad av förbättringarna. Vi kan inte gå ur vår egen kontinent. Men vi kan påverka den, efter bästa förmåga.

DN 18/2 2019 "

”Är Sverige redo att låta maskiner fatta besluten?”

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190218

Fallet med Arbetsförmedlingen visar hur stor risken för felbedömningar är när automatiserat beslutsfattande används i stor skala. Det som behövs nu är en översyn av lagstiftningen, möjlighet för medborgarna att delta i omställningen och en bred diskussion om utvecklingen. Är Sverige redo att låta maskiner bestämma? skriver Anne Kaun och Julia Velkova.

Det befaras att ett datasystemfel hos Arbetsförmedlingen har gjort så att upp till sju beslut om indraget aktivitetsstöd kan ha varit felaktigt. Uttryckt i andra siffror innebär det att upp till 70 000 beslut kan ha varit fel. Det är dock ingen som vet säkert, det kan vara både fler och färre, eftersom det är svårt att identifiera exakt när systemet strulade. Arbetsförmedling har varken informerat arbetssökande eller arbetsförmedlare om problemet. Dessa felaktiga beslut har allvarliga konsekvenser för arbetssökande som får sitt aktivitetsstöd indraget. Svensk offentlig förvaltning har börjat ersätta människor med algoritmer för att besluta om allt från försörjningsstöd till barnbidrag och sjukpenning, eller aktivitetsstöd som hos Arbetsförmedlingen. Sådana lösningar väcker många etiska och integritetsrelaterade frågor.

Samtidigt som politiker och företag ser automatisering av beslutsfattande processer som en viktig del av utökad digitalisering av samhället förs det knappt något offentligt samtal kring de etiska, juridiska och samhällseliga konsekvenserna av automatiserat beslutsfattande inom

offentlig förvaltning. En sådan debatt är viktig för att se till att nya digitala lösningar inte underminerar värderingar kring jämlikhet, rättvisa och inte försämrar situationen för redan utsatta människor.

Med automatisering menas här automatiserat beslutsfattande där beslutet delegeras till en algoritm som beräknar med hjälp av matematiska modeller och stordata (så kallad big data) men även genom att samköra olika register och sedan lämnar systemet ett beslut om till exempel försörjningsstöd ska beviljas eller ej. Just nu finns det lite samlad kunskap om vad och hur det automatiseras just nu.

Därför kändes det angeläget att bidra till rapporten ”Automating Society – Taking Stock of Automated Decision-Making in the EU” som kartlägger automatisering i Europa. Rapporten innehåller drygt 60 exempel från 12 länder samt en översikt över de relevanta aktörerna i processen och de aktuella politiska debatterna kring automatiserat beslutsfattande. Rapporten visar för första gången både hur spritt automatiserat beslutsfattande är i Europa samt hur varierande och icke-konsekventa försöken att hantera utmaningar på policynivå i olika länder är.

Vi är just nu i en situation där mer automatisering efterfrågas både inom politik och industri som en genväg för att möta stora samhällsutmaningar. På EU-nivå samt inom Europaparlamentet diskuteras frågor kring automatiserat beslutsfattande med målet att utveckla gemensamma regler som kan styra och utvärdera automatiserade system genom bland annat etiska riktlinjer. Detta är mycket välkommet.

Samtidigt behöver uppmärksamhet också riktas mot de faktiska tillämpningsområdena av automatiserat beslutsfattande på nationell nivå för att kunna utveckla en vision om hur sådana tekniska,

högkomplexa system ska integreras och användas för att främja värden som jämlikhet och öppenhet.

Sverige och andra länder i Norden med välfärdsstaten som bas har varit exceptionella i att bygga byråkratier baserade på mycket information om sina medborgare. Tekniken möjliggör helt nya sätt att spåra och förutsäga beteenden och attityder baserat på stora datamängder som samlas in och samkörs mellan olika sektorer. När det får konsekvenser för till exempel aktivitetsstöd måste samhället vara delaktigt i besluten om hur vi vill använda tekniska lösningar.

Ett område där automatiserat beslutsfattande har fått genomslag i Sverige är offentlig förvaltning. Sedan 2017 har kommuner runt om i landet börjat resan mot att automatisera beslutsfattande för till exempel försörjningsstöd. Med Trelleborgs kommun i framkant har en algoritm utvecklats som automatiskt kopplar uppgifter från Skatteverket med databaser från andra myndigheter. Ett beslut genereras automatiskt av systemet och levereras till ”kunden”, det vill säga sökanden. Antalet handläggare har reducerats från elva till tre – således en ganska omfattande besparing. Kommunen hävdar också att de kunnat sänka antalet personer med försörjningsstöd signifikant och därmed kostnaderna för bidrag. Frågan är dock om antalet behöriga och behövande har reducerats eller om de har trängts undan av det nya systemet?

Fallet med Arbetsförmedlingen visar också hur stor risken är för felbedömningar i sådana system och när automatisering används i en bred skala. Det visar också att det kan ta lång tid att upptäcka felet och att spåra orsakerna.

Vi lever alltså i en vardag där beslut om välfärd och ekonomi alltmer delegeras till maskiner, ibland i strid med befintlig lagstiftning eller i strid med etablerade värderingar kring vad som är rätt och rimligt. Det är därför viktigt att inte bara uppmuntra mer teknisk utveckling kring maskininlärning och automatisering, utan även noga analysera de bredare samhälleliga konsekvenserna och frågor som systemen väcker.

Samtidigt gynnas samhället av effektivare sätt att fatta beslut. Medborgare får bidragsutbetalningar snabbare och alla behandlas på liknande sätt, i alla fall teoretiskt. Större effektivisering av administration kan leda till ekonomiska besparingar men genom att ta bort den personliga kontakten och bemötandet av varje enskilt fall tas även möjligheten att ta hänsyn till särskilda omständigheter bort – samtidigt som det i dagsläget är mycket svårt eller omöjligt att förstå hur en algoritm har fattat ett beslut. Det är just detta som gör det så problematiskt med automatiserat beslutsfattande.

Vi kan inte längre tänka på problem kring algoritmer och automatiserat beslutsfattande som något som ligger långt borta från oss i Norden. Vi har därför tre konkreta förslag:

1 Det behövs en bred diskussion kring processer och konsekvenser av automatiserade beslutsfattningssystem. Exemplet från Trelleborg visar att medborgarna inte vet om deras beslut har tagits av en algoritm eller en handläggare. Det skapar frågor kring ansvar i myndighetsutövning och bör få mer uppmärksamhet i den offentliga debatten.

2 Medborgare bör få möjlighet att delta i själva omställningsprocessen till automatiserad beslutsfattning. Deltagandet har hittills begränsats ensidigt till handläggare men uteslutit medborgare.

3 Lagstiftningen kring automatiserat beslutsfattning behöver ses över. 2018 anpassades förvaltningslagen, men på kommunnivå är helautomatiserade beslut fortfarande uteslutna. Utöver detta förekommer vissa konflikter mellan nationell lagstiftning och europeisk lag. Man kan tolka det som att ändringen i förvaltningslagen går emot dataskyddsförordningen GDPR:s artikel 22 som explicit skyddar personlig integritet och rättigheten att överklaga myndighetsbeslut.

Anne Kaun, docent i medie- och kommunikationsvetenskap vid Södertörns högskola

Julia Velkova, postdoktor vid Helsingfors universitet "

”Migrationsutredningen får ett begränsat uppdrag”

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

”Utredningen om migrationspolitiken kommer att bli begränsad. Tidsbristen gör det inte möjligt att utreda alla frågor, säger justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S). Asylgrunder, humanitära skäl och frågan om uppehållstillstånd är vad som ryms.

Enligt januariavtalet ska migrationspolitiken utredas av en parlamentarisk kommitté. Det sker samtidigt som den tillfälliga lagen förlängs i två år, med vissa förändringar kring familjeåterförening. Det blir dock inte fråga om någon total översyn av migrationspolitiken. – I och med förlängningen av den tillfälliga lagen har vi skapat oss två år för att ihop med de andra politiska partierna se hur politiken ska se ut. Den nya lagen ska finnas när den tillfälliga lagen löper ut i juli 2021, och det innebär att utredningen får drygt ett år på sig. Då kan man inte lägga in alltför många frågor i den, säger Morgan Johansson när DN träffar honom på justitiedepartementet.

Han ställer genast den första följdfrågan till sig själv:

– Vad som kommer med? Grunden för asyl: i vilka situationer ska man få asyl? Där säger januariavtalet att de humanitära grunderna för asyl ska ses över. Man måste också ta in avvägningen mellan permanenta och tillfälliga uppehållstillstånd. Kanske ytterligare någon fråga, men inte mer.

De humanitära asylskälen försvann genom den tillfälliga lagen. Vad Morgan Johansson nu talar om, säger han, är ”ett litet utrymme för de allra mest sköra fallen”, exempelvis svårt sjuka människor.

Syftet med utredningen är, betonar ministern, en migrationspolitik som är långsiktigt hållbar och med bred parlamentarisk förankring.

– Socialdemokraternas ingång i arbetet kommer att vara restriktiv. Jag ser inte att det utöver de steg vi nu tar, med familjeföreningen och den humanitära grunden för asyl, finns utrymme för ytterligare steg i den riktningen, säger ministern och hänvisar till läget på EU-nivå.

Utredningen kommer att pågå parallellt med de fortsatta försöken att på EU-nivå hitta en gemensam asylpolitik. Förhandlingarna har stött på patrull eftersom ett antal EU-länder helt motsätter sig att ta emot flyktingar, och nu sätts diskussionerna sannolikt på vänt till dess att ett nytt EU-parlament, och en ny kommission, är på plats i höst.

– S har ett kongressbeslut som säger att vi inte kan ha en lagstiftning som alltför mycket avviker från övriga EU. Om, till exempel, resten av EU har tillfälliga uppehållstillstånd, kan inte Sverige var det enda land som har permanenta. Då är risken stor att vi åter hamnar i den situation vi hade 2015.

Det finns förslag om att de EU-länder som vägrar ska betala?

– Det finns olika sätt att hitta kompromisser, men jag tänker inte i det här läget uttala mig i sakfrågan. Vår linje är att alla länder i krissituationer måste ta emot asylsökande.

Låter det realistiskt?

– Några motsätter sig detta, men de flesta länder backar upp vår position.

Morgan Johansson pekar på att 70 000 tidigare asylsökande har lämnat Sverige under de senaste fem åren, både till ursprungsländer och till andra EU-länder. Av dem lämnar 50 000 landet frivilligt.

– Det finns ibland en bild av att ingen lämnar landet, men det stämmer inte. Tusen personer i månaden avvisas.

Den som lämnar Sverige frivilligt kan ansöka om återetableringsbidrag på upp till 70 000 kronor per familj. DN har rapporterat att

utbetalningarna till samarbetsorganisationen ERIN i Afghanistan tillfälligt har stoppats, då organisationen har brustit i sin redovisning. Hur viktiga är incitamenten för återvändande, och att det finns en struktur i hemländerna?

– För vuxna är det ju landets ansvar. För ensamma barn måste en mottagare finnas på andra sidan, säger Morgan Johansson.

Personer som saknar rätt att vistas i Sverige eller ska avvisas eller utvisas, kan i vissa fall tas i förvar. Under de senaste åren har förvaret byggts ut, men det råder fortfarande brist på platser och det finns i dag inget förvar norr om Gävle.

I vår når man 450 platser, men enligt en beräkning från Polisen och Migrationsverket behövs mer än 900 platser bortåt våren 2020.

– Den siffran är ett år gammal, och jag skulle vilja ha en ny bedömning av Polisen och Migrationsverket. Vi har nu det lägsta antalet asylsökande på 13 år, vilket borde tala för ett mindre behov. Samtidigt har Polisen andra verktyg i dag, och kan göra stickprovskontroller i branscher där vi vet att folk arbetar illegalt, som inom bygg, restaurang eller nagelvård. Det kan öka behovet. Jag vill veta var vi landar.

Den som sitter i förvar är frihetsberövad. Ofta finns ett samarbete med häkten – personer som är oroliga eller stökiga på förvaret placeras i häkte, och häktet kan vid överbeläggningar använda förvaret.

Det förekommer att människor sitter alltför länge i förvar. Hur stort är det problemet?

– Jag kan inte säga att jag har sett att det är ett jättestort problem. De flesta sitter bara ett par veckor i väntan på avvisning.

Antalet asylsökande påverkar även Migrationsverkets arbete.

Myndigheten skar ned kraftigt under 2018, och ska enligt den M-KD-budget som antogs i december minska med ytterligare 20 procent.

Enligt Migrationsverket kan antalet anställda minska med 1 000 personer från dagens 6 000 med färre än hundra uppsägningar, när tidsbegränsat anställda slutar.

Hur påverkas väntetiderna hos Migrationsverket?

– Skär man för mycket och handläggningstiderna ökar, då får folk vänta längre på beslut och då stiger kostnaderna på asylboendena. Där vill vi inte hamna. Jag följer noga, månad för månad, hur handläggningstiderna ser ut, och vi analyserar hur mycket man kan minska utan att det går ut över väntetiderna.

– Mer kan jag inte säga, vi är mitt inne i budgetförhandlingarna just nu.

Sanna Torén Björling "

"Fakta. Januariavtalet medger familje- återförening

Enligt januariavtalet mellan regeringspartierna S och MP, och C och L, ska migrationspolitiken utredas av en parlamentarisk kommitté.

Partierna är överens om att driva en humanitär skyddsgrund för asyl. Den tillfälliga lagen, som trädde i kraft sommaren 2016 och löper ut den 20 juli i år, förlängs i två år. Rätten till familjeåterförening för så kallat alternativt skyddsbehövande återinförs.

Fakta.

Morgan Johansson (S) är född 1970 och har suttit i riksdagen sedan 1998.

Han var justitie- och migrationsminister 2014–2017, justitie- och inrikesminister 2017–2019.

I samband med regeringsbildningen blev han justitie- och migrationsminister. "

" Elsparkcyklarna en allt vanligare syn på gatorna

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Ser du också elsparkcyklar överallt? Uthyrningen av de laddningsbara fordonen växer så det knakar. Fenomenet finns just nu i Malmö, Lund, Göteborg och Stockholm – men fler städer står på tur.

– Många reagerar hur de står lite överallt. Det kan upplevas som ett vilda västern, säger Jesper Nordlund, cykelstrateg i Malmö stad. Tanken är enkel: den som vill åka en sväng plockar upp en elsparkcykel från gatan, registrerar körning och således betalning via en app och parkerar den när man kört klart. I dagsläget finns flera hundra elsparkcyklar utplacerade i landets större städer – bland annat 1 500 i Stockholm och runt 700 i Malmö. Fler är på ingång – även om bolagen inte vill avslöja detaljer om hur, när och var.

Amerikanska Lime, svenska Voi och polska Blinkee finns på gatorna i dag. Voi bekräftar att man har planer för fler städer. En ytterligare aktör, tyska Tier, är på väg till Sverige, om man får tro bolagets sajt där det söks efter personal i Göteborg, Malmö och Stockholm.

Men fordonen retar en del. Problemen rör alltifrån hur cyklarna framförs till att de i nuläget parkeras var och hur som helst – framför entréer, mitt på torg och trottoarer.

– Vi har en portal där medborgare kan skriva in, och dit kommer en del synpunkter. Man tycker att de är i vägen och att de lämnas hipp som happ, säger Johan Sundman, projektledare vid trafikkontoret i Stockholms stad.

TT "

" Vänsterpartiet ska inte driva EU-utträde i valet

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Vänsterpartiet ska inte driva kravet att Sverige ska lämna EU i valet till EU-parlamentet. Det beslutades på partiets EU-valkonferens i Norrköping.

Efter flera timmars intensiv debatt på lördagen vann partistyrelsens förslag på söndagen: Det "är inte aktuellt för oss att driva frågan om EU-utträde nu".

Med röstsiffrorna 41 mot 30 vann det förslaget mot ett förslag att det skulle framgå i valplattformen att V fortfarande tycker att Sverige ska lämna EU.

Däremot förlorade partistyrelsen i en votering som innebär att partiet ska verka både inom och utanför EU-parlamentet för ett socialistiskt Europa. I partistyrelsens förslag stod det "ett annat Europa".

TT "

" Danska pappor sämst i Norden på att ta föräldraledigt

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

För att få fler fäder att vara lediga med sina barn beslutade EU nyligen att öronmärka två månaders föräldraledighet till vardera förälder. I Danmark, där papporna är sämst i Norden på att ta ut föräldraledighet, väcker beslutet debatt.

Det är sen februarieftermiddag på Vesterbro i centrala Köpenhamn. I en tvårumslägenhet på tredje våningen sprider sig ett öronbedövande ljud när Harald, 1,5 år, håller ut en låda legoklossar över vardagsrumsgolvet. I sovrummet intill bygger storebror Ask, 4, tågbanor tillsammans med farmor som är på tillfälligt besök. I familjen ingår även pappa Mads Fristeen, lärare, och mamma Agnes Johansson, arkitekt och ursprungligen från Skövde. I maj kommer deras tredje barn och precis som vid de tidigare tillfällena planerar de att dela lika på föräldraledigheten, sex-sju månader vardera.

– Det är rätt ovanligt i Danmark. Jag har bara en annan kompis som tagit hälften av föräldraledigheten. Bland många andra bekanta upplever jag att vi delar samma värderingar, alla är för jämställdhet – men när det väl kommer till kritan är det alltid mamman som är ledig större delen av tiden, säger Mads Fristeen.

För honom har det varit en självklarhet att ta hälften av föräldraledigheten.

– Det handlar inte bara om att ha lust att vara hemma. Det handlar också om att man bör göra det för att man vet vad det betyder för relationen till barnen på sikt. Och jag vill inte att Agnes ska vara huvudansvarig, att barnen ska gå till henne först när de behöver hjälp.

Så tror jag det hade blivit om hon hade varit hemma mer med dem, säger han.

Paret brukar möta en del fördomar när de berättar om fördelningen.

– Nu när jag är gravid blir det mycket bebisssnack på jobbet. Jag har kollegor som säger ”jaha, då blir du borta i ett år”. ”Nä, ungefär ett halvår, vi brukar dela lika hemma hos oss”, svarar jag. Då kan folk tycka att det är kul att min kille ”vill” det, eller att det är generöst av mig att vilja ge bort ”min ledighet”, säger Agnes Johansson, som vänder sig emot den gängse uppfattningen att mamman ska tycka att det är roligare att vara hemma med barnen.

– Så har det inte varit i mitt fall. Mads har dessutom haft lättare att finna ro och anpassa sig under föräldraledigheten än jag.

○ ○ ○

Danska fäder är sämst i Norden på att vara föräldralediga med sina barn. De tar ut 10 procent av all betald föräldraledighet – att jämföra med isländska eller svenska pappor som tar ut 30 respektive 27 procent.

I genomsnitt tar danska pappor ut 25 dagars föräldraledighet, så kallad ”barsel” per barn, jämfört med mammorna som tar ut 231 dagar.

Men snart kan det bli ändring i statistiken. Detta efter ett EU-beslut som innebär att två månaders föräldraledighet framöver kommer att öronmärkas till vardera förälder.

I Danmark ska de två månaderna tas från de 32 veckor som föräldrarna hittills har kunnat fördela som de själva önskat. Man kan välja att avstå från sina månader, men det kommer inte att vara tillåtet att överföra dem till den andra föräldern – i stället fryser de inne.

Den danska regeringen är starkt kritisk till förändringen.

Arbetsmarknadsminister Troels Lund Poulsen, borgerliga Venstre, menar i en intervju med Danmarks Radio att de nya reglerna riskerar gå ut över barnen om pappan väljer att inte ta ut sina två månader. Han

anser att föräldrarna själva är bäst lämpade att styra över hur föräldraledigheten ska fördelas.

”Jag tycker att det är en bra idé att män tar mer föräldraledighet. Men förloraren i den nya modellen blir barnet, eftersom det kan innebära att det blir mindre tid med föräldrarna totalt sett. I Danmark har vi skapat ett välfungerande regelverk för föräldraledigheten, som är långt bättre än i andra europeiska länder. Därför ska det inte vara en europeisk affär hur dagarna fördelas.”

Oppositionen är också emot.

– Visst, öronmärkning kan vara ett verktyg för att få fler fäder att ta ut föräldraledighet – men det är inte det enda. De europeiska länderna skiljer sig mycket sinsemellan och jag tror inte på en gemensam modell. Jag hoppas att regeringen nu kommer att arbeta för att få till en undantagsklausul, säger Rasmus Horn Langhoff, ansvarig för jämställdhetsfrågor i danska Socialdemokraterna.

Trots kritiken mot EU-beslutet har de danska politikerna länge varit medvetna om den skeva könsfördelningen i föräldraledigheten. Men medan länder som Sverige, Island och Norge har infört öronmärkt föräldraledighet har man i Danmark i stället initierat informationskampanjer tillsammans med näringslivet om mäns rätt till föräldraledighet.

– Danmark har fastnat i uppfattningen att öronmärkt föräldraledighet är ett tvångsingrepp i individens personliga frihet. Det har lett till att vi har sackat efter medan pappaledigheten i grannländerna har ökat markant, säger Anders Raastrup Kristensen, extern föreläsare vid Copenhagen business school.

Han har skrivit en avhandling om balansen mellan arbets- och familjeliv, och tror att öronmärkt ”barsel” är nödvändigt för att få till en förändring.

– I dag finns det en arbetsplatskultur där det inte är socialt accepterat att män är lediga med sina barn. Men om två månader avsätts till

pappan är det ju väldigt dumt att inte använda dem. Jag tror att det kan leda till ett skifte bland de verksamheter och arbetsgivare där pappaledighet inte är kutym, säger han.

Jesper Lohse, ordförande i den danska barn- och föräldraföreningen Far, är inne på samma linje.

– Det finns inga som helst tvivel om att öronmärkta pappamånader skulle göra skillnad. Samtidigt är det synd och skam att de danska politikerna sitter och diskuterar en minimimodell på EU-nivå – vi borde ha kommit mycket längre än så här. Varför inte införa tre månader direkt, som ni har gjort i Sverige?

Jesper Lohse menar att många danska fäder gärna vill vara lediga med sina barn – men att det är mamman eller arbetsgivaren som bestämmer.

– Fäderna har lagen och rätten på sin sida, men i praktiken är det något annat som sker. Även om arbetsgivaren inte kan säga nej till föräldraledighet finns det många gråzoner, och vi vet att många män mister karriärmöjligheter eller stängs ute på andra sätt om de vill vara föräldralediga, säger han.

Trine Birgitte Hougaard, chefskonsulent på Dansk arbejdsgiverforening, håller inte med.

– Danska arbetsgivare har inga problem med att papporna tar ledigt med sina barn. Men vi hade gärna sett att de använde sig av den ledighet som de redan har rätt till i stället för att man från politiskt håll ska lägga sig i.

Hon medger samtidigt att det finns en kultur i Danmark som innebär att det är mammorna som tar ut mest föräldraledighet.

– Det måste arbetsgivarna jobba med genom att understödja och informera om rättigheterna. Men vi blir bekymrade när EU går in och begränsar familjernas flexibilitet, det påverkar även arbetsmarknaden, säger hon.

○ ○ ○

Mads Fristeen på Vesterbro var student när han blev pappa första gången. När han skulle vara föräldraledig med andra sonen hade hans anställningskontrakt precis löpt ut. När det nu är dags för tredje barnet har han varit ute i god tid.

– Jag har redan sagt till min arbetsgivare att jag kommer att vara föräldraledig i ett halvår. Reaktionen var inte negativ, utan mer att de blev överraskade. ”Oj, ska du ta så lång tid, men vad gott.”

Agnes Johansson vet att det inte är likadant i alla branscher.

– Jag har hört om män inom arkitekt- och byggbranschen som i princip fått sparken om de velat ta ett halvårs ledighet. Det tror jag att ett lagkrav kan ändra på, det blir lättare att säga att ”det här har jag rätt till”.

Paret tycker det är synd att diskussionen i Danmark har fastnat vid två öronmärkta pappamånader. Själva har de på alla sätt försökt förlänga föräldraledigheten – de har medvetet valt att bo billigt, använt privata besparingar och tagit ut ett mindre belopp av föräldrapengen för att den ska räcka längre.

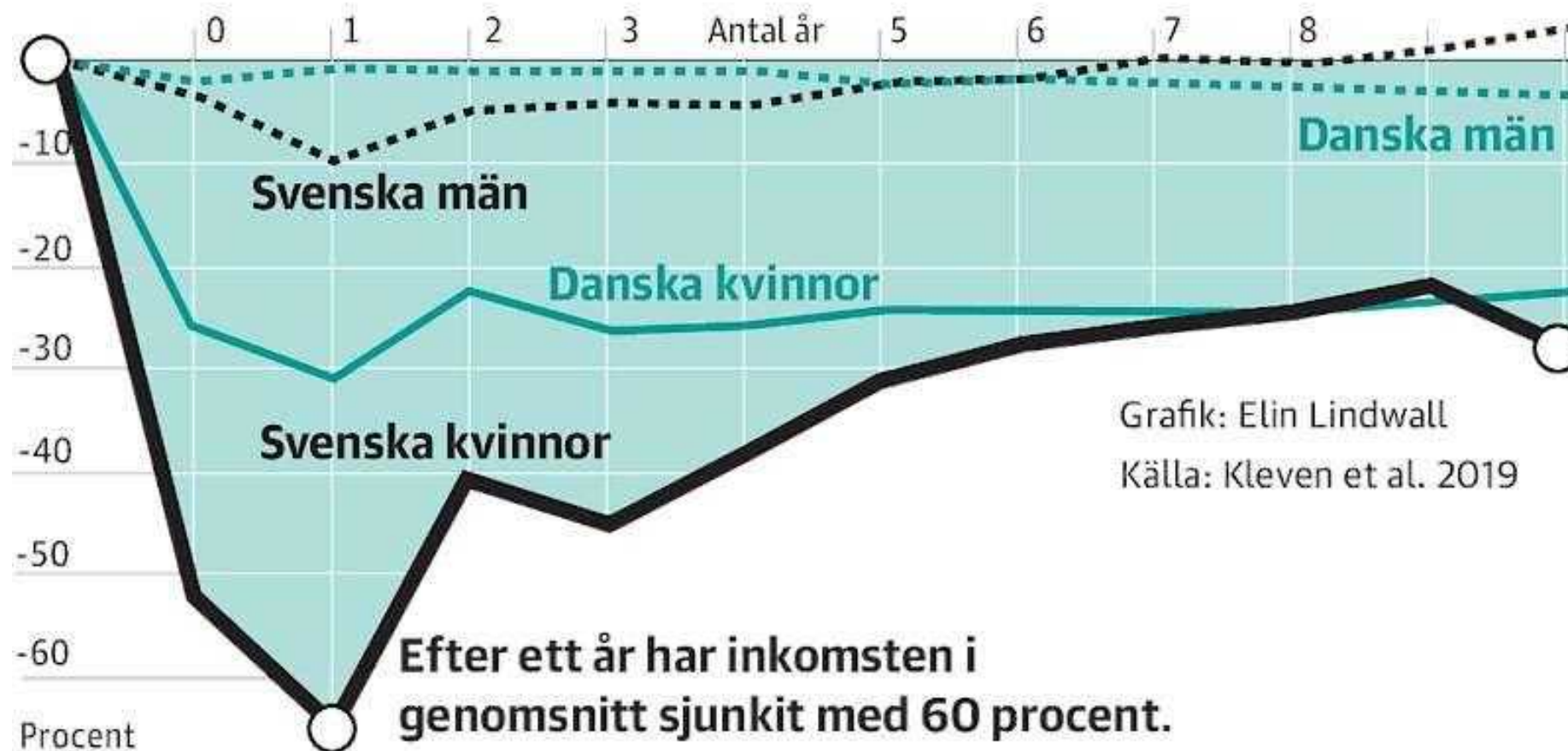
– I det stora perspektivet känns det bra att ha varit hemma med barnen länge, då gör det inget att man levtt på mindre pengar under en kort period i livet. Och jag tror inte att det finns någon man som är så viktig för sitt jobb att han inte kan vara borta några månader, säger Mads Fristeen.

Köpenhamn.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

Svenska kvinnors inkomster rasar i samband med första barnet

Inkomsten för respektive grupp är indexerad året före första barnet föds.

"Carl Johan von Seth: Därför ger dansk "dagpleje" mer jämställdhet

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

**Här är en skräsiffra som ingen får höra på profylaxkursen:
Svenska förstföderskor tappar i snitt 27 procent av sin inkomst
när de blir mammor.**

Kvinnor tjänar – fortfarande – betydligt mindre än män.

Det är en paradox. Kvinnorna har länge varit i klar majoritet på svenska universitet och högskolor. Blickar man i arbetsmarknadsstatistiken har skillnaderna i sysselsättning minskat. Lönegapet fortsätter att krympa.

Men hålet i plånboken består. Männen lyckas få mer på kontot. Och under de senaste decennierna har den ekonomiska forskningen blivit allt mer på det klara med vad det handlar om.

Det är i samband med familjebildningen som klyftan vidgas. I Sverige beror tre fjärdedelar av inkomstglappet mellan män och kvinnor i 40-årsåldern på att de bär en ojämn börda av ansvaret för barnen och hemmet.

Det finns ett nationalekonomiskt begrepp för det som sker i samband med förlossningen. "Child penalty", barnstraffet, kallas den ekonomiska förlusten av föräldraskapet. (Undra på att fältet kallas den dystra vetenskapen.)

I en ny och ännu opublicerad studie har Princetonforskaren Henrik Kleven och hans kollegor mätt detta inkomsttapp i sex olika länder. Siffrorna är talande. Svenska förstföderskor förlorar på kort sikt 60 procent av sin arbetsinkomst när de blir mammor. Pappor mister nästan inget alls.

En stor del av tappet tar mammorna aldrig igen. Kring barnets tioårsdag har de fortfarande 27 procent lägre arbetsinkomster jämfört med ett hypotetiskt, barnlöst scenario. Den siffran summerar flera saker som sänker inkomsterna: Föräldraledighet, sämre karriär- och löneutveckling, mindre övertid, mer deltidsarbete, vab-dagar. Jämförelsen mellan länder är också slående. Särskilt Tyskland avviker, där förstföderskorna tappar nästan 90 procent av arbetsinkomsten i samband med barnets födsel. Många kvinnor lämnar arbetsmarknaden helt.

Mammorna i Danmark klarar sig bäst bland de länder som ingår i Henrik Klevens studie. Även efter tio år har de tappat lite mindre än svenska mödrar.

Varför är skillnaderna så stora? En förklaringsmodell rör könsrollerna och normerna på arbetsmarknaden. Arbetande småbarnsmammor i Tyskland löper fortfarande risk att kallas "rabemutter", korpamma. Det är ingen komplimang. I det avseendet är Danmark faktiskt mer progressivt än Sverige. Attityderna till arbetande småbarnsmammor är mer tillåtande.

Men välfärdssystemen påverkar också normer och beteenden. Här sticker Sverige ut med en av världens mest frikostiga föräldraförsäkringar. Det danska systemet är snålare.

I gengäld erbjuder danska kommuner barnomsorg betydligt tidigare än svenska. "Dagpleje" eller "vuggestue" finns för barn från ett halvårs ålder. Motsvarande förskolegaranti i Sverige gäller från ettårsdagen. Det kan förklara varför mammor i Danmark återgår till yrkeslivet tidigare – och att det är accepterat att lämna bebisar i andras omsorg. En vetenskaplig litteraturgenomgång från 2017 visade att lång föräldraledighet inte nödvändigtvis gör mammor på arbetsmarknaden en tjänst. Däremot hjälper tidig och bra barnomsorg entydigt till att överbrygga könsgapet.

Hur ska danskarnadå se på pappaledigheten? Debatten rasar om de öronmärkta månaderna.

Henrik Klevens studie tyder på att tidig och bra barnomsorg är effektiv jämställdhetspolitik. Samtidigt finns en svaghet. Rapportens långa tillbakablick gör att den inte fångar upp utvecklingen det senaste decenniet. Och på lång sikt är en jämnare fördelning av familjeansvaret förmodligen den enda tänkbara vägen mot mer av ekonomisk jämställdhet.

En dansk-svensk kombination – med både tidig barnomsorg och pappamånader – skulle förmodligen ge mest effekt.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

" Vi har klyftor mellan lågavlönade och de som tjänar betydligt mer, mellan kvinnor och män, mellan stad och land. Vi ska minska klyftorna.

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Statsminister Stefan Löfven (S) i en intervju med TT.

TT "

" Antalet lediga sommarjobb slår rekord

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Rekordmånga sommarjobb finns nu att söka för den som letar sysselsättning till sommaren. I januari fanns hela 50 000 feriejobb tillgängliga på Platsbanken – drygt 3 000 fler än förra året.

Antalet lediga sommarjobb har ökat successivt de senaste fem åren. I januari 2014 fanns drygt 16 500 anmälda ferieplatser på Platsbanken – att jämföra med årets 50 000 annonser.

– Det finns helt klart en demografisk effekt, säger Johan Eklöf, analytiker på Arbetsförmedlingen.

– En stor andel är inom hälso- och sjukvården. Det är många som behöver omvårdnad och framför allt kommunerna måste täcka upp under sommaren.

Men även om sommarjobb inom sjukvård och omsorg är fortsatt vanligast, ökar i år också antalet ferieplatser hos industrin, hotell- och restaurang, kriminalvården och lager.

De senare branscherna brukar utannonsera först i mars, konstaterar Eklöf – men i år finns en större andel redan i januari. Något som förmodligen har med den goda arbetsmarknaden generellt att göra.

– Sverige har haft en väldigt god arbetsmarknad i flera år nu, vilket innebär fler sysselsatta och därmed fler som ska ha semester.

TT "

" Ny metod kan göra att fler får nytta av sin psykoterapi

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Psykoterapi fungerar ofta bra, fast inte för alla. Men en ny studie tyder på att man med en delvis automatiserad bedömning efter en knapp månad kan upptäcka vilka som har stor risk att inte bli hjälpta – och utifrån det hjälpa dem bättre.

Det är forskare vid Karolinska institutet som har testat en ny modell för internetförmiddad terapi. Genom en strukturerad bedömning i flera steg kunde man efter tre veckors behandling se vilka patienter som löpte stor risk att inte ha nytta av behandlingen. Och genom att anpassa dessa patienters behandling efter deras individuella behov och svårigheter med att genomföra behandlingen kunde även de bli hjälpta.

– Det här kan på sikt innebära att vi kan hjälpa fler patienter, och också att man kan undvika att personer går i långa behandlingar utan att få hjälp, säger Viktor Kaldo som är ansvarig för den nya studien. Han är psykolog och professor vid Linnéuniversitetet, samt forskare vid Karolinska institutet.

– I förlängningen skulle det här kunna leda till att man lägger mer resurser på de patienter som bäst behöver det, något som skulle minska både lidandet hos patienterna och belastningen på vården.

När en behandling av något slag – som psykoterapi eller läkemedel – inte hjälper, så måste man ändra på något. Det låter självklart.

– Det är ett slags standard, något man förväntar sig av vården. Men det sker nog inte alls så ofta som man skulle önska, säger Viktor Kaldo.

Och det slutliga resultatet av en påbörjad psykologisk behandling kan vara svår att bedöma utifrån enbart ”klinisk fingertoppskänsla”, framhåller han.

– Det blir lätt så att man fortsätter med de metoder man brukar använda och som brukar fungera för många. Eller så upptäcker man inte de patienter som inte kommer att ha nytta av behandlingen. Det finns forskning som visar att terapeuter är dåliga på att förutsäga hur det kommer att gå för en patient, ofta är man för optimistisk.

Den nya studien är gjord med 251 patienter som behandlades för sömnsvårigheter med internetförmiddad kbt, kognitiv beteendeterapi. Många studier har visat att kbt, både ”vanlig” och via internet, är en effektiv behandling som hjälper sex av tio vid sömnproblem. Behandlingen innebär bland annat att patienterna får hjälp att skapa bättre sömnmönster och dygnsrytm, och bryta vanor och tankegångar som bibehåller den dåliga sömnen.

Innan behandlingen inleds gör man alltid en genomgång där man kartlägger patientens besvär, ställer diagnos och bedömer om behandlingen passar patienten.

– Det gör man även i den modell vi testat, säger Viktor Kaldo. Skillnaden är att vi där också hade en strukturerad metod för en ny bedömning efter cirka tre veckor.

Grunden är då patientens egna svar på enkäter om hur de mår och om hur behandlingen går. Svaren läggs in i en regelstyrd algoritm som försöker klassificera patienterna utifrån vilken risk de löper att behandlingen inte ska hjälpa. Ibland räcker det för att göra en tillräckligt säker bedömning av hur behandlingen kommer att gå, berättar Viktor Kaldo.

– I annat fall gör behandlarna en bedömning där de poängsätter olika områden. Då tittar man till exempel på hur aktiv patienten varit, om den tror på behandlingsmetoden och om den är orolig inför att våga prova de mest effektiva metoderna som också är rätt krävande.

Sedan väger man samman patientens svar och behandlarens poäng i algoritmen.

I studien delades patienterna utifrån detta in i en lågriskgrupp och en högriskgrupp. Personerna i högriskgruppen slumpades till att antingen fortsätta behandlingen som vanligt, eller få personanpassad behandling med extra stöd.

I gruppen med fortsatt vanlig behandling fick behandlarna på vanligt sätt försöka ta reda på vilka problem som fanns och försöka hitta lösningar, men fick ingen extra tid för detta.

Patienter som lottats till personanpassad behandling blev kontaktade av behandlaren på telefon, och man gjorde en gemensam problembeskrivning och en individuell plan för hur problemen skulle kunna lösas.

– Det kan handla om många olika saker, ibland helt enkelt om problem med att använda den webbaserade internetplattformen. Annat kan vara stress, att patienten har mycket med familj och jobb och har svårt att hinna med momenten i behandlingen. Det kan också vara att patienten inte tror på behandlingen, eller kanske känner att det är tryggast att fortsätta med sömnmedicin fast den inte ger så bra effekt, säger Viktor Kaldo.

Behandlaren fick då utifrån patientens individuella behov förklara mer ingående, ge hjälp att komma över praktiska hinder som försvårade behandlingen, och kanske ge mer stöd, till exempel genom telefonsamtal ett par gånger i veckan.

Resultatet av studien blev att ”högriskpatienterna” som lottats till fortsatt vanlig behandling fick betydligt mindre hjälp av terapin jämfört med ”lågriskpatienterna”. Hos dem som fått anpassad behandling minskade däremot sömnbesvären lika mycket som hos ”lågriskpatienterna”.

– För de flesta fungerar den vanliga behandlingen bra. Det är bättre om vi då kan lägga mer tid på dem som har problem med att genomföra den, säger Viktor Kaldø.

Han och de andra forskarna ser studien som ett första steg till att börja använda den här så kallade adaptiva behandlingsstrategin i internet-kbt.

Kan modellen användas även för andra former av psykoterapi?

– Det är en förhoppning vi har, fast det är för tidigt att säga ännu. Men i förlängningen kanske man även i traditionell psykologisk behandling kan använda ett strukturerat system för att fånga upp och ge särskilt stöd till patienter där behandlingen inte verkar hjälpa så bra.

– Och vi är inte först med de tankarna, säger Viktor Kaldø och nämner den amerikanske psykologiprofessorn Michael Lambert som under många år forskat om effekter av psykoterapi.

Michael Lambert har visat att om patienterna vid varje terapitillfälle får fylla i ett formulär om sitt tillstånd, och om terapeuten sedan får feedback om resultatet före patientens nästa besök, blir effekten av terapin bättre. Får terapeuterna ingen feedback blir den sämre.

Liknande undersökningar har senare upprepats av både honom och andra forskare, med liknande resultat. Det har handlat om olika former av traditionell psykologisk behandling, både kbt och psykodynamisk terapi.

– De som fick feedback upptäckte i högre utsträckning patienter som inte förbättrades och insåg att de behövde ändra på något, säger Viktor Kaldø.

– Kanske låter det fyrkantigt med strukturerade bedömningar och algoritmer, men ett inslag av fyrkantighet kan vara bra när det rör sig om behandling. Det innebär en kvalitetssäkring att göra uppföljningar vid vissa tidpunkter, både när det gäller medicinsk och psykoterapeutisk behandling.

Studien publicerades i American Journal of Psychiatry den 30 januari i år.

Malin Nordgren

malin.nordgren@dn.se "

" Fakta. Internetterapi

Nätterapi har visat sig fungera bra vid många tillstånd, lika bra som "vanlig" psykoterapi, individuellt eller i grupp.

Region Stockholm erbjuder psykoterapi via nätet för en rad tillstånd, Även den som bor utanför regionen kan få hjälp.

Ordinarie nätbehandling finns för depression, dysmorfofobi (upplevd fulhet), hälsoångest, magproblem (IBS), paniksyndrom, sömnproblem, social fobi och tvångssyndrom.

Just nu pågår också en studie om depression under graviditeten, och en om "olfactory reference syndrome" (ORS) – rädsla för att lukta illa. På internetpsykiatri.se står hur man kan anmäla sig, se nedan.

Kortfattat går psykoterapi via nätet ut på att patienterna steg för steg går igenom ett material på nätet, samtidigt som de har nätkontakt med en "egen" kbt-terapeut. Patienten gör bland annat olika övningar, anpassade efter den individuella situationen.

Läs mer om nätterapi på internetpsykiatri.se "

”Friskolorna ska inte kunna strunta i kraven”

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

" Stockholms stad skärper nu kraven på kött och livsmedel som skolorna köper in. Men kraven gäller inte friskolor – trots att mer än hälften av Stockholms skolor i dag är fristående. – Djurskyddskraven måste gälla alla skolor, säger Maria Donis, vd för branschorganisationen Svensk Fågel.

Stockholms stad skärper hållbarhetskraven vid inköp av kött till sina verksamheter. Enligt det nya upphandlingsavtalet måste alla livsmedel från första april leva upp till svensk djurskyddslag som är starkare än i många EU-länder.

Men privata friskolor omfattas inte av skärpningen. Friskolornas skolmåltider regleras i skollagen som bara kräver kostnadsfria och näringsriktiga måltider. Stockholm har i dag fler friskolor än kommunala skolor, 181 grund- och gymnasieskolor är fristående och 177 är kommunala.

– Stockholms stad har ingen möjlighet att ställa krav på friskolor när det gäller mat, friskolorna ansvarar för sin egen verksamhet och kontrolleras av Skolinspektionen. Samt av miljö- och hälsoskyddsnämnden, om det är allvarliga fall där elever riskerar att bli sjuka, säger skolborgarråd Lotta Edholm.

Det innebär att en stor andel av eleverna inte omfattas av de skärpta matkraven?

– Ja, absolut. Men jag tycker att det är fullt rimligt att friskolorna ansvarar för sin egen mat, det kan och får inte kommunen göra. Det

regelverk som går utöver skollagen är frivilligt, vi kan bara göra de bindande i de kommunala skolorna, säger Lotta Edholm.

Branschorganisationen Svensk Fågel välkomnar skärpta kriterier i upphandling för exempelvis antibiotikaanvändning i kycklinguppfödning, men ifrågasätter att hållbarhetskraven inte gäller alla elever.

– Man ställer höga djurskyddskrav i de nya kriterierna men de blir ju verkningslösa om inte friskolorna omfattas av lagen om offentlig upphandling. Kraven måste gälla alla skolor, oavsett om det är en friskola eller inte, säger Maria Donis, vd för Svensk Fågel.

Hon uppmärksammade problemet först i samband med den polska köttskandalen när tusentals elever i Stockholm serverades kött från svartslaktade kor.

– Som förälder blir jag upprörd. Jag har själv barn på en friskola och tycker att det är anmärkningsvärt att man köper in polskt kött över huvud taget. Här har vi en lucka, friskolor ska inte kunna strunta i lagen, säger Maria Donis.

Stiftelsen Viktor Rydberg äger några av de 26 skolor som serverade det polska köttet i januari. Deras matleverantör Kleins Kitchen har nu beslutat att bara köpa svenskt och nordiskt kött.

– Vi jobbar tillsammans med Kleins för att ta fram skärpta matkrav och åtgärder för att försäkra oss om att det inte finns risk för att det händer igen. Vi vill förstås ha svenskt och närproducerat kött, inte minst av miljöskäl, men också för att garantera matsäkerheten, säger Kristy Lundström, skolchef på Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor.

Hon välkomnar skärpta livsmedelsregler även för friskolor.

– Vi lyder inte nu under lagen om offentlig upphandling men vi välkomnar detta om kravet skulle komma från regeringen. Vi får skattemedel för att driva skolorna och för oss är transparens viktigt. Vi vill att elever, föräldrar och skattebetalare ska veta att de kan ha förtroende för kvaliteten på våra skolor, säger Kristy Lundström.

Drygt en av tre kommuner i landet köper i stort sett bara in svenskt kött enligt Livsmedelsverket. Bara var fjärde kommun har miljömål i sin måltidspolicy. Nu ska regeringen göra kraven obligatoriska.

– Vi ska se till att alla kommunala skolor tvingas ställa de här kraven på bland annat antibiotikaanvändning när de köper kött. Det kommer att bli obligatoriskt under mandatperioden, säger Ardalan Shekarabi, civilminister.

Varför gäller inte matkraven även friskolorna?

– Friskolor kan inte omfattas av lagen. Däremot uppmanar jag elever och föräldrar att ställa krav på sina friskolor som åtminstone ligger i nivå med kraven för offentlig upphandling, de betalas ju av skattemedel.

Borde matkraven skrivas in i skollagen för att omfatta alla elever?

– Det är ett alternativ, men jag tror att man kommer hela vägen om man ställer krav på friskolorna. Det fria skolvalet innebär att väljer vilken skola barnen ska gå i. Då är det rimligt att man ställer krav även på maten, säger Ardalan Shekarabi.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

"Fakta. Hårdare krav på kött i Stockholms offentliga kök

Den första april skärper staden kraven vid inköp av livsmedel till kommunens skolor, förskolor och äldreboenden. Det innebär bland annat att:

Minst 50 procent av alla livsmedel måste vara ekologiska.

Alla köttprodukter måste uppge i vilket land djuret är fött eller kläckt, uppfött, slaktat och förädlad.

Antibiotika får bara användas efter veterinärordination.

Djuren får maximalt transporteras i åtta timmar till slakt och för fjäderfä under nattetid max 12 timmar.

Grisar får inte svanskuperas och slaktsvin ska vara lösgående och suggor måste få gå lösa fram till grisning.

Djuren måste ha varit helt bedövade när avblodning sker och helt medvetslösa till dess att döden inträder oavsett bedövningsmetod.

Djuren får inte kastreras utan bedövning.

Mjölken ska komma från kor som under sommaren fått beta minst sex timmar per dygn.

Källa: Stockholms stad "

" Förare av skolskjuts kritisk till förbudet mot dubbdäck i avtalen

DN MÅNDAG 18 FEBRUARI 2019

Fordon som används till skolskjuts och persontransporter får enligt de avtal som Stockholms stad upphandlat med entreprenörerna inte vara utrustade med dubbdäck av miljöskäl. Hassan är en av de förare som är mycket kritiska till beslutet och menar att det är en säkerhetsrisk. – Kollegor från flera olika bolag tycker att det är en katastrof. Det finns många som har fastnat med sina fordon och det är ett problem för hela kåren, säger han.

Under den senaste tidens halkkaos har det varit besvärligt på flera håll i trafiken. Enligt de avtal Stockholms stad har tecknat med flera olika entreprenörer gällande skolskjuts och persontransporter får inte fordonen vara utrustade med dubbdäck av miljöskäl. Hassan jobbar som chaufför på Samtrans och på uppdrag av Stockholms stad kör han skolskjuts och persontransporter runt om i Stockholm, bland annat elever som sitter i rullstol och som ska till skolan. Han och flera kollegor är kritiska till att dubbdäck inte får användas.

– Det är inte gynnsamt att köra utan dubbdäck. Förra veckan kunde jag bara jobba två dagar och till och med bärgningsbilen fick komma och hjälpa mig. Vi jobbar med människor som behöver hjälp. De som sitter på kontoret vet inte hur verkligheten på vägarna ser ut. Kollegor från flera olika bolag tycker att det är en katastrof. Det finns många som har fastnat med sina fordon och det är ett problem för hela kåren, säger han.

Hassan säger att flera av fordonen är bakhjulsdrivna och att det i kombination med det hala väglaget många gånger gör det omöjligt att

köra utan dubbdäck. Han menar också att flera av de resenärer han transporterat varit kritiska till den rådande situationen.

– De är inte nöjda. De har sympatier för att vi behöver ha dubbdäck. När bilen bara halkar blir vi försenade, dessutom är det farligt för oss, passagerarna och andra trafikanter, säger han.

En av de föräldrar DN har pratat med är orolig för att låta sin son åka skolskjuts och har svårt att förstå att miljön är viktigare på bekostnad av trafiksäkerheten. Han hade gärna ställt upp med namn, men eftersom hans son har en och samma chaufför vill han inte riskera att chauffören drabbas negativt i samband med publiceringen.

– Jag har svårt att köpa det argumentet. Den marginella miljöpåverkan spelar inte så stor roll. Man ska inte göra avkall på trafiksäkerheten för miljöns skull. Som anhörig blir det en stor tveksamhet om jag ska skicka iväg min son på det här sättet, säger han.

Han tycker att dubbfria däck kan fungera bra i vissa fall, men inte i de här sammanhangen.

– Hade det varit en vanlig taxibil hade den haft bättre förutsättningar för att köras dubbfritt. Men det här är bakhjulsdrivna fordon. Det är skillnad.

Eric Steijer är marknadschef på Samtrans. Han menar att företaget inte har några möjligheter att rubba på de bestämmelser som Stockholms stad och företaget har kommit överens om.

– Stockholms stad och ett antal andra kommuner har anbud på att köra dubbfritt. Det kommer vi inte förbi. Det chaufförerna får göra är att anpassa hastigheten utifrån de förhållanden som råder, säger han.

Liselothe Engelgren är verksamhetschef för upphandlingsavdelningen på serviceförvaltningen, den förvaltning som tillsammans med miljöförvaltningen konstruerat och upphandlat avtalen. Hon säger att fordonen ska uppfylla Stockholms stads transportkrav och att en orsak till att fordonen inte får ha dubbdäck är att vissa gator har

dubbdäcksförbud. Hon menar också att det finns olika åsikter om vilken typ av vinterdäck som är bäst.

– I vissa fören är det bättre med dubbdäck, i andra fall med dubbfria. Jag tänker inte spekulera i vilka däck som är bäst, det finns det experter som kan göra, säger hon.

Men det är ändå ni som är ansvariga för transporterna i slutändan om det skulle inträffa en allvarlig olycka, eller hur?

– Jo, absolut, så är det. Men det är entreprenörernas skyldighet att framföra fordonet så säkert som möjligt. Är det så att Samtrans bedömer att en person bor på ett ställe där det behövs hjälp för att komma fram kan man använda snökedja.

Vad skulle du säga till den förälder som är orolig för att skicka iväg sitt barn till skolan?

– Jag har svårt att bemöta det. Det finns inga tester som visar om ett dubbdäck är bäst eller om ett dubbfritt vinterdäck är bättre. Hade det varit mitt barn skulle jag inte kunna säga att jag känt mig tryggare med ett dubbdäck. Mitt råd är att prata med chauffören och leverantören om sin oro. För det handlar om hur man framför sitt fordon, säger Liseloth Engelgren.

Hassan heter egentligen någonting annat. Han är rädd för repressalier från sin arbetsgivare och vill därför inte ställa upp med sitt riktiga namn.

Jimmy Persson

jimmy.persson@dn.se "

" Fokusera inte på arbetsrätten när de 73 punkterna ska förverkligas

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

**Vem ska bestämma på arbetsmarknaden: parterna eller politiker-
na? Det kommer att bli en viktig fråga när januariöverens-
kommelsen ska sättas i verket.**

En uppmärksammas punkt i januariöverenskommelsen gäller arbetsrätten: "Lagen om anställningsskydd ska ändras genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna." Lagändringen kan grundas på en uppgörelse mellan arbetsmarknadens parter, men om de inte kommer överens ska ändringen utarbetas av en politiskt tillsatt utredning.

Frågan om arbetsrättens utformning är viktig. Men förändringsprocessen reser också principiella frågor om i vilken grad arbetsmarknaden bör regleras av partssystemet respektive av politiken. Parternas självreglering ses ofta som en central del av den svenska arbetsmarknadsmodellen. Det innebär till exempel att delar av lagstiftningen om anställningsskydd är dispositiv, det vill säga att den kan ersättas av kollektivavtal.

Ett skäl till att överenskommelser mellan parterna kan vara att föredra framför politiska sådana är att olika arbetsvillkor då kan utformas på det sätt som passar olika avtalsområden bäst. Ett annat skäl är att uppgörelser mellan parterna kan vara mer långsiktigt stabila. Det beror på att parterna deltar i vad som brukar kallas ett upprepat spel. Eftersom det ständigt sker nya förhandlingar gäller det att nå överenskommelser som motparten långsiktigt kan acceptera och att inte tvinga fram en "kapitulation" som bara gör denne revanschlysten.

Det är en annan logik än i politiken där det hela tiden gäller för partierna att positionera sig inför väljarna.

Ett argument är också att parternas förhandlingar sällan bedrivs i samma strålkastarljus som politiska förhandlingar och att det kan underlätta rationella överväganden.

De beskrivna fördelarna med partsöverenskommelser kan emellertid ibland också ses som nackdelar. Skiftande villkor i olika avtal kan ge oönskade skillnader mellan olika delar av arbetsmarknaden. Parterna har vidare många gånger svårt att förändra tidigare överenskommelser så att de tar hänsyn till nya förutsättningar.

Avtalsförhandlingar bedrivs visserligen knappast längre i slutna rökfyllda rum men är ofta ändå inte särskilt transparenta.

Medlemmarna i ett fackförbund kan ha svårt att överblicka exakt vad deras förhandlare uppnått, inte minst därför att både arbetsgivare och fack framställer sig som vinnare. Detta minskar möjligheterna till ansvarsutkrävande inom organisationerna.

Det går inte att ange generella principer för hur samspelet mellan politik och parter bäst sker. Men det är uppenbart att politiken ibland behövt gripa in för att få parterna att agera.

Det hyllade Saltsjöbadsavtalet från 1938, som var centralt för att etablera en samförståndsanda på arbetsmarknaden, kom till under ett starkt hot om statliga ingrepp mot den tidens många konflikter. Något liknande gäller Industriavtalet från 1997 som etablerade principen om industrins lönenormerande roll och som i då rådande läge bidrog till att få ner löneökningarna till en rimlig nivå. Även då fanns ett uttalat hot om lagstiftade skärpningar av konfliktreglerna.

Många partsföreträdare ser de senaste årens statliga lärarlönesatsningar som ett ovälkommet ingripande i lönebildningen. Men enligt min mening har de varit motiverade av partssystemets oförmåga att åstadkomma en löneutveckling som tryggar en god tillgång på lärare.

Stora politiska ingrepp i partssystemet till den ena sidans förmån kan emellertid också vara mycket problematiska. Det gäller till exempel de förändringar i arbetsrätten, bland annat just avseende turordningsreglerna, som gjordes under 1970-talet av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Då lagstiftades om de reformer som LO inte kunde få till stånd genom avtal. Det fick stora negativa konsekvenser för samarbetsklimatet mellan parterna på arbetsmarknaden och bidrog till att de privata arbetsgivarna i SAF inte längre ville bedriva samordnade förhandlingar med sina fackliga motparter.

Det finns en liknande risk att januariöverenskommelsens ”beställning” till parterna att under hot om lagstiftning förhandla fram en mer flexibel arbetsrätt kan rubba en känslig partsbalans. Följden kan bli att facket framöver blir mer militant och att antalet arbetsmarknadskonflikter därför ökar.

Frågan är hur viktiga liberaliseringar av arbetsrätten är. De skulle enligt forskningen sannolikt bidra till (något) högre produktivitet. Däremot är det mindre sannolikt att det skulle bli några påtagliga sysselsättningseffekter. En relevant fråga är därför om eventuella fördelar är tillräckliga för att motivera statliga ingrepp. Det är antagligen av mycket större betydelse att hantera de omställningsproblem på arbetsmarknaden som kommer att uppstå till följd av automatisering, robotisering, ökad användning av artificiell intelligens och så vidare.

Dessa förändringar ställer krav på större möjligheter till och bättre finansiering av kompetensutveckling för arbetstagarna. Att i samarbete med parterna rusta arbetskraften bättre för framtiden – till exempel genom ett skattesubventionerat kompetenssparande – borde vara en avsevärt viktigare uppgift för staten än att reformera arbetsrätten.

Lars Calmfors är professor emeritus i internationell ekonomi och forskare vid IFN.

Lars Calmfors "

" Mild panik vore på sin plats när vaktbolagen tar över

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Jag vill att ni grips av panik. Så sade den 16-åriga klimataktivisterna Greta Thunberg till världsledarna i Davos, under sitt tal. The Guardian citerade henne häromdagen över hela framsidan av sitt veckomagasin: "I want you to panic."

Ja, om det är detta du vill så är det bara att gratulera, Greta. För de vuxna har verkligen drabbats av panik nu. Det brukade ju vara förbehållet undergångssektorer, den där tron att människan lever i den yttersta av tider. Nu säger vetenskapen samma sak. Och det finns visserligen de som inte "tror" på den, som inte "tror" på att människan orsakat en global temperaturhöjning som kommer att skapa extremväder, naturkatastrofer, torka och svält. Men de panikar i stället över annat.

Hemvändande IS-terrorister, exempelvis. Rasismen. Ryssland. Eller varför inte de allmänt stökiga tiderna, se bara vad som hände i Sverige häromkvällen. Alltid är det något. Det skjuts och bombas på offentliga platser, vid bostadshus, intill förskolor.

Moderaterna har tidigare velat utöka rutavdraget, det vill säga avdraget för hushållsnära tjänster, till trygghetstjänster i stil med patrullerande vaktbolag. I januariavtalet mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna återfinns det förslaget. Det förväntas införas år 2021.

Detta är anmärkningsvärt. För visst har rut lett till en rad positiva samhällseffekter. Det har skapat försörjning för personer som annars haft svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Men vi har redan ett vaktbolag, ett statligt, och det kallas polisen. Detta vaktbolag lämnar en hel del övrigt att önska. Lösningen måste då vara att lägga de extra rutpengarna, och alla andra behövliga resurser, allt som krävs, på den befintliga polisen. Lösningen är i alla händelser inte att bevilja avdrag så att de redan besuttna kan anlita privatvakter, vilket ju är vad det här handlar om.

För de som bor i utanförskapsområdenas hyreslägenheter, och som på riktigt behöver extra beskydd, har inte råd med egna vaktbolag. Det blir i stället villaägarna i de fina områdena som får obehövligena extrapengar att lägga på ännu lite mer trygghet.

Detta förslag är så illa tänkt, så fel, att det är svårt att förstå hur så många partier kan ställa sig bakom det. Och att vi låter dem, utan protester. Att politikerna så smått kan avsäga sig ett kärnuppdrag, skyddet av medborgarna, utan någon större uppståndelse?

Det är som att vi har accepterat läget: Polisen kommer inte. Det staten kan göra är i stället att bidra med en slant till privata säkerhetstjänster. Ja, jag vill att ni åtminstone grips av mild panik nu.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Boende i utsatta områden efterlyser tuffa reformer”

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190219

I debatten påstås ibland att tuffare övervakning och straff saknar stöd hos boende i utsatta områden. Vår nya undersökning, där människor som själva bor i dessa områden fått göra sin röst hörd, tyder tvärtom på att det finns ett stöd för fler poliser, mer övervakningskameror och längre straff, skriver Andreas Hatzigeorgiou och Ahmed Abdirahman, Stockholms Handelskammare.

”Rån och allmän katastrof”. Så beskriver en 47-årig förvärvsarbetande man i Hässelby-Vällingby sitt bostadsområde i en helt ny rapport från Stockholms Handelskammare. Rapporten baseras på en unik undersökning där 500 personer från Stockholms läns 25 utsatta områden fått komma till tals.

Ett hinder mot modiga reformer för att förbättra säkerheten och tryggheten har inte sällan handlat om invändningar om att vissa åtgärder, såsom en tuffare övervakning och straff, saknar stöd hos de boende i utsatta områden. Den nya undersökningen, där människor som själva bor i utsatta områden fått göra sin röst hörd, visar tvärtom på ett stöd för fler poliser, mer övervakningskameror och längre straff. Framgångsrika länder och städer präglas av trygghet och säkerhet. Dessa frågor är helt centrala om Sverige ska kunna uppfylla sin fulla potential. För att vi ska kunna stå oss i den globala konkurrensen måste trygghets- och säkerhetsfrågorna högre upp på agendan. Detta är inte längre en enskild social utmaning, utan en prioriterad fråga för näringslivet.

För bara några år sedan var det inte ovanligt att Sverige hyllades internationellt för just sin trygghet. Relativt snabbt har dock situationen försämrats.

Andelen företag i Sverige som drabbats av brott och vandalism är 40 procent jämfört med 25 procent i OECD som helhet. Enligt en undersökning genomförd av Demoskop är en tredjedel av företagen i områden med högt utanförskap utsatta för brott i stor utsträckning.

Trots att de allra flesta bostadsområden i Stockholm alltså kan anses vara trygga så utgör den rotade kriminaliteten ett stort problem i framförallt de områden som polisen pekar ut som utsatta.

För Stockholm utgör återkommande skottlossningar på gator och torg – eller i extremfallen i matvarubutiker och på restauranger – ett påtagligt problem som i första hand påverkar tryggheten för de boende i utsatta områden, men som angår oss alla.

En förutsättning för att komma till rätta med komplexa problem är att förstå dem på djupet.

Därför beslöt vi oss för att fråga de berörda genom en undersökning, specialinriktad mot dem som faktiskt bor i utsatta områden. Svaren tecknar en mångfacetterad bild. Dels av grannsämja, trivsel och närhet till natur. Dels av ett påtagligt missnöje med kriminella gäng, otrygghet och ett samhälle som inte förmår engagera sig tillräckligt starkt.

När man ber de boende beskriva hur utvecklingen har varit i de utsatta bostadsområdena under de senaste fem åren så framkommer en förhållandevis negativ bild. I merparten av de företeelser som vi frågade efter upplever de boende att utvecklingen stått och stampat – att det varken blivit bättre eller sämre under de senaste åren. Inte i något avseende anser man att utvecklingen varit direkt positiv. Polisens arbete får godkänt – snittvärde drygt 3 av 5 – samtidigt som kriminalitetens utveckling är en av de företeelser som flest är missnöjda med.

Avseende hur människor upplever tryggheten framträder en stor skillnad mellan dag- respektive kvällstid samt hur kvinnor och män ser på den egna tryggheten. Under dagtid känner nio procent sig otrygga i bostadsområdet, en siffra som växer avsevärt på kvälls- och nattetid. Då upplever omkring var tredje tillfrågad person i undersökningen otrygghet i sitt bostadsområde.

På dagtid upplever kvinnor och män sina områden på samma sätt, men så snart mörkret faller på uppstår en uppenbar skillnad där 41 procent av kvinnorna upplever otrygghet jämfört med 26 procent av männen. Vi menar att dessa nya undersökningresultat avseende otrygghet måste tas på största allvar. Konkret innebär det att stora grupper bland de 260 000 boende i utsatta områden får sin frihet inskränkt av rädsla för kriminalitet. Det påverkar såväl individen på det personliga planet som staden i sin helhet negativt.

För att motverka kriminaliteten och öka tryggheten har ett antal förslag förekommit i den politiska debatten det senaste året. I vår undersökning lät vi de svarande själva uttala sig om dessa.

Förslagen bedömdes på en femgradig skala där 1 är lägsta betyg och 5 är det högsta:

82 procent anser att det vore bra eller mycket bra med fler poliser på gator och torg i områden med hög brottslighet. Det är det högst uppmätta värdet i hela undersökningen och i princip alla svarande har en bestämd uppfattning i frågan. Endast en procent avstod från att svara.

71 procent anser att det vore bra eller mycket bra om det monteras upp fler övervakningskameror i områden där brottsligheten är hög. Detta förslag är särskilt populärt bland äldre svarande, där 86 procent av de svarande som är 65 år eller äldre bedömer förslaget som bra eller mycket bra. Motsvarande siffra i den yngsta åldersgruppen, 18–25 år, är 57 procent. 59 procent anser att längre straff för kriminella är ett bra eller mycket bra förslag.

Rapportens undersökningsdel är som helhet väldigt tydlig: kriminaliteten i de utsatta områdena anses vara omfattande. Många uppger att de både ser och hör vad som pågår. Avsaknaden av synlig polis anses vara en förklaring till varför kriminaliteten kan ske så öppet. Ändå är det långt ifrån alla som själva drabbas av brottslighet och de allra flesta uppger att de kan leva ett trivsamt liv parallellt med och utan någon direkt relation till de kriminella grupperna. Även om rapporten visar att många boende i utsatta områden på olika sätt trivs där de bor finns ändå en stark upplevelse av otrygghet i närmiljön, att man får sin fria rörlighet begränsad av kriminella och att brottsligheten tillåtits förvärras under de senaste fem åren. Därför finns det ett stort stöd från boende i utsatta områden att ta till tuffa och offensiva insatser mot gängkriminalitet och droghandel liksom mot småbrottslighet.

Man brukar säga att ett samhälle inte är bättre än hur man tar hand om sina svagaste medborgare. Samma resonemang går att applicera på trygghetsfrågorna. Ett land och en stad är inte tryggare och säkrare än sina mest utsatta områden.

Genom att fråga de som själva bor i utsatta områden har vi fått ta del av många intressanta insikter som kan användas för att formulera förslag som tar itu med otryggheten och osäkerheten. Slutsatsen från undersökningen är att det finns ett stöd modiga reformer. Regeringen bör kunna agera med än mer handlingskraft och våga tänka nytt för att komma tillrätta med den bristande tryggheten och säkerheten. Detta är ett måste från såväl ett samhälls- som näringslivsperspektiv. Det är bråttom, men med nya perspektiv kombinerat med hårt och uthålligt arbete kan vi lyckas.

Andreas Hatzigeorgiou, vd, Stockholms Handelskammare
Ahmed Abdirahman, näringspolitisk expert, Stockholms Handelskammare " "

"Bakgrund. Undersökningen

500 myndiga personer boende i områden i Stockholms län som polisen definierar som utsatta har intervjuats. Det handlar om geografiska områden med låg socioekonomisk status där kriminella har en inverkan på lokalsamhället.

Intervjuerna genomfördes endast på svenska. Ett mindre antal personer tackade nej till att delta på grund av språksvårigheter. Vi bedömer dock inte att detta påverkar resultaten i undersökningen särskilt mycket.

Svarsfrekvensen i undersökningen är 9,3 procent och merparten av bortfallet – alltså de som kontaktades men ej deltog i undersökningen – är personer som man inte alls nådde fram till, exempelvis till följd av felaktigt telefonnummer.

Svarsfrekvensen är generellt låg i en målgrupp som denna. En liknande undersökning genomfördes våren 2018 av Novus för The Global Village/Järvaveckan. Den undersökningen hade samma nivå på svarsfrekvens och bortfall, och det är svårt att tänka sig någon för denna studie realistisk genomförandemetod som kan ge en högre svarsfrekvens.

Analysföretaget Argument AB ansvarade för studien och den resultatanalys som ligger till grund för rapporten. För genomförande av telefonintervjuerna anlätades PFM Research AB. "

" Trots brottsmisstankar – svenska pensionsmiljarder kvar i bolaget

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Svenska bank- och pensionsfonder har över 5 miljarder kronor investerade i bolaget. Ingen vill sälja sitt innehav.

– Vi inväntar fortfarande resultatet från den pågående förundersökningen, säger Ulrika Danielson, chef för kommunikation och hållbarhet på Andra AP-fonden.

Svenska bank- och pensionsfonder äger över 5 procent av aktierna i Lundin Petroleum, till ett värde av 5,3 miljarder kronor.

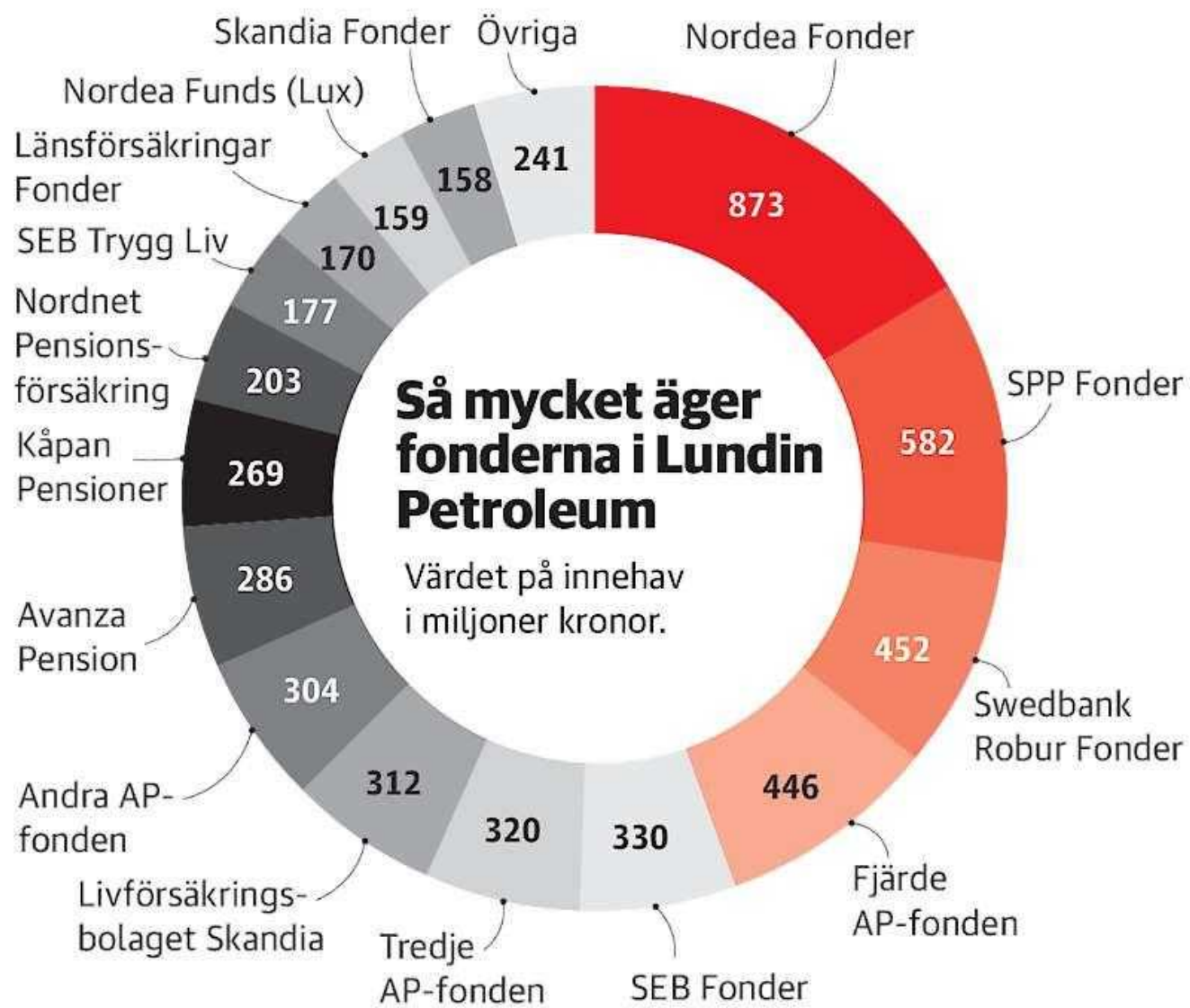
Samtliga sex företrädare för banker, fonder och pensionsfonder som DN varit i kontakt med svarar att de nya uppgifterna, som redovisas här ovan, är "allvarliga" eller "bekymmersamma", men ingen har för avsikt att sälja sina aktier i bolaget.

Ulrika Danielson, chef för kommunikation och hållbarhet på Andra AP-fonden:

– Det är naturligtvis bekymmersamt att ledande företrädare för bolaget misstänks för dessa brott. Vi ser allvarligt på anklagelserna och kommer att följa dessa rättsprocesser noggrant. Vi inväntar fortfarande resultatet från den pågående förundersökningen från den internationella åklagarkammaren i Sverige, säger Danielsson och tillägger:

– I enlighet med Andra AP-fondens ägarpolicy så förväntar vi oss att bolag arbetar i enlighet med gällande lagar och det ramverk som beskrivs i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Peter Lundkvist, senior strateg och chef för bolagsstyrning vid Tredje AP-fonden:

– Tredje AP-fonden ser allvarligt på de misstankar om medhjälp till grovt folkrättsbrott i Sudan som riktats mot ledande personer i Lundin Petroleum. Detsamma gäller misstankarna om anstiftan till övergrepp i rättssak. Åklagarens förundersökning om medhjälp till grovt folkrättsbrott har pågått under lång tid och det är ännu inte klart om, och i så fall när, åtal kommer att väckas. Tredje AP-fonden har löpande dialog med bolaget omkring dessa frågor.

Kommer ni som ägare agera på något sätt med anledning av de nya uppgifterna?

– Som alltid så pratar vi med bolaget om situationen. Vi följer givetvis utvecklingen men har ingen insyn i det utredningsarbete som pågår utan vi inväntar den rättsliga processen.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se "

"Fakta. Tusentals döda och på flykt

2010 släppte frivilligorganisationen European coalition on oil in Sudan, ECOS, som stöds av 50 europeiska människorättsorganisationer, rapporten "Unpaid debt", obetald skuld. Den bygger på satellitbilder, vittnesmål från drabbade, och rapporter från bland andra FN, Human rights watch, Amnesty, och drar slutsatsen att oljebolagets verksamhet bidragit till att 12 000 dött och 160 000 tvingats på flykt.

Rapporten lade grunden till förundersökningen mot Lundin. "

" Partiledarkandidater på valturné

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Två eller tre kandidater till partiledarposten skickas ut på turné i landet i början av juni. Så ser valberedningens plan ut för hur Jan Björklunds efterträdare ska väljas. Målet är att Liberalernas nya ledare ska kunna visa upp sig i Almedalen.

Enligt valberedningens ordförande Olle Schmidt ska partiledarvalet ske på ett extra landsmöte som hålls den 28 eller 29 juni.

– Vi tror att vi klarar det tidsmässigt. Vi tycker att det väger tungt att den nya partiledaren deltar i Almedalen och hinner bli varm i kläderna inför höstens budgetförhandlingar, säger Olle Schmidt.

Det valberedningen vill undvika är att partiledarvalet inkräktar på Liberalernas kampanj inför EU-valet som hålls den 26 maj. För att lyckas med det kommer man att sondera inom partiet efter tänkbara kandidater under april, sedan blir det en paus i processen under maj. Först efter EU-valet kontakter valberedningen de kandidater som tycks ha störst stöd i partiet och offentliggör namnen.

– Vi utgår i den här skissen från att det blir flera namn, säger Olle Schmidt.

Sedan ska hearings hållas mellan den 3 och 10 juni där kandidaterna får presentera sig och svara på frågor. Tänka platser är Malmö, Göteborg, Stockholm och Sundsvall. Därefter kan länsförbunden inkomma med åsikter om viken kandidat man föredrar och utifrån svaren vaskar valberedningen fram det namn som föreslås på det extra landsmötet i slutet av juni.

Redan nu har Olle Schmidt ett besked som är till besvikelse för många inom Liberalerna.

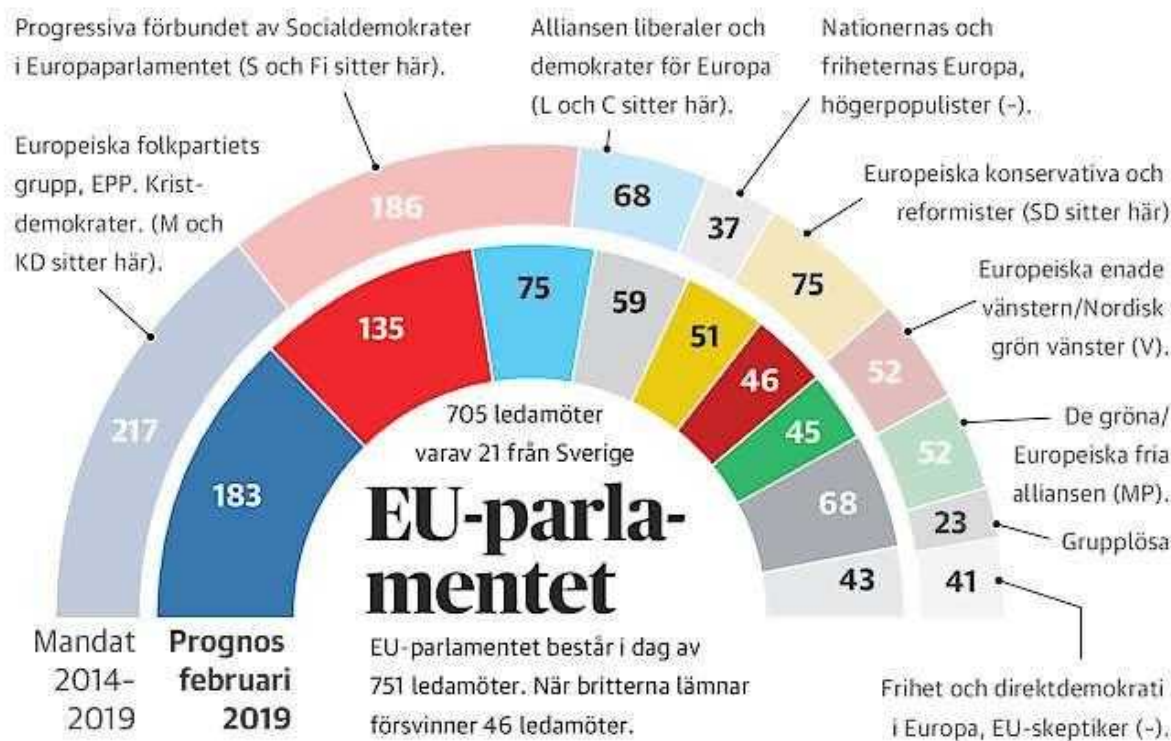
– Jag har varit tydlig mot mina partivänner med att Cecilia Malmström inte står till förfogande. Jag har pratat med henne och det är ett riktigt nej. Det har jag varit noga med att påpeka och att hälsa från henne, säger Olle Schmidt.

Hans Rosén hans.rosen@dn.se "

Så många ledamöter beräknas de olika grupperna få i EU-parlamentet enligt de senaste mätningarna

(Enligt februariprognosen) Källa: EU-parlamentet

Källa: Europaparlamentet
Grafik: DN

De 21 svenska parlamentarikerna skulle hamna i dessa grupper

Grupper i EU-parlamentet som inte skulle få några svenska mandat

De gröna/Europeiska fria alliansen, Frihet och direktdemokrati i Europa, Nationernas och friheternas Europa och Grupplosa.

" Dyster mätning för svenska partier

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

De svenska liberalerna och miljöpartisterna skulle åka ur EU-parlamentet om det var val i dag. Samma sak med Feministiskt initiativ.

När Europaparlamentet presenterar sin första opinionsmätning inför EU-valet i maj slår Brexit igenom i siffrorna. De partigrupper i parlamentet som har många brittiska ledamöter får också se stora minskningar. Till exempel socialdemokraterna (Labour), gröna (Green Party) och konservativa (Tories).

På europeisk nivå väntas antalet liberala ledamöter öka liksom de på högerkanten, särskilt tyska AFD, italienska Lega och franska Nationell samling (Marine Le Pens parti).

Opinionsmätningen visar att italienska Lega, med Matteo Salvini som ledare, kan bli parlamentets näst största parti med 27 ledamöter. Bara tyska CDU, där Angela Merkel nyligen avgick som partiledare, har fler med sina 29 ledamöter.

Hur fördelningen blir mellan de politiska grupperingarna är ännu högst osäkert.

Till exempel ingår inte Emmanuel Macrons En Marche i någon gruppering, utan är klassificerad i gruppen övriga. Dessutom har italienska Femstjärnerörelsen flaggat för att lämna sin högerpopulistiska grupp för att bilda en helt ny partigrupp med likasinnade.

På svensk nivå är opinionsmätningen en dyster läsning för MP, L och Fi, som alla skulle åka ur parlamentet om det var val i dag. Med färre svenska partier skulle de 21 mandaten som är reserverat för Sverige göra att samtliga de kvarvarande partierna ökar. SD skulle gå från två

till fyra ledamöter medan KD, C och V alla skulle gå från en till två ledamöter.

Moderaterna och Socialdemokraterna skulle få ytterligare en ledamot vardera och där S blir flest med sju stycken.

Europavalet har historiskt bjudit på många överraskningar där nya partier som Junilistan och Piratpartiet blivit invalda. I EU-parlamentets egen prognos finns inga tecken på att ett nytt parti kan slå sig in, men valet är först den 26 maj.

Dagens opinionsmätning bygger på mätningar som gjorts de senaste två veckorna i EU:s kvarvarande 27 medlemsstater. Nästa opinionsmätning presenteras om två veckor.

Pia Gripenberg "

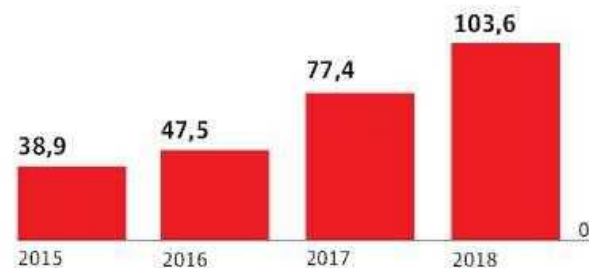
"Det handlar inte om att stödja Centerpartiet hemma i Sverige, definitivt inte.

Tidigare EU-parlamentarikern Marit Paulsen (L) ger oväntat sitt stöd till Centerns Fredrick Federley i det kommande EU-parlamentsvalet i maj. Men understryker att stödet är begränsat, skriver Sveriges Radio.
TT "

Resultat från avslutade utredningar inom assistansersättning

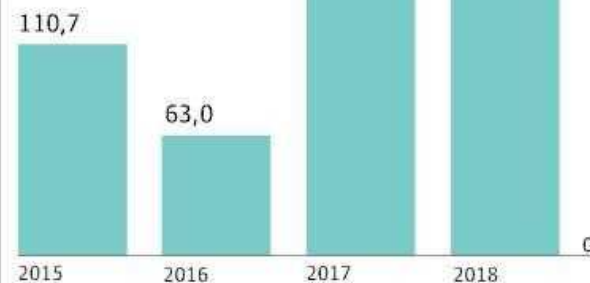
Återkrav/Skadestånd

(Miljoner kronor)

Förhindrade felaktiga utbetalningar

(Miljoner kronor)

Grafik: DN Källa: Försäkringskassan

Antal avslutade utredningar	621	623	851	1 314
Antal åtgärder	83	94	171	233
Antal polis-anmälningar	38	32	86	184
	2015	2016	2017	2018

" Samtal till Vårdguiden fanns på nätet

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Inspelningar från miljontals samtal till 1177 Vårdguiden har legat helt öppna som ljudfiler på en oskyddad webbserver, rapporterar Computer Sweden. Samtalen är sekretessbelagda enligt lag.

Materialet omfattar 2,7 miljoner samtal under totalt cirka 170 000 timmar sedan 2013 till vårdentreprenören Medicall – som tar emot samtal från regionerna Stockholm, Södermanland och Värmland – och som alla uppges kunna lyssna på eller ladda ner på nätet.

Via den öppna webbservern har Computer Sweden lyssnat på några samtal. De innehåller väldigt känsliga uppgifter för den personliga integriteten om sjukdomar och krämpor som de vårdbehövande ber om råd kring.

TT "

" Tio anmälda för miljonfusk med assistentersättning

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Tio personer med kopplingar till ett assistansbolag i Stockholm har polisanmälts, misstänkta för grov ekonomisk brottslighet. En av bolagets brukare bodde i själva verket i Peru – medan assistenterna hade helt andra jobb.

Förra året krävde Försäkringskassan tillbaka drygt 103 miljoner kronor från oseriösa anordnare av personlig assistans. Det var rekord – 26 miljoner mer än året innan. Samtidigt stoppade Försäkringskassan alla utbetalningar till sex olika bolag under 2018 och förhindrade därmed felaktiga utbetalningar på 170 miljoner kronor. Sammantaget gjordes 184 polisanmälningar om misstänkt brottslighet.

– Vi har satsat på att öka träffsäkerheten i våra kontroller sedan ett par år, säger Linus Nordenskar, nationell försäkringssamordnare på Försäkringskassan.

Myndigheten har skruvat åt tumskruvorna på flera plan. I förebyggande syfte infördes lämplighetsprövning av bolagen innan de kunde dra i gång verksamhet samt efterskottsbetalning (bolagen fick betalt först efter att man redovisat antal arbetade timmar) för ett par år sedan.

Men jakten på fuskare och brottsliga upplägg fortsätter. För ett drygt halvår sedan ökade man antalet automatiserade kontroller då ett nytt it-system infördes efter sommaren 2018.

Varje år betalar Försäkringskassan ut närmare 30 miljarder kronor till de runt 1 200 bolag som ägnar sig åt personlig assistans. Ungefär 15 000 individer har rätt till assistansen. Fusket uppgår årligen till uppskattningsvis till minst tre miljarder kronor.

– Även om andelen bolag som ägnar sig åt brottsliga upplägg är litet, så handlar det om extremt mycket pengar, säger Linus Nordenskär. I år kommer sannolikt ännu fler bolag att upptäckas och misstänkas för brottsliga upplägg eller andra oegentligheter. Efter bara en och en halv månad har Försäkringskassan redan stoppat utbetalningarna till fem olika bolag – tre av dem med bas i Stockholm och två i Göteborg. 64 brukare är berörda.

– Det är uppenbart att det i det här fallen handlar om organiserade, kriminella upplägg av bolagen. Brukarna kan ha fått assistans av olika kvalitet, men anordnare och ibland även gode män har varit med och sett till att pengarna inte gått till avsedd assistans, säger Linus Nordenskär.

Det fall där man nu polisanmält tio personer – nio assistenter och en god man – handlar om en brukare som under många år i själva verket bott i Peru. Kring brukaren har funnits ett upplägg med en rad olika assistenter som inte har arbetat över huvud taget. Försäkringskassan kallar dem ”pappersassistenter”.

– De lånar ut sina identiteter, skriver på tidsräkningar som sedan godkänns av den gode mannen. Kanske får de en liten ersättning för att de lånat ut sina namn och personnummer, säger Linus Nordenskär.

Det var Försäkringskassan själv som började ana oråd efter ett hembesök hos brukaren under 2017. Personen hade ingen egen säng, lägenheten var full av flyttkartonger och det verkade ”obebott”. Den gode mannen var en nära anhörig – ett faktum som Försäkringskassan historiskt identifierat som en ökad riskfaktor för fusk.

Försäkringskassan saknar egna möjligheter att spana, men kunde efter kontroller med passregister, ambassader och bankutdrag konstatera att brukaren sedan länge inte länge inte bott i Sverige och att de uppgivna assistenterna i själva verket arbetade med andra saker. Återkravet på assistenter uppgår i dag till 12 miljoner kronor.

Bolaget som ligger bakom är baserat i Stockholm och omsätter knappt 100 miljoner kronor. Det har 42 brukare. När bolaget nu får alla sina utbetalningar från Försäkringskassan indragna betalas pengarna i stället ut direkt till den enskilde som får anlita ett nytt bolag eller kommunen för den assistens den har rätt till.

De övriga fallen handlar om betydligt mindre bolag som bara har upp till 14 brukare, eller kunder, om man så vill.

I ett av fallen har man haft anställda utan arbets- och uppehållstillstånd, vilket gör att man kan misstänka att det inte har betalats någon skatt.

I ett annat handlar det om enligt Försäkringskassan uppenbara bulvanförhållanden; bakom de personer som står som ansvariga på alla papper står i själva verket tidigare straffade personer som bedömts olämpliga att bedriva personlig assistans.

I ett tredje fall har man, förutom stora brister i själva utförandet av assistansen, upptäckt att över en halv miljon kronor slussats vidare till ett dotterbolag i spa-branschen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

" Fakta. Fuskande bolag som stoppats

Sedan juni 2016 fram till dags dato har totalt 34 bolag med över 500 brukare som kunder stoppats av Försäkringskassan. Sammantaget handlar det om stoppade utbetalningar på en miljard kronor. Pengarna har betalats ut till brukarna i stället för till de oseriösa bolagen.

Grovt sett har två olika brottsupplägg identifierats:

1 Fall där brukaren simulerat eller kraftigt överdrivit sina hjälpbehov och någon rätt till assistansersättning över huvud taget inte finns eller är kraftigt mindre än vad som erhållits.

2 Fall där brukaren har rätt till assistansersättning, men där assistansen inte lämnats i enlighet med vad som har uppgivits i tidsredovisningar och räkningar.

När Försäkringskassan 2017 frågade samtliga handläggare inom assistentersättningen om hur stor del av den redovisade tiden som redovisas genomförts i praktiken uppskattade handläggarna det till 80 procent. Det innebär att deras bedömning är att cirka 20 procent av de timmar som utbetalas aldrig har utförts och utbetalning skett felaktigt. Källa: Försäkringskassan, Socialdepartementet

Fakta. Så vill FK komma åt fuskarna

Någon form av elektronisk tidsredovisning som stärker kontrollen av att assistansen faktiskt utförs i korrekt omfattning och att assistenterna är på plats och tillsammans med brukaren.

Laglig möjlighet att begära bankuppgifter vid misstanke om att så kallade "pappersassistenter" betalar tillbaka delar av den lön som de fått utbetald.

Större tillgång till polisens resurser i form av spaning och i vissa fall även hemliga tvångsmedel så som telefonavlyssning. "

" Hamnarbetarna avfärdar medlarnas bud

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Hamnarbetarförbundet avfärdar medlarnas bud i den pågående hamnkonflikten. Beslutet är fattat av en enig förbundsstyrelse, säger ledamoten Erik Helgeson till Sveriges Radio Ekot.

Punktstrejkerna som pågår i ett tiotal hamnar fortsätter, och kan komma att utökas med fler stridsåtgärder, enligt förbundet. De första strejkerna till följd av konflikten inleddes den 23 januari.

TT "

”Hade vi valt att slå med batongen hade det eskalerat”

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

"På senare år har polisen lagt om taktiken vid större händelser som demonstrationer och fotbollsmatcher. I stället för att förlita sig på hjälmar, sköldar och batonger försöker man arbeta med dialog.

– Det handlar om att så långt det bara går jobba utan våldsanvändning, säger Fredrik Brokopp, en av de poliser som fått specialutbildning i taktiken.

Polisen och vi

Del 1.

Under senare år har i snitt tre personer per år dödats av polisens skott. Handlar det om ett tuffare klimat med hårdare kriminalitet? Vilken roll spelar polisens attityder och utbildning?

Hemmalagets supportrar satt på sin pub i Helsingborg. Motståndarlaget Gais supportrar hoppade av sin buss alldeles i närheten.

– Som vanligt ska det alltid tuffas och skrikas lite extra. Sedan märker man ganska snabbt när någonting är på gång säger polisen Fredrik Brokopp som är specialutbildad för att hantera folksamlingar. Plötsligt rusade supportrarna från Göteborg mot Helsingborgssupportrarna. I stället för att som förr försöka stoppa varenda en släppte polisen igenom det fåtal som verkligen ville springa. Polismännen på plats koncentrerade sig i stället på att prata med dem som stod kvar och tvekade.

Det ledde till att de som sprang efter en stund vände sig om och snopet upptäckte att de var ensamma. Då lommade de tillbaka på eget initiativ.

– Det har blivit lite av en prestigegrej för oss att kunna jobba i så stor utsträckning som möjligt, och så långt det bara går, utan våldsanvändning, säger Fredrik Brokopp.

För att inte låta sig dras med i en upptrissad stämning ska poliserna vara proaktiva, veta precis vad som väntar, men också ha en tydlig plan för hur man ska lugna ned situationen.

– I stället för att jobba med batongen mot dem som vill bråka så jobbar vi i stället muntligt mot de mer tveksamma.

Fredrik Brokopp är polisinspektör i Helsingborg men har just nu ett fackligt förtroendeuppdrag på heltid. För att behålla kontakten med polisvardagen ingår han i en grupp poliser som kallas in vid större publika evenemang som demonstrationer eller fotbollsmatcher – så kallade särskilda händelser.

Polisgruppen har fått utbildning i en metod som kallas SPT, särskild polistaktik. Den har sin grund i erfarenheterna efter EU-toppmötet i Göteborg 2001 som urartade i kravaller.

Idén bakom SPT är att genom dialog och kommunikation slippa att tvingas använda våld.

– En av förutsättningarna är att vi måste vara mer kommunikativa. Grunden ska inte vara att man har hjälmen på sig, visiret nere och skölden i handen, säger Fredrik Brokopp.

De här poliserna har en lite annan uniform som vid behov ger plats för ett kroppsskydd under. I övrigt är tanken att de kommunikativa poliserna i princip ska vara oskyddade.

– Hjälmen lämnar vi i bussen. Om situationen trappas upp så är tanken att vi ska växla ut oss mot andra poliser som hållit sig i bakgrunden. Vi kan bibehålla en fortsatt dialog någon annanstans.

Vad finns det för grundknep för att lyckas med kommunikationen?

– Just att försöka vara så kommunikativa som möjligt, men samtidigt gränssättande och tydliga med vad vi kommer att ingripa emot så att alla har det klart för sig. Då blir ett ingripande legitimt.

Fredrik Brokopp säger att det förekommit en del kritik mot metoden internt – som att polisen inte ”ska gå omkring och bara prata”. Därför understryker han att ingripanden självklart ska göras när det befogat och att man inte ska se mellan fingrarna när det gäller sådana händelser.

– Sedan kan man fundera över om det är värt att lägga en massa energi på att någon ställer sig och kissar på väg till en fotbollsmatch. Det är kanske inte det vi väljer att fokusera på i det här sammanhanget. Det handlar om att hitta rätt nivå.

I dag ingår Fredrik Brokopp i en grupp om drygt 50 poliser med SPT-utbildning i Region Syd. Det är ett slags parallellorganisation till den ordinarie polisverksamheten.

I samband med fotbollsmatcher ska den grupp som Fredrik Brokopp ingår i primärt hantera de gästande supportrarna. Senast i torsdags arbetade Fredrik och hans kollegor i samband med fotbollsmatchen mellan Malmö FF och brittiska Chelsea i Malmö.

– Det var en väldigt snäll tillställning ur ett polisiärt perspektiv. Jag pratade med två äldre damer som rest hit för att se matchen. De hade besökt flera länder i Europa för att se sitt lag och var väldigt imponerade över bemötandet från den svenska polisen. Sådan feedback har vi också fått från andra utländska supportrar, säger han.

Men även en lugn tillställning kan snabbt blossa upp. Fredrik Brokopp berättar om när han var kommenderad till Östersund när hemmalaget mötte det turkiska fotbollslaget Galatasaray i sitt Europa league-kval sommaren 2017.

Staden hade satt upp flaggor längs gågatan med Galatasarays klubbmärke. Supporterföreningen i Östersund hade erbjudit sin egen pub till de turkiska supportrarna.

– Det var väldigt lugnt och stilla. När vi skulle gå upp till arenan så köpte några av de turkiska supportrarna storpack med rosor och delade ut till folk de mötte för att de hade blivit så väl omhändertagna.

Men plötsligt under matchen sprang två personer in på planen med någon form av pro-kurdisk flagga.

– Det var som att trycka på en knapp. Folk blev som tokiga. En av männen fördes ut genom Galatasarays ståplatsläktare och det blev ett enormt tryck.

Polisen arbetade enligt sin taktik – att komma nära och försöka prata personerna till rätta, att identifiera individer bland supportrarna som kunde ha en lugnande effekt på sina kamrater och få dem att backa.

– Ofta finns ju de goda supportrarna och det är deras inställning som ska vara den primära. Vi ska inte lägga allt fokus på det fåtal som ”fular ut sig” som vi brukar säga.

– Hade vi i stället valt att slå med batongen på den som stod främst, då hade det eskalerat, säger Fredrik Brokopp.

En viktig aspekt av taktiken, menar Fredrik Brokopp, är att polisen måste bli tydligare med att försöka avdramatisera sin närvaro vid folksamlingar. Söka kontakt, prata. Samtidigt är det alltså viktigt att vara förutsägbara och förklara vad som kommer att hända om någon inte gör som polisen säger. Och händer det ändå, gäller det även där att hålla sig till taktiken.

– Ingripanden väcker alltid starka känslor. Då gäller det att de övriga poliserna fortsätter att kommunicera och berättar varför en person har omhändertagits, i stället för att försöka trycka tillbaka.

Vilka poliser är det som tas ut till den här verksamheten?

– Man brukar vilja ha poliser som har några års erfarenhet. Man kan inte komma och vara helt grön. Konkurrenten om de här platserna har gjort att det på vissa håll är betydligt mer erfarna kollegor som tas ut. Fredrik Brokopp menar att polisen har mycket att vinna på att generellt tänka över sina attityder och sitt beteende i vardagliga situationer. Efter

en kontroll av en person som inte ger något, är det till exempel viktigt att förklara varför kontrollen gjordes och kanske be om ursäkt för att man tagit upp personens tid.

– Jag tror att vi alltför många gånger hoppar över den delen. Då står den här individen kvar med sina frågor och funderar över vad det var som hände.

Samtidigt understryker han att poliser påverkas av ett alltmer bistert klimat där kollegor utsätts för både hot och våld. Det påverkar säkert och gör att poliser blir mer försiktiga och har ett högre säkerhetstänk, som kan göra att kommunikationen brister.

– Det gäller att hitta en balans, för vi ska aldrig tumma på vår trygghet och vår säkerhet, säger han.

Vad har SPT lett till för positivt resultat?

– Vi kan jobba med en mindre polisiär resurs, vilket gör att vi kan lägga de resurserna på annat. Vi har fått väldigt positiv feedback från alla parter. Här har polismyndigheten verkligen tagit ett ansvar för att få en positiv utveckling, säger han.

Är det här arbetssättet något man kan dra nytta av inom andra delar av polisen?

– Generellt skulle jag nog vilja säga att ju längre du som polis klarar av att hålla huvudet hyfsat kallt desto bättre är det ju. Men sedan är det extremt viktigt att förstå att du i en relativt alldaglig situation kan tvingas växla upp och ingripa med skjutvapen, säger Fredrik Brokopp.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se"

"Fakta. Särskild polistaktik

Särskild polistaktik, SPT, utvecklades efter kaoset i samband med EU-toppmötet i Göteborg 2001. Den officiella utredning som gjordes efter

kravallerna visade på en rad brister i polisens insats. Detta ledde till en omprövning av polisens metoder vid större folksamlingar.

SPT baseras på forskning och ett danskt koncept. Taktiken går ut på att polisen ska arbeta förebyggande med kommunikation och dialog för att skapa förtroende och tillit. På så sätt vill man minska risken för konflikter snarare än att konfrontera folksamlingar med våld när det redan är för sent.

SPT är en parallellorganisation till den ordinarie polisverksamheten och finns i de tre storstadsregionerna. Poliser söker frivilligt till organisationen. De som antas får en specialutbildning.

Fakta. Fredrik Brokopp

Bor: Höganäs.

Ålder: 41 år.

Familj: Sambo och två barn.

Gör: Polisinspektör, fackligt förtroendevald i Polisförbundet på heltid.

Arbetar parallellt som SPT-polis.

Det bästa med att vara polis: Ett varierat yrke med många inriktningar men med den gemensamma nämnaren att du jobbar med människor och får möjligheten att göra skillnad. "

" Så utbildas polisen att behålla lugnet

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Genom en särskild taktik vill polisen minska risken för konfrontationer vid folksamlingar. – Om det är en spänd situation är det viktigt att vi kan behålla lugnet, säger poliskommissarie Lars-Gunnar Ekstrand, som utbildar i taktiken.

Efter Göteborgskravallerna vid EU-toppmötet och besöket från den dåvarande amerikanske presidenten George Bush 2001, inleddes ett förändringsarbete inom polisen för att ändra taktiken för hur man hanterar folksamlingar. Den officiella utredning som gjordes efter kravallerna hade visat på en rad brister i polisens insats vad gäller koordination, organisation, flexibilitet och dialog.

Baserat på forskning om hur man bättre kan hantera folksamlingar, samt ett koncept som byggde på erfarenheter från upplopp i Köpenhamn 1993, utarbetades även en särskild polistaktik, SPT, vid särskilda händelser som större demonstrationer och fotbollsmatcher. Genom åren har taktiken utvecklats och finlipats.

Den går ut på att polisen ska arbeta förebyggande med kommunikation och dialog för att skapa förtroende och tillit. På så sätt vill man minska risken för konflikter snarare än konfrontera folksamlingar med våld när det redan är för sent.

Poliskommissarie Lars-Gunnar Ekstrand i Göteborg har 30 år som polis bakom sig. Just nu planerar han kommenderingen inför den utsålda fotbollsmatchen mellan IFK Göteborg och Gais den 25 februari på Bravida arena.

Sedan många år är han handledare i särskild polistaktik.

– Om det är en spänd situation är det viktigt att vi poliser inte speglar oss i en upprörd folksamling utan att kunna behålla lugnet. Då är det lättare att fatta bra beslut, säger Lars-Gunnar Ekstrand.

Grunden i SPT är att man ska arbeta utifrån fyra konfliktreducerande principer: kunskap, underlättande, kommunikation och differentiering som alla är beroende av varandra.

Kunskap handlar om att lära känna de grupperingar man har att hantera. Som olika politiska organisationer i samband med demonstrationer, eller supportergrupper i samband med fotbollsmatcher.

– Vi ska också veta hur grupperna fungerar tillsammans, men utan att klumpa ihop dem. Det är där differentieringen kommer in. Bara för att tio bråkar kan man inte stänga inne 500, säger Lars-Gunnar Ekstrand. Vid en demonstration ska poliserna underlätta genom att reglera trafiken, visa vägen och skydda mot angrepp från åsiktsmotståndare med mera.

– Det vill säga att de grupperingar som finns i anslutning till demonstrationer eller fotbollsmatcher helst ska uppfatta polisens arbete som underlättande. Då är det lättare att tas med folk, säger Lars-Gunnar Ekstrand.

Kommunikation handlar framför allt om att polisen ska vara förutsägbar och berätta varför de gör som de gör.

Poliser söker själva till att få ingå i SPT-organisationen. De som antas får en specialutbildning på tolv dagar. De organiseras i mobila grupper om åtta poliser samlade i en större avdelning med cirka 35 poliser.

Under utbildningen får deltagarna fördjupa sig i vad de konfliktreducerande principerna står för. De får också titta på och analysera filmer från tidigare polisingripanden, med både goda och dåliga exempel, och fundera över vad som får motparten i konfrontationer att reagera. Om polisen agerar på ett visst sätt – vad leder det till hos motparten?

– Om något går snett är det viktigt att reflektera över om vi i polisen kan ha någon del i detta. Kan vi göra det bättre? säger utbildaren Lars-Gunnar Ekstrand.

På utbildningen får deltagarna även analysera sitt och motpartens mentala förhållningssätt och kommunikativa förhållningssätt i uppskruvade situationer.

– Det handlar om att inte låta stressen ta över. Om mottagarna är stressade och frustrerade så är de svårare att nå. Det är så mycket känslor inblandade, vi poliser ska ha en lugnande effekt. Därför reflekterar vi mycket över frågor som: Varför blir jag stressad? Hur kan jag hantera stressen? Det är inget hokus pokus. Vi har ett gediget utbildningsmaterial för detta, säger han.

Organisationen för särskild polistaktik finns i de tre storstadsregionerna. Utbildningen är något som poliser kan ha stor nytta av även i sitt arbete utanför de särskilda insatserna, menar Lars-Gunnar Ekstrand.

– De poliser som gått en SPT-utbildning blir även bättre poliser i sin vardag, säger han.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

"Fakta. Fem förutsättningar för en bra kommunikation som polis

1 Polisen upplevs som tillgänglig.

2 Polisens arbetssätt upplevs som legitimt.

3 Om tid finns, förklara före ett ingripande vad som ska hända eller efteråt varför det skedde.

4 Tänk på hur du ska få ut ditt budskap.

5 Gör dig synlig för att få uppmärksamhet. De flesta går dit polisen pekar.

" Tv-serie visar sårbarheten i strömlöst Sverige

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Det beskrivs som den största utmaningen för det högteknologiska Sverige: ett totalt elavbrott utan förvarning. Scenariot undersöks i tv-serien "Nedsläckt land". En av de stora utmaningarna är att kommunicera med varandra när allting slocknar. DN har talat med experterna som vet vad som väntar.

Förödelsen efter stormen Alfrida var stor. Det var början av januari och tiotusentals hushåll stod utan ström. Bland de svårast drabbade var bofasta i skärgården utanför Norrtälje, med avbrott i både el- och mobilnät.

Men var alla i säkerhet?

– Vi visste att många av de bofasta öborna är tuffa och förberedda.

Men det var olustigt att inte kunna ha kontakt, säger Eva Paulsén.

Hon, som till vardags arbetar med föräldraskapsstöd på kommunala

Trygg i Norrtälje, var en av dem som ryckte in: båtar kördes ut i skärgården, man klev i land på utvalda öar och började knacka dörr.

Lyckligtvis mådde de allra flesta bra. Många hade haft tillgång till ved, eldstäder och vatten. Och där ute finns gemenskap: man håller koll på varandra, som Paulsén uttrycker det.

– Men det som hade blivit en jättestress var att inte kunna ringa, att inte veta hur man skulle larma om situationen blev akut, säger Eva Paulsén. Vilket minne bär du med dig från de dagarna?

– Folks tacksamhet över att vi brydde oss, över att få information. Det var häftigt att få vara med i det arbetet.

Hur ska människor kommunicera med varandra i händelse av plötslig kris, där el- och telenät ligger nere? Den analoga hjälp som användes i

Norrtälje kan bli den enda möjliga vägen i ett högteknologiskt land som Sverige, där tillgången till el är avgörande för vardagen.

Om elen försvinner under en längre period riskerar det mesta att stanna i Sverige: lamporna slocknar, energi- och finanssystem kollapsar, vatten- och bensinpumpar slutar fungera och livsmedelsbutiker måste stänga. Samtidigt slås de normala sätten för att kommunicera ut: tele- nät och internet slutar snabbt att fungera, när basstationerna blir strömlösa.

Redan vid det korta avbrott som för några veckor sedan drabbade kunder till Tele2 och Comviq blev konsekvenserna tydliga. Inte minst eftersom flera trygghetslarm inte fungerade, och två äldre personer i Halland som ramlat kunde först inte få hjälp.

Scenariot och konsekvenserna av ett långvarigt elavbrott undersöks nu också i SVT:s nya experimentserie ”Nedsläckt land”, med premiär på i går, måndag.

En fiktiv solstorm slår ut elen under tolv dagar. Ömsom följs tio deltagare fördelade på två hus som oförberedda tvingas hantera situationen, ömsom undersöker serien vilken beredskap som finns hos myndigheter och verksamheter runt om i landet.

Två av deltagarna, Camilla Hallberg och Kalle Rosensköld, är entusiastiska när DN möter dem dagarna före premiären. Tillgången till mat och vatten stod ofta i fokus, men första gången som känslorna blev övermäktiga var vid insikten att hon inte kunde kontakta sina anhöriga, berättar Camilla Hallberg.

– Det gjorde ont på riktigt, även om vi visste att det var ett experiment, säger hon.

Kalle Rosensköld och fyra andra deltagare bodde i ett högteknologiskt hus, utrustat med allt ifrån röststyrning till digitala värmeregler.

Verktyg som direkt blev oanvändbara när strömmen slogs ut.

– Där skulle man kommunicera med en Google home, men den funktionen dör ju direkt, säger Kalle Rosensköld och ler.

Han berättar att han efter att programmet spelats har tänkt mycket på vilka skillnader det finns mellan stad och landsbygd.

– På landet, där hälsar alla och håller koll på varandra. Men i städer kan människor vara så extremt ensamma. När till och med grannarna är främlingar, vem pratar man med då? säger Kalle Rosensköld.

I broschyren ”Om krisen eller kriget kommer”, som i fjol gick ut till invånarna, står kommunikation med som en av fyra delar för hemberedskap, vid sidan av mat, vatten och värme. Anna Teljfors, kriskommunikatör på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, menar att problemen med kommunikation är bland det första vi kommer att drabbas av i händelse av kris.

– Förr talades det om ”information” i stället för ”kommunikation”. Det sågs då ofta som en rak kanal där myndigheter ska nå ut med information, men i dag handlar mycket också om det vi kommunicerar till varandra. Och det är egentligen det svåraste av allt, säger Anna Teljfors.

Peter Stenumgaard, forskningschef inom robust telekommunikation på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), stämmer in. Han upprepar ordet ”radio”. Apparaten kommer enligt honom att vara i princip lika viktig som nödproviant när tillgången till korrekt information blir essentiell.

– Är elnätet helt utslaget krävs i princip fysiska möten för den vanliga medborgaren, eftersom andra möjligheter snabbt blir oerhört begränsade. Med en batteri- eller vevdriven radion kan man åtminstone få in beredskapskanalen P4 för att få viktig information, säger Peter Stenumgaard.

Han pekar samtidigt på samhällets sårbarhet i händelse av krig eller olika typer av teknologiska angrepp. I ett sådant läge skulle det knappast vara osannolikt att främmande makt skulle ge sig på just el- och kommunikationsnät, menar han.

– Ett syfte är då att skapa förvirring kring vad som pågår, att se till att information som går ut är tvetydig och därmed få landets och dess invånares motståndsvilja att sjunka, säger han.

Både Anna Tejlfors och Peter Stenumgaard nämner att ”prepping-personer” i deras omgivning börjat kolla på möjliga alternativ för kommunikation. Han har kollegor som överväger att köpa kortvågsradioapparater. Hon berättar om vänner som redan införskaffat walkie-talkier.

– Man får tänka gammaldags och mekaniskt, som på 50-talet: anslagstavla, högtalarbilar, megafon och radio. Generellt handlar det om att inte förlita sig på sin mobiltelefon, säger Anna Tejlfors.

I första avsnittet av SVT:s ”Nedsläckt land” berättar Misse Wester, professor och expert på mänskliga relationer i kris, att det ofta krävs en startsträcka innan vi agerar i händelse av oförutsedda avbrott i vardagen: vi fortsätter med samma sysslor eftersom vi förväntar oss att situationen snart ska återgå till det normala.

Westers förstaval bland krisråden är betydelsen av samarbete med människor i den närmsta fysiska omgivningen. Oavsett tidigare relation skapas snabbt starka band mellan individer, något som är en viktig anledning till människors goda förmåga att överleva, säger Wester till DN.

– Diskussionen kring kriser och krig omgärdas ofta av snack kring olika ”hemligheter”, där de värsta preppingpersonerna får oförtjänt mycket utrymme samtidigt som det sprids myter om att människor skulle börja plundra eller slåss. Det är tråkigt, för människor beter sig nästan alltid väldigt bra.

Hon betonar, i en tid när det sprids mängder av råd och uppmaningar kring hur individer ska förbereda sig för kriser, att det är viktigt att hålla fokus på samhällets gemensamma motståndskraft. Det är den, och tillgången till en samlad plan B, som kommer att avgöra hur väl krissituationen klaras av.

– Å ena sidan driver vi digitaliseringen stenhårt, å andra sidan blir vi extremt sårbara om elen slås av, eller om vi drabbas av ett cyberangrepp. Även om individer vill kunna välja att ha kontanter eller fast telefoni så är det ofta inte möjligt. I systemet finns därför en inbyggd sårbarhet vi inte kan beskylla individer för.

På vilket sätt kan vi tänka annorlunda?

– Att ha redundans. Att som samhälle inte enbart förlita sig på att mobiltelefoner och internet ska fungera. Och myndigheter, som säkerligen har en plan B, kanske borde kommunicera även den. Det skulle nog minska oron, och det är en del av en demokrati, att ta hand om sina medborgare.

Dagarna före premiären av ”Nedsläckt land” har även SVT Nyheter publicerat en serie artiklar kring samhällets beredskap för längre strömavbrott. Den visar bland annat att en fjärdedel av 24 tillfrågade kommuner inte har särskilda trygghetspunkter där invånare exempelvis kan samlas för att få information.

Dryga månaden efter att stormen Alfrida klingat bort tänker också Eva Paulsén på Trygg i Norrtälje på hur viktigt det är med förberedelse inför kriser. Hon är samtidigt stolt över hur väl samarbetet fungerade: sjöräddningssällskap och sjövärnsskårer hjälpte till med att köra ut båtarna i skärgården, och människor med lokalkännedom prickade ut vilka öar som skulle prioriteras.

– Alla förstår nog att man kan agera ännu snabbare, men man upptäcker också hur mycket resurser som redan finns tillgängliga när alla hjälps åt, säger Eva Paulsén och fortsätter:

– Och om människor är förberedda kan det vara en så liten insats som gör stor skillnad. Vi träffade en äldre dam och frågade vad hon saknade mest: ”En power bank”, svarade hon. Det kunde vi lösa och bara det, att hon kunde starta sin telefon, skapade ett mycket större lugn.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se "

"Nedsläckt land".

SVT-serien hade premiär i går, måndag den 18 februari, i SVT1 samtidigt som alla delar släppts på SVT Play. Bygger på ett experiment som pågår under tolv dagar. Tio deltagare tror att de ska åka på semester, men förutsättningarna ändras helt när strömmen går och de måste klara sig utan el. I serien medverkar också experter och forskare från bland andra MSB, FOI och Lunds universitet.

Tips för oväntade avbrott.

Radio, driven av batteri, vev eller solceller.

Bilradio och laddare till mobiltelefonen att använda i bilen.

Extra mobiltelefon med lång batteritid. Se till att ha en extern laddare, exempelvis power bank, för smarta telefoner med kortare batteritid.

Walkie-talkie för att kommunicera mellan olika platser eller personer i din närhet.

Simkort till flera olika teleoperatörer. Om en operatör drabbas av störningar kan nätet fungera för andra. Se till att familjens medlemmar använder olika teleoperatörer i händelse av att en enskild operatör drabbas av störningar.

Papperslista med viktiga telefonnummer.

Ta kontakt med grannar och bekanta för att få eller utbyta information.

Källa: "Om krisen eller kriget kommer", MSB, PTS,

Energimyndigheten, FOI och Civilförsvarsförbundet.

Så nås du av information.

Sveriges Radio P4 är beredskapskanal och ger dig information om händelser, störningar och Viktigt meddelande till allmänheten (VMA).

Det är därför viktigt att känna till frekvensen som din lokala P4-station sänder ifrån.

VMA kan också gå ut via krisinformation.se och tv. Vid riktigt allvarliga händelser kan information också ges genom utomhusvarningssystemet, ofta kallat Hesa Fredrik.

Om telefonen fungerar kan SOS Alarm genom larmnumret 113 13 ge information om större olyckor och kriser. Din kommun ska vid extraordinära händelser också verka för att information till allmänheten samordnas, och du kan få information på speciella platser, på papper som delas ut eller genom att någon kommer hem till dig.

Källa: krisinformation.se, MSB, Civilförsvarsförbundet. "

" Bokföring. Vi kommer att fortsätta att slå vakt om bildningsidealet

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Tack vare en extern finansiering från den ideella stiftelsen Natur & Kultur har alla studenter vid Handelshögskolan i Stockholm möjlighet att delta i ett skönlitterärt initiativ under namnet SSE Literary agenda. Under ett läsår analyserar studenter sju skönlitterära romaner. Målet var att få 60 studenter att anmäla sig till det frivilliga initiativet.

Intresset visade sig dock vara betydligt större än så. Över 200 personer har valt att engagera sig.

Konstantin Lampou, docent och lärare i företagsekonomi, lovordar Handelshögskolans ambitioner att stärka bildning och kritiskt tänkande på skolan men är tveksam till vår litteratursatsning (DN 11/2). Lampou lyfter fem systemkritiska punkter om det företagsekonomiska ämnet och utbildningsväsendet i allmänhet, vilka dock har svag koppling till vår specifika litteratursatsning. Därtill ifrågasätter han medverkan från en av våra sponsorer, McKinsey & Co.

Att vi samarbetar med ett företag i det privata näringslivet som visat sig vara den mest attraktiva arbetsgivaren bland våra studenter 19 år i rad beror på den kulturbärande potential ett sådant företag har på våra studenter. Den som vill stärka bildningen i svenskt näringsliv borde rimligen se en sådan medverkan som positiv och inte avfärda den på grund av att företaget är ett amerikanskt konsultbolag.

En aspekt av kritiskt tänkande är att motstå frestelsen att se världen i falska dikotomier. Det finns till exempel ingen motsättning att läsa klassisk, samhällsvetenskaplig litteratur på egen hand och att läsa

samtida kvalitetslitteratur i grupp. Inte heller finns det en motsättning mellan att ge och bemöta saklig kritik av andra personer och att diskutera skönlitteratur i bokcirklar.

Litteraturen diskuteras på engelska i bokcirklar bestående av både svenska och internationella studenter där erfarenhetsutbyte och förmågan att se på litteraturen utifrån olika perspektiv är central.

Under läsåret 2018/2019 läser studenterna Johannes Anyuru, Kerstin Ekman, Mohsin Hamid, Theodor Kallifatides, Han Kang, Sofi Oksanen och Julie Otsuka. Min övertygelse är att den som får läsa dessa författare på ett självklart sätt begriper vilka läsupplevelser de kan få och hur vi i mötet med litteratur får bättre chanser att förstå oss själva och varandra.

Studenterna ges också möjlighet att möta författarna. Theodor Kallifatides gav ett välbesökt och uppskattat författarsamtal i hösta och nyligen gästades vi på Handelshögskolan av Johannes Anyuru. Genom ett samarbete med Internationell författarscen på Kulturhuset Stadsteatern kommer våra studenter framöver att kunna möta även utländska författare i skolans lokaler.

Vi är mycket glada för det. Vi kommer fortsatt att försvara och slå vakt om det klassiska bildningsidealet och tron på litteraturens kraft för att stärka studenternas förmåga till självreflektion, empati och kritiskt tänkande.

Läs fler artiklar om Handels och bildningen på dn.se

Erik Wikberg "

" S och M vill förlänga vaktutbildning

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Efter DN:s rapportering om incidenter med ordningsvakter vill Socialdemokraterna i Region Stockholm förlänga den i dag två veckor långa utbildningen. Partiet vill också utreda om ordningsvakterna ska anställas direkt av SL i stället för via vaktbolag. Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) motsätter sig en ny utredning – men är positiv till en förlängning av ordningsvaktsutbildningen.

Flera olika händelser där ordningsvakter har gjort kritiserade ingripanden i Stockholm har fått mycket uppmärksamhet den senaste tiden. Inte minst situationen där en gravid kvinna blev nertryckt på en bänk på Hötorgets tunnelbanestation den 31 januari har lett till starka reaktioner. Händelsen blev också en världsnyhet när bland annat BBC och New York Times rapporterade om situationen.

Socialdemokraterna i Region Stockholm vill nu att den utbildning som ordningsvakter måste genomgå ska förlängas för att förbättra vakternas förutsättningar i sin roll, berättar oppositionsregionrådet Jens Sjöström (S), som även sitter i både trafiknämnden och SL:s styrelse.

– Det var varit ett antal rapporteringar över tid där det har skapats en bild där vi kan konstatera att vi behöver skärpa kraven och kan göra mer från regionens sida än vi gör i dag. Det är inte bra med tveksamheter i förtroendet. Människor ska kunna känna sig trygga i kollektivtrafiken, säger han.

Inför tisdagens sammanträde för trafiknämnden har Socialdemokraterna därför sammanställt en skrivelse med ett antal förslag. Jens Sjöström berättar att regionen bör ta ansvar för att

ordningsvakter har den utbildning som krävs för att de ska kunna genomföra sina uppgifter på ett framgångsrikt sätt.

Ett av förslagen är därför att ”verka för att förlänga ordningsvaktsutbildningen samt säkra en obligatorisk och kvalitetssäkrad lämplighetsprövning”. Den i dag två veckor långa utbildningen som är en förutsättning för att få arbeta som ordningsvakt räcker enligt Jens Sjöström inte i dagsläget.

– Den utbildningen är väldigt, väldigt kort och man jobbar sedan med insatser som annars bara poliser har rätt att genomföra. Regionen kan här ställa krav på en förlängning av utbildningen. Och det måste också ställas mycket tuffare och hårdare krav på fortbildning, säger han. Hur lång borde utbildningen vara för att ge ordningsvakterna rätt kunskaper?

– Vi har inte rätt att avgöra hur lång den måste bli. Det får bli en diskussion mellan parterna som avgör det. Men det bör inkludera mer tid om bland annat värdegrund och normer.

Socialdemokraterna vill också utreda om det hade varit bättre om ordningsvakterna i Stockholms kollektivtrafik skulle vara direkt anställda av SL i stället för via olika vaktbolag. Utredningen skulle också undersöka om SL:s biljettkontroll och Trygghetscentralen borde bedrivas i egen regi, för bättre samordning mellan de tre funktionerna.

– Men innan man kan avgöra det bör man göra en saklig utredning. Det är viktigt och rimligt att genomföra en sådan utredning för att få frågan helt belyst, säger Jens Sjöström.

Kristoffer Tamsons (M), trafikregionråd och ordförande för SL, berättar att han är positiv till att Socialdemokraterna nu vill förlänga utbildningen för ordningsvakter.

– Det låter som musik i mina öron. Jag har själva drivit detta länge och kommer alltid att applådera när ett parti vaknar till liv i en fråga som är viktig som den här, säger han.

Han beskriver ett tilltagande behov av välutbildade ordningsvakter i kollektivtrafiken i takt med att våldet har ökat i vissa avseenden.

– I växande grad befinner vi oss i en förråad verklighet där utvecklingen går mot alltmer våldsamma händelser. Då är en förlängd utbildning hos ordningsvakter extremt viktig. Vi ska ligga på våra nationella beslutsfattare som ansvarar för polisen, men det kommer ju inte att räcka så vi måste se över vårt eget arbete inom regionen med detta, som redan resulterat i att vi i praktiken adderar en extra ordningsvaktsutbildning för de som jobbar i SL-trafiken, säger Kristoffer Tamsons.

Är du positiv även till förslaget om att utreda om ordningsvakterna bör vara anställda direkt av SL?

– Jag tror vi behöver handling och inte ytterligare en utredning nu.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Bredäng 08.06. Det värsta sociala snedsteget du kan göra är att försöka prata med en främling

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Stockholm är en enda stor snöstorm och bussen är sen som vanligt. Det är mer regel än undantag att den annars så fantastiska buss 153, som gör mig till en av få stockholmare som kan åka direkt från hemmet till jobbet utan ett enda byte, är sen. Ibland är det nästan som den vill retas när den står några hundra meter bort men ändå inom synhåll, utan att någonsin verka ha som plan att närma sig hållplatsen.

Det är då nervositeten infinner sig, inte för att jag ska komma för sent till jobbet utan för att någon av de andra väntande personerna ska börja prata med mig. Att småprata om hur bussen är sen är någonting jag gjort allt för att undvika sedan jag mitt i natten vid Danderyds sjukhus försökte verka socialt kompetent:

– Kommer bussen någon gång, hehe? sa jag i Danderydskylan till en kille som såg ut att vänta på samma försenade buss. Han tog ur hörlurarna, sa "va?", och jag skämdes något otroligt över att jag ens försökt låtsats veta hur man ska föra sig bland främlingar.

När jag nu står där och huttrar inser jag dock att en av de bästa sakerna med Stockholm är att jag faktiskt inte behöver oroa mig för att prata med någon – det värsta sociala snedsteget du kan göra är att försöka prata med en främling i morgonrusningen.

Bara några dagar senare blev jag tillsagd för att ha pratat med en vän på tunnelbanan tidigt på morgonen, och dagar efter det ber en man mig att sänka volymen än mer på mina redan relativt tysta hörlurar. Precis som det ska vara.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se "

" Hetsig debatt om höjda p-böter

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Stockholms kraftiga höjning av p-böterna den 1 mars sköts upp av ett oenigt fullmäktige. Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) anklagades för att höjningen bara ökar stadskassan inte trafik-säkerheten. – Det är sanslösa och orimliga höjningar av bagatell-förseelser, sade Jan Valeskog (S), oppositionsborgarråd.

Stockholms stad drog in 445 miljoner kronor i p-böter förra året. Med årets höjning räknar trafikkontoret med att intäkterna för felparkeringar landar på en halv miljard, 505 miljoner kronor.

Men oppositionen krävde på måndagens kommunfullmäktige att ärendet skickas tillbaka till trafiknämnden för ny granskning.

S, V och FI anser att de kraftiga höjningarna för mindre förseelser är orimliga och bara handlar om att få in mer pengar.

– Vi har inget emot att det kostar 1 300 kronor att parkera trafikfarligt, när det handlar om liv och död, men att det kostar 1 100 kronor för att ett däck hamnat utanför parkeringen är bagatellartat. Så små skillnader uppfattas inte som legitimt av stockholmarna, sade Jan Valeskog (S).

Högsta p-boten för trafikfarliga förseelser höjs till 1 300 kronor, trafikhindrande förseelser till 1 100 kronor och en obetald parkeringsavgift till 900 kronor. Avgiften höjs mest för lägre förseelser. – Det är inte rimligt att betala 1100 spänn för att komma fem minuter för sent till parkeringen. Det kan leva till sämre efterlevnad och snarare minska respekten för att parkera rätt. Om det handlar om att dra in mer pengar och inte om trafiksäkerhet, då är det riktigt illa, sade Rikard Warlenius (V).

Daniel Helldén (MP) försvarade höjningarna och ansåg tvärtom att de borde vara ännu högre.

– Vi hade velat höja maxavgiften ännu mer, men det får vi inte. Det gör att spannet inte blir så stort. Men förslaget ligger helt i linje med framkomlighetsstrategin att få bort felparkerade bilar. I dag är det billigare att ta böterna än att betala avgifter i flera parkeringszoner. Vår poäng är att få färre att göra fel. Att höja avgiften är ett sätt, sade Daniel Helldén.

Avgiftshöjningen som majoriteten står bakom kan klubbas tidigast vid nästa fullmäktige den 4 mars.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

"Fakta. De nya böterna

Trafikfarligt – höjs från 1 200 till 1 300 kronor. Gäller bland annat parkering på p-förbud, på handikapp-plats, för nära korsning, på cykel- eller gångbana, på stoppförbud och i bussfält.

Trafikstörande – höjs från 850 till 1 100 kronor. Gäller bland annat parkering utan giltig biljett, utan p-skiva, olovligt på laddplats, på lastplats och på huvudled.

Mindre trafikstörande – höjs från 750 till 900 kronor.

Intäkter av p-böter

Antal utfärdade p-böter:

2016 489 000

2017 470 000

2018 564 000

Felparkeringsintäkter, prognos:

2018 445 miljoner kronor

2019 505 miljoner kronor

Felparkeringskostnader, prognos:

2018 205 miljoner kronor

2019 209 miljoner kronor

Källa: Trafikförvaltningen "

" Tio sportlovstips för dig som blir kvar i stan

DN TISDAG 19 FEBRUARI 2019

Vad kan man göra på sportlovet i Stockholm? Du behöver inte åka långt för att hitta roliga saker att göra. Här är tio aktiviteter för dig som ska vara kvar i stan. Gör din egen film, gå på cirkusskola eller åk Vasaloppet inomhus.

Drop-in verkstad på Moderna museet

En aktivitet för både vuxna och barn. Här kan alla från fyra år och uppåt komma och pyssla på Moderna museets verkstad. Det börjar med en guidad visning av utställningen "Gilbert & George: The Great Exhibiton." Därefter kan alla som vill göra collage och annat pyssel i verkstaden. Alla barn har fri entré och får ta med sig en vuxen.

När: 26/2–2/3 kl. 12.00–16.00.

Var: Slupskjulsvägen 7–9.

Pris: Fri entré.

Fortnitepyssel på Spelmuseet

Kom och prova på både retrospel och nya spel, gå en tipspromenad och gör Fortnitepyssel. Passar för alla åldrar och barn under fem år går in gratis.

När: 23/2–3/3 kl. 10–16.

Var: Markvardsgatan 2.

Pris: 60 kronor i entré. Under fem år gratis.

Åk Hasaloppet, inomhus!

Utmana familjen på inomhusskidor när Nordiska museet anordnar Hasaloppet, det är som Vasaloppet fast inomhus och en lite kortare sträcka. Du kan även prova på curling och dansa loss på sportlovsdiscot på museets afterski. En gratis aktivitet som passar hela familjen.

När: 23/2–3/3 kl. 10.00–17.00.

Var: Nordiska museet. Djurgårdsvägen 6–16.

Pris: Fri entré.

Gör egen film på Naturhistoriska

Med hjälp av Stockholm Filmfestival Juniors filmpedagoger kan du som är 6–16 år göra din egen film. Genre väljer du själv och kläder som passar till det finns att låna. (Vill man inte gå på filmverkstaden finns det annat att undersöka på museet med fri entré till alla utställningar.)

När: 26–28/2 kl. 10.00–13.00, 14.00–17.00 (kom en kvart innan start.)

Var: Frescativägen 40.

Pris: 150 kronor per barn.

Liljevalchs vårsalong

Här kan du se alla möjliga konstiga, roliga och vackra konstverk. Konstnärer från hela Sverige som oftast är helt okända får ställa ut här, se till exempel Axel Österholms miniatyrer (bilden). Dessutom finns möjlighet att köpa konstverken om man vill.

När: Pågår till den 24/3. Måndag kl. 11–17, tis–tor 11–20, fre–sön 11–17.

Var: Djurgårdsvägen 60.

Pris: 80 kr för vuxna. Under 18 år gratis.

Sportlov på stadsbiblioteket

Under hela sportlovsveckan erbjuder stadsbiblioteket olika aktiviteter för barn mellan 3–12 år. Lyssna på sagostund, lerpyssla eller skapa din egen musik.

När: 25/2–1/3.

Var: Sveavägen 73.

Pris: Fri entré.

Bounce i Heron city

Kom och hoppa dig trött på trampolinparken Bounce. Här kan du prova på hoppstilar som Free Jump, X-park och Freerun. Öppet hela lovet. Passar för åldrarna två år och uppåt.

När: 25–28/2 kl. 10–20, 1/3 kl. 10–21, 2/3 kl. 9–21, 3/3 kl. 9–20.

Var: Heron city, Kungens kurva.

Pris: 150 kronor för en timme, 200 kronor för två timmar.

Familjebiljett kostar 450 kronor.

Åk skridskor i Hellasgården

En helt gratis och rolig aktivitet som hör sportlovet till. Dessutom kan du ta en paus på Hellasgårdens Sjökafé. Har du inga skridskor går det att hyra på plats.

När: Öppet hela lovet.

Var: Ältavägen 101 i Nacka.

Pris: Att hyra skridskor kostar 160 kronor/timmen.

Klättra i Telefonplan

Under tre dagar på Klättercentret i Telefonplan har du möjlighet att prova på. Klättra ensam eller i grupp i en och en halv timme. I priset ingår klättersede och skor.

När: 25/2–1/3.

Var: Tellusgången 22–24. Pris: 250 kronor.

Cirkusskola på Skansen

Spendera lovet på Skansen! Här finns en massa olika aktiviteter som passar alla. Du åka skridskor, grilla korv, åka spark och kälke eller prova på ponnyridning. Du som är frusen och vill vara inomhus kan lyssna på sagor i Bollnässtugan eller varför inte gå på cirkusskola. Varje söndag från och med sportlovet till och med april kan du som vill prova på cirkusskolan som Skansen anordnar. En aktivitet som varit uppskattad under flera år av barn i alla åldrar. Här får du chansen att bland annat gå på lina, jonglera med dukar, rocka rockring och klättra i tyg under ledning av riktiga cirkusinstruktörer. Hit kan du komma som total nybörjare.

– Vi har olika typer av svåra och lätta aktiviteter som passar alla barn, säger Anna Franzon, producent på Skansen.

Skolan håller till i Bragehallen där Skansen haft cirkusföreställningar i 45 år. Varje söndag hålls en föreställning där cirkusartisterna som uppträder är mellan 9 och 17 år, alla har gått eller går fortfarande på cirkusskolan. Mellan 11 och 16 är det drop-in på cirkusskolan med fri entré då är du välkommen in i värmen för att prova din balans och dina akrobatiska färdigheter.

– Detta brukar vara uppskattat av både barn och vuxna, som även dem är välkomna att delta, säger Anna Franzon.

När: 23/1–27/2 kl. 11–16.

Var: Skansen. Djurgårdssätten 49–51.

Pris: Inträde Skansen: barn 4–15 år 60 kronor, vuxna 125 kronor.

Cirkusföreställningen: barn 2–15 år 30 kronor vuxna 50 kronor.

Mathilda Ejefalk

mathilda.ejefalk@dn.se "

" Ledare: De eviga it-haverierna är en nationell katastrof

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Vilken evinnerlig tur att det var en tidning, Computer Sweden, som fick kännedom om den öppna servern med 2,7 miljoner inspelade samtal om svenskars sjukdomar. Det hade kunnat vara en kriminell organisation. Frågan är vilken summa ett genomsnittligt utpressningsoffer är villigt att betala för att skydda integriteten hos sig själv eller sina barn.

Det som skett är mer än skandalöst. Det handlar om samtal som ringts till 1177 Vårdguiden under obekvämtid från tre landsting. De har legat helt oskyddade på servern. Envar som vetat adressen har kunnat lyssna på och spela in samtalen, som kunnat innehålla såväl uppringarens personnummer som telefonnummer.

På tisdagen kom Computer Swedens nästa avslöjande. Även inspelningar om sjuktransporter i region Uppsala, med samma teknikleverantör, har legat ute på nätet.

Enligt EU:s dataskyddslagstiftning räknas just uppgifter om människors sjukdomar som särskilt skyddsvärda. Ändå har alltså vården använt underleverantörer som behandlat denna information med total vårdslöshet.

Nyligen varnade Försvarets radioanstalt, FRA, i sin årsrapport för att cyberhotet mot Sverige ökar. Myndigheten rapporterar flera fall av "avancerade intrångsförsök" från utlandet och av främmande makts intresse för sårbarheter i det svenska samhället.

I sådana tider är det extra sorgligt om vi sätter krokben på oss själva och skapar it-kaos helt på egen hand.

Skandalen kring Transportstyrelsen som Dagens Nyheter avslöjade år 2017 visade hur en viktig svensk myndighet låtit utländska tekniker valsa ut och in bland mycket känsliga uppgifter. Viktiga aktörer som Klarna, SJ och Swish har haft stora störningar.

I Computer Sweden talar Richard Oehme, expert på cybersäkerheten, om en "digital säkerhetsskuld". Det är alltså inte bara den fysiska infrastrukturen i Sverige som är eftersatt och kräver underhåll – även den digitala är sliten, föråldrad och i behov av service.

Vad gäller vården finns ytterligare en aspekt. Här pågår en ständig digitalisering, med sjukvårdsappar och sammanhållna journaler. Den digitala vården innebär många fördelar, men också nya risker för integriteten.

Kanske är vi som patientkollektiv generellt beredda att ta det onda med det goda. Många är förmodligen rätt likgiltiga inför tanken på att tredje part skulle komma över uppgifter om deras reumatism och pipande lufrör.

Problemet är att digitaliseringen knappt diskuteras. Det är en rörelse som bara pågår, och som kan få mycket långtgående konsekvenser.

Vilket integritetspris är vi egentligen beredda att betala för att vården ska bli billigare och smidigare för sjukhus, regioner och kommuner?

Och, för all del, för oss själva?

Precis som hos Transportstyrelsen tycks det finnas en naivitet hos vårdgivarna som i värsta fall yttrar sig i att man kör på med sina halvdana lösningar tills någon slår larm.

I veckan kom det brittiska parlamentet med sin utredning om Facebook. Det är en så kallad svidande vidräkning, där datajätten kallas "digital gangster" som tycker sig stå över lagen och där profiten går före användarnas integritet.

Vad gäller Facebook kan man alltid sucka och säga att folk vid det här laget borde begripa att de ger sig in i en smutsig lek och får leken tåla. På den svenska sjukvården måste man ställa betydligt större krav. De ansvariga för haveriet måste möta juridiska konsekvenser.

DN 20/2 2019 "

" Vi måste visa mänsklighet gentemot monstrens barn

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Så händer det äntligen: IS faller. De som reste ned till Syrien för att bygga ett islamistiskt kalifat gjorde aldrig annat än att rasera och plundra och mörda. Kvar är nu bara en bit mark motsvarande en villatomt, där resterna av terrorsekten fejt sitter och trycker med civilpersoner som mänskliga sköldar.

Somliga liknar IS vid djur. Men inga djur betar sig så utstuderat grymt som IS har gjort. Inga djur njuter så av att skada och döda, inga djur är så perverterade.

Återstår det omöjliga: att hantera dem som vill återvända till sina hemländer. Vissa har svansen mellan benen, men många är lika fanatiska som alltid, bara ännu mer fyllda med ressentiment och hat mot den liberala demokrati som gett dem allt. Så sönderdaddade är somliga att de fortfarande förväntar sig paradiset.

Ta bara reportagen om den svenska IS-kvinnan Lisa Andersson, som aktivt varit en del av att utsätta andra för obeskrivliga fasor, och som till sist fångats av kurderna och placerats i ett tältläger. Där sitter hon nu och tycker synd om sig själv därför att hon inte kan blotta ansiktet utan att åka på stryk av andra IS-kvinnor. Underförstått: Hon borde inte behöva ha det så här.

När man läser sådant är det lätt att hänfalla åt rent gammaltestamentliga önskedrömmar om att hon går samma öde till mötes som sektens offer. Och varför skulle Sverige lyfta ett finger för henne? Riv hennes pass! Låt hela IS ruttna bort! En del hävdar även att vi borde hjälpa offrens barn i stället för mördarnas; små yazidier är mer

värda än "IS-honors jihadiavkomma". Det är rent arvsyndstänk. Och det har noll bäring på verkligheten.

För skälet till att Sverige ska ta sig an IS-terrorister är inte att vi bryr oss mer om dem än andra, utan att de är svenska medborgare och vi därför har ett ansvar för dem gentemot resten av världen. Kurderna, som håller IS fångna, har ingen egen stat och kan därför inte själva ställa dessa terrorister inför rätta, och av Syrien ska man nog inte vänta sig mycket.

Ja, vi står inför en omöjlig uppgift. Ännu omöjligare görs den av att Sverige varit så passivt så länge. Över 300 personer reste från Sverige till IS i Syrien, hälften är redan tillbaka, de som inte dött lär försöka återvända nu. Vi visste att den här dagen skulle komma. Men gränskontrollerna har inte blivit bättre, utan sämre, och personalstyrkan är för liten och för dåligt utbildad. Många vet inte ens hur man känner igen ett falskt pass, eller vilka tecken som utmärker en terrorist, visade nyligen en Schengen-rapport.

Den franska metoden – att åka ned med militär för att undanröja terrormisstänkta medborgare och hämta hem barnen – är inte kompatibel med svensk rättstradition. Den brittiska vägen – att återkalla medborgarskap – fungerar bara på dem som har dubbla medborgarskap, och dessutom är inte heller detta juridiskt möjligt i Sverige.

Den norska lag som vi anammat – att kriminalisera medlemskap i terrororganisationer – är fullständigt tandlös eftersom den kommer först i höst och inte kan tillämpas retroaktivt, i efterhand. På samma sätt är det med den svenska lag som förbjuder terrorresor. Den kom för sent.

Vad Sverige lagligen och rätteligen kan göra är att vägra bistå vuxna som vill hem från Syrien. Men vi ska inte straffa terrorister genom att straffa deras barn och medvetet låta dem lida. De har redan traumatiserats och hjärntvättats; berövats sin barndom.

Det kommer att bli svårt att lagföra hemvändande IS-terrorister i Sverige, svårt att bevisa vad just de gjort i det kaotiska helvete de skapade sig långt, långt bort. Svårt att hålla koll på dem och förhindra terrordåd på svensk mark. Svårt att rehabilitera deras barn. Men vi måste göra allt vi kan.

Alternativet är inte ens ett alternativ. För att leva ut hämndfantasierna och visa samma grymhet mot IS och deras barn som IS visat världen skulle förvandla även oss till monster.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Bostadspolitiken måste ha hårdare krav på kommuner”

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190220

Den största luckan i den bostadspolitiska delen av januariöverenskommelsen är avsaknaden av hårdare krav på kommunerna. I mitt förslag till politiskt realistisk bostadsuppgörelse ingår att staten måste se till att alla kommuner tar ansvar för bostadsförsörjningen och att det som byggs måste bidra till minskad segregation, skriver fastighetsekonomen Hans Lind.

Många har under senare år efterlyst en bred bostadspolitisk överenskommelse som tar ett samlat grepp över bostadsbyggande, hyresmarknad och bostadsbeskattning. I Januariöverenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna föreslås främst att friare hyressättning ska testas i nyproduktion och att räntan på uppskov av reavinstskatt ska tas bort.

Partierna behöver dock komma överens även om åtgärder om byggande och beskattning. Dessutom skulle det vara bra att en stor politisk majoritet står bakom besluten. Det innebär att även Moderaterna bör ingå i uppgörelsen.

I rapporten "Förslag till bred bostadspolitisk uppgörelse", som ges ut av tankesmedjan Fores, föreslår jag följande åtgärder:

1 Staten behöver förtydliga vad kommunernas bostadsförsörjningsansvar innebär. Kommunerna behöver planera för ett mer blandat byggande i fler dimensioner (ägda bostäder och hyresbostäder, enklare och lyxigare, flerfamiljshus och enfamiljshus). Alla kommuner måste i sina bostadsförsörjningsprogram beskriva vad

de tänker göra för att även hushåll med lägre inkomster kan kunna hitta en bostad i kommunen.

Detta krav ska följas upp genom årliga dialoger mellan stat och kommun där utvecklingen i kommunerna diskuteras. Staten ska hjälpa till med infrastrukturkostnader och se till att de egna processerna, till exempel vid överklaganden, går snabbare. Statliga stöd, som den så kallade kommunbonusen, ska kopplas till att kommunen bygger blandat och att det finns billigare bostäder på marknaden. Statligt stöd i form av garantier kan ges till projekt som tillför blandade bostäder i lägen där de ekonomiska marginalerna är små. Ett utvecklat samarbete mellan kommunen och olika lokala aktörer kan underlätta genomförandet av ett mer blandat byggande.

Detta är den största luckan i januariöverenskommelsen.

Regelförenklingar, ändrad hyressättning och andra åtgärder ger inte mycket effekt på byggande så länge kommunerna har utdragna processer och planlägger för lite mark. Det måste vara tydligt att alla kommuner måste ta sitt ansvar för bostadsförsörjningen och att det som byggs måste bidra till minskad segregation.

2 Hyresmarknaden och uthyrning av ägda bostäder behöver reformeras. Länder som infört friare hyressättning har antingen gjort det i en lågkonjunktur med gott om billiga bostäder, eller så har den friare hyressättningen begränsats till att bara gälla bostäder som byggts efter att den nya lagen trätt ikraft.

Att som i Januariöverenskommelsen föreslå friare hyressättning i (framtida) nyproduktion är därför logiskt. Eftersom hyrorna i nyproduktionen redan är höga är risken liten att dessa hyror skulle höjas. Poängen med den friare hyressättningen är att den ger hyresvärdarna ökad frihet att variera hyressättningen inom ett hus, och att de i framtiden kan få en högre hyra när en lägenhet blir ledig ifall de byggt ett bra hus och sett till att hus och omgivning är välskötta.

Det ska också finnas en spärr för hur mycket hyrorna får höjas för de befintliga hyresgästerna i de nybyggda husen, till exempel att hyran under ett antal år ska följa inflationen och att det även därefter finns en spärr för hur stor hyreshöjningen får vara. Samtidigt bör hyran kunna sättas helt fritt när en hyresgäst flyttar, något som saknas i Januariöverenskommelsen.

Ett stort problem med dagens hyresregler är att fastighetsägare kan höja hyrorna med runt 50 procent när äldre hus renoveras upp till standarden i nyproduktion. Förutom att detta kan få negativa sociala konsekvenser kan det göra att fastighetsägare väljer att renovera tidigare än vad som är samhällsekonomiskt motiverat. Vårt förslag är att, om hyresgäster och fastighetsägare inte är överens, ska hyresnämnden enbart godkänna fastighetsägarens renoveringsförslag ifall fastighetsägaren erbjuder hyresgästerna ett ”mini-alternativ”, där enbart tekniskt motiverade åtgärder genomförs. Hyreshöjningen i detta mini-alternativ får vara högst 20 procent.

Det är viktigt att det vid sidan av den reglerade hyresmarknaden finns en fri marknad för uthyrning av ägda bostäder. Reglerna för denna behöver justeras så det blir tydligt att det är en marknad med fri prissättning. Konsumentskyddet består i att hyresgästen alltid ska kunna säga upp kontraktet med kort varsel. Uthyraren ska dock vara bunden under hela den överenskomna kontraktstiden.

3 Ägarmarknadens fastighetsbeskattning och ränteavdrag behöver ses över. Ränteavdragen bör trappas ned stegvis så att de efter fem år är 20 procent i stället för 30 procent. Fastighetsskatten/fastighetsavgiften höjs stegvis under de fem åren från 7 800 till 11 000 kronor per år för ägda bostäder som är värda mer än fyra miljoner.

Skatten för bostadsrätter höjs från 1 300 till 2 500 kronor per år, och till 4 000 kronor per år ifall bostadsrätten är värd mer än två miljoner.

Omvärderingar av fastigheten sker enbart när det kommer en ny ägare,

så ingen ska behöva oroa sig för höjningar av fastighetsskatten bara för att husets marknadsvärde stiger.

I januariöverenskommelsen ingick borttagande av räntan på uppskjuten reavinstskatt. Jag menar att man bör gå längre och koppla reavinstskatten till hur lång innehavstiden är. Dagens skatt på 22 procent föreslås sänkas med 0,5 procent per innehavsår, ner till 10 procent efter drygt 20 år. Januariöverenskommelsen innehåller också ett löfte om en skattereform som ska "förbättra bostadsmarknadens funktionssätt". Vårt förslag kan vara en viktig del av en sådan reform. Det är viktigt att fler kan komma in på ägarmarknaden. Hindret i dag är inte främst de löpande kostnaderna för ägaren utan kontantinsatsen och att passera bankernas "kvar att leva på-kalkyler". De senare baseras ofta på räntenivåer kring 6 procent. I rapporten föreslås ett statligt räntefritt bostadssparande där den som sparar fyra-fem år blir kvalificerad för statliga garantier med lån upp till 90 procent. För att få garantin ska man klara en "kvar att leva på-kalkyl" som baseras på mer realistiska räntenivåer än de bankerna använder. En förutsättning för sådana garantier är dock att det är en förstagångsköpare som tack vare garantin kan köpa något i det billigare segmentet på den aktuella orten. Vad som är en rättvis beskattning kan diskuteras. I dag är det dock så att när ett hushåll flyttar från en hyreslägenhet, tar delar av sitt sparkapital och lånar någon miljon och köper en bostad för pengarna, så betalar hushållet efter flytten mindre skatt än de gjorde innan. Detta är knappast rimligt.

Ett förankrat förslag. Förslaget i rapporten har diskuterats med flera av partiernas bostadspolitiska talespersoner och med representanter från intresseorganisationer. Utifrån dessa kontakter bedömer jag att det är ett politiskt realistiskt förslag som borde kunna accepteras från höger till vänster, från Hyresgästföreningen till Fastighetsägarna. Tanken är att det ska vara en tidsbegränsad överenskommelse på (minst) fem år och att förslagen sedan utvärderas och justeras.

Rapporten behandlar vad som kan ses som mer renodlade bostadsfrågor och social hållbarhet. Förslagen kan naturligtvis kombineras både med miljöaspekter (till exempel stöd till solceller i nybyggda områden) och med mer renodlade sociala aspekter (till exempel ändringar av bostadsbidrag och bostadstillägg).

En bred uppgörelse om bostadspolitiken behöver utgå från bostadspolitiska mål. Förslagen ovan bör leda till att det blir lättare för hushåll med lägre inkomster att hitta en bostad på marknaden, att fler får möjlighet att ta steget från hyrd bostad till ägd bostad och att det blir rättvisare villkor mellan upplåtelseformerna.

Hans Lind, professor i fastighetsekonomi, debattör och författare till mängder av rapporter om bostadspolitik. Vetenskaplig rådgivare för tankesmedjan Fores projekt Hitta hem "

" Den rättsosäkra it-lösningen var känd av Region Stockholm

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Region Stockholm kände till att det fanns rättsliga osäkerheter runt åtkomsten till patientuppgifter, kan DN avslöja. Fram till den 1 september gäller det gamla avtalet med Medhelp, som har en underleverantör i Thailand. Regionernas avtalskrivning vid upphandlingar präglas av stor naivitet, enligt expert.

Leverantören Medhelp har haft uppdraget att driva tjänsten 1177 sedan lång tid i Region Stockholm, tidigare Stockholms läns landsting. Samtalen – där stockholmare i många fall berättar om känsliga uppgifter om sina och anhörigas sjukdomar och läkemedel – gick till Medhelps underleverantör Medicall i Thailand. Tidningen Computer Swedens avslöjande visar att samtalen sträcker sig tillbaka till 2013 och det handlar om 170 000 inspelade timmar. Medhelp tar även emot samtal från 1177 från vårdregionerna i Sörmland och Värmland. Efter att det uppdagats att dataloggarna som rör de känsliga samtalen legat helt öppet på en webbserver uppgav Region Stockholm under tisdagen att alla dataloggar nu analyseras noggrant. Biträdande regionrådet Daniel Forslund (L) med ansvar för e-hälsa uppger att förtroendet för leverantören Medhelp är djupt skadat. Med juridisk experthjälp gjordes också en genomgång av avtalet med leverantören. – Vi har väldigt strikta avtal som bland annat kräver en väldigt tydlig kompetens kring it-säkerhet. Det här ska inte ske, säger Daniel Forslund, som inte utesluter polisanmälan mot Medhelp. Medhelp uppger på sin sida att det är underleverantören som i sin tur haft en teknikleverantör som brustit i säkerheten.

– Vi har vidtagit snabba åtgärder för att stoppa läckan och förhindra all typ av åtkomst. Som vårdgivare kommer vi nu att kontakta alla patienter, säger Björn Arkinger, affärsområdeschef på Medhelp. Enligt Medhelp handlar det om ett 50-tal patienter vars samtal laddats ner från servern mellan 13–18 februari. Medhelp, som är personuppgiftsansvarig, överväger också att göra polisanmälan. – Vi kommer också att anmäla det som hänt till Datainspektionen. Nu visar det sig att Region Stockholm redan förra våren kände till att det fanns rättsliga oklarheter kring att vårdgivaren bedrev verksamheten från något annat land än Sverige. När tjänsten då, i april 2018, skulle upphandlas på nytt skärptes kraven – verksamheten måste hädanefter bedrivas i Sverige. Anledningen var det ”oklara rättsliga läget” som rörde direktåtkomst av patientuppgifter ifall vårdgivaren bedrev verksamheten från något annat land än Sverige. Det framgår av tjänsteutlåtandet som låg till grund för beslutet och som DN har tagit del av.

Leverantören av tjänsten hade tidigare ansvarat för att utföra själva uppdraget liksom att även stå för den tekniska plattformen; det vill säga telefonisystem, journal- tidsbokningsfunktion och katalog över vårdutbudet. Inför att uppdraget skulle förnyas ville landstinget i stället att leverantören enbart skulle utföra själva vårduppdraget och att landstinget, genom hälso- och sjukvårdsförvaltningen, skulle svara för den tekniska plattformen och it-stöd för att utföra tjänsten. Landstinget hade för avsikt att använda den nationella tekniska lösningen genom Inera AB, liksom majoriteten av landets övriga regioner och landsting. Vänsterpartiets sjukvårdspolitiska talesperson Jonas Lindberg (V), som deltog på mötet i våras, säger att frågan om it-säkerheten inte diskuterades då beslutet fattades. Men han anser att formuleringen och de skärpta kraven väcker många frågor.

– Om man under en pågående upphandlingsomgång gör bedömningen att man har ett oklart rättsläge för hur patientuppgifter hanteras, borde

man då inte gå in och studera hur saker ligger till? I stället för att bara gardera sig och göra ett nytt dokument i nästa omgång, säger Jonas Lindberg.

Enligt Region Stockholm var det på förekommen anledning som kraven skärptes, då regionen kände till att Medhelp hade en underleverantör i Thailand. Från 1 september är kravet att verksamheten måste bedrivas i Sverige. Enligt Region Stockholm var osäkerheten om patientdatalagens krav orsaken till de skärpta kraven. – Det handlade om att vi fanns osäkerhet kring patientdatalagen, och om det anses förenligt med lagen att man sitter i ett annat land och tittar på skärmar med svenska patientuppgifter. Vi kom fram till att det nog inte var förenligt med patientdatalagens krav, säger Lena Furmark, avdelningschef för digital hälsa på hälso- och sjukvårdsförvaltningen på Region Stockholm.

Inte desto mindre gäller det gamla avtalet, med en underleverantör i utlandet fram till 1 september.

– Vi har inte fått signaler om den här typen av säkerhetsbrister tidigare. Rose Mharie Åhlfeldt, biträdande professor i informationsteknologi vid Högskolan i Skövde, säger att bristen i det systematiska uppföljningsarbetet inom informationssäkerhet är utbredd i Sverige. Det gäller inte minst i avtalsskrivning i samband med offentliga upphandlingar av digitala tjänster. Dessa präglas av stor naivitet, enligt Åhlfeldt.

– Det som förvånar är att avtalsskrivningen vid upphandlingar inte blivit bättre. Och bara för att ett avtal är skrivet, betyder det inte att man kan strunta i att göra uppföljningar med leverantörerna. Regionerna vet vad som gäller – ändå ställs det inte högre krav, säger hon.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se "

" Ansvarig: "Går inte att skydda sig till hundra procent"

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

"En intern hårddisk som någon råkade koppla till internet. Så förklarar Tommy Ekström, ansvarig för de servrar som använts av 1177 Vårdguidens underleverantörer, att 2,7 miljoner samtal blivit öppet tillgängliga på nätet.

Tommy Ekström är vd på Voice Integrate Nordic AB. Företaget har call center-lösningar till de företag som i sin tur är underleverantörer till 1177 Vårdguiden. Han är alltså ansvarig för de servrar där 2,7 miljoner personliga samtal legat öppet tillgängliga, vilket Computer Sweden avslöjade under måndagen.

Hur hamnade samtalen där? Ekström säger till DN att han ännu inte är säker:

– Den här servern är en så kallad "network-attached storage", NAS. Ungefär som en stor bandspelare kopplad till våra telefonservrar. Det är en intern hårddisk kan man säga, som inte är lösenordsskyddad eftersom man bara kan nå den via datorn den kopplats till.

Så hur blev den öppet tillgänglig?

– Den blev ansluten till internet. Vi vet inte när det hände, men troligtvis har någon under en uppdatering helt enkelt stoppat in en internetsladd i hårddisken. Då fick den en ip-adress, och då var det fritt fram. Vanliga personer klarade inte av det, men de som kan sådant här kunde göra något slags speciell kommandorörelse och slinka in bakvägen.

Hur kunde ni inte känna till detta?

– Vi övervakar vår utrustning för intrång och så vidare. Men den här låg ju som en hårddisk bakom allting, internt i ett hörn. Det är jämförbart med en personlig hemmahårddisk. Man övervakar inte den för intrång, för det går ju inte att komma in i den.

Det gick ju visst.

– Precis. Av någon anledning har den fått en egen liten sladd mot internet. Det hade inte gjorts något om man inte kände till att servern hade det här problemet, men det fick Computer Sweden reda på.

Vad gör ni nu?

– Det går inte att skydda sig hundra procent från sådant här, men vi måste se över våra rutiner. Om vi gör en uppgradering av den här sortens servrar måste vi titta på om de är nätanslutna. Som en checklista när man landar ett flygplan. Sådana här incidenter beror ju på att man har mycket folk i omlopp, inte att någon gör medvetet jävelskap.

Men varför har ni inte haft en sådan checklista innan?

– Vi har checklistor på alla andra system, men inte på den här hårddisken. Det var väl någon som tyckte att den var för basal. Men det visar sig att även den simplaste hårddisk är nåbar om den ansluts till nätet. Det är ju bara att ta åt sig av detta och säga ”wow, fasiken också”.

Anne-Marie Eklund-Löwinder, säkerhetschef på Internetstiftelsen, är skeptisk till Tommy Ekströms förklaring.

– När man har miljontals filer med persondata och integritetskänslig information så kan man nog börja ställa krav på närmare 100 procent säkerhet. I alla fall inte noll, skriver hon i ett mejl till DN.

Hon tycker att företagets behandling av sin NAS-disk låter ”minst sagt konstig”.

– Det är oklart varför någon ens skulle vilja sätta en NAS-disk direkt på internet. Och om driftspersonal på eget bevåg kan koppla upp en sådan komponent på internet har man förmodligen problem med både processer och beslut.

– Menar Ekström att de har sådan dålig kontroll på personalen, på grund av rotation och personalomsättning? Vilka andra fel har denna röriga personalsituation lett till som vi inte vet?

Tobias Kjellberg är hälso- och sjukvårdsdirektör på Region Värmland, en av de tre sjukvårdsregioner vars invånare drabbats. Han säger att regionen ”självklart har ett ansvar för vårdsystemet och vad vi upphandlat”.

– Jag uppfattar att vi ställer relevanta krav för att man ska följa lagar, förordningar och sekretess som står i avtalen. Men det här en del av vårdutbudet och vi måste därför titta på vår del i det som inträffat.

Vad har ni vidtagit för åtgärder?

– Tillsammans med övriga regioner och (underleverantörerna) Medhelp och Medicall försöker vi nu skaffa oss en bild av vad som hänt. Vi får svar från Medicall att de arbetar så intenstivt som de kan med detta. Under måndagkvällen gjorde vi även en anmälan till Datainspektionen. Och sedan försöker vi ta reda på vilka värmlänningar som drabbats.

Men Tommy Ekström försäkrar vårdtagarna att de inte behöver vara oroliga.

– Deras information är inte släppt. De filer som laddats ned är ingen stor mängd, och vi vet vilka det är. Behöriga läkare kommer lyssna på samtalen och ta kontakt med berörda personer.

– Resten kan vara arga på oss för att vi kunde vara så klantiga. Men samtidigt, har man en avancerad teknologi så är det omöjligt att skydda sig mot allt.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se

Noa Söderberg

noa.soderberg@dn.se "

"Bakgrund.

Säkerhetslucka

I måndags avslöjade Computer Sweden att drygt 2,7 miljoner inspelade samtal till 1177 Vårdguiden lagts upp på en oskyddad webbserver. Vem som helst kunde nå servern från sin webbläsare utan att behöva ange lösenord. Flera av ljudfilerna var märkta med inringarens telefonnummer i filnamnet. Servern stängdes ned under måndagen efter upptäckten.

Känsliga samtal

Servern tillhörde företaget Voice Integrate Nordic AB som tillhandahöll en så kallad call center-lösning till vårdentreprenören Medhelp som i sin tur hade ansvar för att motta patientsamtal via 1177 Vårdguiden. Tre vårdregioner är drabbade: Stockholm, Sörmland och Värmland. På samma öppna server har även känsliga inspelningar av beställningar av sjuktransporter funnits, skriver Computer Sweden.

Flera oklarheter

Enligt Medhelp ska det röra sig om totalt 55 samtal som har laddats ned från sju olika ip-adresser. Det är ännu okänt hur länge serverna legat öppna för allmänheten och vilka som skaffat sig tillgång till de olika filerna. "

" Ny lag öppnar för utökad signalspaning från polisen

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Regeringen utökar möjligheten för polisen att använda signalspaning mot personer som är misstänkta för grova brott.

– Det här gör att Säkerhetspolisen kanske kan undvika att det begås ett terrorbrott, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

Säpo och polisens möjlighet att använda signalspaning i sitt utredningsarbete har diskuterats under lång tid. I dag slutar Försvarets radioanstalt (FRA) att förse polisen med signalspaning så snart en förundersökning inleds, och det har polisen själva ansett försvårat utredningsarbetet.

Nu vill regering ändra lagstiftningen så att signalspaning får fortsätta även när en förundersökning har inletts.

– I grova fall ska man kunna fortsätta signalspaningen. Det här är en viktig fråga inte minst för Säkerhetspolisen. När de följer individer som de misstänker kan vilja begå terrorbrott i Sverige är signalspaning ett väldigt viktigt verktyg, säger Mikael Damberg.

Ett argument mot att använda signalspaning även under pågående förundersökning har varit att det riskerar att leda till att FRA:s metoder avslöjas. Den nya lagen innebär att signalspaningen inte kan användas som bevis i domstol och därmed ska det enligt inrikesministern heller inte finnas någon risk att metoderna röjs.

– Men det innebär för Säpo och polisen att de kan ha den här fortsatta underrättelseinhämtningen som gör att man till exempel kan komma närmare terrorister som planerar dåd i Sverige, säger Mikael Damberg. Han menar att lagändringen kommer att medföra klara förbättringar för polis och säkerhetspolis i arbetet mot grov brottslighet.

– Det här gör att säkerhetspolisen kanske kan undvika att det begås ett terrorbrott. Att man har bättre koll på väldigt kriminella individer i Sverige, att kunna följa dem och att polisen i nästa skede kan döma dem för brott. Det krävs ett underrättelsearbete som inte får sluta när förundersökning inleds, säger Mikael Damberg.

Förslaget skickas på remiss till lagrådet på torsdag. Målsättningen är att den nya lagen ska träda i kraft den 1 augusti i år. Lagförslaget är förankrat brett bland riksdagspartierna.

Moderaterna välkomnar förslaget och säger att det är efterfrågat av rättsvårdande myndigheter och att partiet har drivit samma krav tidigare. Däremot anser M att förslaget har dragit ut på tiden allt för mycket.

– Det här är ordentligt försenat och det är illa, för det här behövs nu. Och det gäller flera områden, som datalagring och hemlig dataavläsning. Det är problematiskt, säger Moderaternas rättspolitiska talesperson Johan Forssell.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Fler besök på kritiserade skolor efterlyses

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Skolinspektionen granskar och ställer krav på skolor att förbättra sin verksamhet. Men ofta avslutar myndigheten granskningarna utan att säkra att felen blivit avhjälpta, kritiserar Riksrevisionen.

Riksrevisionen konstaterar efter sin kartläggning att Skolinspektionen avslutar många ärenden baserat på den aktuella skolans skriftliga redovisning, och inte på ett besök. I mer än hälften av de fall som handlar om bristande trygghet och studiero gör Skolinspektionen inget uppföljningsbesök utan förlitar sig det huvudmannen skriver.

Men ofta utelämnar också huvudmännen en redovisning av vad åtgärderna fått för effekt, vilket gör att det blir svårt för en utomstående att förstå på vilka grunder en granskning avslutas.

”Då stora ansträngningar har gjorts för att identifiera brister kan det knappast anses vara ett effektivt användande av statliga resurser att avsluta ett ärende utan att säkerställa att åtgärderna har fungerat”, kommenterar riksrevisor Helena Lindberg i ett pressmeddelande.

Skolinspektionens generaldirektör Helén Ängmo tillstår att ärendena borde avslutas tydligare och att i så många fall som möjligt göra besök på skolan vid avslut.

”Men det är också viktigt att prioritera rätt med de resurser vi har”, skriver Ängmo i en kommentar till TT och fortsätter: ”Vi har i vissa lägen allvarliga situationer på ett antal skolor som vi måste prioritera högt”.

TT "

" Tre vill efterträda Lindstedt som ambassadör i Peking

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Tre personer har ansökt om att efterträda Anna Lindstedt som Sveriges ambassadör i Peking. Ambassaden i Kina är Sveriges största beskickning för ett enskilt land.

Anna Lindstedt kallades hem efter att ha arrangerat ett möte för att få loss den fängslade bokförläggaren Gui Minhai, som är svensk medborgare. Mötet ska inte ha varit förankrat med UD:s ledning, och händelserna utreds av Säpo.

Anna Lindstedt hade dock redan före det omskrivna mötet i slutet av januari fått ett nytt uppdrag, som regeringens Agenda 2030-ambassadör. Lindstedt har tidigare varit klimatambassadör och ledde förhandlingarna inför det internationella klimatavtalet som undertecknades i Paris 2015. Hon har också varit ambassadör i Mexiko och Vietnam.

I samband med att hon fick nytt jobb utlystes tjänsten som ambassadör i Peking.

Tre ansökningar har inkommit till UD:

Joachim Bergström, en av de sökande, är just nu regeringens särskilda sändebud med ansvar för antisemitism och islamofobi. Han är disputerad och har varit stationerad bland annat i Saudiarabien och i Japan.

Mattias Lentz är departementsråd med fokus på Kina och säkerhetspolitik, och talar flytande kinesiska. Han har tidigare arbetat på EU:s representation i Filippinerna, och har tillbringat många år i

Asien, bland annat vid ambassaderna i Kina, Indien och Indonesien. I Peking har han varit i två omgångar.

Sökt har också Helena Sångeland, som nu är ambassadör i Iran. Hon har varit chef för UD:s Asien- och Oceanienheten, ambassadör i Kuala Lumpur och tjänstgjort bland annat vid ambassaderna i Hanoi, Helsingfors och Rom.

För att kunna tillträda en tjänst krävs godkännande från stationeringslandet, något som inte alltid sker automatiskt. I samband med att Kina reagerade mot Norge för att regimkritikern Liu Xiabo tilldelades Nobels fredspris lät Norge sin ambassadör vara kvar sex år längre än normalt, av oro för att Kina inte skulle godkänna en efterträdare.

Sedan Anna Lindstedt kallades hem förra veckan leds ambassadmyndigheten i Peking av Karl-Olof Andersson, tidigare andreman.

Sanna Torén Björling "

" SOS-samtal viktigt bevis i misstänkt våldtäktsfall

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Ett uppmärksammat fall i Västerås – där en kvinna anklagar en polis för våldtäkt – lades ned i brist på bevis. I stället anmälde kvinnan för narkotikabrott. Nu har TV4 Nyheterna tagit del av SOS-samtalet som visar att kvinnan larmade mitt under den påstådda våldtäkten. Kvinnan gråter och säger upprepade gånger: ”Sluta jag vill inte mer snälla sluta”.

Det började med en utekväll i februari förra året i Västerås. Kvinnan träffade polisen och hans kolleger på en nattklubb. Hon föreslog efterfest hos sig och endast den aktuella polismannen tackade ja. Några timmar senare larmade kvinnan SOS. Polismannen greps på plats och anhölls senare misstänkt för våldtäkt.

En förundersökning inleddes men lades ned i början på sommaren förra året. Ord stod mot ord, menade åklagaren Elisabeth Brandt. Stora delar av förundersökningsprotokollet är sekretessbelagt. Men nu kan TV4 Nyheterna avslöja vad en av poliserna mötte när hen kom till lägenheten. Nyhetskanalen har även tagit del av SOS-samtalet som visar att kvinnan larmade mitt under den påstådda våldtäkten. Även DN har tagit del av materialet.

”Sluta jag vill inte mer snälla sluta”, säger kvinnan gråtandes under samtalet.

I förhöret med polisen berättar hen att den utpekade mannen öppnade lägenhetsdörren och sade direkt: ”säg inte att hon ringt till er och sagt att hon blivit våldtagen”.

Vidare berättar polisen som kom till platsen i förhöret att kvinnan grät och var uppskakad. Kvinnan ville först inte säga vad som hade hänt.

”Hon sade att det inte var någon idé eftersom mannen var polis.”

Den förhörda polisen säger också att hen uppfattade det som att kvinnan hade ont och inte kunde gå ordentligt på grund av smärtan. Kort efter att förundersökningen lades ned anmälde utredningsledaren kvinnan för ringa narkotikabrott.

Åklagaren hänvisar till de prov som togs på kvinnan under våldtäktsutredningen – att de innehåller spår av kokain i blodet.

Rättegången hölls i torsdags, men avbröts då kvinnans advokat påstår att datumet för analysproven inte är rätt angivet i förundersökningsprotokollet. Kvinnan nekar till brott.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se "

" Det räcker att barn får i sig en mindre mängd e-cigarettvätska med nikotin för att det ska finnas risk för allvarliga symtom.

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Emma Petersson, apotekare på Giftinformationscentralen (GIC). E-cigarett har blivit allt mer populära och nu ökar även antalet förgiftningar, enligt GIC. 2011 kom enstaka samtal till GIC om vätskor för e-cigarett – i föl var antalet förgiftningstillbud 67 stycken. "

" Kronan på lägsta nivån mot dollarn på 16 år

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Kronan försvagades rejält mot dollarn och euron under tisdagen sedan Statistiska centralbyrån, SCB, offentliggjorde inflations-siffrorna för januari – som var långt under Riksbankens och marknadens spådom. – Nu hänger Riksbankens räntehöjning i höst väldigt löst, säger Annika Winsth, chefsekonom på Nordea.

Inflationstakten på årsbasis sjönk från 2,2 procent till 2,0 procent i januari. Så sent som förra veckan hade Riksbanken spått att den skulle landa på 2,4 procent och genomsnittet för marknadsanalytikernas gissningar var 2,3 procent.

Reaktionen lät inte vänta på sig – kronan försvagades omedelbart mot den amerikanska dollarn och euron.

Skälet är att placerare tror att den räntehöjning som Riksbanken flaggat för i höst inte blir av. Då blir också kronan mindre intressant jämfört med andra valutor.

Reaktionen blev mycket kraftig. Kronan försvagades med 13 öre mot dollarn och vid lunchtid stod den i 9,41 kronor för en dollar. Så svag har inte kronan varit mot dollarn sedan hösten 2002. Mot euron var försvagningen 14 öre och den noterades vid samma tidpunkt till 10,61. Tidigare har utländska placerare sålt kronan; det är de inhemska som har hållit emot. Men med de nya inflationssiffrorna säljer även de valutan.

– Man kan säga att det finns ett uppdämt inhemskt behov av att sälja kronan och då får den ytterligare stryk, säger Annika Winsth.

Men är det inte en överreaktion?

- Kronan ska inte ligga på de här nivåerna. Men det är en reaktion på att det blir väldigt svårt för Riksbanken att höja räntan i höst.
- Vi har länge sagt att den höjningen hänger löst. Frågan är när Riksbanken kan höja räntan nästa gång.

Banken SEB ändrade i sin prognos och tror nu att nästa höjning från Riksbankens sida kommer först i april nästa år.

- Vi är i en spiral där alla fördelar som vi hade när Sverige gick bättre än andra länder är borta och så har vi en inflation som kommer in lägre än förväntat och en centralbank som flaggar för att det dröjer, påpekar Winsth.
- Och nu tror marknaden att det dröjer ännu längre – då får man den här reaktionen.

Anna Breman, chefsekonom på Swedbank, menar även hon att sannolikheten för att Riksbanken höjer i höst nu är lägre än den var tidigare.

Hon skjuter in sig på Riksbankens prognosmiss. Banken spådde så sent som i förra veckan att inflationen skulle ligga på 2,4 procent i januari. Nu blev den i stället 2,0. Tanken var annars att inflationen skulle komma ner senare under året.

- Om den går ner redan nu och alla förväntar sig att den kommer att fortsätta ner, blir det svårare för Riksbanken att säga att inflationen kommer att ligga kvar på 2 procent i genomsnitt, säger Breman.
- Nu måste de få siffror som går åt andra hållet, tillägger hon.

Swedbank kommer dock inte att ändra i sin ränteprognos än. Breman vill avvakta ytterligare information under de kommande månaderna.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Sedelbytena som stoppades förra året

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Brittiska välgörenhetsinsamlingar, polsk resebyrå och begravningsutgifter. Det var några påstådda ursprung av gamla pengar som Riksbanken avslag förra året när gamla sedlar skulle bytas till nya.

Under 2018 tog Riksbanken emot totalt 67 412 ansökningar om inlösen av gamla sedlar. Av dessa avslogs totalt 195 stycken då ursprunget inte kunde styrkas.

Ett uppmärksammat fall inträffade nyligen i Halmstad när en kvinna nekades att lösa in närmare 40 000 kronor i gamla sedlar på grund av att hon inte kunde visa hur hon fått pengarna. Riksbanken har sagt nej och kvinnan har även fått avslag i domstol, enligt Hallandsposten. Kvinnan hävdar att pengarna tjänats in genom försäljning av gamla saker (redskap och maskiner) men eftersom hon har sålt allt på loppmarknad saknas kvitton. Riksbankens motivering till avslag är att det måste garanteras att pengarna inte härstammar från brottslig verksamhet, med hänvisning till Penningtvättslagen.

Förvaltningsrätten i Stockholm avgjorde under 2018 totalt 136 mål angående inlösen av sedlar.

Här är fyra fall där Riksbanken och Förvaltningsrätten avslagit:

- I december avslag Förvaltningsrätten i Stockholm ett överklagande från en man som begärt inlösen på drygt 150 000 kronor.

Hans sedlar uppges ha kommit från olika välgörenhetsinsamlingar i Storbritannien. Förvaltningsrätten bedömer att pengarna kan ha donerats av så många som tusen personer, och i de flesta fall ska det ha varit resenärer som skänkt sedlarna.

Sedlarna uppges ha samlats in under en tvåårsperiod. De var främst i lägre valörer, och bedöms därför inte vara föremål för penningtvätt. Mannen påstås ha lämnat gamla sedlar till Riksbanken sedan 1980.

– En annan man begärde inlösen av svenska ogiltiga sedlar till ett nominellt belopp om 26 000 kronor.

I sin ansökan uppgav mannen till en början att han tagit hand om pengarna för sin mors räkning. Han hävdade att han som fastighetsskötare tagit emot hyresinbetalningar från sina hyresgäster via kontanter, och att hans bank var medveten om detta. Mannen ändrade sina uppgifter i samband med överklagandet och uppgav därefter att sedlarna tillhörde hans mor och utgjorde hennes pensionspengar som hon sparat till sina begravningskostnader. Mannen hävdade att han som bevis för detta hade ett skrivet intyg från sin mor, där hon garanterade att pengarna var hennes och sparats för hennes begravning.

– En kvinna begärde inlösen av ogiltiga svenska sedlar till ett belopp om 120 000 kronor.

Kvinnan menade att pengarna var hennes och att hon hade sparat dem från tidigare arbeten och gåvor från anhöriga. Hon hävdade även att hennes mormor och gudmor kunde bekräfta att pengarna tillhörde henne. Hon ska inte ha varit medveten om att sedlarna blev ogiltiga. Pengarna skulle ursprungligen ha använts i samband med att kvinnan planerade att flytta till Sverige 2005. Flytten blev aldrig av på grund att hon i stället fick ett jobb i Storbritannien. Men hon uppges redan ha växlat till sig svenska sedlar samma år.

Denna förklaring bedömdes enligt Riksbanken inte ensamt räcka och man konstaterade att kvinnan inte hade lämnat in någon dokumentation som stöd åt förklaringen.

Riksbanken ansåg därför att det fanns anledning att anta att sedlarna kom ifrån brott eller brottslig verksamhet eller att anledningen till att

sedlarna löstes in berodde på försök att dölja att de härrörde från just brott eller brottslig verksamhet.

– En man yrkade att lösa in ogiltiga sedlar till ett nominellt belopp om 12 700 kronor. Han hävdade att han inte hade ett svenskt bankkonto och att hans bank i Polen inte tog emot de svenska sedlarna.

Sedlarna uppges ha kommit ifrån en resebyrå som mannen driver i Polen.

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se "

" Finansministern: Blir inget minskat skattetryck

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Socialdemokraterna tvingades acceptera både slopad värnskatt och höjd brytpunkt när de tillsammans med Miljöpartiet träffade överenskommelsen med Liberalerna och Centerpartiet.

I uppgörelsen mellan partierna står det också att partierna ska genomföra en omfattande skattereform.

Men reformen innebär inte att det samlade skattetrycket ska sänkas, anser finansminister Magdalena Andersson (S).

– Det är inte mitt syfte med skattereformen, säger Andersson till Dagens industri och går därmed tvärtemot Centerledaren Annie Lööf, som i en intervju med Di förra veckan sade att ett sänkt skattetryck är den planerade reformens syfte.

Di: Men ni har ett gemensamt avtal?

– Men det står inte något om att den samlade skattenivån ska sänkas, det är hennes ingång, säger Magdalena Andersson.

Finansministern lyfter bland annat upp en möjlig förändring av 3:12-reglerna, ett förslag som regeringen lade fram men backade ifrån 2017 efter kritik.

TT "

"Hårdare tag kan få motsatt effekt mot det man hoppas på"

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

"Polisen har inte fått lära sig tillräckligt om konflikthantering. I stället har det under flera år funnits en förväntan på att man ska sätta hårt mot hårt. Det kan ha bidragit till det ökade antalet situationer där människor dör av polisens skott, anser polisprofessorn Stefan Holgersson.

Polisen och vi Del 2.

Under senare år har i snitt tre personer per år dödats av polisens skott. Handlar det om ett tuffare klimat med hårdare kriminalitet? Vilken roll spelar polisens attityder och utbildning? Den första artikeln publicerades 19/2.

Polisens dödsskjutningar har ökat i Sverige på senare år. De senaste sex åren har i snitt tre personer dödats av polisens skott. Rekordåret var 2018 med sex personer. Innan dess var det under mer än tio år antingen ingen eller en person som dödades av polis varje år.

Polisen och forskaren Stefan Holgersson ville veta om utvecklingen har något att göra med polisens attityder och bristande fortbildning. I rapporten "Sätta hårt mot hårt" konstaterar han att det finns en stark koppling till båda områdena. Stefan Holgersson lyfter framför allt fram att poliser får alldeles för lite utbildning i konflikthantering – både i grundutbildningen och i fortbildningen.

– Många situationer övar man inte alls på. Konflikthantering är mycket eftersatt, trots att det finns ett stort behov av just det.

Stefan Holgersson beskriver sig som ”visselblåsare” på hemsidan på Linköpings universitet. Hans forskning om polisens arbete har fått stor uppmärksamhet och många rubriker, och han har tidigare berättat om hur han känt sig motarbetad av personer högt upp i polishierarkin för sina kritiska rapporter.

Polis är ett yrke där man utsätts för stora utmaningar kontinuerligt, framhåller Stefan Holgersson. Polisen som kallas till olika typer av ingripanden måste kunna prata med alltifrån barn till yrkeskriminella, psykotiska personer eller människor i extremistmiljöer. De möter rädda, ledsna, aggressiva eller narkotikapåverkade människor som de måste ha en förmåga att bemöta på ett bra sätt.

Om det uppstår en hotfull situation måste de under stark stress kunna ställa om blixtnabbt. Polisen måste ständigt ha en beredskap och förmåga att bruka våld.

– Det är ett väldigt komplext yrke. Man kastas in i så många olika situationer. Det svåra är att göra saker på ett bra sätt, att snabbt kunna växla tempo, att kunna vara mjuk och sätta gränser på samma gång, säger Stefan Holgersson.

I sin senaste rapport har polisprofessorn studerat polisens användning av våld och förmåga att hantera konflikter.

Stefan Holgersson menar att det finns stora strukturella brister i polisens kommunikation med omgivningen. En stor del av problemet har att göra med de slentrianmässiga kraven både externt och på vissa håll inom polisen att ”sätta hårt mot hårt” för att möta ett tuffare klimat, anser Stefan Holgersson.

I rapporten har han ett exempel där en lokalpolisområdeschef använder sig av krigsmetaforer som ”utplåna”, ”bekämpa”, ”neutraliserad” eller ”anfall” i kommunikationen om polisens arbete. Detta har lyfts fram positivt både inom sociala medier och av högt uppsatta politiker.

Vad är risken med ”hårdare tag”?

– Det kan få helt motsatta effekter än de man hoppas på. Att vara polis är ett svårt jobb och det är lätt att göra misstag, men när polisen inte ser sin egen del eller erkänner att den gjort fel finns risken att förtroendet för och tilliten till polisen minskar i vissa grupper. I förlängningen kan de skapa ett hat i samhället, säger han.

Varför kan attityden inom polisen ha hårdnat?

– Yttre omständigheter kan vara den ökande användningen av skjutvapen i den kriminella miljön och hoten om terrorbrott. Att så pass många chefstjänster på nationell operativ nivå tillsatts av personer inom den nationella insatsstyrkan kan också spela in, säger han.

Stefan Holgersson tror också att en fokusering på extrema situationer inom utbildningen har betydelse. Terrorbekämpning har varit ett prioriterat område inom polisen. Men den tid som läggs att träna på detta tas från fortbildningen i konflikthantering.

Han menar att vare sig den grundläggande polisutbildningen eller den kompletterande fortbildningen gett poliser rätt förutsättningar för att hantera svåra konflikter utan att behöva tillgripa våld.

– Kommunikationsförmåga övas väldigt lite både på grund- och fortbildning. Den kompetens man har på området beror enbart på hur man är som person från början. Som tur är så har vi många poliser som i sig själva är lyssnande och förstående personer.

– Men man måste få en professionell utbildning i att hantera kommunikation. I dag finns nästan inga praktiska moment i att öva kommunikation.

Han säger att det ganska nya konceptet Polkon, polisiär konflikthantering, är ett stort steg i rätt riktning. Problemet är att viktigt innehåll i Polkon fått stryka på foten till förmån för träning inför terrorangrepp.

Just satsningen på extrema situationer i utbildningen kan göra att unga nyutbildade poliser med bristande erfarenhet övertolkar sannolikheten för att ett ingripande ska övergå i ett angrepp.

– Det kan göra att poliser använder vapen i situationer som kunde ha lösts på ett annat sätt. Det i sin tur kan vara en av förklaringarna till att antalet skjutningar av poliser med dödlig utgång ökat, menar Stefan Holgersson.

Samtidigt understryker Stefan Holgersson att poliser ibland måste ha en förmåga att agera offensivt. Det finns inte alltid tid eller möjlighet att förklara eller prata sig ur en hotfull situation.

– Ett uttryck som jag gillar som förklaring är att man ska vara mjuk som en lejonass. Mjuk och skarp på samma gång.

Ett stort problem är att polisen som organisation har så svårt att ta till sig konstruktiv kritik och reflektera över situationer som gått fel, anser Stefan Holgersson. En juridisk process får avgöra om poliserna begått något fel.

– Eftersom det är ovanligt att poliser fälls för tjänstefel i rätten så kan organisationen luta sig tillbaka och hävda att inget fel begåtts. Det gör att polisen inte blir en lärande organisation och inte ser sig som en medaktör i det som sker, menar Stefan Holgersson.

Stefan Holgersson har arbetat som polis i 26 år och samtidigt varit forskare i drygt 20 år. I dag har han en halvtidstjänst som patrullerande polis i Botkyrka söder om Stockholm. Den andra halvan ägnar han åt forskning – om polisen.

Varför blev du själv polis?

– Min far var polis och jag har velat det så länge jag kan minnas, antagligen längre än så. När jag ser tillbaka på det i dag så har det nog handlat om att kunna hjälpa till i det lilla. Det kan handla om en familj som får en lite drägligare tillvaro efter polisens insatser. Och om att på

kort eller lång sikt lösa olika typer av problem, säger Stefan Holgersson.

– Pappa sa att jag borde bli lite äldre och förståndigare innan jag blir polis. Därför utbildade jag mig först till systemvetare.

Där lärde han sig att systematiskt leta efter fel för att förbättra verksamheten. I flera år arbetade han med denna typ av verksamhetsutveckling innan han sökte Polishögskolan.

Redan under de första kontakterna med polisyrket reagerade han på att det fanns saker som borde utvecklas, berättar han.

– Poliserna satt och skrev sina rapporter på skrivmaskin. Jag har alltid brunnit för förändring. Jag utvecklade en app, tog med mig dator och en matrissskrivare för att kunna skriva ut förhör och information på de karbonpapper som användes.

Men han blev också varse att det inom polisen fanns en helt annan kultur, säger han. Där skulle problemen döljas i stället för att lyftas upp till ytan.

– Det kan vara en tilltalande lösning i ett kort perspektiv. Men i ett längre perspektiv är det mycket olyckligt. Då utvecklas ju inte verksamheten.

Ganska snart insåg Stefan Holgersson också att det inte alltid är populärt att lyfta frågor om sådant som kan förbättras, säger han.

Osäkra chefer läser gärna in i kritik mot sin egen arbetsinsats i stället för att se att utveckling är en naturlig del i organisationer, menar han. Efter en intern rapport om hur polisen tolkar gällande lagar, och än mer efter doktorsavhandlingen ”Yrke: polis” 2005, om vilka förutsättningar som personalen får att göra ett bra jobb, har han känt sig marginaliserad säger han.

– Officiellt finns det nämligen inga problem inom polisen.

Hur har du setts av dina poliskollegor när det gäller forskningen?

– Kollegorna på universitetet har nog sett mer föraktfullt på min roll som polis jämfört med hur polisen sett mig i rollen som akademiker. Det har aldrig varit något problem för dem jag har jobbat med, de kan skoja och säga att de inte ser mig som forskare.

Enligt dig har polisen svårt att reflektera och ta till sig kritik. Vad tror du då att det beror på?

– Jag har inget enkelt svar på det. På ledningsnivå kan det vara viktigt att måla upp en positiv bild, säger Stefan Holgersson.

Men många poliser har hört av sig och visat positivt intresse för hans senaste rapport, berättar han. Stefan Holgersson tror att det finns två strömningar på olika nivåer inom polisen. En sida som står för hårdare tag. Och en annan, mer modern, som verkar för ett mer reflekterande arbetssätt.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"I morgon.

Rollspel hjälper polisen att hantera svåra situationer.

Fakta. Stefan Holgersson

Ålder: 51 år.

Bor: Östergötland.

Gör: Är patrullerande polis i Botkyrka söder om Stockholm på halvtid, polisforskare på halvtid. Professor i polisvetenskap vid polishögskolan i Oslo.

Bakgrund: Har varit polis i 26 år. Blev doktorand 1998. Fick 2013 Civilkuragepriset, instiftat av tre av Polisförbundets chefsföreningar,

för sin forskning. Har arbetat med utvecklingsfrågor för Rikspolisstyrelsen,

I samband med polisens omorganisation 2015 sökte han en rad tjänster på olika nivåer inom Polismyndigheten, men fick ingen av dem utan placerades som patrullerande i Botkyrka.

Aktuell: Har skrivit rapporten "Sätta hårt mot hårt" – en studie av polisens användning av våld och förmåga att hantera konflikter.

Arbetar just nu som samtalspartner för arbetsgivare, fack och skyddsorganisation i Polisregion Nord i ett projekt för att utveckla arbetsmiljön och verksamheten. "

"Universiteten har ett ansvar att sprida kunskap"

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

"I dag är det premiär för det digitala bildningsmagasinet Anekdot. Bakom satsningen finns redaktionen för Bildningspodden. Chefredaktör blir Magnus Bremmer.

1. Vad ryms i Anekdot?

– Anekdot kommer att göra i stort sett samma sak som Bildningspodden, men bygga ut med långläsning, essäer, och dessutom explainers – förklarande filmer. Allt frontas av forskare. Och liksom Bildningspodden bygger Anekdot på idén att universiteten har ett slags public service-ansvar att sprida kunskapen de producerar. Det här är ett nytt sätt att göra det på.

2. Har forskningsvärlden tagit detta tredje uppdrag, jämte forskning och utbildning, på tillräckligt stort allvar?

– Det har man gjort, men famlat lite i hur man ska hantera uppdraget. Utrymmet för särskilt humanistiska forskare är begränsat i det nya medielandskapet. Här har universiteten möjlighet att skapa egna plattformar att nå ut på. Jag tycker att man har lagt lite för mycket ansvar i den enskilde forskarens knä.

3. Kommer alla typer av forskare medverka i ert digitala magasin?

– Vi är öppna för alla ämnen och forskare från landets alla lärosäten. Men det ska finnas ett humanistiskt och kulturhistoriskt fokus i hur vi väljer att lyfta ämnena, vilket också förklarar varför Humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet och Kungl Vitterhetsakademien står bakom satsningen.

Georg Cederskog. georg.cederskog@dn.se "

" Bibliotek flyttas till Kungsholmen

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Det blågröna styret i Stockholms stad ska flytta Internationella biblioteket från Annexet vid Stadsbiblioteket på Odengatan till Kungsholmens bibliotek.

Bibliotek.

Anledningen till sammanslagningen av biblioteken är enligt kultur- och stadsmiljöborgarråd Jonas Naddebo (C) att besökssiffrorna minskar på både Kungsholmens bibliotek och Internationella biblioteket.

– Vi tror att det här kan ge en nystart för verksamheten. Vi vill stärka programverksamheten och sagostunderna för att locka fler besökare, säger Jonas Naddebo.

Innebär flytten att Internationella biblioteket får mindre resurser?

– Nej, det är inte ambitionen. Ambitionen är att vi ska stärka verksamheten och öka intresset. Vi har ett nationellt uppdrag som vi måste svara upp mot och därför behöver verksamheten vara av hög kvalitet, så att vi kan förtjäna våra statliga anslag.

Vad händer med Internationella bibliotekets nuvarande lokaler i Annexet?

– Det finns ett stort intresse från utbildningsförvaltningen att bedriva skolverksamhet där.

Flytten kommer att äga rum runt årsskiftet 2019/2020, men något exakt datum är ännu inte bestämt

Sverker Lenas "

" Lärarförbundet vill lägga ut medlemstidningen

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Medier.

Lärarförbundet ser över möjligheten att lägga ut produktionen av medlemstidningarna på en extern part, rapporterar Journalisten. Enligt ett pressmeddelande är en anledning att förbundet måste sänka sina kostnader.

– De flesta av våra medlemmar har inte mått så bra under det senaste dryga året, vi har också haft flera sjukskrivningar. Och nu blev det inte bättre. Vi var totalt oförberedda och många av våra medlemmar mår väldigt dåligt, säger journalistklubbens ordförande Niklas Arevik till DN.

Konflikten kring tidningsverksamheten på Lärarförbundet har pågått under det senaste året. Journalisterna har kämpat för sin rätt att oberoende granska förbundet. Konflikten har lett till flera avhopp, då flera ansett att den redaktionella friheten varit hotad.

Hugo Lindkvist "

" Vi patienter kunde välja mellan 14 huvudrätter

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Sjukhusmat.

Enligt nyheterna kastas ungefär en femtedel av all sjukhusmat eftersom den av patienterna anses dålig och ofta oätlig. Detta är ingalunda min erfarenhet från en vecka på Södersjukhuset i november förra året. Maken till god och varierande kost har jag aldrig tidigare upplevt på ett sjukhus. Det fanns en meny där man till lunch och middag kunde välja mellan fjorton "huvudrätter" – varav fyra vegetariska och två soppor – fyra olika slag av råkostallrikar och sju desserter, allt mycket gott och smakrikt och snyggt serverat. Och de varma rätterna var varma. Även det positiva bör uppmärksammas!

Bo W Sundqvist, Stockholm "

" Att försöka lära sig svenska straffade sig

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

Utvisning.

Irena, med masterexamen i internationella relationer i sin ryggsäck, kom till Sverige 2014 för att arbeta.

Hon startade också eget företag med två anställda. 2015 ansökte hon om förnyat arbetstillstånd vilket 2017 avslogs. Irena hade vid ansökan inte uppfyllt försörjningskravet på 13000 kronor i månaden; hon hade under en kort tid valt att jobba deltid för att hinna läsa svenska, något som behövdes för att hennes företag skulle kunna växa.

Migrationsverket avslog ansökan: syftet med arbetstillstånd "är inte att den enskilde ska få möjlighet att studera i Sverige". Irena skulle utvisas. Migrationsöverdomstolen tog inte målet för prövning. Irina är gift och äktenskapet med den svenske mannen är giltigt. Trots det får Irena så kallat återreseförbud på 12 månader och får inte återvända till Sverige under denna tid.

Kommer hennes äktenskap och företag att överleva? Borde Irena aldrig ha lärt sig svenska?

Migrationsdomstolen skriver i sin dom: "... statens intresse av att förebygga oordning och upprätthålla respekten för utlänningslagstiftningen överväger Irenas intresse av skydd för sitt privat- och familjeliv.

Utvisningen av henne kan därför inte anses oproportionerlig".

Vilken oordning menar man att Irena skulle vålla staten? Vad är oproportionerligt för staten? Vad är proportionerligt?

Vad rör sig i Migrationsdomstolens tankevärld?

Bodil Eckerdal "

" C vill bygga en pakt med näringslivet

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

En pakt med näringslivet, fler mentorer och mer vuxenutbildning. Så vill Centern i Stadshuset få bukt med långtidsarbetslösheten. – Det här handlar om dem som står allra längst från arbetsmarknaden. Men vi är väldigt tydliga, vi ger inte upp om någon, säger arbetsmarknads- och integrationsborgarrådet Karin Ernlund (C).

Andelen arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd har sedan slutet av 2015 legat stabilt kring 5 procent av befolkningen i Stockholms stad.

I december 2018 var 7 003 personer långtidsarbetslösa – 360 fler än ett år tidigare – vilket motsvarar 37,2 procent av de arbetslösa.

Många i den gruppen har låg eller ingen utbildning, många är nya i Sverige. Hur ska ni få dem i jobb?

– Vi träffar dem på våra Jobbtorg som bland annat erbjuder studie- och yrkesvägledning till dem som har försörjningsstöd. Många behöver komma i studier och till exempel gå en yrkesutbildning, säger Karin Ernlund.

Coacher på Jobbtorgen hjälper dem som behöver stöd, och även arbetsgivare får stöd, enligt henne.

– Det görs mycket bra, vi ska skala upp mentorskapsprogrammet, både ute på arbetsplatserna och som dörröppnare till arbetslivet. Det är viktigt framför allt för nyanlända, man måste veta hur man söker arbete och vart man vänder sig, säger Karin Ernlund.

Mentorprogrammet finns redan, i liten skala.

– 107 personer fick en mentor 2018. Det är alldeles för få.

Det Karin Ernlund framför allt vill se mer av är samverkan mellan Jobbtorgen och näringslivet.

– Det fungerar väldigt bra. När kommunen startar yrkesutbildningar kan det i vissa fall vara noll ansökande, när vi startar en utbildning i samarbete med näringslivet blir det kö, särskilt om arbetsgivaren kan garantera att de får jobb, säger hon.

Staden ska titta på nya incitament för utbildningsanordnare, till exempel att de ska få mer betalt om fler av dem de utbildar får jobb, - eller om de har en hög genomströmning av elever.

– Det finns ett jättestort intresse hos näringslivet. De vet var det finns kompetensbrist och en del orkar inte vänta på kommunen utan ordnar egna utbildningar, till exempel för kockar, säger Karin Ernlund.

Med början i januari har staden startat en lång rad utredningar och analyser, bland annat om en ny modell för vuxenutbildning.

– Till hösten hoppas vi ha en pakt med näringslivet, satsningarna kommer i nästa års budget. Det ska bli riktig verkstad från årsskiftet 2020.

Då hoppas Karin Ernlund att stadens etableringscentrum är i gång, där alla funktioner ska samlas; kommunen, Skatteverket, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

– Min ambition är att det ska vara sömlöst för den enskilde, den som vänder sig till oss ska inte slussas runt mellan kommunala och statliga aktörer. Det är avgörande att Arbetsförmedlingen är med och bra om vi är samsynade och samlokaliserade.

Staden ska också stötta arbetsgivarna med kompetensutbildning för dem som har enkla jobb inom till exempel vården och hotell och restaurang. Karin Ernlund hoppas skapa kedjor som ger fler enkla jobb.

– Fler ska se möjligheterna att vidareutbilda sig inom yrkeslivet – och vi ska absolut fortsätta det uppsökande arbetet bland nyanlända kvinnor, säger hon.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se "

" Poliser och åklagare efter friande domar: "Beviskraven är för höga"

DN ONSDAG 20 FEBRUARI 2019

På tisdagen friades en 35-åring av hovrätten från medhjälp till ett misstänkt gängmord i Östberga på grund av bristande bevisning. De senaste åren har flera omfattande och dyra polisutredningar om grova våldsbrott resulterat i friande domar i högre instans. Poliser och åklagare menar att beviskraven blivit för höga – domare att förundersökningarna inte räcker till.

Den 20 november 2017 besköts en bil med minst 18 skott i Mariehäll. I den satt en misstänkt gängledare som dog av skottskadorna.

Vapenelden kom från en vit Toyota som senare hittades uppbrunnen. Efter en ambitiös förundersökning som bestod av bland annat 700 förhör åtalades sju personer för brottet. En man dömdes mot sitt nekande för mord; ett avgörande skäl var att mannens dna samt tändsatspartiklar hittades på en handske i Toyotan.

Men han friades från mordet ett halvår senare av Svea hovrätt. Det går inte att styrka att mannen själv använt handskarna vid brottstillfället, uppgav domstolen. De ansåg även att det inte går att styrka att handskarna användes vid vapenavlossandet.

Ett och ett halvt år tidigare jagades en vit Mercedes av en Audi på en väg i villaförorten Enskede. När Mercedesen prejats in i ett träd klev minst två tungt beväpnade maskerade män ut ur Audin och sköt mot den stillastående bilen. Offren överlevde mirakulöst.

En nekande 35-åring dömdes för brottet. Han erkände att han befann sig i bilen men menade att han bara skulle "medla i en konflikt".

Eftersom mannens dna samt tändsatspartiklar från ett mordvapen

hittades på en tröja kom tingsrätten dock fram till att han deltagit i mordförsöket.

Hovrätten gjorde en annorlunda bedömning, och friade 35-åringen då de menade att det inte gick att säga ifall tröjbäraren var samma person som någon av skyttarna.

Båda skjutningarna är kopplade till samma gängkonflikt. På tisdagen friades en 35-årig man misstänkt för medhjälp till ytterligare ett mord i samma fejd, som begicks sommaren 2017 i ett garage i Östberga. Även denna gång dömde tingsrätten efter digitala spår och dna-bevisning i en bil som användes vid brottet. Hovrätten anser det bevisat att mannen tidigare använt bilen och införskaffat material för att bränna den, men inte att han befann sig i den vid själva brottstillfället.

I flera uppmärksammade grova våldsbrottsfall har tingsrättsdömda personer friats i högre instans. Polis och åklagare har upprörts över för höga beviskrav, juridikforskare talar om skickliga kriminella som vet vad de ska göra. De friade anser sig felaktigt utpekade.

Polisen framhöll initialt utredningen i Mariehällsfallet som lyckad. Efter en 3 500 sidor lång och miljontals kronor dyr förundersökning med digital spårning och 700 förhör kunde myndigheten för ovanlighetens skull redogöra hela beslutskedjan, från anstiftare – en misstänkt gängledare – till medhjälpare och utförare. Myndigheten visade hur bilar kopplade till de misstänkta åkte runt i området och där brottsbilen påträffades uppbränd.

Åklagarens motivförklaring bedömdes som ”sannolik” och ”logisk” av både tings- och hovrätten, men att den saknade ”direkt bevisning”. De anstiftansåtalade friades redan i första instans.

När hovrättsdomen föll blev många djupt besvikna. Både åklagare Carolina Frohm och utredningsledaren Christer Axling menar att de inte kunde ha gjort någonting annorlunda.

– Vi vände på varenda sten. Enligt mig räcker bevisningen för en fällande dom, säger Carolina Frohm.

Hovrättens skäl till den friande domen är Christer Axling undrande över.

– Att det skulle tala emot åtalet att det bara fanns dna i en av handskens fingrar förstår jag inte. Samma dna påträffades även i en hyrbil som sågs lämna platsen där flyktbilen brändes. Det borde stärka vårt åtal. Just att de åtalade i fallen rör sig i kriminella nätverk lyfts av åklagare och forskare som en försvårande aspekt. Om ett offer är en känd yrkesbrottsling är det svårt att utkristallisera ett motiv då det kan finnas flera olika personer som vill skada denne. Brotten begås inte sällan i grupp – vilket gör det svårt att klargöra vem som avlossat vilket vapen.

– Det är svårt med både motiv- och bevisbilder. Många åklagarkammare i Stockholm står också under hård press i dag med flera svåra utredningar, säger åklagaren Olof Calmvik, som drev fallet med Pizzeriamordet i Rinkeby, och som inte uppfattat att beviskraven blivit hårdare.

– Vi talar om en ny form av grov brottslighet. Beviskravet är högt ställt och gärningspersonerna vet ofta hur de ska dölja brottet, exempelvis genom att använda handskar, säger Katrin Lainpelto, doktor i processrätt vid Stockholms universitet.

Christer Axling menar att vad som tidigare ansetts betungande för en tilltalad, att vara kriminellt verksam, i dag kan tolkas till personens fördel.

– En tilltalad kan säga att han umgås med kriminella och hanterar vapen men att han just i detta läge inte sköt – och att det därför fanns tändsatspartiklar på ett plagg. Multikriminella kan dra ”multikriminella-kortet”, säger han.

Tolkningen av straffrättens kärnformulering ”bortom rimliga tvivel” har förändrats, anser Axling, och kopplar det delvis till nya bevismöjligheter som digitala spår och bättre DNA-prövning.

– Beviskraven har blivit betydligt högre. Rätten förväntar sig mer av polisen i dag då vi har möjlighet till att hitta exempelvis digitala spår, it-forensik och annan teknisk bevisning. Mariehällsfallet ledde till en stor debatt i kåren, säger han.

Ett annat polisebekymmer är hur svensk straffrättsprocess är utformad, menar Axling. Det är möjligt för en misstänkt att inte tala med polisen under förundersökningen, för att senare, när åtal väcks och man kan se utredningen och därmed allt polisen vet, avge sin berättelse.

– Man kan säga att vi matar den misstänkte med vad vi vet.

I juridisk fackpress har bevisfrågan debatterats. Thomas Ahlstrand, vice chefsåklagare vid Internationella åklagarmyndigheten i Göteborg, har skrivit flera inlägg. Han menar att det skett flera förändringar i hur domstolar dömer.

– Bland annat söker många domstolar inte aktivt sanningen och lägger inte ihop olika bevisning för att stärka en dom, säger Ahlstrand och utvecklar:

– Att domstolen inte ska söka sanningen är egendomligt. Idén kommer från en generation jurister som ville att oskyldiga inte skulle dömas. Vissa domar anser även att man inte kan väga ihop indicier, utan att alla bevis måste stå för sig.

Sättet den åtalades förklaring bedöms är ett hinder, anser Ahlstrand. Att ändra sig och ge osannolika redogörelser kunde tidigare hållas mot den tilltalade, men i dag arbetar domstolar utifrån att om det inte går att motbevisa en berättelse – även om den ter sig otrolig – så kan den användas av den åtalade, menar han.

– Ett exempel är en dom i Umeå. En man körde hem full från en fest och kraschade in i en husvägg. Men han uppgav att han innan han satte sig vid ratten somnade, körde i sömnen och vaknade först när han hade krockat. Mannen friades i hovrätten då förklaringen inte gick att motbevisa.

– Förr hade en domare tittat på den åtalade och sagt ”tror du jag är dum?”, säger Thomas Ahlstrand.

Den 61-årige Göteborgsjuristen önskar att domare i högre grad kunde lita på sitt förnuft.

– Vi har fri bevisvärdering i Sverige. Ingen lag säger hur domare ska resonera. Jag tycker att de måste våga tänka mer för sig själva.

Anne Ramberg, generalsekreterare i Advokatsamfundet, uppfattar inte att beviskraven har ökat. Hon ser snarare åklagare och polisers kritik mot rättsprocessen som ”djupt oroväckande”.

– Jag förstår att det är frustrerande att folk inte blir fällda. Men då får de göra bättre utredningar. Polis och åklagare har objektivitetsplikt och får inte ha ett personligt intresse i fallen. Förslag om kronvittnen, anonyma vittnen och sänkta beviskrav är helt uteslutet, säger hon och tillägger:

– Våra domstolar är utomordentligt lämpade.

Före detta hovrättslagman Magnus Göransson dömde i Mariehällsmålet. Han berättar att hovrätten inte väger ihop olika bevis utan granskar varje enskilt sådant för sig.

– Ingen beviskedja är starkare än sin svagaste länk. I fallet med Mariehällsmordet kom vi fram till något annat än tingsrätten, vilket delvis beror på ny bevisning som rörde värderingen av DNA-träffar och spår av tändsatspartiklar, säger han, och syftar på att det fanns en möjlighet att dna-spåren kunde lämnats tidigare, eller att hansken kunde ha använts utan att lämna dna-spår.

Magnus Göransson förklarar att en fällande dom kräver att det praktiskt taget är uteslutet att gärningen hade begåtts på annat sätt än åklagaren framfört. Om en person är yrkeskriminell eller inte är oväsentligt. Vad som är relevant är om denne begått den påstådda handlingen.

– Vår uppgift är inte att säga hur en händelse annars hade kunnat gå till utan om det kan finnas andra förklaringar. Vi kan heller inte grunda domen på ett allmänt helhetsintryck.

Bör domstolar söka sanningen?

– Det hade varit jättebra, men så är det inte. Vi skipar rätt, inte rättvisa eller sanning.

I Enskedefallet handlade det om att det inte gick att fastställa att den dömda faktiskt avlossat något vapen, bland annat på grund av nya vittnesmål. Åklagaren hade även bara yrkat på mordförsök och inte medhjälp till mordförsök – vilket innebar att mannen friades.

– Domstolen bedömer inte om en person har gjort något skumt, utan prövar om åklagaren kan bevisa det som anges i gärningsbeskrivningen. Det är ramen för domstolens prövning och det som den tilltalade försvarar sig mot, säger Niklas Wågner, hovrättsråd vid Svea hovrätt.

Magnus Göransson öppnar för att det historiskt kan ha blivit högre krav på bevisning, men att det i så fall kan vara positivt.

– Alternativet vore att sänka tillbaka till lägre krav, vilket jag anser olämpligt. Då skulle vi kunna få en situation där livstidsdömda senare får resning. Det är en balansgång.

Spaningsledare Christer Axling, som arbetat med Mariehällsfallet och Östbergamordet, känner sig inte modfälld efter den senaste tidens bakslag. Stockholmspolisen har nu startat ett forskningsprojekt för att analysera de senaste årens skjutvapenvåld och vad för bevis som krävs för fällande domar.

– Det finns ingen uppgivenhet, tvärtom.

John Falkirk

john.falkirk@dn.se "

”Det räcker inte att ändra turordningsreglerna i las”

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190221

Den statliga utredning som nu ska tillsättas måste omfatta hela lagen om anställningsskydd. Därför föreslår vi nu en utvecklad modell för stärkt flexibilitet och trygghet i arbetslivet. Många politiker pekar på att parterna ska komma överens om en lösning. Men chanserna för att göra det ökar om det finns ett politiskt tryck, skriver Peter Jeppsson, Svenskt näringsliv.

Det finns nu en historisk möjlighet att genomföra reformer som är bra för Sverige. Vårt välstånd skapas av konkurrenskraftiga företag och medarbetare med rätt kompetens. Brister i flexibiliteten så försvagas konkurrenskraften och möjligheten att skapa jobb. Då försvagas också tryggheten. Medan behoven av omställningsförmåga växer har reformerna för den moderna arbetsmarknaden dock halkat efter. Svensk arbetsmarknads styrkor skuggas i dag av allvarliga brister. Kompetensförsörjningen är en av de stora samhällsutmaningarna. Vart fjärde rekryteringsförsök misslyckas. Det beror bland annat på bristande rörlighet och osäkerhet förknippat med att anställa. Lagen om anställningsskydd, las, som i mycket styr villkoren för att anställa, är en rest från 1970-talets politiska ingrepp i partsmodellen. Regelverket är illa anpassat till dagens verklighet med stark internationell konkurrens och behov av att snabbt kunna ställa om. Sju av tio företag som behövt tillsvidareanställa har någon gång låtit bli på grund av las. Negativa konsekvenser märks också i form av inlåsningseffekter som håller tillbaka tillväxt och utveckling för såväl

företag som medarbetare. Små och medelstora företags möjligheter att växa hämmas särskilt.

Synen på trygghet behöver i grunden skifta fokus. Trygghet i arbetslivet ligger i individens kompetens och företagens möjlighet att anställa, inte i att medarbetare ska låsas fast vid en viss anställning.

Detta perspektiv finns delvis i dag, inte minst genom de omställningsavtal och omställningsorganisationer som Svenskt näringsliv, LO och PTK är huvudmän i. Men det ligger även i den enskilda individens intresse att hålla sig uppdaterad och se till att den kompetensutveckling som krävs för att utföra sina arbetsuppgifter inom en viss befattning sker.

Ska Sverige vara rustat som kunskapsnation måste incitamenten för kompetensutveckling öka – och företagens flexibilitet stärkas. Därför är det bra att en av punkterna i Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiets sakpolitiska överenskommelse innebär att en utredning i april ska tillsättas för att modernisera arbetsrätten.

Men om politiken menar allvar måste utredningen ha ett helhetsperspektiv och sätta ett verkligt förändringstryck.

Svensk arbetsmarknad har historiskt utvecklats när politiken satt verkligt tryck på parterna. Såväl Saltsjöbadsavtalet 1938 som Industriavtalet 1997 kom till på detta sätt. Huvudavtalsförhandlingarna mellan Svenskt näringsliv, LO och PTK som avslutades 2009 är i sin tur ett exempel på när bristen på politiskt tryck gjorde att parterna inte kom framåt.

Behovet av förändring har sedan dess endast ökat. Klarar inte parterna denna gång av att modernisera reglerna måste politiken ta sitt ansvar för att komma åt de negativa effekter som sjuttioalets politiska ingrepp i partsmodellen orsakar.

Företagens konkurrenskraft och medarbetarnas kompetens är den verkliga anställningstryggheten. Det måste återspeglas i regelverken.

Las behöver därför förändras i grunden. I och med det bör också andra delar som rör förutsättningarna för omställning ses över.

En utvecklad modell för stärkt flexibilitet och trygghet i arbetslivet bygger på fem delar som vi vill diskutera med LO och PTK. Denna helhet bör således även det statliga utredningsarbetet utgå från.

1 Ett i grunden reformerat anställningsskydd. Begreppet saklig grund såväl som andra delar i las förändras. En översyn enbart av turordningsreglerna är inte tillräckligt. Företagens utrymme att bemanna och bygga sitt team utifrån verksamhetens vardag behöver stärkas och tidsbegränsade anställningar finnas kvar. Verklig trygghet i arbetslivet börjar med att det finns företag som vill och kan skapa jobb. Skydd mot oskäligen uppsägningar finns i annan lagstiftning, såsom diskrimineringslagen, föräldraledighetslagen, med flera.

2 En arbetslöshetsförsäkring som täcker fler och ger bättre skydd. Dagens arbetslöshetsförsäkring består av två delar, en grundförsäkring och en frivillig inkomstbortfallsförsäkring. Vi behöver en rättvis arbetslöshetsförsäkring som är obligatorisk också vad gäller inkomstbortfallsförsäkringen. Taket i arbetslöshetsförsäkringen kan under en kort inledande period vara högre än vad det är i dag.

3 En specialiserad arbetsförmedling med fokus på myndighetsutövning och effektivitet. Arbetsförmedlingen görs om och fokuserar på myndighetsutövning och kontrollfunktion. Privata aktörer får ett utökat ansvar för stöd och matchning. Programinsatser och lönestöd förenklas och renodlas. Resurser som frigörs används för att minska kostnader för företagen och kan bidra till att finansiera åtaganden inom utbildning och omställning.

4 Effektiva omställningsförsäkringar. Arbetsgivarna i privat sektor gör årligen avsättningar på närmare 2,5 miljarder kronor inom ramen för parternas omställningsavtal, vars försäkringar omfattar närmare två miljoner anställda. Dessa fyller en viktig funktion i att underlätta omställning och bidra till trygghet för medarbetare. Förutsatt en

genomgripande reformering av las kan rätten till omställningsstöd utvidgas till att omfatta fler medarbetare inom de berörda företagen. 5 Stärkta förutsättningar för kompetensutveckling. Behovet av kompetensutveckling kan variera utifrån en medarbetares kunskaper och inom branschen eller yrket. Ofta sker det redan i pågående anställning. Kompetensutveckling bör ske på företagsnivå eller utifrån branschsamverkan. Företagens incitament att investera i medarbetares kompetens bör stärkas. Kostnaderna för detta görs därför avdragsgilla. Omställningsorganisationerna fyller även på detta område fortsatt en viktig roll.

Vår ambition inom Svenskt näringsliv är att med denna modell för stärkt flexibilitet och trygghet i arbetslivet söka gemensamma lösningar i förhandlingar med våra fackliga motparter. Men parterna kan bara nå en förhandlingslösning om det finns ett tydligt politiskt förändringstryck. Politikerna behöver nu visa att de menar allvar med viljan att modernisera arbetsrätten.

Peter Jeppsson, vice vd, Svenskt näringsliv "

"De behandlade mig som om jag var kriminell"

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

"Den 20-åriga kvinnan misstänktes vara ett offer för människohan-del – och placerades i häkte.

Hösten 2018 påträffar gränspolis en 20-årig kvinna på ett hotellrum i Göteborg, efter ett tips om att prostitution pågår där. Kvinnan har nästan 30 000 kronor i kontanter och enligt polisrapporten finns använda kondomer i rummet. Patrullen hittar också kvitton på överföringar till Moldavien, kvinnans hemland, via Western union. Kvinnan säger att hon är i Sverige som turist. Hon har ett litet barn som just nu befinner sig hos hennes föräldrar.

"När hon ställs inför frågan om hon är ett offer för trafficking börjar hon gråta, men hon gör inga medgivanden om att hon skulle vara ett offer för detta", står det i polisrapporten.

Kvinnan tas med till polisstationen. Samma dag beslutas om att hon ska avvisas från Sverige. Dagen efter placeras hon i häkte, i väntan på vidare transport till Migrationsverkets förvar.

"Undertecknad har skrivit ett omfattande underrättelseuppslag gällande att hon med stor sannolikhet är offer för trafficking", skriver en polis och skickar vidare som tips till Traffickingenheten i Göteborg. Tio dagar senare avvisas kvinnan till Moldavien, med ett återreseförbud som gör att hon inte får återvända till EU på fyra år.

– De behandlade mig som om jag var kriminell fastän jag inte hade gjort något. Jag fick min mens samma dag som de låste in mig och fastän jag mådde dåligt och hade ont fick jag varken mensskydd eller

värktabletter förrän ett dygn senare, säger 20-åringen till DN i februari 2019.

Nu är hon tillbaka i Moldavien och säger att hon mår okej, men vill inte prata mer ingående om sin livssituation. Hon säger bara att hon känner till att polisen misstänkte att hon var ett offer för människohandel.

20-åringen önskar att hon hade överklagat återreseförbudet.

– Jag ville inte sitta inlåst, därför vågade jag inte överklaga. Jag har familj i Europa och nu kommer jag inte att kunna hälsa på dem.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

" Utbildningen för hur offren hanteras på väg att ses över

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Gränspolisens utbildning i att hantera människohandelsoffer håller på att ses över, enligt Patrik Engström, chef för gränspolis-sektionen vid Nationella operativa avdelningen, NOA. – Man ska se till att den person som kan vara offer för människohandel får de 30 dagars betänketid som lagstiftningen ger utrymme till, säger han.

Det finns inget specifikt i gränspolisuppdraget som handlar om att avvisa prostituerade. Gränspolissektionens chef Patrik Engström tror att skillnaden i hur olika regioner arbetar olika med frågan, som framkommer i DN:s granskning, kan ligga i resurser.

– Stockholm har andra delar av polisen som arbetar med prostitutionsfrågor. Tidigare har region Väst inte haft någon annan polisverksamhet som jobbar med prostitution, utan det har kommit att bli en av de uppgifter som gränspolisen arbetar med.

Patrik Engström har tidigare arbetat med människohandelsfrågor och är väl insatt i problematiken.

– Min uppfattning är att om det finns anledning att anta att en person är ett offer för människohandel så ska man säkerställa möjligheten att utreda det människohandelsbrottet. Och man ska också se till att den person som kan vara offer för människohandel får de 30 dagars betänketid som lagstiftningen ger utrymme till.

Vår granskning visar att även personer som i handlingarna beskrivs som sannolika offer för människohandel inte får 30 dagars betänketid.

Vad tycker du om det?

– Det här är principiella frågor. Jag kan inte kommentera enskilda ärenden och det kan alltid i enskilda ärenden vara så att det bedöms

vara förutsättningslöst att utreda människohandelsbrott. Går brottet inte att bevisa eller utreda så blir det ingen rättsprocess.

Däremot är Patrik Engström tydlig med vad han själv tycker är det mest framgångsrika sättet att bekämpa människohandel.

– Det är att bygga upp ett förtroende hos de som är offer för människohandel och få dem att vittna. Det är väldigt svårt att få människohandlare i fängelse utan vittnen. Eftersom polisens uppdrag är att bekämpa brottslighet och människohandel är ett grovt brott så är det min uppfattning att arbetet mot människohandel bör fokusera på att få människohandlare i fängelse. Det kräver att man skapar förtroende hos brottsoffren.

Är det då inte en motsättning att eventuella offer för människohandel placeras i häkte i väntan på transport till Migrationsverkets förvar?

– Det är Migrationsverket som har beslutat om det i så fall. Om förvarstagna personer ska vara i en arrest eller häkte eller ett förvar. Men det är ju polisen som från början bestämmer sig för att ta med sig personerna och tar beslut om avvisning samma dag?

– Ja, men det är fortfarande Migrationsverkets beslut var de förvaras. Oavsett så är det sällan det bästa sättet att skapa förtroende. Faktum är att vi håller på att se över utbildningarna i hela gränspolisområdet.

Förra året hade vi en vidareutbildning för utbildade där Kajsa Wahlberg pratade.

Att Jämställdhetsmyndigheten inte känner till ett enda ärende som förmedlats från gränspolisen till deras återvändandeprogram tycker Patrik Engström är oroande.

– Alla poliser som kommer i kontakt med offer ska känna till det här. Det är en fråga då hur man ska driva den kunskapen bättre. Jag måste utgå från att det är så som du säger att inget fall har fått sånt stöd. Det får vi följa upp givetvis.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

" Polisens jakt på prostituerade: ”Jobbar med att ta bort varan”

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

"Svensk gränspolis jagar prostituerade från utomeuropeiska länder. Trots att de är offer för människohandel blir de inlåsta och snabbt avvisade från Sverige. DN:s granskning visar att de utsatta sällan eller aldrig får ta del av den hjälp som finns att tillgå för traffickingoffer.– Vi jobbar inte med inriktning på de sexköpande männen, vi jobbar med kvinnorna. Vi jobbar med att ta bort varan, säger Mikael Holmgren, biträdande gränspolischef i region Väst.

Det är inte olagligt att sälja sex i Sverige. Den svenska sexköpslagen var unik i sitt slag när den infördes 1999 och sedan dess har flera andra länder följt efter.

De prostituerade anses numera främst vara brottsoffer i behov av hjälp och stöd. De kan också vara viktiga vittnen i arbetet mot organiserad människohandel.

Men fortfarande behandlas traffickingoffer i vissa fall som kriminella. DN:s granskning visar att i stället för att användas som vittnen och få hjälp ur sina situationer sätts de ofta i häkte tillsammans med misstänkta brottslingar i väntan på snabb avvisning.

Gränspolisens aktiva arbete i fram för allt Västsverige har fått poliser, frivilligarbetare och myndighetsexperter som arbetar mot människohandel att reagera eftersom de upplever att polisens förtroende – och Sveriges rykte som föregångsland i sexköpsfrågan – står på spel.

DN:s granskning visar att det är gränspolisen i regionerna Väst och Syd, med säten i Göteborg och Malmö, som arbetar aktivt med att avvisa utländska medborgare – främst kvinnor – som prostituerar sig i Sverige.

Det sker med hjälp av utlänningslagen, där det framgår att personer som ”inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt” kan avvisas från Sverige av polisen. Prostitution är inte olagligt, men samtidigt inte heller en ”ärlig försörjning”.

Bestämmelsen gäller bara personer som kommer från länder utanför EU. Medborgare i EU har rätt att stanna kvar i Sverige även om de prostituerar sig.

I region Väst avvisade gränspolisen 56 prostituerade personer under 2017, och 27 under 2018. Minskningen 2018 beror till stor del på att gränspolisen i fjol fokuserade på arbetsplatskontroller. Under samma två år har gränspolisen i region Syd avvisat 39 personer.

Mikael Holmgren är biträdande chef för gränspolisen i region väst. Han säger att regionens aktiva arbete med inre utlänningskontroll riktat mot prostituerade har gjort att det inte längre finns några tredjelandsmedborgare som måste gå på gatan. I stället har de däremot flyttat in på hotell och vandrarhem.

– Sedan kan det diskuteras om det är den bästa lösningen att man inte ser dem, men vi har i alla fall gjort något, säger Mikael Holmgren.

Enligt Mikael Holmgren är samtliga 83 personer som gränspolisen i region väst har avvisat till följd av prostitution under 2017 och 2018 att anse som brottsoffer.

– Det här är inga tjejer som gör detta på eget bevåg utan de är styrda av internationella brottsnätverk. Vi hjälper till att stävja marknaden.

DN har tagit del av samtliga fall från region Väst under 2017 och 2018, och granskat ett antal ärenden gällande prostituerade kvinnor och män som avvisas med stöd av utlänningslagen.

I samtliga fall har personerna inledningsvis placerats i häkte eller på kriminalvårdsanstalt innan de har kunnat flyttas till Migrationsverkets förvar.

DN:s granskning visar även att personerna i hög grad inte får ta del av den hjälp och det stöd som de har rätt till. De får inte så kallad betänketid, något som Sverige förbundit sig till via Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel. Det är en möjlighet för brottsoffer att stanna kvar i Sverige i 30 dagar för att återhämta sig, få information och hjälp, och möjlighet att bidra i brottsutredningar mot sina förövare.

De får inte heller hjälp genom så kallade återvändandeprogram, som ska verka för ett tryggt mottagande när de åker tillbaka till sina hemländer. När DN begär ut statistik över hur många ärenden som förmedlats från gränspolisen till programmet blir svaret att det inte finns ett enda.

– Kvinnorna som gränspolisen avvisar kommer inte till vår kännedom eftersom det sker så väldigt fort, säger Petra Tammert Seidefors, senior utredare på Jämställdhetsmyndigheten som ansvarar för programmet.

Kajsa Wahlberg är polisens nationella rapportör i människohandelsfrågor med ett förflutet på gränspolisen. Hon säger att det i dag är känt att majoriteten av dem som förs från länder utanför EU till Sverige och utnyttjas i prostitution är föremål för koppleri eller offer för människohandel.

– De har svårt att styra över sina egna liv, att kunna säga nej, neka sexköpare som är våldsamma eller få dem att ha kondom. Det ska tjänas pengar på dem helt enkelt, säger Kajsa Wahlberg.

Hon tycker att det är bra om olika delar av Polismyndigheten arbetar med frågor som rör prostitution och människohandel, men säger att det ställer höga krav på kunskap och beredskap.

Kajsa Wahlberg säger att det kan vara ett tålamodskrävande och svårt arbete att vinna de utsatta kvinnornas förtroende. Bland annat är hon

kritisk till att gränspolisen så snabbt fattar beslut om avvisning och att förmodade offer för människohandel ofta placeras i häkten. Att en person först nekar till att den är offer för människohandel och i behov av hjälp räcker inte som skäl till att direkt avvisa dem. Därför är det viktigt att de kan få betänketiden på 30 dagar, tycker hon.

– Det kan vara ganska omtumlande och skräckinjagande att gränspolisen dyker upp. Man måste se till att de här kvinnorna är mottagliga för informationen om vilken hjälp de kan få. Det får inte gå för snabbt att avvisa dem, säger Kajsa Wahlberg.

Vad får det för effekter på det förtroendeskapande arbetet?

– Nej, det är inte förtroendeskapande på något sätt. Att dessa kvinnor har förtroende för polisen är grundläggande för att vi ska komma åt förövarna och ge offren rätt hjälp och stöd.

I ett av ärendena som DN granskat skriver en transsexuell person upprepade brev till polisen under sin tid i förvaret och larmar om att medicinen håller på att ta slut, samt vädjar om att bli skickad tillbaka till sitt hemland och slippa förvaret. Men det är jul- och nyårshelg och personen får inget svar förrän efter två veckor. Då är medicinen slut sedan flera dagar tillbaka.

Ett annat ärende gäller en höggravid 20-årig kvinna. Hon hittas av gränspolisen under en inre utlänningskontroll på ett hotell i Göteborg, och på nätet finns det annonser där hon säljer sex.

Kvinnan vädjar till polisen om att inte hållas inlåst eftersom hon är gravid, och hänvisar till att de ändå har beslagtagit hennes pass och att de gärna får hålla henne under uppsikt i stället. Hon får nej. Tolv dagar senare är hon avvisad. Det nämns ingenting i kvinnans akt om att hon skulle kunna vara ett offer för människohandlare.

Varje gång man anträffar en utländsk kvinna i prostitution ska man alltid tänka att hon kan vara offer människohandel. Man ska i princip utgå ifrån det, säger Kajsa Wahlberg.

Biträdande gränspolisen i region Väst, Mikael Holmgren, säger att de har ett nära samarbete med människohandelsgruppen och att alla prostituerade erbjuds stöd från exempelvis socialtjänsten, men att de i nästan samtliga fall tackar nej.

– När de hamnar hos Migrationsverket har de också utbildad personal som kan erbjuda stöd. När de delarna är uttömda så är det som är kvar att göra att verkställa personen till sitt hemland eller där de har uppehållstillstånd. Då har vi åtminstone lyft dem ur den här situationen. Det här är vårt sätt att stötta tjejerna och störa brottsnätverken. Det handlar om att göra oss till ett impopulärt land att vara i.

Han känner till att poliser som kommer i kontakt med potentiella offer för människohandel enligt Europarådets konvention ska erbjuda dem ett begränsat uppehållstillstånd på 30 dagar.

– Tjejerna får det erbjudandet, men det är inte så ofta de tar emot hjälp, säger Mikael Holmgren.

Men polisen kan ansöka om betänketid för att de ska få tid att överväga att ta emot hjälp. Gör ni det?

– Vi har inte möjlighet att hantera dem i 30 dagar. Men jag tycker att vi jobbar med det så aktivt som vi kan.

Är du trygg med att de prostituerade får lika bra stöd från gränspolisen som annan polis som inte arbetar med att avvisa dem?

– Jag känner mig trygg med att vi gör någonting. Vårt alternativ är att inte gå in med de här åtgärderna när vi ser att de ligger och utnyttjas på hotellrummen. Vårt alternativ är att inte göra någonting.

Gränspolisen i Väst uppger i ett pressmeddelande, som de skickade ut efter att DN inlett sin granskning, att de knappt tar några sexköpare under sina insatser mot prostituerade trots att det är sexköparna som enligt svensk lagstiftning är brottslingar.

– Vi jobbar inte med inriktning på männen, vi jobbar med kvinnorna. Vi jobbar med att ta bort varan från den här hanteringen. Personen har

inte rätt att vistas här, personen far dessutom väldigt illa. Vi stör brottsnätverket lika bra även om vi inte rapporterar en man för sexköpslagen, säger Mikael Holmgren.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

"Fakta. Antalet prostituerade som avvisats senaste åren

Region Väst

2017: 56

2018: 27

Region Nord:

2017: 0

2018: 4-5

Region Syd:

2017: 16

2018: 23

Region Öst:

2017: 4

2018: 0

*Varken region Mitt eller region Stockholm kan inte ta fram siffror specifikt för prostituerade.

Siffrorna gäller för gränspolisen i respektive region.

Fakta. Antalet anmälningar i Sverige

Människohandel för sexuella ändamål:

2014: 31

2015: 58

2016: 81

2017: 82

2018: 92

Koppleri, inklusive grovt:

2014: 109

2015: 82

2016: 102

2017: 136

2018: 180

Köp av sexuell tjänst:

2014: 607

2015: 523

2016: 603

2017: 563

2018: 840

*Siffrorna för 2018 är preliminära.

Källa: Brottsförebyggande rådet

Fakta. Så säger utlänningslagen

En utlänning som inte är EES-medborgare

eller familjemedlem till en EES-medborgare får avvisas om det kan antas att han eller hon under vistelsen i Sverige eller i något annat nordiskt land inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt.

Till icke ärliga försörjningssätt räknas bland annat prostitution. EES-länderna innefattar EU och Island, Liechtenstein och Norge. "

" Linus Larsson: Läckan ger bilden av enorm inkompetens

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Förklaringarna från företaget bakom läckan av 1177-samtal skapar fler frågor än de besvarar.

Det är knappast en överdrift att kalla 1177-läckan för en av Sveriges största integritetsskandaler någonsin. Om inte den största. Avslöjandet, signerat tidningen Computer Sweden, visade hur 2,7 miljoner samtal låg helt öppet tillgängliga på nätet.

Sedan blev det riktigt märkligt.

I en DN-intervju antydde vd:n för bolaget Voice Integrate Nordic att bara de med specialkunskaper haft möjlighet att komma åt samtalen.

– Vanliga personer klarade inte av det, men de som kan sådant här kunde göra något slags speciell kommandorörelse och slinka in bakvägen.

Det är, för att tala klarspråk, rent trams. Förutom att det inte finns något som heter "speciell kommandorörelse" så krävdes inget speciellt alls. Det var bara att fylla i en adress i webbläsaren och trycka enter.

På så sätt skiljer sig läckan från många tidigare säkerhetsskandaler.

Ofta har det rört sig om kvarglömda säkerhetshål eller bristfällig kryptering, som den med rätt verktyg och kunskap kunde utnyttja.

Här lades samtal om vård och sjukdomar rakt ut på internet. Öppet för vem som helst att ladda hem.

Men den märkliga hanteringen av skandalen slutar inte där. På sin sajt har Voice Integrate hävdatt att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har verifierat säkerheten på företagets nätverk. Det tvingade MSB:s it-säkerhetsfunktion CERT att dementera: "Detta

stämmer inte", skriver myndigheten i ett uttalande och fortsätter: "Vi har uppmärksammat dem på brister men inte säkerhetsgranskat deras it-miljö."

Det är myndighetssvenska för "rent trams".

Och så har vi förklaringen att allt berodde på att någon "helt enkelt stoppat in en internetsladd i hårddisken", som vd:n uttrycker det. Det finns en historik och tekniska omständigheter kring servern som ställer denna förklaring i ett annat ljus, vilket en rad it-säkerhetsexperter har betonat.

Och skulle förklaringen stämma så gör det inte saken bättre. Om man är betrodd med ett så enormt känsligt material som 2,7 miljoner inspelade samtal till en vårdinrättning, då lagrar man det inte på en hårddisk som man kopplar upp mot nätet lite så där i förbifarten. Mycket återstår att reda ut kring 1177-skandalen. Men hittills har ingenting framkommit som tyder på annat än att hela hanteringen präglas av enorm inkompetens.

Man måste fråga sig vad som hade hänt om inte en tidning hade avslöjat det hela. Utan insatsen från Computer Sweden (för transparens: en redaktion där jag tidigare var nyhetschef) hade händelsen kanske kunnat flyga under radarn.

Under radarn för allmänheten, alltså. Någon hade ändå kunnat hitta filerna, laddat hem dem och använt dem för egna syften.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se "

" 1177-servern kan ha varit offentlig i flera år

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Voice Integrate Nordic AB, som lagrat 2,7 miljoner samtal till 1177 vårdguiden, uppger att filerna blivit offentliga genom en felkopplad sladd. DN:s genomgång visar att servern kan ha varit ansluten mot internet och nåbar för allmänheten i flera år.

1177 Vårdguiden står nu inför en stor informationssäkerhetskris efter att Computer Sweden avslöjat att en underleverantör, Voice Integrate Nordic AB, lagrat miljoner samtal till tjänsten på en server som vem som helst kan nå från sin webbläsare.

Enligt Voice Integrates vd Tommy Ekström ska det som föranlett situation vara att man av misstag råkat koppla in en server menad för internt bruk mot hela internet.

– Den blev ansluten till internet. Vi vet inte när det hände, men troligtvis har någon under en uppdatering helt enkelt stoppat in en internetsladd i hårddisken. Då fick den en ip-adress, och då var det fritt fram. Vanliga personer klarade inte av det, men de som kan sådant här kunde göra något slags speciell kommandorörelse och slinka in bakvägen, sa Tommy Ekström till DN under måndagen.

I ett pressmeddelande från Voice integrate som Computer Sweden publicerade på sajten Documentcloud under tisdagen ska den specifika servern ha använts för lagring av samtal sedan 2016. Totalt 55 samtal ska enligt företaget ha laddats ner, alla i februari 2019. Vilka som laddat ned samtalen är ännu okänt.

Trots att Voice Integrate menar att man bara kunnat komma åt servern ”bakvägen”, genom att känna till den specifika ip-adressen, så har

servern gått att nå utifrån med det domännamn som den specifika - datorn haft på nätverket, nas.applion.se.

En sådan så kallad DNS-post måste i regel läggas till manuellt.

DN:s genomgång visar att en server som går att nå på nas.applion.se funnits tillgänglig på internet sedan åtminstone februari 2016 och eventuellt tidigare, vad som då funnits på den är okänt.

Enligt data som först tagits fram av Martin Millnert, vd för företaget Brainmill som arbetar inom kritisk it-infrastruktur och som även DN tagit fram, ska en mapp med namnet ”medical”, samma namn som mappen samtalen funnits i, ha existerat på servern så tidigt som i september 2016. Det går inte med säkerhet att säga att samtalen funnits på servern redan då. Däremot går det att slå fast att en mapp med samma namn funnits på servern så tidigt.

– Redan 2012 kan man se att de installerade en så kallad PTR-pekare på servern där de valt en ip-adress och gett den ett namn. Sedan har de förmodligen hållt in den här datan senare, säger Martin Millnert till DN.

På Voice Integrates webbsida påstod man tidigare under onsdagen att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska ha dubbelkollat att företagets ”nät håller hög säkerhet”, någonting myndigheten senare fick gå ut offentligt och dementera. Den falska lydelsen är nu borttagen från webbsidan. DN har sökt Tommy Ekström.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se "

"Bakgrund.

Tidningen Computer Sweden avslöjade på måndagen att miljontals samtal inringda till 1177 har legat öppet på en server på nätet.

Det är samtal som ringts in från vårdregionerna Stockholm, Södermanland och Värmland.

Underentreprenören Medhelp som anlits av regionerna outsourcade i sin tur samtalen till ett Thailandsbaserat företag vid namn Medicall.

Förutom känsliga 1177-samtal hittade Computer Sweden även sjuktransportbeställningar på servern. Samtalen är inspelade 2018 och 2019. "

" Snart kanske barnen kan räddas – men för Emil är det för sent

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Våren 2020 väntas Socialstyrelsen ge besked om de anser att alla nyfödda ska screenas för den ovanliga sjukdomen ALD. Förhoppningen är att pojkar, som drabbas av den dödliga varianten, i framtiden ska kunna räddas i tid. För Emil och hans familj är det försent.

Takhissen surrar när Emil sänks ner i mamma Ingrid's väntande famn. Ibland kan det hända att han ger ifrån sig en suck. Av lättnad. Tror, hoppas, Ingrid och pappa Magnus. De kan inte längre kommunicera med sin son.

Det började för fyra år sedan.

Ont i benen, skelning, hörselproblem.

Symptomen missades, avfärdades och feltolkades tills familjen lyckades tjata sig till att prioriteras fram i kön till en barnspecialist. Det visade sig att Emil hade drabbats av sjukdomen Adrenoleukodystrofi, som förkortas ALD. Sjukdomen leder till att kroppen mister förmågan att bryta ner långa fettkedjor vilket skadar hjärnan och det centrala nervsystemet. Det enda som kan stoppa förloppet är en stamcellstransplantation – men för Emil var det för sent. Frågor om hur det var väcker smärtan hos Ingrid. Hon kommer aldrig att glömma hur svårt det var att möta Emil i hans dödsångest. Frågan han ställde.

– Hur gammal kommer jag att bli?

Emil slutade att tala i skolan och några veckor senare slutade han även hemmavid. I ungefär en månad därefter kunde han kommunicera med tecken innan han tappade även det. System Saga minns hans tecken för

toa. Ett ”W” format med fingrarna i pannan. Ingrid känner förtvivlan över bristen på kontakt.

– Jag hade önskat att vi, på något sätt, hade kunnat komma överens om ett tecken som han kunde visa när han har ont.

Magnus berättar att de fortfarande söker vägar att försöka, på något sätt, på något plan, att återetablera kommunikationen med Emil.

– Till skillnad från de som fötts med sitt handikapp har ju Emil minnen, bilder och associationer från att ha varit frisk. Det finns något att bygga på och det är det vi försöker hitta.

Magnus och Ingrid säger att det första året var vidrigt. Emil grät och var förtvivlad. Världen rasade samman, sjukdomens förlopp gick fortare än det hanns med av ombyggnationer och hjälpmedel. När ledluset väl installerats till toaletten kunde Emil inte se längre.

För tre år sedan kom det in en ansökan om att låta ALD bli en av de sjukdomar som ingår i screeningen för sällsynta sjukdomar som görs på alla nyfödda barn i Sverige. Sedan dess har Socialstyrelsen arbetat med en översyn av hela screeningprogrammet, vilket bland annat handlat om en del juridiska frågor och man har även bedömt två andra sjukdomar, varav en, SCID (svårt kombinerad immunbrist), har blivit godkänd. ALD började man aktivt utreda för ett och ett halvt år sedan. Projektledare Lina Keller och hennes kollegor är högst medvetna om tidsaspektens eventuella konsekvenser. Sedan Socialstyrelsen startade sin bedömning av om ALD ska ingå i babyscreeningen har det uppskattningsvis kunnat födas sju anlagsbärare varje år, varav hälften, pojkar, kan bli dödligt sjuka. En av tre pojkar får den allvarliga varianten av sjukdomen och det är, bokstavligt talat, livsviktigt att få rätt diagnos i tid.

– Jag vill först säga att ALD är en fruktansvärd sjukdom och att det inte är någon här som önskat fördröja, lagt något i en byrålåda eller något sådant. Att prata om en myndighets processer låter väldigt blekt i

jämförelse med den situation man hamnar i när man drabbas, men det finns ändå en process att följa och en anledning att den processen finns. Lina Keller går pedagogiskt igenom arbetets förlopp som har kommit en bra bit på väg. Före jul passerades den vetenskapliga delen av processen – de första tio av totalt femton punkter. Resterande fem är organisatoriska och om allt går bra som planerat tror Lina Keller att ett slutgiltigt beslut om screening kan finnas klart våren 2020. Om utredningen leder till en rekommendation om screening för ALD kan den troligen starta kort därefter. Ingrid tycker att det är bra att processen på Socialstyrelsen rör sig framåt men är samtidigt kritisk. – Det känns bra att en behandlingsbar sjukdom nu kanske kan hanteras men varför har det inte gjorts långt tidigare, som i USA? Den amerikanska sjukvården är väl inte mer utvecklad än den svenska? För oss är det tragiskt att det inte gjordes för tio år sedan. Då hade Emil kunnat räddas.

Vården av Emil är ett arbete dygnet runt, året runt. Ingrid har räknat ut att enbart assistanskostnaderna årligen ligger på drygt 4 miljoner. Sedan tillkommer hemsjukvård, läkarbesök, mediciner, transporter, bilbidrag, sjukvårdsmateriel, hjälpmedel och missade arbetsinkomster för Ingrid och Magnus.

Processen hos Socialstyrelsen kan leda till att man kan rädda nya pojkar men för Emil är det för sent. För Ingrid och Magnus är det mer intressant med nya kliniska studier och metoder som kanske kan hjälpa de redan sjuka. Nu försöker de få till en magnetkameraundersökning för att se exakt hur lång sjukdomen är gången hos Emil. Kanske finns det ändå hopp? Det finns en studie i England som de tycker ser lovande ut, även om de inser att oddsen är låga att en svensk patient ska få vara med i en utländsk studie med bara tjugofem platser.

Det plingar på dörren hemma hos Ingrid och Magnus i Uppsala. Massageterapeuten Lennart Knutsson är på ingång. Emils två assistenter lyfter varsamt över honom på en brits. Lennart dukar upp

sina attiraljer och börjar arbeta. Ingrid och Magnus passar på att äta lite lunch. De sitter tätt intill Emils brits med tallrikarna i knät. I taket hänger några färgade ballonger kvar från förra veckans fest. Emil har just fyllt elva år.

Paul Hansen

paul.hansen@dn.se "

"Fakta. ALD

ALD är en kromosom-X-bunden neurologisk sjukdom vars allvarliga former i huvudsak drabbar pojkar och som obehandlat leder till döden. Uppskattningsvis sju fall (flickor och pojkar) beräknas komma att upptäckas årligen med screening.

Haematopoetisk stamcellstransplantation kan stoppa förloppet vid upptäckt av tidiga symptom.

I dag undersöks alla nyfödda barn med nyföddhetsscreening (PKU-prov) för 24 ovanliga medfödda sjukdomar som går att behandla. Screeningen görs genom ett enkelt blodprov som tas så snart som möjligt efter att barnet är 48 timmar.

Sjukdomar som ingår i dag

Endokrina sjukdomar (två sjukdomar).

Fel i nedbrytningen eller metabolismen av fettsyror, betaoxidationsdefekter (tre sjukdomar).

Fel i karnitinsystemet (fyra sjukdomar).

Organiska acidurier (sex sjukdomar).

Fel i ureacykeln (tre sjukdomar).

Andra fel i omsättningen av aminosyror (fyra sjukdomar).

Andra sjukdomar (två sjukdomar).

Källor: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Karolinska universitetslaboratoriet, Socialstyrelsen "

" Polisen lyckades pressa tiderna

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

I ett år har polisen arbetat med det lagstadgade försöket om att kraftigt minska tiden mellan inträffat brott och dom. Man har lyckats landa på en genomsnittlig lagföringstid på drygt fem veckor. Tidigare kan det ha tagit cirka sex månader för en misstänkt att få sin dom.

Arbets sättet med snabbare lagföring av enklare brott har pågått hela 2018 i polisområde Nord i Stockholm. Syftet har varit att skynda på processen mellan brott och färdig dom. Försöket gäller endast brott som har fängelse högst tre år i straffskalan. Det kan till exempel röra sig om ringa stöld, fortkörning eller rattfylleri.

Kommissarie Jörgen Nilsson som också är projektledare för försöket beskriver en omständlig process som tidigare var polisernas vardag.

– Förr gjorde man ju en avrapportering på plats, man kanske höll förhör, tog något beslag. Sen åkte man in till polisstationen för avrapportering, skrev en anmälan, höll eventuella förhör. Sen granskades ärendet och i bästa fall gick det vidare till någon utredningsavdelning på något lokalpolisområde. Inte allt för sällan lades ärendet sedan åt sidan eftersom att man hade viktigare ärenden att prioritera, säger Jörgen Nilsson.

Efter den här kedjan av händelser skulle åklagarmyndigheten och domstolarna kopplas in. De var inte ovanligt att folk fick vänta månader på att få sin dom eller att få ärendet avskrivet.

Nu genomför poliserna många av åtgärderna på plats. Dock förutsätter metoden att den misstänkte i stort sett är tagen på bar gärning.

– Det är det som är själva metoden, poliserna på plats tar kontakt med jourhavande förundersökningsledare. Det mötet vi har med den misstänkte på plats, kanske är enda gången som vi träffar personen.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Få patienter fick cancerbehandling i tid

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Tiden för behandling av cancer varierar enormt mellan olika delar av landet.

Nästan inga av Sveriges regioner klarar de nya standardiserade vårdförloppen vid cancerbehandling, enligt en ny rapport från Cancerfonden.

I rapporten undersöks cancervården under 2017 och fokus ligger på de fyra vanligaste cancerformerna: prostata, bröst, lungor och tjocktarm. De senaste åren har nya standardiserade vårdförlopp från misstanke till behandling gradvis införts. Av rapporten framgår att målen är långt från att uppfyllas.

Under 2017 klarade inte en enda region i landet målet om att - prostatacancer ska opereras inom två månader. Därtill råder enorma skillnader mellan regionerna.

– Det är ett geografiskt lotteri. Ser man på bröstcancer ligger Västra Götalandsregionen sämst till. Bara 27 procent av patienterna får vård i tid, medan siffran i Kronoberg är 97 procent, säger Ulrika Årehed Kågström, generalsekreterare på Cancerfonden.

TT "

"Jag visste inte vad jag gav mig in i när jag åkte"

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

19-åriga Shamina Begum, som fått sitt brittiska medborgarskap återkallat efter att ha rymt till terrorsekten IS, hoppas få börja ett nytt liv i Nederländerna.

Tillsammans med två andra tonåringar rymde Shamima Begum, då 15 år, från Storbritannien till Syrien för att gå med i IS år 2015.

I dag sitter hon i ett flyktingläger i nordöstra Syrien med ett nyfött barn och vill inget hellre än att återvända till sin familj i Storbritannien. Då Shamima Begum inte har något annat medborgarskap än sitt brittiska har hon enligt internationell lag rätt att återvända.

Men nu har det brittiska inrikesministeriet skickat ett beslut om att återkalla Shamima Begums medborgarskap till hennes familj och Storbritanniens inrikesminister Sajiv Javid säger att han ska göra allt i sin makt för att hindra henne att återvända.

– Det är lite upprörande och frustrerande. Jag tycker att det är lite orättvist mot mig och min son, säger hon till den brittiska nyhetskanalen ITV.

– Jag tycker att en hel del borde känna sympati för mig, för allting som jag gått igenom. Jag visste inte vad jag gav mig in i när jag åkte, sade Shamima Begum tidigare till Sky News.

– De har inga bevis för att jag skulle ha gjort någonting farligt. När jag åkte till Syrien var jag bara en hemmafru, under de fyra åren har jag stannat hemma och tagit hand om min man och mina barn.

Hon säger att hon aldrig gjorde någonting brottsligt, att hon inte ägnade sig åt propaganda eller försökt få andra att resa till Syrien.

Shamima Begum säger nu att hon funderar på att söka medborgarskap i Nederländerna då hennes make är nederländsk medborgare.

Men Begum har tidigare uppgett att hon varit likgiltig inför de brutala mord som genomförts av IS, då det handlat om "islams fiender".

– Om han åker in i fängelset i Holland kanske jag kan vänta på honom, säger Shamima Begum till ITV.

19-åringen hoppas att det brittiska inrikesministeriet omprövar beslutet att återkalla hennes medborgarskap, och att myndigheterna låter henne återvända.

Familjens advokat säger att man håller på att undersöka alla möjligheter att överklaga beslutet.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se "

" Skandalerna kan hänga samman med ryskt skattebrott

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Penningtvättskandalerna avlöser varandra bland de nordiska bankerna i Baltikum. En efter en pekas ut och alla kan hänga ihop via en röd tråd av pengar från ett enormt ryskt skattebedrägeri.

Svenska och danska banker har varit etablerade i Baltikum ända sedan den stora privatiseringsvågen på 90-talet. Flera av dem har länge haft en dominerande ställning i området men de senaste åren har det börjat skaka runt dem.

Danske Bank tvingades så sent som i tisdags att stänga sin filial i Estland efter den enorma penningtvättskandalen som nystats upp runt banken.

Skandalen kring Danske Bank rullades upp när den danska tidningen Berlingske tillsammans med journalistnätverket OCCRP avslöjade att omfattande penningtvätt hade pågått i banken. Hundratals miljarder ska ha passerat genom banken tillsynes obemärkt och utan att någon kontroll av varken transaktioner, mottagare eller avsändare gjorts. Penningtvätt handlar i grunden om att få in kriminellt intjänade pengar i banksystemet för att de sedan ska kunna användas utan att väcka misstanke. Ett sätt att göra det på är att genom transaktioner och påhittade affärshändelser i flera led få det att se ut som att pengarna hamnat på kontot på ett lagligt sätt. Det är där Danske Bank i Estland har blundat.

Mycket av pengarna som slussats genom Danmarks största bank kommer enligt anklagelserna från en stor skatteupp som genomfördes av ryska statstjänstemän och kriminella 2007. Samma kupp som

advokaten Sergej Magnitsky tros ha mördats för 2009 när han försökte avslöja personerna bakom den enorma förskingringen av skattepengar. Pengarna från skattecuppen löper som en röd tråd genom de senaste årens bankskandaler. När Nordea i höstas anklagades för att ha medverkat till att tvätta motsvarande 1,5 miljarder var det bland annat pengar från den ryska skattecuppen det talades om.

Bakom anklagelserna mot Nordea stod den brittisk-amerikanske affärsmannen Bill Browder. Det var han som en gång anlät Magnitsky för att avslöja den ryska skattebluffen och ända sedan advokatens död har han följt pengarna.

När ”Uppdrag granskning” nu pekar ut Swedbank som en stor baltisk penningtvätt görs kopplingar till de ryska pengarna igen. 150 miljoner kronor från skattecuppen ska ha slussats till ett 50-tal

Swedbankkonton, enligt SVT. Bill Browder beskriver det som ”blodspengar” och menar att det bara är toppen av vad som kommer komma fram.

– Det här är bara början av skandalen, säger han till DN.

Den andra svenska banken med stor närvaro i Baltikum är SEB. De har hittills undgått liknande anklagelser men Browder utesluter inte att även de dras in.

– Jag ska inte döma en bank jag inte har kunskap om. Men om tre av fyra nordiska banker som verkat i Estland sysslat med penningtvätt finns det förmodligen anledning att titta på den fjärde också, säger Bill Browder.

SEB har sedan frågan aktualiserats i och med bland annat Danske Bank tittat närmare på betalflödena hos sina kunder i Baltikum, enligt presschefen Frank Hojem.

– I den genomgången har vi inte hittat några röda flaggor eller någonting som tyder på att vi har utnyttjats, säger han.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Swedbank: "Vet inte om de har varit våra kunder"

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

"Swedbanks vd Birgitte Bonnesen kan inte säga om "Uppdrag granskning" uppgifter om penningtvätt i Baltikum stämmer: – Vi vet inte, vi har inte fått se materialet.

SVT:s ”Uppdrag granskning” avslöjande om att 50 kunder slussat 40 miljarder kronor i misstänkta pengar mellan Swedbank och Danske Bank i Baltikum under åren 2007–2015 skakade banken under onsdagen. Aktien föll med nästan 14 procent, det största raset sedan finanskrisen för tio år sedan.

Den estniska åklagarmyndigheten, som redan har en utredning på gång när det gäller penningtvätthärvan i Danske Bank, bekräftade att uppgifterna om Swedbank kommer att granskas inom ramen för den utredningen.

För Birgitte Bonnesen blev det ”en dramatisk dag” som hon sade i en telefonkonferens sent på onsdagen.

Men trots mängder av frågor var det inte mycket nytt som kom fram. Bonnesen upprepade att banken inte sett ”Uppdrag granskning” material och därför inte kan säga om det stämmer:

– Det är svårt att kommentera när vi inte har sett listan över kunderna.

– Vi har inte sett allt material, en del, men inte allt, fyllde kommunikationschefen Gabriel Francke Rodau i.

SVT uppger dock att Swedbank fick ta del av alla slutsatser i reportaget för en vecka sedan, samt att man visat listor med samtliga namn och transaktioner för Gabriel Francke Rodau. Sedan dess har Swedbank inte bett om att få ut något material, skriver SVT.

När skandalen kring Danske Bank briserade i fjol gick Swedbank igenom de affärer som de hade haft med Danske under den aktuella perioden. Banken lät också genomföra en extern utredning. Det ledde till att Bonnesen sade att Swedbank inte var inblandad. De uttalandena fick hon gång på gång försvara. Hon förklarade att hon syftade på de namn som förekommit i utredningen kring Danske och att just de inte var Swedbanks kunder.

På frågan om det var dags för en ny extern utredning svarade hon:

– Låt mig få återkomma till det.

Bonnesen slog i från sig frågan om ”Uppdrag granskning” ljugar utan upprepade bara att eftersom hon inte sett allt material kunde hon inte avgöra vad som stämde eller inte. Banken kommer dock att be att få se materialet.

– Vi vet inte om de har varit våra kunder. De kan ha varit det, men vi vet inte, sade hon.

Enligt Bonnesen arbetar banken systematiskt med att granska misstänkta transaktioner och de hittar sådana i ett par tusen fall årligen.

– Jag känner mig trygg med hur vi arbetar. Vi ser tillbaka på mönster, vi utreder och vi rapporterar.

Hon förklarade vidare att en affärsrelation med en kund kan ändras över tid.

– Det kan börja med något som är okej, men förvandlas till något vi inte gillar. Då ber vi kunden lämna banken och vi anmäler det till polisen.

Den amerikanska finansmannen och antikorrupsionsaktivisten Bill Browder säger till nyhetsbyrån Bloombergs att han har material som kopplar samman Swedbank med Danske Bank-skandalen och att han förbereder en stämningsansökan mot Swedbank.

Birgitte Bonnesen träffade Bill Browder i London i höstas, för att få hans syn på kampen mot penningtvätt. Hon har inte hört något om att han förbereder en stämning.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Dan Lucas: Bonnesen har en hel del att förklara nu

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Hur kunde Swedbank missa att de hade bolagskunder utan synlig verksamhet eller med dolda ägare? Swedbanks vd Birgitte Bonnesen har en hel del att förklara – och det snart. Vad som än har hänt i bankens baltiska verksamhet har affären redan skadat förtroendet för banken.

Det ska först sägas en sak: det är ännu inte klarlagt att Swedbank hjälpt till att tvätta 40 miljarder kronor i Baltikum under åren 2007–2015.

Men SVT:s ”Uppdrag granskning” avslöjande visar att det finns fog för att i varje fall misstänka att banken varit väl slapp i sin kontroll av kunderna.

I EU:s penningtvättdirektiv, som är det regelverk EU-länderna ska införa i nationell lagstiftning, är kundkännedom centralt. Banker har en skyldighet att veta vilka de har som kunder och var deras pengar kommer från.

Ändå kan alltså bolag som inte har ”synlig verksamhet” som ”Uppdrag granskning” kallar det, slussa pengar genom Swedbank i Baltikum. Eller bolag med dolda ägare.

Det här borde väcka misstankar och frågor från banktjänstemännens sida. Och får de inte nöjaktiga svar så ska de inte medverka till transaktionen.

Om uppgifterna stämmer är det oerhört allvarligt för Swedbank och i synnerhet för Birgitte Bonnesen. Under åren 2011–14 var hon chef för den baltiska verksamheten – alltså under en del av den period som den påstådda penningtvätten har pågått.

I samband med att penningtvättskandalen i Danske Banks estniska verksamhet avslöjades började också frågorna ställas i media kring andra banker, däribland Swedbank, och deras verksamhet i Baltikum. Birgitte Bonnesen gick i oktober ut med ett pressmeddelande där hon förklarade att banken hade "ett systematiskt tillvägagångssätt" när det gällde att upptäcka "misstänkta transaktioner och affärsaktiviteter". Vidare att banken hade som policy att endast ha kunder som hade en "tydlig koppling till det lokala näringslivet". I Danske Bank-fallet hade pengarna som skulle tvättas kommit från icke-estniska kunder – sannolikt olika ryska maffior.

Ett stycke i pressmeddelande är värt att upprepa i sin helhet.

"Baserat på vårt sätt att förebygga penningtvätt har vi genom åren reagerat på alla misstänkta signaler, från såväl våra egna kanaler som externa samarbetspartners. Det pågår för närvarande inga myndighetsutredningar av Swedbank relaterat till hanteringen av penningtvätt."

Hur kan det då vara möjligt att banken inte reagerade på kunder "utan synlig verksamhet" eller bolag med dolda ägare? Det borde vara uppenbart att banktjänstemän slår larm om de stöter på den sortens kunder.

Att det inte i oktober fanns några utredningar kring Swedbank och penningtvätt, behöver inte betyda så mycket. De kriminella som sysslar med penningtvätt är specialister. De tvättar pengar på uppdrag av andra kriminella – maffior, korrupta tjänstemän, de som sysslar med smuggling och trafficking, exempelvis.

Och de är mycket skickliga. Just därför menar Rob Wainwright, fram till i somras chef för EU:s polissamarbete Europol, att det inte räcker att enbart följa regelverket. En bank kan göra det, få grönt ljus från tillsynsmyndigheten – och ändå utnyttjas för penningtvätt. För drygt en vecka var han i Sverige föreläste om dagens brister i systemet.

Wainwright tycker att banker, tillsynsmyndigheter och finanspoliser behöver samarbeta mer med att leta aktivt efter penningtvättare.

Det i sin tur betyder att parterna måste arbeta som en underrättelsetjänst och tillsammans analysera stora mängder data och dela dessa uppgifter med varandra – just för att hitta personer och transaktioner som är misstänkta.

Wainwright försökte skapa en underrättelsetjänst på EU-nivå, en så kallad FIU (Financial intelligence unit), för att jaga penningtvättare. Idén föll dock på motstånd från flera EU-regeringar.

Men alldeles oavsett vad som har hänt i Swedbank behöver Birgitte Bonnesen agera – och det snabbt. Aktien har fallit med över 10 procent under onsdagen, men det är den långsiktiga förtroendeskadan som kan bli värst.

I Danske Bank tvingades koncernchefen Thomas Borgen avgå, brottsutredningar har inletts, kunder flyr och banken hotas av mångmiljardböter.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" 7 av 10 tjänstemän känner stress på jobbet

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Blekinge, Västerbotten och Dalarnas län i topp när Unionen listar den upplevda stressen hos tjänstemän i regionerna. Stressen har också stigit tydligt sedan fjolåret.

Sju av tio tjänstemän anger att de är stressade ofta eller ibland är stressade på jobbet, enligt fackförbundet Unionens stressindex som presenterades i dag.

I alla län utom två har andelen tjänstemän som anger att de känner sig stressade av sitt jobb, stigit. Bara Uppsala och Halland sticker ut genom att den upplevda stressen har minskat sedan 2018.

I Uppsala är det 72 procent av tjänstemännen som känner sig stressade på jobbet, mot 74 procent i fjol. I Halland är siffrorna 68 procent mot 71 procent förra året.

Men i snitt har stressen ökat från ett genomsnitt på sex personer av tio som upplever stress till sju av tio i dag. Den angivna stressnivån varierar även över landet.

I Blekinge har stressen ökat som mest. Där har andelen som känner av stress ökat med hela 18 procent på ett år.

Regionen som har minst stressade tjänstemän är Norrbotten. Där är tjänstemännen i den här undersökningen allra minst stressade. Det ställs mot Värmland där stressen hos tjänstemännen är som mest påtaglig, enligt undersökningen.

Martin Linder, förbundsordförande för Unionen tycker uppgifterna är oroväckande.

– Stress leder till ohälsa och risken är att vi kommer se allt fler tjänstemän bli sjuka av jobbet. Det är arbetsgivarens ansvar att se till

att alla medarbetare har en rimlig arbetsbelastning, med balans mellan krav och resurser, säger han i ett pressmeddelande.

Samtidigt anger Försäkringskassan att stress är en av de vanligaste orsakerna till sjukskrivning. Sjukskrivning med bakgrund av svår stress var det som ökade mest mellan 2010 och 2015. Från 31 000 sjukskrivningar 2010 ökade de med 119 procent till 68 000 fem år senare.

Ökningen är ungefär lika stor för kvinnor och män, men antalet kvinnor som är sjukskrivna på grund av stress är betydligt fler.

Undersökningen är gjord av Novus på uppdrag av Unionen och baserar sig på svar från 2483 privatanställda tjänstemän.

Annie Sääf "

" Fakta. Här ökar stressen mest

Uppdelat på län. Förra årets siffra i parentes. Ökningen i procent till höger.

1. Blekinge län 74 % (56) + 18 %
2. Västerbottens län 72 % (56) + 16 %
3. Dalarnas län 70 % (54) + 16 %
4. Kronobergs län 75 % (60) + 15 %
5. Jämtlands län 71 % (56) + 15 %
6. Västmanlands län 75 % (61) + 14 %
7. Jönköpings län 73 % (60) + 13 %
8. Gävleborgs län 76 % (64) + 12 %
9. Gotlands län 72 % (60) + 12 %
10. Västra Götaland 72 % (61) + 11 %
11. Skåne län 70 % (59) + 11 %
12. Västernorrlands län 69 % (58) + 11 %
13. Norrbottens län 61 % (50) + 11 %
14. Värmlands län 77 % (67) + 10 %

- 15. Stockholms län 70 % (60) + 10 %
  - 16. Östergötlands län 72 % (63) + 9 %
  - 17. Örebro län 66 % (57) + 9 %
  - 18. Kalmar län 68 % (63) + 5 %
  - 19. Södermanlands län 67 % (64) + 3 %
  - 20. Uppsala län 72 % (74) – 2 %
  - 21. Hallands län 68 % (71) – 3 %
- Källa: Unionen "

" Bostadsexperten: "Hans Lind betonar - utbudsfrågan för mycket"

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Fastighetsekonomen Hans Lind pekar ut avsaknaden av hårdare krav på kommunerna som den största luckan i januariöverenskommelsens bostadspolitik. Delvis rätt, menar andra bostadsexperten, men han missar den stora problematiken.

Fastighetsekonomen Hans Lind skrev igår onsdag på DN Debatt om sin nya rapport "Förslag till bred bostadspolitisk uppgörelse", utgiven av tankesmedjan Fores. I debattartikeln lyfter han fram att en politiskt realistisk, bred bostadsuppgörelse måste se till att "alla kommuner tar ansvar för bostadsförsörjningen och att det som byggs måste bidra till minskad segregation".

Lennart Weiss, kommersiell direktör på bostadsutvecklingsföretaget Veidekke, har inte läst debattartikeln men har fått rapporten skickad till sig tidigare. Han känner igen Hans Linds resonemang om att staten ska ta starkare mandat för att både underlätta och lägga mer krav på kommunernas bostadsbyggande.

– Jag tycker han har delvis rätt, däremot tycker jag han betonar utbudsfrågan för mycket när det stora problemet handlar om efterfrågan, säger Lennart Weiss.

Specifikt menar han att utmaningen handlar om en djup fördelningsklyfta, där den äldre generationen som hade "gulförutsättningar" när de kom in på bostadsmarknaden ställs mot ungdomar och personer med lägre inkomster som saknar både kapital eller kötid.

– Jag menar att det snarare behövs socialpolitiska åtgärder, som att vikta bostadsköerna beroende på ålder eller bättre möjligheter till bostadslån, säger han.

Lennart Weiss reagerar även på Hans Linds förslag att trappa ner ränteavdragen.

– Jag tycker det är tråkigt att han stämmer in i den kören. De som tjänar mest på ett sådant förslag är de som inte behöver det, så i så fall måste det parallellt göras åtgärder för unga, säger han.

Anders Nordstrand, vd för bransch- och intresseorganisationen SABO, har också fått och skummat igenom Hans Linds rapport.

– Det finns både bra och mindre bra förslag i våra ögon. Ska man ta tag i de här problemen på allvar krävs ett helhetsgrepp, och den ambitionen tycker jag Hans har även om det kanske inte är tillräckligt, säger han.

Det övergripande fokuset är både lite för kortsiktigt och storstadsinriktat, menar han, och även om det finns förslag om att få in ungdomar på bostadsrättsmarknaden saknas motsvarande förslag gällande hyresrätter.

– Vi vill också ha mer rättvisa villkor mellan hyres- och bostadsrätter, men vissa förslag tycker jag snarare förstärker den ojämlikheten. Att staten ska gå in med stimulanser, förtydliganden och krav på kommunerna tycker han inte är en dålig idé, men tror inte att det kommer ge så stor effekt.

– Det är inte alltid bidrag och stöd som gör att kommunerna bygger på ett visst sätt. Generellt tycker jag man behöver tänka mer långsiktigt, det går inte att bara lappa och laga, säger Anders Nordstrand.

Fredrik Tano "

" AP-fonder utesluter gruvbolaget Vale

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

AP-fonderna exkluderar nu det katastrofdrabbade gruvbolaget Vale. Detta efter rekommendation från AP-fondernas etikråd.

– Om några av fonderna har innehav kvar kommer det att säljas av, säger John Howchin, generalsekreterare i etikrådet.

Det var den 25 januari som en av det brasilianska gruvbolagets dammar brast och hundratals människor dränktes i gruvavfallet. Olyckan var den andra stora olycka som drabbat Vale som är ett av världens största gruvbolag.

Vid en tidigare dammolycka i november 2015 omkom 19 människor omkring staden Mariana i vad som då beskrevs som Brasiliens värsta miljökatastrof med omfattande fiskdöd och svåra återverkningar på miljön som följd. Då forsade 43,7 miljoner kubikmeter lerfyllt vatten in över området kring staden och även den gången var landets största gruvbolag Vale inblandat.

Efter den senaste katastrofen gick AP-fondernas etikråd snabbt ut och uttalade att man inte längre hade något förtroende för bolaget. I dag har man rekommenderat AP1, AP2, AP3 och AP4 att exkludera Vale S.A på grund av att rådet förlorat förtroendet för Vale.

Etikrådet konstaterar att bolaget kan kopplas till överträdelse av FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, artikel 3, "Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet, ILO:s konvention (nr 155) om arbetarskydd och arbetsmiljö, artikel 4:2 "kring förebyggande arbete med olycksrisker som finns i arbetsmiljön" samt mot FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter "respekt för rätten till liv".

– Under den tid som har gått sedan vi gick ut och uttalade vår kritik har fonderna följt vårt uttalande och när vi i dag rekommenderar att man utesluter bolaget har de flesta, om inte alla, redan sålt av sitt innehav, säger John Howchin, generalsekreterare i etikrådet.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se "

" Spelbolag annonserar mest på illegala sajter

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Spelbolag är de värsta syndarna vad gäller annonsering på illegala sajter. Det visar en årlig undersökning av Sveriges Annonörer i samarbete med Rättighetsalliansen.

Sajter som erbjuder olaglig streaming och nedladdning och filmer och serier drar in mångmiljonbelopp i form av annonsintäkter, visar undersökningen. För att stävja problemet publicerar Sveriges Annonörer årligen en lista med tio illegala sajter som annonsörer uppmanas att undvika.

TT "

" Busspendlare kan snart åka förarfritt

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Scania och Nobina inleder nästa år ett försök med självkörande bussar. "Tekniken är nu tillräckligt mogen för att påbörja försök i trafik på allmän väg," skriver Karin Rådström, busschef på Scania i ett pressmeddelande.

Bussarna kommer att trafikera en fem kilometer lång vägsträcka i Barkabystaden nordväst om Stockholm. Förarlösa bussar testades förra året i Kista och i Barkarby genomförs testet i två steg – först utan och senare med passagerare.

TT "

" Gruvbolaget LKAB vill bredda tillverkningen

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

LKAB satsar 45 miljoner på en pilotanläggning som ska omvandla gruvavfall till råmaterial till bygg-gips, konstgödsel och sällsynta jordartsmetaller, skriver SR. I dag används inte gruvavfallet.

– Så är det, i stället för att ha en deponikostnad så vill vi ju göra en betalbar produkt av det, säger vd Jan Moström till SR.

Lyckas satsningen vill LKAB bygga en storskalig anläggning. Luleå, Skellefteå och Helsingborg är möjliga städer för anläggningen.

TT "

" Tio framtidsyrken när AI tar över arbetsmarknaden

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

För de som varit förutseende nog att utbilda sig till dna-coacher, molnväktare eller vertikalodlare ser framtiden ljus ut när artificiell intelligens, klimathotet och globalisering kommer att definiera arbetsmarknaden, enligt en undersökning från Trygghetsrådet TRR.

Framtidsspaningen har tagits fram av analysföretagen United Minds och Prime, i samarbete och på beställning av Trygghetsrådet TRR, som ägs av Svenskt Näringsliv och Förhandlings- och samverkansrådet PTK.

Genom att analysera artiklar, rapporter och studier, och intervjua personer på ledande företagspositioner inom ”framtidsområden”, syftar undersökningen till att identifiera hur arbetsmarknaden kommer se ut framöver.

Enligt undersökningen kommer framtidens arbetsmarknad, som enligt TRR:s kommunikationschef Claes Åberg till viss del redan har anlänt, präglas av globalisering, urbanisering, digitalisering och automatisering, samtidigt som en befolkning med längre genomsnittslängd och klimatkrisen ställer höga krav på globala omställningar inom produktion och arbetssätt.

Den snabba utvecklingen inom artificiell intelligens och automatisering kommer göra robotar kapabla till att utföra många jobb både bättre och billigare än människan, men Claes Åberg tror snarare på samexistens än konkurrens.

– Många ser det som ett hot att robotarna och AI tar över och att många jobb kommer att automatiseras, men vår bild är att det krävs mänskliga förmågor för att robotarna ska fungera som de ska när de inte används i klassisk industriell produktion. Nästa robot du möter kanske svarar i en kundtjänst eller guidar dig i en butik. Robotar och AI kommer initialt mer assistera människan än att ta över jobben tror vi, säger han.

Undersökningen identifierar tio ”framtidsyrken” med tydliga rötter inom klassiska akademiska grenar som juridik, ekonomi, eller filosofi, och behandlar inte de yrken inom till exempel produktion som i högsta grad skulle kunna påverkas av automatisering.

– Det kanske är lite utifrån vårt arv eftersom vi är en trygghetsorganisation för privatanställda tjänstemän, att vi inte är så produktionsnära i vår undersökning. Vi arbetar med att stötta tjänstemän mellan jobb till ett nytt och så framtidssäkert jobb som möjligt, säger Claes Åberg.

Vad kommer att krävas för att man ska få jobb i framtiden?

– Några av framtidsyrkena finns redan i dag, den här utvecklingen håller på att ske redan nu. Kraven och baskunskaperna som kommer att krävas är saker som människor till stor del redan har i dagens läge.

Men man kanske måste komplettera sin kompetens lite grann och addera ett fritidsintresse, till exempel inom odling, hälsa eller hållbarhet.

Att arbeta med ekologisk hållbarhet och att vara tydlig med att man gör det kommer enligt undersökningen vara väldigt viktigt för företag som vill konkurrera framöver.

– Vi tror inte att arbetsgivare kan fuska så länge till för då kan man inte rekrytera de nya talangerna. Yngre människor väljer bort företag som inte har ”rätt värdegrund”, man är mer och mer intresserad av högre syfte och förväntar sig att arbetsgivaren värna om sitt klimatavtryck.

Den som vill prova på att vara vertikalodlare, oldfluencer, kulturflätare eller robotpersonlighetsdesigner kan ansöka om en av de prao-platser som trygghetsrådet utlyser.

– Det är ett fåtal platser och först till kvarn som gäller, säger Claes Åberg.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

"Tio framtidsyrken enligt TRR:s framtidsspaning

Distansare

Digitaliseringen gör det möjligt att bryta med traditionella arbetsplatser och arbeta på distans, i framtiden kan fler typer av jobb, som till exempel tekniker och montörer kunna jobba på distans. Egentligen inte ett yrke utan en arbetsform.

Gig-manager

När allt fler arbetar på distans och traditionella arbets- och anställningsformer byts mot frilans eller egenföretag ska gig-managers skapa förutsättningarna för en hållbar verksamhet genom att hjälpa till med exempelvis boka uppdrag.

Robotpersonlighetsdesigner

När robotar tar större plats på arbetsplatserna så måste de kunna passa in socialt och representera företagets värdegrund. Denna person ska programmera roboten för att undvika bråk med omgivningen.

Kulturflätare

En personalvetare i framtidens företagsstruktur.

Vertikalodlare

Framtidens odling är lokal, klimatsmart och lodrät. Nya tekniker och metoder som hydroponiska odlingar (odla utan jord) är verktyg för framtidens matproducenter och möjliggör odling på höjden.

Etikutvecklare

Ska förmedla och se till att efterleva de höga etiska krav som kommer definiera framtidens företag.

Klimatrevisor

Större krav på hållbarhet och att företag redovisar sin miljöpåverkan kräver ny kompetens. En klimatrevisor hanterar miljöpåverkan på samma sätt som en traditionell revisor hanterar pengar.

Molnvakt

Är en it-säkerhetsspecialist inriktad på personuppgifter och känslig data. Ska säkerställa att information och data hanteras korrekt till exempel i molntjänster.

Dna-coach

Ska tolka resultaten av de dna-prov som ska ligga till grund för framtidens individuellt anpassade sjukvård.

Oldfluencer

En influerare i äldre format som fokuserar på att belysa ämnen som intresserar en mognare publik. "

" Akuta insatser i samhället kan skötas av värnpliktiga

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Beredskap. Jag föreslår att man återinför en allmän värnplikt med beredskap för civilsamhällsskyddande insatser i fredstid. De värnpliktiga kan skickas ut för akuta eller förebyggande insatser, såsom snöröjning, hugga brandgator vid skogsbränder, insatser vid översvämningar och liknande. Vi behöver ett fungerande civilsamhälle.

Kombinera nytta med nytta för att sätta arbetslösa unga i arbete, särskilt unga män som inte har klarat skolan eller av andra skäl inte hittat in på arbetsmarknaden eller till vidareutbildning. Man tränas här även i självdisciplin, ödmjukhet, samarbete och att utveckla sitt konsekvenstänkande – under en period i livet när många unga människor ännu inte utvecklat detta. Unga män och pojkar ligger dessutom ofta efter i detta, av genetiska och hormonella orsaker, vilket skapar onödiga bekymmer i ungdomsåren. Jag hoppas att några av våra politiker har viljan och förmågan att se över departementsgränserna och börja tänka mer överskridande för att hitta fler liknande övergripande lösningar. Jag kan tänka mig en hel rad ekonomiska vinster om man ser till rikets behov och hur man kan använda exempelvis den arbetskraftsresurs som i dag går sysslolös, med ohälsa och sociala problem som följd.

Britt Burström, Stockholm "

"Vårt uppdrag är inte att bli förbannade på folk"

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

"Sedan årsskiftet får svenska poliser fördjupad utbildning i att bedöma olika situationer, för att ingripanden ska leda till så lite våldsanvändning som möjligt. Poliserna ska också lära sig mer om psykisk ohälsa, något som legat bakom flera ingripanden där människor dödats av poliser.

Polisen och vi Del 3.

Under senare år har i snitt tre personer per år dödats av polisens skott. Handlar det om ett tuffare klimat med hårdare kriminalitet? Vilken roll spelar polisens attityder och utbildning? Tidigare artiklar publicerades 19 och 20/2.

I december förra året fattades ett beslut om ny inriktning för polisens utbildning i konflikthantering, Polkon. Utbildningen uppdateras kontinuerligt utifrån erfarenheter polisen har fått från olika händelser. Inriktningen har ändrats vid två tidigare tillfällen.

Sedan den 1 januari är fokus att utveckla polisens förmåga att göra en korrekt bedömning i varje unik situation. Målet med förändringen är att varje polisgripande ska vara så säkert som möjligt och leda till så lite konflikt och våldsanvändning som möjligt.

– Nu lägger vi tonvikten på att öka polisernas förmåga att göra bättre, mer adekvata bedömningar i svåra situationer. Det handlar om att använda rätt taktik vid rätt tillfälle. Svensk polis är bra på det, men ska bli ännu bättre, säger Tomas Windahl, ämnesområdesansvarig för Polkon.

Han har i sin karriär mest arbetat som blåljuspolis, men även som chef. Sedan början av 2000-talet arbetar han med kompetensutveckling inom polisen.

Polkon ingår både i polisens grundutbildning och i den kontinuerliga kompetensutvecklingen. Det är polisens grundläggande utbildning i självskydd, vapen och taktik.

En stor del av utbildningen i konflikthantering utgår ifrån situationer som baseras på verkliga händelser men som skrivits om så att de fungerar bättre pedagogiskt.

Genom rollspel, eller scenarieträning som polisen säger, övar poliserna på olika situationer. På grundutbildningen kan det vara skådespelare som motpart. I kompetensutvecklingen är det oftast poliserna själva som spelar alla roller.

– Vi försöker lära oss av tidigare händelser som inte alltid har blivit hundra procent bra. Det är en del av inriktningen för att minska våldsanvändningen, säger Tomas Windahl.

Under ett arbetspass utsätts poliser för en mängd olika situationer. Mycket handlar om vardagshändelser som tjafs i krogköer, lägenhetsbråk eller inbrott. Med det kan också röra sig om riktigt hotfulla personer, grov kriminalitet eller någon som planerar ett terrorattentat. Det kan även handla om att hantera situationer med människor som lider av psykisk ohälsa.

I dessa olika situationer är det viktigt att snabbt kunna läsa av situationen och fatta rätt beslut.

Vad är bakgrunden till den förändrade inriktningen?

– Vi har sett att ingripandepolisernas vardag blir alltmer komplex och svårbedömd. Folk som ringer in till ledningscentralen är ofta stressade så den kunskap som patrullen får med sig på ett uppdrag är ganska begränsad.

I dokumentärserien ”Stockholmspolisen” i TV4 i måndags visades hur poliser kan möta en allt hårdare attityd, med alltifrån provokationer

och tillmälen till rena hot. Det är numera en del av polisens vardag och något som alla måste hantera.

– Kommer du till en plats där folk är stökiga, bråkiga och fula i mun, då är ditt uppdrag att lugna läget, försöka se om det begåtts något brott och dokumentera så att vi kan lagföra. Det ska bli lugnt så att folk är trygga, säger Tomas Windahl.

Hur får man poliser att behålla lugnet i sådana situationer?

– Det börjar redan vid rekryteringen, vi ska rekrytera folk som är stabila. Sedan lär vi dem under hela utbildningen att smälta in i sin yrkesroll som polis. Vårt uppdrag är inte att bli förbannade på folk. Vårt uppdrag är att lösa konflikter och se till att det är tryggt där ute.

– Jag säger inte att det är lätt, men har du din roll och ditt uppdrag klart för dig och en handlingsplan för att bemöta det så kanske provokationerna studsar tillbaka. Men det är klart att det tar på alla. Samtidigt är det viktigt att som polis ha koll på sin egen mentala förmåga, säger Tomas Windahl. Är du lugn och balanserad och förstår varför en berusad person använder de ord han gör mot dig, att det inte är personligt, utan riktat mot dig som representant för någonting så är det lättare att ta.

En viktig del i scenarieträningen är att efteråt reflektera över varför det gick som det gick under övningen.

– Stod du för nära? Vilken konfliktstil valde du? Hur pratade du med folk? Fanns det något annat du hade kunnat göra? Kände du dig stressad? Hur kan vi jobba med det i så fall?

Vad gör man för att inte trappa upp en situation?

– Tänk på röstläget. Att höja rösten är ett bra sätt att trappa upp en konflikt. Jobba med ett avstånd till personen. Stå inte för nära den personliga sfären – det kan upplevas som provocerande och resultera i ett mer fysiskt än verbalt aggressivt beteende.

Kroppsspråket är något som Tomas Windahl särskilt lyfter fram i kommunikationen.

– Vår uniform kan upplevas som provocerande – den är mörk och vi bär vapen. Men jag skulle säga att ditt kroppsspråk, sättet du pratar och bemöter folk på, kommer att överskugga det, säger han.

Flera av de ingripanden som på senare år lett till att människor dödas av polisens skott har handlat om personer med psykisk sjukdom.

Polisen har fått ett regeringsuppdrag att öka kunskapen om psykisk ohälsa hos all polispersonal.

Psykisk ohälsa har också en viktig del i den nya inriktningen av Polkon.

– Vi gör 1,5 miljoner ingripanden varje år. Vid en ytterst liten del av dem används våld, vid en ännu mindre del använder vi vårt tjänstevapen. I de situationerna handlar det ofta om psykisk ohälsa. Vi vill bli bättre på att använda icke-våld i de här situationerna, säger han. Vad är särskilt svårt i ett sådant ingripande?

– Om vi möter en person som inte svarar på det sätt som man normalt sett brukar göra, så innebär det en osäkerhet för oss. Vi kan inte läsa samma signaler som vi gör hos andra. Det okända är ju alltid svårt att hantera.

Tomas Windahl pratar om att arbeta med ett lågaffektivt bemötande.

Det kan handla om att undvika ögonkontakt i vissa situationer, eller att inte lägga handen på en person.

– Det är ju så vi gör normalt. Men i de fallen kan det leda till en omvänd reaktion och utlösa ett våldsamt beteende, säger han.

Om det är ett osäkert läge kanske polisen kan avvakta och kalla på läkare.

– Det kanske inte är så farligt om den här personen får stå där en stund. Kan vi få dit personens behandlingspersonal så kan vi stötta dem om det skulle gå fel.

Polkon har de senaste åren fokuserat på terror. Inriktningen togs fram efter sprängningen på Bryggargatan 2010, men före terrorattentatet på Drottninggatan 2017.

Vad var tanken med den inriktningen?

– Sverige visste inte så mycket om terror innan det började ske attentat i omvärlden. Det här är någonting som kan inträffa även hos oss. Alltså måste vi förbereda oss mentalt för det. Sammantaget kan man säga att vi med den inriktningen förberedde svensk polis på att det är något som kan hända, och vilka krav som samhället ställer på oss som poliser.

Frågor som diskuterades var: Hur kan ett terrorattentat se ut? Vad är en terrorist? Vad skiljer terrorattentat mot ett grovt kriminellt förfarande?

I en tidigare artikel i serien gjorde polisforskaren Stefan Holgersson en koppling mellan inriktningen på terrorism och en hårdare attityd inom polisen, och att det kunde ligga bakom det ökade antalet dödliga polisiskjutningar. Tomas Windahl ser inte den kopplingen och tycker inte att inriktningen på terror gjort att konflikthanteringen satts på undantag.

– Jag tänker inte på det sättet. Inriktningen handlade om att vi mentalt förbereder oss på att vi kan ha ett terrorattentat som vi måste hantera. Men vi införde inte några nya metoder eller tränade inte annorlunda i konflikthantering för det, säger han.

Finns den en spänning mellan hårdare och mjukare tag inom polisen?

– Alla människor är ju olika, även poliser. Det finns säkert poliser som är mer benägna att använda våld än andra. Men vi tränar inte för det. Det är inte vad utbildningen går ut på. Det finns ingen trend att vi ska bli tuffare, hårdare eller elakare. Det finns ingen vinst med det. Vi utgår fortfarande från en defensiv taktik, att lösa problem utan våld. För det mesta går det ju bra, säger han.

Var är era erfarenheter av Polkon hittills?

– Jag tycker att vi kan se en kvalitetshöjning av svensk polis ingripandeförmåga. Vi kan också se att våra inriktningar bidragit till att en del ingripanden blivit mer lyckade än vad de kanske varit annars.

– Men vi vill inte framkalla handlingsförlamade poliser. Ibland är enda lösningen att använda våld. Men då ska vi använda rätt typ av våld och rätt nivå på våldet.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Fakta. Polkon

Polisens konflikthantering, Polkon, är sedan 2014 en del av polisutbildningen och även en löpande utbildning för kompetensutveckling.

Polkon omfattar kompetensutveckling inom ämnesområdena kommunikation, mental förberedelse och stresshantering, taktik, fysiska tekniker och metoder, användning av pepparsprej och skjutvapen, juridik respektive akutsjukvård kopplat till polisens våldsanvändning.

Syftet är att minska riskerna för våld och öka polisens möjligheter att agera rättssäkert, där den defensiva taktiken strävar efter att förebygga konfrontationer och våld.

De som utbildar i polisiär konflikthantering har en sju veckor lång utbildning och certifieras vart tredje år. De fortbildas dessutom varje år för att hålla sig ajour med förändringar.

Källa: Polisen

Fakta. Dödsskjutningarna har ökat

Under 2018 dödades sex personer i Sverige av poliser. Mest uppmärksammas blev dödsskjutningen av Eric Torell morgonen den 2 augusti. Eric Torell hade Downs syndrom och autism. Poliserna uppfattade att han var beväpnad och hade fått uppgifter om att en våldsbenägen man befann sig i området.

Tre poliser är misstänkta för brott i samband med händelsen. En polis har avskrivits från misstankarna.

Efter den 6 mars ska åklagaren fatta beslut om eventuellt åtal. "

" Röhsska museet nystartar efter - personalkris och stängning

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

För två år sedan stängdes Röhsska museet i Göteborg på grund av mångåriga arbetsmiljöproblem. DN har pratat med museichefen Nina Due inför helgens nyinvigning. Hur ska Sveriges enda specialmuseum för design, konsthantverk och mode göra för att behålla dörrarna öppna?

Det är bråda dagar inför nyinvigningen på Röhsska. Tegelhuset från 1916 är en av Göteborgs gamla signaturbyggnader, men Sveriges enda specialmuseum för design, konsthantverk och mode har hållit stängt i två år. När DN når museichefen Nina Due har hon visat runt personal från det kommunala marknadsföringsbolaget Göteborg & Co, men till slut hunnit sätta sig med mejlen på eftermiddagen.

– Det är många detaljer och mycket som ska falla på plats i sista sekund, men det är kul att det äntligen blir resultat av allt arbete, säger Nina Due.

Under dagen har hon också varit med vid en fotografering. ”Nu är Röhsska museet tillgängligt för alla”, står det i ämnesraden när pressmeddelandet med bilderna skickas några dagar därpå. Där presenteras en ny ingång med hiss precis bredvid trapporna till huvudentrén – som fortfarande flankeras av två lejonhundar från Ming-dynastin. I källaren finns ett helt nytt våningsplan för besökarna, med utrymme för garderob och toaletter.

Nina Due är född i Norge men har mestadels varit yrkesverksam i Storbritannien, senast som utställningschef på Design museum i London. Hon tillträdde som museichef på Röhsska den 1 september

2017, ett knappt år efter kulturnämndens beslut att stänga museet på grund av allvarliga arbetsmiljöproblem. Nina Due är den femte chefen på museet under 10-talet.

– Jag var varken inblandad i beslutet att stänga museet eller den mest intensiva fasen efteråt, men när jag tillträdde som museichef fick jag inte bara uppdraget att återöppna museet utan också att utveckla - arbetsmiljön. Personalen som valde att stanna kvar har varit väldigt - motiverade och därför har det varit en tacksam uppgift för mig, säger Nina Due.

Hur många har slutat sedan stängningen?

– Omkring åtta personer, men det är svårt att säga exakt eftersom kulturförvaltningen har genomgått en omorganisering under tiden. Vi har rekryterat ungefär lika många.

Varför valde de att sluta?

– Det är svårt för mig att uttala mig om. De blev erbjudna avgångs- vederlag som de valde att acceptera.

Vad har ni gjort för att förbättra arbetsmiljön?

– Vi har följt den handlingsplan som arbetades fram med facket på uppdrag av arbetsmiljöverket. Personalen har gjort ett fantastiskt arbete och är positiva till förändringen. Vi har redan kommit en bit på vägen, det kan vi märka i vår medarbetarenkät.

När kulturnämnden i november 2016 fattade stängningsbeslutet hade det bara gått två månader sedan Röhsska museet firade 100 år. Under hösten hade flertalet fackföreningar utfärdat skyddsstopp och anmält Göteborgs kommun till Arbetsmiljöverket. Det var kulmen på långvariga och omskrivna konflikter mellan museets personal och ledning. Våren 2015 hade museet dessutom förlorat det nationella nätverksuppdraget för konsthantverk och formgivning.

Problemen på Röhsska museet har inte bara handlat om den psyko-sociala arbetsmiljön, utan även begränsade resurser. Den östasiatiska samlingen har exempelvis varit stängd i flera år, på inrådan av museets

försäkringsbolag. Nu har säkerheten förbättrats och under öppningshelgen presenteras en helt ny gestaltning, med flera föremål som visas för första gången.

Hur ser er finansiering ut i dag?

– Efter omorganiseringen har vi en mycket bättre översikt över ekonomin, men vi har inte fått ökade resurser. En del av det strategiska arbetet framåt är att söka extern finansiering av olika slag och hitta möjligheter till sponsring.

Är sponsring något du har erfarenhet av från London?

– Ja. På Design museum utgjorde entréavgifter och sponsring huvuddelen av intäkterna. Vi hade många sponsoravtal med allt från bilindustrin och modevarumärken, till Swarovski, beroende på olika teman i våra utställningar.

Sponsring av kulturen är en omstridd fråga. Ser du några risker med att sponsring skulle kunna villkora verksamheten på något sätt?

– Jag vet att det är känsligt med sponsring och jag ska inte påstå att det skulle vara enkelt, men jag tror att näringslivet är tillräckligt sofistikerat för att förstå att samarbetet ska synas på ett smakfullt sätt. I Sverige kan man lära sig att tänka bredare kring de positiva effekterna. Det behöver inte bara handla om utställningsproduktion utan om att finansiera internationella samarbeten, både vad avser arvode och resor. Museet blev av med sitt statliga uppdrag 2015. Vilken är din vision för Röhsska?

– I den nya politiken för gestaltad livsmiljö lyfts Röhsska museet fram som en möjlig mötesplats för design och konsthantverk. Det tar vi seriöst och det är i linje med vår vision om att vara en plats för bred designdebatt.

Skulle ni vilja ha ett nationellt uppdrag igen?

– Ja.

Efter mångåriga konflikter och stängda dörrar på Röhsska betonar Nina Due frågor om tillgänglighet, både vad gäller själva museet och

designbegreppet. Museets kampanj inför nyinvigningen heter "Design is everywhere", för att uppmärksamma hur design ständigt samspelar med andra samhällsfrågor.

– Röhsska museets samling är unik, men vi vill också kommunicera att design är en del av vardagen, från våra mobiltelefoner till hur vi som individer klär på oss på morgonen.

Till invigningen har formgivaren Fredrik Paulsen fått uppgiften att tolka begreppet demokratisk design. Men det handlar det inte bara om att bredda förståelsen för design, utan också om att bredda museets publik, menar museichefen.

– Vi är så klart medvetna om att vi inte bara kan locka en yngre publik genom en kampanj, det handlar också om att lämna vårt hus och skapa relationer på andra platser.

Under stängningen har museet bland annat haft ett samarbete med Sjumilaskolan i Biskopsgården. Nina Due hoppas att eleverna kan bli ambassadörer för Röhsska och känna en tillhörighet till museet.

– Vi har ett politiskt uppdrag att nå barn och unga, samtidigt som snittåldern på våra besökare är 50 år. Vi värnar vår lojala publik men ser det också som vår uppgift att locka till oss unga som vill bli framtidens formgivare och kreatörer, säger Nina Due.

Jacob Lundström
jacob.lundstrom@dn.se

"Röhsska museet.

Ett kommunägt museum i Göteborg för design, konsthantverk och mode, som invigdes 1916.

I samlingen ingår cirka 50 000 objekt, mestadels äldre svenskt och europeiskt konsthantverk, men även grekiska och romerska antikviteter samt material från Kina och Japan.

Röhsska museet fick 1997 av staten i uppdrag att nationellt samordna museerna för design och konsthantverk, ett uppdrag som museet förlorade 2015.

Har varit stängt sedan 27/2 2017 efter långvariga arbetsmiljöproblem."

" Branschen vill slopa dubbdäcksförbud

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Förare av skolskjutsar och persontransporter i Stockholm har riktat skarp kritik mot att de inte får köra med dubbdäck.

Däckspecialisternas Riksförbund vill att dubbdäcksförbudet tas bort och anser att chaufförerna själva ska få avgöra vilka däck som ska användas. Men trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) tycker att hälsoaspekten är viktigare.

DN har tidigare skrivit om chaufförer som är kritiska till att fordonen som används till skolskjutsar och persontransporter inom Stockholms stad inte får vara utrustade med dubbdäck. Detta enligt de avtal som upphandlats med kommunen och entreprenörerna. Flera läsare har hört av sig och frågat vilken typ av däck som är bäst när isiga vägar råder. Peter Buhre, sakkunnig på Däckspecialisternas Riksförbund, DRF, menar att väglaget och den specifika situationen avgör vilket däck som är bäst och anser att argumentet om att körningen alltid kan styras av hastigheten inte håller. Dessutom tycker han att det finns belägg för att fordonen kan behöva dubbdäck då de både används i staden och på landsbygden, och på tider som är ogynnsamma.

– I vissa vädersituationer och på vissa vägavsnitt behövs dubbdäck, framför allt om det är isgata. Dessutom måste man ha fart för att komma framåt. Givetvis kan en sänkt hastighet kompensera om man kör dubbfritt, men när vet man att det är halt? Får man reda på det i tid? Det är inte säkert och då kan det hända saker, säger Peter Buhre. – Att dessutom begära att en chaufför ska ha kätting med sig för att det är förbud på Hornsgatan tycker jag är lite starkt.

Vidare tycker han att chaufförerna själva ska få bestämma vilket däck som är bäst och att dubbdäcksförbudet på Hornsgatan, Flemminggatan och på den del av Kungsgatan där förbudet förekommer ska tas bort.

– Att köra utan dubbdäck när behovet finns är som att säga att du får köra med bromsklossar av sämre kvalitet. Jag kör själv dubbfritt och det finns fördelar med båda alternativen. Men det är upp till åkaren eller föraren att välja däck utifrån situation. Vi är kritiska mot förbudet som finns på de här gatorna.

Men hur farliga är de partiklar, efter sin storlek kallade PM10, som uppkommer i samband med dubbdäckskörning? Enligt Bertil Forsberg, professor i miljömedicin vid Umeå universitet, orsakar vägdamm enligt svenska beräkningar drygt 200 dödsfall per år.

Christer Johansson är professor vid institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi på Stockholms universitet, samt luftexpert vid miljöförvaltningen på Stockholms stad. Han jobbar alltså på den förvaltning som tillsammans med serviceförvaltningen har konstruerat de avtal som gäller för skolskjutsar och persontransporter. Han menar att det är nödvändigt att minska dubbdäckanvändningen. Samtidigt poängterar han att det inte är så ofta som Stockholm har isiga vägbanor, men att det blir problem när det väl inträffar.

Skulle det då vara möjligt att göra ett undantag och låta skolskjutsar och persontransporter få köra på de gator som omfattas av dubbdäcksförbudet?

– Jag tycker att det kan finnas undantag för de här bilarna.

Chaufförerna kan inte avstå från att köra, utan måste transportera skolbarnen. Man ska ha så få undantag som möjligt, men det kan säkert vara motiverat, säger han.

Daniel Helldén (MP) är trafikborgarråd i Stockholm. Han menar att staden har en skyldighet att hålla nere partikelhalten och att dubbdäcksförbudet är nödvändigt.

– Vi har en skyldighet att hålla ordning på Stockholmsluften. Tidigare skulle staten ha fått böter på 100 miljoner kronor av EU på grund av luften här. Det gjorde att vi införde ett dubbdäcksförbud. PM10-partiklar är direkt skadliga för folks hälsa, säger han.

Enligt Daniel Helldén är dubbfria däck oftast tillräckligt bra för att färden i Stockholmsregionen ska vara trafiksäker.

– Det finns tillfällen då de inte är det, men det är så få gånger att hälsoaspekten väger tyngre i det här fallet. Trafikverket är tydligt med att det finns dubbfria däck som är så pass bra att det ska fungera. Man får anpassa sig till det väglag som råder. Det största taxibolaget i Stockholm, Taxi Stockholm, har inte några dubbdäck och har klarat sig bra.

Vad säger du till de chaufförer och passagerare som upplever att det är ett problem där ute på vägarna?

– Det är svårt att svara på eftersom jag inte vet vilka bilar de har, och som Taxi Stockholm inte har. Men vi vill inte ha några dubbdäck som gör att vi får upp partikelvärdena.

Skulle man kunna tänka sig att vissa fordon kan undantas från dubbdäcksförbudet?

– Trafikverket gör det ganska tydligt att dubbdäck inte behövs, men finns det specialfordon som inte klarar av att köra utan det tycker jag att de kan uttala sig om det i stället, säger Daniel Helldén.

Jimmy Persson

jimmy.persson@dn.se

"Fakta. PM10- och PM2,5-partiklar

Ett vanligt mått på partiklar är PM10. Det är massan av partiklar i luften som är mindre än tio mikrometer (m) i diameter. Dessa uppkommer vid slitage, exempelvis vid dubbdäcksanvändning.

Ett annat partikelmått är PM2,5. Det är partiklar som är mindre än 2,5 mikrometer. Uppkommer främst vid förbränning och i industriprocesser.

PM10-partiklar kan när de andas in nå ner i lungorna och orsaka lungsjukdomar. PM2,5-partiklar har en tydlig koppling till effekter på hälsan, både på kort och lång sikt. "

" Unga män döms för kidnappning i Västerhaninge

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Tre unga män döms av Södertörns tingsrätt för människorov efter en uppmärksammas kidnappning i Västerhaninge i fjol. Ytterligare en person döms för grovt olaga tvång. Påföljderna blir slutna ungdomsvård och fängelse.

Händelsen inträffade i november i fjol. En 16-årig pojke drogs in i en bil, misshandlades och pressades till att ringa sina föräldrar och meddela dem att en lösensumma måste utbetalas för att han skulle släppas.

Enligt åtalet sparkades pojken och hotades med en machete. Föräldrarna gick med på att betala ut en lösensumma på 25 200 kronor. Kidnapparna hade begärt mer, men föräldrarna kunde inte hämta ut mer pengar på samma gång.

Dagen efter kidnappningen tillfångatogs de misstänkta gärningsmännen av polisen på Östnora camping efter ett tips. En spektakulär biljakt följde på campingplatsen när de fyra unga männen försökte köra ifrån polisen i den stulna bilen.

Under tumultet skadades flera polisbilar samt campingens minigolfförråd.

De nu dömda männen – som är mellan 17 och 18 år – har alla digra belastningsregister. En av dem är dömd för ett mordförsök.

Tre dagar innan kidnappningen rymde två av männen, med hjälp av de två andra, från ett slutet ungdomshem nära Fagersta.

En av männen döms till fängelse i två år och två månader för människorov, rån, grov utpressning och medhjälp till grovt olaga tvång.

Två av dem döms till sluten ungdomsvård i ett år för människorov, grovt olaga tvång, rån och grov utpressning. Den siste till två års sluten ungdomsvård för grovt olaga tvång.

John Falkirk

john.falkirk@dn.se "

" Stockholms stad vill införa p-platser för elsparkcyklar

DN TORSDAG 21 FEBRUARI 2019

Elsparkcyklar har sedan sommaren 2018 varit ett alternativt färdmedel för stockholmarna och till våren väntas ännu fler ställas ut på gatorna. Nu vill Stockholm stad införa särskilda parkeringsplatser för sparkcyklarna.

Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) samlade nyligen åtta företag till ett möte.

Stockholms stad vill i samarbete med dessa aktörer ställa krav på att elsparkcyklarna ska lämnas på särskilda parkeringsplatser.

På mötet deltog de företag som redan är etablerade i Stockholm, men även några eventuella nykomlingar. Med på mötet var aktörerna Lime, Voi, Blinker City och EU-bike, alla redan etablerade i Sverige.

Dessutom var även tyska Tier, Ubers cykeltjänst Jump, Nextbike och Felyx med på mötet.

De två elsparkcykel-företagen Voi och Lime kommer att utöka sin verksamhet till våren med fler elsparkcyklar. Dessutom kommer ytterligare två företag att tillkomma.

– Det verkar som att stockholmarna använder dessa i ganska stor utsträckning. När jag har pratat med folk verkar det som att de uppskattar elsparkcyklarna om de måste förflytta sig kortare sträckor i stan, säger Daniel Helldén.

Tillsammans med företagen vill trafikborgarrådet införa så kallade ”hotspots”, som ska fungera som parkeringsplatser där man ska kunna ställa elsparkcyklarna när man använt dem. Det för att undvika att folk ställer dem lite här och var i stan.

– Vi diskuterade om att man inte ska få ställa elsparkcyklarna fritt på vissa platser i stan, till exempel i city där de rör sig många människor. Vi pratade också om att göra det lite billigare för de användare som ställer tillbaka elsparkcyklarna på rätt plats, som något slags incitament, säger Daniel Helldén.

Reglerna för var och hur man får parkera elsparkcyklarna går under samma regler som för en vanlig cykel. Det vill säga att du får parkera dem i princip var som helst.

– Vi vill hjälpa aktörerna att reglera detta. Vi kan inte formellt tvinga dem att göra saker och ting, men om vi hjälper till kan vi bidra till en bra rörlighet i stan som jag vet att stockholmarna vill ha, säger Daniel Helldén.

Enligt det svenska företaget Voi, som var det första elsparkcykel-företaget att etablera sig i Stockholm, har företaget redan särskilda förhållningssätt för var och hur man får parkera.

”Vi har exempelvis infört ’geofence’ kring zoner där man inte får parkera skotrarna”, skriver Caroline Hjelm, pressansvarig på Voi, i ett mejl.

Geofence används för att övervaka eller kartlägga elsparkcyklarnas rörelser eller förflyttningar inom ett avgränsat område.

Daniel Helldén tror att genom dessa ”hotspots” kommer användandet av elsparkcyklarna att bli mer strukturerat och flexibelt.

– På de större knutpunkterna i stan är det bra om man kan peka ut ett ställe där användarna kan lämna elsparkcyklarna, det blir bättre för både bolagen och stockholmarna, säger han.

Mathilda Ejefalk

mathilda.ejefalk@dn.se

"Fakta. Alternativa färdmedel i Stockholm

Under augusti 2018 kom de första elsparkcyklarna från det svenska företaget Voi till Stockholms innerstad.

Några månader senare i november etablerade sig ytterligare ett företag.

Denna gång företaget Lime med snarlika elsparkcyklar, fast gröna.

Företaget EU-bike ställde ut ungefär 1 500 cyklar i Stockholms innerstad under sommaren 2018.

Blinkee.city finns även de i Stockholms innerstad sedan oktober 2018 och erbjuder sina kunder elmopeder och kickbikes som ett alternativt färdmedel. "

”Låt höjda miljöskatter gå tillbaka till medborgarna”

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190222

Ett av de viktigaste politikområdena de kommande åren är en rättvis grön skatteväxling. Jag vill att vi kombinerar höjda miljö- och klimatskatter med sänkta inkomstskatter för dem med de lägsta inkomsterna, enligt den modell som nu införs i Kanada där 90 procent av klimatavgifterna återförs direkt till medborgarna, skriver Per Bolund (MP), språkrörskandidat.

Det vackraste ordet i svenska språket är tillit. I ett hållbart samhälle är tilliten den grundplatta vi bygger huset på. Som gör det möjligt att klara den samhällsförändring som behövs för att vi ska kunna bygga ett hållbart samhälle. Tilliten till våra medmänniskor gör att vi håller ihop och inte ställer grupper mot varandra. Ett vaccin mot rasism och kortsiktigt tänkande.

Den solidaritetstanke som Miljöpartiet är grundat på är den bästa garanten för att öka tilliten i hela samhället.

Våra kritiker i högern vill gärna påstå att vi är vänster. Samtidigt säger våra kritiker i vänstern att vi är borgerliga. Miljöpartiet är varken konservativa, liberala eller socialister. Vår ideologi är grön. Fri och oberoende av block, dogmer och nostalgi.

Mänskligheten har nu nått ett vägskäl i historien. Runt om i världen är det i dag barnen som förväntar sig att vi ska vara de vuxna i det politiska rummet. De som skolstrejkar för klimatet kräver politisk handling nu, inte när de får rösträtt i nästa val.

Redan när jag forskade i biologi för 20 år sedan blev det uppenbart för mig att kunskapen om miljö- och klimatutmaningen redan finns. Det som behövs är en förändring av ekonomiska systemet så att det fossila blir dyrare än det förnybara. De hållbara valen i vardagen ska vara det självklara för alla, inte bara för de med stora plånböcker.

Miljöpartiet har nyligen varit med och etablerat en samling för anständighet i svensk politik. Vi har visat världen att det går att välja en annan väg där av den parlamentariska grenen av högerpopulism och rasism blir utan inflytande.

Regerandet ska vara något som gör att vi växer och utvecklas, inte vissnar och dör. När vi går till val om lite drygt tre år behöver väljarna inte bara känna att Miljöpartiet har bidragit till en positiv förändring i deras vardag under denna mandatperiod. Vårt arbete med att utveckla den gröna politiken måste också våga höja blicken och även se bortom nästa valrörelse.

Miljöpartiet behöver nu förena ett starkt fokus på klimat- och miljöfrågorna med att utveckla politiken för mer livskvalitet, medmänsklighet och minskade klyftor, inte minst mellan stad och land. I vår egen valutvärdering ser jag ett problem som särskilt allvarligt, att väljarna inte tycker att vi förstår oss på vanliga människors verklighet och förutsättningar.

Vi måste börja ändra vårt sätt att kommunicera. Den gröna politiken ska förändra samhället, men vi ska beskriva det utifrån hur den kan förbättra människors vardag.

När vi nu exempelvis miljardsatsar på järnvägen och kollektivtrafiken så gör vi det för att människor lättare ska kunna resa till jobbet och samtidigt vara en del av lösningen i det klimatsmarta samhället. Att det också gör att vi når klimatmålen för trafiksektorn är bra, men det är inte så vi ska förklara vår politik.

När vi förenklar och gör det billigare för människor att montera solceller på sina tak så är det för att de som bor där ska kunna vara en del av lösningen på klimatkrisen.

Slutmålet för oss gröna är att skapa ett hållbart samhälle. Om vi inte får människor att längta till att få delta i bygget av ett hållbart samhälle så kommer vi inte heller att få framgång som parti.

För att växa som parti behöver vi växa i hela landet. Vi behöver redan nu påbörja en stor satsning för att i valet 2022 kunna ta tillbaka platserna i de landsting och kommuner som i dag saknar förtroendevalda miljöpartister. Ett område som är särskilt viktigt att arbeta med är att förstärka välfärden, inte minst likvärdig vård i hela landet.

Utöver detta är det tre politikområden som är särskilt viktiga att utveckla under de kommande åren:

1 En rättvis grön skatteväxling. Under mandatperioden ska vi genomföra en grön skatteväxling på minst 15 miljarder. Jag vill att vi nu ska låta den gröna skatteväxlingen bli en modell som kombinerar höjda miljö- och klimatskatter med sänkta inkomstskatter riktat till de med de lägsta inkomsterna.

I Kanada har man nyligen genomfört en sådan reform med en klimatavgift som växlats mot en direkt, rättvis återbäring till medborgarna. Den nya avgiften som införs i Kanada från 2019 kommer att höjas successivt fram till år 2022. 90 procent av intäkterna återförs direkt till medborgarna, resterande 10 procent satsas på exempelvis skolor och sjukhus. Eftersom återbäringen är lika stor för alla kommer den att gynna hushåll med låga utsläpp, särskilt de med små marginaler. Faktum är att 70 procent av hushållen beräknas få tillbaka mer än vad de betalar in.

Miljöpartiet är det parti som kan vara drivande i arbetet med en grön skattereform i Sverige baserat på samma tanke.

Ett sådant förslag behöver också kombineras med ett nytt reseavdrag som baserar sig på avstånd till jobbet, något som kommer att gynna de som bor i lands- och glesbygd. Detta är inte bara viktigt för att få stöd för de nödvändiga reformerna, det är också bra grön politik.

2 Medmänsklighet i stället för hatets megafoner. I allt fler länder runt om i Europa växer högerpopulistiska och rasistiska partier i val efter val. Samtidigt kan vi också se hur pendeln svänger. I land efter land har människor tröttnat på hatets megafoner och efterlyser medmänsklighet.

I exempelvis Tyskland och Belgien har våra gröna systerpartier varit tydliga och konsekventa i sitt ställningstagande för ett öppet och tolerant samhälle. Kombinerat med en offensiv klimatpolitik belönas detta med ett starkt förtroende hos många väljare. Jag är övertygad om att Miljöpartiet har samma potential här i Sverige.

Vi gröna ska vara rösten för alla de som tror på kraften i det öppna samhället. Ett samhälle där alla människor har samma värde, oavsett om du är född här eller har flytt undan krig, tortyr och förföljelse. Sverige ska också erbjuda ett skydd för de som flyr från hedersförtryck eller för att de är HBTQ-personer. Det finns ett brett stöd för att familjer ska kunna återförenas och vi är en vakthund i politiken för att det ska bli verklighet.

3 Stopp för utrotningen av arter. Den mat vi äter, luften vi andas och vattnet vi dricker är beroende av att det finns fungerande ekosystem. Som biolog på finansdepartementet ser jag det som ett särskilt ansvar att under den här mandatperioden kraftigt öka tempot i att öka skyddet av värdefulla naturmiljöer.

För att detta ska lyckas krävs det resurser och prioriteringar från oss i förhandlingarna om statens budget. Ökat skydd för hav, skog och ängsmarker kommer att kräva resurser och där kan väljarna lita på att Miljöpartiet kommer att vara den starkaste rösten.

Det sägs att rötterna på träden går djupare när det blåser. Under förra mandatperioden blåste det en del för oss i regeringsställning, men vårt träd står kvar. De gröna rötterna är starkare än någonsin. Nu är det dags för trädet att blomma.

Om medlemmarna vill så hoppas jag kunna få göra detta tillsammans med Isabella Lövin i det finaste uppdraget jag kan tänka mig, att vara medlemmarnas språkrör för den gröna politiken.

Per Bolund (MP), språkrörskandidat "

" Löfven har ansvar för att stoppa kaoset

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Kommentar

Socialdemokraterna är på väg att göra sig betydelselösa i det förr så starka fästet Göteborg. Den ifrågasatta Ann-Sofie Hermanssons möjlighet att fortsätta leda S i stadshuset är minimal. Frågan är varför partiledningen inte har gjort mer för att hejda sönderfallet.

En politisk ledare har tre uppgifter.

Den första är att hålla ihop partiet. Det gäller i hela landet om det är en partiledare och i en del av landet om det är en regional partiledare.

Den andra är att uppnå bra valresultat.

Den tredje är att hitta allierade som gör att partiet kan vara med att styra och genomdriva sina löften till väljarna.

I Göteborg har Socialdemokraterna misslyckats på alla tre punkterna.

Partiet befinner sig i sönderfall, där partiets högsta företrädare offentligt smutskastar varandra.

Valresultatet har för det andra fallit från 36 procent 2006 till 29 procent 2010 till 22 procent 2014 och nu ner till 20 procent i kommunvalet.

För det tredje har Socialdemokraterna, trots att det fortfarande är kommunens största parti, lyckats göra sig osams med nästan varenda tänkbar allierad.

De tidigare förbundna i V, MP och Fi dumpades i förhoppningen att kunna få tillstånd ett samarbete över blockgränsen. Men det blev i stället en enad borgerlig allians som ingick valteknisk samverkan med S gamla allierade.

Det största partiet hamnade utanför styret för första gången på 24 år. Alliansen styr med bara 24 av 81 mandat i fullmäktige. Sådant stavas S-fiasko.

Efter denna negativa motsvarighet till ett hattrick är det inte konstigt om S medlemmar vill utkräva ansvar. Frågan är bara av vem. Är det partidistriktets mångåriga ordförande, ministern som tvingades avgå efter Transportstyrelseskandalen Anna Johansson, som gjort mest fel? Eller är det gruppleadaren i stadshuset, Ann-Sofie Hermansson?

Den förstnämnda har redan kastat in handduken. Mycket lite talar för att den färgstarka Ann-Sofie Hermansson har någon väg tillbaka. Hon har inte förtroende i S fullmäktigegrupp och då är det nästan omöjligt att leda laget.

Det kommer ju nya möjligheter att ta tillbaka makten för S-politiker med större fingertoppskänsla. Nästa chans är när budgeten för nästa år ska antas.

Det som förvånar mest i den öppna maktkampen i Göteborg är att inte partiledningen lyckats medla, trots att partikassören Roger Berzell försökt. Vi talar om en unik strid mellan två partistyrseledamöter, Anna Johansson och Ann-Sofie Hermansson, som också blottat spänningar om hur hårt S ska driva frågan om extremism och hedersvåld.

Det måste ingå i en partisekreterares huvuduppgift att förhindra att centrala företrädare drar partiets namn i smutsen inför väljarkår och medlemmar. Lyckas inte partisekreteraren reda ut striden kunde man tro att det tyngsta artilleriet, partiordföranden, sätts in och försöker få ett slut på det västsvenska inbördeskriget.

Det gäller också för Stefan Löfven att en partiledares viktigaste uppgift är att hålla samman sitt parti.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

Allt styrs av en liten krets som saknar bredare stöd

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Socialdemokraterna i Göteborg går igenom sin värsta kris någonsin. I centrum står Ann-Sofie "Soffan" Hermansson som anklagas för toppstyrning och svåra samarbetsproblem. Konflikten handlar om kampen mellan två maktcentrum. Så vem bestämmer egentligen?

Stadshuset i Göteborg är ett anrikt gammalt byggnadsminne vid Gustaf Adolfs torg. På platsen har det stått många hus som har brunnit ned. Här sitter några av huvudpersonerna i det socialdemokratiska drama som utspelat sig för öppen ridå under de senaste veckorna. Stämningen är så laddad i korridorerna där Socialdemokraterna sitter att mattorna nästan självantänder.

Statsminister Stefan Löfven har sagt att om inte konflikten i Göteborg får en snar lösning riskerar den att skada hela partiet.

När vi träffar gruppleadaren Ann-Sofie Hermansson kommer hon precis tillbaka från det första mötet med arbetsgruppen i kommunstyrelsen efter att hennes egen kommunfullmäktigegrupp avsatte henne med buller och bång den 13 februari.

– Det var så klart jobbigt att mina kommunalråd tar ställning emot mig på det här viset. Man är inte gjord av stål. Men vi lyckades beta av det som står på listorna, säger hon och radar upp sina tre telefoner på bordet framför sig.

En för privata samtal, en för jobbärenden och en nyinförskaffad för att hon ska kunna ta emot samtal från göteborgare som undrar vad det är som händer.

– Det är många som ringer för att visa sitt stöd, säger Ann-Sofie Hermansson.

Det finns även ovänner. Ledamöterna som avsatte henne i kommunfullmäktige sitter i rummen intill. Konflikten briserade den 10 februari när kommunalrådet Shahbaz Khan plötsligt hoppade av. Han kan dock inte lämna jobbet förrän hans efterträdare är utsedd. Därför sitter han i ett av rummet bredvid Hermansson och jobbar på så gott han kan.

– Som kommunalråd har jag gång på gång försökt föra samtal och hålla möten med Ann-Sofie för att vi tillsammans ska komma överens om riktningen. Men det har inte gått. I stället har jag, och många andra kommunalråd som säger liknande saker, hamnat i ett läge där vi bara haft att utföra de uppgifter som bestämts av Ann-Sofies stab, säger han. Det är också den bild som ges av distriktsstyrelsen och ledamöter i kommunfullmäktige.

– Allting styrs av en liten krets som saknar bredare stöd, förklarar en av ledamöterna som vill vara anonym.

På den kritiken svarar Ann-Sofie Hermansson att det är hennes jobb som chef att sätta ned foten och peka ut riktningen.

Enligt ledamöten är det många som anser att jobbet som gruppleddare för kommunstyrelsen har blivit för svårt för Hermansson.

– I rädslan för egna misslyckanden tror jag tyvärr att hon lagt för mycket av ansvaret i händerna på sin stabschef. Sedan har hans funktion bara vuxit och blivit alltför stor.

Vi går över till rummet där stabschefen David Ljung sitter. Han är tidigare fotbollsproffs, känd för att vara en tystlåten arbetshäst med stark vilja.

Hermansson kallar honom Göteborgs motsvarighet till finansminister Magdalena Andersson.

– Jag ser till att verkställa det ”Soffan” och arbetsgruppen tycker att vi ska göra. Sedan har vi tagit på oss lite olika roller. ”Soffan” är den som

ska ut och träffa göteborgare medan jag är den som sköter det praktiska koordinerandet här på kontoret. På så sätt kanske jag har en framträdande roll, säger han.

Ett par gånger i månaden lägger Ann-Sofie Hermansson upp ett event på Facebook som hon kallar ”öppen lunch med Soffan”.

Det betyder att vem som helst kan komma till en vegetarisk restaurang i i stadsdelen Haga för att träffa henne. Ganska snart blir det tydligt att en av hennes stora talanger faktiskt är att vara ute bland folk.

En av dem som kommer är Johann Fröhling. Han är miljöaktivist och motståndare till Västlänken.

– Det är lätt att få en personlig kontakt med ”Soffan”. Hon är intresserad av att prata med alla, även oss som är emot hennes politik, säger han.

Ann-Sofie Hermansson upplever själv att hon har ett starkt stöd på gräsrotsnivå. Folket mot eliten, det är själva kärnan i konflikten, menar hon. Själv kommer hon från ett hem där pappan var folkpartist och åkare och mamman jobbade inom hemtjänsten.

Efter valet 2014 fick hon frågan om hon vill kandidera som gruppleddare för Socialdemokraterna i kommunstyrelsen, efter att den dåvarande gruppleddaren Anneli Hultén bestämt sig för att sluta.

I januari 2016 valdes hon av en enig distriktskongress för hela den kommande mandatperioden.

Förstod du vilken tuff post det är?

– Ja, jag hade jobbat för Göran Johansson. Och sett hur Anneli Hulténs tillvaro såg ut.

I förra årets valrörelse gick jobbet ut på att vända en utveckling där Socialdemokraterna åkt ned på historiskt låga nivåer, från 36 procent 2006 till 22 procent 2014.

Ann-Sofie Hermansson gick ut och profilerade sig i frågor om extremism och hedersförtryck. Om man följer diskussioner i sociala medier ser man att dessa ämnen ligger bakom en stor del av

Hermanssons popularitet. Men distriktsstyrelsen tyckte att hon satte för stort fokus på frågan och att andra kom i skymundan.

Valresultatet blev ett fiasko – det slutade på 20,5 procent.

Redan under valrörelsen ska distriktsstyrelsen ha börjat bli medveten om problem med Hermanssons ledarskap och sprickan mellan de två maktcentrumen började öppna sig: mellan Järntorget där distriktskansliet huserar och där Anna Johansson är chef. Och stadshuset där Ann-Sofie Hermansson är chef på den högsta posten som en socialdemokrat kan ha i Göteborgs stad.

Men det är inte förrän Shahbaz Khan hoppar av som konflikten bli synlig utåt. Då går distriktsstyrelsen med Anna Johansson i spetsen ut och anklagar Hermansson för toppstyrning.

Den utmålar också Ann-Sofie Hermansson som ansvarig för att partiets 24 år vid makten har brutits. Det är hon som får skulden för att det i dag är Alliansen som styr Göteborg, trots att den bara har 24 mandat av 81.

Det är betydligt mindre än det rödgrönrosa blocket. Om S, V, MP och Fi hade valt att samarbeta så hade det blocket haft 36 mandat.

Att det aldrig blev något rödgrönrosa samarbete beror på Hermanssons samarbetssvårigheter, menar en majoritet i distriktsstyrelsen som ber henne att lämna jobbet som gruppleddare omedelbart.

Hermansson hävdar dock att en sådan koalition inte var möjlig eftersom Demokraterna sitter på 14 mandat och i så fall enkelt hade kunna samverka med Alliansen och övertrumfa de rödgrönrosa med 38 mandat.

Har du någon förståelse för att även ordföranden för distriktsstyrelsen, Anna Johansson, vill bestämma?

– Ja, men när vi har olika ståndpunkter är det faktiskt jag som gruppleddare som ska bestämma, säger Ann-Sofie Hermansson. Hon menar att hon efter valet dagligen förde samtal med allianspartierna, Demokraterna och de rödgrönrosa.

– Jag tror att om vi hade försökt med de rödgrönrosa så hade de utnyttjat oss.

Så du ångrar inget?

– Nej, det går inte att göra som vanligt efter ett sådant här valresultat. Den gamla blockpolitiken behöver utvecklas. Låt oss vara i opposition en liten tid.

Anna Johansson håller med om att konflikten i grunden handlar om en strid mellan två maktcentrum i Göteborg.

– Det är så vårt parti fungerar. Vi har partiorganisationen som tar fram de långsiktiga strategierna, och kommunstyrelsen som har en verkställande roll och tar den dagliga politiken.

För att få slut på konflikten har Anna Johansson nu meddelat att hon inte ställer upp för omval efter kongressen i april.

Men Ann-Sofie Hermansson håller fast vid makten. Den 3 mars håller distriktskongressen ett extra möte i Folkets hus i Göteborg.

Då ska 239 utsedda medlemmar från 79 olika socialdemokratiska föreningar besluta om hon ska få fortsatt förtroende att leda S i Göteborg. En del av dem är etablerade politiker men majoriteten är gräsrotter, som Hermansson hoppas på.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se

"Ålder: 55 år i oktober.

Född och uppväxt på Tjörn i Göteborg.

Familj: Singel.

Hennes far har jobbat som lastbilschaufför och egen åkare. Hennes mor på hemtjänst. Hon har två yngre syskon, Annika och Kjell.

Bor: I bostadsrättstvåa på Eriksberg.

Bakgrund.

9 september 2018: S gör ett rekorddåligt val i Göteborg och får 20,5 procent av rösterna. På grund av samarbetsproblem mellan de rödgrönrosa partierna S, V, MP och Fi kan Alliansen ta makten med bara 24 mandat av 81.

10 februari 2019: Kommunalrådet Shahbaz Khan (S) avgår med motiveringen att han inte tycker att han kan driva igenom den politik han vill stå för. I stället får han dekret från en liten krets utan möjlighet att påverka.

11 februari: Distriktsstyrelsen för socialdemokraterna i Göteborg, som länge varit missnöjd med Ann-Sofie Hermanssons ledarstil, uppmanar henne nu att avgå – hon vägrar.

12 februari: Styrelsen utlyser en extra kongress då 239 ombud ska rösta om Hermanssons framtid.

13 februari: En majoritet i kommunfullmäktigegruppen i Göteborg beslutar att avsätta Hermansson som gruppens chef. Hermansson överklagar till partistyrelsen eftersom hon menar att avsättandet bryter mot stadgarna.

3 mars: 239 ombud ska då rösta om Hermansson får fortsätta som gruppleddare i kommunstyrelsen, den prestigefulla post som striden gäller. "

”Nu kan ett antal barn flytta hem”

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

"Regeringen ändrar tillsammans med Centern och Liberalerna reglerna för hjälp med andning och sondmatning för svårt funktionshindrade. – Det här innebär att ett antal barn kan flytta hem igen, säger Bengt Eliasson (L).

Den förra rödgröna regeringens åtstramningar av rätten till LSS ledde till att flera funktionshindrade fick indragen eller minskad personlig assistans. Det politiska trycket har därefter varit hårt för att de med svårast funktionshinder ska få tillbaka sin rätt.

Nu lägger regeringen ett förslag som innebär att hjälp med andning och sondmatning ska vara ett grundläggande behov som kan ge rätt till personlig assistans. Förändringen av den så kallade LSS-lagstiftningen är en del i 73-punktsuppgörelsen mellan regeringspartierna och Centerpartiet och Liberalerna.

– Det här ska rätta till en av de mest uppmärksammade bristerna med nuvarande lag, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Förslaget skickas nu ut på remiss. Planen är att lagändringen ska träda i kraft den 1 juli eller den 1 augusti.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

Ebba Busch Thor lyfter KD

Väljarstöd enligt DN/Ipsos. Siffrorna avrundade till heltal.

Grafik: Jenny Alvéen Text: Hans Rosén

Källa: DN/Ipsos. Fotnot: Ingen mätning i juli.

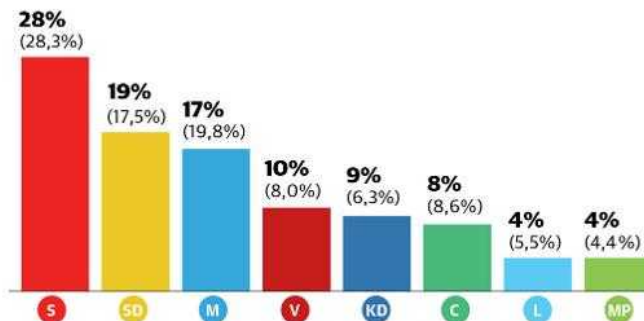
Ebba Busch Thor

Foto: Magnus Hallgren

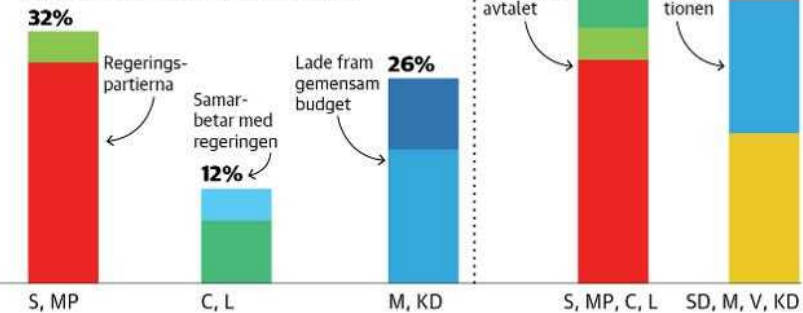
Partiernas stöd

Väljarstöd i februari enligt DN/Ipsos. Valresultat 2018 inom parentes.

Så stort stöd har olika grupperingar

Siffrorna avrundade till heltal. (Exklusive övriga partier som var 1 procent).

"Största stödet på över 16 år för Kristdemokraterna"

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Socialdemokraterna fortsätter backa i opinionen efter uppgörelsen med Centern och Liberalerna om regeringsmakten. Det visar DN/Ipsos februarimätning där Kristdemokraterna får 9 procent, den högsta noteringen på över 16 år. – Ett uppskruvat tonläge ger utdelning, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Politiken är på väg in i en ny slags vardag efter en osedvanligt turbulent period. Den 18 januari godkände riksdagen till slut Stefan Löfven som statsminister för en S-MP-regering, i tätt samarbete med Centern och Liberalerna. Därmed sprack den borgerliga Alliansen definitivt. Nu pågår förhandlingar om en ändringsbudget som ska förverkliga de första punkterna ur januariavtalet mellan de fyra samarbetspartierna.

I DN/Ipsos februarimätning kommer Kristdemokraterna ut ur det senaste halvårets strider som en vinnare. KD noteras för ett väljarstöd på 9 procent, en bra bit över valresultatet på 6,3 procent i september. Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Partier som står utanför och kritiserar tycks vinna på det just nu. Det har varit en frän ton, inte minst mellan Ebba Busch Thor och Annie Lööf. Ett uppskruvat tonläge ger utdelning, säger han.

KD:s positiva trend blir än mer slående om man tittar över en längre tidsperiod. Så sent som i juni, drygt två månader före valet var KD nästan uträknat. I DN/Ipsos låg partiet då på 3 procent, klart under riksdagsspärren. Sedan dess har partiets väljarstöd tredubblats. Man

får gå tillbaka till 2002, då Alf Svensson var partiledare, för att hitta en motsvarande nivå.

– KD har hittat en formel för framgång, säger Nicklas Källebring. Mätningen visar på stor rörlighet i väljarkåren. Merparten av vinsten i opinionen tar KD från de tre andra partierna i den gamla Alliansen. Störst är nettovinsten från M, men SD bidrar också.

Nicklas Källebring ser en potential för KD att ta ytterligare från Sverigedemokraterna.

– Långsiktigt kan KD bli ännu mer attraktivt för SD-väljare beroende på hur man positionerar sig i framför allt frågor som rör invandring. Den andra tydliga trenden som syns i mätningen är att S fortsätter att tappa stöd. Under hösten ökade S, när Stefan Löfven ledde en övergångsregering medan maktkampen pågick för fullt i riksdagen. Nu är partiet nere på 28 procent, i nivå med valresultatet. Det innebär att man tappat två mätningar i rad, totalt 4 procentenheter sedan i december.

Till bakgrunden hör att S gjorde stora eftergifter i januariavtalet när man gick med på borgerliga förslag som sänkt skatt för höginkomsttagare och liberaliserad arbetsrätt. Det har lett till en motreaktion i form av den nybildade S-föreningen Reformisterna som vill styra partiet åt vänster.

S har främst tappat väljare till Vänsterpartiet som lyfter till 10 procent i januarimätningen.

Nicklas Källebrings bedömning är att V liksom KD har fått utdelning på att med högt tonläge kritisera regeringen och januariavtalet, men från andra hållet. V släppte i slutänden fram Stefan Löfven som statminister, men först efter att Jonas Sjöstedt riktat hård kritik mot januariavtalet. Han utfärdade också ett hot om att fälla regeringen ifall den lägger fram aviserade förslag om arbetsrätt och hyressättning.

Samarbetspartierna MP, C och L ligger mer eller mindre still i DN/Ipsos mätning. För MP och L betyder det att man är kvar i farozonen kring riksdagsspärren på 4 procent.

Moderaterna går fortsatt knackigt i opinionen och hamnar i februarimätningen nästan 3 procentenheter under valresultatet. Det förklaras alltså till del av ett tapp till KD. Ulf Kristersson var som statsministerkandidat en huvudperson under hösten och vinterns turer i regeringsfrågan, men fick till slut se sig besegrad.

SD har i de senaste mätningarna legat relativt stabilt strax över valresultatet. I februari blir noteringen 19 procent.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se"

"Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 7–20 februari intervjuat 1504 röstberättigade väljare. 501 intervjuer gjordes per telefon med ett slumpmässigt urval. 1003 gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt.

Frågan som ställdes: "Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?".

DN/Ipsos redovisar väljarstöd avrundat till heltal för att undvika fokus på små förändringar som kan vara slumpmässiga.

Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. "

" Hård kritik mot polisen

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Offer för människohandel jagas av gränspolisen och får inte det stöd de har rätt till innan de avvisas. Nu får polisen hård kritik.

Gränspolisens arbete lyfts fram som ett sätt att motarbeta prostitution och människohandel, men får också kritik för att inte göra tillräckligt för de utsatta. En av kritikerna är Plattformen mot människohandel som är en paraplyorganisation för civilsamhället.

– Det är avgörande för hela polisens förtroende så klart. En brottsutsatt person ser inte skillnad på polisens olika enheter eller specialister. Det får oerhörda traumatiska konsekvenser, och kränker den utsattes rättigheter inte bara för den enskilda utan för målgruppen i stort, säger organisationens vice ordförande, Madeleine Sundell.

Enligt organisationens egen statistik har två tredjedelar av de utsatta för människohandel som civilsamhället anträffade 2018 inte kontaktat myndigheter, och inte heller velat eller vågat göra polisanmälan.

– Det är av rädsla helt enkelt. På grund av ens legala status, på grund av hot och repressalier som man själv eller ens barn utsätts för, säger Madeleine Sundell.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

" Gränspolisen ställs till svars av riksdagens justitieutskott

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Gränspolisen kommer att ställas till svars när myndigheten inom kort besöker riksdagens justitieutskott. Jämställdhetsmyndigheten har också bokat in ett möte med gränspolisen i nästa vecka.

– Jag reagerar starkt på uppgifterna som framkommit i DN och frågan kommer att lyftas när gränspolisen inom kort besöker justitieutskottet. Vi skärpte lagstiftningen på området under förra mandatperioden och det är centralt att utsatta personer identifieras och får det stöd och den hjälp de har rätt till, säger Fredrik Lundh Sammeli (S), ordförande i riksdagens justitieutskott.

Han säger att människohandel är "ett hänsynslöst och cyniskt brott mot andra människor" och att offren för denna brottslighet har ofta ett stort behov av stöd och skydd.

– Arbetet med att bekämpa och lagföra människohandelsbrott behöver stärkas och polisen har här ett viktigt uppdrag att vidta åtgärder för ökad förmåga att bekämpa människohandel i hela landet, säger Fredrik Lundh Sammeli.

Även Miljöpartiets rättspolitiska talesperson Rasmus Ling är upprörd efter att ha läst DN:s artiklar.

– Att titulera brottsoffer för människohandel och trafficking som "varor" som ska "bort från marknaden" är kränkande och avhumaniserande. Att låta de som begått brotten, de män som köpt sex och deras hallickar, gå fria och avvisa kvinnorna är fel. Dels moraliskt, men det gör också att brottslingar går ostraffade, och kan fortsätta

bryta mot lagen. Det är människosmugglande nätverk vi pratar om, säger Rasmus Ling.

Gränspolisen har sedan tidigare ett inbokat besök till justitieutskottet i ett annat ärende under nästa vecka.

– Det är passande, för de har en del att förklara gällande vilken kvinnosyn de har, och om de inte ser som sin uppgift att få fast kriminella i första hand, säger Rasmus Ling.

I nästa vecka kommer gränspolisen i region Väst även att ha ett möte med Jämställdhetsmyndigheten, till följd av DN:s rapportering. Myndigheten försöker också få till ett möte med region Syd.

– Vi har kontaktat dem och bokat in ett möte för att prata om det som framgår i reportaget och om de brister som funnits. Det är anmärkningsvärda uppgifter som framkommer, stora brister kring kvinnor i prostitutions rättigheter och vi ska gå igenom det med dem, säger Mikael Thörn, senior utredare på Jämställdhetsmyndigheten. Han tror att det måste handla om bristande rutiner och kunskap på området.

– Det här handlar om brottsoffer, men de behandlas inte som brottsoffer. Gränspolisen verkar inte ha samma fokus på förövare. Det borde ha följts upp av polisen hur det fungerar.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

"Bakgrund.

DN:s granskning visar hur gränspolisen i främst västra och södra Sverige jagar prostituerade från utomeuropeiska länder för att avvisa dem. De prostituerade får sällan eller aldrig den hjälp som finns att tillgå för människohandelsoffer, utan de avvisas ofta inom bara några dagar – trots att det är känt att de flesta är brottsoffer i klorna på människohandlare. "

" Influenzan har nått sin topp – men fler väntas insjukna

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Influensasäsongen har nu nått sin topp, meddelar Folkhälsomyndigheten. Jämfört med de tre föregående vintrarna har färre personer insjuknat. Färre har också behövt intensivvård.

Förra veckan fick de första skolungdomarna i Sverige sportlov. Då kunde DN berätta att spridningen av årets influensa fortsatte att öka i hela landet och nådde veckan dessförinnan sin högsta nivå hittills. Men nu verkar det vända.

Samtliga övervakningssystem som Folkhälsomyndigheten använder sig av visar att influensan nådde sin topp under vecka sex, och att den här säsongen blir mildare än de tre tidigare säsongerna. Förra året var influensafallen betydligt fler vid samma tidpunkt.

”Men säsongen är inte över än. Många fler väntas insjukna under de kommande veckorna även om spridningen avtar”, säger utredaren Emma Byström i ett pressmeddelande.

Totalt rapporterades 1 179 fall av influensa under vecka sju, drygt hundra färre än föregående vecka. Spridningen av årets influensa tog fart innan jul och nådde en första topp under vecka 52. Liksom tidigare säsonger stannade spridningen av under och efter jul- och nyårsledigheterna. I slutet av januari ökade spridningen åter i alla landsdelar. Mest drabbade den här säsongen är barn under fem år.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "

" Fakta. Så gör du för att skydda dig och andra

Tvätta händerna, särskilt när du varit ute bland folk.

Försök undvika att ha nära kontakt och håll avstånd om du eller någon i familjen har blivit sjuk.

Hosta eller nys inte rakt ut i luften eftersom viruset sprids i luften.

Håll avstånd om andra hostar.

Undvik att pilla dig i ögon, näsa eller mun eftersom händerna ofta har virus på sig. "

" Vi blir fler – men inte i så hög takt

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Sveriges folkmängd fortsätter öka, men långsammare, visar Statistiska centralbyråns (SCB) senaste statistik.

Den sista december 2018 var Sveriges folkmängd 10 230 185 personer – en ökning med nästan 110 000 personer jämfört med året före. Det var samtidigt ungefär 15 000 färre jämfört med folkökningen 2017. Ökningen beror dels på att det föddes fler personer än det dog, dels att det invandrade fler personer än det utvandrade, enligt SCB. Sedan 2015 har männen varit fler än kvinnorna i Sverige och den trenden ökade ytterligare under 2018. Det både föddes fler pojkar och invandrade fler män, skriver SCB. Samtidigt fortsätter landsbygden att avfolkas. I 76 kommuner minskade folkmängden.

TT "

" Bankens hantering av skandalen döms ut

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Birgitte Bonnesen upplever i sin värsta storm någonsin som vd för Swedbank. Aktiekursen har rasat två dagar i rad och nära 52 miljarder av bolagets värde är utraderat. Bankens hantering av skandalen är en av anledningarna, enligt krisexperten Charlie Stjernberg.

På onsdagen avslöjade SVT:s ”Uppdrag granskning” misstankarna om penningtvätt i Swedbanks baltiska del. En knapp halvtimme senare gick banken själv ut med ett pressmeddelande.

”Vi är trygga med de system och processer vi har för att förebygga och förhindra penningtvätt”, säger kommunikationschefen Gabriel Francke Rodau där.

Sedan dröjde det nära sex timmar innan nästa livstecken från Swedbank. Ett nytt pressmeddelande gick ut vid 14.30 där banken kallar medier och investerare till en telefonkonferens. Under tiden har aktien fallit fritt på Stockholmsbörsen.

I ”Uppdrag granskning” var det kommunikationschefen som skickades fram att klä skott. Men nu skulle Birgitte Bonnesen för första gången svara på frågor om anklagelserna är tanken. Resultatet blev snarare nya frågor än några svar.

– De nästan koketterade med att någon extern granskning inte behövs, säger krishanteringsexperten Charlie Stjernberg på pr-byrån Prime till DN.

Han har över 20 års erfarenhet av krishantering i banksektorn och frågar sig om den här skandalen inte kan vara bland de sämst hanterade någonsin.

– Det är någon sorts svenskt rekord tror jag. Jag har aldrig varit med om att frågor om en vd:s avgång kommer från medier redan tio timmar efter ursprunglig publicering, säger Stjernberg.

– Att det dröjer så länge innan hon säger någonting över huvud taget är väldigt märkligt i ett sådant här läge. Särskilt eftersom de vetat om ”Uppdrag granskning” arbete sedan förra måndagen när de bad om intervjun, fortsätter han.

När telefonkonferensen avslutades runt 18-tiden hade också handeln på Stockholmsbörsen avslutats för dagen. Swedbanks aktie hade tappat 13,6 procent av sitt värde på en dag.

När handeln öppnade på torsdagen igen hoppades banken och aktieägarna förmodligen på en rekyl i aktiekursen, men resultatet blev det motsatta. Den föll 9,3 procent under dagen.

Finansinspektionen gick ut med att de tillsammans med sin motsvarighet i Estland ska inleda en granskning av Swedbanks aktiviteter i Baltikum.

I samma veva kom också ett utspel från en av de största ägarna i Swedbank, pensionsjätten AMF. De kräver att en extern utredning av härvan ska tillsättas ”så skyndsamt och transparent som möjligt”.

Birgitte Bonnesen fick så klart frågan om inte en extern granskning vore på sin plats flera gånger under telefonkonferensen.

– Låt mig få återkomma till det, var svaret då.

Vd:n fick också frågan om huruvida hon haft kontakt med affärsmannen Bill Browder, som figurerat kring flera andra penningtvättsläckor från Baltikum tidigare. Och det har hon.

Bill Browder förklarade tidigare under onsdagen att han har uppgifter som bekräftar den påstådda kopplingen mellan Swedbank och härvan i Danske Bank. Han skulle dock inte polisanmäla banken, försäkrade Birgitte Bonnesen under telefonkonferensen.

Men på torsdagen verkar det som om han ska det. Bill Browder berättade i går för nyhetsbyrån Reuters att han visst tänker anmäla.

– Det är min intention att polisanmäla Swedbank, säger han till Reuters, utan att gå in på när han ska göra det.

På torsdagseftermiddagen kom ett nytt besked från Swedbank, mer än 30 timmar efter ”Uppdrag granskning” avslöjande.

Den externa revisionsbyrån EY får i uppdrag att granska materialet från avslöjandet, som SVT lämnat över till banken. Revisionsbyrån kommer också att ha möjlighet att begära ytterligare material från Swedbank om det skulle behövas.

Alecta, en av storägarna i Swedbank, välkomnar de externa granskningarna.

– Det viktigaste just nu är att det skapas klarhet och att all information kommer fram, säger Ramsay Brufer, ägaransvarig på Alecta.

Han säger att ledningen i Alecta fortfarande har förtroende för Swedbanks vd Birgitta Bonnesen, men att krishanteringen kunde ha skötts bättre.

– Till exempel kunde de tillsatt en extern utredning tidigare.

När torsdagens handel på Stockholmsbörsen stängde landade aktien på minus 9,3 procent. På två dagar har bolagets värde minskat med nära 52 miljarder kronor.

– Det hade varit en avsevärd skillnad om man hade gått ut och kommunicerat den externa granskningen tidigare. Aktiekursen hade tveklöst gått ner, men det här sanslösa raset hade vi antagligen inte sett, säger Charlie Stjernberg.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Fakta.

Bakgrund

Mångmiljardbelopp misstänks ha tvättats genom Swedbank, med band till den stora skandalen i Danske Bank, enligt SVT:s "Uppdrag granskning".

SVT har tagit del av dokument med uppgifter om mängder av transaktioner i Baltikum mellan Danske Bank och Swedbank åren 2007–2015.

I dokumenten har "Uppdrag granskning" funnit uppgifter om kunder som är så kallade brevlådeföretag, som tycks sakna verksamhet, och som hänvisar till samma adress i Storbritannien. Exempelvis har Swedbankkunder skickat cirka 300 miljoner kronor till ett 40-tal bolag som delar adress.

TT

Penningtvätt

Penningtvätt innebär att olagliga inkomster (svarta pengar) tvättas vita genom olika transaktioner och därefter kan redovisas och användas öppet. Det kan exempelvis handla om pengar från narkotikahandel, mutor, skatteflykt, plundring av länders tillgångar eller inkomster från annan organiserad brottslighet som kan tvättas.

Banker ska riskbedöma kunder och anmäla misstänkt penningtvätt.

Källor: NE, Finansinspektionen, TT "

" Dan Lucas: Beslut om granskning ger Bonnesen mer tid

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Swedbanks pressade koncernchef Birgitte Bonnesen beslöt på torsdagen att låta revisorsfirman EY göra en extern granskning av de misstänkta penningtvättaffärerna. DN:s Dan Lucas förklarar vad det betyder.

1 Varför har Bonnesen kallat in EY?

- Enligt Swedbank fattades beslutet när banken vid lunchtid på torsdagen fick listan av "Uppdrag granskning" över de 50 kunder vars affärer misstänks vara penningtvätt.
- En annan förklaring är att trycket blev för hårt, inte minst från ägarna. Aktiekursen föll ju med nästan 14 procent under onsdagen och vid 15-tiden på torsdagen hade den fallit med ytterligare 10 procent.
- En av storägarna, AMF, krävde offentligt en oberoende granskning av affären. Sannolikt gjorde flera andra större ägare samma sak.

2 Kan det här återställa förtroendet för Swedbank?

- Det beror på vad EY får fram, men Bonnesen har i varje fall köpt sig tid. Hade hon inte fattat det här beslutet så hade det inte förvånat om ägarna tvingat bort henne.

3 Så Bonnesen sitter kvar?

- Ja, tills vidare i varje fall. Styrelseordförande Lars Idermark har uttalat sitt förtroende för henne. Men styrelsen höll krismöte i går kväll och där uttrycktes sannolikt irritation över hur affären hittills har hanterats av ledningen.

Tillsammans lade de 146 företagen, som marknadsfört spel i olika former, 7,4 miljarder kronor på reklam under 2015. I januari i år satsades det 677 miljoner kronor – en ökning med 38 procent jämfört med januari 2015.

* <http://www.undiscover.com>, <http://www.undiscover.com>, <http://www.undiscover.com>.

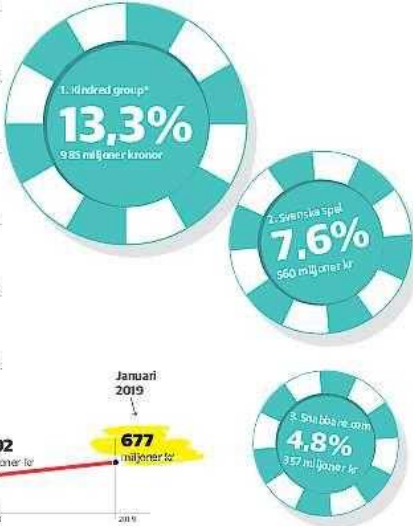

1. Kindred group*
13.3%
983 miljoner kronor

2. Svenska Spel
7.6%
560 miljoner kr

3. Svenska besöksnäringslivet
4.8%
357 miljoner kr

Januari 2019
677
miljoner kr

Så mycket satsade de 145 bolagen i snitt i olika reklamkanaler.

– Och skulle det visa sig att bankens estniska verksamhet verkligen medverkat till penningtvätt kan Bonnesen knappast sitta kvar. I synnerhet som hon i höstas sade att de hade granskat transaktionerna med Danske och inte funnit något misstänkt. Dessutom var hon chef för den baltiska verksamheten under en del av den aktuella perioden.

4 Kan aktien falla än mer?

– Ja, det är klart att den kan. Sedan skandalen kring Danske Banks penningtvätt avslöjades i fjol har den aktien fallit med över 40 procent. Aktiemarknaden tar helt enkelt höjd för att Danske kommer att få betala enorma bötesbelopp på grund av skandalen.

– Även om Swedbanks eventuella inblandning i skandalen har varit på en långt mindre skala så finns en risk att banken också kan tvingas betala miljardböter.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Reklamen har ökat stort efter nya spellagen

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Med den nya spellagen som gäller från årsskiftet kan utländska bolag öka sin marknadsföring. Nu kan DN visa att mängden spelreklam ökar kraftigt. Spelbolagen tror även att annonsköpen tilltar den närmsta tiden. – Jag är förvånad över att myndigheter och medier verkar ha trott att det skulle bli mindre marknadsföring, säger Joacim Möller, vd för Ninja casino.

Spelbranschen köpte reklamutrymme i Sverige för totalt 7,4 miljarder kronor förra året, visar siffror som Kantar Sifo tagit fram åt DN. För den summan skulle det gå att köpa drygt 74 000 minuter tv-reklam i TV4, eller hundra procent av kanalens tillgängliga reklamtid i nio månader.

Jämfört med 2017 har spelbranschen ökat sina annonsköp med omkring två miljarder under helåret 2018 och nästan fördubblat siffran mot 2016.

Statistiken för januari 2019, den första månaden med den omreglerade spelmarknaden, är inget undantag. Annonsköpen ökade med dryga 30 procent jämfört med samma månad året innan – och då är siffrorna för radioreklamen 2019 inte inräknade än.

– Man kan konstatera att det tyvärr funnits lite felaktiga förväntningar på den nya spellagen vad gäller volymen av marknadsföring, eftersom lagen snarare reglerat innehållet, säger Dersim Sylwan, Sverigechef på Kindred, där bland annat Unibet ingår.

Först om ungefär ett år tror han att en nedgång i mängden reklam kommer att kunna bli märkbar för allmänheten. Detta i takt med att

antalet aktörer blir färre när fler bolag väntas slås ihop eller köps upp av varandra. Innan dess verkar kurvan för annonsköp fortsätta uppåt. – Långsiktigt tror jag det kommer att bli en bättre situation. Vi är övertygade om att det kommer bli mindre reklam men vi har hela tiden sagt att det kommer bli mer innan det, säger Dersim Sylwan.

I en Sifundersökning som nyligen gjorts svarar 87 procent att de redan tycker det är för mycket spelreklam. Ungefär hälften är så trötta på reklamen att de vill se ett förbud.

Civilminister Ardalan Shekarabi, ansvarig för spelmarknaden, har också tröttnat.

”Svenska folket är med rätta upprörda på den extremt aggressiva marknadsföringen av spel, och att mängden ökar i stadig takt”, skrev han i en debattartikel i Dagens Industri efter att ha kallat branschens aktörer till ett möte på näringsdepartementet.

Mötet resulterade i ett ultimatum. Om inte spelbolagen själva kommer fram till ett sätt att begränsa mängden reklam före den 31 mars kommer regeringen vidta ”tvingande åtgärder”.

Kindred är det bolag som toppar listan över annonsköpare med god marginal. Deras bruttointköp, pris före rabatter, uppgick till 985 miljoner kronor. Nästan dubbelt så mycket som tvåan Svenska spel med drygt 500 miljoner kronor.

Dersim Sylwan ser positivt på mötet med civilministern och hans krav, men poängterar samtidigt att Kindred redan jobbar med de frågorna.

– Jag tycker att vi har visat redan innan ministern kallade oss till möte att vi påbörjat resan med mjukare kommunikation och inte så mycket bonuserbjudande och liknande i tv, säger han.

Av alla 146 företag som marknadsförde spel i olika former under 2018 står de tio största annonsköparna för mer än 50 procent av den totala spelannonseringen. Bland dem finns de traditionella statskopplade bolagen ATG och Svenska spel, men också nyare aktörer som betting- och kasinosajten Snabbare.com, Leo Vegas och Comeon.

Det svenska bolaget Global gaming ligger bakom kasinosajten Ninja casino och var den femte största annonsköparen i Sverige förra året. De har nyligen stämts av Konsumentombudsmannen som tycker att annonserna om ”klockrena vägen till guld” och snabba vinstutbetalningar är för aggressiva.

Bolagets vd Joacim Möller förklarar det höga reklamtrycket med att det pågår en strid om marknadsandelar efter omregleringen och spelmonopolets avskaffande vid årsskiftet.

– Alla positionerar sig i den nya reglerade marknaden. Samtidigt har det tillkommit två nya stora aktörer (ATG och Svenska spel, red anm.) som vill ta kunder till sina nya kasinosajter. Jag tror det kommer plana ut men att det blir en boost här och nu är givet, säger Joacim Möller. Nu finns det dessutom fler platser än tidigare där bolagen kan nå ut till kunderna efter omregleringen. Bland annat tunnelbanan i Stockholm och TV4, där de utländska bolagen tidigare inte fått annonsera.

– Som aktör på en reglerad marknad är nu alla reklamkanaler fria att använda, och om alla satsar i alla dessa kanaler blir det en överhettning, säger Joacim Möller.

Måste ni gå den vägen för att positionera er då?

– Nej, det måste man inte. Men det här med ”syns man inte finns man inte” är ju en sanning generellt. För oss blir det extremt eftersom vår produkt är på nätet och kunderna måste veta att det är där de ska hitta oss, säger Joacim Möller.

Vad skulle hända om ni inte gjorde lika mycket reklam?

– Det är omöjligt att svara på men om man tittar på hur mekanismerna fungerat tidigare är risken att vi får mindre trafik. Det enda man kan vara säker på är att hela branschen gör det här för att det fungerat historiskt. Man gör det inte för att det inte fungerar.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Svårt för Shekarabi att begränsa annonser – kan tvinga fram ny grundlag

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Regeringen kan få svårt att stoppa spelbolagens reklam. Flera experter som DN har pratat med menar att det lär krävas en grundlagsändring om civilministern ska kunna begränsa mängden marknadsföring i en bransch.

Spelbolagen kallades förra veckan till ett möte på finansdepartementet där de skulle diskutera reklamen med civilminister Ardalan Shekarabi. Resultatet blev ett ultimatum där branschen uppmanas komma med en egen lösning som ger en märkbar förändring av reklamen, både i mängd och i utformning. Görs inte det ska regeringen vidta "tvingande åtgärder", meddelade Ardalan Shekarabi på en pressträff efter mötet. Men det kan bli både svårt och långdraget, menar flera experter. Reklamens utformning regleras redan till viss del i den nya spellagen. Det finns bara ingen praxis som reder ut vad som är måttfullt än så länge. Mängden reklam ett företag får göra nämns däremot inte på något sätt i lagen.

Marianne Levin är professor i civilrätt och specialiserad på marknads- och immaterialrätt vid Stockholms universitet. Hon är tveksam till om mängden reklam över huvud taget går att reglera utan att rucka på en av Sveriges fyra grundlagar.

– Det är möjligt att en vidsträckt tolkning av måttfullhetsbegreppet skulle kunna innefatta även mängden. Men annars blir det en långsträckt historia, säger Marianne Levin.

Hon jämför med alkoholreklamen som är kraftigt begränsade i Sverige tack vare ett undantag i tryckfrihetsförordningen.

– Tryckfrihetsförordningen säger att man inte får göra inskränkningar i yttrandefriheten, och reklamen är ju ett exempel på yttrandefrihet trots allt. Det har Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter bekräftat, säger hon.

Processen för att ändra en grundlag är längre än vid en vanlig lagändring. Först krävs att riksdagen röstar ja till förslaget, sedan ska ett ordinarie riksdagsval hållas i september 2022 och efter det ska den nya riksdagen rösta igenom förslaget igen.

Men inte ens då är det säkert att en lagändring är möjlig. Tobias Eltell, jurist på Sveriges Annonsörer, tror inte att EU skulle gå med på det.

– Det har ju aldrig hänt i svensk reklamhistoria att man kvoterat på något sätt, och jag är inte heller säker på att det skulle hålla i EU-rätt om jag ska vara ärlig, säger han.

När DN frågar Ardalan Shekarabi om det är en grundlagsändring han syftar på med "tvingande åtgärder" svarar han:

"Jag utesluter i nuläget inga åtgärder, men vi hoppas förstås att branschen, eventuellt med stöd av tillsynsmyndigheterna, kan komma till rätta med problemen."

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Höjt lönebidrag för funktionsnedsatta

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Lönebidraget för funktionsnedsatta höjs med 800 kronor, enligt ett regeringsbeslut. Från den 1 april höjs taket i lönebidraget från 18 100 kronor till 19 300 kronor. Det har gjorts möjligt sedan anslaget i budgeten för lönebidrag 2019 ökades med 322 miljoner kronor. Det ytterligare ökade bidraget till arbetsgivare som anställer funktionsnedsatta följer på tidigare höjningar 2017 och 2018. I början av 2017 låg taket på 16 700 kronor.

TT "

" Mataffärerna borde sälja färdigskurna rotsaker

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Kost. En orsak till att det går trögt med övergången till mer vegetabilisk kost är att det är ganska jobbigt att göra i ordning rotsaker, som ju är en viktig basvara i en smakrik gryta eller soppa.

Det skulle underlätta mycket för hushållen om livsmedelsaffärerna hade enkilospåsar med färdigskurna rotsaker, förslagsvis lika delar morötter, palsternackor och rotselleri. En positiv bieffekt av detta förslag vore förstås att grönsaksodlarna lättare får avsättning för rotsaker med oregelbundna former.

Hakon Malmberg "

" Återvändande IS-krigare måste ställas inför rätta

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Säkerhet. Hur ska vi ta emot hemvändarna? Det frågar sig många när de sista resterna av det så kallade kalifatet håller på att utplånas. Ett antal IS-krigare har redan återvänt, en del överlevare kommer hem med hustru och barn.

De som redan är här möts av säkerhetspolis och socialtjänst. De är svenska medborgare och har rätt till vård för sina skador, skola för sina barn och bidrag om de saknar inkomster.

EU:s medlemsstater behandlar hemvändarna olika. I Frankrike ställs de inför rätta. I Norge och Tyskland är mottagandet liknande det i Sverige. Vi har sett tv-bilder, där barn övas med skjutvapen för att lära sig döda de som är "otrogna". Hur mycket våld har dessa barn utsatts för? Är de traumatiserade och behöver rehabilitering? Far de illa i sin egen hemmiljö och behöver omhändertas av samhället?

Från Malmö ser vi i tv-reportage från Rosengård att hemvändare utgör en riskfaktor, därför att de kan betraktas som spännande förebilder och bidra till att alltför ungdomar blir radikaliserade.

Från regeringshåll hävdas bestämt att man inte har för avsikt att följa USA-presidenten Donald Trumps uppmaning att hjälpa till med hemresan för tillfångatagna IS-krigare.

EU-länderna är lika oeniga vad gäller behandlingen av tillfångatagna och hemvändande IS-anhängare som när det gäller det gemensamma ansvaret för flyktmottagandet.

Nu behövs ett EU som arbetar för en internationell lösning på "hemvändarproblemet". De som gjort sig skyldiga till avskräckande brott mot mänskligheten ska stå till svars för sina handlingar.

Fler åsikter om de hemvändande IS-krigarna på dn.se/asikt.

Claes Thulin "

" Hur hanterar vi vår negativa son? Martin Forster ger ett nytt svar

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Hur hanterar man som förälder att sexåringen ofta är krävande och negativ, och inte lyssnar på vuxna? I dag ger psykolog Martin Forster nya perspektiv på en tidigare besvarad fråga (25/1), som väckte många läsareaktioner.

Fråga:

Jag har en sexårig son som är helt olik mig och som jag inte vet hur jag ska hantera bäst. Självt var jag som barn alltid väldigt lätthanterlig, glad, förståndig och självständig – "jag kan själv". Mina föräldrar litade på mig, jag fick mycket frihet, aldrig några regler utan gjorde som jag ville. Det passade mig bra och har nog gjort att jag alltid känt mig stark, fri och autonom som människa.

Med detta i bagaget ville jag ge min son samma förutsättningar. Redan när han var mycket liten uppmuntrade jag honom att själv tycka till och bestämma. Snart förstod jag dock att han är från grunden en helt annan människotyp än jag. Alltid krävande, ofta negativ, klagande och skrikande – trots att jag bara har omgett honom med kärlek, närhet, tid och lyhördhet har han varit så missbelåten så ofta.

Problemet är kanske att jag har varit *för* lyhörd för hans akuta behov och inte har lärt honom tålamod, att kunna vänta, att hantera motgångar. Jag har varit där för honom på momangen i allt, jag har sällan sagt "nej" utan har alltid resonerat och ofta kompromissat. Min son har blivit en mycket god förhandlare!

När kraven började skärpas i 4–5-årsåldern (då hojtade förskolan till om att han inte lyssnade på personalen), förstod jag att vi behövde

prova nya metoder. Då testade vi belöningstaktik på olika vis och även bestraffning någon gång, men inget hade någon effekt.

Att bli arg har jag provat många gånger (sonen är van vid att det är högt i tak, för hans pappa, min man, är temperamentsfull och vi kan bråka ganska högljutt, för att en minut senare vara vänner igen) och nu för tiden kan det funka – då förstår han att jag menar allvar. Men det känns inte så bra och effekten är kortvarig.

Jag har alltid tänkt att det blir bättre med tiden, när hjärnan är mer mogen. Vissa saker har dock inte blivit så mycket bättre trots år av tjtande, belönande, rytande, positivt förstärkande och ignorerande. Sonen lyssnar inte på vuxna och gör inte som vi säger utan en massa argumentation, krångel eller att man blir arg. Sonen är också bekväm av sig och vill inte anstränga sig när han blir trött, har ont, är hungrig etcetera. Till sist är sonen också bortskämd med både uppmärksamhet och saker, ensambarn och enda barnbarn som han är. Det tråkiga är att han trots det ofta är ledsen eller arg över vad han *inte* har.

Hur kan vi bäst lära vår son att lyssna bättre, anstränga sig mer och känna tacksamhet – givet den person han är? För rättvisans skull vill jag även berätta att han också är hemskt rolig, omtänksam, inlevelsefull och påhittig!

Lille prinsens mamma

Svar:

För ett par veckor skrev jag ett svar till dig på den här sidan. Det väckte starkare reaktioner än vanligt, både positiva och negativa. En del tyckte att jag var för kritisk och formulerade mig hårt. Att jag borde ha visat mer förståelse för en förälder som faktiskt söker svar och hjälp. Andra uppfattade mitt svar som rakt och menade att det jag skrev var precis vad du behövde höra. Vilka som har rätt kan förstås bara du svara på, men själv är jag benägen att hålla med mina kritiker. Jag gjorde mer fel än rätt och ber om ursäkt för det.

I mitt svar pekade jag på att du verkade fokusera på sonens negativa sidor och beteenden, men förbisåg det positiva. Och att du kanske inte var beredd att bejaka sonen som han var. Visst kan konfrontation ibland vara nödvändigt, men för att mottagaren ska vara beredd att lyssna måste hen först känna sig hörd och förstådd. Annars riskerar konfrontationen att bli direkt kontraproduktiv. Om du mest kände dig kritiserad eller ifrågasatt blir förstås inte lusten till förändring särskilt stor.

Jag borde ha gjort mer som jag brukar göra: Fokuserat på de frågor du ställde, på ansträngningarna du gjort och förutsatt att du hade goda avsikter. Framför allt borde jag ha formulerat mig mindre hårt. Det brukar öka chansen att någon vill lyssna, men inte bara det. Det främsta skälet till att jag borde svarat annorlunda är bristen på fakta. Med enbart ett brev som underlag gör jag bäst i att tolka texten så välvilligt som möjligt. Därför vill jag göra ett nytt försök att svara på ditt brev. Här är mitt nya svar:

Hej! Det framgår att du har kämpat länge med din son. Inget har riktigt fungerat och det har heller inte blivit bättre med stigande ålder. Du tar också upp att ni har väldigt olika personligheter, vilket förstås kan vara utmanande i sig. Samtidigt verkar det inte enbart handla om att ni är olika. Du tar också upp konkreta svårigheter du upplever med sonen, som att han inte lyssnar, är negativ och ofta krånglar. Jag skulle vilja börja med att fråga om hur läget är på förskolan nu (eller skolan?). Upplever pedagogerna fortfarande problemen de beskrev för något år sedan?

Jag ställer frågan eftersom du tar upp flera möjliga förklaringar till sonens beteenden som handlar om er föräldrar. Problem på förskolan hänger förstås ofta samman med vad som sker hemma, men det behöver inte vara så. Ibland gör föräldrarna "allt rätt", men barnet har medfödda egenskaper som innebär att bekymmer dyker upp i de flesta miljöer. Därmed inte sagt att problemen inte går att lösa eller lindra, men utmaningen är större. Om den blir för stor eller får konsekvenser

för sonens relationer utanför familjen, tycker jag att ni ska söka hjälp för vidare råd.

Du undrar hur ni ska få er son att lyssna och anstränga sig bättre. Du beskriver hur du kan blir arg ibland, men att det bara fungerar kortsiktigt. Du befarar också att det kan vara kontraproduktivt.

Strategin att förhandla och kompromissa är en mycket bättre lärdom för sonen. Samtidigt kan det förstås bli för mycket av den varan. Om vissa saker går det att förhandla, medan föräldrarna måste bestämma om andra saker. För att sonen ska lära sig skillnaden är det bra om föräldrar kan prata ihop sig om gränserna. När ska ni båda två vara bestämda och envisa (inte arga)? När är det ok att förhandla?

Jag vill också ge ett allmänt råd som finns med i nästan alla etablerade insatser för att minska bråk mellan föräldrar och barn. Innan föräldrarna får jobba med att hantera konflikter och lösa problem, är det bra att försöka stärka relationen i största allmänhet.

Du skriver att sonen redan är bortskämd med uppmärksamhet. Samtidigt beskriver många föräldrar att en ganska liten del av all uppmärksamhet som barnet får utgörs av kvalitetstid. Tid då man faktiskt gör något tillsammans och har odelad uppmärksamhet på barnet. Rådet är därför att schemalägga en stund med lek eller umgänge varje dag, då du och/eller din man lägger undan allt annat och bara umgås med sonen. Fokuserat umgänge alltså. En vanlig upplevelse är att något då händer med både relationen och konflikterna. Till sist vill jag återknyta till det du skriver om sonens personlighet, som jag tror kan ställa till det lite för dig. Det är helt begripligt att vilja känna igen sig själv i sitt barn. Det finns dock en risk att fastna i den önskan eller kampen, som kanske inte går att vinna. Som du själv skriver, din son är en helt annan människotyp än du. Då blir det viktigt att skilja mellan beteenden som går att förändra och personlighetsdrag som bara är att acceptera. Att möta den lilla människotypen som din son råkar vara. Du kanske samtidigt redan tänker så, eftersom du undrar: Hur ska vi göra med sonen, givet den person han är?

Martin

Martin Forster"

" Datainspektionen ska granska läckan

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Efter 1177-läckan förbereder Datainspektionen en granskning. Det konstateras att informationen om avsändaren är otydlig. Att patientuppgifter behandlas utomlands framgår inte. – Det är otydlig information, säger Katarina Tullstedt, enhetschef på Datainspektionen.

Computer Swedens avslöjande visade att 2,7 miljoner samtal till telefontjänsten sedan 2013 legat oskyddade på en webbserver, något Datainspektionen ser allvarligt på.

– Det är patientuppgifter som är mycket ingående och har legat oskyddade under lång tid. Det är klart att det är allvarligt, säger Katarina Tullstedt.

Enligt Tullstedt försöker Datainspektionen, som förbereder en granskning, att klara ut vilka aktörer som är involverade och vilka rättsregler som är aktuella.

– Det är otydlig information. När man går in på 1177:s webbsida framstår det som att det är landsting och regioner som står bakom. Hur vet enskilda att de blir slussade till en annan vårdgivare, och att det är vårdgivare som sitter i Thailand.

Som DN tidigare skrivit har Region Stockholm känt till att det fanns oklarheter kring det rättsliga läget för det avtal man har med Medhelp när det gäller åtkomst till patientuppgifter utomlands, och att det – enligt regionens bedömning – troligtvis inte är i linje med patientdatalagen. Medhelp, som skött tjänsten 1177 åt Region Stockholm under lång tid, har ett avtal med en underleverantör i Thailand.

I och med att tjänsten upphandlades på nytt i april 2018 har kraven skärpts, så att verksamheten måste bedrivas i Sverige.

Enligt Region Stockholm är det av patientsäkerhetsskäl som samtalen spelas in och sparas, i likhet med patientjournaler, i tio år.

Katarina Tullstedt säger att hon noterat att exempelvis Region Stockholm refererar till patientdatalagen, men poängterar att EU:s dataskyddsförordning GDPR, som ska skydda registrerades rättigheter vid personuppgiftsbehandling är den primära rättskällan.

– Patientdatalagen är en kompletterande lagstiftning till GDPR.

I GDPR är tydlighet och transparens om hur personuppgifter används ett krav.

– Man kan konstatera att transparensen mot den registrerade verkar vara väldigt dålig.

Medhelp uppger på hemsidan att en incidentrapport lämnades till Datainspektionen på onsdagen. Det handlar om vårdgivarens skyldighet enligt GDPR att rapportera en så kallad personuppgiftsincident inom 72 timmar.

– Det är en viktig pusselbit för oss, för att vi ska se att den personuppgiftsansvariga har vidtagit åtgärder för att minimera skadan och stoppa läckage och informerar de drabbade, säger Katarina Tullstedt.

Daniel Forslund, biträdande regionråd med ansvar för e-hälsa. När det gäller synpunkten på att avsändaren är otydlig, säger han att 1177 är ett varumärke, som samlar många vårdgivare.

– Det finns tusentals vårdgivare som alla har sitt ansvar för personuppgifter. Om man vill ha mer information om sin journal måste man vända sig dit där man fick vård, till exempel till vårdcentralen som skapade datan. Eller i det här fallet Medhelp.

Enligt Forslund pågår fortfarande flera utredningar om läckan från 1177. Han säger att Region Stockholm har för avsikt att polisanmäla

händelsen, men inväntar analyserna av händelseförloppet. Forslund upprepar att förtroendet för Medhelp är skadat.

– Medhelp har begått ett allvarligt brott mot vårt avtal. När Medhelp anlitar underleverantörer som är så amatörmässiga i sina hantering av data så är det i sig ett brott mot avtalet.

Om avtalet ska avslutas är inte klart.

– Innan vi förändrar avtalssituationen måste vi noga överväga så att det inte drabbar våra patienter.

Region Stockholm upphandlade telefonrådgivningen 1177 i april 2018. Medhelp vann då upphandlingen på nytt. Det nya avtalet – som ännu inte är påskrivet – börjar gälla från den 1 september.

– Vi måste vi veta exakt vad som har hänt för att veta om vi ska skriva under det nya avtalet.

Oppositionspartierna S och V kräver att 1177 återtas i Region Stockholms egen regi. Det alternativet är också på bordet, enligt Forslund.

– Det här är så allvarligt och den diskussionen förs också.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Medhelp polisanmäler tidningen Computer Sweden

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Företaget Medhelp som hanterar tjänsten 1177 Vårdguiden har polisanmält tidningen Computer Sweden. Bland andra har chefredaktören Marcus Jerräng polisanmälts, enligt Medhelps tillförordnade vd Lennart Persson.

Medhelps tillförordnade vd Lennart Persson bekräftar att polisanmälan gjordes hos polisen på onsdagkvällen. Anmälningarna gäller misstänkt dataintrång, misstänkt anstiftan till dataintrång och obehörigt röjande av personuppgifter.

Vem är anmälan gjord mot? Är det själva händelsen eller mot någon person?

– Den är gjord mot några personer, men det blir väl flera. Mot chefredaktören på den här tidningen och mot journalisten, säger Lennart Persson.

Medhelps affärsområdeschef Björn Arkinge säger att anmälan bygger på Computer Swedens egna uppgifter.

– De har uppggett att de har laddat ner och tagit del av och spelat upp de här samtalsfilerna med känsliga personuppgifter, säger Björn Arkinge.

– Sedan har de också publicerat en länk till den aktuella servern och även en film som beskriver hur man gör för att komma åt uppgifterna. Sedan är det polisens sak att utreda.

Hur ser du på ert ansvar i det här?

– Det här är inte för att skylla ifrån oss vårt ansvar. Vi är ju ansvariga för det som har hänt. Men det kan finnas andra som har ansvar i andra saker.

Nils Funcke, expert på tryck- och yttrandefrihetsfrågor säger att även om det finns en så kallad anskaffarfrihet i grundlagen, som gör att alla har rätt att skaffa uppgifter med avsikten att publicera den, så betyder inte det att man får göra vad som helst.

– Samma regler gäller för journalister som för en privatperson. Man får inte bryta sig in i ett kontor för att komma över handlingar - eller i ett hem även om dörren är öppen. Och man får inte heller ta sig in i en databas för att få tag i uppgifter. Det behöver inte vara så att man hackat sig in eller knäckt koder för att det ska betraktas som en straffbar gärning, säger Nils Funcke.

Han pekar även på ett annat tänkbart scenario, som kan ställa saken i ett helt annat ljus.

– Det kan ju vara så att någon annan har laddat ner uppgifterna och lämnat över dem till Computer Sweden. I så fall är det andra regler med meddelarfrihet som slår till, och då får ju inte tidningen berätta vem de har fått dem ifrån och myndigheterna får inte efterforska det. Computer Swedens chefredaktör Marcus Jerräng säger till DN att han inte vill ge några kommentarer.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Bråket om miljözoner i Stockholm fortsätter

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Socialdemokraterna skickade i onsdags ut en omtvistad miljözonsrapport på remiss – trots att de sitter i opposition. Rapporten har legat till grund för ett infekterat bråk i Stadshuset mellan S och MP. – MP försöker lägga locket på. Det här är en demokrati-fråga, säger Jan Valeskog (S), oppositionsborgarråd.

Miljöpartiet, med trafikborgarrådet Daniel Helldén i spetsen, vill införa miljözoner, som skulle innebära ett förbud mot äldre dieselbilar i delar av innerstaden. S har opponerat sig och menar att zonerna inte behövs för att nå stadens miljö- och klimatmål.

En rapport om zonerna har orsakat ett stort bråk mellan partierna. Om dieselbilförare köper nya bensinbilar skulle det kunna få en negativ klimatpåverkan, står det i rapporten som tidigare läckte till Dagens Industri. Helldén anklagades då av anonyma källor för att ha försökt förvanska rapportens resultat, vilket han själv förnekat.

Dispyten tar nu ny fart i och med att S har skickat ut rapporten.

Eftersom partiet sitter i opposition är det ingen officiell remiss men de har skickat den till 20 instanser, bland annat Naturvårdsverket och Motormännens riksförbund, och bett om svar till den 17 maj.

– Det är viktigt att vi undersöker något som kan få så stora miljökonsekvenser, säger oppositionsborgarrådet Jan Valeskog (S).

S anklagar nu MP för att ha tagit bort power point-bilder i en presentation av rapporten. De menar även att trafiknämnden inte fick någon presentation alls.

Daniel Helldén säger att han inte försökt stoppa rapporten på något sätt. Han uppger att det var stadsledningskontoret som tog fram power point-presentationen och att han inte minns vilka bilder som fanns med.

– Jag vet inte riktigt vad Valeskog håller på med. Rapporten är offentlig. Vem som helst kan läsa den. Om S vill skicka den till någon är det fritt fram. Den är också ett faktaunderlag och sådana brukar man inte skicka på remiss, säger Daniel Helldén.

John Falkirk
john.falkirk@dn.se "

" Digitalmomsen sänks i Sverige

DN FREDAG 22 FEBRUARI 2019

Momsen på digitala publikationer kommer att sänkas till sex procent den 1 juli. Det beslutade regeringen i dag.

Digitalmomsen, som för närvarande är 25 procent, sänks till 6 procent den 1 juli 2019. Det bekräftar finansdepartementet för DN. Beslutet innebär att digitala tidningar, magasin och böcker nu kommer att kunna lyda under samma momssats som de tryckta tidningarna och böckerna har gjort.

Förändringen är en följd av att EU:s ekonomi- och finansministrar den 2 oktober i år öppnade för en sänkning av momsen på digitala publikationer.

Enligt finansminister Magdalena Andersson (S) är det framför allt oron för den lokala journalistikens framtid som ligger bakom digitalmomssänkningen.

– Att till morgonkaffet kunna få läsa rapporter om vad som händer i lokalsamhället och granskningar av vilka felaktigheter som politiker, företagsledare och andra kan göra. Det är något som är grundläggande i demokratin och för att vi ska kunna ha en gemenskap i samhället, säger Magdalena Andersson till DN.

– En fri och granskande lokal journalistik otroligt viktig för oss alla. Det här kommer att möjliggöra mer journalistik runt om i hela landet. Därför är det en glädjens dag för oss alla.

Hur kommer det sig att sänkningen har tagit så många år att genomföra?

– Det har varit EU-regler som har satt käppar i hjulet och jag har drivit frågan i EU så hårt att många har blivit trötta på mig. Men det är fantastiskt att vi fick igenom ändringen i EU i höstas. Sedan har vi en

lagstiftningsprocess i Sverige för att det ska vara ordning och reda på de lagar som vi har. Givet de begränsningar som finns har vi jobbat så snabbt det bara går för att det här ska kunna bli verklighet den 1 juli, säger Magdalena Andersson.

Medieföretagens branschorganisation Tidningsutgivarna (TU) har också arbetat länge för en utjämning av momssatsen mellan digitala och tryckta nyhetsmedier:

– Äntligen! Det här har varit en lång resa. Först för att få upp frågan på hög nivå i EU-parlamentet. Sedan för att finansministrarna skulle klubba igenom att varje land fick lov att sänka digitalmomsen om man önskade. Det har varit ett flerårigt arbete att få alla att förstå, säger TU:s vd Jeanette Gustafsdotter till DN.

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski tar emot beskedet med lättnad:

– Det är ett efterlängtat och viktig besked för alla som bryr sig om framtiden för svensk journalistik. Det har varit helt orimligt att journalistiken varit hårdare beskattad digitalt än i papper. Med detta beslut kommer omställningen i branschen att underlättas.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se "

" Ledare: Stormen till trots, väljarna sitter lugnt i båten

DNLÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Det har varit ett omvälvande halvår i svensk politik. Gamla allianser har brustit, nya samarbeten har kommit till. Ett nytt politiskt landskap håller på att växa fram, som inte präglas av den traditionella blockpolitiken.

Tonläget har varit ordentligt uppskruvat hos partiföreträdare och opinionsbildare, särskilt en bit ut till höger. Invektiv som "svikare", ja till och med "förrädare", har slungats mot Annie Lööf och Jan Björklund efter att deras partier gjort upp med Socialdemokraterna. Väljarna, däremot, verkar ta saken med ro. Fredagens Ipsos-undersökning, som överensstämmer med andra mätningar från den senaste månaden, visar på begränsade förändringar i opinionen sedan valet i september.

De tre rödgröna partierna når, liksom i valet, strax över 40 procent. Vänsterpartiet har tagit 1 eller 2 procentenheter från

Socialdemokraterna och Miljöpartiet, säkert väljare som är missnöjda med de många liberala inslagen i januariavtalet. Men något dramatiskt skifte i deras relativa styrka handlar det inte om.

Dramatisk är heller inte Sverigedemokraternas uppgång: en liten ström från framför allt Moderaterna gör att partiet landar på 19 procent.

Däromkring låg SD också månaderna före valet.

Riksdagens två liberala partier nådde tillsammans 14 procent i september. Nu hamnar de på 12.

Att C och L tappat några procentenheter till Moderaterna och Kristdemokraterna efter uppgörelsen med Stefan Löfven är inte

överraskande. Opinionsundersökningar har konsekvent antytt att deras väljarkår innehållit två typer av väljare: en minoritet som prioriterar att S hålls borta från makten, och en majoritet som tycker att det är viktigast att SD inte ges inflytande. Den första gruppen har i hög grad flyttat sitt stöd till M och KD.

Det är heller inte konstigt att Centerpartiet klarat sig bättre än Liberalerna, som når 4 procent i Ipsos men ligger lägre i flera andra mätningar. Dels var andelen väljare som skyr S större hos L. Dels har Björklunds liberaler skadats av den öppna konflikten kring partiets vägval. Med lugn och ro lär i alla fall en del väljare komma tillbaka. Att Centerpartiet och Liberalerna har fått betala ett pris i opinionen för uppgörelsen med Socialdemokraterna betyder inte att beslutet var fel, ens ur ett smalt partitaktiskt perspektiv. Hade partierna släppt fram Ulf Kristersson med Jimmie Åkessons stöd hade många av deras andra väljare i stället lämnat. De är, som sagt, fler än de som ser rött inför socialdemokratin.

Faktum är att det begränsade tappet understryker att det finns en grupp väljare på en bit över 10 procent som tycker att det är viktigare med företrädare som står upp för liberala värderingar och sakpolitik än att statsministern hämtas från ett visst parti. Kan C och L fortsätta att mobilisera dem kan de befästa en långsiktig roll som vågmästare i svensk politik.

För Moderaterna fortsätter den svåra balansgång som präglade hela förra mandatperioden. Samtidigt som partiet fortsätter läcka till SD, tappar det också ordentligt till KD. Ebba Busch Thors hårda inställning gentemot såväl S som C och L – och hennes mjukare hållning mot SD – lockar bittra M-väljare. Det riskerar att stärka trycket på moderatledaren att svänga höger och närma sig Jimmie Åkesson. I så fall försämrar förutsättningarna att en dag återförener Alliansen. Att en sådan gir dessutom kan få väljarna att skaka om den M-märkta skutan kan Ulf Kristerssons företrädare vittna om.

DN 23/2 2019 "

”Kameraövervakning av grannar bör bli brottsligt”

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190223

Vi får in en mängd klagomål från personer som upplever det som olustigt eller kränkande att grannens kameror filmar dem, deras barn, bostad och besökare. Här finns en lucka i lagstiftningen. Det bör därför bli brottsligt att bevaka en annan persons privata utrymme på ett integritetskränkande sätt och utan godkännande, skriver Lena Lindgren Schelin, Datainspektionen.

Det är i dag inte ovanligt att privatpersoner har kameror installerade som komplement till lås och larm på sina hus. En många gånger legitim och rimlig åtgärd för att förstärka säkerheten kring sin bostad och egendom. Samtidigt får Datainspektionen in en mängd klagomål från grannar som upplever det som olustigt eller kränkande att grannens kameror filmar dem, deras barn, bostad och besökare. Jag förstår oron. Man har en tro och förväntan på att få vara i fred i sitt hem. Är det någonstans i samhället där vi alla har rätt till en privat sfär så är det i hemmet.

Sedan den 1 augusti 2018 är det Datainspektionen som granskar hur bestämmelserna följs i kamerabevakningslagen och dataskyddsförordningen (GDPR), som reglerar hur övervakningskameror får användas.

Datainspektionen har under hösten granskat ett antal fall där privatpersoner har klagat på att en grannes kamera riktas mot den egna fastigheten. På måndag publicerar vi resultatet från ett knappt tiotal sådana granskningar.

I vissa av granskningarna har den som har kameran uppgett att kameran tagits ned. I andra fall att kameran riktats om eller att det inte är en riktig kamera som använts, utan en attrapp. De klagomål som kommer till Datainspektionen visar tydligt att grannbevakning är ett faktiskt problem och kan utgöra ett allvarligt intrång i medborgares privatliv.

Vår bedömning efter de genomförda granskningarna är att många privatpersoner inte är medvetna om att en kamera som bevakar grannens fastighet eller allmän plats måste följa kraven i dataskyddsförordningen. Vi har därför tagit fram en vägledning för privatpersoners kamerabevakning.

Det är tillåtet att sätta upp en kamera som enbart täcker den egna fastigheten, till exempel uppfart, garage och entrédörrar. Om man vill rikta kameran utanför det området, till exempel mot grannen eller mot gatan utanför, måste ett antal förutsättningar vara uppfyllda:

Det måste finnas ett berättigat intresse, som exempelvis upprepade stölder eller skadegörelse.

Den som bevakar måste kunna visa att grannarna godkänt bevakningen eller att behovet av bevakningen väger tyngre än grannarnas eller allmänhetens rätt att inte bli bevakade.

Den som bevakar måste kunna visa att hen övervägt andra alternativ till kamerabevakning som är mindre integritetskränkande.

Det måste ges tydlig information om att bevakning sker, vem som bevakar, i vilket syfte och hur man gör för att få ytterligare information om bevakningen.

I praktiken är det sannolikt bara ett begränsat antal fall där behovet av kamerabevakning väger tyngre än grannens rätt till privatliv.

Datainspektionens möjligheter att ingripa mot enskilda personer som övervakar sina grannar är dock begränsade. Antalet kameror är omfattande. Frågorna är svåra att utreda då förhållandena kan ändra sig före, under och efter utredningen. Datainspektionen har begränsade

befogenheter att tvinga sig in på en fastighet för att på plats få tillgång till uppgifter och granska förhållandena i ibland infekterade granntvister.

Sedan 2013 finns brottet kränkande fotografering i lagen.

Bestämmelsen innebär att det är förbjudet att i hemlighet fotografera eller filma någon som befinner sig i sin privata miljö eller på en annan plats som är avsedd att vara privat, på en toalett, i ett omklädningsrum eller liknande. För att en fotografering ska vara straffbar krävs också att den sker utan tillåtelse från den som blir fotograferad. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

Dilemmat med kameror i privatbostäder är att fotograferingen inte kan sägas ske i hemlighet, eftersom bevakningskameran oftast är fullt synlig. De faller därför inte under brottsrubriceringen kränkande fotografering. Datainspektionens uppfattning är att lagstiftningen borde kompletteras med en brottsrubricering som tar sikte på att en person bevakar en annan persons privata utrymme på ett integritetskränkande sätt och utan godkännande.

Boken 1984 av George Orwell målar upp ett samhälle där individen i detalj är övervakad och styrd av staten. Det är från den boken som uttrycket ”storebror ser dig” är hämtat. I samhället balanseras i dag olika intressen genom lagstiftning och kontrollfunktioner som begränsar statens möjlighet till övervakning och kartläggning av medborgarna.

Samtidigt lever vi i dag i en alltmer digitaliserad värld och det sker en snabb och kontinuerlig utveckling av teknik och produkter som skapar värde för samhället och ökar livskvaliteten för medborgarna. Drönare, övervakningskameror och kroppsburna kameror är bara några exempel på utrustning som i dag är tillgänglig för oss alla. Det gör att man nu, för att travestera Orwell, kan prata om att ”lillebror ser dig”.

Utbredningen och effekterna av enskildas möjligheter att kartlägga och

övervaka andra är ännu inte helt känd och balansen mellan olika intressen behöver avvägas noga.

Att sätta upp kameror för att bevaka den egna fastigheten görs många gånger i brottsförebyggande och trygghetsskapande syfte, vilket i sig är positivt. Bevakningen förutsätter dock att den som använder sådan utrustning följer reglerna. Här ser vi behov av att kunskapen höjs så att respekten för andras integritet kan upprätthållas på ett bra sätt. Samtidigt har samhället behov av att mer effektivt kunna ingripa mot allvarliga överträdelser. Luckan i dagens lagstiftning behöver täppas till.

Ett nytt brott skulle göra det möjligt att mer kraftfullt kunna angripa kränkande och otillåten kamerabevakning men har också en viktig förebyggande effekt. Ett mer effektivt skydd av vår rätt till en privat sfär i hemmet är viktigt och bidrar till ett tryggare informationssamhälle.

Lena Lindgren Schelin, generaldirektör Datainspektionen "

Bakgrund. Grannövervakning

Stort problem. Grannar som kamerabevakar grannar är ett brett problem. Datainspektionen får många klagomål om detta. Det är väldigt integritetskränkande att bevakas i sitt hem.

Ny brottsrubricering behövs. Med en ny brottsrubricering i brottsbalken kan kränkande grannövervakning utredas och lagföras. En ny brottsrubricering skulle få förebyggande effekter och sänder en tydlig signal att det inte är ok att med kamera bevaka sina grannar.

Var varsam med atrapper. Den som sätter upp en kameraattrapp omfattas inte av GDPR eller kamerabevakningslagen. Och skulle heller inte omfattas av den brottsrubricering som föreslås läggas till i brottsbalken. Den som sätter upp en attrapp bör se till att den tydligt är riktad enbart mot den egna fastigheten för att undvika missförstånd och minska risken för osämja grannar emellan."

" Långt fängelsestraff för stöld av regaler från domkyrka

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Den 22-årige man som sedan i höstas har varit misstänkt för stölden av begravningsregalierna från Strängnäs domkyrka döms till fängelse i fyra år och sex månader.

Domen meddelades på fredagen av Eskilstuna tingsrätt.

Det var förra sommaren som tre unika och mycket värdefulla föremål stals från domkyrkan i Strängnäs. Föremålen utgjorde delar av Karl IX:s och Kristina den äldres begravningsregalier. En 22-åring har suttit häktad misstänkt för brottet sedan i september. Under sista dagen av förhandlingar han.

Mannen hade tidigare sagt sig vara oskyldig men ändrade sig sedan det kommit fram dna-bevisning. De stulna regalierna hade nämligen mitt under rättegångsförhandlingarna hittats på en soptunna i Åkersberga, och på två av föremålen återfanns mannens dna.

Han döms nu av tingsrätten för grov stöld och försök till grov stöld.

Mannen har förnekat att han försökt stjäla övriga regaller i kyrkan – det finns ytterligare tre – men rätten anser att det finns bevis även för detta brott.

Enligt domslutet är det en försvårande omständighet att föremålen stulits från just en kyrka och att de varit utställda till allmänhetens beskådande. Det är skälet till rubriceringen ”grov”.

Ytterligare två män, en 24-åring och en 26-åring, sitter häktade misstänkta för grovt häleri i samband med kuppen.

De återfunna regalierna visade sig vara delvis svårt skadade. Det gyllene riksäpplet hade delats på mitten och Karl IX:s

begravningskrona hade tryckts ihop. Experter tror dock att det går att återställa dem till deras tidigare skick. Regalierna hade före stölden ett försäkringsvärde på 65 miljoner kronor.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

"Fakta. Domkyrkokuppen

31 juli 2018: Vid lunchtid genomförs en fräck kupp mot Strängnäs domkyrka. Två personer ses lämna kyrkans område på cykel och flyr med båt från en brygga nära kyrkan.

13 september: En då 21-årig man från en kommun i Stockholms län anställs misstänkt för stölden. Han häktas sedan på sannolika skäl misstänkt för grov stöld. Mannen nekar.

30 januari 2019: Huvudförhandlingen inleds i Eskilstuna tingsrätt. Åklagaren Isabelle Bjursten går bland annat igenom en teknisk undersökning av kyrkan och den omgivande parken. Listan över platser och föremål där den åtalades blod har hittats är lång.

31 januari: Den nu 22-årige mannen säger under förhör att han inte kände till kuppen – och att han inte ens vet vad en domkyrka är. Han säger att han fick i uppdrag att stjäla cyklar till en annan person.

5 februari: Förhandlingen avbryts klockan 9 av ett glädjebesked – regalierna ser ut att ha hittats.

14 februari: Enligt den komplettering som åklagare lämnat in till tingsrätten finns den åtalade mannens dna på två av de stulna föremålen.

15 februari: Sista förhandlingsdagen erkänner mannen att han stal regalierna.

22 februari: Den 22-årige mannen döms till 4,5 års fängelse. "

" Hundra nya åklagare ska anställas

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Åklagarmyndigheten hade ett kärvt år i fjol och antalet åklagare minskade. Nu satsar myndigheten framåt och siktar på att anställa hundra nya åklagare på tre år.

Polisen har fått mer resurser och fler utredningar levererades till åklagare i fjol. Men antalet åklagare som kan ta hand om ärendena minskade med 14 stycken till 948, enligt Åklagarmyndighetens årsredovisning.

– Vi har haft ett kärvt ekonomiskt läge och var tvungna att hålla igen. Det har gjort att vi varken har kunnat nyanställa eller återanställa för att fylla luckorna, säger riksåklagare Petra Lundh.

TT "

Här är våren – 21 februari

Enligt meteorologisk definition.

● **Vinter:** Dygnsmedeltemperatur under 0,0°C **fem** dygn i följd.

● **Vår:** Dygnsmedeltemperatur över 0,0°C **sju** dygn i följd.

Grafik: DN Källa: SMHI

"Riksgälden: Bankens agerande kan hota hela banksystemet"

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Bankens agerande utgör ett hot mot hela banksystemet. Det säger Riksgäldsdirektören Hans Lindblad till DN.. – Det är en girighet som ligger bakom det här som är väldigt svår att förlika sig med, och det måste få ett slut.

Efter ”Uppdrag granskning” avslöjande om misstänkt penningtvätt inom banken rasade aktiekursen i veckan. Men sjunkande aktiekurser eller kunder som byter bank behöver inte bli de enda konsekvenserna av den misstänkta penningtvätten, enligt Hans Lindblad, direktör för Riksgälden.

– Den här typen av beteende skadar bankernas förtroende och det riskerar att hota den finansiella stabiliteten, vilket är väldigt allvarligt, säger han.

Riksgälden är statens centrala finansförvaltning och internbank, den ansvarar också för att hantera krisande banker. Myndigheten har som uppdrag att värna en stabil samhällsekonomi och finansmarknad.

– Vi ser naturligtvis väldigt allvarligt på penningtvätt och kriminalitet inom den finansiella sektorn och det är besvärande med dessa återkommande misstankar om kriminellt beteende, säger Hans Lindblad.

Myndigheten ser nu över hela förfarandet kring den så kallade statliga betalningsmodellen. Den behandlar system för att hantera statens betalningar, som till exempel transfereringar mellan myndigheter. I dag går strömmarna via upphandlade banker, men nu undersöker man om det går att skapa ett säkrare system.

– Den statliga betalningsmodellen som vi nu ser över omsätter 7 000 miljarder kronor per år, den måste vara så säker som möjligt och medborgarna måste känna sig trygga med systemet, säger han. Enligt Hans Lindblad är det av yttersta vikt att alla oegentligheter eller brott reds ut.

– Vi välkomnar att Finansinspektionen tillsammans med systemmyndigheter i andra länder utreder de här frågorna, men det vilar ett väldigt stort ansvar på bankerna i sig framöver.

Annars kan det få stora konsekvenser enligt honom.

– En bank är en viktig del i det finansiella systemet och de utgör själva blodomloppet i ekonomin, om förtroendet rasar eller försvinner så kan det störa den finansiella stabiliteten, det är bland det mest kostsamma som kan hända i en ekonomi.

Swedbank är en så kallad systemviktig bank, det innebär att den är för stor för att kunna försättas i konkurs, och att den vid en absolut kris skulle tas över av Riksgälden.

Banken skulle då genomgå en ”resolution” där balansräkningen struktureras om för att skydda vanliga sparare och normala funktioner, medan aktieägare och investerare skulle tvingas ta smällen. Hans Lindblad betonar dock att ett sådant scenario är väldigt avlägset och en absolut sista utväg.

– Var gränserna går för när ett förtroende är förbrukat är väldigt svårt att säga, det är situationsberoende och går inte att definiera, men ett 20-procentigt börsfall är inte en förtroendeskapande utveckling, säger han. Finansmannen och korruptionsjägaren Bill Browder, som figurerat runt anklagelserna mot både Danske Bank och Nordea, har enligt egen utsago hittat bevis för att det finns en koppling mellan Swedbank och den skandal som skakat Danske Bank de senaste åren.

Att flera storbanker drags in i liknande skandaler de senaste åren oroar Hans Lindblad.

– Det är bekymmersamt med den återkommande girigheten som materialiseras i återkommande misstankar om penningtvätt och annat bedrägligt beteende. Det gäller ju inte bara svenska banker utan är någonting vi ser överallt, det är väldigt allvarligt att vi inte får bukt med det.

Enligt honom är de senaste misstankarna om penningtvätt inom Swedbanks organisation symtomatiskt för ett ännu större problem.

– Någonting är väldigt fel inom bankväsendet eftersom denna typ av fel dyker upp hela tiden, jag tror inte att det finns en enskild åtgärd utan det här är någonting som kräver många olika typer av åtgärder. Man måste på något sätt få bort incitamenten för bankirer att bete sig på det här sättet.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

" Lettlands finansinspektion hade allvarliga anmärkningar

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Både Lettland och Litauen har funnit brister i Swedbanks arbete mot penningtvätt, när ländernas finansinspektioner granskat banken de senaste åren. I Lettland fick Swedbank betala 13 miljoner svenska kronor i sanktionsavgift. Litauen utfärdade en formell varning så sent som för ett år sedan.

När Lettlands finansinspektion granskade Swedbank våren 2016 fann den omfattande brister i bankens rutiner mot penningtvätt och terrorfinansiering.

– Vi hade allvarliga anmärkningar mot betydande tillkortakommanden som banken var tvungen att komma till rätta med, säger Ieva Upleja som är kommunikationschef på den lettländska finansinspektionen FKTK.

Swedbank är marknadsledande i hela Baltikum och har 34 procent av inlåningen från privatpersoner i Lettland. Kontrollen gällde bland annat åren 2007–2015, då det enligt "Uppdrag granskning" förekom en rad misstänkta transaktioner. Inspektörerna upptäckte flera brott mot lagen om penningtvätt.

Swedbank hade inte varit tillräckligt uppmärksam på kunder som gjort komplicerade ekonomiska transaktioner utan några tydliga syften. Det fanns brister i bankens interna kontrollsystem och det saknades dokument och underlag som skulle visa att kunder inte ägnade sig åt misstänkt verksamhet.

Bristerna var enligt FKTK så omfattande att kommissionen hade kunnat utfärda böter på tio procent av bankens nettointäkter under

föregående år. Det skedde aldrig. I stället gjordes en överenskommelse med Swedbank, där banken åtog sig att rätta till felen och betala en mindre sanktionsavgift.

I Swedbanks rapport för fjärde kvartalet 2016 nämns att banken betalat 1,36 miljoner euro för brister i sina interna kontrollsystem, processer och dokumentation i Lettland, vilket då motsvarade 13 miljoner svenska kronor.

En reducerad avgift är standard när banker kommer överens med inspektionen om att förbättra sin kontroll, enligt FKTK.

Man tog också hänsyn till att Swedbank vid tidigare kontroller inte uppvisat svagheter i arbetet mot penningtvätt.

I överenskommelsen ingick att Swedbank skulle sluta erbjuda konton till personer som inte bor i Lettland, alltså den typ av utländska konton som är en stor riskfaktor för penningtvätt.

– Jag har kontrollerat med mina kollegor och de bekräftar att åtgärderna var genomförda i början av 2018. Nu är ärendet stängt, säger kommunikationschefen Ieva Upleja.

Att banker bryter mot reglerna är inte ovanligt i Lettland, där flera lokala banker förlorat sina tillstånd på senare år efter omfattande penningtvätt.

I grannlandet Litauen, där Swedbank har 42 procent av inlåningen från privatpersoner, upptäcktes liknande svagheter så sent som för ett år sedan.

Där sköter riksbanken Lietuvos Bankas övervakningen av bank- och finansmarknaden. När den kontrollerade Swedbank i början av 2018 var bristerna så stora att Swedbank fick en officiell varning.

Inspektörerna upptäckte inga tecken på penningtvätt, men åtskilliga avvikelser från de rutiner som ska skydda banken mot det.

– De gjorde riskbedömningar, men dessa behövde förbättras och i några fall ville vi att de skulle reagera snabbare, säger Vytautas

Valvonis som är chef för inspektionsavdelningen på den litauiska riksbanken.

Han bedömer ändå bristerna som ”smärre”.

– Därför fick de bara en varning, den lägsta formen av sanktion.

I sin kvartalsrapport för första kvartalet 2018 uppger Swedbank att man vidtagit åtgärder för att förbättra sina processer i Litauen. Det bekräftas av Vytautas Valvonis som säger att Swedbank till 99 procent har avhjälpt bristerna, men att inspektionen fortsätter att hålla banken under uppsikt.

I Estland är Swedbank helt dominerande med 55 procent av privatpersonernas inlåning.

Sveriges och Estlands finansinspektioner har förklarat att de tillsammans ska granska Swedbank efter anklagelserna i SVT:s ”Uppdrag granskning”, och att deras motsvarigheter i Lettland och Litauen har lovat att bistå dem.

Börge Nilsson

riksnatverket@dn.se "

"Estland

Invånare: 1,3 miljoner

Privatkunder: 900 000

Företagskunder: 132 000

Kontor: 33

Antal anställda: 2 405

Marknadsandel privat inlåning: 55 procent

Lettland

Invånare: 1,9 miljoner

Privatkunder: 900 000

Företagskunder: 83 000

Kontor: 33

Antal anställda: 1 631
Marknadsandel privat inlåning: 34 procent
Litauen
Invånare: 2,8 miljoner
Privatkunder: 1 500 000
Företagskunder: 69 000
Kontor: 59
Antal anställda: 2 268
Marknadsandel privat inlåning: 42 procent "

" Dan Lucas: Tafflighet och naivitet genomsyrar Swedbankaffären

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Under de senaste dagarnas turbulens runt Swedbank är det två fenomen som framstår tydligt: tafflig krishantering och oförsvarlig naivitet.

I höstas förklarade Swedbanks vd Birgitte Bonnesen att banken inte var indragen i penningtvättskandalen i Baltikum som hotar välla Danske Bank. Det kunde hon säga då de hade granskat namnen i utredningen och ingen av dem var Swedbankkund.

I onsdags morse, fyra månader senare, briserar bomben. SVT:s ”Uppdrag granskning” avslöjar att 50 personer har under ett knappt decennium genomfört misstänkta transaktioner på 40 miljarder kronor från Swedbank till Danske Bank. Bankledningen står handfallen. Det är taffligt att inte ha en krisplan klar, redan innan ”Uppdrag granskning” kommer med sitt avslöjande eftersom bankledningen har känt till att programmet skulle komma. Och det är naivt att tro att bara för att man inte hittat ett antal specifika namn, så förekommer ingen penningtvätt.

År 2014 rapporterades nästan en miljon misstänkta fall av försök till penningtvätt till ländernas finanspoliser enligt Europol, EU:s polissamarbete. Ändå uppskattar Europol att myndigheterna hittar endast en procent av de pengar som den organiserade brottsligheten i EU omsätter.

Banker har ett regelverk att följa, men det räcker inte. De måste vara betydligt mer aktiva, analysera mängder av data, dela med sig av

information och därmed hjälpa till att hitta de professionella penningtvättarna.

Det var förre Europolchefen Rob Wainwrights budskap när han lämnade posten i fjol, frustrerad över att så lite görs på EU-nivå för att komma åt penningtvätt.

Men det är inte enbart Swedbank som betett sig mindre lyckat i den här affären. Finansinspektionens (FI) första reaktion var ett kortfattat pressmeddelande där ansvaret för tillsynen bollades till de baltiska myndigheterna. Först sent på torsdagen kom meddelandet att FI och den estniska finansinspektionen gemensamt ska utreda Swedbank. Mest häpnadsväckande är SvD Näringslivs avslöjande att en hög chef i FI i höstas på inspektionens intranät skrev att svenska bankers kunder i Baltikum inte var lika rika som Danske Banks. Han fortsatte: ”Det gör att svenska banker inte heller skulle drabbas särskilt hårt om problem skulle uppstå i Baltikum”.

Swedbank är en systemviktig bank; förtroendet för den är ett samhällsintresse. Då kan inte representanter för tillsynsmyndigheten ha en så avslappnad attityd. ”Uppdrag granskning” har lovat att komma med ytterligare avslöjanden i nästa vecka – vi får hoppas att både banken och FI är lite bättre förberedda.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"53 miljarder kronor var hela Sveriges försvarsbudget förra året. När Swedbanks kursras var som värst hade ett värde över 52 miljarder försvunnit. "

" Okände ”miljardären” slipper 495 miljarder kronor i skatt

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Mysteriet med den okände 34-åring som taxerades för Sveriges högsta inkomst förra året – 1,6 miljarder – verkar vara löst. Mannen har nu lämnat in sin deklaration och slipper 495 miljarder i skatt.

I slutet av december gick DN igenom listorna på dem som haft störst inkomster i den senaste taxeringen – och då kom överraskande en okänd 34-åring på första plats, med 1,6 miljarder i överskott av kapital. Han klädde både H&M-miljardärer och finanselit med hästlängder, och skulle bidra till statskassan med närmare en halv miljard kronor i skatt.

35-åringen hade sköntaxerats eftersom han inte lämnat in sin deklaration, men det framgick av beslutet att de stora inkomsterna av kapital kom från aktieaffärer, som rapporterats till Skatteverket från bankerna.

Han hade sålt aktier till ett värde av 3,3 miljarder.

Det väckte en del huvudbry, 34-åringen bor i andra hand i en lägenhet i södra Stockholm, är inte känd för sina aktieaffärer, och det finns inte mycket om honom på nätet.

Eftersom mannen själv inte deklarerat inkomsterna, hade han inte heller gjort avdrag för kostnader för köp av aktier.

Skatteverket hade då antagit att han haft 50-procent i kostnader.

Nu har han sent omsider lämnat in sin deklaration, och uppenbarligen redovisat kostnader för aktieaffärerna, för Skatteverket har i ett

omprövningsbeslut drastiskt minskat hans överskott av kapital, till en bråkdel av det tidigare.

Nu beskattas han för 1,1 miljoner och ska i stället för 495 miljoner betala 335 000 kronor i skatt.

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Åklagare yrkar på livstid för mord på afghansk kvinna

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Åklagare Tomas Malmenby yrkar på livstids fängelse för den 41-årige man som åtalas för att ha mördat sin unga afghanska hustru i Hökarängen 2016. – Brottet har haft tydliga inslag av heder, sade Malmenby i sin slutplädering på rättegångens sista dag.

Kvinnan, som kom som ensamkommande flyktingbarn till Sverige, påträffades halvt nedgrävd i en skogsdunge i Hökarängen i Stockholm 2016. Hon hade då varit anmäld försvunnen i två månader. Enligt åklagaren kvävdes hon sannolikt till döds den 17 mars det året. Hennes 41-årige make misstänktes strax efter att kvinnan hittades. Hans blod påträffades på en påse vid fyndplatsen och mannens sperma fanns i kvinnan och i hennes trosor. Maken är afghansk medborgare och har uppehållstillstånd i Sverige. Paret gifte sig i Iran innan kvinnan kom hit. Hon uppgav att hon var 16 år när hon kom hit, men hennes ålder har inte fastställts.

På fredagen avslutades rättegången vid Södertörns tingsrätt. I sin slutplädering yrkade kammaråklagare Tomas Malmenby på att mannen ska dömas till livstids fängelse för mord. Han lyfte flera omständigheter som han anser försvårande, bland annat att maken dödshotat sin fru, att han försökt kontrollera henne och att han ska ha genomfört ett samlag med kvinnan innan hon dog – vilken Malmenby menar att hon sannolikt inte velat. I Sverige hade kvinnan en jämnårig pojkvän.

Enligt åklagaren var mordet hedersrelaterat. Som grund nämnde han att den åtalade i Afghanistan gifte sig med sin brors fru, en annan

kvinnan, efter att brodern avlidit och att 41-åringen betalat hemgift för att få gifta sig med den nu avlidna kvinnan. Saker som tyder på att mannen levit i en hederskultur, menar han. Den åtalade ska enligt ett vittne ha sagt att "om en mans fru försvinner drar det vanära över en". – Det finns kulturella och värderingsmässiga skillnader som mynnar ut i att den åtalade anser mannen överordnad kvinnan, sade åklagaren i pläderingen.

Huruvida motivet var svartsjuka eller hedersvåld har diskuterats. Till skillnad från vissa tidigare hedersbrottsfall verkar mordet inte ha varit överlagt. Den åtalade verkar inte heller varit öppen med situationen för närstående.

– Jag vill inte utesluta att annat än heder legat till grund, även viss svartsjuka, sade Malmenby.

Han tog upp ett antal argument för mannens skuld – den tekniska bevisningen, att 41-åringen hade starka motiv och att han efter att kvinnan försvunnit hade motvärnsskador. Mannen ska även ha berättat om mordet för en annan person. Flera vittnen har uppgett att kvinnan känt sig hotad innan hon dog.

Den åtalade nekar till brottet. Han har medgett att han träffade kvinnan strax innan hon försvann, men säger att de båda blivit överfallna och att han då förlorade medvetandet. Tidigare under rättegången sade han att han vet vem mördaren är, men det nämndes inte på fredagen. Vad som talar emot överfallsteorin är att mannen ringde kvinnan närmare 200 gånger dagen de träffades, men efter att hon försvann ringde han henne inte alls, sade Tomas Malmenby.

Försvarsadvokat Frida Wallin anser att åklagarens bevisning bara utgör indicier. Hon tog upp att obduktionen inte visar exakt vad kvinnan dött av, vilket lämnar utrymme för att det inte var ett mord. Något åklagarsidan motsätter sig då det inte förklarar varför hon var nedgrävd.

– Att hon hittades nedgrävd bevisar inte att hon dödats av annan person. Någon skulle kunna ha grävt ner henne i panik, sade hon. Ett annat argument Wallin tog upp är att mannen efter mordet reste till Grekland, för att sedan åka tillbaka till Sverige innan han tog sig till Iran där han greps.

– Hade han varit skyldig hade han gjort bäst i att hålla sig borta från Sverige, sade Wallin.

Den åtalade uppger att han hade samlag med kvinnan fem dagar innan hon försvann, vilket skulle förklara spermafyndet. Experter bedömer förklaringen som osannolik.

Domstolen har inte fattat beslut om när dom faller.

John Falkirk

john.falkirk@dn.se "

”Självklart har vi nolltolerans mot rasism”

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

" Det är ett sammanträffande att samma två ordningsvakter var - inblandade i bråken i tunnelbanan på både Hötorget och Fridhemsplan – det menar Pelle Johansson, vd för bevakningsbolaget CSG. Han talar ut om de kritiserade insatserna, nolltoleransen mot rasism och lördagens demonstration mot ”polisens och ordningsvaktens övervåld”. – Jag är positiv till att vi granskas. Jag vill kunna stå upp för den verksamhet jag bedriver, säger han.

Kritiken mot ingripandet mot en höggravid kvinna i tunnelbanan vid Hötorget i centrala Stockholm kom direkt, och ökade på kort tid till orkanstyrka. Två ordningsvakter kunde på videoupptagningar från insatsen ses hålla ner kvinnan, som vid tillfället verkade ha drabbats av panik, mot en bänk med ansiktet och magen neråt. Datumet var den 31 januari i år.

DN kunde senare avslöja att samma två ordningsvakter har varit inblandade i en annan kritiserad insats på Fridhemsplans tunnelbanestation i maj förra året. Då urartade situationen till en våldsam konflikt mellan ordningsvakterna och ett kompisgäng. På bilder från tillfället ses den ene vakten sitta på överkroppen på en kvinna och ta vad som ser ut som ett struhtag på henne. Senare slår han ett slag med batongen mot hennes huvud.

De två ordningsvakterna arbetar för bevakningsbolaget Commuter Security Group, CSG, som därför har hamnat i fokus efter händelserna. Företagets vd Pelle Johansson hävdar med bestämdhet att det är en slump att de två vakterna var inblandade i båda händelserna.

– Jag ser det som ett sammanträffande. Sedan vet jag att en del säger att det inte finns några sammanträffanden. Men jag kan inte se någon

koppling mellan ärendena. Det finns inte heller några ärenden mellan de här två händelserna där dessa två vakter är inblandade, säger han. När det gäller händelsen på Hötorget vill Pelle Johansson inte gå in på några detaljer och hänvisar till att polisen har en pågående förundersökning. Men han berättar att CSG:s egen utredning nästan är färdig och att man har en ”våldigt klar bild av vad som har hänt”. När det gäller incidenten på Fridhemsplan har företagets utredning visat ”att ordningsvakterna inte har gjort något fel”.

– Vi har gjort en egen internutredning och jag vet att även trafikförvaltningen var involverad och gjorde en utredning om detta. Det som initierade den händelsen var att ordningsvakterna ser en person som inte betalar för sig när den går genom spärrlinjen, säger Pelle Johansson.

Ordningsvakterna ska då ha bett honom gå igenom spärrarna igen, och då upplevt att mannen är berusad.

– De upplever personen i fråga som så pass berusad att de bedömer att det inte är lämpligt att han går ner i tunnelbanan. Där vill inte den personen acceptera det och försöker då ändå passera. Det slutar då med att de säger till honom att ”det är bättre att du går härifrån, gå en promenad, kanske gå på på en annan station”. Men det vill inte den här personen. Då avlägsnar ordningsvakterna honom därifrån. Och i samband med avlägsnandet så börjar flickvännen till den här personen slita i ordningsvakterna, säger Pelle Johansson.

Anja Moisander Hamdi – som här benämns som ”flickvännen” men egentligen är fru till den man, Abdesamad Hamdi, som vakterna stoppade vid tillfället – beskrev ingående händelseförloppet för DN med stöd från två videosekvenser. Hon och Abdesamad Hamdi hävdar bestämt att Abdesamad Hamdi vid tillfället inte hade druckit någon alkohol alls. Han mötte upp kompisgänget precis innan de gick mot tunnelbanestationen och hade inte varit med tidigare på kvällen.

Anja Moisander Hamdi hamnar så småningom på golvet med den ene ordningsvakten över sig och en videosekvens visar hur vakten håller den ena handen vid hennes hals i ett struptag. När DN går igenom videomaterialet tillsammans med Pelle Johansson berättar han om slutsatserna i företagets interna utredning.

– Vi har pratat med ordningsvakten kring händelsen. Och det han gör är att han sätter sin hand mot hennes bröstorg för att hålla nere henne och för att hålla henne lugn. Det här är precis efter att hon har slitit i honom, alltså attackerat honom i samband med avlägsningen av hennes man, säger Pelle Johansson.

Senare i sekvensen går det att se hur ordningsvakten slår med batongen mot Anja Moisander Hamdis huvud, som verkar studsas till.

– Det handlar ju om att freda sig. Det är ju nästan ett tiotal personer som är på dem. Så där handlar det ju nånstans om att de fredar sig mot de personer som attackerar dem.

Pelle Johansson hänvisar till att ordningsvakten själv blev skadad genom att han ska ha fått sparkar i huvudet.

– Du ser ju själv här hur många människor det är som är på honom. Och han får ju flera sparkar i huvudet här. Han åker ju i backen vid flera tillfällen och så mottar han flera sparkar i huvudet. Han var sjukskriven i flera veckor efter det här, säger Pelle Johansson.

På videosekvensen där så ser inte jag det. Gör du det?

– Nej, det gör ju inte jag heller. Men alltså, han blödde i ansiktet och togs till sjukhuset. Här törs jag inte svara på det närmare... Men det finns ju filmmaterialet från biljetthallen, och jag utgår ifrån att polisen har begärt ut från trafikförvaltningen.

Men du har inte sett det själv på någon övervakningsvideo att han blev sparkad i huvudet ?

– Nej, jag personligen har inte sett något. Men jag vet att han har varit och uppsökt sjukhus efter att ha fått sparkar i huvudet, och det framgår av rapporterna tydligt.

Pelle Johansson uppger att han själv har tagit del av en sjukhusjournal som ska visa att vakten både fick hjärnskakning och en fraktur i huvudet vid tillfället. DN har dock inte fått tillgång till denna.

Uppgifterna om ordningsvakternas agerande kommer från CSG:s utredning, som delvis baseras på vakternas egna rapporter.

– Det är ordningsvakterna som har skrivit sina rapporter och sen har vi gjort en utredning kopplad till detta. Och sen vet jag att trafikförvaltningen också tittat på sitt material. Och vi synkar ju här nånstans. De gör ju en rapport kopplad till vad de ser på kamerorna också.

Så er utredning baseras på trafikförvaltningens rapport och dina ordningsvaktens berättelser?

– Primärt är det ordningsvakternas rapport. Vi tittar på den och bedömer om vi kanske ska intervjua dem. Sedan tittar vi på sånt som finns i medier. Det finns ju en rätt bra, om du förstår mig rätt, film som finns på Youtube från händelsen. Den visar ju inte heller hela händelseförloppet men en del av det. Vi sammanställer ju allt sånt som vi får. Sen kontaktar vi ju trafikförvaltningen och ber dem förmedla till oss vad de har sett i kameror från stationer, trygghetsrum, tåg och så vidare. Och sedan är det ju en helhet i vår bedömning, hur vi väljer att se på händelsen, säger Pelle Johansson.

De fem personer i Anja Moisander Hamdis kompisgäng som greps och polisanmälades vid tillfället friades senare från alla misstankar.

Varför stängdes vakterna av den här gången, efter händelsen på Hötorget?

– När vårt agerande ifrågasätts i en större händelse, då är det normal praxis att vi tar vakterna ur tjänst. Det är för att vi nu ska låta processen ha sin gång och utreda händelsen. Men det är också en bedömning som görs från fall till fall. Det är inte att vi alltid tar dem ur verksamheten. Den här händelsen blev så stor i medierna så vi valde den lösningen.

Så det är beroende på uppmärksamheten i medier?

– Nej, jag ska inte säga att det beror på mediereaktionen, men det är självklart en bidragande faktor. Om det är ett fall där vi blir kraftigt ifrågasatta så måste vi göra en bedömning från fall till fall. Men det är inte alltid en jättelätt bedömning att göra.

I arbetet med artiklarna om ordningsvakter har jag fått många mejl från folk som menar att de inte känner sig trygga bland ordningsvakter och att vakterna i stället ofta själva provocerar fram konflikter. Känner du igen den typen av beskrivningar?

– Jag känner ju igen den typen av berättelser, att folk ibland upplever det så. Men jag tror att mycket i det här grundar sig i att så fort en ordningsvakt gör en tjänsteåtgärd utöver en tillsägelse, ett samtal, då blir det ju en känsla av ett brott mot din integritet, säger Pelle Johansson.

Han lägger till att många i allmänheten inte förstår vilka befogenheter ordningsvakter faktiskt har, och att denna okunskap i sig kan ge upphov till att privatpersoner riskerar att bryta mot lagen oavsiktligt.

– Vid en avvisning är du skyldig att lämna. Det är samma som att en polis säger till dig att du får lämna platsen. Ordningsvakter har ju den här befogenheten. Och om jag är ordningsvakt och jag håller på att avlägsna dig och din kompis börjar dra i mina kläder och försöker brotta ner mig, då är det samma sak som att han gör det mot en polis. Det är samma brottsliga handling.

Den omtalade tystnadskulturen och kårandan, existerar den hos er?

– Nu kan jag bara prata för mitt företag, och jag vill vara tydlig med det. Jag upplever inte att vi har den typen av kåranda här. Självklart är det så att man ställer upp för sina kolleger, men man bryter inte mot lagen. Nej, på CSG så har vi inte den typ av kåranda som du efterfrågar, nej.

Pelle Johansson berättar också att hans bild är att CSG:s ordningsvakter ”vill lösa situationer smidigt” och därför alltid börjar

med att samtala vid ingripanden – om det inte gäller en akut situation. Han lägger också till att hans anställda strikt bara får använda det våld som är nödvändigt vid ingripanden.

– Jag kommer aldrig att tolerera att någon går ifrån proportionalitetsprincipen som gäller. Om det skulle framkomma att en person har använt mer våld, då kommer det alltid att beivras från vår sida. Men jag känner mig trygg i att min personal där ute agerar professionellt.

Pratar du om den så kallade ”konflikttrappan” om att vid behov gradvis öka användandet av våld?

– Ja, självklart. Vi måste alltid kunna stå till svars. Nu granskas bevakningsföretagen och jag tycker att det är bra. Jag är positiv till att vi granskas. Jag vill kunna stå upp för den verksamhet jag bedriver. Vi ska kunna stå för alla ageranden vi har gjort.

Förekommer rasism inom CSG?

– Var du kommer ifrån vid ett ingripande, det är inte relevant. Det skulle aldrig accepteras om något sånt skulle komma fram. Jag tolererar inte sådant.

Har du hört rasistiska kommentarer inom CSG?

– Det har hänt vid ett tillfälle och den personen arbetar inte kvar här. Så kan jag säga.

Så ni har nolltolerans mot rasism?

– Självklart.

Efter händelsen på Hötorgets station i januari skapades ett evenemang på Facebook, ”Demonstration mot polisens och ordningsvakters övervåld”. Tusentals personer har uppgett att de ska delta i demonstrationen i Kungsträdgården på lördagen.

– Jag blir bekymrad kring det jag läser om förtroendet för ordningsvakter och poliser, generellt sett. Den här demonstrationen är ju just gentemot ordningsvakter och polisen.

Samtidigt välkomnar han konsekvenserna av granskningen på längre sikt.

– Förtroendet för ordningsvakter och poliser behöver vi arbeta med. Det är jätteviktigt.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

"Fakta. CSG fick kontrakt förlängt till 2022

Commuter Security Group, CSG, är ett bevakningsbolag som bland annat levererar ordningsvaktstjänster till Stockholms kollektivtrafik. I september förra året stod det klart att Stockholms trafikförvaltning förlängde kontraktet med CSG och företaget fortsätter därför att leverera sina tjänster i tre år till – från april i år till och med mars 2022. Värdet på affären är 205 miljoner kronor.

Beroende på veckodag har CSG mellan 46 och 55 ordningsvakter i tjänst i SL-trafiken. Under en månad – i statistiken som DN har fått tillgång till gäller det mars 2018 – har CSG:s vakter i de två områdena gjort totalt 6 312 insatser, varav drygt 2 500 betecknas som "service". Men av de övriga insatserna, som kan innebära tillsägelser, att avvisa, avlägsna eller omhänderta, eller att gripa, är det extremt få som leder till att ordningsvakter tas ur tjänst eller får sparken.

Enligt CSG:s vd Pelle Johansson är det runt "en handfull om året" som tas ur tjänst och någon enstaka person om året som avskedas. "

" Gatlyktor släcktes för att spara pengar – nu backar kommunen

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

För att spara pengar minskade Huddinge kommun ner tiden som gatubelysningen är tänd ordentligt. Men besparingsåtgärden fick skarp kritik från Huddingeborna och nu har kommunen backat.

Skälet till åtgärden är att kommunen sett över sin budget och kommit fram till att de inte vill lägga pengar på belysning där det inte behövs. Därför beslutades det att gatubelysningen skulle släckas 40 minuter tidigare på morgonen och tändas 40 minuter senare på kvällen.

Neddragningen skulle innebära en besparing på cirka en miljon kronor. På tisdagen gjorde kommunen praktik av saken, men efter kritik från huddingeborna fick åtgärden avslutas redan samma dag.

– Reaktionerna från invånarna handlade mest om att det var alldeles för mörkt på morgonen, säger Anders Ramqvist, tillförordnad avdelningschef på Gatu- och parkenheten i Huddinge kommun. En av de många som reagerade var Irene Wester. Hon berättar för tidningen Mitt i, som var först med att uppmärksamma mörkret i Huddinge, att hon felanmälde nedsläckningen direkt.

– Jag fick beskedet att man valt att släcka lamporna innan solen går upp av besparingsskäl. Jag tänker att det kan finnas andra sätt att spara på. Jag tänker på alla läskiga saker som kan hända när det är mörkt, säger hon till tidningen.

Kommunen kommer dock att ta en ny vända med besparingsprojektet då man allt jämt anser att det finns vissa områden i kommunen som är upplysta för länge och som inte behöver vara det. Men den här gången kommer Huddinge kommun att vinnlägga sig om de verkligen

lokaliserat de platser där belysningen kan justeras utan att det påverkar huddingebornas trygghet och säkerhet.

– Det kommer dröja minst några veckor innan vi provar detta igen, säger Anders Ramqvist.

Mathilda Ejefalk

mathilda.ejefalk@dn.se "

" Bengt Ohlsson: Berätta inte om din resa om du inte orkar dramatisera den

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Om de människor som plågar oss med sina reseberättelser skulle dra en Bellmanhistoria på samma sätt skulle den lyda ungefär så här: Bellman och rysken och tysken satt i ett flygplan. Sen landade det. Och de gick av.

Det sägs ofta att det tråkigaste som finns är att höra människor berätta om sina drömmar.

Men jag har aldrig begripit varför det blivit en sån omhuldad föreställning. Jag tycker att de är högintressanta, både i verkligheten och fiktionen. Det är spännande att se hur författaren försöker försätta sin huvudperson i ett tillstånd där allt kan hända, och hur han eller hon gestaltar det. Men författare får ofta rådet att undvika att ha med drömmar i sina böcker. Liksom sex, för övrigt. Men problemet, i verkligheten såväl som i fiktionen, är knappast ämnena i sig, utan att de ibland hamnar i händerna på klåpare.

– Vet du vad jag drömde inatt? Jo, min moster Henrietta och jag satt på bussen och... Henrietta är hon som bor i Svalöv, har du träffat henne? Jag vet inte hur vi hamnade på bussen förresten. Innan dess simmade jag under en brygga, och...

Stopp, stanna. Klantigt framställt. Börja om.

Men det finns en genre som det står värre till med. Som får mig att vilja fly för livet, pula in snö i öronen, göra vad som helst för att slippa undan.

Och det är reseberättelsen.

Jag tänkte på det när jag träffade en kompis, och vi kom att prata om den gemensamme bekanten Allan som nyligen varit i Australien. Jag frågade om Allan hade kommit hem från sin resa, och det hade han, och jag frågade var han hade varit, men min kompis ryckte på axlarna och sa att han inte hade lyssnat så noga, eftersom reseberättelser var det värsta han visste. Han hade uppfattat att Allan var hemma och att allt hade gått bra, men när det var dags för alla redogörelser för restauranger och vyer och stränder hade min kompis zonat ut och börjat tänka på annat.

Jag kände så väl igen reaktionen, och började fundera på vad det kan bero på.

Kanske är det anspänningen inför resan som dröjer sig kvar, och ligger som en glatt fernissa över berättelsen. Resor är stora satsningar, i tid och pengar, och ingen vill komma hem och kväva en gäspning och säga ”äh, det var väl som man hade väntat sig”, eller ”nja, ganska överskattat”.

Men jag kan förundras över att så många människor, åtminstone när det handlar om reseberättelser, tappar all känsla för vad som konstituerar en berättelse. Eller rättare sagt en bra berättelse.

Så vi får väl klargöra vissa saker. En bra berättelse har en början, en mitt och ett slut. Den rymmer också dramatik. Och dramatik kräver ett mått av spänning, att man som lyssnare undrar ”hur ska det här sluta”.

Och för att man ska undra hur det ska sluta krävs att någon strävar efter någonting, och hindras i sin strävan.

Men om de människor som plågar oss med sina reseberättelser skulle dra en Bellmanhistoria på samma sätt som de ältar sina seglatser i Joniska havet eller kulinariska krumsprång längs Highway One skulle den lyda ungefär så här: Bellman och rysken och tysken satt i ett flygplan. Sen landade det. Och de gick av.

Inga motorer som stannar, ingen som upptäcker att det bara finns två fallskärmar.

Om de berättade sagan om Hans och Greta skulle den handla om två små barn som går ut i skogen, och sen kommer de till ett hus som är byggt av godis och bullar, och sen äter de sig proppmätta av sötsakerna och går glatt lallande hem till mamma och pappa igen.

Vädret var fint. Alla var snälla. Och de stackars åhörarna får snart en sån sockerchock att de börjar må illa.

Jag kan också undra om reseberättelserna sprider en sån misstämning eftersom de innehåller stora mått av aggressivitet, som bara klätts om i blommiga tyger.

De tilltänkta åhörarna har vadat omkring i en vardag med snösörja, bredbandsräkningar och mikrade tisdagsrester. Nu ska de mulas med påminnelser om att det finns en annan värld, långt borta, där livet är lätt, espresson ständigt är nybryggd och lokalbefolkningen oförtrutet excentrisk.

Och enligt alla pennalistiska principer låter man sig mulas av den ena solskenshistorien efter den andra, och det enda som får en att hålla inne med sina spydigheter är att man vet att snart är det min tur. I april åker jag till portugisiska landsbygden. Och sen djävlar ska ni få.

Bengt Ohlsson

benke@swipnet.se "

" Därför blir du grinig när du inte får ditt koffein

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

På morgonen, efter lunch, på eftermiddagen. Kaffedrickandet är för många i det närmaste rituellt, och koffeinet är en älskad följeslagare genom våra liv. Men vad säger vetenskapen om hur vår kropp och hälsa påverkas av ämnet?

Vad gör koffein?

1. Vem vore du utan ditt morgonkaffe? En trött och sur person med huvudvärk, potentiellt odräglig på morgonmötet? När du däremot unnar dig en cappuccino efter middagen verkar du få svårt att somna. Anledningen är det centralstimulerande ämnet koffein. Koffeinet blockerar receptorerna för trötthetssignalen adenosin i hjärnan – och vi känner oss piggare än vi skulle ha gjort annars. Adenosinet frisätts när man använder energi för att ge hjärnan bränsle att arbeta. Därför fungerar det som en signal om behov av sömn, för att återställa balansen.

– Vad man gör är helt enkelt att lura hjärnan att tro att den är pigg. Normalt sett så kommer hjärnan via adenosinet att dra i gång sömnen och minska på aktiviteten i hjärnan. Men har vi koffein i vägen så gör hjärnan inte det.

Det förklarar sömnforskaren Torbjörn Åkerstedt, som i många år forskat på sömn och sömnkvalitet vid Karolinska institutet och Stockholms universitet.

– Koffeinet är alltså en bra substans för att hålla sig vaken. Självklart är det därför en dålig substans för att sova, säger han.

Samtidigt finns det människor som påstår att de sover bättre med koffein. Många äldre personer brukar mena det, berättar Torbjörn Åkerstedt.

– Det kan bero på flera olika saker, men en sak kan vara att man har en hög konsumtionsnivå av kaffe. Man har helt enkelt vant sig vid en hög dos koffein, säger han.

Fördelar med kaffe

2. Just kaffe och dess påverkan på hälsan har det forskats ganska mycket på genom åren. Susanna Larsson är docent i nutritionsepidemiologi vid Uppsala universitet. Hon har studerat kopplingen mellan kaffe och olika sjukdomar, och har noterat något glädjande för alla kaffeälskare: det verkar som att det finns fler positiva hälsoaspekter med kaffedrickande än negativa. Till exempel verkar måttliga mängder kaffe vara kopplat till en lägre risk för stroke.

– Men då har vi tittat på kaffe som dryck och inte specifikt på koffeinet. I det här fallet kan kopplingen bero på att det finns antioxidanter i kaffet, säger Susanna Larsson.

Det tydligaste sambandet mellan kaffedrickande och hälsan är en förmodad minskad risk för levercancer och diabetes typ 2 hos de som dricker kaffe, berättar hon.

– Där har man sett tydligast och starkast resultat, konsekvent genom alla studier. Förmodligen beror också det på antioxidanterna i kaffet, men det kan också ha att göra med koffeinet. Vi vet helt enkelt inte vad det beror på, säger Susanna Larsson.

Dessutom, framhåller hon, kan det finnas flera anledningar till att man ser samband mellan kaffekonsumtion och minskad risk för sjukdom. För deltagarna i studier kan det till exempel vara lätt att missa att skriva ned eller komma ihåg exakt vad man äter och dricker. Huruvida deltagarna röker eller inte, är överviktiga eller inte eller om de som dricker kaffe bara är friskare från början kan också spela in i resultaten.

– Vi försöker kontrollera för det, men det kan ligga sådana saker och spöka i bakgrunden, säger Susanna Larsson.

Så mycket kaffe ska du dricka

3. En måttfullhet i kaffedrickandet verkar alltså vara helt okej för kroppen. Men hur mycket är då ”en måttlig mängd”? Runt tre till fyra koppar per dag, berättar Susanna Larsson.

I enkäterna Susanna Larsson varit delaktig i att utföra anges att en kopp innehåller 1,5 deciliter men i de flesta studier finns det ingen information om koppstorlek. Vilken typ av kaffe som avses kan också skilja sig åt.

– Det är då, vid tre till fyra koppar per dag, som vi ser störst minskning i riskerna för till exempel stroke. Hos de som dricker fem eller fler koppar per dag ser risken oftast likadan ut som hos de som inte dricker kaffe alls.

En espresso på sex centiliter innehåller omkring 80 milligram koffein och en kopp bryggkaffe på 15 centiliter ungefär 100 milligram.

Olika kroppar – olika påverkan

4. – Man ser att enäggstvillingar tenderar att dricka lika mycket kaffe båda två. Om den ena dricker lite så dricker den andra också lite.

Generna verkar helt enkelt ha betydelse för hur mycket kaffe vi dricker. Eller snarare – hur vi bryter ned koffeinet.

Det förklarar Patrik Magnusson, forskare vid Karolinska institutet. Han är också chef över Svenska Tvillingregistret. Med hjälp av det registret har man kunnat följa både en- och tvåäggstvillingar, och se hur generna spelar roll för alla möjliga egenskaper – inklusive kaffedrickande, berättar han.

– Koffein är en molekyl som påminner om andra substanser som påverkar vårt medvetande, hur vi mår och hur pigga vi känner oss. Det finns enzymsystem som levern producerar som har till uppgift att bryta

ned de här molekylerna. De enzymsystemen ser ut på lite olika sätt hos olika individer.

Det påverkar helt enkelt hur länge koffeinet verkar för olika personer.

– Sannolikheten för att gå till kaffemaskinen många gånger under dagen påverkas alltså av hur snabbt man bryter ned koffeinet, säger Patrik Magnusson.

Så påverkas sömnen av koffein

5. Men kaffe bör för säkerhets skull inte intas för sent på dagen. Då riskerar det att störa sömnen, menar sömnforskaren Torbjörn Åkerstedt. Samma sak gäller te, som också innehåller koffein om än i mindre mängder. Vill man skipa koffeinet är örtteer som kamomillte att föredra på kvällen.

Man brukar säga att den generella halveringstiden, den tid det tar för kroppen att bryta ned hälften av substansen, är på omkring sex timmar för en frisk vuxen. Det innebär att efter de timmarna finns hälften av koffeinet kvar i kroppen. Efter ytterligare sex timmar finns 25 procent kvar, och så vidare.

Däremot finns alltså en stor variation i känslighet – vissa är mycket känsliga och kan knappt dricka något kaffe alls.

– Folk känner av det här rätt väl, säger Torbjörn Åkerstedt.

Om man har lyckats somna trots att man druckit kaffe sent på dagen, har koffeinet någon effekt på sömnens kvalitet?

– Ja, koffeinet har ju en aktiverande effekt, och all aktivering av hjärnan kommer att störa sömnen. Det tar helt enkelt lite längre tid att somna och det är lättare att vakna upp under natten, säger Torbjörn Åkerstedt.

Har man sömnproblem kan det vara en idé att se över hur mycket koffein man får i sig under en dag, och försöka minska på den.

– Att dricka kaffe om man har svårt att sova blir ungefär som att inte släcka ljuset när man ska somna. Men är det något annat än kaffet som orsakar sömnsvårigheterna kanske inte ens koffeinet kommer in i behandlingsbilden, säger Torbjörn Åkerstedt. Och det var precis det som Patrik Magnusson, forskare på Karolinska institutet, upptäckte hos sig själv, berättar han. När han var i 30-årsåldern slutade han att snusa, och blev helt enkelt fri från nikotin. – Jag fick svårare att somna på kvällen, och i ett antal år sov jag ganska dåligt. Jag hade ingen tanke på min kaffekonsumtion, men jag tror att när nikotinet försvann ur systemet, så bröts koffeinet samtidigt ned långsammare, berättar han. Patrik Magnusson slutade då att dricka kaffe efter lunch – och märkte stor skillnad i sin sömnkvalitet ganska snabbt. – I samband med lunchen kan jag ta mig en kopp, men inte senare om jag vill sova gott. Inte bara Patrik Magnusson märker skillnaden av att sluta dricka kaffe på eftermiddagen. Ett av den brittiske läkaren Rangan Chatterjees hälsoråd är att inta allt koffein före klockan tolv, berättade han när han intervjuades i DN Lördag i början av februari. Även i boken ”The power of rest”, skriven av läkaren Matthew Edlund, uppmanas vi att inte dricka kaffe efter klockan tolv om vi vill värna sömnen.

Därför får du huvudvärk när du slutar dricka kaffe

6. Svenska Livsmedelsverket har ingen rekommendation när det gäller maxgräns för koffeinintag hos vuxna, friska personer. Däremot bör gravida inte få i sig mer än maximalt 300 milligram koffein per dag, skriver man på sin hemsida.

Får man i sig för mycket koffein brukar kroppen säga ifrån – hjärtklappning, yrsel, ångest och illamående är några symtom man kan

känna av. Men hur mycket koffein som triggar symtomen kan variera från person till person.

– De flesta upplever nog några av de här effekterna om man häver i sig sex–sju koppar kaffe inom 45 minuter, som jag ser det. Det är inte en så trevlig upplevelse, så det kan man ha med sig om man dricker kaffe för att hålla sig vaken, säger Torbjörn Åkerstedt.

Så varför blir du då så irriterad, får huvudvärk och mår illa när du inte får ditt morgonkaffe? Svaret stavas helt enkelt abstinens. Exakt varför besvären som huvudvärk uppstår är inte helt klarlagt, berättar Torbjörn Åkerstedt. Är kroppen van vid en substans, i det här fallet koffein, och plötsligt inte får det, måste kroppen ställa om – något som kan vara förenat med illamående och huvudvärk.

– Koffein tros orsaka att blodkärlen som omger hjärnan dras åt och blir lite mindre. När man sedan avstår från koffeinet så utvidgas troligen kärlen igen, vilket kan göra att man får ont i huvudet, säger Torbjörn Åkerstedt.

– Man har sett att när personer med hög koffeinkonsumtion inte får sitt koffein, mår de illa, säger Torbjörn Åkerstedt.

Även Patrik Magnusson ser reaktioner som huvudvärk och irritation ett tecken på ett beroende som inte får sin dos tillgodosedd.

– Det är tydliga abstinensbesvär. Om man av någon anledning glömmer sitt morgonkaffe är det många av oss som får ont i huvudet, om vi är vana vid att dricka kaffe.

Sofie Österström

sofie.osterstrom@dn.se "

En kopp bryggkaffe (15 cl) = ca 100 mg

En kopp espresso (6 cl) = ca 80 mg

En cappuccino, ”tall” (35 cl) = ca 75 mg

En kopp svart te (20 cl) = ca 50 mg

En kopp grönt te (23 cl) = ca 25–29 mg

En burk energidryck (25 cl) = oftast ca 80 mg

En burk cola (33 cl) = ca 30–50 mg

Källa: Livsmedelsverket och Efsa (europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet), Mayo Clinic och Starbucks.

Råd om koffein

Så här skriver Livsmedelsverket i sina rekommendationer vad gäller koffein:

Gravida bör begränsa sin dagliga konsumtion av koffein till maximalt 300 milligram per dag. Det motsvarar ungefär tre koppar kaffe à 1,5 deciliter eller sex koppar svart te à 2 deciliter per kopp.

Koffeintabletter, tuggummin med koffein och liknande produkter bör förvaras oåtkomliga för barn.

Undvik kosttillskott med koffeinpulver utan doseringsmått, då sådana produkter är mycket lätta att överdosera av misstag, och överdosering av koncentrerade koffeinprodukter kan leda till allvarlig förgiftning.

Energidrycker med koffein bör inte användas som törstsläckare eller som vätskeersättning vid träning. Intaget av sådana energidrycker bör inte kombineras med alkohol.

Tips för avsmakning

Smaksätt lite i taget. Det är lätt att lägga till men svårt att ta bort.

Akta så att det inte går slentrian i pepprandet. Vissa rätter behöver varken ha svart- eller vitpeppar.

Tillsätt gärna något syrligt precis innan en sås eller soppa ska serveras.

Det fräschar upp och ger helheten lite spets.

Om maten är besk, tillsätt sälta, syra eller sötma.

Om maten är alltför salt, späd med vatten, mjölk eller grädde och tillsätt syrlighet och sötma.

Om maten blir för syrlig, låt sjuda (vilket tar udden av lite av syran) samt tillsätt sötma och fett som smör, grädde, crème fraîche eller yoghurt som bäddar in det sura.

Om maten smakar för fett, tillsätt syrlighet. Det bryter av det feta.

Om maten brister i

fyllighet, krävs umamirika ingredienser. Första valet brukar vara buljong men prova gärna med att sätta till miso och vatten eller lite soja.

Sötma i liten mängd förhöjer smaken på många salta rätter.

Lite, lite salt förhöjer smaken på många efterrätter.

För att nollställa gommen kan matlagaren dricka ett glas vatten och äta en bit vitt bröd.

Välj och vraka bland smakerna

Syrlighet. Vinäger ger både syra och vinaktig karaktär, ättika ger maten en traditionell svensk ton, verjuice (omogen druvjuice), torrt vitt vin tillför både kropp och en tydlig syra, pressad citron och apelsin adderar fruktig syra, lime en mer kryddig syrlighet.

Sälta. Förutom vanligt strösalt kan man ta fisksås, ostronsås, soja, sardeller och miso. De tillför alla sälta, men även umami. Använd gärna flingsalt när kornen blir kvar som ovanpå grillad mat, men inte i såser och soppor eftersom konsistensen går förlorad när saltet smälter. Sötma. Strösocker ger ren och rak sötma medan honung tillför en massa andra smaknyanser. Sirap ger en härlig kolaton i maten som kan passa till grillsåser och kryddiga grytor.

Beska. Grapefruktjuice och zest, alltså det yttersta på skalet, från alla möjliga citrusfrukter, rostade nötter, vitlök som steks gyllenbrun, ingefära, kardemumma, olivolja samt stekyta ger alla på olika vis beska. I små doser ger det maten mer karaktär på ett lite stramt och

strängt vis. Var noga med att inte överdosera. Hänger beskan kvar i munnen på ett obehagligt vis har man överdoserat.

Umami. Japansk eller koreansk soja, svampsoja, worcestershiresås, buljong, Maggi (smakextrakt med libbstika), torkad libsticka, bladen från blekselleri eller miso-pasta gör alla maten mer fyllig och rik. Men se till att fylligheten inte blir övermäktig och känns överladdad. Flera av dessa har också beska övertoner som man bör vara försiktig med. Sätt till lite i taget.

Fett. Smör, oljor, ghee (asiatiskt klarat smör), ister, kokosfett och talg mildrar maten och ger den en rund och harmonisk karaktär. Smör är svårslaget med sina vänliga och lite lyxiga smakbild. Olivolja kan ge beska bismaker så var lite försiktig med doseringen.

Pikanteri. Pepparrot, wasabi, senap och kapis ger den där uppiggande senapsartade kicken i smakbild.

Eldighet. Chili, ingefära, svartpeppar, vitpeppar, sichuanpeppar och vitlök har alla inslag av eldighet som sätter sprätt på en massa mat. I riktigt små mängder kan till exempel chili ge så milda rätter som kalops eller svampsoppa en tydlighet och pigghet utan att de som äter känner smaken av chili. "

"Våga lita på dig själv och dina intryck

DN LÖRDAG 23 FEBRUARI 2019

Om jag fick ge ett enda råd till den som vill bli en bättre matlagare skulle det vara: smaka av maten!

Denna fras läser man ju också i vart och vartannat recept. Men vad innebär den? Jo, helt enkelt att göra en sista finjustering av smakerna.

Det är just detta moment som skiljer gott från jättegott.

Det är då man ska ta ställa sig kontrollfrågor om de fem grundsmakerna. Är det tillräckligt salt och sött, är det mätte lite för beskt, behöver maten mer friskhet (alltså syra) eller fyllighet (alltså umami)? Och några smaker till kan man fundera på. Finns det tillräckligt med eldighet (av till exempel chili, vitlök och ingefära) eller pikanta toner (av kapis, senap eller pepparrot)? Smakar maten kanske för metalliskt?

Man bör också fråga sig om rättens karaktärs smak kommer fram tillräckligt. Pepparrotsskött ska förstas smaka tydligt av pepparrot, gravlax av dill, rödvinssås av rödvin och så vidare. Men man måste också vara på sin vakt mot överkryddning. Tänk på att det lilla du avsmakar bara är en liten del av en hel måltid. Om kryddningen är för överdriven kan maten bli tjatig.

Avsmakning är inte så svårt om man litar på sig själv och sina första intryck. En stor hjälp är att vid varje måltid prata med de ätande, och utan press undra vad de tyckte. På så vis höjs smakmedvetenheten hos alla runt bordet och kocken får hjälp att utvecklas.

I det sammanhanget bör man komma ihåg att vi alla har olika smakorgan; gommen och näshålorna är inte alls så lika som man trodde förr. Och detta är en del av förklaringen till att folk gillar så olika saker. Det gäller att respektera allas åsikter där vid bordet. Och

varför inte ha ett litet apotek – som man säger i restaurangbranschen – med salt, peppar, pressad citron, vinäger, soja och annat så att folk själva kan lägga till det de saknar. Det är ingen skam för kocken.

Jens Linder
mat@dn.se "

”Så vill vi läkare reformera den svenska primärvården”

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190224

Primärvården är underdimensionerad, underfinansierad och kännetecknas av brist på allmänläkare. En förutsättning för att lösa problemen är att den medicinska professionen får styra utformningen av vården. Principen om en fast läkare för varje patient och ett listtak är också helt nödvändig, skriver åtta representanter för Sveriges läkarkår.

DN Debatt publicerade den 28 september ett läkarupprop för en nationell primärvårdsreform. Nu har 1364 läkare inom primärvården satt sitt namn på skrivelsen. Bakgrunden till uppropet är att svensk primärvård är underdimensionerad, underfinansierad och kännetecknas av brist på allmänläkare. Därför hinner inte allmänläkarna ta hand om sina patienter vilket leder till låg tillgänglighet, försämrad medicinsk kvalitet, onödiga sjukhusinläggningar, överdiagnostik, överbehandling och inte minst mänskligt lidande. Den vård som effektivare och enklare skulle kunna skötas i primärvården vältras nu över till sjukhusen och deras akutmottagningar.

Sjukvården befinner sig i en låst situation där nödvändiga förändringar av patientflöden till och från sjukhusen inte kan åstadkommas. Det leder till långa väntetider och att sjukvården drar stora onödiga kostnader. För att ändra på detta krävs en genomgripande primärvårdsreform vilket i princip alla är överens om, vi som arbetar i vården, patientorganisationer, utredare och politiker. Trots detta har mycket lite hänt under flera decennier.

I läkaruppropets krav på en nationell primärvårdsreform är den bärande principen att alla invånare har en fast läkare som är specialist i allmänmedicin. En heltidsarbetande läkares lista måste begränsas till maximalt 1500 personer. Principen om fast läkare och listtak är nödvändig för att säkerställa att patienter med störst vårdbehov prioriteras genom en kvalificerad medicinsk bedömning av en läkare med personligt ansvar. Det skulle också göra det mer attraktivt för läkare att arbeta i primärvården.

Det finns belägg för att kontinuitet och personlig kännedom mellan läkare och patient minskar dödlighet och sjuklighet sparar resurser och ökar patientnöjdhet. I Sverige vet bara drygt 40 procent vem som är deras fasta läkare. I jämförbara länder har 80–90 procent en fast läkare. Dit måste Sverige nå för att kunna förverkliga en god och nära, effektiv vård.

För att kunna möta den snabba kunskapsutvecklingen inom det medicinska fältet och inom it, behövs också en kraftfull satsning på fortbildning. Det är ett i dag gravt eftersatt område, i synnerhet inom primärvården. Dessutom behövs en nationell strategi för att utbilda och rekrytera allmänläkare.

Kravet på en fast läkare och listtak motsäger inte att annan vårdpersonal, exempelvis en distriktssköterska, samtidigt kan fungera som fast vårdkontakt. Allt utifrån patientens behov.

I en artikel i SvD motsätter sig ledningen för Sveriges kommuner och landsting, SKL, en riktad nationell finansiering av utbildningstjänster i allmänmedicin, listning på läkare som princip och ett nationellt listtak. Vi menar att frånvaro av nationell reglering ger oacceptabla lokala variationer i såväl arbetsmiljö som tillgänglighet och patientsäkerhet, och därmed bidrar till ojämlik sjukvård.

Landstingens styrning av primärvården har under årtionden skett genom detaljreglering. Det signalerar en brist på tillit till professionen. Exempelvis när det gäller levnadsvanor har styrningen trängt sig ända

in i konsultationsrummet. Riktlinjerna föreskriver inte bara vad läkaren skall prata om utan också hur samtalet skall föras i det personliga mötet, helt i strid med ett patientcentrerat patientsamtal. Följer man inte riktlinjerna kan det resultera i utebliven ersättning. Det är dags att omgående frångå denna kontraproduktiva detaljstyrning och i stället sätta allvar bakom statsministerns ord ”låt proffsen vara proffs”.

Även om kapacitet och kvalitet sviktar på många ställen i primärvården, så finns flera goda förebilder som visar hur framgångsrikt det är när professionen styr vårdens utformning: Borgholms hälsocentral är ett exempel. Mottagningen har genomgått en radikal utveckling från hyrläkarberoende till full bemanning där varje läkare har en lista med 1000 personer. Den höga läkarkontinuiteten har möjliggjort en satsning på hemsjukvården, som riktas till de personer som har de största och mest kostsamma vårdbehoven.

Genom att upprätta ett tätt samarbete med kommunen, ambulansen och Kalmar lasarett har antalet onödiga och dyra sjukhusinläggningar minskat påtagligt. Hälsocentralens chef, allmänläkaren Åke Åkesson, har myntat begreppet ”hemsjukhus” och visat hur stora besparingar kan göras samtidigt som vården och tryggheten för de allra sjukaste förbättras. Det ger en fingervisning om hur stora värden, såväl mänskliga som ekonomiska, som skulle vinnas om denna modell kunde genomföras i stor skala.

Ett annat spännande exempel är Bergsjöns vårdcentral i utkanten av Göteborg, ett invandrartätt område med stor social utsatthet.

Allmänläkaren Christer Andersson har där genomdrivit en innovativ anpassning till områdets förutsättningar. Här bestämmer patienterna själva när och till vilken läkare de ska komma och tolkarna är anställda på mottagningen. Hit står läkarna på kö för att få arbeta.

Ytterligare en inspirerande förebild är Storumans sjukstuga där allmänläkaren Peter Berggren under flera år utvecklat digital teknik för att överbrygga avstånd i glesbygd.

På Gotland har allmänläkaren Sanna Althini genom hängivenhet och envishet lyckats genomdriva ett pilotprojekt där man investerar 20 procent av läkarnas arbetstid i fortbildning och utveckling. En princip som för vårdens kvalitet och patientsäkerhet borde bli en förebild för hela landet.

Det finns många fler goda exempel som verkar i det tysta och som visar att verksamheter i primärvården som bygger på professionsstyrning och tillitsfulla kontinuerliga vårdrelationer i personliga möten minskar sjukvårdskostnaderna och samtidigt gör vården både mer jämlik och bättre. Denna uppfattning finner stöd i utredningen "Effektiv vård" (SOU 2016:2).

Vi anser att:

Att det är en förutsättning för en fungerande sjukvård, att låta proffsen vara proffs och att ge den medicinska professionen förtroendet att styra utformningen av den praktiska vården enligt vetenskapliga belägg och värdering av patienternas behov.

Eftersom primärvården har varit kraftigt eftersatt under decennier är det nu angeläget att genomföra en långsiktig nationell primärvårdsreform med utökade resurser.

För vårdens kvalitet, patientsäkerhet och jämlikhet är det en ekonomisk nödvändighet att varje invånare garanteras en fast läkare i primärvården med god tillgänglighet och säkerställd kompetens.

Heidi Stensmyren, ordförande Läkarförbundet

Britt Skogseid, ordförande Läkaresällskapet

Marina Tuutma, ordförande Distriktsläkarföreningen

Annika Larsson, tf ordförande Svensk förening för allmänmedicin

Magnus Isacson, representant för primärvårdsuppropet

Jonas Sjögren, specialist i allmänmedicin

Andreas Thörneby, specialist i allmänmedicin

Ingmarie Skoglund, ledamot i Läkaresällskapets nämnd "

"Kasinobolagen går på offensiven – ”gränserna kommer att testas”

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

De två senaste decennierna har spel på nätet skapat okända svenska miljardärer. När spelmonopolet nu dör får nätkasinots vd plötsligt göra reklam överallt. Det betyder nya frestelser för Christine, som fortfarande hoppas vinna tillbaka sina förluster. DN:s Måns Mosesson och Elin Åberg berättar om när speljättarna bjöds in i finrummet.

Det är som jobbigast i gryningen, på väg hem från nattskiftet.

Christine brukar ta den blå tunnelbanelinjen strax innan sex på morgonen – när hjärnan är utmattad framstår erbjudandena som så mycket mer kittlande.

Över Christine hänger en bild på en rödhårig ninja som stint blickar ut över den morgontomma vagnen, bara ögonen syns över den svarta mask som täcker kvinnans ansikte.

I vita versaler på svart botten står budskapet:

”Vinsten på kontot innan nästa station”.

De flesta passagerarna noterar inte reklamskylten, för vissa är den lockande, andra irriteras – för Christine bär den ett löfte som känns livsfarligt.

– Hela tiden går jag och tänker att jag vill vinna tillbaka det jag har spelat bort, säger hon. Det är fortfarande känslan i min kropp, att en storvinst skulle reparera allt det jag har ställt till med.

Christine har lyckats hålla sig borta från nätkasinot i snart tre månader nu, men bilderna på tunnelbanan gör att det suger till i magen igen. Tankarna, förhoppningarna, drömmen om en räddning.

– Om inte pappa hade tagit kontroll över min ekonomi efter det som har hänt så hade jag spelat igen. Jag är säker på att jag inte hade kunnat hålla mig.

○ ○ ○

Det finns en ny typ av svenska miljardärer.

De har blivit rika på människans dröm om att bli rik, utanför den hemlighetsfulla branschen är de så gott som okända.

Tidningen Veckans affärer har nyligen listat deras uppskattade förmögenheter:

Rolf Lundström, grundare av spelbolaget Cherry, god för 5 miljarder kronor.

Anders Ström, grundare av Unibet, värd kring 1,5 miljarder.

Michael Knutsson, storägare i Betsson, 1,2 miljarder.

Peter Lindell, investerare i Unibet, 1,7 miljarder.

Henrik Persson Ekdahl, grundare av Catena media, 1,2 miljarder.

Jens von Bahr och Fredrik Österberg, grundare av Evolution gaming, kring 2,3 miljarder var.

För tjugo år sedan var branschens pionjärer en del av det svenska internetundret, unga män som tidigt insåg att spel och dobbel på nätet hade möjligheter att bli en oerhört lukrativ bransch.

Det svenska spelmonopolet var i slutet av 90-talet fortfarande orubbligt, varför de unga männen sökte sig utomlands och fann Malta, det lilla skatteparadisets mitt emellan Italien och Libyen – en ö som vid den här tiden praktiskt taget saknade internet, men som i gengäld kunde erbjuda lukrativa affärsvillkor. De första svenskägda bolagen fick sin maltesiska spellicens kring millennieskiftet, och kunde i och med internet och EU:s marknadslagar runda det svenska monopolet. I snart två decennier har de undkommit såväl svensk spelskatt som lagstiftning, och skapat en hemlighetsfull och utomordentligt lönsam industri.

– Det var extremt kreativa och modiga människor. Jämfört med dem är jag bara en nykomling.

Den tidigare officeren Joacim Möller har just landat på Arlanda, han har bett taxichauffören att bli körd in till Stockholm. Möller är vd för spelbolaget Global gaming 555, en uppstickare i spelbranschen som bland annat driver nätkasinet Ninja casino. Genom nya betalningslösningar och offensiv marknadsföring har bolaget på bara ett par år blivit ett av de största i branschen.

– Omsättningen gick från noll kronor till en halv miljard på ett och ett halvt år, säger Joacim Möller. Det har varit en fantastisk resa.

Än bättre kommer det bli, tror han: vid årsskiftet föll till sist det svenska spelmonopolet, och hittills har 69 privata bolag beviljats en svensk spellicens.

Det innebär att de förvisso tvingas betala betydligt mer skatt än tidigare, men å andra sidan får de nu synas på plattformar de tidigare bara har drömt om: Facebook, Instagram, TV4, Stockholms kollektivtrafik, svenska landslagströjor. SVT låter i år Maria casino sponsra Melodifestivalen, Aftonbladet har nyligen inlett ett samarbete med Cherry casino, även Dagens Nyheter tar in spelannonser.

– Plötsligt öppnar sig alla kanaler, säger Joacim Möller. Det finns inga begränsningar längre.

Under 2018 spenderade hans eget bolag runt 350 miljoner kronor på marknadsföring, kring en tredjedel av intäkterna. Totalt uppskattas spelbolagen ha spenderat nästan 7,5 miljarder kronor på reklam under förra året, nästan en fördubbling mot två år tidigare.

Och i januari 2019, den första månaden på den avreglerade marknaden, ökade annonsköpen med drygt 30 procent jämfört med samma månad året innan.

Den svenska regeringen, som öppnade för denna nydaning, har reagerat negativt på utvecklingen – det är därför Joacim Möller har flugit till Stockholm denna förmiddag. Ihop med representanter från de

andra nyblivna licenshavarna är han bjuden till möte med civilminister Ardan Shekarabi.

Ministern har gått ut hårt i tidningar och radio, hotat med att helt förbjuda spelreklam om inte bolagen minskar mängden marknadsföring och tonar ner sina löften om vinst.

Spelbolagschefen i taxin tar det hela med ro.

– Det verkar som att politikerna hade trott att avregleringen skulle leda till mindre reklam. Det är jättekonstigt. De har släppt in nästan sjuttio bolag på en helt ny, vit marknad där alla vill positionera sig. Det är klart att cirkusen är i gång.

○ ○ ○

Det här kan man säga om Christine, 27 år:

Hon är trägen och ambitiös, har alltid tjänat bra, är driven och plikttrogen.

Människor som slösar sina pengar på spel har hon föraktat.

– För mig har det varit alkoholiserade gubbar på puben. Jag har inte förstått hur man kan lägga pengarna på en lottorad i stället för att äta en fin middag.

Men så hände något med känslan kring nätspelet.

Maria casino började sända reklamfilmer där festklädda tjejer hoppade av lycka efter att ha vunnit storvinsten.

Mr. Green lät en kvinna som hette Jessica berätta att hon just hade kammat hem sin andra jackpot på mindre än två år.

– De var vanliga och reko tjejer, minns Christine. Snygga och lyckliga. Det påverkade mig nog rätt mycket. Kan de så kan jag, så tänkte jag nog.

Hösten 2018 börjar hon spela på Ninja casino – hon blir nyfiken på den rödhåriga ninjan i reklamfilmerna, kvinnan som utlovar snabb utbetalning av vinsterna.

Kasinospelet som Christine fastnar för denna höst heter Mega fortune och kretsar kring livets goda. Till tonerna av sensuell loungemusik

snurrar champagneglas, sedelbuntar och limousiner runt på Christines mobilskärm.

Hon tycker om känslan, pirret det ger henne.

Mest värd är en guldfärgad symbol, som ser ut som ett klassiskt tivoli-hjul.

– Om man får minst tre sådana hjul i ett speciellt mönster öppnar sig en annan värld, ett spel i spelet, där man kan vinna de riktigt stora pengarna.

Väldigt ofta känner Christine att hon är alldeles nära den där storvinsten.

○ ○ ○

I grunden handlar det om biologi.

– Den mänskliga hjärnan har ett belöningssystem som triggas av saker som arten behöver för sin fortlevnad: äta, dricka och ha sex, till exempel.

Anders Håkansson är Sveriges första medicinska professor i spelberoende, verksam vid Lunds universitet.

– Men så finns det andra saker som också ökar flödet av dopamin, säger han. Alkohol och droger gör det – och spel om pengar. Och kasinospelen är utformade på ett sätt som hjälper till i detta.

Numera är de så kallade kasinospelen spelbolagens viktigaste produkt, de har gått om vadslagning om sport och blivit den största kassakon.

Det är spel som i grunden liknar de enarmade banditer som står på krogen eller färjan, men som oftast har ett mer modernt anslag – det finns spel som bygger på de senaste Netflix-serierna, du kan få känslan av att vara fotbollsproffs eller prinsessa eller rockstjärna i Motörhead.

Anders Håkansson pekar på datorskärmen – på ett spel där vikingar dräper sjöodjur – och visar hur visuella effekter och markerande ljud förhöjer känslan av belöning.

Trots att varje snurr på skärmen i grunden är lika matematiskt förutbestämt som en skraplott är det exempelvis vanligt att kasinospelens förstärker känslan av att spelaren är mycket nära en vinst. – Belöningseffekten som uppstår i hjärnan när du vinner kommer också när du upplever att du nästan vann. Trots att du i realiteten har förlorat pengar kan alltså dopamin utsöndras och ge hjärnan en känsla av vinst.

Det är det som gör att spelaren kan fastna, säger professorn. Trots att själva idén är att spelbolaget till slut tar hem de stora pengarna.

○ ○ ○

Adam Reuterswärd trycker telefonen mot örat.

– Vill du berätta lite mer om din familjesituation? Du hade en sambo sa du?

Det är onsdagskväll och Adam Reuterswärd svarar på samtal hos företaget Spelfrihetens stödlinje, dit spelberoende och anhöriga kan höra av sig för att få vård och hjälp. Det är en kvinna som ringer, hon berättar att hon nyligen har tagit ett återfall och att hon ännu inte har berättat för sin familj.

Adam Reuterswärd nickar medan han lyssnar. För tre år sedan var han själv i en liknande situation – för att ha råd att spela ett kasinospel med snurrande blommor tog han över sex miljoner kronor från bolaget som han drev tillsammans med ett par vänner. Om något halvår ska han börja avtjäna två och ett halvt år i fängelse – innan dess försöker han hjälpa så många andra missbrukare det bara går.

– Jag har polare som kan spela utan några problem alls, säger han. Men det är vi som inte kan hantera det här som är grundbulten i den här industrin.

De som får negativa sociala eller ekonomiska konsekvenser av sitt spelande anses utgöra ungefär 2 procent av den vuxna befolkningen. Låter det som en liten grupp?

För spelbolagen är dessa spelare helt bärande.

Folkhälsomyndigheten uppskattar nämligen att de 2 procenten står för cirka en tredjedel av alla pengar det spelas för. När det gäller kasinospel står problemspelarna för hela 75 procent av omsättningen.

Få personer spelar alltså för väldigt mycket pengar.

– Det är en ständig kamp om missbrukarna. Det enda jag hörde hela tiden var: varför spelar du inte mer?

Flera gånger försökte Adam Reuterswärd sluta. Så fort han lyckades hålla sig borta från datorn i några dagar ringde en svensk kille från Malta och erbjöd honom bonusar.

Utan att betala skulle Adam få spela mer.

Det är bland annat denna affärsmodell som lagstiftarna nu vill stävja. De generösa bonussystem som tilläts på Malta har i den nya svenska spellagen stramats åt rejält.

Därtill måste bolagen ansluta sig till ett nationellt register, där spelare kan spärra sig själva från samtliga svensklicensierade nätkasinon samtidigt.

Och så tar det nya systemet sikte på att få bort det som lagstiftarna anser vara aggressiv reklam. Marknadsföringen ska enligt den nyskrivna lagtexten ske med måttfullhet.

– Det begreppet är katastrof, säger Adam Reuterswärd. Vad är måttfullhet? Det betyder ju ingenting.

Han är irriterad på att civilministern över huvud taget har bjudit in spelbolagen till diskussion.

– Hur kan man som lagstiftare ens komma på tanken att sitta och prata med cheferna på spelbolagen om det här? Vad tycker ni är måttfullt?

Det är så jävla mjäktigt.

○ ○ ○

Det tar inte lång tid innan Christine tappar kontrollen.

Pirret i magen försvinner, spelet blir en hemlighet, för att vinna tillbaka det hon har förlorat höjer hon insatserna.

– Från att jag spelade för 25 kronor per snurr så gick jag upp till 500 kronor. För ett jävla tryck.
 Nu går det fort att förlora mycket.
 Första trycket, 500 kronor.
 En diamanthörning, en sedelbunt, en lyxjakt – ingen vinst.
 Andra trycket, 1 000 kronor.
 Två konjakkupor, en manschettknapp, en sedelbunt – ingen vinst.
 Tredje trycket, 1 500 kronor.
 En lyxjakt, ett bonushjul, tre konjakkupor i rad – vinst!
 – Jag vann ju lite hela tiden, säger Christine. Fem, sex tusen kanske, några gånger tiotusentals kronor. Men jag hade aldrig en tanke på att plocka ut pengarna, jag var ju tvungen att vinna ännu mer för att täcka förlusterna.
 Artonde trycket, 9 000 kronor.
 Två bonushjul, en lyxjakt, ljudet suger till, allt snurrar fortare – ingen vinst.
 Nittonde trycket, 9 500 kronor.
 Christine tittar upp i taket när hon berättar.
 – Det är så svårt att förklara. Pengarna blir till siffror bara. På fem minuter kunde jag spela bort 20 000 kronor.
 När bankkontot är tömt börjar hon ta sms-lån.
 Enda gångerna hon inte mår dåligt är nu framför de snurrande champagneglasen på mobilskärmen.
 – Så länge jag kunde låna var det som att allt fortfarande kunde lösas sig. Men när pengarna tog slut blev ångesten så betydligt mycket värre än den hade varit några timmar tidigare.
 – Då tog jag ett nytt lån.
 ○ ○ ○
 De står uppradade på trottoaren utanför justitiedepartementet.
 Spelbolagsrepresentanter i färgsprakande manchesterbyxor och halsdukar nonchalant slängda över tweedjackorna.

De är industrialister utan bruk, Sveriges okända affärsjättar, på väg in till civilministern för att bli uppläxade.

Eller?

– Frågan är väl om han kommer skälla eller vara diplomatisk, säger Joacim Möller, vd för branschuppstickaren Global gaming 555.

Hans nätkasino är det första vars marknadsföring nu ska prövas i domstol. Konsumentombudsmannen har stämt Möllers bolag hos patent- och marknadsdomstolen.

”Så kan du ta hem miljoner på väg till jobbet”.

”Här är klockrena vägen till guldet”.

”Ingen registrering krävs – vinsterna kan du ha på kontot inom 5 minuter”.

”Låt ninjorna visa vägen till miljonerna”.

Budskap som knappast kan anses vara måttfulla, enligt konsumentombudsmannen.

Det kanske de visst kan, tänker Joacim Möller, eller åtminstone några av dem?

Han är rent av tacksam över att få löftena testade av en domstol, för att ha något att förhålla sig till i framtiden. Det här kommer bli början på en långdragen kamp om lagtolkning och praxis, tror han.

För igen – vad innebär egentligen måttfullhet?

– Lagstiftningen är flummig och otydlig. Så länge det inte finns svart på vitt vad som gäller så kommer gränserna att testas. Tror de inte att affärsmänniskor försöker hitta vägar framåt?

○ ○ ○

I början av november 2018 tar Christine ett större lån, på 320 000 kronor.

Hon gör det för att betala av alla de andra lånen.

– Men samtidigt känns det som den sista chansen, om jag bara får en rejäl vinst så kan jag betala tillbaka allt.

Christine har vid det här laget insett att hon har problem och har därför spärrat sig själv från Ninja casino – men det finns en hel uppsjö av andra bolag att spela hos. Hon väljer ett annat som lovar snabba utbetalningar, trots att hon under månaders spelande inte har plockat ut en enda krona.

De kommande två veckorna är luddiga, hon minns dem knappt.

Hon vet att hon slutar att tvätta kläder, slutar att träna, slutar att laga mat.

Hon vet att när det stora lånet är borta är hennes totala skuld uppe på 750 000 kronor.

Det känns skamligt, definitivt och omöjligt.

Hon är 27 år och bestämmer sig för att en söndag i november ska bli hennes sista dag i livet. Tillsammans med några vänner går Christine på en spelning, där hon målmedvetet håller i sig sprit för att kunna genomföra det hon har föresatt sig.

– Ingen skulle få veta att jag i slutet av kvällen tänkte hoppa framför pendeltåget.

○ ○ ○

Civilministern möter upp på sitt arbetsrum, ett par trappor upp på finansdepartementet.

Det finns en anledning att den nya spellagen inte är stramare utformad, säger Ardalan Shekarabi.

– Vi hade en utgångspunkt som man inte får glömma. Målet var att se till att så stor andel av bolagen som möjligt skulle ansöka om licens.

De svenskägda spelföretagen har haft en rätt trivsamtillvaro i skatteparadiset Malta, resonerar civilministern – trots monopolet har de i praktiken kunnat bedriva sin verksamhet mot svenska kunder i flera decennier.

Så hade det också kunnat förbli, om inte erbjudandet om en svensk spellicens blev tillräckligt lockande.

– Det kan jag vara ärlig och säga, det var en balansgång. Mellan att ha ett regelverk som skyddar konsumenterna och att säkerställa att vi fick in bolagen. Att få in dem i systemet var viktigare än att vi detaljreglerade i förväg.

Nu märker civilministern att svenska folket reagerar på den ökade mängden spelreklam – enligt en färsk Sifundersökning vill en majoritet rent av förbjuda den.

Att få till en så långtgående inskränkning, civilministerns yttersta hot, har dock visat sig svårt – det skulle kräva en ändring i grundlagen och ta många år.

– Det var anledningen att jag kallade till mig bolagen och egentligen la bollen hos dem, säger han.

Nu hoppas civilministern att spelbolagen själva ska ta fram egna förslag på hur de ska begränsa mängden reklam.

– Men tar inte branschen det ansvaret, då får vi agera. Då sätter vi i gång en lagstiftningsprocess.

Lägger du inte för stor tillit till deras goda vilja?

– Det handlar inte om en tillit. Jag ger dem en möjlighet att självreglera. Gör de inte det, då ska vi agera.

○ ○ ○

Joacim Möller, vd på Global gaming 555, sitter på en bänk på Arlandas terminal 4, skriver en sammanfattning av mötet med civilministern till sin ledningsgrupp.

Han är glad över att ha så lyhörda och förstående politiker.

– Det är inte så att storebror pekar med hela handen här. Jag tycker att det var jävligt nyanserat faktiskt.

På en dryg månad ska de nästan sjuttio spelbolagen få fram sitt förslag på hur de ska begränsa marknadsföringen.

– Så kan ministern säga till medborgarna att det kommer hända grejer, bla bla bla. Det är jättebra.

Joacim Möller får höra om Christine, som lockades av den snabba ninjan och hennes löften om smidiga utbetalningar, men som inte kunde hantera kasinospelen.

– Det är inte oproblematiskt, säger han. Det är ingenting jag viftar bort. Men spel har alltid funnits, folk spelar, det är ju biologiskt. Sedan att vi är i en bransch som lever av det, ja... Vi har ju verktyg så att de som vill kan spärra sig från att spela hos oss.

Möller rätar på ryggen, sitter tyst en stund.

– Jag har en tro till människor. De flesta av oss är vettiga. Är du 18 år och till och med får rösta så måste man kunna ställa kravet att var och en kan sköta sig själv.

○ ○ ○

När Christine kom ut från klubben den där natten i november tog hon upp telefonen.

Hon ringde till sin pappa, hon berättade.

Hon hoppade inte.

– Jag får en veckopeng av pappa nu. Han kontrollerar mitt bankkonto. Det måste vara så, jag kan inte hantera det här själv.

För ett par veckor sedan låg Christine hemma och slötittade på tv när en reklamfilm bröt av: en kille berättade hur enkelt det hade varit att plocka ut vinsten från ett av Unibets nätkasinon.

– Då kom det där pirret igen. Jag tänkte att jag skulle sätta in typ 295 kronor, något som pappa inte skulle förstå var en spelsumma.

Christine gick in på kasinots hemsida och började registrera sig, innan hon la mobilen åt sidan, andades en stund och bestämde sig för att inte ljuga mer.

Hon hänger av sig jackan i Spelfrihetens lokaler, får en kram av Adam Reuterswärd, han som snart ska in i fängelse på grund av sitt tidigare spelande, men som än så länge leder självhjälpsmöten för spelberoende.

De går in i ett vitmålat rum där stolar står uppställda i en ring.

Christine sätter sig på sina händer, söker de andra spelarnas blickar.

– Hej, säger hon. Skönt att vara här.

Fotnot: Christine heter egentligen någonting annat.

Måns Mosesson

mans.mosesson@dn.se"

" Fakta. Omregleringen av spelmarknaden

Den 1 januari 2019 infördes ett licenssystem som gör att det inte längre enbart är statliga aktörer som får erbjuda spel om pengar enligt svensk lagstiftning.

De 69 spelbolag som hittills har fått en svensk licens förbjuds bland annat att erbjuda sina kunder bonusar i samma utsträckning som tidigare och måste också ingå i ett nationellt register där spelare med problem kan spärra sig hos samtliga bolag samtidigt.

En bransch utvecklad av svenskar

Många av de mest populära kasinospelen är gjorda av svenska spelutvecklare, exempelvis företagen Netent, Yggdrasil och Play'n Go, som i sin tur licensierar spelen till plattformar som Betsson, Unibet och Ninja casino.

Fakta. Därför kallas kasinospelen högriskspel

1 Varje snurr på kasinot är i grunden lika matematiskt förutbestämt som en skraplott, men med visuella effekter och markerade ljud ges spelaren ofta upplevelsen av att vara väldigt nära en vinst.

2 Dessa så kallade näravinster är i realiteten förluster, men stimulerar enligt forskningen den mänskliga hjärnans belöningssystem på liknande vis som en verklig vinst.

3 Spelaren kan själv bestämma insatsen – på många spel kan man sätta 1 000 kronor för varje tryck.

4 På grund av sin utformning, snabbhet och lättillgänglighet är kasinospelen så kallade högriskspel – det är större risk att bli beroende av dem än av exempelvis sportbetting.

Källa: Anders Håkansson, medicinprofessor i spelberoende "

" Kultur kan minska risken för demens

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Korsord, körsång och teaterbesök kan minska risken för alzheimers. Enligt en ny studie löper kvinnor som håller i gång hjärnan med exempelvis kulturella aktiviteter mindre risk att drabbas av sjukdomen senare i livet.

Varje år får omkring 15 000 svenskar diagnosen Alzheimers sjukdom. Men det finns flera saker som minskar risken att drabbas. Att fysisk aktivitet är viktig är sedan tidigare känt, men nu visar forskning vid Göteborgs universitet att även till exempel att gå på teater, att lösa korsord eller att spela ett instrument kan skydda.

– Vi har kunnat se att de här hjärnstimulerande aktiviteterna skyddade mot Alzheimers sjukdom oberoende av hur fysiskt aktiva kvinnorna var, säger Jenna Najar, som är läkare och doktorand vid Sahlgrenska akademien i Göteborg.

– Det som också är unikt med vår studie är att vi har kunnat särskilja de här två formerna av aktivitet och se vad de har för egen effekt på demens.

De 800 kvinnorna som ingår i materialet var i åldrarna 38–54 när befolkningsstudien som ligger till grund för forskningen startade 1968. De fick bland annat svara på frågor om i vilken utsträckning de ägnade sig åt hjärnstimulerande och fysiska aktiviteter.

Under de 44 åren som kvinnorna följdes drabbades 194 av demens. Men skillnaderna i vilka som drabbades var stora.

Kvinnorna med flest hjärnstimulerande aktiviteter hade 34 procent lägre risk att utveckla demens och 46 procent lägre risk att få alzheimer än kvinnorna som hade lägst antal liknande aktiviteter.

När det gäller fysisk aktivitet hade gruppen med högst aktivitet 52 procent lägre risk att utveckla demens som orsakas av kärlsjukdomar i hjärnan, jämfört med dem som inte var fysiskt aktiva.

– Det vi också kunde se är att man inte behöver vara så mycket aktiverad i fysiska eller hjärnstimulerande aktiviteter. Det finns en effekt redan vid att promenera fyra timmar per vecka, säger Jenna Najar.

Det är enbart kvinnor som ingår i studien. Men enligt Jenna Najar bör resultaten gälla även män som är kulturellt och fysiskt aktiva.

– Vi har egentligen ingen anledning att tro att det inte skulle vara samma effekt hos män, säger hon.

– Det finns vissa könsskillnader, man har till exempel sett att kvinnor i högre utsträckning drabbas av demens och alzheimer. Men man misstänker att skillnaden i första hand beror på att kvinnor lever längre än män.

TT "

"Fakta. Alzheimers sjukdom

Alzheimers sjukdom är en av de vanligaste demenssjukdomarna. Den drabbar vanligen personer som är äldre än 65 år, men kan börja redan i 40–50-årsåldern.

Varje år får omkring 15 000 personer i Sverige alzheimer. Totalt finns det omkring 100 000 alzheimersjuka i Sverige.

Källa: Nationalencyklopedin och Demensförbundet. "

”Medhelps polisanmälan ett försök att flytta fokus”

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

"Det kan bli aktuellt med både skadestånd och böter efter 1177-skandalen, enligt it-juristen Frida Bengtsson. Nyligen tilldömdes ett portugisiskt sjukhus 4 miljoner kronor i böter för bristande skydd av patientdata.

För en knapp vecka sedan avslöjade tidningen Computer Sweden att 2,7 miljoner samtal till telefontjänsten 1177 Vårdguiden sedan 2013 legat oskyddade på en webbserver.

Företaget Medhelp har länge skött 1177 åt region Stockholm. Medhelp har i sin tur ett avtal med en underleverantör i Thailand, Medicall. Servern med de lagrade samtalen tillhörde ett tredje företag, Voice Integrate.

Avslöjandet väckte häpenhet bland experter på såväl it-säkerhet som juridik. Många ställer sig frågan hur det ens är möjligt att en server med så extremt känsliga uppgifter blir fritt åtkomlig på internet.

Dessutom har frågan om hur själva avslöjandet gick till väckt tryck- och yttrandefrihetsfrågor. Medhelp har polisanmält Computer Sweden för misstänkt dataintrång.

– Det allvarligaste är att de här otroligt känsliga uppgifterna legat oskyddade på nätet. Det är där fokus bör ligga, säger Frida Bengtsson, jurist på firman It-advokaterna.

– Medhelps polisanmälan av Computer Sweden tycks vara ett försök att flytta fokus från den allvarliga incident som inträffat, det vill säga att känsliga uppgifter legat oskyddade på nätet.

Datainspektionen har inlett en granskning av läckan. Myndigheten vill reda ut vilka aktörer som är involverade och vilka rättsregler som är aktuella.

Katarina Tullstedt, enhetschef på Datainspektionen, förklarade för DN tidigare i veckan att saken är ”mycket komplex” och innehåller frågor om såväl sekretess som lagring av personuppgifter, information till patienterna och vem som behandlar uppgifterna, var och hur.

– Om inte Computer Sweden upptäckt att det var så här det låg till hade uppgifterna förmodligen legat kvar, säger Frida Bengtsson.

– Jag tycker det är oacceptabelt. Det är ju i stort sett så känsliga uppgifter det kan bli. Vem vet vilka andra som haft eller skulle kunnat få tillgång till informationen.

Hur är en sådan här läcka ens möjlig?

– Ju mer komplicerad teknik det blir, desto mer kunnig måste man vara när man bygger upp sina tekniska lösningar. Jag kan inte uttala mig om hur det gått till i det här fallet, men resultatet är otroligt negativt, säger Bengtsson.

Hon vill inte uttala sig om huruvida Medhelp eller region Stockholm har begått något brott. Men med utgångspunkt från EU:s dataskyddsförordning GDPR menar hon att mycket talar för att det kan bli aktuellt med böter.

– Det här är en väldigt uttalad personuppgiftsincident. Man kan tänka sig att det kan leda till både skadeståndsanspråk och någon sorts böter.

I region Stockholms information om 1177-läckaget och skydd av känsliga uppgifter hänvisar man till patientdatalagen, inte till GDPR.

Den senare lagstiftningen är dock den primära rättskällan.

Patientdatalagen är endast en kompletterande lag.

Nyligen tilldömdes ett sjukhus i Portugal böter på runt 4 miljoner kronor under GDPR för att ha haft bristande tekniskt och organisatoriskt skydd för patientdata. Det liknar alltså 1177-skandalen, även om det i det svenska fallet finns flera aktörer inblandade.

För den som upplever att ens integritet kränkts finns även en möjlighet att begära skadestånd inom ramen för den europeiska lagstiftningen.

– Man kan tänka sig att de som berörts skulle kunna söka skadestånd. Men det är svårt att nu bedöma vilken framgång man skulle ha, säger Bengtsson.

Enligt den ansvariga teknikleverantören Voice Integrate hann 55 filer laddas ner från den blottlagda disken innan internetåtkomsten bröts.

– Ja, men det ser ju ut på Computer Swedens sajt som att man kan lyssna på samtalen utan att ladda ner också, säger Frida Bengtsson.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se"

"Bakgrund.

Tidningen Computer Sweden avslöjade i måndags att miljontals samtal inringda till 1177 har legat öppet på en server på nätet.

Det är samtal som ringts in från vårdregionerna Stockholm, Södermanland och Värmland.

Underentreprenören Medhelp som anlitats av regionerna outsourcade i sin tur samtalen till ett Thailandsbaserat företag vid namn Medicall.

Förutom känsliga 1177-samtal hittade Computer Sweden även sjuktransportbeställningar på servern. Samtalen är inspelade 2018 och 2019. "

" Avsiktlig attack slog ut valsajten i höstas

DN 24 FEBRUARI 2019

Det var en så kallad överbelastningsattack som ledde till att Valmyndighetens sajt slogs ut under valkvällen i höstas. Tidigare har det från myndighetens sida hetat att "ingenting tydde" på att så var fallet.

Sajten var onåbar under lång tid när rösträkningen pågick.

Valmyndighetens pressekreterare förklarade att det sannolikt berodde på att alltför många personer gick in där samtidigt. Men i en rapport om valet konstaterar myndigheten nu att "vår webbplats var svår att nå under valnatten på grund av att den utsattes för en överbelastningsattack (Denial of Service, DoS)".

En sådan attack innebär att en angripare avsiktligt överbelastar en sajt för att göra den otillgänglig. Men Valmyndigheten vill "av säkerhetsskäl" inte berätta om man lyckats spåra vem eller vilka som ligger bakom attacken i september.

"Eftersom webbplatsen enbart är ett tekniskt hjälpmedel för att visa upp rösträkningen och resultatet så påverkades inte genomförandet av valet. Av säkerhetsskäl kommunicerar Valmyndigheten inte innehållet i analysen närmare än så" skriver myndigheten i rapporten.

Myndigheten säger sig dock ha förbättrat sitt skydd:

– Vi har vidtagit åtgärder som ska försöka hantera sådana här attacker i framtiden, säger Carl Sjöberg, it- och kommunikationschef på Valmyndigheten, till Svenska Dagbladet.

Tidigare har MSB sagt till nyhetsbyrån TT att de inte riktar någon kritik mot Valmyndigheten. Men Richard Oheme, MSB:s tidigare chef för it-säkerhet, har kritiserat myndigheten för att inte ha förberett sig bättre.

– Det är lite anmärkningsvärt att de inte har förberett sig bättre, oavsett vad orsaken är. Det här är den viktigaste stunden för en hemsida som denna, sa han till DN i september. DN TT "

”Övervåldets dagar är räknade”

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Ett par tusen människor samlades på lördagen i Kungsträdgården i Stockholm i en manifestation mot övervåld och så kallad rasprofilering från ordningsvakter och poliser.

Den senaste tiden har ett antal ingripanden mot mörkhyade personer uppmärksamats, eftersom de framstått som omotiverat våldsamma. Det var bakgrunden till en manifestation i Kungsträdgården i Stockholm på lördagseftermiddagen mot vad som beskrivs som övervåld och strukturell rasism från ordningsmakten.

En av talarna, Bilan Osman från tidskriften Expo, talade om en pågående avhumanisering och frågade sig vart anständigheten i samhället tagit vägen när tolvåriga pojkar tvingas ner på golvet av en ordningsvakt.

– Du ska kunna vara tolv år och högljudd i ett bibliotek utan att utsättas för misshandel.

Men övervåldets dagar är räknade, menade hon, eftersom det inte längre går obemärkt förbi.

Hon syftade på fenomenet ”copwatch”, att medborgare håller koll på ordningsmakten med hjälp av mobilfilmer.

I publiken stod Fares Bien, som tyckte det var bra att de senaste fallen med vaktvåld nu uppmärksammas.

Hans vänner Martin Ojeka och Johar Atta instämde.

– Alla säger att sådant här inte åstadkommer något, men jag tror att minsta lilla aktivitet hjälper, menade Martin Ojeka.

Samtidigt som evenemanget i Kungsträdgården i Stockholm arrangerades motsvarande manifestationer i Göteborg och Malmö.

Anders Bolling. anders.bolling@dn.se ”

” Niklas Wahllöf: Sista deltävlingen bjöd på det stora genombrottet

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

När alla tjugoåtta bidrag nu har visat upp sig kan väl konstateras att årets riktigt stora genombrott kom i sista deltävlingen i Lidköping. Bishara Morad må vara stor på Instagram, han ska ha 104 000 följare, men på scenen där han gjorde debut i kväll är han tämligen liten, 16-åringen. Varje ord, varje gest och varje steg i hans piano- och stråkar-ballad ”On my own” gav dock intryck av att han inte har gjort annat. Och inte lär göra mycket annat efter detta.

Tydligen ska Bisharas ålders-och rutinmässiga motsats, Ann-Louise Hanson, ha gråtit när hon hörde unge konkurrentens bidrag. Det kanske är att ta i. Men vilken debut det här var, som Marika Carlsson imponerat ropade direkt efteråt, får man stämma in i. Det gjorde tv-tittarna också, som belönade honom med direkt till final-röster. Av Ann-Louise Hanson fick han en stor kram.

Men vid det laget hade redan John Lundvik tagit sig till final. Han var med redan i förra årets final med låten ”My turn” och kom då trea. Kanske är det hans tur i år. Hans bombastiska ”Too late for love” rev i alla fall ned starkast applåder i Lidköping, lätt.

Unga Lisa Ajax tog sig till Andra chansen med sin ballad som hon ensam på avskalad scen sjöng så hon rördes till skakningar. Och så gamla dansbandspojkar Arvingarna som med sin synthybrid ”I do” och det tydligen outhärliga ”Du gör mig lycklig” i refrängen blidkade tillräckligt många att skicka dem till Andra chansen i Nyköping.

Veckans obligatoriska inför-konflikt stod Pagan Fury, eller Hedniskt Raseri på ren metalsvenska, för. Någon form av reklamband för ett datorspel, som efter uppmärksamhet kring detta inte längre var ett band utan endast sångerskan Mia Stegmar som här hette Arven Latour och med en förfärlig folk-metal-Narnia-estetik. Någon form av rasande rättvisa kanske skipades av tv-tittarna, eftersom "Stormbringer" inte röstades vidare.

Kanske har en blivit luttrad lagom till sista deltävlingen, men visst har sändningarna gått rakare på mål – artisterna och bidragen – för varje gång. I Lidköping var det nästan eminent guidande genom hela deltävlingen, av den här gången Sarah Dawn Finer, Marika Carlsson och Eric Saade. En tacksam applåd från soffan.

Detta underströks ytterligare av att mellanakten inte var någon form av humornummer, utan Sarah Dawn Finer och Eric Saade som tillsammans sjöng nyskrivna låten "Ljuset" med text av Tomas Andersson Wij. Och vars intäkter som singel ska gå direkt till Radiohjälpen.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

"Deltävling 4. Lidköping

Till final

Bishara: "On my own"

John Lundvik: "Too late for love"

Andra chansen

Lisa Ajax: "Torn"

Arvingarna: "I do"

Utslagna

Pagan Fury: "Stormbringer"

Anton Hagman: "Känner dig"

Ann-Louise Hanson: "Kärleken finns kvar"

" Ingen fred i sikte kring asylpolitiken

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Det ser inte ut att bli någon stor omgörning av asylpolitiken, trots budskapen före valet om stora omtag. Regeringens planerade utredning ser ut att bli mindre omfattande än väntat. Moderaterna och Sverigedemokraterna är kritiska.

– Det sista som svensk migrationspolitik behöver är ytterligare ett försök att lappa och laga i ett dysfunktionellt system, säger Maria Malmer Stenergard, nybliven talesperson för Moderaterna i migrationsfrågor.

Hon efterlyser ett helhetsgrepp för att utforma en långsiktig och stram migrationspolitik.

Sverigedemokraternas talesperson på området, Paula Bieler anser också att det behövs en stor, heltäckande utredning, inte en som petar i enskilda frågor.

När Sveriges framtida asylpolitik diskuterades inför valet förväntade sig många en stor översyn av politiken.

Migrationsminister Morgan Johansson (S) sade dock nyligen, i en intervju med TT, att han vill fokusera på ett mindre antal ändringar.

– Min poäng är att man kan inte ha för många frågor om man bara har ett år på sig, sade Johansson.

Tidtabellen bestäms, enligt honom, av att den tillfälliga lagen som styr asyl och migration efter flyktingkrisen 2015 ska förlängas i sommar med två år, för att bytas mot en permanent lagstiftning sommaren 2021.

Enligt Johansson är en given fråga för den parlamentariska kommitté som ska tillsättas en ny humanitär skyddsgrund för att få asyl i Sverige. Det är ett steg i mer generös riktning, som regeringen, C och L kommit

överens om. De partierna har dessutom redan kommit överens om generösare regler för familjeåterförening.

En annan fråga är, enligt Johansson, om Sverige ska ha permanenta eller tillfälliga uppehållstillstånd som huvudregel.

Tanken är att alla riksdagspartier ska få vara med i kommittén.

Moderaterna anser att upplägget strider mot vad Socialdemokraterna sade under valrörelsen – om behovet att ha en bred utredning, stramare asylpolitik och kanske en överenskommelse som M och S garanterar för lång tid framöver.

– Men de konkreta förslag regeringen har presenterat om familjeåterförening och ny humanitär skyddsgrund, och att man bara vill ta i ett fåtal förslag i en ny utredning talar för att man inte vill ta långsiktigt ansvar för och verkligen skapa ett system som håller över tid, säger Maria Malmer Stenergård.

Utredningen borde, anser hon, också ta upp regler för familjeåterförening, återvändande, regler för medborgarskap och vad som ska gälla för tillgång till svensk välfärd.

Joakim Ruist, universitetslektor och nationalekonom vid Göteborgs universitet, forskar om migration, migrationsekonomi och attityder till invandring.

– Vi ska komma ihåg att oavsett vad som händer i frågor om permanent kontra tillfälligt uppehållstillstånd, och ny humanitär skyddsgrund, så kommer vi fortfarande att ha en asylpolitik som leder till att människor dör, säger Ruist.

Han förespråkar att ett kvotsystem ska ersätta den nuvarande asylrätten. Det skulle, enligt Ruist innebära en flyktingmottagning som inte styrs av en asylrätt som är vacker på pappret och ”hur många som väljer att riskera livet i Sahara och på Medelhavet.”

– Vi behöver ge människor som befinner sig i till exempel Libanon eller Turkiet möjligheten att söka asyl i Sverige därifrån och vi behöver ge oss själva möjligheten att välja enligt våra egna kriterier vilka av

dessa ansökningar som vi bifaller. Då slipper människor ta risker i onödan och vi får kontroll över vår egen situation, säger Joakim Ruist.

TT "

"Fakta. Tillfällig asyllagstiftning

Efter flyktingkrisen 2015 infördes en tillfällig, mer strikt asyllagstiftning sommaren 2016.

Lagen gäller i tre år, men i januariavtalet mellan regeringspartierna S och MP samt samarbetspartierna C och L, förlängs lagen till sommaren 2021.

Flera undantag från den striktare linjen efter flyktingkrisen har gjorts och planeras. Januariavtalet säger också att en ny humanitär skyddsgrund för asyl i vissa speciella fall, som svårt sjuka, ska utredas. En parlamentarisk kommitté, där riksdagspartierna ska ingå, ska utreda den frågan och några frågor till.

Källa: Regeringskansliet "

" **Jättetillskott ska rädda Karolinska**

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Region Stockholms blågröna styre föreslår ett tillskott på över 400 miljoner kronor för att dämpa den ekonomiska smällen för Karolinska universitetssjukhuset, var underskott har skenat. Nu är det "en hederssak" att klara sparbetinget, menar sjukhusstyrelsens ordförande Håkan Sörman.

Karolinska universitetssjukhuset gick i fjol med ett underskott på 822 miljoner kronor. I år väntas underskottet bli över en miljard.

Nu vill den politiska ledningen för region Stockholm dämpa smällen genom att i en budgetjustering skjuta till 415 miljoner kronor.

Samtidigt ändrar man 2019 års resultatmål från ett plus på 30 miljoner kronor till ett minus på 280 miljoner.

– I gengäld förväntar vi oss både resultat och sparsamhet, säger Irene Svenonius (M), regionstyrelsens ordförande och gruppledare, i ett pressmeddelande.

Det nya ekonomiska förslaget ligger i stort sett i linje med det som sjukhusets styrelse i höstas tyckte var "en rimlig lösning", enligt ordföranden Håkan Sörman:

– Jag tycker det är bra. Det är utmärkt att man låter oss göra det här på ett sätt som är möjligt utifrån den vårdproduktion vi har nu, säger han. När regionen nu visat god vilja är det också "en hederssak" att klara sparprogrammet, menar Sörman.

– Vi ska genomföra ett eget sparprogram på 550 miljoner, men i ärlighetens namn lägger vi tillbaka 130, så netto är det 420 miljoner, säger han.

Detta sparprogram innebär att 400 tjänster ska bort. Sjuksköterskor ska dock vara fredade.

– Ja, vi vågar inte minska antalet sjuksköterskor. Vi måste i första hand klara kärnverksamheten.

I övrigt berör sparbetinget alla yrkeskategorier: läkare, undersköterskor, medicinsk-teknisk och administrativ personal.

Karolinska har 16 000 anställda.

Det nu tillåtna underskottet på 280 miljoner ska sjukhuset återställa de närmaste tre åren.

– Det är ett lån, kan man säga.

När Håkan Sörman tillträdde i maj i fjol var prognosen för årsresultatet minus 200 miljoner. Sedan dess har alltså underskottet skenat. Det beror bland annat på ökade kostnader för pensionsavgångar och för inhyrd personal.

Förslaget till nya ekonomiska förutsättningar för Karolinska ska enligt planen beslutas på regionstyrelsens möte den 5 mars.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

" Ny sajt ska hjälpa patienter att hitta billigare tandvård

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Regeringen ska ta fram en jämförelsesajt för patienter inom tandvården. Socialminister Lena Hallengren menar att okunskap om den fria prissättningen är en orsak till initiativet. – Hela befolkningen är målgrupp, men särskilt de med stora tandvårdsbehov, uppger hon.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV, har fått i uppdrag att ta fram sajten där vem som helst kan jämföra tandvårdspriser. Regeringen har gett TLV 1 miljon kronor för att ta fram en kommunikationsstrategi och en lanseringsplan. Först var det tänkt att sajten skulle lanseras i maj 2019. Den långa regeringsbildningen har lett till att projektet skjutits fram till hösten.

Tillsammans med Försäkringskassan, Folk tandvården, Privattandläkarna och Sveriges Kommuner och landsting ska TLV arbeta med prisjämförelsetjänsten. Patienter ska kunna jämföra mellan tandmottagningars priser på olika behandlingar.

Tjänsten omfattar alla vårdgivare som är anslutna till det statliga tandvårdsstödet, vilket är i stort sett alla.

Uppdraget togs fram av tidigare socialminister Annika Strandhäll (S), numera socialförsäkringsminister.

Den ny tillträdde socialministern Lena Hallengren (S) tycker att det finns ett stort behov för jämförelsetjänsten.

”Du ska kunna jämföra tandläkarens priser på ett bra sätt oavsett var du bor och alla aktörer ska gå att jämföra oavsett om de är privata eller offentliga”, skriver hon i en kommentar till DN.

Lena Hallengren nämner att det är få patienter som känner till den fria prissättningen som råder inom tandvården i dag.

”Det är också få som känner till att det finns ett referenspris som ligger till grund för högkostnadsskyddet och att det därför ska kunna fungera som ett jämförelsepris. Att allmänheten ska kunna jämföra priser mellan olika tandvårdsgivare är viktigt”, meddelar hon.

Målet med verksamheten beskrivs på följande sätt: ”Den ska vara objektiv, konkurrensneutral, icke-diskriminerande och fri från kommersiella intressen.”

Lena Hallengren vill att sajten ska vara konkurrensneutral och att vårdgivare ska omfattas av prisjämförelser på samma sätt. Hon anser att ingen vårdgivare ska ges särskilda fördelar eller nackdelar.

Maria Bjurö, kommunikationschef på TLV, framhåller att prisjämförelsetjänsten är tänkt att öka möjligheten för allmänheten att få en bild av prisnivåer och prisskillnader i tandvården.

– Den här tjänsten är tänkt att i förlängningen även stärka patientens ställning och konkurrensen på marknaden. Man kommer att kunna jämföra priser på behandlingar mellan olika mottagningar, säger hon. TLV beslutar om referenspriser för de tandvårdsåtgärder – exempelvis rotbehandlingar, kronor och fyllningar – som ingår i det statliga tandvårdsstödet. Priserna ligger till grund för beräkningen av hur stor del av kostnaden staten betalar vid en tandvårdsbehandling.

På frågan om vilka människor som är i störst behov av prisjämförelsetjänsten svarar Maria Bjurö att den kommer att vara till nytta för alla.

– Men störst användning av sajten har de som ska göra stora behandlingar där kostnaderna är högre. Då kan det finnas stora belopp att spara, säger hon.

Under 2017 granskade Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) patientsäkerheten och kvaliteten hos små vårdgivare i tandvården. En

som arbetade med det var Lars Svärd, tillsynstandläkare på Ivo. Han tycker att idén med en jämförelsetjänst är intressant.

– Generellt är jag alltid positiv till att patienter får tillgång till så mycket information som möjligt, och kan kolla runt för att finna det som passar just dem bäst. Det vore intressant att se om det går att koppla den här sajten till mer än pengar, genom att införa något sorts kvalitetsmått, säger han.

I sitt arbete har han märkt av brister inom landets tandvård.

– Ur ett internationellt perspektiv håller tandvården i Sverige hög klass, men det finns så klart problem även här. På Ivo har vi sett brister med journaldokumentationen, vilket gör det svårt att få en överblick över hela behandlingsprocessen. Vi har även kunnat konstatera att många patienter inte blir friska från karies och tandlossning, och därmed får återvända till tandläkaren. Och så blir kostnaden allt större, säger Lars Svärd.

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se "

"Så mycket kostar de fem vanligaste tandvårdsåtgärderna

DN har jämfört priserna hos tio slumpmässigt utvalda vårdgivare över hela landet.

Referenspriserna har beslutats av Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV, och ska göra det lättare för att jämföra priser på tandvård. Referenspriset talar om vad ett normalpris för en behandling kan vara.

Källa: Vårdgivarnas prislistor "

" Hon har upplevt tandvårdens dubbla sidor

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

En privat tandvårdsmottagning bedömde att en rotfyllning och en sprucken tand skulle leda till mångtusenbelopp för Ann-Christin Mouantri. Men när hon gick till Folktandvården fick hon en helt annan diagnos och kostnadsbild. – Det var två helt olika världar för samma sorts ingrepp, säger hon.

Ann-Christins Mouantris berättelse börjar i januari 2018 när hon uppsökte en privat tandvårdsmottagning i Stockholmsområdet som hon gått till i flera år för att reparera en sprucken tand.

Fyra år tidigare hade hon gjort en rotfyllning på samma tand som nu var sprucken. Hon ringde mottagningen och fick tid hos en annan tandläkare än hennes ordinarie, som inte hade tid.

– Den nye tandläkaren gav en mörk beskrivning av min tandhälsa, och berättade att jag behövde genomgå omfattande behandlingar som skulle bli mycket kostsamma, till följd av att roten på tanden som jag rotfyllt var infekterad, skador på mina andra tänder, och ett kraftigt kariesangrepp på en tand, säger hon.

Hon berättar att hon knappt trodde sina öron när hon fick höra detta och lämnade mottagningen i ett omskakad tillstånd.

– Sedan kontaktade jag klinikchefen för att beskriva min upplevelse. Han avvisade mig och sa att jag borde byta klinik på grund av mitt missnöje. När jag sa att jag tänkte anmäla dem gav han mig svaret att det var lönlöst, att det är omöjligt att bedöma om fel begåtts eller inte. Därefter vände sig Ann-Christin Mouantri till Folktandvården. Där möttes hon av en helt annan uppfattning av läget.

– De gav en totalt annorlunda bild och prissumma. De upptäckte inga som helst problem med vissa tänder som den privata kliniken ansåg vara i farozonen. Deras bedömning var att jag enbart behövde justera tanden med sprickan, om jag ansåg att den störde mig, men det gjorde den inte. Därför beslutade jag mig för att inte göra något åt det, säger hon.

Så småningom fick hon en kompensation på cirka 2 000 kronor från den privata mottagningen för den misslyckade rotfyllningen som kan ha orsakat att tanden sprack. Detta var inget hon räknat med eller krävt.

Ann-Christin Mouantri anmälde den privata mottagningen till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo). Ärendet är ännu inte avklarat. Hon upplever tandvårdskostnaderna som omständliga och godtyckliga. Hon menar att de flesta inte besitter den kunskap som behövs för att avgöra om den föreslagna insatsen från tandläkaren är rimlig eller inte. – Jag känner att jag kan tala för mig själv, och bestrida den här sortens fel. Men samtidigt känner jag många människor som inte kan det. När jag berättade om det här för mina kollegor och vänner dök det upp liknande historier om helt olika prisbilder som kommit från privat och offentlig tandvård.

I höst ska Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket lansera en jämförelsesajt för tandvårdskostnader. Där ska patienter kunna jämföra mellan tandmottagningars priser på olika behandlingar. Tjänsten omfattar alla vårdgivare som är anslutna till det statliga tandvårdsstödet, vilket är i stort sett alla.

Ann-Christin Mouantri ställer sig positivt till möjligheten att kunna jämföra priser och anser att det är ett steg i rätt riktning.

– Eftersom det oftast rör sig om stora utgifter för människor så tycker jag att det är jättebra att fler får kunskaper om prisnivåerna, och kan skaffa sig en bild om vad som är rimligt att betala. I dag upplever jag att tandvården är diffus och att det är väldigt svårt att få en helhetsbild.

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se "

"I första hand ska du framföra ditt klagomål direkt till den person som du har blivit undersökt eller behandlad av. Det kan handla om att du inte känner dig nöjd med arbetet som utförts, att du fått ett felaktigt bemötande eller tycker att du har blivit skadad av behandlingen.

Om du inte kan komma överens eller om det handlar om felbehandling eller skador, kan du behöva lämna dina klagomål till någon av dessa:

Patientnämnden i ditt landsting eller region.

Privattandvårdsupplysningen.

Praktikertjänsts reklamationsnämnd.

Inspektionen för vård och omsorg (Ivo).

Landstingens Ömsesidiga försäkringsbolag, Löf.

Källa: 1177 Vårdguiden. "

Vägen till ett stressfritt liv är svår

Mammor och pappor som går ner till deltid från heltid under småbarnsåren upplever större oro för karriären. För mammor är den ökade oron kopplad till att arbetsfördelningen hemma blir mer traditionell. För pappor är oron kopplad till arbetsplatsens normer och krav.

Ansvarsfördelningen påverkar valet att arbeta heltid eller deltid

- Pappor som tar större ansvar för hemmet går ofta ner till deltid.
- Mammor som lever i en relation där partnern tar större ansvar för hemmet fortsätter i större utsträckning att arbeta heltid.

Heltid

53% av mammorna fortsätter arbeta heltid

Andel småbarnsföräldrar som reducerar arbetstiden, (procent).

76% av papporna fortsätter arbeta heltid

Högutbildade pappor som gått ner på deltid upplever mer livspusselstress än de som fortsatt jobba heltid. För pappor med lägre utbildning är det tvärtom.

Mammor som går från heltid till deltid känner mindre oro över livspusslet än de som fortsätter jobba heltid. Detta gäller inte för pappor.

Både mammor och pappor går oftare ner i deltid om de arbetar på en kvinnodominerad arbetsplats.

Deltid

Går från heltid till deltid 30%

Arbbar redan deltid

16% (Kontar mer övertid) 2 6%

Går från heltid till deltid

Grafik och illustration: Elin Lindvall Gillje, Anna Grönlund (2018) Beyond the Mummy Track? Part-time Rights, Gender, and Career-Family Dilemmas.

Enkätundersökningen delades till 90 00 småbarnsföräldrar. 20 00 svarade. Högutbildade var överrepresenterade. Fördelningen av åldrar under dygnet är DNs egen uppskattning.

" Ny forskning: Bara en jämställd partner kan minska kvinnors stress

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

“Skaffa dig en jämställd man” är ett gammalt, slitet råd till kvinnor, som både tidigare ordförande i Svensk Näringsliv och TCO uttryckt genom åren. Nu slår ett stort forskningsprojekt vid Umeå universitet fast samma sak. Kvinnor i jämställda förhållanden klarar sig bättre undan stress för både karriär och livspussel.

– Att gå ner på deltid under småbarnsåren minskar kvinnors stress för att klara livspusslet, men minskar inte oron för karriären, säger professor Anne Grönlund vid institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet, som står bakom forskningen tillsammans med Ida Öun, filosofie doktor på den sociologiska institutionen.

– En intressant detalj är också att kvinnor som utnyttjar ruttjänster inte känner mindre stress, troligtvis för att de arbetar mer, fortsätter hon. Att kvinnors stress ökar mer än mäns under småbarnsåren är ingen nyhet. Samtidigt är det svårt att hitta vägar att minska den. Hur kommer det sig att Sverige som ett av de mest jämställda länderna i världen – med föräldraförsäkring, förskola och rätt till deltid för småbarnsföräldrar – har så många kvinnor som känner sig pressade? Anne Grönlund och Ida Öun har i sitt stora, fleråriga, forskningsprojekt “Ett familjevänligt arbetsliv?” velat hitta förklaringar till det de kallar ”denna gåta” genom en enkät till tusentals småbarnsföräldrar, följd av ett 40-tal djupintervjuer med heterosexuella par. En central fråga i projektet, som fortfarande pågår, är hur den familjepolitik som utformades på 1970-talet fungerar i ett samhälle där både kvinnor och

män samtidigt ska få tid till barn och karriär. Har rätten till deltid istället blivit en kvinnofälla? Blir förskola en källa till stress om båda jobbar heltid och kan flexibla scheman lösa problemen? Anpassar kvinnor fortfarande sina karriärambitioner för att få ihop livspusslet? Resultaten från en av delstudierna visar att det är de kvinnor som har ett jämställdhetskontrakt med sina män som klarar sig undan stress för familjeliv och karriär. De får utrymme att prestera på jobbet och de har också tid för hem och barn.

Är enda sättet för kvinnor att minska stressen att skaffa sig en jämställd partner?

– Svaren visar att en jämnare arbetsbörda i hemmet dämpar kvinnors stress, men det är ju inte så enkelt som att kvinnor kan välja och plocka en jämställd man från en hylla. Det handlar om båda parter och om olika yttre omständigheter, säger Anne Grönlund och fortsätter:

– Många familjer strävar efter jämställdhet och vår forskning visar att det verkligen gör skillnad om man delar lika. I de parrelationer som anstränger sig för att leva jämställt får det betydelse för kvinnors karriärer.

Forskningen visar att trots att mammor och pappor är överens om att barnen inte ska vara länge på förskolan så är det kvinnorna som känner stress om barnen inte hämtas tidigt. Många kvinnor väljer att gå ner i deltid. Men då ökar istället deras oro för karriären.

Män känner inte lika hög stress som kvinnor, vare sig över livspusslet eller över att föräldraskapet ska gå ut över karriären. De går mer sällan ner i deltid. Däremot jobbar de inte övertid i lika hög grad under småbarnsåren som de gjorde förr.

Män är mindre stressade, men männen som arbetar på mansdominerade arbetsplatser känner ofta en högre press på sig att inte gå ner i tid än män på kvinnodominerade arbetsplatser. Ju mer pappan tar del av hemarbetet, desto oftare stannar kvinnan i heltidsarbete. Mer delaktiga fäder går också själva ner i deltid oftare än andra fäder.

Så trots att alla har rätt att gå ner till deltid, är både normerna på arbetsplatsen och hur mycket männen deltar i hushållet avgörande för att förändra könsrollerna.

Helena Sjödin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se "

" Löfven ryter till mot Swedbank

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Statsminister Stefan Löfven (S) vill se hårdare tag i arbetet mot penningtvätt och utesluter inte skärpt lagstiftning. – Om det här senaste nu stämmer, så att man kan belägga Swedbank med de här bristerna, så är det naturligtvis fullständigt oacceptabelt, säger han.

Veckans avslöjande i SVT:s Uppdrag granskning om misstänkt penningtvätt i mångmiljardklassen med hjälp av Swedbank-konton i Baltikum upprör statsministern.

Han påminner om att banksektorn redan gör enorma vinster på att sköta sitt huvuduppdrag, som han säger är att vara ett smörjmedel i det finansiella systemet och se till att betalningar och lån fungerar i ekonomin.

– Men om de då befinns hålla på med den här typen av verksamhet, tvätta pengar åt brottslingar, då underminerar ju det tilltron till hela systemet. Och tilliten i vårt samhälle är A och O. Om människor får veta att bankerna också sysslar med den här typen av verksamhet då undergrävs detta, säger Löfven.

Behövs det hårdare tag från myndigheternas sida för att bekämpa penningtvätt och terrorfinansiering?

– Ja, vi behöver detta. Är det så att det är två – och vad är det som inte säger att det är tre eller fyra – banker? Det vet vi inte. Så uppenbarligen behövs det göras en översyn av banksektorn i sin helhet, för vi kan inte tolerera detta som samhälle.

TT "

Jämställdhet är lösningen

Kvinnors stress ökar mer än mäns under småbarnsåren. Men det är svårt att hitta vägar att minska den. Ny forskning visar att en jämställd partner betyder att stressen sjunker, men förhållandet är komplext. Det räcker inte enbart att en part arbetar deltid, det krävs att man pratar om hur man kan dela ansvaret för olika sysslor. Här är ett förslag till ett jämställdhetskontrakt från professor Anne Grönlund vid Umeå universitet.

Klipp ut och använd som diskussionsunderlag

Jämställdhetskontraktet

Hur delar vi på föräldraledigheten?

Partner 1

Partner 2

Är det viktigt för oss att inte jobba heltid under småbarnsåren?
Hur delar vi i så fall upp deltiden?

Partner 1

Partner 2

Hur delar vi upp lämning och hämtning på förskolan?

Partner 1

Partner 2

Hur delar vi på vård av sjukt barn?

Partner 1

Partner 2

Vem planerar inför semestrar, födelsedagar och högtider?

Partner 1

Partner 2

Hur delar vi upp hushållsarbete och omvårdnaden av barnen?
Vem gör vad?

Tvättar kläder, handlar mat, lagar mat, städar, skjutsar barn till fritidsaktiviteter, lägger barn för natten, tar ansvar för att planera och få ihop familjens aktiviteter (föräldramöten, läxor, mm), utför reparationer och underhåll av bostad, fordon med mera.

Partner 1

Partner 2

Partner 1

Datum:

Namnunderskrift:

Partner 2

Datum:

Namnunderskrift:

" Familjen som delar rättvist på allt

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Tycker du och din partner att det är viktigt att leva jämställt? Då kan det vara dags att skriva på ett jämställdhetsavtal. Christel Enstedt och hennes make Emil Brink har ingått ett muntligt avtal som går ut på att fördela allt i livet rättvist.

– När vi sa att vi skulle dela på föräldraledigheten tänkte jag att det är väl självklart, vad skulle vi annars göra?

Medan Emil Brink ställer frågan i familjens kök håller han parets andra barn i famnen. Fyra år efter den äldsta sonen var det dags för en till medlem i familjen, som just nu sover i pappas armar. Bredvid dem sitter Christel Enstedt som fortsätter på sin sambos resonemang.

– När bekanta hörde att vi delade lika fick jag flera gånger frågan om jag inte vill vara hemma med mitt barn, men då svarade jag att det vill väl pappan också vara, säger hon.

I familjen har det alltid fallit sig naturligt att paret skulle dela lika på föräldradagarna.

Likaså arbetade båda två 75 procent deltid när första sonen började i förskolan. Men de delar också på ansvaret för diskning, nattning av barnen och planerandet inför semestern. Exempelvis har de kommit överrens om att Christel Enstedt nattar barnen medan Emil Brink tar de tidiga morgonarna. Genom en muntlig överrenskommelse har paret lyckats fördela sysslorna jämnt mellan sig.

Men det finns par som också ingår ett skriftligt jämställdhetsavtal. Fenomenet har bland annat omtalats i amerikansk medier. Författaren Mendy Len Catron och hennes partner är ett av de par som har skrivit på ett jämställdhetsavtal. Ett fyra sidor långt dokument, som sträcker sig tolv månader framåt, går grundligt igenom vad de kan förvänta sig

av varandra. Avtalet lyfter allt ifrån sex, hushållssysslor till ekonomiska utgifter.

”Det påminner oss att kärlek inte är något som kommer till oss – kärlek är något vi skapar tillsammans”, skriver hon i The New York Times.

Trots att familjen har klarat sig bra med en muntlig överrenskommelse skriver de ned planer och förväntningar de har på varandra i ett dokument. Två gånger i veckan har de veckomöten.

– Det blir tydligare vem som har gjort vad när det är nedskrivet, för den delen är det enklare att komma ihåg vem som ska städa toaletten - eller köpa kläder till barnen när det står på papper, säger Christel Enstedt.

Något som har hjälpt dem att leva upp till dokumentets innehåll är att sätta förfallodatum på anteckningarna. Om familjen måste köpa en present till en födelsedag innebär det att födelsedagen är förfalldatumet. Emil Brink tror att det kan vara särskilt aktuellt med ett fysiskt jämställdhetsavtal när en familj får sitt första barn. Helt plötsligt måste man fundera på vem som nattar, matar eller följer med barnet till lekplatsen.

– Men samtidigt kan man inte ha hur många avtal som helst, egentligen ska en partner ställa upp utan att ett avtal tvingar personen, risken är att avtalet känns konstigt eller alldeles för formellt, säger han.

I ett jämställdhetsavtal som DN har plockat fram (se nästa sida) kan par gå igenom frågor i stil med hur de delar på hämtning och lämning på förskolan. Likaså hur familjen gör om barnet är sjuk och behöver stanna hemma. Familjen har för det mesta lyckats dela på vabbandet rättvist. Men samtidigt poängterar de att beroende på vilken arbetssituation människor har kan det vara svårt att leva jämställt. Dessutom kan jämställdheten i en familj påverkas av vem som tjänar mest.

– Som tur är har vi inte behövt styra upp föräldradagarna efter att Emil tjänar mer än mig, men det finns familjer som inte har det privilegiet, säger Christel Enstedt.

I dagsläget har familjen inga planer på att ingå ett skriftligt jämställdhetsavtal. Orsaken är att de anser att de redan har uppnått målet med kontraktet. Men Christel Enstedt skulle inte ha något emot att testa om behovet dök upp i framtiden.

– Jag skulle inte ha några problem att ingå i ett avtal i så fall, säger hon.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. 5 tips för att leva jämställt

1. Tala med varandra.

Det är viktigt att båda parterna är överrens om att dela på allt från föräldradagar till städningen.

2. Skriv på ett jämställdhetsavtal.

Eller läs åtminstone igenom kontraktet. Ifall du inte vill ingå i ett avtal kan det åtminstone bidra till inspiration.

3. Anteckna.

Genom att skriva ned hur många gånger du gått ut med soporna är det enklare att upptäcka mönster. Dessutom har du bevis om du misstänker att du drar det större lasset.

4. Bestäm förfallodatum.

Sätt ett datum – då blir det enklare att tvinga dig själv att göra uppgiften. Annars är risken att det blir en persons ansvar att komma ihåg uppgiften i huvudet.

5. Funkar det inte att dela på mitten?

I så fall går det att kompromissa. I stället för att en och samma person alltid stannar hemma när barnet är sjukt kan familjen köra på halva dagar.

Källa: Christel Enstedt och Emil Brink. "

" Metoo-satsning: Lärare ska utbildas i att förebygga sexuella trakasserier

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Under våren ska organisationer som Rädda Barnen och RFSU rikta insatser för att förebygga sexuella trakasserier i svenska skolor. Det är framför allt lärare som ska utbildas. För arbetet har organisationerna fått 20 miljoner kronor, delar av statens metoo-satsningar som klubbades i vårbudgeten.

Pengarna ska bland annat gå till att utbilda skolpersonal för en mer inkluderande sex- och samlevnadsundervisning och i arbetet mot kränkande behandling. Bidraget är en i raden av regeringssatsningar som hade avstamp i metoo-rörelsen hösten 2017. Bland de sammanlagt 47 organisationer som beviljats pengar finns också RFSL samt tjej- och kvinnojourer runtom i landet.

Enligt Johanna Freed som är chef för den enhet på Skolverket som delar ut bidraget, är en förutsättning att organisationerna har gedigen erfarenhet av kompetensutveckling inom jämställdhet, jämlikhet och sexualitetsfrågor.

– Man tänker att organisationerna ska kunna stötta skolan med den erfarenheten och sakkunskapen som de har på det här området. De kan bidra till att modernisera och stimulera utbildningen kring sexuella trakasserier, säger Johanna Freed.

I ansökningarna till bidraget, beskriver organisationerna sina planer. Appar, kampanjer på sociala medier, kortfilmer, en poddserie av elever, och gestaltande teaterövningar, är exempel på de projekt man vill starta upp.

Både workshops och föreläsningar ska utbilda lärare och personal inom skolledning och elevhälsan i ämnen som: diskriminering, sexuellt våld, näthat, lagar och regler, prostitution, jämställdhet, maktstrukturer, hatbrott, kränkningar, hedersvåld, machokultur och pornografins skadeverkningar.

– Den våldsamma bild som porren skildrar blir barn och ungas sexualundervisning. Att sexuella trakasserier, våld och våldtäkter ökar är därför inget som förvånar oss, skriver Camilla Skyttman och Julia Hellmark från ungdomsjouren Kraftbyrå i Huddinge, i ett mejl till DN. De pekar på brister som de tycker finns i sex- och samlevnadsundervisningen i dag.

Metoo berör frågor som är väldigt känsliga vilket enligt Åsa Fahlén, som är ordförande för Lärarnas riksförbund, gör att vissa lärare kan vara rädda att bemöta det.

– Det finns en vilja från lärare att göra något åt det här. Men vi vet också att man känner att man har olika förutsättningar att göra det. Att man kan behöva hjälp och stöd, tillägger Fahlén.

Lärarnas riksförbund har beviljats bidrag för två insatser, den största riktar sig till att hantera sexuella trakasserier bland lärare på arbetsplatsen.

– Vi känner som fackförbund att vi dels behöver utbilda våra ombud i de här frågorna för att de ska kunna uppmärksamma och agera, men också att vi kan stötta våra medlemmar direkt, säger Åsa Fahlén.

Som Sveriges största arbetsplats är skolan långt ifrån förskonad från sexuella trakasserier. Det fick Åsa Fahlén erfara när hon hösten 2017 var en av de personer som svarade i den jourlinje Lärarnas riksförbund upprättade under läraruppropet #ickegodkänt.

– Hur sjutton ska lärare som beter sig på det här sättet kunna klara av det uppdrag som de har fått av svenska folket, frågar hon sig. För att komma åt missförhållanden och sexuella trakasserier hos elever måste lärarna först vända sig till sig själva, enligt Åsa Fahlén.

– Jag kan utan att veta om det agera på ett sätt som spår på de stereotypa könsnormer som finns. Därför behöver man hjälp med att uppmärksamma detta.

Lärarnas riksförbund ska med hjälp av bidraget utveckla en föreläsning för lärare inom högstadie- och gymnasieskolan. Den ska ge handfasta tips och goda undervisningsexempel för att arbeta förebyggande i klassrummet utifrån: normkritik, jämställdhet, utsatthet och gränsdragning.

Annie Sääf "

" Fakta. De fem största bidragstagarna

Mottagna bidrag och några exempel på de föreslagna aktiviteterna:
RFSU: 2 997 055 kronor

Framtagande av app/digital plattform med material för lärare och elever om olika aspekter av sex- och samlevnad.

Rädda Barnen: 1 553 662 kronor

Uppdatera skrifterna: Stopp min kropp! och "Nätsmart" som Rädda Barnen tagit fram.

Förening Våga tala: 1 302 064 kronor

Dalarna: Onlineutbildning – kompetensutveckling för lärare. Utbildningsmaterial och handledning för undervisning av elever.

FATTA/Fredrika Bremer förbundet: 1 229 994 kronor

Digital kampanj och ett metodmaterial som sprids på sociala medier
RFSL: 1 172 338 kronor

Utifrån hbtq-certifieringens struktur motverka sexuella trakasserier.

2. Processleda 500 lärare i den nya modellen av certifieringen.

3. Att erbjuda utvalda skolor coachning i implementeringen av den handlingsplan som tas fram under certifieringen.

De fem största bidragstagarna tilldelas cirka 40 procent av det totala beloppet (8.255.113 kronor). Källa: Skolverket "

" Anders Forsström: Måste vi fixa resten av jämställdheten utan lagar?"

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Kommunen var min första arbetsgivare. Det var också där som jag först mötte obalansen och det ojämställda arbetslivet på allvar.

Första jobbet var på bogserbåt. Handels- och oljefartygen kom dygnet runt 365 dagar om året. Kvällstid hade vi ob-tillägg. På helger hade vi dubbel lön och kvalificerade helgdagar hade vi tredubbel lön. Allt gick att ta ut i ledighet. Så lyder avtalet, sa kapten över kaffet och en kanellängd. Styrman, däcksmän och mekaniker runt fikabordet höll med. Det var inget snack om saken. Det var som en naturlag – vi sitter alla i samma båt – obekvämt arbete skulle kosta arbetsgivaren och löna sig för männen ombord.

Nästa jobb var i vården. Kommunens ålderdomshem låg en mil från hamnen. På landbacken, precis som på sjön, krävdes det arbete alla dagar. På schemat stod det jobb på midsommardagen. Jag frågade vad jag skulle få för att vara på jobbet klockan sju en lördagsmorgon. Tjugofem kronor, svarade chefen. Det tog ett tag innan polletten ramlade ner. Tjugofem kronor var hela extraersättningen för att jobba tio timmar. Två och femtio extra per timme var förstås värt mer än i dag, men inget mot det jag fick för att lägga tross på bogserkroken vilken lördag som helst. Jag funderade på hur olika det kunde vara för män och kvinnor att jobba.

Bilden av fikarummet var inte olik hamnen. Ännu en kanellängd på bordet och utplacerade kaffekoppar. I stället för hamnfolk fanns där sjuksköterska, undersköterskor och vårdbiträden. Flera skulle jobba under midsommarhelgen och få samma futtiga tjugofem kronor. Vad

tyckte de om det? De tittade på mig och svarade: ”Men vadå, det är ju schemalagt.” Det var som en naturlag från en annan värld – kvinnornas obekväma helgarbete skulle vara billigt och obetalt. Orättvisan var inkarnerad i oss själva. Det kändes som en ond midsommarnattsdröm. Jag drog rullstolar runt midsommarstången, längtade bort till havet där mödan hade ett värde.

Det här var decennier sedan. Säkert har mycket hänt. I alla fall har sjuksköterskor fått bättre betalt. Men än i dag tjänar män generellt två miljoner kronor mer än kvinnor under sitt liv. Det mest konstiga med orättvisan är att alla inte ser det och att vi inte fått bort det än.

En titt i backspegeln visar att ett jämställt utbildningsväsende och arbetsliv handlar om förändringsnit via lagstiftning – åtminstone fram till 2009, här några nedslag:

Kvinnor får ...

... börja arbeta inom hantverk och handel om de är ogifta, 1846.

... rätt att undervisa i de mindre folkskolorna, 1853.

... bli myndiga om de är ogifta och har fyllt 25 år, 1858.

... formella rättigheter i det privata näringslivet, 1864.

... ta studentexamen, 1870.

... tillträde till universitet, 1873.

... sin första fackförening: Hemsömmerskor i Lund, 1886.

... rätt att inneha statliga tjänster, 1926.

... lika stor folkpension som män, 1935.

... rätt att ha kvar jobbet även om de gifter sig eller föder barn, 1939.

... rätt att bli präst, 1958.

Lagen om lika lön för lika arbete för kvinnor och män, 1960.

Lagen om särbeskattning, 1971.

Lag mot könsdiskriminering i arbetslivet. Jämo införs, 1980.

Alla yrken öppnas för kvinnor – även inom försvaret, 1989.

Jämställdhetslagen, 1991

Lag om positiv särbehandling vad gäller tillsättandet av professorer.

Lönekartläggning på alla arbetsplatser, 1995. (Årliga lönekartläggningar från 2017.)

Ny diskrimineringslag, 2008.

DO, Diskrimineringsombudsmannen, ersätter Jämo, 2009.

Flera av förändringarna för att få till en jämställd arbetsmarknad och utbildningsväsende har tillkommit under hundratals år. Ofta har förändringarna kommit till med lagen som hjälp, men sedan tio år tillbaka har riksdagens lagstiftning på området avstannat. Frågan är om det är klart nu? Är det upp till individen och diskussionen vid fikaborden att fixa resten?

Anders Forsström

anders.forsstrom@dn.se "

”Jag har lagt ut mitt foto – men inga tjejer tänder på en 91-åring”

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

”Författaren Jan Myrdal har skrivit en bok om sitt liv igen. Han berättar öppet om kvinnor, könssjukdomar och ensamheten. Efter många böcker och en rad svårsmälta politiska ställningstaganden ser han krasst på sitt eftermäle. ”Ingen är så död som en död svensk författare”, säger han till DN:s Johar Bendjelloul.

Varje morgon ställer sig Jan Myrdal framför spegeln. Han rakar sig omsorgsfullt, tittar till den berömda mustaschen, knyter slipsen och går till sitt arbete. Alltså skrivbordet som är placerat några meter från sovrummet i tegelhuset i Varberg, där Jan Myrdal lever tillsammans med sina 50 000 böcker och katten Sushi.

– Arbetet kräver ceremonier, säger Myrdal.

I 75 år har Jan Myrdal publicerat sig offentligt i Sverige, varit skriftställare, som han själv kallar sitt yrke. Tidvis har han varit en av rikets mest lästa och omtalade skribenter. Tidvis har han varit utstött och oönskad i offentligheten. Just nu är han kanske mer oönskad än någonsin tidigare.

I mars 2018 skiljde han sig från sin fjärde hustru, 34 år yngre Andrea Gaytán. Det har glesnat omkring honom. Är man nittioett på det nittioandra är det ofrånkomligt. I Myrdals fall handlar det också om den ”lite ovanliga släktfrånvaro” som ”sprids runt mig som en växande ring av tomhet”, som han formulerar det i nya boken ”Ett andra anstånd”.

Den enda släkting han i dag träffar är dottern Eva. För första gången i livet bor han nu ensam, utan en kvinna vid sin sida.

– Jag har gått ut på sådana där kontaktsidor efter skilsmässan. Jag gjorde det under eget namn, inte anonymt, säger Myrdal.

– Jag har lagt ut mitt foto, skrivit vad jag gjort och hur jag arbetar. Hur har det gått?

– Det går ju inte, skrockar Jan Myrdal. Det finns ju inga tjejer som tänder på en 91-åring. Jag talar här om realiteter, detta är ju inget konstigt.

Myrdal bär slips, pullover och en fältmässig jacka, som får honom att påminna om en krigskorrespondent. I bröstfickan skymtar två pennor. Vi möter honom i det så kallade Jan Myrdal-biblioteket i Varberg, där skriftställaren också bor. Här finns hans och mångåriga livskamraten Gun Kessles böcker, den största privata boksamlingen i Sverige.

Jan Myrdal-biblioteket drivs av Jan Myrdal-sällskapet (som Myrdal är osams med). Verksamheten finansieras av den excentriske socialistiske hotelldirektören Lasse Diding (som Myrdal också är osams med emellanåt).

– Jag vill inte läsa det du skriver i förväg. Om du skriver en hatisk artikel så rör det mig inte i ryggen. Jag lägger mig inte i. Det är en - PRINCIP, säger Myrdal och höjer rösten, som om han talade till en folkmassa i megafon.

Han tar oss på en rundvandring genom bibliotekets fyra våningar. Vi stannar till i hans arbetsrum. Här finns det som Myrdal själv har skrivit, sedan debuten 1944. Stora verk om Kina, Indien, Afghanistan och Mexiko. Många samarbeten med Gun Kessle, fotografen och konstnären, som Myrdal levde med i mer än ett halvt sekel.

Självbiografiska böcker, texter om vin, moral, religion. Myrdals skrifter fyller en hel vägg, kanske femton hyllmeter.

Vad av detta kommer att läsas när du är borta?

– I Sverige förmodligen ingenting. Hade jag varit tysk, fransman eller amerikan hade det varit en annan sak. Men jag är ju en svensk författare, vi har inte den traditionen. Ingen är så död som en död svensk författare, säger Jan Myrdal.

Sedan följer ett långt historiskt resonemang om Sveriges intellektuella brister, som tar avstamp i medeltidens järnmalmshantering (där grundlades nämligen det tankemässigt fattiga ingenjörssverige, menar Myrdal).

Jan Myrdal gör ofta just så: besvarar enkla frågor med lärdomshistoriska essäer, som vecklar ut sig genom århundradena. Utläggningarna behöver inte nödvändigtvis vara kopplade till den fråga jag ställt. Myrdal är inte lätt att intervjua.

På ett plan är det också meningslöst att intervjua den snart 92-årige skriftställaren. Han har ju själv redan skrivit om snart sagt allt i sitt liv. När jag försöker beskriva honom i denna artikel, märker jag att

Myrdals texter redan artikulerat det jag försöker få fram. Myrdals egna formuleringar är alltid bättre.

I bokhyllan står "Barndomstrilogin" ("Barndom" 1982, "En annan värld" 1984, och "Tolv på det trettonde" 1989) prydligt uppradad. På sin tid oerhört omtalade böcker. Som barndomsskildrare är Jan Myrdal svårslagen. Här beskriver han barnets fantasivärldar och de berömda föräldrarna: Gunnar och Alva Myrdal. Det socialdemokratiska maktparet som ville omforma Sverige med sin sociala ingenjörskonst och gärna visade upp sin familj offentligt som ett modernt föredöme. Här begår Jan ett minutiöst moders- och fadersmord.

Pappa Gunnar är en mobbare, som kallar sin son för tjockis när vänner är på besök. "Skvalpar det inte i skinkorna när du går?" Mamma Alva, barnpsykologen, är en kvittrande hycklare som studerar sin sons lekar med anteckningsblocket i högsta hugg. "Jag hörde pennan skrapa mot pappret bakom mig", skriver Jan Myrdal i "Barndom".

Boken väckte våldsamma reaktioner på 80-talet. Inte kunde folkhemsikonerna och Nobelpristagarna Gunnar och Alva vara så förfärliga? Jan slog fast att texten inte utgav sig för att vara objektiv. Det var ingen självbiografi och ingen memoar, ty i sådana läggs omöjliga sanningskrav.

Det han skrivit kallade han för *jagbok*. "Den barndom jag skildrar är min", skrev Myrdal. "Den är tal i egen sak."

Myrdals skildringar av det egna livet skulle kunna kallas för trendkänsliga, om de inte skrivits för flera decennier sedan. Som självbiografisk berättare är han en föregångare.

De flesta som Jan Myrdal har känt är redan döda. När livsslutet närmar sig vill han skriva om sitt liv utan "kulturellt påbudet anständighet eller omsorg om egen värdighet". I nya boken "Ett andra anstånd" (utkommer i april) finns svartsjuka, svek, otroheter, impotens. Rimliga och orimliga sexuella begär. Det är mycket kön, till och med för att vara Myrdal, som aldrig blygts inför knullerier i sina texter. Han

berättar om ett nästan fysiskt motstånd vid tangentbordet, när det mest genanta skulle nedtecknas.

Som episoden 1956, när skriftställaren står lutad över en toalett för att pissa när det plötsligt känns som om han ”dragit ut taggtråd genom kuken”.

– När jag skulle skriva om det där med gonorrén – då jävlar tog det emot!

Det förstår jag. Det är fruktansvärt pinsamt också att läsa om det. Varför är det viktigt att berätta detta?

– Det fick en avgörande betydelse för mitt liv, säger Myrdal.

Han lämnade nämligen sin andra hustru Maj, efter att ha smittats med gonorré av Gun Kessle, som Myrdal sedan levde och arbetade med i mer än femtio år.

Allt ska fram, ”bortom skamgränsen”.

– Det hade kunnat bli ett annat liv med Maj i stället. Men gonorrén hjälpte Gun och mig att svetsas ihop. Det låter inte klokt! Livet ÄR - komplicerat, utropar Myrdal.

Idén om privatlivet – att somligt är offentligt och somligt tillhör privatlivets sfär. Vad tycker du om den tanken?

– Allt detta med integritet tycks mig fånigt. Människor sitter fast i olika saker, det gäller att hjälpa dem ur det. Då måste man blottlägga de riktiga bevekelsegrunderna. Ta ”Barndom” och ”Maj: en kärlek”. Det låter fånigt, men de böckerna var nyttiga för folk. De frigjorde. Fråga Lena Andersson, säger Jan Myrdal.

Författaren Lena Andersson talar ofta uppskattande om Jan Myrdals författarskap. I hennes hyllade bok ”Egenmäktigt förfarande” ger romangestalten Ester Nilsson bort Myrdals ”Maj: en kärlek” till kärlekspartnern Hugo Rask. Ester skulle kanske inte rekommendera Jan Myrdal som tänkare. ”Men han har en ursinnig effektivitet i språket, en klarsynthet inför människohjärtats frågor utan att bli kladdig eller lös.”

– ”Maj: en kärlek” var viktig för mig. Att man kunde skriva så om kärlek, utan onödigt bjäfs, utan parfym, säger Lena Andersson när jag - ringer upp henne.

– Sen har Myrdal en så underbar språklig förmåga. Som hans sätt att hitta på nya begrepp. Ta ordet *författaré*, det är ju strålande, säger Lena Andersson och drar ut på sista vokalen i en lång utandning.

En författaré är en officiös typ, med ett ”insmickrande ädelt uppdrag” skriver Myrdal i ”Ett andra anstånd”.

– Där definierar han sig själv genom att skapa ett ord för vad han inte är. Jan Myrdal är inte en ”författaré”, säger Lena Andersson.

Nuförtiden är Myrdal kanske mest känd för sina politiska ställningstaganden. Där upphör det lekfulla. Hans politiska tänkande präglas av ointaglig marxistisk maktanalys – de härskande klasserna styr våra tankar, eftersom den som har den materiella makten också har makten över anden. Därför gäller det att vara *refraktär* – ett myrdalskt nyord som innebär att medvetet välja att vara en bråkstake. Utifrån dessa utgångspunkter har Myrdal gjort sig omöjlig i samhällsdebatten. Den forne vänsterikonen är nu övergiven av de flesta i den svenska offentligheten. Uppdragen har sinat. Han omges av tystnad.

Droppen kom förmodligen då Myrdal valde att publicera sig bland islamhatare och vaccinnmotståndare i högerextrema Nya Tider för några år sedan. Men mest svårsmält är nog hans invecklade förklaringar till Pol Pots skräckvälde i Kambodja och massakern på Himmelska - Fridens Torg. Hans hårdhudade teoretiska resonemang har bemötts med bombmattor av fördömanden från alla håll.

– Kritik betyder så jävla lite. Hade jag varit känslig för kritik hade jag lagt av för flera generationer sedan, säger Myrdal som nu slagit sig ned vid sitt köksbord, där frukosten fortfarande står framdukad.

Jan Myrdal pudlar inte. Om hans krishanteringsteknik ska liknas vid ett hundbeteende påminner han mer om en gårdvar. Skäll tillbaka, vik inte en tum från det som ska skyddas.

Står dina politiska ställningstaganden i vägen för dig som författare? Hur stor är risken att människor tänker ”Han ursäktar Pol Pot, han skriver för Nya Tider, aldrig att jag läser Jan Myrdal?”

– Ja så är det ju. Om jag enbart skrivit böcker som ”Barndom”, då hade jag antagligen haft mindre emot mig. Men det hade inte varit jag, Jag är den jag är, säger Jan Myrdal.

Rundvandringen i Jan Myrdal-biblioteket fortsätter. Han skrider upp och ner för de fyra våningsplanen, som är fyllda av affischer och bilder från författarens arbetsliv. På ett svartvitt foto står Myrdal och Mao Zedong vända mot varandra. Både skriftställaren och diktatorn ler. Att vandra runt här tillsammans med Jan Myrdal är en märklig metaupplevelse. Som om ordförande Mao skulle dyka upp för att föreläsa om sin egen balsamerade kropp i mausoleet i Beijing. Jan Myrdal har faktiskt redan blottat sin egen döda kropp i offentligheten. 1988 genomgick han en kranskärloperation, som dokumenterades i en tv-film av journalisten och vännen Annika Hagström.

Filmen finns på nätet. Jag ser hur hans bröstben klyvs med en tryckluftsdriven såg. Jan Myrdals hjärta är inte rött, utan gult, inbäddat i blanka fetthinnor, det påminner om ett flått djur som kränger från sida till sida i bröstkorgen. Sedan upphör krängandet och en hjärt-lungmaskin kopplas in för att hålla Myrdals hjärna vid liv när hjärtat slutar slå. Jan Myrdal är nu död, i medicinsk mening.

Om den egna döden har Myrdal skrivit många gånger.

Vid bibliotekets ingång hänger en inramad Aftonbladet-löpsedel som förkunnar (EXTRA!) ”JAN MYRDAL och hustrun: Vi sparar till SJÄLVMORD på dödsklinik i Schweiz.”

Myrdal har ofta omnämnt självmordet som en rationell lösning, om förmågorna skulle försvinna. Demensen är den stora skrällen.

– Det är ett problem, att förstå när man har passerat gränsen. När man gjort det är man fördömd. Jag känner till Alvas lidande, hon hamnade i afasi, var instängd i sin egen skalle, ett helvete således. säger Jan Myrdal.

Hur gör du för att veta att du inte blivit dement?

– Vänner hävdar att det jag skriver är resonabelt ännu. Men det är jävligt svårt.

När döendet väl inträffat råder inga tvivel om hur Myrdal vill ha det. Skriftställaren halar fram ett inplastat kort, med texten ”Jag har donerat min kropp till Anatomiska institutionen, Karolinska institutet /.../ I händelse av mitt dödsfall, ombedes Ni vänligen kontakta institutionen snarast möjligt.”

– Min läkare berättade att det är ont om helkroppsdonatorer, som läkarstudenter kan öva på. Det är viktigt att studenterna får skära i riktiga senor, säger Myrdal.

”Bortskuren” är också det ord Myrdal använder för att beskriva relationen till familjen i dag.

Du har en son som du inte har kontakt med, du har syskon som du inte har kontakt med – finns det inte ett stråk av sorg i det?

– Den där släktkärleken – jag har aldrig trott på den! Familjen har aldrig varit vidare intressant för mig. Bortsett från att den varit litterärt användbar, säger Myrdal.

Hur är det att leva ensam?

– Det är rätt vidrigt. Jag har ju levt tillsammans med kvinnor hela livet, sedan jag var 17 år i princip. Jag har min gamla katta Sushi, en mycket rar och fin katta. Hon ligger bredvid mig när jag skriver, ibland kommer hon in när jag sover. Men att ha henne som enda känslomässiga kontakt, det är ju lite trist.

Du skriver upprepade gånger i "Ett andra anstånd" att ensam inte är stark. Men nu sitter du här ensam?

– Vad fan ska man göra? Jag kan inte trolla fram en tjej plötsligt, skrockar Myrdal.

Vill du vara omtyckt?

– Jag vet inte. Det är klart att det är angenämt att vara omtyckt. Men vet inte om det är något att sträva efter. Antagligen kan jag inte. Rätt som det är kommer man ju i konflikt med förhärskande föreställningar. Alla vill väl bli älskade?

– Gud vet om de vill det?

Ursäkta, jag måste nog citera din ungdoms psykoanalytiker Nic Waal här. Du har skrivit om henne. När du var 19 år sa hon till dig: "Det här går inte, du bara intellektualiserar allting."

– Du har alldeles rätt! Intellektualiseringen har varit min styrka och också min svaghet, säger Jan Myrdal.

Han skrattar jovialiskt. Intervjun är över.

Januaridagen är höstlik utanför det röda tegelhuset. Jan Myrdal går fram till grinden, som en smed försett med texten "JAN MYRDAL – FAGERVIK" i järnversaler.

Myrdal ställer sig framför DN-fotografen Nicklas Thegerströms kamera. "Jag tänker på rytтарstatyer", utropar skriftställaren. Tre flickor i nioårsåldern går förbi, de stannar och betraktar honom nyfiket. "Är det du som är Jan? Är det du som har så många böcker?"

Myrdal nickar artigt. Flickorna vinkar och går vidare: "Lycka till!"

– Jag är inte illa sedd i bygden i alla fall, säger Jan Myrdal.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se "

"Född: 19 juli 1927 i Bromma.

Yrke: Författare och debattör. Kallar sig "skriftställare" och "partilös kommunist".

Familj: Fadern Gunnar Myrdal (1898–1987), modern Alva Myrdal (1902–1986). Syskonen Kaj Fölster och Sissela Bok. Barnen Janken och Eva Myrdal. Gift fyra gånger.

Aktuell: Med boken "Ett andra anstånd" (Norstedt) som kommer ut i april.

Debuterade som skribent 1944 på Värmlands Folkblad. Grundade vänstertidskriften Folket i Bild/Kulturfront.

Verk: Har skrivit ett hundratal böcker, många i samarbete med Gun Kessle. Till exempel: "Rapport från en kinesisk by" (1962), "Confessions of a disloyal European" (1968) "Indien väntar" (1980) "Barndomstrilogin" (80-tal) och "Maj: en kärlek" (1988).

Kontroverser i urval: Offentlig konflikt med föräldrarna efter "Barndom". Kritiserad för ställningstaganden om Pol Pot-regimen, massakern på Himmelska Fridens Torg, fatwan mot Salman Rushdie och samkönade äktenskap. Konflikt med Jan Myrdal-sällskapet om Leninpriset, som fram till nyligen delades ut av Myrdal. "

" Sportlovet – en av livets viktiga pauser

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

**När sportlovet infördes för 70 år sedan var tanken att det skulle -
främja människors hälsa. Fortfarande tänker vi att vi måste fylla -
pauser med aktivitet, skriver Patrik Hadenius och sätter sig på
tåget mot skidbackarna i Alperna.**

Detta är vårt sista sportlov. Bergen är höga, det är gott om snö och vi är
förväntansfulla. Vi vuxna är också lite vemodiga och nostalgiska. -
Ungdomarna är nog ganska trötta på att åka tåg.

Vi är två familjer som valt järnvägen, med nattåg genom Tyskland, till Österrikiska Zillertal. För en järnvägsentusiast är det extra roligt att tågresor åter är på modet.

Ungdomarna går sista året på gymnasiet. Nästa år har vi inga skolbarn och därmed inget sportlov. En efterlängtnad paus i februari försvinner. Vad ska vi göra sedan?

Sportlovet, som vi känner det, har funnits i omkring 70 år. Vår familj har firat det i tjugofem år. Vad är det egentligen vi har gjort? Och vad är det vi ska sakna?

Jag minns de första åren med den unga familjen. Barnen var riktigt små och någon av oss var föräldraledig. Då slog vi upp kommunens annons i lokaltidningen. Sedan provade vi allt som erbjöds. Säkert hade vi aldrig upptäckt naturrodel eller provat nycirkus om det inte hade varit för lokala entusiaster och sportlovet.

På den tiden gick halva dagen åt till att gräva fram lämpliga kläder, koka varm choklad, bre smörgåsar och sedan hitta fram till en undangömd lokal. Men det var som det skulle. Att göra något var målet. Helst skulle vi röra oss, men all form av aktivitet godkändes. Vi var till exempel även på en målarkurs.

Det hör till att något ska hända på lovet. Det gäller numera all ledighet – vi får inte slöa för mycket – men i synnerhet sportlovet. Det ser man ju på förledet: sport.

Redan på 1940-talet började man använda ordet sportlov i betydelsen ledigt från skolan en vecka på våren. Ordet är äldre än så, men betydde från början bara idrottsdag. Under krigsåren på 40-talet förekom också ett annat vinterlov: kokslov. I Dagens Nyheter kan man den 24 februari 1940 läsa att regeringen beslutat att skolorna ska vara stängda i tre veckor, från den 4 mars till påskledighetens början.

Skolorna stängdes för att man hade svårt att hålla dem varma. Under kriget var det brist på koks, och ledigheten fick därför benämningen kokslov.

Vad skulle eleverna göra när det blev ledigt flera veckor i sträck? Morgontidningen visste på råd. Redan den 2 mars kunde man läsa: ”Utnyttja ’kokslovet’! Gratis DN-instruktion i snabbsim”. Tillsammans med Simfrämjandet tipsade man om gratis ”sysselsättning under -ferierna”. Flera badhus höll öppet och instruktörer var anlitade. Snart rapporterades också om andra aktiviteter, till exempel hur 160 flickor och pojkar fått lära om ”mjölkning och annat” på västmanländska gårdar. Rubriken var den lockande ”En ko fick tvillingar på kokslov”. Några år senare föll dock kokslovet i glömska och sportlovet tog över som benämning på vinterledigheten. Redan 1944 annonserade varuhuset NK i DN om praktiska kläder som pojkar kunde ha om de skulle följa med på de fjällresor som ordnades för skolungdom. Rubriken var ”Sportlov 20–26 februari”.

Det nya lovet passade väl in i de rådande idealen, där idrott, allra helst utomhus, skulle främja kraft och hälsa. Skolresornas tankegods skiljde sig inte mycket från de vuxnas semesterideal. Friluftslivet sågs som en del av det svenska nationsbyggandet och den svenska samhörighetskänslan. Om svensken lärde känna sitt lands natur skulle kärleken till hemlandet stärkas. Naturen var också en hälsosam kontrast till den smutsiga och ohälsosamma staden och industrin. Det var i fjällvärldens obygd vi bäst kunde återhämta oss och ladda batterierna för att sedan kunna producera på topp.

I den andan hade föreningar som Skidfrämjandet (senare Friluftsförbundet) och Svenska Turistföreningen bildats i slutet på 1800-talet. Bäst formuleras kanske tankarna med dessa nya folkrörelser av semesterföreningen för järnvägsanställda. Den skulle hjälpa arbetare att koppla av och ”sköta hälsan”. Men, helt i linje med tidens ideal, inte alltför lättjefullt. Här skulle man också, som det står i protokollet från föreningens bildande, ”utbilda järnvägsmännen i intellektuellt hänseende, varför lämpliga föredrag, musik och sång borde förekomma”.

Det fanns en allmänt utbredd oro bland ledande politiker och folkbildare att ungdomar och vuxna skulle slösa bort ledigheten. Det befarades att semesterfiraren inte skulle klara av att handskas med sin semester på ett hälsofrämjande eller utvecklande sätt. Den brittiske debattören Delisle Burns inleder sin bok "Fritiden i det moderna samhället", som utkom i svensk översättning 1936, med orden: "Fritiden är den värdefullaste produkten av industrialismen och den moderna samhällsorganisationen, men den betraktas vanligen som en likgiltig biprodukt och slösas i allmänhet bort till ingen nytta." Fritiden hade uppstått som en "biprodukt", och nu gällde det att fylla den med innehåll. Ett starkt argument för sportlovet var att det skulle minska "vintertröttheten". Skolungdomarna skulle återhämta sig för att orka gå i skolan. Det var inte stor skillnad mot arbetarna i fabrikena, som behövde återhämta sig för att orka fortsätta producera. Det var krass ekonomi. Den första regleringen av semesterledighet på 1900-talet var inte en semesterlag utan en skyddslag. Idéhistorikern Sverker Sörlin berättar i en artikel i Forskning & Framsteg om sportlovet historia och en av dess pionjärer: Carl - Svedelius. Han var en allsidig man, disputerad i filologi vid Uppsala universitet, rektor på Norra Real i Stockholm, med visioner och förmågan och kontakterna att genomföra dem. Redan 1910 ordnade Carl Svedelius de första resorna för skolans elever till Jämtland. Först i blygsam skala, men på 1930-talet var det flera tusen skolungdomar som fick möjligheten att ta tåget till fjällen inom ramen för Skolungdomens fjällfärder, ett samarbete mellan Friluftsförbundet, Turistföreningen, Skolöverstyrelsen och Järnvägsstyrelsen. På sin skola inrättade han ett "fjällrum", där bilder och föremål från Jämtlandsresorna förvarades för kult och vörndnad under resten av läsåret. Till en början ordnades resorna under påsklovet. Men under 1930-talet gavs möjligheten för skolorna att omfördela lov dagar så att man kunde

ge en längre ledighet under februari–mars. Koksloven under krigsvintrarna skyndade troligen på denna utveckling, så att sportlovet kunde etableras.

Sportlovet var ingen industrisemester, den var bara ett skollov. Ungdomarna skickades med tåg upp i fjällvärlden medan föräldrarna arbetade vidare. Det var först under 1960- och 1970-talen som hela familjen började ta ledigt. Det blev möjligt i samband med att semesterveckorna blev allt fler, 1977 hade de blivit hela fem stycken. Tillsammans med utbyggda semesteranläggningar, nya ägandeformer för fjällstugor och bättre bilvägar kunde sportlovet bli en familjeangelägenhet också för medelklassens familjer och utanför storstäderna.

I dag är Sälen i Dalarna vår största vintersportort. En bra sportlovsdag i Sälen är det 25 000 slalomåkare samtidigt i liftsystemet. Och bra sportlovsdagar är det allt oftare. Säsongen 2017/18 slog skidanläggningarna åter rekord. På Sveriges 50 största anläggningar såldes liftkort för över 1,7 miljarder kronor, en ökning med 16 procent jämfört med föregående vinter.

De flesta reser fortfarande inom landet på sportlovet, men skidresorna till Alperna ökar också. Enligt reseföretaget STS Alpresor kommer sportlovsresandet till Alperna att öka med 15 procent 2019. Största resmålet är Österrike och därefter Italien.

Ökningen både i Sverige och i utlandet beror enligt branschen på själva sportandet. Både Niclas Helgesson, vd på STS Alpresor, och Linda Morell, pressansvarig på Skistar, ser en stark trend för aktiva semestrar.

Det verkar inte ha hänt så mycket sedan de första sportlovsresorna ordnades. Oron för osunda vanor och stillasittande är densamma. Vi blir sjuka av att vara inne och röra oss för lite. Möjligen är larmen lite mer vetenskapligt underbyggda i dag. För att få positiva effekter på hälsan bör unga ägna minst 60 minuter per dag åt pulshöjande motion

och träning. Men enligt en studie av Centrum för idrottsforskning är det bara 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna som når den nivån.

Många av oss har lydigt tagit till oss av budskapet sedan vi var små. Vi har växt upp med rörliga sportlov, och har sedan fortsatt av bara farten när vi själva bildade familj. Efter småbarnsåren, då det räckte med kommunens aktiviteter, steg kraven och vi hyrde stugor och bilade till svenska fjällen. Mot snön, skidorna och naturen.

Så ser det ju ut, det typiska sportlovet. Titta bara på Instagram. Under #sportlovet visar sju av de nio populäraste bilderna snö, skidspår och slalombackar. Scrollar man ner återfinns fler av de typiska attributen: varm choklad, sportkläder och glada barn. En bild sticker ut lite. Den har texten "Sportlov utan termobyxor". Men det visar sig snabbt att det ändå handlar om att man ska aktivera sig: "Robot camp, megamålning och keramik."

Olika lov och semestrar har sina kännetecken och ritualer. Det gäller ju inte bara sportlovet. Vi har många gemensamma pauser som återkommer årligen. En hel del har en religiös bakgrund, och är fyllda med aktiviteter som anknyter till det som högtidlighålls. Andra är sekulära, och några letar fortfarande efter en djupare existentiell mening. Ibland, som med sportlovet, växer pausen fram ur ett känt behov. I andra fall uppstår först pausen, och sedan behöver den fyllas med aktiviteter. Vad gör man egentligen på höstlovet eller nationaldagen?

Förr eller senare fylls dock även de nya loven med innehåll. Det verkar finnas en naturlag för ledigheter, likt fysiska tomrum måste de fyllas med mening och aktiviteter. En paus betyder sällan att du inte gör något alls. En paus betyder att du gör något annat. Det behöver inte vara fysisk ansträngning, det kan lika gärna vara stimulans för hjärnan. Kanske en mindfulnesskurs i Tofta eller ett Netflixmaraton i hemmasoffan.

Förmodligen säger dessa regelbundna lov, och deras aktiviteter, något om människans konstitution, vårt behov av mening och en gemensam rytm.

Det är trösterikt också för våra familjer, på väg på vårt sista sportlov. Vi kommer att hitta nya ledigheter och fylla dem med något - meningsfullt. Det kommer att bli både aktivt och uppbyggligt. Så är vi uppfostrade, så lockar samhället oss att göra.

Men först väntar Österrikes snövidder. Om bytet i Hamburg fungerade som det skulle kliver vi denna söndagsmorgon just av morgontåget i Jenbach. Snart lägger jag ut en första Instagrambild på en lunch i backen.

Patrik Hadenius "

"Patrik Hadenius är vetenskapsjournalist och vd på branschorganisationen Utgivarna. I maj utkommer hans bok "Paus" (Natur & Kultur).

Den 26 mars kl 18 leder han ett panelsamtal om pauser på Playhouse i Stockholm. Medverkande: David Lagercrantz, Stina Bäckström, Gustav Källstrand och Ida Flink. Läs mer på pauspanelen.se. "

" Nya Röhsska museet är yvigt, vitalt och rätt i tiden.

DN SÖNDAG 24 FEBRUARI 2019

Röhsska museet i Göteborg återinvigdes i fredags, efter drygt två års stängning. Helhetsintrycket är spretigt men vitalt och anpassat till nuet, tycker Lotta Jonson.

Röhsska museet, Göteborg "Nytt i samlingen" Visas t o m 2/6.
"Brynjar Sigurdarson" Torsten och Wanja Söderbergspris 2018. Visas t o m 12/5. "Unmaking democratic design: Fredrik Paulsen"
Visas t o m 19/5.

"Design is everywhere" är Röhsskas nya slogan. Mottot som ska genomsyra verksamheten betyder att design angår oss alla och finns överallt. Utmärkt, tänker jag, nästan radikalt. Design görs inte sällan till något exklusivt när den borde handla om både diskborstar och mobiltelefoner. Ting som vi alla använder dagligen.

Fast så här på premiären är ändå rariteterna – guldbroderierna, gudabilderna, hårdekorationerna, porslinet – i nya basutställningen "Inspiration Östasien" den största behållningen för mig.

Röhsskas kinesiska samling är en av de äldsta i Europa. I två rum högst upp i den massiva byggnaden exponeras nu ett urval av dessa klenoder i mörka, stödsäkra montrar. Det hela kompletterat med tidigare ej visade textilier, tillsammans med jättelika Buddha-figurer och rader av snusflaskor i otaliga färger.

Det nya skyltsystemet har interaktiva digitala inslag, och färg- och ljussättning lyfter de antika objekten. Ljusinstallationen, där guldfigurar

frigör sig från mönstret på en stor keramikkruka och simmar ut på golvet, är rent bedårande.

På andra sidan om det enorma trapphuset finns japansk konst och konsthantverk, samt ett tillägg som berättar hur sentida utövare inspirerats och fortfarande påverkas av kinesisk, koreansk och japansk formgivning. Bland exemplen hittar vi 1900-talsdesigner som Lisa Larsson och Stig Lindberg men också samtida namn som Kennet Williamsson, Louise Campbell och Front.

Gammalt och nytt förenas alltså på Röhsska. Arkitekturen är tung och dominerande. Ändå känns de renoverade partierna fräscht moderna: källarplanets kapprum, toaletter, skötrum och barnvagnsparkering. I foajén på entréplanet har takets diamantform inspirerat Marge Arkitekter till ett flexibelt möbelsystem med bänkar och hyllor för den lilla butiken. Delarna kan kombineras på olika fiffiga sätt och färgvalet har styrts av de glaserade tegelfriserna i Arkitekturhallen strax innanför.

Tre tillfälliga utställningar har nu också öppnat. Den idémässigt viktigaste är utan tvekan "Unmaking democratic design: Fredrik Paulson".

I sin yrkesutövning använder Fredrik Paulsen ofta billiga material på ett hantverksmässigt sätt. Men hans föremål säljs genom en gallerist och hamnar då i en ny kontext där konstmarknadens värdeskala gäller. Ambitionen här är att diskutera demokratisk design ur flera olika aspekter. Kanske finns den inte överhuvudtaget?

Ett podium slingrar sig genom rummet, med sex unika stolar tillverkade av skilda material. Därefter en verkstad, där besökare ska få tillverka egna sittmöbler. Dessa ska sedan placeras utmed väggen – en parafras på den stilhistoriska stolparad som fortfarande hänger i anslutning till auditoriet på museets källarplan. En tredje avdelning illustrerar olika användningsformer, medan en fjärde handlar om

industritillverkning med den specialdesignade "Röhsska-stolen" som exempel.

Visst kan det vara kul att studera de olika inslagen och stolmodellerna men gratiskatalogen är absolut nödvändig för den som vill förstå Paulsens intressanta tankegångar. Där finns också en ögonöppnande kostnadsberäkning av nämnda "Röhsska-stolen", samt essän

"Reflektioner kring demokratisk design" av Sara Kristoffersson.

Verk av isländske Brynjar Sigurdarson, vinnaren av Torsten och Wanja Söderbergs pris 2018, visas i en andra temporär utställning. Föremålen återspeglar den isländska naturen. Det gäller inte minst materialvalet och det organiska formspråket där fiskelinor och fjädrar blir spröd dekor. Ett litet hallbord ur kollektionen "The silent village collection" är ett bra exempel på hur Brynjar Sigurdarson förenar traditionella tekniker, bland annat sättet att sammanfoga olika delar, med dagens tankar om hållbar design.

Miljöfrågan är ständigt närvarande hos Brynjar Sigurdarson. Mest drabbande är hans "Glacier candles", en installation där små glaciärformer av ljusmassa fått en veke i varje topp. Det brinner redan, snart är allt för sent!

Den tredje tillfälliga utställningen "Nytt i samlingen" presenterar ett urval nyförvärv. Det senaste halvåret har Röhsska samarbetat med Design Lab S, barn och pensionärer som tillsammans utgjort ett "expertråd". Dess uppdrag har varit att se på ett antal museiföremål utifrån andra perspektiv än de traditionella. Under våren kan besökare ta med sig egna saker till museet och få dem bedömda av samma experter.

Avsikten är att öppna för diskussion kring urvalsprocesser och inköpspolicy. Det hela är ett slags pedagogiskt experiment i linje både med devisen "Design is everywhere" och Röhsskas uppdrag att vara en lokal mötesplats för form- och designfrågor.

Samtliga tillfälliga utställningar tar alltså upp diskussionsämnen som ska återkomma framöver. Samtidigt är samlingarna museets ryggrad, enligt museichefen Nina Due. Närmast på tur att förnyas står den hittills orörda avdelningen "Formhistoria" med design från de senaste tvåhundra åren. Idag känns den både daterad och dammig jämfört med nya "Inspiration Östasien" trots att allt bakom montrarna rengjorts och polerats. På vilket sätt föremålen ska exponeras är fortfarande en diskussionsfråga. Det viktiga är att göra designhistorien relevant för vår tid.

Mitt intryck av nya Röhsska, landets enda designmuseum värt namnet, är spretigt, både form- och innehållsmässigt. Men också vitalt och anpassat till nuet. Och nog är yvigt bättre än slätstruket.

Lotta Jonson "

"Inbjudande entré

Röhsska har blivit tillgängligt för många fler i och med den nya entrén direkt från gatan. Med hjälp av en ramp och hiss går det lätt att ta sig vidare upp i museet. För lösningarna står Gajd arkitekter och fler nyheter finns i källarplanet. Numera lyser det också välkomnande genom glasdörrarna i gatunivå när museet är öppet. Vid stängning sluts fasaden med hjälp av en perforerad grind i koppar.

Visuell identitet

Röhsska museet har fått ny grafisk identitet och logotyp. Ö:et spelar huvudrollen, tänjs ut eller trycks ihop, allt efter utrymme. Färgerna är plockade från museets gamla inbjudningskort från 1950- och 60-talet. Kommunikationsbyrån Aoki står bakom det nya, som utmanar frågan om vad god design egentligen är.

Skärholmen – Göteborg

Vilka är experter? Vem ska bestämma om vårt framtida kulturarv? För att besvara dessa frågor har Röhsska kopplat in Design Lab S, som främst arbetar med barn i Skärholmen. Design Lab S undersöker designprocesser liksom material, tillverkningstekniker och nya estetiska uttryck. Allt för att spränga gängse normer. "

" En fuskare här bor i staten

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Mark Harris vann sin kongressplats med ynka 905 röster i mellanårsvalet i november. Vilken tur att han anlidade en begagnad bilhandlare för att hjälpa till i kampanjen.

Även i USA får de som inte kan ta sig till vallokalen rösta per post eller via ombud. Ofta måste man skicka in en ansökan, som i North Carolina. Bilhandlaren projekt var att förmedla både blanketter och valsedlar, och sedan samla in dem. Inte nödvändigtvis färdigt ifyllda. Republikanen Harris fick, ska vi säga, oväntat många röster. Delstatens valnämnd har nu underkänt resultatet, för det går inte att utesluta att demokraten Dan McCready faktiskt var den rätte segraren. Det är första gången på över 40 år det händer i ett federalt val, och senast var orsaken en trasig röstmaskin. Harris motsatte sig i det längsta ett omspel, men kom till slut ihåg att han led av minnesförlust och därför lämnat felaktiga uppgifter. Sålunda accepterade han beslutet.

Republikanerna är tysta. De har i årtal hojtat om riskerna för valfusk, och i många delstater infört regler som hindrar framför allt unga och minoriteter att rösta.

Och president Donald Trump verkar ännu inte ha twittrat sina kommentarer.

Hur var det nu i presidentvalet 2016? Trump vann rätt delstater och elektorskollegiet, men Hillary Clinton fick 2,9 miljoner fler röster. Hans förklaring var 3 till 5 miljoner olagliga röster till Demokraternas fördel från till exempel papperslösa invandrare. Bevisen lyste med sin frånvaro. Den kommission Trump tillsatte för att utreda det gigantiska bedrägeriet fick läggas ned för att den inte hittade något att utreda.

Flera studier har visat att oegentligheter är extremt ovanliga i amerikanska val. Trumps påståenden är en löjlig konspirationsteori eller en ren lögn.

Nu har en fuskare i alla fall avslöjats. Han tillhör presidentens parti.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se "

" Vården måste bli mycket bättre på att lyssna på kvinnor

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Jag vet inte hur många kvinnor jag har runt mig som har fått liten eller ingen hjälp av vården för sina problem. Det är ju så svårt att göra sig hörd.

För när man är sjuk är man liten och svag. Som patient är man utsatt, i beroendeställning till läkaren. Och många läkare har valt sitt yrke därför att de genuint vill hjälpa människor, för att de fascinerats av medicin och ständigt vill lära sig mer. De ger sig inte förrän de har kommit på en lösning. Men andra har uppenbart helt fel jobb. Eller så har de tröttnat längs vägen. Eller så har de bara en idé om att kvinnor är lite sjåpiga överlag, inte riktigt värda att ta på allvar, att de inbillar sig, att de väl får acceptera sin "smärta" och lära sig leva med den.

Mia Rajalin är ett alldeles horribelt exempel på detta.

För fyra år sedan började hon känna sig dålig. Hon var så trött jämt, och rasade i vikt. När hon sökte hjälp sade läkaren att hon säkert bara var stressad. Hon fick ihållande, otäck hosta. Och sökte vård på nytt, och på nytt. 13 gånger allt som allt.

Dagen innan hon skulle på semester till Italien avfärdades hon ännu en gång av en ointresserad läkare. Sedan reste hon. Väl framme i Alperna fick hon svårt att andas, och besökte därför en italiensk läkare. Denne gjorde en ordentlig undersökning, lyssnade på hennes lungor, knackade henne på ryggen. Sedan sade han att hennes lungor måste röntgas. När Mia åkte hem till Sverige gick hon till vårdcentralen igen, och berättade vad den italienske läkaren hade sagt. Men hon fick nej.

Först sedan hon stått på sig och tjatat gick läkaren till sist med på att röntga. Vid det laget mätte hennes cancertumör tre centimeter. En rejäl bit av lungan behövde opereras bort, och det kommer att påverka hennes hälsa för resten av livet. Hon kommer inte att kunna motionera som förr, kommer att vara tröttare, behöva vila oftare och mer. Allt för att läkarna hon hade oturen att träffa inte gjorde sitt jobb som de skulle. Patienter ska inte själva bestämma över sin vård. Google är inte detsamma som en läkarutbildning. Men personer som mår dåligt måste lyssnas på, deras symtom måste tas på allvar och undersökas.

Ofta kan det vara svårt att veta vad felet är. Det är förmodligen därför vissa läkare är så snara att avfärda allt som hittepå, som hypokondri; alternativet vore ju att underkänna sin egen kompetens. Hur många kvinnor fick den nedsättande stämpeln SVBK – sveda-, värk- och brännkärring? – i sina journaler förr om åren, bara för att läkare var för stolta för att medge att de inte visste vad problemet var?

Sedan patienter fick rätt att ta del av sina journaler har SVBK mer eller mindre försvunnit. Och nog har mycket annat gått framåt, för jämställdheten i största allmänhet och inom vården specifikt.

Men fortfarande får kvinnor vänta längre än män på vård, visade en svensk studie för några år sedan. Fortfarande måste de rapportera värre symtom för att tas på allvar, klargjorde en annan. Och gamla kvinnor får äldre och billigare behandling, framgick så sent som 2017.

Allra värst är det vad gäller så kallade diffusa smärtsymtom samt klassiska kvinnosjukdomar som ätstörningar, urinvägsinfektion, endometrios och förlossningsskador. Kvinnor som vill ha vård för den sortens åkommor måste förbereda sig till tänderna och vara beredda på att göra just det Mia Rajalin till sist vågade göra: framhärda, insistera, kräva. Men även vad gäller allvarliga sjukdomar som cancer, stroke och hjärtinfarkt är kvinnor åsidosatta, visade Jämställdhetsutredningen som kom för några år sedan.

Ointresset och okunskapen kan få livslånga, ibland dödliga, konsekvenser. Och vad de kostar i onödigt lidande ska vi inte tala om. För många kvinnor är det också detta som är det värsta: Inte att de aldrig får någon diagnos, utan att de inte blir trodda. Att de lämnas åt sitt öde. Som om de och deras hälsa saknade värde. Läkare som visar den här sortens slöa förakt för kvinnor borde skämmas, och på något sätt måste omgivningen förmå dem att skärpa sig. Deras jobb är att hjälpa människor – alla människor! – och om de inte vill det har de faktiskt inte i yrket att göra.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

" Ett stillsamt vrål av vrede hörs från lärarna

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Hjulsta grundskola införde så kallat lågaffektivt bemötande mot störande och våldsamma elever. Man hade uppenbarligen lika gärna kunnat försöka bemöta våldet med en lergöksorkester: Allt blev värre, ett 50-tal incidenter rapporteras det senaste halvåret.

Artikeln är en av flera om svenska skolan som upprört den senaste tiden. En annan står att läsa i Lärarnas tidning under rubriken "Varför kräver inte föräldrar att deras barn beter sig väl?". Läraren Catrin Johansson skriver att jobbstressen inte är något problem för henne. Det är däremot den stress som är följden av att hon behandlas illa av elever och deras föräldrar.

Barnen kallar sina lärare för "jävla fitta" och blockerar deras väg i korridoren. Läraren kontaktar föräldrarna. Svaren: "Vad gjorde du, vad gjorde skolan, varför, varför, varför?"

Just nu hörs ett stillsamt vrål av sorg, vrede och besvikelse från den svenska skolvärlden. Lärarauktoriteten undermineras sedan länge av pedagoger, rektorer och föräldrar. Utagerande elever sätter skräck i sin omgivning, de skötsamma – som borde få medalj och hjälpas fram på alla sätt – stryker längs väggarna medan deras utbildning skjuts i sank av stök och våld.

Catrin Johansson konstaterar sorgset i sin text att många föräldrar alltid skyller på "dom andra". Jag skulle säga att det är just den attityden, i kombination med önsketänkande att det lågaffektiva ska vara högeffektivt, som ligger bakom en stor del av problemen i skolan, ja, i hela samhället.

Kontentan: Om någon bär sig illa åt är det alltid någon annans fel. Om man ska ingripa mot missdådaren får man inte göra det på ett sätt så att hen blir kränkt, skuldbelagd eller otrygg. Den som ska straffas är helst inte personen själv utan den som "lät det hela ske" – läraren, skolan eller en myndighet, alltså skattebetalarna.

Att läsa vittnesmålen om skolans problem får mig att fundera. Sverige är ju en hyfsat välfungerande representativ demokrati. Så vem har röstat fram den här utvecklingen? Vilka väljare har gått runt och irriterat sig på att det är alldeles för god ordning i svenska skolor, för tyst på lektionerna?

Jag minns faktiskt inte att något parti – möjligen med undantag för V – högljutt har drivit frågan om elevers rätt att sprida skräck i sin skola. Revolutionen har skett i det tysta.

Däremot vet jag att det är många politiker som i dag driver den motsatta tesen, vill återupprätta lärarnas auktoritet och garantera arbetsro för den som sköter sig. Utbildningsminister Anna Ekström (S) är en av dem. Det bådär mycket gott. Då borde vi kunna fixa en motrevolution relativt snabbt.

Eller?

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se "

"Kommunernas sätt att ta ut p-avgifter måste ses över"

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

" DN. DEBATT 20190225

Parkeringsavgifterna har blivit en osund intäktskälla för att förbättra den kommunala budgeten. Regeringen bör nu utreda om den tyska modellen med enhetliga och av staten bestämda felparkeringsavgifter är bättre, för att skapa en sundare rättsordning och för att eliminera incitamenten att ständigt försöka öka dessa intäkter, skriver trafikexperten Jan Söderström.

Parkerings- och felparkeringsavgifter är ett viktigt och nödvändigt redskap för att bemästra de växande trängselproblemen i landets större städer. Men Stockholms hantering av dessa avgifter har både lett till att det kommunala självstyret inom detta område kan ifrågasättas och till ett ökat politikerföräkt.

Nu måste regeringen och statens myndigheter ta ett fastare grepp om hur kommunerna hanterar sina parkerings- och felparkeringsavgifter. Det beslut som Transportstyrelsen fattade den 20 december och som skakade om både trafikpolitiker och deras tjänstemän i Stockholm var ett beslut i den riktningen. Beslutet innebar att man underkände 287 föreskrifter om avgiftsbeläggning av gator i Bromma. Skälet var att kommunen inte hade motiverat varför avgifter behövdes på dessa gator och inte heller visat varför avgifter var den lämpligaste åtgärden jämfört med till exempel tidsbegränsning. Stockholm tvingades temporärt tejpa över alla avgiftsskyltar och har nu slopat avgifterna för större delen av det område som överklagades.

Stockholms användning av parkerings- och felparkeringsavgifter är ett tydligt exempel på att man ser sådana avgifter som en lockande intäktskälla för att bättra på en i övrigt skral budget. 2019 räknar staden med få in 856 miljoner i p-avgifter och 505 miljoner i felparkeringsavgifter, de totala intäkterna kommer alltså att kraftigt överstiga en miljard kronor.

Men lagstiftaren har aldrig avsett att kommunerna ska kunna använda dessa avgifter som en extra skattekölla. Den lag från 1957 som Transportstyrelsen stött sig på i sitt beslut stadgar att p-avgifter bara får användas ”när det behövs för att ordna trafiken”. För felparkeringsavgifterna finns inte motsvarande lag, där har man från riksdagens sida nöjt sig med att sätta ett tak för högsta tillåtet belopp. Maxbeloppet för felparkering var för 10 år sedan 700 kronor.

Regeringen har efter påtryckningar från Stockholm i flera steg höjt det till 1300 kronor, ett belopp som staden nu vill höja ytterligare.

Avsikten från lagstiftarens sida är att felparkeringsavgifterna ska vara differentierade inom det tillåtna spannet 75 till 1300 kronor och bero på felparkeringens svårighetsgrad. Men någon större differentiering är det inte tal om för Stockholms del. Det man nu föreslår är att höja minibeloppet även för enkla förseelser, som att glömma lägga fram p-skivan, till 1100 kronor vilket man hoppas ska generera ytterligare intäkter till kommunens kassa.

De felparkeringsavgifter som Stockholm tillämpar innebär att ”straffet” inte står i rimlig proportion till det ”brott” som har begåtts – även om det i juridisk mening inte handlar om brott och straff. De flesta felparkeringar handlar om lindriga förseelser där tredje man inte drabbats av någon skada och inte heller utgör någon fara för trafiksäkerheten. Och för parkeringsvakterna innebär de höga avgifterna en pressad arbetssituation.

Många felparkeringar är genuint svåra att bedöma därför att de ligger i en gråzon för vad som kan anses vara acceptabelt – ska man fria eller

fälla? Bilen som parkerats med ett hjul utanför parkeringsrutan?

Felparkeringsavgift 1100 kronor. Elmoppen som parkerats vid husväggen på en gångbana, där det fortfarande finns gott om plats även för en rullstol att ta sig förbi? Sätta felparkeringsavgift 1300 kronor eller se mellan fingrarna? Man bör ha i minnet att en enda sådan felparkeringsavgift motsvarar en skatteköjning för en låginkomsttagare med över 50 öre på kommunalskatten.

De felparkeringsavgifter som gäller i Sverige och särskilt i Stockholm framstår som anmärkningsvärda i ett europeiskt perspektiv. I Hamburg – en stad av samma storlek som Stockholm – ligger felparkeringsavgifterna i spannet 150–350 kronor. Skälet till den stora skillnaden är uppenbart. I Tyskland är felparkeringsavgifterna nämligen bestämda av staten och lika över hela landet för att få en likartad straffutmätning. I motsats till i Sverige saknas alltså där incitament för enskilda städer att driva upp avgiftsnivån för att öka sina intäkter.

Med miljöpartiet vid styråran skulle man lätt kunna tro att fordon som tar föga mer plats än en cykel skulle behandlas gynnsamt. I Stockholm var det tidigare gratis för mopeder klass 1 och motorcyklar att parkera på särskilt markerade platser utan avgift. Systemet fungerade utmärkt till våren 2018 då parkeringsavgifter infördes utan någon som helst konsekvensutredning. Något motiv att ”ordna trafiken” verkar inte ha funnits – enbart att öka kommunens intäkter.

Ett särskilt problem för p-avgifterna är den explosion av tvåhjuliga ytsnåla fordon som vi nu ser. Det handlar om cyklar, moped klass I, moped klass II och motorcyklar. Många är fossilfria. Det krävs goda kunskaper hos en parkeringsvakt för att avgöra fordonets klassificering och om föraren ska betala p-avgift. Det finns ingen rimlig förklaring till varför två fordon av samma storlek och nästan identiskt utförande, förutom effekt, ska behandlas olika. För att mildra den omfattande kritiken på p-avgifterna för tvåhjuliga fordon föreslår nu staden en halvering av p-avgifterna. Enklarest vore förstås att avskaffa dessa

avgifter för alla tvåhjuliga fordon. Men att Stockholm inte ens velat befria fossilfria tvåhjuliga fordon som inte tar mycket mer plats i trafiken än en cykel väcker anstöt.

Det som nu närmast händer är att Transportstyrelsen prövar behovet av p-avgifter i Hägersten på samma sätt som man gjort i Bromma. Samma slag av lågtrafikerade gator finns där liksom i andra förorter, till exempel Enskede Gård och Bagarmossen, och där är avgifter redan införda. Om Transportstyrelsens prövning visar att det finns juridiska hinder att riva upp tidigare avgiftsbeslut kan Stockholms politiker stoppa huvudet i sanden och konstatera att när vägmärket kommit upp har man bara tre veckor på sig att överklaga, sedan gäller föreskriften. Men Stockholms politiker måste då välja mellan juridik och moral. Är det verkligen rimligt att enbart Bromma ska slippa p-avgifter på sina gator medan andra stadsdelar drabbas av avgifter på liknande gator? Den kommunala likställighetsprincipen borde innebära att man behandlar alla kommunmedborgare lika och därmed slopar avgifterna på alla gator där de inte "behövs för att ordna trafiken". På längre sikt finns givetvis anledning för regeringen att pröva om de nuvarande reglerna för kommunernas rätt att bestämma parkerings- och felparkeringsavgifter är rimliga. För parkeringsavgifterna verkar lagstiftningen fungera väl så länge kommunerna håller sig till lagens krav att enbart ta ut avgifter "när det behövs för att ordna trafiken". Felparkeringsavgifterna verkar däremot ha blivit en osund intäktskälla för att förbättra den kommunala budgeten. Där borde regeringen utreda om den tyska modellen med enhetliga och av staten bestämda felparkeringsavgifter vore bättre, både för att skapa en sundare rättsordning och eliminera incitamenten att ständigt försöka öka dessa intäkter.

Jan Söderström , fd chef för Sektionen för trafik och infrastruktur på Sveriges Kommuner och Landsting samt vikarierande professor vid Institutionen för trafikplanering på KTH "

" Månggifte och bostadsbidrag – Försäkringskassan vill veta hur lagen ska tolkas

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Månggifte är förbjudet i Sverige, men accepteras om det ingått i ett land där det är lagligt. Det svenska socialförsäkrings- och pensionssystemet är dock inte anpassat för polygama familjer. – Vi behöver vägledande domar, säger Emma Rönström, Allmänna ombudet för socialförsäkringen, som nu driver två fall när det gäller hur rätten till bostadsbidrag ska beräknas.

Eskilstuna, för två år sedan. En kvinna med tre barn söker bostadsbidrag. Enligt henne själv är hon gift med en man som är gift och folkbokförd med en annan kvinna. Mannen, som också är pappa till Eskilstunakvinnans barn, bor växelvis hos sina två fruar. "Enligt vår religion får en man vara gift med maximalt fyra fruar", förklarar kvinnan.

Skatteverket har dock inte registrerat mannen som gift med två fruar. Kvinnan får rätt till bostadsbidrag av Försäkringskassan som om hon vore ensamstående. Bidraget beräknas enbart på kvinnans inkomster. Samtidigt, i Göteborg: En gift kvinna med tio barn söker bostadsbidrag. Hennes man och pappan till barnen är gift och folkbokförd med en annan kvinna.

Skatteverket har registrerat mannen som gift med båda kvinnorna. Göteborgskvinnan får rätt till bostadsbidrag av Försäkringskassan. Men bidraget beräknas på hennes och mannens gemensamma inkomster, som om de vore sammanboende. Det bidrag hon har rätt till blir därför nästan hälften så stort som om hon vore ensamstående.

Mannen i Göteborg – å sin sida – får därmed bostadsbidrag för två bostäder: den han är skriven i med den ena frun och den han växelvis bor i med den andra frun.

Samtidigt innebär beslutet att Försäkringskassan, liksom Skatteverket godtar månggiftet – även i förhållande till hur bostadsbidraget ska beräknas.

Det Allmänna ombudet för socialförsäkringen, AO, överklagade båda besluten till förvaltningsrätterna i Linköping respektive Göteborg. – Det är långt ifrån självklart hur ansökningar från polygama familjer ska hanteras. De faller utanför systemet då lagstiftningen inte hängt med i utvecklingen. Eftersom det inte finns några vägledande domar har vi valt att driva de här fallen vidare, säger Emma Rönström, som av regeringen är utsedd till AO.

AO menar att när det kommer till bostadsbidrag, bör det endast vara möjligt att vara gift eller sambo med en person, inte fler – oavsett vad Skatteverkets register säger.

I de två olika förvaltningsdomstolarna hände följande:

I Eskilstunafallet ansåg AO att kvinnas rätt till bidrag borde beräknas på hennes och makens sammanlagda inkomst, eftersom hon själv uppger att hon är gift med en man som växelvis bor hos henne.

Även om Skatteverket inte registrerat månggiftet så bör kvinnan, i bidragshänseende betraktas som gift eftersom hon själv säger att de lever ihop växelvis, skriver AO i sin överklagan.

Förvaltningsrätten slår fast att kvinnan ska betraktas som ensamstående och har rätt till bostadsbidrag. Huvudorsaken är att hon inte är registrerad som gift med den gifta mannen hos Skatteverket. Då spelar det ingen roll att hon själv säger att hon är gift med mannen. I Göteborgsfallet är AO:s linje att det står i strid med svensk rätt att erkänna polygama äktenskap – och därför blir det konstigt att kvinnan beviljas bostadsbidrag grundat på hennes och makens sammanlagda inkomst.

Maken är alltså registrerad som gift med ytterligare en kvinna. Han är folkbokförd hos den kvinnan och uppbär redan bostadsbidrag för den bostaden.

Förvaltningsrätten kommer fram till att kvinnan inte har rätt till bostadsbidrag över huvud taget.

AO valde att överklaga båda domarna till kammarrätterna i Jönköping respektive Göteborg.

I första fallet gav kammarrätten i Jönköping kvinnan rätt till bostadsbidrag.

I det andra fallet har AO en ny infallsvinkel:

Tiobarnsmamman bör ha rätt till bostadsbidrag som ensamstående – även om Skatteverket registrerat att hennes man är gift med två kvinnor.

Kammarrätten slår dock fast att det inte går. Hon är registrerad som gift och bor växelvis med en man som har två fruar – därför har hon inte rätt till bostadsbidrag som ensamstående.

Fallet i Göteborg överklagade AO till kammarrätten av principiella skäl:

– Vårt uppdrag är inte att driva fall för att enskilda ska få mer eller mindre i bidrag. Vi vill bara få en högre instans att pröva hur den här typen av ansökningar ska hanteras. Hade den här kvinnan rätt till bostadsbidraget som ensamstående eller som sammanboende? Fallet som inleddes i Eskilstuna har AO överklagat till Högsta förvaltningsdomstolen, prövningstillstånd har dock ännu inte meddelats. I Göteborgsfallet har AO ännu inte beslutat om man ska överklaga kammarrätten dom.

– Det här är dock principfrågor som på sikt kommer att röra hela vårt socialförsäkrings- och pensionssystem. I dag finns det ingen vägledning och då finns det risk för att Försäkringskassans handläggare gör olika från fall till fall, säger Emma Rönström.

När det gäller polygama relationer handlar det ännu om ett fåtal fall. Enligt Skatteverket finns det bara lite drygt 300 registrerade sådana i Sverige.

Emma Rönström flaggar dock för att den här typen av komplicerade ärenden kan komma att öka – även när det gäller frågan hur man ska beräkna pensionsförmåner.

– Socialförsäkringslagstiftningen bygger på de familjebildningar som har varit traditionella i Sverige. Många förmåner beviljas med olika belopp beroende på om de beviljas till ensamstående eller till par som är makar eller sambor. Systemet är inte anpassat till andra typer av familjebildningar, som till exempel där det finns fler än två parter, säger hon.

Polygama äktenskap är bara ett exempel på detta. Det finns även andra situationer där samma problem uppstår.

– Det finns fall där en person i ett par blivit dement och vårdas på ett hem. Maken eller maken kanske inleder en ny samborelation med någon, utan att ta ut skilsmässa. Då uppstår en ny familjebildning som vårt system inte vet hur det ska förhålla sig till.

Det är oklart när Högsta förvaltningsdomstolen avser meddela om det blir något prövningstillstånd i det överklagade ärendet om bostadsbidrag.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta.

Månggifte i Sverige

Enligt en kartläggning som Skatteverket gjorde för ett drygt år sedan fanns det då 307 personer i Sverige som lever i äktenskap med fler än två parter.

Månggifte är inte tillåtet i Sverige. Dock erkänns det om det ingåtts i ett land där det är lagligt. De flesta månggiften i Sverige har ingåtts i Syrien, Somalia och Afghanistan.

Källa: Skatteverket

Skatteverkets förslag

Skärpt reglering avseende månggifte i syfte att hanteringen i äktenskapsbalken, brottsbalken och registerlagarna uppfattas som konsekvent.

Översyn av rättsligt ställningstagande kring civilstånd inom Skatteverket

Att en översyn av den nordiska överenskommelsen initieras.

Allmänna ombudet

Utses av regeringen och verkar självständigt. Arbetet går ut på att klarlägga intressanta rättsfrågor och sedan överklaga ärenden som bedöms ha stor betydelse för enskilda och för det allmänna

Ombudet har prioriterat att överklaga frågor där samhällsutvecklingen medför problem med att tillämpa äldre lagstiftning och områden där det kommit nya lagar och där det behövs praxis.

Under 2017 hanterades nästan 600 ärenden. "

"Skatteverket: "Månggifte måste regleras"

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

"För ett år sedan krävde Skatteverket en översyn av hur lagen ska tillämpas när det gäller månggifte. Men ännu har ingenting hänt.

– Vår uppfattning är att Sverige inte bör godkänna månggifte över huvud taget. I dag godkänner vi månggiften om de ingicks innan personerna hade någon anknytning till Sverige och svensk lag – men det saknas en tydlig reglering, säger Tobias Wijk, verksamhetsexpert på Skatteverket.

Men den som redan har en anknytning till Sverige genom att vara medborgare eller folkbokförd här kan inte bli registrerad som gift med fler än en person. Det gäller alltså även för dem som reser utomlands för att gifta sig och sedan återvänder till Sverige.

I januari förra året lämnade Skatteverket en rapport till regeringen och föreslog att den då pågående barnäktenskapsutredningen även skulle ta upp frågan om månggifte mellan vuxna personer. Då fanns det 679 personer registrerade som gifta med mer än en make eller maka i Sverige i Skatteverket register. Efter en genomgång av dessa kom Skatteverket fram till att 169 av dem kunde anses vara äkta månggiften.

Förhoppningen från Skatteverkets sida var att det skulle finnas en reglering klar till den 1 januari 2019.

Men frågan togs aldrig upp och är fortfarande olöst.

– Som vi uppfattade det fanns det en politisk enighet kring frågan i civilutskottet. Alla ser behovet av att vi har en tydlig och förutsägbar reglering av frågan. I dag råder stor osäkerhet när det gäller olika förmåner i socialförsäkringen, men också när det kommer till arv och de efterlevandes perspektiv, säger Tobias Wijk.

Få överklagar när Skatteverkets beslutar att inte registrera en person som gifta med fler:

– För den som upplever att den lever i ett äktenskapsliknande förhållande är det ofta inte särskilt viktigt hur myndigheterna ser på deras relation, om Skatteverket registrerar det eller inte.

– Men så fort man hamnar i en situation där det har juridisk betydelse hamnar saken i ett annat läge, säger Tobias Wijk.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

" Ingen toppning av partiernas EU-lag

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Vårens EU-val sägs vara det viktigaste på länge, kanske det viktigaste sedan Sverige gick med i EU. Men partierna har knappast toppat laget. Som vanligt saknas de tyngsta namnen på valsedlarna.

Heléne Fritzon (S), Tomas Tobé (M), Malin Björk (V), Peter Lundgren (SD), Cecilia Wikström (L), Fredrick Federley (C), Sara Skyttedal (KD) och Alice Bah Kuhnke (MP). Det är partiernas toppkandidater till EU-valet den 26 maj. Ett par av dem har varit ministrar, andra har suttit i parlamentet ett tag eller varit aktiva i den nationella politiken.

– Det är bra och okej folk, men ingen riktigt högprofilerad person eller riktigt tung politiker, säger Göran Färm (S), själv EU-parlamentariker i nästan 13 år.

– Listorna och personvalen matchar inte riktigt den makt som parlamentet har i dag.

Färm vill inte klanka ner på enskilda personer, han är i stället kritisk mot partierna.

– Jag tror att man inte riktigt vågar och inte riktigt vill ha starka krafter i Europaparlamentet. Man prioriterar personer som är lojala hemåt, snarare än de som skulle kunna få rejält inflytande i EU, säger Färm. Men statsminister Stefan Löfven (S) värjer sig mot bilden.

– Heléne Fritzon är alltså en mycket rutinerad politiker, som har lång erfarenhet från det kommunala, varit väldigt aktiv i Sveriges kommuner och landsting (SKL) på nationell nivå och varit statsråd, säger Löfven om Socialdemokraternas toppkandidat till EU-valet. Han beskriver Fritzon som ”mycket erfaren” och ”ideologiskt tydlig” politiker.

– Hon är ju utsedd att toppa listan för att hon är ett starkt namn.

Nummer två på S-listan är också ett starkt kort, enligt Löfven.

– Jytte Guteland, som suttit i EU-parlamentet sedan förut, är kvar. Så då får vi kontinuitet. Hon är mycket stark i exempelvis klimatfrågor, säger Löfven.

Statsvetaren Magnus Blomgren på Umeå universitet noterar att det sällan syns stora konflikter när kandidaterna till EU-listorna utses. Ett tecken på att det inte är högprioriterat i partierna, och inte särskilt eftertraktat.

– Jag tror att det är svårt att hitta toppnamn som vill, säger han.

– Att vara Europaparlamentariker är ju inte den tyngsta posten i ett parti. Det illustreras av hur kandidatlistorna ser ut.

Normalt sett finns där många politiker som har större delen av sin karriär bakom sig. Men Blomgren tycker sig se en förändring.

– Jag tror att det börjar bli så att det här är en alternativ karriärväg för yngre politiker. De ser att det kan vara en väg in i politiken, utanför den vanliga karriärstegen, säger han.

Men fortfarande är det få politiker som är mitt i sin nationella karriär som ställer upp i EU-val.

Göran Färm vet av egen erfarenhet att det är svårt att locka välkända namn att bli Europaparlamentariker. I tidigare val har han varit involverad i att försöka få både Leif Pagrotsky och Jan Eliasson att ställa upp som förstanamn för S. Men utan framgång.

Han tycker att det är bekymmersamt att partierna inte satsar mer på starka listor.

– Jag tror att det spelar större roll om en politiker är känd i Europaparlamentsvalet, där valdeltagandet är lägre än i riksdagsvalet, säger Färm och pekar på Liberalernas Marit Paulsen, som var en riktig kryssmagnet, eller för den delen KD:s Lars Adaktusson i förra valet. På vårens valsedlar sticker förra kulturministern Alice Bah Kuhnke ut tillsammans med andranamnet, meteorologen Per Holmgren, tycker

Göran Färm. Hans eget parti har dock "aldrig lyckats hitta en uppsättning kandidater, och allra minst förstanamn, som har lyckats bryta igenom ointresset och kluvenheten i Europaparlamentsvalen", skriver han i den nyutkomna boken Ett bättre Europa.

Att vara en välkänd och tung politiker spelar också roll när man väl kommer in i parlamentet, betonar Färm. Det är betydligt mer personorienterat än exempelvis riksdagen och där finns utrymme för enskilda politiker att ta stor plats.

På Göran Färms önskevalsedel skulle en politiker med gedigen erfarenhet stå först, någon med hög profil, internationellt kontaktnät och stor sakkunskap.

– Jag hade hoppats att till exempel Ann Linde (handelsminister) skulle kunna toppa en EU-valslista, säger han.

En annan drömkandidat vore utrikesminister Margot Wallström, även om det nog är sent påtänkt, tror han.

– Politiker på den nivån står förmodligen inte i kö för att stå på valsedeln till Europaparlamentet, säger Göran Färm.

TT "

"Fakta. Val den 26 maj

Medlemsländerna håller val till Europaparlamentet den 23–26 maj. I Sverige gäller söndagen den 26 maj.

Totalt ska 705 ledamöter väljas, fördelade i enlighet med ländernas folkmängd. Flest ledamöter kommer från Tyskland, 96 stycken.

Sverige ska välja 21 ledamöter, en mer än i det nuvarande parlamentet."

" Var fjärde tvångsutvisning kan inte genomföras

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Var fjärde person som ska utvisas från Sverige av polisen kan inte tvingas att återvända till sitt hemland eftersom de är medborgare i länder som enbart tar emot dem som återvänder frivilligt.

Det handlar om människor som har fått avslag på asylansökan eller som har begått brott och dömts till utvisning. Det finns cirka 12 200 öppna ärenden i polisens system, ärenden som överlämnats från Migrationsverket eller någon domstol. Cirka 2 900 av dem är medborgare i länder dit det i princip inte går att utvisa personen med tvång.

TT "

" Dubblering av upptäckta välfärdsbrott förra året

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Skatteverket upptäckte förra året dubbelt så många brott där personer fuskat med bidragssystemen jämfört med 2017, rapporterar Sveriges Radio Ekot. De går under samlingsnamnet välfärdsbrott, och kan innefatta alltifrån bidragsfusk med falska identiteter till felaktiga rot- och rutavdrag. Under 2018 lämnade Skatteverket nästan 1 000 anmälningar till Försäkringskassan om misstänkta brott, en dubblering jämfört med 2017, berättar Tobias Wijk, verksamhetsutvecklare på Skatteverket för Sveriges Radio.

TT "

" Rysslands ambassadör kallas till UD efter flygincidenten

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Det svenska utrikesdepartementet har nu fått ta del av en rapport om händelsen över Östersjön i början av veckan, då ett ryskt stridsflygplan flög mycket nära ett obebäplat svenskt plan.

UD ser allvarligt på händelsen och kallar nu till sig den ryska ambassadören Viktor Tatarintsev.

Det ryska planet har enligt UD agerat "omdömeslöst och oprofessionellt på ett sätt som äventyrat flygsäkerheten", förklarar Diana Qudhaib på UD:s presstjänst.

– Händelsen ägde rum på internationellt vatten, och det svenska planet var i sin fulla rätt att flyga där, säger Qudhaib.

Den som tar emot Tatarintsev är chefen för UD:s enhet för europeisk säkerhetspolitik, departementsrådet Julius Liljeström.

Vad kommer han att säga till ambassadören?

– Vi får be att återkomma med fler detaljer under måndagen, säger Diana Qudhaib.

Anders Bolling "

" Nej. Vi har varit väldigt tydliga med det.

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Statsminister Stefan Löfven (S) stänger dörren för att hjälpa svenska medborgare som krigat för terrorsekten IS att återvända hem.

TT "

" Kunden: Jag ska tömma allt jag har och springa därifrån

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Förtroendet för bankerna har rasat de senaste tio åren, enligt Svenskt Kvalitetsindex, som inte tror att skandalen kring Swedbank lär göra saken bättre. – Jag kommer att tömma allt jag har och springa därifrån, säger Swedbankkunden Andreas Andersson.

Mångmiljardbelopp misstänks ha tvättats genom Swedbank, något som avslöjades av SVT:s "Uppdrag granskning" i veckan.

En skandal som enligt Johan Parmler, vd och chefsanalytiker vid Svenskt Kvalitetsindex, knappast förbättrar förtroendet för bankväsendet som dalat kraftigt sedan finanskrisen.

– Det handlar inte bara om de senaste årens skandaler, utan också om att det inte längre finns den här personliga relationen då den mesta av kontakten sker digitalt, säger han.

– Har man en stark personlig relation till sina kunder så klarar man sig undan lättare – men det har man ju inte längre.

Att allt fler är kunder hos flera banker samtidigt gör det också lättare att lämna när man som kund inte längre är nöjd. Enligt Svenskt Kvalitetsindex gäller det ungefär varannan kund, vilket enligt Parmler har att göra med uppkomsten av nya tjänster och aktörer som gjort det lättare att knyta nya bankkontakter.

– Den siffran var betydligt lägre för några år sedan, otrohetsgraden har ökat markant. Så det som kan hända är att många kunder nu får fötter.

– Det är någonting som kan få effekt på hela branschen och inte bara drabba en enskild aktör.

Swedbankkunden Andreas Andersson i Onsala i Halland är en av dem som bestämt sig för att flytta såväl pensionssparande som fonder till en annan bank.

– Det blev som löken på laxen, säger han men tillägger att han tänkt lämna under en längre tid.

Mycket handlar om kundservice.

– De är ju bedrövliga över huvud taget, och verkar som att de flyr oss vanliga kunder, fortsätter Andersson.

Christoffer Cederschiöld, affärsområdeschef på bolåneförmedlaren Mitt Bolån, säger att det är tydligt att många reagerar starkt.

I måndags och tisdags ville 73 kunder byta från Swedbank. I onsdags och torsdags, då ”Uppdrag granskning” nyss sänts, hörde 128 stycken Swedbankkunder av sig.

TT "

" Alkoholfri öl faller allt fler svenskar i smaken

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Förra året blev den alkoholfria ölens år. Allt fler svenska hushåll köper den alkoholfria drycken som nu har konkurrerat ut lättölen, som i stället minskar i popularitet.

Hela 39 procent av de svenska hushållen köpte alkoholfri öl under förra året. Det visar undersökningen ”Hushållens dagligvaruinköp 2018” från Dagligvaruleverantörers förbund, DLF, som har tagits fram av undersökningsföretaget GfK.

– Vi kan helt klart konstatera att den varma sommaren har gjort sitt, säger Fredrik Ydell, projektledare på GfK.

I somras vittnade bland annat Systembolaget om att försäljningen av alkoholfri öl ökade. Men trenden är mer långsiktig än så och under de senaste fem åren har försäljningen nästan femdubblats, enligt branschorganisation Sveriges bryggerier.

– I dag finns det flera bryggerier som har noterat trenden och svarat på konsumentefterfrågan. Att allt fler vill dricka alkoholfri öl påverkar bryggerinäringen positivt, säger Anna-Karin Fondberg, vd på Sveriges bryggerier.

Något som påverkar intresset för alkoholfri öl är att drycken oftast smakar bättre än vad den gjorde tidigare. Det menar bryggeriet Spendrups, vars försäljning av alkoholfri öl ökade med 65 procent under sommaren.

– Framför allt tror jag att det beror på att smaken har blivit betydligt godare än vad den var för tio år sedan, vilket beror på att många

bryggerier tillverkar öl på ett annat sätt i dag som gör att smaken finns kvar, säger Rose-Marie Hertzman, presschef på Spendrups. Det nya sättet att tillverka alkoholfri öl är genom tillverkningsprocessen av starköl. När starkölen är bryggd tar tillverkarna bort alkoholen från drycken samtidigt som smaken blir kvar. Flera större bryggerier tillverkar nuförtiden alkoholfri öl på det här viset, enligt Rose-Marie Hertzman.

Men det är långt ifrån alla 350 svenska bryggerier som använder sig av metoden. Bland annat kan det vara svårt för mindre bryggerier att tillverka alkoholfri öl på det sättet eftersom det är kostsamt, menar Anna-Karin Fondberg.

– Men det är en intressant marknad som jag tror kommer fortsätta växa, men det är långt ifrån alla som kan tillverka alkoholfri öl på det sättet, säger hon.

På livsmedelskedjan Coop har försäljningen av alkoholfri öl ökat med 30 till 40 procent varje år, sedan 2015. I de större matvarubutikerna finns det upp emot 40 olika alternativ av öldrycken.

– Målgruppen för alkoholfri öl är ganska spridd, men det är framför allt lite yngre personer som handlar alkoholfritt medan äldre håller fast vid lättölen, säger Tobias Rydergren, presschef på Coop.

Under förra året minskade försäljningen av lättöl med åtta procent.

Enligt Anna-Karin Fondberg, Sveriges bryggerier, handlar minskningen om att de sociala tillfällena för en lättöl har försvunnit.

– I stället för att ta en lättöl till maten väljer många vatten, säger hon.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se

"Fakta. Drycker som fick ett uppsving 2018

Iste/Iskaffe: + 41 procent

Alkoholfri öl: + 39 procent

Sportdryck: + 32 procent

Källa: Hushållens dagligvaruinköp 2018 "

" Trelleborg och Botkyrka toppar prisökningarna på bostadsrätter

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

I Botkyrka har det genomsnittliga priset på en bostadsrätt de senaste 20 åren ökat med nästan 1 500 procent. Men en annan ort har rekordet – skånska Trelleborg där priset stigit med nästan 1 800 procent.

Med uppgifter från Svensk Mäklarstatistik har Svensk Fastighetsförmedling studerat prisutvecklingen på bostadsrätter och villor i en rad kommuner under 5, 10 och 20 år.

Och resultatet kan tyckas förvånande. Det är inte någon av storstäderna som ligger i topp, utan Sveriges sydligaste stad, Trelleborg, med en befolkning på 30 000 (45 000 i kommunen). Där har priserna på bostadsrätter ökat med 1 774 procent mellan åren 1998 och 2018, utan hänsyn till inflatinen.

– Det har varit en stor inflyttning till Trelleborg, utan att det har byggts lika mycket, förklarar Liza Nyberg, vd för Svensk Fastighetsförmedling.

En självklar förklaring är också att prisnivån i utgångsläget var mycket mindre i Trelleborg än i storstäderna. Den procentuella prisökningen kan därför bli mycket större, trots att ökningen i kronor inte behöver vara det.

I Stockholm till exempel har priserna stigit i snitt med 336 procent, betydligt mindre än riksgenomsnittet på 475 procent. Men så har prisnivån i Stockholms kommun varit högst – samtidigt som det var främst Stockholm som tog en smäll hösten 2017 när

Boprisernas förändring senaste 20 åren

Topplista - landets kommuner

1. Trelleborgs	+1 774%
2. Botkyrka	+1 474%
3. Kungälv	+1 371%
4. Gotlands	+1 275%
5. Uppl.-Bro	+1 188%

Riket: +475 %

ÖKAT MEST

Stockholms läns kommuner

1. Botkyrka	+1 474%
2. Uppl.-Bro	+1 188%
3. Tyresö	+1 078%
4. Haninge	+1 054%
5. Huddinge	+1 053%
6. Uppl.-Väsby	+1 023%
7. Järfälla	+832%
8. Sollentuna	+769%
9. Värmdö	+644%
10. Sigtuna	+643%
11. Södertälje	+588%
12. Nacka	+575%
13. Täby	+536%
14. Sundbyberg	+468%
15. Solna	+438%
16. Lidingö	+385%
17. Danderyd	+354%
18. Stockholm	+336%

Län för län

1. Värmlands	+1 595%
2. Gävleborgs	+1 428%
3. Östergötlands	+1 282%
4. Gotlands	+1 244%
5. Dalarnas	+1 229%
6. Kronobergs	+1 184%
7. Jönköpings	+1 043%
8. Hallands	+1 007%
9. Blekinge	+944%
10. Kalmar	+842%
11. Västra Götalands	+749%
12. Södermanlands	+716%
13. Västmanlands	+694%
14. Västerbottens	+686%
15. Örebro	+677%
16. Norrbottens	+605%
17. Västernorrlands	+599%
18. Skåne	+561%
19. Uppsala	+549%
20. Stockholms	+405%
21. Jämtlands	+303%

Om statistiken

Statistiken baseras på överlåtelse av bostadsrätter och villor gjorda under 1998 jämfört med 2018. Endast kommuner med över 25 försäljningar är med i kartläggningen för att statistiskt säkerställa prisförändringar. Statistiken är framtagen av Svensk Mäklarstatistik AB.

Topplista - landets kommuner

1. Lidingö	+366%
2. Partille	+365%
3. Sotenäs	+362%
4. Strömstads	+359%
5. Stockholms	+352%

Riket: +230 %

ÖKAT MEST

Stockholms läns kommuner

1. Lidingö	+366%
2. Stockholm	+352%
3. Österåker	+348%
4. Huddinge	+328%
5. Salem	+327%
6. Sollentuna	+313%
7. Nacka	+310%
8. Nynäshamn	+310%
9. Vallentuna	+306%
10. Tyresö	+298%
11. Värmdö	+297%
12. Upplands Väsby	+296%
13. Haninge	+293%
14. Upplands-Bro	+284%
15. Täby	+279%
16. Järfälla	+275%
17. Nykvarn	+266%
18. Norrtälje	+263%
19. Södertälje	+259%
20. Sigtuna	+252%
21. Vaxholm	+246%
22. Ekerö	+178%
23. Botkyrka	+122%
24. Danderyd	+93%

Län för län

1. Gotlands	+335%
2. Stockholms	+302%
3. Hallands	+280%
4. Uppsala	+278%
5. Västra Götalands	+262%
6. Östergötlands	+251%
7. Skåne	+248%
8. Södermanlands	+243%
9. Jönköpings	+217%
10. Norrbottens	+214%
11. Dalarnas	+207%
12. Västmanlands	+206%
13. Västerbottens	+203%
14. Örebro	+187%
15. Gävleborgs	+185%
16. Kronobergs	+180%
17. Jämtlands	+178%
18. Blekinge	+176%
19. Kalmar	+172%
20. Värmlands	+161%
21. Västernorrlands	+148%

Ej med i statistiken: Bostadsrätter: Ekerö, Norrtälje, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Vallentuna, Vaxholm, Österåker Villor: Solna, Sundbyberg. Grafik: Johan Andersson Källa: Svensk Mäklarstatistik AB Foto: TT

bostadsrättspriserna föll med 10 procent. Prisnivån har ännu inte återställts till där den var sommaren 2017.

En annan kommun där priserna stigit mycket är Gotland; en ökning med 1 474 procent.

Gotland och Visby har varit hett länge.

– På senare år är det många från 08-området som tagit sig dit och det har pressat upp prisnivån, menar Nyberg.

Stockholms län dominerar bostadsrättsmarknaden; fyra av tio affärer görs i länet. Och här är det mindre kommuner en bit ut från centrum som redovisar de största ökningarna: Botkyrka med 1 474 procent och Upplands-Bro med 1 188 procent.

Skyhöga priser i Stockholms innerstad och de senaste årens skärpta krav på låntagare är ett par förklaringar som Liza Nyberg ser. Och hon är inte förvånad.

– Nej det är jag inte med tanke på den fortsatta urbaniseringen och att många söker sig till Stockholmsregionen, säger hon.

Nyberg räknar med att trenden med att kranskommunerna ökar mest procentuellt kommer att bestå.

– Ja, om vi tror på fortsatt urbanisering. De som flyttar hit tvingas allt mer att hitta ett lägre kvadratmeterpris.

Björn Petrén, mäklare i Botkyrka håller med.

– Stockholm växer och då växer innerstadspriserna och då trycks folk längre och längre bort från centrum, säger han.

Under de år som han arbetat i Botkyrka har han märkt hur trycket fortplantar sig utåt. När Enskede och Älvsjö blir för dyrt söker sig spekulanterna till Huddinge.

– Så blir Huddinge för dyrt och då kommer de till oss. Då blir det Tullinge och Tumba som gäller, säger Petrén.

Även om han inte tror på en fortsatt prisökningstakt som den som skett de senaste 20 åren, räknar Petrén med att trycket ut från centrum

fortsätter. I synnerhet till platser där det finns goda kommunikationer in mot centrum.

När det gäller villor har prisutvecklingen varit betydligt mer måttlig – vilket följer ett historiskt mönster. Villapriser påverkas mindre än bostadsrätter, både uppåt och neråt. Skillnaderna mellan länen är också mindre än för bostadsrätter.

I snitt har en villa i Sverige stigit med 230 procent under de senaste 20 åren. Mest har priserna ökat i Lidingö med 366 procent, Partille med 365 procent och Sotenäs med 362 procent.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Var sjätte nallar pengar från barnen

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Var sjätte förälder har någon gång tagit pengar från sina barns sparkonton, enligt en ny undersökning. Att göra det kan vara olagligt.

När föräldrar sparar på ett konto som har öppnats i barnets namn, eller om kapitalet är pengar barnet fått av en nära anhörig, är pengarna rent juridiskt barnets.

– Föräldrarna har rätt att förvalta och bestämma över pengarna, så länge det inte handlar om mer än åtta prisbasbelopp, men de ska gå till barnets bästa, säger Emma Persson, privatekonom på Länsförsäkringar, som har beställt undersökningen från Novus.

Prisbasbeloppet, som varje år fastställs av regeringen och visar prisutvecklingen i samhället, är för 2019 46 500 kronor. Vad som kan anses vara för barnets bästa kan dock ibland vara svårt att bedöma, enligt henne. Det finns rättsfall där föräldrar blivit skadeståndsskyldiga när uttagen skett regelbundet och över lång tid, och det kunnat styrkas att det inte legat i barnets intresse.

En mamma dömdes 2016 för förskingring av sina barns pengar, då hon tagit pengar från barnens konton för att täcka egna kostnader.

– Reglerna finns för att ge barnet ett skydd, säger Emma Persson.

För en förälder som vet med sig att den kan behöva ta av sparpengarna är det bättre att lägga sparpengarna på ett konto i sitt eget namn.

I undersökningen framkommer samtidigt att föräldrars sparande till de egna barnen ökar. I snitt sparas 575 kronor per månad, vilket kan jämföras med snittet på 515 kronor per månad år 2012.

– Fler föräldrar sparar regelbundet till barnen och summan man sparar per barn har ökat, säger Emma Persson.

Det genomsnittliga sparkapitalet uppgår till 125 191 kronor per barn. År 2012 var det snittkapitalet 32 658 kronor. Men långt ifrån alla har råd att spara till sina barn. Ungefär en tredjedel sparar inte regelbundet till sina barn och 15 procent sparar inte alls.

TT "

" Efter varslet – Arbetsförmedlingen rekryterar via bemanningsföretag

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

**Arbetsförmedlingen rekryterar 30 personer från bemanningsföretag, bara veckor efter att man varslat 4 500 av sina egna medarbetare, visar interna dokument som DN tagit del av.
– Att ta in helt ny personal utan förkunskaper när kompetensen redan finns känns helt ologiskt, säger en anonym arbetsförmedlare.**

Enligt interna dokument som DN har tagit del av ska de trettio personerna tas in under perioden mellan februari och augusti, för arbete i Lycksele och Skara.

Nyanställningarna är en del av en satsning på verksamhetsområde Direkt, och enligt den information som anställda fått ta del av krävs det en större personalstyrka eftersom myndighetens digitala tjänster ökar i popularitet, och för att fler personer än tidigare väljer att kontakta Arbetsförmedlingen över telefon.

Erik Sandström är direktör för verksamhetsområde Direkt på Arbetsförmedlingen.

– När vi fick reda på budgetförutsättningarna för 2019 så slutade vi rekrytera eftersom vi tänkte att vi behöver flytta över personer från lokalkontoren som får sänkt budget, men fram tills dess att vi kan få in de personerna så behöver vi ta in bemanningskonsulter, säger han.

På torsdagen kunde Sveriges Radio Ekot berätta att Arbetsförmedlingen har som mål att 90 procent av alla som skriver in sig på myndigheten ska göra det på distans, och att möten mellan arbetssökande och förmedlare under den inledande

inskrivningsperioden på sex månader främst ska ske via till exempel genom telefon- och videosamtal.

Det väckte kritik från Sveriges kommuner och landsting, SKL, eftersom det skulle kunna betyda att det blir ännu svårare att hitta jobb för grupper som redan står långt från arbetsmarknaden.

Efter en inledande utbildning ska bemanningsföretagens anställda utföra arbetsuppgifter som att: ”ta emot samtal av en enklare karaktär”, står det i ett internt utskick.

En arbetsförmedlare som vill vara anonym är kritisk till myndighetens rekryteringsstrategi.

– Det som vi tycker är provocerande är att man tar in utbildad personal från bemanningsföretag för att kunna jobba med kundtjänst i olika former, i stället för att använda personal som redan finns.

Hen berättar att oron är stor bland de anställda som hotas av varslet.

Under onsdagen meddelades de i ett internt utskick om att varslet på 4 500 personer kommer kvarstå, även om myndigheten skulle få in mer pengar.

– Just nu när vi heller inte vet vad som gäller, vilken turordning som kommer gälla eller vilka som kommer varslas, eller ens hur många, så känns det inte särskilt schyst mot oss från ledningens håll.

Arbetsförmedlaren tycker inte att den interna kritiken bemöts ordentligt av myndighetens ledning.

– Vi har en internsida där informationen kommer ut, så de är någorlunda transparenta med vad som händer. Men de svarar inte på varför man inte använder personal som redan finns, eller varför man anställer ny personal för att utföra arbetsuppgifter som kan vara ganska komplexa.

– Alla förstår att det behövs en förändring och en digitalisering men det behöver också en respekt för de anställda som inväntar svar angående varslet och hur man ska agera framåt.

Arbetsförmedlaren anser att lösningen med utomstående rekrytering kan drabba dem som kommer i kontakt med myndigheten framöver.

– De här personerna ska arbeta med digitala möten och cheferna säger att det handlar om att svara på enkla frågor och visst, det kan finnas enkla frågor, men vi vet också att det kan bli väldigt fel, att en kund får helt felaktig information och det är inte bra.

Det kommer inte hända enligt Erik Sandström.

– Vi kan styra i våra växelsystem så att de enkla frågorna, som att få svar på hur man gör för att aktivitetsrapportera eller hur man använder digitala tjänster, kan ges till bemanningskonsulterna. Medan det som kräver arbetsförmedlarkompetens tas om hand av arbetsförmedlare, säger han.

På Arbetsförmedlingens interna informationssidor som DN tagit del av har många anställda kommenterat och ifrågasatt myndighetens beslut. ”Så otroligt provocerande. Vi varslar 4 500 och tar in inhyrd personal. Hur kan det bli underbemannat när vi får höra att vi är övertaliga?”, skriver en anställd.

”Varför tar ni in personer från bemanningsföretag istället för att omplacera interna medarbetare för att på så sätt minska antalet som behöver varslas? Finns ingen logik i detta!”, skriver en annan.

Erik Sandström delar inte deras åsikt.

– Vid en första anblick kan det verka huvudlöst att ta in bemanningskonsulter samtidigt som man varslar, men i de sammanhang där vi har gått ut med informationen om varför vi gör det, att det är tillfälligt, och att vi gör det för att förbättra arbetsmiljön och att inte sänka servicegraden för kunderna, så förstår folk, säger han.

De nya medarbetare som rekryteras till Lycksele hyrs in från bemanningsföretagen Manpower och Randstad. I en jobbbannons som Manpower lagt upp, på Arbetsförmedlingens platsbank, står det att det efter uppdragets slut ”finns goda möjligheter till anställning av kund”. Det stämmer inte enligt direktör Erik Sandström.

– Just nu finns det inte så goda möjligheter att få anställning hos oss på Arbetsförmedlingen, bemanningsföretaget kan jag inte svara på.

Enligt Caroline Johansson, universitetsadjunkt och jur.doktor på juridiska fakulteten i Uppsala, har myndigheten inte brutit mot några lagar eller regler genom sin rekrytering.

– Arbetsgivaren kan välja om man vill bedriva sin verksamhet med egna anställda eller om man vill hyra in personal, på det sättet finns det en möjlighet att göra såhär rent rättsligt, men det måste förhandlas med facket, säger hon.

Fredrik Andersson, ordförande för fackförbundet ST inom Arbetsförmedlingen, säger att det inte går att hindra myndigheten från att rekrytera via bemanningsföretag, trots varselbeskedet.

– Vi har sagt att vi tycker att det här är olämpligt med tanke på den nuvarande situationen men det finns ju ingenting som säger att man inte får gör så så här, men det ser inte bra ut och i grunden är det inte lämpligt, säger han.

Enligt direktör Erik Sandström är personalen från bemanningsföretag en provisorisk lösning.

– Planen är att flytta över arbetsförmedlare från lokala kontor så fort det går och fram tills dess så kör vi det här. Vi har just nu inga planer på att rekrytera fler personer från bemanningsföretag.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

"Kometen följer sitt eget huvud"

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Lärlingen Emilia Leo blev ett hett namn i den svenska travvärlden med 84 segrar förra året. För det röstades hon fram till "Årets komet" 2018.

Ansiktet spricker ofta upp i stora leenden under vårt samtal. Emilia Leo är en glad och positiv 26-åring, men hon tror ändå att det finns vissa som kan tycka att hon är en "surpuppa".

– Jag är så tävlingsinriktad att jag under en tävlingsdag på travbanan går in i mig själv så mycket att jag ibland inte märker att folk hälsar på mig, säger Emilia, och skrattar igen.

Förra året hade hon extra många anledningar att vara glad. Hon är fortfarande lärling, men var först över mållinjen i 84 travlopp, både bakom sulky och som montéryttare. (Monté är trav med ryttare i stället för sulky.) En segerprocent på 15. Och av de totalt 546 starter hon gjorde 2018 var hon etta, tvåa eller trea 198 gånger och körde in 5,5 miljoner kronor till hästägarna.

Emilia var i nivå med landets etablerade toppkuskar och vann bland annat tre V75-segrar med den ena av sina två egen tränade hästar, Sign me up too .

Få blev överraskade när hon vid Hästgalan (arrangeras av ATG, Svensk Travsport och Svenska Travsportjournalisters klubb) den 10 februari vann utmärkelsen "Årets komet" i konkurrens med tre andra nominerade. Emilia fick 80 procent av rösterna.

– Jag hade lite på känn att jag skulle vinna, det har ju gått så bra för mig det senaste året. Det är fantastiskt kul efter flera år då det inte alls gått så bra, säger hon.

Hon har hållit på med trav sedan hon var 15 år då hon tog montélicens, två år senare skaffade hon sig även sulkylicens på Wångens travgymnasium i Jämtland.

– Jag är från Borlänge i Dalarna och jag såg mina första travlopp på Rommetravet, berättar Emilia.

Det fanns hästar i familjen, mormor och morfar födde upp travhästar i liten skala och mamma red när Emilia var liten. Under en kort period, den pågick bara i några veckor, gick hon naturprogrammet på gymnasiet och hade tankar på att bli veterinär.

– Men jag kände snabbt att det skulle bli för mycket pluggande. Då blev det Wången dit jag också hade sökt och kommit in.

På Wången träffade hon sin sambo Oskar Kylin Blom som förra året blev proffstränare och har över 50 hästar på sin träningslista. Min första tanke är att han och Emilia delar på ansvaret i stallet, men det visar sig vara fel.

– Vi har inte alltid samma syn på hur hästarna ska tränas, så vi blir lite osams ibland. Jag tycker att jag har varit med så länge nu att jag vill träna efter mitt eget huvud, så i dag har vi två olika rörelser, kan man säga, även om vi naturligtvis diskuterar och hjälper varandra.

Trots Wången och flera perioder hos olika travtränare i Sverige och USA, plus det senaste årets framgångar, tvekar Emilia Leo att ta steget till att bli proffstränare.

– Jag vill fortfarande köra lopp åt andra tränare. Om jag blir proffs med ansvar för ett eget stall finns risken att jag inte får lika många förfrågningar. Jag avvaktar nog tills det känns rätt att ta det sista steget. Min önskedröm är att i framtiden ha ett mindre antal hästar i egen träning och fortsätta att köra andras hästar som i dag, menar Emilia. Hon är mån om "possenten", som artisten Sven Melander (för övrigt en stor traventusiast) skämtade om på 80-talet. I Emilias fall handlar det om segerprocenten. Hon har blivit ett namn i trav-Sverige och vill fortsätta att ha en stor andel förstaplatser. Och hon har inlett 2019 på samma höga nivå som 2018.

– Det blir svårare i år, reglerna är lite konstiga. Jag är numera utestängd från vissa typer av lopp eftersom det har gått för bra för mig. Jag måste nog kämpa mer nu för att behålla min segerprocent.

Vad är din drivkraft?

– Jag älskar hästar, jag är verkligen hästtokig. Jag skulle hålla på med hästar vid sidan om, även om jag hade ett vanligt jobb. Och så tycker jag om att tävla, förstås.

Vilket är roligast av monté och sulky?

– Jag kan inte välja, båda är roliga och olika sinsemellan. I sulkylopp måste du ta väldigt snabba beslut och det är större risk för att bli instängd där. Montéloppen är mer fysiskt krävande, i början trodde jag inte att jag skulle orka komma i mål. En liten dröm är att få rida travlopp i Frankrike, monténs hemland, säger Emilia Leo.

Hans Kronbrink

hkronbrink@gmail.com "

"Emilia Leo

Gratuleras till: Har utsetts till Årets komet i svensk travsport.

Bor: Hedesunda utanför Gävle.

Gör: Jobbar med travhästar.

Ålder: 26 år.

Familj: Sambon Oskar Kylin Blom, mamma, pappa, två bröder. Katten Greta.

Varför blev 2018 så bra: "Jag lyckades vinna mina två första V75-lopp samma tävlingsdag i somras. Då blev det en hel del skrivelser. Och framgång föder framgång, som det heter."

Bästa häst hon kört i lopp: "Min egen Sign me up too."

Om kvinnliga kuskar: "Vi blir fler och fler och tjejer är ofta bra på att köra".

Om allmänbildning: "Usch, ibland skäms jag för att jag inte följer så bra vad som händer i världen. Jag lever trav 24-7. "

"Politiska påhopp kan skada förtroendet för demokratin"

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

Konflikter i politiken behövs – men bara när gäller olika åsikter. Då är det bra för vår demokrati. "Ett respektlöst beteende, däremot, hotar att skada hela det demokratiska systemet", säger forskaren Louise Skoog.

Länge har det funnits en bild av att den kommunala politiken präglas av samförstånd och få konflikter. Till skillnad från på riksplanet där tonläget ofta är uppskruvat och meningsmotståndarna häcklar varandra med olika tillmälen.

Men nu visar forskaren Louise Skoog vid Göteborgs universitet att den idealiserade bilden av kommunpolitikernas vardag inte stämmer. I en färsk doktorsavhandling slår hon fast att konfliktnivån på det lokala planet har ökat sedan 1950-talet.

– Den är nu på nästan samma nivå som på riksplanet. Jag tror att kommunpolitiker och kommunala tjänstemän behöver få mer kunskap om hur konflikterna ser ut och hur de kan hanteras på ett bättre sätt, säger Louise Skoog.

En enkel sökning bland nyhetsartiklar på nätet visar också tydligt att tonläget mellan lokalpolitikerna är högre. Några exempel:

En lokal politiker kallar en fullmäktigekollega för "jävla kärring" under ett sammanträde. Vid ett tillfälle uppges en politiker ha kallat en kollega för "sosseluder" och "sossefnask". En fritidspolitiker anklagas för att ha mordhotat en motståndare men menar själv att det "handlat om en diskussion med högt tonläge där båda parter uttalat sig kränkande mot varandra".

Louise Skoog har länge varit intresserad av relationerna mellan de politiska partierna och då blev det naturligt att studera konflikternas betydelse, berättar hon. Hur ser de ut? Hur hanteras de? Och vilken betydelse får de för det politiska livet ute i landets kommuner?

– När jag började titta på det här fick jag ofta just reaktionen att på det lokala planet finns det inga konflikter. Där präglas allt av samförstånd. Men jag anade, och det bekräftar också många som arbetar i kommunerna, att det inte stämmer.

– Så jag gick tillbaka till 1860-talet för att studera hur det politiska livet på lokalnivå utvecklats. Konflikter har alltid funnits där även om de blev än mer tydliga när kommunpolitiken från 1960-talet blev mer och mer partipolitiserad, säger Louise Skoog.

I sin forskning har hon använt sig av intervjuer, dokument, böcker och en enkätundersökning riktad till landets alla kommunpolitiker. Utifrån detta material har hon sedan studerat vad som om orsakar lokala konflikter – och vilka konsekvenserna kan bli.

Louise Skoog skiljer på två typer av konflikter: åsiktskonflikter och konflikter som beror på hur politikerna beter sig mot varandra.

Åsiktskonflikterna blir större när partierna står längre ifrån varandra i olika sakfrågor.

– Skillnader i åsikter och konflikter som har sin grund i sådana försvårar inte möjligheten för partiföreträdarna att få igenom sin politik. Men när politiker beter sig respektlöst mot varandra, till exempel genom förolämpningar, blir det en tydlig bromskloss.

I en av studierna som ingår i avhandlingen visar Louise Skoog att konfrontativt beteende minskar det egna inflytandet, och även allmänhetens inflytande. Möjligheterna att få gehör för det egna partiets förslag ökar faktiskt om en politiker uppträder anständigt mot sina motståndare.

Hur då?

– Ett konfliktbeteende kan skapa ett negativt klimat där partierna tydligt markerar gränserna mellan sig och aktivt motarbetar varandras möjligheter att utöva inflytande och få igenom sina politiska förslag. En miljö där tydliga åsikter uttrycks men balanseras med ett respektfullt agerande stärker de demokratiska värdena och utgör inget hinder för det politiska arbetet.

Enligt Louise Skoog är konflikter ett viktigt inslag i en demokrati eftersom väljarna lätt kan uppfatta var de politiska partierna står i olika sakfrågor.

– Det är en mekanism som gör att demokratin fungerar bra, skillnaderna mellan olika åsikter blir uppenbar.

Om politikerna däremot går över en gräns, behandlar varandra respektlöst och kanske till och med börjar kränka varandra kan det skada förtroendet för hela det demokratiska systemet, menar Louise Skoog.

– Det finns inget demokratiskt värde med att uppträda respektlöst, det finns ingen poäng i det. Ändå händer det då och då, vilket också märks i min forskning.

Bilden av att politiker bara käbblar, beter sig illa mot varandra och bråkar om småsaker som egentligen inte betyder något kan få stora effekter, säger Louise Skoog.

– Det riskerar att undergräva den demokratiska legitimiteten.

Hur ser då ett respektlöst beteende ut?

– Det kan handla om att i en debatt bråka om formella frågor som inte har någon betydelse i sammanhanget, tjafsa om småsaker och så vidare.

Förolämpningar och invektiv?

– Just det kan jag inte utläsa ur materialet som min avhandling grundar sig på. Men jag vet utifrån samtal med kommunpolitiker att det förekommer.

Louise Skoog menar att politiker som företräder olika partier och har olika åsikter borde anstränga sig för att behandla sina motståndare värdigt och respektfullt. Det är något alla vinner på, säger hon. Såväl väljarna, demokratin som faktiskt också politikerna själva. Hur påverkas då politikerna på ett personligt plan av ett respektlöst bemötande?

– Det är något som tyvärr inte ingår i min avhandling, men är något jag ändå funderat över. Jag kan tänka mig att det får effekter hur någon uppträder mot en. Det kan ju leda till oro och rädsla, till att man inte mår så bra.

Ett klimat som präglas av respektlöshet kan i sämsta fall innebära att en del politiker drar sig för att debattera och lägga fram egna förslag, tror Louise Skoog vidare.

Kanske kan det också spilla över på allmänheten och leda till att politiker blir utsatta för hot och kränkningar av privatpersoner som inte sitter i fullmäktige eller andra lokala beslutande församlingar.

– Jag har fått reaktioner efter min avhandling från kommunpolitiker som känner igen sig i det jag skriver om. De berättar om sina egna erfarenheter och jag tror att det finns mycket att lära av dessa berättelser.

Louise Skoog har i flera år studerat offentlig förvaltning, både i de grundläggande studierna på universitetet och nu alltså även i sin doktorsavhandling. Där ingår flera olika ämnen som företagsekonomi, statsvetenskap och hur myndigheter och det politiska systemet fungerar.

Louise Skoogs avhandling från Göteborgs universitet har titeln ”Political conflicts – Dissent and antagonism among political parties in local government”.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Louise Skoog

Ålder: 34.

Bor: Göteborg.

Bakgrund: Har studerat offentlig förvaltning vid Göteborgs universitet där hon tog en masterexamen 2011.

Gör: Verksam inom forskningsprojektet ”Konkurrensdemokrati i svenska kommuner”. Det fokuserar på hur politiker och partier hanterar konflikten mellan parlamentarism och konkurrens mellan partier å ena sidan och marknadens ökade inflytande och konkurrensutsatt kommunal förvaltning å den andra.

Aktuell: Med en doktorsavhandling om konflikternas betydelse inom kommunpolitiken. "

" Maria Schottenius: Det besatta intresset för det privata är ett tecken på litteraturens kris

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

För inte alltför länge sedan var romanen ett sätt att skildra människans roll i det större sammanhanget. Så vad betyder det att allt fler författare nu i stället riktar blickarna mot sin egen navel?

Jag vill med en gång säga att Aase Bergs bok "Haggan" står i en klass för sig, stilmässigt. Hon skriver bra, hur vidrigt elak hennes Haggan än är när hon hatbombar fasadäktenskapens klimakteriekeramiker runt omkring sig med alla fula tillmälen som (vi?) gifta inredningshäxor kan få. Hennes högljudda, maniska mässande får i alla fall mig att känna att jag läser och lever.

Vilket man inte kan säga om alla hat- och hämndböcker som producerats. Självt gör Aase Bergs haggan processen kort med några av dess författare, som Lars Norén, "lilla gubben med de stora öronen" och det han nedtecknar "i sin snobbigt humorlösa dagbok" som hon inte orkat läsa mer än hundra sidor av. Carina Rydberg, Maja Lundgren, Unni Drougge, Felicia Feldt och en rad andra kommer lindrigare undan. Aase Berg briljerar i något som numera blivit en skräckgenre för dem som råkat hamna i skottgluggen.

Året har börjat med en poesidebatt där skribenterna är runt trettio år (bortsett från Göran Greider har alla gamla uvar hållit sig borta).

"Poängen är inte att svensk poesi är 'dålig' – poängen är att den ofta är 'bra' på ett sätt som rubbar ens världsbild exakt noll millimeter" är den spetsiga formuleringen i Rebecka Kärdes senaste inlägg (DN 30/1).

Jag uppfattar att hon anser alla genrer har guldåldrar och att poesins inte är nu. Inte romanens heller, den utvecklades mer på 1860-talet än på de senaste femtio åren.

Frågan är om det just nu finns någon guldålder för *någon* litterär genre?

Vilhelm Moberg skrev romaner i en tid då utvandrарlandet och bonde-Sverige fortfarande hade behov av en gemensam historia.

Arbetsförfattarna och Per Anders Fogelström gestaltade åren då en arbetarklass formades i Stockholm.

Romanen fyllde en funktion som för människor handlade om att se sin plats i världen, i det större sammanhanget. Kerstin Ekman och P O Enquist, i generationen efter Moberg och Fogelström, skrev romaner som hjälpte människor att tolka samhället och människan. Men efter 30-talsförfattarna har det sett annorlunda ut. Det finns nu enstaka, Kjell Johansson och Kristina Sandberg och några till, som berättar om tillhörigheten och komplikationerna i samhällsutvecklingen. Men någon guldålder för den samhällsgestaltande romanen är det inte. Guldet tillfaller i stället de "sanna" historierna, autofiktionen, där man på personlig basis avslöjar hur det verkligen är. De kända människorna, skandalerna, de upprörande och pikanta detaljerna. Ut i offentligheten med det kapsejsade privatlivet.

Det är när skildringar av det här slaget är i antågande som temperaturen stiger på tidningsredaktioner och i mediehus. En krånglighet har varit att hämndböckerna ofta har rubricerats som romaner. Det betyder att författaren kan fabricera innehållet, men trots detta behålla autentiska namn. Den hämndgirige kan på så sätt, i skydd av fiktionen, hitta på vad som helst om en person, vad den gör och säger, och sedan låta offret schavottera, det är bara att googla namnet. En maximal hämnd, som förlagen ofta motiverar med ett högt argument: "Konstnärlig frihet" och ett lågt: "Man ändå kan skriva vad som helst på nätet."

Jag tycker det är stor skillnad när man som hos Aase Berg har fiktiva namn på huvudpersonerna, än som i en rad andra böcker, skandaliserar namngivna personer i fiktion.

Så varför denna genre, och denna uppmärksamhet?

Vår sociala tillhörighet är försvagad. Familjen, släkten, klassen är inte längre någon bärande identitet i denna post-postindustriella tid. Politik är en enda röra. *Jag* kan bara tala för *mig*, och tänka på *mig*.

Jag: en fru som blir en bitterfitta. En älskarinna som blir en hagga. En åldrande kvinna som blir en nucka. Mitt existentiella sammanhang finns i min kropp. Och *jag* vill därför läsa böcker om hur det kan bli om man inte passar sig.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se "

" Härodlad mat på skolmenyn

DN MÅNDAG 25 FEBRUARI 2019

På Vackstanäsgymnasiet utanför Södertälje står hållbarhet på menyn. Grönsakerna är inte närodlade utan härodlade. Skolans elever äter sina egna grisar och får.– Det skönaste är att man inte längre behöver få ångest av att äta kött, säger eleven Sofie Stjernström.

Vackstanäsgymnasiet ligger vid sjön Vällingen mittemellan Södertälje och Nykvarn. Här går 200 elever från hela landet på trädgårdsmästar-, kock- textil- och idrottsutbildning. Förra året utsågs gymnasiet till Södertäljes mest hållbara verksamhet, för att man lever lika klimatsmart som man lär.

Sedan två år man använt skolans mark för att odla grönsaker och producera gris- och fårkött till skolrestaurangen. I dag kommer nära 30 procent av maten från egen produktion.

– Det kan låta udda i ett Stockholmsperspektiv, men faktum är att det finns mängder med skolor som ligger i mindre samhällen, eller i utkanten av städer, som skulle kunna ta efter vår modell, säger Patrik Waldenström, vd för friskolans stiftelse.

I en stia i skogsslänten bor suggorna Edith och Ester som är skolans mest omhuldade maskotar. Linderödssvinen levererar varje år uppemot 20 kultingar som utgör en stor del av elevernas fläskintag. I fårhagen intill bråker Värmlandsfåren som årligen får omkring 35 lamm som serveras på skolans lunchbuffé.

– Vi har alltid en skylt med Vackstalamm eller Vackstagris så att eleven själv kan fatta beslutet att i dag käkar inte jag, för jag känner det här lammet och är inte sugen. De ska ha chansen att välja. Inledningsvis

tyckte några att det var jobbigt, men inte nu längre, säger rektorn Stefan Ruocco.

Sofie Stjernström går på trädgårdsutbildningen och hjälpte till att nappmata lammen och klappa kulingarna när de var små.

– När jag fick höra att de åt Vacksta-djur på skolan var min första tanke, det vill jag inte äta. Men sedan när man får vara med djuren fattar man att det här är det bästa köttet man kan äta. Köttproduktionen vi har i stora delar av världen håller inte. Vi ser hur den inverkar på miljön. Det skönaste är att man inte längre behöver få ångest av att äta kött, säger Sofie Stjernström.

Grisarna äter bröd från Konsum, rester från ett lokalt bryggeri och skolans matrester och fåren betar hö. Utöver egna djur köper skolan bara viltkött från lokala jägare som slaktas på små slakterier i Södermanland. Inte ens vegetarianerna på skolan verkar vara motståndare till köttmenyn.

– Jag tycker det bra ur etisk synvinkel. Om jag inte vore vegetarian skulle jag absolut kunnat tänka mig att äta djuren som går här. Det känns bättre när jag vet var de kommer ifrån och att de haft det bra, säger Corona Segemark, 18 år.

Djuren sköts av skolpersonal med benägen hjälp av sex familjer i Vackstanäs på helger och lov. Som tack får grannarna en halv gris till jul. Djurhållningen har ökat samhörigheten i byn och vd:n ser gärna att djuren blir fler.

– Vi vill gärna ha några kor också för att hålla betena fria från parasittrycket och i framtiden även både kyckling- och äggproduktion. Det är nästan omöjligt att få tag på ekologisk svensk kyckling i dag, säger Patrik Waldenström.

På skolan pratar man inte om närodlat utan om härodlat.

Grönsaksodlingen är småskaligt intensiv och kräver bara 450 kvadratmeter bäddyta. Förra året producerade man 1,5 ton grönsaker i extremtorkan och hoppas i år kunna tredubbla skörden.

– Vi odlar allt men helst grönsaker som både går att förädla och tillaga färskt. Bönor är superbra som man kan frysa in, mjölksyra eller äta färskt. Grönkålen är också jättebra, den klarar kylan och går att göra soppor, grytor och chips på, säger Simone Grind, trädgårdsmästare. Man odlar ekologiskt på liten yta för att minska ogräset och använder komposterad halmgödsel och skänkt duvskit som näring. För att inte jorden ska läcka kol försöker man vända den så lite som möjligt. I stället trampar man sig mödosamt genom växtbäddarna med en bredgrepp för att lufta jorden. Transporten av grönsakerna från jord till bord sker med skottkärra.

– Om du räknar bort alla förpackningar, all lagerhållning och all transport i produktionen får du en enorm besparing i koldioxidutsläpp. Vi odlar för hand eftersom en grönsak som får växa i jord med mycket mikroliv innehåller mycket mer näring. Matens näringsinnehåll har minskat enormt på bara femtio år, säger Simone Grind.

Skolans ambition är att fortsatt öka andelen grönsaker på matbuffén. Redan i dag serveras alltid en vegetarisk huvudrätt först på buffén och man blandar in mer grönsaker i kött- och fiskrätterna för att minska köttkonsumtionen. En snittallrik kostar omkring 22 kronor.

– Vi har fått pengar från EU och Jordbruksverket för att analysera vad det kostar och om det finns lönsamhet i modellen för andra skolor. Bara räknat i kilopriset på grönsaker lönar det sig inte i dagsläget men odlingarna har även ett pedagogiskt värde i undervisningen, säger Patrik Waldenström.

I köket jobbar kökschefen i tätt samarbete med trädgårdsmästaren och måste utgå från vad som finns till buds i land och hagar. I höstas fick han oväntat 300 kilo morötter i knät.

– Vi hade ingen sköljanläggning så vi fick högtryckstvätta morötterna och sedan ta in dem i köket. Okej, vad gör man med 300 kilo morötter, vi fick riva, vi fick göra marmelad, vi fick syra. Det tar tid och man får improvisera en hel del, säger Robert Ekström, kökschef.

Ordningen kan verka bakvänd men framsynt och nödvändig i omställningen till ett hållbart kök enligt skolan. Därför har man till våren rekryterat trädgårdsmästaren Emil Grönlund, som även är kock och tidigare kökschef på Oaxen slip, för att ansvara för odlingarna.

– Man måste hela tiden utgå från vad det finns för råvaror och det kräver planering. Vi försöker även ha mer vegetariskt för att minska klimatavtrycket. Bara genom att välja bort nötkött och köpa mera vilt från Sörmland har vi sänkt koldioxidavtrycket med 50 procent, säger Robert Ekström.

Skolan har också mer än halverat sitt elinköp på två år genom att producera och sälja el från solceller på idrottshallens tak och använda flis från egen skogsmark. Genom samarbete med föreningar och lån av sommargetter hålls även skogen runt omkring levande.

Hållbarhetsarbetet är fortfarande i sin linda men utvecklingsviljan är stor.

– Det vore roligt om vi kunde ha egen ull också, det finns ett spinneri i närheten. Fårskinnen från våra Värmlandsfår och finullsfår tar vi redan hand om och säljer, säger Patrik Waldenström.

Fiskodling är han inte heller främmande för – om än inte i sjön Vällingen.

– Ska man ha fiskodling ska den inte vara sjöbaserad utan landbaserad i ett slutet system. När du odlar fisk i en sjö måste du utfordra fiskarna och riskerar både sjukdomar och övergödning av sjön. Men om någon annan skulle vara intresserad av att odla fisk hos oss så lånar vi gärna ut mark och köper fisken, säger Patrik Waldenström.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

" Ledare: P-böterna får inte vara kommunernas sedelpress

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Varför tycker folk så illa om parkeringsböter? Det är inte främst bötfällandet i sig som svider, utan nitiskheten. Att där inte finns någon reson alls. För så är det ju: Det förnuft som normalt suddar kanterna av den vassa byråkratin saknas.

Vi har alla hört skräckhistorierna om olika kontrollavgifter som utfärdats. Folk som fått motorstopp och vars bil lappats på några minuter, innan de hunnit baxa bort den. Mannen som gick ut och möttes av en nedbrunnen bil – som också hunnit föras med en bot eftersom den saknade parkeringstillstånd sedan det första slukats av lågorna. Ambulansen som slarvparkerade på väg till en äldre person med hjärtproblem, och straffades för sin brådska med en kontrollavgift. ”När vi kommer till patientens hem har vi inte tid att leta parkeringsplats och än mindre betala p-biljetter”, påpekade ambulanssjuksköterskan Klara Karlsson på Facebook. Vilket är självklart – för alla utom parkeringsföretagen.

Det kanske är en sak när det gäller företag som patrullerar privat mark. De har ofta ingen annan inkomst än den de får in genom att utfärda avgifter, vilket innebär att de anställda tvingas göra allt för att lappa så många bilar de bara kan. För dessa företag finns inga gränsfall. Men när kommunerna betar sig på samma sätt?

Under 2018 delades det ut hela 1,59 miljarder parkeringsböter i Sverige, på sammanlagt över 1 miljard kronor. Detta är en epidemi. Regeringen har nu nästan dubblat maxbeloppet från 700 kronor till 1 300 kronor, och ytterligare höjningar kan komma.

I Stockholms stad ska parkerings- och felparkeringsavgifterna även för obetydliga förseelser öka, vilket betyder att det i framtiden exempelvis kan kosta 900 kronor att inte ha synlig biljett, och 1 100 kronor om parkeringen drar över den betalda tiden med några minuter. 1 300 kronor blir priset för en felparkering. På så sätt hoppas kommunen kunna dra in en halv miljard, och tillsammans med intäkterna från ordinarie parkeringsavgifter blir summan mer än den dubbla. Kommunerna får egentligen inte göra så. Om de vill avgiftsbelägga parkering på en viss plats så måste de kunna motivera det, och noga utreda konsekvenserna. Men i praktiken är det ofta så enkelt att om en privatperson begär parkeringsförbud på sin gata så beviljas detta. Bäst sammanfattas läget av Jan Söderström, tidigare chef för Sektionen för trafik och infrastruktur på Sveriges Kommuner och Landsting samt vikarierande professor vid Institutionen för trafikplanering på KTH, på DN Debatt häromdagen: ”De felparkeringsavgifter som Stockholm tillämpar innebär att ’straffet’ inte står i rimlig proportion till det ’brott’ som har begåtts – även om det i juridisk mening inte handlar om brott och straff. De flesta felparkeringar handlar om lindriga förseelser där tredje man inte drabbats av någon skada och inte heller utgör någon fara för trafiksäkerheten. Och för parkeringsvakterna innebär de höga avgifterna en pressad arbetssituation.” En del kanske skulle vilja hävda att det är bra med allt som gör det jobbigt att åka bil. Bilar skapar trängsel i städerna, och avgaserna inverkar mycket negativt på både folkhälsan och klimatet. Men då ska man veta att också parkering av små, mer miljövänliga fordon som fossilfria cyklar, elcyklar, mopeder och motorcyklar är avgiftsbelagd. Det finns ingen särskild moralisk tanke bakom det här systemet. Ingen annan föresats än den att dra in pengar. **DN 26/2 2019 "**

”Det behövs krafttag mot den nya klottervågen”

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 190226

Klotterbrotten blir allt fler enligt Brå, men samhällets motreaktion är svag. Kan vi inte bekämpa klotter och skadegörelse kommer vi heller inte att lyckas bekämpa grövre brottslighet och gängkriminalitet. Därför behövs gemensamma åtgärder för att slå tillbaka mot klottervågen, som särskilt drabbar kollektivtrafiken, skriver Kristoffer Tamsons (M), ordförande för SL.

Trenden är tydlig. En ny rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) gör gällande att antalet anmälda klotterbrott mot kollektivtrafiken ökat med nästan 40 procent, motsvarande över 10 000 fler anmälda brott, under 2018. Klottret har gått från enskilda incidenter till att bli hela samhällets problem. Varje år förstörs gemensam egendom för hundratal miljoner.

Storstockholms lokaltrafik (SL) utgör tyvärr inget undantag. Bara från året innan har klotterytan dubblats i pendeltågstrafiken och i hela SL-trafiken ökat med över 30 procent. Det motsvarar en ökning med 44 000 kvadratmeter sanerad yta i trafiken mellan 2017 och 2018 – till en årlig kostnad av 120 miljoner kronor.

Brottsligheten är omfattande, men samhällets motreaktion svag. Under 2018 gjordes över 61 000 polisanmälningar av SL gällande skadegörelse, varav i princip samtliga var kopplade till klotter. Endast runt en halv procent av fallen ledde till något gripande. Ser vi till fällande domar var andelen än mindre. Det är alltså ytterst sällan

förövarna får ta konsekvenserna av sina handlingar. Om detta vittnar kollektivtrafikmyndigheter runt om i hela landet.

Utvecklingen är ohållbar. Den omfattande skadegörelsen måste bekämpas kraftfullt, oavsett om den förkläs i begrepp som konst, meningslösa ”tags” eller provocerande graffiti. Skadegörelse är inte konst, att systematisk vandalisera tåg, bussar och stationer är inte oskyldiga pojkstreck. Det är angrepp mot våra gemensamma regler och vårt gemensamma ägande.

För många ser i dag för lätt på klottrets inverkan på samhället. Ett exempel utgörs av statliga Svenska filminstitutet som hyrt ut lokaler för att visa hur tunnelbanevagnar klottras ner. Att på detta sätt göda destruktiva subkulturer är skadligt och riskerar i sin förlängning att få konsekvenser större än de materiella och ekonomiska. En studie från Socialstyrelsen har visat ett tydligt samband mellan klotter och annan social problematik. Elever som börjar klottra i årskurs 8 använde oftare droger, begick i högre utsträckning andra kriminella handlingar och hade sämre skolanpassning i årskurs 9 än de som inte börjat klottra. Vi ska agera mot klottret. Nedklottrade ytor ska tryckas tillbaka med snabb sanering och en obligatorisk polisanmälning. Vi kommer även att se över vårt arbete med antiklottermaterial inom SL-trafiken. Allt för att göra det så svårt som möjligt för klottrarna och göra vad vi kan för att få bort klottret när det uppstår. Inom 24 timmar menar vi att klotter på SL:s egendom ska vara åtgärdat och sanerat.

Kommande år satsar vi också en halv miljard kronor på att i princip dubblera antalet väktare och utveckla egendomsbevakningen, även fler och bättre övervakningskameror ska införas. Tillsammans med kollektivtrafikens aktörer ska vi besöka skolor och med särskilda informationsinsatser få unga att avhålla sig från klotter. Till det justerar vi upp vårt trygghetsarbete i stort med en riktad budgetsatsning, vilket innebär att det nu årligen uppgår till över en kvarts miljard kronor.

Men vi kan inte göra allt. Det krävs en bred samling av samtliga de aktörer som är med och bygger vårt land mot dem som förstör det. Därför efterlyser vi nu gemensamma åtgärder från näringsidkare, kommuner och regering för att slå tillbaka mot klottervågen. Vi ser här fyra prioriterade områden:

1 Inför nolltolerans och 24-timmarsregeln i hela landet. I SL-trafiken råder nolltolerans mot all form av klotter och skadegörelse. Samtidigt finns kommuner som vare sig vill se eller åtgärda problemen. Många skyller på ägandeförhållanden eller fysiska gränser. Även regeringens myndighet Trafikverket har under lång tid underlåtit att klottersanera både väg- och järnvägsanläggningar. Det krävs gemensamma regler och agerande för att tydligt visa att samhället står upp mot klottret. Den 24-timmarsregel som finns i SL-trafiken bör göras till norm för statliga myndigheter, trafikhuvudmän, kommuner och fastighetsägare i hela landet.

2 Förstärk skyddet för fastigheter och fordon. I dag brister lagstiftningen i möjligheten att ge klotterutsatta miljöer som exempelvis kollektivtrafikens depåer rätt skydd. Det skulle relativt lätt gå att åtgärda genom att uppgradera dessa fastigheter till skyddsobjekt. Likaså behöver lagstiftning kring kamerabevakning förändras så att det blir möjligt att sätta upp kameror vid brotts- och klotterutsatta områden som stationsentréer och busstorg. Lagstiftningen bör också skärpas för att ge väktare möjlighet att bötfälla klottrare och gripa vid misstanke.

3 Rusta rättsväsendets insatser mot klottrare. Att inga regelrätta resurser finns för att ingripa mot, utreda eller lagföra klottrare är ett underbetyg för rättsväsendet. Den rättsvårdande delen av samhället måste sluta nedrusta och nedvärdera insatserna mot klotter och skadegörelse. Det är dags att återinföra polisens särskilda klotter- och skadegörelsegrupp, liksom de specialiserade klotteråklagarna. Den särskilda polisen i kollektivtrafiken och tunnelbanan behöver också återupprättas.

4 Försvara tillgången på klotterverktyg. Vi behöver söka vägar för att strypa tillgången på sprejburkar, vilka näst intill uteslutande används i olaglig klotterverksamhet. Går det att reglera fyrverkerier på nyårsafton och försäljningen av energidrycker kan man rimligen också reglera tillgången till färgen för klottrarna. Att införa bestämmelser om var och hur sprejburkar ska få säljas och införa en åldersgräns bör inte vara kontroversiellt.

I skadegörelsens spår följer förslumning, bristande social kontroll och miljöer som tas över av allt grövre brottslighet. Steget från en nedklottrad gångtunnel eller station till gängbildningar, rån och droghandel är tyvärr alltför kort.

Det är hög tid att kraftsamla för att slå tillbaka mot de krafter som skapar otrygghet genom att förstöra och förslumma våra gemensamma miljöer.

Lärdomar från hur New York under 1980-90-talen talar sitt tydliga språk. Först med en tydlig nolltolerans mot det vi slarvigt kallar mängdbrott gick det att vända utvecklingen, där kampen mot klottret och skadegörelsen spelade en avgörande roll. Sverige har allt att vinna på att följa den erfarenheten.

Kristoffer Tamsons (M), trafikregionråd och ordförande för SL "

" Flickor som brände ned skola hade inget motiv

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

De två tonårsflickor som i höstas tog sig in i Gottsundaskolan i Uppsala och satte eld på den hade inget motiv. De hade inte heller någon plan. Beslutet fattades där och då, enligt åklagarens utredning som nu är klar. Brottet rubriceras som grov mordbrand.

När de två flickorna tog sig ut ur Gottsundaskolan vid 03.00-tiden natten till måndagen den 8 oktober i fjol upptäcktes de av en polispatrull och greps. Polisen hade larmats om ett misstänkt inbrott på skolan.

Poliserna konstaterade att de båda ungdomar de gripit var under 15 år och körde hem dem till deras föräldrar.

När poliserna sedan gick in i byggnaden kunde de konstatera att det brann. De lyckades inte släcka elden. Inte heller brandkåren, som strax anlände, lyckades i tid släcka elden, som snabbt blev våldsam.

Även en intilliggande kyrka och Gottsunda centrum hotades.

Räddningstjänsten kunde dock stoppa spridningen, med ett undantag: biblioteket i centrum rökskadades.

Två av skolans tre byggnader totalförstördes. Skadorna har beräknats till 100 miljoner kronor (Uppsala kommun behöver dock bara betala en självrisk på 650 000).

Bilder från övervakningskameror och ett vittnesmål från en larmoperatör har kunnat binda de båda gripna flickorna till branden, framgår det av åklagarens utredning om händelsen, som blev offentlig på måndagen.

Ingenting tyder på att flickorna ville hämnas eller hade något annat motiv för att bränna ner skolan. De har samstämmigt sagt att beslutet att tända eld fattades på platsen, efter det att de där hittat tändvätska och tändstickor.

Det fanns ingen plan. De höllde tändvätskan på möbler och på golvet och tände på.

Brottet har av kammaråklagare Arash Zavosh rubricerats som grov mordbrand. Men eftersom förövarna inte var straffmyndiga när de greps blir det nu de sociala myndigheterna som får ta ställning till hur det offentliga ska agera på händelsen.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

" Populär bok om tarmflora kritiseras

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Boken "Kimchi och kombucha" har legat på topplistorna under hösten och författaren har berättat om sin bok i både radio och tv. Nu kritiseras boken, författaren och förlaget för faktafel och överdrifter.

Tarmfloran, dess bakterier och möjliga koppling till en rad olika sjukdomar och tillstånd hos människor är ett relativt ungt, men hajpat forskningsfält. På grund av nya tekniker är det enklare att kartlägga tarmfloran, vilket gjort att antalet studier ökat lavinartat de senaste åren.

Det har också getts ut flera populärvetenskapliga böcker i Sverige om tarmfloraforskning de senaste åren. En bok i ämnet är "Kimchi och kombucha – Den nya vetenskapen om hur tarmbakterierna stärker din hjärna". Den gavs ut i höstas av Bonnier Fakta och är skriven av Soki Choi.

I boken beskrivs hur tarmbakterierna kan påverka hjärnan och den psykiska hälsan, samt hur mjölksyrebakterier som bland annat finns i kimchi (fermenterad kål) och kombucha (fermenterad dryck) kan minska stress, ångest och depression. Soki Choi har medverkat i tv, radio och poddar under hösten, bland annat "Fråga doktorn". Journalisten och författaren Christian Dahlström har granskat boken i två avsnitt av sin podd "Sinnessjukt". I granskningen riktar både svenska och utländska experter stark kritik mot påståenden i boken, mot författaren och mot förlaget. De menar att Soki Choi överdriver kunskapsläget och feltolkar studier. Kopplingen mellan tarmbakterierna och psykiska sjukdomar och tillstånd är ett hett, men

nytt forskningsområde. Det finns studier som tyder på ett samband, men det är ännu oklart hur sambanden ser ut.

I boken står det bland annat att prebiotiska fibrer har en antidepressiv effekt och därför kan den som är deppig äta lite galaktooligosackarider, en typ av kostfibrer. Det påståendet vänder sig Göran Engberg, professor i farmakologi vid Karolinska institutet, starkt emot.

"I allt väsentligt så saknas övertygande kontrollerade studier som visar att de här ämnena kan påverka psykiatriska sjukdomstillstånd. Jag tycker definitivt inte att författaren ska ge patienterna råd om hur de ska behandla sina psykiatriska tillstånd, till exempel en depression. Hon kan ställa till med stor skada och olycka," säger han i podden. Psykiatern och forskaren Christian Rück är också intervjuad i podden. Han anser att Soki Choi generaliserar orsaken till psykiska sjukdomar och hur de kan behandlas. Han menar att det kan få allvarliga konsekvenser om någon som är svårt deprimerad antingen avstår från att söka vård eller avbryter en läkemedelsbehandling för att självbehandla med exempelvis kimchi.

– Det står förstås alla fritt att söka information var de vill. Men baksidan är om du får en felaktig bild av vad sjukdom beror på och vad du borde göra åt den riskerar du att göra fel saker. Hon skriver en hel del om rätt allvarliga tillstånd. Då är det problematiskt och potentiellt farligt att inte få den bästa behandlingen, säger han till DN.

I boken lyfts också en studie på svårt sjuka alzheimerpatienter fram, som visar att de patienter som fick mjölksyrebakterier blev bättre i sina symtom. Lars Lannfelt, professor i geriatrik och en av Sveriges ledande alzheimersforskare, tycker att det är "oseriöst" att hänvisa till en så liten och kortvarig studie.

Det finns många studier som på ett fåtal patienter visat effekt, men som sedan inte hållit när de testats på många fler patienter eller under längre tid. Alzheimerforskningen är kantad av väldigt många misslyckanden.

Lars Lannfelt säger i podden att han tycker att författaren verkar ”driva en tes, snarare än att försöka ta reda på vad som är sant”.

Bonnier Fakta berättar att man har fått mycket positiv respons på boken från läsare men också läkare och forskare. Förlaget har inte fått ta del av en lista med faktafel och säger sig därför inte kunna bemöta kritiken. Däremot tycker förlaget att det är tydligt i boken vilken typ av studier det handlar om, hur starka sambanden är och när vetenskapen pekar åt ett annat håll. Man tycker också att det är tydligt för läsaren när författaren spekulerar.

Soki Choi ville inte bemöta kritiken i podden, men säger till DN att hon välkomnar granskning och är öppen för att rätta eller förtydliga om det har blivit fel i boken.

– Jag har gjort mitt bästa för att kvalitetssäkra boken, jag känner mig trygg med mina fem faktagranskare. Det här är också en populärvetenskaplig bok och inte en vetenskaplig publikation. Jag har sammanfattat forskningen, men har varit väldigt tydlig med att det handlar om tidig forskning, prevention och friska människor. Jag säger inte åt någon som är sjuk att sluta med sina läkemedel. Råden om att äta mer växtbaserat är ofarliga och i linje med annan forskning.

Amina Manzoor

amina.manzoora@dn.se "

”Vi har markerat mot det ryska agerandet”

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

”UD framförde på måndagen till Rysslands ambassadör att Sverige ser allvarligt på händelsen i förra veckan då ett ryskt stridsplan flög 20 meter från ett svenskt spaningsplan. – Sverige har nu tydligt markerat mot det ryska agerandet, säger UD:s presskom-munikatör Vilhelm Rundquist.

Vid 14-tiden på måndagen kallades Rysslands ambassadör Viktor Tatarintsev in till Utrikesdepartementet för att motta en diplomatisk markering.

Bakgrunden var en incident över Östersjön i tisdags förra veckan, då ett ryskt stridsflygplan flög mindre än 20 meter från ett obestyckat svenskt spaningsplan i internationellt luftrum.

Försvarsmakten beskriver händelsen som ”anmärkningsvärd”.

Försvarsminister Peter Hultqvist har kallat agerandet olämpligt och provocerande och talat om ett ryskt ”dominansbeteende”.

Utrikesdepartementet kom för sin del fram till att det ryska planet agerade ”omdömeslöst och oprofessionellt på ett sätt som äventyrar flygsäkerheten” och beslöt i helgen att man skulle kalla upp den ryska ambassadören.

Den som tog emot Tatarintsev var chefen för UD:s enhet för europeisk säkerhetspolitik Julius Liljeström.

– Han framförde att Sverige ser allvarligt på det inträffade, säger Vilhelm Rundquist, kommunikatör på UD:s presstjänst.

– Med detta har Sverige tydligt markerat mot det ryska agerandet. UD kommenterar inte hur den ryska ambassadören reagerade på markeringen.

Under ett besök på politikerveckan i Visby för ett och ett halvt år sedan var Tatarintsev starkt kritisk mot att svenska plan flög några mil från Rysslands kust. En liknande incident hade då just ägt rum i internationellt luftrum.

– Vad fan gör svenska spaningsplan fyra mil från Kaliningrad? sade den ryska ambassadören.

DN har sökt Viktor Tatarintsev.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

" Sänkt och slopad arbetsgivaravgift för unga under 18

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Arbetsgivaravgiften för unga under 18 år sänks från den 1 augusti och slopas helt 2020. Det är ett resultat av Centerpartiets förhandlingar med regeringen om vårändringsbudgeten för 2019.

– Det här är en av våra stora framgångar i vårbudgeten, säger Centerledaren Annie Lööf.

Uppgörelsen innehåller två delar. Den ena rör unga under 18 år. För dem sänks arbetsgivaravgiften från den 1 augusti till 10,21 procent.

Från årsskiftet 2020 slopas den helt

Den andra delen gäller sänkt arbetsgivaravgift till 10,21 procent för enmansföretagare som anställer sin första medarbetare. Här tog M/KD-budgeten bort enskilda firmor, vilket regeringen nu lägger tillbaka.

Dessutom förlängs satsningen från ett till två år.

Från år 2020 införs även Centerns ingångsavdrag, som innebär att arbetsgivaravgiften tas bort de två första åren när man anställer någon som är ny på arbetsmarknaden. Det innebär till exempel att 17-åringen som hunnit fylla 18 år 2020 ändå får slopad arbetsgivaravgift det andra året, om personen är ny på arbetsmarknaden.

Regeringens vårbudget presenteras den 10 april.

TT "

" Februarirekord i värme både i söder och i norr

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Den tidiga vårvärmen resulterade i nya februarirekord både i söder och i norr den gångna helgen. Högst i värmeligan nådde Karlshamn med 15,2 grader under söndagen. Därmed slogs Karlshamns tidigare februarirekord på 13,0 grader från år 1934 med råge, skriver SMHI på sin hemsida.

TT "

" Minister kallar till möte om dödliga arbetsplatsolyckor

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Dubbelt så många svenskar avled i tjänsten i januari i år jämfört med under samma period 2018. I nästa vecka ska arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S) diskutera den mörka utvecklingen med branschföreträdare, fackförbund och myndigheter, men redan under tisdagen ska hon frågas ut i riksdagen.

Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S) har kallats till riksdagen för att under tisdagen frågas ut av ledamöter med anledning av de stigande dödstalen. Under januari omkom tio personer i sin yrkesutövning i Sverige.

– Det här är oerhört allvarligt. Det är illa nog att vi under många års tid har haft ungefär en person i veckan som inte kommit hem levande från jobbet, det i sig är otroligt allvarligt. Nu finns det tecken på att det faktiskt ökar och det är helt oacceptabelt, säger Ylva Johansson till DN.

På måndag i nästa vecka ska hon möta företrädare för branschorganisationer, fackförbund, och flera berörda myndigheter som Trafikverket, Arbetsmiljöverket och Transportstyrelsen.

Ylva Johansson säger att det i dagsläget inte finns en konkret plan för att minska antalet dödsfall.

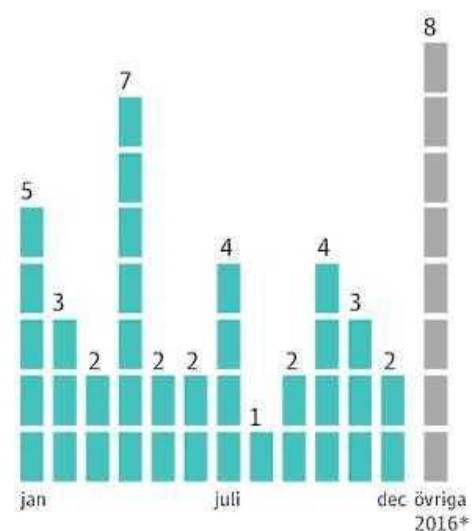
– Vi måste göra det som krävs för att vända utvecklingen. Exakt vad det är det måste jag diskutera med expertmyndigheterna, men också med de som jobbar ute i verksamheter där olyckor sker, både arbetsgivare och fackliga representanter, säger statsrådet.

Antal dödsolyckor för arbetstagare och egenföretagare

Så många personer har avlidit i tjänst i Sverige de senaste åren. 2019 inleddes med dubbelt så många dödsfall i januari jämfört med föregående år.

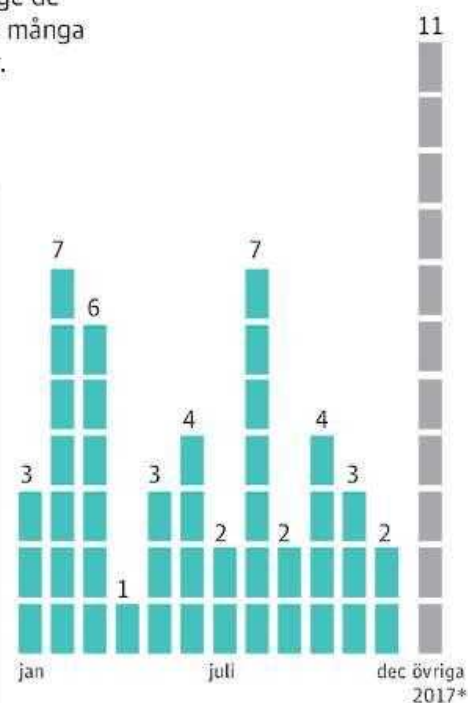
Källa: Arbetsmiljöverket

Grafik: Maria Westholm

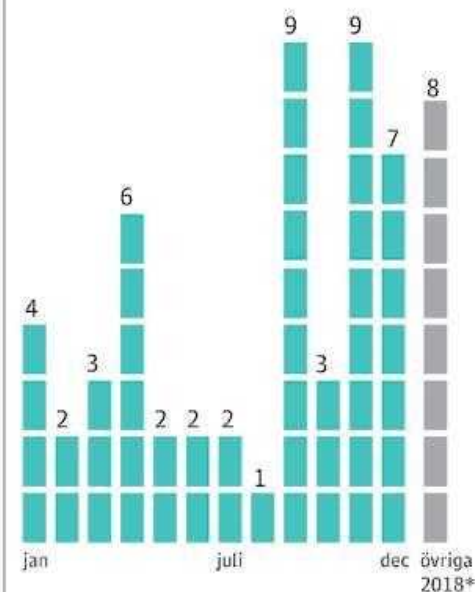
2016

Totalt:
45

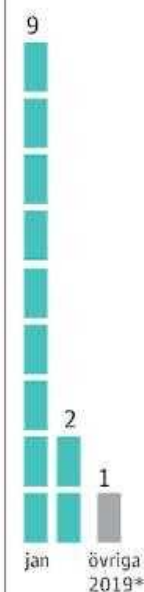
2017

Totalt:
55

2018

Totalt:
58

2019

Hittills i år:
12

* Dödsolyckor i arbetet där de förölyckade inte är förvärvsarbetande, till exempel värnpliktiga eller intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, samt anställda i utländska företag som är verksamma i Sverige men registrerade i andra länder och vissa elever.

Under 2018 dog 58 personer vid arbetsplatsolyckor eller då de var i tjänst. Håkan Olsson är ställföreträdande generaldirektör på Arbetsmiljöverket, som ansvarar för att se till att lagar om arbetsmiljö och arbetstider följs av företag och organisationer.

– Enligt lagstiftningen är det arbetsgivarna som har ansvar att göra allt som står i deras makt för att förebygga ohälsa och olycksfall, och arbetstagaren har också ansvaret att följa de regler och rutiner som arbetsgivaren tar fram, säger han.

Kontrollen av arbetsplatser utförs av tillsynsmyndighetens inspektörer. Flest olyckor med dödlig utgång sker inom byggindustrin, transportsektorn, och jord- och skogsindustrin.

– Vi vet att det finns arbetsplatser där riskerna är som störst och att man på vissa arbetsplatser kanske på vissa sätt till och med konkurrerar genom dålig arbetsmiljö, vi måste prioritera att inspektera där riskerna är som störst, säger han.

Enligt Håkan Olsson är det möjligt att minska antalet dödsfall även inom traditionellt mer utsatta branscher.

– Det går att arbeta säkert i många av de här miljöerna. När man läser om många olyckor som fått dödlig utgång så kan det vara svårt att föreställa sig hur man skulle undvika dem, men det kanske hade funnits andra arbetssätt som hade löst problemet. Och en del dödsolyckor är fullständigt onödiga. Det kan vara att man hoppat tio gånger över ett räcke från en balkong till en hiss, men den elfte gången är det halt och då slinter man, säger han.

Håkan Olsson på Arbetsmiljöverket och arbetsmarknadsminister Ylva Johansson är överens om att det krävs lokala insatser på arbetsplatserna för att minska antalet dödsfall.

– Det handlar om att få till en dialog på arbetsplatser kring beteenden och attityder och fråga sig vad man har för kultur. Är det ok att våga vägra risker hos oss? Eller är man tyst och bara gör det man blir tillsagd? Vågar man säga ifrån om någonting inte känns ok?

– Mycket handlar om beteende, att man verkligen ska följa regelverket och använda skyddsanordningar, och att man vågar säga nej till det som är riskfyllt. Där handlar det om varje individs ansvar för sitt eget agerande, samtidigt som det är viktigt att säga att det är arbetsgivaren som har det yttersta ansvaret för att ha en säker arbetsplats.

Regeringen har en så kallad ”nollvision” gällande dödsolyckor, med det uttalade målet att inga personer ska dö i sin tjänsteutövning i Sverige.

Är nollvisionen möjlig att uppnå?

– Det är svårt att svara på, men att ha en annan vision än att ingen ska behöva dö på jobbet är helt uteslutet. Det är helt oacceptabelt att människor dör av sitt arbete, säger arbetsmarknadsminister Ylva Johansson.

– Det måste vara görbart. Vi kan inte acceptera att folk dör på svenska arbetsplatser, det är helt orimligt att vi skulle säga att det är ok att någon dör. Vi måste hela tiden ha det för ögonen att man ska kunna gå till jobbet och känna sig säker, säger arbetsmiljöverkets ställföreträdande direktör Håkan Olsson.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

"Fakta. Sju arbetsplatsolyckor med dödlig utgång 2019"

1 januari, en 53-årig manlig långtradarförare anställd i Skåne träffas av en fallande port och avlider.

2 januari, en 29-årig manlig industrielektriker anställd i Kalmar avlider efter att ha träffats av en fallande vägg.

8 januari, en 61-årig manlig byggnadsarbetare anställd i Skåne faller från en balkong och dör till följd av sina skador.

23 januari, en elinstallatör av okänd ålder anställd i Stockholm faller från en hög mast och avlider.

28 januari, en 39-årig kvinnlig chaufför baserad i Västra Götaland avlider efter att skåpbilen hon färdas i kolliderar med en buss.

29 januari, en person av okänd ålder, som arbetar som borrare i Norrbotten, avlider efter att ha träffats av en tryckluftsslang som lossnat från en borr.

16 februari, en lantbrukare av okänd ålder hittas avliden efter att ha blivit fastklämd under en traktor. "

”En principiellt viktig fråga”

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

"LO:s förste vice ordförande Therese Guovelin välkomnar Kommunals besked att förbundet inte längre kommer att betala ut partistöd till Socialdemokraterna. – Det är ett klokt beslut, säger hon

Med tre miljoner kronor om året är Kommunal det fackförbund som har gett störst ekonomiskt bidrag till Socialdemokraterna, På måndagen gav dock förbundsordförande Tobias Baudin beskedet att det stödet kommer att upphöra från och med 2020. Anledningen är att Kommunal anser att pengarna kan komma till bättre nytta genom förbundet, skrev han i en debattartikel i Aftonbladet. Beskedet välkomnades av LO:s förste vice ordförande Therese Guovelin.

– Jag ser att det är positivt att de har sett över sitt fackligt-politiska arbete och hur pengarna kan komma bäst till nytta, säger hon. Det är ett klokt beslut.

Av LO:s 14 förbund är det i dag totalt tre av dem som avstår från egna bidrag till partiet. LO ger totalt sex miljoner kronor i partistöd till Socialdemokraterna.

IF Metall ger sex kronor per medlem och år i bidrag till S, vilket motsvarar totalt 1,8 miljoner kronor. Förbundet planerar inte att dra in sitt partistöd till Socialdemokraterna efter Kommunals besked.

Samtidigt menar man att frågan diskuteras flitigt internt.

– Det här är något som är under ständig omprövning hos oss, säger förbundsordförande Marie Nilsson.

– Vi kommer garanterat att diskutera detta i samband med vår partikongress som äger nästa år. Det här är verkligen ett viktigt ämne som behöver diskuteras brett.

Samarbetet med Socialdemokraterna i facklig-politiska frågor går långt tillbaka, och enligt Tobias Baudin i Kommunal ska det fortsätta på annat sätt. Enligt Dagens Arena är Kommunals plan att starta en fond som ska finansiera utbildning för förbundsmedlemmar som vill engagera sig politiskt – i just Socialdemokraterna.

– Vi vill få fler kommunalare som tar plats i politiken, till exempel i sitt kommunfullmäktige. Det är så vi får en politik som gynnar våra medlemmar, säger Tobias Baudin till Dagens Arena.

Ulf Bjereld, S-märkt professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, anser inte att beskedet kom oväntat.

– Beslutet beror framför allt på två saker. Dels att Socialdemokraterna försvagats som parti över tid, och därmed inte har samma politiska tyngd inom det svenska partisystemet. Och dels på grund av att allt större andel av LO-medlemmarna röstar på andra politiska partier än S, säger han.

Han menar även att januariavtalet kan vara en faktor att väga in i sammanhanget.

– Jag tror inte att det har påverkat Kommunals beslut. Men jag tror att det uppfattas som provocerande hos många av förbunden. Man börjar helt enkelt ställa sig frågan om det är gynnsamt att betala till Socialdemokraterna, säger Ulf Bjereld.

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se "

"Sandy Kalleny

Fakta. LO-förbundens stöd till Socialdemokraterna

LO:s rekommendation är att medlemsförbunden ger sex kronor per medlem i bidrag till Socialdemokraterna. 2016 gav LO och förbunden totalt 11,6 miljoner kronor. Det motsvarar knappt 5 procent av partiets totala intäkter.

Under 2018 gav följande fackförbund bidrag till Socialdemokraterna (utöver LO som centralorganisation): IF Metall, Livsmedelsarbetareförbundet, Fastighetsanställdas förbund, Målareförbundet, Kommunal, GS: Facket för Skogs-, Trä- och Grafisk bransch, Pappersindustriarbetareförbundet.

Källa: Dagens Arbete. "

" Dags att lära sig nya ord för hot på nätet

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Cyberbrottslingarna skapar varje år nya sätt för att tjäna pengar på nätet och alla får ett eget namn. Kryptojacking var som störst i början av förra året och sedan blev Formjacking sättet som brottslingarna snabbt kunde tjäna stora pengar på.

Vanliga konsumenter kan bara skydda sig genom att använda sunt förnuft och slänga ett extra öga på kontoutdragen från banker och kortföretag, enligt en expert.

För några år sedan var det konsumenternas hemmadorer som var den vanliga måltavlan för brottslingarna. De var i många fall dåligt skyddade och kunde kapas eller låsas med ett så kallat ransomware. Enligt datasäkerhetsföretaget Symantecs årliga rapport kan konsumenterna fortfarande drabbas, men då via ett angrepp mot ett handelsföretag på nätet. Molntjänster och företag av alla slag har på senare år tagit över som huvudmålen för nätattacker av olika slag, påpekar Orla Cox, säkerhetsexpert på Symantec.

– Jag tror brottslingarna har insett att det är svårare att tjäna pengar på vanliga konsumenter med till exempel ransomware, säger hon till TT. Formjacking dök upp under förra året och ökar snabbt. Enligt Symantec drabbas 4 800 unika webbsajter varje månad av en elak kod i form av ett javascript som stjälar kontokortsdetaljer och annan information vid köp på nätet. Det är främst små och mellanstora företag med handel på nätet som smittats, men även stora välkända bolag som British Airways. Vid den attacken stals 380 000 kreditkort och brottslingarna tjänade motsvarande 160 miljoner kronor, enligt Symantecs beräkningar.

Problemet för oss konsumenter är att det är närmast omöjligt att veta om bolaget vi handlar av på nätet drabbats av formjacking. Enligt Orla Cox brukar motåtgärder mot nya typer av nätbrott utvecklas tämligen snabbt, men under tiden: Hur ska vi konsumenter kunna skydda oss? – Programvara som skyddar datorn är alltid bra, men när det handlar om formjacking är det en god idé att kolla kontobeskederna från banken och kreditkortsföretaget. Det behöver inte handla om att stora summor dragits på kontot, i vissa fall vill brottslingarna bara testa att kortet fungerar. Sedan ska man som alltid vara misstänksam mot epost med bifogade filer, säger Orla Cox.

TT "

" EU-ministern rikast i regeringen

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

EU-ministern Hans Dahlgren har värdepapper för 6 miljoner kronor, visar regeringens redovisning av ministrarnas aktie- och fondinnehav. Statsministern Stefan Löfven är värd ungefär en miljon – medan finansministern Magdalena Andersson inte har några värdepapper alls. Aktiespararnas vd Joacim Olsson gör tummen ner för statsrådets sparande.

Tio av de 23 statsråden i den ny tillträdde regeringen har mindre än 100 000 kronor sparade i fonder och aktier, fem redovisar rentutav inget innehav alls – bland dessa finansministern Magdalena Andersson (S). Det visar regeringskansliets förteckning över ministrarnas innehav av finansiella instrument, som DN begärt ut.

Det är bara tre av ministrarna som direkt äger aktier, Isabella Löfvin (MP), Peter Eriksson (MP) och Åsa Lindhagen (MP).

De övrigas innehav består enbart av fondandelar.

Den ende som har aktier till något större värde är Peter Eriksson, som äger Hansa Biopharma-aktier (läkemedelsföretag) för ungefär en kvarts miljon kronor. Peter Eriksson har också investerat i Swedish Orphan Biovitrum, med ett innehav värt ungefär 90 000 kronor.

Statsministern Stefan Löfven har fondandelar värda knappt en miljon kronor, det största innehavet har han i en allemansfond.

Utrikeshandelsministern Ann Linde ligger nära, med drygt 900 000 i kapital. Hon är den som investerat i flest olika fonder, 20 stycken.

EU-ministern Hans Dahlgren är den som har störst förmögenhet placerad i fonder, nästan 6 miljoner kronor. Den enskilt största fond som han investerat i är en svensk småbolagsfond, som han har 2,7 miljoner kronor i.

Vad ministrarna har för värdepapper kan vara känsligt, eftersom man inte ska kunna misstänkas för att ha ekonomiska intressen i de beslut som man är med och fattar. Därför tvingas ibland nyblivna statsråd sälja aktier eller låta någon extern förvaltare ta hand om affärerna medan man har förtroendeuppdraget.

Joacim Olsson, vd på Aktiespararna tycker att statsråden gör flera stora misstag och verkar vara okunniga, både i det privata sparandet och när det gäller ekonomin för landet.

– Jag saknar ett direkt ägande i aktier. Ur ett bredare perspektiv är det bra med politiker som har en större förståelse för svenska bolag och hur värdet utvecklas av olika skeenden. Det hade varit bra för svenskt näringsliv med större privatekonomiskt engagemang i svenska bolag, säger han.

Risken för jäv – intressekonflikter – hade man kunnat lösa som tidigare, genom att statsråden under den tid som de har sitt uppdrag lägger ut aktieförvaltningen externt.

– Och att välja att bara ha fonder i stället för aktier, och sedan bara välja fonder från en och samma storbank, det är väl lika mycket en intressekonflikt?

Joacim Olsson tycker också att statsråden missat grundkursen i ränta-på-ränta-effekten på långsiktigt sparande. Valet av fonder tyder mer på att man gett en bankman i uppgift att hitta fonder som man inte klandras för.

– Generaliserar man så missar de många bra fonder som inte erbjuds i storbankernas utbud som är prisvärda och har levererat långsiktigt bra över tid. Jag ser inte många sådana i det utbudet som statsråden har, de har mest storbankernas begränsade utbud, ofta tyvärr lite för höga avgifter.

Magdalena Andersson har tidigare kommenterat frånvaron av aktier och fonder med att ”det inte är förenligt med hennes ämbete”.

Regeringskansliets förteckning av statsrådets innehav av finansiella instrument, och värdet av dem, gäller per den 22 februari.

Juan Flores
juan.flores@dn.se "

" Politikernas inkompetens har drabbat vården i hela Sverige

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

I går kväll hittade jag en artikelserie som jag lagt undan och glömt bort. Den skrevs av Maciej Zaremba och publicerades i DN i december 2004.

Med utgångspunkt från dåvarande landstinget i Jämtland får man veta hur styrningen av sjukvården utvecklades de sista decennierna på 1900-talet. Hur fungerande verksamheter bryts sönder av politiker, tjänstemän och fackligt förtroendevalda. Hur vantrivseln och vanmakten breder ut sig. Hur kraven på samhället drivs upp. Hur det personliga ansvaret korrumpas. Hur förmyndandet byggs upp och hur kommunikationen brister. Hur vårdköerna blir allt längre och hur sjukskrivningar blir vanligare och längre.

Landstinget svarar med repressalier, värdegrundsarbete och allt fler personalstrategier utan minsta kännedom om vad sjukvård innebär. Man vill inte se sanningen i vitögat utan tuffar på i sina administrativa fåror. Läkarbristen och sjuksköterskebristen är redan då allvarlig och hyrpersonal gör sin entré.

En slutsats var att landstingen – numera regionerna – bör befrias från sjukvårdsansvaret för samhällets, demokratins och patienternas skull och en utredning om detta sägs ha varit på väg. Den har uppenbarligen avsmnat. Kanske bidrog utsagan av förra statsministern Fredrik Reinfeldt (M) att ”det finns ingen majoritet för att lägga ner landstingen”? Man undrar var han hade sökt sina majoriteter? Knappast hos befolkningen. Möjligen hos landstingspolitiker som såg sin makt minska.

Det här utspelade sig för femton år sedan och har nu blivit vardag över hela Sverige.

Ingen verkar vilja ta itu med frågan om hur svensk sjukvård bör utformas. Olika utredningar får små fragment att utveckla, men någon helhetslösning vill man uppenbarligen inte veta av. I dag ser vi att beslutsfattare ofta brister i ansvar och uttalar att ”det där har jag lagt bakom mig”, ”nu ska vi se framåt”.

Svensk sjukvård rymmer outtömliga erfarenheter av såväl god som dålig vård och god och dålig styrning. Läkarutbildningen har i alla tider lagt en tonvikt på att följa upp vad som händer för att lära sig mer. ”Hur gick det för patienten? Ställdes rätt diagnos? Gavs rätt behandling? Följde vi lagarna och de etiska riktlinjerna?”

Samma sak borde gälla för styrningen av sjukvården. Mycket talar för att de högsta beslutsfattarna inte ser sitt etiska och juridiska ansvar för besluten. Helt säkert är att samma beslutsfattare inte längre har någon sjukvårdsutbildning.

Eländet från Jämtland tycks sprida sig med full fart utan att beslutsfattarna reagerar. Jag önskar att många fler läser Maciej Zaremba artikelserie från 2004. Och att de frågar sig om vardagssjukvården har förbättrats eller försämrats under de 15 åren. Och vart vi är på väg.

Rurik Löfmark, före detta överläkare, Gävle "

"Här finns artikelserien:

dn.se/arkiv/kultur/du-gamla-du-sjuka-lyssna-pa-hjartat-i-hoting/ "

" Mjåka inte när du stöter på fråmlingsfientlighet

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Vårderingar. "De passar inte in i Sverige." Så sade Jimmie Åkesson, SD, i den stora avslutande partiledardebatten i SVT inför valet i höstas. När dina vårderingar är sådana att du tror att det är människors osvenska rötter som gör att de lättare blir brottslingar eller våldtäktsmän – då är dina vårderingar rasistiska, men du är tyvärr inte ensam om det. Rasismen finns på många håll och gror bakom liknande uttalanden.

Det är utanförskapet som göder kriminalitet – inte var du är född eller varifrån dina föräldrar kommer. Det är fattigdom och fråmlingskap vi måste bekämpa. Vårt fokus måste vara en bra integration, som ger bra möjligheter för alla invandrare att lära sig svenska, vidareutbilda sig, skaffa arbete och få en trygg tillvaro i denna process.

Vi behöver alla hjälpas åt att uppmärksamma dessa fördomar och inte mjåka med i den invandrarfientliga tid vi lever i. Vi måste bemöta kommentarer som bottnar i rasism, som många förnekar att de sprider och ta strid mot den naiva tron att våra problem löser sig om invandringen stoppas.

Det är tvärtom. Invandringen är i dag på en gynnsam nivå för Sverige. De problem vi hade och kände i november 2015 med 10 000 asylsökande per vecka finns inte längre. I dag är det cirka 10 000 asylsökande per halvår, vilket är den lägsta nivån sedan år 2005.

Vi behöver berätta för våra invandrarfientliga vänner hur viktig invandringen är och har varit för Sveriges utveckling, om hur vi fått värdefull arbetskraft och om den samhällsekonomiska dynamik det

gett med de tillkommande skatteintäkter vi fått och får i det längre perspektivet. Sveriges befolkning skulle minska ifall vi enbart litade till vårt eget barnafödande med den tillväxtminskning och de problem det skulle föra med sig.

Låt oss stå upp för vår ursvenska tradition för de asylsökande, för medmänsklighet och för ett begåvat helhetsomdöme.

Ulf Appelgren, småföretagare, Knivsta "

”Juristerna skolas in i en miljö där känslor är tabu”

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

”Svenska rättssalar präglas av en ”teflonkultur” där känslor direkt ska rinna av domare, åklagare och advokater. Det är en stor brist, anser två forskare efter att ha följt över trehundra domstolsför-handlingar.

Känslor i rätten

Del 1.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättssalen. Nu menar två forskare att en ökad insikt om känslornas betydelse är avgörande för att bevara vårt demokratiska rättssystem. Hur resonerar advokater, åklagare och domare?

Under en rättegång började en domare gråta efter att ha tagit del av mycket grova bilder som visade sexuella övergrepp på små barn. Hen tvingades avbryta förhandlingen och ta en paus, och förstod inte vad som hände. ”Jag trodde att jag kunde lägga känslor åt sidan men jag började gråta. Jag klarade inte av det och jag var tvungen att ta en paus”, berättade domaren senare.

Hen är en av nära hundra domare och åklagare som sociologerna Stina Bergman Blix och Åsa Wettergren mötte under sin omfattande forskning på temat ”Känslor i rättssalen”. Under fyra år observerade de över 300 domstolsförhandlingar och intervjuade ett hundratal domare och åklagare. Resultatet av deras arbete finns samlat i den nyutkomna boken ”Professional emotions in court”.

Vid en rättegång i en svensk domstol måste domarna och åklagarna uppfattas som neutrala och objektiva. Traditionellt förknippas detta

med en uppenbar frånvaro av känslor, det handlar om att inte avslöja vad som rör sig i det inre.

– Under fyra och ett halvt års utbildning får de blivande juristerna lära sig att inte tala om sina emotioner. De skolas in i en kultur där känslor är tabu för en professionell åklagare eller domare, säger Åsa Wettergren som är professor vid Göteborgs universitet.

Hennes och Stina Bergman Blix forskning tyder dock på att känslor och känslohantering i själva verket är centrala för genomförandet av en objektiv rättegång. Om exempelvis en domare ska kunna förebygga att en tilltalad eller en målsägare blir för emotionella, behöver de ha en känsla för hur dessa personer uppfattar situationen.

Hur arbetar man då med känslor i en miljö där känslor över huvud taget inte ska finnas? Ritualen i en rättssal, som är styrd av rättegångsbalken, handlar om vem och vilka som får tala, och när. Detta innebär också att det inte lämnas utrymme för oväntade händelser och att alla starka känslor måste tonas ned.

– De vars känslor antas behöva tonas ner i rättssalen är målsägare, tilltalad och vittnen, eftersom de professionella har lärt sig att kommunicera känslor med mycket subtila medel, säger Stina Bergman Blix som är docent vid Uppsala universitet.

Känslor är viktiga i allt samspel mellan människor, fortsätter hon.

Även när de professionella rättsliga aktörerna inte visar några känslor öppet så använder de ändå en typ av emotionell kommunikation för att stämma av situationer och gemensamt föra rättegången framåt.

– Det är en tyst kunskap som domarna och de övriga professionella aktörerna tillägnar sig genom erfarenhet, säger Åsa Wettergren.

I sin forskning koncentrerade sig hon och Stina Bergman Blix på något de kallar ”bakgrundsemotioner”, det vill säga känslor som inte är så synliga utifrån.

– Försvarsadvokater, åklagare och domare behöver använda bakgrundsemotionerna för att göra sitt jobb; de behöver känna intresse

för att ta in information eller stolthet över att genomföra en korrekt process, påpekar Åsa Wettergren.

Hon och Stina Bergman Blix talar om tydliga uttryck för känslor, som synlig upprördhet, ilska och gråt. Men så finns det alltså uttryck som är betydligt svårare att upptäcka.

– Som när en åklagare efter en förhandling undrade om vi märkte hur arg domaren blev. Vi stod där som frågetecken och förstod ingenting. Längre fram, efter att ha varit med om en rad förhandlingar, hade vi lärt oss att tolka det känslospel som kan förekomma i domstolarna, säger Stina Bergman Blix.

Det handlar till exempel om att domaren lägger ned sin penna på bordet lite extra tydligt, lutar sig tillbaka i stolen, höjer på ögonbrynen eller tittar upp i taket. Åklagare och försvarsadvokater uppfattar genast den signalen. Det kan vara en direkt uppmaning till dem att sluta tjafsa och komma till saken.

Sådana bakgrundskänslor är dock inget som rättens professionella pratar så mycket om. Däremot menade många domare i de två forskarnas intervjuer att det behövs empati för att kunna sätta sig in i andra människors situation.

– Det gäller att leva sig in i när ett vittne eller en åtalad darrar av rädsla utan att för den skull ge avkall på objektivitet och opartiskhet under rättegången, säger Stina Bergman Blix.

Hon har tidigare studerat skådespelares arbetssätt. På en middag hamnade hon bredvid en domare och berättade om sin forskning, om hur skådespelare använder sina känslor som ett arbetsredskap för att nå fram till publiken och verka trovärdiga.

– Det är precis så vi också arbetar, berättade domaren vid min sida. Jag blev ganska förvånad eftersom även jag hade den där bilden av den objektiva och opartiska domaren som inte visar några som helst känslor i rättssalen.

Tidigt var Åsa Wettergren intresserad av byråkratiska organisationer där emotioner antas vara uteslutna i det professionella arbetet. Hon genomförde en studie på en av Migrationsverkets avdelningar för handläggning av asylärenden.

– Där ska handläggarna uppträda känslolöst, men är ändå medvetna om att känslorna finns under ytan. De har dock inget språk för att hantera detta glapp, ingen arena för att tala om känslor. Det uppstår en krock mellan yrkesrollen och de starka emotionerna i jobbet.

Även åklagare och domare arbetar intuitivt med känslor, men talar sällan eller aldrig med kollegor om detta. Det borde finnas en gemensam syn i de här frågorna och en gemensam kunskapsbas om känslornas betydelse för att upprätthålla det objektiva skeendet i rättssalarna, enligt Åsa Wettergren och Stina Bergman Blix.

I boken skriver författarna också om den ”teflonkultur” som, enligt dem, råder i svenska domstolar och på åklagarkammarna.

– Ibland kan mycket dramatiska händelser och upplevelser vara delar av en förundersökning. Men den hantering av känslor som behövs vid sådana tillfällen tystas ned och individualiseras. Hos en professionell aktör förväntas alla känslor bara rinna av, säger Stina Bergman Blix. Samtidigt hade de flesta domare och åklagare som hon och Åsa Wettergren pratade med upplevt situationer där de inte klarat av att hantera sina känslor. Eller där till exempel en obehaglig bild fastnade på näthinnan långt efter det att rättegången var över.

Forskarna såg även att ju starkare känslor målsägare eller tilltalad visade, desto mindre känslor visade de professionella. Men när domaren visar ett stenansikte kan det tolkas som arrogans eller likgiltighet inför den åtalade.

En domare kan bli arg när försvarsadvokaten inte stoppar en tilltalad som hela tiden avbryter och stör. Om domaren då tvingas uppmana den tilltalade att vara tyst kan denne uppfatta det som att hen inte får en objektiv och rättvis behandling.

Vilka konsekvenser får då bristen på samtal inom domarkåren och bland åklagare? En domare som inte är medveten om de bakomliggande emotionernas betydelse kan försvåra en rättegång, menar Åsa Wettergren och Stina Bergman Blix.

– Exempelvis när en domare inleder med att tacka den tilltalade för att denne kommit till rättegången. Den tilltalade uppfattar det inte alls som en vänlig gest, ilsknar till och säger argt: ”Som om jag hade något val.” Liknande exempel upplevde vi några gånger under de förhandlingar vi följde, säger Åsa Wettergren.

En annan konsekvens kan vara sämre hälsa hos domare och åklagare. De får ta del av otäcka bilder på mordoffer och barn som utsatts för sexuella övergrepp. Att verka oberörd inför detta och inte ha någon att ventiler sina upplevelser med kan leda till ohälsa, tror Stina Bergman Blix.

Leder känslolösheten till sämre beslut? Nja, det är något de två forskarna inte studerat.

– Men, säger Åsa Wettergren. Jag tror att insikten om känslornas betydelse under en domstolsförhandling skulle leda till bättre processer i rättssalen och kanske också till bättre beslut.

Boken ”Professional emotions in court” är utgiven av Routledge förlag.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

"Åklagare och domare berättar

Jag brukar med jämna mellanrum titta upp på den som pratar för att visa att jag förstår vad dom säger och att jag tycker att det dom säger är relevant ... men när en åklagare eller försvarare börjar gå in på sidospår, då brukar jag lägga ner pennan och luta mig tillbaka och titta åt andra hållet: ”Det här är inte det jag är mest intresserad av, det kan

du ta lite kort.” [...] Jag gör det ju inte mot en tilltalad eller ett vittne, för där är risken att den typen av signaler skulle missförstås, men en försvarare och en åklagare begriper direkt varför jag slutar anteckna. Asger, fiskal, 40+

För mig var det ju A och O att kunna genomföra rättegången utan haveri med känslor från offrets familj, för offrets pappa ville ju verkligen själv få vara med om rättegången och få höra framför allt hur den tilltalade hade resonerat när han avrättade hans dotter. [---] Jag hade pappan och pappans släktingar bakom mig och jag kände att det var nåt fruktansvärt, dom hatade, verkligen hatade honom, dom hade ju velat avrätta honom alltså. Och där gällde det verkligen att tänka på hur man uppträder, för dom noterade ju allting, och varje fel formulerad fråga kan få enorma konsekvenser, och känsloutbrott och så, det var oerhört påfrestande.

Henrik, åklagare, 50+

Källa: Ur boken ”Professional emotions in court” "

" Johan Croneman: Ingen verkar förstå konsekvenserna av att IS-krigare vill komma hem igen

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

När "Agenda" inte ställer de rätta frågorna om de svenska IS--krigare sviker de sitt journalistiska ansvar. Hur har Säpo, polis och rättsväsende agerat hittills, till exempel?

Varken statsminister Stefan Löfven eller inrikesminister Mikael Damberg vill ta minsta risk att hamna minsta fel i opinionen om de hemvändande IS-krigare, deras fruar och deras barn.

I söndagens "Agenda" låtsades de vara helt övertygade, klara och tydliga: "Vi tänker inte åka och hämta några." Mikael Damberg öppnade för att barn (i fyra–femårsåldern ...) som tog sig till Turkiet och sökte svensk konsulär hjälp nog skulle få det.

Det är nämligen just nu den allmänna svennelinjen: På nätet finns enskilda röster för barnens sak, men man kan inte tolka den svenska opinionen som annat än brutalt enig i den här frågan: Låt dem ruttna i något kurdiskt fängelse för alltid.

Nu vill ju varken kurderna, eller irakierna ha dem kvar, bara bli av med dem så fort som möjligt (med all rätt på sin sida). 150 IS-krigare har redan kommit tillbaka till Sverige, och alla frågor kring dem som måste ställas – av dem hörde jag inte en enda i "Agenda", som annars benade upp delar av problemet och komplexiteten i frågan på ett alldeles utmärkt sätt.

Ola Mattsson, Sverigechef för Rädda Barnen skall givetvis – rädda barnen. Vi skall väl alla rädda barnen, även Stefan Löfven och Mikael

Damberg hoppas vi, men visst undrar vi alla, samtidigt, hur Säpo, polis, åklagare och rättsväsende agerat hittills när det till exempel gäller de 150 som redan är på plats?

Har de tagits i förvar? Har de förhörts? Vi vill såklart att säkerhetspolisen ska försöka kartlägga i detalj vad de sysslat med i de "befriade områdena", i kalifatet. Vad har de haft för jobb? SVT:s Sanna Klinghoffer ställde de rätta, och tuffa frågorna till det svenska IS-par hon träffade, "Ibrahim" och "Emma". Han "ångrade sig" och han hade nog "inte gjort något av det där" (!?) och Emma hade fått för sig att hon nu bara ville glömma de här sex åren, i "det här skitlandet", stuva undan det i källaren, och komma hem och leva som vanligt.

När Ibrahim beskrev sina sex år som IS-krigare: "Man levde familjeliv, fru, barn." Jodå, exakt.

Den svenske terrorexperten och statsvetaren Magnus Ranstorp har i flera olika framträdande i tv redan beskrivit det svenska rättsväsendet som komplett oförberett och passivt hittills. Sant eller bara lite sant – väldigt oroande hur som haver.

Ingen verkar förstå omfattningen av hemvändandet, eller rättsläget, eller konsekvenserna av att ett hundratal svenska IS-krigare, med familjer, nu liksom vill komma hem och låta barnen få gå i simskola igen. Ibrahim och Emma i "Agenda" väckte noll sympati.

På det sättet tar inte "Agenda" sitt journalistiska ansvar, de hjälper givetvis, om än omedvetet, till att sprida vårt kollektiva hat och förakt vidare när vi pratar om det här på jobbet i dag. Vartenda försök att förenkla frågan (som Löfven och Damberg gör) är politisk toppopulism, visa i stället att man tänker sätta in jätteresurser på att få IS-krigare i förvar, i förhör, och ställas till ansvar för sina eventuella brott mot mänskligheten och/eller krigets lagar. Det är komplicerat, men det är genomförbart.

Att de skall få smyga hem själva, utan någon som helst koll, eller som nu, dumpas på kurder och irakier som har fått sina länder och

medborgare krossade och slaktade av västeuropeiska IS-krigare, är politiskt mer än orimligt.

Stefan Löfven och Mikael Damberg skulle röna uppskattning bland opinionen om de visade på handlingskraft, hade en plan, och att den planen var hård – men rättvis.

Det går faktiskt inte att säga, som Damberg, att jodå, ungarna kan få hjälp. Om de kommer hem och ber om den.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

" Replik. Skönlitteratur tränar inte det akademiska tänkandet per automatik

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Debatten kring Handelshögskolans litteraturkurser berör flera grundläggande frågor om träning av kritiskt tänkande inom högre utbildning. Frågor som alla högskolelärare brottas med i den dagliga verksamheten. Tanketräning som kan göra anspråk på att vara bildande (i egentlig mening) är en utmaning även inom ämnen där litteraturstudier är huvudsak, med knappa undervisningsresurser och studentgrupper som ofta har en bristande kunskapsbas.

Fritt akademiskt tänkande tränas inte automatiskt för att man läser skönlitteratur; högre utbildning värd namnet måste fokusera på ämnets hur, inte enbart på dess vad, som teoretiker i kritiskt tänkande hävdar. Därför har Konstantin Lampou rätt i att bokcirkel inte kan råda bot på bristen på träning av kritiskt tänkande inom den egna disciplinen (DN 11/2).

Träning av tänkande i akademisk mening är ju ämnesspecifik. För att tänkande kring skönlitteratur ska bli bildande i den klassiska mening som åsyftas av Erik Wikberg (DN 19/2), måste den skönlitterära texten tolkas utifrån ämnets terminologi och textens förhållande till det sociala sammanhanget. Först därefter kan studenten ”se det egna i det främmande och det främmande i det egna,” som Bernt Gustavsson definierar det bildningsideal som åsyftas i debatten.

Att skönlitteraturen har en central plats för bildning är en utbredd uppfattning bland forskare och debattörer. Studiet av skönlitteratur spelar en stor roll i internationella debatter om fritt, akademiskt

tänkande, för det slags omätbara kunskap som Thomas Docherty kallar "osynlig", i en undervisning som sker på tvärs mot förhärskande uppfattningar om kunskap som förutsägbart och mätbart.

Målet med litteraturundervisning utifrån dessa premisser formuleras som en speciell läsaft: ett personligt och potentiellt transformativt möte mellan studenten och det litterära verket. Det har också varit mitt mål under decennier som universitetslärare i engelsk litteratur, vilket jag kommit att se som en folkbildande verksamhet – framför allt på grundnivån där studentströmmarna är stora.

Det betyder att vanliga frågor kring skönlitteratur bearbetas med ämnets tankeredskap och terminologi: författarskapets förutsättningar, en boks förankring i sociala fenomen, dess genomslagskraft. Bara på den grunden kan läsaren reflektera över sina egna erfarenheter genom tolkningen av skönlitteratur – och läsningen kan bilda. Vad som däremot inte är bildande är att lära sig namn, titlar och årtal, eller att känna igen olika skönlitterära verk "innehåll".

Lärdom att visa upp vid middagsbordet med utländska gäster är ytlig kunskap vilken, enligt forskare i kritiskt tänkande, inte banar vägen för kunskap, utan står i vägen för den. Det är okunskap.

Läs fler artiklar i debatten om Handels och litteraturen på dn.se/kultur

Anna Uddén "

" Kristina Lindquist: Debatten om medborgarskap präglas av tanken att en IS-terrorist helt enkelt inte kan vara svensk

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Medborgarskapets yttersta värde ligger i att det råder in i döden. Även för IS-krigare.

Om vi skulle göra dem statslösa hade inte jag legat vaken på nätterna över det."

Nej, Erik Nord ligger inte sömnlös för grundlagens skull – han är ju bara högsta polischef i landets andra största stad. Att återkalla IS-krigares medborgarskap skulle ha en "avskräckande effekt", säger han till P1 Morgon (25/2) och twitterar att det vore "enklare, billigare och mer träffsäkert än att åtala dem i svensk domstol". Vad är väl rättssäkerhet mot *enkelt och billigt*?

Det finns absolut problem med medborgarskapstanken, inte minst att mänskliga rättigheter så ofta knyts till just medborgarskapet och inte till den "nakna" människan i sig – filosofen Hannah Arendt skriver om just detta i "Totalitarismens ursprung". Men medborgarskapets yttersta värde ligger i att det utplånar formella skillnader mellan dem som bär det, och att det råder in i döden. Ett medborgarskap som kan återkallas har förvandlats till något annat.

Därför är det intressant att samma falang som vill införa språktest för att "höja statusen" på det svenska medborgarskapet nu vill urholka det inifrån. Gunnar Strömmer (M) hävdar till och med att möjligheten att återkalla medborgarskap – och därmed upphäva dess permanenta natur – är ett sätt att värna dess "värde och integritet" (Di 24/2). Han menar

att det finns stöd i folkrätten för ett upphävande, om en person till exempel har begått allvarliga brott mot staten.

Och vem är jag att mopsa mig mot en ansedd jurist? Men jag undrar ändå om Moderaterna verkligen menar att detta ska ersätta sedvanligt åtal inför domstol? Och vilken instans ska egentligen slå fast vilka brott som begåtts innan det svenska passet ryker? Som den borgerliga debattören Krister Thelin, tidigare domare vid bland annat Jugoslavientribunalen, uttrycker saken: "Även de värsta misstänkta terroristerna har rätt till en rättssäker rättegång." (SvD 24/2) För detta finns inga förutsättningar i Syrien och Irak, och Thelin menar därför att misstänkta IS-krigare ska prövas i sina europeiska hemländer. Men bortom juridiken tycks det också ligga en tanke om att en terrorist helt enkelt inte *kan* vara svensk. Eller norsk för den delen. Hur många röster höjdes för att dra in medborgarskapet för nazisten och massmördaren Anders Behring Breivik? Det är skillnad, fattar du väl? Eller kan bli. För hur ska vi tolka de aktuella förslagen annat än att man vill införa ett andra klassens medborgarskap för andra klassens medborgare?

Kanske är grunden för den här debatten rentav att vissa människor – oavsett sina svenska pass – aldrig någonsin ska få höra riktigt hemma i den här delen av världen.

Kristina Lindquist
kristina.lindquist@dn.se "

" Miljonnotor för samhället när fotgängare halkar

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Halkskadorna för fotgängare skapar varje år mycket lidande och kostar samhället miljoner kronor. Ändå prioriterar staden att snöröja cykelbanor.

När halkan slår till söker cirka 200 personer per dygn vård hos Stockholms vårdgivare för olika halkskador.

– Det är mycket, säger Monika Berntman, pensionerad forskare på fallolyckor för fotgängare, tidigare universitetslektor på Lunds Tekniska högskola, som arbetat med trafiksäkerhetsfrågor sedan 1980-talet.

Människorna som halkar och faller på Stockholms gator brukar bara bli en siffra i statistiken. Men vad innebär egentligen en halkskada och vad kostar den samhället i pengar och den enskilda individen i personligt lidande?

Siffror från Region Stockholm visar att var tredje person som sökte vård för halkskador under januari till mars 2018 hade skadat under- eller överarmen. Skador på fot och fotled var också vanliga, liksom krosskador på knä, armbågar och höfter samt hjärnskakningar.

– Ramla och slå sig låter inte så farligt. Men det är mycket mer allvarligt än vi kan förstå och tänka oss. Det här kan vara stora vårdkostnader och långa sjukskrivningar. Och man kanske aldrig blir återställd, säger Monica Berntman.

– Fotgängarnas fallolyckor är närapå lika allvarliga som de som drabbar bilister, säger Sara Olofsson vid Institutet för Hälso- och

Sjukvårdsekonomi (IHE), som arbetar med att ta fram underlag till samhällsekonomiska kalkylvärden över trafikolyckor.

I en ny rapport från IHE står det att fotgängarolyckor ofta leder till svåra konsekvenser på grund av att "trafikanterna" är oskyddade.

Monica Berntman ger två exempel på halkolyckor.

– Tänk dig att du är ute och går och det är halt och isigt på trottoaren. Underlaget är kallt och fryser på. Det kommer snö ovanpå. Kommunen har inte hunnit snöröja under de första timmarna. Du mister balansen och ramlar baklänges (vanligt att man ramlar baklänges när det är halka) och tar emot dig med händerna och bryter handlederna. Det betraktas som en måttlig till svår skada. Du tar dig till akuten på egen hand. Där blir det inskrivning, röntgen, kanske gipsning och sedan rehabilitering.

– Faller du hårdare kan det bli mer allvarligt och du får en lårbensskada och blir liggande på trottoaren och kan inte ta dig upp själv. Det tillkallas ambulans som kör dig till en akutmottagning där du röntgas och du får sedan stanna kvar på sjukhuset inlagd.

I nuläget finns ingen statistik över sjukskrivningar till följd av halkolyckor. Men det kan handla om stora ekonomiska förluster för samhället.

– Gäller det en höginkomsttagare som får en lång sjukskrivning kan det handla om väldigt stora samhällskostnader, säger Patrik Söderberg, chefläkare Region Stockholm.

Forskarna Gudrun Öberg och Anna Arvidsson på Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, jämförde år 2012 samhällskostnaderna för halkskador och satte det i relation till kommunernas kostnad för vinterväghållning (snöröjning och dylikt). Forskarna kunde se ett tydligt samband mellan antalet halkskador och storleken på budgeten för vinterväghållning.

De kunde se att halkskadorna skulle minska om snöröjningen i kommunerna blev bättre.

Liknande slutsats kom Monica Berntman fram till i sin forskning om fotgängares fallolyckor.

– Ändå har ingenting hänt. Jag känner vanmakt.

Stadsbyggnadskontoret behöver göra ett bättre arbete så att människor slipper komma in på akuten med den här typen av skador, säger hon. Monica Berntman tror att en av anledningarna till att det ser ut så här kan vara att det inte funnits något underlag eller samlad bild över halkolyckorna – tills för några år sedan.

Men även i dag faller statistiken över halkolyckor som samlas in av Transportstyrelsen utanför den officiella statistiken över vägtrafikolyckor som drivs av en nollvision för trafikolyckor och har en stor spridning bland politiker i landet.

– Det borde finnas en nollvision för fotgängarnas halkolyckor också.

Då kanske kommunerna skulle vakna, säger Monica Berntman.

Monica Berntman tycker att politikerna i Stockholm borde ha prioriterat fotgängare när de bestämde sig för att utveckla snöröjningstekniken – eftersom användningen är som störst på trottoarer och därmed även antalet olyckor bland medborgarna. Cykelskadorna är flest på sommaren eftersom det är då folk cyklar.

Skadorna som kan uppkomma på grund av hala och osandade gångbanor är inte bara kvantitativa, räknat i antalet olyckor och skadade människor, utan även kvalitativa. Livet i vardagen begränsas. På trottoarerna ska vi fram för att handla mat, gå till jobbet och läkaren.

– Det finns de som över huvud taget inte vågar sig ut under vintern på grund av väglaget är så dåligt. Äldre som blir instängda i sina hem som inte vågar ta sig ut. Som inte kan handla, inte kan ta sig till sjukvården, inte komma till sina bekanta för ett socialt liv.

Problemet med oframkomliga gångbanor och halka drabbar alla samhällsgrupper och alla intressegrupper. Alla är berörda. Ändå är frågan lågt prioriterad.

Varför är det så här? Det borde vara tvärtom. Om det drabbar alla – varför är vi inte ute och organiserar oss och demonstrerar?
– Kunskapen om vad som behöver göras finns. Men den är för utspridd. Ingen samordnar den eller tar tag i den kunskap som finns. Problemet hamnar i skymundan och faller mellan stolarna, säger Monica Berntman.

En annan anledning, säger hon, kan vara att det inte finns en samlad intresseorganisation för fotgängare som aktivt driver fotgängarnas intressen till samhälle, medier och politiker, motsvarande Cykelfrämjandet för cyklister eller Motormännen för bilister.
– Den här frågan borde få mycket större dignitet. Ni gör en samhällstjänst som tittar på detta, säger Berntman.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se

"Fakta. Så mycket kostar halkolyckor för samhället

Skattning av samhällsekonomisk kostnad för halkolyckor:

Halkskador. Kostnad per olycka:

Dödsfall: 15 miljoner kronor.

Skada: 3 miljoner kronor.

Källa: Siffror från ASEK 2018

Vad räknas in i samhällskostnaden för en halkskada?

Samhällskostnaden för en halkskada tar hänsyn till både kortsiktiga skador och långsiktig funktionsnedsättning och delas upp i:

Kostnader för sjukvård: transport, ambulans, operation, röntgen, gipsning, öppenvård/primärvård, slutenvård, förskrivna läkemedel, sjukgymnast, rehabilitering i hemmet, omsorg i hemmet, särskilt boende och vårdhem, och så vidare.

Produktionsbortfall: Förlust av arbetsinkomst under sjukskrivning.

Riskvärdering: Står för den kostnad som den skadade själv upplever i form av personligt lidande och försämrad livskvalitet i samband med och efter olyckan.

Källa: Monica Berntman "

" Yvonne bröt handleden: "En fruktansvärd smärta"

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

Förskolläraren Yvonne Annekvist, 57, halkade och bröt handleden. Nu är hon sjukskriven i nästan tre månader. – Det var det värsta smärta jag någonsin upplevt.

Yvonne Annekvist jobbar till vardags som förskollärare på Pilgrimsskolan i Hägersten. Lördagen den 19 januari var hon på väg från sitt hem in till stan för att köpa halksäkra skor.

– Jag hade kollat in såna där med däcksula.

Det hade snöat ymnigt under veckan, sedan regnat och regnet hade frusit på och gjort vägarna hala.

På gångvägen mellan hemmet i Björkhagen och tunnelbanan känner hon plötsligt hur hon tappar fotfästet på en hal isfläck och faller bakåt.

Hon tar emot sig med höger hand för att inte slå i huvudet. Smärtan kommer direkt.

– Jag känner direkt att det är allvarligt, för det gör fruktansvärt ont.

Smärtan är så stark att jag blir yr och tror att jag ska svimma. Jag vågar inte titta på handen för jag är rädd att benpiporna ska sticka rakt ut så jag gömmer den i jackan.

Hon undrar hur hon ska kunna ringa efter hjälp för höger hand fungerar inte och smärtan är så kraftig att hon inte kan företa sig något med vänster hand heller. Två kvinnor stannar till för att hjälpa Yvonne och hon kommer på en buss.

På akuten efter väntan, läkarbesök och röntgen kunde läkaren konstatera att två ben i handleden var brutna och att Yvonne skulle

behöva opereras men att det skulle bli väntetid. Kön till operationstiden på ortopeden på SÖS var lång.

Yvonne fick bedövningsmedel och en läkare och en sjuksköterska drog armen och handleden till rätta och täckte det med ett gips upp till armbågen.

Sedan skickades hon hem med en operationstid och en sjukskrivning fram till den sista mars. Väl hemma började kampen.

– Det var en fruktansvärd smärta som satt i. Mina fingrar svullnade upp och blev helt vita.

Vardagslivet blev svårt. Yvonne är högerhänt. Klä på sig, duscha och bädda sängen fick hon göra med vänster, och en del saker klarade hon inte av. Som att gå ut.

När DN talar med Yvonne första gången en månad efter olyckan har hon ännu inte vågat gå ut själv. Halkan på vägarna har legat kvar.

– Jag har inte ens kunnat gå den korta biten för att slänga soporna för att det varit så halt. Man förstår inte hur mycket man värdesätter att vara ute tills man hamnar i situationen att man inte kan gå ut. Jag har tänkt jättemycket på min pappa under den här tiden. Han hade rullator och svårt att gå och på vintrarna blev han sittandes ensam hemma i lägenheten och vågade inte gå ut på grund av halkan. Nu när jag förstår hur han har haft det har jag har blivit ledsen för hans skull, över att hans sista vintrar var sådär.

Hon har känt sig isolerad, säger hon.

– Det har varit dagar då jag vaknat och bara känt: jag måste ut men sedan tittat ut och sett hur vägarna sett ut och ändrat mig.

Hon tycker att politikerna borde lägga allt sitt krut och alla sina resurser på att skapa säker framkomlighet för stadens fotgängare.

– Min väninna berättade för mig att hon inte kunde komma fram på trottoarerna. I stället gick hon i cykelbanan för den var ju plogad fint men då kom en cyklist och plingade argt på henne. Man tycker att cyklisterna skulle ha mer förståelse för oss när det inte går att ta sig

fram på trottoarerna. Tågordningen borde dessutom vara den motsatta.

Det är så många som är beroende av att kunna ta sig fram på trottoarerna. Äldre speciellt som behöver kunna komma ut med sina rullatorer och sina promenader. Som min pappa.

På fritids där hon jobbar har de behövt leta efter en vikarie för Yvonne.

– Det tar tid och det blir en omställning för barnen men det går ju. Mitt jobb har varit super. Jag får uppmuntrande sms från kollegorna och chefen och brev och teckningar från eleverna. Det värmer hjärtat och det gör mig jätteglad.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

"Lindrigt skadad:

Skrubbsårsskada

Stukning

Lindrig hjärnskakning

Måttligt skadad:

Fraktur på handled

Svår skada:

Lårbensbrott

Mycket svår skada:

Huvudskada

Hjärnblödning

Dödsfall

Källa: Monica Berntman "

”Människor är det viktigaste”

DN TISDAG 26 FEBRUARI 2019

En kärleksfull uppväxt är hemligheten bakom Colin Nutleys må bra-filmer. Helst vill 75-åringen regissera tills han stupar. Ändå drömde han inte om att bli regissör.

Colin Nutley är en av våra mest produktiva filmregissörer. Just nu aktuell med tv-serien ”Bröllop, begravning och dop” i TV4, men det är med filmen ”Änglagård” från 1992 som han har skrivit in sig i svensk filmhistoria. Filmen är en av de mest sedda svenska filmerna genom tiderna och förärades bland annat två Guldbaggar för bästa film och bästa regi.

– För en person vars drivkraft är att berätta historier är det självklart stort att lyckas beröra folk. ”Änglagård” är en del av mitt liv och mycket viktig för mig, säger Colin Nutley i sitt hus på Ekerö. Filmen lovordades för sin skildring av den svenska folksjälens. Inte utan att man kan undra vad en 48-årig britt visste om den svenska folksjälens.

– Jag blir berörd när folk säger att jag är regissören som bäst lyckats beskriva den svenska folksjälens, men jag har inte sagt det själv. Jag uppfattar fortfarande mig själv som en ”outsider” här. Men för mig är människor det viktigaste. Jag älskar människor! Jag tillbringade mycket tid med människor och lyssnade på historier om Sverige. Han menar att både ”Änglagård” och ”Änglagård – andra sommaren” är berättelser om vanliga människor i ett somrigt Sverige. Men delvis också om hans uppväxt.

Colin Nutley är uppvuxen i Gosport strax utanför hamnstaden Portsmouth i England i en tid präglad av andra världskriget. Folk var lyckliga över att ha överlevt kriget, alla pratade med alla och var

trevliga och varma. Familjen levde vägg i vägg med farbrodern och hans familj. Som en stor och kärleksfull familj. Detta präglar hans filmer, framhåller han.

– Vi hade nog med krig och elände under min uppväxt. De flesta av mina filmer har ett gott slut. Jag vill att folk ska må bra och är inte det minsta intresserad av filmer som gör folk deprimerade.

Mamman började jobba på ett konditori för att finansiera Colins studier till designer. Inte för att detta var hans stora dröm.

– Jag drömde inte heller om att bli regissör. Saker och ting bara händer i livet.

Colin Nutley och hans fru Helena Bergström kompletterar varandra på många sätt, men är också väldigt olika och Helena kan irritera sig på honom.

– Jag har aldrig i mitt liv satt på en dator, aldrig! Jag vill göra saker på mitt sätt. Så jag talar inte svenska trots alla år i Sverige – sorry for this. Och jag har ingen tidsuppfattning. På ett sätt är det nog bra för jag blir aldrig stressad, men det kan reta gallfeber på Helena.

Nu har han regisserat i runt 45 år – utan att tröttna eller vilja pensionera sig.

– Jag älskar det! Att regissera är inte ett jobb som man lämnar och går i pension från. Det är ett jobb som man håller på med tills man stupar. Men min drivkraft att göra film är inte viktigare än min familj. Film är bara jobb. Familjen är alltid det viktigaste i livet för mig, säger Colin Nutley.

Eyal Sharon Krafft TT "

" Colin Nutley.

Namn: Colin Nutley.

Fyller: 75 år den 28 februari.

Gör: Är regissör.

Familj: Gift med skådespelaren Helena Bergström. Barnen Molly, 23, Tim, 21, och från tidigare äktenskap Daniel, 35 år.

Bor: Hus på Ekerö och en lägenhet i centrala Stockholm.

Så firar han födelsedagen: "Det blir inget stort, under min uppväxt var födelsedagar inget viktigt om du var man. Antagligen blir det en lugn middag med familjen."

Bästa sättet att varva ned: "Att göra enkla saker som att klippa gräs i trädgården eller kolla på en fotbollsmatch gör mig lycklig."

Om att fylla 75: "Jag känner mig som 45, kanske för att jag har en så ung familj." "

" Digitalisering är en demokratifråga, men inte på det sätt entusiasterna tror

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Ska man förbjuda mobiler i klassrummen? Ja, åtminstone om man vill ha resultat. Om detta tycks alla vara rörande överens. För när eleverna har mobilerna tillgängliga så händer samma sak med dem som med vuxna: Deras koncentration sviker, de lyssnar med ett halvt öra och hänger inte med eftersom de samtidigt ägnar sig åt sociala medier och chattar och allt möjligt annat som inte har med undervisningen att göra.

Det är fullt förståeligt att det blir så. Sajterna och apparna är trots allt byggda för att suga in användarna och hålla dem kvar. Detta har en mycket negativ inverkan på lärandet, vilket ett flertal studier redan påvisat.

I dagarna skrev även Torkel Klingberg, professor i kognitiv neurovetenskap, en debattartikel (Svenska Dagbladet 23/2). Hans slutsats av forskningen om hur den mänskliga hjärnan fungerar är att vi borde eftersträva ett klassrum som är så lugnt och fritt från distraktioner som möjligt.

Vilket är motsatsen till vad ny teknik oftast gör i lärosammanhanget. "Vi skulle aldrig introducera ett nytt läkemedel till patienter utan att först göra en grundlig prövning", skriver Torkel Klingberg.

"Utgångspunkten är att varje nytt läkemedel bör betraktas som överksam och potentiellt skadligt till dess att motsatsen bevisats genom stora, kontrollerade forskningsstudier. Men när det kommer till barns lärande överger vi alla dessa principer och introducerar ny teknik utan att någon tar ansvar."

Man får ge honom rätt. Tron – för att inte säga övertron – är verkligen oerhörd till den nya tekniken och vad den kan göra för barnen, för samhället, ja, för hela världstillståndet.

Den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet inleds med påståendet: ”Digital kompetens är i grunden en demokratifråga.” Men det förklaras aldrig riktigt varför. Det bestående intrycket är snarare att skolan ska digitaliseras för digitaliseringens egen skull. Och utan att utreda konsekvenserna, vad man faktiskt vill uppnå med detta, förutom cirkelargumentet att man vill skapa digital kompetens, och att det är en demokratifråga.

Vad innebär detta? Vad är digital kompetens? Att veta hur mobiler, paddor och datorer fungerar? Att ha koll på olika appar och hur man använder dem?

Både hård- och mjukvara utvecklas och blir daterade efter en säsong. Och de är bådadera så lättillgängliga att själva användandet inte är något man behöver lära sig eller träna på. Det är ju det där med deras huvudsyfte: att suga in användarna och hålla dem kvar.

Förutsättningarna att få ut något vettigt ankommer i stället helt på hur väl man klarar av att hantera informationsöverflöd och att kritiskt granska källor.

Vad barn – och vuxna, för den delen – behöver för att kunna använda tekniken är därför sakkunskap. Så förmår man värdera den uppsjö av data som väller över en, och undviker att överbelasta arbetsminnet.

Använd så, på rätt sätt, kan tekniken förstås vara en fantastisk dörröppnare till en ny värld av kunskap, som bara väntar på att utforskas. Men det förutsätter ju alltså att barnen enbart använder den som ett komplement, och får sin undervisning på annat håll. Mycket lite pekar på att det är detta scenario vi går emot.

För teknik är dyrt. Enligt Åke Grönlund, professor i informatik, kostar det 6 000 kronor per barn och år att hålla alla med en egen dator i enlighet med den satsning som nu görs i Sverige. Det blir snabbt stora

summor. De pengarna kommer rimligen att behöva tas från resten av undervisningen.

Som läraren och debattören Isak Skogstad påpekat visar den studie som SKL har gjort att katederundervisningen i skolor med elevdatorer bara uppgår till cirka 16 procent. Resten av tiden ägnas åt lärarlöst arbete – vilket förstås missgynnar socioekonomiskt utsatta elever. Det är ju de som allra mest behöver stöd och guidning.

Faktiskt har inte hög teknikanvändning i skolan lett till ökade kunskaper och bättre resultat i ett enda land, visar OECD:s rapport om datoranvändande och prestation.

Så nog är digitalisering en ”demokratifråga” alltid. Bara på ett helt annat sätt än teknikentusiasterna tänker.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Dåliga förutsättningar för en bra migrationspolitik”

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190227

Morgan Johansson aviserar nu att utredningen av migrationspolitiken blir smal och ambitionslös. Vi moderater skulle gärna ta ansvar för att Sverige hittar tillbaka till en långsiktigt hållbar politik. Men vi vill inte att medverka i en charad som mest syftar till att hantera januariöverenskommelsens inneboende spänningar, skriver Ulf KristerSSon (M) och Maria Malmer Stenergard (M).

Moderaterna och Socialdemokraterna har historiskt tagit gemensamt ansvar för den svenska migrationspolitiken. Men under de senaste decennierna har denna samsyn ersatts av en ryckig och närmast principlös politik, önsketänkande och ogenomtänkta kompromisser. Kulmen var hösten 2015, när 163 000 personer under ett år sökte asyl i Sverige och det blev uppenbart att Sverige inte klarade av uppgiften. Det finns alltså skäl till politisk självrannsakan på många håll. Men framför allt har vi nu ett nationellt ansvar att se framåt och hitta en väg tillbaka till en långsiktigt hållbar politik.

Moderaterna har därför sedan hösten 2017 gång på gång sträckt ut en hand till Socialdemokraterna för att våra båda partier än en gång ska ta gemensamt ansvar för migrationspolitiken. Vi har också gång på gång efterlyst en bred parlamentarisk utredning, som ger politiken brett stöd i riksdagen och bred respekt hos svenska folket.

Den grundläggande frågan är hur vi i Sverige ska kunna ta vår del av ansvaret för människor som far illa i en trasig värld, men samtidigt klara av att ta det fulla ansvaret för hur det sedan går i vårt eget land?

Den frågan har inte ställts och än mindre besvarats. I stället har politiska tillfälligheter gjort Sveriges migrationspolitik till ett lappverk som nästan ingen respekterar, men som ytterligare förvärrar våra svåra integrationsproblem.

Genom regeringens och stödpartiernas Januariöverenskommelse har nu förutsättningarna för bra lösningar försämrats ytterligare. En parlamentarisk kommitté är visserligen en av punkterna i överenskommelsen, men migrationsminister Morgan Johansson aviserar redan nu att det ska bli en smal och ambitionslös utredning som bara tar sig an ett fåtal frågor.

Detta är på allvar. Sverige får inte än en gång tappa kontrollen över flyktingmottagandet. Inte minst eftersom vi redan har en väldig uppgift i att integrera de flera hundra tusen människor som redan har kommit till vårt land det senaste decenniet. Den uppgiften blir bara möjlig att lösa med en stram migrationspolitik under lång tid framöver. Sveriges integrationsproblem måste alltså vara ett viktigt ingångsvärde för en ny migrationspolitik. Migration och integration hör helt enkelt ihop.

Regeringen måste därför ge den parlamentariska utredningen direktiv som tar de svåra frågorna på allvar. Direktiv som ger förutsättningar för breda parlamentariska majoriteter, som gör att Sverige både kan ta humanitärt ansvar och få en fungerande integration av de människor som kommer hit.

Vi moderater kommer med full kraft delta i ett sådant parlamentariskt utredningsarbete och konstruktivt bidra till lösningar som är bra för Sverige. Men det kräver att ambitionen verkligen är att långsiktigt lösa problem.

Följande frågor måste då ligga på bordet:

1 Återvändandefrågorna. Tiotusentals personer vistas i dag illegalt i Sverige. Bara i år och nästa år beräknas Migrationsverket överlämna över 20 000 fall till Polismyndigheten. Det handlar om personer som själva vägrar medverka till återvändandet. Polisen har svårt att

verkställa utvisningsbeslut och många som ska lämna landet försvinner i stället in i ett växande skuggsamhälle. Den utvecklingen måste stoppas. Ett nej ska vara ett nej. Ett fungerande återvändande är helt avgörande för den svenska migrationspolitikens långsiktiga trovärdighet.

2 Uppvärdera medborgarskapet. Det behövs ny lagstiftning för det svenska medborgarskapet, som motsvarar det som gäller i jämförbara länder och som bidrar till bra integration. Vägen till medborgarskap måste bli en viktig del av vägen in i det svenska samhället. Det handlar om förlängda tider för att kunna bli svensk medborgare, krav på kunskaper i svenska språket och om hur det svenska samhället fungerar, samt möjligheten att återkalla medborgarskap vid terroristbrottslighet.

3 Familjeåterförening. Till följd av januariöverenskommelsen går nu regeringen på egen hand i en mer generös riktning för familjeåterförening. Vi har respekt för familjers vilja till återförening. Men överenskommelsen kommer att innebära fler anhöriginvandrare och fler nya asylsökande, och framför allt ett budskap till omvärlden om att Sverige återgår till en generösare migrationspolitik än andra länder. Tyskland och Danmark fortsätter tvärtom med åtstramningar på detta område. Migrationspolitiken är illa lämpad för ogenomtänkt symbolpolitik just nu.

4 Kvalificering in i välfärden. Historiskt bygger de svenska välfärdsförmånerna på att man bor och jobbar i Sverige och betalar skatt här. Gör man det ska man också ha fulla rättigheter. De som kommer till Sverige bör i högre grad stegvis få rätt till olika bidrag och sociala förmåner, i takt med att man jobbar, betalar skatt och blir svensk medborgare. Kopplingen mellan migration, integration och de svenska välfärdssystemen måste alltså bli starkare. Det är både rimligt och rättvist. Sverige ska vara ett samhälle där vi tar hand om varandra, men där alla också förväntas bidra.

Det bör ligga i den parlamentariska utredningens uppdrag, att löpande lägga fram principiellt viktiga delbetänkanden. Ett sådant borde handla om medborgarskapsfrågor och ett annat om kvalificering in till välfärdssystemen. Utredningen får heller inte bli en förevändning för att inte vidta åtgärder som är möjliga här och nu, exempelvis för vad regeringen omedelbart kan göra för att förbättra återvändandet. Det kan exempelvis handla om fler förvarsplatser eller tydligare uppdrag åt polisen.

Det här är inga enkla frågor. Men ska Sverige förbli ett land som är öppet inför omvärlden är de helt nödvändiga att ta tag i.

Migrationspolitiken riskerar skapa allvarliga integrationsproblem och den riskerar att fortsätta att paralysera svensk politik. Att den kommande migrationsutredningen blir på allvar är därför avgörande för Moderaternas deltagande. Vi tar gärna ansvar för att Sverige hittar tillbaka till en långsiktigt hållbar migrationspolitik. Men vi kommer inte att medverka till en charad som mest syftar till att hantera januariöverenskommelsens inneboende politiska spänningar.

En ansvarsfull svensk migrationspolitik är en ödesfråga. Med bas i den samsyn som egentligen och sedan länge finns mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, skulle en seriös utredning kunna bli början på en bred och långsiktig enighet över blockgränserna i en fråga av central nationell betydelse. Men då krävs betydligt högre ambitioner än de som regeringen hittills presenterat.

Ulf Kristersson (M), partiledare

Maria Malmer Stenergard (M), ordförande i riksdagens socialförsäkringsutskott och migrationspolitisk talesperson "

" Damberg: Allt samröre med IS kriminaliseras

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Planerna på att kriminalisera samröre med terrororganisationer har dragit ut på tiden. Men på torsdag fattar regeringen, enligt uppgifter till DN, beslut om ett utkast för Lagrådet att ta ställning till. – Allt samröre och deltagande med terroristorganisationer blir kriminaliserat, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

USA:s president Donald Trump har hotat att släppa 800 tillfångatagna europeiska IS-anhängare om deras hemländer inte tar hem dem. Men den svenska regeringen säger nej.

– Det är personer som rest till det här krigsområdet mot UD:s rekommendationer, mot den starkaste avrådan vi över huvud taget ger. Då kan man inte i nästa skede räkna med konsulärt stöd från de svenska myndigheterna. Vi har inga planer på att hämta hem de som deltagit i IS-aktiviteter i regionen, inrikesminister Mikael Damberg. Hur ska de då hanteras, är det kurdernas ansvar?

– Sverige ser gärna en internationell tribunal. Det kräver ett starkt internationellt samarbete och det är något vi driver.

Finns det något land som Sverige tittar på som förebild när det gäller hanteringen av de här personerna?

– Vi har ett brett internationellt samarbete och lyssnar på erfarenheter från andra länder om vad som fungerat bra och varningar från andra länder om vad som inte har fungerat. Det här är en viktig diskussion som sker i många europeiska länder. Det förs också en livaktig diskussion om hur man bäst arbetar med de som finns i landet och de som har återvänt så att de inte radikaliseras, utan att Säkerhetspolisen

gör ett bra jobb med att följa de här personerna om det finns säkerhetsrisker och att kommuner och andra myndigheter gör allt för att de inte ska radikaliseras.

Det handlar inte bara om vuxna, utan också om barn på plats i - regionen. Du har sagt att det är för riskabelt att gå in i dessa områden, statsminister Stefan Löfven har sagt att man ändå måste fundera på barnens situation. Är ni inte överens i regeringen?

– Jo, vi är fullt överens. Barns rättigheter är enormt viktiga. Det är ett komplicerat förhållande för barn i den här regionen. Däremot är det helt uppenbart att svenska myndigheter inte kan operera i den här krigszonen just nu. Det går inte att göra en prövning av vilka barn som är svenska medborgare och hur det ser ut på platsen inte ens om svenska myndigheter skulle vilja. Men om barn och familjer kommer till en svensk beskickning eller ambassad så är det ärenden som man kommer att ta väldigt seriöst eftersom barnperspektivet är viktigt för Sverige.

Oppositionen har kritiserat regeringen för att lagen om terrorresor som trädde i kraft 2016 kom på plats för sent. Ingen har dömts av de som kommit hem. Finns det någon självkritik från regeringens sida? Borde lagen ha tillkommit tidigare?

– Då får man konstatera att många av de här människorna reste långt innan vi tillträdde som regering och då borde kanske tidigare regeringar också ha funderat över det perspektivet. Vi har skärpt lagstiftningen när det gäller resor, finansiering, vi ger stöd till utbildning och på torsdag tar vi nästa steg för att kriminalisera allt samröre och deltagande i terroristorganisationer.

Det Damberg syftar på är att regeringen på torsdag väntas fatta beslut om en lagrådsremiss, ett utkast till lag som Lagrådet ska ta ställning till. Att kriminalisera samröre med terrororganisationer var en del av terroröverenskommelsen mellan regeringen och Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna 2017. När justitie-

minister Morgan Johansson, (S), tog emot utredningen i slutet av 2017 ville han se en ny lag på plats redan innan valet i september. Så blev det inte.

Men du kan inte se att ni har reagerat för sent i frågan?

– Det är många länder som säkert hade önskat att de hade haft en annan lagstiftning från början men vi har skärpt lagstiftningen i många omgångar. På torsdag gör vi en väldigt omfattande förändring som innebär att inte bara terrorism, resor, finansiering eller utbildning är kriminaliserat utan allt samröre och deltagande med terroristorganisationer blir kriminaliserat. Det kommer ha stor betydelse också framöver. Finns det människor i Sverige som håller kontakten med eller tar kontakt med de här organisationerna så blir det också kriminaliserat.

Flera partier anser att man ska återkalla medborgarskapet för återvändare. Var står regeringen?

– Det är en grundlagsfråga. Det går inte att ändra utan att man har mellanliggande val. Det betyder att en förändring tar fyra, fem år att genomföra, vilket inte är svar på frågan här och nu. Det är viktigt när vi gör ett arbete för att bekämpa terrorism att vi samtidigt gör det på ett sätt som upprätthåller rättsstatens principer. Annars har vi heller inte lyckats motarbeta terrorismen och det som de vill hota, säger inrikesminister Mikael Damberg.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

" Fakta. Läget i andra europeiska länder

Frankrike. Den franska regeringen har signalerat att landet är berett att ta emot de minst 150 franska medborgare, varav ett hundratal minderåriga, som tros finnas i fånglägren i Syrien.

På hemmaplan förbereder sig myndigheterna för detta – bland annat genom att leta fosterfamiljer till barnen.

Storbritannien. Ska IS-krigare och deras fruar få medborgarskapet indraget? Den frågan har dominerat den brittiska debatten, sedan 19-åriga Shamima Begum väddat i om att få återvända – men utan att uttrycka ånger.

Den brittiska regeringens linje är att IS-medlemmar bör dömas i de länder där brotten begås. Vuxna som har andra medborgarskap än brittiska kan få sitt medborgarskap indraget.

Belgien. Några höga politiker förespråkar en internationell tribunal i regionen som dömer IS-terrorister som finns kvar i Syrien. De jämför med hur en FN-domstol hanterade röda khmererna i Kambodja. IS-terrorister som dömts i sin frånvaro och själva återvänder till Belgien sätts i fängelse och kan då begära att få sin dom prövad. Övriga återvändare grips och utreds för terrorbrott. Företrädare för rättsväsendet påpekar att det är svårt att samla in bevis i tidigare IS-områden.

Danmark. Enligt en undersökning gjord på uppdrag av Jyllandsposten svarar 65 procent av danskarna nej på frågan om Danmark ska följa USA:s uppmaning att ta hem och åtala danska IS-krigare från Syrien. Flera politiker från de stora partierna – Socialdemokraterna, Dansk Folkeparti och regeringspartiet Venstre – resonerar likadant. Förra veckan fastslog dock den danska regeringen att man inte kommer att neka IS-jihadister med danskt medborgarskap att återvända.

Tyskland. Regeringen har ännu inte fattat något beslut om landet ska hörsamma Trumps uppmaningar att 'hämta hem' de gripna IS-terroristerna – men debatten går varm.

Personer som har dubbelt medborgarskap och som har anslutit sig till terrorgrupper utomlands ska i framtiden kunna fråntas sitt tyska medborgarskap, enligt regeringens koalitionsfördrag som ännu inte har omvandlats till lagstiftning. Personer med tyskt medborgarskap kan inte nekas inresa i landet. "

" L öppnar för att se över frågan om indraget medborgarskap

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Liberalernas rättspolitiske talesperson Johan Pehrson vill – likt - Moderaterna och Sverigedemokraterna – dra in medborgarskapet hos IS-terroristerna med dubbelt medborgarskap. – Jag ska söka stöd för det i mitt parti, säger han.

Utspelen löser av varandra gällande hur Sverige bör hantera svenska IS-anhängare.

Moderaternas rättspolitiske talesperson anser inte att man ska slösa statens pengar för att få hem svenska IS-anhängare.

– Om de återvänder hem på eget bevåg får man göra en förundersökning och se om de kan ställas till rätta, säger Johan Forssell.

Johan Forssell öppnar även för möjligheten att kunna dra in medborgarskapet hos de IS-terrorister som har dubbla medborgarskap. Här ställer sig Sverigedemokraterna positiva till förslaget.

– I samband med det vill vi se över möjligheten om hur man kan göra personer statslösa om de har med uppsåt deltagit i IS framfart, säger Adam Marttinen (SD), rättspolitiske talesperson.

Johan Pehrson (L) hoppar nu på denna våg och säger att han ska söka stöd för frågan i sitt parti.

– Det ska gälla de som fått det på felaktiga grunder, och för de som gjort sig skyldiga till terrorbrott eller landsförräderi, säger han.

Kristdemokraterna vill inte riktigt ta den riktningen gällande medborgarskapet – utan vill att man ska ha möjligheten att kunna beslagta passet.

”Det innebär att passet rent fysiskt tas ifrån dem, så att de inte kan resa utanför Sverige och att de förhindras från att skaffa nya utrese-handlingar”, skriver KD:s presskontakt till DN.

Miljöpartiet, Centern och Vänsterpartiet står bakom Stefan Löfvens linje att inte återkalla medborgarskapet.

– Sverige ska inte göra någon statslös eller dra in medborgarskap. Det gör varken Sverige eller världen tryggare, säger Rasmus Ling, Miljöpartiets rättspolitiske talesperson.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

”Kommunerna behöver öka sina kunskaper”

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Det saknas kunskaper och erfarenheter att ta emot återvändande IS-medlemmar i svenska kommuner, särskilt de som kommer med barn. – Vi väntar oss att det kommer en stor andel barn. Det är en ny företeelse som det inte finns mycket erfarenhet av, säger Jonas Trolle, chef för Center mot våldsbejakande extremism.

Det viktigaste när det återvänder svenskar som stridit för IS i Syrien är att vara uppmärksam på de barn som kommer.

– De har varit med om saker som inget barn ska behöva uppleva, säger Jonas Trolle, som är chef för Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brottsförebyggande rådet.

Ett stort problem är att kunskapsläget skiljer stort mellan olika delar av landet. I vissa små kommuner är det svårt och kostsamt att bygga upp en kompetens på området, menar Jonas Trolle.

– En del stadsdelar och kommuner har stora resurser och vet mycket om hur de ska agera, till exempel i Göteborg, medan andra inte har en aning.

En av de viktigaste funktionerna för Center mot våldsbejakande extremism är att sprida kunskaper och ge stöd till små kommuner.

Om polis och säkerhetstjänst inte kan göra något i ett enskilt fall, men socialtjänsten misstänker att ett barn far illa eller utgör ett säkerhetsproblem, är det kommunens ansvar att hålla koll på barnet, enligt Jonas Trolle. Det går inte att sätta upp några generella regler för vilka insatser som bör sättas in.

– Det måste prövas i varje enskilt fall. Men det handlar om att jobba med familjen, ytterst kan det resultera i ett omhändertagande.

Svenska kommuner jobbar dagligdags med att ta hand om barn från krigsområden med ptsd eller andra symptom och har stor kompetens att hantera just den gruppen, enligt Jonas Trolle.

Men det här är en speciell kategori?

– Ja, kommunerna behöver öka sina kunskaper för just den här gruppen.

Borde Sverige hämta hem barn?

– Jag har ingen anledning att säga något annat än vad regeringen sagt i den frågan. UD har sagt att man inte ska hämta hem de här barnen.

Ibland lyfts Danmark fram för sitt sätt att handskas med återvändare.

De har ett center i Köpenhamn som Trolle besökte förra veckan.

– Den stora skillnaden är att danskarna inte har barn som återvänder i samma utsträckning som Sverige. Här väntar vi oss att det kommer en stor andel barn. Det är en ny företeelse som det inte finns mycket erfarenhet av.

Varför är det så?

– Det är det ingen som kan svara på. Lika lite som man kan säga varför så många unga män åkte från en viss stadsdel men inte en annan, till exempel i Örebro eller i Göteborg.

Det handlar om många olika faktorer som samspelar och gör att vissa personer blir radikaliserade.

– Det är gåtfullt, och det pågår forskning. I dag vet vi inte mycket. Vuxna har åkt och anslutit sig till krigsområden tidigare och kommit tillbaka. Men man har inte sett att de tagit med sig barn i samma utsträckning tidigare.

Det finns ingen officiell information om hur många av de 150 IS-svenskar som hittills har återvänt som är kvinnor, män, konvertiter och så vidare. Inte ens Jonas Trolle vet, trots att han har löpande kontakt med Säkerhetspolisen som gjort uppskattningen.

– Det enda jag vet är att 38 barn har kommit tillbaka till Stockholmsområdet. Hur gamla de är vet vi inte, inte heller vad de har varit med om. Bara att det är barn till de som har stridit för IS. Hur vet ni att många barn snart kommer tillbaka till Sverige?

– Via den dialog som vi har med andra myndigheter, till exempel socialtjänst, som säger att man har jobbat med barnfamiljer som plötsligt har lämnat Sverige.

När en familj lämnar Sverige kan inte de sociala myndigheterna göra något eftersom det inte ingår i deras uppdrag, enligt Trolle.

– Har de försvunnit med sina barn så är det så. Vi tror att de är många men vet inte hur många.

Det näst viktigaste, enligt Trolle, att ta tag i när IS-svenskar återvänder är att hitta vägar att lagföra de vuxna som har begått eventuella brott utomlands.

Av de 150 personer som hittills kommit har ingen lagförts, varför?

– Det beror på bevisproblem. Det är svårt bara att vistas i de här konfliktområdena och ännu svårare att bedriva utredningsarbete. Det vet jag eftersom jag är polis och har jobbat med brottsutredningar utomlands tidigare.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se "

" Riksdagen vill höra Ygeman om skandalerna kring Svenska kraftnät

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Ansvariga statsrådet Anders Ygeman (S) kallas till riksdagens näringsutskott för att förklara hur regeringen tänker hantera Svenska kraftnät efter DN:s avslöjanden om brister i säkerheten. DN har i en rad artiklar avslöjat missförhållanden inom myndigheten Svenska kraftnät som ansvarar för ryggraden i landets elnät.

Vänskapsband har påverkat tillsättningar av höga poster och personer har fått befogenheter utan att ha säkerhetskontrollerats. Kanske mest allvarligt är att utländsk personal hos en tjänsteleverantör fick access till elnätets styrsystem.

Nu vill riksdagen veta mer om hur regeringen kommer att tackla krisen. Näringsutskottet beslutade på tisdagen att bjuda in digitaliseringsminister Anders Ygeman för att kunna ställa frågor om det som uppdagats.

Moderaten Carl-Oskar Bohlin är utskottets ordförande.

– Anders Ygeman har all anledning att komma till riksdagen och redogöra för vilka åtgärder man vidtar för att säkerhetsbristerna på Svenska kraftnät inte ska kunna återuppträffa i framtiden, kommenterar Carl-Oskar Bohlin i ett sms.

Efter DN:s avslöjanden har Ulla Sandborgh tvingats avgå som generaldirektör för Svenska kraftnät. Moderaterna har också anmält förre energiministern, numera näringsministern Ibrahim Baylan samt statsminister Stefan Löfven till riksdagens konstitutionsutskott med anledning av skandalen.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

" Larmet: Vi hinner snart inte med obduktionerna

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Rättsläkarna får snart svårt att hinna med obduktioner och de rättspsykiatriska undersökningarna av misstänkta brottslingar. Antalet fall har ökat kraftigt det senaste året, och nu varnar Rättsmedicinalverkets generaldirektör Lars Werkström för att det kan bli stopp i polisutredningarna framöver.

Rättsmedicinalverket (RMV) har fått mycket mer att göra det senaste året – antalet kroppar som obducerades ökade med 330 fall (från 5 454 till 5 784) och de rättspsykiatriska undersökningarna ökade med 16 procent (från 448 till 521) under 2018. Det visar verkets årsredovisning som skickats till regeringen.

Samtidigt ska myndigheten äska pengar av regeringen för sin budget för år 2020, och enligt generaldirektören Lars Werkström behövs en förstärkning av resurserna – annars riskerar det att bli förseningar i polisens arbete.

– Med tanke på de satsningar som görs i övrigt på polis och åklagare så är det viktigt att vi också får tillskott av resurser, så att inte vi blir en flaskhals, en propp i systemet.

Det som är mest akut är de rättspsykiatriska undersökningarna, där man slår i kapacitetstaket.

– Vi har bara ett antal platser och ett antal människor som håller på med det där. Där finns det också lagstadgade tider som vi måste hålla, en rättspsykiatrisk undersökning ska göras inom fyra veckor, säger Lars Werkström.

Att reda ut varför antalet obduktioner och rättspsykiatriska undersökningar ökar är komplicerat. Det kan bero på att det dör fler människor och på att läkare i högre grad anmäler dödsfall för obduktion.

– Det vi kan konstatera är att det görs fler anmälningar om brott och att folk i högre utsträckning upplever att de blivit utsatta för brott, säger Lars Werkström.

När det gäller de rättspsykiatriska undersökningar så menar han att de personer som utreds är i större behov av psykiatrisk vård än tidigare och kräver mer resurser och omvårdnad.

– Det kan ha att göra med att det är fullt på häkten och anstalter, att läget i samhället i stort när det gäller allmänpsykiatri blivit svårare, - säger Werkström.

En hypotes är att psykiskt sjuka som inte får tillräcklig vård hamnar i kriminalitet, och att det är därför som antalet rättspsykiatriska undersökningar ökat kraftigt.

– Det skulle kunna vara en delförklaring till den ökade belastningen hos oss, men det är inte ett samband som vi har kapacitet att analysera och bekräfta.

Även inom det tredje området som RMV ägnar sig åt, rättskemiska analyser – där man undersöker blod och urin för förekomst av alkohol och narkotika – ökar arbetsbelastningen.

Problemet för RMV är att det tar lång tid att skala upp verksamheten.

– En tydlig flaskhals är antalet rättsläkare och rättspsykiater, det är inget man anställer direkt från gatan, utan vi utbildar dem själva internt och det tar många år. Det är långa processer och man behöver lång framförhållning. Det finns inga enkla och snabba lösningar på att höja kapaciteten, säger Lars Werkström.

Han räknar med att trenden med ökande satsningar på rättsväsendet kommer att hålla i sig.

– Jag tror att genom att använda de budgetmedel vi har så klarar vi situationen 2019, men vi behöver betydande tillskott för nästa år och för de kommande åren.

Under 2018 var anslaget från staten 425 miljoner. Tillsammans med avgifter och övriga intäkter omsatte RMV ungefär 550 miljoner. Hur mycket mer RMV kommer att äska för 2020 är ännu inte klart.

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Fakta.

Antalet obduktioner som utförs på RMV har sedan mer än tio år tillbaka legat kring 5 300. Från en nedgång mellan 2011–2013 med ett par hundra är trenden stigande. Under 2018 ökade de med 6 procent mot 2017.

Antalet rättspsykiatriska undersökningarna sjönk från 470 till 448 mellan 2016 och 2017, och ökade sedan kraftigt under 2018, till 521.

Källa: RMV:s årsredovisning. "

"Vi återfår inte förmågan"

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

"Regeringen föreslår en ny lag som ska tillåta datalagring för brottsbekämpning. Förslaget följer datalagringsutredningens förslag från 2017 som fick hård kritik av polisen för att vara otillräckligt. – Vi återfår inte vår förmåga, säger Säpo om det nya förslaget.

Exakt vad regeringen föreslår i sin lagrådsremiss är inte känt, eftersom lagrådsremissen blir offentlig först på torsdag. Allt som erbjöds vid inrikesministerns presskonferens på tisdagen var ett pressmeddelande och två overheadbilder.

Av dessa framgår att datalagringen begränsas både till omfattning och tidsperioder jämfört med tidigare lagstiftning, helt i enlighet med utredningens förslag. Uppgifter om var en mobiltelefon befunnit sig under ett samtal ska lagras i två månader av teleoperatörer, och uppgifter om vem som pratat med vem i sex månader.

Abonnemangsuppgifter vid internetåtkomst ska lagras i tio månader. Utredningsförslaget som kom 2017 fick kritik av såväl polisen som säkerhetspolisen. Förslagen var inte tillräckliga, ansåg man. På Säpo säger man att lagförslaget ändå är bättre än ingenting.

– Vi hade gärna sett att skyldigheten att lagra omfattade lika många uppgifter och lika lång tid som tidigare. Men med förslaget får vi tillbaka en del av den förmåga vi tappade tidigare. Och det är välkommet, säger Gabriel Wernstedt, pressekreterare på Säpo.

Inrikesminister Mikael Damberg (S) skulle ha velat gå längre.

– Detta är en balansgång mellan integritet och polisens möjligheter att utreda brott, säger han.

TT "

”Förlagen borde ta större ansvar”

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

”En populär bok om tarmbakterier får nu hård kritik från svenska experter för överdrifter och feltolkningar. Fysiologerna Maria Ahlsén och Jessica Norrbom menar att faktaböcker om mat och hälsa ofta innehåller fel som kan påverka människors hälsa och tycker att de borde granskas innan utgivning.

Den storsäljande boken ”Kimchi och kombucha – Den nya vetenskapen om hur tarmbakterierna stärker din hjärna” får hård kritik av ledande svenska experter i en granskning i podden ”Sinnessjukt” för att överdriva kunskapsläget och feltolka studier om kopplingen mellan tarmfloran och psykiska sjukdomar.

Detta är inget isolerat exempel på en överdriven hälsobok, menar Maria Ahlsén och Jessica Norrbom som båda är verksamma vid Karolinska institutet. De skrev nyligen en debattartikel på DN Debatt där de påpekade att många populära hälsoböcker innehåller allvarliga fel och efterlyste en oberoende granskning av de böcker som påstår sig vara faktabaserade. Förslaget har fått både positiv och negativ respons. – Vi tänker att detta skulle vara till hjälp för både läsare, författare och förlag. Men vi vill vara tydliga med att vi inte förespråkar någon censur. Man skulle fortfarande kunna skriva vad man vill, men då ge ut den som en inspirationsbok. Om det ska vara en faktabok så vore det att föredra om den också är granskad. Om man vill ge ut en bok som säger sig vara baserad på vetenskap och fakta, då borde man vara mån om att det ska vara så korrekt som möjligt, säger Jessica Norrbom, som är medicine doktor och forskare vid Karolinska institutet.

Det ges ut en mängd populärvetenskapliga böcker i Sverige varje år. Maria Ahlsén och Jessica Norrbom menar att många av dem så klart är

korrekta, men att det är just inom kost och hälsa som många böcker är överdrivna.

– De flesta vill göra någon hälsorelaterad förändring. Kosten är ett ganska enkelt sätt för att påverka sin hälsa, träning upplevs ofta som mycket jobbigare. Om man då läser i en bok att man bara behöver äta mer yoghurt eller gurkmeja, det vore ju underbart. Men problemet är att det kan få allvarliga konsekvenser om läsaren följer råd som upplevs vara faktabaserade men som det saknas evidens för i dag, säger Maria Ahlsén, som är medicine doktor och projektkoordinator vid Karolinska institutet.

I Sverige är det författaren själv som är ansvarig för sin bok, inte förlaget eller förläggaren. Maria Ahlsén och Jessica Norrbom tycker att bokförlagen borde ta ett större ansvar för de böcker de ger ut.

Somliga förlag faktagranskar förvisso sina böcker, men det är inte alltid boken granskas av en forskare eller en annan expert inom det forskningsområde som boken handlar om. Det händer också att bara små delar av boken granskas.

– Förlagen säger ofta att de vill sprida kunskap om forskning och att de tror att läsarna själv kan bedöma innehållet. Men det stämmer inte, vi träffar massor av människor som blivit oroliga när de har läst något i en hälsobok. Läsarna litar på böcker som skrivs av personer med doktorstitlar eller som står under faktasektionen i bokhandeln, säger Jessica Norrbom.

Det böckerna ofta brister i är att de förenklar för mycket, drar för långtgående slutsatser av djurstudier, är otydliga med evidensen eller att slutsatserna är kontroversiella, förklarar de. Många böcker kritiserar myndigheternas kostråd och presenterar i stället en särskild diet som ska vara bättre.

Myndigheternas kostråd ändras långsamt för att det tar tid att analysera vilka konsekvenser det kan få att avråda eller rekommendera från ett

ökat eller minskat intag av ett livsmedel. De redovisar också hur starka belägg det finns för rekommendationen.

– Hundratals experter har vridit, vänt och granskat forskningen. WHO har också kommit fram till samma rekommendationer som i våra nordiska näringsrekommendationer. Det kanske kan kännas svårt att veta vem man ska lita på när en bok påstår något som går tvärtemot vad Livsmedelsverket säger. Men Livsmedelsverket försöker inte lura oss och tjänar inget på råden. De har ingen webbshop där man säljer probiotika, kosttillskott eller någon dietbok, säger Maria Ahlsén.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se"

"Läsarna litat på böcker som skrivs av personer med doktorstitlar eller som står under faktasektionen i bokhandeln.

Fysiologen Jessica Norrbom. "

" Swedbanks storägare fick tidigt besked

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Swedbanks största ägare fick förhandsinformation om misstänkta penningtvättskandalen flera dagar i förväg. Småsparare och resten av marknaden fick informationen först i samband med SVT:s publicering. – Min uppfattning är att det här definitivt kan generera ett börsvite, säger juridikprofessorn Daniel Stattin på Uppsala universitet.

I onsdags förra veckan rasade Swedbanks aktie efter att SVT:s "Uppdrag granskning" publicerat ett stort avslöjande om misstänkt penningtvätt i bankens baltiska delar.

Swedbank kände till att avslöjandet var på väg i lite mer än en vecka innan det publicerades. SVT hade informerat banken om att det handlade om misstänkt penningtvätt i Baltikum och att Swedbank var inblandat. Ändå hölls informationen hemlig för aktieägarna tills SVT hade gått ut med sitt avslöjande.

Nu kan DN avslöja att ett antal av de största aktieägarna informerades om den kommande publiceringen flera dagar före alla andra.

Stockholmsbörsens ägare, Nasdaq, vill inte kommentera det enskilda fallet men experter menar att det kan handla om brott mot både börsens regelverk och EU:s förordning om marknadsmissbruk.

– Rör det sig om kurspåverkande information är det ett solklart brott mot börsreglerna och den aktiemarknadsrättsliga

likabehandlingsprincipen, säger Daniel Stattin, professor i börs- och bolagsrätt vid Uppsala Universitet.

– Min uppfattning är att det här definitivt kan generera ett börsvite, fortsätter han.

Swedbank hade, enligt SVT och ”Uppdrag granskning”, tillgång till alla indikationer på misstänkt penningtvätt en vecka innan avslöjandet kablades ut.

Måndagen före avslöjandet informerar Swedbank sina 15 största aktieägare om vad som är på väg att hända. Det sker under ett stängt ägarmöte på huvudkontoret i Sundbyberg där syftet egentligen var att avhandla den kommande bolagsstämman, som de gör varje år. Men utanför dagordningen togs även penningtvättsanklagelserna upp.

– De berättade att det var ett avsnitt av ”Uppdrag granskning” som skulle komma och att det skulle behandla penningtvätt och Baltikum. Man sa att det inte var någonting som var nytt för dem, utan det var kända fakta för bolaget, säger en källa som deltog i mötet.

Nämnde de att Swedbank specifikt var inblandat i programmet?

– Ja, de nämnde att de hade träffat ”Uppdrag granskning”.

Uppgifterna bekräftas av Lennart Haglund, ordförande i Sparbankernas Ägareförening, som representerar Swedbanks största aktieägare – Sparbankerna.

– Vi fick den årliga genomgången inför bolagsstämman, på ett ägarmöte. Samtidigt fick vi information om att ”Uppdrag granskning” hade gjort ett reportage som skulle komma att sändas på onsdagen och att det handlade om penningtvätt, säger han.

Att Swedbank borde ha gått ut med informationen till allmänheten tidigare är inte helt solklart, enligt Daniel Stattin.

– Man kan diskutera om Swedbank inte borde ha gått ut med ett pressmeddelande om att aktien kan komma att påverkas redan när de fick informationen från ”Uppdrag granskning”. Men det beror helt på hur konkret informationen var i det läget och det går inte för mig att bedöma, säger han.

Det uppseendeväckande i sammanhanget är, enligt Stattin, att 15 aktieägare informerats om den kommande nyheten före alla andra.

– Jag kan inte se annat än att det är ett flagrant brott mot aktiemarknadsrättslig likabehandling och som dessutom bryter mot informationsregelverket för marknadsmässig information, säger Daniel Stattin.

Regelverket säger att information som kan antas påverka aktiekursen måste offentliggöras så snabbt som möjligt och på ett sätt som gör att alla har samma tillgång till den. Skälet är att ingen ska ha förtur och kunna förbereda sig på en kommande kursförändring.

Att informationen som Swedbank satt på i en dryg vecka skulle ha kurspåverkan är det inget tvivel om, enligt organisationen Aktiespararnas jurist Sverre Linton. Lika så är det enligt honom självklart att banken borde ha förutsett det.

– Man ska ha en väldigt god motivering till varför man väljer att inte informera marknaden. Vi har ju sett vad som hänt med andra bankers aktiekurser när det gällt den här typen av information, säger han. Allra tydligast är exemplet Danske Bank vars aktiekurs fallit kraftigt senaste året i takt med att allt fler detaljer om penningtvätten i den estniska filial har uppdagats. Men även Swedbank har varit med om det nyligen.

Så sent som i höstas publicerade den amerikanska tidningen Bloomberg uppgifter som pekade på att penningtvätten i Baltikum antagligen sträckte sig utanför Danske Bank. Ingen annan bank nämndes vid namn men både Swedbank och SEB som är stora i området kunde se sina aktier falla.

– Det finns väldigt mycket som tyder på att Swedbank borde ha informerat marknaden om det här, och då hela marknaden, säger Sverre Linton.

Swedbank bekräftar för DN att de haft information om programmet enligt de tidpunkter SVT beskrivit. Däremot menar de att detaljerna var så knapphändiga att de inte hade kunnat förutse vilken typ av avslöjande det var som väntade.

– Vi har gjort massor med intervjuer det senaste året kopplat till Danske Bank och penningtvätt. Och det gick inte att avgöra utifrån uppgifterna vi fick nu vad programmet skulle handla om, säger Gabriel Francke Rodau, bankens kommunikationschef.

Men ni förstod att det handlade om penningtvätt, Baltikum och att ni var med i programmet?

– Ja.

När DN ställer frågor om mötet med aktieägarna ber Gabriel Francke Rodau om att få återkomma. En stund senare hör han av sig i ett sms och bekräftar att programmet om penningtvätt togs upp på mötet med aktieägarna.

På frågan om varför svarar han:

– För att det inte var insiderinformation.

Det ni berättade på ägarmötet såg ni alltså inte som information som riskerade påverka aktiekursen?

– Korrekt, skriver Gabriel Francke Rodau.

Efter avslöjandet om den misstänkta penningtvätthärvan har Swedbanks värde rasat cirka 40 miljarder kronor.

Sverre Linton är kritisk till hur Swedbank, som är Stockholmsbörsens största noterade bolag, har hanterat informationen de hade

– Det är ett problem att man inte informerat hela marknaden på en och samma gång. Om det ska se ut så här öppnar vi upp för ett A-lag och ett B-lag av aktieägare; de som får veta saker och de som inte får veta saker, säger han och fortsätter:

– Jag som småsparare som inte fick vara med på det där mötet kan ju inte hålla samma beredskap när nyheten kommer ut som de stora ägarna som fått informationen kan.

– Det är allvarligt att ett så pass stort bolag inte verkar följa reglerna, säger Sverre Linton, jurist på organisationen Aktiespararna.

Är inte det kurspåverkande information som ni då borde ha gått ut med?

– Allting är enkelt när man har alla kort på bordet. Vi hade inte sett framför oss det program som kom och vi hade inte sett framför oss det maskineri som Uppdrag granskning har aktiverat, säger Gabriel Francke Rodau.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

"Fakta. Insiderinformation

Stockholmsbörsens ägare, Nasdaq, är den som har tillsyn över börsreglerna på uppdrag av Finansinspektionen. Regelverket säger bland annat att ett bolag måste informera om beslut eller andra händelser och omständigheter som utgör insiderinformation.

Insiderinformation definieras i lag och innebär kortfattat information som kan antas ha en väsentlig inverkan på till exempel bolagets aktiekurs.

Offentliggörandet av informationen måste ske så snart som möjligt och på ett sätt som gör att alla får tillgång till informationen samtidigt. Detta för att ingen ska kunna ges möjligheten att exempelvis förbereda sig inför eventuella kursförändringar.

Regelöverträdelser som begås av börsbolagen hanteras av börsens disciplinnämnd. Den har tre nivåer av sanktioner att ta till: varning, vite och i de allvarligaste fallen avnotering från Stockholmsbörsen. Storleken på vitet grundas på bolaget årsavgift till börsen, vilken i sin tur grundas på bolagets marknadsvärde. Är Finansinspektionen inte nöjd med vitet kan den gå in och korrigera bedömning.

Källa: Nasdaq "

" Dan Lucas: De har hamnat i en ond spiral

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Analys. Swedbank har hamnat i en ond spiral – vad än banken gör så förvärras förtroendekrisen. Det är otroligt att ledningen inte förstod att den information som de gav de största ägarna om "Uppdrag granskings" program kunde vara kurspåverkande.

Knappt tolv timmar efter att Estonia sjönk satt jag i en av marinens helikoptrar på väg till olycksplatsen. Jag berättade för besättningen om det mycket kortfattade meddelande som rederiet, Nordström & Thulin hade kommit med samma morgon.

”Med anledning av nattens fartygsolycka i Östersjön med vårt fartyg M/S Estonia vill vi bara informera om att fartyget har fullvärdiga försäkringar. Försäkringar som torde täcka eventuella skadeståndsanspråk.”

Inget beklagande, ingen information om vart förtvivlade anhöriga kunde vända sig. Bara ett korfattat kyligt meddelande.

Jag minns helikopterbesättningens reaktion. Som en av dem sade: – Jaha, då vet man vilka aktier man inte ska satsa på!

Att rederiledningen senare förklarade att börsen krävde att de skulle gå ut med informationen hjälpte inte. Vad än ledningen försökte göra för att mildra bilden blev allt fel. I dag finns inte Nordström & Thulin kvar.

Det första pressmeddelande som Swedbank gick ut med efter ”Uppdrag granskings” avslöjande är inte lika känslolokalt som Nordström & Thulins. Men det skadade förtroendet snarare än stärkte det, eftersom det saknade substans.

Processen är välbekant för journalister som följer skandaler.

Uppgifterna läcker ut i etapper och företagsledningen tappar kontrollen över bilden som sprids. Förtroendet undermineras.

Och inte sällan handlar det om en inledande arrogans. ”Det här kommer knappast påverka oss” tycks vara en vanlig reaktion. Eller att ”det blåser över”.

Men det blåser sällan över, inte utan allvarliga konsekvenser i varje fall. Det är därför obegripligt att Swedbank kunde sitta på informationen om ”Uppdrag granskings” kommande program utan att vara mer förberedda när stormen bröt ut i förra veckan.

Att DN nu kan avslöja att de största ägarna informerades om det kommande programmet, men inte övriga, stärker bilden av arrogans. Det saknar trovärdighet att påstå att kopplingen, Swedbank-Baltikum-penningtvätt, inte kunde vara kurspåverkande. Ledningen borde i varje fall ha misstänkt det. Det är bara att se vad som har hänt med Danske Banks kurs under fjolåret – en halvering. Swedbank tappade också en femtedel av sitt värde i förra veckan, när ”Uppdrag granskings” program kom.

Det är heller inte svårt att tänka sig att en rad mindre aktieägare är rosenrasande. De stora får avgörande information, de andra blir utan. Det är inte förtroendeskapande precis.

Ledningen borde antingen ha gett alla samma information samtidigt, eller avvaktat tills ”Uppdrag granskning” berättade sin historia. Men då skulle bankledningen också ha haft en beredskap för att omedelbart berätta vilka åtgärder de skulle ta till – som att givetvis tillsätta en oberoende granskare av uppgifterna.

Och att lova öppenhet. För det finns få saker som håller misstron vid liv än just slutenhet.

Swedbank är en systemviktig bank. Den kommer att räddas av staten om så krävs, men det betyder inte att banken är oberörbar, att det inte kan komma krav på stora förändringar. Den estniska

finansinspektionen har dragit in Danske Banks tillstånd att verka i landet och gett banken till i höst att avveckla verksamheten. Danske har själv fattat beslutet att lämna även Ryssland och övriga Baltikum. Vi vet ännu inte om Swedbank i Baltikum medverkat till penningtvätt, men indicierna i sig borde räcka för att ha fått larmklockorna att gå för fullt i huvudkontoret i Sundbyberg.

Att Swedbank nu riskerar ett vite från börsern, som professor Daniel Stattin tror, är ett av bankens mindre bekymmer.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Swedbank byter extern utredare

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Efter anklagelserna om misstänkt penningtvätt som riktades mot banken i förra veckan i samband med SVT:s "Uppdrag granskning" meddelade Swedbank att en extern utredare skulle få i uppdrag att granska det material som förekommit i samband med tv-programmet.

Efter uppgifter om att den utvalda revisionsbyrån EY själva var föremål för granskning har Swedbank valt att låta ett annat bolag – Forensic Risk Alliance (FRA) utföra granskningen. FRA kommer att presentera utredningen till vd och Swedbanks styrelse innan årsstämman som hålls 28 mars 2019. Därefter kommer slutsatserna att redovisas för övriga intressenter, meddelar Swedbank i ett pressmeddelande.

TT "

" Förbluffande hur väl vården på NKS tycks fungera trots skandaler

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Dyra konsultnoter. Oansvariga politiker. Slöseri med skattemedel. Havererade datasystem. Det är med dessa ord vi matas med om Nya Karolinska. Men det finns något annat. Något annat som oförtjänt hamnat i skuggan.

Under termin åtta på psykologprogrammet får studenterna göra ett organisationspsykologiskt grupparbete på en arbetsplats. Utifrån analyser och med senaste forskningen i bagaget försöker studenterna kartlägga en arbetsplats problematik, för att därefter föreslå ett åtgärdsprogram. Det kan röra sig om problem såsom kommunikationssvårigheter, ledarskapsbrister eller stress. Under hösten 2018 fick vår grupp möjlighet att komma till en avdelning på NKS. En avdelning som vårdar svårt sjuka barn. En arbetsplats som präglas av mycket stress på grund av hög arbetsbelastning. Men inte bara det. Det dagliga mötet med föräldrar i kris och små barn med de allra svåraste sjukdomarna innebär en enorm emotionell stress, samtidigt som det kräver kompetens och erfarenhet. Vårt uppdrag på avdelningen var att undersöka hur man skulle kunna minska personalomsättningen. Denna avdelning var egentligen relativt förskonad från vårdens stora personalomsättningsproblematik, men likväl något drabbad. Vi intervjuade sjuksköterskor som jobbade där samt några som slutat, för att skapa oss en uppfattning om varför man slutar och varför man stannar. Vi fick genom vårt arbete en unik inblick i en värld som sällan syns utåt, åtminstone inte i medierna.

Det visade sig vara en arbetsplats som präglades av engagemang och skicklighet. Medarbetarna upplevde sitt arbete som meningsfullt och stimulerande och hade genuint intresse för sin specialitet. De bemötte varje barn och varje förälder med respekt, värme och kunskap. De stöttade och avlastade varandra. Det slitsamma bemöttes med omtanke, men även med humor och glädje.

Avdelningen hade en chef som alltid ställde upp. Varje arbetspass stod hon själv ombytt, beredd att rycka in om det skulle behövas, för en patient, en förälder eller en medarbetare. Det som vi teoretiskt läst om krävdes för att en arbetsplats skulle fungera fanns här. Jobbet var mångsidigt, utmanande och medarbetarna kände samhörighet. Här fanns även ett ledarskap som präglades av ett starkt lyssnade och stöttande.

När intervjupersonerna generöst delat med sig av sin vardag var vi helt förbluffande. Precis som många andra hade vi varit beredda på kaos, förtvivlan och dålig struktur. Till vår glädje kom allt på skam. Och mycket riktigt förmedlade sjuksköterskorna uppgivet att det är synd att NKS usla rykte är det enda människor känner till.

Innanför sjukhusets väggar jobbar stolta människor med stor empati och med bred kompetens som botar, lindrar och tröstar. Dygnet runt. Året runt. Långt bort från dyra konsulter och oansvariga politiker. Det pågår ett fantastiskt arbete som dessvärre överskuggas av det negativa som många gånger rapporteras om NKS.

Våra rekommendationer för framtiden blev att fortsätta arbeta på det sätt de redan gjorde.

Ledarskapet tycktes fungera som en buffert mot hög arbetsbelastning och mentalt krävande arbete och var en viktig anledning till att sjuksköterskor både sökte sig till avdelningen och stannade kvar. Det är dags att rikta ljuset mot detta.

Carina Wigren, psykologstudent, Stockholms universitet, fil kand - medie- och kommunikationsvetenskap "

" Varför ska landstingen plötsligt heta regioner?"

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Namnbyte. Stockholms läns landsting byter just nu namn till Region Stockholm, så alla namn och titlar, skyltar och beteckningar kommer successivt att bytas ut. Till vilken nytta och kostnad?
Kan inte pengar användas på ett bättre sätt?

Ylva Nybäck "

"Det kokade av känslor under Akilovrättegången"

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Han försvarade Rakhmat Akilov i den uppmärksammade terrorrättegången. "Rummet vibrerade av sorg och upprördhet bland målsägare och anhöriga till offren. Jag fick agera med respekt för deras känslor, säger advokaten Johan Eriksson.

Känslor i rätten

Del 2.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättsalen. Nu menar två forskare att en ökad insikt om känslornas betydelse är avgörande för att bevara vårt demokratiska rättssystem. Hur resonerar advokater, åklagare och domare? Den första artikeln publicerades 25/2.

I juni förra året dömdes Rakhmat Akilov till livstids fängelse för att ha mördat fem människor och för mordförsök på ett stort antal personer. Åklagaren, domaren och försvarsadvokaten Johan Eriksson gjorde allt för att rättegången skulle fungera – trots allt lidande Akilovs agerande åstadkommit.

– Rättssalen var fylld av känslor hos anhöriga till de döda, vittnen och alla som skadats. För mig gällde det att agera med empati. Jag kunde till exempel inte drömma om att pressa en målsägare där tårarna rann nedför kinderna, säger Johan Eriksson.

Rakhmat Akilov erkände sig skyldig till terrordådet på Drottninggatan i centrala Stockholm. Efter rättegången menade han att han hade fått en rättvis och anständig behandling av rätten, och bad också Johan Eriksson att vara framföra detta budskap offentligt.

I början av 1990-talet satt Johan Eriksson på åhörarbänken vid flera rättegångar i Storbritannien. Han blev överraskad av den vänlighet som präglade förhandlingarna även när det handlade om till exempel mord, brutala rån eller sexuella övergrepp. Han tror att det lugnade ned de starka känslorna hos misstänkta och brottsoffer.

– Jag har tagit med lite av den kulturen i mitt arbete som advokat. I förhör med vittnen och målsägare kan jag vara rak och ifrågasättande. Men jag tror mig vara en känslig person och skulle aldrig kunna bli otrevlig eller kränkande. Jag hoppas i alla fall att jag uppfattas på det viset.

I fjol rankades Johan Eriksson högst för sjätte gången i rad när landets advokater fick frågan om vem de helst skulle vilja välja ifall de behövde ha en försvarare. Skicklig, ödmjuk, lyhörd, engagerad och rutinerad är omdömen som nämndes i motiveringarna om Johan Eriksson.

Som försvarsadvokat har han arbetat sedan mitten av 1990-talet. Det har både handlat om mål som bara tagit någon timme i anspråk, och om enorma mål som rättegången mot Rakhmat Akilov och den stora kokainhärvan för några år sedan.

Johan Eriksson har märkt att målsägare, vittnen och misstänka nästan alltid är uppfyllda av starka känslor när de kliver in genom dörren till rättssalen. Någon kan ha blivit utsatt för ett brutalt våldsbrott, medan en annan känner sig oskyldigt anklagad. Vittnen kan vara där för första gången.

– Även domare, åklagare och vi försvarsadvokater blir så klart berörda av det som sker i rättssalen. När en målsägare, ett vittne eller tilltalad berättar kan det skapa ilska och förbittring. Vi som arbetar professionellt i rättssalen måste tillsammans hantera allt detta utifrån våra olika uppdrag.

Är det svårt för dig som advokat att hantera sådana känslor?

– Jag funderar mycket över hur jag agerar, vad jag säger och vilken roll mina känslor spelar. Jag måste vara engagerad, annars företräder jag inte min klient på ett bra sätt. Men det innebär inte att jag kan trycka ned målsägaren och vittnena under ett förhör. Det kommer ingen att uppskatta, då faller mina argument platt till marken.

Hur har du lärt dig att hantera känslor hos dig och andra i rättssalen?

– Tidigt förstod jag att jag har känslor inför alla dem jag möter och reflekterade över hur detta påverkar mig. För mig har sedan dess vänlighet och respekt varit viktiga ledord i hur jag är privat och på jobbet.

– Ingen som tar del av hemspheter kan undgå att bli berörd, men det gäller inte bara advokater, domare och åklagare. Även präster, läkare, brandmän och poliser handskas med livet och döden.

Är du en känslig person?

– Ja, kanske. Jag känner för mina medmänniskor. I första hand är vi ju alla människor. Därför tänker jag ofta på hur jag behandlar vittnen och målsägare på ett bra och humanistiskt sätt så de känner sig lugna och trygga.

– Det kanske strider mot bilden av den aggressiva advokaten som med tuffa förhör försöker mosa sönder allt som talar emot sin klients oskuld. Men jag inser att genom ett okänsligt beteende riskerar jag att inte få fram det jag vill.

Johan Eriksson säger att han ibland pratar med kollegor om han blivit extra berörd av något som hänt i rätten. Men ofta hanterar han detta på egen hand, ibland under samtal med sin partner.

– Det kan handla om alltifrån hemska bilder till känsloladdade förhör. Men i dag funderar jag mer på bevisvärdering och på hur jag ska driva målet så bra som möjligt.

En gång försvarade Johan Eriksson en klient som stod anklagad för en våldtäkt. Det fanns två versioner av händelsen. Den tilltalade menade att allt som skett var frivilligt och betraktade sig som oskyldigt

anklagad. Målsägaren såg sig som ett utsatt brottsoffer, och var arg och förtvivlad.

– Det här är ett exempel från den miljö med mycket starka känslor som vi ska navigera i. Åklagaren, domaren och jag som advokat. Alla har rätt till ett bra försvar, oavsett om jag anser att den misstänkte är en skitstövel eller en ängel, säger Johan Eriksson.

Blir du ledsen när du misslyckas i ditt försvar?

– Inte ledsen, men jag kan i efterhand fundera över varför rätten inte gjorde samma bevisvärdering som jag gjorde. Vad gjorde jag och min klient så att vår bild av det som hänt inte blev tydlig? Uppträdde han eller hon för arrogant? Var jag för känslsam? Eller?

Men påverkas rättens ledamöter av sådant?

– Jag tror inte att en domstol dömer efter magkänsla eller hur de uppfattar den misstänkte eller målsägaren. Men när det står och väger mellan att döma eller fria kanske den mest sympatiska går fri eller får ett lindrigare straff. Men det har jag inget bevis för.

Så berättar Johan Eriksson om en rättegång där mamman till en mördad ung man ville visa bilder på sin döde son och berätta om vem han var. Det skapade en besvärlig känslomässig situation.

– Skulle jag vänligt be mamman att sätta sig ned eller låta henne fortsätta med något som inte hade med rättegången att göra? Ja, det här är ett exempel på något som blivit vanligare under senare år.

Har du någon gång blivit arg i rätten?

– I så fall för länge sedan, men inte heller då hände det ofta. Privat blir jag sällan arg. I rätten kan jag däremot bli sur om åklagaren och domaren inte gör sitt jobb, agerar dåligt och dumt.

Johan Eriksson understryker att han som advokat, domaren och åklagaren har olika roller, men att de ändå ska bidra till en rättssäker och bra process.

– Det är vårt ansvar. Jag ska vara strikt subjektiv och ta tillvara min klients intressen, men får inte sväva ut känslomässigt. Det är en hemsk

situation när dåligt pålästa advokater far ut känslomässigt utan någon substans i det de för fram.

– Om åklagaren går över gränsen och blir för personlig brukar jag säga till.

Har du varit med om att domare blivit arga?

– Det var vanligare förr. Nu kan det finnas mer eller mindre burdusa domare. De dömer inte fel, men kan påverka processen och mindre erfarna aktörer. Dagens domare är annorlunda, en del av dem kan lägga på krut när de talar men blir inte arga.

I går berättade vi om en aktuell studie av sociologiforskarna Åsa Wettergren och Stina Blix Bergman, som bland annat kommit fram till att blivande jurister skolas in i en kultur där känslor är tabu. Men också till att exempelvis domare ändå visar känslor på ett subtilt sätt som kan vara svårt att uppfatta för utomstående.

– Jag har lärt mig att tolka domares olika signaler, säger Johan Eriksson. En del visar tydligt vad de vill och känner, andra är mer diskreta. Då är det lite av en maskhållning. Som att en domare ser ut att anteckna för att verka intresserad.

– Jag tittar ofta på domaren och nämndemännen för att se hur de agerar och reagerar. Om åklagaren ställer en tokig och ovidkommande fråga försöker jag få kontakt med domaren för att själv slippa bryta av och skapa onödig irritation.

Johan Eriksson säger att han är väl medveten om det känslospel som finns i rättssalarna. Han återkommer på nytt till att ett vänligt och trevligt sätt gör att det inte blir lika känslamt i en rättssal.

– Det handlar inte om något kafferep, om att hela tiden skratta och se glad ut. Men ett trevligt sätt ... ja, det har jag lärt mig lugnar ned stämningen och ger en bra grund för rättvisa och bra domar.

Fredagen den 7 april 2017 körde Rakhmat Akilov i en lastbil på människor utmed Drottninggatan i Stockholm. Fem personer avled i samband med terrorattacken. Ingen organisation har tagit på sig

ansvaret för attacken, men före dådet hade Akilov svurit sin trohet till Islamiska staten. Akilov dömdes senare till livstids fängelse. DN träffar advokaten Johan Eriksson för ett samtal om känslor i domstolen. Om en stund ska han föreläsa för några juridikstudenter på Stockholms universitet.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

" Ordlista. Några viktiga juridiska termer

Domstolar

Tingsrätten är den första instans som avgör i ett brottmål eller ett familjemål. Kan också besluta i tvistemål samt sköter andra ärenden som till exempel adoptioner och bodelningar. Tre nämndemän och en jurist deltar i brottmål. Tingsrättens avgöranden kan oftast överklagas till hovrätten. Brottmål där avgörs efter muntlig förhandling (huvudförhandling) då tre domare och två nämndemän deltar, eller genom så kallad föredragning. Domen kan överklagas till Högsta domstolen som beslutar om prövningstillstånd ska beviljas. Det finns också förvaltningsdomstolar som bland annat avgör tvister mellan myndigheter och personer. Besluten kan överklagas till kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen.

Förhandling

Sammanträde där ett mål tas upp, behandlas och avgörs i en domstol. Det som i dagligt tal brukar kallas rättegång, kallas i en domstol för huvudförhandling.

Åklagare

Leder utredningen av ett eventuellt brott, beslutar om någon ska anhållas, väcker åtal och för fallet i domstolen. Ska vara objektiv och även peka på svagheter i bevisningen.

Tilltalad

Person som åklagaren väljer att åtala.

Försvarare

I regel en advokat som ska föra den tilltalades talan.

Domare

Ledamot av en domstol. Måste ha en juridisk examen och vara svensk medborgare.

Nämndemän

Är lekmän och det krävs inte någon juristutbildning. Nomineras av de politiska partierna och ska ha sunt förnuft och erfarenhet från olika områden som kompletterar domarens kunskaper. Vissa yrkeskategorier som till exempel åklagare, polismän, advokater och anställda vid domstolar får inte tjänstgöra som nämndemän.

Målsägare

Den som blivit utsatt för ett brott eller lidit skada av ett brott. Kan ha ett målsägarbiträde vid sin sida.

Vittne

Den som varit närvarande och iakttagit ett eventuellt brott, eller på annat sätt kan berätta vad som skett.

Notarie

Titeln används för yngre jurister som fullgör så kallad notariatjänstgöring, kallas ofta att "sitta ting". Handlägger mål, skriver protokoll vid förhandling och kan få sitta ordförande vid enklare mål.

Källa: Sveriges Domstolar och Allt om Juridik

Fakta. Johan Eriksson

Ålder: 54 år

Bor: Stockholm

Familj: Ja

Bakgrund: Efter studier vid Stockholms universitet tog han sin juristexamen 1994. Samma år började han arbeta på en advokatfirma. Är specialiserad på brottmål, har varit försvarare i olika uppmärksammade

mål, som rättegången efter attentatet på Drottninggatan i Stockholm 2017. Han har anlitats som expert i statliga utredningar Författare till "Handbok för försvarare" (2018).

Gör: Sedan 2003 är han delägare i Försvarsadvokaterna i Stockholm. Undervisar i straffprocessrätt vid Stockholms universitet samt arbetar med utbildning av advokater."

" Inte okomplicerat att uppmuntra kvinnor att ha perfekta hem

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Philip Warkander skrev en text i Expressen (20/2), om en krönika jag skrivit i DN (14/2), om den sociala medietrenden kring Marie Kondo. Warkander skriver att han inte förstår vad jag menar: "vad är egentligen Lidbecks ärende?". Här kommer alltså ett nytt försök att förklara, lite tydligare.

1. Jag har inga synpunkter på shintoismen. Eller på att man önskar leva minimalistiskt. Eller hållbart. Jag kan bara gratulera alla som har ekonomisk och annan frihet att välja exklusivt utvald mat och produkter.

Vi lever (fortfarande) i ett klimat där barn behöver skor på fötterna. Skorna blir med tiden slitna.

Ärver syskon dessutom av varandra, efter att ha ärvt av sina kusiner, är det rätt sunkiga skor de har. Dessa skor ger mig ingen särskild energi när jag rör dem. De ger mig grus. Och sådant är livet. Fullt av grus.

2. Att uppmuntra (primärt kvinnor) att åstadkomma perfektion och avskalad estetik i hemmet är inte okomplicerat. Att städa tar tid. En enkel ekvation: varje minut jag lägger på att känna efter hur jag känner kring de, tyvärr för många av oss nödvändiga sakerna i vardagen, är en minut jag inte tänker någon alternativ tanke. Det står var och en fritt att tänka på potatisskalaren, tändsticksasken, toapappersrullen och strumpan med hål i. Absolut. Jag tänker dock fortsätta använda den trasiga strumpan utan närmare eftertanke.

3. Jag tänker inte tvinga barnen att enbart värdesätta samma ting som jag värdesätter. Eller tvinga dem att leva i ett hem där enbart mina

värderingar styr. Så länge de vill leka med sina trasiga loppisfyndade leksaker, eller hopsamlade gatukapsyler, emotionellt laddade pinnar och urklippta tidningsbilder på katter och chokladkakor, så får de göra det. Utan att jag nödvändigt förstår charmen. Det kallas kompromiss. Ett tv-program om pragmatiska kompromisser kring vardagens små irritationsmoment kanske inte skulle bli någon tittarsuccé. Men skillnaden på liv och fiktion är ju att livet inte behöver vara succé för att vara värt något. Det räcker med lite grus.

Och slutligen, för att vara mycket, mycket tydlig, återigen. Ingen skugga över shintoismen!

Läs Agnes Lidbecks artikel om Marie Kondo på dn.se/kultur

Agnes Lidbeck "

" Kunskapsskolan byter ut skolmatsleverantören

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Efter den polska köttskandalen byter Kunskapsskolan nu matleverantör till sina 36 skolor. – Vi vill ha bättre mat till eleverna och möjlighet att centralt ställa krav på hållbarhet och kvalitet, säger Sofi Klang, kommunikationschef på Kunskapsskolan.

Kunskapsskolan driver några av de 26 skolor som den 29 januari serverade boeuf bourguignon till sina elever lagad på kött från sjuka djur som sålts från ett polskt slakteri. Nu har skolkoncernen tagit beslut om att byta matleverantör. Leverantören använder bara svenskt kött med god spårbarhet.

– Den polska köttskandalen gjorde att beslutet kändes mer angeläget och ännu mer rätt. Vi får nu en mer säker hantering av skolmaten. Vi vet var maten kommer ifrån och hur den har tillagats, säger Sofi Klang. Samtliga skolor kommer att få den nya maten senast till skolstarten i höst och eleverna kommer att engageras i matråd och utvärdera maten genom enkäter flera gånger per termin. Den nya leverantören använder sous vide-teknik vilket gör att den nedkylda maten levereras i mindre emballage som värms på plats och gör att man även hoppas minska matsvinnet.

– Vi tror inte att maten blir dyrare, men det här är ingen besparingsåtgärd. Syftet är att höja kvaliteten på maten, säger Sofi Klang.

Den tidigare matleverantören Kleins Kitchen har efter incidenten bytt köttleverantör och köper nu endast kött från svenska eller nordiska djur.

Värmdö gymnasium var en av de skolor som serverade boeuf bourguignon lagad på kött från det polska partiet till sina elever i januari. Nu skärper Värmdö kommun sina krav för livsmedelsinköp till samtliga verksamheter, rapporterar tidningen Mitt i.

– Vi kan inte kräva att det ska vara svenskt kött. Men om det är exempelvis polskt kött måste man visa att man inte har använt antibiotika och långa transporter precis som vi kräver i svenskt djurskydd. Vi får inte otillbörligt gynna svenska bönder men vi kan ju åtminstone se till att vi inte missgynnar dem, säger kommunalrådet Filip Joelsson (MP), till tidningen.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

Jag förstår att cykelbanor som är rena sticker i ögonen när trottoarer är isbanor"

DN. ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

"Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) anser att snöröjningen inte fungerat den här vintern och att villkoren för entreprenörerna är för slappa. Samtidigt försvarar han den kritiserade vintercykelsatsningen. – Men såhär i backspegeln kan jag se att vi borde ha satsat på trottoarerna också.

Många har blivit upprörda och arga när staden prioriterat att sopsalta cykelstråk medan människor har halkat runt och slagit sig på isiga och osandade trottoarer.

Bakgrunden är att staden har använt en ny teknik - sopsaltning - för att snöröja ett projekt med 20 mil cykelbanor i Stockholm, en teknik som gjorde cykelbanorna helt fria från snö och slask.

Syftet med projektet är att öka antalet året-runt-cyklister och få människor att välja bort bilen. Projektet startade i slutet av 2013 och har kostat skattebetalarna miljontals kronor. De senaste fyra åren har utgifterna för vinterväghållning av cykelbanor fördubblats – från 11,5 miljoner kronor 2015 till 23,3 miljoner i fjol.

Enligt Daniel Helldén jämför människor äpplen och päron när de blir arga på de renplogade cykelbanorna och ställer dem mot halkan för stadens fotgängare. Sopsaltningen av cykelbanorna har inte med trottoarerna att göra menar han.

– Gångbanor röjs först i den ordinarie snöröjningen, sen ger man sig på cykelbanor och vägar, säger han.

Problemet är bara att den ordinarie snöröjningen inte har fungerat. Härom veckan gick Daniel Helldén ut i ett pressmeddelande och -

hotade leverantörerna med vite för att de inte skött sina uppdrag med att ploga och sanda stadens trottoarer.

Enligt forskning från Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, finns ett tydligt samband mellan hur mycket pengar som kommuner lägger på snöröjning och antalet halkskador för fotgängare.

Lägger staden tillräckligt med pengar på snöröjningen av trottoarer?

– De avtal som vi har haft har i många fall inte varit tillräckligt skarpa när det gäller när man ska sätta i gång och röja trottoarer. Men det finns inget budgettak för detta, utan det är mängden snö som bestämmer hur mycket pengar vi lägger.

Men satsar staden tillräckligt med pengar, ja eller nej?

– Frågan är ju svår därför att vi satsar de pengar som behövs utifrån de upphandlingar som finns. Om entreprenörerna inte har gjort det som står att de ska göra i avtalen, så är det ju något annat skäl. Det har ingenting med pengar att göra.

Varför satsar staden skattepengar och spetsteknik på cykelbanor när behovet för gångstråk är så mycket större och mer akut?

– Jag förstår att det sticker i ögonen när det finns cykelbanor som är rena och trottoarer som är som isbanor. Det är just därför vi försöker utveckla den här tekniken så att den ska kunna användas på trottoarer. Jag hoppas verkligen att det faller väl ut. I så fall kan vi börja använda det redan i höst.

Det handlar inte bara om att det sticker folk i ögonen. Folk skadar sig på de hala trottoarerna och vågar inte gå ut. Varför sopsaltade man inte för de gående först?

– Vi har velat ha fler som cyklar och att folk ska låta bli bilen. Men man borde parallellt ha gått i gång med projekt med sopsaltning just för trottoarerna och det gjorde man tyvärr inte då. Så här i backspegeln hade det varit smartare att sätta i gång båda de projekten samtidigt. Vem är ansvarig för att det inte gjordes?

– Jag var inte borgarråd när det här med cykelsatsningen sattes i gång. Det var innan mig.

Hade du haft möjlighet att sätta igång projektet med sopsaltning för trottoarer tidigare?

– Klart jag hade kunnat göra det teoretiskt. Men det var inte förrän efter det stora snöfallet 2016 som vi fick upp ögonen för det här. Någonting som Daniel Helldén tycker har hamnat i skymundan i rapporteringen om snöröjningen är att 15 mil av de 20 mil som omfattas av projektet med sopsaltning är kombinerade gång- och cykelbanor.

– Det ser man dock inte i innerstaden för just där finns det inga gemensamma ytor och då blir kontrasten mellan trottoarerna och de rena cykelbanorna väldigt skarp, säger han.

Daniel Helldén säger till DN att stadens villkor i avtalen för entreprenörerna delvis har varit för slappa. Och att de ska prioriteras upp i de nya avtalen som börjar gälla i höst.

– Vi kommer att prioritera upp trottoarerna nu – när man ska röja dem, hur lång tid det får ta och så vidare.

Daniel Helldén försvarade den kritiserade vintersatsningen på cykelbanor i en annan DN-artikel i vinter med att den lett till ”en stort uppsving av vintercyklister”.

Hur stort är uppsvinget?

– Jag har inte det i huvudet men jag kan be min pressekreterare ta fram det åt dig senare.

Men när Daniel Helldéns pressekreterare återkommer till DN visar det sig att det inte finns några siffror över antalet vintercyklister i Stockholm.

Pressekreteraren skriver i stället att Daniel Helldén måste grunda sitt uttalande på en siffra över antalet vintercykelpassager (som visar utvecklingen av cykelflöden) som mättes på några platser i Stockholm

mellan år 2012 och 2014 - bara ett år in i sopsaltningsprojektet som startade i slutet av 2013.

”Har Daniel pratat i generella termer om en ökning av vintercyklingen över tid så syftar han på detta”, skriver pressekreteraren i mejlet. Hur många stockholmare som har glädje av de sopsaltade cykelbanorna finns det inga siffror på. Det enda som mäts är antalet cykelpassager vid vissa mätstationer. Enligt preliminära siffror från trafikkontoret så har antalet cykelpassager vid ett antal mätstationer i Stockholm ökat med mellan 28 och 34 procent i januari och februari utifrån ett nedslag som gjordes 2014 respektive 2019.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

"Fakta. Sopsaltning

Sedan vintern 2013-2014 använder Stockholms stad sopsaltning för att hålla prioriterade cykelstråk fria från snö och is.

En maskin borstar bort snön och sprider en saltlösning i stället för sand eller grus. Det minskar risken för slaskbildning och återfrysning.

Metoden används när temperaturen ligger mellan 0 och 8 minusgrader och det finns risk för halka.

Staden genomför just nu ett pilotprojekt i Vasastan där de även sopsaltar vissa trottoarer. Daniel Helldéns förhoppning är att projektet faller väl ut så att sopsaltning av trottoaren ska kunna användas i resten av staden redan i höst. Ett politiskt initiativ har tagits i budgeten 2019 för att även sopsalta trottoarer. "

" Ridklubbens häst tvingades till operation efter hundattacken

DN ONSDAG 27 FEBRUARI 2019

Hästen Hope var ute och red med ryttaren Elin när de attackerades av två hundar. Bakbenen blev så svårt skadade att Hope tvingades till operation. På ridklubben Hufvudsta är ryttare och personal dagen efter attacken chockade.– Hur kan man göra så mot ett djur? säger Lina Ahlin Malmberg som ridit i klubben i sex år.

Solen skiner över Hufvudsta ridskola när ridsugna unga och barn som har sportlov kanske för första gången ska kliva upp på en hästrygg. Det mesta verkar som vanligt: personal mockar och matar, de unga ryttarna borstar och klappar och hästarna njuter av att få komma ut i solljuset. På plats är också Anna-Karin Persson som är ordförande i klubbens styrelse sedan åtta år tillbaka. Hon finns där för att kunna prata och stötta de som undrar över händelsen på söndagen.

– Elin mår bättre och skadade bara sitt huvud lite, hon blev mest chockad. Hope håller på att opereras, men i värsta fall får vi ta bort henne.

Anna-Karin Persson berättar att 16-åriga Elin var ute och red med Hope på söndagseftermiddagen när de stötte på två killar utanför en intilliggande hundrastgård. Killarna började hetsa de två hundarna de hade med sig som var kopplade. När Elin och Hope passerade släpptes hundarna lösa. Hundarna attackerade och bet Hopes bakben helt blodiga och Elin föll till marken.

– Som tur i oturen var vi många här på klubben och hade årsmöte. Hope började skena och sprang hitåt så vi sprang ut och fick fatt på henne, säger Anna-Karin Persson.

Händelsen polisanmälades men drygt ett dygn efter attacken finns inga personer misstänkta. Enligt ryttaren ska de två killarna och hundarna ha rört sig mot tunnelbanestationen Västra Skogen efter attacken.

– Vi håller på att utreda om något brott har begåtts. I nuläget kan jag inte säga mer, säger Ola Östling, presskommunikatör vid polisen i Stockholm.

Frågan om hundrastgården ett hundratal meter från klubben har tagits upp av klubben med Solna kommun i flera år. Problemet är inte själva rastgården utan att den placerats utmed ridstigen som ryttarna måste använda för att ta sig från ridklubben för att kunna rida ut i skogen. Senast i fredags träffade styrelsen kommunen för att diskutera andra ämnen när frågan dök upp. Nu blir det aktuellt igen.

– Vi har funnits här hela tiden, i över 50 år, och stigen nästan lika länge. Men nu kommer kommunen hit i eftermiddag och vi ska titta på en ny ledning av ridstigen. Det känns väldigt bra, säger Anna-Karin Persson.

Hur är stämningen på klubben i dag?

– Vi är väldigt chockade och upprivna. Samtidigt är det sportlov och massa barn och aktiviteter vilket är väldigt roligt. Vi kör på som vanligt med lektioner hela veckan så senare i dag kommer det ännu mer folk.

Lina Ahlin Malmberg, 15, är engagerad i ungdomssektionen på klubben och har ridit sedan hon var 9 år gammal. Hon står inne i hästen Gypsys box och borstar henne ren innan det är dags att vara domare tävlingen ”Pimp your Horse”, en sportlovsaktivitet där den som stajlat sin häst bäst vinner pris. Lina Ahlin Malmberg blev upprörd över söndagens händelse.

– Det är hemskt. Vad får en människa att göra så mot ett djur? Och att som djurägare göra så mot ett annat djur? Det var bara tur att ryttaren inte gjorde sig illa mer.

Hur känns det när något sådant här händer?

– Man blir rädd, och nu börjar det dessutom bli varmt och man vill vara ute och rida, säger Lina.

På Facebook har Hufvustad ridskola skrivit ett inlägg om händelsen som väckt stort engagemang. Styrelsen hoppas nu att eventuella vittnen ska höra av sig till polisen med sina iakttagelser.

– Nu krishanterar vi och väntar bara på resultatet av hästens operation. Vi hoppas på det bästa, att vi får behålla henne, säger Anna-Karin Persson.

På tisdagen berättar Hufvustad ridklubbs vd Davina McVey Gillion att Hope klarat operationen bra men att hästen får vara kvar på djurkliniken några dagar för observation.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "

" Ledare: Hög tid att tvätta Swedbanks smutsiga byk

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Det är jobbigt att vara bankdirektör. Går firman med förlust riskerar du hela samhällets stabilitet. Går den med vinst anklagas du för att suga ut bolånekunderna.

Fast nog underlättar det om banken klarar att förvalta det viktigaste kapital den besitter: förtroende. Swedbank gör det inte. Sedan SVT:s "Uppdrag granskning" i förra veckan avslöjade att 40 miljarder svarta kronor ska ha tvättats rena i den baltiska verksamheten har ledningen stått för ett informationshaveri.

Penningtvättshärvan i Danske Banks estniska filial, som uppdagades i höstas, omfattar drygt 2 000 miljarder. Den handlar framför allt om ryska kunder och medborgare i forna Sovjetrepubliker. I jämförelse framstår kanske Swedbanks 40 miljarder som felräkningspengar, men upprörda känslor är trots allt befogade.

Fallet Danske Bank borde ha fått Swedbank att sätta till alla klutar mot eventuell smitta. I stället förklarade vd Birgitte Bonnesen att banken gjort allt rätt, jagat penningtvättare med blåslampa och stängt alla bakdörrar. Så pinsamt då att "Uppdrag granskning" inte hade några bekymmer att hitta misstänkta transaktioner. Där fanns de vanliga tillbehören: brevlådeföretag, målvakter, falska årsredovisningar. Över huvud taget borde Baltikums närhet till ryska oligarker och maffiabossar, som frodats under president Putins tak, ha stämt till eftertanke.

Något handlar det väl om att Bonnesen själv var chef för den baltiska grenen av Swedbank under 2011–2014, tre av de år när det misstänkta

skumrasket blottats. En hög chef, som våren 2016 larmade om brister i arbetet mot penningtvätt i Baltikum, fick kort därpå sparken (DI 27/2). Även Lettlands och Litauens finansinspektioner har riktat allvarlig kritik mot hur Swedbank sköter sig.

SVT:s nya uppgifter om hur ukrainska mutpengar ska ha slussats genom banken gör inte saken bättre. Expresidenten Viktor Janukovyjtj, Kremls genomkorrupte vän som avsattes i Majdanupproret 2014, uppges ha tillhört förmånstagarna.

Ändå tycks Bonnesen hävda att hon inget visste om mystiska affärer. Efter att Danske Bank kreverat hade Swedbank "gått igenom allting och det finns ingenting". Den revisionsbyrå som tillsattes för att göra en extern granskning fick snabbt bytas ut, bland annat för dess kopplingar till – Danske Bank.

Synnerligen märklig är också Swedbanks inställning till börsreglerna. Förhandsinformation fanns redan en vecka innan det första avslöjandet sändes. Två dagar före programmet fick 15 storägare veta (DN 27/2), och hade därmed chansen att agera innan aktiekursen störtök. Swedbanks påstående att man inte insett att informationen kunde vara marknadspåverkande är obegripligt. Skulle det vara sant tyder det på osannolik inkompetens. Om det är falskt borde alla aktieägare ha fått besked samtidigt. Ekobrottsmyndigheten ska nu utreda vad som hände. Sammantaget är det svårt att försvara att Birgitte Bonnesen ska behålla sin vd-post.

Precis som när det gäller Danske Bank ställer Swedbankaffären också oroande frågor om tillsynsmyndigheter. I Danmark hade kontrollanterna nöjt sig med en diskret åthutning. I Sverige stoppade Finansinspektionens chefer i höstas en granskning av Swedbank som föreslagits av tjänstemän på lägre nivå (SvD 22/2).

Kriminella typer gillar att ansvaret för att fånga dem är splittrat. ECB och den europeiska bankmyndigheten EBA har hand om vissa regelverk, men penningtväftsfrågor hanteras av nationella finansinspektioner. Så kan det uppenbarligen inte fortsätta.

DN 28/2 2019 "

" Busch Thor kan bli M:s huvudvärk

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Om Sverigedemokraterna var Moderaternas största problem förra mandatperioden kommer Ebba Busch Thor att bli det inför nästa val. Hon lyckas nämligen med precis det som M försökt så innerligt och länge: att locka sverigedemokrater. Samtidigt har hon lämnat den eviga bottenplaceringen i opinionsundersökningarna – med besked.

Detsamma gäller i förtroendeligan. Ipsos nya mätning visar att förtroendet rasar för alla borgerliga partiledare – utom för Busch Thor. "Hon hade redan en stark ställning bland de egna men nu ökar förtroendet också bland främst M- och SD-väljare", förklarar Nicklas Källebring på Ipsos.

"I ärlighetens namn är det väl inte helt farligt att Kristdemokraterna växer", säger ungdomsförbundets ordförande Benjamin Dousa (M) i "P1-morgon". Flera moderater har upprepat samma budskap. Det är ju bara bra att det går bra för våra vänner!

Men så enkelt är det förstås inte. Ebba Busch Thor lockar också Kristerssons väljare. Dessutom spelar storleken roll: M förlorar inte bara procentenheter till KD. De riskerar också att förlora rollen som näst största parti till SD. Det skapar en dynamik som varken är bra för M eller för borgerligheten.

Moderaterna gillar att i efterhand be om ursäkt för att partiet inte har agerat tillräckligt snabbt i diverse frågor. Men det vore bra om man den här gången tidigt medgav att detta kommer att bli en utmaning.

Busch Thor har många väljare att vinna, medan Kristersson har många att förlora. Hon har karisma, han en ideologisk övertygelse som är svår att bygga någon lägereld kring för tillfället.

Hon har lockat en grupp som vill ha det hon har att erbjuda. Han har en splittrad skara som stannar kvar om han väljer deras väg. Jag skulle inte vilja byta jobb med Ulf Kristersson.

Amanda Sokolnicki
amanda.sokolnicki@dn.se "

”Ändra lagen då risken ökat för att livsdugliga foster aborteras”

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

"DN. DEBATT 20190228

Nya framsteg inom vården av för tidigt födda hotar på sikt att minska utrymmet för mycket angelägna men sena aborter.

Regeringen bör därför utreda om livsduglighetsgränsen i abortlagen kan ersättas av en fast veckogräns som inte är kopplad till den medicinska livsdugligheten, skriver företrädare för Statens medicinsk-etiska råd.

Vårdens möjligheter att rädda extremt för tidigt födda barn har blivit allt bättre. Gränsen för livsduglighet bedöms i dag gå vid dag 22+0 (tjugotvå fullbordade graviditetsveckor och noll dagar). Det betyder inte att alla så tidigt födda barn överlever – de flesta gör det inte – men att livsuppehållande vård bör övervägas från detta datum.

Utvecklingen inom vården av för tidigt födda leder till att två av abortlagens målsättningar riskerar att komma i allt tydligare konflikt med varandra: att ge kvinnor möjlighet till sen abort där det finns synnerliga skäl för det och att undvika att livsdugliga foster aborteras. Utvecklingen väcker också frågan om hur vården ska förhålla sig om fostret visar livstecken efter en sen abort.

I en rapport som publiceras i dag har Statens medicinsk-etiska råd (Smer) analyserat etiska frågor kopplade till sena aborter.

Att ett foster visar livstecken efter en sen abort är en ovanlig men förekommande händelse. Ett sådant foster har av flera skäl sämre förutsättningar för överlevnad än ett lika gammalt extremt för tidigt fött barn. Med nuvarande praxis, där sen abort beviljas fram till dag

21+6 (tjugoen veckor och sex dagar), måste sannolikheten att ett livsdugligt foster föds fram därför bedömas som mycket låg. Det går likväl inte att helt utesluta att det i något enstaka fall skulle kunna ske. Eftersom flera grundläggande mål och värden kan komma i konflikt med varandra i en sådan situation behövs enligt Smer ett principiellt ställningstagande till frågan.

När Smer analyserar medicinsk-etiska frågor är människovärdet en viktig utgångspunkt. Människovärdet är det egenvärde som varje människa har just för att hon är människa. Ur människovärdet följer vissa grundläggande rättigheter som alla har rätt att få respekterade. I dessa rättigheter ingår rätten till liv. Inom hälso- och sjukvården betyder rätten till liv att livsuppehållande vård ska ges om det ligger i individens intresse.

Det är enligt Smer svårt att se att den tidpunkt när man omfattas av människovärdet kan vara någon senare tidpunkt än födelsen. Ett foster som visar livstecken efter en sen abort är därmed ur etisk synvinkel ett barn och måste jämföras med andra barn när det gäller de grundläggande rättigheterna. Det innebär att rätten till liv omfattar även ett sådant barn. Skulle det inträffa att ett framfött foster efter en abort visar tecken på att kunna vara livsdugligt har det rätt till en medicinsk bedömning av om livsuppehållande vård bör sättas in. Beslutet om att ge eller avstå från sådan vård måste utgå från barnets intresse. Att väga in andra intressen i denna situation skulle strida mot människovärdesprincipen.

Att respekten för människovärdet kräver att barnets intresse sätts i första rummet är inte detsamma som att säga att en situation där ett foster som fötts fram efter en sen abort räddas till liv är etiskt okomplicerat.

De intressen som måste stå tillbaka i denna situation är enligt Smers bedömning starka. Kvinnans självbestämmande skulle begränsas och det skulle kunna få påtagliga negativa konsekvenser för henne. Det

uppväxande barnet skulle riskera omfattande funktionsnedsättning som en direkt följd av en åtgärd som samhället beviljat och utfört.

Målsättningen måste enligt Smer därför vara att inga livsdugliga foster ska födas fram efter sen abort.

Att sänka gränsen för sen abort med en vecka kan verka som en enkel lösning för att undvika att denna situation uppstår. Smer bedömer dock att det finns fall där abort är angeläget men där aborten av olika skäl inte kan utföras före den tjugoandra veckan. Det händer exempelvis att kvinnor i en utsatt social situation förtränger graviditeten och inte tar kontakt med vården förrän i ett sent skede. Vid vissa allvarliga fosterskador kan det också vara svårt att få en säker diagnos tidigare i graviditeten.

Därför menar Smer att det ur ett etiskt perspektiv vore olyckligt att sänka gränsen för sen abort. I stället menar Smer att åtgärder bör vidtas som kan leda till färre aborter nära dag 22+0.

Smer ger i rapporten ett antal förslag på sådana åtgärder, bland annat att professioner och vårdgivare undersöker möjligheten att tidigarelägga det ultraljud som alla gravida kvinnor erbjuds i vecka 18–20, vilket skulle leda till tidigare upptäckt av många fosterskador. Rådet föreslår också att åtgärder vidtas för att säkerställa att en kvinna som fått tillstånd för sen abort kan få aborten utförd på ett skyndsamt och säkert sätt.

Det kvarstår dock att nya framsteg inom vården av för tidigt födda på sikt hotar att minska utrymmet för sen abort. Det talas allt mer om möjligheten att konstruera ”artificiella livmödrar” som radikalt skulle kunna ändra förutsättningarna för att ta hand om extremt för tidigt födda barn. Med nuvarande lagstiftning skulle en sådan utveckling kunna tvinga fram betydande inskränkningar i aborträtten.

Redan i dag är möjligheterna till sen abort mer begränsade i vårt land än på många andra håll. Många länder har en fast veckogräns för sen abort som inte är kopplad till den medicinska livsdugligheten. Flera

länder har ingen gräns alls vid allvarlig fosterskada. Smer bedömer att det även i framtiden kommer att finnas sena aborter som framstår som angelägna men som olika skäl inte kommer att kunna utföras tidigare än i tjugoandra graviditetsveckan. En framtida utveckling där utrymmet för sen abort minskar successivt vore av det skälet olycklig. Smer föreslår därför att regeringen överväger att utreda om livsduglighetsgränsen i abortlagen skulle kunna ersättas av en fast veckogräns. Gränsen för sen abort skulle därmed inte baseras på den medicinsk-tekniska utvecklingen inom vården av för tidigt födda, utan på en avvägning mellan fostrets skyddsvärde kopplat till dess utvecklingsnivå och kvinnans intresse av att kunna få en sen abort när det finns synnerliga skäl för det.

Smer föreslår även att regeringen ger i uppdrag åt Socialstyrelsen att utreda förutsättningarna för att erbjuda feticid i samband med sena aborter. Feticid innebär att man injicerar ett läkemedel till fostret innan aborten inleds som medför att hjärtat stannar. Metoden används i flera länder som har en fast gräns för sen abort för att säkerställa att ett levande foster inte föds och att syftet med aborten kan uppnås. Aborter nära gränsen för livsduglighet innebär ofrånkomligen svåra etiska avvägningar. Vi bedömer att med de föreslagna åtgärderna kommer kvinnor även fortsättningsvis att kunna ges ett rimligt utrymme för sen abort när det föreligger synnerliga skäl, samtidigt som andra intressen får ett godtagbart skydd.

Bakgrund. Sena aborter

Efter den artonde graviditetsveckan får abort enligt abortlagen endast utföras med tillstånd från Socialstyrelsens rättsliga råd. Tillstånd får endast ges om det finns synnerliga skäl och får inte ges om fostret kan antas vara livsdugligt. Rättsliga rådet har sedan länge som praxis att bevilja sen abort fram till dag 21+6 (tjugoen veckor och sex dagar).

Kjell Asplund, ordförande, Statens medicinsk-etiska råd (Smer)
Sven-Olov Edvinsson (C), ledamot, Smer
Åsa Gyberg-Karlsson (V), ledamot, Smer
Barbro Westerholm (L), ledamot, Smer
Ingemar Engström, sakkunnig, Smer
Ann Johansson, sakkunnig, Smer
Anna Singer, sakkunnig, Smer
Michael Lövttrup, utredningssekreterare, Smer
Samtliga artikelförfattare utom ordföranden är medlemmar i rådets -
arbetsgrupp för sena aborter. "

" Ny utredning i härvan kring Swedbank

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Ekobrottsmyndigheten utreder insiderbrott hos Swedbank efter DN:s uppgifter om att stora aktieägare fick exklusiv information om penningtvättsmisstankar. Nu kopplas också en rad korrupsionsanklagade och mutmisstänkta personer till härvan, bland annat Ukrainas ex-president Viktor Janukovyjtj. Trots en vecka av svarta rubriker ligger banken lågt med hur den hanterar anklagelserna om penningtvätt.

Ekobrottsmyndigheten inledde på onsdagen en förundersökning mot Swedbank om insiderbrott med anledning av det aktieägar möte som hölls förra veckan.

Misstankarna rör obehörigt röjande av insiderinformation och grundar sig i de uppgifter som DN publicerade under tisdagen, om att storägare fick förhandsinformation om penningtvättsanklagelserna.

Swedbank kände till att "Uppdrag granskning" reportage om penningtvätt skulle komma i över en vecka innan det sändes. Ändå informerades bara de 15 största aktieägarna om den kommande händelsen.

Enligt börsreglerna måste sådan information gå ut till alla aktieägare på samma gång, om den kan antas ha en påverkan på bolagets aktiekurs. Swedbank menar att informationen de fått från SVT var så knapphändig att de inte kunde göra den bedömningen då.

– Det gick inte att avgöra utifrån uppgifterna vi fick vad programmet skulle handla om, säger Gabriel Francke Rodau, bankens kommunikationschef, i en intervju under tisdagen.

DN har tagit del av ett av de mejl ”Uppdrag granskning” skickade till bankens pressavdelning på eftermiddagen den 13 februari, alltså en vecka innan programmet skulle sändas.

I mejlet nämns bland annat kopplingar till Magnitskijaffären, en stor rysk skatteköp. Flera av uppgifterna som ”Uppdrag granskning” kommit fram till påminner om tidigare avslöjanden i Danske Bank-härvan om penningtvätt. Ändå hävdar Swedbank att man inte bedömde informationen som kurspåverkande.

Detta ska nu granskas av Ekobrottsmyndigheten.

– Jag har på eget initiativ inlett en förundersökning då det finns skäl att anta att obehörigt röjande av insiderinformation skett till de 15 största ägarna i Swedbank innan inslaget i SVT, säger Thomas Langrot, chefsåklagare på myndigheten, i ett pressmeddelande.

Finansinspektionen (FI) utreder också Swedbank efter uppgifterna om misstänkt penningtvätt. Även den estniska finansinspektionen medverkar i den utredningen.

Under onsdagen kom SVT med nya uppgifter om personerna de kopplar till härvan. Bland annat nämns Ukrainas tidigare president – den korruptionsanklagade Viktor Janukovytsj.

Han ska, enligt anklagelserna, ha slussat 34 miljoner kronor genom ett konto i Swedbank. Affärerna är kopplade till en misstänkt mutskandal och Swedbank kände till dem redan 2017, menar SVT som hänvisar till handlingar de tagit del av.

Utöver den misstänkta mutan ska ytterligare 170 miljoner kronor ha gått genom Janukovytsjs bolag via Swedbank mellan 2007 och 2013.

– Det visste jag inte och hade jag vetat det hade jag inte kunnat kommentera det, eftersom det är banksekretess, säger bankens kommunikationschef Gabriel Francke Rodau till SVT.

I veckan har också Dagens Industri kommit med uppgifter rörande Swedbank och penningtvätt i Baltikum.

Enligt tidningen ska bankens tidigare chef för regelefterlevnad ha presenterat en rapport om brister kopplade till penningtvätt i området redan 2016. Men i stället för att agera på uppgifterna sparkade vd:n Birgitte Bonnesen den tidigare chefen. Uppgifterna dementeras dock av Swedbank som menar att det var av helt andra anledningar. Nyheterna om bankens påstådda kopplingar till penningtvätt, hanteringen av anklagelserna och misstänkta insiderbrott har fått många småsparare att tröttna. I bankens sociala medier syns inlägg från flera personer som hotar med att lämna banken.

När TT träffar statsminister Stefan Löfven under ett besök i Piteå vill han inte svara på frågan om han själv, som är Swedbankkund, överväger att byta bank. Däremot förklarar han att uppgifterna som rapporterats den senaste veckan är allvarliga.

– Om uppgifterna som nu kommer fram stämmer så är det mycket allvarligt, det har jag sagt förut. Så ska banker inte bete sig. Vi måste steg för steg se till att det här stödet till brottslighet, som penningtvätt faktiskt är, det ska bort helt och hållet, säger Löfven.

Banken har tillsatt en egen utredning som ska drivas av en extern granskare och presenteras innan bolagsstämman den 28 mars. I övrigt har Swedbank hållit tyst om det mesta rörande anklagelserna om penningtvätt.

Aktiekursen har sedan i onsdags förra veckan tappat nästan 20 procent och 48 miljarder kronor av sitt värde. Vid Stockholmsbörsens stängning på onsdagen slutade kursen på 169,10 kronor.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Bakgrund.

20 februari 2019. SVT:s "Uppdrag granskning" rapporterar om misstänkt penningtvätt i Swedbank. Avslöjandet visar hur 50 kunder genomfört flera överföringar mellan 2007 och 2015 – totalt till summor över 40 miljarder kronor – på Swedbanks kontor i Baltikum.

21 februari 2019. Swedbank meddelar att man beslutat om att låta revisionsbolaget EY genomföra en extern utredning. Efter att Affärsvärlden rapporterar att EY själva utreds för inblandning i Danske Bank-härvan har Swedbank i stället anlitat Forensic Risk Alliance för att göra utredningen.

22 februari 2019. SvD skriver att tjänstemän på Finansinspektionen redan i höstas ville starta en granskning av Swedbanks baltiska verksamhet.

26 februari 2019. DN avslöjar att ett antal av Swedbanks största aktieägarna informerades om SVT:s publicering flera dagar före alla andra småsparare och resten av marknaden.

27 februari 2019. "Uppdrag granskning" avslöjar att Ukrainas tidigare president Viktor Janukovyjtj tog emot en misstänkt mångmiljonmuta som gick via ett Swedbank-konto. Även den brottsanklagade ryske oligarken Iskander Makhmudov, som liksom andra ryska mångmiljardärer står president Vladimir Putin nära, slussade i sin tur miljarder år efter år genom den svenska banken. Estniska myndigheter inleder en granskning av Swedbank.

DN "

" Dan Lucas: Nu får även Swedbank betala för utlandsäventyret

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Swedbank är bara det senaste i raden av välrenommerade nordiska bolag som fått betala dyrt för äventyr utanför hemmamarknaden. Frågan är bara hur dyrt det blir för Swedbank.

Det är inte förvånande att Ukrainas förre president, Viktor Janukovyjtj, påstås ha utnyttjat Swedbank för penningtvätt. Ukraina hör till de mest korrupta länderna i världen och i fjol hamnade landet på plats 120 av 180 på antikorrupsionsorganisation Transparency Internationals lista. Som jämförelse kan sägas att Sverige då låg på plats tre.

Det som förvånar är däremot att Swedbankledningen inte tycks ha förstått riskerna med att ge sig in i länder där man på goda grunder kan misstänka att korruption och penningtvätt är vanligt förekommande. Penningtvätt och korruption är tvillingar. Penningtvätten börjar ofta med korruption. Förfalskade kvitton, skumma transaktioner, bolagsmålvakter – allt sådant underlättas om en tjänsteman kan köpas. Och korrupta politiker och tjänstemän behöver penningtvätten för att dölja sina brott.

Telia är det mest flagranta exemplet på vilka risker det innebär att ge sig in på sådana marknader. De snabbt växande länderna i Eurasien – de som var Sovjetunionens södra republiker – blev en oemotståndlig lockelse för telekomjätten.

Så oemotståndlig att miljardbelopp betalades ut till Gulnara Karimova, dotter till Uzbekistans dåvarande diktator. Pengarna placerades i ett brevlådeföretag i skatteparadiset Gibraltar.

Men när avslöjandet kom blev det dyrbart för Telias aktieägare. Företaget fick betala 7,7 miljarder kronor i böter till USA och Nederländerna, samt dra sig ur Eurasien, en tredjedel av hela koncernens verksamhet.

Ett liknande mönster börjar framträda för Swedbank. Först gick banken snabbt in i de baltiska staterna, därefter Ukraina och Ryssland. De båda senare länderna lämnade de – med stora kostnader för aktieägarna som följd.

De baltiska staterna, i synnerhet Estland (plats 18), har förvisso blivit bättre på att bekämpa korruptionen. Men trots det är fortfarande Litauen (plats 38) och Lettland (plats 41) länder där risken för korruption och därmed penningtvätt är större än i Sverige och övriga Norden.

Och det var just genom ett konto i Swedbank i Litauen som Janukovyts muta slussades, enligt "Uppdrag granskning".

Precis som med Telia har Danske Banks ägare fått ångra tidigare ledningars äventyrliga satsningar. Banken har fått sitt tillstånd indraget i Estland och kommer dessutom att lämna övriga Baltikum och Ryssland. Borta bra, men hemma bäst, tycker numera bankledningen. Swedbank är sannolikt för stor och dominerande i Baltikum för att myndigheterna ska dela ut samma beska medicin. Men räkna ändå med väldigt kännbara sanktioner om misstankarna i "Uppdrag granskning" bekräftas.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Oklart om mobilförbud ska gälla hela skolan

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Regeringen vill se ett mobilförbud för elever under lektionerna, men det är oklart om det ska gälla både grundskolan och gymnasiet. Vissa lärare är dock tveksamma till om förbud är rätt väg att gå.– Skolans problem är mycket större än mobilerna i klassrummen, säger en av dem.

Löfven och utbildningsminister Anna Ekström (S) gör ett nedslag på skolor i Piteå och Luleå, bland annat för att marknadsföra det förslag om mobilförbud och studiero i skolan som finns med i 73-punktsprogrammet mellan regeringspartierna S och MP och samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna.

– Utgångspunkten ska vara att man inte använder mobilen i skolan, men med undantaget att de får användas om läraren ger sitt tillstånd, säger Anna Ekström inför gymnasieeleverna i SA2B på Strömbackaskolan i Piteå.

Statsministern beskriver det som att "vända på kuttingen" från ett regelverk som säger att skolan får inskränka användandet, men utgångsläget är att det är tillåtet.

Åsikterna bland eleverna går isär, Matilda Renberg och Alma Andersson tycker att det är en svår fråga. En del elever kan hantera mobilanvändandet även under lektionstid och ett förbud kanske inte är bästa vägen att gå, resonerar de.

– Det kan vara bättre att göra det mindre accepterat att använda den, ett förbud kan kännas mer som straff, säger Matilda Renberg.

Men regeringen har kursen klar, enligt Löfven och Ekström, även om frågan först ska utredas och en ny lag tidigast kan finnas på plats 2021. De hänvisar flitigt till en studie från Skolverket där två av tre lärare uppgav att de dagligen stördes av mobiler på lektionstid.

– Men det är också en jämlikhetsfråga, de som riskerar att råka sämst ut av bristande ordning och dålig studiero kan vara elever från hem som inte har en studietradition, säger Anna Ekström.

Johanna Lüddeckens är specialpedagog och doktorand i pedagogik vid Malmö högskola. Hon ser positivt på att förslaget har mildrats och låter läraren få sista ordet.

– Samtidigt tycker jag att det aldrig är bra med toppstyrning. Många lärare är väldigt skickliga och jag tror att det istället borde satsas på deras ledarskap. Skolans problem är mycket större än mobilerna i klassrummen.

Hon får medhåll av Karin Berg, lärare på Schillerska gymnasiet i Göteborg.

– Det här är inte en skolfråga utan en samhällsfråga. Att leva i ett samhälle helt utan mobiler är helt otänkbart. Att då förbjuda dem i klassrummet är väldigt märkligt.

I stället måste lärarnas ansvar för att eleverna kan hantera sina mobiler på ett hållbart sätt bli en del av undervisningen.

– Regeringen går in och styr mitt arbete på ett konstigt sätt tycker jag. Jag tror på en klok diskussion med eleverna om skärmtid och sociala medier.

TT "

"Fakta. Del av januariavtalet

I januariavtalet mellan regeringspartierna S och MP och samarbetspartierna C och L nämns mobilförbud under avsnittet om studiero i skolan.

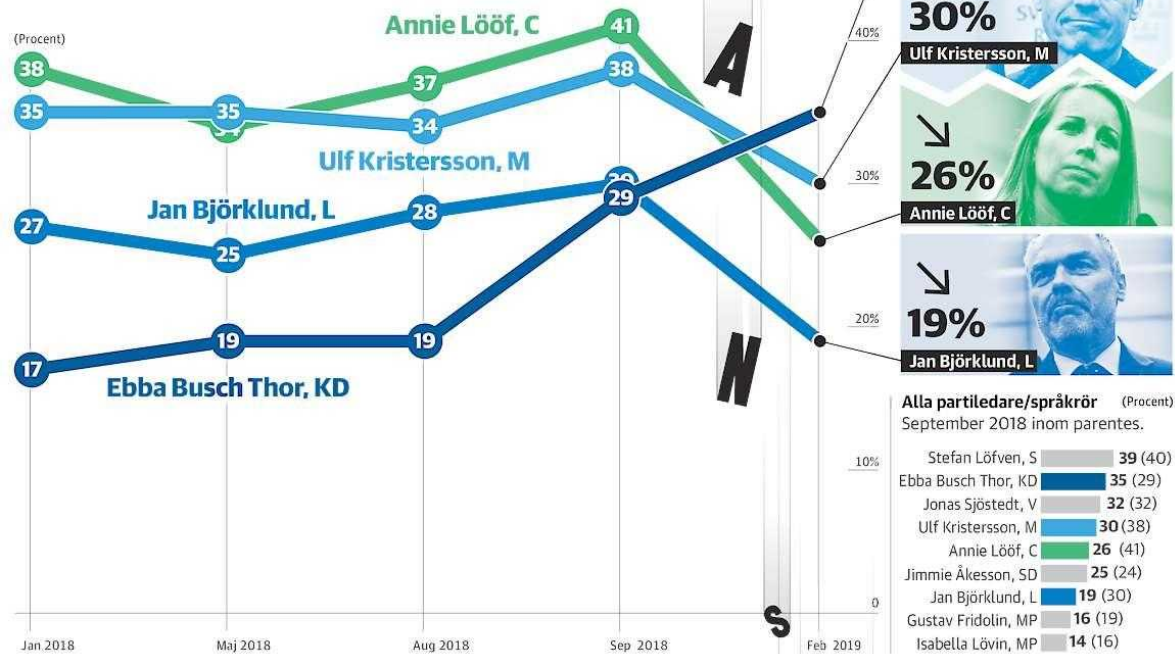
Punkt 53 lyder: "Skapa studiero. Genomför en nationell plan för studiero och trygghet i skolan. Mobilförbud införs i klassrum, med rätt för rektor/lärare att bestämma att mobiler kan/ska användas vid olika tillfällen med bestämda syften. (Ny lagstiftning från 1 januari 2021.) Resurser tillförs för att anställa fler lärarassistenter. Nationella riktlinjer tas fram för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärarna (Uppdrag till Skolverket efter vårändringsbudgeten). Elever som hotat eller utsatt andra för våld ska lättare kunna stängas av eller omplaceras."

Källa: Januariavtalet "

Så tycker väljarna om partiledarna

Andel av alla väljare som har förtroende för partiledarna.

Grafik: Johan Andersson Foto: Eero Hannukainen, Jessica Gow, Pontus Lundahl, Stina Stjernkvist/TT
Källa: DN/Ipsos väljarbarometer

"Förtroendet för Annie Lööf rasar"

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Förtroendet för Annie Lööf (C) rasar efter striderna om regeringsmakten, enligt en mätning från DN/Ipsos. Ebba Busch Thor (KD) däremot får ett rejält lyft. Undersökningen visar att Alliansens haveri skapat djup splittring i den borgerliga väljarkåren.

Höstens och vinterns kamp om regeringsmakten sätter tydliga avtryck i DN/Ipsos senaste mätning av vilket förtroende väljare har för partiledarna. Tydligast syns det på den borgerliga sidan, där det finns tre förlorare och en vinnare.

De fyra borgerliga partierna gick till val som en allians men pakten höll inte för de parlamentariska påfrestningar som sedan följde. Först sade Centern och Liberalerna nej till en M-KD-regering ledd av Ulf Kristersson. Sedan upplöstes dramat genom att C och L släppte fram Stefan Löfven (S) som statsminister.

Centerns vägval har tårt på förtroendet för C-ledaren Annie Lööf. Nu uppger 26 procent av väljarna att de har förtroende för henne, mot 41 i septembermätningen.

– Det är en stor förändring. Om hon var förtroendedrottningen före valet så har hon förlorat den positionen nu, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Ny pretendent till den tronen är Kristdemokraternas Ebba Busch Thor. Förtroendet för henne lyfte redan under valrörelsen och tar nu ytterligare ett kliv uppåt till 35 procent. Hon hade redan en stark ställning bland de egna men nu ökar förtroendet också bland främst M- och SD-väljare.

Därmed är Ebba Busch Thor tvåa i förtroendeligan med endast statsminister Stefan Löfven över sig. Det sker parallellt med en tydlig

positiv trend för hela partiet, som fick 9 procent av väljarstödet i DN/Ipsos senaste väljarbarometer, den högsta noteringen för KD på över 16 år.

I efterspelet till regeringsbildningen har anklagelserna haglat mellan de borgerliga partierna om vem som svek vem. Inte minst har det varit fräna tongångar mellan Annie Lööf och Ebba Busch Thor.

Motsättningarna syns i väljarkåren. Bland centerpartister har Annie Lööf fortsatt ett starkt stöd (90 procent). Det är bland M- och KD-väljare som det stora förtroenderaset har skett.

Annie Lööfs tapp är i samma magnitud som dåvarande S-ledaren Håkan Juholts kollaps för sju år sedan, men Nicklas Källebring påpekar att omständigheterna är helt annorlunda för C-ledaren.

– I Annie Lööfs fall handlar det inte om tillkortakommanden och skandaler utan om medvetna överväganden som har ett politiskt pris. Att man lämnat gamla samarbeten och ingått nya slår igenom i förtroendet för partiledarna, säger han.

Liberalernas ledare Jan Björklund straffas också av moderater och kristdemokrater för partiets vägval i regeringsfrågan. Det resulterar i en förtroendesiffra på sammantaget 19 procent jämfört med 30 i september. Jan Björklund får dessutom underkänt av en del L-väljare. Till bilden hör att splittringen i regeringsfrågan var större i L än i något annat parti.

Nicklas Källebring på Ipsos påpekar att Jan Björklunds siffror kan påverkas av att han nyligen meddelat att han ämnar avgå som parti-ledare.

Ulf Kristersson (M) noteras också för en tillbakagång, om än inte lika stor som Annie Lööfs och Jan Björklunds (från 38 till 30 procent). M-ledaren har fått kritik från C och L för att han valde att gå fram som statsministerkandidat trots att han inte hade hela Alliansen med sig. Det är också bland centerpartister och liberaler som han förlorar förtroende i DN/Ipsos mätning.

Stefan Löfvens förtroendesiffror är stabila, trots hård kritik från vänster för att han gått med på många borgerliga förslag för att få behålla regeringsmakten. Med 39 procent är han klar etta på förtroendelistan. Även för övriga partiledare är förändringarna små. Jonas Sjöstedt har etablerat sig på en ny högre nivå där 32 procent av väljarna uppger att de har förtroende för honom. SD:s Jimmie Åkesson noteras för 25 procent, en nivå han har hållit en längre tid. För de gröna språkrören ser det fortsatt dystert ut. Gustav Fridolin avgår i vår så för Miljöpartiet är det mer alarmerande att Isabella Lövin ligger kvar på en sistaplats med 14 procent. – Numera har väljarna kännedom om vem Isabella Lövin är så orsaken finns inte där, säger Nicklas Källebring.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se"

"Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 7–20 februari intervjuat 1 504 röstberättigade väljare. Frågan som ställdes var: Har du mycket stort, stort, litet eller inget förtroende för (partiledaren)?

501 intervjuer gjordes per telefon med ett slumpmässigt urval. 1 003 gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt. Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet.

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. "

" Ny LSS-utredning visar på flera brister

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Det finns flera brister i tillämpningen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) för barn, enligt en undersökning av Socialstyrelsen.

Drygt 13 000 barn under 18 år har i dag LSS-beslut. Av dem har omkring 95 procent någon typ av intellektuell funktionsnedsättning, autism eller liknande tillstånd.

Trots det har färre än hälften av LSS-handläggarna i 42 procent av kommunerna genomgått någon fortbildning med inriktning på barn med funktionsnedsättning.

Därtill saknas kunskap om och tillgång till kommunikationshjälpmedel för funktionsnedsatta barn.

51 procent av kommunerna har inga sådana hjälpmedel, och i 56 procent av dem har ingen fortbildning om kommunikationsstöd genomförts, enligt Socialstyrelsens undersökning.

TT "

" Allt fler läkarstudenter misslyckas med sina studier

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Fem av de sju universitet som erbjuder läkarprogrammet i Sverige märker att fler och fler studenter misslyckas med studierna, skriver Svenska Dagbladet.

På Göteborgs universitet har exempelvis andelen studenter som inte klarar de första kurserna ökat med 10 procent sedan 2010. Både Göteborgs universitet och Karolinska institutet försöker undersöka orsakerna till den nedåtgående trenden.

Arbete som tar för mycket tid från studierna, fusk på högskoleprovet och låga gymnasiebetyg pekas ut som några möjliga anledningar.

TT

" Hamnarbetarna varslar om storstrejk i hela landet

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Hamnarbetarförbundet varslar om storstrejk som ett svar på arbetsgivarens lockout. Det meddelade man på en presskonferens på onsdagen. Strejken startar den 6 mars.

– Efter den analys vi har gjort ser vi ingen annan lösning än att varsla om total arbetsnedläggelse i alla Sveriges hamnar, säger Erik Helgeson på Svenska Hamnarbetarförbundet.

Konflikten mellan fackförbundet och arbetsgivaren Sveriges hamnar har pågått i en månad utan att parterna har lyckats komma överens. Konflikten gäller Hamnarbetarförbundets krav på att få teckna ett eget kollektivavtal i hamnarna. I dag är det Transport som har tecknat kollektivavtal med arbetsgivarsidan.

Medlingsinstitutet lade i förra veckan fram ett förslag om att Hamnarbetarförbundet och arbetsgivarna tecknar ett så kallat andrahandsavtal. Men det innebär att Hamnarbetarförbundet inte är delaktiga i lokala förhandlingar, eller kan påverka hur länge avtalet ska gälla.

Sveriges Hamnar tackade ja till budet. Men Hamnarbetarförbundet tackade nej, och aviserade nya punkstrejker.

Arbetsgivaren svarade då med att utöka varslet om lockout. På onsdagens pressträff meddelade Hamnarbetarförbundet hur man reagerar på arbetsgivarens stridsåtgärd.

– Vi mottog stridsåtgärden från arbetsgivaren. Där påstår de att vi inte accepterar ett sedvanligt andrahandsavtal. Det är en ren lögn, säger Erik Helgeson.

– Vi har sedan förhandlingarna inleddes i oktober inte krävt annat än ett renodlat andrahandsavtal.

Lockoutvarslet mot Hamnarbetarförbundets medlemmar läggs på deras lediga dagar och blockad mot övertidsarbete, samt inhyrning av övertidsarbete från midnatt den 6 mars. Enligt Helgeson slår det hårdast mot timanställda medlemmar och inhyrd personal. Dessutom drabbas fastanställda skiftarbetare som inte får betalt för sina fridagar. Ett sådant stort lönebortfall kan innebära att Hamnarbetarförbundets strejkkassa dräneras.

– Arbetsgivaren har varslat om en lönesänkning för våra medlemmar. Det innebär för oss som arbetar skift nästan halverad lön men vi är ändå ålagda att arbeta full tid, säger Erik Helgeson med återhållen ilska.

Hamnarbetarförbundet anser att de i detta läge inte kan göra annat än att gå ut i fullskalig strejk.

– Vi ser ingen annan lösning. Vi lägger ned arbetet tillsammans. Erik Helgeson tryckte åter på att fackförbundet anser att deras krav är rimliga och att de fortsatt är öppna för direkta förhandlingar med motparten.

– Vårt avtalsförslag är likalydande som Transports avtal och om vi får teckna ett sådant avtal råder fredsplikt. Vi kan alltså inte tilltvinga oss egna avtal eller fastställa andra löner än rådande avtal, säger han.

Magnus Kårestedt, vd för Göteborgs hamn, där många av Hamnarbetarförbundets medlemmar är verksamma i containerhamnen, kallar strejkbeskedet ”grymt olyckligt”.

– 90 procent av all svensk utrikeshandel går genom hamnarna och störs de flödena är det åter en knäck för förtroendet. Ska du lägga industriproduktion i Sverige måste försörjningskedjorna fungera, säger Kårestedt.

Hamnkonflikten har redan kostat svensk näringsliv stora summor.

Enligt en utredning, beställd av Svenskt näringsliv, som presenterades förra året landade notan för 2017 på 4,5 miljard.

Magnus Kårestedt tror att detta är lågt räknat och med en total arbetsnedläggelse av Hamnarbetarförbundet kommer kostnaderna åter att öka. Göteborgs hamn är Skandinaviens största och särskilt hårt drabbad av konflikten.

Kårestedt anser att det är helt orimligt att en liten grupp hamnarbetare ska kunna skapa så stora problem för landet och tycker

Hamnarbetarförbundet borde acceptera det medlingsbud som lagts.

– Det statliga medlingsinstitutet har ju gripit in i konflikten och sett till att man hittat lösningar som går så långt det går som tillfredsställer båda parter. Den enda lösningen jag ser är att Hamnarbetarförbundet accepterar medlarnas bud, säger Kårestedt.

I samband med att Sveriges hamnar varlsade om lockout i förra veckan sade vd Mattias Dahl i ett pressmeddelande:

”Vi kan inte längre acceptera Hamnarbetarförbundets agerande. Vi kommer inte tillåta Hamnarbetarförbundet att radera den svenska modellen. Vi tvingas därför skicka ett tydligt och klart budskap till Hamnarbetarförbundets alla medlemmar; vi accepterar ett andrahandsavtal men inget mer.”

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

"Fakta.

Arbetsgivaren APM Terminals har tecknat kollektivavtal med Transportarbetarförbundet, men stora delar av personalen i

containerhamnen är organiserad av Hamnarbetarförbundet, som inte är LO-anslutet och har egna krav kring arbetsvillkoren på arbetsplatsen. I maj tillsatte regeringen en utredning som ska se över reglerna för att vidta stridsåtgärder i en situation där arbetsgivaren redan är bunden av kollektivavtal. Hamnarbetarförbundet har 1 300 medlemmar, vilket är omkring hälften av landets hamnarbetare. "

" Aktiv semester bakom rusning efter fjällstugor

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

**Sugen på att köpa en bostad nära en större skidbacke?
Du är inte ensam. Under månaderna december och januari har antalet sålda fjällbostäder ökat med 30 procent, jämfört med motsvarande period ett år tidigare.**

Det är sportlov och i stugor och lägenheter vid de stora skidorterna trängs skol- och arbetslediga skidåkare. Och kanske är det just inhemsk skidturism som har gjort att intresset för att köpa en fjällbostad har ökat kraftigt.

Sammantaget såldes i Åre, Idre, Sälenfjällen och Vemdalen 30 procent fler under perioden december 2018–januari 2019 än för motsvarande period ett år tidigare.

Det ska understrykas att underlaget inte är överväldigande. Det sammanlagda antalet försäljningar av fjällbostäder under perioden på dessa orter är endast 179 stycken.

Men ser man i stället till antalet som varit till salu under perioden är det 475 stycken. Där har ökningen varit dryga 20 procent – med ett undantag.

I Sälenfjällen har utbudet minskat med 23 procent. Trots det var det 181 fjällbostäder till salu i området under den aktuella perioden.

Det är bostadsannonssajten Hemnet som, med hjälp av statistisk från Svensk Mäklarstatistik, tagit fram uppgifterna.

Staffan Tell, talesperson för Hemnet, tror att en förklaring kan vara att det blivit mer intressant att hyra ut ett fritidshus.

- Vi har sett under flera år sett att intresset för fritidshusen har varit starkt, säger han.
- Det har blivit mer skattemässigt förmånligt att hyra ut en bostad. Och tjänsterna för att hyra ut har också utvecklats, tillägger han. Kan det också handla om att skidsport blivit mer populärt?
- När vi pratar med mäklare få vi veta att det finns ett starkt intresse för en aktiv semester, säger Tell.
- Och i år har det varit extra mycket fokus på skidåkning i och med VM i Åre. Men om det har varit tillräckligt stark för att påverka marknaden som helhet, det är svårt att säga, fortsätter han. Svensk Mäklarstatistik har också tittat på prisökningar på fritidshus i de berörda kommunerna: Älvdalen, Åre, Malung-Sälen och Härjedalen. På årsbasis har de stigit med mellan fem och nio procent.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Nu ska "stressepidemin" granskas

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Är stress vår tids stora folkhälsoproblem eller ett jämställdhetsproblem? Ett treårigt forskningsprojekt ska nu undersöka bilden av den farliga stressen kopplat till arbetsmiljön.

– Det framställs som ett slags epidemi som grasserar, där nästan alla är drabbade, säger Hugo Westerlund, professor och föreståndare för Stressforskningsinstitutet, vid Stockholms universitet, som leder projektet.

Han anser att debatten kring stress präglas av alarmism, som framför allt får spridning via medierna. Stress uppfattas ofta som vår tids stora folkhälsoproblem, men ökningen kanske inte är så dramatisk som det kan låta.

– Vi är lite rädda för att oron över stressen ökar så förskräckligt. I sig är det en stress, som gör att människor faktiskt kan må dåligt eftersom de tror att det här är farligt. Säger man till folk att "om du stressar krymper hjärnan" så blir folk väldigt rädda för det, säger Hugo Westerlund.

Syftet med projektet är att undersöka utvecklingen av stress i Sverige utifrån ett internationellt perspektiv. Anslaget på 1,8 miljoner kronor kommer från forskningsrådet Forte.

Enligt Hugo Westerlund kan det finnas flera förklaringar bakom de dramatiska ökningarna, som att vi i dag pratar mer om stress och psykisk ohälsa. Han menar att det på sätt och vis har blivit mindre stigmatiserat. Kanske har vi också vant oss vid – och på så sätt anpassat oss – till högre stressnivåer, menar Westerlund.

– Det finns fakta som tyder på att den bild folk har av att arbetslivet har blivit så mycket mer stressande och gör människor sjuka, kanske inte

riktigt stämmer. När folk beskriver sin arbetsmiljö har det inte skett särskilt stora förändringar, däremot ökar symptomen. Det kan även vara så att man förr hade andra ord för det. Man kanske inte kallade det för stress eller utbrändhet, men folk hade besvär ändå, säger han. Forskning visar att det finns en grupp som stressen i dag slår hårdast mot.

– Hos unga är ökningen tveklös. Det har skett en dramatisk förändring under 30 års tid där den yngsta åldersgruppen har gått om den äldsta när det kommer till subjektiv ohälsa. Något har hänt och det är uppenbart att de unga inte mår särskilt bra.

– Om man bara fokuserar på arbetslivet kanske man kan hamna snett och inte upptäcker andra orsaker som skapar ännu mer ohälsa. Det handlar framför allt om unga kvinnor, men stressen är även som störst i kvinnodominerade yrken.

– Av någon anledning verkar tjejer känna större krav på att lyckas. Det hänger ju ihop med olika genusaspekter och kvinnoideal. Kanske känner kvinnor att de måste vara ännu lite bättre på grund av de här sakerna.

Är det ett jämställdhetsproblem att kvinnor är mer stressade?

– Ja, det är klart att det är. Det är också så att kvinnor är mycket mer sjukskrivna, och det är klart att det är ett jämställdhetsproblem. Det innebär ju att det kan vara svårare att avancera och att få den löneutveckling som man annars skulle kunna få. Och det i sin tur påverkar pensionen, så det är klart att det är ett problem.

I söndags skrev DN om ett forskningsprojekt i Umeå som slår fast att kvinnor i jämställda förhållanden är mindre stressade.

Hugo Westerlund är inte förvånad.

– Det handlar inte heller bara om vem som gör jobbet hemma. Det finns forskning som visar att även om man delar lika på hemarbetet, så upplever kvinnor ofta att det är de som har ansvar för att det fungerar hemma.

Adam Daver

adam.daver@dn.se

Annie Sääf

annie.saaf@dn.se "

"Fakta. Forskning om stress

“Den svenska stressepidemin: En kritisk undersökning av hur arbetsmiljön, stressen och arbetshälsan har utvecklats” är ett treårigt forskningsprojekt finansierat av Forte. Projektet inleddes vid årsskiftet och beräknas pågå fram till slutet av 2021.

Projektet kommer bland annat att undersöka:

Har den psykosociala arbetsmiljön försämrats över tid?

Är stressepidemin en del av en internationell trend?

Varierar skattningar av arbetsmiljö, stress och hälsa med konjunkturen?

Kan förändringar över tid förklaras av olikartad utveckling i olika slags yrken?

Finns det något samband mellan massmedias intresse och hur stress rapporteras i frågeformulär? "

" Öka antalet trafikpoliser så sparar vi både människoliv och miljö

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

När man kör bil på våra större vägar nära tätorter och försöker anpassa bilens hastighet inom fartgränserna blir man hela tiden omkörd av irriterade andra bilister. Det skapar köer, stressade trafiksituationer och farliga omkörningar. Man känner sig som en dålig bilist som bromsar trafikflödet. Vanlig hastighet i tät trafik är oftast 10–20 kilometer i timmen högre än vad som är tillåtet.

Ska det behöva vara så? Nej, naturligtvis inte. Men man kan uppleva att fri fart är det som gäller, då det praktiskt taget inte finns några poliskontroller som övervakar och kontrollerar trafiken. Hastighetskameror är bra, de bromsar farten till vad som är tillåtet där de finns, men bara just där. Det räcker inte.

Utredningar visar att hög hastighet dödar och att cirka 100 liv om året kan sparas om farten sänks från exempelvis 110 till 100 km i timmen. Bara genom att hålla fartgränserna, alltså! Därmed skulle man också kunna nå avsevärt närmare den nollvision som finns för antalet döda i trafiken.

Ett annat tungt vägande skäl att sänka farten och hålla fartgränserna är den försämrade miljön som orsakas av höga farter. Utsläppsmålen för koldioxid kommer inte att kunna klaras med utvecklingen för nuvarande trafikutsläpp.

Koldioxidutsläppen i Sverige orsakas till cirka 30 procent av trafiken. Om farterna sänks till vad som är tillåtet blir förbrukningen av bränsle kanske 10–20 procent mindre. Utsläppen blir då också motsvarande mindre (och det blir dessutom billigare att resa).

Uppskattningar finns att utsläppen av koldioxid kan minskas med cirka 700 000 ton koldioxid per år om trafiken anpassas till lagenlig hastighet. Mindre luftföroreningar och bättre hälsa är positiva bieffekter av lägre farter i trafiken.

Trafikverket har i riktlinjerna för sin verksamhet hänsynsmål som innefattar säkerhet och miljö. Det finns starka skäl att förstärka informationen till samhället med de kunskaper som finns inom verket i dessa frågor, och att skapa opinion och tryck för en sundare trafikkultur.

Argumenten för att spara 100 liv per år och att minska koldioxidutsläppen med många hundra tusen ton per år – och förbättra miljön – är goda nog för att drivas hårdare.

Politikerna borde ta sitt miljö- och säkerhetsansvar, och polisen borde skaka liv i sina trafikpoliser igen, och återupprätta förtroendet och efterlevnaden för våra skyltade fartgränser. De finns inte utan anledning.

Jonny Taflin Sundbyberg "

”Om mina domar styrdes av känslor skulle jag snabbt bli avslöjad”

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

"Som domare kan han ibland känna särskilt stor förståelse för en av parterna i målet. Men själva medvetenheten om att det är så gör det lättare att hantera och bortse från känslorna, säger hovrättslagmannen Hjalmar Forsberg.

Känslor i rätten

Del 3.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättsalen. Nu menar två forskare att en ökad insikt om känslornas betydelse är avgörande för att bevara vårt demokratiska rättssystem. Hur resonerar advokater, åklagare och domare? Tidigare artiklar publicerades 26 och 27/2.

Genom åren har domaren Hjalmar Forsberg lett tusentals förhandlingar i svenska rättssalar. Han har skaffat sig en bild av hur känslor påverkar arbetet i domstolarna – och av hur han ska hantera sina egna känslor när målet rör sexuella övergrepp mot barn, hänsynslösa rån, krigsförbrytelser och våldsamma mord.

– Vi ser en stor paradox. Rättsskipningen ska vara befriad från känslor, kliniskt fri och objektiv. Samtidigt sjuder rättssalarna av ilska, sorg och vanmakt hos tilltalade, brottsoffer och vittnen. I den miljön ska vi domare agera professionellt, säger Hjalmar Forsberg.

Han är lagman och chef för en av fyra avdelningar vid Hovrätten för Västra Sverige. Nyligen handlade ett av hans mål om en man som stod åtalad för olovlig körning med en Epatraktor. För två år sedan dömde

han sju unga män för deras inblandning i en massskjutning på en krog i Göteborg med två döda och flera skadade.

I det senare fallet gällde det att möta förtvivlade föräldrar, gråtande målsägare och kaxiga tilltalade. Och om att behandla samtliga inblandade med respekt så att ingen skulle tro att allt var uppgjort på förhand, det vilka säga om det skulle bli en fällande eller friande dom.

– Åren som domare har gett mig erfarenheter som gör att jag inte är rädd för starka känslor. Jag tycker att jag har en bra strategi att hantera dem. Det naturliga handlaget skiftar ju också från person till person. Kanske är jag lyckligt lottad i det avseendet, säger Hjalmar Forsberg. Han berättar att han själv kan känna både stark antipati och stark förståelse för någon av parterna i en rättegång. Den våldtagna unga kvinnan som kanske påminner om en av hans döttrar eller mannen som han direkt identifierar som en riktig buse. Det får aldrig påverka dömandet, säger han med eftertryck.

– Om det inträffar skulle jag vara en riktigt usel domare.

För Hjalmar Forsberg handlar allt dömande om att lägga ett pussel utifrån de fakta och de bevis som åklagaren presenterar – och det som advokaten menar talar till den tilltalades fördel.

– Om mina domar styrs av en personlig inställning till den tilltalade eller till brottsoffret skulle jag snart bli avslöjad. I det mitt dömande måste jag alltid bortse från mina känslor. Så enkelt är det bara. Hur gör du då?

– Jag tror att mycket handlar om erfarenhet. I början lyssnade jag och tittade mycket på erfarna domare och lärde av hur de agerade. Sedan tror jag att själva medvetenheten om att jag kan ha känslor för någon av parterna, och hur de ser ut, gör det lättare att hantera och bortse från dem.

Hjalmar har varit med om fall där pusslet han talade om nyss säger ”fria”, men där magkänslan säger ”döm”.

– I de fallen är det bara att presentera en friande dom. Allt annat vore oärligt mot den tilltalade. Ja, mot hela rättssystemet. Jag står för mina domar. Är jag det minsta osäker friar jag, så ser lagen ut för att undvika att oskyldiga döms, och ibland blir slutsatsen en annan än i tingsrätten. Hjalmar Forsberg berättar att han som glad ung 27-åring i augusti 1991 klev in genom porten till tingsrätten i Stockholm. Där skulle han börja arbeta som notarie. Han hade först läst idéhistoria på universitetet efter gymnasiet, men tyckte att det rörde vad andra vad andra redan tänkt ut. – Jag var och är fortfarande mycket intresserad av samhället och av människor. När jag ville göra något mer konkret dök juristlinjen på universitetet upp i mina tankar. I familjen och släkten fanns det över huvud taget ingen koppling till just den disciplinen.

Hjalmar minns att några ord av ekonomen och Nobelpristagaren Gunnar Myrdal hade stor betydelse för yrkesvalet. Myrdal menade att på samma sätt som urmakaren plockar isär en klocka för att förstå vad som är fel plockar juristen i en mening isär samhället.

Efter sin juristexamen har Hjalmar fått erfarenheter från dömande i tingsrätten och hovrätten, han har också arbetat med juridik på regeringskansliet och i Bryssel.

– Jag undrar då och då vad som hänt sedan den där unge förväntansfulle mannen började som tingsnotarie en varm augustidag. Hur har åren som domare påverkat mig? Har jag blivit mer känslig efter att ha sett otaliga bilder på blodiga kroppar, på barn som utsatts för sexövergrepp och liknande? Drivs jag fortfarande av att ge alla samma rättvisa behandling?

Hjalmar blir tyst en stund. Han säger att han givetvis måste ha påverkats av att ha avgjort kniviga vårdnadstvister utan någon vinnare, utdömt livstidsstraff och sett till att personer utvisats från Sverige. Men hur, det är svårt att avgöra.

– Jag har med min underskrift medverkat till att låsa in personer i många år. Jag har sett till att anhöriga inte får träffa sina nära som blir

fängslade mil hemifrån. Jag har gjort anhöriga och brottsoffer besvikna när bevisningen inte räckt för en fällande dom.

Hjalmar säger att ingen vet vad som egentligen döljer sig i en människas omedvetna. Han resonerar ofta med sig själv för att förstå sina inre drivkrafter, men talar också ofta med vänner och kollegor om sina funderingar och känslor. Även hans fru är en viktigt samtalspartner.

– Domaryrket är lite speciellt. Det handlar om rationell bevisvärdering, och om att alla måste kunna förstå logiskt varför en dom ser ut som den gör. De måste kunna följa hur de enskilda bitarna i det där pusslet hänger ihop. Om vi i rätten inte lyckas med det eroderas snart förtroendet för domstolarna.

Hjalmar Forsberg är i dag chef för ett tjugotal jurister och annan personal på en avdelning inom Hovrätten för Västra Sverige. Han har utvecklingssamtal och liknande arbetsuppgifter, men han leder också många förhandlingar.

– När jag sitter som domare är respekt A och O. Jag tilltalar alltid den tilltalade, vittnen och målsägare med förnamn och efternamn och åklagaren och försvarsadvokaten med deras titlar. Att inte bara använda förnamn är ett sätt att markera rättegångens värdighet och rättens opartiskhet, och att vi som dömer inte låter våra personliga känslor styra.

Att sedan de andra aktörerna i rättssalen får visa sina känslor är helt ok, säger Hjalmar Forsberg. I alla fall till en viss gräns.

– En åklagare ska inte visa känslor, men engagemang. Hen är statens representant och måste uppträda värdigt och inte blanda in sina känslor. Om en åklagare blir för personlig brukar jag knacka lätt med min penna på mikrofonen.

– Försvarsadvokaten företräder sin klient mot åklagaren som har mycket mer resurser till sitt förfogande. Försvararuppdraget är personligt och en försvarare har större utrymme att visa upp sina

känslor, kan till och med bli arg. Men om jag som domare blir det, då borde det bli utvisning.

Men det finns ju också subtila sätt att visa känslor, som minspel?

– Jag försöker tänka på det och jag vet med mig att jag brottas med lite dåligt tålamod. Jag undviker att göra gillande eller ogillande miner, höjer ytterst sällan rösten. Subtila känslouttryck kan lätt misstolkas.

Om någon tilltalad bråkar eller det är stökigt på åhörarläktaren ber jag vederbörande att lugna ned sig, annars åker han eller hon ut. En kort tystnad är ett effektivt sätt att ta kommandot i rättssalen

Men visar du aldrig känslor i rätten?

– Inte på det sätt som frågan kanske avser. Ta ett våldtäktsmål när en kvinna säger att hon blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp, medan mannen menar att allt var frivilligt. Båda parter är uppfyllda av extremt starka känslor. Jag måste visa, genom mitt sätt att vara, att det är acceptabelt att ha sådana känslor, annars förbrukar jag någons eller bådas förtroende.

– Jag får vara empatisk, visa att jag förstår parternas känslor. Men jag får för den skulle inte bli sympatisk i den meningen att jag håller med någon av parterna. För mig är det en stor skillnad.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se"

" Fakta. Hovrätterna

Hovrätten är andra instans i frågor som rör brottmål, tvistemål och andra domstolsärenden som redan har behandlats i tingsrätt. Det krävs dock ofta att prövningstillstånd beviljas för att hovrätten ska ta upp ett överklagat mål.

Målen avgörs antingen efter muntlig förhandling (huvudförhandling) eller efter föredragning. Vid en huvudförhandling i brottmål deltar tre juristdomare och två nämndemän.

Fakta. Hjalmar Forsberg

Ålder: 54 år.

Bor: Göteborg.

Familj: Hustrun Karin, två vuxna juristdöttrar och den mordiska katten Cilla.

Bakgrund: Uppväxt i Södertälje med mor och far och fyra syskon tätt inpå varandra. Juristlinjen vid Stockholms universitet. Utbildning till domare. Arbetat i tingsrätt och hovrätt. Var medlem i domarkårens mediegrupp i några år.

Gör: Är i dag hovrättslagman i Hovrätten för Västra Götaland.

Intresserad av jakt, gym och resor till fjärran länder. Är ofta med och vidareutbildar jurister. "

”Kulturstockholm står inför stora besparingar”

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Kulturskolans resurscenter i Stockholm har tvingats tacka nej till 50 elever i vår som följd av rådande anställningsstopp inom Stockholms kommunala kultursfär.

300 ville börja, men bara 250 får plats. Det framgår i ett brev till kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor som är undertecknat av personalen på resurscentret, vilket är den avdelning inom kulturskolan som arbetar med verksamhet för barn med funktionsnedsättning.

Rådande anställningsstopp infördes av kulturförvaltningen i november efter att den blågröna majoriteten i Stockholms kommun skar ned kulturbudgeten för 2019 med 45 miljoner kronor. Kulturförvaltningens chef Robert Olsson sade då till tidningen Stockholm Direkt att kulturskolans kvalitet skulle bibehållas.

Men oppositionen menar att resursbristen på Kulturskolans resurscenter är en följd av den krympta kulturbudgeten:

– Det är tragiskt att den nya majoriteten bryter med den samsyn som vi har haft i Stockholm kring att göra kultur tillgänglig för alla. Det bekräftar också vår farhåga om att Kulturstockholm står inför stora besparingar, säger Olle Burell (S), oppositionsborgarråd med ansvar för kulturfrågor.

– De hävdar att den här underfinansierade budgeten kommer att kunna klaras av genom smartare lokallösningar, men alla förstår att det här kommer att drabba personalen. I ett växande Stockholm med fler

invånare i alla åldrar och med alla typer av behov så behöver antalet anställda öka, inte minska, säger Olle Burell.

Personalen på Kulturskolan Stockholms resurscenter skriver i brevet, som också skickats till funktionshindersombudsmannen, kommunstyrelsen, kulturnämnden, kulturnämndens råd för funktionshinder och socialborgarrådet: ”Det har skissats på fortsatta åtstramningar som knappast lär gynna läget. Man talar om att effektivisera: större grupper, längre resväg, samnyttjande av lokaler. Dessa strategier är inte möjliga att tillämpa hos oss.”

– Vi har fått respons och reaktion från olika håll. Vissa åtgärder har också vidtagits från ledningens håll för att minimera konsekvenserna av anställningsstoppet. Men det är klart att vi inte kan erbjuda lika många elevplatser när vi nu är färre pedagoger, säger Anna Johansson, bildpedagog på kulturskolans resurscenter, i ett meddelande.

DN har sökt Stockholms kultur- och stadsmiljöborgarråd Jonas Naddebo (C), som avböjer att kommentera genom sin pressekreterare.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se "

August Strindberg (sidste Portræt)

" Där var två liv och ett kiv

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Viktor Rydberg var dialog, August Strindberg var konflikt. Ola Larsmo läser en gripande historia om ett höglitterärt fiendskap som kanske – kanske – i stället hade kunnat bli en vänskap. Birthe Sjöberg "Dialog eller dynamit: Viktor Rydberg och August Strindberg – förtryckets fiender" Gidlunds, 463 sidor

"Jag kommer att göra allt för att slå sönder det här."

Så ytttrar sig den unge August Strindberg i P O Enquists fina manus till tv-serien "Strindberg – ett liv". Han ser ut över Strömmen där fyrverkerierna just avfyrats till upptäcktsresanden Nordenskjölds ära. Det han vill förstöra är det oscarianska Sverige i klang- och jubelfesternas tid. Det är så vi är vana att tänka på den unge August. Det är också den rastlösa sidan av hans person som lett till att det spelats in inte mindre än tre svenska serier om hans liv. Viktor Rydberg har inte fått någon tv-serie. Bortglömd är han inte – nästan alla kan väl någon strof ur "Tomten" eller "Gläns över sjö och strand" – men hans stora romaner, som "Fribytaren på Östersjön" (1857) eller "Den siste athenaren" (1859) har fallit i glömska. Också hans liv rymde väl annars en viss dramatik som kunde passa på skärmen. Men under några decennier mot artonhundratalets slut kunde diskussioner säkert handla om vem som var den store svenske radikale författaren – Strindberg eller Rydberg. Litteraturprofessorn Birthe Sjöberg har ägnat mycket tid och kraft åt Viktor Rydberg, och i flera böcker visat på den radikala idékampen i hans romaner. Nu återkommer hon till ämnet i den omfångsrika "Dialog eller dynamit: Viktor Rydberg och August Strindberg – förtryckets fiender". Man förstår redan från början att det är Rydberg

som står för dialogen och Strindberg för dynamiten. Sjöberg lägger ned mycket forskarmöda och många sidor på att detaljgranska de bådas verk i syfte att hitta korrespondenser och överensstämmelser, inte minst i författarnas samhällskritiska hållningar.

Rydberg var född 1828, Strindberg tjugoett år senare. Efter ett antal svåra ungdomsår blir Rydberg under sin tid på Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning ett med den frambrytande "Göteborgsliberalismen" och gör skandalsuccé med "Bibelns lära om Kristus" (1862) där han, inspirerad av den internationella religionsdebatten, ifrågasätter dogmen om Jesu gudomlighet. Genom hela Rydbergs författarskap går sedan en linje av kritik mot kyrkan, snarare än mot kristendomen. I hans romaner är kyrkans representanter ofta cyniska hårdingar, men där finns också alltid en underordnad och "mild" röst som vill föra den "sanna" kristendomens talan.

Att Strindberg tagit del av Rydbergs teologikritik visar Sjöberg tydligt, liksom att delar av den följer med in i "Mäster Olof". Strindberg menar senare att Rydberg lånat tillbaka ur hans pjäs; det är som att se dem hoppa groda. Men Strindberg går sedan mycket längre i både sin samhällskritik och religionskritik (liksom i sin misogyni) än någonsin Rydberg. Då Strindberg för en tid i Nietzsches efterföljd kritiserar kristendomen som sådan lämnar han en lätt äcklad Rydberg bakom sig. Sjöberg vill visa att Rydbergs samhällskritik från vänsterliberalt håll – mot klassamhälle, mot monarkin, religionsförtryck och exploateringen av den framväxande arbetarklassen – egentligen är intakt genom hela författarskapet, fastän han går från skandalskrivare i Göteborg till professor och akademiledamot i Stockholm. Men samtidigt visar Sjöberg själv att Rydbergs strykningar i senare utgåvor av till exempel "Singoalla" mildrat attackerna på kyrkan och hur han rentav framställer kungen föredömligt i den sista romanen "Vapensmeden" (1891). Reform, inte revolt.

Men samma år, sent i författarskapet, kommer så den radikala *pièce de résistance* som kom att läsas på många arbetarmöten, och som Ernst Wigforss menar gjorde honom till socialist – tendensdikten ”Den Nya Grottesången”.

Årets offer av personer
är ej mer än tre miljoner,
icke en i var sekund –
offer ej fördömliga,
då i länder, som du vunnit,
arbetskrafter vi ju funnit
nästan outtömliga

Att den unge Strindberg tog intryck av ”Kucku-Rydberg”, sådant som han senare inte ville kännas vid, visar Sjöberg övertygande. Liksom hur Rydberg trots att han betraktade Strindberg som labil såg hans begåvning och verkade för stipendium ur Svenska Akademiens medel – vilket sekreteraren af Wirsén förstås inte ville höra något om. Strindberg såg det dock som att Rydberg var en av de grindvakter som höll honom borta från både erkännande och medel för sitt skrivande – vilket han tyckte sig få bekräftat då radikalliberalen Rydberg inte ingrep under ”Giftas”-processen.

Sjöbergs bok hade nog vunnit på litet mer av dynamit. Att det under en tid fanns en tyst dialog blir vi övertygade om. Men det verkligt rabulistiska hos Rydberg hade kunnat få ta mer plats, även om det var tydligast i hans ungdom. Stök-August fortsätter nu att böka runt i den svenska litteraturen året runt medan den välansade Rydberg plockas fram till jul. Och så kommer det väl att förbli, trots Sjöbergs sympatiska försök att framkalla radikalen Rydberg.

Det mest gripande i boken är nog anekdoten om det inställda mötet. De var bägge på samma middag i Djursholm i oktober 1891. Strindberg mer eller mindre bad om att få bli presenterad för Rydberg. Denne avböjde kort, tog sin hatt och rock och försvann ut i höstkvällen. Det borde han nog inte ha gjort.

Ola Larsmo
kultur@dn.se "

" **Slutreplik: Studera samtida forskning!**

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Anders Sundelins desperata jakt (DN 27/2) på något som kan fälla ”den bärande tanken” i min bok är begriplig, givet ett helt liv med Nils Bejerot som deklarerad ”hjälte i levande livet” (enligt egen - hemsida så sent som 26/2).

Nu är frågan om dödligheten som sagt inte bärande i boken. Och även om den hade varit det är nolltoleransens eviga upprepningar om att förklaringen till den skyhöga svenska narkotikadödligheten finns i ”medikaliseringen” sedan länge tillbakavisad av såväl samstämmig forskning som alla instanser. De har på människorättsgrunder (FN, WHO, Röda korset med flera) förkastat den bejerotska religion Sundelin fortfarande svär sig till. För att inte tala om av alla de länder som har hälften så hög dödlighet *och* en långt mer ”medikaliserad” politik än Sverige.

Därmed inte sagt att substitutionsmedicineringen inte har massor av både konkreta och strukturella problem, vilka alla är mycket väl belysta i min bok.

Magnus Linton "

" Med ålderns rätt. En tredjedel av väljarna är äldre – ändå blir politikerna bara yngre, skriver Olle Wästberg

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Skulle jag komma på idén att skriva ner minnen om mitt liv i politiken skulle det börja med kampanjen "Stoppa gubbväldet!" Det var parollen för att få in Ola Ullsten i riksdagen 1964 och jag satt i kampanjledningen för Folkpartiets ungdomsförbund. Vi lyckades och representanten för "gubbväldet" – den kompetente riksdagsledamoten Folke Nihlfors, 54 år – flyttades ner på valsekeln.

Salig Folkpartiet hade "Rösta ungt!" som paroll i valen 1966 och 1968. När jag själv kom in i riksdagen 1976 var jag 30 och en av de yngsta. Annat nu när yngsta ledamoten är 22-åriga Ebba Hermansson (SD) och drygt 20 är under 30. Dock har Socialdemokraternas ungdomsförbund klagat över att ingen regeringsmedlem är under 38.

I valet i höstas var var tredje väljare över 65 år. I den nyvalda svenska riksdagen är 2,3 procent över 65. Två ledamöter är över 75 år – Thomas Hammarberg (S), 77 och Barbro Westerholm (L), 85. Detta kan jämföras med amerikanska senaten, där 45 procent av ledamöterna är över 65 och 11 procent över 75.

I USA har politiker ofta hög ålder. Nyligen deklarerade Bernie Sanders – som kommer att vara 79 år i presidentvalet 2020 – att han kandiderar. Hans konkurrenter om att bli utsedd till Demokraternas kandidat är Joe Biden, 78 år 2020, Elizabeth Warren, 71 och Michael Bloomberg, 78. Den som blir utsedd kommer med all sannolikhet att stå mot Donald

Trump, 74. Om Trump skulle förlora inom Republikanerna är den mest sannolike kandidaten Mitt Romney, 73.

I väntan på att Demokraterna utser en presidentkandidat är deras främsta företrädare ordföranden i Representanthuset Nancy Pelosi, 78. Det här handlar inte om att man i amerikansk politik särskilt uppskattar erfarenhet och ålder. Trump kunde väljas trots att han helt saknade politisk erfarenhet. Bill Clinton valdes vid 47 års ålder, Barack Obama vid 48. I valet till representanthuset i höstas blev Alexandria Ocasio-Cortez, 29, invald.

En del politiker upplever naturligtvis sin ålder som ett hinder för att fortsätta. För några månader sedan meddelade Jerry Brown, 81, han att han inte ställer upp till omval som guvernör i Kalifornien. Han nämndes för ett halvår sedan i Washington Post som möjlig presidentkandidat – men avvisade tanken.

En av mina bekanta i New York, Robert Morgenthau – som i sommar fyller 100 – var i många år vald "District attorney" för New York. 2009 ställde han inte upp för omval. Hans motiv var att han under valperioden skulle fylla 95 år. Dock var åtskilliga i det Demokratiska partiet irriterade på honom för att han inte ville kandidera, trots att han drog röster.

Åldern spelar sällan roll i amerikansk politik. I 1984 års presidentval stod Ronald Reagan, 73, mot Walter Mondale, 56, och Demokraterna använde åldern som ett argument mot Reagan. I slutdebatten sa Reagan skämtsamt: "Jag kommer inte att göra åldern till en fråga i kampanjen. Jag kommer inte att utnyttja min motståndares ungdom och oerfarenhet." Och Reagan vann sin jordskredsseger.

I den statliga Demokratiutredningen menade vi att det väsentligaste när det gäller vilka som ska representera väljarna i riksdag och fullmäktigeförsamlingar är att ledamöterna företräder väljarnas åsikter. Men det är viktigt att erfarenheter från olika delar av samhället är väl representerade och att det finns förebilder. Att få medborgare med

funktionshinder finns på listor till EU-valet, riksdag och kommuner är allvarligt, något vi påpekade. Vi menade att partierna bör se till att det blir en bred representation av yngre, äldre, utlandsfödda, funktionsvarierade.

I varje fall behövs ingen ny kampanj för att Stoppa gubbvöldet!

Olle Wästberg "

" Båtar är livet för Bennich

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

I 60 år har ungdomar kunnat bygga sina egna båtar tack vare Nils-Göran Bennich-Björkman. När han gick i pension gav han sig ut på en världsomsegling ensam i en liten båt – och kom tillbaka efter 19 år.

Jag ringer på dörren till båten M/S Stenfjell på Söder Mälarstrand i Stockholm. Nils-Göran "Bennich" Bennich-Björkman tar emot i jeans och en tröja som det står Nya Zeeland på. Med spänstiga steg rasslar han upp för den branta stegen till den lilla styrhytten. Här har han sitt hem. Utanför fönstret ligger Stadshuset.

Här har Bennich allt han behöver: en säng, ett litet skrivbord, ett par bokhyllor. Han läser väldigt mycket. Mest om segling.

Båtar har präglat hela Bennichs liv. När han var runt sex år byggde han sin första segelbåt.

– Känslan för en båt är så mycket mer än något som flyter. Vindar, vattnets motstånd, aerodynamik. Hur krafterna påverkar seglet och skrovet.

Bennich växte upp på Östermalm med sin ensamstående mamma och en äldre syster. Pappan dog när Bennich var spädbarn. Mamman slet och de flyttade ofta. Hon utbildade sig till röntgensköterska.

– Hennes händer blev med tiden helt sönderbrända, berättar Bennich. Han levde sitt liv på gatorna men även i skogarna kring Gärdet. Tiden som scout och scoutledare tog honom också ut i skogen och skärgården. Ett annat tidigt intresse var modellflyg.

Flygintresset ledde så småningom till att Bennich som sjuttonåring kom in som pilot vid flygvapnet. När han fick problem med lungorna tvingades han sluta. Då började han med segelflyg i stället.

Skolan och Bennich kom aldrig överens.

– Jag ville redan då göra saker på mitt eget sätt och betraktades som värdelös.

Han kom ändå in på Konstfacks designlinje. Han hade en fallenhet för ämnet, men kände sig utfrysst av läraren även där, säger han.

År 1959 startade Bennich den ideella verksamheten Ungdomarnas båtbygge. Genom åren har flera hundra ungdomar själva byggt segeljollar under Bennichs handledning.

För Bennich har det handlat om att få ungdomarna att växa, att de ska få ett bättre självförtroende och självkänsla.

– De får lära sig att klara sig själva och känna att de gör något på riktigt. På det sättet har jag nog varit betydelsefull, gjort deras liv lite annorlunda.

Ha har fortfarande kontakt med de ungdomar som var med i början av 60-talet. I dag är även de pensionärer.

I början var det mest killar som kom. Sedan kom tjejerna med också. Ett tag var tjejerna i majoritet.

– För mig spelar det ingen som helst roll om det är killar eller tjejer. Vill de bygga en båt ska de få göra det. Just nu har vi en 13-årig tjej som håller på med en väldigt fin båt.

Varje sommar ger sig ungdomarna ut och seglar tillsammans under några veckor med båtarna som de själva byggt.

När Bennich blev pensionär 1990 gav han sig ut på en 19 år lång ensamsegling runt jorden. Det var något han bestämt sig för redan i tioårsåldern.

Den 6,5 meter långa segelbåten ”Peter Pan” hade han förstås konstruerat och byggt själv.

– Båten var är nog en av de minsta som seglats så här långt. En liten båt har sina fördelar. Den följer vågorna upp och ned på ett naturligt sätt.

Kunde det inte kännas otäckt att vara ensam mitt ute på havet?

– Det var inte ett dugg dramatiskt. Vissa får det att låta så märkvärdigt. Hur mycket kan man egentligen sova under en ensamsegling?

– Om det var mycket trafikerat sov jag kanske sex, sju minuter åt gången. Annars runt 20.

Det var upplevelsen runt omkring seglingen som var det mest intressanta. Den absolut största delen av de 19 åren tillbringade han på land. Han vandrade, klättrade och liftade. Ofta blev han hembjuden till folk.

– Jag har träffat så otroligt många trevliga människor. De otrevliga höll jag på avstånd.

När Bennich gav sig ut till havs tog hans son över Ungdomarnas båtbygge. Verksamheten är fortfarande i full gång.

– Vi tillverkar allt själva här ombord – skrovet, masterna, beslagen. Seglen syr vi en trappa upp.

Som av en tillfällighet öppnar Båtmässan dagen efter Bennichs 90-årsdag. Där kommer några av ungdomarnas båtar att visas upp.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Nils-Göran Bennich-Björkman

Gratuleras till: Fyller 90 år den 28 februari.

Bor: På en båt på Söder Mälarstrand i Stockholm.

Familj: En son.

Bakgrund: Har arbetat som keramiker och silversmed. Startade 1959 Ungdomarnas båtbygge, då i kommunens regi. Som mest var det tre olika båtbyggerier i Stockholm samtidigt. Verksamheten är fortfarande i full gång.

Intressen: Segelbåtskonstruktion. Att hjälpa ungdomar.

Så firas födelsedagen: Med ett antal av de ”ungdomar” som byggt båtar med honom under 60 år. Många av dem är pensionärer i dag. "

"Lagförslag öppnar för fler kameror

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Ett ny utredning föreslår att det ska bli enklare att kameraövervaka större knutpunkter, stationer och entréer i kollektivtrafiken. För Stockholm innebär det att hundratals nya övervakningskameror kan sättas upp. – Det är en sen men efterlängtdad delseger, säger trafikregionråd Kristoffer Tamsons (M).

Frågan om kameraövervakning på allmänna platser har diskuterats flitigt de senaste åren där krav på tillstånd hindrat myndigheter att bevaka exempelvis platser som är särskilt brottsutsatta. På vissa platser, däribland i kollektivtrafiken, finns däremot redan kameraövervakning.

I början av 2018 presenterade regeringen ett förslag till en ny lag som skulle göra det enklare att tillämpa kameraövervakning i brottsbekämpande och trygghetsskapande syften.

Kamerabevakningslagen började gälla den 1 augusti samma år. Beslut om en del av lagen som rör övervakning i kollektivtrafiken sköts däremot upp.

På onsdagen presenterade den särskilde utredaren Johan Sjöo sitt förslag för regeringen. Förslaget innebär att kollektivtrafiken undantas tillståndskrav, något som trafikregionråd Kristoffer Tamsons (M) ser positivt på.

– Det känns bra för mig och många andra som länge jobbat för en modern kameraövervakningslag. Förslaget möter mycket av det vi har krävt för att utöka trygghetsarbetet.

Varför är det så viktigt att kunna bevaka hela kollektivtrafiken?

– Att man tidigare bara kunnat filma i tunnelbanevagnarna och på stationerna har gjort att buset istället samlats på andra platser strax

intill. Med det här förslaget kan vi övervaka entréer, knutpunkter, terminaler och andra platser som resenärerna passerar och på så vis upprätta ordning och förebygga brott.

Clara Fritzson

clara.fritzson@dn.se "

" Kroppsburna kameror införs på utsatta busslinjer

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

För att förhindra våld och hot om våld ska busschaufförer på flera linjer i västerort nu utrustas med kroppsburna kameror under sina arbetspass. – Vi börjar med några av våra mest utsatta linjer och förhoppningsvis kan vi utöka i framtiden säger Kenny Bungss, trygghetschef på Arriva.

Kameraövervakningen i kollektivtrafiken har utökats successivt de senaste åren. I höstas fick till exempel biljettkontrollanter kroppsburna kameror och nu är det även dags för busschaufförerna. Idén har funnits länge och testades under hösten 2017 då tre busslinjer som bedömdes som särskilt utsatta deltog i ett pilotprojekt.

– Vi gjorde en trygghetsundersökning 2017 om var det inträffar mest hot och våld och det absolut vanligaste var mot chaufförer på busslinjer som trafikerar Järvaområdet, säger Kenny Bungss som ansvarar för tryggheten på SL:s busslinjer som trafikeras av Arriva. Under tre månader fick tio busschaufförer använda sig av kamerorna. Ingen av chaufförerna utsattes för våld eller hot om våld under perioden. Även resenärer ska ha känt sig tryggare, enligt Kenny Bungss.

Från och med mars i år blir kamerorna permanenta på linjerna 179, 540 och 514 i västerort. Beslutet fattades redan efter att pilotprojektet avslutades för drygt ett år sedan, men upphandlingsprocessen har tagit tid.

– Tyvärr behöver vi jobba med utsattheten för personal i kollektivtrafiken. Det är en ganska tuff bransch där man som anställd är väldigt ensam, säger Kenny Bungss.

Till skillnad från stationär kameraövervakning som exempelvis i tunnelbanan regleras inte kroppsburna kameror i lagen. Skillnaden är att kroppskamerorna är handhållna precis som mobiltelefoner och att de inte är påslagna dygnet runt.

– Precis som du kan sätta en kamera på bröstet och filma din dag ska busschaufförerna kunna filma sin arbetsdag för att förhoppningsvis kunna förebygga våld. Samtidigt får kamerorna inte kränka någon och information om att chauffören filmar ska vara tydlig för resenärerna. Vad finns det för nackdelar?

– Nackdelen kan vara att det kan uppfattas som provocerande. Den möjligheten finns och den har vi tagit med i vår riskanalys, men under pilotprojektet var det inget som vi såg. En annan nackdel kan ju vara att det finns risk för stöld av kamerorna och att det skapas ett brottstillfälle, säger Kenny Bungss.

– Men vad gäller integritet så är allt som spelas in på kameran krypterat så ingen, inte ens chaufförerna själva, kommer att kunna se materialet i efterhand.

Även de politiker i Region Stockholm som verkat för en utökning av kameraövervakning i kollektivtrafiken de senaste åren är nöjda med att de kroppsburna kamerorna blir permanenta på vissa busslinjer.

– De verkar ha fungerat väldigt väl. Kamerorna är uppskattade av chaufförerna, fler känner sig trygga och fler resenärer som annars skulle ha ställt till med bråk gör inte det. Det är uppenbart att hotfulla situationer har minskat, säger trafikregionråd Kristoffer Tamsons (M).

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "

" NKS backar efter löneprotest från undersköterskor

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

13 specialistutbildade undersköterskor på Nya Karolinska sjukhuset sade upp sig i protest mot en ny ersättningsmodell – som skulle sänka deras lön. Efter deras besked backar nu sjukhuset och säger att de ska få fortsätta på samma villkor tills ett nytt avtal är på plats.

Sedan i måndags har 13 specialistutbildade undersköterskor på neurointensivvårdsavdelningen (NIVA) på Nya Karolinska sjukhuset i Solna lämnat in uppsägningsbesked i protest mot en ny ersättningsmodell, som skulle innebära lägre ersättning. Bakgrunden är att flera avdelningar på sjukhuset ska få ett närmre samarbete. I den pågående organisationsförändringen planerade sjukhuset att byta ut nuvarande ersättningsmodell, där personal arbetar treskift med en förhöjd ersättning för obekväm arbetstid, mot samma modell som undersköterskor på andra avdelningar arbetar efter. Detta har tidningen Kommunalarbetaren tidigare rapporterat om. Under veckan har frågan laddats upp, undersköterskorna har gått samman och uppvaktat de ansvariga innan uppsägningsbesked lämnats in. Under onsdagen meddelade arbetsgivaren att sjukhuset drar tillbaka beslutet att säga upp modellen. I stället ska även andra undersköterskor erbjudas att arbeta efter den – fram tills ett nytt avtal finns på plats mellan sjukhuset och facket. Carina Palovaara är en av dem som lämnat in ett uppsägningsbesked och säger att en uppsägning av nuvarande ersättningsmodell skulle innebära 6 000 kronor mindre för henne i månaden.

– Jag är stolt, jag ser inga problem. Vem vill inte ha mig, med 35 års erfarenhet, säger hon.

Neuroverksamheten hör Karolinskas högspecialiserade uppdrag, och delar av vården finns bara på Karolinska. Platssituationen och personalsituationen på sjukhuset är mycket ansträngd, samtidigt som Karolinska har ett gigantiskt sparbeting, som DN berättat om.

Carina Palovaara säger att 13 uppsagda undersköterskor skulle få stora konsekvenser för verksamheten, inte minst om de alla skulle försvinna till sommaren.

– Patienter med en hjärnblödning som behöver akut åtgärd kanske skulle få åka till S:t Göran eller Danderyd i stället, men där finns det ingen neurokirurgi. Vi sitter på en sådan spetskompetens som bara finns här på NKS.

När DN träffar Carina Palovaara har hon precis fått beskedet, som hon är mycket glad över.

– Vi är trots allt en sådan lågstatusgrupp, då är detta det enda som biter, att gå i samlad trupp och säga upp sig. Den kompetens vi besitter är helt enorm och den vill vi värna om.

Hur kommer du att göra nu?

– Jag kommer fundera lite till och lyssna på arbetsgivaren så får vi se. Men det ser väldigt bra ut, så jag river nog faktiskt mitt papper.

På onsdagseftermiddagen meddelade sjukhusets presstjänst att alla 13 dragit tillbaka sina uppsägningsbesked. Men det är inte klart hur länge de kommer att få behålla arbetsförutsättningarna de kämpat för.

Markus Castegren är funktionsområdeschef för intensivvården på Karolinska i Solna och Huddinge. Han säger att anledningen till att sjukhuset nu drar tillbaka beslutet att säga upp modellen är att man ser förutsättningar att få på plats ett lokalt avtal, mellan Karolinska Universitetssjukhuset och Kommunal.

– Det är både regionen och sjukhuset tillsammans som bestämmer vad som är möjligt och förut fanns det inga förutsättningar för ett sådant avtal, säger Castegren.

Han hoppas att avtalet ska vara på plats innan årsskiftet. Markus Castegren ser problem med den nuvarande ersättningsmodellen, som han anser driver medarbetare att arbeta ohälsosamt mycket.

Vilken roll spelade att 13 undersköterskor lämnat uppsägningsbesked?

– Allt spelar roll i det här. Vi behöver våra medarbetare. Patienterna behöver få vård.

Om det nya avtalet kommer innebära lägre ersättning för specialistundersköterskorna kan han inte svara på innan allt är klart.

– Det vi vill ha är ett avtal för ett hälsosamt arbetsliv. Jag är väldigt glad över den här utvecklingen.

Catharina Häggbom är förhandlingsansvarig för Kommunal på Karolinska Universitetssjukhuset och anser att arbetsgivaren har lyssnat in medarbetarna och tagit ett vettigt beslut. Kritiken mot den nuvarande modellen driver medarbetare till att arbeta ohälsosamt mycket skriver hon delvis under på.

– Dock anser vi att det är ett fritt val att arbeta på det här viset, men självklart kan de ekonomiska incitamenten driva en till att arbeta på ett sätt som inte är hälsosamt, säger hon och fortsätter:

– Vi vill ha ett avtal som kombinerar att den medarbetare som är flexibel och ställer upp med sin tid och arbetsinsats, ska få både en möjlighet till återhämtning och ekonomisk kompensation.

Hur ser du på risken att det blir sämre ekonomiska förutsättningar i ett kommande avtal?

– Jag tror medlemmarna förstår att det förmodligen inte kommer bli ett lika förmånligt avtal för plånboken, men till exempel arbetstidsförkortning betyder också en hel del.

Hon säger att det blir en stor skillnad för medarbetarna, som nu under en längre period får förbereda sig på och ta ställning till en kommande förändring.

– Vi kan inte garantera att människor ändå inte väljer att sluta, men det är stor skillnad mot att ha tre månader på sig att ställa om till en inkomstsänkning på 25 procent brutto.

Anledningen till att nuvarande ersättningsmodell kommit till är enligt Häggbom att undersköterskor inom intensivvården arbetar under speciella förutsättningar.

– En intensivvårdspatient är lika sjuk klockan tre på dagen som klockan tre på natten. Här behöver man ha nästan lika mycket personal dygnet alla timmar, vilket gör att det är många fler som behöver jobba kvällar, helger och nätter på intensivvården.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Extern granskning har inletts efter 1177-skandalen

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Den del av Region Stockholms avtal med Medhelp som rör informationssäkerhet ska granskas externt. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen fick uppdraget på onsdagen.

I ett pressmeddelande uppger Region Stockholm att syftet med granskningen är att syna hur både vårdentreprenören Medhelp, som skött tjänsten 1177 åt bland annat Region Stockholm, och förvaltningen uppfyllt avtalet kring informationssäkerhet för sjukvårdsrådgivning per telefon samt vilka åtgärder som krävs av parterna.

– Att granskningen ska göras av en extern part beror på att Region Stockholm vill granska både Medhelp och Region Stockholms del i avtalet samt vad som krävs för att det som nu inträffat inte ska kunna hända igen, säger Lena Furmark avdelningschef för Digital hälsa och vård, Region Stockholm.

Region Stockholm har tagit del av de handlingar som Medhelp lämnat med anledning av att inspelningar av samtal till 1177 varit tillgängliga för obehöriga. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen ställer nu kompletterande frågor till Medhelp, utöver uppdraget om extern granskning.

– Det viktiga för Region Stockholm är att invånarna kan lita på 1177 Vårdguiden och även fortsatt har förtroende att ringa till 1177 Vårdguiden för att få vägledning till vården, säger Lena Furmark.

Det var i förra veckan som tidningen Computer Sweden avslöjade att miljontals samtal som ringts in till 1177 Vårdguiden legat ute på nätet helt öppet på en oskyddad webbserver sedan flera år tillbaka.

En förundersökning har nu inletts mot Medhelp, som via underleverantören Voice Integrate Nordic AB ansvarade för servern. Misstanken rör brott mot tystnadsplikten.

– Det har inletts en förundersökning för brott mot tystnadsplikt, säger Daniel Axelsson, chef för grova brott vid polisen i Östergötland. Ärendet har skickats till åklagare för vidare beslut. En förundersökningsledare har ännu inte utsetts.

Sedan tidigare har en förundersökning inletts mot tidningen Computer Sweden, som i förra veckan avslöjade den öppna servern. Medhelp låg bakom anmälan mot chefredaktören och en reporter på tidningen. De anmäldes för misstänkt dataintrång, misstänkt anstiftan till dataintrång och obehörigt röjande av personuppgifter.

Vårdentreprenören Medhelps affärsområdeschef Björn Arkinge har tidigare sagt till DN att anmälan bygger på vad Computer Sweden själva uppgett.

– De har uppgett att de har laddat ner och tagit del av och spelat upp de här samtalsfilerna med känsliga personuppgifter Enligt Computer Sweden gick servern inte att nå när artikeln publicerades.

Datainspektionen har tidigare uppgett att de förbereder en granskning av läckan.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se "

" Utställning om Förintelsen på Karolinska får kritik

DN TORSDAG 28 FEBRUARI 2019

Efter anklagelser om antisemitiska trakasserier på en avdelning på Karolinska universitetssjukhuset fortsätter kritiken efter att sjukhuset ordnat en utställning om Förintelsen. – Det är sånt hyckleri, säger en medarbetare på sjukhuset.

DN har tidigare rapporterat om att Karolinska universitetssjukhuset utreds av DO efter anklagelser om antisemitiska trakasserier från en överläkare som arbetar på en av sjukhusets avdelningar.

För att bemöta anklagelserna och kritiken har sjukhuset nu anordnat en utställning om Förintelsen i både Huddinge och Solna. På utställningen finns bland annat bilder på Anne Frank tillsammans med en text om sjukhusets värderingar och ansvar om medmänsklighet. Men utställningen har upprört flera medarbetare.

– Det är sånt hyckleri, säger en medarbetare på sjukhuset som vill vara anonym.

– Det hade nästan varit bättre om de inte hade gjort något alls, men detta känns som ett försök att släta över problemen efter att situationen med trakasserierna uppmärksammats i medier.

Enligt en annan medarbetare på sjukhuset har utställningen rört upp känslor hos flera i personalen.

– Vi är många som menar att sjukhuset inte agerat i frågan. De kan ha hur många utställningar som helst, men det hjälper inte. Ledningen måste visa att de förstår allvaret i situationen och att agerar kraftfullt mot problemet.

Utställningen öppnade i slutet av förra veckan i samarbete med Forum för levande historia, en myndighet som arbetar för demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.

Enligt Annika Tibell, tillförordnad sjukhusdirektör på universitetssjukhuset, är utställningen endast en del av sjukhusets arbete mot diskriminering på arbetsplatsen.

– Det är en åtgärd för att få oss alla att stanna upp och tänka efter. De mjuka frågorna som människovärde och medmänsklighet är extra viktiga för oss som jobbar med patienter som befinner sig i en utsatt situation i livet, säger Annika Tibell.

Att utställningen rört upp känslor bland personalen är inget som Tibell är överraskad över.

– Jag tycker att det är tråkigt att man ser det som provocerande, men jag tror att det är en utställning som kan få människor att tänka till. Jag tror inte heller att utställningen ensam kommer att lösa problem i verkligheten men det kan vara en påminnelse om att vi behöver jobba vidare med de här frågorna.

I början av förra veckan kom resultatet från den utredning som tillsattes efter anklagelserna om trakasserier. Tidsfristen för att lämna synpunkter har ännu inte gått ut och med anledning av det vill Annika Tibell inte specificera vilka åtgärder som kan vara aktuella.

– Vi vill självklart ha alla fakta på bordet, bearbeta de synpunkter vi fått och överväga de åtgärder vi kan ta när utredningen är klar, säger hon.

Tibell menar att sjukhuset ständigt arbetar med frågor om diskriminering på arbetsplatsen genom att bland annat anordna seminarier och föreläsningar, men de medarbetare på sjukhuset som DN pratat med, menar att det inte är tillräckligt utan vill att sjukhuset agerar i fallet om överläkaren.

– Ja, det har varit föreläsningar med experter bland annat, men de flesta på sjukhuset är inte antisemiter utan det här handlar om konkreta problem som kräver konkreta åtgärder, säger en medarbetare.

Sandy Kalleny "

" Annie Lööf lovar mer pengar till skogsägarna

DN FREDAG 1 MARS 2019

Minst 200 miljoner kronor mer redan i vår till markägare som skyddar sin skog. Det kräver Annie Lööf som är kritisk till nedskärningarna på miljön i M-KD-budgeten. C-ledaren ser som en huvuduppgift under mandatperioden att driva skogsägarnas - intressen gentemot regeringen. – Skogen är nyckeln i den gröna omställningen, säger hon.

Skogen spelade en avgörande roll för att Sverige i mitten av januari till slut fick en ny regering, efter drygt fem månaders maktkamp. Det var inte förrän punkt 26 i januariavtalet var på plats som Centerpartiet ansåg att man fått tillräckligt för att kunna släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister igen.

– Det var en väldigt viktig del för oss i förhandlingarna. Det var ett skäl till att det strandade i december. Sedan fick vi hela det här skogspaketet. Det viktiga var att se skogsägarna som en del i den gröna omställningen och att stärka den privata äganderätten, säger Annie Lööf.

Om man vill förstå hennes agerande måste man se utanför den politiska bubblan i huvudstaden. Bland framför allt små skogsägare runtom på landsbygden har det vuxit fram en känsla av att man har hela statsapparaten emot sig. Miljöpolitiken och en stelbent byråkrati har enligt dem inneburit ett dråpslag mot privatekonomin och en kränkning av äganderätten. I korthet handlar konflikten om vilken skog som ska bevaras och hur ägarna ska ersättas för det.

Det är ur den här opinionen som Annie Lööf har hämtat en viktig del av sitt politiska mandat.

För centerpartister, ofta själva skogsägare, är detta inte bara sakpolitik. Det är en närmast existentiell fråga med djup ideologisk klangbotten. Här smälter partiets mer sentida marknadsliberalism samman med det historiska arvet från Sveriges självägande bönder.

Det är alltså ingen tillfällighet att Annie Lööf ska till västerbottniska Nordmaling, landets starkaste centerfäste, efter att hon tagit emot DN på sitt tjänsterum i Gamla stan. Där ska hon besöka, ja just det, ett företag i skogsnäringen.

Samtidigt pågår de första budgetförhandlingarna mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna. Annie Lööf utfärdar redan nu ett löfte till de upprörda skogsägarna. Pengar som försvann när Moderaternas och Kristdemokraternas budget antogs med stöd av Sverigedemokraterna ska tillbaka.

– Nu är det drygt 200 markägare som har skyddat sin skog som inte får ersättning. För många som har lagt sina besparingar i skogen så är det en privatekonomisk katastrof. Vi driver att detta ska återställas redan i vårändringsbudgeten, säger Annie Lööf.

I reda pengar handlar det om drygt 200 miljoner kronor. Annie Lööf är kritisk även till andra delar i M-KD-budgeten på miljöområdet.

– Vi ser att det gjordes rejäla neddragningar när det gäller solceller, hav och våtmarker som vi vill stärka upp.

Det finns en spänning mellan Centern och Miljöpartiet, inte minst i frågan om hur skogen ska förvaltas. Den förra S-MP-regeringen satsade mycket på att bevara värdefull skog, något som applåderades av miljörörelsen.

Centern anser att det gått för långt och att man måste lita mer på skogsägarna. Annie Lööf menar att genom partiets förhandlingsvinster i januariavtalet kommer det att bli så.

– Inriktningen på svensk skogspolitik kommer att förändras, säger hon.

Det är inte självklart att kommersiella intressen och naturvårdsintressen rimmar väl. Vad ser du för målkonflikter?

– Många av landets skogsägare värnar om sin skog, annars får de inte ekonomi i det. Avkastningen ligger ofta generationer framåt i tiden. Jag minns när jag gick och satte gran- och tallplantor med pappa när jag var liten och de är tolv, femton meter höga nu. Skogsägarfamiljer ser hur viktig ens eget agerande är för den biologiska mångfalden. Vi kommer fortsätta ha naturreservat och nationalparker men man får inte glömma hur mycket de enskilda skogsägarna gör.

Nu ökar trycket på att ännu mer ska produceras av skogsråvara för att klara klimatomställningen: biobränsle, byggnadsmaterial, textilier och annat. Riskerar inte det att skärpa målkonflikterna med miljön?

– Inte så länge man förvaltar skogen ansvarsfullt. Ibland utgår man från att de som äger skog bara gör kalhyggen för att tjäna pengar. Det är klart att man använder skogen till avkastning men det blir inte långsiktigt om man inte gör det med förnuft. Många centerpartister, som du själv, har personliga erfarenheter av att äga skog. Ser du någon risk för att ni uppfattas som representanter för ett särintresse?

– Inte alls. Skogen är Sveriges största exportnäring. Den skapar tusentals jobb runtom i landet. Utan skogsnäringen skulle stora delar av Sverige ligga i träda och många glesbygdskommuner avfolkas. Det svenska näringslivet kan aldrig vara ett särintresse. När myndigheterna utvärderade riksdagens miljömål förra året konstaterades att målet Levande skog inte kommer att uppnås inom utsatt tid. På flera områden krävs omedelbara åtgärder, exempelvis biologisk mångfald.

Vad vill Centern göra åt det?

– Miljömålen är väldigt fluffiga. Vi behöver se till att vi får miljömål som det går att styra mot. Det vi vill göra är att stärka den privata äganderätten och se till att myndigheterna har ett bättre sätt att beräkna skyddad skog. Vi behöver också ta fram en handlingsplan för bioekonomi.

I utvärderingen av miljömålen sägs också att inventering av värdefull natur, så kallade nyckelbiotoper, är ett viktigt verktyg för att kunna avgöra vilken skog som ska skyddas.

Ändå vill ni stoppa inventeringarna. Varför det?

– De är godtyckliga. Det sätt som det har gjorts på har i praktiken inneburit ett avverkningsstopp eftersom ingen vill köpa virke från mark som är klassad som nyckelbiotop. Det måste göras på ett sätt som respekterar den privata äganderätten och är rättssäkert. Det har varit en folkrörelse på landsbygden mot hur den förra regeringen hanterade skogspolitiken men nu få vi en ny inriktning. Det pågår en rättslig tvist mellan Skogsstyrelsen och ett antal ägare till fjällnära skog som handlar om rätten till ersättning när man inte får eller kan avverka. Ledande centerpartister har kallat Skogsstyrelsens agerande ”skamligt” och talat om ett ”korståg”. Generaldirektören har anklagat centerpartisterna för att sprida ”konspirationsteorier”.

Håller du med dina partikamrater i den här debatten?

– Jag skulle inte uttrycka mig på det sättet men jag tror att de fångar upp den vrede som finns ute bland skogsägare. Det är den frustrationen jag tar med mig nu för att styra om svensk skogspolitik. Det är en David-Goliat-situation.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

" Fakta. Januariavtalet

S, MP, C och L har kommit överens om ett reformprogram om 73 punkter som partierna ska förverkliga tillsammans under mandatperioden. Avtalet är grunden för att C och L valde att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Viktigast för att förverkliga politiken blir det budgetsamarbete som de fyra partierna ska ha. Just nu förhandlar de om en vårandringsbudget som kommer i april. Punkt 26 i januariavtalet har rubriken "Värna och stärk den privata äganderätten till skogen. Här är något av innehållet:

- Uppdrag till myndigheterna att ta fram ett nytt sätt att beräkna - skyddad mark.
- Stärk rättssäkerheten för markägare och företag så att de får ersättning när deras ägande- och brukanderätt inskränks.
- En växande och hållbar skogsnäring ska främjas med särskilt fokus på goda villkor för företagande.
- Utredning om stärkt äganderätt, ersättningsformer vid skydd av mark och hur biologisk mångfald ska förenas med en växande bioekonomi.
- Artskyddsförordningen ses över.
- Den utökade nyckelbiotopsinventeringen återupptas inte.
- Statliga bolaget Sveaskog ska bli en föregångare inom hållbart skogsbruk.
- Höjda anslag till skydd av värdefull natur.

Samtidigt säger punkt 39 i januariavtalet att insatserna ska stärkas för att skydda värdefull natur och värna rödlistade och akut utrotningshotade arter.

DN

Fakta. Skogen och klimatet

Skogen har betydelse på flera sätt för att minska mängden växthusgaser i atmosfären och därmed dämpa klimatförändringen:

Skogen tar upp koldioxid som därmed binds istället för att bidra till växthuseffekten.

Skogsråvara kan också användas till att ersätta andra varor och därigenom minska utsläppen. Biodrivmedel kan ersätta bensin och diesel i bilar. Trä kan ersätta cement som orsakar utsläpp under produktionsprocessen. "

" Ny myndighet ska förhindra framtida forskningsfusk

DN FREDAG 1 MARS 2019

Tre år efter den så kallade Macchiariniskandalen lägger regeringen fram flera förslag för att upptäcka forskningsfusk. En ny myndighet lanseras och tydligare krav på god forskningssed förs in i lagen. Men förslaget får skarp kritik från visselblåsarna bakom skandalen.

– Det vi såg i samband med Macchiariniskandalen ska inte kunna hända igen. Därför måste vi bygga ett samhälle med sjukvård och forskning som alla medborgare kan lita på, säger Matilda Ernkrans (S), ny minister för högre utbildning och forskning.

Den nya myndigheten, som ska finnas på plats om ett år, ska enligt ministern slå vakt om forskningens oberoende. Skyldigheten att rapportera forskningsfusk ska inte bara gälla inom universitetsvärlden. Även forskning inom statliga myndigheter, kommuner och landsting berörs. Förutom en ny myndighet ska även kravet på god forskningssed i lagen bli tydligare.

Förslagen ska ses som ett svar på de brister i den medicinska forskningen som framkom i och med Paolo Macchiarinis forskning på Karolinska institutet i Solna. Samtliga patienter, tre stycken, som fick den italienske kirurgens konstgjorda luftstrupar avled efter operation, något som ledde till en kris för Karolinska institutet och för svensk forskning.

Samtidigt som krisen visade på brister framhåller Matilda Ernkrans att Sverige alltjämnt är ett världsledande land på flera forskningsområden.

För att behålla den rollen behöver emellertid förtroendet för forskningen som bedrivs i landet stärkas.

– Att få bort allt vad forskningsfusk heter är prioriterat för att människor ska känna förtroende för svensk forskning, säger ministern och påpekar att hon nu vill blicka framåt.

Karl-Henrik Grinnemo, en av visselblåsarna bakom

Macchiariniskandalen, tycker däremot att ministern borde blicka bakåt. Han kräver en ny oberoende utredning för att ta lärdom av misstagen i samband med skandalen. En ny myndighet löser ingenting, enligt Grinnemo.

– Så länge det inte finns ett tydligt skydd för visselblåsare kommer ingen att anmäla. Dessutom kommer anställda på den nya myndigheten sitta på dubbla stolar med sina kopplingar till universitetsvärlden. Ingen vill kännas vid fusket och därför ser jag en risk att visselblåsare kommer att tystas ned.

Han uppmanar ministern att träffa honom och de andra visselblåsarna.

– Som jag ser det famlar man i mörkret. Vi har en väldigt bra insikt och kan ge tydliga råd om hur man bör gå vidare.

TT "

"Fakta. Paolo Macchiarini

Den italienske kirurgen Paolo Macchiarini anställdes 2010 som gästprofessor vid Karolinska institutet. Under loppet av tre år genomförde han transplantationer av konstgjorda luftstrupar på tre patienter. Samtliga är i dag döda.

Fallet uppmärksammades i och med en dokumentär i SVT i januari 2016. Då hade redan försöken med konstgjorda luftstrupar stoppats och Macchiarini slutat som gästprofessor. En brottsutredning om grovt vållande till annans död lades ned 2017, eftersom det inte gick att bevisa att en annan behandling lett till ett annorlunda resultat. 2018 återupptogs utredningen med rubriceringen grovt vållande till kroppsskada. "

" Insatsteam föreslås när barn återvänder från IS-områden

DN FREDAG 1 MARS 2019

Snart väntas barn återvända till Sverige från IS-kontrollerade områden i Syrien och Irak. Erfarenheter från andra europeiska länder visar att små barn bör komma hem så snart som möjligt, enligt en färsk EU-rapport. Risker är annars att de skadas ytterligare och kan utgöra en framtida säkerhetsrisk.

I oktober förra året samlades experter från europeiska länder i Luxemburg för att diskutera hur man bäst handskas med barn som befinner sig i och återvänder från IS-kontrollerade områden.

I samband med konferensen släpptes mötesrapporten "High-level conference on child returnees and released prisoners". Den är utgiven av Radicalisation awareness network, Ran, som initierades av EU-kommissionen 2015 för att utveckla metoder som kan tackla radikaliserings.

– Länder som Frankrike och Nederländerna har en helt annan beredskap på nationell nivå än man har i Sverige, säger Yassin Ekdahl, psykolog och tidigare kommittésekreterare hos Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism.

I andra länder har man goda erfarenheter av att på ett tidigt stadium sätta in särskilda nationella insatsteam med många kompetenser som kan handleda kommunerna.

– Det är en modell vi föreslog i vårt slutbetänkande, kommunerna famlar i dag i mörker, säger Yassin Ekdahl.

Enligt rapporten räknar man i dag med att det finns cirka 1 400 europeiska barn i Irak och Syrien. 600 uppskattas vara födda där och är i dag yngre än 5 år.

Ungefär 100 barn hålls internerade i läger i Irak, Syrien eller andra länder i området.

"Många av dessa barn kommer snart att återvända till sina hemländer med eller utan sina föräldrar", står det i rapporten.

Där står det också att små barn ska återvända så snart som möjligt. Det är önskvärt, både när det gäller barnets bästa och för säkerheten i hemlandet på längre sikt.

– Det är inte för att vara snälla och gulliga som vi ska ta hem dem, utan för vår egen säkerhet. Det visar erfarenheter från Frankrike och Nederländerna, att det sämsta man kan göra är att släppa dem vind för våg. Vi kan inte förlita oss på att Säkerhetspolisen ska lösa det åt oss längre fram, säger Yassin Ekdahl.

I Frankrike finns det uppgifter om att myndigheterna rest ned och hämtat små barn. I Belgien har de inte gjort det. Där har en mormor stämt staten för att hon inte får hem sina barnbarn som är två och fyra år gamla.

Barn som lämnas kvar riskerar att bli "argare och visa en större besvikelse gentemot det västerländska samhället" senare, står det i rapporten.

– Det är intressant att länder som Frankrike och Nederländerna, som är hårt drabbade av terrorism, säger att det är ohållbart att låta små barn vara kvar.

Enligt Yassin Ekdahl är experter överens om att femåringar inte utgör någon säkerhetsrisk.

– De kan mycket väl ha sett folk halshuggas och kanske till och med tror att det är normalt. För att deras värld är här och nu. De behöver komma hem till en normal vardag där det finns struktur. För att deras hjärnor kan anpassas och förändras.

I Sverige är myndigheterna inte överens om att små barn ska komma hem. UD har till exempel sagt att vi inte ska åka ned och hämta svenska barn.

– Det är olyckligt, säger Yassin Ekdahl.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se"

" Fakta. Europeiska barn i Syrien

800 av de cirka 1 400 europeiska minderåriga som befinner sig i Irak och Syrien har rest dit från något EU-land, tillsammans med sina familjer eller ensamma.

Sedan 2012 har omkring 300 svenskar rest från Sverige för att ansluta sig till IS eller andra våldsbejakande islamistgrupper i Syrien eller Irak. Hälften av dem (150) har återvänt till Sverige. Hur många som är barn är det ingen som vet.

Svenska kommuner har kännedom om cirka 10 barn.

I Stockholm tror man att 38 barn har föräldrar som varit utomlands och kommit hem.

Enligt tidigare samordnaren Yassin Ekdahl är de svenska barn till IS-jihadister som befinner sig i Syrien och Irak födda där och under fem år.

Källor: Säpo och Ran, Radicalisation awareness network. "

" ÖB vill fördubbla försvarets budget

DN FREDAG 1 MARS 2019

ÖB Micael Bydén begär närmare sex miljarder kronor mer för den kommande treårsperioden till försvaret, bland annat för att ta in fler värnpliktiga. Det är ett litet steg på vägen för överbefälhavarens vilja att på sikt dubbla försvaret och dess budget.

När ÖB och Försvarsmakten lämnar in sitt budgetunderlag för åren 2020–2022 till regeringen sker det också med budskapet att politikerna snart bör komma med besked om förutsättningarna på längre sikt.

– Vad jag ser framför mig är långsiktig tillväxt i minst tio år och en budget på väl över 100 miljarder 2035, säger Micael Bydén.

Han talar om det underliggande budskapet i budgetunderlaget och hänvisar till den perspektivstudie som kom för ett antal år sedan och som räcker till 2035.

För 2020, 2021 och 2022, begär Försvarsmakten 356 miljoner första året 1,3 miljarder för andra året och 4,2 miljarder 2022.

ÖB har tidigare aviserat att man vill öka antagningen av antalet värnpliktiga från 4 000 till 5 000 nästa år och nu förutses en ökning med lika många 2021, till 6 000. En del av medlen som begärs hänger ihop med det.

TT "

”Banker har generellt ett stort ansvar”

DN FREDAG 1 MARS 2019

"Finansminister Magdalena Andersson (S) ser allvarligt på penningtvättsmisstankarna som riktas mot Swedbank. Enligt henne blir frågan ett hett samtalsämne vid nästa EU-möte.

– Det är klart att det är något som kommer att tas upp nästa gång jag åker till Bryssel.

Swedbank har fått utstå hård kritik efter den senaste veckans anklagelser om kopplingar till penningtvätt. Finansministern följer utvecklingen och ser allvarligt på den.

– Det är väldigt allvarliga anklagelser och det är naturligtvis viktigt att alla kort kommer på bordet och att de myndigheter som är ansvariga för att utreda det här också gör det. Det verkar de vara i full fart med, säger hon.

– Det är inte bara svenska myndigheter utan det handlar ju också om baltiska myndigheter.

Finansinspektionen har inlett en granskning av anklagelserna mot Swedbank tillsammans med sin estniska motsvarighet. Under torsdagen kallade finansdepartementet Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen till departementet för ett möte nästa vecka.

– Det är viktigt att regeringen är informerad. Det kommer vara Per Bolund som träffar Finansinspektionen för att hålla sig uppdaterad om läget och vad de gör nu när de också kommer behöva samtala med de baltiska myndigheterna.

Det är alltså inte ett möte som grundar sig i någonting Finansinspektionen gjort eller brustit i. Det handlar om underrättelse till regeringen, enligt finansministern.

Även Ekobrottsmyndigheten utreder Swedbank efter uppgifter om misstänkt insiderbrott när de största aktieägarna fått förhandsinformation om den kommande skandalen. Det vill Magdalena Andersson inte uttala sig om.

– Det är väldigt bra att det utreds, sedan får man se vad de kommer fram till i den utredningen.

Hur ser du på att flera svenska och nordiska banker dragits in i skandaler det senaste året?

– Vi får vänta och se vad som exakt ligger i det här. Men banker har generellt ett stort ansvar att ha koll och ska ju också rapportera allt som är misstänkt. Det är naturligtvis viktigt att alla tar det ansvaret och det är viktigt att myndigheterna är aktiva och sköter sin del av uppdraget, säger Andersson.

Under måndagen reser Magdalena Andersson till Reykjavik för att hålla i utfrågningen av den tilltänkte Världsbanksordföranden David Malpass. Utfrågningen i sig kommer inte beröra den senaste tidens anklagelser, men eftersom det är den nordisk-baltiska valkretsens utfrågning hon håller i räknar hon med att frågan kommer upp ändå. Om inte annat lär den tas upp vid nästa EU-möte, tror hon.

– Det är klart det är något som kommer tas upp nästa gång jag åker till Bryssel. Jag är inte säker på att det tas upp när vi sitter runt borden men det kommer att pratas om det i korridorerna.

– Jag äter också middag med de nordisk-baltiska finansministrarna innan det mötet så där är jag säker på att det är något som kommer komma upp.

Det är Donald Trump som nominerat amerikanen David Malpass till nästa ordförande för Världsbanken. Malpass har flera gånger tidigare kritiserat organisationen för hur den sköts och hur den lånar ut pengar.

– Det här är otroligt viktigt. Det är stor utlåning som sker via Världsbanken och de är viktiga för att stödja en långsiktig och hållbar utveckling.

David Malpass har tidigare kritiserat Världsbanken, hur kommer ni att beröra det i utfrågningen?

– Det är därför det är så bra att vi har den här möjligheten att fråga ut honom om hur han ser på en lång rad frågor. Där är jämställdhet, klimat och inkluderande tillväxt områden som är viktiga för oss. Vi är väldigt intresserade av att se hur han ser på de frågorna, säger - Magdalena Andersson.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se"

"Bakgrund. Detta har hänt

20 februari. SVT:s "Uppdrag granskning" rapporterar om misstänkt penningtvätt i Swedbank. Avslöjandet visar hur 50 kunder genomfört flera överföringar mellan 2007 och 2015 – totalt till summor över 40 miljarder kronor – på Swedbanks kontor i Baltikum.

21 februari. Swedbank meddelar revisionsbolaget EY ska genomföra en extern utredning. Efter att Affärsvärlden rapporterar att EY själva utreds i Danske Bank-härvan anlitar Swedbank i stället Forensic Risk Alliance för utredningen.

22 februari. SvD skriver att tjänstemän på Finansinspektionen redan i höstas ville starta en granskning av Swedbanks baltiska verksamhet.

26 februari. DN avslöjar att ett antal av Swedbanks största aktieägare informerades om SVT:s publicering flera dagar före småsparare och resten av marknaden.

27 februari. "Uppdrag granskning" avslöjar att Ukrainas tidigare president Viktor Janukovyč via ett Swedbank-konto tog emot en misstänkt mångmiljonmuta. Även bland andra den brottsanklagade ryske oligarken Iskander Makhmudov slussade stora belopp genom banken. Myndigheter i Estland inleder en granskning av Swedbank.
DN "

" Estländska myndigheter förväntar sig fler misstänkta

DN FREDAG 1 MARS 2019

Estlands polis utreder Swedbank för misstänkt penningtvätt. Det sker i den förundersökning som redan pågår om Danske Bank. – Om det behövs kan åklagare öppna en separat förundersökning om Swedbank, säger Olja Kivistik på den estländska åklagar-myndigheten.

Redan när "Uppdrag granskning" kom med sitt avslöjande den 20 februari togs misstankar mot Swedbank in i förundersökningen. Då hade den estländska tidningen Postimees, som samarbetar med "Uppdrag granskning", också publicerat egna avslöjanden om misstänkt penningtvätt i Swedbank Estland.

Utredningen om Danske Bank har pågått sedan november. Den 19 december greps tio före detta anställda på Danske Bank, misstänkta för att systematiskt och samordnat ha hjälpt kunder att lotsa tvivelaktiga pengar genom banken.

Enligt den estländska åklagarmyndigheten har reglerna som ska förhindra penningtvätt betraktats som en ren formalitet. Av de gripna arbetade nio som kundansvariga medan en var chef på avdelningen. Utredarna anser sig ha skäl att tro att penningtvätten var känd och accepterad på hela den enhet som hanterat utländska kunder som inte varit bosatta i landet.

Trots många utredare är förundersökningen långt ifrån färdig, och ännu har inga åtal väckts.

– Det är en mycket omfattande utredning så det här kommer definitivt att ta tid. Jag vet inte om vi kan se ett slut på den i mitten av det här

året eller i slutet, säger Olja Kivistik som är pressinformatör vid åklagarmyndigheten i Estland.

Tillgångar på mer än 10 miljoner svenska kronor har efter domstolsbeslut tagits i beslag hos de tio före detta anställda på Danske Bank. Det är pengar och ägodelar som anses ha tjänats på brottslig verksamhet.

Men det är inte bankpersonalen som plockat hem de stora vinsterna. Var kundernas tvättade svarta pengar hamnat återstår att utreda.

– Och vi kan med ganska stor säkerhet säga att antalet misstänkta kommer att öka, säger Olja Kivistik.

Att tvivelaktiga pengar strömmat genom Danske Bank till konton i Swedbank är skälet till att båda bankerna ingår i samma förundersökning som redan inletts. Det betyder inte att det måste förbli så.

– Nej, det beror på. Om vi ser att det finns skäl att dela upp utredningarna så blir Swedbank en egen förundersökning. Men det vet vi inte än. I dag är det en del av utredningen om Danske Bank.

Förra tisdagen begärde Finansinspektionen i Estland att Danske Bank stänger sin bank i landet inom åtta månader. Banken beslöt då att helt lämna Baltikum och Ryssland.

Börge Nilsson

riksnatverket@dn.se "

" Hamnstrejk kan slå hårt mot Finlandsfärjorna

DN FREDAG 1 MARS 2019

**Hamnarbetarförbundets utlysta strejk i landets hamnar påverkar även passagerartrafiken och kan stoppa färjorna över Östersjön.
– Vi blev helt överraskade av budskapet som kom från facket, säger Johanna Boijer-Svahnström, informationsdirektör på Viking line.**

På onsdagen varslade Hamnarbetarförbundet samtliga sina medlemmar om strejk från den 6 mars och fram tills det finns ett kollektivavtal mellan dem och arbetsgivaren Sveriges hamnar. Varslet kom som ett svar på arbetsgivarens lockout som gäller från 6 mars till 31 juli. Enligt Sveriges Hamnar är konsekvensen av en kommande storstrejk allvarlig för hamnarnas verksamhet. I bland annat Göteborg, som är en av Sveriges största hamnar för godstransporter, riskerar man att tvingas stänga ner sina tre terminaler helt.

– Hamnar som drabbas hårt kommer inte att kunna ha någon verksamhet och kostnaderna för svenska industriföretag kommer att vara väldigt stora, säger Joakim Ärlund, vice vd och förhandlingschef på Sveriges hamnar till Arbetsmarknadsnytt.

Varslet omfattar allt arbete i hamnarna – även passagerartrafiken till Finland och Baltikum. Det har fått rederierna att börja analysera den uppkomna situationen.

– Vi sitter just nu och försöker skapa oss en bild av situationen efter Hamnarbetarförbundets besked, säger Oscar Brehmer, kommunikator på rederiet Tallink och Silja line.

– Våra rutter går från Värtahamnen i Stockholm till Finland, Estland och Lettland. Men det är för tidigt för vår del att se vad och hur vi påverkas av en strejk, vi utvärderar situationen i takt med hur den utvecklas.

På Viking line, som trafikerar Finland, Baltikum och Ryssland, följer man också den svenska hamnkonflikten noggrant. Men inte heller där vet man i dagsläget vad de exakta konsekvenserna blir av en strejk. I värsta fall kan trafiken stoppas helt.

– Vi blev helt överraskade av budskapet som kom från facket i går men ser förhoppningsfullt på en lösning. En strejk är inte bra för någon, säger Johanna Boijer-Svahnström på Viking line.

En stor del av passagerarfärjorna på Östersjön fraktar även gods som också kan tvingas ställas in.

– Vi har 130 enheter per år som hanterar gods. Så det är en väsentlig del av vår verksamhet, säger Johanna Boijer-Svahnström.

Viking line har precis undvikit en strejk i de nyligen avslutade löneförhandlingarna med finska Sjömansförbundet. Nu sitter rederiet i förhandlingar med fackförbunden för maskin- och chefsbefäl i Finland. En strejk bland svenska hamnarbetare vore därför bra om den gick att undvika, anser Boijer-Svahnström.

– Vi vet att den påverkar alla svenska hamnar och då påverkar det oss, säger hon.

Enligt Sveriges hamnars Joakim Ärlund finns det möjlighet att begära dispens från arbetsnedläggelsen men det är något som i så fall fackförbundet måste ta ställning till, skriver Arbetsmarknadsnytt.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

"Fakta. Nytt medlingsförsök i hamnkonflikten

Medlingsinstitutet gör ett nytt försök att få en lösning på hamnkonflikten, innan den hotande strejken nästa vecka. Medlarna har kallat Hamnarbetarförbundet och Sveriges hamnar till ett nytt möte på måndag, enligt Göteborgs-Posten.

Hamnarbetarförbundet har varslat om strejk i alla hamnar från den 6 mars, det vill säga på onsdag. Men förbundet kommer att delta i måndagens möte.

TT "

”Hur kan jag släppa taget om det svåra jag varit med om?”

DN FREDAG 1 MARS 2019

"Hon har tidigare levt länge med en man som gradvis blev svårt psykiskt sjuk. Nu är hon nygift med en annan man och borde vara lycklig, tycker hon. Men de många svåra åren tynger henne fortfarande."

Fråga:

I många år levde jag tillsammans med en man som successivt blev mycket svårt psykiskt sjuk, med många depressiva perioder, men också mani. Vi har barn gemensamt, men det var många år sedan han agerade som förälder.

I säkert tio år var jag nog ”medsjuk” och hittade på ursäkter till pappans försvar, varför han betedde sig så konstigt som han gjorde. Jag skyddade också barnen på olika sätt för att de inte skulle drabbas av hans värsta sidor.

Vänner som vi betraktade som nära försvann, jag tror att de tyckte situationen var konstig men också att de var rädda för honom. Han blev ”konstig”! Jag känner verkligen att jag har gjort allt för att han skulle få hjälp. Och han har fått medicin och hjälp på olika sätt. Inte alltid tagit emot hjälp dock.

Vi är nu separerade sedan flera år. Jag är nygift och har det bra på många sätt och borde vara lycklig. Och visst jag är lycklig, men jag kan liksom inte skratta från tårna så där som jag kunde förr. Det var många svåra, svarta år som fortfarande tynger mig.

Hur släppa taget?

Svar:

Ditt brev påminner mig ännu en gång om hur utsatt rollen kan vara som anhängig till en person som är svårt psykiskt sjuk. Vi vet att händelser och perioder i livet som varit förenade med starka känslor är starkt präglade i vårt långtidsminne i hjärnan, och kan påverka oss lång tid efter att det svåra inträffade. De smärtsamma minnena tränger sig på i situationer som påminner oss om hur det en gång var.

Men emellanåt påverkar de oss på ett mer genomgripande sätt; minnena har gett en grundton inom oss av nedstämdhet och oro som inte släpper taget, trots alla år som gått, och även om livet har blivit mycket annorlunda och bättre.

Många anhöriga berättar om känslor av skuld och otillräcklighet. Även om man inser att de är orättvisa, och inte stämmer med vad förnuftet säger, så finns de där. Jag tror att du skulle ha stor nytta av att gå i psykoterapi för att få perspektiv på det som hände dig under de svåra åren. Och få hjälp att skapa en ny berättelse om vad som hände er emellan, och vad du gjorde, en mer saklig och mer rättvis berättelse. Rollen som anhängig till en person med svår psykisk sjukdom är utsatt! På flera olika sätt. Det kan handla om känslor av hjälplöshet, om att på alla sätt vilja befria den anhöriga från hens plågor, men inte förstå hur det ska kunna gå till – och ibland om att behöva uppleva att vårdapparaten inte lyssnar, inte hjälper eller inte räcker till.

Det kan också handla om att ha skuldkänslor för tankar som känns förbjudna. Den anhöriga har inte valt att vara sjuk, men ändå kommer tankarna: ”Jag vill inte längre”, eller ”nej, nu skiljer jag mig, det här är inte personen som jag valde att leva med”. Eller om att ha känslor som utmanar den omsorg och kärlek som man känner för personen: besvikelserna, ilskan över självupptagenheten, rädslan för aggressiviteten, och kanske det minst tillåtna av allt – föraktet för svagheten.

Det som du upplevde under åren som du levde ihop med en bipolärt sjuk man vill jag beskriva som ett psykologiskt trauma. Ordet trauma betyder skada. Ett psykologiskt trauma behöver inte vara en enstaka dramatisk händelse, vilket är det som de flesta tänker sig. Det kan även vara resultatet av att man under en längre tid levt med smärtsamma upplevelser och mycket stress. Ett tecken på ett psykologiskt trauma är att man inte återhämtar sig, utan det som hände håller en i sitt grepp och hindrar en från att leva sitt liv till fullo. Jag får intrycket att det är ungefär så som du upplever att det har blivit för dig.

Nedstämdhet och oro är naturliga reaktioner på svåra händelser i livet. Ibland fördjupas de känslorna och man utvecklar det som kallas för en egentlig depression. Gränsen mellan nedstämdhet och depression kan vara flytande, och svår att själv märka. Om man har en lätt till lindrig depression fungerar man oftast ganska hyggligt socialt och praktiskt, trots att man mår dåligt inombords.

Det är vanligt att en sådan depression klingar av på ett halvår. Men den kan återkomma, och det finns även en utdragen variant av lätt depression som kallas dystymi, eller ihållande depression. Den kan pågå i år, och upplevs som att man nästan aldrig är glad utan alltid något nedstämd. Kanske är det något åt det hållet som hänt dig – jag tänker på det du skriver om att du visst är lycklig i ditt nya liv, men du kan ”liksom inte skratta från tårna”.

Så mitt råd är att du träffar en läkare eller psykolog och resonerar vidare om detta om du tror att det kanske kan stämma. Enklarest är kanske att du vänder dig till din vårdcentral.

Kanske finns också en sorg inom dig över det som hände. Varje sorg är unik, vi sörjer en förlust mer och djupare ju mer vi älskat, varit engagerade och blivit berörda. Vi kan sörja även en person som vi hade en komplicerad relation till. Med tiden lättar sorgen. Man pratar om ett sorgear, men många skulle säga att det tar mycket längre tid än så. Fundera på om det kan ligga något i detta, och om detta är något att samtala om, och hitta ett sätt att förhålla dig till.

Och vad kan du göra på egen hand? En kanadensisk forskare som heter Allan Wade beskriver att det är vanligt att vi kommer ihåg det hemska och att vår berättelse bara handlar om det. Och självklart är det nödvändigt att vi kommer ihåg det, men det är bara en del av verkligheten i det som hände. Därför kan ett mål för dig vara att skriva en ny berättelse om vad som hände under de svåra åren. Men den delen av berättelsen bör handla om vad du gjorde i en så svår situation för att bevara din värdighet, för att överleva, för att skydda dig och dina barn. Mitt förslag är att du *också* riktar din blick mot det hållet, mot det som du gjorde för att överleva en närmast hopplös situation. Här är några påståenden som jag föreslår att du tar ställning till om de stämmer in på dig, och som kanske kan vara en start på din berättelse: Att jag inte lyckades stoppa det som hände innebar inte att jag bara lät det hända.

Jag skyddade mina barn i första hand, även när det innebar obehag, och även risker.

Vi förlorade vänner, men jag var lojal och hade sätt att behålla min självrespekt och min stolthet

Skriv gärna ner, eller spela in i mobilen, fler påståenden om hur du förhöll dig när det var som svårast. Påståenden som ger dig möjlighet att vara stolt över dig själv och visa dig själv medkänsla.

Jag tror att det även skulle vara till hjälp för dig att läsa boken ”Vara anhörig – bok för anhöriga till psykiskt sjuka” av Åsa Moberg. Boken beskriver hur vardagen kan se ut som anhörig, och de svårigheter som man möter i förhållande till sjukdomens förlopp och vården. Åsa Moberg levde under flera år med en bipolärt sjuk man. Ett tema i boken är att anhöriga gör så gott de kan, och om det ändå går fel så handlar det nästan alltid om att förutsättningarna var för svåra. Att läsa boken tror jag kan vara ännu ett sätt för dig att få perspektiv på det som hände, och försona dig med de här åren.

Liria

Liria Ortiz

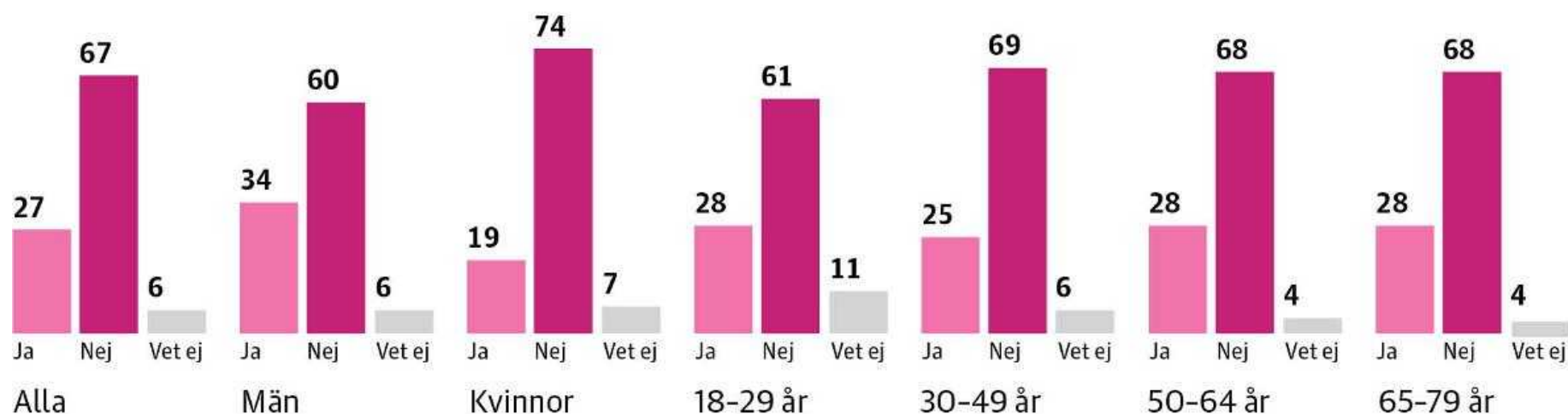
fragainsidan@dn.se "

Fakta. Få stockholmare vill att hyresrätter ombildas

Tycker du att det är ett bra förslag att ombilda kommunalt ägda hyresrätter (allmännyttan) i Stockholms stads ytterstad till bostadsrätter? Undersökningen genomfördes av Kantar Sifo på uppdrag av Hyresgästföreningen region Stockholm under perioden 15–22 januari 2019. 2000 personer tillfrågades.

Källa: Kantar Sifo/Hyresgästföreningen

" Nej till ombildningar bland blågröna väljare

DN FREDAG 1 MARS 2019

Den grönbå majoriteten i stadshuset öppnade nyligen för ombildningar av kommunala hyresrätter i elva stadsdelar i ytterstaden. Men en klar majoritet av den väljargrupp som röstade på Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna i valet till kommunfullmäktige säger nej till ombildningar, visar en undersökning som Sifo har gjort åt Hyresgästföreningen region Stockholm.

– Det är anmärkningsvärt att en stor del av stadens styre gör tvärtemot vad deras egna väljare vill, säger Henrik Ludvigsson, bostadspolitisk utredare på Hyresgästföreningen region Stockholm.

Att ombilda allmännyttans lägenheter i ytterstaden till bostadsrätter tycker 83 procent av Miljöpartiets väljare är en mycket eller ganska dålig idé. 13 procent tycker att det är ganska bra, 0 procent tycker att det är en mycket bra idé. I den liberala väljargruppen är 49 procent emot ombildningar och 43 procent för. Bland Centerväljarna är 63 procent emot och 29 procent för.

– En klar majoritet av väljargruppen som röstade på Miljöpartiet, Liberalerna och Centerpartiet är också emot en utförsäljning av allmännyttan till privata fastighetsägare, säger Henrik Ludvigsson. Bland Miljöpartiets väljare är 90 procent emot att sälja ut till privata fastighetsägare och 3 procent för. Hos Liberalerna är 56 procent emot och 34 procent för, i Centergruppen är 62 procent emot och 23 procent för.

Totalt sett, av alla de 2 000 som deltog i undersökningen, är 67 procent emot ombildningar i ytterstaden och 71 procent emot utförsäljningar av allmännyttan.

Sifos undersökning visar också att alla styrande partiers väljare – Moderaternas, Kristdemokraternas, Liberalernas, Centerpartiets och Miljöpartiets – tror att allmännyttan är större än vad den är i såväl staden som helhet, 29 procent, som i ytterstaden, 40 procent. Enligt Statistik Stockholm har allmännyttan under 17 procent av det totala bostadsbeståndet i hela staden och cirka 23 procent i ytterstaden.

– Stadens styres väljare har en helt felaktig bild av allmännyttans storlek, man tror att den är mycket större än vad den egentligen är vilket naturligtvis kan påverka hur man ställer sig till olika bostadspolitiska förslag, säger Henrik Ludvigsson.

Men trots att Centerpartiets, Liberalernas och Miljöpartiets väljare tror att allmännyttan är större än vad den är tar de avstånd från ombildningar och utförsäljningar, påpekar han.

– Det är tydligt att dessa partiers väljare inte vill att allmännyttan ombildas och säljs ut.

Henrik Ludvigsson menar också att det är pikant för Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna i stadshuset att deras partikamrater på nationell nivå är överens med Socialdemokraterna om en skattereform där en av de viktigaste punkterna är att minska hushållens skuldsättning vilket är den största riskfaktorn för svensk ekonomi.

– Ombildningar går i precis motsatt riktning, de eldar istället på skuldsättningen. Bolånen utgör ca 80 procent av hushållens totala skuldsättning, säger han.

Bostads- och fastighetsborgarrådet Dennis Wedin (M) anser att frågan i undersökningen är felaktigt ställd och enligt honom förmedlas därför en felaktig bild av ombildningar.

– Hyresgästföreningen har beställt en opinionsundersökningen som går i linje med deras agenda. Det framgår inte i frågan att det handlar om

en valfrihet för hyresgästen och att det endast handlar om en möjlighet att ombilda, säger Dennis Wedin.

Han menar att debatten bara skapar en osäkerhet för hyresgäster.

– Vi vill fortfarande stärka allmännyttan och bygga fler hyresrätter. Det finns ingen motsättning mellan allmännyttan och möjligheten för ombildning i de här elva områdena, säger Dennis Wedin.

Oppositionsborgarråd Karin Wanngård (S) säger att hon inte förvånad över undersökningens resultat.

– Det som är förvånade är att man går vidare med ombildningar även fast det är så tydligt att det inte är vad väljarna vill. De flesta stockholmarna vet hur viktiga hyresrätterna är för Stockholm. Vi behöver fler och behöver inte sälja ut dem vi redan har, säger Karin Wanngård.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se "

" Lågstadieelever testpiloter för hönsburgare

DN FREDAG 1 MARS 2019

Lågstadieeleverna på Viksbergskolan är testpiloter för hönskött som skulle blivit minkmat. Den ekologiska hönsburgaren får högt betyg i skolmatsalen som är testbädd för hållbara livsmedel.

– Vi använder våra offentliga måltider för att utveckla hållbar mat, säger Sara Jervfors kostchef på Södertälje kommun.

I lunchmatsalen på Viksbergskolan i Södertälje bygger lågstadieeleverna sina egna hönsfärsburgare med bröd, dressing och grönsaker. Hönsburgaren är en helt ny produkt gjord på kött från uttjänta värphöns som skulle blivit minkfoder.

– Det här är den godaste burgaren jag någonsin ätit, både köttet och smaken är godare än vanliga hamburgare, säger Oliwer Berge, 9 år, som är testpilot för den nya matinnovationen.

Hans skolkamrater är nästan lika lyriska, som hämtade ur en reklamfilm. Och det är också precis vad det är. På plats till lunchen i skolmatsalen finns både tillverkaren och grossisten som hoppas kunna sälja matinnovationen till alla offentliga kök i landet. För marknadsföringen dokumenteras elevernas reaktioner och insamlade betygsformulär.

– Vi har haft tre testserveringar, här och på en skola i Skåne och ett äldreboende i Västsverige. De unga var väldigt positiva men de äldre var lite mer tveksamma till konsistensen. På skolorna serveras hönan som burgare och på äldreboendet som en biff, det kan vara en skillnad. Vi tänker främst skola och förskola som målgrupp, säger Christina Gezelius, informationschef på Martin & Servera.

Idén till hönsburgaren kläcktes i höstas när SVT-programmet ”Mat-räddarna” lät kocken Paul Svensson uppfinna en rätt av hönssvinnet. Martin & Servera som agerade draknäste kontaktade Kronfågel som nappade på receptet och tog fram en egen variant. Redan i vår säljs 60-gramsburgaren av en grossist som gärna vill ha produkten i sitt sortiment.

– En kycklingfärs är väldigt neutral och smaksätts ofta medan hönsfärsen har en klar smak. Det är inte som skillnaden mellan lamm och får, men du får en kraftigare köttsmak, säger Per Idlund, inköpschef på Martin och Servera.

För Södertäljebarnen är hönskött vardagsmat. Redan 2012 började kommunen köpa in höna efter att ha kontaktats av en uppfödare i Haninge som tyckte det var synd att deras värphönor brändes upp efter förrättat värv.

Uppfödarna parades ihop med ett förädlingsföretag som gjorde grytbitar och hönsfärs som Södertäljes alla storkök köpte.

– Hönsfärs är en svinprodukt och ett jättebra och näringsrikt livsmedel som inte ska inte slängas. Här måste samhället gå in och ta ett ansvar och hjälpa till att minska svinnet i förädlingsledet, säger Sara Jervfors, kostchef på Södertälje kommun.

Den främmande fågeln landade dock inte helt lätt i alla skolkök.

– Hönskött har ju så dåligt rykte och väckte reaktioner. Framför allt bland de äldre, kockar och lärare, som hade negativa föreställningar om hönans smak och lukt, men sammantaget har det gått väldigt bra, säger Sara Jervfors.

Sedan drygt tre år driver kommunen projektet Matlust där företag får utveckla och testa hållbar mat på kostenhetens 90 kök. Testbädden har utvecklat flera klimatsmarta innovationer som gråärtsfalafel, hönssouvlaki och vegofärs.

– Vi försöker hitta mat som går att producera i Sverige. Vi måste lära oss att äta den lokala maten eftersom det inte är säkert att vi kommer

att kunna importera mat i samma utsträckning framöver, säger Jenny Isenborg Sultan, projektkoordinator för Matlust.

Södertälje kommuns matfilosofi kallas ”Diet for a green planet” och liknar den klimattallrik som Johan Rockström och Eat Lancet-kommissionen lanserade i januari för att säkra både jordens och människans överlevnad. Den är lastad med mindre kött och mer grönsaker, baljväxter och fullkorn, närodlade efter säsong.

Kommunens mål är att servera 80 procent vegetabilier och 20 procent kött. Det krävs för att kunna servera 60 procent ekologiska livsmedel på en skolmatstallrik som max får kosta 12,30 kronor per portion.

– Vi ligger över rikssnittet men skulle behöva cirka 20 kronor för att fullt ut kunna stå för att maten är hållbart producerad, säger Sara Jervfors.

Närproducerat är en viktig parameter och därför har man utvecklat en mjölk med Järna-mejeriet som hade svårt att bli av med ohomogeniserad mjölk. Mejeriet tog fram en mjölk med en procents fett, unik på marknaden och därför möjlig för kommunen att fråga på vid upphandling.

– Sedan gällde det att få eleverna att acceptera den skiktade mjölken. Vi testade på flera skolor och de flesta märkte ingenting, de bara drack. En skola reagerade på att mjölken skiktade sig, men bara inledningsvis, säger Jenny Isenborg Sultan.

Södertäljes skolkök serverar i dag bara svenskt kött och viltmeny från Järna. För att minska klimatpåverkan från polerat ris från Asien försöker man byta ut ris mot närodlade svenska spannmål.

– Vi har jobbat med hela korn av spannmål som ett substitut för ris. Förra året serverade vi 27 ton ris mot 6,3 ton spannmål och försöker få upp andelen till 30 procent. Vissa skolor byter rakt av, andra gör det mer successivt, säger Jenny Isenborg Sultan.

Fokus nu att hitta odlare och livsmedelsförädlare som vill etablera sig i trakten för att säkra livsmedelsförsörjningen i Stockholmsregionen. I

Lina förbereder kommunen odlingsmark för att få fler ska kunna börja odla mer storskaligt.

– Vi har fokus på att försörja befolkningen och använder offentlig mat för att utveckla nya näringar. Bara tre procent av all odling i hela Sverige sker i Stockholms län. En fjärdedel av befolkningen bor i länet men vi har bara en kvarn, tre mindre slakterier och ingen förädling av dignitet. Vi måste få igång livsmedelsproduktionen och rita om kartan så att Stockholmsregionen inte blir så sårbar, säger Sara Jervfors. Men även potatis odlad i kommunen transporteras i dag till södra Sverige för att tvättas, sorteras och förpackas. Och Kronfågel har inga planer på att flytta hönsburgartillverkningen från Skåne.

– Tyvärr krävs en storskalighet för att få ekonomi i det. Det optimala vore ju att köpa från en liten gård med höns och att det ligger en förädlare bredvid som nackar hönan. Det skulle ju alla vilja ha, men det är en utopi, den produkten skulle ingen ha råd med. Det gäller att hitta en så hållbar väg som möjligt utan att det blir vansinniga priser. säger Charlotte Rosta, produktchef på Kronfågel.

Klimatsmart eller inte, något matsvinn blev det inte i Viksbergskolans matsal efter hönsburgartestet.

– Hönsburgaren var jättegod, även om brödet föll sönder lite, den får 10 poäng av 10 av mig, säger Sara Menten, 9 år.

Kökspersonalen plockar nöjt bort de tomma kantinerna och tror absolut att de kommer att köpa in produkten igen.

– Om det är hamburgare tycker eleverna alltid att det är fest. Det viktigaste för oss är faktiskt att eleverna tycker om maten, då tycker vi också om den, säger kokerskan Malle Borup.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

" Fakta. Hönskött och kycklingkött

När kycklingen blir köns mogen efter 20 till 22 veckor kallas den höna. När hönorna slutat värpa ägg, efter cirka 80 veckor, går en mindre del till slakt för export.

Merparten av svenska värphöns köps av ett danskt företag som åker runt på gårdarna, avlivar djuren och mal ned köttet för att sälja som minkfoder.

Värphönsarna är mindre och magrare än kycklingar och hönsköttet används därför främst till färs och grytbitar. Hönskött har en kraftigare smak än kycklingkött som ofta kräver kryddning.

"Diets for a green planet".

Södertäljes skolor, förskolor och äldreboenden serverar mat utifrån ett forskningsbaserat matkoncept med fem kriterier.

God och hälsosam mat.

Ekologiskt odlad, helst från kretslopps jordbruk.

Mindre kött, mer grönsaker, baljväxter & fullkorn.

Lokalt producerat i säsong.

Minskat svinn.

Källa: Södertälje kommun "

" Museum JO-anmäler Västarvet

DN FREDAG 1 MARS 2019

Tjänstemän på Göteborgs Naturhistoriska museum JO-anmäler ledningen för Väst-arvet för brott mot museilagen. Det är en 15 år lång strid som når sin kulmen.– Nu får det faktiskt vara nog. Det här måste upp på en högre nivå, säger naturvårdsintendent Leif Lithander.

Göteborg.

DN har tidigare berättat om den infekterade frågan kring hur mänskliga kvarlevor som finns i museets samlingar ska hanteras. Den politiskt tillsatta styrelsen för Västarvet, som är Västra Götalandsregionens största förvaltning av natur- och kulturarv, har beslutat att gallringar ska inledas.

Museet med intendenten Magnus Gelang i spetsen anser inte att politiker ska avgöra vad som ska gallras. Man hänvisar också till att Riksantikvarieämbetet just nu genomför en utredning kring gallringsfrågan och menar att resultatet bör avvaktas innan man inleder arbetet.

Kollegan Leif Lithander anser att Västarvet brutit mot museilagen när man fattat beslut om att gallringen ska påbörjas. Han och museet anser att det finns politiska motiv bakom gallringen och anklagar speciellt styrelsens vice ordförande Gunilla Josefsson (S) för att ha initierat processen.

”Josefsson är i sin fulla rätt att föreslå en gallring i enlighet med ICOM:s (International Council of museums) etiska regler.

Västarvsledningen har emellertid brutit i sin skyldighet att upplysa styrelsen om det enskilda museets självständighet inom sitt

kompetensområde som poängteras i den nya museilagens förarbeten”, skriver museiledningen i sin JO-anmälan.

Västarvets argument för att inleda gallringen är att det kan anses vara förnedrande för en människa att efter sin död ställas ut på museum. Museiledningen menar att kvarlevorna är viktiga för forskningen och att destruktion av föremål är en form av historierevision, som man inte vill bidra till.

En del av Naturhistoriskas samlingar har nu packats i lådor och ska tills vidare lagras vid Västsvenska konservatorsateljén i Göteborg. JO-anmälningen kan enligt Leif Lithander ses som kulmen på en lång strid mellan museet och Västarvet. Han anser att Västarvet under de senaste 15 åren i allt högre grad försökt styra museets verksamhet och att det hela egentligen handlar om en kamp mellan kultur och natur. Det har bland annat tagit sig uttryck av att tjänster försvunnit från museet och gått till förvaltningen.

– Naturhistoriska museet har funnits sedan 1833 och det här handlar om att utplåna museets identitet, säger Lithander, som arbetat här i 35 år.

Han anser att hela frågan måste hanteras på en annan nivå och hoppas att Kulturdepartementet genom denna JO-anmälan ska få upp ögonen för fallet och ingripa.

När DN får tag på Gunilla Josefsson har hon inte tagit del av JO-anmälningen.

– Jag har ingen kommentar till detta just nu. Jag måste få det vidimerat först och se vad denna anmälan innehåller, säger Josefsson och ber att få återkomma.

DN har tidigare intervjuat Monica Gustafsson, utvecklare vid Västarvet, i gallringsfrågan. Hon sade då att ett beslut om etisk gallring tas av organisationens högsta ledning eller styrelse i samråd med ansvarig tjänsteperson och att detta sammanfaller med de etiska regler som tagits fram av ICOM och som ligger till grund för museilagen.

– När det gäller Västarvet och våra besöksmål är det Västra Götalandsregionen som är museihuvudman. Det innebär att Västarvet har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll, sade Gustafsson.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

" **Filmlistan. Vecka 9**

FREDAG 1 MARS 2019

Filmfredag listar veckans bästa filmer på bio.

1. "The favourite"

Drama. Regi: Yorgos Lanthimos

Med: Olivia Colman, Emma Stone m fl.

Rivigt kostymdrama som skildrar ett brittiskt 1700-talshov fullt av sex, lögner och maktspel.

2. "Shoplifters"

Drama. Regi: Hirokazu Kore-eda

Med: Lily Franky, Sakura Ando m fl.

Japansk Guldpalmsvinnare som ömt skildrar en udda familjebildning i samhällets marginaler.

3. "Cold war"

Drama. Regi: Pawel Pawlikowski

Med: Tomasz Kot, Joanna Kulig m fl.

Vindlande episkt passionsdrama mellan två polska konstnärssjälar i kalla krigets Europa.

4. "Kaperbaum" (ny)

Drama. Regi: Nadine Labaki

Med: Zain Al Rafeea, Boluwatife Treasure Bankole m fl.

Skakande skildring från barnliv i Beiruts slum som öppnar världen

5. "Vice"

Dramakomedi. Regi: Adam McKay

Med: Christian Bale, Amy Adams m fl.

Skrämmande roligt om den amerikanska politikens skugglike eminens Dick Cheney.

6. "Dogman"

Drama. Regi: Matteo Garrone

Med: Marcello Fonte, Edoardo Gero m fl.

”Gomorra”-regissören har skapat ett stilrent italienskt drama om en hundälskande sörling.

7. ”If Beale Street could talk”

Drama. Regi: Barry Jenkins

Med: KiKi Layne, Stephan James m fl.

”Moonlight”-regissören är tillbaka med ett politiskt laddat kärleksdrama i sjuttiotalets Harlem.

8. ”Bränd”

Dramathriller. Regi: Lee Chang-dong

Med: Ah-in Yoo, Steven Yeun m fl.

Koreanska klasskrockar, hämnd och mystik i litterärt kärleksdrama.

9. ”Leto”

Drama. Regi: Kirill Serebrennikov

Med: Teo Yoo, Irina Starshenbaum m fl.

Kärlek, uppror och rockmusik i det tidiga åttiotalets Leningrad med snygg svartvit svärta.

10. ”Aniara”

Drama. Regi: Pella Kågerman och Hugo Lilja

Med: Emelie Jonsson, Anneli Martini, Arvin Kananian m fl.

Känslostark och hudnära filmatisering av Harry Martinsons undergångsvisionära ”Aniara”.

Topplistan sammanställs av Filmfredags redaktörer Helena Lindblad och Nicholas Wennö. Den utgår från biofilmer på svenska biografer och baseras på DN:s filmrecensioner. Bland kritikerna ingår Wanda Bendjelloul, Mårten Blomkvist, Johan Croneman, Eva af Geijerstam, Kerstin Gezelius, Helena Lindblad, Jacob Lundström och Jane Magnusson. Läs all filmkritik på dn.se/film. "

" Henrik håller på traditionerna

DN FREDAG 1 MARS 2019

Det har gått tjugo år sedan Henrik Klackenberg tog uppdraget som statsheraldiker på Riksarkivet i Stockholm. I stort går jobbet ut på att vårda ett kulturarv.

Sitt stora historieintresse har Henrik Klackenberg haft sedan han var barn. I början var det alla spännande berättelser som lockade, särskilt dem om första världskrigets flygare och flygplan. Sedan dess har intresset vidgats och blivit hans yrke. Sedan 1999 är han statsheraldiker på Riksarkivet i Stockholm.

Heraldik är kanske inget som gemene man brukar prata så mycket om. Ändå finns det runt omkring oss hela tiden. Inte minst i form av landskaps- eller kommunvapen som i dag ofta benämns som loggor, men som egentligen är flera hundra år gamla vapensköldar.

Som statsheraldiker har Henrik Klackenberg som uppgift att vårda dessa minnen från en äldre tid. Dessutom hjälper han till att ta fram nya vapen till kommuner, kungahuset och myndigheter.

– Grejen med vapensköldar är dels att motivet ska syfta på verksamheten. Dels att de ska följa vissa regler om färg och form, som har sitt ursprung från medeltiden. Mitt arbete handlar om kompositionen, historien och administrationen. Utförandet gör en grafisk designer. Självt har jag inte ritat sedan jag var tio år. Min väg till heraldiken gick genom akademiska medeltidsstudier.

Varje år expedieras på Riksarkivet över två hundra ärenden som rör heraldik. På Henrik Klackenbergs bord hamnar alltifrån förfrågningar om att ta fram nya vapensköldar till frågor som rör svenska flaggan.

Mellan varven blossar stridigheter upp, inte minst om flaggan. Frågor om hur den ska se ut, hissas och halas. Vad den står för och vem som ska använda den.

– Det är en ständig kamp. Vi vill förmedla att flaggan är en samlande symbol för hela Sverige. Den ska användas på det sättet. Inte för en viss grupp i ett visst syfte. Det svåra är att hantera nationalism och patriotism på ett förnuftigt sätt. I vårt uppdrag befinner vi oss verkligen mitt i detta. Vi har en del supportrar som vi kanske inte alltid vill umgås med.

Även kommunvapnen kan bli laddade. Ett vanligt exempel är när en kommun bestämt sig för att modernisera sitt vapen, göra en förenklad version – en logotyp.

– När man gör det lämnar man heraldiken. Det beror ofta på okunskap, att man inte förstår att det är ett månghundraårigt arv som man har att förvalta. Min uppgift blir då att förklara och informera. Men vi har inga formella möjligheter att stoppa det.

Finns det en risk att du uppfattas som en bakåtsträvar?

– Jag vet inte. Det är ju mitt jobb att värna ett kulturarv. Men visst, det är viktigt hur man uttrycker sig, förmedla att det är ett statligt uppdrag och inte en fråga om personligt tyckande.

Han säger att både diplomati och pedagogik är viktiga för uppdraget. Men också integritet och självständighet. För egen del tackar han sin värnplikt och reservofficersutbildning.

– Även på ett socialt plan var det en viktig skola för mig. Jag växte upp i Stocksund som då var ett tjänstemannasamhälle. Men i armén träffade jag folk från alla samhällsklasser och från hela Sverige. Det var bra. Under uppväxten och skolgången i Djursholms samskola gjorde jag inte det.

– Men all heder åt mina föräldrar – de lät verkligen mig och mina storebröder gå våra egna vägar. Ingen fösning alls. Det är jag glad för.

Förmågan att prata med olika slags människor har han även nytta av som kammarherre. Uppdraget går ut på att vara en del av ceremonistaten, och det är både hedersamt och roligt.

– Vi kammarherrar är med när det är statsbesök, när en ny ambassadör ska tas emot eller när kungen har middag. Då är vi där för att hjälpa till med värdskapet och förhöja upplevelsen. Ceremonierna har förändrats väldigt lite sedan 1700-talet och de går inte av för hackor. Man blir verkligen bekant med ett stolt och traditionsrikt kungarike i norra Europa. Det känns i kroppen att man är en del av ett levande kulturarv. Är det bra att nästan inget har förändrats?

– Ja, ska man ha en monarki så är högtidlighet och värdighet kring statschefen och statsceremonierna viktiga ingredienser. Det ska vara lite ordning på dem. Om man anser att det är fel med monarki så tycker man nog också att ceremonierna är helt knäppa. Men om man nu tror att en kung är något bra för landet som en representativ figur, så är det klart att vi ska hålla på de ceremoniella traditionerna, annars är det meningslöst.

Lena Wreede TT "

"Henrik Klackenborg

Gratuleras till: Fyller 65 år den 1 mars.

Bor: Lägenhet på Kungsholmen.

Familj: Sammanboende med Lena, doktor i historia och redaktör vid Svenskt biografiskt lexikon på Riksarkivet. Tre vuxna barn, Helena, Sofia, och Karl, från ett tidigare äktenskap.

Gör: Statsheraldiker på Riksarkivet. Kammarherre.

Aktuell: Skriver på en arkivguide och handledning om hur man forskar i heraldik i Riksarkivets samlingar.

Om att fylla 65: "Lite överkligt, men jag har ingen åldersnoja. Och jag har tänkt jobba i minst två år till. Det är ett roligt jobb."

Så firar jag födelsedagen: Den råkar sammanfalla med årshögtiden i Svenska humanistiska förbundet, som i år firas i Uddevalla, så det blir där. Senare blir det middag med familjen. "

"Ledare: Nej, feticid är inte att döda barn

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

I dagarna rapporterade CNN att en rekordbaby fått komma hem till sina föräldrar. Han föddes i Tokyo i augusti förra året och vägde då knappt 270 gram, "lite mer än en grapefrukt". På en intensivvårdsenhet kopplades han till andningsapparat och katetrar. När han skrevs ut den 20 februari vägde han 3,2 kilo, en mer normal babyvikt.

Vården av för tidigt födda barn har gjort stora framsteg. I dag överlever spädbarn som för bara några decennier sedan skulle ha varit chanslösa. Det är glädjande. Men det kan också ha etiskt problematiska sidoeffekter.

Veckospannet krymper mellan sent aborterade foster och extremt för tidigt födda barn med goda möjligheter att överleva. Redan nu har den tekniska utvecklingen nått långt och det talas om möjligheten att använda sig av "artificiella livmödrar".

Det finns de som fruktar att dessa landvinningar också kan tjäna som argument, eller om man så vill förevändning, för grupper som av religiösa eller politiska skäl är motståndare till den nuvarande abortlagstiftningen. Man kan i synnerhet befara att krav kan komma att formuleras på tidigare lagd tidsgräns eller skärpta tillståndskriterier för så kallade "sena aborter". Det handlar då oftast om foster med allvarliga skador, men också andra kriterier tillämpas. De "sena" aborterna är dock få.

I Sverige tillämpar vi fri abort till och med 18:e "havandeskapsveckan". Efter det krävs tillstånd av Socialstyrelsens rättsliga råd. Det måste finnas "synnerliga skäl" för att aborten ska

beviljas och, säger lagen, tillstånd ska inte ges "om det finns anledning antaga att fostret är livsdugligt".

Det är begreppet "livsdugligt" som är kruxet. Den bortre gränsen för "sena" aborter är i Sverige av praxis 22 fullbordade havandeskapsveckor. Men om det samtidigt föds, eller kommer att födas, barn som befinner sig nära den gränsen och överlever? Hur ska en sen abort då förenas med kravet på att inga "livsdugliga" foster får aborteras?

Det är det dilemmat, och risken att det kan komma att lösas med ett krympt tidsfönster för dessa aborter, som fått Statens medicinsk-etiska råd, Smer, att föreslå förändringar i abortlagen. Förslagen lades fram på torsdagen i en rapport och i en artikel på DN Debatt.

Smer vill vid sidan av ett antal åtgärder med syfte att minska antalet sena aborter ersätta det problematiska begreppet "livsdugligt" med en fixerad övre tidsgräns. Dessutom föreslås att regeringen ska låta Socialstyrelsen utreda utreda om kvinnor som genomgår sena aborter också ska erbjudas "feticid". Det är inte osannolikt att det är kring just detta förslag det kan komma att utbryta en polariserande debatt. Begreppet är sammansatt av latinets ord för "avkomma" eller "foster" och "mord". Men under förutsättning att man inte är motståndare till abort i sig är ordet betydligt mer dramatiskt än företeelsen som sådan. Det finns en risk, liten men dock, för att sent aborterade foster kan visa livstecken efter fullbordad abortprocess. Ska då dagens eller framtidens avancerade medicinska teknologi sättas in för att rädda dem till livet?

Det är en god ambition att minimera risken för att den frågan aktualiseras, därav förslaget om "feticid", det vill säga möjligheten att inför aborten injicera ett läkemedel som får fostrets hjärtverksamhet att upphöra. Ur alla rimliga synvinklar bör det ses som en integrerad del av aborten. Möjligheten att erbjuda feticid bör därför, liksom Smers övriga förslag, diskuteras seriöst och sansat.

DN 2/3 2019 "

”It-katastrofen hos 1177 ett hot mot samhällets digitalisering”

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190302

Visionen att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter hotas av kortsiktighet och brist på helhetssyn. Digitala katastrofer som när känsliga samtal till 1177 Vårdguiden låg oskyddade på nätet är bara ett i raden av misstag som skadar medborgarnas tillit. Det är dags att agera, så här kan vi inte fortsätta, skriver fyra it-säkerhetsexperter.

Måndagen den 18 februari hittade tidningen Computer Sweden 2,7 miljoner inspelade telefonsamtal till 1177 Vårdguiden på en öppen webbserver på internet, utan lösenordsskydd eller annan säkerhet. Samtalen hade ringts via företaget Voice Integrate Nordic AB, en underleverantör till Medicall med säte i Thailand. Medicall är en underleverantör till vårdentreprenören Medhelp som tar emot samtal via 1177.

Så ser digitaliseringen av vården ut i dag. Inför vården står vi alla nakna. Vi söker hjälp för nageltrång, influensa, depressioner, tarmcancer och alkoholberoende. Sköterskorna på 1177 får veta våra mörkaste hemligheter.

Det allvarliga i att samtal inte skyddats från insyn kan inte nog understrykas. Händelsen mynnar även denna gång ut i skarp kritik från olika håll; politiker, jurister, säkerhetsexperter och andra. Men också i en polisanmälan mot Computer Sweden. Man väljer att skjuta på budbäraren. Vad hände? Någon satte i en sladd. Ett misstag. Som kan hända vem som helst. Ingen skada skedd. Eller? Wow. Fasiken också.

Om ansvarig vårdgivare Medhelp följt föreskrifterna och genomfört regelbundna uppföljningar av skyddet för samtalen hade situationen aldrig uppkommit. Detaljerade föreskrifter och riktlinjer från både Socialstyrelsen och Datainspektionen talar om hur arbetet med denna typ av system ska bedrivas. Verksamheten har huvudansvaret och måste därmed också ta ansvar för att granska underleverantörer, inte bara tro på att det de säger stämmer med verkligheten.

Det farliga nu är om vi nöjer oss med att låta Medhelp bära hundhuvudet för det som hänt. Det är lätt att försöka hitta en skyldig, peka finger och gå vidare. Men outsourcing innebär inte ett överfört ansvar, bara ett överfört utförande. Låt oss hoppas att utkrävandet av det riktiga ansvaret hos politiker, tjänstemän och inköpare börjar på allvar när det värsta dammet har lagt sig den här gången.

Det finns krav på våra myndigheter att bedriva ett systematiskt informationssäkerhetsarbete och åtgärder som skyddar information och it-system från obehörig åtkomst, användning, röjande, avbrott, modifiering, granskning, avspelning eller förstöring. Väljer man att låta någon annan ta hand om den digitala miljön, måste samma krav ställas på leverantören. Och följas upp!

I det aktuella fallet konstaterar vi att om personal på eget bevåg kan koppla enheter med känslig information direkt till internet utan skyddsåtgärder, utan att någon vet hur, när, eller varför, då har verksamheten problem med både processer och beslut. Leverantören verkar sakna varje form av strukturerad förändringshantering, en basal del av it-säkerhetsarbetet.

Att utveckla samhällets informationssäkerhet handlar inte bara om att hantera incidenter utan framför allt om att lära sig av de incidenter som inträffat. Därför är det av största vikt att det görs en oberoende utredning av det som hänt, hur det kunde hända och hur man undviker att det händer igen. Låt oss säga detta snällt, det är direkt olämpligt att en, i det här fallet uppenbart tekniskt inkompetent, leverantör ska

utreda sitt eget haveri. Det finns en överhängande risk att leverantören av oaktsamhet förstör viktiga forensiska bevis.

Gång efter annan drabbas samhället av informationsläckage, allvarliga störningar och avbrott i både offentlig förvaltnings och andra frekvent använda tjänster på grund av haverier hos leverantörer av it-drift, infrastruktur och applikationer. Vi har anledning att bli upprörda över att information kommer på avvägar, att system inte fungerar och att myndigheter inte förmår ställa och följa upp relevanta krav. Hade det rört sig om fysiska incidenter hade Statens haverikommission för länge sedan varit inkopplad.

Tillit är i dag en av de mest betydande komponenterna i vår digitala värld. När tekniken knyter samman alltmer av våra liv i en allt högre takt, är det hur leverantörer hanterar tilliten som styr framgången med digitala interaktioner.

Det mesta vi gör i dag ansluts till internet. Vi använder nätet för allting – hälso- och sjukvården är inget undantag. Du kan vara väldigt duktig på att svara i telefon, men om du ska spela in samtal med känslig information och spara dem digitalt måste du också vara duktig på hur modern teknik fungerar för att kunna skydda informationen. Om du inte vet, lyssna på de experter som finns och använd de standarder, råd och rekommendationer som tagits fram för att stödja dig i arbetet.

En uppskattning från 2017 visar att 85 procent av en verksamhets tillgångar är digitala, så det borde inte vara någon överraskning att användarnas inställning och välvilja är direkt länkad till hur informationssäkerheten hanteras i verksamheten. Om vi har känslig information som ska transporteras via internet måste vi veta hur den skyddas på bästa sätt. Tänker vi inte göra det själva måste vi ställa krav på att de leverantörer vi väljer har förmåga att använda de tekniska standarder och metoder som finns när det gäller tillgänglighet, informationsskydd och ett systematiskt informationssäkerhetsarbete. Och följa upp.

Det finns mycket att säga om det som hänt. Oavsett var det juridiska ansvaret ligger har våra politiker och myndigheter ansvaret för att ställa relevanta krav, välja leverantörer som har grundläggande kompetens och verifiera att kraven uppfylls, genom hela kedjan. Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Den svenska förvaltningen ska bli enklare, öppnare och effektivare genom en ökad digitalisering. Styrningen har dock varit kortsiktig och präglad av brist på helhetssyn. Då blir det inte bättre än så här.

Det digitaliserade samhället måste gå från incidentdrivet till proaktivt. Säkerhet är en dålig besparingspunkt – det vi sett exempel på den gångna veckan var antagligen en billig affär för Medhelp och 1177 Vårdguiden, men definitivt inte en bra. Den var inte heller billig för politikerna eftersom tilliten till samhällets digitalisering skadas, och den var absolut inte billig för slutanvändarna – som inte har något annat val än att lita på att det blir bra.

Vårdens lex Maria ger en skyldighet att rapportera, följa upp och systematiskt lära sig av brister. Den har följts av lex Sarah efter vårdskandalen på 90-talet. Nu gör vi samma misstag igen. Det är dags att agera, så här kan vi inte fortsätta. Inte om vi ska bli bäst i världen.

Anne-Marie Eklund Löwinder, chief information security officer, Internetstiftelsen

Martin Jartelius, chief security officer, Outpost24

Jonas Lejon, senior cyber security specialist, Triop

Leif Nixon, säkerhetsanalytiker, Nixon security "

" Polisen bekräftar: Kroppen är försvunna kvinnan i Avesta

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Polisen bekräftar att det var den saknade kvinnan från Avesta som hittades död utmed E4:an norr om Gävle i förra veckan.

En 45-årig man är häktad och misstänkt för att ha bragt henne om livet. Mannen flydde landet för en knapp månad sen, misstänkt för att ha mördat sin fru i Avesta.

Mannen tog med sig parets barn, en treårig flicka, i sin flykt. Han efterlystes internationellt och greps efter några dygn i Slovenien. Mannen var begärd häktad i sin utevaro och utelämnades till Sverige. Polisen misstänkte från början att kvinnan bragts om livet, trots att de inte hittade någon kropp.

För en vecka sedan påträffades en kropp utmed E4:an norr om Gävle. Trots att kroppen då inte var formellt identifierat meddelade polisen anhöriga att det med största sannolikhet var kvinnan. Nu bekräftar polisen att så är fallet.

Mannen nekar till brott. Den lilla flickan är omhändertagen av svensk socialtjänst.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" M-kritik mot C för utspel om skogen

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Moderaterna slår tillbaka efter att Annie Lööf kritiserat nedskärningar på skydd av skog i M-KD-budgeten. – Om vi hade fått en borgerlig regering så hade vi haft fyra partier som stått bakom stärkt äganderätt i skogen, säger Moderaternas Jessica Rosencrantz.

Avsnittet om skogspolitiken i januariavtalet var avgörande för att Centern skulle gå med på att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister. I avtalet betonas att äganderätten för skogsägare ska stärkas. Det handlar bland annat om att ägarna ska få ersättning på ett rättssäkert sätt när värdefull natur undantas från avverkning. Centern vill också att skogsägarna blir betrodda med ett större ansvar för naturvården.

I en DN-intervju kritiserar Annie Lööf nedskärningar på ersättningen till skogsägare som gjordes i den budget från M och KD som klubbades i december med stöd av SD. Jessica Rosencrantz, Moderaternas klimatpolitiska talesperson, menar att pengarna ändå räcker till att hålla ingångna avtal med berörda skogsägare. Men framför allt anser hon att Centern valt fel samarbetspartner om äganderätten ska stärkas.

– Det som står i januariöverenskommelsen är bara ord på ett papper. Många av punkterna är motstridiga. Jag är orolig för att en rödgrön regering inte alls bidrar till stärkt äganderätt. Miljöpartiet har snarare agerat i motsatt riktning, säger Jessica Rosencrantz.

Hon menar att Annie Lööf hade gjort skogsägarna en större tjänst om hon och Centern inte hade röstat nej till M-ledaren Ulf Kristersson som statsminister.

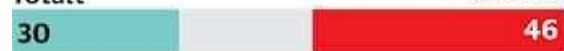
– Om vi hade fått en borgerlig regering så hade vi haft fyra partier som stått bakom stärkt äganderätt i skogen, säger Jessica Rosencrantz.

Hans Rosén hans.rosen@dn.se "

Hur nöjd eller missnöjd är du med hur
regeringsfrågan slutligen har lösts?

- Mycket eller ganska nöjd
- Varken eller/Vet ej
- Mycket eller ganska missnöjd

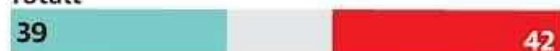
Totalt (Procent)

"Vad tycker du om följande politiska händelse:
... att riksdagen utsett Stefan Löfven till
statsminister och regeringsbildare?"

- Mycket eller ganska nöjd
- Varken eller/Vet ej
- Mycket eller ganska missnöjd

Totalt

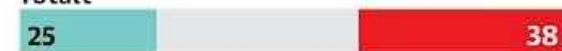

"Oavsett om du tycker det är bra eller dåligt att
C, L, MP och S slutit en politisk överens-
kommelse, hur ser du på de politiska förslagen
i överenskommelsen?"

... Anser du att det politiska innehållet i
januariöverenskommelsen i huvudsak är ..."

- Mycket eller ganska bra
- Varken eller/Vet ej
- Mycket eller ganska dåligt

Totalt

" Varannan S-väljare nöjd med Löfvens kompromiss

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Statsminister Stefan Löfven (S) har stöd bland sina väljare för januariavtalet, enligt en mätning från DN/Ipsos. Undersökningen visar också att Jan Björklunds efterträdare får en svår uppgift. L-väljarna är djupt splittrade i synen på uppgörelsen om regeringsmakten med S och MP.

För en dryg månad sedan gjorde Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna upp om en lösning på regeringsfrågan. De fyra partierna enades om ett reformprogram om 73 punkter. Där finns många tydligt borgerliga förslag, som sänkt skatt för höginkomsttagare, stopp för vinstförbud i välfärden och liberaliserad arbetsrätt. I gengäld får S och MP sitta kvar i regeringsställning. Uppgörelsen bekräftades i riksdagen den 18 januari, då C och L lade ner sina röster och släppte fram Stefan Löfven som statsminister. I en ny mätning har DN/Ipsos ställt frågor till väljarna om hur de ser på januariavtalet och regeringsfrågans lösning. Svaren visar att meningarna går vitt isär om den grund som Sveriges nya regering vilar på.

Stefan Löfven har fått hård kritik, inom sitt eget parti och från fackföreningsrörelsen, för att januariavtalet innebär en förskjutning av politiken högerut. Bland annat har en ny S-förening bildats, Reformisterna, som vill föra partiet tillbaka åt vänster. DN/Ipsos mätning visar dock att bland dem som röstade på S i valet är en bit över hälften nöjda med hur regeringsfrågan löstes. Endast knappt 1 av 7 är missnöjd.

Det finns kritik bland S-väljarna mot januariavtalet men det är ändå nästan 4 av 10 som anser att det politiska innehållet är bra, medan 2 av 10 tycker att det är dåligt. Missnöjet som finns handlar enligt undersökningen främst om aviserade skattesänkningar, planerna på att göra om arbetsrätten och en allmän högervridning.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– S-väljarna tycker att det är skönt att man har lyckats lösa regeringsfrågan och att Löfven sitter kvar. Sedan finns det frågetecken kring innehållet när det gäller fördelningspolitik och annat. Just nu finns ett andrum men när besluten blir verklighet kan kritiken tillta, säger han.

Miljöpartisterna är de väljare som är mest nöjda med hur regeringsfrågan löstes men även bland dem finns en kritik mot de fördelningspolitiska konsekvenserna av januariavtalet. Det är den här opinionen som nya Partiet Vändpunkt, under ledning av förre MP-politikern Carl Schlyter, riktar sig till.

Belåtenheten är inte fullt lika stor hos dem som röstade på C i september men även här överväger de positiva omdömena. De som är nöjda med lösningen på regeringsfrågan är nästan dubbelt så många som de missnöjda, enligt DN/Ipsos. De centerpartister som tycker att det politiska innehållet i januariavtalet är bra är ungefär fyra gånger fler än de som anser att politiken är dålig. De C-väljare som är negativa till att Stefan Löfven fick statsministerposten är bara aningen fler än de positiva.

Nicklas Källebring på Ipsos konstaterar att hos tre av de fyra ingående partierna råder en positiv uppfattning bland väljarna på regeringssamarbetet.

– Liberalernas väljare däremot har en mer negativ och splittrad syn, säger han.

Partiets väljarkår klyvs mitt itu när det gäller regeringsfrågans lösning, med lika många nöjda som missnöjda. L-väljarna är betydligt mindre

entusiastiska till januariavtalet än centerpartisterna och markant negativa till Stefan Löfven som statsminister.

Den liberala splittringen syntes ändå upp i partitoppen under höstens och vinterns turer i regeringsfrågan. L-ledaren Jan Björklund lyckades bara med stor möda få med en majoritet inom partiet på att acceptera en S-MP-regering. Efter att han aviserat sin avgång pågår nu sökandet efter en efterträdare.

– Vem det än blir så är det en grannlaga uppgift att ena partiet om det här samarbetet ska fungera bra mandatperioden ut, säger Niklas Källebring på Ipsos.

Vänsterpartiet släppte fram Stefan Löfven som statsminister, men först efter att partiledaren Jonas Sjöstedt riktat hård kritik mot januariavtalet. V-ledarens agerande ligger väl i linje med vad DN/Ipsos mätning visar om vänsterväljarna. De är mycket positiva till att Stefan Löfven blev statsminister. När det gäller januariavtalets innehåll är de missnöjda däremot tre gånger fler än de nöjda.

Moderaternas och Kristdemokraternas väljare är mycket kritiska till såväl januariavtalet och dess innehåll som till Stefan Löfven som statsminister. Allra mest negativa är de som röstade på Sverigedemokraterna.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 7–20 februari intervjuat 1 003 röstberättigade väljare. Intervjuerna gjordes digitalt med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt.

DN/Ipsos redovisar inte exakta tal för enskilda partier från undersökningen eftersom baserna blir för små.

Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval, bortfall, svarsfrekvens och exakta frågeformuleringar i undersökningen, se *ipsos.se* eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. "

" Man begärs häktad för våldtäkt efter 24 år

DN 2 MARS 2019

**24 år sedan blev en åttaårig flicka brutal överfallen och våldtagen i Billdal utanför Göteborg. Med hjälp av en ny form av dna-sökning har man nu hittat en misstänkt gärningsman.
– Det är naturligtvis mycket tillfredsställande, säger åklagare Thomas Ahlstrand.**

I september 1995 överfölls den åttaåriga flickan när hon var på väg hem från skolan. Mannen drog in flickan i ett skogsparti och utsatte henne för grov våldtäkt och misshandel. Flickan hittades senare blodig och utan byxor vid en busshållplats.

Fallet fick en enorm uppmärksamhet i svenska medier. Polisen kunde säkra dna-spår på flickans kropp och sökte frenetiskt efter gärningsmannen. Ungefär 350 personer topsades, utan resultat.

Från och med januari i år har lagen kring vilka som får topsas ändrats. Nu kan Nationellt forensiskt center (NFC) göra en så kallad familjesökning, något som tidigare inte varit tillåtet.

– Vi har ju topsat väldigt många personer i ärendet, men man kan ju inte topsa hela världen. Det som gav utslag i det här fallet är personer som skulle kunna ha ett visst släktskap med personen som vi letar efter. Svaret kan se ut ungefär såhär: ”Detta skulle kunna vara en far till en bror, till en son” och så vidare, förklarar åklagare Thomas Ahlstrand. Polisen kunde ringa in en grupp personer som de blev extra intresserade av.

– Då får vi ju titta på de här personernas nära släktingar. Och då hittade vi en man som verkade stämma, så vi kontaktade honom. Då drog han.

Då kände vi att det finns anledning att misstänka honom, säger Thomas Ahlstrand som beslöt att häkta mannen i sin utevaro.

Den misstänkte gärningsmannen är 58 år gammal och bosatt på en adress i Västsverige.

Den 28 februari kunde han gripas i Halland och föras till polishuset i Göteborg. Mannen är nu begärd häktad misstänkt för våldtäkten som begicks för 24 år sedan. Nästa år hade brottet preskriberats.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

”Han har hela tiden sin kamera med sig”

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Den man som gripits för misstänkt flyktingspionage har nu häktats. Enligt bekanta till mannen har han arbetat som personlig assistent och varit aktiv som medborgarjournalist. – Han har hela tiden sin kamera med sig och går hit och dit, säger en bekant.

Mannen greps i onsdags efter att ha varit anhållen i sin frånvaro sedan den 25 februari. Han misstänks för flyktingspionage, brottet ska ha pågått från den 10 april till den 30 september 2018 i Stockholmsområdet. På fredagsförmiddagen häktades han.

Mannen är 45 år, gift och folkbokförd i Täby norr om Stockholm. Han är svensk medborgare, kommer från södra Irak och har de senaste två åren varit skriven på olika håll runt Stockholm. Men i villan där han är folkbokförd bor han inte.

– Han fick folkbokföra sig där för vi ville hjälpa honom. Han behövde en adress för att kunna ansöka om uppehållstillstånd för sin fru, säger ägaren till huset.

Mannen ska ha varit utomlands för att söka uppehållstillstånd åt sin hustru. I onsdags skulle han ha kommit tillbaka till Stockholm. Vänner stod och väntade på Arlanda men mannen kom aldrig ut, enligt en bekant som också är från Irak.

– Jag tror att han greps när han klev av planet.

Den bekante säger att han blev mycket chockad när Säkerhetspolisen kontaktade honom efter att mannen gripits.

– Det låter väldigt märkligt, jag har svårt att tro det. Vem ska han ha spionerat på?

I Sverige har mannen tidigare arbetat inom hemtjänsten och som personlig assistent. Han ska också ha varit engagerad som

medborgarjournalist för en sajt för arabiskspråkiga i Sverige, enligt personen som känner honom.

– Han är ingen riktig journalist, men med internet och Facebook är vi alla som journalister.

Enligt den bekante sprang han ofta runt med sin kamera och gjorde olika intervjuer och filmer.

Mannen invandrade till Sverige i maj 2010 och kom då från Iran. Han har ett svenskt medborgarskap, men har tidigare varit irakisk medborgare enligt Skatteverket. När mannen förhördes under torsdagen behövdes en arabiskspråkig tolk. Enligt en bekant är han från södra Irak.

Den nu häktade mannen fick alldeles nyligen ett så kallat strafföreläggande för ringa narkotikabrott, eftersom han tagits av polisen med cannabis i september förra året.

Åklagaren begärde mannen häktad på sannolika skäl misstänkt för olovlig underrättelseverksamhet mot person, grovt brott.

Säkerhetspolisens presschef Karl Melin sa att det rörde sig om så kallat flyktingspionage. Det är inte känt mot vem spionaget ska ha riktat sig.

Mannens advokat Hanna Lindblom säger att han nekar till misstankarna. DN har sökt åklagaren.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

"Fakta. Flyktingspionage"

Så kallat flyktingspionage, som juridiskt rubriceras som olovlig underrättelseverksamhet, riktas mot till exempel oppositionella, regimkritiker och andra som lever i exil.

Syftet med spionaget kan vara att hindra regimkritik genom påtryckningar mot flyktingarna själva, eller genom påtryckningar mot anhöriga som finns kvar i hemlandet.

Det händer också att personer med svenskt ursprung, som stöttar flyktingarna, utsätts för spionage.

Stater som bedriver flyktingspionage lägger ofta ner stora resurser för att hindra individer och grupper från att bedriva regimkritisk verksamhet.

Straffet är upp till fyra års fängelse. Om agenterna är diplomater kan de inte åtalas. Regeringen kan då förklara dem persona non grata (ovälkomna) och utvisa dem.

Källa: Säkerhetspolisen "

" Körkortslösa brandmän kunde inte rycka ut

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Brandbilen i Kungsör kunde inte rycka ut på ett larm om rökutveckling i en bostad. Ingen av de fyra deltidsbrandmännen hade körkort för det stora fordonet.

Totalt var fyra personer i tjänst på brandstationen kvällen den 6 februari då larmet kom om rökutveckling i en bostad, skriver bblat.se. Styrkeledaren åkte till branden i sin ledningsbil och kvar stod tre deltidsbrandmän som inte kunde följa efter med brandbilen eftersom ingen av dem hade körkortsbehörighet C för tung lastbil.

Enligt räddningschef Jens Eriksson är ansvaret brandmännens och beror på att man byter arbetspass sinsemellan.

– Det här bottnar i deras sätt att byta, säger räddningschef Jens Eriksson till bblat.se.

Men Brandmännens Riksförbund säger till tidningen att det är arbetsgivarens ansvar att se till att det finns rätt körkortsbehörighet bland de anställda.

TT "

" Regeringen kräver redogörelse från myndigheter om den nya spellagen

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Regeringen kräver en redogörelse från Spelinspektionen och Konsumentverket om arbetet med spelmarknaden. Myndigheterna måste visa resultat av sin tillsyn i en rapport som ska lämnas i höst. – Vi behöver få en starkare tillsyn, ett tydligare fokus, säger civilminister Ardalan Shekarabi.

Myndigheterna får i uppdrag att senast den 1 september redogöra för regeringen om vilka åtgärder de vidtar för att spelbolagen ska följa den nya spellagen. Myndigheterna ska också redogöra för vilka effekter deras åtgärder haft.

– För att kunna fortsätta jobba med att ge myndigheterna rätt förutsättningar vill vi också ha återrapportering om hur tillsynsarbetet går, säger Ardalan Shekarabi.

Är du inte nöjd med tillsynen som den varit hittills?

– Jag är övertygad om att vi kommer behöva lägga mycket energi på tillsynen. Vi kommer att behöva ett tydligt fokus på den hos de två myndigheterna men också från regeringens sida vad gäller myndighetsstyrningen, så att vi kan följa upp deras arbete med tillsynen, säger civilministern.

Han har tidigare kallat branschen till ett möte på finansdepartementet med anledning av just spelreklamen som han tycker är allt för omfattande och aggressiv. Det resulterade i ett ultimatum där spelbolagen fick kravet att själva begränsa den omdiskuterade marknadsföringen.

Presenterar branschen inte ett förslag på åtgärder innan den sista mars vidtar regeringen "tvingande åtgärder".

Gustaf Hoffstedt är generaldirektör på Branschföreningen för onlinespel (BOS). Han tycker det är bra att regeringen ställer krav på tillsynsmyndigheterna.

– Det är bra att regeringen begär av sina egna myndigheter att de ska komma upp på banan i den här frågan, säger han och fortsätter:

– Trots allt har vi fått en uppmaning från ministerns att göra vad vi kan och det tar vi på stort allvar. Men när man lagstiftar om saker som omsorgsplikt och måttfullhet, då är man faktiskt skyldig att definiera vad de begreppen innebär. Det kan man inte lämna över på det privata att göra.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Viktor Frisk: Jag vill bygga ett mediehus"

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

För tio år sedan fanns en handfull inflytelserika bloggare. I dag finns oräkneliga profiler med hundratusentals följare som företagen står på kö för att få samarbeta med. – Den yngre generationen kommer att ta allt mer makt, säger influeraren Viktor Frisk.

Det var när Viktor Frisk passerade 60 000 följare på det sociala nätverket Instagram som det blev det tydligt att hans namn hade blivit ett varumärke.

– På den tiden sprang jag runt bland butiker i Eskilstuna och frågade om jag fick låna deras kläder om jag taggade dem, säger han. När Frisk sedan flyttade till Stockholm började han jobba med digital marknadsföring för Aloe Vera-drycken, och därefter har karriären gått spikrakt uppåt.

Som många andra influerare kan listan göras lång. Förutom att jobba med musik arbetar 23-åringen i dag också som pr-konsult och föreläsare. Parallellt med detta har han även släppt två böcker.

– Det var väl en form av influencer marketing antar jag, men så sade man inte då.

Marknadsföring via influerare utgör fortfarande en marginell del av den totala mängden reklam, enligt intresseorganisationen Sveriges annonsörer.

Men branschen växer så det knakar. År 2014 omsatte den cirka 200 miljoner kronor, enligt Institutet för reklam- och mediestatistik (IRM), för att tre år senare omsätta mer än det tredubbla.

Prognosen för 2018 ligger på 800 miljoner kronor – och för 2019 närmare hela en miljard.

Vad tror du att det beror på?

– Att traditionella medier tappat och att allting nu finns i mobilen, säger Viktor Frisk.

– Men nog också det här med att människor är intresserade av andras liv, fortsätter han och funderar.

– Fast egentligen förstår jag inte riktigt varför det är så – och jag brukar undra om mitt liv verkligen är så spännande att följa.

Med nu flera års erfarenhet i ryggen är Frisk däremot säkrare på vad som utmärker framgångsrik marknadsföring via sociala medier. Ett ämne som bland annat är föremål för hans kommande föreläsningar. Flödet bör inte vara för reklamigt och för egen del ska det helst vara längre samarbeten, förklarar Frisk och nämner kampanjen för skoföretaget Feet First som han deltagit i flertalet gånger och som profilerna Sofi Fahrman och Bianca Ingrosso också varit involverade i.

– Då köper de en helhetslösning på ett år. Och det tror jag också är framtiden för vissa influencers, det vill säga att företag är med och sponsrar oavsett vad de gör – ungefär som skidåkare är sponsrade av till exempel Kexchoklad.

På senare tid har frågan vad gäller hur mycket influerare tjänar dykt upp allt oftare. Sveriges absolut största influerare omsätter miljoner kronor, visar en granskning av Dagens Industri.

Profilerna Joakim och Jonna Lundell omsatte 8,7 miljoner kronor 2017, bloggerskan Margaux Dietz 2,5 miljoner kronor samma år och Bianca Ingrosso – som i en intervju med DI avslöjat att hon kan ta uppemot 200 000 kronor för ett inlägg på Instagram – 6,7 miljoner kronor.

Trots framgångarna har Viktor Frisk egentligen bara börjat.

Planen är nu att fortsätta med musiken tillsammans med Samir Badran. Till sommaren kommer två nya låtar och förberedelserna inför sommarens turné är i gång.

– Men sedan vill jag bygga mitt eget mediehus, fortsätter Frisk med en lika stor bit självförtroende som ödmjukhet.
Boken ”Min superkraft”, som handlar hur det är att leva med en adhd-diagnos, fick stort genomslag. Och med tiden har det blivit tydligt att det övergripande målet är att hjälpa andra människor.
– Det tar lång tid att komma dit, men jag är en väldigt grubblande människa, och har kommit fram till att det ger mig mer glädje att ge till andra än mig själv.

TT "

"Fakta. Marknadsföring via influerare

Marknadsföring via influerare, eller ”Influencer marketing” som det heter i branschen, är ett samlingsbegrepp för marknadsföringsformer som på något sätt syftar till att dra nytta av en social influerares inflytande hos sina följare.

En influerares inflytande utgår från en digital närvaro såsom en blogg, vlogg eller profil i sociala nätverk med innehåll av en personlig karaktär snarare än en redaktionell utformning.

Enligt Institutet för reklam- och mediestatistik (IRM) består influencer marketing av två underkategorier: Intäkter för reklamplats och intäkter för att skriva om eller använda en annonsörs produkter i ett inlägg.

Källa: Institutet för reklam- och mediestatistik "

" Dyr nota för olagligt inhyrda sjuksköterskor

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Karolinskas inköp av bemanningstjänster ökade med 18 procent förra året.En femtedel av totalbeloppet fakturerades från bolag som saknade giltiga avtal.

Den 5 mars väntas styrelsen för Region Stockholm fatta beslut om att skjuta till 415 miljoner kronor till Karolinska för att minska sjukhusets ekonomiska underskott, som i år beräknat överstiga en miljard. Sjukhuset kommer ändå att tvingas spara kraftigt, och 400 tjänster på universitetssjukhuset ska dras in.

En orsak till budgetöverdraget har uppgetts vara inhyrning av personal, som under 2018 ökade kraftigt, med 18,3 procent enligt årsrapporten och för året slutade på 262 miljoner kronor.

Mest ökade inhyrningskostnaden för sjuksköterskor. Nu visar det sig att bolag som sjukhuset saknar giltiga avtal med fakturerat sjukhuset för nära en femtedel av totalbeloppet.

För ett par veckor sedan informerade sjukhuset leverantörerna att avtalen – som strider mot interna regler och om lagen om offentlig upphandling, LOU – sägs upp och att sjukhuset inte kommer att betala fakturor från bolagen från 1 mars om beställningarna inte gjorts korrekt. De handlar om tre aktuella bolag – Agila, Medlink och Prime Care – som under de senaste två åren fakturerat sjukhuset sammanlagt 65 miljoner kronor för inhyrda sjuksköterskor, enligt underlag från Karolinska som DN tagit del av. Merparten av faktureringen, 46 miljoner kronor, har skett under 2018.

– Det händer att verksamheterna vänt sig direkt till bolagen för att kunna hålla vårdplatser öppna. Men bedömningen ska göras centralt på sjukhuset. Den rutinen skärper vi nu, säger tillförordnade sjukhusdirektören Annika Tibell.

DN har begärt att få se avtalen som sjukhuset har med bolagen, men fått besked att inga avtal finns.

Om avtalen inte är giltiga, hur vet ni då att tjänsterna har levererats? Det kan ju röra sig om luftfakturor.

– Det finns ett kontrollsystem för fakturor där levererad tid stäms av mot faktura av ansvarig chef på en lokal nivå.

Enligt Tibell handlar det i nuläget om 80 personer som hyrts in av sjukhuset på de premisserna utanför de centrala avtalen.

– Vår målsättning är att avveckla dessa, men det måste ske på ett ordnat sätt så att vi inte kan hålla vårdplatser eller operationskapacitet öppna.

I Region Stockholm finns ett centralt ramavtal med tio bolag som sjukhusen och andra vårdinrättningar kan använda för att köpa in bemanningstjänster.

– Det har visat sig att ramavtalen inte levererar på det sätt som vi hade tänkt oss då avtalen tecknades. Då tvingas verksamheterna direktupphandla och en hel del andra aktörer kommer in på det sättet, säger Ragna Forslund, tillförordnad inköpschef på Region Stockholm. Att ramavtalet, som tecknades 2015 inte klarar att leverera som förväntat förklarar hon bland annat med en ökande personalbrist. Utöver det centrala avtalen har Karolinska i sin tur avtal med 30 bolag att avropa bemanningstjänster från, men inte heller dessa har kunnat leverera, enligt Annika Tibell.

Enligt DN:s källor har det även sanktionerats från sjukhusledningen att hyra in personal vid sidan av ramavtalen.

– Det är korrekt att vi i somras fattade ett sådant beslut. Det gällde över sommaren, som gick ut på att det var tillåtet när det förelåg synnerliga

skäl att göra direktupphandling. Det fanns inte bolagsnamn angivna i besluten, säger Annika Tibell, som understryker att 2018 var ett år av extraordinära omständigheter för Karolinska.

I bakgrunden fanns enligt flera källor, en rädsla för att situationen med cancerköerna som uppstod sommaren 2017 skulle upprepa sig.

Sjukhuset hade också fått ett tillskott på 280 miljoner kronor av landstinget för att korta köer.

DN har sökt företrädare för alla tre bolagen för att ställa frågor om hur avtalen kommit till. Allra mest försäljning hade bolaget Agila. Agilas vd Henrik Ottemo skriver i ett mejl till DN att ”Agila har som policy att aldrig diskutera specifika frågor rörande våra kollegor, konsulter eller uppdragsgivare med externa parter. Generellt kan jag dock säga att om upphandlande leverantörer inte lyckas täcka ett landstings behov, så måste landstinget bemanna utanför ram för att säkerställa att patienterna erbjuds bästa möjliga vård.”

Karolinskas styrelseordförande Håkan Sörman säger att han inte vill uttala sig om det specifika fallet, men att styrelsen följer kostnadsutvecklingen för inhyrning noga. Styrelsen har särskilt fokus på sjukhusets ekonomistyrning.

– Vi kommer att följa inhyrningen väldigt noga och målsättningen är att den ska minska. Det måste vi om vi ska klara vårt sparbeting.

Inhyrning är en styggelse. Det är dyrt och dåligt.

Sörman säger att det i första hand är ramavtalen som gäller.

– Det kan finnas synnerliga skäl att frånga dem, men för att få göra det är bedömningen ganska strikt.

Otillåtna avsteg från lagen om offentlig upphandling kan ge upphandlingsböter om saken prövats rättsligt.

Under 2018 ökade kostnaderna kraftigt för inhyrning för såväl Karolinska som för Region Stockholm.

Regionens mål är att vara helt oberoende av inhyrd personal. Mellan 2017 och 2018 ökade Region Stockholms kostnader för inhyrd

personal kraftigt från 549 till 658 miljoner kronor på bara ett år. Ramavtalen är bland annat till för att kontrollera konstnadsutvecklingen.

Tillförordnade inköpschefen Ragna Forslund säger att marknaden för uthyrning av vårdpersonal förändrats snabbt sedan ramavtalet kom till 2015.

Hur ser du på risken att kostnaderna ökar ännu mer om avtalen kringgås?

– Den risken finns ju.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se"

"Fakta. Kostnader för inhyrning av personal

Region Stockholm:

2017: 549 miljoner kronor

2018: 658 miljoner kronor

Karolinska:

2017: 222 miljoner kronor

2018: 262 miljoner kronor "

" Pålsundet har återskapats av 100-årsjubilerande båtklubb

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Heleneborgs båtklubb fyller hundra år. Det firar man med att visa upp 18 av medlemmarnas veteranbåtar på båtmässan Allt för sjön. I en annan del av Stockholmsmässan visas prototypen för en snabbgående båt som drivs med el.

För många är båtmässan Allt för sjön starten på båtsäsongen. En stor del av båtlivet bärs upp av landets omkring tusen ideella båtklubbar, med 250 000 medlemmar.

Heleneborgs båtklubb har i hundra år dragit blickarna till sig i Pålsundet mellan Södermalm och Långholmen. I år finns möjligheten för fler än Stockholmsflanörer att beskåda de glänsande träbåtarna.

På avdelningen Classic Boat Show har klubbmedlemmarna återskapat en del av Pålsundet, med bryggor pålar och klubbhus. Vid bryggan ligger 18 av medlemmarnas klassiska båtar med de klassiska pilträden i fonden. En av de utställda båtarna är "Plurr" från 1905 – en av Sveriges äldsta fritidsbåtar som DN tidigare berättat om

– Eftersom vi fyller hundra år i år ville vi göra någonting speciellt. Det är så roligt att visa upp båtarna som representerar alla decennier under 1900-talet, säger Stefan Iwanowski, en av funktionärerna i klubben.

I bakgrunden finns också en allvarigare sida. Klubben har på senare år hotats av vägbyggen, cykelbanor och rasrisk, samt drabbats av chockhöjda arrendekostnader till Stockholms stad.

– Vi befinner oss i ett utsatt läge och vill även visa upp oss för att rädda den unika kulturmiljön som Pålsundet är. Våra båtar är till lika stor

glädje för allmänheten som för medlemmarna, säger Stefan Iwanowski.

Han pratar varmt om båtklubben som fenomen.

– Här träffas vi människor med alla bakgrunder och från alla samhällsklasser och jobbar tillsammans. Det är otroligt värdefullt. För just den här klubben handlar det även om kulturvård. Av klubbens runt 200 båtar är minst två tredjedelar äldre båtar från 1880 till och med 1979.

– Vi har allt från gistna snipor till topprenoverade lyxobjekt. Det roliga med gamla båtar är ju att de är bruksföremål som används, säger Stefan Iwanowski.

Han är också en av redaktörens till en praktfull jubileumsbok om klubbens båtar.

I en helt annan del av Stockholmsmässan visar entreprenören Konrad Bergström, som låg bakom det omtalade hörlursföretaget Zound, upp framtidens båtliv: eldrift.

– Vi vill lyfta fram det positiva med elektrifieringen: man slipper avgaserna och bullret. Eldrivna båtar är ju ljudlösa och det är en fantastisk känsla säger han.

Själv började Konrad Bergström arbeta med elbåtar 2012, men det är först nu som tekniken och marknaden börjar bli redo, säger han.

En av utmaningarna med elbåtar är vattnets motstånd. Att köra en båt genom vatten motsvarar att ständigt köra en bil i 45 graders uppförbacke, berättar Konrad Bergström.

– Vattnet tar väldigt mycket energi vilket också tär på batteriernas kapacitet.

Konrad Bergströms företag X Shore har tillsammans med Rolls Royce utvecklat en kombination av skrov, propelleraxel, propeller och roder för att minska motståndet och därmed uppnå en så hög fart och så lång räckvidd som möjligt.

– Båten kommer att ha en toppfart på 40 knop. i marschfarten 25 knop är batteriernas räckvidd två timmar och 50 nautiska mil.

Utmaningen i den närmaste framtiden är att hitta ett system för att kunna ladda båtarnas batterier ute i skärgården.

– Det borde inte vara besvärligare än att ha bensinmackar ute i skärgårdarna. Våra båtar kräver bara ett vanligt 220-voltsuttag.

En annan eldriven båt är Vikensnipan, som tar sig fram i sex timmar i dryga fyra knops marschfart på en laddning. Båten byggs för hand i skånska Åhus

Mats Eriksson, vd för båtbranschens riksförbund Sweboat, säger att miljön numera har blivit en viktig del i båtbranschens vardag.

– På årets mässa ser vi fler mer bränslesnåla motorer och utvecklingen av elmotorer börjar ta fart, säger han.

Sweboat har i år även instiftat ett miljöpris. Priset 2019 går till organisationerna Håll Sverige rent, Sjöräddningssällskapet och Svenska Seglarförbundet. De står bakom projektet Optimist för havet som uppmärksammar miljöproblemet med allt plastskräp i haven.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

" Går vägen till ett bättre liv genom hemmafrun?"

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Åsa Axelsson blir lyckligare som hemmafru än som lärare. Det är provocerande, men hon har poänger i fråga om den stressade samtiden. Åsa Axelsson "Jag lämnar ekorrhjulet" Norstedts

Det låter ju alldeles otroligt skönt. Åsa Axelsson är lärare, gift och mamma till fyra barn när hon närmar sig en utmattningsdepression. I stället för att kämpa sig tillbaka till arbetslivet slutar hon arbeta helt. Och hon blir lugn. Hon slutar stressa. Hon blir gladare. Hon hinner prata med sina barn, hon hinner med alla dåliga samveten och framför allt hinner hon det som hon förut har betalat andra för att göra. Resultatet blir att hushållet lyckas spara mer än hennes lön.

Man kan ju ha invändningar, och det har andra kritiker redan haft, så jag sammanfattar bara: hemmafrutillvaron bygger på att hon har en man som tjänar pengar. Hon låter som en förfärlig hemmadiktator när hon drar ner på alla utgifter: det är slut på dyra hårklippningar! Det blir bara gröt till lunch lediga dagar! Noga uträknad mjölkkranson! Inte mer än fem minuters dusch! Man får verkligen hoppas att familjen är med på noterna.

Men Åsa Axelsson har definitivt en poäng, ja, många. Hon påpekar hur vi i vår tid har fått fnatt på att guldkanta varenda enskild sekund, det ska vara påkostad festmat dagligen och dyra gym för att göra sig av med överflödiga kalorier. Bättre då att vingla i väg på cykeln och handla lite tristare mat till vardags, och bara vid enstaka tillfällen äta festligt.

Det är rolig läsning med många tankeställare. Men det blir obehagligt när hon berättar om hur roligt det var när första dottern föddes. Då fick hon äntligen köpa flickleksaker, dockskåp och dockor!

Man behöver kanske inte reproducera precis alla gamla könsroller? Och tihi, hon har erbjudit sin man att vara hemma och det vill han ju inte.

Ändå tycker jag att hon har rätt i mycket av sina iakttagelser. Varför pratar vi inte mer om att vi arbetar för mycket? Det går kanske att konstruera andra lösningar än den hemmafrun erbjuder.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se"

"3 x trilogier och 1 skräckroman om hemmafruar.

Kristina Sandberg

"Sörja för de sina"

Norstedts

Trilogin om Maj i Örnsköldsvik är nog den främsta skildringen av en svensk hemmafru som skrivits. Det här är mittenboken, fyrtiotal och femtiotal: Maj har fått två barn, maken har lyckats bli nykter. Den första stora skräcken för att inte klara av vuxenlivet har lagt sig för dem båda, men osäkerheten får Maj leva med. Hon går i sitt hem och putsar och lagar mat, och jämför sig med de andra hemmafruarna. Duger hon?

Det är det svenska folkhemmet där hemmafrun inte längre var tyngd under ett otal barn, där moderniteten kröp allt närmare och hemmafrun behövdes allt mindre.

Nu ser jag plötsligt likheten med vår tid (som jag inte såg när jag läste trilogin första gången): det är en materiell rikedom, men Maj styrs ändå av instängdhet och rädsla. Sådär som vår tid också är, med ökande psykisk ohälsa i välfärdssamhället.

Ira Levin

”Fruarna i Stepford”

Övers. Lisbeth Renner, Wahlström och Widstrand

Varför missar så många Ira Levins böcker? Han skrev ”Rosemarys baby”, ”Fruarna i Stepford” och ”Pojkarna från Brasilien”, men de flesta nöjer sig med att se storfilmerna. Det är synd: han skriver som en tidig Stephen King.

I denna klassiker från 1972 flyttar Joanna och Walter med sina två barn till mysiga Stepford. Walter går med i Stepfords herrklubb, bra kontakter. Joanna försöker få fart på sin fotografkariär.

Men alla kvinnor i stan är zombieartade hemmafruar, märkligt besatta av städning. När Joanna försöker ta kontakt tackar de artigt nej, de har så mycket att göra hemma. Bara några av de nyinflyttade verkar intresserade.

Ira Levin bygger effektivt upp en krypande obehaglig stämning kring hemmafruarna, som med glasartad blick prydligt staplar varor i sina kundvagnar. Efter den här vill man inte bli hemmafru.

Cora Sandel

”Albertetrilogin”

Övers. Gun-Britt Sundström, Albert Bonniers förlag

Den klassiska trilogins sista bok, ”Bara Alberte”, inleds med en mardrömsvision av hemmafrulivet. Alberte har fått barn med Sivert Ness (som hon inte ens älskar), hennes bästis Liesel lever med Eliel och har gjort en illegal abort. Alla far de till havet över sommaren, och delar ett hus med författaren Paul och hans fru Jeanne och deras barn. Och Jeanne, hon kan! Hon syr och hon lagar mat och hon uppfostrar, hon är den perfekta hemmafrun och Cora Sandel beskriver det så att man inte kan annat än hata Jeanne för hennes självgodhet.

Alberte gör allt fel, hon tar fel handdukar till disken och lagar fel mat och kan inte uppfostra sonen. Hon vill skriva. Hon vill inte vara

hemmafru. Men som hemmafru är hon fast med den som försörjer henne, oavsett vilka känslor hon hyser för honom.

Sigrid Undset

”Kristin Lavransdotter. Husfrun”

Övers. Gun-Britt Sundström, Norstedts

Det är förstas en trilogi, böckerna som gav Sigrid Undset Nobelpris och som berättade om Kristin Lavransdotters liv i 1300-talets Norge. I mittenboken, ”Husfrun”, kommer hon som gravid nittonåring till Erlend Nikulaussons gård Husaby och får ceremoniellt den stora nyckelknippan.

Som husfru är det hon som leder den stora gården, hon styr och ställer med tärnor och drängar och fattar beslut som hennes glada slarver till man inte är intresserad av.

Husaby är en katastrof när Kristin kliver in, med vägglöss i sängarna och bortglömd, ruttan ull som lagrats i uthusen. Hon arbetar hårt, ständigt dödstrött, utsliten av alla sina graviditeter.

Hon offrar mycket för att få leva med Erlend, och deras kärlek är mer som en naturkatastrof: de är bara lyckliga stundtals. Mesta tiden är arbete. "

" Politikerna som tog saken i egna händer: Hur man borde få saker gjorda i landet Sverige. Eller inte.

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

En lördagsmorgon i januari vaknade några män fast beslutna att göra något som i deras ögon borde ha gjorts för länge sedan. De visste att det de skulle göra var fel, att de trotsade ett politiskt beslut. Men någon var tvungen att sätta ner foten. Det här är historien om ishockeysargen i Sveriges minsta kommun.

De nyvakna männen satte sig i en lastbil på lördagsmorgonen och åkte och hämtade materialet, som förvarades utomhus bortanför dansbanan. Sedan åkte de ner till idrottsplatsen. Grunden var upplåst, det hävdar de bestämt, men den kommande veckan skulle de bli anklagade för att ha klippt upp låset.

Förutom de tre initiativtagarna bestod arbetslaget av en handfull invigda och tillsammans fogade de ihop de vita träsektionerna till en ram runt den spolade konstgräsplanen.

Framåt eftermiddagen var de klara med det tyngsta jobbet.

Svårare än så var det inte.

Äntligen hade Bjurholm fått en hockeysarg igen.

○ ○ ○

En månad senare kliver konferenciern Ulf Kämpeback upp på den provisoriska scenen och blickar ut över publiken. Det blåser kraftiga vindar, men hans röst hörs ändå genom högtalarna som är uppställda på två travar med lastpallar.

– I dag ska vi inviga Sveriges mest ... vad ska vi säga ... omtalade sarg. Här är han!

Jubel och applåder från publiken. Det var länge sedan så här mycket folk samlades nere vid rinken i Bjurholm. Förmodligen var det någon gång på 1980-talet, när ortens ishockeylag spelade i division 2 och kunde locka 450 åskådare till sina hemmamatcher.

Sedan dess har det hänt en del i Sveriges minsta kommun, som ligger sex mil väster om Umeå.

Hockeylaget gick i graven i slutet av 1980-talet, på grund av dålig ekonomi och vikande spelarunderlag. Och för ungefär tio år sedan revs slutligen den slitna sargen. På platsen där rinken hade stått anlade man i stället en fotbollsplan av konstgräs.

Det har hela tiden funnits en politisk enighet i kommunen om att en ny hockeyrink ska byggas. 2017 köpte man en sarg. I väntan på att man skulle enas om en permanent lösning bestämde man sig för att testa att sätta upp den på konstgräsplanen som man nyligen börjat spola under vintersäsongen.

Men beslutet drogs tillbaka.

Det var inte vilka som helst som i början av januari satte upp sargen på eget bevåg. I spetsen fanns tre folkvalda politiker från den styrande borgerliga majoriteten.

Oppositionen gick i taket. Socialdemokraterna såg tilltagandet som ett angrepp på demokratin och hotade med misstroendevotum och polisanmälan för olaga intrång.

Men det var också något annat som hände.

Sargbygget växte till en rörelse.

De började kalla sig för Sargbyggarna.

– Vi tänkte att vi samlar ihop några få, vi ska inte vara så många, och vi ska inte säga något. Vi smackar bara upp han och visar att det går att göra enkelt och bra. Men det tåget har ju gått, kan man säga, säger en

av de drivande sargbyggarna, Pelle Lindqvist från Liberalerna och tillika ordförande i miljö- och byggnämnden.

Han får gå upp på scen och ta emot en check på 2 000 kronor från Lions.

– Sargbyggarna representerar Lions motto ”Samhällsansvar och gemenskap”, säger en representant för organisationen från scenen.

Invigningen sker med mycket mer pompa och ståt än man kan förvänta sig av en kommun med 2 460 invånare. Före detta NHL-proffset Stefan Persson, som tillbringade sina första sju levnadsår i Bjurholm, har flugit upp från Borås för att klippa invigningsbandet – som består av en rostig kätting fäst mellan två stolpar vid entrén, en blinkning till inträngsanklagelserna.

– Detta är lite symboliskt. Det handlar om rykten som gått. Så här gick det inte till när sargen byggdes, säger Ulf Kämpeback i sin mikrofon. Efter visst stänkande med bultsaxen får Stefan Persson upp kedjan och åskådarna väller in på området kring sargen där det bjuds på kokkorv och kaffe och där man kan få ta sig en närmare titt på guldbucklan som Tre kronor bärgade i senaste hockey-VM.

Många är klädda i plagg och accessoarer försedda med Sargbyggarnas logga. I webbshoppen kan man köpa allt från muggar och klistermärken till mössor, tröjor – och gula västar.

Stefan Persson har valt en annan outfit. Han huttrar lite i sin tunna New York Islanders-tröja som han vann sin första Stanley cup-titel i 1980 (det skulle bli ytterligare tre de kommande åren).

– Jag tycker att det är fantastiskt det de har gjort. Jag respekterar den politiska processen, den är jätteviktig. Men det är också jätteviktigt att ha en hockeysarg. Jag har sagt det till dem, att ni får reda ut om det är okej att jag kommer, för jag vill inte bli en bricka i det här spelet. Jag är här för att supporta hockeyrinken.

○ ○ ○

Anders Glavhammar-Norrman och Pelle Lindqvist, partikamrater i Liberalerna, förstod att de var tvungna att agera på egen hand, som privatpersoner, när de fick reda på att en idrottsklubb i Åsele skulle sälja en hockeysarg. En politisk process skulle ta alldeles för lång tid, resonerade de. 38 000 kronor fattigare fraktade de sargen hem till Bjurholm. Pengarna fick de dock igen när de hösten 2017 sålde sargen vidare till Bjurholms kommun (för samma köpeskilling).

Det var så sent på året att ingen förväntade sig att sargen skulle hinna sättas upp innan vårens ankomst.

Förväntningarna var desto högre på säsongen 18/19.

Då hörde plötsligt en byaförening av sig till kommunen och frågade om de fick köpa sargen som ju bara låg och skräpade. Kommunens tjänstemän ställde frågan till kommunstyrelsen, som bestämde sig för att tacka nej: ”Kommunstyrelsen beslutar att avvakta ett år med försäljning av ishockeysarg. Kommunstyrelsen anser att man ska prova att sätta upp sargen under en vintersäsong på konstgräsplanen och därefter utvärdera om det går att fortsätta med att använda sargen på konstgräsplanen”, skrev man i sitt beslut.

Det var i början av oktober 2018, och nu skulle Bjurholm äntligen få en sarg runt isbanan så att man slapp leta puckar i djupsnön.

Tjänstemännen, som bara hade berett ett ärende om att sälja eller inte sälja, började nu undersöka vad det skulle innebära att sätta upp sargen på konstgräsplanen.

De fick alltså bereda ärendet efter att beslutet redan var fattat, och när kommunstyrelsens presidium fick underlaget i sin hand bestämde de sig för att avvakta med att sätta upp sargen.

I december, bara dagar före jul, meddelades beslutet.

– Det var utifrån den ekonomiska sits som vi har. Vi kunde inte belasta den kommunala ekonomin med fler utgifter, säger Christina Lidström (M), kommunstyrelsens ordförande.

Hennes Allianskamrater knöt näven i fickan.

– Det var inte första gången något rann ut i sanden, säger Pelle Lindqvist när vi besöker honom dagen innan invigningen. I köket i huset, som ligger mitt i centralorten Bjurholm, håller han på att testa discolampor inför morgondagens begivenheter. Han beskriver sig som en mångsysslare. Han är utbildad kyltekniker, men just nu kör han väghyvel och har precis dragit i gång en gokartbana. Och så är han Liberalernas förstanamn i Bjurholm. Men det är lätt att glömma bort när man pratar med honom. På honom låter det ofta som att han är offer för politiska beslut, snarare än en folkvald politiker som är med och fattar dem – dessutom i majoritetsställning. Bjurholm har varit en blå kommun så länge folk kan minnas, och senaste valet var inget undantag: Alliansen fick på nytt egen majoritet. Men i likhet med de flesta av Sargbyggarna ser han kommunens tjänstemän som roten till allt ont. Det är de som sätter ”käppar i hjulen”, det är de som gör att det aldrig ”händer något”, att beslut dras i långbänk och sedan rinner ut i sanden. Några dagar in på det nya året stötte han ihop med moderaten Bengt Sundling. När de hade muttrat en stund var de överens. Det var lovat bra väder till helgen. Nu skulle sargen upp, en gång för alla. De kontaktade Anders Glavhammar-Norrman, som var lika exalterad som de. Sargen låg kvar på samma ställe som när Pelle och Anders hade varit och hämtat den i Åsele. Med hjälp av en traktor och en lastbil och ytterligare en liten skara invigda började de jobba på lördagsmorgonen. Men beslutet från kommunstyrelsens presidium om att avvakta då? Kommunen gick ut med det på sin hemsida, och lokalpressen skrev om det. Men Pelle Lindqvist menar att det inte kommunicerades till resten av kommunens politiker. Därför valde han att se det som att beslutet i kommunstyrelsen från oktober fortfarande gällde. Och så här tolkade han det: Eftersom man skulle avvakta ”ett år” med försäljning för att

först under ”en vintersäsong” testa om sargen gick att använda på konstgräsplanen, så menar han att man bara hade en säsong på sig, nämligen den innevarande.

Men alldeles oavsett är det väl inte upp till enskilda personer, som dessutom är politiker på högsta nivå, att ta saken i egna händer på det viset?

– Nej, givetvis. Det är ju lite civil olydnad. Och det är vi medvetna om. Egenmäktigt förfarande, skulle man väl kunna säga. Vi tog saken i egna händer, och det skulle vi inte ha gjort, säger Pelle Lindqvist. Ishockeybanan ligger precis vid Bjurholms enda grundskola, och det stör honom att ”ungar går ut skolan utan att ha sett en hockeybana”.

Varför är det så viktigt med en hockeybana?

– Det ingår i läroplanen att man ska lära sig åka skridskor.

Men konstgräsplanen var ju redan spolad. Man behöver ju ingen sarg för att lära sig åka skridskor.

– Det hör till med en hockeybana. Och det är lättare för nybörjare att lära sig åka skridskor när man kan ta stöd mot sargen.

När de hade jobbat några timmar på lördagsmorgonen kom kommunchefen ner till isbanan, berättar Pelle Lindqvist.

– Och han var arg. Riktigt arg. Det var fruktansvärt och det var olaga intrång och hur skulle vi garantera säkerheten. Säkerheten? Vi håller på och skruvar upp en stor träring – vad ska hända? Den kan inte tippa, det är omöjligt, och någon annan säkerhetsrisk finns inte.

○ ○ ○

Jimmy Johansson blev Bjurholms kommunchef i september i fjol, och innan dess hade han varit ekonom på kommunhuset i fem år. I den här historien har han, i kontrast till de rebelliska Sargbyggarna, fått rollen som den övernitiska paragrafryttaren.

Vi träffar honom på fredagseftermiddagen, dagen före sarginvigningen, i ett till stora delar nedsläckt kommunhus. På parkeringen tronar en bäver i form av en trästaty och i receptionen finns en uppstoppad i en monter ("bjur" är det fornsvenska namnet på gnagaren). Jimmy Johansson ska inte gå på invigningen i morgon.
– Jag är upptagen tyvärr. Med andra, privata saker.

Så det är ingen bojkott?

– Nej, absolut inte. Det är det inte.

Kommunchefen, klädd i jeans och mörkblå kavaj, berättar att han var och slängde saker på återvinningsstationen när han upptäckte att det var febril aktivitet nere på isbanan. "Jaha, nu kommer den upp", tänkte han.

Han åkte dit för att prata med dem. Men i motsats till Pelle Lindqvist hävdar han att det gick lugnt till.

– Jag hade en ganska lugn attityd och de var lugna. Men jag hade hemskt gärna velat att de ringt och frågat om lov. Och det sa jag till dem, säger Jimmy Johansson.

– Det hade varit enkelt med ett telefonsamtal: "Vi har ideella krafter här, kan vi sätta upp sargen?" Vi hade kunnat hitta en lösning. Men det finns vissa instanser man måste passera. Det finns arbetsmiljörättsliga aspekter. Hur man fraktade sargen, hur man jobbade. Bygglov. Det är myndighetsutövning som måste till.

Enligt Pelle Lindqvist, själv ordförande i miljö- och byggnämnden, behövs det inget bygglov för att sätta upp en sarg på en fritidsanläggning. Jimmy Johansson vill inte ge något definitivt besked, utan säger att ansvarig handläggare utreder frågan för att "kunna komma med ett ställningstagande".

Däremot är det så klart förbjudet att göra inbrott på kommunens anläggningar. På marken nere vid isbanan hittade Jimmy Johansson en kätting med ett lås på marken. Han visar oss en bild i sin telefon, men

avstår från att tolka den. Hänglåset är låst och bara delvis förankrat i kedjan. Det skulle ju kunna innebära att man har klippt upp kedjan och kastat bort den uppklippta länken, men lika gärna – som Pelle Lindqvist och Sargbyggarna hävdar – att man låst upp med nyckel.
– Det är ganska många kommungubbar, och före detta kommungubbar, som har nyckel. Det var upplåst när vi kom, men det var ju beställt av oss, säger Pelle Lindqvist.

Så det var ett insiderjobb?

– Det är som sagt många som har den där nyckeln som inte jobbar på kommunen längre... men vi lämnar det där helt enkelt.

○ ○ ○

I byn Vitvattnet, en kvarts bilresa utanför Bjurholms centralort, bor Socialdemokraternas andranamn i kommunen, Martin Berglund, med sin familj. Från hönsgården hörs kackel – ett gäng fjäderfän av den lokala lantrasen Bjurholmshöns förser hushållet med ägg – och inne i huset strömmar First Aid Kit ur högtalarna. På en öppen hylla i köket står det mängder med stengods; Martins fru Linda Berglund är keramiker, och även hon socialdemokratisk fullmäktigeledamot. När vi kommer på besök på lördagsförmiddagen förbereder de hennes 40-årskalas, som alltså krokar med sarginvigningen. Men de skulle inte ha gått i alla fall.

– Vi åker inte skridskor. Men om barnen hade velat fara dit så skulle vi ha gjort det, säger Martin Berglund, som till vardags arbetar som skyddsombud på IF Metall.

När han och hans partikamrat Dagmar Schröder, oppositionsråd och andre vice ordförande i kommunstyrelsen, fick nys om sargbygget skrev de en upprörd debattartikel i Västerbottningen där de anklagade Pelle Lindqvist, Anders Glavhammar-Norrman och Bengt Sundling för "inbrott, skadegörelse och egenmäktigt förfarande". Deras agerande beskrevs också som "ett direkt hot mot demokratin".

Martin Berglund har inget emot sargen i sig, tvärtom har han också velat att Bjurholm åter ska få en hockeyrink.

– De har samlat folk, de har lyckats få upp en sarg på ganska kort tid, och de har gjort ett bra jobb. Jättekul. Men det här är politiker på högsta nivå. De hade kunnat lägga ett förslag till fullmäktige: ”Vi kan göra en insats.” Jag kan lova att det hade gått igenom. Men jag är övertygad om att man gjorde detta för att statuera exempel.

På att det går att ta saken i egna händer?

– Ja, precis. Och jag är orolig för att man spär på föraktet mot kommunanställda. Det finns en jargong om att de inte gör något. Men om de kommunanställda inte har rätt förutsättningar att göra sitt jobb, vems ansvar är det då att se till att de får det? Det borde rimligtvis vara politikerna. Och vilka styr kommunen? Jo, det är ju samma individer som nu har tagit saken i egna händer.

Martin Berglund säger ändå att han skulle ha ”köpt alltihop” om de som satte upp sargen hade visat ånger. I stället menar han att de ”glorifierar handlingen”.

– Detta är ”män av folket”, det är så man har målat upp det. Och man har en ruggig pr-strategi. Man trycker upp mössor och grejer. En eloge till hela upplägget. Men jag menar att man inte inser allvaret i det man har gjort.

Hur är det egentligen att vara sosse i en kommun som har beskrivits som en blå lagun i ett rött hav?

Martin Berglund säger att det hittills har gått bra. Man sitter ner och pratar med varandra över blockgränserna, och de ideologiska skiljelinjerna är inte större än att sossarna ibland får igenom sina motioner, säger han.

Men den senaste tiden har varit tuff.

– Barnen kommer hem från skolan och berättar att andra barns föräldrar tycker att deras pappa är knäpp. På byn får man höra: ”Ska du

inte lägga ner det där?” Lägga ner vad? Där nånstans blir jag orolig. Att sossarna blir problemet för att vi tycker att man skulle ha följt den demokratiska ordningen.

Han fortsätter:

– Vi har fått den här orosenkäten som skickas ut till politiker. Under alla år som jag har varit aktiv i kommunpolitiken har jag aldrig känt att det har varit obehagligt. Men det är det nu. Det har varit en häxjakt på mig och Dagmar. Och hot, som gör att jag kryssar annorlunda på den enkäten.

○ ○ ○

Kaféet som ligger på huvudvägen som skär igenom Bjurholm heter Lilla skafferiet. Men i folkmun kallas det för 9:an, eftersom det har öppet 9–21 alla dagar utom söndagar. Och det är mer än ett kafé, det är grill, kiosk och videobutik också. ”Sargdagen” till ära har de extrapris på skrovmål och semla med kaffe.

På förmiddagen sitter en man och dricker kaffe här. Han tänker inte gå på invigningen några timmar senare.

– Jag ska hem och se skidtävlingarna i stället, säger mannen som inte vill uppge sitt namn.

Han påstår att det inte finns något att göra i Bjurholm ”om man inte är religiös” och han hade hellre sett att man byggde en bowlinghall än en hockeyrink.

– Bowling kan du spela från att du är tio tills du är 90, säger han.

Men annars verkar de flesta positiva till att sargen är på plats, oavsett tillvägagångssättet. Det är väl inget att bråka om, säger folk. Det är för barnens skull.

– Vem skulle ha gjort det då? Det hände ju inget, säger Barbro Nording som är och fikar med sin syster.

Ett stenkast bort, i den kombinerade färg- och klädbutiken, erbjuder man kunderna rabatt i dag; man får själv slå fram procentsatsen med några tärningar.

Ägaren berättar att hennes pojke spelar ishockey i grannkommunen Vännäs, där det finns en inomhusrink och ett lag. Även i framtiden kommer det vara dit man får åka om man vill spela organiserad ishockey, men med en sarg i Bjurholm kan barnen börja känna på sporten lite tidigare, menar hon. När hennes son började spela var han så långt efter Vännäskillarna i utvecklingen eftersom de hade vant sig vid klubba och puck mycket tidigare.

– Här har man knappt tänkt på hockey för det finns ju inte. Nu kan min pojke gå ut och slå lite puckar när han vill, säger hon.

Bjurholm är ett litet samhälle. När jag ber om hennes namn visar det sig att hon heter Carolina Lindqvist Edlund, och är syster till Pelle Lindqvist och gift med Roger Edlund, en annan av sargbyggarna (som dock inte är politiker).

○ ○ ○

Mikael Frithiof har en tjock ring i ena örat och en rosa Sargbyggarna-mössa långt nerdragen i pannan. Strax innan invigningen drar i gång visar han mig alla vinster som företag har skänkt. De får knappt plats på hyllorna i den lilla gula lotteriboden: pepparkakor, pannlampor, väskor, kapsylöppnare, tvåtaktsolja ...

Mikael Frithiof hade varit på firmafest på fredagen och anslöt till sargbygget först framåt lunch på lördagen. Han beskriver hur de skottade upp snö mot sargens utsida och spolade fast den i isen. Jag frågar honom om det inte är ett politiskt beslut när man ska sätta upp en hockeysarg, och vem som ska göra det. Han tycker precis som Pelle Lindqvist: det var den här vintern den skulle upp för att man skulle kunna utvärdera ett år senare.

– Och det finns ju inte så många sätt att sätta upp en sarg på. Du tar sektion 20 mot 21 och så finns det tre bulthål ... Vi hade en maskinförare, jag är bilmekaniker och brandman, någon är snickare. Det är inte rymdforskning att sätta upp en sarg, säger han.

Mikael Frithiof, som själv inte är politiskt aktiv, är inte särskilt nöjd med hur saker och ting sköts i Bjurholm. I senaste valet, innan sargbråket hade brakat loss, missnöjesröstade han på Socialdemokraterna.

– Jag tyckte att det var för många beslut som hade tagit lång tid. Och om det blåa blocket styr så måste man ju gå över till det röda om man är missnöjd. Men det hjälpte ju inte.

Han kryssade Martin Berglund, som alltså ett halvår senare skulle bli en av Sargbyggarnas fränaste kritiker.

– Här tycker jag att de har gjort bort sig. Här tappar de pluspoäng, säger Mikael Frithiof.

○ ○ ○

När kättingen är uppklippt sjunger konferenciern Ulf Kämpeback en version av ”I mitt hjärtas land” (”Anthem” ur musikalen ”Chess”) där han modifierat texten så att den blir en hyllning till Sargbyggarna. Sedan blir det konståkning. Därefter väntar en hockeymatch mellan ett P9-lag från Vännäs och Sargbyggarna.

I omklädningsrummet sätter Sargbyggarna på sig gul-vit-gröna tröjor med Bjurholms IF-logga på bröstet. De är från någon gång på 1980-talet då det fortfarande fanns ett hockeylag på orten.

– Fan vad det här kommer att göra ont, är det någon som har en Alvedon, säger Pelle Lindqvist.

Han har inte stått på ett par skridskor ”sedan nian” och egentligen handlade inte sargbygget om hockeyn för honom, utan främst om att sätta ner foten och visa handlingskraft.

– Vi är en liten kommun. Saker ska vara enkla att göra. Det ska inte kunna skjutas på saker hur länge som helst.

Sargbygget retade inte bara oppositionen. Det slog också in en kil i Alliansen när Pelle Lindqvist och de andra trotsade kommunstyrelsens presidiums beslut att avvakta med sarguppsättningen.

Kommunstyrelsens ordförande Christina Lidström (M) är sjuk under invigningshelgen – men skulle ändå inte ha gått – så vi pratar i telefon senare i veckan. Hon tillbakavisar kritiken om att tjänstemännen på kommunen rullar tummarna.

– Våra tjänstemän är inte mer ovilliga att hjälpa medborgarna än vad man är i andra kommuner. Vi har många kunniga medarbetare. Och det är faktiskt så att även om vi är Sveriges minsta kommun så måste vi hålla oss till de lagar och förordningar som gäller i exempelvis Stockholm, säger hon.

Socialdemokraterna ville alltså att kommunen skulle polisanmäla Sargbyggarna. Men kommunchefen Jimmy Johansson valde att spela ett annat kort. Veckan efter att sargen satts upp kallade han in Pelle Lindqvist och Anders Glavhammar-Norrman till ett möte. Ett avtal upprättades där de två, som privatpersoner, tar på sig alla kostnader kring sargen.

Om till exempel konstgräsplanen i vår visar sig ha tagit skada så ska de se till att den åtgärdas. De måste också utföra viss snöröjning av rinkens, vilket blir en besparing för kommunen eftersom kommunen redan skötte det när det bara var en spolad isbana.

Och tanken är fortfarande att kommunen ska bygga en permanent hockeyrink så snart det bara går.

– Nu har vi ju arbetskraften. För det vore ju konstigt om de inte skulle sätta upp den när vi ber dem. De kan ju det här nu, säger Jimmy Johansson.

(När jag pratar med kommunchefen veckan efter invigningen berättar han att bygglovshandläggare kommit fram till ett ställningstagande: sargen kräver inte bygglov.)

Pelle Lindqvist är trygg med att han och de andra sargbyggarna gjorde rätt. Och att det var sossarna som ville ”göra politik” av det.

– Rent juridiskt skulle vi kunna anmäla Dagmar och Martin för förtal. De har ju sagt att vi har brutit oss in i förråd och klippt upp lås. Det är ju förtal så det dammar om det.

Själv är han övertygad om att Sargbyggarna har folket med sig.

– Redan när vi monterade sargen kom det människor traskande i djupsnön och bara: ”Tack, för att ni äntligen gör det här”, säger han. Sedan rullade allt bara på. De startade en Facebookgrupp och en webbshop.

– Släpper du en snöboll utför en brant backe med klubbsnö så växer den av sig själv och rullar fortare och fortare.

Medan matchen mellan pojklaget från Vännäs och Sargbyggarna pågår pratar jag med Martin Johansson, före detta egenföretagare, numera pensionär, och ”stödmedlem” i Sargbyggarna. Han har på sig en gul väst med Sargbyggarnas logga på ryggen.

Vad symboliserar den?

– Entreprenörskap. Om inget görs så händer det här.

Sedan pratar han om skattehöjningar på diesel och bensin och hur alla beslut som fattas i riksdagen är ”fientliga mot landsbygden”.

– Allt handlar om vad som händer innanför tullarna.

○ ○ ○

Några timmar senare har Sargbyggarna bytt hockeyutrustningen mot skjorta och parfym. De dricker Mariestads och går igenom bordsplaceringen. Festen skulle egentligen ha hållits i Folkets hus bredvid hockeyrinken. Men de hann aldrig få ett tillfälligt alkoholtillstånd dit. Själva hävdar de att kommunen inte ville lämna ut ansökningsblanketterna, men detta tillbakavisas av Jimmy Johansson. I stället hålls festen i toppstugan på skidanläggningen Agnäsbacken en bit utanför Bjurholms centralort.

Trots att de förlorade ishockeymatchen mot nioåringarna är Sargbyggarna glada. Och lättade.

– Jag känner inte av skridskoåkningen så mycket. Det är mer att jag har haft axlarna här uppe och nu bara: puuh! säger Pelle Lindqvist. Senare på kvällen berättar några av Sargbyggarna, inte utan stolthet, att de har sett begreppet ”att göra en Bjurholm” användas på Facebook av människor i grannkommunerna.

När gästerna anländer – några i en buss som ett lokalt bussföretag har lånat ut – bjuds de på en dignande buffé bestående av bland annat potatissallad, coleslaw, korv, lax och revbensspjäll.

För kvällens underhållning svarar en trubadur som bränner av gamla dängor av Robban Broberg, Siw Malmkvist och Owe Thörnqvist. Men innan de drygt 70 middagsgästerna stämmer upp i allsång till ”Take me home, country roads” är det prisutdelning med Pelle Lindqvist vid mikrofonen.

Det forna NHL-proffset Stefan Persson får blommor, en ullpläd och en kniv i en läderslida för sin insats med bultsaxen. ”Årets youtuber” går till en man som gjort lokal viral succé med ett klipp som raljerar över sargbyggets kritiker. Och Mikael Frithiof prisas som ”främsta arbetsmyra”.

Pelle Lindqvist vill sedan tacka såväl alla ”sargänkor” – fruar och sambor – som ställt upp den senaste tiden, som de socialdemokratiska kritikerna Dagmar Schröder och Mikael Berglund: ”För den drivkraft de gav oss.”

Han berättar om hur de som har arbetat med sargen har svetsats samman. Hur flyktigt bekanta har blivit vänner för livet.

– Efter det här känner jag att vi kan göra vad fan som helst.

Filip Yifter-Svensson

filip.yifter-svensson@sydsvenskan.se "

"Emma Bouvin: En natt vaknar du av att dina barn kräks i din säng – för sista gången"

DN LÖRDAG 2 MARS 2019

Det kommer en dag när ditt barn springer mot dig med utsträckta armar för sista gången. Men det kommer också att komma en dag när du får sova ostört.

Jag upplever nu, enligt uppgift, den bästa tiden i mitt liv.

”Kom ihåg att njuta nu!” sades det redan i september 2013 när jag omtumlad, öm och vimmelkantig av sömnbrist försökte ta mig an mitt nya liv som förälder och så har det fortsatt. Det finns alltid någon som är beredd att påminna mig.

– Du kommer sakna den här tiden sedan, säger till exempel min mamma ganska ofta.

Även främlingar kan få något vemodigt i blicken när de ser mig dra fram med barnvagnen.

– Den där tiden kommer aldrig igen, säger de och tycks inte notera att barnen vrålar och slåss och kastar vantar omkring sig.

Men det är inte endast fantastiskt att ha småbarn. I alla fall inte för mig. Jag brottas ständigt med det dåliga samvetet över att jag inte njuter tillräckligt.

En timme kvar till nattning, fram tills när jag äntligen får vara i fred, kan kännas som ett dygn. Och tiden går inte fortare när jag samtidigt har i bakhuvudet att jag måste ta vara på den korta tiden då jag har ett par gulliga, pyjamasklädda lintottar i min närhet. Att jag snart inte kommer att få läsa saga och lyssna på vällingslurp varje kväll. Inte få

känna en tvååringens kropp som sakta, sakta (omänskligt sakta) slappnar av och blir sömntung på min arm.

Snart har jag ingen femåring som ställer underbara frågor apropå ingenting som "trivs grisar utan lera?". Eller som efter att ha hört den automatiska rösten i tunnelbanan upprepa "tänk på avståndet mellan vagn och plattform när du stiger av" viskar "mamma, jag tänkte inte på avståndet. Jag tänkte på en räva."

Ibland känns det som att jag blinkade och så blev han fem år. Det är så konstigt hur det kan gå ihop med den där dygnslånga timmen innan nattning.

En punkt i en lista som fått spinn i föräldragrupper på sociala medier har fastnat hos mig. "En dag springer ditt barn emot dig med utsträckta armar. För allra sista gången. Och du kommer inte ens att veta att det är den sista gången."

Femåringen springer sällan mot mig med utsträckta armar längre, inte som hans lillasyster gör. De där kladdiga, knubbiga armarna som mest av allt vill krama mig.

Som tröst brukar jag lista saker som också kommer att ske för allra sista gången. Saker som jag inte kommer att längta efter på ålderns höst (även om jag eventuellt främst kommer att sitta och begrunda varför jag inte *njöt* mer när jag hade chansen):

När mina barn sitter på var sin pall i badrummet och tittar uppmärksam på mig när jag är på toaletten. "Nej, vi vill vara med dig", säger de när jag ber dem att gå ut. Gulligt, visst, men detta kommer jag att kunna leva utan.

Att väckas en gång i kvarten av en helt oregerlig unge som inte kan förklara vad hen vill och som får mig att vilja dunka huvudet i väggen och skrika rakt ut .

Att åka buss medan mina medpassagerare stirrar på mig hela vägen på grund av att mina barn skriker som om jag slog dem, eftersom de

absolut inte vill åka med just DEN bussen. En dag är den här. Den sista dagen mina barn betar sig som vettvillingar i kollektivtrafiken.

Gångerna då barnen tar min telefon och deras kladdiga små fingrar förlorar greppet och tappar den rakt ner i asfalten så skärmen spricker. (Ska också bli skönt att slippa förklara detta för min arbetsgivare, som i själva verket äger min telefon.)

När de kräks i min säng så jag måste upp och inleda sanering mitt i natten. En natt kommer jag att vakna till detta för allra sista gången och även om jag inte ser fram emot just den gången, längtar jag mycket till tiden därefter.

Att duka fram mat som inte är pannkakor eller köttbullar och till barn som tjuter "ÄCKLIGT" och vägrar äta. Det kommer förhoppningsvis en sista gång för detta också, om jag inte är helt misslyckad i uppfostringshänseende/matlagning.

Och ingen av de här gångerna kommer jag att veta att det är den sista gången. Förrän det inte kommer några fler gånger.

Och då kommer jag lik förbannat antagligen känna en sorg över att de där vrålande, jobbiga, superfina människorna inte är små längre.

För jag kommer väl bara minnas de små, utsträckta armarna. Och bli en sådan som ler vemodigt när jag ser bebisar och mot bättre vetande sprider vidare budskapet om att njuta medan tiden finns.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se "

"Emma Bouvin började som reporter på Dagens Nyheter 2009. Hon bor i ett radhus i södra Stockholm. Jobbar med granskande journalistik till vardags och har fått höra att hon borde sprudla mer. Hon skriver krönika i DN Lördag varannan vecka. "

" Ledare: Flytta valet till en vacker vårdag

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Nog var det lätt att förtvivla över den senaste regeringsbildningen. Det var för många turer, tog för lång tid, kom för motstridiga besked. Konungariket som brukade nominera ett nytt landslag på någon vecka ältade surdegen i 134 dagar.

Att det därmed uppstår missnöje med själva processen är naturligt. Mikael Sandström, moderat statssekreterare under Fredrik Reinfeldt, dömde på fredagens DN Debatt ut de svenska grundlagarna och gav ett antal förslag till renovering.

Delar av Sandströms recept är värda att ta till sig. Men det gäller att akta sig för formalism. Det är en illusion att tro att om Sverige bara skriver grundlagarna på rätt sätt så går allt som på räls. Ingen kan förutse alla situationer, och en författning ger inte alla svar hur elegant den än är artikulerad.

Blockpolitiken som gällt i ett halvsekel började vittra sönder när Sverigedemokraterna kom in i riksdagen 2010. Sedan dess har Jimmie Åkesson vuxit sig så stor att det i dag i princip finns minst tre block, med S och M försvagade och med en uppsjö av småpartier. En majoritet måste sökas i en labyrint.

Det ställer knepiga frågor till partiledningar och medlemmar. Viss hänsyn behöver, i hemlighet, tas till opinionsmätningar. Dilemman uppstår i ekonomisk politik, om hjärtefrågor – och om grundvärderingar.

Om låt oss säga Centern aldrig kan tänka sig att släppa fram en socialdemokratisk statsminister, eller för den delen Socialdemokraterna aldrig kan acceptera en borgerlig regering, så spelar det ingen roll hur

grundlagen är skrivna. Det blir inga ministrar så länge dessa "aldrig" gäller.

Efter valet 2018 måste somt prioriteras, somt ratas. Till sist avgjordes regeringsbildningen av att C och L ansåg det viktigast att SD inte fick någon chans till inflytande över regeringens politik. Stefan Löfven blev statsminister, mot löfte att genomföra liberala reformer.

Redan före valet fanns bara tre alternativ, skriver Sandström: vänstermitten, högermitten och stor koalition mellan S och M. Det är korrekt. Men politik är inte enbart matematik. Svåra beslut tar tid att fatta och förankra.

Sandström vill att talmannen väljs mitt i mandatperioden i stället för som nu direkt efter valet. Denne skulle alltså vara på plats redan när regeringspusslet börjar läggas. Poängen är tveksam. Talmannen skulle frikopplas från riksdagen i stället för att vara en del av den. Och tänk om väljarna röstar bort just den här ledamoten?

Tidsgränser för talmannen är däremot en god tanke. Klok är också punkten om att flytta valet till våren. I dag hinner en ny regering inte få fram en riktig budget. Inte ens 2006 fungerade det optimalt, trots att Alliansen var överens om det mesta. Vid maktskiftet 2014 hade de rödgröna ingen gemensam plan, och dessutom fick SD för sig att fälla den hastigt hopkomna budgeten. Senast gick M–KD-budgeten igenom innan en regering hade fötts.

De fasta mandatperioderna borde inte heller vara heliga. Med dagens regler är extraval knappt en möjlighet, eftersom nästa ordinarie val kan komma för snart. Partierna lär ändå förbli försiktiga, för att inte ge motståndaren fyra friska år. Efter ett extraval bör nästa åter förläggas till en vårdag.

Stefan Löfven sa i januari till DN att riksdagen inte borde få avsätta en statsminister utan att ha ett alternativt namn. Det lät som en återgång till den ordning som gällde fram till 2010, och som gjordes om efter Göran Perssons beryktade "vi regerar vidare" efter förlustvalet 1998. Ändringen var principiellt riktig. Förbättringar går alltid att göra. Perfekt blir det aldrig.

DN 3/3 2019 "

" Storlien hoppas att köpsugna norrmän ska ge ny storhetstid

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Det var en gång ett klassiskt fjällhotell, med två tre middags-sittningar inklusive storslagen utsikt över blånande Jämtlands-fjäll. I dag är hotellet igenbommat. Nu står byns hopp till en dryg kvarts miljard som investerats i ökad gränshandel.

– Gudskelov att liftarna går!

Det är sportlovsonsdag. Eva Folkesson från Ronneby står högst upp i liftsystemet och blickar ut över de klassiska konturerna av fjälltopparna Snasahögarna och Blåhammaren. Hit har hon kommit varje år sedan hon var barn.

Det är i princip tomt i skidsystemet. Som ett tydligt tecken i tiden ekar det hamrande, taktfasta ljudet från en bergskross placerad mellan Europaväg 18 och järnvägen över nejden.

Där, på gångavstånd men ändå en bit utanför själva byn, investerar pensionsfondsägda Svenska handelsfastigheter i en första etapp närmare 300 miljoner kronor för att öka den redan spirande gränshandeln i Storlien.

En drygt 10 000 kvadratmeter stor handelsplats inriktad på den norska marknaden ska det bli, invigning i april 2020. Nästa steg är ytterligare 14 000 kvadratmeter butiksytta.

Från bergsknallen där marken bereds för ökad konsumtion syns det som en gång i tiden var det stora, stolta fjällhotellet tydligt.

Det är stängt. Och det ligger där som en strandad Finlandsfärja.

– Jag får ont i hjärtat, det är så sorgligt, säger Eva Folkesson och försvinner ner i den välpreparerade, folktomma pisten.

Under de senaste 20 åren har den svenska fjällturismen i Storlien sakta men säkert, i hård konkurrens från andra skidorter, hasat sig ner mot en avgrund som för många av de kvarvarande 48 folkbokförda invånarna i byn ter sig fullständigt obegriplig:

– Här finns ju allt. Allt! Vildmark, skidåkning, skoterleder, jakt och fiske. Det vore väl själve fan om det inte skulle kunna gå att göra något av det, mullrar Niklas Holmedahl, egenföretagare och mångsysslare. Den internationella flygplatsen i Trondheim ligger bara sju mil bort, noterar han:

– Därifrån är det fyra timmar till London. Ändå lyckas ingen ... Sedan 90-talet har allt förändrats här. Förr gick SJ:s tåg hit direkt. I dag kräver resan från södra Sverige flera byten. Den svenske fjällturisten har ersatts av skoteråkande norrmän.

Och de ”norskar” (i Storlien säger man norskar) som kommer för att gränshandla stannar bara någon timme – sedan försvinner de tillbaka till Trondheim. Det går redan sex gratisbussar tur och retur per dag. Under de 20 år som gått sedan den skånske fastighetsmiljardären Lars Nilsson köpte hotellet, liftanläggningen och över 330 000 hektar mark har byborna pendlat mellan hopp och förtvivlan. Avfolkning och utarmning av samhällsservicen har präglat stämningen när byn gått från 200 till 48 boende.

Många när dock fortfarande en nostalgisk dröm om att ”allt kan bli som förr”.

Då var det 22 000 kvadratmeter stora hotellet med sina 220 rum ortens pulserande hjärta. Nu ska den pulsådern alltså ersättas med en satsning på gränshandeln som kan göra Storlien till Jämtlands Ullared.

Bra eller dåligt? Bra, säger alla vi möter. De minst hundra arbetstillfällen som utlovats kräver nya bostäder och en förskola.

I de genuint engagerade bybornas visioner av framtiden leder satsningen på gränskommersen i slutändan till att någon kapitalstark,

på riktigt fjällintresserad investerare köper hotellet och drar i gång allt igen.

Martina Höjen är nybliven politiker i Åre kommuns barn- och ungdomsnämnd för det lokala partiet Västjämtlands väl. Viktigast för henne är frågan om förskolan. Utan en sådan är risken stor att byn Storlien självdör och förvandlas till en parkeringsplats för hamstrande norrmän.

– Det är också upp till oss bybor nu. Vi måste titta framåt, vara uthålliga och lägga fram vår egen plan för byn, menar Martinas partikamrat Lena Flaten.

Hon driver den lilla byns kvalitetssatsande restaurang, Flammans skafferier. Hon har anpassat sig efter verkligheten, gått från 80 till 24 sittplatser, och håller nästan bara öppet på helgerna.

– Det pågår ett generationsskifte som vi måste ta till vara på. De svenskar som köpte stuga här under 60–70-talen har fått barn och barnbarn. I bästa fall är de på väg tillbaka, då behövs hotellet, säger hon.

Thomas Holm, vice vd på Svenska handelsfastigheter, tar byborna på allvar. Han ser sig som en samhällsbyggare på lång sikt. Bolaget ägnar sig åt att förvalta fastigheter och har inte som affärsidé att väcka avfolkade byar till liv. Det är dock precis det han hoppas ska ske i Storlien.

Inom en radie på tio mil bor drygt 250 000 människor, gränshandeln omsätter redan, enligt de lokala handlarnas beräkningar, närmare en miljard och den framtida tillväxten spås till minst 9 procent. Kalkylen säger att det inte kan misslyckas, menar han:

– Självlärt måste vi ligga på för att se till att någon bygger hyresrätter. Skapar vi hundra nya arbetstillfällen måste de vi anställer ha någonstans att bo, konstaterar Thomas Holm.

I byn betraktas han som den nu kanske viktigaste länken till Åre kommun. Han, om någon, kanske kan få kommunen att ta byns

framtida utveckling på allvar? Planerna på att utöka gränshandeln har funnits ”i evigheter”. Ingen kan förstå varför det tagit sådan tid.

Ett av svaren kan vara bristen på samarbete i byn. Det finns ingen fungerande företagarförening och åsikterna om vad som egentligen hänt sedan högfjällshotellet gick i konkurs 1998 går isär.

Executive property Europe med fastighetsmiljardären Lars Nilsson köpte hotellet, liften och en massa mark 1998.

Ett läger menar att Nilsson sedan styckade av marken, sålde tomterna och övergav byn. Ett annat menar att han räddade den.

– Utan honom hade Storlien redan varit utraderat. Nu har vi ju i alla fall folk här på helgerna, säger Ronny Juhlin, omstridd entreprenör som kör en Porsche med registreringsskylten Storli 1.

Juhlin äger Le Ski, ett hotell vid järnvägsstationen. Han äger och driver också sedan många år, tillsammans med en kompanjon, en Superprisbutik där det är ”supersalg” på saker i plast, en tobaksbutik, en godisaffär, en restaurang i skidbacken samt bensinmacken där norrmännen tankar sina skotrar på helgerna.

Medan han tycker att han gjort allt han kan för att rädda byn från förfall finns det de som anser att han tvärtom bidragit till det. I flera omgångar har han arrenderat hotellet och elaka tungor menar att det enda han satsat på är att få ”norskarna” att dricka så mycket sprit som möjligt på helgerna – ingenting annat.

Han tar kritiken med ro.

– Vi måste jobba hårt mot den norska marknaden. De som när en dröm om 60- och 70-talen och glada barn som dricker blåbärssoppa kommer att bli besvikna, säger han.

Han är inte ett dugg orolig för framtiden. Det är bara att göra om en av hotellflyglarna till bostadsrätter, öppna resten och satsa på stora konferenser under veckorna och fest på helgerna. Och få till hyresrätter

– ”det är garanterat lukrativt för den som gör det”, säger han.

Dan Danielsson, C, kommunstyrelsens ordförande i Åre, är glad över att det börjar röra på sig, trots att hotellet är stängt. Han använder uttryck som ”nu ska Storliens potential förverkligas” och att satsningen på gränshandeln är en ”injektion” som kan ”lösa upp knutar”.

För Erik Lindner, vd för Executive property Europe, som fortfarande äger hotellet och liftarna, menar att man under åren gjort vad man kunnat för att hålla högfjällshotellet under armarna.

Nu handlar det bara om en sak: att hitta rätt köpare:

– Man kan renovera det, riva det, bygga om det till bostads- eller hyresrätter. Det viktigaste är att vi säljer till någon som har ärligt avsikt att göra det som på lång sikt är bäst för byn.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Storlien

Ligger två kilometer från den norska gränsen i Åre kommun, Jämtland.

1882 invigdes järnvägen och 1887 invigdes högfjällshotellet.

1927 donerades hotellet och marken till Skidfrämjandet.

Är inte minst känt för att prins Gustaf Adolf och prinsessan Sibylla fick en sportstuga i bröllopspresent här 1933. Kungafamiljen är sedan dess återkommande gäster.

Slalombacken invigdes 1933. Har i dag 9 liftar och 23 nedfarter.

Högfjällshotellet ägdes till största delen av industrimannen Matts Carlgren mellan 1972 och 1995. Det gick i konkurs 1998, då fastighetsmiljardären Lars Nilsson köpte.

Högfjällshotellet är nu stängt och till salu. Det består av 22 000 kvadratmeter fördelade på 220 rum med totalt 610 bäddar, kök, flera matsalar, fem barer, scen, pool, gym och konferensutrymmen. "

Fakta. Så påverkas olika generationer och yrkesgrupper

Yrke och generation	Andel av slutlön (Andel av slutlön utan tjänstepension)	Totalt privat sparande för att nå 80 procent av slutlönen... (Totalt privat sparande utan tjänstepension)	... vilket motsvarar ett månadssparande hela arbetslivet (Utan tjänstepension)
Civilingenjör, 60-talet	68 procent (39)	1 256 952 kronor (4 322 214)	1261 kronor (4335)
Vårdbiträde, 60-talet	65 procent (53)	779 212 kronor (1 452 629)	595 kronor (1109)
Civilingenjör, 70-talet	68 procent (42)	1 375 100 kronor (4 416 575)	1316 kronor (4228)
Vårdbiträde, 70-talet	67 procent (54)	827 721 kronor (1 656 496)	605 kronor (1211)
Civilingenjör, 80-talet	56 procent (43)	2 768 169 kronor (4 217 783)	2650 kronor (4037)
Vårdbiträde, 80-talet	65 procent (51)	1 093 493 kronor (2 193 493)	799 kronor (1603)
Civilingenjör, 90-talet	53 procent (41)	3 423 361 kronor (4 934 740)	3277 kronor (4724)
Vårdbiträde, 90-talet	61 procent (48)	1 644 364 kronor (2 841 963)	1202 kronor (2077)
Civilingenjör, 00-talet	51 procent (40)	4 532 838 kronor (6 352 500)	4339 kronor (6081)
Vårdbiträde, 00-talet	59 procent (46)	2 256 457 kronor (3 697 956)	1694 kronor (2702)

" Så mycket mer måste yngre spara till pensionen

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Två miljoner kronor – så mycket mer måste en civilingenjör född på 1990-talet jämfört med en som föddes på 1960-talet spara under arbetslivet för att få en bra pension.

En undersökning häromåret som Swedbank lät göra visade att varannan tillfrågad trodde att de skulle få minst 70 procent av slutlönen i pension. Var fjärde trodde att de skulle få minst 80 procent.

I själva verket ligger prognoserna för de flesta årskullar en bra bit under de nivåerna. Det visar en rapport som försäkringsbolaget Skandia gjort.

En ung civilingenjör, född på 1990-talet kan räkna med att få ut hälften av slutlönen i pension, inräknat tjänstepension. Ett vårdbidrag från samma generation kan räkna med 63 procent.

Ändå tycker varannan tillfrågad, när Skandia ställde frågan, att målet borde vara 80 procent.

Givet denna önskan har Skandia försökt räkna ut vad som krävs. Och en sak är klar. Ju yngre en person är, desto högre krav ställs på eget sparande för att nå målet på 80 procent – även inräknat tjänstepension som blir allt viktigare för de yngre.

En civilingenjör född på 1960-talet kan i snitt räkna med 68 procent av slutlönen i pension och ett vårdbidrag 63 procent.

För deras motsvarigheter födda på 1990-talet är motsvarande nivåer 53 procent för civilingenjören och 61 procent för vårdbidraget.

– Med rapporten vill vi visa vad systemet levererar på alla nivåer, och vad som är skillnaden mellan generationerna, säger Mattias Munter, pensionsekonom på Skandia.

Han pekar på tre faktorer som missgynnar den yngre generationen. En är att det dröjer längre för 90-talisterna innan de är ute på arbetsmarknaden än för 60-talisterna.

En annan faktor är att äldre generationers tjänstepension är i de flesta fall förmånsbestämd; pensionens storlek fastställs som en procentsats av slutlönen. De yngre har premiebestämd pension, vilket innebär att arbetsgivare sätter av en summa varje månad. Hur stor tjänstepensionen blir beror på hur väl premierna har förvaltats.

– Och den tredje faktorn är att det är två-tre års längre förväntad livslängd på 90-talisterna, jämfört med 60-talisterna, säger Munter. Det innebär att den insparade pensionen ska räcka till fler år, vilket påverkar månadsutbetalningarna negativt.

I rapporten gör Skandia en beräkning hur mycket de olika grupperna måste spara privat för att nå drömgränsen om en pension på 80 procent av slutlönen.

Civilingenjören född på 60-talet måste spara knappt 1,3 miljoner kronor under arbetslivet, motsvarande 1 261 kronor i månaden från första till sista lön.

Kollegan från 90-talet måste spara 3,4 miljoner, eller 3 277 kronor i månaden.

För vårdbidraget på 60-talet handlar det om 780 000 kronor eller 595 kronor i månaden. Kollegan från 90-talet måste spara drygt 1,6 miljoner kronor eller 1 202 kronor i månaden.

Sverige har hög etableringsålder, alltså den ålder när 75 procent av en årskull är på arbetsmarknaden. Den åldern har också ökat under senare decennier och Skandia sätter etableringsåldern till 27.

Vore inte det bästa att uppmuntra unga människor att snabbt komma ut i arbetslivet?

– Jo, bland akademiker börjar vi närma oss 30 år, jämfört med Storbritannien där den är 25. Det är en väldig skillnad och ger en stor effekt när vi har ett pensionssystem där varje arbetat år och timme räknas.

– Så helt klart behövs det åtgärder för att få en tidigare etablering på arbetsmarknaden, säger Munter.

Tjänstepensionen ökar i vikt för de yngre och det finns redan en trend på arbetsmarknaden att höja premierna för att säkerställa en bättre pension. Men Mattias Munter tycker också att frågor bör ställas om den allmänna pensionen.

– Är den ett grundsystem – eller ska den vara en pension att leva på, frågar han sig.

Och han ger svaret själv – den är på väg att ge en grund, inte mer.

– Den ser ut att utvecklas till det om man inte gör något åt det, säger han.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se"

"3 råd till spararna

Skandia har olika råd till olika generationer. Men några av råden är allmänna och gäller för alla:

1 Om du har hälsan – försök att jobba till efter du fyllt 65. Varje extra år betyder mycket för pensionen.

2 Jobba så mycket heltid du kan.

3 Leta efter låga avgifter på sparandet - det betalar sig i längden.

Källa: Skandia: På väg mot pension

Allmän pension

Av den lön du tjänar går 18,5 procent till den statliga delen av pensionen. Även a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning ger rätt till allmän pension.

16 procent av den allmänna pensionen går till inkomstpensionen och 2,5 procent till premiepensionen (för personer födda tidigast 1938, annars får man i stället tilläggspension).

Pensioner. Så funkar det

Premiepensionen sparas i ditt namn och kan placeras i fonder.

Garantipension är en grundersättning för personer som haft låg eller ingen inkomst i Sverige.

Eget sparande

För att dryga ut pensionen kan man själv välja att upprätta ett eget sparande. Det kan man göra exempelvis i ett investeringssparkonto (ISK) i en kapitalförsäkring.

Tjänstepension

Din arbetsgivare betalar i det flesta fall in tjänstepension, som är ett tillägg utöver den allmänna pensionen. Det är viktigt att ta reda på om tjänstepension ingår i avtalet. "

”Jag kommer inte att spara förrän jag fått ett fast jobb”

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

"Svenskarna anser att det är rimligt med 80 procent eller mer av slutlönen i pension. Men en ny rapport visar att pensionen faller för stora yrkesgrupper bland de yngre generationerna. Hur tänker egentligen en blivande civilingenjör om sitt pensionssparande?"

Mathilda Villot Berling är 21 år gammal och studerar civilingenjörsprogrammet i medicinsk teknik på KTH. Vi träffas på ett förmiddagslugnt kafé i Vasastan för att prata om pensionssparande. Som nittiotalist tillhör hon den unga generation vars pension beräknas falla avsevärt, enligt en ny rapport från Skandia. I rapporten pekar pensionsbolaget på behovet av eget pensionssparande för att få en rimlig pension.

En nygjord opinionsundersökning (Skandia/Novus, 2019) visar att varannan svensk tycker att det är rimligt med 80 procent eller mer av slutlönen i pension.

Mathilda Villot Berling beskriver sig själv som en sparsam person, men erkänner samtidigt att hon aldrig tidigare tänkt på sin framtida pension.

– Jag kommer nog inte att börja pensionsspara förrän jag har ett tryggt och fast jobb. Och det kommer ju att ta några år, säger hon.

En förklaring till de lägre pensionerna som rapportförfattarna nämner är just färre antal arbetade år, vilket beror att de yngre generationerna träder in på arbetsmarknaden senare.

En annan faktor som tas upp är den ökade medellivslängden.

Att det tar längre tid innan människor träder in på arbetsmarknaden behöver inte bara vara något negativt, menar Mathilda Villot Berling. Hon räknar själv med att vara klar med sina studier när hon är 25 år. – Det är fantastiskt att jag kan utbilda mig till mitt drömyrke. Då gör det inte så mycket att det tar lite längre tid innan jag börjar jobba. Och eftersom jag valt ett yrke där snittlönen är hög känner jag ingen jätteoro inför pensionen; även om jag inte lyckas få 80 procent av min slutlön i pension tror jag att jag kommer klara mig ganska bra om jag bara fick hälften. Men det är klart att det kan vara ett stort problem för unga människor i andra yrkesgrupper, säger hon.

Ett råd som ges i rapporten är att man ska ställa krav på sin arbetsgivare och säkerställa att man har tjänstepension.

– I mitt framtida val av arbetsgivare kommer tjänstepensionen definitivt vara en aspekt som jag väger in. Då jag helst vill arbeta inom forskningsvärlden hoppas och tror jag att jag kommer att erbjudas en pension med goda villkor, säger Mathilda Villot Berling.

Innan vi lämnar kaféet ställer hon frågan hur många nittiotalister som över huvud taget tänker på dessa frågor.

– Jag känner ingen i min vänskapskrets som tänkt på pensionen. Det vore kanske inte en så dum idé att införa pensionssparande i skolans samhällskunskap? säger Mathilda Villot Berling.

Joakim Lundberg
joakim.lundberg@dn.se "

" Sofie Österström: Vad händer om jag blir 100 år?"

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Hur vill jag att mitt liv ska se ut när jag är pensionär? Vem kommer jag att vara, hur kommer min familj se ut? Kommer jag att leva till jag blir 100 år?

Ovanstående är ett antal frågor som jag aldrig har ställt till mig själv. Denna av samhället så curlade 80-talist har vaggats in i tanken på att det löser sig det där med pension. Det är ju en miljard år kvar. Oceaner av tid.

Och jo, det stämmer, det är fler år kvar till min pension än vad jag hittills har levt. Men för vår generation, och kanske ännu mer för den som föds i dag, kommer livet att bli långt om allt vill sig väl.

Om man på första frågan, den om hur man vill att livet ska se ut när man är pensionär, svarar ”jag vill att det ska vara gött” – då behövs dessvärre lite präktighet.

Plötsligt står min sambo för den präktigheten. Han har börjat låna hem böcker, han lyssnar på poddar och följer bloggar om privatekonomi. Pratar om att hans sparande är ”som ett marshmallowtest för vuxna”. Ni minns, det gamla amerikanska experimentet där man gav barn två val: Vill du äta en marshmallow nu, eller få två stycken om du väntar en stund?

Han tittar på ekonomiprogram där unga människor pratar på uppstuds om den asiatiska aktiemarknaden. Herregud, tänker jag, rocken är verkligen död när ungdomar på stan kan mer om ISK-konton än distade elgitarrer. Den ena kunskapen behöver ju förvisso inte utesluta

den andra, men att det är så är ändå en otäck känsla jag går omkring och bär på.

Kunskapen om ISK-konton, ränta på ränta och indexfonder kommer de dock förmodligen ha nytta av, ungdomarna. Jag med, för den delen.

”Gig-ekonomin”, tillfälliga projektanställningar och ett allt mer senarelagt intåg på arbetsmarknaden kommer att påverka den här generationens framtida plånbok. Att bara knega på, lyssna på Stones och leva livet med förväntan om en hygglig pension vid 65 ter sig mer som en avlägsen dröm – om man inte är aktiv i sitt sparande.

Samtidigt är 1 202 kronor inte det lättaste att bara avstå varje månad. Men det är den summa som Skandia beräknat att ett vårdbiträde född på 1990-talet måste spara själv – från första till sista lön – för att få en pension på 80 procent av sin slutlön. Det är nästan dubbelt så mycket som jobbkompisen född 30 år tidigare behöver spara. Den som råkade bli född in i denna generation har, på grund av olika anledningar, helt enkelt sämre förutsättningar till en god pension. Jag får ta tjuren vid hornen. Vara rimlig och automatiskt förflytta en summa till sparkontot när lönen kommer. Komma ihåg att det är bra och viktigt.

Men jag lägger in en till påminnelse i mobilen: Glöm inte bort att lyssna på Stones.

Något kul måste man ju få ha.

Sofie Österström
sofie.osterstrom@dn.se "

" Vad gäller för bostaden om en avlider?

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

För två veckor sedan fick Britt-Marie Svensson en fråga om laglott och som många läsare har efterlyst ett utförligare svar på.

Frågan löd: Finns det någon sammanställning där jag kan se till att min make kan bo kvar i vår bostadsrätt i Stockholm ifall jag avlider före honom? Vi har inga gemensamma barn, han har inga nära släktingar. Jag har 2 barn och 6 barnbarn i tidigare äktenskap. De kan ju kräva sin laglott och då kan han inte behålla lägenheten. Kan jag skriva ett testamente som säger att han ska få bo kvar i orubbat bo? Vi är över 80 år båda två.

Svar: Bröstarvingar har alltid rätt till sin laglott som ju är hälften av arvslotten.

Ett exempel: Makarna Anders och Berit har inga gemensamma barn men Anders har ett barn sedan tidigare, Carl.

Berit är orolig för att inte kunna bo kvar i den gemensamma bostaden om Anders går bort. Anders skriver då ett testamente där han vill att Berit ska ärva honom.

Han skriver också att hans önskan är att Carl inte ska begära sin laglott direkt, utan vänta med att få sitt arv tills Berit har gått bort. Då får han arvslotten (laglotten plus lika mycket till).

Om Carl ändå begär sin laglott direkt, mot Anders önskan, så kan Anders i sitt testamente ha skrivit att den andra halvan av Carls arvslott ska tillfalla Berit med full äganderätt och Carl får inget mer när Berit har avlidit. Säg att Carl i stället respekterar pappa Anders önskan och inte tar ut laglotten direkt. Då får Carl hela arvslotten i stället när Berit har avlidit, alltså dubbelt så mycket som laglotten.

En risk som finns är dock att Berit kan vara väldigt slösaktig och göra slut på alla pengarna så att det inte finns något kvar efter henne.

Om arvslotten är 600 000 kr och jag har ett barn så har mitt barn rätt att alltid få 300 000 kr. "

" Minskat utbud av bostadsrätter

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Utbudet av bostadsrätter till salu på bostadssajten Hemnet minskade med 10 procent i februari jämfört med februari i fjol. I Stockholms län minskade utbudet ännu mer, med 22 procent. Det visar statistik från Hemnet.

– Utbudet av bostadsrätter minskar med 10 procent jämfört med ett år tidigare, men historiskt är det ett fortsatt högt utbud, 38 procent högre än för två år sedan. I Stockholm är det större skillnader, beroende på amorteringskravet som gjorde att många ville komma till avslut före den 1 mars förra året. I Stockholms län minskar utbudet med 22 procent, men ökar 28 procent jämfört med för två år sedan, säger Staffan Tell, talesperson på Hemnet.

Även utbudet av villor minskar på årsbasis, med 2 procent, vilket är första gången sedan juli 2017. I Stockholms län minskade utbudet av villor med 17 procent. På två års sikt har utbudet av villor ökat med 17 procent i Sverige och 51 procent i Stockholm.

Eftersom det är stora säsongsvariationer i utbudet av bostäder till försäljning är en jämförelse med motsvarande månad tidigare år mest rättvisande.

Direkt "

" Mångmiljonlyft för Ericssonchefen

DN SÖNDAG 3 MARS 2019

Det blev ett rejält klirr i kassan för telekomtillverkaren Ericssons koncernchef Börje Ekholm i fjol, visar bolagets årsredovisning för 2018. Bonusen höjdes med över tolv miljoner kronor ovanpå ett löneyft på en miljon.

Med löneyftet steg koncernchefens lön till 15,4 miljoner kronor. Och ovanpå det trefaldigades Ekholms så kallade "långsiktiga rörliga ersättning" till 18,4 miljoner kronor, upp från 6,1 miljoner ett år tidigare.

Inklusive pensionskostnader och poster som sociala avgifter och skatter steg Ericssons totala nota för koncernchefen till 55,2 miljoner kronor. Det kan jämföras med en kostnad för chefen på 37,2 miljoner ett år tidigare.

Ekholm kunde, enligt årsredovisningen, även räkna hem nästan 740 000 kronor i form av ett värdelyft för så kallade syntetiska aktier, en ersättning som är relaterad till koncernchefens styrelsearvode.

Av årsredovisningen framgår dessutom att Ekholm enligt ett optionsavtal med de största ägarna i Ericsson, Investor och Industrivärden, har köpt två miljoner köpoptioner för 49 öre styck som berättigar till köp av B-aktier i Ericsson för 80 kronor per aktie om sju år.

Ericssons B-aktie kostar i dagsläget 85 kronor på Stockholmsbörsen, vilket är nästan en fördubbling av priset sedan det stod klart att Börje Ekholm skulle ta över som koncernchef i slutet av oktober 2016.

TT

" Polisen går miste om viktig info

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

En man sprang runt och viftade med en pistol i Stockholms innerstad i torsdags. Polisen gjorde uttryckning, avväpnade och brottade ned honom. Det var bara det att det rörde sig om en filminspelning med skådespelaren Adam Pålsson. Och produktionsbolaget hade enligt konstens alla regler sökt och fått tillstånd att spela in just den scenen, just där och då. Men det kände alltså polisen i city inte till.

"Vi får utreda om det går att vässa någon rutin", sade stationsbefälet Thomas Sundh till Aftonbladet. Men är det verkligen rutinerna, det vill säga själva arbetsprocedurerna, som är problemet? Snarare låter det som att information som borde gå ut självklart och automatiskt inte har gjort det. Och det ankommer rimligen på hur datasystemet är funtat. Det är väl känt att det tidigare systemet förslöat polisens jobb, ibland så pass att hela utredningar saboterats och gått om intet. Det nya systemet kanske är snabbare och bättre på många sätt. Men det verkar fortfarande inte vara det minsta samordnat ens vad gäller det mest grundläggande.

I somras sköt polisen ihjäl Eric Torell, som var 20 år men egentligen ett barn. Han hade Downs syndrom och älskade att leka, gärna med sin leksakspistol. Och den här sommarnatten hade han smugit hemifrån med den.

Poliserna som åkte ut på larmet hade sett i sitt program Storm att det bodde en farlig våldsman i området. Hade de tagit det lugnare och varit försiktigare med att skjuta mot Eric Torell om samma program automatiskt gett informationen att denne våldsman för närvarande satt i häkte, och att det alltså inte kunde vara han?

Detta är omöjligt att svara på. Det går inte att veta hur saker hade blivit om bara inte ”om” hade varit. Men en sak är klar: När polisernas arbetsverktyg inte fungerar som det ska så har det potential att få allvarliga, livsavgörande konsekvenser.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Kränkthetskulturen i skolan urholkar lärarnas auktoritet”

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190304

Kränkthetskulturen som råder i den svenska skolan urholkar lärarens auktoritet och lägger en grogrund för ordningsproblem. Flera av skolmyndigheterna bidrar till utvecklingen. De definierar kränkthet på ett sätt som gör att lärare bli rädda och undviker gripa in vid ordningsproblem i klassrum och korridorer, skriver Isak Skogstad och Hamid Zafar.

En stökig elev lyftes ut från klassrummet på en skola i Malmö. Elevens föräldrar anmälde det till Barn- och elevombudet som menade att eleven blev kränkt och förnedrad inför sina kompisar. Malmö stad fick betala 25 000 kronor i skadestånd.

En elev i Lidköping vägrade att flytta sig ur en soffa som blockerade vägen i skolkafeterian trots tillsägningar. Till slut lyfte läraren upp eleven. Händelsen anmäldes och Barn- och elevombudet menade att ”våldsinslaget var oproportionerligt”. Detta skulle kosta skolans huvudman 10 000 kronor i ersättning till eleven för kränkande behandling.

I Södertälje slängde en elev en stol på sin lärare efter att ha blivit tillrättavisad. Efter lektionens slut slog eleven den kvinnliga läraren med knytnävsslag. En annan man, anställd på skolan, ingrep och höll fast eleven på golvet. Läraren fick uppsöka sjukhus för vård och sjukskrevs sedan. Personalen kritiserades av Skolinspektionen som menade att de ”borde ha agerat på ett mindre ingripande sätt”. Att eleven slängde en stol på läraren kunde enligt Skolinspektionen

förklaras som en ”reaktion på att han upplevt sig kränkt av personalen”.

Det här är bara tre exempel från vardagen i den svenska skolan under den senaste tiden. Med jämna mellanrum uppmärksammas hur skolor döms till böter för att lärare har gjort vad de har bedömt som nödvändigt för att säkerställa en lugn och trygg miljö i skolan.

Att allt fler anser sig vara kränkta när de tillrättavisas är självfallet inte bara förbehållet skolans värld. Vad som däremot gör att just skolan sticker ut är att flera av skolmyndigheterna aktivt krattar manegen för att lärare ska bli rädda och undvika att gripa in vid ordningsproblem i klassrum och korridorer. Nu för tiden uppger hela var femte lärare att de rent av har tvekat att ingripa vid bråk på skolan av rädsla för att bli anmäld.

När det återkommande rapporteras i medier om att elever tilldöms stora summor pengar för att de har ”kränkts” av sina lärare riskerar det att spä på juridifieringen i skolan. Det innebär flera nackdelar, varav en är att lärare ägnar alltmer tid åt att dokumentera hur de exakt har agerat i situationer där en elev säger sig ha blivit kränkt, allt för att hålla ryggen fri. Fyra av tio lärare uppger att de har hotats med anmälning av en elev eller förälder. Frågan är hur många lärare som känner att de har skolmyndigheternas uppbackning?

Det står i lagen att lärare inte får utsätta elever för kränkande behandling. Det är bra, såvida ”kränkande” innebär en medveten handling som syftar till att förolämpa eller vanära en elev i ord eller handling. Det är dock inte den definition av kränkthet som skolmyndigheterna utgår ifrån. Enligt en expert på Skolverket anses en elev vara kränkt ”när eleven själv uppfattar att han eller hon är det”. (Helsingborgs Dagblad, 2016)

Lärare ska säkerställa en trygg studiemiljö för alla elever. Enligt skollagen får lärare ta till både omedelbara och tillfälliga åtgärder för att säkra studieron. I de fall det inte rör sig om elever med en

neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kan det tyckas självklart att en lärare exempelvis ska få skicka ut dem som stör undervisningen. Men även det är kontroversiellt, enligt Skolverket. De menar att avvísningar ur klassrummet ”innebär en förhöjd risk för att eleven upplever kränkande behandling”. Vad har de då för råd? De menar att man kan ”ta ut resten av klassen i stället”, så att lärare undviker att ”kränka” en elev.

När lärare inte upplever att de har det mandat och stöd som krävs från skolmyndigheterna för att ingripa vid bråk och ordningsstörande situationer utan att riskera att anklagas för att kränka elever urholkas deras auktoritet på ett förödande sätt. Om man som lärare inte ens kan vara fullkomligt trygg med att vederbörande kan skicka ut en elev som stör på lektionen utan att myndigheterna ska se det som en kränkning har man lagt grunden för en skola där lärarna inte kan utföra sitt grunduppdrag.

I januariavtalet har regeringspartierna och de liberala partierna kommit överens om att en nationell plan för studiero och trygghet i skolan ska tas fram. Vi menar att det kan vara en lovande väg att gå. För att en sådan plan på allvar ska komma till rätta med den utbredda misstron mot vuxna som auktoriteter i skolans värld är det dock av högsta vikt att en del i arbetet är att förändra skolmyndigheternas syn på kränkningar. Det är inte rimligt att det är eleverna som alltid får vara uttolkare av vad som är att anses som en kränkning.

Om man över huvud taget ska tala om en kränkning i ordningsstörande situationer förefaller det mycket märkligt att det nästan aldrig tycks vara den störande eleven som anses vara den part som utför själva kränkningen. När enskilda elever aktivt väljer att förstöra möjligheten för resten av klassen att fokusera på undervisningen sätts majoritetens rätt till en lugn och trygg studiemiljö åt sidan.

Skolmyndigheterna, med Barn- och elevombud i spetsen, måste således få tydliga direktiv att i en mycket högre utsträckning utgå från

elevernas rätt till en trygg och säker skolmiljö när de bedömer huruvida en lärare har agerat kränkande eller inte. I dag gör myndigheterna en mycket snäv tolkning av lagen och beaktar inte de övriga elevernas rätt till sin utbildning när enskilda elever stökar i klassrummet. Ytterst är det de övriga elevernas undervisning som blir lidande.

Det är viktigt att påpeka att det inte bara är de mer utstickande fallen med elever som exempelvis våldför sig mot lärare som vi måste få bukt med. Det handlar även om vardagliga, mer subtila distraktioner som förekommer mer eller mindre i varje klassrum. Det kan handla om elever som pratar med varandra i stället för att lyssna på sina lärare eller använder sina mobiltelefoner under lektionstid. Studier indikerar att det finns en tydlig koppling mellan distraktioner och försämrade kunskapsresultat.

Intressant nog har även amerikanska nationalekonomer genom studier kunnat visa att för varje år som elever i en klass exponeras för en störande klasskamrat så minskar deras framtida livsinkomster med över 700 000 kronor. Det finns med andra ord starka skäl att anta att stöket i den svenska skolan, som är en direkt konsekvens av lärarnas urholkade status och auktoritet, kommer att få påtagliga ekonomiska konsekvenser för lång tid framöver.

Lärarna måste helt enkelt känna att de har mandat från skolmyndigheterna för att aktivt säkerställa trygghet och studiero i skolan – även om det innebär fysiska ingripanden. I en tid av historisk lärarbrist och där otaliga lärare lämnat yrkeskåren är det av högsta vikt att stärka lärarens status. För att det över huvud taget ska vara möjligt menar vi att det är avgörande att skolmyndigheterna slutar att aktivt motarbeta lärarnas mandat att styra i våra klassrum.

Isak Skogstad, lärare och skoldebattör

Hamid Zafar, barn- och utbildningschef Mullsjö kommun, utsedd till Årets svensk 2018. "

" Polisen kräver mer pengar till gränskontroll

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

De svenska gränskontrollerna har fått svidande kritik. Nu begär polisen ytterligare 600 miljoner kronor från regeringen för att klara kontrollerna.

I en Schengenrapport förra året kritiserades gränskontrollerna skarpt. Kritiken handlade om brist på personal, organisation och kompetens. Tidigare i år har personal vid gränspolisen i region Stockholm larmat justitiedepartementet om hur allvarlig situationen är.

För att uppfylla kraven i Schengenrapporten är bedömningen att personalstyrkan vid gränsövergångsställena måste utökas, skriver Polismyndigheten i årets budgetunderlag till regeringen. Det krävs även satsningar på utbildning, utrustning och lokaler.

Dessutom kommer bland annat it-systemen att behöva utvecklas.

Myndigheten begär ett tillskott på sammanlagt 600 miljoner kronor för de kommande tre åren.

Enligt Polisens preliminära bedömning behövs ett tillskott på 100 miljoner kronor för 2020, 200 miljoner för 2021 och 300 miljoner för 2022.

För att klara personalmålet på närmare 10 000 fler polisanställda 2024 begär myndigheten motsvarande tillskott som det var för perioden fram till och med 2021. Det rör sig om ytterligare drygt 1,3 miljarder kronor. Inrikesminister Mikael Damberg (S) ger en skriftlig kommentar:

"Polisen har precis inkommit med sitt budgetäskande. Det kommer vi självklart att analysera. Hur regeringens budget ser ut återkommer vi till, det är för tidigt att svara på. Regeringen har dock varit tydlig – Polisen ska få 10 000 fler anställda till 2024, något som också fastslås i Januariavtalet", fortsätter han. **TT** "

" Omstridd boendelag för asylsökande förändras

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Malmö. Nästa år ändras reglerna i den omstridda ebo-lagen. Asylsökande som bosätter sig i vissa socialt utsatta områden mister då sin dagersättning från Migrationsverket. I Malmö ser politiker och bostadsbolag början på slutet av en 25-årig era med trångboddhet, social misär och misslyckad integration.

Ebo, lagen om eget boende, infördes 1994, och har varit kritiserad i princip ända sedan dess. Lagen ger asylsökande rätt att ordna eget boende i stället för att bo på de statliga flyktingförläggningarna. Tidigt noterade en del kommuner att inflyttningen av asylsökande ökade snabbt – ofta till bostadsområden där det fanns släktingar och landsmän. Snart började lokala politiker larma om ökad segregation, trångboddhet och överbelastad socialtjänst.

– Ebo har gett oss ett mottagande som leder till social misär. Jag har med egna ögon sett barn sitta i trapphus för att kunna koncentrera sig på sina läxor. Jag har sett lägenheter med massvis med madrasser där folk sover i skift, säger Malmös kommunråd Katrin Stjernfeldt Jammeh (S).

Malmö kommun har i över två decennier drivit kravet att ebo-lagen ska avskaffas alternativt reformeras kraftigt. Nu tycks man till slut ha blivit bönhörd.

I januariavtalet mellan regeringspartierna, C och L, finns en punkt med innebörden att asylsökande som bosätter sig i vissa socioekonomiskt utsatta områden från och med 2020 kommer att få indragen dagersättning från Migrationsverket.

För Katrin Stjernfeldt Jammeh har det varit en lång kamp att föra upp frågan om ebo på nationell nivå. Socialdemokraterna tog visserligen ett kongressbeslut om att avskaffa lagen redan 2009, men efter det hände ingenting.

– Under förra mandatperioden uppfattade jag att regeringen blev mottaglig för diskussionen i större utsträckning än tidigare, fler började förstå att det inte är rimligt att några få kommuner bär huvudansvaret för Sveriges migrationspolitik, säger hon.

Efter flyktingkrisen 2015 gjorde den rödgröna regeringen upp om en skärpt migrationspolitik med allianspartierna. Som en del av paketet tillsattes en offentlig utredning om Sveriges flyktingmottagande som när den presenterades förra året innehåll förslag på reformer inom ebo. I dag är alla riksdagspartier utom Vänsterpartiet eniga om att begränsa villkoren för asylsökande som väljer eget boende.

Lokalt har man länge haft en politisk samsyn om att lagen måste förändras.

– Ebo i kombination med en mycket dålig integrationspolitik lokalt i Malmö har gjort att vi lider av ett stort utanförskap. Konsekvensen är att välfärden blivit underfinansierad. Oerhört stora pengar går till försörjningsstöd och hemlöshetsinsatser, säger Torbjörn Tegnhammar, moderat oppositionsråd, som nu är försiktigt positiv.

– Det är glädjande att något händer även om jag ser risker. Vad händer med en person som blir av med dagersättningen? Min farhåga är att svaret är socialbidrag, säger han.

32 kommuner omfattas av de nya reglerna som klubbades igenom i och med januariavtalet. Det är kommuner som regeringen tidigare ringat in och som alla har bostadskvarter som bedöms vara socialt utsatta.

Malmö är en av de berörda kommunerna. Här finns för närvarande omkring 1 800 asylsökande inskrivna i Migrationsverkets system som bor i ebo.

– Så klart har man känt en frustration över att det här går långsamt och att samhället bara ser på medan den sociala misären har fått lov att växa. Vår ingång har varit att avskaffa ebo och fördela ansvaret bättre mellan kommunerna. Det här är en välkommen början, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Terje Johansson, avgående vd på Malmös kommunala bostadsbolag MKB, ser också positivt på den förestående reformen.

– Det är väldigt lätt att känna sympati med idén om att var och en ska få bosätta sig var man önskar, men effekterna har blivit helt orimliga för bostadsområdena och alla som bor där. Enligt mig är ebo den enskilt största orsaken till att segregationen har ökat och att samhället glidit isär. Därför hoppas vi och tror att den här förändringen kommer att få stor verkan, säger han.

När ebo-lagen förs på tal brukar Terje Johansson dra ett skräckexempel.

– Förra våren upptäckte vi att 45 personer var skrivna på en 65 kvadratmeter stor tvåa. Det är självklart alldeles för många. Uppenbart sliter det på våra fastigheter, men det innebär också att människor far illa, och det är ju långt mycket allvarligare, säger han och fortsätter:

– Om man inte kan läsa läxan hemma, eller inte ens kan vara hemma utan tvingas vara ute stora delar av dygnet så genererar det en otrygghet i sig, för individer men också för samhället i stort.

Erica Righard, forskare i migration och socialt arbete vid Malmö universitet tror inte att den nya reformen kommer att ge de effekter som politikerna önskar.

– När ebo-lagen kom 1994 fick man både dag ersättning och en boendeersättning. Boendeersättningen slopades 2005.

Argumentationen då liksom nu var att man ville få folk att stanna kvar på anläggningsboendena. Men andelen ebo-bosatta fortsatte att öka ändå. Med den erfarenheten finns det inget som talar för ebo kommer att minska bara för att man drar in ersättningen, säger hon.

Forskningen kring ebo-lagens effekter har hittills varit begränsad – enligt Erica Righard inte minst på grund av att ämnet är svårt att mäta kvantitativt.

– Registerdatan stämmer ofta inte, i stället måste man jobba kvalitativt. Vi hör ofta väldigt självsäkra kommentarer i de här frågorna, men när politiker säger att ebo leder till segregation måste man faktiskt ta det med en nypa salt, för kunskapen är väldigt liten.

Erica Righard menar att en viktig anledning till att så många asylsökande väljer ebo – ”trots låg ersättning och de ibland mycket dåliga förutsättningar som dessa utgör” – är att de statliga boendena uppfattas som ännu sämre.

– Om man ska tvinga folk att bo i anläggningsboenden är det rimligt att dessa inte är oanständiga. Det finns emellertid inte mycket som talar för att staten kommer att kunna leva upp till det, åtminstone inte när vi ser till detta i ett historiskt perspektiv, säger hon.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

"Fakta. Ebo-lagen

Lagen om eget boende, ebo, infördes 1994 av den borgerliga regeringen och ger asylsökande möjlighet att ordna eget boende i stället för att bo på statliga flyktingförläggningar. I gengäld får de ersättning från Migrationsverket.

Efter flyktingkrisen 2015 gjorde den rödgröna regeringen upp om en skärpt migrationspolitik med allianspartierna. Som en del av paketet tillsattes en offentlig utredning.

I mars 2018 överlämnade regeringens utredare Martin Olauzon sitt betänkande om ett nytt mottagningssystem till regeringen (Mottagandeutredningen SOU 2018:22).

I september 2018 lämnade regeringen ett kompletterande förslag till Mottagandeutredningen där man vill införa en områdesbegränsning. Den innebär att asylsökande som ordnar eget boende i vissa socialt utsatta områden mister rätten till dagersättning. I januariavtalet enades regeringspartierna, C och L om områdesbegränsningen, som väntas träda i kraft 2020. "

"Svårare att bli en del av samhället om ebo försvinner"

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

"Malmö. Ebo-lagen leder inte bara till socialt utanförskap och segregation. Det finns exempel på motsatsen också. 26-årige Alqumit Alhamad är ett av dem.

När Alqumit Alhamad kom till Sverige från krigets Syrien för tre år sedan placerades han på ett statligt anläggningsboende i Surahammar i Västmanland.

– Det var visserligen hbtq-certifierat, men som homosexuell kände jag mig ändå utsatt. Det var mycket bråk och trakasserier, nästan som hemma i Raqqa – ”same shit, different smell”, säger han.

Efter fyra månader kom han i kontakt med Refugees welcome housing Sweden som bildades under flyktingkrisen hösten 2015. Föreningen arbetar med att ta fram alternativa bostadslösningar till nyanlända, främst genom privatpersoner som vill öppna upp sina hem.

På så vis fick Alqumit Alhamad möjlighet att bosätta sig hos en familj utanför skånska Skurup.

– Jag blev kvar hos dem i ett år och åtta månader. Det gav mig en fantastisk möjlighet att komma in i det svenska samhället och lära mig allt från sociala koder till sopsortering, säger han.

Kajsa Sörman, ordförande i föreningen Refugees welcome housing Sweden, menar att man i diskussionerna om trångboddhet och andra baksidor av ebo-lagen, inte får glömma de positiva aspekterna.

– Att man känner någon redan när man kommer hit, kanske en släkting eller vän, ger trygghet och stöd som också är väldigt viktigt när man befinner sig i de här situationerna.

Hon menar att möjligheten att kunna ordna privata bostadslösningar för nyanlända är viktig av många skäl.

– Det finns bostadsbrist i Sverige men många bor också mycket större än vad de behöver. Att låna eller hyra ut ett rum till ett skäligt pris kan få stora positiva effekter både för en själv, den man hyr ut till och för samhället i stort.

I dag har Alqumit Alhamad ett förstahandskontrakt på en lägenhet i centrala Malmö. Han pluggar på komvux, jobbar deltid på ett företag i Kävlinge och har startat eget företag inom visuell kommunikation.

– Inget av det här hade hänt om jag hade tvingats bo kvar på flyktinganläggningen. Det hade åtminstone inte gått lika fort. Att få lära känna en svensk familj som delade med sig av sitt sociala nätverk har betytt allt.

Alqumit Alhamad förstår inte poängen med att begränsa ebo-lagen i dess nuvarande form.

– Hade jag varit tvungen att stanna på flyktingförläggningen hade jag säkert gjort det. Men jag tror att det blir svårare för flyktingar att integreras och bli en del av det svenska samhället om ebo och möjligheten att skaffa eget boende försvinner, säger han.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

" Generaldirektören varnar – läget på häktena är akut

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Efter straffskärpningar och omorganisation hos polisen har allt fler personer hamnat i häkte i Sverige. Kriminalvårdens generaldirektör Nils Öberg varnar för att läget är kritiskt. – Jag skulle beskriva situationen på häktena som akut, säger han.

Kriminalvården i Sverige har fått växtvärk. I flera år minskade antalet intagna på häkten och anstalter i Sverige, men 2016 vände siffran plötsligt uppåt. Och under 2018 uppmättes den kraftigaste ökningen av antalet intagna till anstalt på över 10 år. Det visar en ny rapport från Kriminalvården.

Medelantalet häktade 2018 ökade med 13 procent jämfört med föregående år. Bland annat till följd av straffskärpningar för grova vapenbrott som trädde i kraft förra årsskiftet.

– Sen finns det fler faktorer, polisen har fått upp sin effektivitet. Det är ju alldeles klart att om det grips fler personer misstänkta för brott så innebär det att domstolarna häktar fler, säger generaldirektören Nils Öberg.

En tredje faktor är att det också är fullt ute på anstalterna.

– Det påverkar vår förmåga att flytta häktade som har fått sina domar. Ett häkte ska i normala fall endast vara fyllt till nittio procent om verksamheten ska fungera normalt.

– Vi behöver ha en marginal på åtminstone tio procent. Exempelvis om en person inte fungerar på ett ställe behöver vi kunna flytta den. Just nu har vi häkten som är fyllda till 115–120 procent. Det är väldigt allvarligt, säger Nils Öberg.

Den här veckan är 23 av 32 häkten överbelagda i Sverige.

– De är uppe på en riktigt kritisk nivå. I förra veckan hade vi 22 överbelagda häkten. Så man kan säga att ökningstakten just nu är ett överbelagt häkte i veckan, säger Nils Öberg.

Generaldirektören varnar nu för att säkerheten på häktena kan påverkas negativt om situationen förvärras ytterligare.

– Det som jag oroar mig för allra mest är att om flödena fortsätter att vara såhär stora, ökar risken för att det begås misstag. Och misstag i vår verksamhet kan få väldigt allvarliga konsekvenser, säger generaldirektören och tillägger att han inte tycker att Kriminalvården i dag gör ett kvalitativt sämre arbete trots den hårda belastningen.

– Men risken är ju att människorna som gör jobbet är trötta och slitna och har för mycket att göra så att man helt enkelt begår misstag.

Han säger också att situationen är hanterbar dag för dag men att Kriminalvården behöver se sig om efter fler lösningar. Ett exempel är att utreda möjligheten för fler dömda att avtjäna sitt straff med elektronisk övervakning i hemmet.

I Kriminalvårdens rapport beskrivs flera reformer, om vilka beslut redan har fattats, som skulle kunna förvärpa situationen på häktena ytterligare. Till exempel förslagen om möjligheten att skjuta upp villkorlig frigivning och att ta bort de lägre straffen för yngre som begår brott. Kriminalvården vill att regeringen nu överväger att skjuta upp reformerna tills situationen på häktena är under kontroll.

– Vi kan inte bara tänka dubbelbeläggning och kapacitetsökning. Hamnar vi i ett läge där Kriminalvården inte längre kan ta emot människor som domstolarna har häktat, så är vi i en oerhört allvarlig situation. Det betyder att vi behöver ha fler alternativ. Vi måste ha lite mer flexibilitet att fortlöpande kunna fatta beslut som gör att beläggningstrycket minskar.

Nils Öberg säger att Kriminalvården har en god dialog med regeringskansliet.

– Vi har en tät dialog och det finns ingen på ansvarig nivå som inte har klart för sig hur allvarlig situationen är, säger han.

Alexandra Carlsson Tenitskaja alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

"

" Hög tid att vaccinera sig mot TBE

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Fästingar är ett säkert vårtecken och nu kommer rapporter om att krypen har börjat röra på sig. Vill man undvika att smittas av den fästingburna sjukdomen TBE är det hög tid att vaccinera sig.

Trots att vintern knappt har släppt sitt grepp så har fästingarna börjat vakna till liv. När det blir varmt kommer de upp ur marken, där de annars ligger i dvala, och sätter sig och väntar på att någon ska komma gående. På en sydsluttning där solen ligger på kan de väckas upp tidigare.

– Fästingar har ingen almanacka utan går på temperaturen. Man brukar säga att det ska ligga runt fem plusgrader för att de ska bli aktiva. Om blir för kallt eller för torrt söker de sig ner under marken igen, säger Lars Lundqvist, biolog och expert på fästingar vid Lunds universitet. I takt med att vi söker oss ut i naturen mer på våren ökar risken för att drabbas av de sjukdomar som en del av fästingarna överför. Den största risken är att få borrelia, TBE, är fortfarande en ganska ovanlig sjukdom men det fästingburna viruset har ökat stadigt under 2000-talet och drabbar runt 300 personer varje år, enligt Folkhälsomyndigheten. För att få ett fullgott skydd mot den allvarliga sjukdomen måste man vaccinera sig. Det krävs tre doser och det är bra att ta den första sprutan tidigt på året. Vanligtvis börjar TBE-säsongen i april och kan pågå ända till december.

– Om man är känslig och inte vill bli sjuk och vistas mycket i naturen kan det finnas anledning att vaccinera sig, säger Lars Lundqvist. Mot borrelia finns inget vaccin utan där behandlas den smittade med antibiotika.

Fästingar finns i nästan hela Sverige, men fästingar som bär på TBE-viruset är mest förekommande i Stockholms, Södermanlands, Uppsala och Västra Götalands län.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

"Fakta. Fästingsjukdomar

Borrelia är en bakteriell infektion som behandlas med antibiotika.

Mellan 5 000 och 10 000 personer smittas årligen.

TBE som är en virussjukdom saknar botemedel. Den kan orsaka en form av hjärninflammation hos människan. Sjukdomen börjar med feber och en knapp vecka därefter tillstötter ibland komplikationer med svår huvudvärk, kräkningar, nackstelhet och i sällsynta fall allvarlig påverkan på centrala nervsystemet. Varje år rapporteras 200–300 fall av TBE i Sverige.

Källa: Folkhälsomyndigheten "

" En majoritet av väljarna tror att regeringen faller

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

En majoritet av väljarna tror inte att regeringssamarbetet mellan S, MP, C och L håller mandatperioden ut. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Bland dem som röstade på samarbetspartierna är optimismen större men L-väljarna anser att det saknas samsyn i de viktigaste frågorna.

Den regering som Sverige har sedan en dryg månad tillbaka vilar på ett underlag av helt nytt slag. Fyra partier ska samarbeta om budgetar och ett reformprogram i 73 punkter. Bara två av dem sitter i regeringen, nämligen Socialdemokraterna och Miljöpartiet. De två andra, Centern och Liberalerna, ville egentligen inte ha Stefan Löfven som statsminister men valde att släppa fram honom eftersom man inte ville riskera att Sverigedemokraterna fick inflytande.

DN/Ipsos har frågat väljarna hur man ser på samsynen mellan de fyra partierna och deras möjligheter att hålla liv i samarbetet fram till nästa ordinarie val 2022.

Hälften svarar att kvartetten troligen kommer att spricka under mandatperioden medan ungefär en tredjedel tror att den håller ihop mandatperioden ut. De flesta olyckskorparna finns dock bland de väljare som röstade på Moderaterna, Kristdemokraterna eller Sverigedemokraterna som står utanför samarbetet.

Ser man till dem som röstade på samarbetspartierna är det tvärtom hälften som tror att de fyra partierna kan hålla sams medan 3 av 10 är pessimistiska.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Man ska komma ihåg att en sådan här bedömning blir en blandning av faktisk utvärdering av möjligheterna och vad som snarare kan beskrivas som fromma förhoppningar, säger han.

Flertalet väljare anser att det saknas samsyn mellan de fyra partierna och här skiljer sig uppfattningarna inom januarikvartetten. Liberalernas väljare sticker ut som mer skeptiska än de andra. De som anser att samsynen är liten kring samhällsproblemen och deras lösningar är ungefär dubbelt så många som de som ser enighet. Bland dem som röstade på S, C eller MP överväger däremot de som ser en stor samsyn. Trots det bedömer majoriteten av L-väljarna att samarbetet kommer att hålla.

– Man kanske ser att efter det som hänt är förutsättningarna dåliga för att hitta tillbaka till Alliansen och då är den enda vägen framåt i praktiken att hålla ihop det här mandatperioden ut, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

"Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 7–20 februari intervjuat 1 003 röstberättigade väljare. Intervjuerna gjordes digitalt med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt.

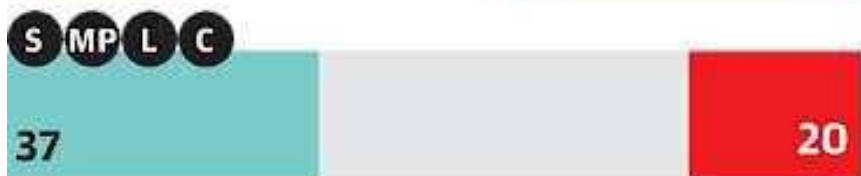
DN/Ipsos redovisar inte exakta tal för enskilda partier från undersökningen eftersom baserna blir för små.

Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval, bortfall, svarsfrekvens och exakta frågeformuleringar i undersökningen, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. "

Hur skulle du beskriva den politiska samsynen mellan C, L, MP och S.
... Hur de viktigaste frågorna och problemen för Sverige ska lösas.

- Mycket eller ganska stor samsyn
- Varken eller/Vet ej
- Mycket eller ganska liten samsyn

Totalt (Procent)

Tror du att samarbetet mellan C, L, MP och S kommer att hålla mandatperioden ut eller tror du att det spricker under mandatperioden?

- Kommer troligen att hålla mandatperioden ut
- Osäker/Vet ej
- Kommer troligen att spricka under mandatperioden

Totalt

" Skåne sämst på politisk jämställdhet

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Skåne är sämst i landet på kvinnlig representation i kommunpolitiken. Örkellunga har lägst andel kvinnor i fullmäktige i hela Sverige, bara 24 procent, enligt en ny granskning.

– Att Skåne ligger under resten av landet förvånar mig inte. Det har att göra med att Sverigedemokraterna är relativt stora i Skåne. Och SD tenderar att ha lägre andel kvinnor i sin partigrupp, säger Lena Wängnerud, professor i statsvetenskap på Göteborgs universitet, till HD/Sydsvenskan.

Totalt finns 12 674 kommunfullmäktigeledamöter i Sverige. Av dem är i genomsnitt 43 procent kvinnor, en uppgång med en procentenhet sedan förra mandatperioden, visar tidningens granskning av Valmyndighetens lista.

I Skånes 33 kommunfullmäktigeförsamlingar är andelen kvinnor bara 39 procent, men skillnaden är stor mellan partierna. De rödgröna partierna har nästan exakt hälften kvinnor bland sina skånska kommunpolitiker. Allianspartierna har 40 procent kvinnor och Sverigedemokraterna 26 procent.

I 30 av Sveriges 290 kommuner är andelen kvinnor 50 procent eller mer.

Allra högst kvinnorepresentation har Lekeberg (58,8 procent), Grums och Hällefors (båda 58,1 procent).

TT "

" KO utreder tretton spelbolag

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Konsumentombudsmannen har stämt det maltesiska spelbolaget Elec Games. Myndigheten anser att bolaget har stridit mot kraven på måttfull spelreklam i sin marknadsföring för onlinekasinot Ninja Casino. Ytterligare 13 spelbolag utreds nu av KO.

Elin Häggeborn är jurist på Konsumentverket. Hon berättar att myndigheten fått ökade anslag från regeringen, bland annat för att kunna behandla alla anmälningar som kommer in gällande spelbolag.

– Vi har fler spelärenden än vi haft under en längre tid tillbaka. Dels har den nya spellagen kommit, vissa av de här bestämmelserna har inte funnits tidigare, som den om direktreklam och informationsskyldighet. KO anklagar Elec Games och Ninja Casino för att genom att påstå saker som ”klockrena vägen till guld”, ”vinsten på banken inom fem minuter”, och ”så kan du ta hem miljonerna”, har brutit lagens krav på måttfullhet.

Det kommer nu att prövas av Patent- och marknadsdomstolen. Då får KO nödvändig rättspraxis, något som till stor del saknas eftersom den nya spellagen nyss trädde i kraft.

Nu utreder KO ytterligare 13 spelbolag.

– Det är främst internetcasinon och det rör sig om flera olika typer av fel. En del handlar om informationsskyldighet, till exempel att man ska ha information om lägsta tillåtna ålder för att få spela, och att man ska ha information till någon stödinformation för spelproblem i sin reklam, säger Elin Häggeborn.

Hon berättar att flera av fallen rör spelbolag som skickat direktreklam till spelare, trots att de stängt av sig i Spelinspektionens avstängningsregister.

Andra ärenden kan beröra spelbolag som i reklam använt sig av påståenden som KO anser är missvisande eller felaktiga.

– Det kan vara att de skriver att de inte har någon registrering och att man kan spela utan konto eller anonymt. Enligt spellagen finns det ett registreringskrav där man som huvudregel ska registreras, och alla spelare på onlinekasinon ska ha ett konto, så där tycker vi att vi kan ifrågasätta dessa påståenden.

Konsumentombudsmannen kan utfärda förelägganden. Det innebär att man förbjuder företaget från att använda marknadsföringen i framtiden, vilket då är förenat med vite. Om rättsläget är oklart och det saknas ledande prejudikat så kan myndigheten stämma det berörda företaget i Patent- och marknadsdomstolen.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

" Efter januariavtalet – så ser AF:s nya uppdrag ut

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Arbetsförmedlingen ska göras om i grunden. Regeringen vill att myndigheten fokuserar på vilken hjälp de arbetslösa behöver.

Överenskommelsen mellan regeringspartierna, C och L – det så kallade januariavtalet – innebär att Arbetsförmedlingen inte längre ska sköta själva arbetsförmedlandet.

I stället blir fokus för myndigheten att bedöma varje arbetssökandes behov av stöd och insatser.

– Det har funnits kritik under många år om att Arbetsförmedlingen haft ett väldigt brett och otydligt uppdrag. Det jag hoppas är att det här blir ett tydligare uppdrag om vad man verkligen ska vara bra på, säger arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S).

Det blir också Arbetsförmedlingens uppdrag att sedan slussa de arbetssökande vidare till privata aktörer som ska arbeta med matchning och insatser för att få ut människor på arbetsmarknaden.

Kvalitets- och resultatkontroller av de privata aktörerna ska också ligga på myndigheten. En modell som diskuteras är att ersättningen till de aktörerna i huvudsak ska betalas ut när någon har fått jobb.

– Det är en otroligt viktig fråga för mig personligen. Jag vill helt enkelt inte släppa fram något system som innebär risker med att oseriösa och rent kriminella aktörer får tillgång till verksamheten.

Men även om Arbetsförmedlingen krymps och får färre kontor och färre anställda är regeringens ambition att det ska kunna gå att boka möten i princip i varje kommun.

– Det här är viktigt, att det inte blir långa resor och bökigt för personer som kanske står långt från arbetsmarknaden. Det ska alltid vara möjligt att träffa sin arbetsförmedlare i den egna kommunen.

I regeringens planer finns att bygga ut organisationen med så kallade servicekontor, och det är exempelvis på ett sådant kontor möten med arbetsförmedlare ska kunna ske.

De stora nedskärningarna som planeras på Arbetsförmedlingen anser Ylva Johansson att M/KD-budgeten, som hon kallar ogenomtänkt, bär ansvaret för. Hon står fast vid att det inte blir mer pengar till Arbetsförmedlingen i vårändringsbudgeten.

– Vi tar ansvar för den reform vi ska göra. Men hade jag fått göra på mitt sätt hade man först lagt planen och sen genomfört förändringarna. Nu kommer det i fel ordning.

I januariavtalet fick Socialdemokraterna göra ett antal eftergifter som också innebär förändringar i arbetsrätten och a-kassan.

Någon total översyn av lagen om anställningsskydd (las), som bland annat Svenskt Näringsliv efterfrågat, är det inte tal om, enligt ministern.

– Vi kommer att göra det som står i avtalet. Det innebär vissa förändringar men ingen total reformering av arbetsrätten.

TT "

"Fakta. Andra förändringar på arbetsmarknaden enligt januariavtalet

Undantagen från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd (las) ska utökas.

Det ska bli lättare att säga upp anställda till lägre kostnader, men maktbalansen ska inte ändras, heter det.

Arbetslöshetsförsäkringen ska öppnas för fler och ska utformas som en trappa, med högre ersättning i början av arbetslösheten med en avtrappning längre bort.

Etableringsjobb med lägre lön för nyanlända och långtidsarbetslösa, i enlighet med det framförhandlade förslaget från fack och arbetsgivare. Rutavdraget ska utökas. Taket trefaldigas och tjänsterna utvidgas till fler områden.

Fler ska kunna bli företagare, sänkt nedre gräns för aktiekapital till 25 000 kronor. "

" Storstrejk i hamnarna oroar näringslivet

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Hamnarbetarförbundet har varslat om totalstrejk från och med onsdag. Näringslivet håller andan och planerar för hur de ska kunna hålla produktionen i gång och kunderna skadeslösa.

– Vi lägger om trafiken och tar varor med lastbil genom Tyskland, säger Claes Salomonsson på Axfood.

Det råder en stor osäkerhet kring hur Hamnarbetarförbundets varsladeorstrejk kommer att drabba svenska företag. På måndagen har medlarna kallat parterna till möte, men om ingen lösning går att hitta inleds strejken vid midnatt natten till onsdag.

Beskeden om vad som får göras och inte göras av personal som inte är ansluten till Hamnarbetarförbundet är oklart. Det gör att många företag är osäkra på vad strejken kan få för konsekvenser.

Anna Löf på Teknikföretagen menar att strejken kan slå hårt mot samhället.

– Sverige är ett av världens mest exportberoende länder. Det kommer säkerligen att uppstå samhällsfarliga effekter.

Teknikföretagen är en arbetsgivarorganisation för företag som tillsammans står för en tredjedel av Sveriges export.

– Våra medlemmar är beroende av att kunna få in gods och att skicka ut gods genom hamnarna. I och med att produktion i de flesta fall är upplagd enligt principen ”just in time” stoppar flödet snabbt upp och verksamheter kan ganska snart behöva stoppas på grund av komponentbrist eller på grund av att man inte har plats att ställa det gods som inte kan skeppas ut, säger Anna Löf.

Flera stora företag gör upp planer för hur de ska kunna hålla i gång verksamheten trots strejken.

– Plan A är att ligga kvar i containerhamnen i Göteborg. Men vi har en plan B och det är att köra med bil ner till andra hamnar som Hamburg och Bremen, säger Gösta Andersson, presschef på SKF i Göteborg. Alla företag känner dock inte samma oro.

– Strejken har en begränsad påverkan. Vi använder oss framför allt av hamnarna i Luleå och Oxelösund, men vi följer det här noga, säger Mia Widell, presschef på SSAB.

– Hittills har vi lyckats parera konflikten så vår handel har inte påverkats nämnvärt, säger Stefan Elfström, presstalesperson på Volvo Cars.

Dagligvaruhandeln berörs dock i större utsträckning.

– Stänger de svenska hamnarna blir det jätteproblem för oss, säger Claes Salomonsson, pressansvarig på Axfood.

– Vi tar in 40 procent av vår totala import via roro-hamnen i Göteborg. Det är varor från Belgien, Tyskland och Holland. Strejken får en stor påverkan och vi lägger om trafiken och tar allt med lastbil.

Stenas färjetrafik från bland annat Göteborg drabbas inte.

– Vi har egen personal som är ansluten Transport. Men vilken effekt strejken kan få på ökat lastbilstrafik på färjelinjerna vet vi inte än, säger Jesper Waltersson, presschef på Stena.

TT "

" Så mår du bra som förälder under småbarnsåren

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Att skaffa barn innebär för många en total omställning av livet. Och det påverkar så klart även känslolivet. Så hur ska man göra för att få en bra relation till sig själv, sina barn och sin partner? Här delar två psykologer med sig av sina råd.

Clara Zelleröth och Helga Johnsson Wennerdal är båda psykologer. De är också båda småbarnsföräldrar. Nu har de skrivit boken "Må bra som förälder – psykologernas strategier för småbarnsåren" (Norstedts), en bok de säger att de önskar att de läst när de själva fick barn. Psykologerna ger sina råd om hur föräldrar kan må bra under småbarnstiden – och om hur de kan hantera problemen när det är jobbigt.

– Jag tror att det finns en förväntan på föräldraskapet. Det är något vi själva väljer, och det finns en känsla av att man omedelbart ska tycka om det, och att man kanske ska kunna fortsätta med alla andra saker samtidigt, säger Helga Johnsson Wennerdal.

För Clara Zelleröth var den mest omvälvande känslan när hon skaffade barn att plötsligt bli ansvarig för ett litet liv.

– Man är liksom helt till för någon annan. Och man blir väldigt sårbar, den skörheten kommer med den stora kärleken man känner till det här lilla livet, säger hon.

Båda menar att det är viktigt att komma ihåg att det stundtals kommer att vara jobbigt, och att det är normalt att känna att det är svårt att vara småbarnsförälder.

– Det är inte ett tecken på att någonting är fel, det är en del av föräldraskapet. Och om man kan dela upplevelsen av att saker är svåra så kan det också bli bättre. Känslor kan komma och gå men de behöver inte ha så mycket med att göra med hur man är som förälder, säger Helga Johnsson Wennerdal.

Att ta hand om småbarn är någonting som människan har klarat av i alla tider, men på vissa sätt är det svårare i dag när många lever utan släkt och familj nära.

– Många blir isolerade på vissa sätt. Och samtidigt ska vi räcka till på så många områden. Då blir kontrasten större mellan hur man tänkt att det ska vara och hur det faktiskt blir.

Känslor kan komma och gå men de behöver inte ha så mycket att göra med hur man är som förälder.

Alla barn är olika, och medan en del föräldrar kan fortsätta att göra saker som de brukar göra, även när barnet är med, är vissa barn mer krävande. De kanske sover sämre på natten eller gråter oftare.

Och även föräldrar är olika. Vissa kan känna sig identitetslösa och nedstämda av föräldraledighet, andra tycker att tiden är mysig, och att det är skönt att bara lägga fokus på barnet.

– Vissa blir lättade av att ha en uppgift, säger Clara Zelleröth.

Hon säger att en viktig aspekt av att klara av föräldraskapet är att hitta någon att anförtro sig till. Tillgången till bra stöd, både emotionellt och praktiskt, är viktig för föräldrarnas välmående.

En omställning som kan förvåna många är hur dränerad man blir av den sömnbrist som infinner sig om man har ett barn som inte sover på natten, eller av att man behöver gå upp under nätterna för att till exempel amma. Helga Johnsson Wennerdal säger att man kan försöka påminna sig själv om att det är okej att ens humör och ork blir påverkade av att man inte får sova.

– Man kanske inte kan göra så mycket åt situationen, men här handlar det om att sänka kraven i övrigt och våga prata om det som är svårt.

Samtidigt klarar vi av mycket även om vår sömn är begränsad. Det kan också bli en stress att känna att man ”behöver” sina åtta timmar, och att man inte får dem. Man kan komma ihåg att det har fungerat i alla år, och våra kroppar är förberedda för att klara av det.

Samtidigt kan man också komma ihåg att det är okej att prioritera bort andra delar av livet under den intensiva småbarnstiden. Man kan fråga sig själv vad som är viktigast att hinna med, och inte känna att man behöver räcka till för allt. Men det kan också ge upphov till känslor av sorg.

– Att välja bort eller sätta saker på paus är i någon mening att förlora det under den tiden. Låt det vara okej att känna sorg eller besvikelse, säger författarna.

En relation som kan bli lidande under småbarnsåren är parrelationen. En fjärdedel av alla svenska småbarnsföräldrar separerar innan barnet fyller tio år. Men det finns sätt att underlätta relationen under den här tiden.

– Man kan försöka förstå och acceptera varandras känslor och upplevelser i stället för att lägga fokus på vad den andra föräldern inte gör eller gör fel. Det kan också vara bra att konkretisera saker och försöka dela upp arbetet på ett sätt som fungerar för båda parter, säger Clara Zelleröth.

– Saker behöver inte vara exakt jämnt fördelade, men man kan prata om vad man orkar, om vad man kan dela upp på ett annat sätt och försöka avlasta varandra om den ena mår dåligt, fortsätter hon.

Ett sätt är att göra en checklista, eller en inventering av vad man gör. Men man måste också ta ansvar för att prata om hur man känner inför relationen.

– Man måste förhålla sig till att det kan behövas ansträngning för att dela saker rättvist, det är inte något som går av sig självt, säger Clara Zelleröth.

När barnen sedan blir lite större kan en källa till stress också vara de konflikter som uppstår i relationen med barnen. Att ha konflikter är naturligt, men kan också leda till skuld-känslor om man känner att man hela tiden bruser upp för lätt.

– Ofta ligger det någon stress bakom att man blir arg. Man kan titta på vilka faktorer som bidrar till att man blir arg och försöka minska på de belastningarna, säger Helga Johnsson Wennerdal.

Det kan handla om att skapa mer tid på morgonen för att det inte ska bli stressigt före förskolelämningen, eller att skapa rutiner så att barnen vet när de till exempel får använda en läsplatta eller i vilken ordning man brukar göra saker.

– Det ger också tydlighet för barnen. Jag tänker att det är lite samma sak som i en parrelation. Man måste försöka förstå varandra, acceptera känslorna och försöka förstå vad det är som ger vissa reaktioner hos barnen.

Clara Zelleröth och Helga Johnsson Wennerdal säger att det är svårt att förbereda sig på hur föräldraskapet kommer att kännas innan man får barn. Men det kan underlätta om man inser att saker kanske inte kommer att bli som man har tänkt sig.

– Om man går in i föräldraskapet med öppenhet inför att det kommer att bli annorlunda, och inför att man kanske kommer att behöva göra avkall på vissa saker, så blir det lättare. Och har man en partner så kan man prata igenom vad man har för gemensam värdegrund och hur man tänker sig att det ska bli, säger Clara Zelleröth.

Med sociala medier och nätverk finns det också i dag stora

förväntningar från omgivningen på hur föräldraskapet ska se ut.

Författarna säger att det kan vara bra att våga berätta om att vissa saker är svåra, för det kan göra att andra också öppnar upp och man kan få en gemenskap.

Och om man känner att man får orimliga förväntningar från sina nätverk i sociala medier kan det vara läge att rensa i sina flöden.

– Känner man att man mår dåligt av det man ser i sitt flöde kan man avfölja en del personer och lägga till dem som visar andra sidor av småbarnslivet. Välj vem du lyssnar på. Det finns så mycket därute så det är viktigt att välja vilka forum du vänder dig till och som får dig att må bra, säger Helga Johnsson Wennerdal.

Evelyn Jones
evelyn.jones@dn.se "

"Psykologernas bästa tips.

1 Låt dig själv känna det du känner! Att vara småbarnsförälder är för de allra flesta både underbart och jättejobbigt. Att tycka att det är tråkigt att vara på en lekplats betyder inte att du inte älskar dina barn. Inte heller att det är fel sak att göra.

2 Våga välja bort. Rensa i kalendern, fråga dig själv vad som är viktigast just nu. Att försöka göra allt kan bli att inte räkna till någonstans. Att vara småbarnsförälder pågår under begränsad tid – allt det andra finns kvar.

3 Våga berätta för andra om hur du känner. Då kommer du att upptäcka att du inte är ensam.

4 Välj vems råd du lyssnar på och på vilka forum du söker information. Och avfölj konton på sociala medier som du märker spår på känslan av otillräcklighet eller stress.

5 Hitta sätt att vara närvarande med ditt barn. Lägg undan telefonen. Prova barnstyrd lek! Delta i lek med ditt barn och låt barnet styra leken helt utan att du går in och tar över handlingen. Eller låt ditt barn få ditt fulla fokus på vägen hem från förskolan. "

" Svårt för hemlösa barnfamiljer att hitta en bostad

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

Minst sju av tio Stockholmskommuner kom i kontakt med hemlösa barnfamiljer under förra året. Anna Mattsson på socialtjänsten i Skärholmen ser ingen minskning av antalet barnfamiljer utan bostad. – Hur motverkar man hemlöshet i en stad där det inte finns några lediga bostäder?

I början av 2017 visade en kartläggning gjord av Stockholms stad på att hemlösheten bland barnfamiljer hade ökat sedan 2015, medan hemlösheten överlag hade minskat.

DN har bett alla kommuner i Region Stockholm, samt stadsdelarna i Stockholms stad, att svara på frågor om barnfamiljer i hemlöshet under 2018.

Av 26 kommuner har 21 svarat, tillsammans med åtta av elva stadsdelar i Stockholms stad. Socialtjänsten i 18 kommuner och sju stadsdelar uppger att de vid något tillfälle under förra året mött hemlösa barnfamiljer.

Hur många barnfamiljer det rör sig om varierar kraftigt mellan kommunerna och stadsdelarna. Sju kommuner eller stadsdelar har uppgett att de inte mött några barnfamiljer i hemlöshet alls under förra året, medan andra har flera fall i veckan.

I DN:s kartläggning uppger flera kommuner och stadsdelar att det skett en förändring i mönstret för hur barnfamiljer hamnar i osäkra boendeförhållanden. Tidigare var vräkningar vanligare, medan huvudproblemet nu är själva inträdet på bostadsmarknaden – att alls hitta en stadigvarande bostad.

Skärholmen var den stadsdel som i mätningen 2017 hade högst antal hemlösa barnfamiljer. Sedan dess har arbetet med gruppen intensifieras, säger Anna Mattsson, avdelningschef på socialtjänsten i stadsdelen.

– Vi ser inte att det är färre i den situationen, men att vi blivit bättre på att stötta och ge hjälp. Det kommer hela tiden nya familjer, säger hon. Enligt socialtjänstens siffror hjälpte stadsdelen i snitt fyra barnfamiljer i veckan med akutboende under förra året. Det handlar dock inte säkert om olika barnfamiljer, utan samma familj kan ha fått hjälp flera gånger. Anna Mattsson berättar att arbetet framför allt handlat om att hjälpa barn som lever i hemlöshet att ändå få stabilitet och stimulans i livet.

– Vi jobbar bland annat med föräldrarådgivare, som samtalat med och stöttat föräldrar och barn. Man försöker se var det finns utrymme för barnen att läsa läxor och om det finns någon fritidsaktivitet de kan engagera sig i. Sedan har vi arbetat med bolotsar som hjälper föräldrarna att söka bostad.

Anna Mattsson säger att även om socialtjänsten kan stötta familjer och ge dem information är det de själva som måste hitta en bostad. Hon berättar att ett flertal familjer hittade mer långsiktiga boenden förra året och någon enstaka lyckades få ett förstahandskontrakt. Samtidigt konstaterar hon att läget på Stockholms bostadsmarknad är oerhört ansträngt och att hemlöshet bland barnfamiljer är ett stort problem.

– Man pratar om att det finns risk för en hemlöshetscykel, om man lever med föräldrar som inte har boende så finns det risk att man själv hamnar i samma situation som vuxen, säger Anna Mattsson.

Sex kommuner och två stadsdelar uppger att det skett en minskning av antalet barnfamiljer i hemlöshet som man kommit i kontakt med.

I Danderyd upplever socialtjänsten att det skett en ”markant minskning” av barnfamiljer i hemlöshet under 2018. I början av 2018 var elva barnfamiljer placerade på tillfälligt boende och i slutet av året hade det sjunkit till tre.

Detta sedan man ökat resurserna för att arbeta med akut hemlöshet, enligt Louise Fröberg, som är gruppchef för vuxenavdelningen i Danderyds kommun.

– Det vi gjorde var att utöka personal för att arbeta med gruppen. Från en till två bousekreterare. Man har hittat stadigvarande boende i andra Stockholmskommuner, säger hon.

Stockholms stadsmission, som i sina verksamheter möter människor i hemlöshet och utsatthet, upplever däremot en ökning av hemlösa barnfamiljer som uppsökte organisationen under 2018. Det säger Marika Markovits, som är direktor där.

– Det håller på att ske ett paradigmskifte inom Stockholm där barn växer upp på otroligt olika villkor. Jag tror att varken vi eller kommunerna har full översikt hur det ser ut, säger hon.

Majoriteten av de hemlösa barnfamiljer Stockholms stadsmission möter är de som kommit till Sverige relativt nyligen, säger Marika Markovits. Det är oftast familjer som har brist på nätverk och annat stöd.

– De har uppehållstillstånd, rätt att vara här och det finns en arbetsmarknad som ropar efter dem. Det är helt orimligt att man inte då kan lösa bostadsfrågan.

Hon anser att alla kommuner i Stockholm borde anta en nollvision för barn i hemlöshet.

– Det är bra med vräkningsförebyggande arbete, men man måste också jobba in barnfamiljer i boende. Risken är annars att alla så småningom hamnar i de kommuner som är beredda att ta ansvar.

Kommunerna har ansvar för att det ska finnas bostäder och socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att människor som bor eller vistas i kommunen får den hjälp och det stöd de behöver.

Markovits efterlyser större ansvar, både från stockholmskommunerna själva, men även från regionen.

– Alla kommunpolitiker måste förstå att man har ett bostadsförsörjningsansvar för alla som vistas i kommunen. Men man måste också utarbeta ett gemensamt bostadspolitiskt program för att ta itu med det över kommungränserna i en region.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

" Fakta. Barnfamiljer i hemlöshet i Stockholmskommunerna
Stockholms stad definierar barnfamiljer som saknar permanent bostad som:

"Familjer eller ensamstående med hemmavarande barn under 18 år som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande andrahands- eller inneboendekontrakt och därför är hänvisade till tillfälliga boendeanternativ. Dessutom familjer eller ensamstående med barn som vistas på institutioner, i familjehem eller annan vårdinrättning och inte har någon ordnad bostad vid utskrivning." "

"Vi är en familj, vi måste ha någonstans att bo"

DN MÅNDAG 4 MARS 2019

16-åriga Yasmin, hennes fyra syskon och deras föräldrar har under flera år flyttat runt bland tillfälliga boendelösningar. Efter att de blivit lurade på ett andrahandskontrakt vet de nu inte vart de ska ta vägen.

I en lägenhet i en Stockholmskommun lyser en naken glödlampa i ett hörn. Tapeterna är gråblå och persiennerna neddragna. Utöver en skinnfåtölj i hörnet, mattan och madrasserna på golvet finns det inga möbler.

16-åriga Yasmin har en hand på madrassen och den andra på sin lillebrors axel. De är fem barn som bor här tillsammans med föräldrarna Omar och Maryam. Familjen flyttade in för en månad sedan och nu är det fyra veckor och sex dagar kvar tills de måste lämna lägenheten.

Omar kom till Sverige från kurdiska delen av Syrien 2014 och två år senare anlände resten av familjen. När DN träffade dem våren 2018 levde de allihop i en etta. Under två år slet de för att få ihop vardagen i den lilla lägenheten: köade till toaletten, gjorde läxor på golvet och kämpade för att få ro att sova.

När Omar i slutet av förra året, efter åtskilliga samtal och sökningar på Blocket, hittade en större lägenhet för familjen att hyra, var lättnaden stor. Kontraktet skulle gälla ett år, med möjlighet till förlängning.

– Han sa att vi först skulle flytta in och sedan skriva kontraktet. Vi mådde så mycket bättre psykiskt när vi fick flytta in i lägenheten med fyra rum, säger Omar.

Men det kom aldrig något kontrakt. Efter att ha bott i lägenheten några dagar fick de reda på att de bara skulle få bo kvar i fyra veckor till. Maryam säger att hon knappt sov, hon bara grät och visste inte om det var natt eller dag. Omar var också förtvivlad och började genast sökandet på nytt.

– Vi är en familj med fem barn och vi hade en månad på oss att hitta ett ställe att bo på, konstaterar han.

Det visade sig vara omöjligt. Familjen tog kontakt med socialtjänsten, som hörde av sig till uthyraren och bad att familjen skulle bo kvar, men utan resultat. Till slut kom dagen då de var tvungna att flytta ut.

– Socialtjänsten sa att det var vårt ansvar att hitta ett boende, men att det fanns ett hotell vi kunde vara på så länge, säger Omar.

Maryam visar bilderna på de svarta sopsäckarna med familjemedlemmarnas kläder, som låg spridda i hotellrummet. De fick hyra det för 1 300 kronor natten och stannade där i tre nätter. Sedan fick de via en väns vän möjlighet att hyra lägenheten de nu bor i, för 13 000 kronor i månaden. De får hjälp av socialtjänsten med att betala hyran.

16-åriga Yasmin säger att förutom kläder är det pennor och anteckningsblock hon tar med sig mellan boendena. Hennes syster tar med sig böcker.

– Och smink, retas Yasmin.

Hon och hennes syskon säger ingenting till sina vänner och klasskompisar om familjens bostadssituation. De har aldrig varit hemma hos familjen. Yasmin säger att hon är på ett sätt hemma och ett annat i skolan. Där är hon alltid glad.

– Skolan är speciell för mig, jag tycker så mycket om den. Jag vill vara en annan person där, säger Yasmin.

När hon säger det kan hon inte stoppa tårarna och ler ursäktande mot sina småbröder. Hon berättar att hon som äldsta barnet hjälper till

mycket hemma och ofta har tolkat för sina föräldrar i möte med socialtjänsten.

Yasmin går en språkintruktionsklass och ska börja på gymnasiet till hösten. Hon vill gå samhällsvetenskaplig linje för att så småningom kunna bli journalist.

– Jag är nyfiken på allt och vill förstå vad som händer.

Hon säger att det finns många fler i deras situation och att alla borde få hjälp.

– Jag förstår inte varför man låter människor komma hit när det inte finns någonstans där de kan bo, säger Yasmin.

Omar berättar att han märker hur boendesituationen tynger barnen.

– Jag ser allt i deras ansikten, säger han.

Det minsta barnet, som är strax över ett år, klättrar runt i mammas famn, jollrar och sträcker sig efter tekopparna på golvet. Maryam har precis kommit hem från ett språkkafé i närheten, som Stockholms stadsmision och Svenska kyrkan anordnar. Hon försöker gå tre gånger i veckan. Omar har också nyligen kommit tillbaka till lägenheten efter att ha varit på kurs i en annan del av staden. Om allt går som det ska är han färdig busschaufför om två veckor.

Men det är svårt att koncentrera sig på något annat när oron för framtiden är så stark. Det vittnar hela familjen om.

– Hur ska man kunna tänka på något annat? Vi är en familj, vi måste ha någonstans att bo. Det är det enda vi vill, säger Omar.

Parallellt med bostadsletande och studier pågår andra delar av livet. Allt blir lidande av hemlösheten. Ettåringen har till exempel snart nått förskoleålder, men utan bostadsadress är det svårt att ställa sig i kö.

Omar säger att de hade försökt flytta utanför Stockholm om inte de större barnen redan kommit på plats i sina respektive skolor.

Han skämtar om att de är från Syrien och vana vid allt och familjen skrattar. Sedan blir han allvarlig. I morgon ska han titta på ännu en lägenhet som han hoppas kunna få hyra, men han är långt ifrån lugn.

– Vi kanske kan hitta en lägenhet att hyra i en eller två månader, men vad ska vi göra sedan?

Familjen medverkar med fingerade namn eftersom de inte vill att människor i deras omgivning ska veta att de saknar bostad.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se "

" Några praktiska tips för att bekämpa grymhetskulturen

DN TISDAG 5 MARS 2019

Om vi vill nå fram till varandra i denna tid av politisk splittring får vi vända oss till relationshandböckerna.

Jag började med journalistiken för att rapportera om politik, men nu befinner jag mig i nationell äktenskapsrådgivning. Att rapportera om amerikanskt liv är som att rapportera om en av de där traumatiserande Eugene O'Neill-pjäserna om en familj där alla skriker åt varandra hela natten.

Men förtvivla icke, jag är här för att hjälpa. Jag har letat efter praktiska tips på hur vi kan vara mindre grymma mot varandra, särskilt när vi förhandlar om meningsskiljaktigheter. Jag har hittat några utmärkta guider – som "Negotiating the nonnegotiable" av Daniel Shapiro, "The rough patch" av Daphne de Marneffe och "The art of gathering" av Priya Parker – och jag har satt ihop en lista med, hoppas jag, inte helt värdelösa tips.

Regeln om hur många. När du håller i ett möte, bjud sex personer om du vill ha ett intimt samtal. Bjud tolv om du vill ha en mångfald av perspektiv. Bjud 120 om du vill skapa en större organism som kan röra sig som en enda.

Trassla ihop stolarna. Om du bjuder in osympatiska personer för ett samtal, töm mötesrummet förutom stolarna som du rör till i en stor hög i mitten. Det kommer att tvinga alla att samarbeta i en fysisk aktivitet, genom att reda ut stolshärvan, innan de gör någonting annat. Plus att det kommer att trassla till maktdynamiken beroende på var folk sedan väljer att placera sina stolar.

Den bästa isbrytaren. För att inleda en sådan sammankomst, låt deltagarna gå rummet runt och beskriva hur de fick sina namn. Det får dem att prata om sina familjer, försätter dem i ett långsiktigt tankesätt och illustrerar hur de flesta delar samma grundläggande värderingar. Svåra samtal handlar vanligtvis om stamidentitet. De flesta meningsskiljaktigheter handlar inte om det ämne som synbarligen ligger för handen. De handlar om problem som får människor att känna att deras självkänsla är ringaktad och hotad. Så när du debatterar något slumpartat ämne kommer du för det mesta att antingen reta eller lugna en persons känsla av stamidentitet.

Du förstärker stamidentiteten varje gång du gör en förfrågan som innehåller ett uns av beskyllning. Du retar identiteten mindre varje gång du leder genom svaghet: "Jag vet att jag själv kan vara rätt hopplös, men jag försöker att bättra mig, och jag hoppas att ni kan hjälpa mig." När stamskillnader är svårundvikliga är den bästa lösningen att skapa en tredje stam som innefattar båda de stridande parterna.

Ha aldrig möte kring ett problem. Om du har ett problemsamtal blickar du bakåt och fördelar skuld. Om du har ett problemsamtal säger du att en händelse – ögonblicken när statsapparaten stängde – var nyckeln till den här situationen, snarare än alla de orsaker som faktiskt ledde fram till den. Ha i stället ett möjlighetssamtal. Diskutera hur ni kan använda era gemensamma tillgångar för att skapa något bra.

Ditt narrativ kommer aldrig att vinna. I många svårlösliga konflikter, som Israel–Palestina-konflikten, vill varje sida att den andra ska ta till sig dess narrativ och erkänna att den haft fel hela tiden. Det kommer aldrig hända. Släpp det. Hitta ett nytt narrativ.

Hota aldrig självständigheten. Folk gillar att känna att de har valmöjligheter. Om du ger dem en order – "Lugna er" eller "Ta reson" – kommer det enda de hör att vara att du hotar deras handlingsfrihet, och då kommer de att stänga ned. Ingen har någonsin vuxit upp för att en arg partner har vrålat: "Väx upp!"

Anpassa dig till processen. När du är mitt i en känslösam meningsskiljaktighet, skifta fokus till själva processen kring hur ni för konversationen. Benämnd med neutral röst de känslor som personerna känner och den dynamik som är i rörelse. Behandla de heta känslorna som kalla, objektiva fakta som vi alla måste ta itu med. Människor kan inte lita på dig om du inte visar dem att du är medveten om hur du bidrar till problemet.

Håll med om något. Om du är mitt uppe i en svårlöslig meningsskiljaktighet, hitta något som du inledningsvis kan hålla med om så att du åtminstone kan ta ett första steg in i en värld av delad verklighet.

Tacksamhet. Människor som är bra på relationer läser alltid av omgivningen efter saker som de kan tacka någon för.

Tjura aldrig och dra dig aldrig undan. Om någon inte förstår dig kommer din vägran att kommunicera inte att hjälpa henne att förstå dig bättre.

Avvisa antingen/eller. Det mänskliga sinnet har en tendens att reducera problem till antingen gör vi så, eller så gör vi så. Detta skapar begränsad räckvidd. Det finns oftast många fler alternativ som ingen sida har kommit på än.

Förutsätt det goda. Vilken meningsskiljaktighet som helst kommer att gå bättre om du utgår från att den andra personen har goda avsikter och om du visar hur mycket du överlag beundrar honom eller henne. Fejka detta, i samtliga fall utom de extrema.

Medan du läste den här listan kanske du tänkte att det verkliga problemet var andra människors avskyvärdhet, inte din egen. Men ta en rejäl titt på dig själv. Du har just läst hela vägen till slutet av en artikel med känslomässiga råd skriven av nyhetstidningskolumnist. Sorgligt.

David Brooks amerikansk journalist och författare.

Översättning: Lisa Magnusson "

" Ewa Stenberg: Hårdare tag motverkas av överfulla häkten

DN TISDAG 5 MARS 2019

Det pågår en auktion om vilket parti som kan erbjuda hårdast tag mot brott. Förslag som tidigare anses för rättsosäkra har plockas fram ur giftskåpet. Men den allt hårdare politiken leder till överfulla häkten och allt trängre fängelser. Och där har regeringen inte ansett det lika viktigt att visa handlingskraft.

Svensk kriminalpolitik har gjort helt om sedan 1960- och 70-talen. Då handlade den politiska debatten om att förebygga brott.

Lennart Geijer, den socialdemokratiska justitieministern 1969–1976, ville riva 90 procent av de dåvarande fängelseplatserna. Bara 400–500 fångar behövde egentligen spärras in, ansåg Geijer.

Nu sitter ungefär tio gånger fler i fängelse. Kriminalpolitiken har blivit en budgivning i längre straff, fler poliser, mer övervakning och nya skarpa verktyg åt polis och åklagare.

Alliansregeringen och den rödgröna regeringen höjde straffen.

Samtidigt minskade antalet fångar i landet under många år och kriminalvårdsanstalter lades ned. Färre brott klarades upp och domstolarna dömde oftare till andra straff än fängelse. Straffen för narkotikabrott sänktes i praktiken och brottsligheten minskade. Politisk retorik och verklighet pekade åt motsatta håll.

Nu går den skärpta politiken och antalet fångar i samma riktning.

Trendbrottet kom i slutet av 2017. Beläggningen i häktena har ökat med 12 procent mellan 2017 och 2018 och svenska fängelser närmar sig snabbt överbeläggning. Här har regeringen inte varit alls lika offensiv som när det gäller att skärpa lagarna. Straffskärpningen för

vapenbrott ledde till exempel till att antalet häktade för detta brott femfaldigades, men häktena har inte byggts ut. Förra veckan var 23 av landets 32 häkten överbelagda.

Sju myndighetschefer, däribland Säpochefen, hade krismöte i fredags om läget.

Och utvecklingen väntas fortsätta. Befolkningen växer, antalet poliser ska öka och förslagen om straffskärpningar och nya medel i brottsbekämpningen är långt ifrån uttömda.

Den hårdare kriminalpolitiken speglar en verklighet där invånarnas oro och utsatthet för brott har ökat, liksom det dödliga våldet. Under förra året mördades 45 personer med skjutvapen i 317 fall av vapenvåld. Det mesta talar för att den organiserade brottsligheten har ökat.

Åtgärder som tidigare varit otänkbara har börjat diskuteras.

Kristdemokraternas Ebba Busch Thor har tidigare föreslagit att utreda kemisk kastrering av personer som dömts för innehav av barnpornografi. Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson har talat om att sänka straffbarhetsåldern till 12–13 år.

Flera partier vill effektivisera brottsbekämpningen på rättssäkerhetens bekostnad. Förslag om anonyma vittnen, möjlighet att göra överenskommelser mellan åklagare och brottsmisstänkta om straff (plea bargain) och kronvittnen diskuteras.

Lagändringar som kan ge strafflindring för den som vittnar om andras brottslighet (alltså kronvittnen) har utretts flera gånger förut i Sverige. I samliga fall har förslaget avslagits för att det riskerar att leda till försämrad rättssäkerhet och falska angivelser.

Nu finns det en majoritet i riksdagen för ett sådant förslag, och inrikesminister Mikael Damberg (S) ska snart tillsätta en ny utredning. Det ser ut att finnas en majoritet i riksdagen för ett kronvitnesssystem, eftersom Sverigedemokraterna, Moderaterna och Liberalerna har tagit ställning för och Socialdemokraterna driver fram en utredning. Centern nöjer sig med att välkomna utredningen.

Det senare är pikant. Centerledaren Annie Lööf skrev sitt examensarbete på juristlinjen i Lund om just kronvittnen, eller angiverilagstiftning som hon också kallar det. ”Till vilket effektivitetspris ska det svenska rättsväsendet dagtinga med sin rättssäkerhet?” frågar Annie Lööf. Inom ett par år kommer svaret.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

" Sex av åtta partier positiva till kronvittnen

DN TISDAG 5 MARS 2019

Ett sätt att komma åt den grova brottsligheten eller en möjlighet att köpa sig fri från straff? Efter Stefan Löfvens löfte om att återigen utreda kronvitnesssystem har debatten blossat upp på nytt. Sex av åtta riksdagspartier öppnar nu för en lagändring.

Statsministern ägnade en del av regeringsförklaringen i januari åt att tala om hur samhället ska bekämpa gängkriminaliteten. Nästa steg är en utredning av ett system med kronvittnen i syfte att öka uppkläringen av brott som begås i kriminella miljöer.

Ett kronvittne är en person som som gjort sig skyldig till brott – men som mot löfte om strafflöshet vittnar mot sina medbrottslingar. Thomas Ahlstrand, åklagare vid Rio, Riksenheten för internationell och organiserad brottslighet i Göteborg, är en av de åklagare som gladdes åt Löfvens besked.

– Dagens rättssystem underblåser de kriminellas tystnadskultur och har lett till allt färre fällande domar när det handlar om grovre brott. Att införa ett system med kronvittnen är ett sätt att visa de kriminella att samhället anser att det är viktigt att allvarliga brott klaras upp – och att den som bidrar till det förtjänar att belönas, säger Thomas Ahlstrand. Chefsåklagare Lise Tamm bekräftar att stödet för förslaget är brett, i alla fall bland åklagarna på Rio.

Enligt Thomas Ahlstrand skulle ett kronvitnesssystem på sikt till och med kunna fungera brottsförebyggande:

– Inte minst för den som kanske vill lämna det kriminella livet, göra upp med sina brott och gå vidare, säger Ahlstrand.

Han understryker att om det blir aktuellt att använda sig av ett kronvittne, måste det diskuteras i ett tidigt skede i en utredning.

Kronvittnets trovärdighet ökar om hen inte känner till vilken stödbevisning som finns.

– Den personens utsagor måste sedan givetvis provas, värderas och stödjas av allt annat i utredningen.

En ny utredning bör enligt Ahlstrand bland annat fokusera på hur kronvitnesssystemen i andra europeiska länder fungerar – näraliggande exempel är Danmark och Norge.

Någon utredning är dock inte tillsatt ännu, inga direktiv är skrivna. Åklagarenheten på justitiedepartementet bereder saken, men någon tidsplan finns inte. Några problem att hitta underlag kommer den blivande utredaren dock inte att få.

Frågan har utretts, stötts och blötts i decennier. Första gången den avhandlades var 1986 i ett betänkande av fängelsestraffkommittén. Då, liksom i en handfull utredningar som gjorts sedan dess – senast 2014 – har man landat i att nackdelarna med kronvittnen överväger fördelarna. Sedan dess har dock de politiska vindarna vänt, den grova våldsbrottsligheten ökat och en ”ny” verklighet ska hanteras.

Moderaterna var först ut med att kräva ett införande av kronvitnesssystem 2012. Sverigedemokraterna lade en motion om ett införande 2015. Sedan dess har Liberalerna anslutit sig till kronvittnesförespråkarna och i augusti 2018 öppnade Socialdemokraterna för att det åtminstone borde utredas igen. I dag är sex av åtta riksdagspartier positiva eller vill se en ny utredning.

Miljöpartiet är skeptiska och Vänsterpartiet säger nej.

Advokatsamfundet har under alla år rest ragg mot förslaget.

– Det är förenat med stora rättssäkerhetsproblem och kommer att leda till att vi inte kan upprätthålla likhet inför lagen, säger generalsekreteraren Anne Ramberg.

Hon är djupt kritisk till den politiska omsvängningen som hon anser är ett sätt för politikerna att försöka visa handlingskraft inför gängkriminaliteten.

– Men jag ifrågasätter starkt att det kan lösa fler brott. Nu när den politiska samsynen är stor så är det väldigt viktigt att direktiven blir öppet utformade. Saken är behäftad med väldigt stora, svåra frågor, säger Anne Ramberg.

Förutom den generella invändningen om minskad rättssäkerhet och risk att likhet inför lagen inte kan upprätthållas vill hon lyfta brottsoffrens situation. De riskerar till exempel att hamna i ett läge där de får lägre skadestånd.

Även advokat Peter Althin är mycket oroad över att politiken svängt.

– De kan inte ha tänkt. Att införa kronvittnen är att ändra hela vårt rättssystem. Det blir inte längre domstolen som ska utdöma straff – utan en åklagare som ska komma överens med den misstänkte om lämplig påföljd. Det är livsfarligt.

Varje gång frågan har väckts under de senaste 20 åren har Peter Althin ”blivit upprörd”, som han beskriver det.

– I mina ögon är det ett populistiskt förslag, menat som något slags köttben åt väljarna – titta vad handlingskraftiga vi är. I själva verket handlar det här ju om att polis och åklagare misslyckas med att få fram utredningar som leder till fällande domar. Misslyckandet gäller också det förebyggande arbete som samhället borde ägna sig åt för att få bukt med kriminaliteten.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

" Två sidor av saken. Kronvittnen

Argument för kronvittnen

Grova brott som är svåra att utreda kan komma att klaras upp.

Det blir ett incitament att få fler att berätta, finns systemet reglerat i lag kan det på sikt normaliseras vilket kan fungera brottsförebyggande.

Det kan underlätta polis och åklagares arbete, det går fortare att utreda brotten.

Kan öka viljan för kriminella individer att hoppa av och på så sätt ha en brottsförebyggande effekt.

Förtroendet för rättsväsendet ökar om antalet korrekt fällande domar ökar.

Argument emot kronvittnen

Ett hot mot rättssäkerheten.

Bevisvärdet är lågt.

Det går inte att bedöma eventuella effektivitetsvinster.

Det finns en risk att kriminella skaffar sig fördelar genom att ljuga och utnyttja svagare personer i sina kriminella nätverk.

Det finns en risk att kronvittnet förringar sin egen roll i brottsligheten.

Det är kränkande för brottsoffret.

Proportionalitetsprincipen sätts ur spel.

Kravet på förutsägbarhet kan inte upprätthållas.

Kravet på likabehandling sätts ur spel.

Objektivitetsprincipen riskeras – domstolarna kan komma att påverkas av åklagarnas värderingar i stället för att agera självständigt.

Polis och åklagare kan lova saker som sedan inte går att leva upp till.

Kronvittnet kan komma att utsättas för betydande risker och hot.

Så tycker partierna om kronvittnen

1. Vilka är era viktigaste argument för att införa ett kronvitnesssystem?

2. Hur ser ni på nackdelarna?

**Moderaterna
(för kronvittnen)**

1. Kronvitnesssystem skulle vara ett sätt att få fram mer bevisning. En möjlighet till viss straffflindring för en brottsling, förutsatt att denne medverkar vid utredningen vad gäller andra personers brottslighet, skulle kunna skapa incitament för personer som ingår i kriminella gäng och nätverk att vittna mot de kriminella ledargestalterna.

2. Det är en balansgång mellan rättssäkerhet och behovet av ytterligare verktyg för att fler ska våga och vilja vittna. Det kommer dock inte vara tillräckligt utan det kommer att krävas ytterligare åtgärder vad gäller bland annat stärkt vittnesskydd.

**Sverigedemokraterna
(för kronvittnen)**

1. Gängkriminaliteten har vuxit sig stark i spåren av den misslyckade migrationspolitiken. Antalet utsatta områden och skottlossningar har ökat. Ett nytt problem är att vittnen och uppgiftslämnare i dessa miljöer sällan vill medverka till rättsskipning.

2. Bevisvärdet av de uppgifter ett kronvittne lämnar kan ifrågasättas. Det är korrekt, men inte unikt för just kronvittnens utsagor. En domstol måste alltid väga de bevis som ligger till grund för ett åtal. Behövliga utredningsåtgärder måste också vidtas för att verifiera riktigheten av vittnesuppgifter, precis som det gäller i bevisvärdering redan i dag.

Kristdemokraterna

(för kronvittnen)

1. Den allt grövre brottsligheten, som kännetecknas av att vittnen pressas att hålla tyst, ljuga eller hålla sig undan, vilket gör det väldigt svårt för polisen att lösa brott.

2. De ska tas på allvar, men varken anonyma vittnen eller kronvittnen ska vara ett standardförfarande, utan endast användas i undantagsfall.

Socialdemokraterna**(Vill utreda)**

1. De främsta fördelarna med ett kronvitnesssystem är att det kan öka incitamentet för gärningsmän att medverka i brottsutredningar där det annars är svårt att få personer att träda fram och medverka, till exempel vid grov organiserad brottslighet.

2. Risken att de dominerande brottslingarna skulle försöka skaffa sig fördelar genom lögn och utnyttjande av svagare personer. Även att bevisvärdet av sådana uppgifter är tvivelaktigt har lyfts fram som en nackdel.

Centerpartiet**(Vill utreda)**

1. Den grova brottsligheten är ett stort problem. Ett argument som ofta framhålls av förespråkarna är att ett kronvitnesssystem skulle kunna leda till att fler grova brott klaras upp och att det blir fler fällande domar.

2. Vi får se vilka slutsatser utredningen kommer fram till men ett problem som ofta lyfts är att bevisvärdet från ett kronvittne kan ifrågasättas. Grova brottslingar får heller inte ta konsekvenserna för sitt brott fullt ut. Om systemet skulle införas är det viktigt att åklagaren

inte ges möjlighet att ingå avtal med den anklagade om mildare straff såsom det amerikanska plea bargaining-systemet.

Liberalerna**(för kronvittnen)**

1. Om kronvittnen kan ge information som blir avgörande för att klara upp ett grovt brott – till exempel avslöja platsen där ett mordvapen har dumpats – skulle det kunna göra att fler grovt kriminella kan dömas.

2. Den som blir kronvittne kan ”köpa sig fri” från en del av sitt eget straff genom att bidra till att andra personer kan lagföras. Det bör dock vägas in att det redan i dag är möjligt att få straff lindring för den som medverkar i utredningen av det egna brottet. Risken att ett system med kronvittnen skulle leda till att brottslingar sätter dit varandra genom falska angivelser är grovt överskattad.

Miljöpartiet**(skeptiska)**

1. Svårigheten att få vittnen att prata med polisen är ett reellt problem. Möjligheten till kronvittnen är tänkt att lösa det.

2. Den misstänkte i ett kronvitnesssystem får en uppenbar motivation att söka erhålla straff lindring genom att skylla på medbrottslingar samt förringa sitt eget ansvar. Risken är att tillförlitligheten från dessa minskar eftersom de får en tydlig personlig vinning. Det finns med andra ord starka incitament för att ljuga vilket är problematiskt.

Vänsterpartiet**(emot kronvittnen)**

1. Vi har inga.

2. Vi anser att ett väl fungerande vittnesskyddsprogram är avgörande för att få människor att vittna i syfte att beivra grov brottslighet, men även annan brottslighet. Personer som har betydelse för utfallet i en rättslig process kan få skydd genom polisens särskilda personsäkerhetsprogram. Med det menas till exempelvis någon som vittnar under en rättegång och kan påverka om en misstänkt person fälls för ett visst brott. Det kan också gälla tidigare kriminella som genom att berätta avgörande uppgifter för polisen utsätter sig för risken att bli hotade. "

" KU:s nya ordförande: Svenska kraftnät en av de allvarligaste frågorna

DN TISDAG 5 MARS 2019

I mitten av mars beslutar konstitutionsutskottet vilka ministrar som ska kallas till utfrågningar om vårens 18 granskningar. Ett av ärendena väntas väcka extra uppmärksamhet – säkerhetsbristerna på Svenska kraftnät. – Det som framkommit är allvarliga brister som kan riskera att få konsekvenser för rikets säkerhet, säger KU:s nya ordförande Karin Enström (M).

Hon har varit försvarsminister, ordförande i utrikesutskottet och i riksdagens delegation till Natos parlamentariska församling. Efter flera tunga uppdrag går nu Karin Enström vidare till nästa som ordförande för konstitutionsutskottet.

– Det är både ett hedervärt och ett väldigt viktigt uppdrag, inte minst i den parlamentariska situation som vi har, säger hon och fortsätter:

– Vi har en regering som är ganska svag. Det är en minoritetsregering som sedan har ett lite ovanligt stöd från två andra partier. Så det är något vi inte har sett tidigare. Det gör också att det kanske finns en annan dynamik i riksdagen och i utskottet när det gäller att granska regeringen.

Hur ser du på den långlivade diskussionen om att KU skulle vara politiserat?

– Jag kan se att uppdraget är lite dubbelt. Granskningen i sig tycker jag personligen inte ska vara politiserad. Den ska utgå från hur ansvaret ser ut, vad det är för gärningar som begåtts och vilka brister man kan finna. Samtidigt kommer det alltid att finnas en politisk komponent, riksdagen och utskottet är politiska organ. När det gäller alla övriga

ärenden som KU sysslar med kommer politik självklart in i bilden, säger Karin Enström.

KU kontrollerar varje år att regeringen följer reglerna för regeringsarbetet genom två olika typer av granskningar. Den allmänna har en mer administrativ inriktning och handlar om att se till att regeringen följt lagar och praxis. Den särskilda granskningen, som KU är mest känt för, bygger på de KU-anmälningar som riksdagsledamöterna kan göra om de tycker att en minister har gjort något fel.

Under våren genomför KU 18 olika granskningar och väntas börja kalla ministrar till utfrågningar i de olika ärendena nu i mars. Flera av anmälningarna har gjorts efter Dagens Nyheters avslöjanden, bland annat om försvarsministerns pressekreterares nära band till försvarsindustrin samt regeringens styrning av Svenska kraftnät. Det senare avslöjandet kan också bli ett av de mer uppmärksammade av vårens ärenden, tror Enström.

– Jag ska börja med att säga att jag inte kan föregå någonting i utskottets granskning. Men ska jag rangordna kan jag ändå se att regeringens styrning av Svenska kraftnät tycks vara en av de allvarligaste och som jag tror kommer att få stor uppmärksamhet. Den kommer som alla andra att kräva en noggrann granskning. Det som framkommit är allvarliga brister som kan riskera att få konsekvenser för rikets säkerhet.

Hur allvarligt är det att som minister bli prickad av KU?

– KU använder inte det uttrycket, utan man kan få olika grader av kritik när brister påtalas. Det handlar dels om att utkräva ansvar men det handlar också om att regeringen ska bli bättre och dra lärdom av kritiken. Det är klart att det är allvarligt.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

" Fakta. Karin Enström

Född: 1963

Bor: Vaxholm

Familj: Gift och har tre halvvuxna barn.

Bakgrund: Försvarsminister i Fredrik Reinfeldts regering 2012–2014, ordförande i utrikesutskottet, ordförande kommunfullmäktige i Vaxholm, kapten i amfibiekåren.

Aktuell: Ny ordförande för riksdagens konstitutionsutskott. "

" Här är Sveriges bästa restauranger, enligt White Guide

DN TISDAG 5 MARS 2019

För femtonde året i rad har White Guide utsett Sveriges bästa restauranger 2019. Den bästa gastronomiska upplevelsen hittar man enligt dem på Fäviken Magasinet utanför Åre, medan den bästa helhetsupplevelsen finns på Frantzén i Stockholm.

För tredje året i rad hamnade Fäviken Magasinet, den egensinniga lyxkrogen i Järpen utanför Åre, i topp när krogguiden White Guide utsåg årets bästa svenska restauranger. Guiden, som inför årets utgåva testat cirka 700 krogar, poängsätter såväl mat som helhetsupplevelse. Med 39 av 40 möjliga matpoäng hamnade alltså Fäviken Magasinet överst på listan över krogar som uppnått det White Guide kallar "Global mästarklass", följd av skånska Daniel Berlin Krog i Skåne Tranås och Frantzén i Stockholm.

Trestjärniga Frantzén fick också utmärkelsen "Årets bästa restaurang – restaurangkultur" eftersom de fick högst totalpoäng, där även service, dryck, miljö och stämning räknas in.

Elin Peters

elin.peters@dn.se "

" 15 år gamla fallet kan lösas med dna-spår

DN TISDAG 5 MARS 2019

Utredningen kring det 15 år gamla mordet på en 8-årig pojke och en 56-årig kvinna i Linköping kan ha nått ett genombrott. Polisen har gjort en så kallad familjesökning på det dna man återfann på mordplatsen, och nu ringat in omkring 30 potentiella gärningsmän.

Den 8-åriga pojken och den 56-åriga kvinnan mördades på morgonen den 19 oktober 2004 i ett bostadsområde i centrala Linköping. Sedan dess har en okänd gärningsman befunnit sig på fri fot.

Jan Staaf, chef för utredningsenheten polisregion Öst, hoppas att mannen snart ska kunna gripas med hjälp av polisens ökade befogenheter vid dna-spårning.

– Tidigare hade vi bara möjlighet att jämföra en dna-profil direkt mot enskilda personer men nu kan vi i stället göra en sökning mot gärningsmannens släktingar, vilket vi gjort, säger han.

Från och med januari i år gäller de ändringar som införts i lagen som reglerar vilka som får ingå i en dna-undersökning. Nu kan polisen via Nationellt forensiskt centrum (NFC) utföra långt bredare undersökningar. Nu behöver ett dna-spår från en brottsplats inte längre matcha perfekt med dna-spår från annan brottsplats eller känd gärningsperson, det räcker i stället med att en släkting har begått ett tillräckligt grovt brott för att dennes dna-profil ska finnas i registret.

– Nu när den här möjligheten finns ansökte vi om att få göra en familjesökning. Genom den fick vi fram en lista på 30 namn. Man kan säga att vi gör ett slags släkträd med personens manliga släktingar, nu kommer vi söka upp de här personerna.

Nästa steg i utredningen är att förhöra de personer som finns på listan. Jan Staaf säger att polisen kommer att utgå ifrån tidigare känd information om gärningsmannen, som ålder och signalement, när de bedömer vilka personer som är mest intressanta i utredningen.

– Vi kommer att topsa samtliga personer som passar in på vissa kriterier vi har sedan tidigare. Vi kommer att vara väldigt offensiva i den här utredningen, säger han.

Över 7 500 personer har förhörts i utredningen och flera tusen män har topsats i jakten på mördaren. Polisens utökade möjligheter att använda dna-teknik kan nu leda till att fler olösta fall klaras upp.

Polisen och NFC har inlett ett pilotprojekt där man utöver att använda det så kallade spårregistret även använder sig av kommersiella släktforskningsajter, men än så länge har det inte gjorts i det här fallet, säger Jan Staaf.

– När det gäller att använda de kommersiella registren så finns det flera kriterier som måste vara uppfyllda, man måste ha uttömt alla andra möjligheter innan det blir aktuellt.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

"Fakta. Dubbelmordet i Linköping

Tidigt på morgonen den 19 oktober 2004 överfalls en åttaårig pojke på Åsgatan i Linköping. Han huggs med kniv och gärningsmannen hugger även ner en 56-årig kvinna. Båda offren dör av sina skador. Efter mordet slänger gärningsmannen ifrån sig kniven. I närheten hittas även mördarens mössa i ett tidningsställ. Vid attacken skar sig antagligen mördaren i handen och polisen har säkrat en dna-profil. Källa: Polisen "

"Väldigt separerade ekonomier"

DN TISDAG 5 MARS 2019

"Liberalernas riksdagsledamot Emma Carlsson Löfdahl hyr sin makes bostadsrätt och tar ut full ersättning från riksdagen för boendet, rapporterar Aftonbladet. Nu har Liberalerna bett riksdagsförvaltningen att granska Carlsson Löfdahls boendeersättning på nytt.

På måndagen avslöjade Aftonbladet att den liberala riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl tar ut full ersättning för den övernattningslägenhet som hon hyr av sin make. Sedan 2017 har Emma Carlsson Löfdahl betalt den fulla hyran på 13 000 kronor för lägenheten och hon har sedan dess fått ut en boendeersättning på 8 600 kronor i månaden från riksdagen.

Ledamöter ersätts inte för ränta, amortering eller andra kapitalkostnader för bostadsrätter. Vilket innebär att om hon själv köpt lägenheten hade hon inte kunnat ta ut lika hög ersättning för bostaden. Enligt Aftonbladets granskning skulle Emma Carlsson Löfdahl som mest få ut 3 500 kronor i ersättning om hon ägde bostaden.

– Vi följer det regelverket som finns. Och om man anser att regelverket är fel då får man ändra på regelverket, säger hon till Aftonbladet.

Riksdagen har tidigare granskat och godkänt ledamotens boendesituation, men nu har Liberalerna bett riksdagsförvaltningen att göra en ny granskning av Emma Carlsson Löfdahls boende.

"För att det inte ska råda några som helst oklarheter har Liberalerna i dag bett riksdagsförvaltningen att genomföra en förnyad granskning av de underlag som Emma Carlsson Löfdahl tidigare lämnat in för utbetalning av ersättning för boendekostnad", skriver Johanna Elgenius, kanslichef för Liberalernas riksdagskansli, till DN.

Emma Carlsson Löfdahl uppger för Aftonbladet att hon och maken har "våldigt separerade ekonomier" och att de har ett äktenskapsförord. Dessutom menar L-ledamoten att maken inte behövt tillstånd för att hyra ut bostadsrätten – uppgifter som tillbakavisas av föreningens ordförande.

– Eftersom vi inte har gett något tillstånd så har vi ingen aning om att det har pågått. Alla andrahandsuthyrningar ska godkännas av oss i styrelsen, säger bostadsrättsföreningens ordförande till Aftonbladet. Emma Carlsson Löfdahl har varit riksdagsledamot för Liberalerna sedan 2010 och sitter i socialförsäkringsutskottet. DN har sökt Emma Carlsson Löfdahl.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" Fler bor med osäkra hyreskontrakt

DN TISDAG 5 MARS 2019

Allt fler människor bor med osäkra hyreskontrakt. En sammaställning som Ekot har gjort utifrån landets hyresnämnders siffror visar att antalet hyresgäster som bor utan besittningsrätt har mer än fördubblats på tio år. Om man inte har besittningsrätt är det mycket lättare för värden att säga upp ett hyreskontrakt. Det är vanligt att besittnings-rätten förhandlas bort när det gäller genomgångsbostäder, så kallade rivningslägenheter eller andra tillfälliga bostäder.

24 600 ansökningar om undantag från besittningsskyddet skickades in till landets hyresnämnder under förra året.

TT "

" Oro när över hälften av lokalkontoren ska stängas

DN TISDAG 5 MARS 2019

Arbetsförmedlingen planerar att stänga mer än hälften av sina lokalkontor. – Man håller på att begå ett historiskt misstag, säger Britta Lejon, ordförande för fackförbundet ST. Lejon hoppas nu på hjälp från oroliga politiker ute i landet.

Redan för ett par månader sedan berättade Arbetsförmedlingens chef Mikael Sjöberg att 4 500 av myndighetens anställda varslas på grund av nedskärningarna i den gällande M-KD-budgeten.

På måndagens styrelsemöte föreslog ledningen att antalet kontor landet runt ska mer än halveras, från 242 stycken till drygt 110.

– Ett historiskt misstag, menar Britta Lejon, ordförande för fackförbundet ST, som organiserar statligt anställda.

ST har ungefär 7 000 medlemmar på Arbetsförmedlingen (AF), vilket är drygt hälften av dem som arbetar på myndigheten.

– De här kontoren står för en liten del av kostnaden men är väldigt effektiva. Men av något skäl har ledningen bestämt sig för att man behöver göra detta för att möta budgetkraven.

Exakt vilka kontor som ska stängas blir klart först i slutet av månaden. Det handlar till största delen om ”små kontor i glesbygdsområden”, uppger Arbetsförmedlingen i ett pressmeddelande. Även mellanstora kontor berörs, de som ligger nära andra kontor som är lokaliserade vid en knutpunkt”.

Lejon räknar inte med att hennes förbund kan påverka AF:s styrelse- eller ledningsbeslut, och såvitt hon kan tolka det arbetsmarknads-

minister Ylva Johansson (S) sagt i olika intervjuer tror hon inte heller att vårbudgeten blir en räddningsplanka.

Det hon nu hoppas på är att riksdagen kan åstadkomma någon form av lättnad.

– Vi hoppas kunna få upp en berättigad oro i riksdagen kring vad detta betyder för samhällsservicen i halva Sverige, så att man därifrån kan åstadkomma någon form av lättnad i resurserna till Arbetsförmedlingen, säger Lejon.

Precis på riksgränsen mellan Sverige och Norge hjälper Grensetjänsten svenskar och norrmän att hitta jobb i grannlandet.

– Det klart att jag tycker att den här verksamheten ska vara kvar. Vi hjälper svenska företag att ta uppdrag på andra sidan gränsen. Det skapar jobb i Sverige, säger Kjell Olsén som är biträdande chef för kontoret.

I Timrå träffar DN Azzam Alhasan, 31, som är arbetssökande.

– Om kontoret skulle läggas ner skulle det påverka mig jättemycket. Jag har svårt med språket och har fått hjälp av handläggare att söka olika jobb och utbildningar, säger han och tillägger:

– Arbetsförmedlingen är viktig för nyanlända. Dessutom kräver många arbetsgivare att arbetsförmedlingen finns med som stöd för att anställa någon som inte är född i Sverige. Alla kan inte använda datorer och även om man kan det så kan det aldrig ersätta att träffa en arbetsförmedlare.

Förutom M-KD-budgetens svängrem innebär Januariavtalet mellan regeringen, C och L dramatiska omvälvningar för Arbetsförmedlingen. Där framgår att stora delar av verksamheten ska flyttas över till privata aktörer senast 2021.

Förespråkarna för en stor reform menar att jobbförmedlingen kan bli effektivare om AF slimmas till en beställarorganisation som ger privata aktörer tydliga beting och samtidigt erbjuder en god digital förmedlingstjänst. Den australiska modellen med ett slags

arbetsförmedlarpeng till privata aktörer har exempelvis framhållits av Centern som något värt att ta efter.

Britta Lejon efterlyser en dialog med de partier som vill göra förändringar, med näringslivet och med kommunerna. Men hon tycker att de drastiska nedskärningarna av personal och, nu senast, kontor drar undan förutsättningarna.

– Det kommer inte att finnas något kvar att reformera efter det här beslutet.

Börge Nilsson

riksnatverket@dn.se

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se

Annika Sohlander"

"Omkring 13400 personer arbetar på Arbetsförmedlingen, varav 10 400 arbetar på de lokala kontoren.

Antalet kontor var vid årsskiftet 242.

Totalt 2018 var myndighetens anslag 71,3 miljarder kronor och där var de största posterna lönesubventioner till arbetsgivare (23,2 miljarder), - A-kassa (12,8 miljarder) samt Aktivitetsstöd och utvecklingsersättning (10,7 miljarder) "

" Hur ser du på förändringen av Arbetsförmedlingen?"

DN TISDAG 5 MARS 2019

Sten-Ove Danielsson (S), kommunalråd i Ånge kommun:

– Vi befärar att Arbetsförmedlingen i Ånge kan komma att drabbas och det tycker vi är tråkigt. Både kommunen och företagarna tycker att samarbetet med arbetsförmedlingen har fungerat bra. Den personliga kontakten mellan företagen och arbetsförmedlingen blir betydligt svårare att upprätthålla.

Stefan Dalin (S), kommunstyrelsens ordförande, Timrå:

– Alla kommuner i Västernorrland har skickat ett brev till generaldirektören där vi uttrycker vår oro. Varslen kommer att slå hårt mot arbetsförmedlingens uppdrag och deras möjlighet att jobba med de här frågorna.

Ann-Katrin Järåsen (S), kommunalråd, Torsby kommun.

– Vi har brist på precis allt. Tjugo öppenvårdsplatser på sjukhuset är stängda för att det saknas folk. Vi behöver jobba med en aktiv rekrytering för att få hit kompetens, säger hon. Hon räknar upp bristyrken som läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, industriarbetare, skogsmaskinförare.

Från Torsby är det tio mil till Karlstad och de som bor längst norrut har ännu längre till Torsby.

– Det finns inte en företagsledare som sätter sig i bil tio mil för att gå på arbetsförmedlingen i Karlstad.

Johanna Söderberg (C) kommunalråd Eda.

– Allt som minskar servicen på landsbygden är tungt, säger Johanna Söderberg

Eda har låg arbetslöshet tack vare en intensiv gränshandel, men ingen egen arbetsförmedling frånges Grensetjänsten.

– Och den bör vara kvar. Men det är inte ett kommunalt intresse, det är viktigt för hela landet, säger Söderberg. "

" Misstänkt miljardtvätt genom Nordea

DN TISDAG 5 MARS 2019

Motsvarande flera miljarder kronor i svarta pengar misstänks ha tvättats vita via Nordea. Uppgifterna ingår i en ny stor bankläcka, som rymmer enorma belopp kopplade till personer nära Rysslands president Vladimir Putin.

Mönstret känns igen från det nyligen uppmärksammade fallet med Swedbank: Kunder som saknar verksamhet, med hemvist i skatteparadis eller bara brevlådor i Storbritannien, ofta med ökända bulvaner som företrädare och i värsta fall utpekade brottslingar. Finländska public service-kanalen Yles program "Mot" och danska tidningen Berlingske har tagit del av den nya bankläckan. Där identifieras 300 sådana suspekta Nordeakunder, varav 260 hade konto i Nordeas skandalomsusade, och sedan 2014 nedlagda, avdelning för internationella affärer i Köpenhamn.

Läckan består av uppgifter om ofattbara tusentals miljarder kronor som slussats mellan konton i en rad banker 2005–2017. Det viktigaste materialet kommer från litauiska Ukio Bankas, som lades ned av myndigheterna. Uppgifterna har läckt till den internationella grävredaktionen OCCRP och sajten 15 Min i Litauen, som delat med sig till en rad internationella medier.

I läckan ingår en enorm misstänkt penningtvättmaskin, av medierna döpt till Trojkans tvätter, som sköttes av en personkrets nära Rysslands maktelit.

Avslöjandet visar att det bland annat har slussats cirka 7 miljarder kronor genom Nordeakonton i flera länder, särskilt Danmark, Estland och Finland. Volymen och många detaljer är nya uppgifter. Ofta är det

bolag i skatteparadis som köper varor och tjänster från nordiska företag. Mycket är lagligt, annat misstänkta bluffaffärer.

Den brittiske penningtvättsexperten Graham Barrow säger till Berlingske att en snabb koll många gånger hade räckt för att avslöja suspekta konton. Ett exempel är ett bolag i Azerbajdzjan som från sitt konto i Ukio i Litauen överför omkring 30 miljoner kronor till Nordea i Danmark, på ett konto som tillhör ett bolag på Nya Zeeland med en filippinsk hemmafru, bosatt på Vanuatu, som vd. Kvinnan företräder, trots sitt blygsamma yrke, fler än 400 bolag.

– På vilket sätt är detta rimligt? Det är det helt enkelt inte. Och Nordea skulle ha upptäckt det, säger Barrow.

Han häpnar nu över att så mycket svarta pengar tycks ha strömmat så länge genom skandinaviska banker.

– Kanske borde man överväga en fullständig granskning av alla skandinaviska bankers aktiviteter de senaste tio åren för att få ut alla skelett ur garderoben och börja om på ny kula.

Bland Nordeakunderna finns ett företag med band till Putins innersta krets. Det är registrerat i skatteparadiset Turks- och Caicosöarna och leds på papperet av en okänd bulvan. Den vägen förs mångmiljonbelopp över till Putins gamle vän, den förmögne cellisten Sergej Roldugin, vars rikedomar anses helt orimliga.

I läckan syns också att Nordea har haft 26 företag som kunder vilka kan kopplas till den så kallade Magnitskijaffären. I den misstänks ryska tjänstemän och kriminella ha förskingrat cirka 2 miljarder kronor, som skulle ha gått till den ryska statskassan.

Julie Galbo, riskansvarig i Nordeas ledning, medger för Berlingske att det på den internationella avdelningen ”försiggick saker som inte borde ha försiggått”, men att banken skaffat sig bättre rutiner.

– Historiskt har vi nog varit för tillitsfulla och några gånger på gränsen till naiva i vår hantering av den här typen av kundförhållanden. Men det har aldrig varit vår avsikt att missbrukas för penningtvätt.

Det framgår inte i läckan vad Nordea har anmält till myndigheterna och det är oklart i vilken utsträckning det rör samma affärer som danska åklagare redan granskar eller som svenska

Ekobrottsmyndigheten i fjol lade ner en utredning om. Nordea väljer att inte kommentera uppgifterna förrän de sett tv-inslaget, uppger banken för DN.

TT "

"Penningtvätt innebär att olagliga inkomster (svarta pengar) tvättas vita genom olika transaktioner och därefter kan redovisas och användas öppet.

Det kan handla om pengar från narkotikahandel, mutor, skatteflykt, plundring av länders tillgångar eller annan organiserad brottslighet. Banker ska riskbedöma kunder och anmäla misstänkt penningtvätt. Banker ska ”uppnå kundkännedom” – veta vem som är kundens verkliga huvudman och vilken verksamhet kunden bedriver för att bedöma transaktioners rimlighet.

Kunder som är ”politiskt utsatta personer”, det vill säga som står makten nära, ska granskas särskilt. TT "

”Mer pengar måste betalas in till framtidens pensioner”

DN TISDAG 5 MARS 2019

"Avgifterna till pensionssystemet behöver höjas – annars riskerar även medelålders att få en pension som ligger långt under halva nivån på slutlönen. Varningen kommer från försäkringsfacket Forena som i en kommande rapport presenterar en rad krav för att trygga framtidens pensioner.

När pensionssystemet förhandlades fram på 1990-talet var målet att den allmänna statliga pensionen skulle ge en pension som motsvarade 60 procent av slutlönen.

Det målet nås inte. Den som är född efter 1971 kan inte räkna med att den allmänna pensionen ger mer än 45 procent av slutlönen. Och för årskullar från 1980- och tidigt 90-tal handlar det om ersättningsnivåer ned mot 40 procent, har Forena räknat ut. Orsakerna är väl kända vid det här laget. En är att medellivslängden har ökat sedan 1990-talet, men längden på arbetslivet har inte ökat i samma takt.

Det är också skälet till att den parlamentariska pensionsgruppen kommit fram till att höja åldersgränserna som är kopplade till pensionen. Till exempel höjs den lägsta ålder vid vilken man kan ta ut pensionen i etapper mellan 2020 och 2026 från 61 år till 64 år. Håkan Svärdman, samhällspolitisk chef på Forena och den som skrivit rapporten Pensionsreform 2024, menar att det inte räcker.

– Livslängden har självklart betydelse. Om livet drar i väg, men inte arbetslivet, så blir det ett bekymmer, säger han.

Men de åldershöjningar som pensionsgruppen föreslår leder ändå bara till att ersättningsnivån når 53–55 procent, enligt Svärdmans beräkningar.

– Det räcker alltså inte att bara höja pensionsåldern, utan man måste också skruva upp avgiften, säger han.

I dag hävdas ofta att avgiften är 18,5 procent av lönen och betalas in tillsammans med arbetsgivaravgifterna. Men i själva verket beräknas avgiften på 93 procent av inkomsten och det betyder att avgiften mätt mot hela inkomsten stannar vid 17,21 procent.

Svärdman vill att den höjs till 18,5 procent.

– Då når man precis på marginalen målet, säger han.

Dessutom föreslår Svärdman att det sker en retroaktiv höjning av pensionsrätterna, vilket skulle ge dagens pensionärer en höjning med ungefär 7 procent.

I takt med att ersättningsnivån i det allmänna systemet minskar får tjänstepensionerna allt större betydelse. Inom flera avtalsområden pågår också olika åtgärder för att göra dem bättre.

Det är bra, tycker Svärdman, men inte om det görs med motiveringen att den allmänna pensionen är för dålig.

– Tjänstepensionen ska inte syfta till att kompensera, utan endast komplettera.

– Annars är det risk att staten medvetet backar och kostnaderna skjuts över på parterna. Därmed blir kollektivavtalen dyrare och mindre attraktiva.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Volvo sänker farten för att rädda liv

DN TISDAG 5 MARS 2019

Från och med mitten av år 2020 begränsas maxhastigheten på alla nya Volvobilar till 180 kilometer i timmen. Åtgärden görs för att rädda liv. Samtidigt innebär AI-tekniken inskränkningar i människors fria val. – Det finns ingen anledning att en bil ska gå att köra i mer än 180 kilometer i timmen, säger Håkan Samuelsson, vd för Volvo Cars.

Enligt Samuelsson är det viktigt att starta en diskussion kring hur ny teknik som införs samtidigt inskränker människors fria val.

TT "

" Hamnstrejk kan ge brist på bildelar och bananer

DN TISDAG 5 MARS 2019

Den aviserade hamnstrejken kan slå hårt mot personbilstillverkaren Volvo. – Blir det en strejk i hamnen stannar vår verksamhet i princip. Vi får bara hoppas att den här strejken inte ens inträffar, säger Håkan Samuelsson, vd för Volvo Cars.

Bananer kan bli den första bristvaran när Hamnarbeträfförbundet går ut i full strejk på onsdag, skriver Dagens Industri.

Enligt Jens Falkvall, vd för Banankompaniet, beräknas det befintliga lagret kunna möta efterfrågan veckan ut.

– Just nu är det högsäsong på bananer. Vi kan knappt fylla den efterfrågan som redan finns i dag, om det blir brist kan det märkas väldigt snabbt, säger han till DI.

Ett alternativ för att lösa bristen skulle vara att skeppa frukten till hamnar i Europa och hämta den med lastbil.

Hamnarbeträfförbundets strejk kan bryta ut klockan 24 i kväll, natten till onsdag.

TT "

" Små barngrupper för särskilda behov behövs redan i förskolan

DN TISDAG 5 MARS 2019

Det räcker inte med några extra timmar för att komma till rätta med hemmasittare i skolan. Vi pedagoger hamnar ofta i en omöjlig situation när barn med helt olika behov finns i samma grupp. Det som krävs är en stor satsning på små enheter.

Jag skulle vilja beskriva hur fenomenet hemmasittare kan se ut från pedagogens synvinkel.

När barn som inte mår bra i stora sociala sammanhang tvingas vara i dessa tio timmar om dygnet, hjälper inte några extra resurstimmar eftersom sammanhanget kvarstår. Barnen går sönder eller slår sönder och det lider alla av. Särskilda små enheter för särskilda behov vore det rätta. Att satsa rejält redan från förskoletiden skulle spara samhället mycket lidande och resurser på sikt. Därför är det inte ologiskt att de extra resurser som krävs borde komma från statliga medel. Dessa barn skulle få en möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förmågor och kvaliteter. Många av de här barnen har "superkrafter" som inte skulle gå förlorade om de fick växa i lugn och ro.

Det som tyvärr händer nu är att de straffar ut sig tidigt när de inte klarar alla intryck, den mängd relationer och krav på följsamhet som de stora grupperna kräver.

Pedagogerna är kunniga och känsliga, men får en alltför svår uppgift, näst intill omöjlig när de ska leda en pedagogisk verksamhet i grupp och samtidigt anpassa, skydda och stimulera individer med extremt speciella behov. Som exempel kan en grupp behöva förnyelse, utmaningar, fantasi och omväxling för att lärande och lust ska uppstå.

Om du samtidigt har barn i gruppen som behöver exakta rutiner för att fungera kan samma pedagog inte lösa dessa två uppgifter samtidigt. Om lösningen blir att barnet dagligen separeras från gruppen sker ingen verklig inkludering. Gruppen lär sig snabbt vilka barn som inte kan vara med. Skulle barnen få vara i en liten grupp där kompisarna har liknande behov kan pedagogiken utformas efter behov.

Situationen kan likaväl vara den omvända. En stökig och socialt belastad grupp kan behöva extremt fasta rutiner och övertydligt ledarskap. Om det i samma grupp finns begåvade barn som har extrem kunskapsörst i kombination med stora behov av att lära sig socialt samspel, en inte helt ovanlig kombination, blir lärandesituationen omöjlig för en pedagog.

Som det ser ut nu tillsätts i bästa fall några resurstimmar och pedagogen behöver inte vara ensam lika ofta. Men de olika barnens olika behov tillgodoses inte på ett tillfredställande vis. Vi släcker eldar och klarar akuta situationer med nöd och näppe. Inte för att vi är dåliga utan för att vår uppgift har blivit för svår.

Det är en stor satsning som skulle behövas. Vi måste nog tänka "små enheter" igen. Jag misstänker att politiker, chefer kommunalråd och utbildningsdirektörer blundar, håller för öronen och säger "rabarber, rabarber...".

Men jag säger det i alla fall: Små enheter för särskilda behov!

Ylva-Li Gustafsson
Föreskolepedagog"

” Blir man för personligt engagerad riskerar man sin professionalitet”

DN TISDAG 5 MARS 2019

"I enstaka fall kanske en engagerad advokat visar känslor som påverkar rätten, så att den tippar över till klientens fördel – men det är svårt att bedöma, säger Amanda Hikes. Som försvarare i det så kallade Arbogafallet blev hon plötsligt en av landets mest uppmärksammade jurister.

Känslor i rätten

Del 4.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättsalen. Nu menar två forskare att en ökad insikt om känslornas betydelse är avgörande för att bevara vårt demokratiska rättssystem. Hur resonerar advokater, åklagare och domare? Tidigare artiklar publicerades 26, 27 och 28/2.

För snart ett år sedan dömde hovrätten Johanna Möller till livstids fängelse för mord och mordförsök. Därmed sattes punkt för en av de mest bevakade rättsprocesserna i modern tid – även om fallet fortsätter att väcka intresse hos allmänheten och i medierna.

Under drygt ett och ett halvt år arbetade Amanda Hikes som försvarsadvokat i målet, ett mål som rymde många starka känslor och spektakulära inslag. Hon säger att det i alla mål – stora som små – är emotioner i rörelse.

– Som advokat träffar jag många människor som inte mår så bra. Jag ska försvara den misstänkta, men möter också brottsoffer och vittnen. Rättegångar är känsllosamma. Det uppstår lätt en krock mellan känslor

och rättsprocessens ganska fyrkantiga format, säger Amanda Hikes som tog sin juristexamen 2001.

Hon arbetar i dag både som försvarsadvokat i brottmål, och som målsägandebiträde samt särskild företrädare för barn. Det handlar om mål där föräldrarna misstänks för brott mot sitt barn, och då behöver barnen att någon tar tillvara deras intressen under rättsprocessen.

– För mig är det viktigt att kunna stå på två ben, att både vara försvarare och ibland företräda utsatta brottsoffer. Det gör det lättare att sätta mig in i den andra sidans situation.

Amanda Hikes säger att för henne, liksom för de flesta, är brott där barn är inblandade tuffare att hantera. Den typen av fall berör mer och är också mer känsllosamma för alla inblandade parter, säger hon.

– Men som ombud för ett barn eller försvarare av en misstänkt bör man inte vara för känslsam i rätten. Jag kan visa förståelse, vara brydd och även hysa medkänsla. Men sedan måste det finnas ett skal, det som hänt kan inte tränga för långt in i mig. Om man blir för personligt engagerad så finns det en risk för att man tappat sin professionalitet. En del händelser under en process berör Amanda Hikes mer än andra. Vid förberedelser av ett mål har det hänt att hon blivit överrumplad, som när materialet hon tagit del av innehållit ett oväntat och obehagligt fotografi.

– Men numer händer det allt mer sällan. En förklaring är nog att jag skaffat mig mer erfarenhet genom åren. Jag känner mig inte mer avtrubbad, utan har snarare en beredskap för vad som kan hända, för det oväntade.

Under en rättegång eller förhandling har domaren, åklagaren och försvarsadvokaten olika roller – före, under och efteråt.

– Som målsägandebiträde är det tydligt vad personen man företräder har eller kan ha utsatts för. Som försvarsadvokat möter jag klienter som kanske helt eller delvis förnekar vad de anklagas för. Ibland måste

jag förklara hur fallet kan te sig utifrån och hur tingsrätten kan komma att bedöma det hela.

– Då är det risk för att man kan kränka klientens känslor, vilket kan vara besvärligt då vårt samarbete bygger på förtroende.

Amanda Hikes måste också ibland uppmärksamma en klient på hur dennes beteende kan tolkas. För om den anklagade uppträder burdust och aggressivt gynnar det sällan försvaret, medan en mer trevlig framtoning skapar ett bättre klimat i rätten.

Brukar du själv bli arg eller känslös under en rättegång?

– Ytterst sällan. Jag försvarade en gång en person som gett igen efter att själv ha blivit utsatt. I hans bakgrund fanns mycket känslor som kunde förklara det inträffade. Den här personen var också ett offer, men den som nu var målsägare kunde inte dömas för något brott.

– Jag höll en känslös slutplädering som nog hade viss betydelse för utgången av målet och kändes bra för klienten. I enstaka fall kanske en engagerad advokat visa känslor som påverkar rätten, så att den tippar över till klientens fördel, men det är svårt att bedöma.

Hur reagerar du om en person som du är övertygad om är oskyldig ändå döms?

– Jag minns ett fall, det var ett sexualbrottsmål, där den tilltalade hade flera diagnoser och uppenbara besvär. Han var på en lägre kognitiv nivå än sin biologiska ålder. I tingsrätten märktes detta tydligt då jag fick hjälpa honom väldigt mycket och ta många pauser. Den här klienten blev frikänd.

Men när målet sedan avgjordes slutligt i hovrätten spelades förhören med vittnen, målsägaren och den tilltalade upp. Endast den tilltalade var närvarande i rättssalen.

– I hovrätten blev det inte lika jobbigt för min klient och hans problem var inte lika uppenbara där. Han höll sig inom ramarna för hur man ska uppträda – och blev fälld. Jag kände och känner än i dag att det blev

fel, och menar att det tyder på att känslor kan ha betydelse vid bedömningen av skuldfrågan.

Har du varit med om att domare och åklagare gått över gränsen och exempelvis blivit arga?

– Några gånger har det hänt att jag märkt att åklagare varit för känslomässigt involverade och gått över en gräns, blivit personligt engagerade och arga. De kan ha blivit arga på något jag sagt eller gjort och låtit känslorna ta överhanden. Men jag gör bara mitt jobb.

– När en domare tappar humöret och blir irriterad handlar det nog oftast om frustration i en stressad situation. Domaren vill att det ska gå snabbare. Men en del vittnen, målsägare och tilltalade behöver tid för att få fram det de vill ha sagt.

Två forskare som DN intervjuade tidigare i den här artikelserien menar att en del domare skickar ut signaler till åklagaren och försvarsadvokaten som kan vara svåra att tolka för utomstående.

– Det händer och det gäller att vara lyhörd för om domaren är missnöjd med hur jag eller åklagaren uppträder eller vad vi säger. Ibland nonchalerar jag det, men andra gånger är det bättre att inte irritera. Det är alltid klientens bästa som styr mitt handlande.

– Yngre jurister kan kanske bli nervösa och skynda på i till exempel sin slutplädering om domaren på något sätt ger en vink om vad hen tycker. Jag brukar få sagt det jag vill ha sagt, känner en trygghet efter min tingsmeritering då jag ju satt på ”domarsidan”.

Åklagare, domare och försvarsadvokater måste agera professionellt, säger Amanda Hikes. Känslorna ska parterna stå för, inte de som dagligen arbetar i rätten.

– Det är inte relevant vad vi känner eller inte känner.

Har du själv gått över gränsen någon gång?

– Nej, jag är vänlig av mig och har en hög toleransnivå. För mig är det viktigt med respekt och ett trevligt bemötande. Jag skulle aldrig

komma på tanken att skratta åt någons känslor, självklart inte, och inte heller ge sken av att jag inte bryr mig. Alla måste tas på allvar.

Tar du med dig jobbet hem?

– Nej, inte så att uppdämda känslor pyser ut när jag kommer hem. Det hanterar jag på jobbet. Men vissa perioder blir mer intensiva och då tar det längre tid att kliva ut ur advokatrollen. Jag blir då kanske lite mer avtrubbad en stund där hemma.

Talar du om känslor med dina kollegor på kontoret?

– Inte så mycket, men ibland ventilerar vi och resonerar. Alla har vi våra ärenden och vill inte tynga ned varandra för mycket.

Massmedierna då, påverkar de dig?

– Inte särskilt. En del journalister vill veta vad jag känner, tycker och tänker. Men jag företräder min klient och det är mitt uppdrag. Mina personliga åsikter har inget med det att göra.

Du försvarade Johanna Möller, hur var det?

– Det upptog all min yrkestid under många månader. Jag närvarade vid samtliga polisförhör med min klient och tog del av flera tusentals sidor förundersökning och annat material. Det var mycket att hålla reda på och samtidigt gjorde jag många egna utredningar. Min klient hade fulla restriktioner och jag var länge belagd med yppandeförbud, vilket försvårade uppdraget.

– Det är långt ifrån jämvikt mellan åklagarna och poliskåren å ena sidan och den misstänkta med sin försvarare å andra sidan. Som försvarare ska du behärska allt själv. Målet hade dessutom stort massmedialt intresse. Reportrarna ville ha reda på mer om min klients känslor och tankar. Det var inte min uppgift att tolka dem och absolut inte att diskutera dem i medierna.

Berörde det fallet dig mer än andra?

– Det var uppmärksamheten som skilde det målet från alla andra som jag har haft. Det handlade om flera mordåtal och det blev ju otroligt

uppmärksammat. Jag arbetade som sagt väldigt mycket med det. Men känslomässigt berörde målet mig nog ändå inte mer än andra fall.

– Alla personer som jag företräder måste lita på att jag är engagerad och påläst. Det finns alltid känslor med i bilden, men det gäller att konstatera att något har drabbat någon och sedan gå vidare för att fokusera på hur jag kan hjälpa till på bästa sätt.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Advokater

Kraven på den som vill bli advokat är höga. Man måste först genomgå en cirka fem års juridisk utbildning och ta juristexamen vid ett universitet.

Därefter krävs minst tre års kvalificerad juridisk verksamhet, antingen som biträdande jurist vid en advokatbyrå eller vid egen juridisk byrå.

Idag måste också alla som vill bli advokater genomgå en speciell utbildning för advokatexamen.

När alla dessa krav uppfyllts går det att ansöka om inträde i Advokatsamfundet, vars styrelse prövar ansökan. Förutom de formella kraven måste den blivande advokaten också anses lämplig för advokatverksamhet.

Advokat är en lagskyddad titel, och bara den som har antagits som ledamot av Advokatsamfundet får kalla sig advokat.

Källa: Advokatsamfundet

Fakta. Amanda Hikes

Ålder: 41 år.

Bor: Västerås.

Familj: Man och tre barn.

Bakgrund: Juristexamen, arbetade därefter som tingsnotarie och beredningsjurist. Dessa arbetar i domstolen med att göra målen färdiga för avgörande, och får också föra protokoll och skriva förslag till domar och beslut samt avgöra enklare mål. Är sedan tio år medlem i Sveriges Advokatsamfund och är nu vice ordförande i dess mellersta avdelning.

Gör: Driver tillsammans med Caroline Fagerberg, också hon advokat, Hikes & Fagerberg Advokatbyrå. De arbetar som offentliga försvarare, men också som målsägandebiträden och särskilda företrädare för barn.
"

" Johan Croneman: Släpp loss forskarna i debatten – och gärna i opposition mot journalister som går på tomgång

DN TISDAG 5 MARS 2019

Vårt behov av kunskap och nya perspektiv är enormt. Det kryllar av statsvetare i medierna, men var är alla andra forskare? Vi behöver djup och historiska jämförelser i samhällsprogrammen. Inte minst mer oväntade och utmanande tankar.

När de historiska perspektiven försvinner brukar människan och mänskligheten vara riktigt jänkla illa ute.

Det är säkert kriminellt perspektivlöst att påstå att vår egen tid för tillfället verkar vara helt tömd på just historiska perspektiv, men visst är den stora förvirringen rätt allmän.

Någon som vet var vi befinner oss i världsrymden – på ett ungefär? Eller vart vi är på väg? På väg mot en global ekologisk stekhet katastrof, till vilken vi alla är kollektivt skyldiga – några defaitister påstår att vi ändå redan torskade, och att nästa istid är under uppsegling, i alla fall om några tusen år. Hur som helst: Nattinatti, mänskligheten. Först lite ångest, följt av uppgivenhet, sedan blir det väl *business as usual*?

Jag tittar på Jonathan Lindströms utmärkta populärhistoriska dokumentär i två delar, "De första svenskarna" (SVT Play), och det slår mig hur fruktansvärt frånvarande (men efterlängttade) många historiker, forskare och vetenskapsmän är i den allmänna debatten. Vårt behov av intellektuella som hjälper oss att sortera, förstå och finna de rätta perspektiven är enormt, men många vågar knappt visa sig

utanför sin forskarmodul: Det är jaktsäsong på intellektuella året runt numera, och att kulturföraktet samtidigt är monumentalt i Sverige 2019 gör ju inte saken mycket lättare. Bäst att stanna på sitt rum!

När arkeologen Jonathan Lindström berättar om, och beskriver, de första människorna som strömmar in i det som ska bli Sverige efter istiden, för över 10 000 år sedan, när han berättar hur de kommer från öster och från väster, hur jägarkultur och bondekultur krockar, hur yamnayakulturen breder ut sig från Kaspiska havet och tar över hela Europa, långt upp i norr. Hur folkvandringarna avlöser varandra, ända fram till våra dagar – ja då har väl Donalds Trumps mur mot Mexiko aldrig någonsin tett sig mer löjeväckande.

Eller de meningslösa försöken att bygga en mur kring Europa, ”vi säger ett historiskt rungande nej till fler folkvandringar” – jag såg tydligt Jimmie Åkesson i historisk relief, iförd ”Sverigedräkt”, på skånska slätten, stå och hålla upp ett stopptecken när stridsyxingarna för fem tusen år sedan tog sig in och förändrade hela Europa och Norden, och världshistorien.

Till det bättre, dessutom, och ”i det långa loppet”, för att vara så tidsenligt oakademisk som möjligt.

Historien har ju en viss tendens att upprepa sig, även om man givetvis ska passa sig för att dra alltför drastiska slutsatser av just det – all historisk tid får sin egen dramaturgi – och då behöver vi flera, inte färre, perspektiv. Inte en lösning, utan många. Inte en enda syndabock – om ens någon.

Det formligen kryllar av statsvetare i samhällsdebatten, statsvetare så långt ögat når. Var är alla genetiker, biologer, arkeologer, historiker, litteraturvetare, filosofer, arkitekter, språkvetare, astronomer, fysiker? Om jag vore redaktör på ett aktuellt samhällsprogram i Sverige skulle jag bokstavligen talat dammsuga universiteten på forskare och forskningsprojekt – man behöver inte bara ha dem som studentspexare i ”Fråga Lund” eller ”På spåret”. Jag vill se dem i Aktuellt, i Rapport, i

debattprogrammen, gärna tillsammans med politiker: väldigt gärna med politiker! Och gärna i opposition till journalister och journalistik som går på tomgång.

SVT:s ”Idévärlden” fick två säsonger, men så gjorde man det också till ännu ett intellektuellt reservat. Släpp lös forskare och intellektuella i den aktuella samhällsdebatten, låt dem punktera vanföreställningar och fördomar – det skulle i bästa fall leda till så många politiska pyspunkor att vi kunde börja ana verklig förändring.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com "

"Leif Zern: Tiden gav Erland Josephson rätt – det är tystare om teatern i dag"

DN TISDAG 5 MARS 2019

De senaste decennierna har många skådespelare tvingats byta tillhörigheten i fasta ensembler mot agenter och privata coacher. Det är till nackdel för teatern som konstform och dess samhällsfunktion, skriver Leif Zern.

Maria Schottenius krönika om "det besatta intresset" för det privata som tecken på litteraturens kris (DN 25/2) fick mig att minnas en DN-intervju med Erland Josephson för 25 år sedan (30/10 1993). Den handlade om ensembleteaterns förestående död. Här anar jag en parallell med Schottenius krönika, inte för att dramatiken och teatern utvecklas i privat riktning – påfallande många av vårens pjäser kretsar kring sociala fenomen som tiggeri och klimatångest – utan för att teaterns samhällsfunktion steg för steg har försvagats sedan Betty Skawonius gjorde sin intervju med Josephson.

Den då 70-årige skådespelaren varnade för en utveckling som riskerade att ödelägga det som i årtionden hade varit fundamentet i svensk teater: den fasta ensemblen. Erland Josephson visste vad han talade om, själv ett barn av det trygghetssystem som fick bred förstärkning i 1974 års kulturpolitik, med regionteatrar och stöd till fria grupper (som i dag ofta kämpar för sin överlevnad).

Men är det bra med fast anställda skådespelare? En fråga som bäst besvaras med en motfråga – mår teatern bra utan fast anställda skådespelare?

Alla trygghetssystem kan missbrukas, men som Josephson framhöll är det lika farligt att "bygga system som inte kan missbrukas, för då är vi

inne i ett totalitärt samhälle". Trygghet är för övrigt ett missvisande begrepp i sammanhanget. En grundläggande otrygghet ligger inbyggd i själva skådespelaryrket. Respekten och rädslan för publiken hör dit, liksom den kollektiva processen.

Josephson skriver inte under på den romantiska idén att social otrygghet är konstnärligt stimulerande för en skådespelare. "Jag har svårt att hitta ett exempel på teater som blivit bättre med lösbladssystem. Tryggheten i en ensemble är framför allt konstnärligt viktig. Man har ingen glädje av en rad otrygga, rädda skådespelare som inte vågar komma med förslag och inte vågar säga ifrån."

Ett kvartssekel senare kan vi pricka av dessa spådomar och konstatera att de flesta har slagit in. I dag byter många skådespelare den fasta ensemblen mot agenter och privata coacher. Den tradition som Erland Josephson sörjer var ett pågående samtal kring spelstilar, pedagogiska system, regiskolor.

Jerzy Grotowski gästspelade på Moderna museet och undervisade svenska skådespelare i konsten att stå på huvudet. Peter Brooks cirkusmetaforer i "En midsommarnattsdröm" gav eko på Skånska teatern, medan Lennart Hjulström och Ralf Långbacka skapade historia med Brecht, Strindberg och Tjechov på Göteborgs stadsteater.

Nästan alla större teatrar hade en profil, något att jämföra med. Det var aldrig tyst. Stockholms stadsteaters lokala förankring med Per Anders Fogelström och Buss på stan. Staffan Göthe i Växjö och på Norrbottensteatern. Uppsala stadsteaters mer estetiska klassikertolkningar i Ulf Fredrikssons regi. Peter Oskarsons dragning till det rituella.

I dag diskuterar man i bästa fall pjäsernas ämnen och innehåll – genus och identitetspolitik, givetvis – men sällan hur en gest eller ett tonfall kan förändra kunskapen om en människa, framför allt inte om teatern bär på en egen fenomenologi, varför inte den oavslutade dialogens idé...

Erland Josephson anade att det skulle bli mycket tystare.

Leif Zern
kultur@dn.se "

”Samarbete krävs för att hjälpa de svaga på bostadsmarknaden”

DN TISDAG 5 MARS 2019

"Mer samarbete behövs i Stockholmsområdet för att komma till rätta med hemlöshet. Det säger tillväxtregionråd Gustav Hemming (C). – Vi kommer att bjuda in kommunerna och staten till bostadssamtal, säger han.

DN:s kartläggning visar att sju av tio Stockholmskommuner var i kontakt med barnfamiljer i hemlöshet under 2018. I vissa kommuner och stadsdelar så ofta som flera gånger i veckan.

– Det här är verkligen beklämmande och något som inte är okänt. Vi har ett jätteproblem i Stockholms län med bostadsförsörjningen, säger tillväxtregionråd Gustav Hemming (C).

Bland andra Stockholms stadsmission har efterfrågat ett större samarbete mellan stockholmskommunerna för att motverka och förebygga hemlöshet bland barnfamiljer. Det är en modell som Gustav Hemming tror på.

– Redan i valrörelsen pekade vi i Centerpartiet på behovet av gemensamma insatser över kommungränserna för de som har en svagare ställning på bostadsmarknaden.

Gustav Hemming vill se ett mer enhetligt arbete för Stockholmskommunerna i bostadsfrågan. Både för att driva på för enklare byggregler och för att få ner bokostnaderna, men också för att arbeta med grupper som har en svag ställning på bostadsmarknaden. Dit han räknar bland andra unga som ska flytta hemifrån, människor som nyligen skilt sig och nyanlända i Sverige

– Det handlar bland annat om hur man utformar bostadsköerna, där det skulle kunna finnas en särskild för mer ömmande fall. Det är i så fall principer som kan gälla när man bygger nytt, att man kanske avsätter en del till en särskild bostadskö.

Systemet med att personer som har svårare att hitta ett varaktigt ställe att bo på ska få något slags förtur eller särskilda bostäder kallas ibland ”social housing”. Gustav Hemming säger att systemet kommit att förknippas med socialt stigma, men att det finns exempel där modellen fungerat bra – som i Wien och München.

– Vi vill inte ha ett stigmatiserat socialt boende. Vi i Centerpartiet tror att man exempelvis skulle kunna göra anvisningar vid nybyggen, där man avsätter kanske 20–30 procent till en särskild bostadskö där man tar hänsyn till vilka som behöver bostäderna som mest, säger han.

Nu kommer det blågröna styret i Region Stockholm att bjuda in Stockholmskommunerna och staten till bostadssamtal.

– Bostadsbristen är ett av de största hoten mot vår framtida välfärd och näringsliv. Folk med helt normala inkomster har svårt att efterfråga en bostad utan att få jättelång pendlingstid till arbetet. Vi riskerar att få tomt på arbetsplatser för att folk inte klarar av att skaffa en bostad nära sitt jobb.

Förra året antogs en ny regional utvecklingsplan, där bland annat mål för hur mycket bostäder som ska byggas antogs. Det finns redan till viss del samverkan mellan stockholmskommunerna i bostadsfrågan, men då framför allt kring bostadsbyggande, utan särskild inriktning mot de grupper som har det svårast, säger Hemming.

– Vi vill höja angelägenhetsgraden för detta och understryka att detta är något som Stockholmsregionens framtid kan stå och falla med. Vi bygger gärna vidare på det som redan finns, men vill också gå ett steg vidare. Här är kommunernas ambitionsnivåer att vara avgörande.

Jan Jönsson (L) är socialborgarråd i Stockholm och säger att det i första hand är fler bostäder som måste till. En större samverkan mellan

Stockholmsregionerna skulle inte innebära någon avsevärd skillnad för just Stockholm stad, tror han.

– Det absolut viktigaste är att det läggs arbete på att bygga fler bostäder. Stockholm är så stort, vi tar emot alla och vill gärna att folk ska bo här, så vi drabbas inte på det sättet.

Stockholms stad beslutade förra året om 100 öronmärkta bostäder till barnfamiljer som under en längre tid varit i kontakt med socialtjänsten på grund av att de saknar fast bostad. 64 av dessa bostäder är klara och fler är på gång, enligt Jönsson.

Dessutom arbetar stadsdelarna med att barn i familjer som inte har någon permanent bostad kan få stöd och hjälp med bland annat läxläsning och fritidsaktiviteter.

– Och när en familj väl har fått en bostad så är socialtjänsten beredd att betala oerhört mycket för att de ska bo kvar.

Hur mycket då?

– Summan kan variera väldigt mycket, men det är åtskilliga tusenlappar.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se "

" Granskning inledd efter it-skandalen

DN TISDAG 5 MARS 2019

Datainspektionen gör nu en första inspektion av aktörer som varit involverade i 1177-skandalen, där samtal till sjukvårdsupplysningen legat helt oskyddade på internet. Granskningen inleds med en inspektion på företaget Nordic Voice Integrate.

Besöket på företaget Voice Integrate Nordic AB som Datainspektionen nu gör med fyra jurister och två it-säkerhetsspecialister ska ses som ett första steg i myndighetens granskning.

– Det kommer då att ställas en del frågor om vilken typ av personuppgifter som behandlas. Vi förväntar oss en redogörelse för hur det går till. Vi kommer också att titta på systemen man använder och vad som finns i dem, säger Suzanne Isberg, som leder

Datainspektionens granskning.

Datainspektionen kommer också att begära att få ta del av avtalshandlingar som Voice Integrate Nordic har med andra aktörer. Myndigheten har tidigare pekat på att granskningen som rör 1177 är komplex med flera olika aktörer inblandade.

Företaget Voice Integrate Nordic AB, har ägt och hanterat servern där de 2,7 miljoner samtalen lagrats. Det var Computer Sweden som i februari avslöjade att inspelade samtal till 1177 vårdguiden sedan åtminstone 2016 funnits tillgängliga på internet.

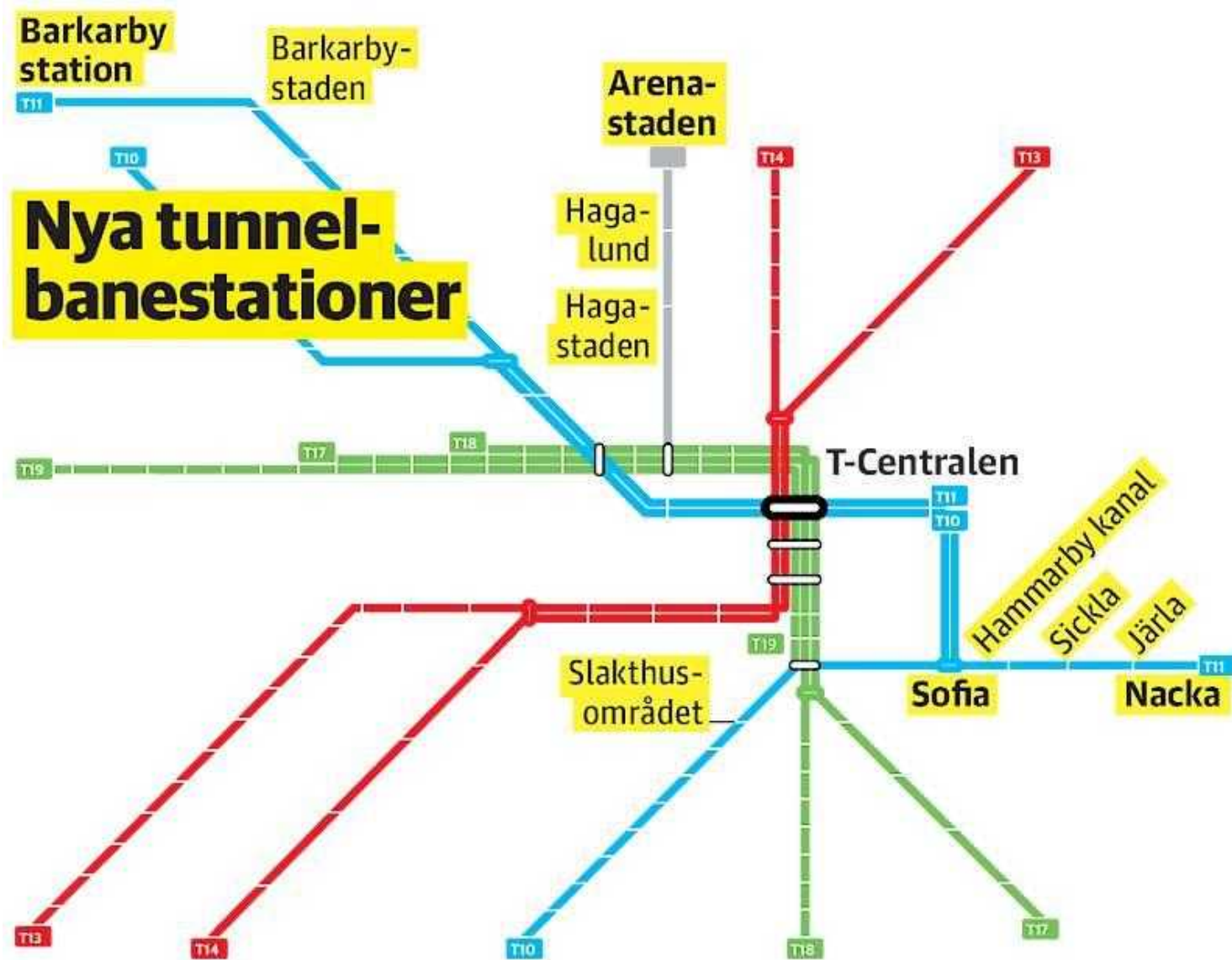
Sedan tidigare har en extern granskning av 1177-läckan inletts av Region Stockholm, och en förundersökning har inletts mot Medhelp, vårdentreprenören som i sin tur anlitat Voice Integrate. Medhelp har även avslutat sitt samarbete med Voice integrate.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Fyra kilometer tunnel ska sprängas fram

DN TISDAG 5 MARS 2019

I ett bergtrum under Barkarbyfältet gick på måndagen startskottet för bygget av den nya tunnelbanan. Den första sprängningen var symbolisk, med ljud- och rökeffekter. Trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) kallar dagen historisk.

– Det här är en dag som många har sett fram emot väldigt länge. Vi skriver historia, det är dagen T. T som i tunnelbana, tillväxt, tillit och tillsammans, säger Kristoffer Tamsons.

Med tillit syftar han på Stockholmsförhandlingen, som grundlade kollektivtrafiksatsningen.

– Vi kunde samlas, över tid, över partigränser och över kommungränser. Tunnelbanan tjänar verkligen Stockholm väl, det är det trafikslag som är viktigare än något annat, fortsätter Kristoffer Tamsons.

Under Barkarbyfältet ska det sprängas 4,1 kilometer tunnel och forslas bort enorma mängder sprängsten. På fältet – där Barkarby flygplats låg fram till 2010 – byggs en ny stadsdel.

– Vi bygger minst 14 000 bostäder i Barkarbystaden. Det är ett av norra Europas största stadsutvecklingsområden, säger Emma Feldman (M), kommunalråd i Järfälla.

Den nya tunnelbanelinje som ska sprängas fram är blå linje till Barkarby. Den får en station vid nuvarande Barkarby pendeltågsstation, en i Barkarbystaden, och knyts ihop med resten av blå linje i Akalla.

– Det är den första stora t-baneutbyggnaden på över 40 år. Nästa stora steg är gul linje från Odenplan till Arenastaden i Solna och blå linje till

Nacka. Tunnelbanan breder ut sig som rötter under Stockholm, säger Kristoffer Tamsons.

2013 års Stockholmsförhandling innebär en överenskommelse mellan staten, Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Nacka kommun, Solna stad och Järfälla kommun. Den betyder att tunnelbanan byggs ut till Nacka, Arenastaden och Barkarby samt att blå linje byggs ut till Gullmarsplan och kopplas samman med grön linje.

En höjd och breddad trängselskatt står för närmare hälften av de 19,5 miljarder som tunnelbaneutbyggnaden kostar. Därutöver bidrar staten med ytterligare en fjärdedel, kommunerna med ännu mer och landstinget – nu Region Stockholm – betalar utöver 650 miljoner för - infrastrukturen även hela kostnaden för fordon och depå.

Överenskommelsen innebär också att kommunerna åtar sig att själva eller genom någon annan bygga cirka 78 000 bostäder i tunnelbanans närområde fram till år 2030.

Stockholms stad går in med tre miljarder kronor och ska bygga nästan 50 000 bostäder.

– Härifrån till T-centralen kommer man att kunna ta sig på 20 minuter. Min vision är att det ska ta 15 minuter att komma till jobbet, säger finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M).

Stockholms handelskammare varnar för en kommande lågkonjunktur och stora problem för byggbranschen. Bostadsmarknaden är trög, bolagen har svårare att bli av med lägenheterna. Är du orolig för att ni ska kunna infria ert bygglöfte?

– Jag ser också med oro på att konjunkturen går ner, men jag är övertygad om att vi kan uppfylla löftet. Att vi medfinansierar så mycket är ett tecken på att vi tror på det, säger Anna König Jerlmyr. Fler kollektivtrafiksatsningar är på gång. Sverigeförhandlingen, som skrevs under våren 2017, omfattar en förlängning av Roslagsbanan till T-centralen via Odenplan, tunnelbana mellan Fridhemsplan och Älvsjö

med sex nya stationer, spårväg syd mellan Älvsjö och Flemingsberg samt en ny tunnelbanestation vid Hagalund.

De satsningarna ligger längre fram i tiden, men finansregionrådet Irene Svenonius (M) vill, som DN tidigare har berättat, inte nöja sig med det. – Min ambition är att vi ska komma igång snabbare.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

"Fakta. Tidsplan för stora SL-projekt

T-bana Odenplan–Arenastaden, klar 2024.

T-bana Barkarby, klar 2024.

T-bana Nacka-Söderort, klar 2026-2027.

Spårväg syd, klar 2034.

T-bana Fridhemsplan-Älvsjö, klar 2035.

Roslagsbanan i tunnel via Odenplan till Centralen, klar 2037. "

"Fem förlorade år i kampen mot IS svenska bataljon

DNONSDAG 6 MARS 2019

Sveriges arbete mot våldsbejakande extremism har haft en röd tråd, utöver den blodiga. Det har bedrivits av amatörer.

Allt började med att Mona Sahlin utsågs till samordnare och slutade med att Anna Carlstedt blev hennes efterträdare. "Ingen individ kan själv ha all sakkunskap", förklarade Carlstedt efter att det kom fram att hon inte hade någon erfarenhet av frågan över huvud taget. Och det var ju förstås sant, alla kan inte kunna allt. Men nog hade det varit bra om någon – bara någon enstaka – som ansvarade för ett av de viktigaste säkerhetsarbetena i landet också kunde någonting om det.

Det var som att problemet fortplantade sig. Högst upp i pyramiden satt Alice Bah Kuhnke (MP), vars insats som ansvarigt statsråd främst blir ihågkommen för den "Agenda"-intervju där hon visade att det inte bara är män som kan killgissa. Hon varken visste vad som hände på området, eller brydde sig om att lära sig det – ens inför en stor intervju. Mona Sahlin började sommaren 2014 och de första två åren var fokus på tre saker: kunskap samlades in, samordnaren tjtade på kommuner om att ta fram en lägesbild och en handlingsplan. Och så inrättade man en stödtelefon som föräldrar, lärare och vänner skulle kunna ringa när de oroade sig för en närstående som höll på att radikaliseras.

Men stödtelefonen blev ett fiasko. I utvärderingen konstaterades att de anställda visserligen hade "så kallad interkulturell kompetens", men att de inte kunde någonting om våldsbejakande extremism. Dessutom gjorde tekniska problem att personer som ringde kopplades direkt till telefonsvararen.

När Statskontoret nyligen tittade närmare på vad som gjorts sedan 2014 konstaterades dessutom att de där lägesbilderna, där kommunerna ska ta reda på hur stort problemet faktiskt är, oftast har varit muntliga. Ett samtal. Oklart mellan vilka.

Att det inte går att bedriva ett professionellt arbete utifrån det säger sig självt.

Vad som fungerade bäst i det förebyggande arbetet var det som aldrig var en del av uppdraget: medarbetare kring Mona Sahlin hade på eget bevåg ingripit i flera akuta lägen. Den man som fälldes 2016 för att ha planerat en terrorattack i Sverige var ett sådant fall.

Den här mannen hade, precis som många andra i hans situation, hamnat mellan stolarna. Socialtjänsten och kommunen hade ett uppdrag, Säpo ett annat, psykvården ett tredje. Desperata anhöriga kontaktade forskaren Amir Rostami, som då jobbade i gruppen runt Sahlin. Rostami blev en spindel i nätet av myndigheter: hans kontakter och expertis gjorde också att man kunde agera – akut – när situationen eskalerade.

Domen var ett bevis på att upplägget fungerade. Det behövdes inte mer samordning, det behövdes fler som ingrep.

Därför var det fantastiskt att ministrarna Alice Bah Kuhnke och Morgan Johansson, måna om att få oss att glömma den där ”Agenda”-kvällen, ville visa handlingskraft. I juni 2017 meddelade de att samordnaren, som vid det laget hade blivit ett skällsord, skulle bytas ut mot ett ”permanent nationellt centrum mot våldsbejakande extremism”. Och framför allt: där skulle det finnas en insatsgrupp som inte bara skulle samordna, utan också arbeta operativt. Det var det kanske viktigaste beslut som fattades på området under alla de här åren.

Det där nationella centrumet arbetar i dag under Brå. Men insatsgruppen? Den finns inte. Just den delen kom aldrig med i

uppdraget när man startade den nya organisationen. Det blev aldrig mer än en debattartikel.

Och jag vet inte vad som är mest dystert: att vi har en regering som inte prioriterar frågan högre eller att oppositionen är så ointresserad att den inte ens märkte att det aldrig blev av.

Sedan dess har inte problemet blivit mindre. Det finns fortfarande en grupp människor som inte går att frihetsberöva, men som är uppenbart farliga för samhället. Hur gör vi med dem?

Det var det Örebro försökte svara på 2015. Kommunen var först ut med att ta fram en strategi. Att bistå med jobb och psykolog var två av sakerna som nämdes, och sedan exploderade det. Hånet tog aldrig slut. ”Terrorister ska inte placeras i bostadskön, de ska placeras i fängelse”, raljerades det.

Medan Örebros kommunalråd Rasmus Persson (C) blev utnämnd till jihadisternas bästa vän kom styret i Malmö undan – där gjorde man i stället en stor sak av att staden inte ens tänkte samarbeta med den nationella samordnaren.

Och sedan var det som att andra lärde sig: det är lättare att göra ingenting än att förklara hur man tänker försöka lösa en svår situation. I praktiken är förstås alla eniga om att terrorister hör hemma i fängelse. Men för att placera dem där krävs bevis, bevis som inte sällan är svåra att få fram från en krigszon i ett annat land. Så frågan kvarstår: Hur gör vi med de där andra? Alla de som nu kommer att insistera på att de var kockar och ambulansförare för IS, och där det inte går att bevisa någonting annat.

När Örebropolitiker talade om att koppla in psykologer var det givetvis inte av omsorg om IS-återvändarna, utan om samhället. Tanken på att använda skattekonor till de här individerna är motbjudande, men skadan de kan göra om de lämnas vind för våg är värre.

Det är en skam att vi inte ens nu – när kalifatet faller och vi vet att det trillat in IS-terrorister på svensk mark – kan prata om det som skulle göra skillnad.

I stället slår justitieminister Morgan Johansson (S) på stora trumman om en ny lag som ska göra det straffbart att vara kopplad till en terrororganisation. Men lagen – som regeringen är mån om att lyfta fram som den ”största förändringen på 20 år” – gäller framtida handlingar, vilket visserligen gör den hård, men irrelevant.

I stället riktar oppositionen strålkastarna mot medborgarskapet, eftersom det är ett sätt att visa vem som är beredd att vara hårdast mot terroristerna. Dömda IS-anhängare med flera medborgarskap ska förlora det svenska. Men går det att identifiera sådana personer? Skulle en sådan lag drabba en enda jihadist? De frågorna är inte ens en del av debatten.

Vi har hamnat i en situation där alla ser som sin uppgift att sjunga en av stämmorna i hårdtag-kören. Där det har blivit fullt att tala om det som är ett faktum: att Sverige behöver hantera människor som inte kan dömas för brott de med största sannolikhet har begått. Samtidigt fortsätter IS-återvändare sin ostörda vardag på svenska gator.

Amanda Sokolnicki

amanda.sokolnicki@dn.se "

”Professionella lärare måste ges veto mot skolledningen”

DN ONSDAG 6 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190306

Det är vanligt att skolledningen tvingar lärare att göra sådant som inte finns detaljuttryckt i skolans styrdokument och som lärarna anser är negativt för undervisningen. Lärarkollegierna behöver därför någon form av vetorätt. Utbildningsminister Anna Ekström bör snarast undersöka möjligheten att lagstifta om denna frihet, skriver läraren Daniel Sandin.

Vi har lärarbrist i Sverige i dag. Framtiden tycks inte bli bättre.

Alldeles för få kompetenta studenter vill bli lärare. Och alldeles för många utbildade lärare lämnar i förtid. Vad är orsaken?

Det är ingen nyhet att lärares status och auktoritet gradvis har minskat under de senaste decennierna. Visst har lönerna höjts markant. Men det räcker inte. Många lärare upplever sig pressade av krav och kontroll som gör att de hindras att göra ett bra jobb. Många lärare känner att de inte förmår att göra vad de vet är bäst för eleverna. Inte konstigt att man slutar som lärare då.

Många forskare brukar sammanfatta skolutvecklingen i Sverige under de senaste decennierna med att vi gått från ett tillitsbaserat till ett kontrollbaserat styrsystem. Förr ansåg man det ofta vara tillräckligt att lita på att lärarna uppfyllde verksamhetsmålen. Numera upplevs behovet av kontroll och uppföljning som större. Orsakerna till denna utveckling är flera. Bland annat brukar marknadsanpassningen av skolan och att skolan inte längre är statlig lyftas fram som viktiga förklaringar.

Man kan kanske spontant tänka att det väl är bra att lärare kontrolleras. Annars kan de ju hitta på vad som helst. Det är så klart sant. Bland lärare finns, precis som i alla andra yrkesgrupper, en del mindre lyckade yrkesutövare. Dessa ska naturligtvis inte få fria händer att göra vad de vill med eleverna. Men de flesta lärare, precis som i alla andra yrkesgrupper, är kompetenta yrkespersoner med såväl lång utbildning som bred erfarenhet. Vad vinner man på att kontrollera dem?

Faktum är att man inte tycks vinna någonting. Däremot förlorar man en massa. För kontroll leder till krav av olika slag. Och dessa blir ofta kontraproduktiva. Lärare måste ägna stor tid av sin vardag åt att följa centrala, detaljstyrande direktiv, som inte självklart leder till bästa resultat för eleverna. Man gör inte längre det man anser vara bäst för eleverna, utan man gör det som man tvingas göra. När det gäller den stora majoriteten utbildade, duktiga och erfarna lärare blir resultatet av denna toppstyrning, att kompetenta lärare gör något annat än vad som är bäst för eleverna. Det vinner naturligtvis ingen på.

För den som inte är insatt i skolans verksamhet kan ovanstående verklighetsbeskrivning tyckas märklig. Kontrollen har ju ett gott syfte. Det är sant. Men i praktiken leder den stora styrningen till resultat som är kontraproduktiva för verksamheten. Det beror bland annat på att det inte går att kontrollera en så komplex verksamhet som undervisning centralt. Varje skola, elevgrupp och elev är unik. Det måste lärare beakta. Och därför måste lärare vara de som bestämmer.

Så vad kan vi då göra? Och hur kan vi göra det? Man kan sammanfatta svaret på dessa frågor i fyra punkter. Vi kan kalla det fyra förutsättningar för professionell frihet för lärare. Vill vi skapa en skola där eleverna får den bästa undervisningen måste dessa fyra förutsättningar uppfyllas.

1 Den första förutsättningen handlar om en insikt. Man måste förstå att det bara är lärare som kan veta vad som är bäst för just de elever som läraren möter. Därför måste lärarna få makt över alla frågor som rör

dem och eleverna. Det gäller allt från vilka digitala verktyg som inhandlas till hur man kommunicerar med elever och föräldrar. Och naturligtvis måste man få full rätt att styra undervisningen utifrån elevernas behov. Det borde vara självklart, men är det inte.

2 Den andra förutsättningen för frihet är att ge lärare möjlighet till kollegial samverkan. För att ge lärare frihet och makt handlar absolut inte om att ge lärare som individer ett fullständigt frikort att göra precis vad som faller dem in. Det handlar om att ge lärare som grupp mandat att styra. Och då måste man skapa strukturer för det. Man måste ge lärare möjlighet till gemensam reflektion kring centrala verksamhetsfrågor. Då kommer lärares beprövade erfarenhet fram, och mindre erfarna och kompetenta lärare kan också få stöd av gruppen.

3 Den tredje förutsättningen för att lärare ska kunna få frihet att göra det som är bäst för eleverna är att det faktiskt är möjligt att ge lärarna denna frihet, rent formellt alltså. Många gånger motiveras diverse krav och pålagor med att det är regelverken som kräver det. Och visst, toppstyrningen är ett faktum. Men en närmare granskning av skollag, läroplaner och andra styrdokument leder till en tydlig slutsats: det finns ett stort frirum att erövra. Kraven är absolut inte så detaljstyrande som man ofta tycks tro.

4 Men rent praktiskt då? Hur ska lärare få möjlighet att tillsammans med andra lärare leda den pedagogiska verksamheten? Det leder oss in på den fjärde förutsättningen. Lärare behöver stöd. Skolledningen är central. En större professionell frihet kräver en annan syn på hur man styr en organisation än den gängse. Man brukar tala om att förändra styrkedjan från ett top-down till ett bottom-up-perspektiv. Det är inte lätt. Men det går!

Det är naturligtvis inte alla skolledare som förmår att göra vad som krävs. Det är således inte alls självklart att lärarna på en skola får det stöd de behöver. Inte ens en skolledare som delar analysen ovan kan självklart bryta sig loss och förändra strukturen. Det är lätt att fastna i

mitten av styrkedjan, mellan toppen och botten så att säga. Det är utifrån denna slutsats som denna debattartikels skarpa förslag utgår. Lärare behöver ett centralt formulerat och lagstadgat stöd. Man kan till exempel tänka sig en portalparagraf i skollagen som slår fast att ett lärarkollegium ska vara omöjligt att köra över under vissa omständigheter. Det är till exempel vanligt att lärare tvingas göra saker som de upplever negativa för kärnverksamheten, det vill säga undervisningen. Om sådana tvingande direktiv inte är direkt detaljuttryckta styrdokumentet – och det är de alltså sällan – bör det vara självklart att lärare kan säga nej, och i stället låta skolledningen arbeta om direktiven i enlighet med de behov som lärare uttrycker. Med nuvarande organisation av skolan är det långt ifrån självklart att så sker. Och det går alltid ut över eleverna. Lärare, som grupp, behöver således någon form av vetorätt. Detta är i teorin möjligt för varje skolledare att införa redan i morgon. Men praktiken ser annorlunda ut på de flesta håll. Därför krävs ett centralt stöd i lagen. Min uppmaning riktar sig därför till utbildningsminister Anna Ekström. Undersök vilka möjligheter det finns att stärka lärares professionella frihet! Undersök möjligheten att lagstifta denna frihet. Tillsätt en utredning om det behövs. Men agera nu, för det brådskar.

Daniel Sandin, lärare och författare till boken "Lärares professionella frihet" "

" Moderaterna står inför historiskt vägval

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Efter att ha förlorat striden om regeringsmakten står Moderaterna inför ett historiskt vägval, slår M-ledaren Ulf Kristersson fast. Han utesluter inte att i framtiden ta makten med stöd av Sverigedemokraterna. – Jag tänker inte försöka isolera dem och låtsas som att de inte finns, säger Ulf Kristersson.

Det har gått en och en halv månad sedan Stefan Löfven (S) efter rekordlånga förhandlingar kunde presentera sin nya regering. För moderatledaren Ulf Kristersson innebar det att han och hans parti definitivt misslyckats med att få med sig Centern och Liberalerna i en borgerlig regering. C och L valde att hellre stödja S än en regering som skulle bli beroende av Sverigedemokraterna.

För Moderaterna väntar nu en oviss tid i opposition. Ulf Kristersson ser det som ett historiskt vägskäl där M för tredje gången i modern tid står inför att göra en genomgripande förändring av partiets inriktning och politik. De tidigare tillfällena är när Gösta Bohman moderniserade Moderaterna under 1970-talet och när Fredrik Reinfeldt lade grunden för de nya Moderaterna och Alliansen i början av 2000-talet.

– Det är tredje gången som vi står inför en stor framtidsresa. Det vill säga: hur ser borgerlig politik ut efter Alliansens 15-åriga tid och hur ser det ut de kommande åren? Där befinner vi oss mentalt och det är vår stora uppgift just nu, säger Ulf Kristersson.

Vad har du för utgångspunkt för den här förändringen?

– Utgångspunkten är ganska enkel. Borgerlig politik drivs och trivs bäst av borgerliga regeringar. Det kräver ett starkt Moderaterna som en samlingspunkt för denna regeringsbildning. Sen får vi se vart det där tar vägen någonstans helt enkelt. Det går inte att säga nu. Men jag

kommer inte att vara besatt av andra partier eller andra regeringsalternativ. Det handlar om att se till att vi har ett starkt borgerlig kärnalternativ för människor som vill vara helt säkra på att borgerlig politik landar i borgerliga regeringar. En höger att lita på – där ska vi befinna oss.

Bohman hade en tydlig idé med vad han ville med partiet under 1970-talet och Reinfeldt hade också det under 2000-talet. Vad är din bärande idé nu?

– Jag tror väldigt starkt på värdebaserad politik. Att stå för sina värderingar, inte triangulera bort dem och ta över motståndarens argument bara för att det är bekvämt för stunden. Att stå för gedigna borgerliga grunduppfattningar. Näringslivet är inget särintresse, det är ett kärnintresse. När Moderaterna hela tiden skulle ta allianshänsyn så blev det också väldigt mycket kompromissande med andra.

Triangulering och kompromiss ledde ju till att M under Fredrik Reinfeldt hade sin hittills starkaste period opinionsmässigt?

– Absolut. Och jag säger det, jag tar inte spjärn mot det. Det vi gjorde på 70-talet när vi stod upp för våra värderingar i en allmän vänstervåg var jätteviktigt – dras inte med i tidsandan.

– Jag är starkt för den pragmatiska hållningen men det är också alldeles uppenbart att vi skapade osäkerhet med decemberöverenskommelsen.

Är ni på riktigt? Står ni fullt ut för era uppfattningar hela vägen fram?

Det tycker jag att vi nu har visat. Vi ville bilda en regering på den politiken, andra ville inte det.

I vilka frågor ser du att de borgerliga partierna kan gå samman under mandatperioden?

– I ett läge där två partier har ett fullskaligt budgetsamarbete och två gånger om året ska enas om en hel statsbudget med S, då ska man inte ha överdrivna förhoppningar om att det finns några stora områden.

– Jag har två problem med 73-punktsprogrammet. Det ena är att det egentligen bara förenas av vad de är emot, inte att det finns en

gemensam idé bakom detta. Det andra är att det inklusive sina goda reformer ligger lite bredvid det som är den stora uppgiften just nu. Jag skulle säga att det är statens grundläggande kärnkompetenser som är det stora grundläggande problemet och att det är integrationsfrågan som är den riktigt stora utmaningen.

Ser du C och L som en del av oppositionen?

– De får definiera sig själva. Om man har medverkat till att skapa en socialdemokratisk regering och man har ett fullskaligt budgetsamarbete, då uppfattar jag dem som en del av regeringsunderlaget.

Är du bekymrad över att M inte växer i opinionen, medan KD gör det?

– Det hade varit mycket sämre om KD inte gjort ett bra valresultat. Moderaterna landade i stort sett på sitt historiska snitt. 19,8 procent är mitt i vårt moderna historiska snitt. Det är klart att det är roligare med 30 procent än med 20, men jag tror att vi ska räkna med att det är en ny situation i svensk politik. S, som brukade vara ett 45-procentsparti är ett 28-procentsparti. Och vi som toppade på 30 är nu på 20. Det är ett nytt läge och det tror jag man får finna sig i. Sen komma jag göra allt jag kan för att M ska växa och bli ett större parti.

Men ni lyckades inte växa när ni var i opposition under fyra år?

– Svensk politik har varit besatt av Sverigedemokraterna sedan valnatten 2014. Hela mandatperioden mellan 2014 och 2018, med decemberöverenskommelsen som epicentrum, handlar nästan bara om Sverigedemokraterna. Vi hade ett valår som bara handlade om SD. En regeringsbildningsprocess som bara handlade om SD. Och en regering som har tillträtt och bara förenas av SD. Det är något besatt över detta, det är något lite sjukligt. Jag tror att det har format bilden av svensk politik de senaste åren på ett väldigt dåligt sätt. I stället för att ta tag i verkligheten på allvar så tar vi tag i spelet och dansen kring Sverigedemokraterna. Jag tänker inte ägna de här fyra åren till att

varken dansa kring Centerpartiet eller Sverigedemokraterna eller Socialdemokraterna.

Anser du att det finns en samsyn inom M om viken väg partiet ska välja?

– Det här handlar egentligen inte om några svåra vägval. Vi är fast förankrade i våra två värderingstraditioner men varje tid kommer hela tiden att ställa nya krav. I dag skulle jag säga att kraven på reformer som stärker staten där staten ska vara stark och trovärdig, är i dag mer skriande än kraven på reformer som liberaliserar svensk ekonomi. Brottsbekämpningen, försvaret, skydd av våra gränser – där finns det mycket kvar att göra.

Tror du att Alliansen kommer att gå gemensamt till val 2022?

– Det kan jag inte svara på. Jag kan svara på att Moderaterna med 100 procents säkerhet inför nästa riksdagsval står stabilt som ett parti som vill ha borgerlig politik i en borgerlig regering. Och vill andra också det så kommer jag att tycka att det är jättebra.

Är det ens önskvärt att gå fram som Alliansen?

– Om det blir just Alliansen vet jag inte. Det viktiga är inte begreppen, det viktiga är att väljarna vet att det parti de röstar på håller det de säger före valet också efter valet. Vi kommer att stå där och vara en 100-procentig garant för att det finns ett parti som vill ha en borgerlig regering efter nästa val. Sen får andra ta ställning till om de vill det eller inte.

– Jag ligger inte sömnlös över detta just nu. Jag konstaterar bara att vi har dragit helt olika slutsatser. Två partier på den ena sidan och två partier på den andra sidan i den helt fundamentala frågan om Sverige bara kan styras av Socialdemokraterna.

– Vi kan inte gå till val och säga att det är precis det här paketet tillsammans, om vi inte kan lita på att det blir så efter ett val. Då går vi till val själva, som Moderaterna.

Vad ser du för andra tänkbara borgerliga konstellationer som skulle kunna leda till att Moderaterna får regeringsmakten?

– Jag tänker nu ägna mig åt det jag kan påverka själv och det är inte andra partier. Vi ska ägna oss åt att bygga M långsiktigt starkt, både retoriskt, idémässigt och policymässigt. Sen tror jag att framtiden kommer att visa att det finns väldigt många människor som vill ha borgerlig politik. och jag tror att framtiden kommer att visa att borgerlig politik gör sig mycket bättre i en regering som gillar borgerlig politik. Jag tänker inte spekulera i olika regeringskonstellationer i förväg.

Men ni måste väl också förhålla er till andra?

– Då gör väl vi som S alltid har gjort. Vi kommer att stå där och vi kommer att vara beredda att ta makten. De har 28 procent och vi har 20. Det är ingen väsensskillnad.

SD talar gärna om ett nytt konservativt block bestående av dem, M och KD, vad säger du om det?

– Att det är en felaktig beskrivning. Man kan inte tvångsgifta sig med Moderaterna. Men jag tänker inte försöka isolera dem och låtsas som att de inte finns. Jag har respekt för deras väljare och att de finns i riksdagen men jag tänker inte hålla på och ägna en mandatperiod till åt att besatt förhålla oss till vad SD tycker och tänker och gör.

Vad talar emot att M inleder någon form av regeringssamarbete med SD, direkt eller indirekt?

– Vad som kommer att hända på längre sikt är det ingen som vet. Jag tänker inte skapa några nya block. Så länge två borgerliga partier agerar stödparti åt Socialdemokraterna tänker jag inte försöka återskapa Alliansen på nationell nivå. Jag uppfattar Moderaterna och Kristdemokraterna som två stadiga och stabila borgerliga oppositionspartier.

– Jag tänker som Stefan Löfven i ett avseende och tvärtemot i ett avseende. Vi går fram med vår politik och vi kommer alltid att vara

beredda att i regeringsställning genomföra den. Där ska vi göra mer som S alltid har gjort, man ska veta att om man röstar på oss så kommer vi försöka att vinna makten. Skillnaden mot Stefan Löfven är att jag inte kommer att göra det med någon annans politik. Jag kommer inte att byta till motståndarens politik bara för att det krävs för att jag ska få regera landet. Jag vill regera landet med vår politik, inte med Stefan Löfvens politik. Sen får alla andra förhålla sig till det.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Fakta. Moderaternas nya idéer

M ska under våren inleda arbetet med att ta fram ett nytt idéprogram.

Programmet ska utarbetas utifrån fem rubriker:

Den svenska jämlikheten i vår tid.

Vår tids gemenskaper.

Återupprätta samhällskontraktet.

Nästa våg av svenska reformer.

Det lilla Sverige i den stora världen.

– Man ska inte överdriva betydelsen av ett idéprogram men det kan sätta i gång saker. Resan är viktigare än själva målet. En uppgift är att visa att liberala och konservativa idéer trivs tillsammans, säger Ulf Kristersson. "

" Ewa Stenberg: Kristersson är en partiledare utan plan

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Moderaterna står inför ett historiskt vägval, enligt partiledaren Ulf Kristersson. Men han tydliggör inte vilken väg han vill slå in på. Frågan är hur Moderaterna ska kunna fortsätta vara ett statsministerparti utan att ha en trovärdig plan för hur man ska kunna ta makten och behålla den? Kristersson reser allt färre invändningar mot att svaret stavas SD.

Det är en ny tid. Sverigedemokraternas intåg i riksdagen har brutit sönder det gamla politiska landskapet och de gamla strategierna. Dagens partiledare är stigfinnare, och blickar ofta bakåt för att hitta rätt väg fram.

Gösta Bohmans moderater på 1970-talet hade som princip att vara i ständig opposition mot huvudfienden Socialdemokraterna. Fredrik Reinfeldt lade om kursen mot mitten 2003 – där de stora väljargrupperna fanns. Förändringen gjorde det möjligt att skapa den borgerliga Alliansen.

Men det blev tomt högerut. Fram till att Sverigedemokraterna utmanade i de frågor som M lämnat bakom sig, som stram invandringspolitik, hård kriminalpolitik och starkt försvar. SD förändrade svensk politik. Alliansen är död. "Två partier på den ena sidan och två partier på den andra sidan i den helt fundamentala frågan om Sverige bara kan styras av Socialdemokraterna", är Kristerssons beskrivning av skilsmässan. Den antyder att M-ledaren inte ser framtiden i borgerligt fyrpartisamarbete, då hade han uttryckt sig mindre konfrontativt i Hans Olssons intervju.

Mycket av det KristerSSon säger låter som en återgång till Gösta Bohmans dagar. Men Bohmans huvudfiende hade inte marginalsattesänkningar och liberaliserad arbetsrätt i regeringsprogrammet.

Ulf KristerSSon säger också att man får finna sig i det nya opinionsläge där S är ett 28-procentsparti och M är på 20. I så fall återstår egentligen bara en väg om Moderaterna ska förbli ett statsministerparti och Alliansen inte kan lagas. Det är samarbete med Kristdemokraterna och SD. Centern och Liberalerna har ju gjort sitt val och kvar står M med två andra partiledare som vill arbeta ihop med honom. Åkessons parti var berett att släppa fram KristerSSon som statsminister utan några löften. Men det är osannolikt att SD under fyra år skulle stödja alla KristerSSons förslag utan att få något tillbaka.

Ulf KristerSSon brukade tidigare understryka att han inte tänkte samarbeta med SD. ”Jag tänker inte försöka isolera dem”, säger han nu. Han reser inga ideologiska eller principiella invändningar mot det kontroversiella partiet. Och på frågan om han utesluter framtida samarbete säger han ”Vad som kommer att hända på längre sikt är det ingen som vet.”

Det låter som Ulf KristerSSon närmar sig den tidigare S-ledaren Göran Perssons motivering från valrörelsen 2002. Persson fick frågan om han helst ville samarbeta med Centern eller Vänsterpartiet. Han pekade åt vänster med motiveringen: ”om man inte får den man älskar får man älska den man får.”

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

”Kronvittnen riskerar öka våldet bland kriminella”

DN ONSDAG 6 MARS 2019

”Geir Stakset, som i många år arbetat med avhopparverksamhet för grovt kriminella, är starkt kritisk till ett kronvitnesssystem. – Det kommer att öka våldet – kanske till och med morden – bland kriminella, säger han.

– Att införa ett angiverisystem i en redan hårt pressad kriminell värld där det gått inflation i våldsanvändningen är enligt min mening en extremt farlig väg att gå. Det kommer att öka våldet – kanske till och med morden – bland kriminella, säger Geir Stakset, byggnadsingenjör som sedan 2012 driver det icke vinstdrivande företaget En annan sida av Sverige AB.

Sedan starten har bolagets åtta anställda hjälpt 200 personer som velat lämna sina kriminella liv – de flesta av dem personer som andra myndigheter inte lyckats nå. I dag har bolaget flera så kallade IOP:s – idéburet offentligt partnerskap – bland annat med stadsdelen Angered i Göteborg.

– Om politikerna tror att kronvittnen är ett effektivt sätt att stoppa den grova brottsligheten visar det bara på att de inte vet hur den kriminella verkligheten ser ut. Kanske kommer det så småningom att att leda till någon enstaka fällande dom – men till vilket pris?

Geir Stakset ser framför sig hur det som han kallar för ett ”organiserat angiverisystem” kommer att leda till en hetsjakt på tänkbara tjallare. Det kan i sin tur leda till ökad våldsbrottslighet som aldrig kan klaras upp. Att ”undanröja” personer som kan tänka sig agera kronvittnen riskerar att bli en del av brottsplanen.

– Och hur ska det praktiskt gå till? Går det att utforma en lagstiftning som kan ta hänsyn till alla olika situationer som kan uppstå? Om en pedofil blir vittne till ett mord på en anstalt och vittnar om det – ska den personen gå fri eller få ett kraftigt reducerat straff då?

Liksom Advokatsamfundets generalsekreterare Anne Ramberg och advokat Peter Althin, som i gårdagens DN uttalade stark kritik mot kronvittnen, anser han att den riksdagsmajoritet som nu återigen vill utreda förslaget gör det av skäl som bygger på ett politiskt, ogenomtänkt röstfiskande:

– Vill man få bukt med den grova kriminaliteten borde samhället på kort sikt satsa resurser på kvalitetssäkrad avhopparverksamhet. På lång sikt måste skolan ha mer resurser – dagens grundskola är den största producenten av utanförskap som i sin tur leder till kriminalitet. Allt för många misslyckas redan där, säger Geir Stakset.

Kriminologen *Amir Rostami* håller med om att det finns risker med ökad ”självreglering” bland de kriminella om ett kronvitnesssystem införs, men att det är svårt att spekulera i hur stora de egentligen är.

– Det är inte konstigt att kriminella ogillar tanken då det är ett sätt att komma åt den grövsta, organiserade brottsligheten. Sett ur ett brottsbekämpande perspektiv så finns det dock internationella exempel på där liknande system lett till framgång i form av fällande domar, säger han.

Han menar också att polisen redan i dag har ett väl utarbetat vittnesskyddsprogram som fungerar. Kostanden skulle möjligen öka – men å andra sidan skulle utredningarna gå fortare och bli mer kostnadseffektiva.

– Det är viktigt att det finns tydliga incitament att samarbeta med polisen – på det sättet är ett kronvitnesssystem positivt. Det är dock uppenbart att det måste regleras väldigt tydligt hur det i så fall ska utformas.

Rostami menar vidare att i de länder där systemet finns, han nämner USA som exempel, har inte rättssäkerheten ”kollapsat”.

– Många duktiga mordutredare i Sverige anser också att det är ett bra alternativ, ytterligare ett verktyg.

Han är övertygad om att det förr eller senare kommer att införas – men att det finns ”biverkningar som samhället behöver ta höjd för”.

Christoffer Carlsson, kriminolog vid Stockholms universitet, är mer skeptisk.

– Förslaget är symptomatiskt för svensk kriminalpolitik – man tänker inte på de icke avsedda konsekvenserna. Risker för ökat våld är påtaglig och ett kronvittnes utsaga kommer aldrig att värderas särskilt högt. Jag har svårt att tro att det kommer att leda till fler fällande domar.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. En annan sida av Sverige AB

En annan sida av Sverige AB är ett bolag med vinstbegränsning som ägnar sig åt avhopparverksamhet genom att skapa individanpassade och myndighetsgemensamma (som till exempel polis, socialtjänst, kronofogden, arbetsförmedlingen, skolan) insatser för kriminella som vill hoppa av. Bolaget drivs av Geir Stakset, Anders Berntsson och Waldemar Ryggmark.

Sedan starten har man fått 200 grovt kriminella individer att lämna ett liv i kriminalitet. I maj 2019 kommer den första utvärderingen av verksamheten.

Finns i dag i Stockholm, Göteborg och Region Dalarna. "

" Terroråtalade släpps

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Två män, 39 och 31 år, som åtalats för förberedelse till terrorbrott har släppts av domstolen, skriver Solna tingsrätt. En man är kvar i häkte. Förutom de tre personerna har ytterligare tre personer åtalats, misstänkta för brott mot lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet. Samtliga sex är män från Uzbekistan och Kirgizistan. Den man som blir kvar i häkte är 46 år och svensk medborgare sedan flera år. Han har pekats ut som ledande i de brott som åklagaren menar att männen har begått.

TT "

" Unga mår sämre psykiskt

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Psykisk ohälsa bland unga har under senare år ökat och förra året satsade regeringen 250 miljoner kronor på att korta köerna till barn- och ungdomspsykiatri (bup). Ing-Marie Wieselgren, som är psykiatrisamordnare hos Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), säger till SVT Nyheter att köerna kunde varit kortare om fler unga tog bättre hand om sin hälsa.

TT "

”Mycket farligt om IS-terrorister inte ställs inför rätta”

DN ONSDAG 6 MARS 2019

"Går det att ställa IS-terroristerna inför rätta? Ja – men det kommer att kosta tid, pengar och åtskillig möda. – Om så inte sker riskerar förtroendet för rättsstaten att undermineras ytterligare och det är en mycket, mycket farlig utveckling, säger FN:s tidigare rättschef Hans Corell till DN.

Även om många motstridiga uppgifter förekommer är det knappast någon tvekan om att Bahgouz, det sista IS-fästet i Syrien, kommer att falla mycket snart. För ”kalifatets” terrorister väntar rannsakan och domstolsprövning.

Men var, och hur?

I Sverige har politikerna visat en solitt blocköverskridande enighet. Både i och utanför Stefan Löfvens regering är den gängse uppfattningen att de kvarvarande svenska IS-terroristerna ska åtalas och dömas utanför Sveriges gränser.

Förslaget om en internationell tribunal (tillfällig domstol) har förts fram av alla berörda S- ministrar: statsminister Stefan Löfven, inrikesminister Mikael Damberg, justitieminister Morgan Johansson. Men också av Kristdemokraternas rättspolitiska talesperson Andreas Carlson och Liberalernas utrikesansvarige Fredrik Malm.

Men att upprätta en internationell tribunal är under alla omständigheter en långdragen och tålamodsprövande process, där politiska, juridiska och praktiska hänsynstaganden ska jämkas ihop.

En som vet detta bättre än de flesta är Hans Corell. Under tio år (1994–2004) ansvarade han för FN:s rättsfrågor som undergeneralsekreterare.

Han var med och lade grunden för Internationella brottmålsdomstolen (ICC) i Haag och han har medverkat i upprättandet av tribunalerna för Jugoslavien, Rwanda, Sierra Leone och Kambodja.

Trots sina 79 år har Corell inte lämnat den internationella scenen. Han sitter i styrelsen för amerikanska advokatsamfundets internationella sektion och har även utfört uppdrag för Open Society Foundation.

Vad gäller situationen kring ”kalifatets” IS-terrorister uttalar sig Hans Corell i principiella termer, säger han när vi möts i hans våning i Stockholm.

– Jag känner inte till alla detaljer. Därför vill jag inte att det ska framstå som om jag sitter och talar om vad som ska göras eller inte göras. Med det sagt vill jag understryka hur viktigt det är att IS-terrorister som kan bindas vid brott i Syrien ställs inför rätta. Om så inte sker riskerar förtroendet för rättsstaten att undermineras ytterligare och det är en mycket, mycket farlig utveckling.

När Hans Corell var ny som rättschef i FN, 1994, kastades han direkt in i arbetet med den nyligen inrättade internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien.

Det var för första gången sedan nazisträttegångarna i Nürnberg som världens länder gemensamt enades om att ställa misstänkta krigsförbrytare till svars.

– Jugoslaviens tribunal sattes upp av FN:s säkerhetsråd. Det fungerade tack vare att de fem permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet (USA, Ryssland, Kina, Frankrike och Storbritannien) var med på noterna, säger Hans Corell.

– Det var ju inte så långt efter Berlinmurens fall. En bra tid för internationell samverkan, konstaterar Corell.

Jugoslaviens tribunal som hade sitt säte i Haag var verksam fram till årsskiftet 2017/2018. Under den tiden prövades 161 individers skuld. Kostnaden för domstolen slutade på drygt 20 miljarder kronor.

Hans Corell tror inte att det är realistiskt att hoppas på en Syrientribunal skapad efter samma mall som krigsförbrytartribunalen för forna Jugoslavien.

De fem ständiga medlemmarna i FN:s mäktigaste organ, säkerhetsrådet, har vetorätt. Det innebär att om något av dessa länder röstar emot ett förslag till resolution (ett beslut som är bindande för FN:s medlemsstater) kommer resolutionen inte att antas.

– Det är knappast troligt att säkerhetsrådet kan enas om en Syrientribunal. Ryssland och Kina har ju flera gånger använt sin vetorätt och stoppat resolutioner om Syrien i säkerhetsrådet, säger Hans Corell.

Den ursprungliga idén med vetoförfarandet var att garantera stormakternas suveränitet. Men med tiden har vetot i stället använts för att skydda egenintressen och säkra geopolitiska fördelar.

Något som Ryssland, den syriske presidenten Bashar al-Assads främste allierade, satt i system när det gäller resolutioner riktade mot Syrien.

Framför allt har Ryssland avvisat västmakternas förslag om sanktioner. Men ryssarna har också tydligt signalerat att de inte vill ha någon Syrientribunal med FN-mandat.

Vill inte Ryssland och Kina ställa IS till svars?

– Jo, men en undersökningskommission tillsatt av FN undersöker ju alla krigsbrott begångna i Syrien, inte bara de som IS står bakom. Och det finns folk på mycket hög i nivå i landet (Syrien) bland de misstänkta. De är sannolikt inte intresserade av att exempelvis alla de här gasattackerna som regeringsarmén misstänks för utreds, säger Corell.

Faktum är att det redan existerar en FN-ledd undersökningskommission om Syrien. The Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic tillsattes i augusti 2011 av FN:s människorättsråd. Kommissionen har till dags dato intervjuat 6 000 vittnen och offer, och skrivit 20 rapporter som tar upp

krigsbrott och övergrepp begångna under det syriska inbördeskriget. Men denna kommission har inte mandat att agera som en domstol. Den kan inte lagföra misstänkta krigsförbrytare.

FN-kommissionens utredningsarbete har kantats av stora svårigheter.

På grund av säkerhetsläget i Syrien – och den syriska regimens bristande tillmötesgående – har utredarna haft svårt att göra undersökningar på plats. De flesta förhör har måst göras via Skype eller mobiltelefon. I områden som IS kontrollerat, exempelvis provinsen Raqqa i Syrien, har det tidvis varit belagt med dödsstraff för privatpersoner att äga och använda mobiler.

De tribunaler som sattes upp för att ställa misstänkta krigsförbrytare till svars i Sierra Leone (år 2002) och i Kambodja (år 2005) bygger på ett avtal mellan värdlandet och FN, i stället för en resolution i säkerhetsrådet.

Men Hans Corell är tveksam till att denna konstruktion skulle fungera i Syrienfallet, av samma skäl som att en tribunal med säkerhetsrådets mandat inte är genomförbar: den syriska regimen är föga intresserad av FN-inblandning.

I diskussionen om en eventuell framtida IS-tribunal har det framförts att EU skulle kunna vara garant och initiativtagare. Hans Corell nämner tribunalen om Kosovo i Haag som ett exempel på ett EU-initiativ.

I augusti 2015, efter flera års förberedelser, inrättade EU en krigsförbrytardomstol i Haag för att utreda tidigare medlemmar av rebellrörelsen Kosovos befrielsearmé UCK, som misstänks för mord, utpressning och organhandel under kriget mot Serbien åren 1998–99. På grund av den bristande säkerheten för vittnen i Kosovo har domstolen placerats i Haag. Alla åklagare och domare är icke-kosovaner. Trots detta grundar domstolen sin rättsliga kompetens på Kosovos nationella lagstiftning.

Men domstolen har haft svårt att få i gång arbetet. Det finns starka inrikespolitiska krafter i Kosovo som satt käppar i hjulet.

– Hittills har inte mycket hänt, konstaterar Hans Corell.

Under den tioårsperiod, 1994 till 2004, som Hans Corell var rättschef i FN kunde världsorganisationen inrätta den första permanenta internationella brottmålsdomstolen, ICC, International Criminal Court. I mars 2003 invigdes ICC i nederländska Haag.

I teorin är Internationella brottmålsdomstolen ytterst väl lämpad att ta sig an IS-”kalifatets” skräckvalde. Domstolen har rätt att åtala och döma enskilda individer som gjort sig skyldiga till folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. ICC ska komplettera nationella domstolar, eller träda in när dessa inte kan eller vill göra sitt jobb.

Problemet är att alla länder inte ratificerat Romfördraget, den stadga som utgör grunden för ICC. Bland de länder som inte är part i Romstadgan finns USA, Ryssland, Kina liksom Syrien och Irak. FN:s säkerhetsråd kan i särskilda fall besluta att ICC tar sig an situationen i länder som står utanför stadgan – men då krävs att samtliga fem permanenta medlemmar är med på beslutet.

– Och det har ju redan gjorts försök att få ICC att granska situationen i Syrien, men det har stoppats av Ryssland och Kina, konstaterar Hans Corell.

– Dessutom har ICC inte resurser att ta sig an alla misstänkta. Det gäller för övrigt alla domstolar: den mängd misstänkta det handlar om (i IS-fallet) skulle förmodligen få det mest välorganiserade nationella rättssystem att gå på knäna, tillägger Corell.

Det är Syriska demokratiska styrkorna (SDF), en milis stödd av USA och dominerad av syriska kurder, som utkämpar slutstriden mot IS-terroristerna på deras återstående territorium. De syriska kurderna kontrollerar delar av nordöstra Syrien, uppskattningsvis en fjärdedel av landet. Bortsett från att det är här som Syriens oljetillgångar finns är detta en fattig och underutvecklad del av landet.

Det som kallas ”det användbara Syrien”, storstäderna nära kustremsan mot Medelhavet, dominerar landets ekonomi.

De rättsvårdande uppgifterna i den kurdkontrollerade delen av Syrien ankommer på Demokratiska unionspartiet (PYD), den starkaste kurddominerade politiska rörelsen som också har en väpnad gren, YPG.

PYD har satt upp ”Folkdomstolar” i de större städerna där brottslingar, bland dem IS-terrorister, lagförs. Frågan är om dessa rudimentära domstolar klarar av att driva processer mot tusentals europeiska terrorister från det sammanstörtade ”kalifatet”.

– Men om FN:s säkerhetsråd inte ingriper, måste ju rättsskipningen ske i samarbete med värdlandet, i detta fall Syrien. Och frågan som ovillkorligen måste ställas är: vad finns det för möjlighet att göra en ordentlig brottsutredning i ett land som Syrien i dag? Om exempelvis Sverige ska utreda brott som svenska medborgare begått i Syrien, måste det ju ske i samarbete med landets polis, konstaterar Hans Corell.

Hans Corell har nyligen, på uppdrag av Soros Open Society Foundation, skrivit förordet till en handbok som listar frågor som måste besvaras och problemområden som behöver täckas när stater planerar att inrätta rättsliga forum för de allra värsta av brott: folkmord, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Skriften heter ”Options for Justice” (”Alternativ för rättvisa”).

Innehållet i ”Options for Justice” kan utan vidare appliceras på diskussionen om hur terroristerna tillhöriga det förintade ”kalifatet” i nordöstra Syrien ska lagföras. Och då utkristalliserar sig ett lika klart som obekvämt budskap: det kommer att kosta tid, pengar och åtskillig möda att ställa IS-terroristerna inför rätta.

Men det finns ingen annan väg.

– IS-terrorister och andra som begår allvarliga brott får inte bli föremål för strafflöshet. Det finns två saker som konflikttrabbade länder har

gemensamt: att demokratin saknas, liksom rättsstaten. Om vi inte försvarar demokratin och rättsstaten öppnar vi för nya konflikter, säger Hans Corell.

Erik Ohlsson "

"Fakta. Pågående utredningar om IS-brott

Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic

Inrättad efter beslut i FN:s människorättsråd 2011. Kommissionen har samlat 6 000 vittnesmål och skrivit över 20 rapporter om övergrepp som begåtts i spåren av Syrienkriget, av såväl IS som andra jihadistgrupper liksom regimen och dess allierade. Men den är ingen domstol.

International, Impartial and Independent Mechanism (IIIM)

Inrättad efter beslut i FN:s generalförsamling 2016. Ska samla in bevis för brott begångna under Syrienkriget. Har hittills lämnat två rapporter till generalförsamlingen, dokument som i huvudsak rör procedurfrågor. United Nations Investigative Team for Accountability of Daesh/Isil (Unitad)

En undersökningskommitté som sattes upp efter ett beslut i säkerhetsrådet i september 2017. Särskilt inriktad på att utreda krigsförbrytelser av IS. Kommittén, som leds av den brittiske juristen Karim Asad Ahmad Khan, har nått och jämnt påbörjat sitt arbete.

4 möjliga vägar till rättslig prövning av krigsförbrytare

1. Internationella brottmålsdomstolen (ICC)

Har sitt säte i Haag i Nederländerna. När den inrättades år 2003 kallades det "den största framgången för folkrätten sedan FN-stadgans tillkomst". ICC träder in vid allvarliga brott som krigsförbrytelser, när nationella domstolar inte kan eller vill göra jobbet.

Fördelar: Stor tyngd och kompetens.

Nackdelar: Omfattar bara länder som ratificerat Romstadgan – dit hör inte Syrien och Irak (eller USA och Ryssland). FN:s säkerhetsråd kan träda in, men då krävs att de fem ständiga medlemmarna röstar för detta.

2. Ad hoc-domstol i FN:s regi

Internationella brottmålsdomstolar som skapas för en särskild uppgift, exempelvis Jugoslavientribunalen och Rwandatribunalen, som åtalat och dömt inblandade i de folkmord som utfördes i respektive region.

Fördelar: Kommer närmare regionen än ICC.

Nackdelar: Även här krävs enigt beslut av säkerhetsrådets ständiga medlemmar. Tungrott och långsamt.

3. Ad hoc-domstol i EU-regi

EU står bakom domstolen som utreder tidigare medlemmar av Kosovos milis UCK, som misstänks för förbrytelser under kriget mot Serbien 1998–99. Lutar sig mot Kosovos lagstiftning men har internationella domare, ligger i Haag.

Fördelar: Fokuserar på ett mycket specifikt geografiskt område, slipper FN-ordningen med vetorätt i säkerhetsrådet.

Nackdelar: Färre länder som kan bidra med pengar – domstolarna är oerhört kostsamma.

4. Nationella domstolar

Lagstiftningen skiljer sig mellan olika länder, men det är fullt möjligt för till exempel Sverige att utreda och lagföra svenska medborgare som begått brott utomlands.

Fördelar: Större chans än FN- och EU-domstolar att komma åt förövare som begått mindre brott.

Nackdelar: Praktiska problem kan uppstå när svenska brottsutredare ska samarbeta med (i det här fallet) syriska eller syriskkurdiska poliser."

" Swedbankchefen ångrar sig men sitter kvar

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Trots kritiken och stormarna – Birgitte Bonnesen tänker bita sig fast vid vd-posten i Swedbank. Hon ångrar en hel del av hur hon har uttryckt sig, men hon har inte ljugit, säger hon.

– Jag känner att jag har fullt förtroende, inte bara känner, jag vet att jag har styrelsen med mig, svarar hon på frågan om hon tänker sitta kvar. Du har inga tankar på att du fått nog?

– Det har jag inte, Swedbank är en fantastiskt bra och fin bank.

Enligt henne stannar kunderna kvar också, även om det har väckts många frågor.

Det stormar rejält kring de svenska bankerna, med Swedbank och nu senast Nordea i spetsen. Mångmiljardbelopp misstänks ha tvättats vita via konton i Swedbanks och Nordeas baltiska filialer, smutsiga pengar som oftast verkar komma från Ryssland och andra före detta Sovjetländer, enligt flera journalistiska grävjobb.

Ett globalt problem som nästintill hotar demokratin, kallar Birgitte Bonnesen det hela. Och hon välkomnar nu att de svenska politikerna gett sig in i debatten. Hon ser gärna att politiker, myndigheter och banker pratar ihop sig för att komma åt penningtvätten.

– Det är bra att så många börjar komma ut på banan nu, säger Bonnesen som på stående fot tackar ja till en eventuell inbjudan från riksdagens finansutskott för att berätta vad som hänt och vad som bör göras.

Men i backspegeln ångrar hon hur hon har uttryckt sig kring alla frågor om hur mycket hon kände till.

– Min ambition är att vara öppen och enkel... men det jag också inser efter rapporteringen den senaste veckan är att kontexten, nyanseringen

och komplexiteten går liksom förlorade när jag har uttryckt mig som jag har gjort.

Hon tycker att saker och ting har ryckts loss ur sitt sammanhang.

– Det här är en stor och komplicerad fråga... Jag tror att jag har underskattat betydelsen av kontext, säger Bonnesen.

Om hon därmed på frågor i samband med avslöjandet av Danske Banks gigantiska penningtvätt via den baltiska filialen ångrar att hon i höstas nekade till att Swedbank hade några lik i garderoben, svarar hon lite svävande.

– Jag skulle ha gett mer kontext... För det är inte så att jag har sagt något fel. Men jag borde ha satt det mer i sitt sammanhang.

Var det så att du menade att efter 2015 har ni inte hittat något mer misstänkt?

– Det vill jag inte egentligen svara på, därför att nu har vi tillsatt en utredning. Vi har också myndigheternas alla granskningar.

Om huruvida hon i höstas kände till att Swedbankkunder med konton i banken kunde knytas till den världskända så kallade Magnitskijaffären, svarar Bonnesen:

– Det vet jag inte om jag kan kommentera, säger hon och syftar på banksekretessen.

Den egna utredningen som banken har tillsatt, av de 50 kunder i banken som slussade runt 40 miljarder kronor och som SVT:s

”Uppdrag granskning” avslöjade, ska vara klar redan före

bolagsstämman i slutet av mars. Det kommer av tidsskäl att bli en ganska ”ytlig” granskning, medger Birgitte Bonnesen. Vad gäller att eventuellt tvätta hela Swedbankbyken, tycker hon att det räcker med att de externa myndigheterna gör det jobbet.

Bonnesen pekar återkommande på vikten av att vara öppen. Men så särskilt öppen var inte banken, mer än till storägarna, inför nyheten att ”Uppdrag granskning” skulle avslöja misstänkta penningtvättmiljarder

– något som körde aktiekursen i botten. Ekobrottsmyndigheten (EBM) har nu inlett en granskning kring om bolaget gjort något olagligt.

– Det där är naturligtvis jätteolyckligt, säger Bonnesen utan att vilja kommentera det ytterligare i avvaktan på EBM:s utredning.

TT "

" Strejken avblåst – parterna överens om avtal för hamnarbetarna

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Göteborg. Det blir ingen storstrejk i Sveriges hamnar. I sista stund enades Hamnarbetarförbundet och arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar om ett andrahandsavtal. – Det här är en sådan lättnad, säger Erik Helgeson i Hamnarbetarförbundet.

Strejken som skulle ha drabbat 20 hamnar var bara sju timmar borta när parterna vid 17-tiden på tisdagen meddelade att man kommit överens. Efter att ha förkastat två medlingsbud sade Hamnarbetarförbundet till slut ja till det andraavtal som presenterats. – Medlarna föreslog i förmiddags att man skulle stryka de delar som vi ansett var problematiska, det gällde rätt att teckna lokala avtal och våra begränsade möjligheter att delta i lokala förhandlingar. Vid 17-tiden meddelade man att detta har godtagits, säger Erik Helgeson, förbundsstyrelseledamot på Svenska Hamnarbetarförbundet. Han är märkbart lättad över att fackförbundet inte behövde ta till de stridsåtgärder man varslat om och att strejken blåsts av. – Vi har suttit i samma båt i åtta timmar nu, det här är en sådan lättnad, sade Erik Helgeson. Han anser att avtalet är en stor framgång för fackförbundet. – Jag är lite tagen för jag vet hur många medlemmar som har offrat så mycket de senaste veckorna, och i vår historia, för att vi skulle kunna uppnå detta, säger han. Även arbetsgivarparten var nöjd med att strejken inte blir av. Joakim Ärlund, förhandlingschef för Sveriges Hamnar:

”Det här är ett andrahandsavtal, vilket innebär att anställningsvillkoren för alla hamnarbetare i hamnarna även fortsättningsvis kommer att regleras av vårt kollektivavtal med Transportarbetareförbundet, som är det först tecknade avtalet i branschen”, sade Ärlund i ett pressmeddelande.

Storstrejken skulle ha drabbat svensk export och import hårt och beräknades ha kostat det svenska samhället mycket stora summor. Volvo Cars vd Håkan Samuelsson sade i måndags att biltillverkarens verksamhet riskerade att avstanna. Flera dagligvarukedjor hade vidtagit omfattande åtgärder för att dirigera om sina transporter för att riskera att inte stå utan varor.

Hamnarbetarförbundet hade å sin sida planerat för strejkvakter utanför containerterminalen i Göteborgs hamn. Nu satte man omgående i gång med att se till så att personalen skulle arbeta som vanligt.

Erik Helgeson sade att det nu också gäller att se långsiktigt på situationen.

– Vi måste etablera en vanlig kontakt igen på arbetsplatserna, efter en situation med mycket slitningar, men jag tror att det är möjligt, sade Helgeson.

Konflikten bland hamnarbetarna kan sägas gå tillbaka till 1972, då Svenska Hamnarbetarförbundet bildades i Härnösand. En rad Norrlandsavdelningar inom Transportarbetareförbundet var missbelåtna med medlemmarnas inflytande och vägrade gå med på de förändringar som drivits igenom av förbundsledningen vid kongressen 1969.

Än i dag betonar Hamnarbetarförbundet att det är frågan om medlemsinflytande och direkt demokrati som skiljer dem från LO-förbundet Transport, som man anser vara en toppstyrd organisation. Transport anser sig representera 55 procent av Sveriges hamnarbetare. Hamnarbetarförbundet har vid sina 14 lokalavdelningar cirka 1 300

medlemmar, men är i majoritet på vissa arbetsplatser, till exempel i containerhamnen i Göteborg.

Den konflikt som nu avblåsts bottnar enkelt uttryckt i rätten att teckna kollektivavtal. Den svenska modellen på arbetsmarknaden innebär att bara ett fackförbund har rätt att teckna kollektivavtal, i det här fallet är det Transport. Det är dock inget som hindrar att arbetsgivare skriver ett så kallat andrahandsavtal med ett annat fack, men det är i så fall underordnat det som tecknats först, i det här fallet Transports avtal med arbetsgivarorganisationen Sveriges hamnar.

Medlarna hade lagt fram ett förslag om ett så kallat andrahandsavtal, men Hamnarbetarförbundet avvisade det med motiveringen att man genom detta inte skulle få teckna lokala avtal. Det får man nu.

Under konflikten reagerade Hamnarbetarförbundet också starkt på att arbetsgivaren varslat om lockout på ledig dag, vilket enligt Erik Helgeson skulle ha inneburit halverad betalning för vissa medlemmar, trots full arbetstid.

Stödet för Hamnarbetarförbundet har varit starkt. I måndags meddelade man att man fått in en miljon kronor i ekonomiska bidrag sedan man utlyste strejken den 27 februari. Det handlar om 4 000 enskilda insättningar enligt förbundets ordförande Eskil Rönér.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

" Större risk för pappor att dö i förtid vid arbetslöshet

DN ONSDAG 6 MARS 2019

När en arbetsplats läggs ned drabbas personalen. Risken för arbetslöshet, att skilja sig samt en sämre hälsa ökar. I motsats till andra delar av världen mår svenska barn bra trots att den ena föräldern förlorar jobbet, visar en ny studie.

Föräldrar som blir friställda är oftare arbetslösa och har lägre arbetsinkomster en lång tid efter att arbetsplatsen lägger ned, jämfört med föräldrar som inte förlorat jobbet. Det visar en studie av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU.

Genom att studera familjer, där en av föräldrarnas arbetsplats blev nedlagd mellan 1995 och 2000, upptäckte forskarna vissa riskfaktorer som föräldrarna hade gemensamt.

Bland mammor som blev friställda ökade risken för alkoholrelaterade sjukdomar, psykisk sjukdom, skilsmässa samt behovet av vård. Trots det är det bland papporna som risken att dö i förtid ökar.

– Vi vet sedan tidigare att män har högre risk att dö i förtid, att förlora jobbet kan bidra till att ytterligare tidigarelägga, medan kvinnor har lägre risk även om de oftare är drabbade av psykisk ohälsa, säger Anna Sjögren, forskare vid IFAU och en av rapportförfattarna.

Varje år begår i genomsnitt 1 200 personer självmord. Av dessa är hela 70 procent män, enligt Folkhälsomyndigheten. Men den ökade risken att dö i förtid bland friställda pappor kan också handla om hjärtsjukdomar eller liknande, menar Anna Sjögren.

Trots att föräldrarna drabbades av ovanstående problem påverkades inte barnens mående. I tio års tid har forskargruppen följt familjernas

barn. Hittills har forskarna inte kunnat göra några kopplingar mellan barnens mående och att föräldern blev friställd.

Men utomlands finns det studier som visar på motsatsen. Bland annat visar en studie i USA att när ena föräldern förlorar jobbet påverkar det barnets akademiska prestationer senare i livet.

Även i Sverige kan man se en viss skillnad i hur barnet klarar av skolan – beroende på om föräldern förlorat jobbet eller inte. Men enligt Anna Sjögren är det mer troligt att det gick sämre för det drabbade barnet redan innan händelsen inträffade. Med andra ord är skillnaden inte självklart kopplad till att föräldern förlorade jobbet.

Att forskningsresultaten skiljer sig åt internationellt förbryllar. En teori om skillnaden är det svenska välfärdssamhället.

– I Sverige har vi ett stort välfärdssamhälle som fångar upp barnen, exempelvis fortsätter barnen att gå i skolan oavsett en inkomstminskning i familjen, likaså är sjukvården gratis, säger Anna Sjögren.

Hur troligt är det att barnet mår bra tack vare att föräldrarna skyddar barnet från all oro?

– Att föräldrarna gör allt de kan för att skydda barnet är en möjlig förklaring. Behovet att skydda barnet kan också bidra till en pressad situation för mammorna. Att de mår mer psykiskt dåligt kan bero på detta ansvar, säger Anna Sjögren.

I Sverige är psykisk ohälsa framför allt ett problem för unga kvinnor, enligt Folkhälsomyndigheten. Under 2018, i åldrarna 16 till 29 år, kände 35 procent kvinnor stress medan motsvarande siffra för jämnåriga män var 18 procent.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Så här gjordes studien

I studien undersöktes barn som var mellan 2 och 18 år när ena föräldern förlorade jobbet. Som hjälp använde studien sig av registerdata över inkomster, arbetslöshet, skolutfall och sjukskrivningar under perioden 1987–2010.

Föräldrar och barn följdes under åtta år före och tio år efter nedläggningen av arbetsplatsen. Utfallet jämförs med en grupp som inte har drabbats av nedläggningar på jobbet. Jämförelsegruppen består av familjer som på många sätt påminner om familjen inom andra områden än friställandet. Källa: IFAU "

" Sämre resultat i kommunsektorn

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Ökade kostnader för landstingen och lägre verksamhetsintäkter i kommunerna innebär att det samlade resultatet för landets kommuner och landsting försämrades med tolv miljarder och landade på plus 14,3 miljarder kronor i fjol, jämfört med året före. Det betyder att överskottet blev det lägsta sedan 2014, enligt Statistiska centralbyråns nya siffror. Kommunernas samlade överskott landade på 13,8 miljarder kronor medan landstingssektorns överskott blev 0,5 miljarder kronor.

TT "

" Riksdagen vill ha svar av bankerna

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Både Nordea och Swedbank kopplas till misstänkt penningtvätt, något som togs upp på gårdagens möte i riksdagens finansutskott. Centerpartiet vill, enligt SVT, att bankerna ska kallas till utskottet för att förklara sig. Även Liberalerna vill ha svar på vad som har hänt och vad bankerna nu gör för att förhindra penningtvätt.

– Vi ser med förfäran på det som utspelar sig i och kring våra svenska banker. Vi ser gärna att de kommer hit och pratar med utskottet, men en kriskommission kanske är lite långt att gå än så länge. Vi måste först få veta vad som har hänt, sade Liberalernas ekonomisk-politiska talesperson Johan Pehrson på väg in till mötet. Enligt presstjänsten på Finansinspektionen kommer generaldirektör Erik Thedéen till finansutskottet nu på torsdag för att tala om penningtvättsuppgifterna.

TT "

"Lagrådet kritiserar förslaget om sänkt digitalmoms"

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Lagrådet kritiserar regeringens utformning av förslaget om sänkt moms på tidningar på nätet, från 25 till 6 procent. Beredningen har varit bristfällig, remisstiden kort och det finns oklarheter om vilka publikationer som kommer att omfattas, enligt rådet.

Momssänkningen gäller tidningar, tidskrifter och böcker, men inte publikationer som i huvudsak består av reklam, rörlig bild eller musik. Men Lagrådet tror att det kan bli stora problem att avgöra om en tidning eller journalistisk sajt på nätet håller sig på rätt sida om gränsen för att få fördel av lägre moms, det vill säga att den inte har för mycket reklam eller rörlig bild och musik. Justitieråden vill ha svar på hur detta ska mätas. Om en tidning börjar publicera fler nyhetsklipp skulle det kunna leda till att den måste betala högre moms, noterar Lagrådet. Regeringen får försöka hantera Lagrådets kritik i den proposition som är nästa steg. Det är tänkt att momssänkningen ska träda i kraft den 1 juli. Tryckta medier har redan en momssats på 6 procent.

TT "

"Vem skulle vilja bli dömd av en känslolös robot?"

DN ONSDAG 6 MARS 2019

"Folk i allmänhet utgår nog ofta ifrån att den som är åtalad också är skyldig. Som domare får man fler perspektiv och "ser människan" i alla parter, även om det inte påverkar dömandet, säger hovrättsrådet Ulrika Stenbeck Gustavson.

Känslor i rätten

Del 5.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättssalen. Nu menar två forskare att en ökad insikt om känslornas betydelse är avgörande för att bevara vårt demokratiska rättssystem. Hur resonerar advokater, åklagare och domare? Tidigare artiklar publicerades 26, 27 och 28/2 samt 4/3.

Ett tecken på att det förekommer starka känslor under en rättegång är att det finns näsdukar och vatten till parterna – till den misstänkte, brottsoffret och vittnena. Men inte till domarna och nämndemännen. Ulrika Stenbeck Gustavson är hovrättsråd och arbetar på Svea hovrätt: – Vi har näsdukarna bakom oss – men det är mest till för om vi skulle vara förkylda. Det kanske inte är så lämpligt om en domare börjar gråta, säger hon lite roat.

Har du gjort det någon gång under en förhandling?

– När jag var ny som tingsnotarie i början av 1990-talet förde jag protokoll. Ett fall handlade om en väldigt grov och sorglig misshandel. Då kunde jag inte hålla tillbaka tårarna. Men jag lutade ned huvudet ännu mer mot bordet och fortsatte att skriva.

I dag säger Ulrika Stenbeck Gustavson att hon är mer van att se otäcka saker, och att lyssna till otäcka berättelser. Hon reagerar inte lika starkt känslomässigt som den som tar in allt detta första gången. Att se hemska bilder är en del av yrkesrollen, en naturlig del i jobbet. Men blir du ändå inte påverkad?

– Så klart blir jag det, och jag bearbetar naturligtvis det jag upplever. Ibland på egen hand och ibland med kollegorna här på hovrätten. Särskilt svårt är det att värja sig när barn är utsatta för våld eller pedofilbrott.

Vi träffar Ulrika i hennes arbetsrum på Svea hovrätt, som är inrymt i flera gamla byggnader på Riddarholmen i centrala Stockholm. Samtalet kommer att handla om hur viktigt hon tycker att det är med vänlighet i rättssalen, om bemötandets betydelse och om vikten av att en domare alltid är objektiv.

Den stela och till och med känslolokala domaren har länge betraktats som en grundpelare i svensk rättsskipning. Det ska utgöra en garant för opartiska domar, där de tilltalade får en rättssäker behandling.

Skillnaden mot hur det går till i exempelvis amerikanska domstolar är stor, i alla fall att döma av skildringar i filmer och annan populärkultur. Där talar domaren om ”sin” domstol och styr arbetet med fast hand. Ofta genom att med starka känslor markera sin inställning till den åtalade, försvarsadvokaten, vittnena och åklagaren.

– Det är en schabloniserad bild av hur det går till där. Men jag vet att en del tycker att vi svenska domare har lite dåligt självförtroende och att vi borde kunna vara mer öppna och visa mer pondus i rättssalen. Själv är jag utåtriktad som person och gillar att ha en dialog med parterna, säger Ulrika Stenbeck Gustavson. Jag har kanske en mindre formell framtoning än vad som är vanligt.

Svea hovrätt håller bland annat till i Wrangelska palatset på Riddarholmen, byggt 1630. Där har rätten haft lokaler sedan 1756 – då

flyttade kungafamiljen, som bott där efter det att slottet Tre kronor brunnit ner 1697, till det då nybyggda Stockholms slott.

Ulrika och de andra domarna som arbetar i hovrätten verkar i en flera hundra år gammal tradition av hur arbetet i en rättssal ska gå till. Nu som förr är det mycket känslor som kommer upp till ytan under en förhandling.

– Även vi domare har känslor som alla andra människor. Men vi kan inte använda oss av dem. Vi ska vara objektiva och är ofta mycket uppmärksamma på hur vi uppfattas i rättssalen. Vi får ju inte visa sympati för någon av parterna, något som skulle undergräva förtroendet för domstolen. Ja, vi ska vara neutrala.

Men, påpekar Ulrika Stenbeck Gustavson, objektiviteten innebär inte att domaren ska vara otrevlig och sitta som en stenstod. Ingen vill väl ha sin sak prövad av en robot eller maskin helt i avsaknad av känslor, säger hon. Man vill väl snarare ha en mänsklig domare, föreställer hon sig.

– Jag drivs av tanken om en humanistisk rättsskipning, och har alltid varit intresserad av människor. Jag tror att humanism leder till en bättre process – och kanske också till bättre domar.

Ulrika Stenbeck Gustavson säger att folk i allmänhet nog utgår ifrån att den som är åtalad är skyldig. Som domare får man fler perspektiv på saken och ser ”människan” i alla parter.

– Jag kan till exempel förstå att en tilltalad har en trasslig bakgrund som påverkat livet, och jag kan känna medkänsla med den personen. Men det får så klart inte påverka mitt dömande att jag fattar sympati för den tilltalade, så att jag till exempel utdömer en lindrigare påföljd eller helt friar.

Ulrika läste juridik på Stockholms universitet och gick därefter en flera år lång domarutbildning. För elva år sedan blev hon hovrättsråd vid Svea hovrätt, och är i dag en av rättens vice ordföranden och leder i den egenskapen förhandlingar tre-fyra dagar i veckan.

– Under en rättegång är det viktigt att som domare ha ett tydligt grepp om processen. Jag är alltid påläst, och ser till att det är ordning i rättssalen. Ibland kan det förstås bli stökigt men det är sällan man behöver ryta till eller så, oftast räcker det att förklara och prata med personerna så lugnar de ner sig. Om någon visar starka känslor och blir ledsen försöker jag vara vänlig. Ja, det är som sagt mitt sätt att arbeta. I hovrätten förekommer inte lika många liveförhör som i tingsrätten. Ledamöterna tittar och lyssnar i stället ofta på inspelade förhör. Målsägaren är sällan närvarande, däremot alltid den tilltalade. Det leder ofta till en lugnare stämning än under tingsrättsförhandlingen – och så har det också gått längre tid från själva händelsen.

Starka känslor kan även finnas utanför själva rättssalen i samband med en förhandling, som vid ett våldtäktsmål där det förekom demonstrationer utanför hovrättens lokaler. Demonstranterna krävde att den tilltalade skulle fällas.

– Vi domare kan självklart inte låta oss bli påverkade av demonstrationer eller uppmärksamhet i medierna. Vi ska syssla med bevisvärdering och utifrån detta fälla eller fria.

Under senare år har de anställda på hovrätten arbetat med att få större insikter om vilka effekter deras bemötande kan få. Medvetenheten har ökat märkbart, säger Ulrika Stenbeck Gustavson.

– Särskilt viktigt är det att tänka på bemötandet om jag känner mig stressad, om jag vet att vi ligger efter tidsschemat och andra mål väntar på att avgöras. Alla måste få den tid de behöver. Ett påtagligt nervöst vittne måste få möjlighet att lugna ned sig. Kanske erbjuder jag ett glas vatten och småpratar lite – trots att jag egentligen är stressad.

– Men ibland märks det säkert på mig att jag blir otålig när det drar ut på tiden. Och de professionella aktörerna, advokater och åklagare, kan man ju också ställa högre krav på, att de ska hålla sig till tidsplaneringen och så.

Får en domare vara glad i rätten?

– Nja, det passar ofta inte så bra. Men jag kommer ihåg ett misshandelsmål med ett barn inblandat. Det var en pappa som utdelat ett slag. Vi tittade på ett inspelat förhör med barnet, och barn säger ju ibland lite tokroliga saker. Det hände under det här förhöret och pappan skrattade till och tittade mot mig. Jag blev överrumplad och rörde inte en min, satt bara som den där stenstoden.

– Om jag funnit mig snabbare hade jag kanske lett tillbaka. Det hade känts som ett mer naturligt beteende.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Ulrika Stenbeck Gustavson

Ålder: 51.

Bor: Sollentuna.

Familj: Ja.

Bakgrund: Juristexamen 1992, tingsnotarie, hovrättsassessor 1997 och arbetar på Svea hovrätt sedan 2007.

Gör: Hovrättsråd vid Svea hovrätt. "

" Stockholms kulturliv förlorar 90 tjänster - efter minskad budget

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Kulturförvaltningen i Stockholm kommer att skära bort 90 - tjänster från bland annat bibliotek och Kulturskolan. Det säger kulturdirektör Robert Olsson efter ett möte med fackliga företrädare i dag.

Sammanlagt 980 personer arbetar på kulturförvaltningen, som omfattar Stockholms stadsbibliotek, Kulturskolan, Stadsmuseet, Medeltidsmuseet, Liljevalchs och evenemangsenheten. Efter att den blågröna majoriteten i Stockholms stad beslutat att minska kulturbudgeten i slutet av förra året beräknade kulturförvaltningen redan då att omkring 100 tjänster skulle påverkas. Nu står det klart att 90 tjänster skärs bort.

77 personer ska redan ha anmält intresse för frivilliga lösningar, enligt kulturförvaltningens chef Robert Olsson. Det kan röra sig om avgångsvederlag, pensionsavgångar eller utbildningserbjudanden med anpassning för andra tjänster. Intresseanmälan är dock inte bindande och avtalen är ännu inte förhandlade eller undertecknade.

– I den här omorganisationen måste vi planera långsiktigt för framtiden. Samtidigt måste vi rätta munnen efter matsäcken. Vi har lite mindre intäkter och en del ökade utgifter och för att klara det måste vi göra saker på ett lite annat sätt, säger Robert Olsson till DN. Inga biblioteksfilialer kommer att läggas ner. Inga lärartjänster på Kulturskolan kommer heller att försvinna. Enligt Robert Olsson handlar omorganisationen framför allt om att skära ner på administrationen.

– Vi centraliserar mycket av de administrativa resurserna som finns i förvaltningen. Ekonomer, trygghets- och säkerhetspersoner, kommunikatörer och de som jobbar med lokalfrågor kommer att lyftas

bort från avdelningarna och finnas centralt i stället, säger Robert Olsson.

Centralt betyder kulturförvaltningens huvudkontor i Rinkeby.

Samtidigt som kulturförvaltningen ska spara har den också fått i uppdrag att nå ut till fler stockholmare, bland annat mot bakgrund av att staden växer.

– Vi kommer att inrätta en kommunikationsstab som får i uppdrag att nå ut till bredare målgrupper. Vi kommer också att etablera en stadsutvecklingsenhet, som ska arbeta för att kulturen ska finnas med i planeringen när nya områden i Stockholm växer fram.

Kommer omorganisationen att påverka Kulturskolans kvalitet?

– Nej, det vill vi tro att det inte kommer att göra. Att vi fredar lärarna är en viktig del i detta.

Kommer den att påverka bibliotekens kvalitet?

– Nej, ambitionen är att det inte ska påverka över huvud taget. Vi kommer att arbeta ännu mer med att utveckla våra digitala tjänster, både när det gäller det interna arbetet, men också i kontakten med medborgarna och i utbudet.

Men om de här effektiviseringarna inte påverkar kvaliteten i vare sig Kulturskolan eller biblioteken, varför har ni i så fall inte genomfört dem tidigare?

– Vi sysslar hela tiden med förändringar. Nu sker väldigt mycket av omställningarna i ett större sammanhang, och det är naturligtvis relaterat till våra intäkter och den kostnadsutveckling vi har, säger Robert Olsson.

Kulturförvaltningens budget är minskad med 24,7 miljoner från 2018 efter beslut från den blågröna majoriteten. På grund av kostnadsökningar över tid och för att få en budget i balans siktar kulturförvaltningen på att spara 49 miljoner kronor i omorganiseringen.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se "

" Replik. Förväxla inte populärkulturens robotar med verkligheten, skriver Johan Fredrikzon

DN ONSDAG 6 MARS 2019

Jag tillhör dem som uppskattar Jonna Bornemarks engagerade röst, inte minst i radio, om villkoren för olika typer av kunskap. Det som intresserar mig med hennes text om mänsklighet (DN 20/2) är den tanketradition hon verkar inom och varför den tycks så intuitivt tilltalande, inte minst inom kultursfären och humaniora överlag. Jag menar då *beredvilligheten att placera datorer och människor i konfliktställning.*

I fiktionen har datamaskiner och robotar haft känslor under lång tid. Tänk på Kubricks HAL 9000 som sjunger om tandemcyklar på sin dödsbädd eller sopmaskinen WALL-E som har mer livsgnista än det sovande folket ombord på sitt McDonald's-Aniara ute i rymden. Men i realiteten är varken bankomaten, autopiloten eller kontorsdatorn begåvade med ett emotionellt register.

Min upplevelse är emellertid att teknikkritiken ofta har inspirerats av dramatiseringen av datorn i populärkulturen och fört över den till verklighetens maskinpark. Det faktum att dessa betydligt gråare apparater saknar empati och förstånd har, intressant nog, tagits till intäkt för att de är *motsatsen* till människor – som i gengäld blir - affektionsstyrd biologi.

Risken med den sortens binärt tänkande är att vi *nedvärderar människan samtidigt som vi uppvärderar maskinen* och, framför allt, placerar dem i varsin ringhörna. Det är värt att notera att de här

jämförelserna görs inom grupper som ytligt sett tycks varandra avlägsna: science fiction, filosofisk etikforskning, kulturkritik, transhumanism. Antingen kommer robotarna ta över för att de är onda (har känslor) eller för att de är likgiltiga (saknar känslor). Men när vi säger att vi är hotade av tänkande ("intelligenta") eller kännande ("ondsinta") apparater har vi tagit första steget mot att gå med på att vi själva kanske egentligen inte är mer än maskiner medan datorer kanske i grunden är ungefär som vi. Den bästa kritiken mot teknikens oavsiktliga konsekvenser, förefaller det mig, är i stället den som *vägrar gå med på att arbeta i detta jämförande modus*. Jag vill argumentera för en hållning som på samma gång skiljer och sammanför biologi och teknik. Skiljer genom att respektera olikheter vad gäller kompetenser och mål, sammanför genom att erkänna att det inte är fråga om en polaritet utan ett *samarbete* dem emellan. För vad vore människan utan sina verktyg? Den "kunskap" som Bornemark upplever som hotad, har inte den alltid varit ett resultat av människan *tillsammans* med tekniken, till exempel genom olika sorters minneskonst?

Och våra kommunikationsinstrument – inskriptioner och röksignaler, oxkärror och satelliter – har inte de hjälpt oss att bevara och sprida vetanden snarare än bidra till att "vi förlorar orden"? För att omdöme ska kunna uppstå "mellan människor", som Bornemark insiktsfullt föreslår, behöver vi medier, föremål och subjekt – det vill säga *kulturtekniker* – som skapar det mellanmänniskliga.

Den attityd som Bornemark ger uttryck för tycks mig belastad av en *moraliserande* inställning till en viss typ av maskiner eller hjälpmedel. Inte sällan är den här moraliska diskursen estetiskt kodad på tämligen subtila sätt där den berömda maskinen får klä skott för det som egentligen rör moral-estetiska övertygelser vilka sällan artikuleras. En varm hand här, ett iskallt protokoll där; en äkta, grön och ursprunglig natur här, en falsk och ömhetsdödande teknik där. Min erfarenhet är att

tillvaron är avsevärt mer tilltrasslad än så samt att godtycket omkring vad vi väljer att högakta (skrivmaskin, järnväg) respektive förkasta (excelark, jumbojet) är närmast oändligt men alltid historiskt situerat. Är det förresten inte så att debattklimatet i de nätverk som är summan av vår kollektiva datorkraft ofta karaktäriseras som just *känslomättat* och affektstyrt i överkant, det vill säga tvärtemot den kyliga rationalitet som bekymrar Bornemark? Om det är sant att den plats där känslorna verkligen får fritt spelrum i dag är våra datorstyrda miljöer – ett bärande tema i senare års diskussioner – ska vi då tolka henne som att det är fel typ av känslor som tar form där? I så fall, är de kunskaps- och förnuftsbefriade på grund av att de äger rum i kiselbaserade fora?

Johan Fredrikzon "

" Avveckling av fasta telefonin ska fortsätta

DN ONSDAG 6 MARS 2019

När kopparnätet avvecklas blir hushållen av med den fasta telefonin. I stället erbjuds nya lösningar med mobil teknik. Telia ansvarar för nedmonteringen och menar att det inte finns någon anledning till oro. – De allra flesta tycker att det blivit mycket bättre, säger Inger Gunterberg, pressansvarig vid Telia.

Våren 2018 skickade MSB, Myndigheten för samhällskydd och beredskap, ut broschyren "Om krisen eller kriget kommer" till 4,8 miljoner hushåll i Sverige. Broschyren var den första beredskapsbroschyren sedan 1961 och skapade debatt även utanför Sverige.

Några månader senare briserade sommarens extremländer och i början av det här året stormade Alfrida in. Bara veckor senare började SVT sända serien "Nedsläckt land" där den största utmaningen för det högteknologiska Sverige undersöks: ett totalt elavbrott utan förvarning. Inför seriestarten pratade DN med flera experter om vad som väntar när krisen kommer.

– Är elnätet helt utslaget krävs i princip fysiska möten för den vanliga medborgaren, eftersom andra möjligheter snabbt blir oerhört begränsade. Med en batteri- eller vevdriven radion kan man åtminstone få in beredskapskanalen P4 för att få viktig information, kommenterade Peter Stenumgaard, forskningschef inom robust telekommunikation.

För de som bor ute på landet där mobiluppkopplingen ofta redan är dålig blev Alfrida en prövning. För Marianne Neidhardt och Larry Aletorn i Brottby i Vallentuna kommun försvann exempelvis uppkopplingen efter 15 minuter.

Men Telia, som äger mobilmasterna, säger att masterna har fyra timmars batteribackup och att 90 procent av alla strömavbrott varar mindre än en timme. Att stänga ned kopparnätet med den fasta telefonin, ett projekt de kallar "Framtidens nät", är därför inga problem för dem som bor längre ut på landsbygden eftersom mobil- och fibernätet ska utvecklas.

– De nya moderna tjänsterna som erbjuds har ofta bättre kapacitet än de som försvinner. Men vid stormar som Alfrida blir det såklart en annan situation för elbolagen. Då är det viktigt att de bygger sina elnät med redundans så att elen kan ledas om, om någon elledning slutar fungera, säger Inger Gunterberg vid Telia.

Under 2019 kommer nedmonteringen att fortsätta i ett 80-tal kommuner. I Stockholms län berörs Södertälje där kopparnätet i Bobacken, Hörningsholm och Tullgarn ska monteras ned. I Vallentuna finns ännu inga planer men det kan komma att ändras. Sedan tidigare har kopparnätet monterats ned på platser i Ekerö, Haninge, Norrtälje, Nynäshamn, Värmdö och Österåker.

– Vi har genomfört övergången från koppar till mobil- och fibernät strukturerat sedan 2016 och fortsätter nu under 2019. Hittills har 50 000 kunder berörts och de allra flesta som återkopplar tycker att det är blivit mycket bättre. En del är lite oroliga inför förändringen men uppger efteråt att de är nöjda.

Finns det några nackdelar?

– Faktum är att det inte finns några, det är den feedbacken vi får av våra kunder. Varför köra runt i en gammal bil när du kan ha en ny? Nu tar vi med kunderna in i den här moderna tekniken med högre driftkvalitet. Det gör att vissa kunder som tidigare inte kunnat ha bredband på kopparnätet numera även kan få bredband med den nya tekniken.

Inför nedmontering av kopparnätet tar Telia kontakt med de kommuner där man planerar en avveckling. I Vallentuna kommun känner man i nuläget inte till några planer på att börja montera ned kopparnätet.

– Det är ingenting vi känner till, men det är klart att vi är måna om att infrastrukturen i kommunen ska fungera. Innan kopparnätet avvecklas måste det ju ersättas med stabil och modernare teknik. Vi är en stor kommun med mycket landsbygd och bevakar givetvis de här frågorna. Blir det bekymmer ute för kommuninvånarna agerar vi såklart efter det, säger kommunikationschef Henrik Kelfve.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "

"Fakta. Nedmonteringen av kopparnätet

Delar av det gamla fasta telefonnätet, som till stora delar ägs av Telia, kommer att ersättas med fiber eller mobil teknik. Det innebär att Telia i vissa områden exempelvis ersätter vanlig fast telefoni med lösningar via mobilnätet, och bredband via fiber eller mobilt bredband.

Telias förändringar påverkar även operatörer som hyr in sig i deras nät. Berörs man av förändringen behöver man beställa nya tjänster.

Samtliga berörda, såväl Teliakunder som andra operatörers kunder, får information i god tid före nätet stängs.

Källa: Post- och telestyrelsen och Telia "

”Stora risker med att knyta upp hela samhället på el”

DN ONSDAG 6 MARS 2019

"Efter 40 år på landet är det självklart för Marianne Neidhardt, 70, att alltid ha färskt vatten, konserver och vevradio hemma. Hon är förberedd på allt från bränder till stormar och annat som kan slå ut strömmen. Men Alfrida var något annat och slog även ut den fasta telefonen, vilket väckte en oro. – Jag är inte teknikfient-lig, men den fasta telefonen är vår enda livlina ut vid vanliga elavbrott.

Marianne Neidhardt sitter i sitt matrum i hemmet utanför Brottby, en liten by längs E18 mellan Stockholm och Norrtälje. Stora fönster gör att rummet badar i ljus och bidrar till känslan av att sitta rätt ute i naturen. Men det är inte bara därför hon sitter där. Matrummet är nämligen den enda platsen i det lilla fritidshuset där det mobila nätet fungerar.

– Vi har bott här i 15 år nu och för att få full täckning måste man vara utomhus, eller här inne, säger Marianne som precis köpt sig en ny smartphone.

Marianne Neidhardt bor tillsammans med sambon Larry Aletorn permanent i fritidshuset och under åren har strömavbrotten varit många. Vissa korta, andra längre som vid stormen Alfrida i början av januari i år då tusentals blev av med strömmen.

Hårdast drabbade var hushåll i Roslagen och Norrtälje där vissa fick vänta i över tre veckor innan elen kom tillbaka.

– Det gick bra för oss, vi var väl rustade när Alfrida kom. Vi lagade mat och värmd vatten på gjutjärnskaminen och läste i skenet av fotogen- och pannlampor. Vi klarade oss fint i de tre dygn vi saknade el. Min son frågade om jag blivit en prepper (en person som förbereder sig för kriser, reds anm.) men vi kallar det bara sunt förnuft, det sitter i ryggmärgen efter så många år på landet.

Men Alfrida var någonting alldeles extra, säger Marianne Neidhardt. Folk kunde inte ta sig hemifrån på grund av blockerande träd och äldre med larm till hemtjänst kunde varken larma eller ringa eftersom stormen slog ut både elnätet och kopparnätet, det vill säga både mobiltelefoner och den fasta telefonen.

– Vår upplevelse var att det tog minst ett dygn innan omfattningen av förödelser blev känd. Folk kunde ju inte ringa eller ta sig hemifrån på grund av träd som blockerade vägen. Hade bara mobilen fungerat hade mycket blivit annorlunda.

Marianne berättar att mobiltäckningen försvann efter 15 minuter, precis som vid många tidigare strömavbrott och de hann därför inte meddela familj och vänner om situationen.

– Först när de såg av stammar som blockerade vägen lyckades vi, körande under hängande jättegranar, ta oss närmare samhället för att få tillräcklig mobiluppkoppling för att lugna oroliga anhöriga.

Hon är kritisk till den pågående avvecklingen av kopparnätet och menar att den fasta telefonen är den enda livlinan ut vid vanliga strömavbrott.

– Jag är 70 år gammal och van vid att klara mig själv. Teknik är fantastiskt bra, men oj, så sårbart. Man missar de stora riskerna med att knyta upp hela samhället på elektricitet. Det har visat sig många gånger att mobilnätet är mycket svajigare än det fasta telefonnätet. Samtidigt har ju diskussionerna om kris och beredskap ökat efter sommarens bränder och Alfrida?

– Ja, äntligen börjar man prata om det här. De senaste årens naturkatastrofer har ökat medvetenheten om hur sårbart samhället faktiskt är. Just nu klarar vi oss men jag tänker på när vi blir äldre och måste ha hemtjänst. Vad händer om vi inte kan larma för att det är strömavbrott? Idag är normen att äldre ska bo hemma så länge det bara går, säger Marianne och fortsätter:

– Samtidigt vill fler barnfamiljer komma närmare naturen och flyttar från stan – vilket politikerna tycker är bra eftersom man vill ha en levande landsbygd. Då borde man se till så att kommunikationen här ute fungerar felfritt.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se !

"Fakta. Mariannes 10 bästa tips för att klara en kris

1. Ha alltid ett basförråd med konserver och torrvaror.
2. Ha alltid en dunk med färskt dricksvatten.
3. Följ med i väderrapporter.
4. Se till att ha tillräckligt med foder hemma om du har husdjur.
5. Köp ett första hjälpen-kit och skaffa kunskaper i till exempel Hjärt- och lungräddning.
6. Investera i ett trangiakök med bränsle till för att kunna värma mat och vatten.
7. Gör en lista på papper med viktiga nummer ifall mobilen lägger av.
8. Köp en powerbank till mobilen och håll den fulladdad.
9. Se till att ha en radio som fungerar utan elektricitet, till exempel en vevradio.
10. Ha alltid brandsläckare hemma. "

" Svårt att hitta hjälp åt svenska IS-barnen

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Säpo laddar för att ta emot och förhöra de hundratalet IS-jihadister som nu väntas återvända till Sverige när "kalifatet" är borta. Många av dem kommer att ta med sig små barn som har fötts i konfliktområdet. Men kommunerna står handfallna och det finns ingen nationell hjälp att få, enligt psykologen och tidigare samordnaren Yassin Ekdahl.

Säkerhetspolisen bedömer att det finns ett hundratal svenskar som anslutit sig till IS i konfliktområden i Syrien och Irak.

Nu när dessa områden tas tillbaka väntas många återvända till Sverige.

– Vi är förberedda på att ta emot sådana personer, säger Sofia Hellqvist som är pressekreterare vid Säpo.

När de landar på en svensk flygplats ska de mötas av Säpo som gör en bedömning av om det finns brottsmisstankar som kan leda till ett frihetsberövande, och om de utgör en fortsatt säkerhetsrisk, enligt Sofia Hellqvist.

Det är svårt att veta hur många som kommer med barn.

– Det är svårt att få tillförlitliga uppgifter om hur många som fötts i konfliktområden, säger Sofia Hellqvist.

Den tidigare samordnaren mot extremism, Yassin Ekdahl, säger att det bara handlar om barn som har fötts på plats eftersom alla barn och unga som åkte från Sverige för att ansluta sig till IS har återvänt.

Som samordnare och psykolog har Yassin Ekdahl tidigare handlett flera kommuner i arbetet med återvändare och deras barn.

– När Säkerhetspolisen har gjort en första utredning för att se om det finns misstanke om brott, händer ofta inget mer eftersom brott oftast inte går att styrka. Det är här Sverige fallerar, säger Yassin Ekdahl.

För några år sedan hjälpte han Marks kommun när en femtonårig flicka kom tillbaka efter att ha varit i Syrien under ett år.

Hon och hennes pojkvän hade rest dit för att ansluta sig till IS. Han dog i en bombräd och hon fick hjälp av sina föräldrar att komma hem – med sin nyfödda son.

– Flickans föräldrar bad om hjälp men kommunen stod handfallen, säger Yassin Ekdahl som såg till att det ordnades nödvändiga möten mellan polis och socialtjänst för att de tillsammans skulle göra en långsiktig plan.

Han bedömde att även andra aktörer behövde vara med i samverkan och involverade personer från skola, sjukvårdsinrättningar, religiösa församlingar och frivilligorganisationer.

Först placerades flickan tillsammans med sin nyfödda son i ett familjehem. Men det fungerade inte eftersom flickan själv var ett barn. Hon behövde och fick omfattande stöd, både medicinskt och psykiatriskt, och kunde inte ta hand om pojken som fick en familjehemsplacering.

– Det är inte bra om de bara flyttar hem till mamma och pappa eller får en egen lägenhet utan att det följs upp. Risken är att allt som de har varit med om normaliseras.

Varje fall är unikt och det kan vara direkt olämpligt att separera ett barn från sin mamma, enligt Yassin Ekdahl.

– De kanske inte har någon annan trygghet och i ett skört läge kan det bli väldigt fel.

Barnen kan också vara en motivation för föräldrarna att ta sig ur den sektliknande miljö som de har vistats i, menar Yassin Ekdahl.

När de kommer hem och får frågor kan det bli en väldig krasch.

– Ofta säger de att de levt i en liten bubbla och säger att ”vi visste inte vad IS gjorde”.

En del anhängare hanterar det genom att inte prata om det och låtsas att det inte har hänt, enligt Yassin Ekdahl.

– Då är det viktigt att sätta in samtalsstöd och förtroendeskapande arbete så att anhängare vågar höra av sig om något går snett.

Att arbeta med någon som är radikaliserad kan ta flera år och då kan små kommuner där det inte finns tillräcklig kunskap behöva stöd och handledning från nationella team, menar Yassin Ekdahl.

– I dag finns tyvärr inte det. Det är därför vi står där vi står i dag, säger han.

En av dem som har både kunskap och erfarenhet av att jobba mot radikaliserings i så kallade utanförskapsområden är Bettan Byvald, socialarbetare i stadsdelen Angered i Göteborg.

Hon efterlyser ett nationellt stödteam, specialiserat på att jobba med hedersrelaterad brottslighet, enligt en modell som redan finns vid länsstyrelsen i Östergötland.

Dit kan personal i kommuner som inte har erfarenhet ringa och fråga hur de kan agera i olika fall.

– Det skulle vara bra att ha för en ensam socialsekreterare som kanske för första gången ska handskas med ett komplicerat fall, säger Bettan Bylund.

Sedan den nationella samordnaren lades ned vid förra årsskiftet finns Center mot våldsbejakande extremism, CVE, vid Brå. Centret är kunskapsproducerande och utredande, och jobbar inte operativt.

– Det är märkligt att det är det enda som finns. Vid Brå är man bra på att skriva rapporter och göra analyser. Men man kan inget om hur vi som jobbar ute på fältet ska agera, säger Bettan Byvald.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se "

" Fakta. Tusentals europeiska barn i Syrien

Cirka 1 400 europeiska barn och unga befinner sig i Irak och Syrien. 600 av dem är födda där och är i dag yngre än fem år.

800 minderåriga har rest dit från något EU-land, tillsammans med sina familjer eller ensamman.

Sedan 2012 har omkring 300 svenskar rest från Sverige för att ansluta sig till IS eller andra våldsbejakande islamistgrupper i Syrien eller Irak. Hälften av dem (150) har återvänt till Sverige och ett femtiotal har dött på plats.

I Stockholm tror man att 38 barn har föräldrar som varit utomlands och kommit hem.

De svenska barn till IS-jihadister som befinner sig i Syrien och Irak är födda där och under fem år.

Källor: Säpo, RAN, Yassin Ekdahl "

" Svenske pappan: Även om någon säger att den åker dit för att strida för IS, så är det inte säkert att det är så. De måste få en andra chans.

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Just nu pågår den sista striden om IS sista fäste i Syrien, byn Baghouz. DN har träffat en svensk pappa vars 25-åriga dotter och tvååriga barnbarn befinner sig i Baghouz. – Om de dör i morgon kommer vi inte att bli förvånade, säger han.

Den svenska pappan vill inte uppge sitt namn av rädsla för att familjen ska råka illa ut.

Han har också ett jobb där han möter folk som han inte tror skulle ha någon förståelse för familjens situation.

– Det går inte att säga att man är förälder till en terrorist, säger han.

Baghouz beskrivs som IS-jihadisternas sista fäste i Syrien och många av de tusentals krigare som man tror finns kvar har beskrivits som de mest hårdföra.

Pappans dotter, som är 25 år, ska befinna sig där tillsammans med sin man och dotter som har fötts i Syrien och som i dag är två och ett halvt år.

Vi träffas hemma hos pappan. Hans fru är hemma och även några av hans andra barn, bröder till dottern. De sitter i köket medan vi gör intervjun i vardagsrummet.

Det var Säpo som 2014 ringde och berättade att hans dotter var på väg till Syrien för att ansluta sig till IS. Hon befann sig då vid gränsen mellan Turkiet och Syrien tillsammans med sin dåvarande man.

– Det kom som en fullständig överraskning, säger han.
 Dottern var då tjugo år gammal. Några månader tidigare hade hon gift sig med den man som hon reste till Syrien med.
 Att pappan inte visste mycket om sin dotters förehavanden berodde på att hon hade gift sig.
 – Vi har en sådan plikt där vi kommer från. Du kan inte ha kvar samma relation med din dotter när hon gift sig. Då är det maken som bestämmer.
 Han och hans fru har invandrat till Sverige från ett muslimskt land. Men dottern är född i Sverige. Familjen har alltid varit religiös och så småningom blev också dottern det.
 – Hon var en vanlig flicka som gillade att leka som andra barn. Hon var socialt omtyckt och glad hela tiden. Hon hade tålmod och blev inte lätt arg.
 På gymnasiet fick hon betyg som räckte för att hon skulle kunna läsa till barnsjuksköterska på högskolan, berättar pappan.
 – Det var det hon ville göra. Men sedan gifte hon sig och då blev det inget av med det.
 Varför inte?
 – Hon måste ha förändrats på något sätt. Men de bodde inte här hos oss, så vi märkte inget.
 Han vill inte berätta vad Säpo sade om dottern när de ringde. Men ”de lät som psykologer när de pratade med oss”.
 – Jag skulle aldrig ta kontakt med Säpo i dag, jag litar inte på dem.
 Varför gör du inte det?
 – De har ett annat arbete, som inte handlar om att hjälpa oss. De räknar inte med att hon ska överleva, men struntar i det, säger han.
 När hans dotter varit i Syrien i ungefär ett halvår så dog mannen som hon rest dit med. Då ringde Säpo igen.
 – Det visade sig att de visste en massa detaljer om vad som hade hänt, säger pappan.

Bland annat hade de uppgifter om att de hade beställt skyddsvästar och knivar på internet.

– Om de visste så mycket så hade de väl kunnat hjälpa min dotter att ta sig därifrån, säger han.

Ganska snart efter makens död gifte hon om sig med den man som hon är tillsammans med nu i Baghouz. Han är också pappa till deras dotter som i dag är två och ett halvt år och som befinner sig där med dem. Egentligen skulle de ha fått ytterligare ett barn i april. Men hon fick missfall för bara några veckor sedan.

Hon ringde hem senast i fredags och pratade med sin pappa. Efter offensiven i helgen har han inte fått några livstecken och det går inte att ringa.

– Hon hade flickan på armen när hon ringde. Jag har också sett bilder på henne. Det ser ut som om hon skulle kunna dö när som helst.

– Hon är sjuk med en stor uppsvälld mage, och hon ser ut som ett skelett.

Även dottern är svag och lider av näringsbrist sedan missfallet för några veckor sedan.

– Det finns en bil som kommer med mat. Men det räcker inte. Om de dör i morgon så kommer jag och min fru inte att bli förvånade.

Vad pratade ni om?

– Hon tröstade mig och sade att hon hoppas att vi träffas snart. Det lindrade litet. Hon berättade också att hon älskar oss och att vi måste vara starka.

– Hon frågade om jag hade pratat med Säpo och jag sa att det har jag inte eftersom jag inte litar på dem.

Du säger att de hålls fångna av personer som vaktar dem. Hur kan hon då ringa hem till dig?

– Hon låtsas att hon är på deras sida och betalar dem pengar för att få ringa. Det finns ett område, kanske någon kilometer stort, där det finns uppkoppling.

Hon är där för att hon åkte till Syrien för att strida med en terrorsekt som dödar oskyldiga människor. Hur ser du på det?

– Även om någon säger att den åker dit för att strida för IS, så är det inte säkert att det är så.

Vad säger hon när ni pratar om detta?

– Jag måste visa förståelse, för att inte förlora kontakten. Men det är inte äkta.

Du är diplomatisk när du pratar med henne?

– Jag lyssnar. Jag frågar vad som händer, vad de gör, och sådana saker. Har du förståelse för att det finns människor som är rädda för att din dotter ska komma hem?

– Det är klart att hon har gjort fel. Men om man vill ha information så ska man låta dem komma tillbaka. Då kan man gräva fram fakta.

Han menar att det går att ta fram bevis och döma dem som har begått brott, och tillägger att de flesta är ungdomar runt 20 år som har blivit hjärntvättade.

– De måste få en andra chans.

Många har rest till Syrien just för att de inte ville göra något brottsligt i Sverige, menar han.

– För att de vet att Sverige är deras hem. Min dotter samlade kläder som hon skickade för att hjälpa andra.

Till IS i Syrien?

– Nej, till andra som behövde dem.

En del tycker att man borde ställa de vuxna inför rätta där nere, och placera deras barn i familjehem i det land de kommer från.

– Det går inte. Man inte kan skilja ett barn från sin mamma. De kan inte överleva utan varandra.

Vad anser du borde göras först och främst?

– Svenska myndigheter borde ge grönt ljus till dem som kan åka ned och hämta svenska medborgare. Därefter kan man undersöka vad de har gjort här hemma och sätta dem som är skyldiga i fängelse.

Jurister och experter säger att det kan bli svårt med bevisningen?

– Det blir det inte, det finns till och med bilder på vad som har hänt. Där ser man till exempel att det inte finns kvinnor bland de skyldiga, menar han.

Men det har visat sig att kvinnor inte alls behöver vara oskyldiga?

– Jo, de är manipulerade av sina män. De kan inte ens ringa utan att mannen har godkänt det. Allt de säger är övervakat.

Är det så för din dotter?

– Nu är hon med en schyst kille som också är där för att hjälpa andra.

Men när han är borta så har hon inte rätt att röra sig som hon vill.

Du säger att din dotter mestadels har varit i Raqqa. Då kan hon inte ha undgått att se vilken terrorsekt IS är. Vittnen säger att staden bitvis är en slaktplats och att det sitter huvuden på pålar längs vägarna.

– Det kan inte stämma. Min dotter har inte en sådan tolerans. Hon kan inte ens se ett djur som dödas på tv. Hon har inte ett sådant hjärta.

Tror du att hon kommer hem?

– Det är frågetecknet. Men jag tror inte det.

Hur känns det?

– Tomt. Jag har haft en klump i magen ända sedan hon reste. Vi sover inte utan sömntabletter. Jag jobbar skift och min fru är inte frisk. Men vi håller tummarna.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se "

" Generaldirektör får tillbaka anställning efter dom i AD

DNTORS DAG 7 MARS 2019

Huvudpersonen i it-skandalen på Transportstyrelsen, generaldirektör Maria Ågren, vann på onsdagen i Arbetsdomstolen. Regeringen gjorde fel när den avskedade henne då skandalen avslöjades 2017. För Ågren blir domen ett slags upprättelse och regeringen måste nu återanställa henne i två års tid.

Maria Ågrens fall är dessutom det första där en generaldirektör har avskedats och där detta prövats i domstol.

– Det känns bra att domstolen har fattat beslut i den här frågan. Jag valde att få mitt fall prövat i domstol av olika skäl, både för min egen och för andras skull, säger Maria Ågren till DN.

– Hon får anställningen tillbaka, och hon ska också ha lön för den här tiden, förklarar Cathrine Lilja Hansson, ordförande i Arbetsdomstolen (AD), för DN.

Domen innebär att regeringen tvingas återanställa Ågren i Regeringskansliet på den tjänst hon avskedades från när DN avslöjade it-skandalen i juli 2017. Nu blir hon åter anställd där till och med februari 2021.

– Det är glädjande att Arbetsdomstolen delar vår bedömning att avskedandet av Maria Ågren saknade rättslig grund, säger förbundsjuristen Karin Lundin vid Sveriges Ingenjörer som stämde staten inför AD.

Hedda Mann, chefsjurist vid motparten Arbetsgivarverket, säger till DN att det blir en fråga för regeringen exakt vad Ågren ska göra på sin anställning. Trots att domslutet gick emot staten så berömmar Hedda

Mann domen på 96 sidor. ”Väldigt uttömmande och välskriven”, anser hon.

Målet i Arbetsdomstolen har berört flera frågor och ett stort antal vittnen hördes under sex rättegångsdagar i december.

Kärnfrågan har gällt de avsteg från lagstiftningen som Ågren beslutade om på Transportstyrelsen 2015 när it-driften lades ut på it-företaget IBM. Genom avstegen fick utländska it-tekniker vid IBM:s dotterbolag i Tjeckien, som aldrig säkerhetsprovats, tillgång till topphemliga uppgifter i körkortsregistret.

I registret finns personer med täckmantel, så kallat kvalificerade skyddsidentiteter. I klartext: Sveriges hemliga agenter utsända av Säpo, polisen och den militära underrättelsetjänsten. Därmed kan agenterna ha röjts för främmande makt. Men inför AD var vittnesmålen om detta motstridiga.

”Arbetsdomstolen har funnit att staten inte förmått styrka att generaldirektören gjort sig skyldig till brott”, slås det fast i domen. AD blev heller inte övertygad om att ”något verkligt betydelsefullt” hade röjts. Domslutet i AD kan ses som ett ifrågasättande av det strafföreläggande där Maria Ågren erkände brott i juni 2017.

– Vi har i Arbetsdomstolen inte tagit del av åklagarens material i en förundersökning, som i en straffrättslig process. Utan det här är en civilrättslig process där staten givit in material och åberopat vittnen och vi har dömt på det material som presenterats här, säger AD:s ordförande Cathrine Lilja Hansson.

Försvarmakten och Säpo vittnade aldrig bakom stängda dörrar i AD där de kunnat lägga fram hur rikets säkerhet skadats. Varför kan Arbetsgivarverket inte svara på.

Maria Ågren kritiseras i domen för avstegen från säkerhetsskyddslagen.

– Vi riktar allvarlig kritik mot henne, men tycker ändå att det finns omständigheter som gör att det inte funnits tillräckliga laga skäl för ett avskedande, förklarar Cathrine Lilja Hansson.

Maria Ågren själv säger till DN:

– Jag ville få klarhet i om hanteringen av min anställning hade skett på ett korrekt sätt. Det är första gången en generaldirektör avskedas på detta sätt och även statens ansvarsnämnd påtalade att det var ett oklart rättsläge. Därför var det också angeläget för andra med motsvarande anställning att få frågan prövad, säger Ågren och tillägger:

– Jag är nöjd över domstolens beslut. Det känns skönt att frågan har blivit prövad. Hela den här processen har gett mig erfarenheter som jag tar med mig i mitt fortsatta yrkesliv.

Domen i AD innebär också att staten genom Arbetsgivarverket ska ersätta Sveriges Ingenjörer för rättegångskostnader med 1 683 945 kronor. Däremot får fackförbundet inte gehör för sitt yrkande om allmänt skadestånd.

Arbetsdomstolen var enhällig, och domen kan inte överklagas.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

"Detta har hänt. Utländska it-tekniker fick tillgång till känslig information

Utländska it-tekniker som aldrig säkerhetsprovats fick år 2015 tillgång till topphemliga uppgifter. Det innebar bland annat att Sveriges hemliga agenter kan ha röjts för främmande makt.

Det var Transportstyrelsens generaldirektör Maria Ågren som godkände avsteg från lagens krav på säkerhetskontroll av den

utländska personalen, för att snabba på processen med att lägga ut it-driften av körkortsregistret.

För beslutet fick hon av åklagare ett strafföreläggande för vårdslöshet med hemlig uppgift samt böter.

När it-skandalen avslöjades avskedade regeringen Maria Ågren, den 20 juli 2017. Ågrens fackförbund Sveriges Ingenjörer stämde staten i Arbetsdomstolen och krävde skadestånd då man ansåg att avskedandet var ogiltigt. "

" IS-mannens svenska barn uppges vara i säkerhet

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Den nu gripne IS-rekryteraren och terroristen Michael Skråmos sju barn, som alla är svenska medborgare, är i säkerhet. – Sverige bör göra allt för att hjälpa dessa oskyldiga barn, de bör betraktas som både föräldralösa och skyddslösa, säger terrorforskaren Magnus Ranstorp.

En nära anhörig till de sju barnen skrev i en öppen uppdatering på Facebook på tisdagen att "Kampen är över – de sju änglarna är i säkerhet".

Det är i nuläget dock oklart om den anhörige haft direktkontakt med dem, eller om den anhörige enbart fått muntligt bekräftat att de sju barnen tagits om hand.

Den anhörige har under en längre tid kämpat för att få hem barnen från Syrien. Fyra av dem, som är mellan 11 och 13 år, är födda i Sverige. År 2014 tog Michael Skråmo och mamman till barnen – en 28-årig svensk medborgare – med sig barnen till då IS-kontrollerade Raqqa i Syrien. Året därpå registrerades de som utvandrade i svensk folkbokföring.

Paret fick sedan ytterligare tre barn i Syrien. De tre barnen har aldrig registrerats av svenska myndigheter, men då svensk lag säger att ett barn som föds av en svensk mor alltid blir svensk medborgare så är de tre barnen svenska medborgare.

För en månad sedan rapporterades dock att den 28-åriga modern avlidit i ett flyganfall. UD säger att de inte kan bekräfta dödsfallet, men terrorforskaren Magnus Ranstorp anser sig ha säkra, men hemliga,

källor på det. Enligt Doku, en stiftelse som granskar den våldsbejakande och islamistiska miljön, har även en nära anhörig bekräftat att kvinnan är avliden.

I tisdags kom så beskedet att barnens far, den norske medborgaren Michael Skråmo, gripits av kurdisk YPG-milis i samband med strider i Baghouz.

– Det innebär att de här barnen, som är svenska medborgare, är att betrakta som föräldralösa. Det enda rätta är att Sverige ger dem allt stöd och all hjälp som finns. Det är helt oskyldiga små barn, säger Magnus Ranstorp.

Enligt Magnus Ranstorp är det föga troligt att barnen är i något behov av avradikalisering – de är fortfarande för unga.

– Det viktiga är att de får tillgång till psykiatri, stabilitet, värme och omsorg. Det handlar om ett unikt fall som är särskilt ömmande då de inte längre har tillgång till sina vårdnadshavare. De är totalt utlämnade, säger han.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

" Wetterstrand missuppfattade fråga

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Maria Wetterstrand uppgav för DN att hon informerat regeringen om sitt aktieinnehav samt styrelsepost i Cortus Energy i det cv hon skickade till regeringen inför uppdraget som utredare av framtidens flygbränsle. Men nu hävdar Wetterstrand att hon missuppfattade DN:s fråga. – Jag uppfattade frågan om att det handlade om styrelseuppdraget och det har jag informerat om.

Maria Wetterstrand fick vintern 2018 uppdraget att leda en utredning om framtida miljövänliga flygbränslen samtidigt som hon är aktieägare och styrelseledamot i bolaget Cortus Energy – vars mål bland annat är att utveckla grönt flygbränsle.

Enligt Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt, kan hennes dubbla roller röra sig om en jävsituation.

Enligt miljö- och energidepartementet kände man till hennes styrelseuppdrag i Cortus inför tillsättningen men fick vetskap om aktieinnehavet först i februari i år.

Maria Wetterstrand hävdade i ett mejl till DN under tisdagen att hon informerat regeringen om innehavet i Cortus samt styrelseuppdraget i det cv hon skickade till regeringen.

DN: Berättade du för uppdragsgivaren om ditt innehav i Cortus och ditt styrelseuppdrag? Vem berättade du för och när i så fall?

Maria Wetterstrand: "Det står i mitt cv som regeringen fått."

DN har begärt ut cv:et från regeringskansliet och där finns inga uppgifter om aktieinnehav med.

Men på onsdagen hävdade Wetterstrand att hon missuppfattat frågan.

– Det var slarvigt av mig att svara så. Det har jag inte svarat på några andra frågor. Jag svarade på frågan om jag informerade om

styrelseuppdraget. När det gäller aktieinnehavet har jag informerat om det i februari. Jag uppfattade frågan om att det handlade om styrelseuppdraget och det har jag informerat om.

Så du informerade inte om innehavet överhuvudtaget?

– Det var inte uppe till diskussion. Det har inte varit någon uppgift som man frågat efter. Däremot är det ju så att när man sitter i en styrelse är det nästan alltid så att man har aktier i bolaget. Men någon specifik fråga om det har inte varit uppe.

– Specifik info om aktieinnehavet har de fått i februari när jag uppfattat att det var relevant att informera om, säger Maria Wetterstrand.

Varför uppfattade du det då?

– Det var för att Cortus tog ett initiativ ihop med ett biobränslebolag som inriktade sig på att utveckla flygbränsle.

Du tyckte inte att det fanns något värde i att berätta om innehavet för allmänheten när utredningen lämnades?

– Nej, det har inte påverkat utredningens slutsatser.

Miljö- och energidepartementets expeditions- och rättschef Lena Ingvarsson skrev i ett mejl till DN under tisdagen att departementet inför att man utsåg Wetterstrand till utredare tittade på hennes kompetens.

Wetterstrand vill inte berätta vilka som höll i samtalen inför utnämningen av uppdraget utan hänvisar till Regeringskansliet.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

" Liberalerna kräver pengar till fler lärarassistenter

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Liberalerna kräver att ett system med lärarassistenter införs redan från höstterminen. Kravet är en del av uppgörelsen med regeringen och L vill att pengar avsätts i vårbudgeten. – Det behövs ytterligare stora reformer i den svenska skolan, säger L-ledaren Jan Björklund.

Om en dryg månad ska regeringen presentera sin vårbudget och nu drar budgetförhandlingarna igång på allvar. Både Centern och Liberalerna har en rad krav som är nedpräntade i 73-punktsöverenskommelsen med regeringen och som partierna nu vill se att det blir verklighet av.

Liberalerna tänker i första hand prioritera skolreformer i budgetförhandlingarna. En del av överenskommelsen med regeringen är att det ska tillföras resurser för att anställa fler lärarassistenter i skolan. L kräver nu att de resurserna finns med redan i vårbudgeten.

– Lärarassistenterna är till för att avlasta de lärare som finns så att de ska kunna fokusera på undervisningen, säger Jan Björklund.

Han menar att lärarna ska kunna ägna sig åt att förbereda lektioner istället för att vara rastvakter eller kopiera papper. Den sortens uppgifter bidrar till att göra att läraryrket blir mindre attraktivt, enligt Jan Björklund.

– Vi måste lyfta undervisningsresultaten i Sverige och det är bara lärarna som kan göra det, säger han.

Enligt L-ledaren bör målsättningen vara att det ska finnas ett större antal lärarassistenter på varje skola. Ungefär en lärarassistent på var

sjätte lärare är ett rimligt mål, enligt Björklund. Han tror dock inte att det går att genomföra omgående.

– Det går inte att anställa så många omgående utan man måste bygga upp det här. Men vi vill att det börjar från höstterminen och att vi har en ambition att anställa några tusen till att börja med, säger Jan Björklund.

Han räknar med att det krävs mellan 300 och 500 miljoner kronor i vårbudgeten för att genomföra satsningen på lärarassistenter under höstterminen.

– Det är ny personal som ska anställas och det behövs ett regelverk. Därför krävs det statliga pengar till det. Det är ju möjligt att det inte kommer igång till hösten men att vi ändå avsätter de här pengarna så att skolorna och kommunerna kan börja planera utifrån detta.

Utöver satsningar på skolan vill L även att vårbudgeten ska innehålla mer pengar till LSS och en utökad satsning mot hedersvåld.

– Hedersvåld är en av våra stora jämställdhetsutmaningar i Sverige. Det har kommit med den stora invandringen från Mellanöstern, nu måste vi markera var skåpet ska stå: jämställdhet ska råda även i våra invandrartäta förorter, säger Jan Björklund.

Han framhåller att det redan i dag finns lagar och regler som klarar av att hantera de fall av hedersvåld som blir avslöjade. Problemet är att många fall aldrig blir kända.

– Väldigt få vågar själva anmäla för de riskerar att bli misshandlade ännu mer i nästa steg. Det handlar om att bygga upp kompetens hos samhällets olika aktörer i våra förorter så att man ser tecknen hos de här kvinnorna, säger Jan Björklund.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

"Fakta. Skolreformer som ska påbörjas 2019 enligt L

Införa mobilförbud i skolan.

Stopp för nya religiösa friskolor och hårdare kontroll av befintliga.

Lättare att stänga av och omplacera elever som hotat eller utsatt andra för våld.

Revidera läroplaner och kursplaner för mer fokus på faktakunskaper.

Nationella prov med central rättning.

Obligatorisk språkförskola för nyanländas barn för ökad integration.

Reformera lärarutbildningen med högre antagningskrav och mer metodik.

Betyg från årskurs fyra för de skolor som vill."

" Svenskt kött är inte vaccinerat mot matfusk

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Den polska köttskandalen fick Stockholms skolor att välja svenskt kött. Men svenskt kött är inte vaccinerat mot köttfusk.

– Vi har cirka 100 fall av livsmedelsbedrägerier varje år och mörkertalet är stort, säger Louise Nyholm, statsinspektör på Livsmedelsverket.

Ett parti okontrollerat polskt kött ändrade på några veckor innehållet i köttgrytorna i Stockholms skolmatsalar. Matleverantören Kleins Kitchen som lagade Boeuf bourguignon på köttet till 26 friskolor köper nu bara kött från Sverige eller Norden. Både Stockholms stad och Nacka kommun skärper under våren sina inköpsregler för livsmedel i kommunala skolor som ska följa svensk djurskyddslag.

Men skärpningen stoppar inte avsiktligt matbedrägeri. Det polska köttet var svartslaktat och försett med falska livsmedelskontrollstämplar. EU har strikta livsmedelsregler för att garantera kvaliteten på allt kött i unionen, men att helt skydda sig mot systematiskt fusk är omöjligt.

– Matfusk finns även i Sverige, vi har haft cirka 100 fall av misstänkta bedrägerier varje år. Bland annat där man medvetet har släppt ut obesiktigat kött på marknaden. Vi misstänker att det finns ett stort mörkertal, säger Louise Nyholm, statsinspektör på Livsmedelsverket. Livsmedelsverket skickade förra året ut 110 varningar om misstänkt livsmedelsbedrägeri i det europeiska RASFF-systemet, varav 10 procent gällde kött.

De senaste åren har flera omfattande fall av köttfusk avslöjats. 2017 upptäcktes en systematisk svartslakt av hästar i Skåne där slakteriet förfalskade veterinärstämpeln med potatis. Över 100 ton hästkött fick återkallas, men det mesta var redan uppätet.

För två år sedan avslöjade Stockholms stads livsmedelskontroll två företag som sålde kött som varken var svenskt eller ekologiskt.

– Köttet kom bland annat från Spanien, Polen, Slovakien och Litauen och maldes i Johanneshov men såldes som gotländskt kravmärkt, säger Shwan Kareem, stadsveterinär i Stockholms stad.

Efter avslöjandet har livsmedelslagen skärpts. Sedan årsskiftet kan personer som medvetet lurar eller vilseleder konsumenter få upp till två års fängelse – men hittills har inget åtal väckts.

– Vi har en särskild fuskgrupp på fem till sex inspektörer som jobbar hårt för att stoppa de oseriösa på marknaden, men vi behöver tips från allmänheten också, säger Shwan Kareem.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

" Hamnarbetarna firar nya avtalet: "I dag känner jag glädje på jobbet"

DN TORSDAG 7 MARS 2019

" Göteborg. Kampen för lika fackliga rättigheter har pågått i 47 år. Inte undra på att Hamnarbeträffbundet nu vill fira sitt nya avtal. – Det är klart att vi känner oss som vinnare, men jag tycker inte att det finns några förlorare i det här, säger Robert Lindelöf, fackligt förtroendevald.

Stämningen var hög i Hamnarbeträffbundets lokaler i Göteborgs hamn på onsdagsmorgonen. Gamla medlemmar uppvaktade med blommor, det bjöds på kaffe och tårta och Christer Milefors, tidigare avdelningsordförande, stämde upp i "Bättre och bättre dag för dag". Ända sedan fackförbundet bildades 1972 har Hamnarbeträffbundet stridit för att få samma rättigheter som sina kollegor i Transportarbetareförbundet. På tisdagseftermiddagen blev det äntligen verklighet, när man enades om ett avtal med arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar och på så sätt undvek en storstrejk.

– En historisk dag, säger Hans Kindgren, även han före detta avdelningsordförande, som gick med i förbundet 1974.

På konferensbordet, runt vilket han och några andra pensionerade hamnarbetare samlats för att fira med tårta, ligger plakat som visar hur nära den strejk var som hade utlysts till midnatt natten till onsdagen. Textningen på ett av plakaten har avslutats hastigt. På ett annat har ordet "ger" strukits över och ersatts med "gav". Nu lyder parollen: "Enighet gav seger."

Det är som vinnare de känner sig, alla de 1 300 medlemmarna, men Robert Lindelöf, förtroendevald vid avdelning 4 i Göteborg, tycker inte att uppgörelsen innehåller några förlorare.

– Med det här avtalet får arbetsgivarna den fredsplikt på arbetsmarknaden som man vill ha, säger Lindelöf och uttrycker stor stolthet över den kamp som medlemmarna fört, framför allt de yngre, som han poängterar inte har samma ekonomiska grund att stå på som de äldre.

– Men vi kan inte slappna av. Det är nu arbetet börjar med att ta tillbaka allt det som vi har missat. Vi har fått verktygen och nu ska vi använda dem. Vi ska bygga upp en skyddsorganisation och börja värva medlemmar, säger Lindelöf.

Det så kallade andrahandsavtal som förbundet slutit ger rätt till lokala förhandlingar och till skyddsombud. Skyddsarbetet har enligt förbundet varit eftersatt och så sent som häromveckan inträffade en allvarlig incident i containerhamnen när en kran välte.

Stefan Karlsson, som jobbat i hamnen sedan 1988, ser fram emot bättre rättigheter och rimliga arbetstider. Han trodde inte att avtalet skulle bli verklighet.

– Den senaste tiden har jag allvarligt funderat på att börja göra något annat, säger han och berättar att han ska be om en kopia på avtalet och visa för pappa Janne, som har jobbat länge i hamnen men som nu ligger sjuk.

– Det här är något som både han och jag har drömt om, säger Karlsson innan han och kollegan Andreas Mörkvik ger sig i väg till dagens arbetspass.

– Det var länge sedan man kände glädje på jobbet, men i dag gör jag det, säger Mörkvik.

Näringslivet pustade ut efter att konflikten avblåsts. En strejk skulle ha kostat svenska företag stora pengar. Volvo Cars vd Håkan Samuelsson

talade om en verksamhet som skulle avstanna. Konflikten skulle ha påverkat förtroendet för svenska företag.

Även arbetsgivarsidan visade på onsdagen belåtenhet med andrahandsavtalet. Transportföretagens vd Mattias Dahl sade att det gör att den konflikt som pågått i decennier med Hamnarbetarförbundet nu är löst. Joakim Ärlund, förhandlingschef på Sveriges Hamnar, poängterade samtidigt att arbetsvillkoren för alla hamnarbetare även i fortsättningen regleras av de kollektivavtal som har slutits med Transportarbetareförbundet.

Lars-Åke Tylegård, en annan av de pensionerade hamnarbetarna som firade på fackets kansli, anser att avtalet borde ha kommit till redan när förbundet bildades på 1970-talet och att det sedan dess gått alldeles för mycket prestige i frågan.

– Transport slöt avtal som ingen ville ha. Medan vi driver medlemmarnas frågor har Transport alltid varit toppstyrt, säger han och tycker att det räcker med att nämna Hasse Eriksson, den gamle Transportbasen som kommit att personifiera bilden av en fackpamp.

– Det här är en seger för demokratin och för föreningsrätten, säger Tylegård.

Solidaritet var också ett ord som hördes under tårtkalaset. Förbundet hade fram till tisdagen tagit emot 1,1 miljon kronor i donationer till strejkkassan.

– Det är solidaritetspengar och vi har känt ett enormt stöd både i Sverige och internationellt. Vi har inte bestämt hur pengarna nu ska användas, säger Robert Lindelöf.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

"Fakta. Två fack för anställda i svenska hamnar

Det finns två fackförbund som organiserar hamnarbetare. Dels LO-anslutna Transportarbetareförbundet, dels det fristående Hamnarbetarförbundet. Det senare bildades 1972 som en utbrytning ur Transport.

De två förbunden organiserar grovt räknat ungefär lika många hamnarbetare. I vissa hamnar är något av förbunden helt dominerande, i andra är "styrkeförhållandet" ganska jämnt.

Konflikten mellan Hamnarbetarförbundet och arbetsgivarna har i princip pågått sedan förbundet bildades. TT "

" Båda sidor ser sig som vinnare efter att konflikten lösts

DN TORSDAG 7 MARS 2019

En historisk seger för hamnarbetarna eller ett avtal som bäddar för fler konflikter? Experterna är oeniga om vem den verkliga vinnaren är när hamnkonflikten nu har fått en lösning.

I går kom beskedet som näringslivet hade hoppats på – Hamnarbetarförbundet och Sveriges Hamnar hade lyckats ingå ett kollektivavtal och den aviserade storstrejk som befarades lamslå stora delar av näringslivet blåstes av.

Det ingångna avtalet, som är det första sedan Hamnarbetarförbundet bildades början av 1970-talet, är ett så kallat andrahandsavtal till det befintliga förstahandsavtalet mellan Transportarbetareförbundet och arbetsgivarparten.

Båda parter ser sig själva som vinnare – men expertisen är något kluven. Kurt Junesjö, expert på arbetsrätt, anser att det är hamnarbetarna som dragit vinstlotten.

Stöttestenen var Hamnarbetarförbundets möjligheter att delta i lokala förhandlingar.

I det tidigare förslaget från Medlingsinstitutet stod att "rätten och skyldigheten att ingå i förhandlingar om lokala avtal tillkommer enbart parterna i förstahandsavtalet". Men bland annat den formuleringen ströks sedan.

– Det är första gången som en organisation som inte tillhör någon av huvudorganisationerna har lyckats tilltvinga sig ett rent andrahandsavtal som ger så stora lokala fackliga rättigheter som den svenska rätten tillåter, säger Kurt Junesjö.

Mats Glavå, docent i arbetsrätt vid Göteborgs universitet, är mer tveksam och konstaterar att det finns oklarheter i hur avtalet kan komma att tillämpas.

– Det finns inte någon praxis, säger han och utesluter inte att framtida tvister mellan parterna kan komma att hamna i Arbetsdomstolen.
– Konsekvenserna juridiskt av att man faktiskt blir avtalspart är fredsplikt för arbetsgivaren och förmåner för arbetstagaren. I den meningen kan båda ses som vinnare.

De båda experterna är dock eniga om att den inskränkning av strejkrätten som enligt förslag ska träda i kraft från den 1 augusti 2019 nu kan komma att dras tillbaka.

– Bakgrunden till att man tillsatte utredningen var konflikten i Göteborgs hamn. Hade den här uppgörelsen gjorts för ett år sedan eller två, hade det aldrig tillsatts någon utredning, säger Glavå, men understryker samtidigt att Hamnarbetarförbundets stridsåtgärd fortfarande hade varit tillåten enligt den nya lagen.

Ett bra avtal med vinnare på båda sidor. Så beskriver Svenskt Näringsliv uppgörelsen.

– Avtalet innebär att vi nu för första gången på väldigt länge kan få lugn och ro i hamnarna och kan blicka framåt, säger Jan-Olof Jacke, vd för Svenskt Näringsliv, vid en presskonferens i Göteborg.

Utan lösning hade en storstrejk brutit ut i ett 20-tal hamnar – en konflikt som skulle ha berört över 1 000 hamnarbetare och fått stora effekter på export och import.

– Avtalet är bra för båda parter, och med tanke på de konsekvenser det hade blivit om strejken brutit ut är det bra för samhället, säger Jan-Olof Jacke.

Även LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson drar en lättnadens suck då avtalet innebär ett slut på stridigheterna.

– I två år har vi sagt att den enda lösningen är att skriva ett andrahandsavtal. Men det såg länge ut som om Hamnarbetarförbundet inte skulle acceptera detta. Så man kan säga att det är en stor lättnad i dag, säger han.

Karl-Petter Thorwaldsson har haft svårt att förstå vad Hamnarbetarförbundet egentligen har velat, men konstaterar att det i slutändan nu är de som fått ge vika mest.

TT "

”Misstag att skylla ojämställdhet på män”

DN TORSDAG 7 MARS 2019

"Dagens stora jämställdhetsfråga handlar om omvårdnaden om barnen. Och mycket arbete återstår för att överbrygga inkomstgapet mellan mödrar och fäder. Det säger ekonomiprofessor Barbara Petrongolo till DN.

– Även i väldigt jämställda länder ser vi en stor inkomstskillnad mellan könen. Den skillnaden uppstår i samband med att man får barn.

Barbara Petrongolo är professor i nationalekonomi vid Queen Mary University i London. Hon är på besök hos Studieförbundet för näringsliv och samhälle, SNS, i Stockholm för att tala om skillnader mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. Ekonomiska skillnader, som trots många år av framsteg, kvarstår.

Hon ser det själv som något av ett mysterium.

– Varför är det här gapet så stort och envist? Så mycket har ju hänt de senaste decennierna, med p-piller, modersmjölksersättning, helt nya maskiner i hushållet. För några decennier sedan fanns även skillnader i utbildning och lönediskrimineringen var större.

Svenska kvinnors medianinkomst är nästan 25 procent lägre än männens. Det gapet har minskat långsamt de senaste 30 åren. Till viss del speglar det kvarvande glappet rena löneskillnader mellan könen. Men kvinnors lägre sysselsättning och högre andel av deltidsarbete spelar också en viktig roll. Och Barbara Petrongolo pekar särskilt på det ojämnt fördelade ansvaret för barn och hushållsarbete.

– Här har vi den stora frågan, säger hon.

”Mammatappet”, som ses i samband med första barnet, är betydande och långvarigt. En ny studie som DN nyligen rapporterade om visar att

svenska förstföderskor, tio år efter barnets födelse, har 27 procent lägre arbetsinkomster jämfört med ett barnlöst scenario.

I andra länder är tappet ännu mer dramatiskt. Motsvarande siffra för kvinnor i Tyskland är hela 60 procent.

– Om man tittar på män och kvinnor utan barn betar de sig numera ungefär på samma sätt på arbetsmarknaden. Men för fäder och mödrar är det väldigt olika.

Barbara Petrongolo har inga enkla svar på frågan vad som kan utjämna glappet. Däremot vet hon från sin forskning vad som är fallgroparna. En del åtgärder har snarast förstärkt könsrollerna.

– I till exempel Österrike har rätten till föräldraledighet förlängts från 1,5 år till 3 år. Det verkar ha gjort problemet större och fått mödrar att återgå till arbetsmarknaden senare, säger hon.

Arbetsgivarna har i sin tur en avgörande roll. Men Barbara Petrongolo varnar också för att familjevänlig arbetsgivarpolitik inte alltid stärker kvinnors position. Generösare förmåner och flexibilitet kan också förstärka förväntningarna på mammor att vara hemma.

– Normerna är väldigt viktiga. Man kan erbjuda hur mycket barnomsorg som helst, men det kommer inte att göra någon skillnad om samhället säger att mamman måste vara hemma.

– Kvinnor kan ha också väldigt bestämda åsikter om barnuppfostran. Det vore ett misstag att skylla på männen.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

"Om man tittar på män och kvinnor utan barn betar de sig numera ungefär på samma sätt på arbetsmarknaden."

Ekonomiprofessor Barbara Petrongolo. "

" Per Bolund öppnar för mer pengar till FI

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Finansinspektionen (FI) vill ha tio miljoner kronor mer i anslag per år för att förstärka penningtvättstillsynen. Enligt - Per Bolund (MP) kan det bli aktuellt med mer pengar till myndigheten.

Efter uppgifterna om misstänkt penningtvätt i Swedbank och Nordea och kritik som framkommit gällande FI:s interna arbete träffade finansmarknadsministern myndighetens generaldirektör Erik Thedéen under onsdagen.

– Det viktigaste var att understryka hur viktigt det här arbetet är från regeringens sida, säger Per Bolund.

FI ska begära ytterligare tio miljoner kronor per år i anslag för att stärka penningtvättstillsynen, enligt ett pressmeddelande, och kommer att prioritera om sina medel redan i år.

”FI kommer redan under 2019 år fördela om egna resurser för att snarast möjligt förstärka penningtvättstillsynen”, säger Erik Thedéen, i en kommentar.

Per Bolund utesluter inte att FI kan få mer resurser.

Bolund önskar se mer fokus på internationell samverkan mellan myndigheter i arbetet mot penningtvätt.

– Det är en kedja där den svagaste länken gör att det finns risker. Alla länder måste göra allt de kan för att stoppa de här vägarna, annars kommer de kriminella att söka sig till det land som är minst effektivt, säger han.

TT "

" Ett tredje företag sparkar i gång elskotrar

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Det tyska elskoterföretaget Tier etablerar sig i Stockholm, Göteborg och Malmö, och utmanar därmed svenska Voi och amerikanska Lime.

Företaget Tier, baserat i Tyskland, tar ett steg in på den svenska marknaden med elsparkcyklar till Stockholm, Göteborg och Malmö. Tier är sedan tidigare etablerat i flera europeiska länder, däribland Danmark, Frankrike och Portugal. Företagets svenska satsning backas upp av riskkapitalbolaget Northzone.

Philipp Hass, ansvarig för Tiers internationella expansion, vill inte specificera hur många elsparkcyklar som denna vecka placeras ut på de svenska gatorna.

– Vi kommer att börja med ett rimligt antal, och sedan kommer vi att anpassa antalet elskotrar efter hur efterfrågan ser ut.

I Stockholm, Göteborg och Malmö finns sedan tidigare flera elskoterföretag etablerade men det ser inte Tier som något hinder för bolaget.

– Vi vet att Sverige är en bra marknad för elskotrar så vi tror att det finns plats för ytterligare ett företag. Vi ser att de andra företagen expanderar. Vi har också haft samtal med de lokala styrena och fått ett bra mottagande, säger Philipp Hass.

Tiers elskotrar samlas in varje kväll för att sedan placeras ut på nytt på morgonen, bland annat för att undvika vandalisering.

Elsparkcyklar lyfts ofta fram som ett hållbart transportalternativ. Hur miljövänligt blir det om skotrarna hämtas in av bilar?

– Vårt mål är att alla bilar ska vara eldrivna, vi kanske inte når upp till det nu i början, men i sinom tid.

I Göteborg och Malmö jobbar vi också för att sparkcyklarna ska kunna samlas in av personer som cyklar, säger Philipp Hass.

En annan fråga som väckts kring elsparkcyklarna i Sverige är var de ska ställas. Stockholms stad har inlett samtal med företrädare för elskoterföretagen för att få till särskilda parkeringsplatser, samtal som också Tier varit involverat i.

– Vi rekommenderar alla våra användare att ställa dem på markerade platser, säger Philipp Hass.

Redan i dag finns svenska Voi och amerikanska Lime i Sverige.

– Marknaden för mobilitet med bland annat elskotrar och elcyklar kommer att ligga på mellan 1 000 och 1 500 miljarder dollar, sade Martin Mignot, partner på det globala riskkapitalbolaget Index Ventures, till DI Digital i december.

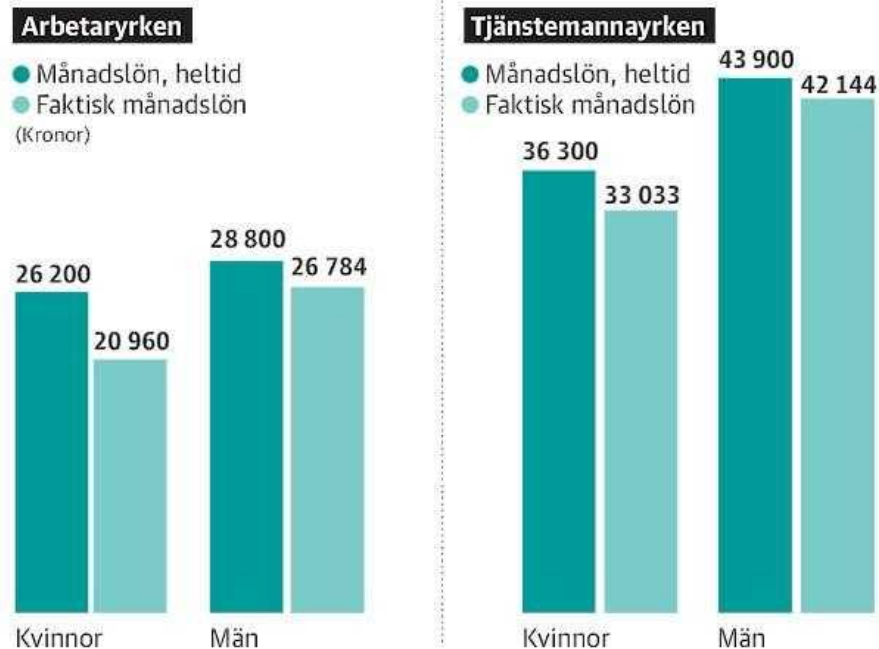
Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se"

Genomsnittlig faktisk lön jämfört med heltidslön

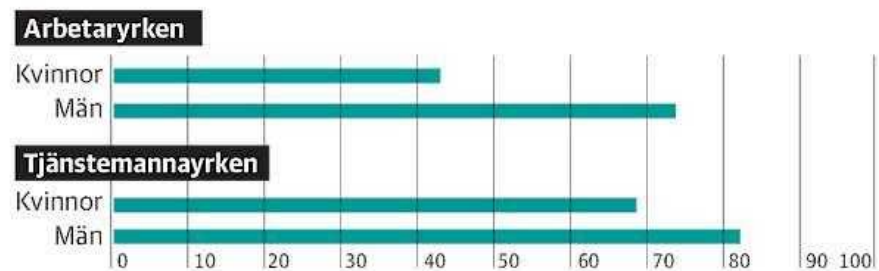
Den genomsnittliga faktiska månadslönen tar hänsyn till arbetstiden.

Källa: SCB, lönestrukturstatistiken, 2017

Fast anställda på heltid

(Procent)

" LO-kvinnor tjänar 5 800 kr mindre än män

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Kvinnor i arbetaryrken tjänar 5 800 kronor mindre än männen, konstaterar LO i sin årliga jämställdhetsbarometer. Kvinnor tvingas dessutom oftare att jobba deltid. – Jag förstår inte hur C och L kan vara motståndare till att heltidsarbete ska vara normen även i kvinnodominerade branscher, säger LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson.

Under onsdagen presenterade LO sin årliga jämställdhetsbarometer. Där konstaterar man att kvinnor tjänar i snitt 5 800 kronor mindre i månadslön jämfört med män i LO-kollektivet.

För kvinnor i tjänstemannayrken är den genomsnittliga faktiska månadslönen – med hänsyn till arbetstid – 33 000 kronor. För män i samma yrkeskategori är den 42 100 kronor.

Rapporten lyfter även att hälften av kvinnorna i arbetaryrken arbetar deltid. Det är något som bekymrar Karl-Petter Thorwaldsson och LO, som länge har velat se stärkta satsningar på fastanställningar.

– Vår huvudsakliga kritik mot dagens arbetsmarknad är att det är väldigt många kvinnor som hamnar i det så kallade deltidsträsket, hälften av kvinnorna i arbetaryrken arbetar deltid. Det är vårt stora problem i dag, säger han.

Enligt Karl-Petter Thorwaldsson beror det på att kvinnor inte får en heltidsanställning eller att arbetet är för krävande för att jobba heltid. LO:s jämställdhetsbarometer konstaterar att en fjärdedel av tjänstemannakvinnorna är deltidarbetande. Den vanligaste orsaken till det är vård av barn. Deltidsarbete bland män är ovanligare. Det förekommer

bland 15 procent av männen i arbetaryrken och 10 procent av männen i tjänstemannayrken.

Karl-Petter Thorwaldsson hävdar – liksom rapporten – att hoten mot jämställdheten i Sverige kommer från ett marknadsliberalt och ett konservativt block. Han anser att januariavtalet har goda förutsättningar för att lyckas, men det finns delar som han alltså är kritisk till.

– Ingredienserna som behövs finns där. Behovet av en stor skatteöversyn är stor. Men Sveriges största tillväxtpotential är kvinnors ökade deltagande på arbetsmarknaden. Men det står inte en rad om det i januariavtalet. I stället fokuseras det på att utöka rut, vilket är en enorm subvention av en sektor som inte bidrar till ökad jämställdhet, säger Karl-Petter Thorwaldsson.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) deltog under onsdagen i studieförbundets SNS seminarium om jämställdhet. Hon kommenterar det ofrivilliga deltidsarbetet så här:

– Jag vill gärna återkomma till det. Den förra regeringen och Ylva Johansson (S) har jobbat mot missbruket av visstidsanställningar. Det är viktigt att fortsätta det arbetet, till exempel mot missbruket av delade turer inom äldreomsorgen, som kan drabba kvinnor hårt. LO-rapporten belyser också behovet av barnomsorg på obekväma arbetstid. Åsa Lindhagen igen:

– Det är bra att LO lyfter det. Det är en jätteviktig fråga för kvinnor att kunna ta de jobb som de har kompetens för och vill ta. Barnomsorgen har haft en stor betydelse historiskt och det här är exakt samma problematik. Nu handlar det om jobb som ligger utanför kontorstid, men det är samma behov. Vem ska ta hand om barnen om man är ensamstående till exempel?

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Joakim Lundberg

joakim.lundberg@dn.se

"Fakta.

Reformkrav från LO för en jämställd arbetsmarknad

Fasta anställningar på heltid, även den kvinnodominerade.

Allmän visstidsanställning måste avskaffas.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska tryggheten vid arbetslöshet måste förbättras.

Det måste göras större satsningar på förebyggande arbetsmiljöarbete och särskilda arbetsmiljöinsatser riktas till små arbetsplatser och kvinnodominerade yrkesområden.

Den generella välfärden måste stärkas.

Avskaffa skatteavdraget för hushållsnära tjänster (rut-avdraget).

Lagstifta om rätt till barnomsorg när föräldrar arbetar, även på kvällar, helger och nätter och individualisera föräldraförsäkringen.

Jämställdhetsbarometern

Den genomsnittliga faktiska månadslönen, där hänsyn tas till arbetstid, är 20 960 kronor för kvinnor i arbetaryrken och 26 784 kronor för män i arbetaryrken. För kvinnor i tjänstemannayrken är den 33 033 kronor och för män i tjänstemannayrken, 42 144 kronor.

Hälften av kvinnorna i arbetaryrken arbetar deltid. En fjärdedel av tjänstemannakvinnorna är deltidsarbetande och för dem är den vanligaste orsaken vård av barn. Bland män är deltidsarbete ovanligt. Det förekommer bland 15 procent av männen i arbetaryrken och 10 procent av männen i tjänstemannayrken.

Endast fyra av tio arbetarkvinnor och sex av tio arbetarmän har arbetstid som enbart är förlagd till kontorstid. Många jobbar alltså på kvällar, helger och nätter. En majoritet av arbetarna kan inte heller påverka sin arbetstid. I tjänstemannayrken jobbar åtta av tio enbart dagtid på vardagar och en majoritet kan påverka sin arbetstid.

En tredjedel av kvinnorna, i både arbetar- och tjänstemannayrken, har jobb som riskerar att leda till ohälsa.

Källa: LO:s jämställdhetsbarometer 2019

”Klienter behöver veta vilka känslouttryck som tolereras”

DN TORSDAG 7 MARS 2019

"Advokater skulle på ett bättre sätt kunna förklara för sina klienter vilka känslouttryck som tolereras, och inte tolereras, i rättssalen. Då skulle klienterna kanske uppleva rättegången som mer rättvis, menar forskaren Lisa Flower.

Känslor i rätten

Del 6.

Domare och åklagare får inte visa sina känslor – men påverkas ändå av stämningen i rättssalen. Hur resonerar advokater, åklagare och domare? Det här är den sista delen i serien. Tidigare artiklar publicerades 26, 27 och 28/2 samt 5 och 6/3.

I Sverige finns det ganska strikta regler för hur en försvarsadvokat får uppträda i rättssalen. Om de visar för starka känslor finns risken att rättegången inte upplevs som rättvis.

Forskaren Lisa Flower följde under fyra år ett femtiotal rättegångar och intervjuade sedan ett antal advokater. Resultatet finns samlat i hennes doktorsavhandling vid Lunds universitet som blev klar i fjol.

I en ny bok, "Emotions in court", fokuserar forskarna Åsa Wettergren och Stina Bergman Blix på hur åklagare och domare hanterar de känslor som kan uppstå under en domstolsförhandling. I en tidigare artikel (26/2) berättade vi om deras slutsatser.

Lisa Flower valde i sin forskning att fokusera på försvarsadvokaternas roll. Hon tycker att advokater på ett bättre sätt skulle kunna tala om för sina klienter vilka känslouttryck som tolereras och inte tolereras i

rättssalen. Då skulle både åtalade och målsägande bättre förstå vilka emotionella uttryck som är norm i svenska rättssalar.

– Kanske skulle klienterna då uppleva rättegången som mer rättvis, vilket i förlängningen skulle kunna påverka förtroendet för hela rättssystemet i positiv riktning.

Under en rättegång ska en försvarsadvokat alltid vara lojal med den tilltalade, sin klient. På olika sätt gäller det att peka på till exempel svagheter i åklagarens resonemang och ifrågasätta vittnens trovärdighet – men det får inte ske på ett alltför aggressivt sätt.

Liksom Åsa Wettergren och Stina Bergman Blix märkte Lisa Flower under sin forskning att försvarsadvokaterna i stället fått lära sig att använda mer subtila känslouttryck. Ett höjt ögonbryn kan tyda på en stark irritation och en till synes artig fråga kan dölja en påtaglig ilska. Domare och åklagare uppfattar ofta detta känslospel, men för den tilltalade kan det vara svårare. De uppfattar snarare att deras advokat är lam, passiv och inte tillvaratar deras intressen.

Lisa Flower säger att många tilltalade förväntar sig en

”Ramboadvokat”, men att spelreglerna i svenska domstolar inte alls stämmer överens med den bild som speglas i till exempel amerikanska filmer och tv-serier.

– I stället uppvisar försvarsadvokaterna en vad jag kallar en ”Rambo-Bambi-fasad”. Aggressiviteten göms undan bakom en mjukare och därför inte lika hotfull yta.

Det här medför att många som för första gången besöker en rättegång som åskådare blir besvikna över att det är så lite action och dramatik, konstaterar Lisa Flower i sin avhandling. Hon kände likadant i början av sin forskning.

Men om en åtalad svarar tokigt när åklagaren ställer sina frågor och hamnar i en sämre situation måste advokaten försöka att inte uttrycka några känslor alls, utan visa upp ett ”stenansikte”.

– Då ska det inte märkas att du som advokat är överraskad eller besviken. Du ska bara sitta där till synes oberörd.

Kunskapen om vilka känslor som får visas i en rättssal, och hur de får visas, är viktig för att förstå hur en rättegång går till utöver formella regler och lagar, tycker Lisa Flower.

– Emotionshantering spelar en central roll i försvarsadvokaters yrke och det är någonting som man förväntas lära sig på jobbet, inte under utbildningen. Kunskapen om känslornas betydelse kan även användas i andra yrken som inte förutsätts vara baserade på känslor.

Lisa Flower har sökt forskningspengar för att studera varför kvinnliga advokater utgör en minoritet på advokatbyråers ledande positioner.

– Projektet syftar till ökad förståelse för hur advokatbyråer reproducerar genusojämlikheter och hur sådana kulturer kan utmanas.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

"Fakta. Så arbetar advokater med känslor

Lisa Flower observerade under fyra år mer än 50 rättegångar i brottmål och intervjuade 18 försvarsadvokater. Resultatet blev en doktorsavhandling vid Lunds universitet.

Rättegångar är fulla av känslor. Men samtidigt ska de professionella aktörerna inte visa starka känslor.

Advokaterna tvingas därför använda särskilda känslouttryck och miner för att stärka eller underminera påståenden från åklagare, vittnen och eventuella målsägare. Det kan handla om ett höjt ögonbryn, eller andra subtila uttryck.

Under utbildningen får advokater inte lära sig hur de ska hantera sina känslor, utan det förväntas ske på jobbet.

Avhandlingen heter "Loyalty work: Emotional interactions of defence lawyers in Swedish courtrooms". "

"Brister i polisens utredningar upprör många"

DN TORSDAG 7 MARS 2019

"Han har femtio års erfarenhet av hur det går till i svenska domstolar. Tidigare åklagaren Sven-Erik Alhem pekar på att det i dag finns stora brister i utredningarna om vardagsbrott. "Det gör att offren känner sig svikna och övergivna av rättsstaten", säger han.

Sven-Erik Alhem minns sitt allra första mål som notarie i Malmö tingsrätt. Det var 1969 och den häktade fördes in med handbojor och fotboja.

– Domaren var en riktig översittare. Den tilltalade nämnde orten han bodde på när han fick frågan om sin adress. Domaren fräste till och ville ha reda på själva gatuadressen. Det här okänsliga beteendet skapade en otrevlig atmosfär under resten av rättegången.

Som tur är har medvetenheten ökat om hur viktigt ett bra bemötande är i rättssalen, enligt Sven-Erik Alhem. Ett bra bemötande minskar spänningen under förhandlingen och vice versa, säger han.

Han minns ett mål där domaren argsint påpekade att han inte hade tid för fler frågor eftersom han måste passa en tandläkartid. Under senare år har dock domarnas insikt om hur deras beteende påverkar processen blivit större, fortsätter Sven-Erik Alhem.

Däremot märker han av en ökad aggressivitet mellan åklagare och försvarsadvokater, särskilt gäller det större mål som väcker uppmärksamhet i medierna. Advokaterna kommenterar allt oftare i förväg olika mål som de är inblandade i.

– De hävdar att förundersökningen har brister eller är undermålig. Allt annat vore fel ur deras synvinkel. För hur skulle deras klient uppfatta det om försvaren säger att åklagaren och polisen gjort ett utmärkt arbete?

– Men att inte advokaterna, och inte heller åklagare, avvaktar till själva förhandlingen med sina kommentarer skapar en laddad stämning i rättssalen – vilket i sin tur leder till sämre processer, säger Sven-Erik Alhem.

Han gillar tysta domare som lugnt och stilla för rättsprocessen framåt. Som inte avbryter åklagare och försvarsadvokater, som lyssnar och sedan kanske ställer en kontrollfråga.

– Då får den åtalade en större tillit till att han eller hon får en objektiv och opartisk behandling. Förtroendet för att domen blir rättvis ökar, känslorna laddas ur.

Sven-Erik Alhem har bland annat varit åklagare på olika poster i Malmö och Stockholm. Han pensionerades för tio år sedan och är i dag Brottsofferjourens förbundsordförande.

– Förundersökningar och rättegångar i stora och omfattande mål sköts i dag ofta professionellt. Det är en skillnad mot hur det gick till efter mordet på Olof Palme och mot utredningarna kring Thomas Quick.

– Men utredningarna av vardagsbrotten har ofta stora brister. Det leder till att många brottsoffer tappar tilltron till rättssamhället och känner en vanmakt. Jag ser detta som ett allvarligt problem.

Som åklagare har Sven-Erik Alhem varit inblandad i tusentals rättegångar. En åklagare ska vara objektiv och även lyfta fram svagheter i sin bevisning, och åklagaren får inte låta sina personliga känslor lysa igenom.

Har du själv gått över gränsen?

– Kanske inte blivit arg eller visat en stor känslomässig upprördhet. Men jag har ibland ångrat frågor som jag ställt, som kanske varit för närgångna och ovidkommande. Om domaren påtalat detta har jag bett

om ursäkt. Om jag däremot ansett att frågan är berättigad har jag lugnt sagt att jag längre fram kommer att visa varför.

Så vill Sven-Erik Alhem peka på språkets betydelse för att skapa en bra stämning under en förhandling. Om parterna använder ord som ”enkannerligen” eller ”förvisso” kan det leda till förbittring och motvilja hos den tilltalade, säger han.

En del grova brott väcker extra starka känslor hos anhöriga, vittnen och allmänheten – men även hos åklagare, domare och advokater.

– Ta mordet på Engla Höglund som första gången skulle cykla hem själv från fotbollsträningen, mordet på Ida Johansson som ville jogga ensam trots att föräldrarna propsade på att få följa med och mordet på Lisa Holm som tog mopeden från jobbet fast pappan erbjudit sig att hämta henne.

– Ingen kan vara oberörd inför den typen av brott, men både åklagaren och domaren måste bortse från sina känslor, från sin eventuella avsky för det som hänt. Alla har rätt till en schyst och ”fair” rättegång.

Enkannerligen kan betyda synnerligen och förvisso kan betyda utan tvivel.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Ålder: 76 år.

Bor: Malmö.

Bakgrund: Juristexamen vid universitet i Lund. Sakkunnig i justitiedepartementet, arbetat i hovrätten samt som statsåklagare, chefsåklagare och överåklagare.

Gör: Förbundsordförande i Brottsofferjouren. Ofta anlitaad rättsexpert och expertkommentator i rättsfrågor. "

”Svenskar är rädda för känslsamhet”

DN TORSDAG 7 MARS 2019

"Läsaren Karin är jurist och har levt halva sitt liv i ett spanstalan-de land, halva i Sverige. Hon menar att den som visar känslor i rätten inte är partisk, och att känslorna inte påverkar domarna.

– Här i Sverige finns en tydlig rädsla för känslsamhet och det gäller inte bara domstolarna i Sverige, utan även i politiken och i medievärlden, säger Karin.

Svenska nyhetsuppläsare i tv låter lika kalla och opersonliga när de berättar om skattehöjningar och att IS halshuggit kvinnor och barn, tycker Karin. Hon jämför också debatten i den svenska riksdagen med den i exempelvis det engelska parlamentet.

Karin arbetar i dag i en svensk domstol, men har också advokatlicens från ett land i Latinamerika.

– I det landets domstolar visas ofta känslor väldigt tydligt, men jag uppfattar inte att domarna är mer partiska och subjektiva än i Sverige. Där liksom här bygger domarna på lagarna.

Enligt Karin präglas arbetet i svenska domstolar av en påtaglig ”känslolöshet”, det gäller även utanför själva rättegångarna i kontakterna mellan kollegorna.

– Det finns en tydlig kulturell aspekt. Sedan finns det ett kodspråk för hur känslor kan eller inte kan visas under en rättegång.

Jan Perers är nämndeman vid Solna tingsrätt och ordförande i nämndemannaföreningen. I ett mejl till Insidan menar han att nämndemännen ofta glöms bort när det talas om domstolsförhandlingar. Han påpekar att en svensk tingsrätt består av fyra domare – en juristdomare, oftast en rådman, och tre lekmannadomare, det vill säga nämndemän:

”Alla fyra har avlagt domared och har en röst var. Nämndemännen är alltså i majoritet vid den överläggning och votering som görs efter huvudförhandlingen och är viktiga aktörer i dömandet. De måste precis som övriga aktörer vid förhandlingen vara neutrala och objektiva”, skriver Jan Perers.

I Insidans artiklar beskrivs hur blivande jurister får lära sig att inte tala om sina emotioner, utan skolas in i en kultur där känslor är tabu för en professionell åklagare eller domare.

”Men nämndemännen har inte den utbildningen. Hur påverkar deras känslor och emotioner deras agerande och dömande vid en rättegång? Den frågan behöver också belysas.

Varför behandlar medierna ofta nämndemännen som om de inte finns, när de är så viktiga vid dömandet eftersom de har tre röster av fyra?

Det är bara när man anser att nämndemännen begått något fel som det slås upp stort i medierna”, skriver Jan Perers.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

" Hundratal barn och unga försvunna

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Under 2018 har minst 35 ensamkommande barn och unga försvunnit i Stockholms län, 11 flickor och 24 pojkar. – När vi misslyckas med att förhindra barn från att avvika från samhällets insatser är det väldigt svårt att få tillbaka dem in i systemet och då far de väldigt illa, säger Amir Hashemi-Nik, utvecklingsledare på länsstyrelsen.

Enligt en nationell kartläggning som länsstyrelsen tog fram 2016 visade Migrationsverkets statistik att i maj 2016 var 256 barn – 17 flickor och 239 pojkar – registrerade som avvika i Stockholms län. Under 2017 försvann totalt 27 ensamkommande barn, 8 flickor och 19 pojkar. I november 2018 har 35 ensamkommande barn som varit anvisade till kommunerna i länet avvikit.

– Det är en liten del av de barn som har anvisats till länet. Det här är de barn som finns i Migrationsverkets system, men vi vet att många fler lever utanför samhällets insatser i Stockholms riskmiljöer. Polisen brukar uppskatta gruppen nordafrikanska barn, utanför systemet, till 100–150 i Stockholmsregionen, säger Amir Hashemi-Nik.

23 av länets anvisningskommuner har haft minst ett barn som avvikit sedan 2013. Den vanligaste orsaken, enligt kommunerna, är avslag på asylansökan, en upplevd risk att få avslag och rädsla för att utvisas. Samtidigt framkom brister i kommunernas arbete med att aktivt förbereda barn på ett eventuellt avslag.

Vart tar de som avviker vägen?

– Vi har sett olika scenarier genom åren. Det finns fall där barn har påträffats döda, men majoriteten finns i Stockholms riskmiljöer, någon

annanstans i landet, eller också har de lämnat Sverige, säger Amir Hashemi-Nik.

Samtliga barn som lämnar samhällets insatser är i risk för utnyttjande och exploatering oavsett orsak till försvinnande. Ett barns försvinnande måste alltid tas på allvar, menar han.

– I samband med övergångarna av ansvar från en aktör till en annan tenderar riskerna för att ett barn ska försvinna att öka. En sådan övergångsfas är när barnet är på väg att fylla 18. Då är risken störst att de lämnar systemet, om de inte känner att de får det stöd de behöver, säger Amir Hashemi-Nik.

Hur stor del av de barn som avviker påträffas igen?

– I den kartläggning vi gjorde var det 30 procent som återvände, majoriteten gör det inte. När vi misslyckas med att förhindra barn från att avvika från samhällets insatser, är det väldigt svårt att få tillbaka dem in i systemet och då far de väldigt illa.

Socialtjänsten måste arbeta med den grupp barn som inte vill bli uppsökta och betrakta dem som barn som har rymt hemifrån, menar Amir Hashemi-Nik.

På onsdagen lanserade länsstyrelsen en uppdaterad samverkansplan för ensamkommande barn och unga som försvinner.

Den innehåller checklistor, rutiner och vad som bör göras i förebyggande arbete, när ett barn avviker och när ett barn som försvunnit påträffas igen.

– Riskbedömningar är viktiga – om hedersfrågan, radikaliserings- och människohandel – det är otroligt viktigt att vi jobbar med risk- och skyddsfaktorer. Insatser bör göras så tidigt som möjligt för att förhindra att barn lämnar systemet, säger Amir Hashemi-Nik.

När ett barn avvikit ska personal på boendet, i skolan, eller barnets gode man, anmäla det till socialtjänsten, som bedömer om det krävs ett omhändertagande och i så fall överlämnar ärendet till polisen. Polisen utreder försvinnandet och gör eventuellt en efterlysning via Interpol.

När ett barn påträffas överlämnas hon eller han till socialjouren. Amir Hashemi-Nik och gruppen som har arbetat med samverkansplanen vill att socialtjänsten och polisen för statistik över barn som avviker, de menar att Migrationsverkets statistik inte alltid är tillförlitlig.

– När det handlar om papperslösa barn har myndigheterna väldigt svårt att nå dem. Vi har jobbat med frågan sedan 2015 och har kommit väldigt långt i vår samverkan med civilsamhället. Det har inte alla län haft möjlighet till. Därför har vi bra förutsättningar att lyckas, säger han.

Stockholms län var 2017 först i landet med att ta fram en regional samverkansplan som innehåller gemensamma arbetssätt och rutiner för de aktörer som möter barnen som försvinner.

23 av länets 26 kommuner, myndigheter och andra organisationer har antagit planen och kommit överens om att jobba utifrån de framtagna rutinerna.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se "

" Pengar saknas för att behålla ungdomsvårdar

DN TORSDAG 7 MARS 2019

De har lugnat under upplopp, stöttat efter skjutningar och jobbat för att vara länken mellan unga och resten av samhället. Efter tio år läggs stadsdelens arbete med ungdomsvårdar ner på obestämd tid. – Vi är en kraft som området inte har råd att förlora, säger Khalid Suleiman.

Det är inte vilken fredagskväll som helst i Rinkeby. I den lilla fritidsgårdslokalen vid Rinkebyskolan trängs unga ihop i ett lysrörsbeklätt rum. I mitten en keyboard och några högtalare. När 17-årige stjärnskottet Elias Abbas, senast känd från Melodifestivalen, antrar den provisoriska scenen och börjar prata i mikrofonen möts han av jubel. Han säger att han är nervös, att han har uppträtt för 5000 människor tidigare – men att detta ju är hans hemmatrakter. Ikväll släpper han låten "Disciplin" med artisten Keya, som kommer från grannorten Husby.

Elias Abbas har i flera intervjuer talat om att han vill vara en förebild. Unga från Rinkeby ska se honom och tänka "om han kan så kan jag". 26-årige Khalid Suleiman och 25-årige Hamza Mohamed är också på plats på ungdomsgården. De har precis gått på sitt näst sista pass som ungdomsvårdar. Under tio år har unga i området arbetat med att skapa trygghet och förtroende hos jämnåriga, snappa upp vad som händer och talat med den som behövt stöd. Nu ska ungdomsvårdsuppdraget utvärderas av stadsdelen och läggas ner på obestämd tid.

Var och varannan som passerar Khalid och Hamza sträcker fram en hand för att hälsa. De är uppvuxna i området och kända ansikten. Det

är en av huvudpoängerna med ungdomsvårdar, säger Khalid. Man lyssnar på folk som kommer härifrån. Människor vars syskon man lekt med, föräldrar som tränat ens fotbollslag, morföräldrar man mött i mataffären.

Ungdomsvårdarna har varit timanställda och ofta arbetat helgkvällar eller när det har funnits ett särskilt behov. En dag i januari förra året var en sådan gång. Khalid Suleiman var på gymmet när han fick samtalet från sin chef. En ung man hade skjutits ihjäl på en pizzeria vid Rinkeby torg.

– Vi kom båda dit direkt. Då är det inte så mycket man kan göra, mer än att lugna folk och be dem gå ifrån avspärningarna.

Samtidigt hade de sina egna känslor att hantera. Khalid Suleiman säger att han känt alla som mördats i området de senaste åren. Det har varit barndomsvänner, klasskamrater och grannar.

Ulla Thorslund är stadsdelsdirektör i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning. Hon säger att ungdomsvårdsprojektet stoppats på obestämd tid har att göra med stadsdelens budget på det förebyggande området har minskat och att den nuvarande politiska majoriteten i Stockholms stad beslutat att fokus ska ligga på kärnverksamheten. De tio ungdomsvårdarna kostade stadsdelen ungefär 2,5 miljoner kronor under förra året, enligt Ulla Thorslund. Hon tvivlar inte på att deras arbete varit viktigt, men säger att grundtanken med vårdarna, bland annat att de skulle vara runt 18 år, arbeta under bara ett år och att det skulle vara en jämn könsfördelning, lite tappats.

– Oavsett om vi ska ha kvar dem eller ej så behövs ett omtag, säger hon.

Ungdomsvårdarnas högsta chef är Susanne Tengberg, som är avdelningschef för förebyggande arbete i stadsdelsförvaltningen. Även hon säger att ungdomsvårdarna har gjort ett bra jobb, men att hon inte tror att det kommer bli några negativa konsekvenser för stadsdelen när projektet läggs ner.

– Jag hoppas att vi inte går miste om något alls. Vi har andra medarbetare, exempelvis fritidsledare, som har nära kontakt med ungdomar. Vi vill ta vara på erfarenheterna från dem som arbetat som ungdomsvårdar och hoppas att de har inspirerats att vidareutbilda sig och kanske blir en framtida arbetskraft hos oss i förvaltningen.

Någon som är kritisk till att satsningen på ungdomsvårdar läggs ner är Elvir Kazinic, vice ordförande för Socialdemokraterna i Rinkeby--Kistas stadsdelsnämnd. Han säger att han förstår att förvaltningen gör en prioritering utifrån förutsättningarna de får från stadshuset, men anser att man i det här fallet gör en felprioritering.

– Vi måste jobba långsiktigt och skapa en tro på samhället. Förra året ökade den upplevda tryggheten i området och det var bland annat tack vare ungdomsvårdarna. De är en viktig länk mellan ungdomarna och resten av samhället och en viktig kraft, de är knutna till området och gör en stor nytta.

Benjamin Dousa (M), ordförande i Rinkeby-Kistas stadsdelsnämnd, säger att valet stod mellan att satsa på fältassistenter och ungdomsvårdar. Fler fältassistenter, som har högskoleutbildning, är något även polisen i området har efterfrågat och Dousa säger att det behövs fler utbildade vuxna på gator och torg.

– Får stadsdelen mindre pengar så måste man ibland göra obekväma och tuffa prioriteringar, säger han.

Det är inte bara när katastrofen redan skett de agerat i rollen som ungdomsvårdar. För ungefär två år sedan fick Khalid Suleiman och Hamza Mohamed reda på att det planerades kravaller i området.

– Vi snackade med personer vi trodde var inblandade. Det finns inte så mycket att säga mer än ”skärp er” och berätta hur det kommer att drabba alla, inte minst de som bor i området, säger Hamza Mohamed. Ungdomsvårdarna larmade till sin chef som tog frågan vidare, men några dagar senare bröt ändå upplopp ut. Polisen höll sig i stora delar i

utkanten av området, medan Khalid, Hamza och deras kolleger var där allt hände och försökte tala ungdomarna till rätta.

– Vi var de enda de inte kastade sten på, säger Khalid.

Hanif Azizi är områdespolis och har arbetat i Rinkeby i nio år. Han var också på plats under upploppen för två år sedan och var i kontakt med ungdomsvårdarna.

– De var mitt i skottgluggen och gav kontinuerligt information till oss. På så sätt kunde vi förstå mer och kanske ändra vår strategi. Men det ställer också andra följdfrågor – om polisen fattar ett beslut att inte vara i området så kan man ställa sig frågan hur lämpligt det är att unga är där.

Polisen och ungdomsvårdarna har setts varje fredagskväll på de så kallade utsättningsmötena tillsammans med bland andra fältarbetare och ordningsvakter.

Där har de ibland kunnat utbyta information och Hanif Azizi säger att ungdomsvårdarna har kunnat ställa frågor till polisen.

– Många gånger har de frågor och funderingar som de tar upp med oss och som vi kan besvara. Vad hände vid gårdagens ingripande, varför gjorde ni så, det går rykten om detta och så vidare. Men det kan också vara tvärtom. Ungdomsvårdarnas ledare har också kunnat ge feedback till oss.

Men det är inte alltid polisen har kunnat få svar på sina frågor, säger Azizi. Enligt honom finns det en utbredd tystnadskultur bland unga i trakten, där ingen vill ses som någon som skvallrar. Han har också haft svårt att förstå mer ingående vad ungdomsvårdarnas roll har varit.

– Jag har inte helt förstått vad som varit deras uppgift. Om de har funnits i tio år borde det finnas mer att säga.

Khalid Suleiman håller med om att deras uppdrag ibland varit otydligt och säger att de har fått väldigt lite utbildning med tanke på vilka situationer de arbetat i.

– Vi har varit lägst i hierarkin och fått väldigt lite instruktioner och dålig återkoppling.

Även Ulla Thorslund är kritisk till hur uppföljningen kring ungdomsvårdarnas arbete sett ut och säger att det är en av anledningarna till att projektet ska utvärderas.

Arbetet som ungdomsvärd var Khalid Suleimans första jobb. Nu pluggar han upp sina betyg på Komvux för att kunna bli socionom. Det finns skillnader i hur de unga ser på ungdomsvårdar och fältarbetare, säger han.

– Det finns ett stigma i att kontakta en fältarbetare eller medborgarvärd, det är mycket lättare för ungdomar att prata med oss, säger han.

Folk börjar lämna ungdomsgården efter Elias Abbas framträdande, stämningen är uppsluppen. Rinkeby torg står tomt snarare än på en ensam polisbil som kör långsamt fram och tillbaka. I tunnelbanan står ett tiotal ordningsvakter. Läget har blivit annorlunda här det senaste halvåret, säger Khalid Suleiman. Ingen narkotikahandel vid tunnelbanan, inget stök på torget.

– Men det är bara ett sätt att hålla det på avstånd, säger han. Lösningen tror han är det långsiktiga arbetet.

Även om Khalid och Hamza ibland har fått rycka in och talat någon till rätta när det blivit bråk eller gett vård till någon som varit skadad, så har majoriteten av kvällarna de arbetat varit lugna.

Om arbetet med ungdomsvårdar inte återupptas tror Khalid Suleiman att splittringen kan öka och att unga i området förlorar förebilder som kan vara livsavgörande.

– De ser oss och tänker att det är en möjlighet som finns, även om man växer upp här.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

"Fakta. Ungdomsvårdar

I stadsdelen Kista-Rinkeby har projektet med ungdomsvårdar drivits under tio år. Tanken har varit att de både ska fungera som förebilder för unga, men också att unga ges möjlighet till en ingång i arbetslivet, i uppdraget som ungdomsvård.

De som arbetade som ungdomsvårdar behövde vara minst 18 år, vara ostraffad och studera eller ha ett arbete. Tanken från början var att de skulle arbeta ett år i taget och att könsfördelningen skulle vara jämn. Nu ska projektet utvärderas av stadsdelen och ungdomsvårdarnas arbete läggs ner på obestämd tid. "

" Överläkare anklagad för antisemitism är tillbaka på jobbet

DN TORSDAG 7 MARS 2019

Den överläkare på Karolinska som har anklagats för antisemitiska trakasserier är tillbaka på arbetet. "Hen tjänstgör däremot inte på ordinarie position och är inte i klinisk tjänst", skriver Annika Tibell på Karolinska universitetssjukhuset i ett mejl till DN.

Det var i höstas det blev känt att en överläkare på Karolinska universitetssjukhuset i Solna anklagas för antisemitiska trakasserier. Läkaren togs då ur tjänst medan händelserna utreddes.

"Den anmälde läkaren är fortfarande på 'time-out' från sina ordinarie arbetsuppgifter. Hen har denna vecka tilldelats administrativa uppgifter på sjukhuset", skriver Annika Tibell tillförordnad sjukhusdirektör på Karolinska universitetssjukhuset i ett mejl.

Annika Tibell skriver att den utredning som gjorts av händelserna på Karolinska inte ännu bearbetat anmälarens synpunkter och att sjukhuset därför fortfarande arbetar med vilka åtgärder som ska vidtas. I en insändare på DN Åsikt kritiserar sex överläkare på sjukhuset beslutet att låta den anklagade läkaren komma tillbaka till arbetet. De skriver att det är "djupt olyckligt om medarbetarna på Karolinska får uppfattningen att ledningen låter antisemitism inom verksamheten passera, utan tydlig markering".

Frågan om antisemitism på Karolinska universitetssjukhuset utreds av bland annat Diskrimineringsombudsmannen, DO. I slutet av februari blev det också känt att DO har startat en utredning också om Läkarförbundets agerande i fallet. Fackets hållning i frågan har

kritiserats av drygt 120 i läkare på sjukhuset i ett brev som DN tidigare tagit del av.

Nyligen kom också reaktioner mot den utställning om Förintelsen som sjukhuset anordnat.

– Det är sånt hyckleri, sade en medarbetare på sjukhuset som vill vara anonym.

Samtidigt har ledningen svarat med att utställningen endast är en del i Karolinskas arbete mot diskriminering på arbetsplatsen.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" Fängelser är inte bara till för att straffa de skyldiga

DN FREDAG 8 MARS 2019

Så kommer nu, sent omsider, fler verktyg mot terrorister.

Häromdagen tog regeringen ännu ett steg till en lag som från och med augusti ska göra det olagligt att hjälpa terrororganisationer genom att rekrytera nya medlemmar, fixa med transporter, ordna möteslokaler och liknande. Det ska också bli olagligt att stötta terrororganisationer genom att till exempel sälja vapen till dem.

Det har redan påpekats att den här lagen kommer alldeles för sent för att kunna användas mot personer som återvänder från Syrien efter att ha spritt förödelse och skräck, torterat och våldtagit och slaktat män, kvinnor och barn i namn av IS. Återstår att rikta in sig på deras och andras framtida förhållanden.

Då bör vi också tala om straffskalan: Upp till sex års fängelse. I sammanhanget är det väldigt lite. Grovt narkotikabrott kan exempelvis ge upp till tio år.

Det sägs ibland att krav på hårdare tag är ren dumpopulism. Strängare straff, betonar vänner av ordning, har ingen avskräckande effekt alls. När människor begår brott så sker det nämligen ofta impulsivt, och de som väl planerar sina brott gör det så gott som alltid i övertygelsen att de aldrig kommer att åka fast. Få kalkylerar med straff.

Det har också understrukits att inget nödvändigtvis blir så mycket bättre av att samhället låser in så många som möjligt. Att det för bara några decennier sedan var raka motsatsen som räknades som ansvarsfull politik.

Allt detta är sant: Fängelse är inget universalmedel.

Men lika sant är att den som sitter inspärrad är förhindrad att begå fler brott, och det blir påtagligt särskilt vad gäller vissa brottslingar.

De notoriska återfallsförbrytarna, framför allt. Och så de som begår mycket grova brott. Som terrorister.

Detta är en viktig poäng, inte minst i just terrorsammanhang, men den kommer ofta bort i debatten: Fängelse är inte bara till för att straffa de skyldiga, utan också för att skydda alla andra. Genom att låsa in förövarna skyddar man de enskilda individer som annars skulle ha riskerat att falla offer för dessa kriminella, och man gör också samhället tryggare.

Det finns konkreta hinder för denna ordning. Häktena är ständigt överbelagda numera. Medelantalet häktade ökade med 13 procent i fjol, jämfört med året dessförinnan, kunde DN berätta i dagarna (1/3). Och det har bara blivit värre. Förra veckan var 23 av 32 häkten överbelagda – vissa med så mycket som 115–120 procent. Också anstalterna börjar få ont om plats. Det innebär att det inte finns några som helst marginaler om en person till exempel behöver flyttas av säkerhetsskäl.

”Jag skulle beskriva situationen på häktena som akut”, sade Kriminalvårdens generaldirektör Nils Öberg. ”Det som jag oroar mig för allra mest är att om flödena fortsätter att vara så här stora, ökar risken för att det begås misstag. Och misstag i vår verksamhet kan få väldigt allvarliga konsekvenser.”

Ett av de främsta skälen till det redan ansträngda läget är just straffskärpningar. Fler döms att sitta inlåsta, och längre tid. Och nog bör man vara försiktig med att mäta ut strängast möjliga straff bara för att – det är trots allt inget självändamål, utan bör reserveras för vissa brott och brottslingar.

Att exempelvis behandla unga förstagångsförbrytare som lika hopplösa fall som gamla kåkfarare löser inget. För dem är ett fängelsestraff en sträng markering i sig, och bör följas av en så snabb rehabilitering som

möjligt. Kanske på annan ort, för de unga som inget annat har att återvända till än dåligt umgänge och sysslolöshet.

Men vad gäller dem som inte bara ser människooffer som ett nödvändigt ont, som olycksfall i arbetet, utan tvärtom har som mål att utplåna så många som möjligt? Som aktivt möjliggör terrorism. Som själva är att betrakta som terrorister.

I de fallen är sex år faktiskt ingenting.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Trots starkt teknikintresse blir kvinnor inte ingenjörer”

DN FREDAG 8 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190308

Knappt en av tre studerande på teknikutbildningarna är kvinnor, trots att intresset för teknik är starkt i denna grupp. Hela arbetslivet är i stort behov av ny kompetens, och möjligheten till eftergymnasial praktik för ungdomar bör utvecklas för att bland annat jämna ut könsbalansen på teknikområdet, skriver företrädare för IVA och Teknisksprånget.

Hur vi lyckas med den högre utbildningen är avgörande för Sveriges utveckling och välbefinnande. Inte minst teknikutbildningar spelar en viktig roll för både privat och offentligt arbetsliv. Kompetens är nyckeln till framgång. Men trots att 60 procent av alla universitets- och högskolestuderande är kvinnor utgör kvinnorna endast 30 procent av antalet studerande på teknikutbildningarna. Även om siffran ökat det senaste decenniet går utvecklingen på tok för långsamt. Detta är en enorm förlust både för kvinnorna själva och för hela arbetslivet, som är i stort behov av ny kompetens.

Bilden av vad det innebär att arbeta som exempelvis ingenjör måste i detta sammanhang radikalt förbättras. Här vilar ett gemensamt nationellt ansvar på privata och offentliga arbetsgivare, universitet och högskolor och politikerna. Visserligen finns det många olika initiativ som under lång tid har arbetat med att öka antalet kvinnliga teknikstudenter, men väldigt få nationellt koordinerade initiativ existerar. Praktikprogrammet Teknisksprånget är ett exempel på en unik

nationell satsning som under flera år visat på stort teknikintresse bland unga kvinnor.

Tekniksprånget, ett fyra månader långt program med betald praktik som drivs av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), strävar tillsammans med Sveriges arbetsgivare och regeringen efter att säkra morgondagens kompetensförsörjning, samtidigt som man intresserar och motiverar ungdomar till högre teknisk utbildning. Programmet, som har pågått sedan 2012, involverar 200 arbetsgivare som erbjuder praktikplats på över 100 orter. Hittills har över 17 000 ungdomar ansökt, av vilka cirka 4 000 har genomfört praktik genom programmet. Hälften av alla praktikanter är unga kvinnor.

Nu redovisar Teknisksprånget en uppdaterad sammanställning av sin årliga portalundersökning, där man mellan 2015 och 2018 har undersökt 10 000 ungdomars attityder, förväntningar och farhågor inför högre studier och arbetsliv. Analysen av de flera tusentals svaren leder till spännande slutsatser, inte minst när de svarande delas upp utifrån kön.

Bland annat visar undersökningen att unga kvinnor som går sista året på gymnasiet är betydligt mer tveksamma till att välja högre teknisk utbildning än unga män. Kvinnorna är också osäkra på hur arbetsmarknaden kommer att se ut för dem i framtiden: nästan en av tre unga kvinnor jämfört med en av fem unga män uppger att de känner en sådan oro. Vidare uppgav 12 procent av kvinnorna som skäl för sin osäkerhet att ”matematiken är för svår”, mot 8 procent av männen. Detta trots att kvinnor i genomsnitt har bättre resultat i grundskola och på gymnasium.

Tekniksprånget visar emellertid att de unga kvinnornas osäkerhet kring att välja högre teknisk utbildning inte handlar om att de inte är teknikintresserade. Kvinnor har stort intresse för teknik – men för att lyckas rekrytera dem till teknikutbildningar behöver de ges tillfälle att testa på ämnesområdet, till exempel genom praktik.

Siffrorna talar sitt tydliga språk: endast 30 procent av alla som söker till högre teknisk utbildning är kvinnor. Men unga kvinnor som genomgått Tekniksprånget blir väsentligt mer intresserade av en sådan utbildning. Efter fyra månader vill 80 procent – fyra av fem – av alla som gjort Tekniksprångspraktik studera vidare för att bli ingenjör. Av dessa är hälften kvinnor.

Att få praktik med en kompetent och engagerad handledning innebär att kvinnorna liksom männen får inblick i de yrken som väntar och vad det innebär att arbeta med teknik. Därmed blir de rejält motiverade att söka till och genomföra en teknisk eller naturvetenskaplig universitets- eller högskoleutbildning. Även arbetsgivarna som tar emot praktikanterna vittnar om att de genom de relativt unga praktikanterna, inte minst kvinnorna, får in nytänkande och nya värderingar på arbetsplatsen.

Allt sammantaget blir praktik av det slag som erbjuds genom Tekniksprånget en framgångsfaktor för att få jämnare könsfördelning på teknikutbildningar och, på sikt, i arbetslivet. Och arbetsgivarnas engagemang i frågan reflekteras tydligt hos de unga kvinnor som ansöker till programmet: 86 procent av dessa såg det som viktigt att deras kommande arbetsgivare arbetar med mångfald.

Vår uppfattning är därför tydlig – möjlighet till praktik på bland annat teknikområdet för ungdomar som gått ut gymnasiet bör stärkas och utvecklas, av flera anledningar: för att förbättra kopplingen mellan studier och arbetsliv, för att ta tillvara på unga kvinnors teknikintresse, för att jämna ut könsbalansen inom ett antal sektorer och för att bemöta arbetsgivarnas stora kompetensförsörjningsbehov inom teknikområdet. Våra nya undersökningar visar med andra ord hur den nu rådande situationen innebär ett betydande slöseri med teknikintresse och -engagemang hos unga kvinnor. Vi konstaterar dessutom följande:

1 Ett av de grundläggande problemen är hur ingenjörsyrket marknadsförs eller ”säljs in”. När ungdomar väl får testa på

ämnesområdet ökar intresset häpnadsväckande: 80 procent av alla som praktiserat inom Tekniksprånget säger sig som ovan nämnts vilja bli ingenjörer efter endast fyra månaders praktik. Det finns därför en betydande kontrast mellan vad unga kvinnor tror att en ingenjörskarriär ser ut jämfört med vad en sådan faktiskt innebär.

2 Kvinnor har högre betyg än män som går N- eller T-programmen i gymnasiet, men trots det är det en högre andel kvinnor som är osäkra på om högre tekniska studier är något för dem. De unga kvinnornas osäkerhet och olyckligt bristande självförtroende på detta område måste bemötas. Här måste universitet och högskolor, arbetsliv och politiken arbeta betydligt tätare tillsammans med saklig information och inspiration.

I en kommande förändring av styrningen av högre utbildning måste det finnas både riktlinjer och resurser för att åstadkomma en effektiv samverkan mellan högskola och arbetsliv. I andra utbildningsområden som till exempel vård- och lärarutbildningar är det också en tydlig obalans bland könen, men med en mycket stor övervikt av kvinnor. Det kanske behövs både ett ”vårdsprång” och ett ”lärarsprång”.

3 En ytterligare allvarlig utmaning är de många avhoppen som varje år äger rum från ingenjörsutbildningarna. Praktikprogram som Tekniksprånget leder enligt undersökningen till färre sådana avhopp; motivationen att slutföra utbildningen är stor. Praktik är därför utbildningsmässigt, matchningsmässigt och i slutänden samhällsekonomiskt viktigt och lönsamt.

Ansökningsportalen för nästa praktikperiod inom Tekniksprånget öppnar den 16 april. Tekniksprånget har på ett unikt sätt lyckats få fler kvinnor intresserade av ingenjörsutbildning och höjt deras motivation. Men programmet hotas av nedläggning om inte regeringen är beredd att förändra grundsynen på Tekniksprånget – från tidsbegränsat projekt till viktig del av det utbildningsmässiga ekosystemet. Tekniksprånget

behöver ett besked från regeringen i denna fråga. Sverige har inte råd att strunta i detta.

Helen Dannetun, rektor Linköpings universitet

Johan Forssell, vd Investor

Vesna Jovic, vd Sveriges kommuner och landsting

Tobias Krantz, chef för utbildning, forskning och innovation, Svenskt näringsliv

Peter Larsson, senior rådgivare, Sveriges Ingenjörer

Anders Lindberg, founding partner, JKL

Camilla Modéer, senior rådgivare, IVA

Alexandra Ridderstad Wachtmeister, verksamhetsansvarig, Tekniksprånget, IVA

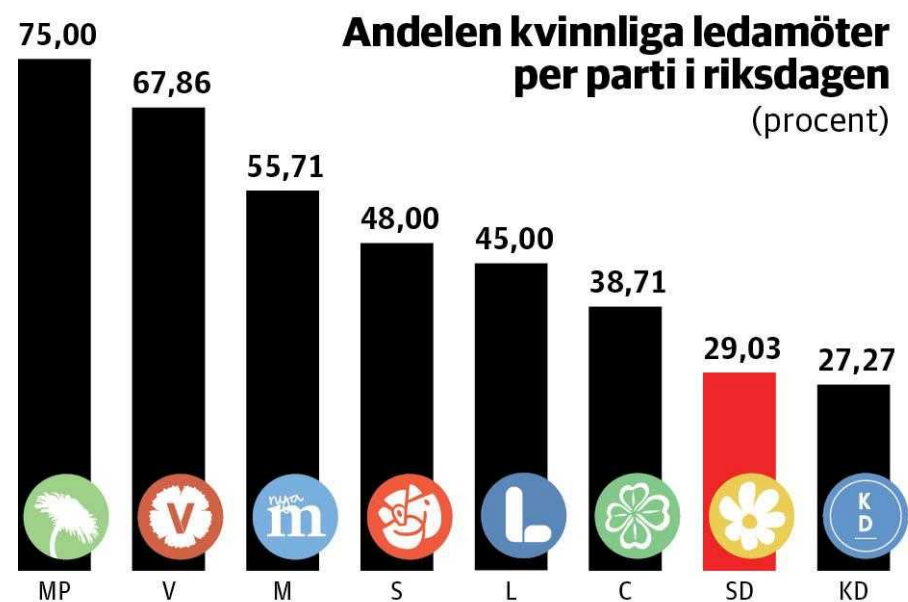
Helena Stjernholm, vd Industrivärden

Jan-Eric Sundgren, ordförande, Tekniksprånget

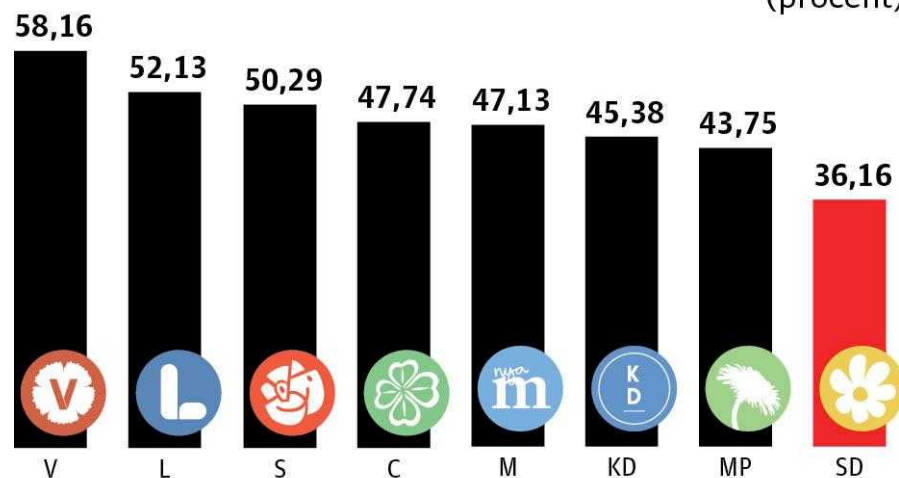
Carl-Henric Svanberg, preses IVA

Tuula Teeri, vd IVA

Klas Wåhlberg, vd Teknikföretagen "

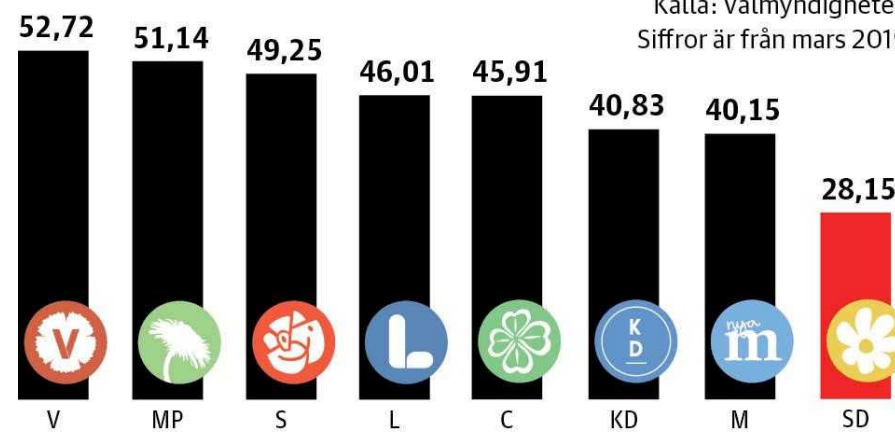

Andelen kvinnliga ledamöter per parti i landstingen (procent)

Andelen kvinnliga ledamöter per parti i kommunerna (procent)

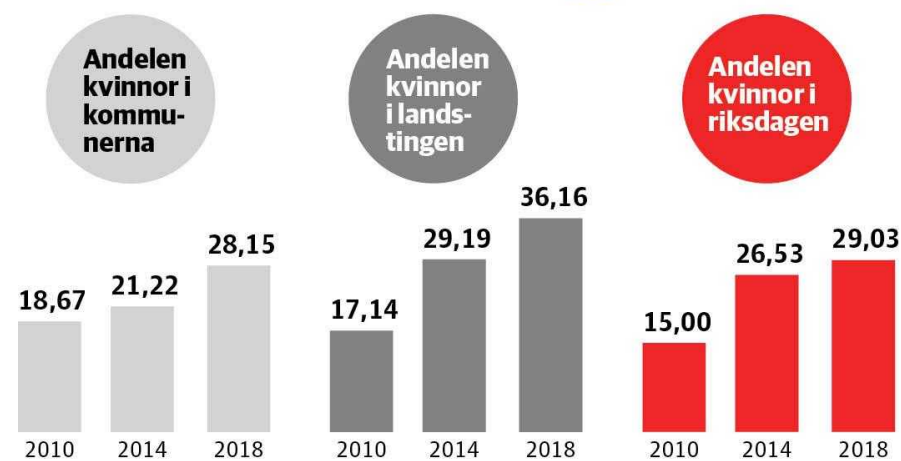
Källa: Valmyndigheten
Siffror är från mars 2019

Könsbalans bland SD-ledamöter

(procent)

"Kvinnorna nyckeln till mer makt för SD

DN FREDAG 8 MARS 2019

Kvinnorna fortsätter att vara ett dilemma för Sverigedemokraterna. En kartläggning som DN har gjort visar att partiet ligger i botten när det gäller andelen kvinnliga företrädare i kommuner och landsting.

Bara hälften så många kvinnor som män lade sin röst på SD.

KD-ledaren Ebba Busch Thor och S-ministern Annika Strandhäll pekas ut som två av anledningarna till att SD inte lyckades få fler kvinnliga väljare.

Sverigedemokraterna har historiskt varit ett parti som lockat män. Inför höstens val rullade SD ut en massiv charmoffensiv: Fler kvinnor i valstugorna och på valaffischerna. Valfrågor tydligt adresserade till den kvinnliga väljarskaran.

Förslag som ökad rätt till heltid och slopade delade turer skulle locka kvinnor i välfärdsyrken, hedersrelaterade frågor skulle väcka intresset hos utrikesfödda kvinnor. Reformen mot psykisk ohälsa och trygghetsrelaterade frågor riktade sig extra mycket till yngre kvinnor. Offensiven lyckades till viss del. 2014 fick partiet enligt SCB:s valundersökning stöd från 7 procent av kvinnorna. Enligt SVT:s vallokalundersökning Valu röstade 12 procent av de kvinnliga väljarna på SD i höstens val mot 23 procent av de manliga väljarna. SD är därmed det parti som har störst skillnad mellan hur många kvinnor och hur många män som röstar på partiet.

– Ser man till medlemskåren ökar vi snabbare bland kvinnor än bland män. Men det är uppenbart att det inte går lika snabbt när det gäller rösterna. De ökar inte så mycket som vi hade hoppats, säger SD-toppen

Paula Bieler, riksdagsledamot samt ledamot i partistyrelsen och partiets maktkärna, det verkställande utskottet.

Andelen kunde ha blivit ännu större om det inte vore för två andra partier och deras företrädare. Det är flera ledande sverigedemokratiska kvinnor överens om.

Några veckor inför valet sjösatte Socialdemokraterna en kampanj med udden mot Sverigedemokraternas kvinnopolitik – ofta med dåvarande socialminister Annika Strandhäll (S) som avsändare och debattör. Budskapet gick ut på att SD är kvinnofientligt och kritiserade bland annat SD-förslaget att sänka gränsen för fri abort från 18 till 12 veckor. SD vill införa medicinska eller psykologiska bedömningar av Socialstyrelsens rättsliga råds abortnämnd efter vecka 12.

– Jag tror att varken jag som talesperson eller partiet som helhet var beredda på den riktade attack som kom från främst Socialdemokraterna som pekade ut oss med ett antal frågor man drev jättehårt ända fram till valdagen, säger partiets jämställdhetspolitiska talesperson Ebba Hermansson som anklagar S för fulspel och rena lögner i kampanjerna. Så här i efterhand är både hon och hennes partikollega Paula Bieler dock villiga att diskutera abortfrågan.

– Det är en fråga för partiet som helhet att diskutera. Jag ser generellt att det är en fråga vi behöver prata om på ett mer nyanserat sätt i Sverige, säger Bieler.

Hermansson och hennes partikollegor pekar också på att partiet har prioriterat frågor som tenderar att intressera män i större utsträckning. Hon radar upp exempel som försvar, migration och kriminalpolitik.

– Det var först i valrörelsen 2014 som vi började prata mer om vård och sociala frågor som på gruppnivå tenderar att vara viktigare för kvinnor än för män, säger hon.

Men det finns också en annan faktor, framför allt när det gäller att locka unga konservativa kvinnor, enligt flera SD-företrädare som DN

talat med: Konkurrensen från Ebba Busch Thor och hennes kristdemokrater.

– Jag tror att Ebba Busch Thor är en stor anledning till att det går väldigt bra för KD, hon har väldigt mycket power och framstår som oerhört stark, kompetent och väldigt framåt. Dessutom är hon en ung kvinna som har lyckats kombinera sin fantastiska karriär med ett familjeliv, det är precis det som jag tror lockar, säger Hermansson. Några månader inför valet var Kristdemokraterna näst intill uträknade. Partiet balanserade kring riksdagsspärren. Sedan hände något. KD fick 6,3 procent i valet och efter det har siffrorna fortsatt uppåt. I DN/Ipsos februarimätning nådde Kristdemokraterna 9 procent, den högsta noteringen på över 16 år. Sverigedemokraternas inställning till KD:s framgångar är kluven. SD-företrädare hävdade inför valet att de gärna ville se Kristdemokraterna kvar i riksdagen och pekade på gemensamma politiska nämnare.

Paula Bieler ser sjukvårdsfrågan som en förklaring till Kristdemokraternas framgång.

– Vi pekade ju ut den som en av de största frågorna några år före valet. Men sedan lyckades KD, som har en historisk tyngd i frågan och som har Ebba som jobbat så mycket med området på lokal nivå, fånga in många av de väljarna, säger hon.

DN har gjort en genomgång av kvinnlig representation hos de olika partierna i kommuner, landsting och riksdag. Sverigedemokraterna ligger i botten på de två första och är näst sämst i riksdagen när det gäller andelen kvinnliga företrädare. Färre kvinnliga representanter kan göra det svårare att få kvinnliga väljare, enligt Lena Wängnerud, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, som har forskat om politisk representation.

– Jämför man SD med resten av Europa så ligger de på ett snitt som ser ut som i övriga nationella parlament i Europa. Att övriga partier ligger så pass högt beror på att de aktivt har satsat på att få en hög andel

kvinnor i sina partigrupper och i olika politiska församlingar, säger hon.

Men vad är egentligen förklaringen till att så få kvinnor valt att engagera sig i SD jämfört med de andra partierna? Det beror på vem man frågar.

– Högerpopulistiska och invandringskritiska partier tenderar att ha en lägre andel kvinnor, både som väljare och bland partimedlemmarna och de politiska representanterna. De satsar inte lika mycket på frågor som rör jämställdhet och den typ av värderingar de står för uppfattas som mer konservativa. Man betonar den traditionella familjen mer än andra partier, säger hon.

SD-kvinnorna ser flera orsaker: fokus på traditionellt hårda frågor, det sociala stigmat som de menar att det till viss del fortfarande är att engagera sig för SD, och rädslan för att ta plats.

SD har ökat andelen kvinnor i kommuner, landsting och riksdag sedan de kom in i riksdagen 2010. Att partiet efter valet har två kvinnliga kommunstyrelseordföranden pekas ut som en stor framgång, Louise Erixon i Sölvesborg och Cecilia Bladh i Zito i Hörby.

Partiet tror inte på kvoter, säger SD-kvinnornas ordförande Carina Ståhl Herrstedt som också är riksdagsledamot.

– I förbundet har vi fokuserat på att utbilda för att få fler kvinnor att våga kandidera. Många säger att de inte vet hur politiken fungerar. Där har vi en jätteviktig roll. Plus att vi har försökt få partiet mot där vi är i dag, att mer vända oss till kvinnor med vår politik och att vi syns med fler kvinnor, säger hon.

Spelar det någon roll hur många kvinnliga företrädare SD har?

– Ja, i den bemärkelsen att ju fler kvinnor vi syns med desto fler kvinnor drar vi till oss och desto fler kvinnliga väljare tycks vi få. I den bemärkelsen spelar det roll. Det är inget måste att det ska vara 50/50. Men en mix är alltid bra. Det gäller inte bara kön utan även ålder och ursprung, säger Ståhl Herrstedt.

– Är jag nöjd? Nej, det är klart jag inte är. Om vi aspirerar på att vara ett statsbärande parti så måste vi vara ett parti för alla, säger Bieler.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se "

" Regeringen glömde att svara Maria Wetterstrand

DN FREDAG 8 MARS 2019

Några veckor innan Maria Wetterstrand lämnade över flygutredningen till regeringen informerade hon om sitt aktieinnehav i Cortus Energy samt bolagets planer på att producera grönt flygbränsle. Hon ställde frågan om det kunde innebära problem för utredningen men fick aldrig något svar från departementet. – Det är väldigt olyckligt, säger ansvarig minister Isabella Lövin (MP).

Enligt miljö- och energidepartementet kände man till förra MP-språkröret Maria Wetterstrands styrelseuppdrag i Cortus inför tillsättningen men fick vetskap om aktieinnehavet först i februari i år. DN har begärt ut Maria Wetterstrands mejlkonversation med Miljö- och energidepartementet från slutet av 2017 till mars 2019.

Den 4 februari i år mejlade Maria Wetterstrand utredningens huvudsekreterare och meddelade att hon samma dag fått reda på att Cortus Energy diskuterar ett samarbete med ett annat bolag om att bygga en gemensam anläggning för att producera biojet samt att hon äger aktier i företaget. Wetterstrand ställde även frågan om det kunde utgöra ett problem med tanke på utredningen. Huvudsekreteraren skickade samma morgon vidare frågan till Miljö- och energidepartementets rätts- och expediteschef.

Men Wetterstrand fick aldrig något svar.

Enligt miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP) begicks ett misstag på departementet.

– Det var inget jag hade kännedom om, säger Lövin om aktieinnehavet.

– Det är ett förhållande som hon meddelat departementet och det har inkommit i början på februari ett mejl där hon frågat om det finns problem, eller en intressekonflikt. Tyvärr har hon inte fått svar på det mejlet.

Har du fått någon förklaring från rättschefen?

– Det är ett förbiseende som får tillskrivas den mänskliga faktorn. Vi måste se över rutinerna för hur man hanterar sådana ärenden. Det är klart att jag tycker att det är väldigt olyckligt att jag inte nåtts av informationen och att Maria Wetterstrand inte fått en bedömning utifrån den fråga hon ställde.

Borde hon då inte ha påmint om att hon ville ha svar på frågan?

– Det kan jag inte spekulera i. Jag kan bara konstatera att det är väldigt viktigt för mig att utredningens resultat ska vara trovärdigt och inte kunna ifrågasättas. Det är en väldigt olycklig situation vi har hamnat i när vi nu diskuterar en utredare snarare än utredningens resultat som jag inte bedömer att det finns skäl att ifrågasätta. Men det är klart att man ser en problematik i att vi nu ska diskutera intressekonflikter hos utredaren.

Hade det gjort någon skillnad för utredningen om mejlet kommit till din kännedom tidigare?

– Jag kan inte uttala mig om jävsfrågan. Det bör någon juridiskt kunnig person bedöma. Jag hade gjort bedömningen utifrån min politiska utgångspunkt. Då hade jag tillämpat försiktighetsprincipen. Jag hade nog kunnat förutspå att det kunde bli problematiskt. Utredare kan ha många engagemang, det är en deltidssysselsättning. Men just i det här fallet hade jag sett att det skulle bli problematiskt.

Anser du att det är en intressekonflikt?

– Utifrån den uppkomna situationen är det uppenbart att det leder till att utredningens resultat inte diskuteras och tas vidare på ett sätt som jag skulle tycka var önskvärt. I stället diskuterar vi utredarens eventuella intressekonflikter.

När uppstod det enligt dig en intressekonflikt?

– Jag vill inte gå in i exakt vilken tidpunkt. Jag kan inte detaljerna i företagets verksamhet. Det är ett företag som funnits i många år och som sysslat med utveckling av biobränslen med många olika avsättningsområden. Det var rätt av Maria Wetterstrand att höra av sig och jag beklagar att hon inte fick något svar.

Men du har ingen kritik mot hennes agerande?

– Hon har varit öppen med sitt cv och sina engagemang och har ställt en fråga när hon ansåg att det var relevant att ställa den.

Lövin har heller ingen kritik mot de tjänstemän som gick igenom Wetterstrands uppdrag och engagemang för att ta reda på något skulle kunna ligga i konflikt med utredningsuppdraget.

Nu har Lövin beslutat att inleda en internutredning av hur utredare tillsätts på Miljö- och energidepartementet. Hon bedömer inte att utredningen behöver göras om utan att den kommer att granskas av remissinstanserna.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

"Detta har hänt

Maria Wetterstrand fick vintern 2018 uppdraget att leda en utredning om framtida miljövänliga flygbränslen samtidigt som hon var aktieägare och styrelseledamot i bolaget Cortus Energy – vars mål bland annat är att utveckla grönt flygbränsle.

Maria Wetterstrand har ifrågasatts och enligt Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt, kan det röra sig om en jävssituation.

Isabella Lövin kallas nu till miljö- och jordbruksutskottet med anledning av misstankarna om jäv kring utredaren Maria Wetterstrand. Sverigedemokraterna har dessutom KU-anmält Isabella Lövin för hur hon och departementet hanterat risken för jäv och intressekonflikt. "

" Wikström måste välja mellan EU-valet och andra uppdrag

DN FREDAG 8 MARS 2019

Liberalernas toppkandidat till EU-valet, Cecilia Wikström, har fått ett ultimatum av sitt eget parti. Antingen måste hon lämna sina externa styrelseuppdrag eller så kan hon petas från valsedeln till EU-parlamentet.

Liberalernas partistyreelse kallades in till ett extra möte på torsdagsförmiddagen för att informeras om hur partiledningen och valberedningen ser på EU-parlamentarikern Cecilia Wikströms styrelseuppdrag i bolagen Beijer-Alma och Elekta.

SVT avslöjade nyligen att Wikström får cirka 70 000 kronor i månaden i ersättning för sina styrelseuppdrag. Utöver det har hon ersättning från EU-parlamentet på ungefär 80 000 kronor i månaden, plus ersättningar för resor och traktamenten.

Liberalernas valberedning hade i onsdags ett telefonmöte och kontaktade efter det Cecilia Wikström.

– Valberedningen har rekommenderat henne att lämna styrelseuppdragen. Vår oro handlar om att hon i alla skeenden inte skulle kunna koncentrera sig på att föra fram vår politik om det skulle blir en återkommande diskussion om hennes uppdrag, säger valberedningens ordförande Olle Schmidt.

Enligt DN:s källor har partistyrelsen nu i praktiken ställt ett ultimatum till Cecilia Wikström. Om hon inte lämnar sina styrelseuppdrag bör hon dra tillbaka sin kandidatur som L:s förstanamn i EU-valet den 26 maj. Hon måste ge besked de närmaste dagarna.

Cecilia Wikström har varit öppen om sina styrelseuppdrag och partiet har tidigare inte haft några invändningar. Men risken att ersättningarna

skulle bli en följetong i valrörelsen har till slut fått partiet att dra i nödbromsen. L har tappat mark i de senaste opinionsundersökningarna och det finns en rädsla för att valet i maj kommer att bekräfta tillbakagången.

– Jag vill understryka att Cecilia Wikström inte har begått några fel. Vi visste om det. Det här handlar om en felbedömning, i första hand från min sida, säger Olle Schmidt.

I de två föregående EU-valen har L haft Marit Paulsen som dragplåster, vilket har gett en stor mängd personröster. I den kommande valrörelsen är det Cecilia Wikströms uppgift att locka så många väljare som möjligt till L. Därför är det viktigt för partiet att debatten handlar om politiken, inte om kandidaternas ersättningar.

I förra EU-parlamentsvalet fick Liberalerna 9,9 procent av rösterna vilket räckte till två mandat. Marit Paulsen fick då 144 000 personkryss medan Cecilia Wikström fick 41 000.

Cecilia Wikström har varit EU-parlamentariker för Liberalerna sedan 2009 och hon toppar partiets lista inför det kommande valet. Nummer två på valsedeln är Said Abdu. Också han har varit i blåsväder efter bråk om förhållandena på en restaurang som han var delägare i. Han har även uppmärksammats för att ha uppmanat en partikollega att söka psykvård. Upphovet till den konflikten var en infekterad intern strid inom Liberalerna i Trollhättan. Partikollegan är numera utesluten ur partiet.

DN har sökt Cecilia Wikström.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Fakta. Liberalernas toppkandidater i EU-valet

1. Cecilia Wikström, Uppsala
2. Said Abdu, Trollhättan
3. Maria Weimer, Sveg
4. Allan Widman, Malmö
5. Karin Karlsbro, Stockholm "

" Sverige kräver IS-tribunal för att döma terrorister

DN FREDAG 8 MARS 2019

Bryssel/Stockholm. En internationell tribunal kan vara lösningen för att döma svenska IS-terrorister som är kvar i Syrien, hoppas regeringen. Enligt inrikesminister Mikael Damberg finns liknande intresse från andra EU-länder. Men det är oklart var tribunalen ska ligga och vilken lagstiftning som ska gälla.

I samband med ett ministermöte i Bryssel diskuterade Mikael Damberg med bland andra nordiska ministrar hur de ska hantera de IS-terrorister som gripits av kurdiska styrkor. Sverige är ett av flera europeiska länder som inte har planer på att "ta hem IS-terrorister", som Mikael Damberg uttrycker det.

– Utgångspunkten för svenska regeringen är att vi vill döma de här personerna för de grova och vidriga brott de har begått. Det bästa vore att ha en internationell tribunal på plats i regionen, säger han.

Enligt Mikael Damberg finns i EU-kretsen ett växande intresse för en internationell tribunal. Det finns exempel på sådana, till exempel efter krigen på Balkan, i Rwanda och i Kambodja.

Från svensk sida vill man ha en domstol på plats i Syrien för att underlätta insamlandet av vittnesmål och bevis samt att hålla förhör. Det är tveksamt om Syrien är redo att säga ja och några kontakter med det landet har Damberg inte haft.

– Det är ganska bråttom att sätta i gång, men vi är inte naiva och tror att det går snabbt eller ska vara enkelt, säger Mikael Damberg.

Vilken lagstiftning skulle en tribunal luta sig mot?

– Det är en av de viktigaste frågorna att bli överens om ifall man ska skapa en tribunal.

De som döms i domstolen, var ska de avtjäna sina straff?

– Det är också en fråga som behöver redas ut. Det finns flera sådana svåra frågor, men i dag var tillfället när vi lyfte frågan om det finns ett intresse att föra en diskussion. Det uppfattade vi att flera länder visade, svarar Mikael Damberg.

Skulle den internationella domstolen i Haag vara ett forum?

– Jag ska inte döma ut någonting, men jag tror inte det. Där finns blockerande krafter som gör att det kan vara omöjligt. Jag tror att vi måste titta på en ny struktur.

Pia Gripenberg

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Infektion vid graviditet ökar risken för autism

DN FREDAG 8 MARS 2019

Svår infektion under graviditeten ökar risken för att barnet blir autistiskt. Risken är fortfarande liten, men värd att ta på allvar. – Det är bra att undvika infektioner, till exempel genom vaccinering mot influensa, säger professor Bo Jacobsson.

Kopplingen framgår i en totalstudie av alla som föddes i Sverige under åren 1973–2014 – nästan två miljoner barn. De följdes upp i åren, som längst till 40-årsåldern.

Barn med en mamma som under graviditeten vårdades på sjukhus med en infektionsdiagnos löpte 79 procent högre risk för att få diagnosen autism.

Risken för att barnet någon gång hamnar på sjukhus med en depressionsdiagnos ökade med 24 procent.

Vid allvarliga infektioner, som blodförgiftning, hjärnhinneinflammation, lunginflammation eller influensa, var sambandet ännu tydligare. Men sambandet fanns också vid urinvägsinfektion, som är mindre allvarlig.

Orsaken till sambandet förmodas vara att mammans infektion orsakar en inflammation, som i sin tur påverkar utvecklingen av fostrets hjärna. Detta har inte undersökts i den studie som nu presenterats, men tidigare forskning har påvisat sådana reaktioner.

Risken för att barnet får diagnosen autism är dock ändå liten. Mindre än en procent drabbas, även i gruppen med förhöjd risk.

– Man behöver inte vara jätteorolig, säger Bo Jacobsson, professor vid Sahlgrenska akademien.

Men han framhåller ändå vikten av att följa råd om vaccination.

– Folkhälsomyndigheten säger att gravida ska låta sig vaccineras efter 16 fulla veckor för att inte få influensa. Det finns anledning att ta det på allvar, säger Bo Jacobsson.

Nu hoppas man att vidare forskning ska ge ökad kunskap om orsakerna till de kopplingar som hittats.

TT "

" AD:s dom väcker frågor om it-skandalen

DN FREDAG 8 MARS 2019

Röjdes hemligheter eller inte under it-skandalen på Transportstyrelsen? Begick generaldirektören Maria Ågren brott eller inte? Frågorna väcks efter Arbetsdomstolens utslag i onsdags. DN:s säkerhetspolitiske reporter Mikael Holmström svarar.

1. Fanns det en it-skandal på Transportstyrelsen?

Ja, Arbetsdomstolen (AD) slår fast att generaldirektören Maria Ågren beslutade om avsteg från säkerhetslagstiftningen när it-företaget IBM tog över myndighetens datadrift 2015. Det innebär att utländska tekniker i Tjeckien som aldrig säkerhetsprovats fick tillgång till hemliga uppgifter. Det var fel av Ågren att göra dessa avsteg som inte är tillåtna i lagen, enligt AD-domen.

2. Begick Maria Ågren brott och var det rätt att avskeda henne?

Svaret är både ja och nej. Ågren fick nämligen sparken två gånger. Första gången var när regeringen avsatte henne som generaldirektör för Transportstyrelsen i januari 2017. Orsaken då var att Säpo inlett en förundersökning mot henne om brott mot rikets säkerhet. Detta avsked har inte ifrågasatts.

Andra gången Ågren avskedades var från näringsdepartementet i juli 2017 sedan skandalen avslöjats av DN. Grund för avskedet var att hon i juni erkänt sig skyldig till brott. Detta genom att underteckna åklagarens strafföreläggande om "vårdslöshet med hemlig uppgift" enligt Brottsbalken 19:9 och betala 70 000 kronor i böter.

Men i AD har Ågren förnekat brott och förklarat att hon pressades av regeringen att skriva på strafföreläggandet. Efter att ha hört en rad vittnen kom AD fram till att "staten inte förmått styrka att

generaldirektören begått brott" (vårdslöshet med hemlig uppgift). Därför är avskedet ogiltigt och Ågren får tillbaka arbetet på departementet.

3. Röjdes topphemliga uppgifter?

Ja, enligt Säpos förundersökning, strafföreläggandet och de besked som Säpo och Förvarsmakten gett offentligt. Nej, det är inte bevisat enligt AD:s dom.

4. Varför är beskeden så olika? Kärnfrågan är om Sveriges

topphemliga agenter på hemmaplan (Säpos och polisens) och utomlands (militära underrättelsetjänstens KSI) har röjts.

AD är ingen brottsmålsdomstol utan en civilrättslig partssammansatt domstol. I AD vittnade nya personer som inte hörts i förundersökningen. Dessa vittnen sådde tvivel om de tjeckiska it-teknikerna verkligen kunde röja agenterna, motstridiga uppgifter som staten inte lyckades motbevisa.

Men det är fullt möjligt att AD:s utslag blivit ett annat om statens vittnen från Säpo och Förvarsmakten på ett begripligt språk förklarat för rätten hur agenterna kan ha röjts. Om detta var hemligt kunde de vittnat bakom slutna dörrar i AD.

De kunde förklara att körkortsbilder är likartade och därmed ett perfekt dataunderlag för ansiktigenkänning. Sådana datorprogram kan ur miljontals körkortsdata vaska fram om ett och samma ansikte finns registrerat med två, fem eller kanske uppåt tio olika falska identiteter. Därmed kan främmande makt rulla upp svenska agentnät.

Det var denna information som riksdagens utskott fick ta del av bakom stängda dörrar hösten 2017. Det ledde till så kraftiga politiska reaktioner att de ansvariga ministrarna Anders Ygeman och Anna Johansson tvingades avgå.

En obesvarad fråga kvarstår: Varför tog staten inte Arbetsdomstolen på allvar och berättade för rätten om it-skandalens kärna?

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

" Ministern vill se hårdare tag mot löneskillnader

DN FREDAG 8 MARS 2019

Jämställdhetsministern Åsa Lindhagen (MP) vill sätta hårdare press på arbetsgivare som inte betalar jämställda löner. – Lagstiftningen finns, men vad gör vi om den inte följs? Vi behöver kraftfullare verktyg, säger hon och hänvisar till den utredning som regeringen har tillsatt för att undersöka hårdare sanktioner.

Hittills har det varit ganska lätt för företag att komma undan jämställdhetsarbetet på arbetsplatserna. Nyligen publicerade fackförbundet Unionen en undersökning som visade att hälften av alla tjänsteföretag i Sverige saknar ett fungerande arbete för jämställda löner.

Arbetsgivarna har klarat sig undan eftersom diskrimineringsombudsmannen, DO, inte har kunnat granska alla företag. Dessutom har hotet och påföljderna inte varit särskilt allvarliga. Om DO har upptäckt att ett företag inte har bedrivit ett aktivt arbete mot diskriminering, har företaget fått en uppmaning att ändra sig. Det är först om de inte har agerat, som de har blivit skyldiga att betala vite.

De arbetsgivare som inte anser sig ha råd, lust eller tid att bedriva jämställdhetsarbete kan alltså fortsätta att strunta i det - till den dagen DO knackar på.

– En vitesordning är mindre effektiv än en sanktion kopplad till en överträdelse, säger Martin Mörk, chef för DO:s processenhet och expert i den tidigare utredningen ”Bättre skydd mot diskriminering”.

Vad DO nu vill är att direkt straffa en arbetsgivare som inte har gjort sitt jobb för att motverka diskriminering, utan att först behöva ta kontakt och vitesbelägga.

– En vanlig sanktion är en straffavgift som träder in när du inte gjort det du ska. Det finns en mängd lagstiftning där sanktionen i sig avskräcker från början. Till exempel kan man jämföra med GDPR: Om ett företag inte hanterar personuppgifter rätt så straffas det direkt.

Ingen kommer först och säger att nu måste du hantera dina personuppgifter rätt, för annars kommer ett vite.

Straffavgiften för brott mot GDPR kan uppgå till miljonbelopp. Hur stor en straffavgift skulle bli för uteblivet jämställdhetsarbete är långt ifrån klart. En idé är att det skulle vara en viss procent av omsättningen.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen vill också se effektivare sanktionsmöjligheter:

– Det finns ett ansvar hos alla arbetsgivare att vidta aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering. Det kan till exempel vara diskriminering baserad på löner mellan kvinnor och män. Det vi bör titta på är vad det finns för sanktionsmöjligheter mot arbetsgivare som inte gör detta, säger hon och understryker.

– Vi behöver ha kraftfullare verktyg, säger hon.

I höstas, precis före valet, beslöt regeringen om att tillsätta en utredning. Sedan dess har den långdragna regeringsbildningen försenat tillsättningen av utredare, men det kommer att ske inom några månader. Dessutom kan det bli ytterligare tilläggsdirektiv när alla inblandade i januariöverenskommelsen sagt sitt.

Helena Sjodin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se

"Fakta. Åtgärder mot lönediskriminering

Arbetsgivaren ska följa fyra steg:

1. Aktiva åtgärder är främst lönekartläggningen. Arbetsgivaren har skyldighet att undersöka om det föreligger risker för diskriminering.
2. Analysera orsakerna till diskrimineringen.
3. Göra en åtgärdsplan och genomföra den åtgärdsplanen.
4. Följa upp och utvärdera. "

" Finansinspektionen får kritik av riksdagen

DN FREDAG 8 MARS 2019

Finansinspektionen (FI) kallar sina baltiska motsvarigheter till möte i Stockholm. Anledningen är behovet av bättre samarbete mot penningtvätten i de nordisk-baltiska bankerna. – Det behövs mycket mer jobb från bankerna och från oss, säger Erik Thedéen, FI:s generaldirektör.

Finansinspektionen var under torsdagsförmiddagen kallad till möte med riksdagens finansutskott. Syftet var att inspektionen skulle ge sin bild av den senaste tidens uppståndelse kring penningtvätt, och vad som händer framåt.

Erik Thedéen har tidigare kritiserats för att ha talat ned riskerna i de svenska bankerna utomlands. I samband med Danske Bank-skandalen i höstas förklarade han bland annat att svenska banker i Baltikum inte har den omfattning av utländska kunder som Danske Bank hade. Efter dagens möte får inspektionen nu viss kritik från finansutskottet för sina internationella samarbeten.

– Det handlar om gränsöverskridande banker och då vill det till att man gör det gemensamt i mycket större utsträckning än vad som har skett, säger finansutskottets ordförande Fredrik Olovsson (S).

Han poängterar att det i själva tillsynen som det behövs bättre samarbete.

– Att man gör det gemensamt operativt och inte bara seminarieverksamhet, så att det verkligen är på riktigt.

Finansinspektionen har redan inlett en granskning av anklagelserna mot Swedbank tillsammans med sin estniska motsvarighet. Nu kommer Erik Thedéen kalla dem och tillsynsmyndigheterna i Lettland och Litauen till ett möte i Stockholm.

– Jag kommer träffa dem i närtid. Det jag ser framför mig är att hitta ett ramverk där vi mer kontinuerligt bedriver gemensam tillsyn över gränserna, säger Thedéen och fortsätter:

– Med respekt för den lagstiftning som finns så klart, men i stället för att fundera på vad som är vems ansvar ska vi fundera på vårt gemensamma ansvar och jobba utifrån det.

Uppdrag granskings avslöjande, som är upprinnelsen till stormen runt Swedbank, gäller ett begränsat antal transaktioner mellan 2007 och 2015. Men Thedéen utesluter inte att hans granskning av anklagelserna sträcker sig utanför det.

– Jag skulle säga att det materialet är en utgångspunkt och att det är möjligt att det, om vi får titta på materialet, kan ge en vink om vad man borde inrikta undersökningen på, säger han.

Tidigare i veckan lyftes frågan om att även kalla Swedbank och Nordea till finansutskottet, för att få en förklaring till de misstankar som riktats mot de båda bankerna. Någoting Fredrik Olovsson gärna undviker.

– Vi har inte bestämt oss för det. Min inställning är att vi ska vara försiktiga med att kalla enskilda och privata företag. När de dessutom kan vara föremål för rättsvårdande myndigheter och tillsyn är det snarare Finansinspektionen och Finanspolisen de ska tala med och inte riksdagens finansutskott, säger han.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Bostadspriserna ligger på samma nivå som 2016

DN FREDAG 8 MARS 2019

Bostadspriserna i Sverige stod, med vissa undantag, stilla under februari månad. Uppgången efter sommaren bröts senare under hösten och nu motsvarar prisnivån den som gällde sommaren 2016, enligt Svensk Mäklarstatistik.

Bostadspriserna nådde en toppnivå sommaren 2017. Men så kom inbromsningen under hösten. I Stockholmsregionen föll priserna med 10–12 procent fram till årsskiftet.

Sedan dess har prisförändringarna varit små. Månader med uppgång har fått ge vika för månader med nedgång – ett mönster som var särskilt tydligt under fjolårshösten. Någon återhämtning från prisfallet hösten 2017 har alltså inte skett.

Jämfört med augusti 2017 har bostadsrättspriserna i Sverige i genomsnitt sjunkit med 8 procent, uppger Svensk Mäklarstatistik. I Storstockholm, där fyra av tio bostadsrättsaffärer görs, har prisfallet varit 10 procent. Storgöteborg ligger på riksgenomsnittet och i Stormalmö har prisfallet varit 5 procent.

Per-Arne Sandegren, analyschef på Svensk Mäklarstatistik, menar att prisnivån generellt nu ligger i stort på den som gällde sommaren 2016. – Ja, som regel är det samma nivå, säger han.

Han skyndar sig dock att tillägga att det finns stora regionala skillnader och att det finns platser där prisnivån faktiskt är högre än 2016.

Eftersom försäljningsvolymerna är på normala nivåer kan man därmed anta att den prisnivå som nåddes för drygt ett år sedan är den som köpare och säljare nu accepterar.

– Vi vet ju inte vart marknaden går, men priserna har legat på samma nivå ett tag nu, säger Sandegren.

Mönstret är något annorlunda för villapriserna. Från augusti 2017 har de fallit med i snitt 4 procent i Sverige. I Storstockholm har de fallit med 10 procent och i Göteborgsregionen med 4 procent. I Stormalmö har de i stället ökat med 1 procent, jämfört med augusti 2017.

I genomsnitt var priserna för både villor och bostadsrätter oförändrade i Sverige under februari månad i år, jämfört med januari.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Inte lika välfyllda plan för SAS i februari

DN FREDAG 8 MARS 2019

Antalet passagerare som flög med SAS reguljärtrafik under februari var oförändrat jämfört med februari i fjol, skriver bolaget i ett pressmeddelande. Totalt flög två miljoner passagerare med SAS i februari.

Kabinfaktorn, det vill säga hur välfyllda planen var, sjönk samtidigt med 0,3 procentenheter till 66,1 procent. Trafiktillväxten enligt måttet RPK, det vill säga betalda passagerarkilometer, minskade med 0,5 procent. Samtidigt ökade passagerarintäkterna delat med passagerarkilometer, den så kallade passageraryielden, med 0,8 procent, justerat för valutaeffekter. "

" Riksbanken kan minska antalet räntebesked

DN FREDAG 8 MARS 2019

Riksbanken överväger att minska antalet penningpolitiska möten från sex till fem stycken per år. Det meddelade Riksbankschefen Stefan Ingves i samband med en utfrågning i finansutskottet.

En sådan förändring kommer tidigast bli verklighet år 2020, enligt Ingves.

Det är i samband med direktionens penningpolitiska möten som besked om eventuella förändringar av styrräntan brukar ges.

TT "

"Vinsten minskade för Lantbrukarna

DN FREDAG 8 MARS 2019

Bondeägda Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och dess dotterbolag redovisar en vinst före skatt på 195 miljoner kronor för helåret 2018. Det är en minskning jämfört med 2017 då vinsten var 576 miljoner kronor.

LRF-koncernen består av flera olika verksamheter, bland annat finansförvaltning. Aktiemarknadens utveckling bidrog till det försämrade resultatet, skriver LRF i ett pressmeddelande. Finansnettot uppgick till minus 215 miljoner kronor (plus 507 miljoner kronor året före).

Samtliga dotterbolag visade dock ett positivt resultat.

Under 2018 ökade medlemsantalet för första gången på fem år vilket innebar ökade medlemsintäkter med fyra miljoner kronor till 215 miljoner kronor.

”2018, med extrem torka och skogsbränder, var ett väldigt tufft år för Sveriges lantbrukare. Då är det positivt att vi ser ett trendbrott i vår medlemsutveckling”, säger Anders Källström, vd och koncernchef för LRF, i en kommentar.

TT "

" Friande Teliadomar överklagas

DN FREDAG 8 MARS 2019

**Åklagarsidan överklagar tingsrättens frikännande domar mot ex-
vd Lars Nyberg och två andra tidigare chefer på Telia.**

**Misstankarna om att trion betalat miljardmutor i samband med
affärerna i Uzbekistan hamnar därmed även i hovrätten.**

Chefen för Riksenheten mot korruption inom Åklagarmyndigheten,
Kim Andrews, bekräftar att han har skickat in ett överklagande till
domstolen.

Tingsrätten har inte uppfattat alla fakta i domen korrekt, anser han.

TT "

" Ny kemikalieskatt sågas av Svensk handel

DN FREDAG 8 MARS 2019

**Regeringens planerade kemikalieskatt kritiseras av Svensk Handel
som befarar att företag inom den redan pressade
elektronikbranschen slås ut.**

Skattehöjningen väntas träda i kraft 1 augusti och ska generera 2,4
miljarder kronor i skatteintäkter.

TT "

" Ny studie ska följa stress och hälsa hos 2 000 unga i tio år

DN FREDAG 8 MARS 2019

Fyra av tio elvaåriga flickor uppger att de har besvär som sömnproblem och nedstämdhet. Enligt en studie har högt blodtryck ökat markant hos 13-åriga pojkar. Forskare följer nu en grupp unga över tid för att se vad som påverkar deras framtida hälsa.

Andelen 13-åriga pojkar med högt blodtryck har nära nog fördubblats under en tioårsperiod, enligt en studie utförd av forskare från Göteborg. Forskarna tror att det kan vara ett tecken på att stressen ökat i den åldersgruppen.

Peter Friberg, professor och överläkare, är en av initiativtagarna till den aktuella forskningen. Han har i många år funderat på hur ungdomar som mår dåligt fysiskt och psykiskt ska kunna fångas upp i ett tidigt skede.

– Vi vet att högt blodtryck är en av flera faktorer bakom sjukdomar och dödsfall i den vuxna befolkningen. Det leder till stort lidande hos drabbade och anhöriga, och till stora samhällskostnader.

– Det är så viktigt att se vilka riskfaktorer och skyddsfaktorer för ohälsa som finns i unga år. Men hittills har det funnits ytterst få sådana studier. Jag hoppas att den grupp forskare jag leder kan bidra till ett bättre kunskapsläge.

Upplevd ohälsa bland unga har ökat under senare år, och allra mest hos flickor. Det har bland annat Folkhälsomyndigheten visat i sina återkommande rapporter. Andelen 13- och 15-åringar som rapporterar

psykiska och kroppsliga besvär är ungefär dubbelt så stor som i mitten av 1980-talet.

Bland 11-åriga flickor har andelen med flera psykosomatiska besvär på några få år ökat från 29 procent till 41 procent, medan andelen bland pojkar har ökat från 20 till 30 procent.

– Ingen verkar dock veta hur det kommer sig. Folkhälsomyndigheten har pekat ut ökad skolstress som en orsak och kom fram till att den svenska skolan fungerar sämre efter 1990-talets stora förändringar, säger Peter Friberg.

I diskussionen om orsakerna till ökningen har man påpekat att yngre generationer i dag också är öppnare med sina känslor, och är bättre på att identifiera och berätta om sina symtom, vilket kan vara en del av förklaringen

På organisationen Sveriges kommuner och landsting (SKL) är Ing-Marie Wieselgren psykiatrisamordnare. Tidigare i veckan hävdade hon i SVT Nyheter att ungdomar i dag sover, äter och motionerar alldeles för lite. Det kan enligt henne vara en förklaring till att köerna till barn- och ungdomspsykiatri (bup) ökat.

Vilka effekter ungdomars sämre hälsa kan få på sikt hoppas Peter Friberg och hans kollegor hitta svaret på. Deras forskningsprojekt om livsvillkor, stress och hälsa omfattar 2 100 elever i årskurs 7 från ett femtiotal skolor i Västra Götalandsregionen.

Eleverna har fått svara på en enkätundersökning om bland annat sin familjehistoria, psykisk hälsa, stress med mera. De har också gått igenom en rad fysiska undersökningar. Det handlar om att mäta och registrera till exempel eventuell övervikt och blodtryck.

De första resultaten tyder på att elever som är fysiskt aktiva minst 60 minuter varje dag är mindre stressade än de som inte rör sig lika mycket. Känslan av välbefinnande, att ha goda relationer, nära vänner och god trivsel i skolan har också en stor betydelse för stressnivån.

Resultaten visar också att flickor är mer stressade än jämnåriga pojkar. Och att ungdomarna som kommer från familjer med lägre socioekonomisk status, där föräldrarna har lägre utbildning och inte tjänar så bra, också upplever mer stress.

Psykisk ohälsa kan ge upphov till symtom som övervikt och högt blodtryck. Forskargruppen i Göteborg har som nämnts kunnat visa att andelen 13-åriga pojkar med högt blodtryck ökade markant jämfört med en tidigare mindre studie. I siffror från 7,8 procent till 15,1 procent mellan åren 2005 och 2015.

– Det är alarmerande eftersom tidigare forskning visar att cirka sex av tio med högt blodtryck som tonåringar fortsätter att ha det som vuxna. Kostnaden för att behandla livsstilsjukdomarna ökar år från år och det måste vara bättre att sätta in förebyggande åtgärder i tidig ålder, säger Peter Friberg.

För snart tjugo år sedan arbetade han under en tid på det välkända barnsjukhuset Great Ormond Street Hospital/Institute of Child Health i London. Då insåg han hur viktigt det är att arbeta just förebyggande med unga.

– Vuxnas hälsa kan vara påverkad av rökning, alkohol ... ja, en mer osund livsstil över huvud taget. Barn är ännu inte påverkade på samma sätt. Men övervikt och högt blodtryck tidigt i livet är riskfaktorer för sämre hälsa i vuxen ålder, säger Peter Friberg.

I Bristol har cirka 1 000 000 barn följts under en längre period för att se hur deras fysiska och psykiska hälsa utvecklas. Även i Finland finns ett projekt där ungdomar studerats sedan 1980- talet. Men i Sverige är det klen med sådana studier.

– I vårt projekt vill vi titta på hur en grupp 13-åringars psykiska och fysiska hälsa påverkas över tid. Det handlar om att studera samspelet mellan kropp och själ.

Eleverna som ingår i studien kommer att följas upp efter två, fem och tio år. Tanken är att se hur deras hälsa utvecklas över tid – och att få

fram fakta om vilka faktorer som ökar risken för sjukdomar och vilka faktorer som kan utgöra ett skydd.

Förutom till exempel mätning av blodtryck och blodkärlens elasticitet har halten av stresshormonet kortisol mätts i hår för att ge en bild av kronisk stress och påfrestning. Proven väntar nu på att bli analyserade. Cirka 1 800 elever har också utrustats med en så kallad Aactigraph som visar hur mycket de rör sig under en vecka. Den delen av projektet sker i samarbete med GIH, Gymnastik- och idrottshögskolan, i Stockholm.

Peter Friberg berättar att den psykiska ohälsan beräknas kosta den globala ekonomin runt 145 000 miljarder kronor mellan år 2010 och 2030. Enligt svenska Arbetsmiljöverket ligger samhällskostnaden för sjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa på nära 80 miljarder kronor per år.

– Och då har man inte prissatt det lidande psykisk ohälsa skapar för de drabbade och anhöriga. Förebyggande åtgärder måste vara bästa sättet att få ned kostnaderna – och minska lidandet, säger Peter Friberg. Han menar att forskarsamhället, skolan, elevhälsan, myndigheter och politiker behöver fokusera mer på förebyggande arbete för att motverka utvecklingen av psykisk ohälsa bland blivande vuxna. Han nämner att 75 procent av alla med psykisk ohälsa drabbas före 24 års ålder.

– Vi behöver forska, mäta, utvärdera och följa upp så att vi förstår vad som fungerar för att till exempel minska stressen hos barn och unga.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Studie om stress och hälsa

I Västra Götaland pågår en stor så kallad kohortstudie för att följa hälsan hos en grupp med drygt 2000 elever i 7:e klass under tio år. Fokus ligger på kopplingen mellan individ familj, skola och samhället. Studien består av flera delar:

En enkätundersökning avseende bland annat familjehistoria, psykisk hälsa och stress. Undersökningar av blodtryck, blodkärl, blodprov, hårkortisol, fysisk aktivitet och stillasittande.

De första resultaten är klara:

17 procent av dem som har bra vänner är stressade, vilket kan jämföras med 32,6 procent av dem som inte har det.

10 procent av dem som har goda relationer med föräldrar är stressade, jämfört med 46 procent bland dem som har dåliga relationer.

5 procent av dem som trivs bra i skolan är stressade, mot 45 procent av dem som inte trivs.

17,7 procent av dem som är fysiskt aktiva minst sextio minuter per dag är stressade, mot 24,3 procent av dem som inte är det.

Bakom studien ligger Västra Götalandsregionen, Vetenskapsrådet och Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet.

Källa: Study of Adolescence Resilience and Stress (Stars). "

" Strulande sterilcentral sinkar operationerna

DN FREDAG 8 MARS 2019

Sterilcentralen på Nya Karolinska skulle effektivisera operations- verksamheten och leverera utrustningen blixtnabbt. Men centralen fungerar inte alls – nu ställs operationer in och personal är hårt pressad. – Man har tidvis inte fått fram några instrument alls. Personalen är förtvivlad och gråter i korridoren, säger en läkare till DN.

På nya Karolinska har steriliseringen av instrument, som tidigare skötts av respektive verksamhet, centraliserats till en gemensam sterilcentral. Engångsmaterial och steriliserat operationsmaterial ska levereras enligt ett så kallat just-in-time-upplägg där instrumenten transporteras till operationssalarna med robotar.

Sterilcentralen är en del av nya Karolinskas koncept där verksamheten ska fungera snabbt och effektivt i planerade flöden, i linje med den nya organisationen. Men det som skulle ge stordriftsfördelar med en gemensam sterilcentral har visat sig vara allt annat än effektivt.

Karolinska har sedan flytten in i nya sjukhuset hösten 2016 haft stora problem med växande operationsköer. I nuläget väntar cirka 8 000 patienter på operation. Det har förklarats med bristen på vårdplatser. Men nu visar det sig att problem med sterilcentralen också sinkar operationsverksamheten avsevärt.

Materialförsörjningsproblemen beskrivs som "enorma".

– Det känns som om sterilcentralen påverkar nästan allt vi gör.

Sterilcentralen har varken rätt kompetens eller kapacitet, säger en läkare inom barnsjukvården.

Sterilcentralen har sedan början haft stora inkörsproblem. Sommaren 2018 byggdes sterilcentralen ut för 11 miljoner kronor för att öka kapaciteten. Men DN:s källor uppger att problemen med sterilcentralen nu är värre än någonsin.

– Det har varit väldigt stor omsättning på personal, och det blir mycket fel eller inga leveranser alls. Vi har till och med fått blodiga instrument skickade till oss, säger läkaren som vittnar om att problemen eskalerat den senaste tiden.

Källor vittnar om hur hela operationslag står färdiga, men att operationen inte kan starta på grund av att fel instrument levererats.

– Som en konsekvens hålls då också patienten sövd för länge och det ger en ökad risk för sårinfektion. Nästa patient blir kanske struken. Det leder till ilska och irritation, och i längden personalflykt, uppger en källa med insyn för DN.

En sjuksköterska som planerar operationer säger att hänsyn måste tas till tillgången på instrument när planeringen av operationer görs. Mot bakgrund av problemen i den nya sjukhusbyggnaden utförs även operationer i gamla Karolinska, dit hela operationslag hyrs in. Men det har inte köpts in fler instrument.

– Vi måste ta hänsyn till att ”ok, gör vi den här operationen på nya, då går det inte på gamla”, för då räcker instrumenten inte till. Jag är så arg på konsulterna som tänkt ut det här för att effektivisera, det har aldrig varit så ineffektivt, säger sjuksköterskan.

I det gamla sjukhuset ansvarade de olika verksamheterna för steriliseringen av instrumenten.

– När vi alla hade våra egna instrument, så känner man ett ansvar för dem. När vi nu behöver våra instrument så får vi höra att ”vi hinner inte”, säger sjuksköterskan.

Det har även varit problem med transporterna mellan sterilcentralen och operationssalarna. Det finns inte förråd intill eller på salarna för reservutrustning om något fattas eller går fel under operationen. Flera

chefer berättar att kirurger eller operationssjuksköterskor får springa till sterilcentralen för att hämta instrument. Operationssjuksköterskor har också handgripligen hjälpt till på plats för att se till att rätt instrument tas fram.

– Det har varit kaos, med högar av steriliserade instrument som legat osorterade på sterilcentralen, säger en läkare.

Annika Tibell, tillförordnad sjukhusdirektör, bekräftar att man på Nya Karolinska har logistiska problem i sterilflödet – det handlar även om att ställa om från små enheter till en stor central sterilenhet.

– Utformningen av NKS medför att vi behöver arbeta på nya sätt och det stämmer att sterilcentralen är en av enheterna där vi inte är helt framme med det. Vi har också haft en del problem med logistik och leveranser, och det jobbar vi mycket intensivt med, säger Annika Tibell.

Hur mycket skulle du säga att problemen med sterilcentralen påverkar produktionen av vård?

– Det är en betydande påverkan. Operationsstarter kan fördröjas. Vi tar hänsyn till det när vi bokar dagsprogrammen, och de blir mindre tätt bokade än vi skulle göra om vi hade full kapacitet. Det handlar om såväl arbetet på centralen som logistiken från centralen, säger Annika Tibell och säger att i vissa flöden påverkas kapaciteten så mycket som 20 procent jämfört med normalläge på grund av problemen med sterilcentralen.

Sjukhuset har även, enligt Tibell, haft kontakt med andra universitetssjukhus för att försöka hitta lösningar.

– Vi har varit i kontakt med både Sahlgrenska och universitetssjukhuset i Linköping som också har driftsatt stora centrala sterilcentraler, som har beskrivit hur de arbetar och det har tagit tid att få flödena att fungera även där.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

”Mångfald inom teknikbranschen påverkar alla”

DN FREDAG 8 MARS 2019

"Hur blir en kvinna framgångsrik utan att såra mäns känslor? Och är maskininlärningsmodeller rasistiska? Två av många frågor som tas upp på konferensen Women in tech på internationella kvinno-dagen. – Mer jämställda förhållanden rör inte bara aktörer inom teknikbranschen, utan faktiskt hela mänskligheten, säger Elin Eriksson, talesperson för Women in tech.

I dag samlas 1500 besökare på landets största teknikkonferens Women in tech i Stockholm. Konferensen, som årligen ägt rum sedan 2014, ordnas med syftet att inspirera kvinnor att välja yrkeskarriärer inom tekniksektorn.

Sverige håller världsklass när det kommer till innovation och teknik, men mångfald i industrin är avgörande för framtiden. Att de 1 500 biljetterna tog slut på 45 sekunder (!) ger en indikation på intresset för kombon kvinnor och teknik.

– Så gott som alla undersökningar visar att mångfald i team såväl som ledning ger bättre produkter och resultat. Men mer jämställda förhållanden rör inte bara aktörer inom teknikbranschen, utan faktiskt hela mänskligheten, säger Elin Eriksson som är talesperson för Women in tech.

Hon menar att anledningen till att många av de produkter som vi använder i vardagen inte passar alla, beror på brister i mångfald under produktionsleden.

– Om bara en viss typ av människor jobbar i teamen som skriver algoritmerna, så kommer andra människors egenskaper och

erfarenheter att tappas bort. Riktigt allvarligt blir det om man som användare tror att en artificiell intelligens i ett system är opartisk. Att samla tusentals teknikintresserade under ett och samma tak är ett sätt att sprida kunskap såväl som att främja nätverksbyggande. Att inte vara i minoritet – som kvinnor som jobbar i teknikyrken ofta är – inger en känsla av sammanhang, menar Elin Eriksson. Konferensen är ett sätt att ge besökarna en möjlighet att knyta kontakt med framtida kollegor och att hitta förebilder i branschen.

– Det du ser framför dig är också lättare att bli. Mitt intryck från tidigare år är att stämningen varit väldigt maffig och bjussig, säger Elin Eriksson.

Att teknikbranschen är mansdominerad liksom icke-jämställd visar återkommande forskningsrapporter. En ny och omfattande enkätundersökning från TEK, Förbundet Teknikens akademiker, visar exempelvis på hur kvinnor i branschen i högre utsträckning än män upplevde att föräldraledighet är ett hinder för karriären.

– Vi har frågat konferensens medlemmar om hur läget är för dem på jobbet just nu och över 40 procent av dem har övervägt att lämna branschen. Man upplever exempelvis att man blir annorlunda behandlad som kvinna, att man inte blir lyssnad till, inte tas på allvar och får lägre lön än manliga kollegor. Och att utstå sexskämt på arbetsplatsen är tyvärr inte ovanligt, säger Elin Eriksson.

Men trots okunskap och orättvisor är förändring på gång – det visar en rad pågående initiativ liknande Women in tech. Backing Minds, Teknikkvinnor och Tjejer kodar är några av flera företag och nätverk som bland annat arbetar för att få in fler kvinnliga investerare i branschen och utbilda kvinnor i programmering.

Nämnas bör även nylanserade Female Network Forum och ”Women Transforming Tech”. Medan det förstnämnda är ett event med ambitionen att locka fler tjejer och kvinnor till teknikbranschen som ägde rum i Göteborg är det sistnämnda titeln på en bok. I ”Women

Transforming Tech” delar 40 kvinnor på betalningsföretaget Izettle med sig av erfarenheter och råd från teknikbranschen i syfte att göra ”ett aktivt försök att inspirera till en mer jämställd framtid”.

En av deltagarna, Sarah Cooper, kommer på fredagens konferens att tala på temat ”hur man blir framgångsrik utan att såra mäns känslor”. Hur blir man det?

– Haha, ja det hoppas vi få reda på under Sarah Coopers tal. I hennes bok ”How to be successful without hurting mens feelings” beskrivs en mängd strategier för hur man når framgång genom att använda smileys, underordna sig, inte verka hotfull och bara nicka och hålla med när man råkar ut för en mansplainer. Det är skruvad och sarkastisk humor i skärningspunkten mellan teknik, kontorsliv och feminism. Och mycket igenkänning för alla som jobbar i kontorslandskap, säger Elin Eriksson.

Sofia Edgren

sofia.edgren@dn.se "

" Tre talare på Women in tech om sin roll i teknikbranschen

DN FREDAG 8 MARS 2019

”Det finns ett glapp mellan företagen och kvinnorna”

Högskoleingenjören Maria Paavola, grundare av Teknikkvinnor som är Sveriges största nätverk för kvinnor och icke-binära inom teknikbranschen: Varför behövs en plattform som Teknikkvinnor?

– Som kvinna i ett mansdominerat yrke kan det vara svårt att göra sin röst hörd och att överhuvudtaget hitta någon som har liknande tankar som en själv. Teknikkvinnor är ett inkluderande mötesplats för nätverkande där alla slags frågor är välkomna. Min erfarenhet är att om man själv är i majoritet sänks tröskeln för det man vågar ställa frågor kring.

– Vi jobbar även med att hjälpa företag till en mer jämställd och inkluderande företagskultur. Ofta finns ett glapp mellan det företagen tror att de förmedlar på arbetsplatsen och det som kvinnor upplever på arbetsplatsen. Vår erfarenhet, bland annat från samtal med våra medlemmar i kombination med vetenskapligt grundad metodik, gör att vi kan vara till stor hjälp i att minska det glappet. På vilket sätt kan teknikbranschen blir mer inkluderande?

– Främst behövs en diskussion där man talar öppet om huruvida det finns en viss jargong eller stämning som gör att vissa känner sig exkluderade eller obekväma på arbetet. Det är viktigt att få de som är i majoritet, alltså männen, att förstå att alla inte har samma förutsättningar som dem. Och att vissa ämnen kan vara känsliga att ta upp när man är i minoritet. Istället för att älta vems fel saker är behöver vi förstå att mångfald och olika perspektiv gynnar utveckling. En

konsensuskultur där alla nickar och tycker lika kommer vi ingen vart med. Vilket ju gynnar alla på sikt: Om hela samhället finns representerade i teknikbranschen är det större sannolikhet att lösningarna blir mer konstruktiva för samhället.

Vad ska du tala om på konferensen?

– Då ska jag tala om det jag jobbar med till vardags: Självkörande fordon, och hur vi med hjälp av automation kan effektivisera transporterna i vårt samhälle.

”Algoritmer finns överallt och kan ha fördomar”

Tonina Afroze, mjukvaruutvecklare på Klarna och forskare kring fördomar inom maskininlärning genom studier vid University of Oxford:

Berätta om din forskning?

– Samtidigt som jag jobbar som mjukvaruutvecklare forskar jag kring fördomar inom maskininlärning, det som artificiell intelligens bygger på. Vi människor har ett kritiskt tänkande som vi applicerar på mycket i vår vardag och saker vi känner väl till. Trots det tror vi ofta att algoritmer, som finns överallt, är neutrala. I min forskning går jag närmare in på varför de inte alltid är neutral och vilka fördomar som kan finnas kring dem.

På vilket sätt kan det du gör påverka människor i deras vardag?

– Algoritmer styr till exempel vilka sökresultat och nyhetsartiklar som visas för oss på internet – från vilka jobb vi blir rekommenderade på olika jobbhemsidor till vilka potentiella partners som presenteras för oss i dejtingappar. Algoritmer finns överallt och de kan ha fördomar precis som människor har. Vilket främst beror på att det är människor som utformar algoritmerna.

– Jag tittar på hur vi kan undvika orättvisor som skulle kunna uppstå på grund av dessa ”fördomsfulla algoritmer” och hur vi kan rätta till dem. Tänk till exempel på vad det skulle innebära om det fanns fördomar i

algoritmer som styr bolån, vilket straff som utdelas när någon begått en brott eller vilken behandling vi får på sjukhus? Sådana exempel finns dessvärre redan inom rättssystemet i USA.

Titeln på din presentation är ”Are Machine Learning Models Racist?” – vad innebär det?

– Vid maskininlärning ger vi algoritmen tillgång till massvis med information med målet att den ska lära sig av den underliggande datan och därefter göra egna prediktioner för nya situationer. Om den här datan på något vis inte är representativ så medför det en fördom som vi själva kanske inte är medvetna om – och därmed inte heller algoritmen. I vissa fall har algoritmer lett till orättvisa beslut till exempel baserat på hudfärg. Ett exempel från några år sedan är då Googles bakomliggande AI mycket olyckligt taggade två svarta vänner som gorillor. En anledning till felet är att många av de stora bildsamlingar som används för att ”träna” AI innehåller förhållandevis få bilder på svarta personer.

”Tekniken kan flytta makten från stora företag”

Saga Arvidsdotter, programmerare och enda kvinnan i Sverige som utvecklar blockkedjeteknik:

Vad innebär egentligen blockkedjor?

– Blockkedjor är teknologin bakom kryptovalutan bitcoin. Men mer än faktiska pengar handlar blockkedjor om att skapa universella värden och skippa onödiga mellanhänder, som banker, i transaktioner. Men det är ett område som sträcker sig utanför teknikens och ekonomins. Tvärtom kräver utvecklingen av blockkedjor samarbeten med människor inom kultur, filosofi, hälsa, juridik – ja, det berör egentligen alla.

– Tyvärr är kunskapen kring den här teknikens användningsområden låg, men det håller på att ändras. Det ligger i allmänhetens intresse att hänga med i den utvecklingen eftersom den rör samhällets hela

underliggande struktur – det är en teknik som påverkar hela vår framtid.

Ryktet säger att du är den enda kvinnan i Sverige som jobbar som blockkedjeutvecklare - varför är det så?

– Finans och teknik är två mansdominerade sektorer vilket jag tror har med saken att göra. Generellt sett ligger Sverige efter i satsning på blockkedjor, vilket innebär att jag föreläser mycket utomlands. Och där träffar jag på betydligt fler kvinnor som nördats in på samma sak som jag.

Hur kan det du gör påverka människor i deras vardag?

– Med blockkedjor ger man upphovsmakaren möjligheten att själv bestämma värdet av varan och diktera reglerna kring den. Man kan säga att tekniken kan flytta makten från de stora företagen till skaparen. Till exempel kan musiker få nästan 100 procent av streaming-intäkterna med hjälp av blockkedjeteknik, då alla mellanhänder tas bort och fans och musikskapare hamnar i direktkontakt. Blockkedjeteknik innebär en återintroduktion av musikeryrket och att fler kan försörja sig på det.

Sofia Edgren

sofia.edgren@dn.se "

"Samhället behöver se att biblioteken är en viktig resurs"

DN FREDAG 8 MARS 2019

"På torsdagen överlämnades förslaget till nationell biblioteksstrategi, "Demokratins skattkammare", till regeringen. Kulturminister Amanda Lind tog emot förslaget på Kungliga biblioteket, som 2015 fick uppdraget för biblioteksutredningen.

Till grund för "Demokratins skattkammare" ligger 14 rapporter som belyser biblioteksväsendet ur olika perspektiv, inklusive en genomgång av bibliotekaryrkets förutsättningar och en undersökning av bibliotekens roll i det flerspråkiga samhället.

Samordnare för det treåriga arbetet har varit Erik Fichtelius, som på torsdagen presenterade huvuddragen i förslaget på DN Debatt.

Johanna Hansson, som är ordförande för Svensk biblioteksforening, är nöjd.

– Vi har länge drivit frågan om en nationell strategi för biblioteken och är glada att den äntligen har kommit till stånd. Det har saknats långsiktiga strategier och satsningar, säger Johanna Hansson.

"Demokratins skattkammare" rymmer ett reformpaket på sex punkter. Det konstateras bland annat att mer än hälften av barnen i Sverige inte har tillgång till skolbibliotek, trots att de ska ha det enligt skollagen.

– Det finns lagstiftning som skolorna måste följa, men man måste inte ha bemannade skolbibliotek. Vi har beräknat att det skulle kosta 1,5 miljarder för att komma till rätta med detta. De 30 miljoner som regeringen har anslagit räcker inte, säger Johanna Hansson.

Massdigitalisera Sveriges kunskaps- och kulturarv, var uppmaningen i Erik Fichtelius artikel på DN Debatt. Han menar att Sverige har släpat efter andra länder i digitalisering av kunskapsarvet.

– Vi håller med om den analysen, det saknas en robust digital infrastruktur. Det har inte funnits kraft att samla sig kring de politiska besluten, säger Johanna Hansson.

Hon menar att det är viktigt att utredningen lyfter bibliotekets demokratiska funktioner.

– Där gör biblioteken jättemycket men det är ofta alldeles för osynligt. Samhället behöver se att biblioteken är en viktig resurs. Vi ser positivt på att det finns en ambition att öka resurserna.

– Vi ska studera förslagen noggrant och kommer förstås att fortsätta jobba med att synliggöra professionen. Förhoppningsvis ger strategin råk i ryggen åt hela sektorn, säger Johanna Hansson.

Jacob Lundström

jacob.lundstrom@dn.se "

" Klimakteriet

DN FREDAG 8 MARS 2019

Flera händer att fatta tag i

I en ny antologi skriver tolv kända kvinnor om sina erfarenheter av klimakteriet, bland dem DN:s Åsa Beckman. Anna Hellsten läser en bok som fungerar både som tröst och vägvisare.

"Klimakteriet" Red. Tove Leffler

Medverkande: Astrid Assefa, Åsa Beckman, Kerstin Brunnberg, Unni Drougge, Sara Kadefors, Maria Küchen, Annika Lantz, Azar Mahlouijian, Åsa Moberg, Gunilla Pontén, Gudrun Schyman, Agnes Wold. Bokförlaget Atlas, 124 sidor

"Klimakteriet" står det på den nätta volymen, men den hade lika gärna kunnat heta "Kroppen". Eller "Åldrandet". Eller kanske "Jag gillar inte min hals" – eller vänta, det har ju Nora Ephron redan skrivit. Tolv kvinnor – tolv kända kvinnor, som det står på baksidan – har skrivit fritt utifrån ordet och tillståndet. Tajmningen är både bra och mindre bra.

Bra, den personliga berättelsen är ju alltid gångbar. Men möjligen också mindre bra, eftersom en klimakteriedebatt rasade i medierna för bara några månader sen, så till den grad att bokens redaktör Tove Leffler inleder sin introduktion med att brasklappa Jenny Strömstedts uppbragta Expressenkrönika i ämnet (13/10 2018). Kanske skulle boken hetat "Hur mycket klimakterium tål Sverige"?

Och visst är det en på många sätt rimlig invändning att kvinnor borde få en lång frisedel från att behöva älta den egna kroppen. Kan inte Åsa Beckman skriva en ny bok om poesi? Sara Kadefors ett filmmanus? (Och, för att leka "Egalias döttrar" ett tag, kan man ens föreställa sig en bok där namnkunniga kultursnubbar skriver så här? Där Mikael

Persbrandt eller Henrik Schyffert eller Björn Wiman med självfullt vemod funderar över skrynkliga ansikten och slokande penisar?) Flick- och kvinnogenerationerna från sjuttioalet och framåt har ju inte direkt lidit brist på närgånget prat om kvinnokroppen, ofta i förhållande till det som vi numera kallar den manliga blicken. Vi i fyrtioplusspannet – åldersmässigt en central målgrupp – blev vuxna under åttio- och nittiotalen, Veckorevyn och Amelia-eran, med sina återkommande fotorep där kvinnor visade tutarna eller könshåret och talade om desamma.

Å andra sidan behöver varje generation och livsfas just sina vägvisare, och som sådan är ”Klimakteriet” inte så dum – när jag själv träffar jämnåriga vänner är ämnet i alla fall bara ett vinglas bort. De oregelbundna cyklerna. Utglesade ögonbryn. Ansträngda skämt om att man blivit tillräckligt gammal för att bära djurmönstrat och gördel. Ja, jag blir personlig nu. Men det finns just inget annat sätt att förhålla sig till det här ämnet.

Eller gör det kanske det? Hade man kunnat göra det till en intervjubok? Kanske gett den en tydligare populärvetenskaplig inramning? Det känns i alla fall symptomatiskt att bokens mesta aha-text är skriven av professor Agnes Wold och handlar om det märkliga faktum att människan är det enda däggdjur som går igenom klimakteriet. Hon refererar inte till sig själv eller sin egen kropp en enda gång.

Texter om kvinnors åldrande skrivna av kvinnorna själva är annars ofta uppbyggda enligt en förutbestämd dramaturgi, en som engelskan har det fina uttrycket *silver lining* för – alltså tanken att hur dåligt nåt än verkar så är det *egentligen* bra, man måste bara ställa in glasögonen lite. Gudrun Schyman skissar till exempel i sitt bidrag på en framtid där klimakteriet är ”förspel till maximalt liv”, där kvinnor ska ”stå stadigt i våra årsringars omfamning, inte rädsla för någon”.

Saken är bara att det är svårt att stå stadigt i de där årsringarnas omfamning, och på nåt paradoxalt sätt är det ännu svårare i en samtid som aggressivt påbjuder kroppspositivism och självkärlek. Älska ditt magfett! Rocka ditt gråa hår! Sjuttio är det nya trettio! SNYGGGO! Det är också när några av författarna surfar på linjen mellan spänningsfälten som läsningen blir som mest drabbande – när sorgen över förlorad ungdom eller skönhet tillåts vara en sorg snarare än en attityd som kan peptalkas bort.

Maria Küchen tar avstamp i en gammal ask tamponger och skriver i en vindlande text om ett uppsnappat samtal tonårsskillar emellan som pratar om hur synd det är att ”man” inte vill ligga med kvinnor som slutat ha mens trots att det är så praktiskt att de inte längre kan bli med barn. ”Grabbar som dessa definierar mig inte längre” konstaterar hon lättat, men blir också sur när en manlig busschaufför skojar om hennes ålder.

Och Åsa Beckman skriver vackert om lugnet i att bli äldre men också om saknaden av att vara någon som uppvaktas. Jag stryker under en ljuvlig formulering om hur man genom att bli objekt ofta även blir subjekt, och tänker att i klimakterieland är det en logik som gärna leder vidare till att den äldre och avfertiliserade kvinna blir... ingenting. I en video på sin livsstilssajt Goop i höstas påtalade filmstjärnan Gwyneth Paltrow bristen på en ”aspirational menopausal woman”. Det kan tyckas fånigt, och Goop försöker förstås även kränga vitaminpillret Madame Ovary (ja) utifrån konceptet, men grundtanken är inte så dum. Med ”aspirational” menar Paltrow säkert en klassiskt framgångsrik, avundsvärd kvinna – nån som hon själv – men det där kan man ju tolka som man vill, och det fina med ”Klimakteriet” är att den erbjuder alternativ, flera olika händer att fatta tag i.

Annika Lantz brusiga skojfriskhet om cancer och torra slemhinnor, Kerstin Brunnbergs vård- och rättighetstankar, Astrid Assefas etnicitetsperspektiv. Självt landar jag hårt i Sara Kadefors buttra text,

renons på försoning med den egna fysikens förändringar. ”Min första impuls när jag förstod att jag gått in i klimakteriet var att se ner på mig själv”, skriver hon och fortsätter: ”Hur hade jag kunnat hamna i ett så prekärt läge?”. Här finns ingen *silver lining*, bara sorgkant. Det är det jobbigaste jag läst på ett tag, men också det allra bästa.

Anna Hellsten "

" Åsa Beckman är biträdande kulturchef på DN. Därför recenseras boken av Anna Hellsten, film- och tv-kritiker i Svenska Dagbladet och musik- och populärkulturskribent i Sydsvenskan. "

" Björklunds liberaler måste ta sig samman

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Under helgen håller Liberalerna riksmöte. Planen är att vässa argumenten inför valet till Europaparlamentet. Dessutom blir det middag med dans på lördagskvällen, deltagarna ska ”bevisa att det är roligare att vara liberal”, enligt partihemsidan.

Risken är att det inte blir så mycket av vare sig det ena eller det andra. Många diskussioner lär i stället handla om den opinionsmässiga svacka L befinner sig i. För att inte tala om de rubriker Cecilia Wikström och Emma Carlsson Löfdahl har gett upphov till de senaste veckorna. Liksom det partiledarval som ska gå av stapeln i juni. De svaga siffrorna har två huvudorsaker. Till stor del handlar det om den öppna konflikten kring vägvalet i regeringsbildningen. Det gav bilden av ett parti i gungning. Sådant straffar väljarna alltid. Valet till EU-parlamentet var tänkt att fungera som en räddningsplanka – att hjälpa partiet att framstå som enat och funktionellt. Helgens begivenheter skulle utgöra ett startskott. Avslöjandet av toppkandidaten Cecilia Wikströms välbetalda styrelseuppdrag har skjutit de L-märkta förhoppningarna i sank. Riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahls uppenbart giriga upplägg kring sin övernattningslägenhet i Stockholm har gjort allting etter värre. Partiledningens tafatta hantering har inte hjälpt till. Fredagens besked från Carlsson Löfdahl att hon trotsar partiledningens uppmaning att lämna sin post och bara tar en ”timeout” – och från Cecilia Wikström att hon inte tänker välja mellan sina uppdrag i politiken och näringslivet – antyder att det interna tumultet kommer att fortsätta.

Det andra skälet till opinionstappet är det vägval som gjordes i regeringsbildningen. Men det var å andra sidan en oundviklig förlust. Liberalernas väljarkår är uppdelad i en minoritet vars prioritet var att få bort Stefan Löfven från makten och en majoritet som absolut inte vill ge SD inflytande. De förra har i stor utsträckning lämnat. Hade man valt annorlunda hade de senare i stället gjort det.

Dessutom handlade vägvalet inte bara om det snäva partiintresset. Det innebar ett erkännande av att liberalismens huvudmotståndare just nu inte är socialdemokratin, utan den populistiska nationalismen. Och att det kräver att liberala partier kan samarbeta åt både höger och vänster. Det ligger knappast i Liberalernas intresse att hatta vidare kring vägvalet. Bäst förutsättningar att leda L ur svackan har nog en person som är besjälad av det som gjorts.

För att klättringen över huvud taget ska kunna påbörjas måste dock partiet först ta sig samman och få ett slut på turerna kring Wikström och Carlsson Löfdahl.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

"Förnyat folkligt frisinne är vägen framåt för krisande L"

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190309

Liberalerna har under decennier försvagat det frisinne som tidigare var ryggraden i partiorganisationen. Den är nu ett tomt skal, en ekokammare för de professionella politikernas vägval. En ny partiledare, en ny ledning och en förnyad organisation måste återuppbygga partiet i hela Sverige och för hela Sverige, skriver Carina Sandor (L) och Staffan Werme (L).

Det kan tyckas som om det är januariuppgörelsen med S, C och MP som är upphovet till Liberalernas nuvarande kris. Jan Björklunds avgång skulle med detta synsätt bekräfta denna situation. Lösningen skulle vara att välja en bättre partiledare, en som inte känns förbrukad och som kan vända opinionssiffrorna.

Men det är en förenklad analys som riskerar att förvärpa partiets läge. Vi menar att sökandet efter en partiledare måste ställas bakom sökandet efter ett parti.

Under en lång tid har Folkpartiet/Liberalerna kämpat med minskande medlemsantal. Lösningen har oftast varit mer yta än djup.

När Folkpartiet ändrade namn till Liberalerna och gjorde sig av med suffixet "partiet", innebar det ett bekräftande av att partiorganisationen har enorma problem. Svenskt partiväsende lider generellt av att bära de gamla folkrörelsernas strukturer, samtidigt som partiernas eliter blir allt mindre folkrörelseanknutna. Partiorganisationerna blir tomma skal, en ekokammare för de professionella politikernas vägval. Vissa partier har kommit längre i denna utveckling. Liberalerna, som under

decennier försvagat det frisinne som tidigare var ryggraden i partiorganisationen, har sannolikt gått längst. Splittringen kring ställningstagandet om regeringssamarbetet efter valet 2018 visar att partiet inte längre är ett parti, utan ett antal rörelser som ibland samverkar, ibland motverkar varandra.

Ett av de tyngst vägande skälen för namnbytet var kommunikativt. En ny modernare kommunikationsstrategi, med den fallosliknande partisymbolen som en hård kärna, skulle lyfta opinionen. Problemet med det är att ett parti visserligen behöver ha en skarp kommunikationsplan, men att denna plan alltid måste underordnas partiets huvudsyfte. Ett parti måste ha en skarp hjärna, en bärande ideologi, sakpolitiska förslag, ett bultande hjärta och en vision om ett bättre samhälle. Men när ett parti i huvudsak blir en kommunikationsorganisation förtvinar såväl hjärta som hjärna.

Vi som skrivit denna artikel har tidigare haft de tyngsta uppdragen i våra kommuner: vi har båda varit kommunstyrelseordföranden. Vi har framgångsrikt lett en mindre landsortskommun och en större universitetskommun genom såväl hög- som lågkonjunkturer. Vi har agerat internt i partiet, såväl lokalt som regionalt och centralt. Vi känner vårt parti.

Även vi har mött såväl med- som motgångar lokalt. Men vi har båda oavsett detta arbetat för att skapa ett sammanhållet parti med gemenskap kring idéer och i organisationen, och från denna bas bygga framgångar såväl vad gäller ledarskap som valresultat. Vår övertygelse är att detta är en grundläggande faktor för att ett parti ska överleva, även när opinionerna skiftar och andra partier agerar och reagerar. Nu när vi ser hur Liberalerna arbetar för att finna en ny partiordförande, vill vi att denna insikt ska finnas i partiet. Önskan verkar vara att finna en partiordförande som ska vara skillnaden mellan tillväxt och stagnation. Kortsiktigt kan det mycket väl vara en lösning, världen är full av opinionsraketer. Men de flesta är alltför lika de nu

förbjudna fyrverkeripjäserna. Visst kan de lyfta snabbt. Visst kan de glänsa och glittra. Men lika snabbt faller de mörka och förbrända till jordens glömska.

Vi menar att Liberalerna inte får gå i denna fälla. Om svensk socialliberalism ska överleva på sikt måste ett betydligt större arbete inledas i och med skiftet av partiordförande. Det handlar om att återuppbygga ett parti. Det handlar om att hitta partiets berättelse och berättigande. Det handlar om att vidga vyerna utanför Riksdagens sammanträdesrum och partiorganisationens interna självbekräftande möten. Det handlar om att förnya, men förnya på traditionens grund. Låt oss visa på ett antal alternativa vägar för Liberalerna:

1 Det pragmatiska, förhandlande mittenpartiet. Dagens politik är mindre ideologisk än på länge när det kommer till att administrera staten. De stora välfärdssystemen är satta och svårföränderliga. Även om ytterkantspartier tar opinionsutrymme, finns en bred gemenskap kring en kontinuerlig utveckling av välfärdssamhället.

Liberalerna kan axla ansvaret att bli brobyggare mellan konservatism och socialdemokrati. Det innebär sannolikt att partiet fortsätter att vara litet, men samtidigt att det kan få genomslag för konkret liberal politik. En partiledning för detta parti måste vara tydlig med att partiet kan och kommer att förhandla med alla för att få genomslag för mittenpolitik.

2 Det progressiva, urbana, libertarianska partiet. Dagens politik karaktäriseras av att ytterkanterna vinner terräng. Ett urbant, progressivt parti, placerat långt ute på GAL-skalan, väljer att acceptera detta och bli en del av det. Det innebär prioriteringar som: Hellre världsmedborgarskap än välfärdsstat, hellre individuella normer än gemensamma, alltid individen – aldrig kollektiv.

En sådan placering innebär till exempel att partiets utveckling mot ett renodlat storstadsparti accentueras. På plussidan finns en skarp ideologisk profil med möjlighet att dra till sig unga urbana progressiva väljare. På minussidan finns bland annat ett brott med den historiska

socialliberalismen, en risk att de urbana väljarna är lättflyktiga och att klyftan mellan den urbana eliten och de bredare folklagren vidgas med konsekvenser för såväl nation som demokrati.

3 Ett tredje alternativ kunde benämnas "ett förnyat frisinne". Frisinet tolkades under stora delar av 1900-talet som synonymt med Folkpartiets kopplingar till frikyrka, folknykterhet och folkbildning.

Men frisinet hade fler dimensioner.

Det fanns en tydlig normativ grund – gör din plikt innan du kräver din rätt. Det fanns en lika tydlig skepsis mot en allsmäktig stat och offentlig sektor, och en lika stor förväntan på det civila samhällets ansvar. Det var familjen, församlingen, företagaren och fotbollsföreningen som var samhällets bas. Frisinet var också hela landets liberalism. Det var den liberalism som kunde växa såväl i Bjurholm som Solna, i Jönköping som på Tjörn. Politikens roll var att värna sina kärnuppgifter. Inte mer. Inte mindre. Ett förnyat frisinne skulle ta sin bas i dessa åsikter.

Med våra olika erfarenheter från liberalismen utanför Stockholms interna politiska arena, är det uppenbart att vi förespråkar det sistnämnda alternativet. En ny partiledare, en ny partiledning och en förnyad partiorganisation måste byggas utifrån en insikt om att det nu inte bara handlar om att kortsiktigt vända ett opinionsras. Det handlar om att återuppbygga ett parti, i hela Sverige och för hela Sverige. Valberedningens uppgift är prekär. Risken finns att man väljer att skynda i stället för att tänka långsiktigt. Ett snabbt val av en ny partiledare riskerar att bli en opinionsstrategi i stället för en partistrategi.

För svensk socialliberalism vore det ödesdigert.

Carina Sandor (L), tidigare kommunstyrelseordförande
Skinskatteberg

Staffan Werme (L), tidigare kommunstyrelseordförande Örebro "

" Ewa Stenberg: Det har varit en usel vecka för oss som litar på politiker

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Denna vecka har fyra politiska skandaler rullats upp. Det är deprimerande för alla som känner förtroende för landets förtroendevalda. Och det blir ännu värre när politikerna själva vägrar ta konsekvenserna.

Eskil Erlandsson är före detta minister och fram till i torsdags kväll inflytelserik riksdagsledamot för Centerpartiet. Enligt flera vittnesmål har han tafsat på kvinnliga riksdagskollegor.

Cecilia Wikström är EU-parlamentariker och toppkandidat för Liberalerna. Hon har en månadslön på 8 611 euro (över 90 000 kronor) , men har ändå skaffat styrelseuppdrag i börsföretagen Beijer-Alma och Elekta, som ger ytterligare cirka 70 000 kronor i månaden. Emma Carlsson Löfdahl är riksdagsledamot för Liberalerna. Hon hyr en lägenhet dyrt av sin egen man och låter skattebetalarna ta notan. Och så har vi det före detta MP-språkröret Maria Wetterstrand, som gjort en statlig utredning som påverkar en bransch där hon själv har ekonomiska intressen och inflytande. Men detta beträttade ingen i samband med att utredningen presenterades.

Det är fyra olika händelser som väckt uppseende och förargelse. En handlar om sexuella trakasserier, två om risker för jäv och den sista om respekt för skattebetalarnas pengar. Trots att de inte är jämförbara har de två saker gemensamt.

Huvudpersonerna har brustit i omdöme och deras uppdragsgivare (partierna respektive regeringen) har inte kunnat hantera det. Det är allvarligt för partierna, som snart går till EU-parlamentsval som en

motkraft mot högerpopulismen. Ett av populisternas starkaste budskap är att det finns en korrupt elit.

I det läget ska Liberalerna gå till val med en toppkandidat som inte anser att 90 000 kronor i månaden är tillräckligt för att hon ska ge allt i Europapolitiken.

Cecilia Wikströms första styrelseuppdrag blev känt för drygt ett år sedan, det andra i somras. Liberalernas valberedning har haft gott om tid att begrunda dem. Nu har partiet ställt ultimatum till Wikström att lämna bolagen. Hon vägrar. ”Jag är som en fjällbjörk på fjället, jag står kvar när det blåser”, sade hon till TV4. Det innebär att Liberalerna står inför att avsätta henne som toppkandidat, vilket gör krisen i partiet än djupare.

Liberalerna har dessutom riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl att tänka på. Hon tar något hon kallar för time out till följd av kritiken och åklagarens förundersökning om brott. Hon tänker alltså fortsätta att ta ut lön från riksdagen, men inte jobba. Det kommer knappast att dämpa kritiken över att hon inte lyssnar på partiets uppmaning att avgå.

Centerpartiet, som drivit jämställdhetsfrågan hårt, uppmanade redan i december Eskil Erlandsson att lämna sina politiska uppdrag. Men först efter att Expressen avslöjade skandalen i torsdags lyckades partiet övertyga honom.

Miljöpartiets språkrör och tillika miljö- och klimatministern Isabella Lövin hade fått information om Maria Wetterstrands möjliga jävsförhållanden, men agerade inte. Det gör att ansvaret faller tyngre på regeringen än på Maria Wetterstrand.

Sverigedemokraterna har länge producerat politiska skandaler i hög och ganska jämn takt. Men denna vecka konkurrerar mittenpartierna ut dem med hästlängder.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

" C kände till anklagelserna i flera månader

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Centerpartiet har känt till anklagelserna mot Eskil Erlandsson i flera månader. Ändå dröjde det till torsdags innan han lämnade sina politiska uppdrag. – Gör man sig skyldig till ett oacceptabelt beteende får det konsekvenser, kommenterar C-ledaren Annie Lööf.

På torsdagskvällen kom beskedet att Centerpartiets mångåriga riksdagsman och tidigare jordbruksministern Eskil Erlandsson lämnar sina politiska uppdrag. Den direkta orsaken är att han anklagas för att ha tafsat på sammanlagt fyra moderata riksdagskvinnor. Det ska ha skett vid ett tillfälle 2016 och två tillfällen 2018.

Men det var inte första gången som C-ledningen nåddes av uppgifter om olämpligt beteende från Eskil Erlandsson. I samband med metoo-upproppet hösten 2017 fick Centerns partiledning in uppgifter om att Eskil Erlandsson hade betett sig illa mot ett flertal kvinnor inom det egna partiet. En del av dem var anonyma berättelser, andra var händelser som skett långt tillbaka.

En kvinna anmälde dock en händelse som ägt rum under hösten 2017. – Det föranledde att jag hade ett mycket allvarligt samtal med Eskil. Kvinnan ville inte gå vidare med det här men ville ha en försäkran om att något liknande aldrig någonsin händer någon annan kvinna. Den försäkran fick jag då av Eskil Erlandsson, säger C:s gruppledare Anders W Jonsson.

Sent i höstas fick Centerledningen nya uppgifter om hur Eskil Erlandsson betett sig mot ett antal kvinnor. Moderaternas gruppledare Tobias Billström hade då fått berättelser från fyra Moderata

riksdagskvinnor, som samtliga kunde beskriva hur Erlandsson tafsats på dem.

Redan den 5 december förra året uppmanades Eskil Erlandsson av partiledningen att avgå. Uppmaningen upprepades sedan några veckor senare, men någon avgång blev inte av förrän nu i veckan efter att Centern, Moderaterna, de berörda kvinnorna och Eskil Erlandsson haft ett möte.

– Det är ytterst ledamoten själv som fattar beslut om att han ska avgå. Det här har varit en process där jag har fått sitta ned med Eskil och försöka övertyga honom om att det bästa för alla är att han avslutar sitt ledamotskap, säger Anders W Jonsson.

Han tillägger att han litade på Eskil Erlandsson när denne 2017 försäkrade att han inte skulle upprepa sitt beteende. Därför genomfördes inga hårdare sanktioner då.

– Det är klart att man kan vara efterklok. Jag hade ett väldigt skarpt samtal med Eskil och sa att det här var helt oacceptabelt. Jag fick då av honom en försäkran om att det här aldrig mer skulle upprepas, säger Anders W Jonsson.

Moderaternas ledning vill inte utveckla vad det är som har hänt men Tobias Billström, M:s gruppleadare i riksdagen, bekräftar att moderata riksdagsledamöter utsatts för ett oacceptabelt beteende från Eskil Erlandsson.

– Vi har haft kontakt med Centerpartiet under en tid och krävt att de vidtog åtgärder. I övrigt har vi inga kommentarer, kommenterar Tobias Billström.

C-ledaren Annie Lööf kommenterar affären kring Eskil Erlandsson på Facebook:

– Eskil Erlandsson har blivit uppmanad att lämna sin riksdagsplats. Vi tar kvinnornas berättelser på största allvar. Gör man sig skyldig till ett oacceptabelt beteende får det konsekvenser, oavsett vem man är. Att

bete sig respektfullt mot andra människor är helt grundläggande, skriver Annie Lööf.

– Eskil har under sitt politiska värv gjort många viktiga insatser för Centerpartiet och Sverige, men de uppgifter som framkommit är så allvarliga att det inte fanns något alternativ. Därför lämnar Eskil Erlandsson nu riksdagen, fortsätter hon.

Centerpartiet har inte polisanmält Eskil Erlandsson. Anders W Jonsson uppger att det är upp till de kvinnor som blivit utsatta att anmäla om de vill det.

DN har sökt Eskil Erlandsson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se"

"Eskil Erlandsson har suttit i riksdagen sedan 1994. Han utsågs till jordbruksminister 2006 i den dåvarande alliansregeringen. 2011 fick han titeln landsbygdsminister. Fram till sin avgång har han varit vice ordförande i EU-nämnden. "

" Carlsson Löfdahl tar timeout – men partiet vill att hon avgår

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Liberalernas partiledning uppmanar nu riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl att lämna sitt riksdagsuppdrag. Orsaken är avslöjanden om att hon hyrt en lägenhet av sin egen make. Riksdagsledamoten vill inte avgå men meddelar att hon "tar en timeout" från sitt uppdrag.

Tidigare har Emma Carlsson Löfdahls partidistrikt uppmanat henne att lämna sin riksdagsplats på grund av bostadsaffärerna.

– Jag och styrelsen konstaterar med sorg att den förtroendekris som uppstått i partiet i länet gentemot Emma nu är för stor för att hon ska kunna fortsätta i rollen som riksdagsledamot och Liberalernas främsta representant i Jönköpings län, säger Jimmy Ekström, vice ordförande Liberalernas länsförbund i Jönköpings län i ett uttalande.

Även partiledningen har kommit fram till samma slutsats.

– Jag har under de senaste dagarna haft samtal med Emma Carlsson Löfdahl. Min bedömning är att Emma Carlsson Löfdahl bör lämna sin plats. Det handlar inte främst om regelverket, utan om förtroende, kommenterar Maria Arnholm.

Nu meddelar riksdagsledamoten att hon tänker "ta en timeout" från sitt uppdrag. Informationen har gått ut i ett internt brev till Liberalerna i hennes hemdistrikt Jönköping, något som P4 Örebro var först med att berätta.

Vice ordförande Jimmy Ekström kommer att träda in som ersättare i länsförbundets styrelse.

– Hon konstaterar att hon tar en timeout och ska begrunda utredningen, säger Ekström.

Han tycker att beslutet är förståeligt och rimligt att man vill ta betänketid "när man står mitt i stormens öga som en enskild person".

– Man behöver kanske bolla med människor som man har förtroende för. Samtidigt så kan jag inte sticka under stolen med att partiet tycker att det bästa vore om Emma så snart som möjligt faktiskt lämnade sin plats till förfogande och avsåg sig uppdraget som riksdagsledamot så att vi kan gå vidare med en ny person i den rollen, säger Jimmy Ekström.

I riksdagen är det Jakob Olofström som ersätter Emma Carlsson Löfdahl-

Tidigare på fredagen skrev dock Emma Carlsson Löfdahl på Facebook att hon vägrar att avgå:

"Jag har lärt mig att man inte ska göra något förhastat då det är krisläge. Mitt ärende ligger hos åklagaren och jag kommer inte att ta något beslut om avgång innan deras beslut kommer."

Där meddelar hon också att hon nu behöver lugn och ro och därför kommer att stänga av sin telefon de närmaste dagarna.

På torsdagskvällen samlades styrelsen för hennes eget distrikt i Jönköpings län för att diskutera hur de skulle ställa sig till bostadsupplägget. Mötet resulterade i att länsförbundet uppmanar Carlsson Löfdahl att lämna riksdagen.

Trots att Emma Carlsson Löfdahl har följt riksdagsförvaltningens regelverk anser länsförbundets styrelse att det moraliskt är "högst tvekelaktigt att hyra av familjemedlem. Även i en situation där makar har separata ekonomier uppstår en situation av jävskaraktär."

Carlsson Löfdahl har vänt sig till riksdagen med en begäran om att betala tillbaka mellanskillnaden av makens avgift och hennes ersättning för boendet. Enligt Aftonbladet blir summan cirka 300 000

kronor. Efter avslöjandet har åklagaren öppnat en förutredning om riksdagsledamotens bostadsklipp.

DN har sökt Liberalerna centralt som ber att få återkomma.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

"Bakgrund.

I måndags avslöjade Aftonbladet att riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl har hyrt sin makes lägenhet för 13 000 kronor i månaden i andrahand, trots att avgiften för lägenheten bara ligger på knappt 2 500 kronor, och samtidigt tagit ut maximal ersättning från riksdagen.

Totalt har Emma Carlsson Löfdahl plockat ut drygt 463 000 kronor i bidrag från staten sedan 2013. "

" Wikström vill behålla uppdrag för företag

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Efter kritiken mot Cecilia Wikströms (L) styrelseuppdrag kan hon nu tvingas välja mellan EU-parlamentet och styrelseposterna.

– Jag gör bedömningen att jag klarar både och, säger hon.

Efter SVT:s avslöjande om att europaparlamentarikern Cecilia Wikström får 70 000 kronor i lön för sina styrelseuppdrag i Beijer-Alma och Elekta har den interna kritiken mot henne vuxit.

Diskussionerna gick så långt att L-politikern på torsdagen uppmanades att välja mellan sina två uppdrag.

– Valberedningen har rekommenderat henne att lämna styrelseuppdragen. Vår oro handlar om att hon i alla skeenden inte skulle kunna koncentrera sig på att föra fram vår politik om det skulle bli en återkommande diskussion om hennes uppdrag, sade valberedningens ordförande Olle Schmidt tidigare till DN.

Wikström själv menar att hon klarar av att göra båda.

– Jag har blivit framröstad av våra medlemmar och jag tänker hålla mitt löfte till dem. Jag har också lovat att sitta i två bolagsstyrelser. Jag gör bedömningen att jag klarar både och, säger Cecilia Wikström i TV4:s Nyhetsmorgon på fredagen.

Hon säger vidare att diskussionerna har pågått i partiet under tre veckors tid och kommer att pågå vidare under Liberalernas partistyrelsemöte på fredagskvällen. Wikström menar att hennes styrelseuppdrag har varit kända i ett år och att hon "gratulerades av partiledaren" när hon kom in i styrelserna. Hon anser vidare att det är positivt att hon är en politiker "som kommer ut ur politikbubblan" och arbetar i bolag.

Anledningen till att Liberalerna nu reagerar på Wikströms situation är enligt EU-ledamoten partiets låga opinionssiffror.

– Siffrorna är låga och när det går dåligt, då slipas knivarna, säger hon till TV4.

DN har sökt Wikström under fredagen. Sent på eftermiddagen meddelade Liberalernas partisekreterare Maria Arnholm att hon kommer att vara tillgänglig för kommentarer på lördagsförmiddagen. Om ett namn skulle strykas från Liberalernas EU-lista, blir listan öppen. Det innebär att väljarna själva kan skriva till vilket namn som helst på listan.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Utredning: Flera brister i polisens avtalshantering

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

En rapport som polisens internrevision gjort av myndighetens inköp och upphandlingar visar på flera brister. Nu har rikspolischefen beslutat att granska de aktuella avtalen samt de övriga bristerna.

Polisen initierade en utredning av sina inköp efter DN:s granskning av myndighetens passavtal. Nu har polisens internrevision blivit färdig med utredningen och hittat flera brister. I rapporten framkommer att polisens it-avdelning inte har något beslutat styrdokument för hur köp och upphandlingar ska ske. Internrevisionens bedömning är att ett sådant dokument ska finnas.

Dessutom framkommer att flera avtal som polisens it-avdelning och ekonomiavdelning haft ansvar för förlängts till och med år 2099. Tanken ska ha varit att särskilja dessa från övriga avtal i samband med ombildandet till en polismyndighet. Internrevisionens bedömning är att de berörda avdelningarna behöver ta ställning till om upphandlingar för dessa avtal ska göras. I rapporten står det: "Konsekvensen av om rekommendationen inte följs är att myndigheten eventuellt har avtal som borde upphandlas vilket kan medföra betydande negativa konsekvenser för verksamheten."

Polisens ingångna avtal ska som huvudregel publiceras i deras avtalsdatabas. Systemet som i sin tur används till inköp av varor och tjänster hämtar information från databasen. Utredningen visar att samtliga avtal inte har varit inlagda, vilket försvårat

uppföljningsarbetet. ”Analyser som sker inför inköp eller upphandling kan grunda sig på ofullständig information”, står det i rapporten. Enligt nyhetsbyrån Siren har rikspolischefen Anders Thornberg beslutat att granska avtalen och ytterligare nio brister som upptäckts när det gäller effektivitet och hur inköpsregler följs. DN har varit i kontakt med en av rapportens utredare, som uppger att de har som policy att inte uttala sig i ärendet.

Jimmy Persson

jimmy.persson@dn.se "

" Man dömd till sju års fängelse för terroristbrott

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

En 46-årig man döms till sju års fängelse för förberedelse till terroristbrott. Åklagaren hävdade att två andra medverkat, men de frias för samma brott. Totalt fyra av de sex misstänkta döms till mellan fyra och sex månaders fängelse för terrorfinansiering.

Det har gått drygt tio månader sedan Säpo slog till mot en lägenhet i Akalla i norra Stockholm och en fastighet i Strömsund i Jämtland. Det blev början på rättsprocessen mot de totalt sex männen som slutligen åtalats i fallet.

Tre män, 30, 39 och 46 år gamla, misstänktes för förberedelse till terroristbrott, då de enligt åklagaren planerat att genomföra ett terroristbrott i Sverige. Tingsrättens slutsats är att bevisen mot de andra två inte var tillräckligt starka i frågan om förberedelsebrottet.

De har försett sig med kemikalier, gasmasker och annan militär utrustning, enligt åtalet. De har också chattat om ”bröllop”, som ska vara ett kodord för attentat, utväxlat IS-propaganda och försökt få tag på falska pass.

Utöver förberedelse har männen också åtalats för brott mot lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet, på vanlig svenska: terrorfinansiering. Ytterligare tre män har också åtalats för finansiering av terrorism.

För fällande dom har krävts bevis för att pengarna gått till IS eller till personer inom IS – och att de inblandade känt till det. 46-åringen döms för ett finansieringsbrott och en 30-årig man för två, övriga för ett vardera. Det rör sig om transaktioner på upp till 20 000 kronor.

Åklagaren hade yrkat på fängelse på åtminstone åtta år för de tre huvudåtalade, men tidigare i veckan signalerade tingsrätten att två av dem skulle frikännas – i tisdags släppte Solna tingsrätt 30-åringen och 39-åringen på fri fot eftersom den ansåg att det saknades tillräckliga skäl för att hålla dem häktade.

Tidigare har också två av männen som suttit häktade för terrorfinansiering släppts ur häktet, då de ansågs ha suttit av den tid som motsvarar straffvärdet för brottet.

46-åringen blir också utvisad från Sverige på livstid. Men ”det finns inte förutsättningar att besluta om utvisning på grund av brott” för de andra, skriver tingsrätten.

46-åringens advokat Thomas Olsson har genom hela rättegången hävdat att bevisen mot hans klient är otillräckliga för en fällande dom. Nu säger han tvärtom att domen var ganska väntad, men att hans klient kommer att överklaga. De friade männen öppnar samtidigt för skadestånd för den långa tiden i häktet.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

TT"

" Fakta. Så döms och frias de

Man, 46 år

Medborgare i Uzbekistan. Åtalades för förberedelse till terroristbrott, samt två fall av terrorfinansiering samt ringa narkotikabrott. Döms för förberedelse till terroristbrott samt ett fall av terrorfinansiering.

Frikänns från de andra åtalpunkterna. Påföljd: Fängelse i 7 år.

Man, 30 år

Medborgare i Uzbekistan. Åtalades för förberedelse till terroristbrott, två fall av terrorfinansiering samt brukande av falsk urkund. Döms för ett fall av terrorfinansiering samt brukande av falsk urkund. Frias från

förberedelse samt det andra fallet av finansiering. Påföljd: Fängelse i 6 månader.

Man, 39 år

Medborgare i Kirgizistan. Åtalades för förberedelse till terroristbrott, terrorfinansiering samt brukande av falsk urkund. Frias från allt utom brukande av falsk urkund. Påföljd: Fängelse i 1 månad.

Man, 34 år

Medborgare i Uzbekistan. Åtalades för terrorfinansiering, vilket han döms för. Påföljd: Fängelse i 6 månader.

Man, 24 år

Medborgare i Uzbekistan. Åtalad samt dömd för terrorfinansiering. Påföljd: Fängelse i 4 månader.

Man, 39 år

Medborgare i Uzbekistan. Åtalades för terrorfinansiering, vilket han frikänns från.

Solna tingsrätt "

" Åtalade för HA-mord häktades inför domen

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Två män som är åtalade för ett mord i Hells Angels-kretsar i Karlstad häktades i sin frånvaro efter avslutad rättegång – ett tecken på att de kommer att dömas för mordet.

De mordåtalade männen friades tidigare av Värmlands tingsrätt och släpptes ur häktet. De har inte varit frihetsberövade under rättegången i hovrätten i Göteborg, som avslutades i torsdags. Men på fredagen beslöt hovrätten att männen ska vara häktade i väntan på domen. De greps odramatiskt inom några timmar, skriver GT.

– De är på sannolika skäl misstänkta för mord, säger hovrättslagman Henrik Wiman.

Mordet skedde i november 2017 vid ett hus som Hells Angels disponerade. Såväl de åtalade som den dödade 48-åringen har koppling till klubben.

Tingsrätten ansåg i sin friande dom att andra gärningsmän inte kunde uteslutas. I hovrätten presenterade åklagarna ny bevisning, bland annat dna som hittats i en bil vid mordplatsen.

– Vi har kompletterat bevisningen en del och täppt till några luckor där tingsrätten hade synpunkter, säger kammaråklagare Barbro Brännlund till Nya Wermlands-Tidningen.

TT "

" Svenska bankernas lönsamma äventyr i öst blev ödesdigra

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Swedbank tjänade miljarder på att ta över Estlands populäraste bank och ville göra om tricket i det mycket folkrikare Ukraina. De köpte två banker av den oligark som hjälpt Viktor Janukovyjtj till makten i ett fuskval. Nu anklagas Swedbank för penningtvätt åt Janukovyjtj och andra oligarker.

om alla lyckade aprilskämt byggde det på något som människor innerst inne fruktar. Därför kom femton kunder in på Hansabanks kontor på centrala adressen Rävala puistee i Tallinn den 1 april 2005 och krävde att få ut alla sina besparingar.

Sedan Swedbank köpt ut alla andra aktieägare skulle sparpengarna konverteras till svenska kronor.

Det hade kunderna läst i affärstidningen Äripäev samma morgon och det sårade dem.

Hansabank var Estlands stolthet, startad av studenter efter Sovjetunionens fall och nu Baltikums största bank.

– Vi fick förklara att det var ett aprilskämt och det var inte så lätt, berättade Elina Puskar sommaren 2005 när hon var chef för bankkontoret. Idag arbetar hon på ett friluftsmuseum i Tallinn.

Annars gick det mesta lätt. Elina Puskar kunde erbjuda nya låntagare noll procents låneränta året ut och välutbildade ungdomar drömde om att få arbeta i hennes bank. Hannes Veskimäe, som kommit tillbaka efter några års studier utomlands och fått jobb som kundansvarig på avdelningen för företagskrediter, hade plötsligt hög lön och makt över rika kunder och deras pengar.

– Allt var fullständigt vansinnigt, men jag gick all-in och jag älskade det, säger Hannes Veskimäe till Dagens Nyheter.

I januari i år kom han på eget förlag ut med en bok om sin tid på Swedbank, och om konflikten på Nordea där han fick sparken när han startade landets första fackklubb på en privat bank.

I boken beskriver han åren på Swedbank som en kollektiv hybris som smittade alla som ville nå framgång. Kraven var höga. Tempot hårt. Målet klart och tydligt utsagt.

– Allt handlade om att tjäna pengar till aktieägarna. Det fanns ingen respekt för regler och lagliga hinder. Atmosfären var att det här är våra pengar och vi gör precis som vi vill med dem. Det enda vi skapade var aktieägarvärde, säger Hannes Veskimäe till Dagens Nyheter.

Ambitionerna summerades i Swedbanks årsredovisning för 2007 sedan banken gått med tolv miljarder i vinst, den högsta någonsin. 4,3 miljarder kom från verksamheten i Baltikum. Styrelseordförande Carl Eric Stålberg betonar att en expansion på utvalda marknader skapar just aktieägarvärde.

”Vår utveckling i Baltikum visar att strategin är lyckosam och ger anledning till motsvarande optimism vad gäller framför allt Ukraina men även Ryssland”, skriver Stålberg.

I Ukraina ville de göra samma sak som i Baltikum, fast i större skala. Och banken hade bråttom. Den orange revolutionen vintern 2004–2005 hade genom folkliga protester stoppat den Rysslandsinriktade Viktor Janukovytsj från att fuska sig till presidentposten. Den nye presidenten, Viktor Jusjtjenko, ville i stället samarbeta med väst och EU.

Det sved säkert att SEB, Swedbanks viktigaste medtävlare i Baltikum, redan hade köpt en ukrainsk bank, Bank Agio.

– Branschen håller på att förbereda sig på att bli uppköpt. Vi vet att sex till åtta utländska banker överväger köp i Ukraina nästa år, sade finanschefen Paulius Tarbunas på SEB:s nya bankkontor i Kiev i

november 2005. Då var han handplockad från SEB:s bank i Litauen. I dag är han konsult med egen firma i Vilnius.

○ ○ ○

Två hantverkare i en skylift stiger sakta upp mot den översta våningen på en grå sexvåningsbyggnad i Kiev.

De skjuter försiktigt bokstaven A ur det läge som håller fast den på väggen. En av dem lyfter försiktigt in den höga ljustavlan i korgen. Adressen är Kominternatan 30 och den 10 december 2007 tar oligarken Serhij Tihipko ner skylten på väggen. Snart ska det stå Swedbank på taket.

Serhij Tihipko har suttit på snart sagt varje stol som finns i landets politiska och finansiella elit. Han började i den sovjetiska ungdomsorganisationen Komsomol. Blev affärsman, parlamentsledamot, vice premiärminister, ekonomiminister och riksbankschef. Och han var Viktor Janukovytsjs kampanjgeneral i det fuskval som startade den orange revolutionen och som fick hundratusentals ukrainare att demonstrera dag och natt för rättvisa val. Efter protesterna var Serhij Tihipko snabb att avgå som kampanjgeneral, medge att valet var riggat och säga sig stödja demonstranterna. Tidigare hade han byggt upp en liten privat bank till landets tredje största och sålt den med god vinst. Efter att han slutat som kampanjgeneral och riksbankschef skapade han en ny finanskoncern med två försäkringsbolag och tre banker. Mindre än ett år efter köpet byter två av de banker han sålt namn till Swedbank. Flera köpare var intresserade men svenskarna betalade bäst, fem miljarder svenska kronor med option på ytterligare två miljarder efter tre år om banken nådde tillräcklig lönsamhet. Om någon ska göra om det baltiska tricket i Ukraina så är det Serhij Tihipko, tror bankens ledning hemma i Sverige och gör honom till VD. – Naturligtvis kan Swedbank nå samma marknadsandel i Ukraina som den har i Baltikum. Alla analytiker är eniga om att de finansiella

marknaderna i Ukraina visserligen kommer att utvecklas långsammare, men att de följer samma scenario som i de baltiska länderna, säger Serhij Tihipko när jag träffar honom på hans kontor den 10 december 2007.

Korruption är inte så mycket att oroa sig för, tycker han.

– Det är ett normalt problem för ett utvecklingsland som Ukraina är i dag.

I Baltikum är Swedbank stort och mäktigt. Inte i Ukraina. Serhij Tihipko är inte rädd för maktspråk från de nya ägarna.

– Jag är säker på att det kommer att bli en del påtryckningar när det gäller riskhantering och intern revision. De vill säkert också införa sin standard för penningtvätt. Men vi har mycket att lära och Swedbank har skött det här bra, de har varit både korrekta och diplomatiska, säger Serhij Tihipko.

När finanskrisen nio månader senare förlamar banksektorn vill ingen längre köpa en ukrainsk bank. Den tredje bank som Tihipko äger blir kvar i hans ägo, med följden att han på sin fritid konkurrerar med Swedbank där han är vd.

○ ○ ○

Enligt SVT:s Uppdrag granskning har ryska oligarker tvättat svarta pengar med hjälp av konton i Swedbank. Konton har också lett till Ukrainas avsatte president Viktor Janukovyč.

Detta sker vid samma tid som den svenska banken betalar fem eller kanske sju miljarder kronor, Swedbank har inte besvarat DN:s frågor om huruvida tilläggsköpeskillingen föll ut, till Serhij Tihipko och låter honom sitta kvar som vd.

– Svenskarna blev fullständigt grundlurade av oligarkerna. De kunde inte ens läsa årsredovisningarna, eftersom de var på ukrainska, säger Hannes Veskimäe som vid den tiden arbetade på Swedbank i Estland men hade kollegor i Kiev, Ukraina.

Visst var finanskrisen ett skäl till att korthuset rasade. Men det är inte hela förklaringen. Affären var en fundamental felsatsning och baddade för dagens problem med penningtvätt, enligt källor med god insyn.

De rutiner i Serhij Tihipkos bank som skulle motverka penningtvätt var manuella och lite gammalmodiga. Särskild personal stod för granskningen, säger DN:s källa, och där kunde misstag ske. Men innehållet i själva regelverket skiljde sig inte mycket från det som banker i väst måste följa.

Straffen var hårda för den som bröt mot reglerna. Precis som Ryssland hade Ukraina restriktioner för affärer i utländsk valuta. Varje dollar eller euro som skulle passera gränsen måste anmälas samma dag och godkännas av landets riksbank.

Det låter som en extra säkerhet, men blev den svaga länken, säger Dagens Nyheters källa.

En korrupt president som Viktor Janukovyč kunde ta riksbankens egna experter till hjälp för att skapa underlag som såg korrekta ut. Penningtvätt sanktionerad från högsta ort fastnar inte i några kontroller.

Viktor Janukovyč i Ukraina. Sergej Magnitskijs plågoandar och ryska oligarker i Ryssland. När kontrollen har brustit i följande led har svenska banker blivit verktyg för storskalig penningtvätt.

Vanliga anställda på bankerna i Baltikum märkte aldrig sådana operationer, försäkrar Hannes Veskimäe som i fem år hanterade företagskunder på Swedbank i Estland.

– Nej, jag såg aldrig något sådant. Jag hade bara lokala affärsmän och det här måste ha skett genom en avdelning som hanterade utländska kunder. Men jag vet inte ens var en sådan avdelning fanns eller vilka som kan ha arbetat där, säger han.

Artikeln bygger på reportageresor i Baltikum och Ukraina under 00-talet samt intervjuer 2019. Tidigare intervjuade personer är kontaktade på nytt, men Serhij Tihipko har DN inte lyckats nå.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se "

" Attendo anklagas för vanvård på äldre

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Svenskägda bolaget Attendo har fått stark kritik för vanvård och andra brister på äldreboenden i Finland. Nyligen tvingades ett Attendo-boende att stänga. För att komma tillrätta med problemen inom den finska äldre vården har regeringen lagt fram en åtgärdslista.

– Vi har över 400 verksamheter och är den klart största aktören i Finland och det kan alltid uppstå fel. Men varje fall där vi får kritik är förstås allvarligt, säger Andreas Koch, kommunikationsdirektör på Attendo.

Sedan årsskiftet har en stor debatt pågått i Finland om äldreomsorgen efter att flera allvarliga fall av vanvård har uppdagats. Detta följde på Valviras, finska tillsynsmyndigheten för vård och omsorg, granskning av omsorgsbranschen för privata vårdgivare, däribland Esperi Cares och drygt hundra av Attendos äldreboenden.

Kontrollerna visade bland annat på brister i hygien, medicinering och bemanning.

I mitten av februari fick ett av Attendos äldreboenden tillståndet indraget eftersom det hotade patientsäkerheten, enligt myndigheterna.

– Vi fick kritik i ett antal fall och för två av våra boenden riktades allvarlig kritik, säger Andreas Koch.

Även när finska tevebolaget Yle undersökte Attendo upptäcktes brister i verksamheten vid 13 av bolagets vårdhem, bland annat i Esbo, Hangö, Vasa och Sibbo. Det främsta skälet var personalbrist som exempelvis lett till att äldre blev undernärda, fick gå för länge i samma blöja och gavs narkotiska läkemedel som de inte hade ordinerats.

Andreas Koch menar att kritiken gällande bemanning hör samman med Attendos expansion och att man har haft svårt att framför allt rekrytera sjuksköterskor på landsbygden.

– Det är ibland svårt att få ny personal till boenden initialt men det är något vi jobbar med; att inte ta emot boende innan vi till hundra procent har säkerställt att vi har personal, säger han.

Valviras granskning har lett till att finska social- och hälsovårdsministeriet nu har lagt fram en åtgärdslista som ska förbättra kvaliteten på landets äldreboenden. Listan omfattar saker som tillräcklig personalstyrka, nolltolerans för undernäring och hållbara principer för medicinering.

Efter granskningen har vårdföretaget Esperi Cares polisanmälts och utreds om de har gjort sig skyldiga till bland annat misshandel och dödsvållande, uppger Huvudstadsbladet.

Mot Attendo finns inga sådana anklagelser. Bolaget är också med i diskussionen om hur äldreomsorgen kan förbättras på en nationell nivå.

Är de åtgärder ni genomfört tillräckliga för att kunna garantera en bra vård?

– Ja, det skulle jag säga. Attendo har överlag både goda omdömen och en bra teknisk kvalitet i jämförelser med andra privata aktörer och det offentliga.

På fredagen kollapsade finska regeringens planer på en hälsovårdsreform. Ett syfte var att göra det lättare för privata aktörer att etablera sig på vårdmarknaden.

Beslutet kommer inte att påverka Attendos verksamhet i Finland eftersom man redan har en god relation med sina beställare – kommunerna, säger Andreas Koch. Men bolaget har ställt sig positivt till reformen av två skäl: ökad valfrihet och transparens om vilken kvalitet och kostnader omsorgen ger.

– Vi tror att reformen i någon form kommer att genomföras.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se "

Fakta. Finns i hela Norden

Attendo är ett svenskt börsnoterat vård- och omsorgsbolag som har funnits sedan 1985. Verksamheten är inom äldreomsorg, funktionshindrade och familje- och individomsorg.

I Finland är det landets största vårdföretag med 20 procent av marknaden och runt 20 000 anställda.

Bolaget genererar 44 procent av omsättningen i Finland, som är dess näst största marknad efter Sverige.

Bolaget har även i Sverige fått återkommande kritik om underbemanning och vanvård. I vissa fall har kommuner övertagit driften av äldreomsorgen.

Attendo finns även i Norge och Danmark. "

" Läkare får legitimation indragen

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

En läkare får legitimationen indragen efter ett beslut av HSAN, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Bakgrunden är att han skrivit ut stora mängder med narkotikaklassade preparat. Flera patienter hävdar att han skrivit ut medicin mot betalning.

I sin anmälan till HSAN konstaterar Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) att läkaren skrivit ut betydande mängder med narkotikaklassad medicin till ett stort antal olika patienter.

På knappt tre månader skrev mannen exempelvis ut 1 360 tabletter av ett snabbverkande sömnmedel till en patient. Detta möjliggjorde att patienten kunde ta 15 tabletter per dygn. Den rekommenderade dosen enligt FASS är en tablett om dagen.

En annan patient har också fått stora mängder med sömnmedel utskrivet. Enligt patienten har läkaren tagit betalt för recepten och det har handlat om så pass stora summor att hon tvingats belåna sig för att ha råd.

Ivo påpekar att läkaren med sitt vådliga förhållande till förskrivningar utsatt patienter för livsfara.

Då läkaren för tillfället är häktad med restriktioner har han inte kunnat bemöta IVO:s kritik närmare. Men han har bestridit att han skulle vara olämplig att utöva sitt yrke.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se "

" Anmälningar om hot och våld inom skolan ökar

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Anmälningarna om hot och våld mot lärare och elever i Stockholms län har ökat stadigt de senaste åren. Statistik från Arbetsmiljöverket visar att antalet anmälningar har mer än fördubblats på sju år. – Det är en allmän trend i samhället att anmälningar om våld och hot ökar men i skolan är ökningen större, säger Kristian Hansson, sakkunnig på Arbetsmiljöverket.

Anmälningar till Arbetsmiljöverket om hot och våld mot elever och lärare till har stegvis ökat från 2012. I Stockholms län var siffran då 70 anmälningar, 2018 hade den stigit till 171. Men enligt Arbetsmiljöverket går det inte att helt slå fast att våldet och hoten har ökat.

– Att anmälningarna ökar kan ju bero på att man i större utsträckning följer arbetsmiljölagen och anmäler, vilket vi på Arbetsmiljöverket såklart blir glada för, säger Kristian Hansson.

Han påpekar också att antalet sjukskrivningar kopplade till våld och hot inte har ökat under de här åren men att det kan ha att göra med avtrubbning från lärarnas håll, att de blivit vana med fysiskt våld och kränkningar.

Han berättar att en tillsyn gjordes mellan 2013 och 2016 då Arbetsmiljöverket tittade på just våld och hot inom grund- och gymnasieskolan. Man kunde då konstatera att det finns stora brister i det förebyggande arbetet och att det är framförallt där skolorna måste bli bättre för att kunna minska hoten och våldet.

– Man måste lyfta frågorna och diskutera på arbetsplatser, hur ser det ut på vår skola? Vilka situationer hamnar vi i och vad gör ni när sådana saker inträffar? Personalen måste få kunskap och rutin och veta vad de ska göra om de blir utsatta. Det är också viktigt att kommuner och politiker tar sitt ansvar och ser till att skolorna får förutsättningar och resurser för att bedriva arbetsmiljöarbete.

Skolborgarrådet i Stockholms stad, Lotta Edholm (L), ser mycket allvarligt på Arbetsmiljöverkets statistik och säger att hon tror att siffrorna väl speglar verkligheten.

– Det är nog snarare så att det finns ett mörkertal. När vi gör undersökningar och tillfrågar elever i vår årliga enkät ser vi en kraftig försämring när det kommer till arbetsron på lektionerna och det är nog en indikator på att siffrorna stämmer. Det här är ingenting som man ska försöka prata bort.

Hon säger samtidigt att anmälningsbenägenheten kan ha ökat – men att det kan vara ett tecken på att man tidigare anmälde för lite.

– Hur som helst är varje hot och våldsutövning ett hot för mycket i svensk skola. Alla barn ska känna sig trygga i skolan och föräldrar ska känna sig trygga med att skicka sina barn till skolan.

Varför tror du att våldet och hoten har ökat?

– Det är svårt att svara på. Men jag tror det finns en osäkerhet hos lärarna om vilka åtgärder man kan vidta. Och en osäkerhet om att vi från politikens sida stöttar – vilket vi gör.

Det är även Ragnar Sjölander, ordförande för Lärarnas Riksförbund i Stockholm stad, inne på. Han menar att det finns en stor osäkerhet i kåren om vad man som lärare vågar göra. Han anser att det bottnar i att lagstiftningen inte är helt tydlig.

– Min bild är att våldet och hoten har ökat. Och att det är ett helt annat jobb idag som lärare att förhindra potentiella våldshändelser och möta utåtagerande elever. Vuxenrespekten har minskat och det finns en stor osäkerhet hos lärare om vad de egentligen får göra för att upprätthålla

ordning och reda, bland annat när det kommer till att fysisk kunna avvisa störande elever från klassrummet.

I ett yttrande från januari i år skriver Lärarnas Riksförbund i Stockholms stad att de anser att det behövs större tydlighet från utbildningsförvaltningen vad gäller åtgärder mot hot och våld. Lotta Edholm säger att åtgärder har vidtagits och att bland annat ska man ta fram gemensamma riktlinjer för trygghet och studiero i skolan.
– De ska gälla för alla skolor och göra det tydligt hur skolorna ska använda sig av disciplinära åtgärder, det ska inte spela någon roll vilken skola man går på.

Clara Fritzon
clara.fritzon@dn.se"

"Fakta. Ökning av anmälningar om hot och våld

Anmälningar till Arbetsmiljöverket om hot och våld mot elever och lärare i Stockholms län.

2012: 70

2013: 81

2014: 115

2015: 140

2016: 138

2017: 151

2018: 171 "

" 1 700 barn köar till operation på Nya Karolinska

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

1 700 barn står i kö till operationer på Nya Karolinska, en fördubbling jämfört med innan flytten in i det nya sjukhuset. Vårdplatsbrist och problem med sterilcentralen drabbar barnsjukvården extra hårt. Funktionsnedsatta Noa Hedlund, 11, och Noah Hammarlund, 14, står båda sedan länge på väntelista för nödvändiga operationer – som nu ställts in med kort varsel.

Noa Hedlund lider av svår skolios. Noas pappa Ove lyfter upp tröjan. Ryggen är sned och en puckel syns på ländryggen. Det började i januari förra året, och den måste opereras. Beslut om att operation var nödvändig togs i augusti.

– I väntan på det kan inte Noa sitta själv på golvet som han gjort tidigare, utan han måste ligga ner eller sitta fastspänd i sin stol. Det är inte värdigt och han har ont, säger Noas mamma Linda Hedlund. Frustrationen och oron växer i takt med väntan. En tidig morgon i början av februari skulle operationen bli av. Föräldrarna visste att operationskapaciteten på Nya Karolinska var halverad på grund av influensasäsongen, och att bara en skoliosoperation utförs varannan vecka. Men Noas operation som beräknas ta åtta timmar var prioriterad. En veckas vårdtid på Nya Karolinska, och tre–fyra veckors rehabilitering hemma. Här hade elvaårige Noa nu blivit lovad att en vårdplats fanns reserverad på barnintensiven.

– Det är en väldig anspänning mentalt även för oss som föräldrar. Det är en stor operation, och det är jobbigt att de ska skära i ens barn, säger Linda Hedlund.

Noa Hedlund har svår funktionsnedsättning som påverkar både hjärnan och musklerna. Förberedelserna för operationen var minutiösa och inkluderade hela familjen, då Noa själv hölls hemma från skolan för att hålla sig frisk och lillasyster Tuva inte fick ta hem kompisar veckan innan. Ove Hedlund som var med på sjukhuset hade tagit ledigt från jobbet och en vikarie hade tagits in på hans jobb.

Operationslaget stod redo. Noa var duschad och klar och det var dags att rulla in i operationssalen när det hela plötsligt blir avblåst – det fanns inga vårdplatser på barnintensiven.

– Någon i narkosteamet mumlade något om RS-virus, säger Ove Hedlund, som berättar att han först hade svårt att ta in informationen. – Det kom som en chock.

Hemma hos familjen Hedlund befinner sig vid DN:s besök också Sandra Lind med 14-åriga sonen Noah Hammarlund. Noah, som också han har en svår funktionsnedsättning kan gå men fötterna är snedställda och behöver opereras. Beslutet fattade Noahs läkare för ett och ett halvt år sedan. I slutet av februari skulle operationen äntligen bli av och tre veckor innan skrevs Noah Hammarlund in på Karolinska. Sex timmar tillbringades på sjukhuset för möte med kirurger, narkosläkare och sjuksköterskor, men med två veckors varsel ställdes operationen in.

– Vi vet att Noah inte kommer att kunna gå på sex veckor efter operationen, och det krävs ganska mycket planering både med våra jobb, och alla assistenter. I samtalet med personalen förstod jag hur jobbigt de tycker att det är för dem. De uttryckte hur hopplöst det är när alla i personalen slutar, säger Sandra Lind, och fortsätter:

– Nu står vi på ett slags stand-by-lista. Det är som att ha konstant beredskap.

Noa Hedlund och Noah Hammarlund behöver högspecialiserad vård, och operationer som bara görs på Karolinska. De är två av 1 700 barn som står i kö för operation på Nya Karolinska. Antalet barn som köar

till operation är mer än fördubblat sedan sjukhusets stora omorganisation och flytten in i den nya sjukhusbyggnaden. I februari 2016 stod 800 barn i kö för operation till Nya Karolinska. Av de patienter som nu står i kön har 415 väntat mer än de 90 dagar som vårdgarantin stipulerar.

DN har varit i kontakt med en handfull familjer vars barn står i kö för operationer på Nya Karolinska. Barnen går i samma skola i Älvsjö där alla elever har funktionsnedsättningar och där skolledningen intygar att ett stort antal elever på kort tid råkat ut för att operationer skjutits upp eller ställts in.

– Det är märkbart att familjerna påverkas psykiskt och fysiskt. Som rektor ser jag att det här påverkar elevernas rätt till utbildning. Skolan har inte sällan möten med vård och rehabilitering efter operationer för att ordna med undervisning – det är mycket planering som går åt till sådant som inte blir verklighet, säger Cecilia Hansen, rektor för Joriel-skolan.

Linda Hedlund säger hon uppfattar en klar försämring i kontakten med Karolinska, i samband med den omdiskuterade omorganisationen.

– Den kom i samband med omorganisationen. Med 30 procent fler chefer är det väldigt oklart vem som är ansvarig. Det har också varit en väldig omsättning på personal. Från att Noa tidigare haft en läkare, har vi de senaste åren haft olika, och hans nuvarande kommer jag knappt ihåg namnet på.

Föräldrarna har fått information om att vårdplatsbristen är orsaken till att operationer inte kan genomföras på Karolinska. Redan i december stod det klart att platssituationen var mycket ansträngd, och föräldrar till väntande barnpatienter har informerats om risken för att operationer kunde ställas in.

– Vi har en mycket ansträngd vårdplatssituation och vi har fått dra ner på operationsprogrammet och tvingats prioritera hårdare i år då vi har färre platser tillgängliga än i fjol. Det påverkar den planerade kirurgin,

säger Svante Norgren, temachef för barn- och kvinnosjukvården på Karolinska.

Är situationen mer ansträngd nu än före flytten in på Nya Karolinska?

– Ja, det skulle jag definitivt säga. Slutenvårdskapaciteten har sjunkit år från år. Samtidigt har befolkningen växt.

Som DN avslöjat har Karolinska även stora problem med den nya sterilcentralen, där instrument steriliseras och packas. Instrumenten som ska till operationssalarna levereras felaktigt eller inte alls, och det händer att blodiga instrument kommit från sterilcentralen.

Sjukhusledningen bekräftar att problemen har eskalerat sedan i höstas.

Enligt Norgren har problemen med sterilcentralen stor påverkan på möjligheten att utföra barnoperationer, som både fördröjs och stryks.

– Den påverkar väldigt mycket. När vi har brist på vårdplatser så begränsar sterilkapaciteten vår operationskapacitet ytterligare. Vi skulle kunna operera mer om vi hade ett pålitligare sterilflöde.

Barnsjukvården är betydligt mer sårbar än vuxensjukvården när sterilcentralen inte fungerar som den ska, enligt Svante Norgren. Om operationskön ska kunna minska efter att infektionssäsongen lagt sig, så är det en förutsättning att sterilcentralen fungerar bättre.

– Inom barnsjukvården gör vi så många olika ingrepp och behandlingar på barn av väldigt olika storlek. Det kräver väldigt mycket utrustning. Är det då strul på det här viset så drabbar det oss mer. Det är svårare att ha en buffert.

På frågan om varför operationer ställs in med kort varsel säger Svante Norgren att det handlar om sjukhusets avvägning mellan att ha marginaler i operationsschemat och att kunna operera så mycket som möjligt.

– Om man samtidigt vill kunna operera så mycket som möjligt så finns en risk att man får ställa in en operation väldigt sent.

Det har också blivit vanligare att operationer ställs in. Om en patient behöver en intensivvårdplats är situationen extra skör, enligt Norgren, då den plötsligt kan behövas akut av någon annan.

– Men det är en mycket ovanlig situation att en operation blir struken när man rullat in på operationssalen. Vi är enormt ledsna över att behöva fatta sådana beslut.

Hemma hos familjen Hedlund berättar föräldrarna om den andra operation som Noa skulle behöva genomgå. En metallplatta opererades in i höften i maj 2017. Den skulle helst ha tagits bort i maj förra året.

Ingen har hört av sig från Karolinska.

– Det är vi som får ligga på och tjata. Och nu när skoliosoperationen är så akut, så har vi själva inte hört av oss, säger Linda Hedlund.

När Noas operation ställdes in skrev Linda Hedlund en insändare i DN, och hon kontaktade sjukhusledningen, som beklagat det som hänt. Nu har sonen en ny operationstid inbokad, den 9 april. Men familjen vågar bara hoppas att den blir av.

Noah Hammarlunds mamma Sandra säger att de inte hört talas om att sterilcentralen inte fungerade.

– Det hade vi ingen aning om. Man blir mörkrädd. Det är så mycket som hänt på Nya Karolinska, och man undrar hur de ska kunna vända det här, säger Sandra Lind.

Ove Hedlund säger att de inte kan låta bli att fundera över prioriteringen, över att just deras barn som har svåra funktionsnedsättningar drabbas så hårt. Linda Hedlund håller med.

– Vi har ju varit i vårdsvängen i snart tolv år, och tidigare har jag sagt att jag är tacksam över att bo i Stockholm, där det fungerar så bra med allt stöd. Nu kan jag tyvärr inte säga det längre, när det gäller vården.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" Så lagar du bra mat till barn som tränar

DN LÖRDAG 9 MARS 2019

Fjortonåringen tränar innebandy tre pass i veckan och slukar en limpa och två liter mjölk om dagen. Sextonåringens gymnastik tar lika mycket tid men hennes mellanmål består av ett äpple och vatten. Hur kan man som förälder hjälpa sina barn att äta bättre?

Många ungdomar tränar mycket och hårt, och många föräldrar oroar sig för att de inte får i sig det de behöver – särskilt om de är lite kinkiga med maten. Dietisten Kajsa Asp Jonson får mycket frågor från mammor och pappor som undrar hur de kan hjälpa sina barn att "äta rätt".

– Det finns inte en lösning för alla, det är individuellt hur mycket man behöver, säger hon. Ofta handlar det om planering och att hitta rutiner för att äta tillräckligt mycket och tillräckligt ofta. Basen är frukost, lunch, middag och ett eller flera mellanmål beroende på behov.

Kajsa Asp Jonson är dietist, journalist och författare. Hon arbetar bland annat med idrottsföreningar och ideella organisationer i frågor som rör en hälsosam livsstil. Hon vill slå ett slag för "lagomtänket".

– När man pratar om kost i dag är det ofta väldigt polariserat. Många tror att man måste byta liv, att små förändringar inte är så mycket värda, när det i själva verket kan betyda mycket att bara addera mer grönsaker, säger hon. Jag försöker hjälpa till med att avslöja myter, ta bort den värsta oron och tipsa om enkla saker man kan göra för att förenkla vardagen.

Kajsa Asp Jonson möter både föräldrar som är oroliga för att deras barn inte får i sig rätt saker och föräldrar som har en väldigt bestämd uppfattning om vad man bör och inte bör äta, och de senare kan snarast behöva hjälp och stöd att släppa på kraven.

– Troligtvis är det så att många idrottande barn skulle kunna få ut mycket mer av sin träning om de åt bättre. Att ha ätit bra innan träningen gör att man orkar mer både fysiskt och mentalt – dessutom känns aktiviteten roligare och man blir en bättre lagspelare.

Mycket handlar om mellanmål – gärna sådana som är anpassade för att kunna ta med sig och äta före eller under passet.

– Det ska vara lika självklart att packa ner ett mellanmål i väskan som att man packar sina träningskläder, säger Kajsa Asp Jonson.

Man måste ta hänsyn till hur ofta och länge barnen tränar, men också till hur intensiv träningen är. Om barnen skjuter i väg på höjden behöver de kanske äta ännu mer under en period.

– Kostbehoven är så olika, säger Kajsa Asp Jonsson. Energibehovet styrs av många olika faktorer, till exempel ämnesomsättning, kroppsstorlek, tillväxtfaser och hur aktiv man är under dagen – inklusive hur aktiv man är på rasterna och om man till exempel cyklar eller går till skolan. Det går inte att utgå ifrån en vuxens behov och tro att tonåringen som kanske har 2–3 gånger högre energibehov ska äta likadant som föräldrarna.

Ett av de vanligaste missförstånden hon stöter på är att den vanliga maten inte är tillräckligt "nyttig", alltså fiberrik, fettsnål, fri från gluten, socker eller tillsatser, och att barnen inte får i sig tillräckligt med protein.

Men många gånger är det inte det som enligt allmän uppfattning är "nyttigt" som är det bästa valet – det kan bli svårt att få i sig tillräckligt mycket energi om man väljer alltför fiberrika livsmedel och äter för lite fett.

Dessutom är det många som fokuserar för mycket på sockerinnehållet i bröd, pålägg och liknande.

– Den lilla mängden socker som finns i till exempel påläggsskinka behöver man inte oroa sig för, det är viktigare att minska på de stora sockerkällorna – godis och läsk till exempel, säger Kajsa Asp Jonsson.

Hon tycker att det är viktigt att inte krångla till det i onödan.

– Det räcker att tänka tallriksmodellen och låta en större del av tallriken fyllas med pasta, ris eller potatis, då får man i sig lagom med både kolhydrater och protein. Grönsakerna kan få ett något mindre utrymme. Fukt och grönt behövs för immunförsvaret och kroppens återhämtning, och man ska inte utesluta fett, det behövs för att ge energi.

Men det innebär inte att man alltid måste lägga upp portionen enligt tallriksmodellen. Ett tips är att ställa fram skålar med grönsaker som barnen kan plocka av före maten.

– Ibland är man som förälder onödigt strikt med att man ska äta på ett visst sätt, säger hon. En morot framför tv:n är inte mindre näringsrik än om man äter den vid middagsbordet.

– Sedan finns det sporter där man på grund av viktklasser eller estetiska krav måste tänka på vikten, men för att utvecklas och vara skadefri är det viktigt att kroppen får tillräckligt mycket energi, näring och protein. Ofta behöver man också vara mentalt uthållig och skärpt om man ska komma ihåg långa program och koreografier. Det kräver också energi.

För ett barn eller en tonåring som är vegetarian eller vegan är det särskilt viktigt att äta varierat, och inte minst att se till att få i sig tillräckligt med järn. Livsmedelsverkets kartläggningar visar att var tredje tonårstjej har tecken på järnbrist.

– Det är allvarligt, säger Kajsa Asp Jonson. Inte minst med tanke på att det är dessa tjejer som inom en relativt snar framtid tillhör gruppen ”kvinnor i fertil ålder” som både ska ha tillräckliga järnnivåer för att må bra själva, men också inför graviditet och amning. Här kan det vara läge att kolla upp sina järnnivåer och överväga om det behövs kosttillskott.

En dietist kan hjälpa till med individuell kostrådgivning för att göra förbättringar vad gäller maten.

Bröd, pasta, nötter och baljväxter och andra vegetariska alternativ ger tillräckligt med protein (förutsatt att man äter tillräckligt mycket), men på mineralsidan kan det vara svårare om man helt väljer bort animaliska livsmedel.

Kajsa Asp Jonson anser att det finns ett ansvar hos klubbar och tränare att hantera frågor om kost, näring, kroppsfixering och ideal.

– Det behöver inte vara känslösamt, man kan i stället fokusera på funktion, återhämtning och minskad skaderisk.

Om barnen är så stora att de förstår sambanden mellan kost och hälsa kan det ibland hjälpa om de får ta eget ansvar för vad de äter. Men det är ändå viktigt att prata om dessa frågor, bland annat för att de kan påverkas mycket av kompisar och sociala medier – på gott och ont. Proteinbars och energidrycker är till exempel populärt bland vissa ungdomar.

– Det är vanligt att föräldrar behöver hjälp och stöd att inte köpa energidrycker och så kallade ”bars”. De är dyra och innebär onödiga utgifter som kan bli stora summor i längden, säger hon. Då måste man vara konkret: vad kan man äta i stället? Två kokta ägg och en banan ger samma näring, fortsätter hon. Eller ett glas mjölk och en dubbelmacka med ost och skinka.

Energidrycker avråder hon ifrån:

– Växande barn ska inte dricka det, särskilt inte i idrottssammanhang. De innehåller koffein som kan få hjärtat att rusa, ge yrsel och illamående. Att dricka dem som törstsläckare kan få oönskade effekter. Hon har en nödlösning för stressade föräldrar:

– Släpp in ungarna i köket och låt dem upptäcka att det är kul med mat. Barnen har ofta tid på eftermiddagen och kan förbereda eller laga lätta rätter, i stället för att deras stressade föräldrar ska göra det när de kommer hem. Lär barnen laga enkla grejer själva, koka pasta, göra en toast, steka en omelett eller ett par ägg.

Elin Peters

elin.peters@dn.se "

"Koka några fler ägg än du behöver.

Släng ihop en smoothie.

Se till att alltid ha frukt, yoghurt och knäckebröd hemma.

Gör en färdig frukt- och fröblandning (men tänk på att det ofta råder nötförbud i sporthallar och skolor).

Skaffa bra burkar som gör att det är lätt att ta med mackor, ägg, smoothie och frukt i väskan utan att de blir mos. "

" Ledare: Alla dessa självmål från mittlinjen

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Veckans många politiska skandaler har en sak gemensamt: de berör de inblandade partiernas hjärt- och smärtpunkter och kan därför få betydande konsekvenser inte bara för de direkt inblandade personerna.

Att Maria Wetterstrand och Miljöpartiet tycks ha svårt att förstå det problematiska i att både utreda biobränslets framtid i flyget och att vara styrelseledamot och aktieägare i ett bolag med intressen i biobränslets framtid kan förmodligen förklaras av att för dem är ändamålet så mycket viktigare än medlen. Allt som kan bidra till att skapa ett fossilfritt samhälle är bra, varför det strängt taget inte kan uppstå några verkliga intressekonflikter.

Men i själva verket förhåller det sig tvärtom. Just för att klimatkrisen gör genomgripande omställningar nödvändiga, både på system- och individnivå, är det extra viktigt att vara petnoga med demokratins formalia.

Liberalernas två akuta skandaler skapar pedagogiska problem för partiet när det kommer till två av dess paradfrågor: EU och skattepolitik. Några månader före ett EU-val som kommer att präglas av offensiva populister som exploaterar föreställningen om en växande klyfta mellan "eliterna" och "folket" tvingas Liberalerna sparka sin toppkandidat till parlamentet, Cecilia Wikström, och erkänna att de först nu förstått att det kan vara förenat med trovärdighetsproblem att både vara högarvoderad EU-parlamentariker och lika högarvoderad ledamot i två bolagsstyrelser.

Och samtidigt som Liberalerna firar att partiet till sist lyckats få värnskatten avskaffad vägrar riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl förstå att det kan vara knepigt att bemöta påståendet att L är en kamporganisation för de privilegierade när man samtidigt själv tjänar pengar på att hyra bostad av sin man. I stället stänger hon av sin telefon och tar en "timeout", vilket säkert många andra också skulle vilja göra när det blir besvärligt på jobbet.

I helgen har Liberalerna haft riksmöte i Västerås. På programmet stod också en festkväll med dans. En dj med fingertoppskänsla hade valt den gamla diskodängen "Do the Hustle".

Och så har vi Eskil Erlandsson och Centerpartiet. Där är många frågor ännu obesvarade. Men klart är ändå att den prominente partiveteranens sorti från riksdagen inte är slutet på affären.

Partiledningen har uppenbarligen under lång tid känt till anklagelserna mot Erlandsson. När hans beteende mot kvinnliga riksdagskollegor sent i höstas aktualiserades genom direkta påstötningar från Moderaternas gruppleddare Tobias Billström uppmanade partiledningen honom att avgå. Men allt sköttes "inom familjen", under diskretionens paraply.

Lätt att misstänka att Centerpartiets ledning inte ville riskera en metoo-debatt under regeringsbildningen och därför valde att "glömma" och "gömma" affären Erlandsson i väntan på lugnare tider.

Sådant brukar straffa sig. Ett parti som dessutom i hög grad har kvinnliga väljare att tacka för sin position bör nu noga överväga hur ansvar ska tas och utkrävas. Följderna för Centerpartiet kan bli allvarliga om inte byken tvättas, genast och energiskt. Det finns inte så få exempel på hur skandaler förskjuts från händelsen i sig till hur den har hanterats.

Fyra skandaler. Tre partier, just de tre partier som skulle kunna utgöra den svenska politikens matchvinnande mittfält. Och så denna osannolika svit av själv mål. Sorgligt. Illavarslande.

DN 10/3 2019 "

" Peter Wolodarski: Swedbank och Skatteverket motarbetar journalistik.

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Svenska företrädare hyllar öppenhet i högtidstalen. Men i praktiken ägnar sig tunga aktörer åt att mörklägga det som behöver granskas.

Transparens är ett av vår tids modeord. Företag och myndigheter tävlar om att vara genomskinliga och öppna, anställda uppmanas att säga ifrån mot missförhållanden och oegentligheter.

I praktiken är det ofta mycket svårare att fungera som visselblåsare. Ta Swedbank, som just nu skakas av avslöjanden i SVT:s "Uppdrag granskning" om misstänkt penningtvätt. Uppgifterna är extremt allvarliga och har fått bankens värde på börsen att rasa med ungefär 20 procent.

Man skulle kunna tro att bolaget, trots den pågående krisen, i grunden välkomnar en journalistisk granskning som pekar mot omfattande ekonomisk brottslighet.

Trots allt har Swedbank i årsredovisningar slagit fast att det är "...viktigt att risker och oegentligheter i verksamheten upptäcks och åtgärdas i tid. Vi har därför upprättat en koncernövergripande intern rutin för visselblåsning där medarbetare anonymt kan larma om de misstänker att något avviker från det interna eller externa regelverket." Uppenbarligen är det skillnad på visselblåsning och visselblåsning. I veckan avslöjade Dagens Industri att Swedbank aktivt blockerat sina anställda från att gå in på SVT:s krypterade tipstjänst, där allmänheten har möjlighet att anonymt lämna meddelanden om missförhållanden.

Signalen till bankens medarbetare är kristallklar: prata inte med ”Uppdrag granskning”, prata inte med journalister, prata inte med någon extern person om oegentligheter i bolaget.

Swedbank förklarar sin blockering av SVT:s visselblåsarfunktion med hänvisning till banksekretess. Bolaget förbiser tydligen något grundläggande här: sekretesslagstiftningen är inte skriven för att hemlighålla information om allvarliga missförhållanden och grova brott.

Att Swedbank aktivt försöker försvåra för grävande journalister är illa, och det borde få allmänhet, kunder och aktieägare att reagera, särskilt mot bakgrund av vad som kommit fram tack vare reporterna på SVT. Men tyvärr är det inte bara Swedbank som ägnar sig åt den här typen av mörkläggning. Vad vi sett de senaste åren är en tilltagande trend hos myndigheter och företag att minska öppenheten, med en mer eller mindre klar insikt om de svårigheter som detta skapar för nyhetsrapporteringen.

Sverige har en historiskt stark offentlighetsprincip. Den ger medborgarna en god insyn i offentliga verksamheter, kompletterad med en rätt att larma om missförhållanden och ett starkt källskydd. Men vindarna blåser tydligt åt fel åt: offentlighets- och sekretesslagen ändrades vid 39 tillfällen förra året, enligt DN:s genomgång. Av lagändringarna innebar 25 nya, utvidgade eller förstärkta sekretessregler – resten var mest följdändringar på grund av ny eller ändrad lag i övrigt.

Men det slutar inte där. Apropå krisen i Swedbank uttalade sig i torsdags finansminister Magdalena Andersson (S) i Rapport om att Skatteverket ska ges i uppdrag att stärka sitt arbete mot penningtvätt. Det är samma myndighet som precis meddelat att bland andra journalister inte längre ska kunna granska privatpersoners och företags skattekonton. Uppgifterna ska från och med nu omfattas av absolut sekretess.

Jag har diskuterat denna förändring med flera av DN:s reportrar som i huvudsak arbetar med grävande journalistik. De är väldigt bekymrade av Skatteverkets nyordning. Frågan är om den över huvud taget är laglig. Men redan på principiella grunder är bristen på insyn problematisk – praktiskt taget alla granskningar av företag och enskildas ekonomiska transaktioner har nytta av att undersöka skattekonton. Utan den möjligheten blir journalistiken sämre. Färre missförhållanden avslöjas. Och allmänheten får veta mindre. DN:s reportrar bekräftar dessutom att tillgängligheten till allmänna handlingar stadigt blivit sämre. Det har exempelvis spritt sig en ovana att myndigheter vägrar att skicka ut handlingar digitalt och är senfärdiga i största allmänhet. Värst i klassen har länge varit Utrikesdepartementet, som ironiskt nog brukar skryta om den svenska öppenheten i internationella sammanhang.

Ett föredöme är landets domstolar som i regel skickar begärda dokument inom några minuter – och dessutom på ett digitalt säkert sätt.

Men även rättsväsendet begår allvarliga fel. Ett illavarslande exempel, som tjänar som en symbol för vår tid, är tingsrätten i Borås som 2017 dömde en visselblåsare för brott mot tystnadsplikten efter att denne kontaktat journalister om missförhållanden på ett LSS-boende.

Om domstolen och åklagaren vinnlagt sig om att läsa på om svensk grundlag, hade man över huvud taget inte befattat sig med ärendet. Visselblåsare inom offentligt driven verksamhet har en grundlagsskyddad meddelarfrihet. Eventuella brott mot sekretessregler kan bara prövas av justitiekanslern som åklagare och i en speciell rättegång enligt tryckfrihetsförordningen.

Hovrätten undanröjde nyligen domen och gav visselblåsaren en viktig upprättelse. Justitiekansler Mari Heidenborg har också i ett principiellt betydelsefullt uttalande riktat skarp kritik mot tingsrätten och åklagaren. Men hela affären är symptomatisk: staten lägger utan

eftertanke resurser på att jaga den som larmar, inte på att åtgärda det som föranlett larmet. Och än värre: tingsrätten dömer en person utan att ha laglig rätt att göra det.

Swedbank är ett privat bolag. De anställda omfattas därför inte av någon grundlagsskyddad meddelarfrihet. Men ett företag som belåtet brukar berömma sig för att ta samhällsansvar borde inse att det inte är medarbetarna som är problemet när visselblåsare vänder sig till medier – det är missförhållandena som bör bekymra ledningen.

Trots att öppenhet hyllas av de flesta är Sverige på väg att bli mer slutet. Och den som är visselblåsare måste i vår kultur räkna med starkt negativa konsekvenser för sin egen personliga del.

Den här utvecklingen försvagar demokratin. Journalistik i allmänhet och grävande journalistik i synnerhet är central för granskningen av maktcentrum i samhället. Först när ljuset träffar myglet kan det bli ett ansvarsutkrävande värt namnet. Den allt mer utbredda föreställningen att makten, må det vara mäktiga banker eller myndigheter, ensamma klarar av att granska sig själva i skydd av mörkret är felaktig och farlig.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se
chefredaktör "

”Penningpolitiken riskerar att göra svenska företag ineffektiva”

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

"DN. DEBATT 20190310

Den makroekonomiska medvind som flertalet svenska företag fått av Riksbanken och av den ekonomiska politiken under de senaste tio åren är riskfylld i ett längre perspektiv. Trots positiva signaler från börserna är dagens låga tillväxt kanske ett första tecken på att utförlöpan börjat, skriver företagsforskaren Lars Oxelheim.

Den ekonomiska tillväxten per capita har varit svag i Sverige under senare år och vi har nu en plats på den sämre planhalvan bland Europas länder. Detta mediokra resultat kan delvis förklaras av att vi blivit fler genom migrationsvågen och av strukturfel i den svenska ekonomin, men sannolikt också av den förda penningpolitiken.

Hur bra går det egentligen för svenska företag som motor bakom tillväxten? Börsutvecklingen med en uppgång i OMX-index på över 30 procent de senaste fem åren sänder definitivt ingen krissignal. Men i ljuset av den förda penningpolitiken har vi all anledning att fråga oss om börserna verkligen speglar hur det står till med konkurrenskraften hos svenska företag.

Utvecklingen av konkurrenskraften i svenskt näringsliv kan ifrågasättas mot bakgrund av den massiva makroekonomiska medvind som svenska företag har fått av Riksbanken och av den ekonomiska politiken. Visst kan man tycka att det är en perfekt värld för ett företag att få arbeta med ett nästintill ”gratis” kapital och med en kronutveckling där den amerikanska dollarna gått från sex kronor efter finanskrisen till strax över nio kronor nu och där denna utveckling

saknar motsvarighet i inflationstakten länderna emellan. Alla förstår skillnaden i att få hem nio miljoner kronor i stället för sex miljoner för ett försäljningskontrakt på en miljon dollar. Till denna rena omräkning ska läggas "hjälp" från växelkursen som kan användas i priskonkurrensen. Man kan helt enkelt avstå lite av den vinst man gör på växelkursen och sänka priset i dollar och därmed slå ut en amerikansk konkurrent på dennes hemmaplan.

Det är dock inte bara exportindustrin som är vinnare. Stora delar av det inhemska näringslivet är också hjälpt av stödet från växelkursen, som är tänkt att fördyra importen och medverka till att få upp inflationen. Lyckas detta betyder det att utländska exportörer till Sverige säljer mindre volymer och att svenska företag därmed ges en möjlighet att öka sin försäljning. Med andra ord är detta protektionism paketerad som deflationsbekämpning och med större delen av det svenska näringslivet som vinnare.

I den makroekonomiska medvinden ligger också – som en kvarvarande "lösning" av senaste finanskrisen – ett globalt ränteläge med räntor strax över noll. Detta ger företagen inte bara hjälp med billigt kapital utan framförallt en ökad efterfrågan på kapitalintensiva produkter. Det finns sålunda all anledning att fråga sig hur stor del av vinsterna i våra företag som kommer att finnas kvar när den makroekonomiska medvinden mojar och slår om till motvind?

Historiska exempel visar att makroekonomisk med- och motvind påverkar trycket på effektivisering och innovation i företag. Erfarenheterna från USA i början av 1980-talet ger oss en varning i detta avseende. Dollarn övervärderades då stegvis och var i början av 1985 övervärderad med cirka 50 procent. Denna allt för höga värdering innebar att produktion i USA belades med något som kan liknas vid "en skatt" av denna storlek.

En framsynt fransk minister varnade i detta läge för det ohållbara i att ett lands näringsliv utsätts för en sådan påläga. Hans argument var att

Europa skulle bli fråntaget av det amerikanska näringslivet om man utsatte det för en övervärderad valuta i denna storleksordning. Med piskan på ryggen skulle amerikanska företag tvingas omstrukturera och rationalisera och därmed bli mer konkurrenskraftiga. Europiska företag skulle hamna på efterkälken på den globala marknaden. Han fick helt rätt och 20 år senare "tvingades" EU upprätta Lissabonstrategin med syfte att komma ikapp USA konkurrensmässigt.

Lärdomen av detta är att press i form av makroekonomisk motvind leder till ett högre omvandlingstryck. Makroekonomisk medvind å andra sidan leder till minskade ansträngningar för att effektivisera och att därmed förbättra konkurrenskraften. Aggressiviteten i förnyelsearbetet mattas.

Vad vet vi då om konkurrenskraftens utveckling? Dessvärre ger dagens årsredovisningar och kvartalsrapporter inget svar på frågan och utan information från företagen går det inte att få en överblick över hur företagets konkurrenskraft utvecklats. Detta är i grunden inget specifikt för svenska företag utan det råder en allmänt undermålig transparens på detta område, vilket jag beskrivit i en nyligen publicerad vetenskaplig studie av Europas hundra största företag. Vad som skiljer ut Sverige är däremot den extraordinära styrkan på den makroekonomiska medvinden.

Varför får vi då inte den för så många beslut viktiga informationen om hur mycket av företagets resultat som genererats av makroekonomisk medvind och hur mycket som genererats av företagets egen inneboende konkurrenskraft i termer av toppprodukter, produktionsprocesser och ledning har ett pris? En förklaring kan vara att informationen om höga kostnader kan hamna hos konkurrenter som kan utnyttja den. Att detta skulle vara en huvudförklaring till brist på transparens i svenska företag är dock inte sannolikt. Kanske är det snarare så att ledning och styrelse inte inser problemet på grund av att utbildningen i makroekonomi och företagsekonomi alltid skett i

siloform. Många företag gömmer sig då felaktigt bakom förklaringen att företagets verksamhet är så global att allt jämnar ut sig. En mer konspiratorisk förklaring till den ringa transparensen är att ledningen styrs av ett asymmetriskt belöningsprogram som leder till bonus vid makroekonomisk medvind och inget straff vid motvind. Få känner sig då lockade att avstå från en bonus genom att för aktieägarna beskriva en redovisad vinstuppgång på 20 procent som en – efter att man tagit hänsyn till att företaget haft en makroekonomisk medvind på 30 procent under perioden – de facto förlust i konkurrenskraft på 10 procent.

Den förda penningpolitiken innebär en direkt omfördelning från medborgaren till näringslivet. Valutadelen i medvinden för företagen är motvind för den enskilde medborgaren på kort sikt, vars exempelvis utlandsseminstrar blir dyrare. Förhoppningen med politiken är att den på längre sikt ska leda till ett bättre samhälle som kommer den enskilde till godo. Men om den makroekonomiska medvinden slarvas bort och konkurrenskraften för svenskt näringslivet faller kommer de positiva effekterna för den enskilde aldrig att materialiseras.

Det ekonomiska stöd som flertalet svenska företag fått av Riksbanken och av den ekonomiska politiken under de senaste tio åren är riskfyllt i ett längre perspektiv. Det finns i dag all anledning för aktieägare och löntagare såväl som för våra politiker att ställa sig frågan hur konkurrenskraften egentligen utvecklats? Utan press från olika intressentgrupper för att få svar på denna fråga finns stor risk att omvandlingstryck och effektivisering i svenska företag mattas av till följd av den makroekonomiska medvinden. Sverige kommer därmed som nation – likt Europa under 1980-talet – att halka efter USA och andra nationer på den globala arenan. Trots positiva signaler från börserna är dagens låga tillväxt kanske ett första tecken på att utförlöpan börjat.

Lars Oxelheim, professor i internationellt företagande vid Institutet för näringslivsforskning (IFN) "

”Jag är avsatt, jag har inte valt det ena eller andra”

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

"Liberalernas EU-parlamentariker Cecilia Wikström stryks från EU-listan. Hon hävdar att hon avsatts medan partiledningen anser att hon valt sina styrelseuppdrag framför partiet. – Jag tycker om när både människor och organisationer har en ryggrad och står fast, säger Wikström.

SVT:s avslöjande om att europaparlamentarikern Cecilia Wikström (L) får 70 000 kronor i lön för sina styrelseuppdrag i Beijer-Alma och Elekta har orsakat ännu ett sår i ett redan skadeskjutet parti.

Under fredagskvällen träffades Liberalernas partistyrelse för att fatta beslut i frågan, ett möte där också Cecilia Wikström deltog. Beslutet offentliggjordes av partisekreteraren Maria Arnholm på en pressträff på partiets riksmöte i Västerås på lördagsmorgonen och överskuggade delvis det ursprungliga programmet.

– Vi har bett Cecilia att välja mellan att toppa vår Europalista eller att behålla sina styrelseuppdrag i två börsbolag. Cecilia har valt att behålla sina styrelseuppdrag, säger Arnholm.

Trots att partiledningen känt till Wikströms styrelseuppdrag uppemot ett år, partiledaren Jan Björklund medger att han till och med gratulerade till uppdragen, agerade man inte. Det var ett misstag, hävdar både Björklund och hans partisekreterare Maria Arnholm.

– Vi har inte hanterat det här på ett tillräckligt bra sätt. Valberedningen som föreslagit Cecilia konstaterade i veckan att de gjort en missbedömning och bad henne att lämna sina uppdrag. Jag som

partisekreterare får ta på mig ett stort ansvar för att när jag fick kännedom om det här inte agerade tydligare och snabbare.

Enligt både Arnholm och Wikström ligger uppdragen inom ramarna för EU-parlamentets regelverk. Men det spelar ingen roll.

– När man är förtroendevald är det viktigt att det inte kan råda några tvivel om vems intressen man representerar när man stiftar lagar. Vår bedömning när det gäller hennes position i bolagen, varför de rekryterat henne och nivåerna på arvoden är att det riskerar att bli en förtroendeklyfta.

Cecilia Wikströms version skiljer sig från partiledningens. Hon hävdade under en egen presskonferens på lördagen att partistyrelsen valde att avsätta henne under fredagskvällen.

– Jag är avsatt, jag har inte valt det ena eller andra, säger hon.

Hennes förklaring till varför hon valt styrelseuppdragen framför partiet är att hon inte vill lämna uppdragen efter så kort tid.

– Jag tycker inte att det är tid att lämna förrän man har börjat leverera och jag vill leverera mycket mer.

Ser du inga problem med den här typen av styrelseuppdrag och samtidigt vara förtroendeuppdrag?

– Absolut. Hela livet är fullt av potentiella målkonflikter, har inte du känt det också? De får man bena ut efter bästa förmåga. När man landar i en slutsats måste den vara förankrad efter i hjärta och själ. Jag är absolut övertygad om att mina uppdrag varit förenliga med min kandidatur.

Men är det inte upp till andra att bedöma?

– Det är väl ytterst en sak mellan väljarna och mig. Det hade visat sig på valdagen hur väljarna hade sett på det.

Cecilia Wikström uttryckte tydlig besvikelse och kritik gentemot sin partiledning. Hon hade önskat att partiledningen stått fast bakom hennes kandidatur för tre veckor sen.

– Jag tycker om när både människor och organisationer har en ryggrad och står fast.

Efter pressträffen brast Wikström i gråt och tvingades avbryta DN:s intervju men kom sen tillbaka.

– Jag blev ledsen för att jobbet inte är klart. Vi har fortfarande ingen asylpolitik på plats och jag vet att den majoritet och konsensus jag uppnått med konservativa kristdemokrater, socialdemokrater, gröna, liberaler och centern, kommer ingen att fixa kvar. Jag ville ha fört den moderna europeiska asylpolitiken i hamn, säger hon.

Partiledaren Jan Björklund sa när han träffade journalister i Västerås på lördagen att han in i det sista försökte övertala Wikström att kandidera.

– Jag tycker att hon har varit en duktig EU-parlamentariker. Men jag är besviken på att hon inte ser målkonflikten som alla andra ser. Jag hade hoppats att hon skulle välja EU-listan, hon valde tvärtom, säger han.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

"Fakta. Ska ta fram en ny lista

Liberalernas Cecilia Wikström kommer att sitta kvar som EU-parlamentariker mandatperioden ut, det vill säga hela juni men har ännu inte tagit ställning till om hon vill ha kvar sin plats i partistyrelsen.

Partiledningen har nu gett valberedningen i uppdrag att presentera en ny lista med förslag på ett nytt förstanamn som sedan ska beslutas på ett extrainkallat partiråd inom en snar framtid. "

" Turbulens överskuggar L-mötet

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Liberalernas riksmöte inför EU-valet överskuggas av intern turbulens på flera fronter. Nu kräver L-ledaren Jan Björklund att riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl avgår efter avslöjandena om hennes boende.

Flera hundra liberaler samlas på partiets riksmöte i Västerås under helgen med sikte på EU-valet i maj. Men interna problem inledde lördagen.

Under veckan har det stormat rejält kring två av partiets företrädare – EU-parlamentarikern Cecilia Wikström och riksdagsledamoten Emma Carlsson Löfdahl. Efter Aftonbladets avslöjande att L-ledamoten hyrt en lägenhet av sin egen make till marknadshyra och sedan fått bidrag för detta från riksdagen har partiledningen uppmanat henne att lämna sin riksdagsplats. Själv har hon tagit timeout.

– Hennes argument att hon inte ska avgå eftersom hon vill invänta en rättsprocess är inte tillfyllest, säger Jan Björklund.

Partiledaren vill inte svara på hur lång som krävs innan ärendet blir till i ett uteslutningsärende.

– Hon ska avgå. Men jag låter henne smälta de här beskeden i några dagar till, säger han.

I EU-parlamentsvalet 2014 fick Liberalerna 9,9 procent och två mandat. Inför vårens val är läget betydligt mer prekärt. I DN/Ipsos februarimätning ligger partiet på riksdagsspärren med 4 procent, en och en halv procentenhet under höstens valresultat. I Svensk väljaropinion, en sammanvägning av opinionsmätningar som Sifo gör för Ekot landar L på 3,8 procent.

I ett tal till partikollegerna på riksmötet på adresserade Jan Björklund, som avgår senare i år, den senaste tidens turbulens. Rege-ringsbildningen var en prövning för Liberalerna, konstaterar han. Hur ser utsikterna ut inför EU-valet med tanke på de problem ni nu har?

– Vi är inne i en hantering av ett antal akuta problem. Men det kommer gå över. Det är två och en halv månad kvar till valet och valkampanjen kommer äga rum sista månaden i maj. Jag är inte orolig. Vi är unika bland de svenska riksdagspartierna eftersom vi vill fördjupa EU-samarbetet, säger han till DN.

L går nu till val på ett tuffare EU. Bland annat genom en gemensam skatt på utsläpp.

– Om var och en av de 28 länderna har veto blir det ingen koldioxid-skatt, därför borde den här typen av beslut fattas med kvalificerad majoritet, säger Björklund.

DN har sökt Emma Carlsson Löfdahl.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se"

" Allt fler fall av TBE rapporteras

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Ökningen av TBE-fall i Sverige de senaste åren håller i sig. Och smittan sprider sig västerut. Det visar Folkhälsomyndighetens statistik, uppger Sveriges Radio Ekot.

Under 2018 rapporterades 385 fall av personer som insjuknat i TBE, nära nog identiska siffror som 2017 (391 fall), men mycket mer än 238 som rapporterades 2016.

– Det har varit en stadigt ökande trend om man ser sedan mitten av 1980-talet att det rapporteras fler och fler fall, säger Marika Hjertqvist, epidemiolog på Folkhälsomyndigheten, till Ekot.

Virussjukdomen TBE sprids av fästingar, som i allt högre grad breder ut sig över större områden i Sverige. Många fall av TBE rapporteras från ostkusten, i synnerhet i Stockholm, men även tidigare relativt fredade områden är drabbade, vilket delvis kan förklaras med klimatförändringar.

– Under flera år nu har vi sett en spridning västerut, i Västra Götaland, Västmanland, Örebro län och även i Värmland, säger Marika Hjertqvist.

– Klimatförändringen gör att det blir längre säsonger som fästingarna kan vara aktiva, och att människor är ute mer i naturen då också och stöter på fästingar som bär på viruset.

Folkhälsomyndigheten arbetar nu med att ta fram en ny karta över riskområden i Sverige.

– Om man brukar röra sig i riskområden där man vet att det finns TBE, och man vet att man brukar få fästingar – då är det ju rimligt att man går och vaccinerar sig, säger Marika Hjertqvist.

TT "

" Låga grundvattennivåer på många håll i landet

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Grundvattennivåerna är låga på många håll i landet. Fjolårets varma sommar följdes av en torr höst, men framför allt har nederbörden varit för liten sedan en längre tid tillbaka. – Det är läge att vara vaksam, säger Bo Thunholm på Sveriges geologiska undersökning (SGU).

I de små grundvattenmagasinen, som främst försörjer de som har egen brunn, har man kunnat se en viss återhämtning den senaste månaden efter väldigt låga nivåer i höstas. Men för de större magasinerna, som står för den kommunala vattenförsörjningen, är läget mer bekymmersamt.

– Vi har mycket låga grundvattennivåer i de östra delarna av Svealand och nordöstra delarna av Götaland. På en del håll ligger vi nära bottennotering sedan vi började mäta för 50 år sedan, säger Bo Thunholm, grundvattenexpert på SGU.

På dessa platser behövs nederbörd betydligt över det normala under flera månaders tid för att man ska vara på den säkra sidan. Fjolårets varma och torra sommar har spelat en viss roll, men inte så stor som man skulle kunna tro – problemen beror i stället på att det under ett par års tid varit för lite nederbörd generellt.

– Läget är inte alarmerande, men det finns anledning till vaksamhet och att ha beredskap, säger Bo Thunholm.

Även i delar av mellersta Norrland är vattennivåerna under det normala. Vissa områden, framför allt de kustnära, är också alltid känsligare än andra.

Det handlar exempelvis om Gotland och Stockholms skärgård, där man kan få problem även en normal sommar. Här är grundvattnet alltid lågt av naturliga orsaker, det är svårare att magasinera vatten och till det kommer befolkningstryck i form av turism.

Och om även årets sommar skulle visa sig bli torr och varm är risken stor för att vi får se en repris på fjolårets situation, då många kommuner införde bevattningsförbud och uppmanade allmänheten att spara på dropparna.

TT "

"Fakta. Grundvatten

Är beteckningen på det vatten som finns under jord eller i berggrunden. Det bildas av nederbörd i form av regn eller som smältvatten.

Hur stor andel av vattnet i naturens kretslopp som utgörs av grundvatten beror på klimatet, de geologiska förhållandena, och växtligheten. I Sverige är andelen i genomsnitt 80 procent.

Grundvatten används inom jordbruket, bland annat till bevattning.

Vissa industrier använder också grundvatten i olika processer. Cirka hälften av dricksvattnet i Sverige kommer från grundvattenmagasinen.

NE "

" Köerna chockar S: Det är ett oerhört lidande

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Den politiska oppositionen i Region Stockholm är oroade över de långa operationsköerna för barn på Nya Karolinska.

– Det är extremt allvarligt, säger oppositionsregionsrådet Erika Ullberg (S).

DN kunde på fredagen rapportera att 1 720 barn står i kö för att operation till Nya Karolinska – vilket är en fördubbling sedan omorganisationen och flytten av sjukhuset 2016. 415 av dem som nu väntar på operation har väntat längre än vårdgarantins 90 dagar. Det socialdemokratiska oppositionsregionrådet Erika Ullberg är mycket kritisk till väntetiderna.

– Jag har fått indikationer på att operationsköerna rusat i länet, framför allt på Karolinska. Men jag blir ändå chockad av att det är så här många drabbade barn och familjer som inte får den vård de behöver. Det är ett oerhört lidande.

Erika Ullberg lyfter också fram sjukhusets ekonomiska underskott som en del av problematiken. Förra året gick sjukhuset 822 miljoner kronor back och för 2019 beräknas underskottet till 1,1 miljarder kronor. Något som har resulterat i att 400 tjänster på sjukhuset ska bort. I veckan kunde DN avslöja att sjukhusets sterilcentral inte fungerar som den ska och att problemen där sinkar operationsverksamheten avsevärt vilket ytterligare förvärrar situationen.

– Det är vårdplatsbristen som har gjort att man dragit ner på antalet operationer och därtill problemen på sterilcentralen. Sammantaget ger

det en oacceptabel bild och det finns ett politiskt ansvar, säger Erika Ullberg.

Oppositionsregionrådet tycker det är viktigt att politikerna i Region Stockholm når en gemensam samsyn om Nya Karolinska som kan hålla över flera mandatperioder.

– Vi undrar ju om regionstyrelsens ordförande kommer vidta några åtgärder med anledning av det här krislarmet kring operationsköerna och sterilcentralen, säger Erika Ullberg.

Moderaten Tobias Nässén, vård- och valfrihetsregionråd i Stockholms län, är tydligt med att Karolinska måste arbeta bort kön till operationerna.

”Jag känner stor sympati med familjerna som väntar på operationer till sina barn. Vi kommer att följa utvecklingen i hälso- och sjukvårdsnämnden och förväntar oss att styrelsen och ledningen kortar köerna”, skriver han till DN.

DN i går.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

"Fakta.

Vecka 5 i år väntade totalt 1 720 barn på operation på Karolinska. 1 086 av barnen omfattas av vårdgarantin, det vill säga de har rätt att bli opererade inom tre månader. 415 av barnen som nu väntar på operation har väntat längre än vårdgarantins 90 dagar.

110 patienter står i "patientvald väntan".

524 barn står i "medicinskt orsakad väntan", vilket innebär att operationen är framflyttad av medicinska skäl. "

" Kedjorna vill ha din lojalitet

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Med bonuscheckar, rabatter och gratis frakt värvar klädkedjorna medlemmar till sina klubbar. I en tid där flera butiker använder sig av lojalitetsprogram kämpar företagen för att behålla sina köpsugna kunder.

Är du medlem i dina favoritbutiker? Många av oss går med utan att tveka när kassörskan ställer den enkla frågan. När du väl har sagt ja ingår du i företagets lojalitetsprogram som ska öka butikens försäljning. Konceptet går ut på att trogna kunder får en belöning för att fortsätta handla. Ett annat ord för lojalitetsprogram är kundklubbar. – Ursprunget var att företagen ville locka befintliga kunder att fortsätta handla, senare insåg man att kunder som är medlemmar lämnar ifrån sig personlig information som man kan göra analyser på, säger Magnus Söderlund, professor i företagsekonomi med inriktning marknadsföring, på Handelshögskolan i Stockholm.

Under 1980-talet insåg flygbolagen att det var mer kostnadseffektivt att behålla befintliga kunder i stället för att jaga nya kunder. Bland annat behöver insätta kunder inte lika mycket hjälp och rådgivning. Med den bakgrunden startade flygbranschen medlemsklubbar, vilket senare spred sig till andra branscher, enligt Magnus Söderlund.

Den vanligaste formen av lojalitetsprogram är bonuspoäng. För varje krona tjänar medlemmar ihop poäng som de senare får bonuscheckar att handla för. Men eftersom kundklubbar blir allt vanligare behöver företagen tänka ett steg längre.

En del klädbutiker har därför bestämt sig för att dela upp medlemskapet i olika nivåer. Bland annat har den svenska modekedjan

Gina Tricot delat upp medlemskapet. Beroende på hur mycket du handlar är du antingen vit medlem, grå medlem eller svart medlem. Idealet är att uppnå svart medlemskap eftersom du får fler erbjudanden då. Exakt vilka förmåner som gäller för medlemmar i den högsta kategorin är hemligt för oss dödliga som inte är medlemmar i gruppen. Men allmänt ska medlemmar ha rätt till förtur i rea, rabatter samt inbjudan till olika evenemang.

Men om du inte handlar tillräckligt mycket är risken att ditt medlemskap nedgraderas till en lägre nivå. Även MQ och Åhléns använder sig av uppdelade medlemskap.

– De flesta människor är känsliga för hierarkier, framför allt inom verksamheter där hierarkin är mer synlig kan det bli en drivkraft att klättra uppåt, säger Magnus Söderlund.

Att en del klädkedjor också använder sig av hierarkiska system menar han kan ha två orsaker. Till viss del kan det handla om samma fenomen som inom flygbranschen där kunder uppmanas att vara högst upp i hierarkin. Men eftersom hierarkin inte är lika synlig i en klädbutik som exempelvis på ett flygplan är det främst att det känns roligare att få ett mejl där det står att du har blivit guldmedlem – i stället för att du har tjänat in ett visst antal bonuspoäng.

Under artikeln har DN listat de största klädkedjornas medlemsvillkor. Något som är gemensamt för kedjorna är att de bedriver kundanalyser utifrån medlemmarnas personuppgifter. När du ingår ett medlemsavtal ger du samtidigt ditt godkännande för butiken att använda dina personuppgifter.

Framför allt är syftet att göra marknadsföringsanalyser. Genom att analysera medlemmar utifrån exempelvis ålder, bostadsort, angivna preferenser eller köphistorik kan kedjorna ge anpassad reklam och erbjudanden till målgruppen.

– Jag har länge trott att människor kommer vägra dela med sig av information när de förstår hur mycket företagen vet, men förutom

några mindre skandaler har det inte hänt. I stället tänker många att det inte gör något om företagen känner till uppgifterna eftersom ”jag inte har något att dölja”, säger Magnus Söderlund.

Vad som kan vara klokt att kolla upp är om företaget delar med sig av personuppgifter till andra aktörer. Exempelvis kan det hända att H&M delar med sig av uppgifterna till publiceringsföretag de arbetar tillsammans med. Likaså i samband med bokningar för evenemang. Det är alltid möjligt att dra tillbaka ditt godkännande att genomföra profilanalyser med hjälp av dina uppgifter. Däremot är det inte helt säkert att medlemskapet förblir giltigt då.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se "

" Sofia Edgren: Klubbmedlemskap – smart eller stressande?"

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

”Du har en bonuscheck på 50 kronor – vill du använda den?”

Det är dagen före löning och kassörskans ord landar som toner av Mozart i öronen. Yes, som att hitta 50 spänn på gatan, tänker jag som knappt kan minnas när jag handlade på kedjan i fråga sist. Och ännu mindre när jag signade upp mig som medlem.

Det fanns en tid då klubbmedlemskap innebar så feta plånböcker att sömmarna på facken sprak. Dessvärre inte av buntar med pengar, utan av korten i dem. Varje butik innebar nämligen att ett fysiskt sådant absolut skulle visas upp vid själva köpet. Alternativet – straffet om man glömt kortet hemma – innebar efterregistrering via datamaskin eller samtal till kundtjänst. Vilket oftast var så krångligt att proceduren gavs upp innan den ens påbörjats.

Idag erbjuder merparten av medlemsklubbarna ett poängsystem kopplat till bankkort alternativt legitimisation. Vilket öppnar för trevliga överraskningar som ovannämnda – utan kort i plånkant glömmer man nämligen lätt bort var man är VIP.

Very important person alltså, onekligen är det alltid lite trevligt att få vara med i klubben. Men graden av trevlighet varierar. När det handlar om vilka klubbmedlemskap som ska väljas, gör man bäst i att – som så mycket annat här i livet – ställa frågor. Först huruvida och vad det kostar, sedan vad det innebär för typer av rabatter, erbjudanden, inbjudningar etc.

Nu är många butiker och kedjors klubbar gratis, men det finns även sådana som tar betalt. Varuhuset NK:s medlemskap innebär visserligen

poäng och förtur till rea, men kostar efter första året 150 kronor årligen. Å ena sidan ingen jättesumma, å andra sidan onödigt om man knappt handlar på stället.

En annan aspekt av att vara medlem är att det allt som oftast kräver en mejladress. En adress som avsändaren sedan kan bombardera med mer eller mindre värdefull info. Smart eller stressande? Well, om en överfull inkorg väger upp för informationen om alla 10-procentsrabatter du kan tänkas komma över, är upp till var och en att bestämma.

Summa summarum; fråga på och välj dina klubbmedlemskap medvetet.

Sedan är det fritt fram att casha in när de där bonuscheckarna behagar komma.

Sofia Edgren

sofia.edgren@dn.se "

"Förmågan att samarbeta med kollegorna allt viktigare för lönen

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Förmåga att samarbeta, kommunicera och samspela värderas allt högre på arbetsmarknaden. Det visar ny forskning om löneutveckling för sociala förmågor mellan 1992 och 2013. – Löneökningen för personer med sociala förmågor är allra tydligast inom privat sektor, säger Björn Öckert, professor i nationalekonomi.

Traditionellt har intelligens eller så kallade kognitiva förmågor värderats högst på arbetsmarknaden. Sedan 1990-talet har dock sociala förmågor blivit viktigare. Egenskaper som ledarskap, social interaktion och samarbete värderas särskilt högt. Yrken som präglas av dessa egenskaper har på senare tid haft de högsta lönepåslagen.

Enligt rapporten "Den ökande avkastningen på sociala förmågor" från Ifau, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, så är trenden likadan för hela arbetsmarknaden, men tydligast är de sociala förmågornas segertåg inom den privata sektorn.

Brytpunkten sker redan strax efter millennieskiftet då sociala färdigheter för första gången värderas lika högt som kognitiva förmågor. År 2013 har de med högre sociala förmågor belönats med 13 procent mer i lön inom den privata sektorn.

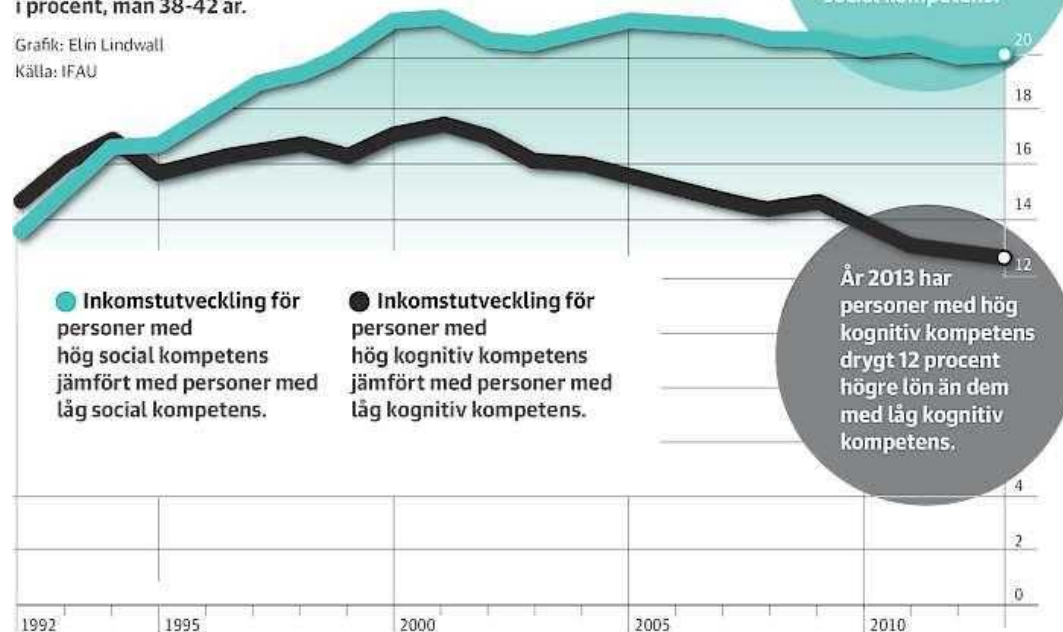
Forskningen bygger på mönstringsdata från män, där Försvarsmakten har värderat sociala och kognitiva förmågor. Dessa data, som gäller hundratusentals män, har sedan jämförts med SCB:s lönestatistik.

Forskare har därefter kunnat följa individers sociala förmågor, deras yrkesval och löneutveckling över tid.

Sociala förmåga ger högre inkomst

Inkomstutveckling av årsinkomst i procent, män 38-42 år.

Grafik: Elin Lindwall
Källa: IFAU

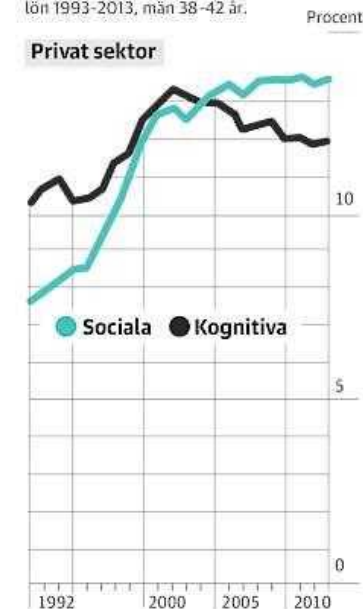
Fakta.

● **Sociala förmåga** handlar om en individs förmåga att samspela. Att fungera väl i olika sociala situationer handlar om att i balans kunna samverka med andra individer på ett sätt som innebär att man fortsätter upprätthålla en god kommunikation. När det gäller arbetsmarknaden brukar också stresstålighet, uthållighet och initiativförmåga inkluderas i sociala förmågor.

● **Kognitiva förmågor** handlar om att förstå samband, analysera komplexa sammanhang, utforma en framställning i visst ämne, förmåga att minnas, dra slutsatser, använda eget och främmande språk i olika sammanhang, göra matematiska beräkningar med mera.

Löneavkastning för sociala och kognitiva förmågor.

Procentuell utveckling av månadslön 1993-2013, män 38-42 år.

– Vi har ju inga liknande data för kvinnors sociala förmåga som vi kunnat följa, men vi tror att resultatet också gäller kvinnor på arbetsmarknaden. De som presterar bättre inom sociala förmågor har inte bara jobb i större utsträckning utan också högre löneutveckling i alla yrken, säger Björn Öckert, som är en av forskarna bakom rapporten.

Sociala förmågor mättes under mönstringen i form av en psykolog-intervju som ska mäta sådant som social mognad, psykologisk energi och känslomässig stabilitet – en metod som infördes 1969 och har varit i stort sett oförändrad sedan dess.

Samtidigt som sociala förmågor värderas allt högre har löneutvecklingen för kognitiva förmågor stagnerat eller fallit något på 2000-talet.

De studier som gjorts utomlands på senare tid visar att uppsvinget för sociala förmågor inte bara sker i Sverige. Likaså visar internationell forskning att avkastningen på utbildning börjar sjunka något. Orsaken tros vara en snabb it-utveckling parat med automatisering och robotisering. Harvardforskaren David Deming, som 2017 publicerade sin rapport ”The growing importance of social skills in the labor market”, menar att kognitiva förmågor tappat i betydelse.

Även Björn Öckert är inte på samma linje. Han menar att effektiviseringen av olika branscher utsätter de kognitiva förmågorna för större konkurrens från outsourcing och automatisering.

– Vi tror att orsaken till att sociala förmågor har uppvärderats beror på att den typen av egenskaper inte går att ersätta lika enkelt. Samtidigt som arbetsmarknaden specialiseras tror vi också att sociala förmågor som samarbete blir allt viktigare och därför ökat i betydelse, säger Björn Öckert.

Anders Forsström
anders.forsstrom@dn.se "

" Fakta. ”Den ökande avkastningen på sociala förmågor”

Några av resultatet i rapporten ”Den ökande avkastningen på sociala förmågor”:

Lönepåslag för sociala förmågor ökade mellan 1992 och 2013.

I privat sektor fördubblades löneutvecklingen på social förmåga på 20 år medan löneutvecklingen på kognitiv förmåga i stort sett låg stilla.

Avkastningen på sociala förmågor har stigit mest för de som är mer välbetalda.

De yrken som uppvisar större lönepåslag för social förmåga anställer också fler personer med hög social förmåga.

I branscher där produktionen lättare kan läggas ut till andra länder och där it-investeringar är omfattande syns en högre avkastning på social förmåga och ökad användning av sociala förmågor.

" Björn Wiman: Hur känns det att växa upp med en massmördare som far?"

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Föreställ dig hur det känns att växa upp med en massmördare som far.

Med den meningen inleds filmen "What our fathers did: A nazi legacy" från 2015 – ett slags förstudie till den brittiske juristen och författaren och Philippe Sands enastående bok "Vägen till Nürnberg", som kom på svenska förra året. I både boken och filmen följer Sands två söner till ledande nazistiska krigsförbrytare – i dag två äldre män som har valt helt olika sätt att hantera sitt mörka arv. Den ene, Horst von Wächter, slingrar sig från sin fars skuld; inte ens när han konfronteras med konkreta bevis går han med på att fadern har del i massmordet på Polens judar.

Den andra mannen är Niklas Frank, son till nazisternas generalguvernör i Polen Hans Frank, som var ansvarig för miljoner judars död under Förintelsen och dömdes till döden genom hängning i Nürnbergrättegångarna. Niklas Franks inställning är den rakt motsatta. Han har ägnat stora delar av sitt liv åt att fördöma sin far och bär alltid med sig den sista bilden som togs av faderns döda kropp efter avrättningen, dels för att vara säker på att han verkligen är död, dels för att påminna sig om att individen alltid har ett ansvar i en kollektiv skuld. "Jag har försonats med min far", säger Niklas Frank. "Jag har erkänt hans brott."

Niklas Frank och Horst von Wächter dyker upp i minnet när jag ser bilderna av de besegrade IS-anhängarnas utmärglade barn i lägren i Syrien – oskyldiga barn vars fäder och mödrar är medansvariga för

ohyggliga brott mot mänskligheten och som i resten av sina liv kommer att få leva med konsekvenserna av sina föräldrars gärningar. På tv intervjuas kvinnor i niqab som antingen fortsätter att förbanna västerlandet eller tigger om tillgift med samma ynkliga argument som Horst von Wächter använde om sin far. De erkänner varken skuld eller ansvar för massavrättningarna, våldtäkterna och halshuggningarna. De var bara en del av "systemet". Det är svårt provocerande.

Jag tror att de flesta som ser bilderna av de besegrade terroristerna genomfars av samma intuitiva hämndbegär. Men jag tror också att denna impuls hos många av oss sedan följs av samma banala men verklighetsförankrade eftertanke: Vart ska alla dessa människor ta vägen? Vad ska hända med dem och deras barn?

Philippe Sands har utifrån sin erfarenhet som både författare och jurist påpekat att situationen i Syrien och Irak just nu påminner om läget i världen efter 1945. Det är samma svåra existentiella frågor om ondska, straff och hämndbegär som kommer fram. Efter andra världskrigets slut argumenterade många för att nazistledarnas skuld var så svart att deras brott låg bortom varje tänkbar juridisk process. Winston Churchill själv ville ställa upp de skyldiga mot en vägg och skjuta dem.

Så blev det som bekant inte. I stället inrättades den internationella militärtribunalen i Nürnberg, där bland andra Hans Frank dömdes till döden. I sitt berömda inledningsanförande kallade den amerikanske åklagaren Robert H Jackson processen för "ett av de mest betydande erkännanden som makten någonsin gett förnuftet". Han underströk också att den egentliga målsäganden inte var segrarmakterna utan "civilisationen själv".

På ett liknande sätt förhåller det sig efter grymheterna och förödelserna i Syrien och Irak. Det är inte primärt "vi" och våra reaktioner framför tv:n i Sverige som är sakägare i detta mål, utan offren och deras efterlevande. Tillsammans med filmaren David Evans gjorde Philippe

Sands häromåret filmen "I was a yazidi slave", som handlar om några av de flickor som våldtagits, torterats och hållits som slavar i IS skräckvælde. I dag vill en del av dessa unga kvinnor se en formell juridisk process så att deras plågoandar kan bli dömda, andra vill ha ren och rå hämnd. En yazidisk flicka säger i filmen: "Du frågar mig om rättvisa? Jag har sett min familj halshuggas inför mina ögon. Jag vill bara att de som gjorde det ska dö."

Rent mänskligt är det lätt att förstå henne. Men lika viktigt är att insistera på att IS-terroristernas förbrytelser ska få ett adekvat svar från rättssystemet. Om det inte finns någon fungerande juridisk form för detta får man – som i fallet med Nürnbergrättegångarna – uppfinna en ny. Poängen med en rättsprocess är ju att den förutom att ge enskilda offer upprättelse också berättar en historia. Ingen rättegång kan ge rättvisa till varje enskild person, men en saklig och objektiv process kan etablera en ovedersäglig berättelse om vad det var som hände, som i sin tur är giltig för alla offer – och för deras efterlevande.

Philippe Sands är själv ättling till ett folkmord. I en av de starkaste scenerna i filmen om Niklas Frank och Horst von Wächter står han tillsammans med de två nazibödlarnas barn vid en skogsglänta utanför staden Lviv i dagens Ukraina, där 3 500 judar sköts ihjäl 1942 – bland dem nästan hela Sands egen släkt. I jorden ligger alla kroppar kvar, orörda sedan mer än ett halvt sekel.

Bland annat tack vare rättegångarna i Nürnberg kan vi höra dessa mördade människors röster än i dag – trots tendenser att tysta dem. Dessa röster visar vilken som är rättsordningens både tyngsta och mest tidlösa uppgift: att bestämma vilken berättelse som marken och stenarna ska ropa.

Kanske så att vi, nästa gång det händer, i tid kan sätta stopp för mänsklighetens oupphörliga förbrytelser mot sig själv.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se "

" Jag drack när jag var ledsen, jag drack när jag var glad

DN SÖNDAG 10 MARS 2019

Författaren och journalisten Hanna Hellquist brukar inte vara rädd för att vara privat i sina artiklar. Men att berätta om sitt alkoholmissbruk har varit för skamfyllt. Tills nu. "Jag bröt armen på fyllan. Jag bröt foten. Jag vinglade omkring i Vasastan så att främmande människor fick hjälpa mig hem", skriver hon.

Det ligger en spya utanför min dörr. Jag upptäcker den när jag är på väg ut, jag ska till min kompis på Söder, det är söndag och vi ska äta sushi och se på film. Och där ligger den. Spyran. Den är gigantisk, och jag har inget minne av hur den hamnade där.

Jag förstår att den är min, för jag var ute kvällen innan och jag minns ingenting. Inte hur jag kom hem, vem som följde mig, om jag åkte taxi, var jag var, vilka jag träffade, jag minns på riktigt ingenting. Men att den där spyran är min, det råder det inga tvivel om, jag känner smaken i munnen nu. Svalget är metalliskt.

Jag går tillbaka in i lägenheten och hämtar en spann och en trasa. Skammen gör mig yr. Ångesten fortplantar sig genom kroppen, det är som att den rinner i mina ådror, allt blir vitt, fingrarna vitnar, det är ångest i stället för blod. Jag torkar noggrant upp eländet och gör en snabb uträkning i huvudet. Hur många av mina grannar har behövt kliva över den här spyran på väg ut ur huset i dag? Jag bor på bottenplan. Jag orkar inte tänka klart tanken.

Jag fortsätter att dricka i två år efter den där spyran. Jag går i terapi för att lära mig dricka normalt men det är för sent för mig, jag kommer

aldrig att kunna dricka normalt igen. Jag har förstört min hjärna. Hur mycket vin jag än dricker så blir jag aldrig nöjd.

I januari kom Rebecka Åhlunds bok ”Jag som var så rolig att dricka vin med”, där hon beskriver både sitt alkoholmissbruk och sitt första år av tillfrisknande. Jag känner igen mig i nästan varenda mening. Jag tänker att jag hade kunnat skriva den boken själv. Fan, jag önskar att jag hade gjort det. Varför gjorde jag inte det?

Ni som har läst mig förut vet att jag inte är särskilt rädd för att vara privat. Jag har skrivit om det mesta som pågått i mitt huvud, vare sig det har gällt den brinnande svartsjuka jag känner för mina killars ex, eller varför det var så befriande att spåka ner mig tjugo kilo, eller vändorna med att fatta ett så avgörande beslut för min framtid som att skaffa barn, och att behöva fatta det alldeles själv. Jag har nästan inte haft några spärrar vad det gäller mitt privatliv. Jag har inte förstått poängen med det.

Jag har skrivit om min pappas självmord, mitt livs största trauma, eftersom jag inte förstår varför jag skulle skämmas för det? Varför skulle jag inte kunna skriva om det, när jag skriver om allt annat? Det är som att gå med på att min pappas död var skamlig. Och om hans död var skamlig, vem blir han då i berättelsen om hans liv? Då drar man sig i stället för att berätta den, och jag kommer aldrig sluta att berätta om Larsa Hellquist och hans liv för han var fan en magisk människa på många sätt.

Men med alkoholen har det varit annorlunda. Inte så att jag inte har sagt att jag inte dricker längre, för det är omöjligt att leva ett någorlunda socialt liv i Stockholms innerstad, eller på den värmländska landsbygden, utan att det faktum att man tackar nej till ett glas vin inte behöver förklaras.

Och jag har förklarat. Olika ingående beroende på hur väl jag känner personen ifråga, men såpass avslappnad är jag ändå i min nykterhet att jag tålmodigt kan redogöra för en människa jag aldrig tidigare träffat

hur allting eskalerade efter att pappa dog, och att jag nu har valt att inte dricka men jag kan va rolig ändå, oroa dig inte för mig du, beställ en till öl för det gör mig ingenting. Herregud, fattar ni hur många dejter jag har varit på?

Men att gå ut med mitt missbruk, att lägga korten på bordet och förklara att jag söp som om det inte fanns någon morgondag (och att jag många gånger också hoppades att det var sant) det har jag inte känt mig redo för. Det har varit mitt och bara mitt.

I början är det kanske inte så konstigt. Nykterheten är så skör, man vet inte om man kommer att trilla dit igen, om man kommer att misslyckas. Man vill inte ha några ögon på sig. Eller förresten, det stämmer inte. Man vill visst ha ögonen på sig, men bara från folk som känner en väl och som älskar en oavsett. Inte DN:s läsare, eller P3:s lyssnare. Inga anonyma ansikten som tror att de känner mig.

Jag har alltid druckit mycket. Vinet har varit mitt *weapon of choice*, det enda berusningsmedel som jag kom i kontakt med i ungdomen, och sen det enda som är socialt accepterat i vuxenlivet. Jag har haft otroligt roligt på fyllan. Det är ett jävla kitt alltså. Vinet. Kvällarna kan hålla på hur länge som helst. Man går aldrig och lägger sig. De flesta av mina förhållanden har jag trillat över när jag varit full.

När pappa dog spårade det. Den sommaren drack jag för att kunna sova. Jag vägrade att ligga vaken och tänka på kvällarna. Jag drack tills jag stupade. Vad skulle folk göra åt det? Min pappa var borta. Han dog på värsta tänkbara sätt. Vem kunde säga till mig hur jag skulle sörja. Men jag slutade inte när hösten kom. Jag slutade aldrig. Och jag började dricka ensam. Och när jag var ledsen. Och när jag redan var bakis. Jag hittade alltid en anledning att dricka.

Hur kunde jag hålla på så länge? En förklaring är att jag lever ensam. Visst, mina vänner kunde se att jag alltid var den som blev för full när det var fest, men de levde inte med mig, de såg inte hur jag drack när jag var ensam. De såg inte kassarna med tomflaskor som jag kånkade

till återvinningen, de förstod att jag var ”glad i spriten” men de såg nog inte omfattningen.

Om någon sa någonting så höll jag med, erkände att jag behövde tänka på mitt drickande, lovade dyrt och heligt att jag skulle göra det, och sen undvek jag helt enkelt att dricka med dem i den mån det var möjligt. Det finns alltid andra att dricka med.

En annan förklaring, och det här är nog anledningen till att jag skriver den här texten, det är att alkoholen är ett så självklart inslag i de flesta sociala sammanhang. Alkoholen är en ohotad bärare av vår kultur. Det är helt enkelt konstigare att inte dricka, än att alltid bli lite för full. Folk kan prata om att de ska ta en vit månad, men den måste börja EFTER jobbfesten, för de pallar inte att vara nyktra på en sån tillställning. Den planerade nykterheten går aldrig säker. För blotta tanken på att gå på bröllop nykter gör människor deprimerade. Att inte kunna hantera alkohol är ett problem, men vägen till ett missbruk går genom tusentals tillställningar där man ser genom fingrarna på tillvänjandet. Vägen till att bli alkoholist är kantad av konfetti, det är glöggfester och parmiddagar och nyårsaftnar med hummer och någon som kräks i snön utanför festen, det är champagne i födelsedagspresent och mimosas till brunchen och öl till snickaren när ett fönster äntligen är på plats.

Dessutom är det som att det behövs en alkis i varje sällskap. En alkis som inte säger att den är alkis. Det var jag. Ingen dricker lika mycket som Hanna, men om hon ändå är på rätt sida gränsen så är vårt eget drickande lugnt. Att då hoppa av, att säga att jag har problem, att jag inte klarade av att vara en dekadent måttstock, det är skämmigt.

Att fullständigt tappa kontrollen. Det är skämmigt. Jag skäms fortfarande över saker jag gjort och saker jag sagt på fyllan. Jag skäms och skäms och skäms. Jag tycker inte att det är dåligt att skämmas, det hör till vanligt hyfs på något sätt. Men det är intressant varför jag

skäms så mycket för just drickandet. Det kan jag inte vara ensam om. Och det är därför som jag skriver den här texten.

Jag brukade tänka att det skulle gå över av sig själv. Att jag skulle lugna ner mig när jag blev ihop med någon, någon som träffade mig ofta och kunde hålla lite koll på mig. Och jag skulle absolut lugna ner mig när jag blev gravid. Jag brukade fantisera om graviditeten som en semester från mig själv och mitt missbruk, och sen när barnet hade kommit, då skulle jag få andra intressen i livet och det skulle lösa sig av sig självt.

Jag skulle fortsätta dricka såklart, någon annan tanke var omöjlig, men det skulle vara så som när andra människor dricker, vin till maten, kanske ett par tre öl på en after work någon gång emellanåt. Jag längtade till det livet. Jag längtade efter att få vara frisk.

Varför slutade jag inte bara att dricka? De sista tre fyra åren som jag drack fick jag gång på gång bevis på att jag inte klarade av det. Jag bröt armen på fyllan. Jag bröt foten. Jag gjorde bort mig, jag blev ovän med några av mina närmaste, jag utsatte min mamma för en oro som jag aldrig kan föreställa mig. Jag försov mig till jobbet och misskötte mina uppdrag och vinglade omkring i Vasastan så att främmande - människor fick se till att jag kom hem ordentligt. Den kontrollförlusten är svår att förstå nu. Hur kunde jag vilja utsätta mig för det?

När man har använt sig av alkohol för att parera varenda känsla som kan tänkas uppstå så är det fruktansvärt skrämmande att försöka föreställa sig ett liv utan den. Är det ens ett liv som jag vill leva? Nej, länge tänkte jag att det inte fanns någon som helst mening med ett sådant liv. Pissliv. Trist. Hur ska jag ha roligt nu då har ni tänkt er? Hur ska jag gå på fest? Hur ska jag kunna dejta? Hur ska någonting få en guldkant igen? Hur ska jag kunna finnas? Vem kommer jag att bli? För så var det. Jag drack när jag var glad, och jag drack när jag var ledsen. Så fort jag började känna något så skulle det antingen

förstärkas eller motas bort. Till slut existerade jag endast i fyllan, eller i väntan på nästa.

Och i bakfyllan. Gud så bakfull jag har varit. Så många timmar i sängen. All ångest. Ibland, när jag är arg på mig själv, så tänker jag att jag har supit bort mina bästa år. De där åren i början av trettioårsåldern, när folk börjar slå sig till ro, då fanns det något annat som var viktigare för mig och som jag var livrädd för att förlora.

Det skäms jag fortfarande över. Att jag var så jävla enkelspårig. Att jag under så lång period helt enkelt inte riktigt levde. Dessutom drack jag inför publik. Det är också otroligt skamfullt. Jag är ingen superkändis, men för ett tränat öga går det att följa utvecklingen genom mina bylinebilder i tidningen. Har man dessutom förmåga att läsa mellan raderna, vilket förvånansvärt många i det här landet ändå har, så förstår man.

Då blir det tydligt att jag var en av alla *heavy drinking* mediamänniskor som inte klarade av det. Som inte lyckades hålla mig frisk. Som blev sjuk, och som alltid kommer att vara sjuk och alltid kommer behöva passa mig. Jag kommer aldrig mer att kunna sitta uppe och gagga över en bib på nån balkong till solen går upp. Jag dricker cola light på aw och går hem i tid. Jag måste tacka nej till champagnen när något ska firas, och jag går på hundratals anonyma dejter utan den luddiga tryggheten av ett par öl.

Och vet ni. Jag älskar det. Jag har varit spiknykter i tre år nu och jag har fått tillbaka mitt liv. På riktigt.

När jag drack så ägnade jag nästan all min vakna tid åt att tänka på alkohol. Att planera hur jag skulle dricka för att inte bli för full på festen jag skulle gå på, och sen, när jag ändå hade blivit för full, försöka tänka ut vilka förmildrande omständigheter som jag skulle använda som förklaring den här gången. Den ständiga tanken i mitt huvud var: jag dricker för mycket. Och nästan samtidigt, nej det gör jag inte. Alla ursäkter, så att jag inte skulle behöva sluta.

Nu har jag slutat. Lättnaden jag känner är nästan omöjlig att beskriva. Fattar ni hur mycket utrymme som frigörs i hjärnan när man slutar tänka på vin?

Rebecka tänker på samma sätt. Hon blir förvånad över lättnaden hon känner när hon inte längre har valet att korka upp en flaska. Hon andas ut.

Det är väl också därför jag skriver den här texten. För att berätta hur det kan kännas att ta beslutet att sluta dricka. För det är liksom inte slutet på livet. Det är bara slutet på DET livet. Och när man har den relationen till alkohol, som Rebecka och jag har, så är det inget mindre än en gåva. Nej jag har inte blivit religiös. Jag har blivit nykter.

Jag vaknar en söndagsmorgon, inte bakfull, och jag tar datorn och hunden och går i väg till ett kafé. Jag har hatat människor som skriver på kafé, jävla skrytisar, sitt hemma och knappa som alla andra, sluta visa alla att du inte har skrivkramp, men nu är jag en av dem. Jag går Dalagatan ner, solen skiner, jag har svindyra solglasögon från Dior, och så kommer det över mig, jag blir plötsligt påmind: just ja, jag dricker inte längre. Vad jag än ska göra i kväll så vet jag att jag kommer att minnas det. Det är en sån otrolig känsla, den knockar mig, jag stannar till på gatan och blir stående.

Hanna Hellquist

lordag@dn.se "

"Hanna Hellquist är skribent, författare och programledare i P3. Hon - debuterade med "Karlstad Zoologiska" (2009) och 2016 kom hennes artikelsamling "En tryckare på Blue Moon Bar", båda Albert Bonniers förlag. I vintras var hon en av vinterpratarna i P1. "

" Att gräva i dna-register ger polis ny chans lösa ouppklarade brott

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Polisens ökade möjligheter att använda dna-teknik kan leda till att fler fall blir lösta. Frågan är hur långt utanför sina egna register polisen ska få gå. Nu görs försök att utnyttja dna-databaser för släktforskning. – Det är ännu ett verktyg för att komma vidare med utredningar av grova brott, säger Ricky Ansell på Nationellt forensiskt centrum, NFC.

Ett par uppmärksammade rättsfall den senaste tiden har riktat ljuset på genetikens roll i polisens utredningsarbete.

En 58-årig man kunde nyligen knytas till en brutal våldtäkt i Billdal i södra Göteborg för 24 år sedan. Ungefär samtidigt kom nyheten att utredningen av ett 15 år gammalt dubbelmord i Linköping kan vara nära en lösning. I båda fallen beror genombrotten på ny dna-teknik och nya dna-befogenheter.

För 13 år sedan lagstodgades att alla personer som misstänks för brott som kan ge fängelse ska lämna salivprov, topsas.

Vid det senaste årsskiftet infördes en möjlighet som öppnar nya dörrar: att göra en så kallad familjesökning i dna-registren, vilken i bästa fall matchar ett dna-spår från en brottsplats med en person som kan vara en nära släkting till den eftersökta gärningsmannen. Det var detta verktyg som var nyckeln i de ovan nämnda fallen.

Polisen har i dag tillgång till dna-profiler på sammanlagt drygt 160 000 personer i två register. De som topsas när de misstänks för allvarliga brott hamnar i det så kallade utredningsregistret. Döms de förs de över till det permanenta dna-registret, frikänns de tas deras dna-profil bort.

Dessutom finns spårregistret, som innehåller dna-spår som säkrats på brottsplatser, men som inte knutits till en person.

Så snart man fått träff mot en person gallras spåret bort från det här registret.

Men dna-information finns att tillgå på fler håll i samhället. Nu pågår ett pilotprojekt där polisen och den kriminaltekniska myndigheten NFC ska testa hur man kan utnyttja privata släktforskningsregister.

– Det är ju ytterligare ett verktyg för att komma vidare med grova brott där det finns dna-spår men där man inte kommer i hamn, säger Ricky Ansell, genetiker och tillförordnad chef för biologisektionen på NFC. Sajter för släktforskning behandlar visserligen användarnas uppgifter med sekretess, men den som vill maximera sina möjligheter att få en träff, vilket är en god poäng för en släktforskare, laddar upp sin genetiska information på en gratistjänst som heter Gedmatch. Det kan polisen också göra.

I december berättade amerikanska brottsutredare att man med hjälp av Gedmatch kunnat identifiera 28 personer i rättsfall där man tidigare kört fast, skriver Forskning och Framsteg.

På släktforskningsajterna har man möjlighet att komma åt betydligt mer dna-data än i polisens register. Ricky Ansell talar om ”noder”, släktingar bakåt i tiden som är genetiska knutpunkter.

– Man kan komma tillbaka tre, fyra, kanske fem generationer, och sedan får man helt enkelt kartlägga släktingar till den här noden.

Hur ska ni gå till väga? Ska ni registrera er som användare?

– Vi har inte kommit så långt än. Men jag har lite svårt att se att vi skulle göra det. Det skulle kännas lite märkligt, säger Ricky Ansell. Det är framför allt amerikanska sajter som är aktuella, och vissa av dem tillåter att rättsväsendet går in för att hitta matchningar till dna-spår. I de fallen behövs ingen registrering.

Släktforskningsrörelsen är inte särskilt orolig över polisens planer, bedömer Thomas Fürth, ordförande för Genealogiska föreningen.

– Vi har inte intagit någon officiell ståndpunkt. Men det allmänna jag hör är att man är positiv om det kan leda till att man kan lösa grova brott, säger Fürth.

Ibland väcks tanken att polisen även skulle kunna utnyttja pku-registret, som innehåller blodprover från alla barn födda i Sverige från 1975. Det syftar till att förbättra vård och behandling och ska också användas i forskningssyfte.

Men det är inte aktuellt, enligt Ricky Ansell.

– Nej, det har ett helt annat syfte. Lagen är tydlig, inte minst den nya biobankslagen. Det är väl egentligen bara identifiering av avlidna som blir möjlig för rättsväsendet.

– Intressantare vore i så fall att man ökade möjligheten att topsa, säger Ansell.

Det tror inte advokaten och rättsforskaren Johanna Björkman vore en god idé. Det vore uttryck för maktmonopol, menar hon. Däremot tror hon att genetisk analys kan komma till användning betydligt tidigare i utredningsarbetet i framtiden.

– Kanske rent av i förundersökningar. Det betyder inte minst att man tidigt kommer att kunna utesluta personer, säger Björkman, som har specialiserat sig på dna-bevisning.

Hon tycker att den nya tekniken bidragit till polisarbetet på ett unikt sätt, framför allt i olösta fall, men framhåller att man inte får glömma att ”inget kan läka ett dåligt spår”.

– Och inte alla spår på en brottsplats är relevanta. Vi får inte hamna i ett läge där vi rafsar ihop för mycket spår. Matchningen är ett hjälpmedel för att hitta källan, men det bra spåret är det viktiga beviset. Det dröjde innan möjligheten med topsning av misstänkta utnyttjades fullt ut. Tre år efter det att lagen infördes skrev Johanna Björkman en krönika där hon frustrerat konstaterade att polisen bara skickat in hälften så många analysprover som NFC (eller SKL, som det hette då) hade kapacitet för.

– Vi hade allt på plats, men det var segt att komma i gång.

Polisledningen var själv väldigt kritisk, säger hon.

I dag tycker hon att polisen är bättre på att använda dna-verktyg. Hon framhåller den så kallade kalla fall-gruppen i Göteborg som arbetar med gamla olösta brott.

Om ambitionen att använda sig av dna-informationen på kommersiella släktforskningssajter säger Björkman att det finns en risk att polisen ”kliver in i en maktutövning som inte är riktigt etisk”, även om det beror på hur det görs.

– Men det är inte olagligt, och i den andra vågskålen ligger att man försöker lösa ett grovt brott där man provat allt annat och detta är den sista möjligheten.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

" Fakta. Dubbelmordet i Linköping

På morgonen den 19 oktober 2004 höggs den 8-åriga pojken och den 56-åriga kvinnan ihjäl i ett villaområde i centrala Linköping.

Gärningsmannen undkom men lämnade efter sig flera dna-spår. Ett tusental personer har topsats i jakten på gärningsmannen utan någon dna-träff.

Med lagändringen kom polisen närmare den person man sökt i snart 15 år. Utredarna har genom NFC:s arbete och genom släktskapssökning i registret fått in en lista på cirka 30 dna-profiler som har en snarlik profil som den man säkrat från gärningsmannen.

" Fakta. Våldtäkten i Billdal

I september 1995 överfölls en åttaårig flicka när hon var på väg hem från skolan. Mannen drog in flickan i ett skogsparti och utsatte henne för grov våldtäkt och misshandel. Flickan hittades blodig och utan byxor vid en busshållplats. Polisen säkrade dna-spår på flickans kropp. Ungefär 350 personer topsades, utan resultat.

I januari i år kunde NFC göra en så kallad familjesökning. Polisen ringade in en grupp personer som de blev extra intresserade av. En av dem är den nu häktade mannen.

Den 28 februari kunde han gripas. Nästa år hade brottet preskriberats."

" SKL vill bromsa utländska vårdkostnader

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Kostnaderna för planerad vård utomlands har mer än tredubblats på fyra år, enligt Försäkringskassan. I fjol landade totalsumman på 160 miljoner kronor och den största andelen går till behandling av kraftig svettning, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

Nu har intresseorganisationen Sveriges kommuner och landsting (SKL) tagit fram en nationell prislista över svettbehandlingar och hoppas att kostnadsökningarna ska bromsas, enligt Ekot.

TT "

" Oklart varför planet med 157 ombord kraschade

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Samtliga 157 personer ombord, däribland fyra svenskar, omkom i en flygkrasch i Etiopien på söndagen. Det är andra gången på mindre än ett halvår som en katastrofal olycka inträffar med den aktuella flygplansmodellen. USA:s haverikommission ska sända fyra medarbetare för att bistå i utredningen av den dödliga kraschen.

Planet av typen Boeing 737 var på väg från Addis Abeba i Etiopien till Nairobi i grannlandet Kenya. Kraschen skedde kort efter starten nära staden Bishoftu, omkring sex mil sydost om huvudstaden, klockan 8.44. Sex minuter efter att planet lyft förlorade flygplatsen kontakten med det.

Sammanlagt fanns 149 passagerare och åtta besättningsmedlemmar ombord på planet, bekräftar flygbolaget Ethiopian Airlines. Flygbolagets vd Tewolde Gebremariam genomförde en presskonferens efter att ha besökt olycksplatsen. Han var påtagligt berörd av det inträffade.

– Det är en sorgens dag, sade han.

Enligt Tewolde Gebremariam tog det ungefär sex minuter innan planet började få problem. En av piloterna ska då ha bett om att få återvända till flygplatsen.

Innan det stod klart att ingen ombord överlevt kraschen samlades oroliga anhöriga på Nairobis flygplats dit planet hade varit på väg.

– Vi väntar på min mamma. Vi hoppas bara på att hon tog ett annat flyg eller blev försenad. Hon svarar inte i telefonen, sade Wendy Otieno, till Reuters.

På den etiopiska premiärministerns officiella Twitterkonto framfördes kondoleanser till passagerarnas anhöriga:

”Premiärministerns kansli vill, på regeringens och det etiopiska folkets vägnar, meddela sitt djupa deltagande till de familjer som förlorat sina nära och kära på Ethiopian Airlines Boeing 737 på ett reguljärflyg på väg mot Nairobi nu på morgonen.”

Det statsägda bolaget Ethiopian Airlines är enligt egen utsago Afrikas största och har som mål att bli en knutpunkt för resor till övriga delar av världen. Dess viktigaste flygplats är Bole International Airport i Etiopiens huvudstad Addis Abeba varifrån 6,5 miljoner människor flyger varje år.

Bolaget har ett gott rykte när det gäller säkerhet, rapporterar BBC, trots en krasch 2010 i Medelhavet där 90 personer omkom. Planet gick ner kort efter start från Beirut i Libanon.

Planet som kraschade på söndagen, en Boeing 737 Max 8 är av samma modell som det plan som störtade utanför Jakarta i oktober förra året. Då förlorade ett plan från flygbolaget Lion Air kontakten med flygledningen efter 13 minuter i luften och 189 personer förlorade livet.

I båda fallen var flygplanen bara månader gamla när de kraschade. Ethiopian Airlines plan hade levererats från den amerikanska tillverkaren i november förra året.

”Boeing är mycket ledsna över vetskapen om de omkomna passagerarna och besättningen på Ethiopian Airlines flight 302. Vi förmedlar våra innerliga sympatier till de drabbade passagerarnas och besättningens familjer och vänner, och står reda att bistå Ethiopian Airlines”, skriver Boeing i ett pressmeddelande.

USA:s haverikommission (NTSB) meddelade på söndagen att man ska skicka fyra utredare för att bistå etiopiska myndigheter i haveriutredningen.

Ethiopian Airlines skriver i ett pressmeddelande att piloten hade utmärkt sig inom företaget och totalt över 8 000 flygtimmar.

Flygbolaget uppger också att det kraschade flygplanet inte hade några kända tekniska problem.

Svenska utrikesdepartementet kunde på söndagskvällen bekräfta flygbolagets uppgifter om svenska dödsoffer.

– UD kan bekräfta att det fanns svenskar ombord. Enligt nu tillgängliga uppgifter finns fyra svenskar bland de omkomna, säger Anton Dahlquist på departementets presstjänst till TT.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

"Fakta.

Enligt flygbolagets vd finns medborgare i följande länder bland de omkomna: Kenya, Kanada, Etiopien, Italien, Kina, USA, Storbritannien, Frankrike, Egypten, Nederländerna, Indien, Slovakien, Österrike, Sverige, Ryssland, Marocko, Spanien, Polen, Israel, Belgien, Indonesien, Somalia, Norge, Serbien, Togo, Moçambique, Rwanda, Sudan, Uganda och Jemen. Fyra hade FN-pass, och det är oklart vilket land de är medborgare i.

TT "

"Bostadsbyggare måste ändra affärsmodellen"

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

" Bostadsbyggarna måste ändra sin affärsmodell – det går inte längre att binda köparna med kontrakt som tecknas åratals innan bostaden är byggd. Det menar finansanalytikern Peter Malmqvist, som spår att företagen kommer tvingas till sammanslagningar och nyemissioner – där de gamla ägarnas makt urholkas.

Byggherren SSM blev i förra veckan stämd av 44 bostadsköpare som vill häva sina kontrakt till bostäder som står under byggnad vid Telefonplan i södra Stockholm. Sedan tidigare har fem andra potentiella köpare stämt bolaget.

DN kunde redan i somras berätta om stämningshoten mot SSM och bygget vid Telefonplan. Byggaren har skjutit fram tillträdet för köparna i över ett år, jämfört med när de tecknade sig för köpen.

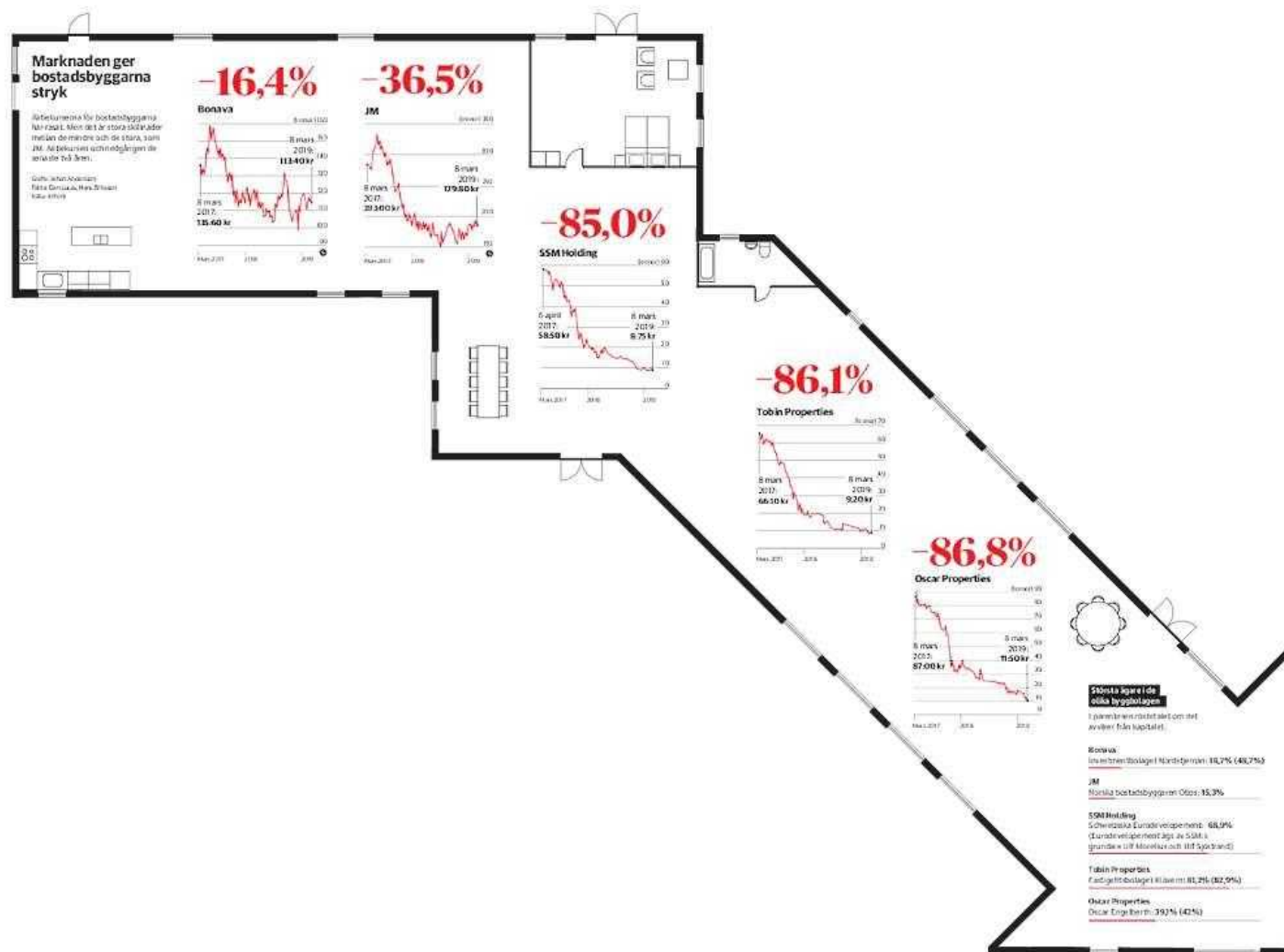
Stämningen (som formellt är riktad mot bostadsrättsföreningen som kontrolleras av SSM) är den senaste i raden av tvister som skakar bostadsbyggare i framför allt Stockholm.

I grund och botten handlar tvisterna om att byggherrarna har en affärsmodell som inte längre fungerar.

– Affärsidén kräver en stabilt uppgående marknad för att fungera, säger Peter Malmqvist.

Han har intresserat sig för bostadsmarknaden och han menar att de så kallade bostadsutvecklarna bollar över det mesta av risken på köparna.

– Det är en väldigt stor risk en enskild individ tar när den tecknar ett fast kontrakt som säger att inom två–tre år ska personen betala ut en stor summa pengar, säger Malmqvist.

Dessutom sker det i ett tidigt skede. Redan innan bygget kommer i gång vill byggherren att kontraktet skrivs. En första summa, kanske 25 000 kronor betalas av bostadsköparen. Därefter kommer minst en till betalning att ske, enligt den tidsplan byggaren har.

Och två år senare, strax innan inflyttning, ska köparen betala resten, det vill säga flera miljoner kronor. Men köparen vet inte när kontraktet tecknas vad den befintliga bostaden är värd – eller den nya.

– Det är det här fasta åtagandet som köparen gör som inte alls fungerar i en osäker marknad, säger Malmqvist.

Och marknaden har blivit osäker i allra högsta grad. Sedan toppnivåerna sensommaren 2017 har bostadspriserna i genomsnitt sjunkit med 10 procent i Stockholm, där krisen för bostadsutvecklarna är som djupast.

Peter Malmqvist skissar ett typiskt exempel. Bostadsköparen har tecknat sig för en bostad för sex miljoner kronor. Men när bostaden står klar är värdet endast 5,5 miljoner.

– Och dessutom: den bostad som jag måste sälja för 4,5 miljoner för att klara det här, den får jag bara 3,7 miljoner för.

– Jag ligger back på kontraktet jag har köpt, jag ligger back på mitt inbytesvärde och jag kan inte infria det här åtagandet.

Även i goda tider finns det alltid köpare som inte kan klara sitt åtagande av en eller annan anledning. Men byggherren, som absolut inte vill skylta med att ha drivit olyckliga köpare till personlig konkurs, går med att lösa dem från kontraktet för en mindre summa.

Den bostaden blir då en ”återtagen bostadsrätt”. Det är dock inte ett problem för byggherren så länge priserna stiger. Den blir lättsåld till en annan spekulant.

– Men när du har en nedåtgående marknad och du riskerar att få 20 procent återtagna i knät, då är det bara de starka som kan komma med den typen av erbjudande, säger Malmqvist.

– Nu befarar byggarna en löpeld – där varje person som tycker att de har torskad 10–15 procent på sitt kontrakt, vill bli lösta från det. Och det oavsett om de kan betala eller inte.

Det kan inte byggarna gå med på och därför sätter de hårt mot hårt – med tvister likt SSM-tvisten som följde.

Peter Malmqvist har gått igenom antalet sålda, men ännu inte byggda bostadsrätter, i Sverige under perioden januari–september i fjol och jämfört med motsvarande period ett år tidigare.

Antalet har rasat med mellan 40 och 70 procent.

– Det har rasat mest hos de byggare som är speciellt inriktade på Stockholm, säger han.

Flera av bostadsutvecklarna har erbjudit kunderna rabatter i en eller annan form. Bonava till exempel hade förra sommaren en ”sommarlovsrea” på fyror i Södra Hammarbyhamnen där priset sänktes med 15 procent.

Peter Malmqvist tror inte på rabatterna.

– Den stora risken jag tar när jag tecknar kontraktet är att inte veta vad jag får för den nuvarande bostaden. Det kan knäcka mig om jag inte får ut vad jag måste för den.

– Bara risken gör att människor håller sig borta, säger han.

Affärsmodellen måste göras om så att risken omfördelas mellan köparna, byggherren och bankerna, menar Malmqvist. Och då är tidsfaktorn det avgörande.

– Du måste minska den här kontraktsbindningstiden från 2,5 år till en mer rimlig tid, säg 5–6 månader innan inflyttning, menar han.

I fjol tog några av marknadens större aktörer, däribland Skanska, initiativet till en kvalitetsmärkning, Trygg bostadsrättsförening, som ska stärka konsumentskyddet för köpare av nybyggda bostadsrätter. Magnus Lambertsson, försäljningschef på Skanska, var en av initiativtagarna. Han säger att det redan har skett en stor omsvängning på marknaden när det gäller förhandskontrakten.

– För några år sedan kunde du få 70–80 procent förhandskontrakt tecknade innan byggstart, säger han.

– Så är det inte i dag. Nu handlar det kanske om 20–30 procent.

Konsekvensen blir att det är endast bostadsutvecklare med starka finansiella muskler som kan klara att bygga utan att veta i förväg hur många lägenheter som kan bli sålda när bygget står klart.

Borde inte det leda till konsolidering – att mindre går samman?

– Det kan säkert ske. Och det kan också bli fler samarbeten och kanske att man tar in en finansiär i ett tidigare skede, säger Lambertsson.

När DN pratar med människor i branschen, som inte vill bli citerade, utesluter de inte en våg av konkurser.

Men Peter Malmqvist tror att de byggare som är börsnoterade i stället kommer att tvingas till nyemissioner och att bankerna kommer att skriva ned lånen till de mer utsatta byggarna. Det kommer att i sin tur leda till ägarförändringar.

– Så kreditgivarna torskar en del och de gamla aktieägarna, som inte kan eller vill vara med i emissionen.

Peter Malmqvist varnar för bostadsutvecklare som tagit stora risker med spektakulära byggen. Flera av bolagens aktiekurser har redan rasat.

– Du har ju redan tappat 85-90 procent från toppläget, avslutar Malmqvist.

SSM skriver på sin hemsida att avtalen är giltiga och att det saknas grund för att häva dem.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

"Fakta. Bostadsbyggande

Bostadsbyggande består av två delar. Bostadsutvecklare är byggherrarna. De sköter administrationen, köper in mark, anlitar arkitekter och så vidare.

Byggentreprenörer är den som bygger bostäderna.

Men gränsen mellan dem är flytande. En del bostadsutvecklare till exempel har även entreprenad i egen regi – andra är rena utvecklare som anlitar entreprenörer. "

" Advokatens råd: Kräv kort tid mellan avtal och tillträde

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Kräv tillträde kort tid efter att du skrivit på upplåtelseavtalet. Det rådet ger advokat Jörn Liljeström till den som fungerar på att teckna sig för en nybyggd bostadsrätt.

Jörn Liljeström företräder ett par av de närmare 50 som stämt byggaren SSM för de kraftiga förseningarna av bygget Metronomen vid Telefonplan.

Liljeström och advokatbyrån Creo advokater, har erfarenhet av tvister med de flesta större bostadsutvecklare. Han pekar ut SSM som den som är svårast att ha att göra med.

– De skriver kontrakten innan de ens har bygglov, innan de vet att de kan leverera. De säljer luft, säger han.

Försök till förlikning har misslyckats och Liljeström hoppas och tror att en dom kan komma till sommaren.

Men samtidigt varnar han för att SSM kommer, om de förlorar i rätten, troligen att driva målet vidare så långt det går. Deras affärsmodell innebär att de måste få in förhandskontrakten för att kunna få lån från bankerna. Och utan lån blir det inget bygge och därmed ingen affär för SSM, resonerar Liljeström.

Men det är en modell som kunderna bör hålla sig borta från.

– Den är farlig för konsumenterna, menar han.

Hans råd till den som vill teckna sig för ett nybygge är att ställa krav på byggherren.

– Kräv tillträde i nära anslutning till att du skriver under upplåtelseavtalet. Mer än två veckors fördröjning ska du inte acceptera.

Metronomen är inte den enda tvisten som SSM har med kunder som tecknat förhandskontrakt.

I West Side Solna (WSS) var inflyttning först planerad till första halvåret 2018, men det har nu skjutits fram till början av nästa år. Där har 54 kunder vänt sig till domstol för att häva kontrakten.

SSM har lämnat in en motstämning mot dessa. Bolagets kommunikationschef Ann-Charlotte Johansson antyder i ett mejl till DN att det handlar till en del om personer som köpt på spekulation utan att ha för avsikt att bo där.

Hon skriver vidare att förseningarna beror på "långvariga överklagandeprocesser av detaljplaner."

Om SSM kommer lämna in en motstämning mot kunderna vid Telefonplan är "för tidigt att svara på". Föreningens juridiska ombud måste gå igenom underlaget först.

Kritiken från Jörn Liljeström avfärdar Johansson.

- Det finns några advokater som är måna om att sticka ut och bygga sitt varumärke och business i media, skriver hon och tillägger:
- Bolagets fokus är att färdigställa projektet så att de boende kan flytta in med början under första kvartalet 2020.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

" Trots alternativen – elbilen väntar på sitt genombrott

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

På bilmässan i Genève visades en lång rad elkoncept, i princip färdiga för produktion. Men 2019 kommer inte att bli elbilarnas riktigt stora genombrott.

Om man med elbilar menar alla som kan laddas med el så är urvalet redan nu stort. Hybrider, som både har el- och förbränningsmotorer, har brett ut sig i flera år och antalet växer stadigt.

Vad gäller rena elbilar är urvalet mindre, men det är ändå större än vad många kanske tror. Problemet som många konsumenter ser är att de elbilar som finns på marknaden i dag har stora prislappar, eller är små. Mellanfältet, som många kunder efterfrågar, är än så länge ganska glest befolkat.

Den som kan lägga ut 800 000 till 1 miljon kronor kan i dag välja på stora bilar från Tesla, Mercedes, Audi och Jaguar. Den som inte behöver de storlekarna kan välja mellan bland andra Nissan Leaf och Renault Zoe som båda sålt bra de senaste åren och uppdaterats flera gånger.

På mittfältet har den nyss Sverige-anlända Tesla Model 3 saknat konkurrens. För en vecka sedan lanserades Polestar 2 som fått mycket uppmärksamhet i Genève, men produktionen i Kina drar inte i gång förrän nästa år. De tänkta volymerna är heller inte i närheten av Teslas. Mest spännande för alla normala plånböcker blir kanske Volkswagens första renodlade elmodell med familjenamnet ID som ska visas upp på bilmässan i Frankfurt i höst och börja säljas nästa år. Det har talats om

en prislapp på runt 300 000 kronor för en bil med ungefär samma storlek som en Golf.

Mikael Wickelgren, som forskar på bilindustrin vid Högskolan i Skövde, säger att de traditionella tillverkarna inte vill ha hastiga förändringsförlopp, de kan inte hantera dem, och därmed bromsas utvecklingen.

– Man gör vad man kan för att öka andelen. Det knepiga slutgiltiga beslutet är att bestämma sig för att nu investerar vi inte i förbränningsmotorteknik. Den tidpunkten är vi inte vid nu, säger han.

TT "

" Investeringsstödet blir återinfört

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Med M- och KD-budgeten försvann investeringsstödet till byggande av hyresrätter, men januariöverenskommelsen mellan S, MP, C och L innebär att det ska komma tillbaka. Bostadsminister Per Bolund (MP) säger i Ekots lördagsintervju att det blir redan i vårbudgeten.

Investeringsstödet infördes 2017 som ett sätt att stimulera bostadsbyggande, men Alliansen och delar av byggbranschen har varit motståndare. I praktiken innebär det att byggbolag får subventioner om det bygger bostäder som inte överstiger vissa hyresnivåer. Bolag över hela landet hade sökt och i vissa fall beviljats stöd, men stopp blev det när regeringens övergångsbudget förlorade riksdagsomröstningen till förmån för M:s och KD:s budget förslag. 100 ansökningar om totalt 1,5 miljarder kronor skulle leda till 5 000 bostäder, och det stoppet skulle nu hävas om januariöverenskommelsens partier kan enas om detaljerna till dess att vårändringsbudgeten ska presenteras den 16 april.

Ossi Carp "

" Forskar om mammors hjärtan

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Högt blodtryck hos blivande mammor kan leda till problem under graviditeten, men också öka kvinnans risk för hjärt- och kärlsjukdom längre fram. Emma von Wöern får stipendium för sin forskning om orsakerna.

Uppemot åtta procent av alla gravida kvinnor får någon form av blodtrycksstegring, och omkring fem procent får det som kallas för preeklampsi, som innebär att man även har protein i urinen eller annan påverkan på organen. Det finns ett klart samband med dålig tillväxt hos fostret.

Vid svårare former kan det också finnas påverkan på exempelvis lever- och njurfunktion och koagulation hos mamman. Eklampsi, den allvarligaste formen, innebär att kvinnan får generella krampanfall.

– Globalt sett är blodtrycks komplikationer en av de ledande orsakerna till mödradödlighet, och även en viktig orsak till sjuklighet och död hos barnet, säger Emma von Wöern, forskare och specialläkare vid Skånes universitetssjukhus. I ett nytt forskningsprojekt ska hon titta på hur mammans hjärt-kärlfunktion samverkar med blodflödet i moderkakan.

I dag får hon och två andra forskare stipendium från stiftelsen Kvinnor & Hälsa, i samband med kampanjen Woman in red som arrangeras av 1,6 & 2,6-miljonerklubben.

Woman in red vill uppmärksamma ny forskning och vård inom området kvinnors hjärtan. Trots att hjärt-kärlsjukdom hos kvinnor är en folksjukdom, är kunskapen om kvinnohjärtat inte tillräcklig, framhåller man. Kampanjen pågår under mars månad. Stipendierna delas ut av

socialförsäkringsminister Annika Strandhäll vid ett evenemang i Stockholm.

Orsaken till preeklampsi är ännu okänd och tillståndet har kallats för ”de många teoriernas sjukdom”. Men en brett accepterad förklaringsmodell är att det bland annat har att göra med problem vid anläggningen av moderkakan, berättar Emma von Wöern.

– Bland forskare finns ett ökat intresse för för mammans hjärt- och kärlfunktion. Faktorer där skulle kunna vara en del av förklaringen till sämre blodcirkulation i moderkakan, och till att vissa kvinnor får högt blodtryck under graviditeten.

En graviditet innebär normalt stora förändringar i blodcirkulationen. En teori är att sjukdomen utvecklas för att mammans hjärt-kärlsystem av någon anledning inte klarar av att anpassa sig till den normala omställningen vid graviditet.

Problem när moderkakan anläggs kan påverkas av immunologiska och hormonella faktorer hos mamman eller pappan, tror forskarna i dag.

Resultatet kan bli skador i blodkärlens väggar och en ”felaktig” immunologisk respons på graviditeten hos mammor med en benägenhet för preeklampsi. Bland annat så att blodkärlen drar ihop sig och genomblödningen hos olika organ minskar, liksom hos moderkakan – vilket kan leda till tillväxthämning hos fostret.

– Funktionen hos hjärta och kärl hos mamman kanske spelar större roll än vi tidigare trott, säger Emma von Wöern.

Man vet sedan länge att det finns en rad ”allmänna” riskfaktorer för preeklampsi. Förstföderskor drabbas exempelvis oftare, likaså kvinnor som blivit gravida genom assisterad befruktning och kvinnor med en nära släkting som drabbats. Även diabetes, nedsatt njurfunktion, fetma samt högt blodtryck sedan tidigare ökar risken.

– Det är en utmaning att tidigt kunna identifiera vilka kvinnor som kommer att drabbas, säger Emma von Wöern. En förhoppning är

också att ökade kunskaper på sikt ska kunna ge kvinnorna en mer individualiserad behandling.

Emma von Wövern arbetar med grundläggande forskning om de fysiologiska förändringar man ser vid graviditet. För ett år sedan disputerade hon på en metod att mäta stelhet i blodkärlen, och såg då att gravida med förändringar i blodflödet i livmoderkärlen också hade förhöjd kärlstelhet i kroppen generellt.

En viktig koppling till forskningen är att kvinnor som drabbas av högt blodtryck/preeklampsi under graviditeten har kraftigt förhöjd risk för hjärt- och kärlsjukdom i framtiden. Risken för högt blodtryck är fyra gånger högre, och för hjärtsjukdom två gånger högre.

– Och det gäller förhållandevis unga kvinnor, redan ett tiotal år efter graviditeten, säger Emma von Wövern. Man vet också att kvinnor som drabbats av preeklampsi har ökad risk att dö för tidigt.

– Det är positivt att intresset för den här forskningen har ökat. Man har inte haft så mycket fokus på detta tidigare inom hjärt- kärlområdet.

Malin Nordgren

malin.nordgren@dn.se "

"Emma von Wövern

Gratuleras till: Får stipendium från stiftelsen Kvinnor & hälsa, i samband med kampanjen "Woman in red" på initiativ av 1,6 & 2,6-miljonerklubben för kvinnors hälsa.

Ålder: 37 år.

Gör: Är specialistläkare i obstetrik och gynekologi vid Skånes universitetssjukhus, forskar om mekanismer bakom blodtryckskomplikationer och tillväxthämning vid graviditet.

Bor: I Malmö.

Familj: Make, även han läkare, och två barn på 10 respektive 6,5 år.

Fritidsintressen: "Jag vill vara så mycket som möjligt med barnen när jag är ledig, och vara utomhus så mycket som möjligt. Jag tränar, springer, åker skidor." "

" Så kan ni förbereda barnet på att få ett litet syskon

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Barnet kan reagera med glädje, oro eller nyfikenhet – kanske finns alla känslor där samtidigt. I vilket fall som helst väntar en omställning i tillvaron när ett barn ska få ett syskon. Vad kan man göra för att förbereda barnet?

Reaktionerna är förmodligen lika många som det finns barn. "Du ska få ett syskon" kan mötas med ett "ja vad kul!" eller ett "jaha ...".

Glädje eller likgiltighet.

– Många lite större barn kan bli väldigt glada. De har något att berätta på förskolan och kan känna sig lite märkvärdiga, och sedan kan de tycka att det tar väldigt lång tid innan syskonet kommer.

Det säger Malin Bergström, barnpsykolog och forskare vid Karolinska institutet.

Mindre barn kan ha lite svårare att föreställa sig att det kommer en ny bebis om några månader.

– Då kan man i stället visa det på andra sätt, till exempel genom att plocka fram bebiskläder, en vagg och sådana saker, säger Malin Bergström.

Gustaf Gredebäck, professor i utvecklingspsykologi vid Uppsala universitet, berättar att man inte riktigt vet hur små barn uppfattar tid.

– Men väldigt små barn kan förhålla sig till och förstå att det kommer att hända något i framtiden. Sedan kommer det förmodligen väldigt många frågor – "jaha, kommer den nu?", "var är den någonstans?".

Det kan man behöva ha tålamod med ganska långt upp i åldrarna, säger Gustaf Gredebäck.

Barn kan också reagera genom att bli mammiga eller pappiga under graviditeten, berättar Malin Bergström. De känner av att något är på gång, och kanske sker allt detta samtidigt som man försöker vänja av det stora barnet med napp eller blöja. Sådana projekt kan då visa sig bli svårare än man trott.

– Men jag tycker inte att man ska känna panik över att sådant tar lång tid. Det ordnar sig ändå till slut, säger Malin Bergström.

Gustaf Gredebäck, som också är föreståndare för Uppsala Barn- och babylab som forskar kring barns utveckling, menar att det absolut kan finnas en ambivalens i känslorna hos ett barn som snart ska bli storasyskon. Både glädje och nyfikenhet och kanske en oro över hur saker kommer att förändras.

– Det gäller i princip lika mycket hos en tonåring som hos en tvååring, det är allmängiltiga känslor. Den oron måste man värna om genom att lyssna på barnet. Här tror jag att om man gör något misstag, så är det att tänka att små barn inte riktigt är förmögna att föra de här diskussionerna, säger Gustaf Gredebäck.

Små barn ställer nästan alltid de bästa frågorna, menar han. Det gäller att försöka fånga upp frågorna och prata om alla typer av känslor inför syskonets ankomst. Rutiner som kommer att förändras är ofrånkomligt. Men för att förekomma att det blir många förändringar på en gång, kan man förändra lite i taget innan bebisen kommer, anser Gustaf Gredebäck. När bebisen har kommit kanske inte två föräldrar kan läsa sagor för storasyskonet långa stunder på kvällarna, om man gjort det tidigare, till exempel. En sådan kvällsrutin kan man börja förändra innan syskonet har kommit.

Och trots att mycket kommer att förändras i och med att familjen växer, behöver man inte förutsätta att det stora barnet kommer att reagera med svartsjuka på sitt lillasyskon. Bjud in det stora barnet i glädjen, menar Malin Bergström. Sänk trösklarna kring det mesta

annat i vardagen, för under det närmaste halvåret kommer mycket fokus att ligga på att alla ska hitta sina nya roller i familjen.

– Alla kommer att reagera på förändringen och den här processen kan ta en del energi, säger Malin Bergström.

Som förälder kan det vara bra att ha med sig att man nu står inför en annan typ av uppfostringsuppgift när det gäller det stora barnet, framhåller Malin Bergström. Man kan behöva hjälpa storasyskonet att bli ett bra storasyskon, och det gör man bäst genom att vara tydlig. Små storasyskon kan vara upptagna med bebisen och klappa och pussa, sedan slår de till bebisen eller bits.

– Det behöver inte vara av elakhet, utan kan lika gärna handla om nyfikenhet i kombination med en massa känslor som bubblar, berättar hon.

– Då måste man hjälpa till och säga nej, och tydligt berätta att man måste vara snäll och försiktig. Man kan inte tramsa med i det där för att man är rädd för att det stora barnet ska bli svartsjukt, säger Malin Bergström.

Första och andra barnet kommer tätare i dag jämfört med på 1970-talet, enligt en rapport från SCB. Sedan tidigt 2000-tal har det i snitt tagit tre år innan hälften av föräldrarna i Sverige fått sitt andra barn. I mitten av 1970-talet tog det i snitt fyra år. Delvis kan detta bero på att förstagångsföräldrarna blivit äldre sedan 1970-talet. Men det kan också ha att göra med andra faktorer. Till exempel såg man att familjer under 1990-talets lågkonjunktur fick barn med större mellanrum jämfört med på 1980-talet då barnen kom tätare.

I dag sammanfaller ofta ett storasyskons ”trotsperiod” med att den nya bebisen kommer, säger Malin Bergström. Det kan leda till konflikter och att de första månaderna kan kännas tuffa.

– Som förälder kan man lätt tänka att det enbart beror på att det har kommit ett nytt syskon, men det behöver inte ha med det att göra.

Även barn som inte får ett syskon kan gå igenom sådana perioder, säger Malin Bergström.

Samtidigt ser hon en kultur av att man överskattar föräldrarnas betydelse – och underskattar syskonens. Med ett syskon får barnet någon ny att leka med, en till i familjen som är barn. Plötsligt är man lika många eller fler barn än vuxna och det kan vara något gott för barnen, säger Malin Bergström. Bebisens första skratt kanske kommer när storasyskonet leker med sitt lillasyskon, till exempel.

– Som förälder kan man bli upptagen av att man själv inte hinner ge tillräckligt med uppmärksamhet till barnen. Men det är inte säkert att det optimala som barn är att ha föräldrarnas ögon på sig hela tiden, säger hon.

Barn är också olika. Vissa är inte så intresserade av den nya bebis, andra är mycket engagerade, en del känner sig förbisedda.

– Men grundreceptet för att få den där övergången att kännas bra är att försöka hitta en stund varje dag med sin stora unge, framför allt om man hamnar i perioder med mycket tjt. Mys ihop en stund varje dag, säger Malin Bergström.

Gustaf Gredebäck framhåller också att det stora barnet kräver egentid med föräldrarna.

– Det behöver inte vara så avancerat, utan kan handla om tio minuters legobyggande eller om att halvsova och hålla om barnet i soffan när man tittar på en film. Det är något väldigt konkret, säger Gustaf Gredebäck.

Han anser också att man bör fortsätta att prata med storasyskonet om hur det känns med den nya familjemedlemmen, och om vad barnet har för tankar.

– Man brukar få bra svar, och små barn är inte rädda för att svara ärligt på sådana frågor, säger han.

Sofie Österström

sofie.osterstrom@dn.se "

" **Tips. Bra att tänka på innan syskonet kommer**

Det kan finnas ambivalens i känslorna hos ett barn över att det kommer en till person in i familjen. Lyssna på barnet och prata öppet om känslorna, även med väldigt små barn. Det kan finnas både glädje och oro.

Vissa rutiner kanske familjen kommer att behöva förändra när den nya bebis kommer. Ta små steg redan under graviditeten för att förändra dem, så att inte alla förändringar kommer på en gång. Det kan till exempel handla om rutiner vid läggdags.

När syskonet väl har kommit så kommer mycket att förändras. Sänk trösklarna kring det mesta andra, och kom ihåg att hjälpa storasyskonet att bli ett bra syskon. Om det stora barnet biter eller slår bebis, var snabb och förklara tydligt att det inte är okej.

Kom ihåg att barn är olika. Vissa är inte så intresserade av den nya bebis, andra är mycket engagerade, en del känner sig förbisedda. Egentid med det större barnet behöver inte vara så avancerad. Det kan handla om legobyggande eller slumrande i soffan framför en film.

Källa: Malin Bergström, barnpsykolog och forskare vid Karolinska institutet och Gustaf Gredebäck, professor i utvecklingspsykologi vid Uppsala universitet "

" Maria Schottenius: Palmemordet har flutit in som en av de mytiska berättelserna med plats för tro

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Palmemordet har nästan blivit en mytisk berättelse, i stil med julberättelsen och påskberättelsen. Vi har inte alla bitar på plats och det finns utrymme för tro. Spekulationerna och mordteorierna lär också fortsätta.

Svenskarna högtidlighåller den inte med lax och sill och nubbe, som alla de andra viktiga dagarna i den svenska kalendern. Men Palmemordet och därmed vårvinterdagen då Olof Palme mördades, har flutit in som en av de mytiska berättelserna i Sverige, i stil med julberättelsen och påskberättelsen och alla de andra, där vi inte riktigt har alla bitar på plats och det finns utrymme för tro.

Palmemordet fortsätter att traderas. Varje år kommer det nya spår och tillägg. Sannolikhet vägs och mäts och man snickrar vidare på storyn. Magasinet Filter har berättat om "Skandiamannen" som kan vara mördaren. Vem vet? Den pågående spaningsledningen flaggar för ett snart resultat. De har haft en uppförsbacke, minst sagt.

Länspolismästaren Hans Holmér som tog hand om berättelsen från början hade kilat sig fast i "kurdspåret" och kom absolut ingen vart. Där satt han och missade i stort sett alla tåg, vilket komplicerade och rörde till utredningen på ett katastrofalt sätt.

En av mina vänner som vid tiden för mordet var diplomat i Washington fick ett hett tips från FBI-agent Robert Scherrer, som i vassa förhör satte dit den ökände lönnmördaren Michael Townley. Denne torped

arbetade för Pinochetregimens säkerhetstjänst Dina, och i nära kontakt med den sydafrikanska säkerhetstjänsten. Townley hade dödat flera vänsterpolitiker genom att med bilbomber spränga dem i luften. På en gata i Washington sprängdes Orlando Letelier, chilensk utrikesminister som ledde oppositionsfalangen mot Pinochet. Townley var rutinerad och känd för att använda och samarbeta med lokala högerextremister i de länder där mordet skulle utföras.

Vid förhören med Townley fick Scherrer reda på att denne två gånger, vid ett tillfälle 1975 och ett 1976 i Madrid, förberett att döda Olof Palme. Men det hade varit för mycket säkerhet runt den svenske statsministern. "Olof Palme var det enda utländska namn som fanns på den dödslista som fastställdes i Chile 1976", skriver Anders Leopold, journalist och författare till tre böcker om Palmemordet, på sin nätsajt "Leopold Report". Leopold är övertygad om att det är fråga om en internationell konspiration som ligger bakom, men att skottet avlossades av en svensk högerextremist. Det vill säga enligt samma modell som Townley arbetade.

Den svenske diplomaten i Washington reste till Stockholm för att förmedla kontakten mellan Hans Holmér och FBI:s Robert Scherrer, som var beredd att komma till Sverige och tala med den svenska spaningsledningen om uppgifterna han fått i förhören med Michael Townley. Det vill säga att Townley var beordrad att mörda Olof Palme och vid två tillfällen förberett attentat, som inte kunde utföras. Och att Olof Palme var ett prioriterat mål för den internationella organisation som kallades "Operation Condor" och som bekämpade vänsteranhängare runt om i världen med terrormetoder. Pinochet var fascistorganisationens högsta ledare.

Hans Holmér tackade blankt nej. Han höll sig som bekant till idén om att det var kurder som utfört Palmemordet.

Korkade chefer är ett kapitel för sig. Det går inte att ta sig runt dem. De sitter bara där och hierarkiskt bestämmer den ena dumheten efter

den andra, tills hela organisationen dras med i djupet. Samtidigt finns det något rättshaveristiskt över dem som år ut och år in driver ett gammalt kriminalfall. Hur orkar de? Och vem orkar lyssna? Hur tröstlöst det än är med ouppklarade mord.

På SVT går nu en brittisk dramaserie om kalla fall och historiska försvinnanden "Saknad, aldrig glömd". Vi kanske kan be den intuitiva och geniala Nicola Walker titta lite närmare på Palmemordet. Eller högtidlighålla i kalendern? Den 28 februari är ju nästan redan en röd dag med röda rosor och kransnedläggelse. Man äter semlor och läser de gamla berättelserna om mordet.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se "

" Populismens lilla röda

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Konflikten och debatten måste sättas i centrum. Bara så kan den liberala demokratin räddas och förnyas, påstår den belgiska statsvetaren Chantal Mouffe. Leonidas Aretakis läser hennes omdebatterade bok "Till vänsterpopulismens försvar".

**Chantal Mouffe "Till vänsterpopulismens försvar"
Övers. Oskar Söderlind Tankekraft förlag, 131 sidor**

Det är inte lönt att förebrå "Maktkampen", SVT:s dokumentär om höstens regeringsbildning (6/3), för att bara intressera sig för politik som spelteori. För det är precis vad folkstyret kokats ned till de senaste månaderna: förräderier och ränker, allianser som slits itu, och nya som växer fram ur spillrorna. (Plus fika förstås.)

Vilket har lett till en del märkligheter.

Om en socialdemokratiskt ledd regering tvingas driva högerpolitik, i vilken utsträckning kan man tala om "makt"? Och hur långsiktig är egentligen strategin att fem partier, från socialister till nyliberaler, samlas i tät femklöver med ett enda mål: att utestänga en rörelse vars stora lockelse är att den slåss mot etablissemangen?

I "Till vänsterpopulismens försvar", precis utgiven på Tankekraft förlag, skriver den belgiska statsvetaren Chantal Mouffe att den sanna maktkampen utspelar sig någon annanstans. Den handlar inte främst om vem som får bilda regering, utan om vem som lyckas formulera en politik som alla regeringar, oavsett partifärg, tvingas föra. Eller, med den italienske marxisten Antonio Gramscis ordval, om vem som kan uppnå *hegemoni*.

När Margaret Thatcher fick frågan om vilken hennes största politiska gärning var, svarade hon Tony Blair och blåa Labour. Vad spelade det henne för roll om han vann tre val, när han ändå delade hennes ideologiska grundövertygelse om att staten ska hålla inflationen nere, men i övrigt hålla sig borta från ekonomin?

I västvärlden har denna syn varit ett outtalat kriterium för regeringsduglighet i åtminstone 30 år. Men enligt Chantal Mouffe är den nyliberala besvärjelsen bruten. Vi befinner oss, skriver hon, i ett "populistiskt ögonblick". Mittenpartierna kan inte besegra högerpopulismen, då de själva bär ansvaret för det missnöje den kanaliserar.

Chantal Mouffe menar, precis som Åsa Linderborg och Göran Greider i "Populistiska manifestet" (2018), att svaret i stället måste komma från vänster. Och detta svar är även det populistiskt: det måste peka ut en tydlig *motståndare*, så att politiken åter präglas av konflikt snarare än konsensus. Mouffe menar att det, paradoxalt nog, är det enda sättet att rädda den liberala demokratin: om den inte är kompatibel med en pluralitet av åsikter – som när Greklands vänsterregering tvingades föra högerpolitik av EU-trojkan – så kommer den att förlora sin folkliga legitimitet.

Det handlar alltså inte för Chantal Mouffe om ett övertagande av produktionsmedlen. Hon har i allmänhet lite att säga om ekonomin, eller om hur hennes idealsamhälle ser ut, vilket hon också fått kritik för från vänster.

Mouffe räknas, precis som sin avlidne make och medtänkare Ernesto Laclau, som "postmarxist". De har hämtat kraft i de nya rörelser som uppstod kring 1968, och menar att det finns en mängd förtryck som måste adresseras – som rör kvinnor, queerhet, kulturer och klimat – och att det krympande industriproletariatet inte längre räcker till som underlag för att förändra samhället.

Och om arbetarklassen inte längre har en privilegierad roll, så har inte heller ekonomin det. I centrum placerar hon i stället politiken, som handlar om att skapa allianser mellan olika kamper.

("Ekvivalenskedjor" i hennes psykoanalytiska terminologi.) Ens politiska identitet är alltså inte på förhand given utifrån ens roll i ekonomin, som hävdas inom klassisk marxism, utan skapas vid byggandet av politiska koalitioner.

Det finns enligt detta synsätt inga på förhand givna skillnader mellan höger och vänster i frågor om exempelvis nationalism eller klimat: vänstern kan lika gärna försvara välfärden utifrån patriotiska argument, och högern skulle kunna värna den svenska naturen genom att slåss för klimatet. Precis som med Gula västarna, är frågornas politiska implikationer inte förutbestämda, utan snarare ett resultat av kamp. Idén om att mitten befinner sig i kris är inte något man måste leta efter på obskyra vänsterflygblad, utan påtalas ständigt i etablissemangspressen.

Financial Times skrev nyligen (1/3) att det inte är underligt att ungdomen lessnat på status quo och dras till socialister som Jeremy Corbyn och Alexandria Ocasio-Cortez. Efter finanskrisen räddade regeringar från höger till vänster bankernas vinster, samt en äldre generation av fastighetsägare, med resultatet att unga numera tvingas bo i skokartonger. The Economist ägnade nyligen ett nummer åt "millennial socialism" (16/2), som de beskriver som fel svar på genuina samhällsproblem.

"Till vänsterpopulismens försvar" är en lättfattlig sammanfattning av det argument Mouffe har fört fram länge, nämligen att den liberala demokratin måste bli mer konfrontativ och folkligt förankrad för att överleva.

Frågan är dock hur folklig hennes egen populism är.

Hon verkar mer inriktad på manövrer och retorik som kan hjälpa politiska ledare att vinna bred legitimitet, än av hur gräsrotterna i sin

tur kan hålla topparna i schack. Dessutom specificerar hon inte hur populistiskt alliansbyggande går till i praktiken, utöver upprandandet av kända vänsteruppstickare som Sanders och Syriza.

Men i all sin vaghet är boken ändå ett intressant tecken i tiden.

Den reellt existerande liberalismen har de senaste decennierna konsekvent föredragit fria tyglar för näringslivet framför folkligt - ansvarsutkrävande. Därför har den svårt att prestera trovärdiga svar på vår tids hot mot demokratin, som högerpopulismen, ojämlikhet, skatteflykt, nätövervakning och utförsäljningar av allmännyttan. I stället har överraskande nog den nya vänstern och Chantal Mouffe, som länge kritiserat den liberala demokratins brister, visat sig mest motiverad – och rustad – att försvara den.

Leonidas Aretakis "

" Gastankarna fattade eld – buss exploderade i city

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

En buss exploderade och började brinna vid lunchtid i centrala Stockholm.– Röken kom mot oss och det var verkligen jättemycket så vi försökte ta oss därifrån så snabbt som möjligt, säger ett vittne.

Det var en av SL:s blå biogasdrivna ledbussar, för tillfället tagen ur trafik, som vid Tegelbacken strax före Klaratunneln kört in i en begränsningsbalk. Vid kollisionen har, enligt räddningstjänsten, gastankarna på taket fattat eld och exploderat på Herkulesgatan. Enligt polisens och räddningstjänstens uppgifter ska inga passagerare ha varit ombord när explosionen inträffade och bussföraren ska ha kunnat ta sig ut själv. "Allvarligt, men inte kritiskt", lyder polisens beskrivning av skadeläget för honom.

– Man blir ju orolig. Tänkte först att det var något terroristdåd och sedan att röken kunde varit giftig och såklart undrar man om någon har omkommit. Röken kom mot oss och det var verkligen jättemycket så vi försökte ta oss därifrån så snabbt som möjligt, säger ett vittne till DN.

Enligt SL var bussen på väg från Fredriksdalsdepån i södra Stockholm och skulle till Norrtull för att sättas in i linjetrafik.

– Föraren väljer då att av för oss oklar anledning ta en annan rutt än den instruerade och det är därför han kör in i den barriär som ska hindra för höga fordon från att köra in i tunneln, säger Henrik Palmér, presskontakt vid SL, till TT.

Olyckor av det här slaget har inträffat många gånger förr i Sverige och i utlandet, men att fordonet exploderar och fattar eld hör inte till vanligheterna.

Trafikentreprenören Keolis säger att bussarnas konstruktion håller sig till föreskrifter och kravställningar.

– En utredning får utvisa vad orsakerna är, varför det blev en brand vid det här tillfället. Den tillsätter vi och samarbetar med både polis och räddningstjänst som gör sitt, säger Patrik Åberg på Keolis pressjour.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se "

" Läraren: Jag blev misshandlad av förälder inför mina kollegor

DN MÅNDAG 11 MARS 2019

Lars Nivbrant, SO-lärare på Spånga grundskola, säger att en förälder tog strypgrepp och slog honom med knytnäven i pannan. Orsak: sonen hade fått B och inte A i slutbetyg i religion. Pappan åtalades för våld mot tjänsteman – men friades i tingsrätten. Nu har domen överklagats.

– Det var mer eller mindre en chock när domen i Solna tingsrätt föll. Hur ska vi lärare kunna arbeta ta det ansvar vi har om rättsväsendet inte står på vår sida i vår tjänsteutövning? säger Lars Nivbrant. Han står i dörröppningen till lärarrummet där han, enligt honom själv och fem kolleger, som blev vittnen till händelsen, blev överfallen av en förälder till en elev.

Det var i maj 2017 det hände, tingsrättens dom föll först i februari i år. Rättvisans kvarnar mal långsamt, om man nu kan uppfatta domen som "rättvis".

Pappan som enligt Lars Nivbrant tog ett strypgrepp och slog honom i pannan friades nämligen från våld mot tjänsteman. Tingsrätten ansåg inte att det var ställt utom allt rimligt tvivel att den åtalade verkligen tagit strypgreppet eller riktat något knytnävsslag mot Lars.

Enligt domstolen gick vittnesmålen isär, händelseförloppet var så "snabbt och tumultartat" och alla var så upprörda så att det är rimligt att tro att de inblandade inte uppfattat vad som egentligen hände.

– Jag blev misshandlad inför ögonen på fem kollegor i lärarrummet. Det var sista dagen för betygssättning och föräldrarna kom till skolan

för att de var otroligt upprörda över att deras son fått B och inte A i religion.

– I min värld fanns det inte att domstolen skulle fria föräldern, säger Lars Nivbrant.

Under rättegången kallades bara en av kollegorna, Thomas Nygren, att vittna. Han vittnade under ed. I domen antyds att han av kollegiala skäl kan ha pratat i hop sig med brottsoffret Lars Nivbrant.

För pappan vittnade hans fru och sonen – ingen av dem under ed eftersom de är nära anhöriga. Enligt dem var det i själva verket Lars Nivbrant som slog pappan.

I domen skriver rätten att allas berättelser är ”trovärdiga och rimliga” – även om de gick isär. Man noterade också att lärarens och hans kollegas vittnesmål var ”mycket besvärande för” pappan – men att denne kan ha upplevt en ”inbillad nödvärnssituation”.

– Domskälen känns som en ren förolämpning. Det är som att rätten gjort precis allt den kunnat för att fria pappan, säger Lars Nivbrant. Bakgrunden till föräldrarnas ilska var att samma dag som de dök upp på skolan hade de via sin mycket duktige och studiemotiverade son fått veta att han skulle få slutbetyget B i religion. Betyget hade satts redan efter höstterminens slut.

Tre av sonens klasskamrater hade dock fått sina B i religion höjda till A under vårterminen. Enligt sonen kunde inte Lars Nivbrant lämna någon för honom begriplig förklaring till varför de fick höjda betyg och inte han. Han ringde föräldrarna som omgående sökte upp Lars Nivbrant i lärarrummet.

– De var så upprörda att det var omöjligt att samtala. De ville att vi skulle gå till rektor, men jag sade att det inte var någon idé att jag följde med. Jag försökte avsluta samtalet och stänga dörren till lärarrummet.

– Då klev pappan in och tog tag om min hals och tryckte till i tre, fyra sekunder. Hans fru och min kollega Thomas gick mellan, då släppte

han taget. Sedan slog han mig i pannan med knytnäven, säger Lars Nivbrant.

Rektorn på skolan, Christine Akalla, gjorde en polisanmälan samma kväll. Då har hon haft ett par möten och samtal med föräldrarna som inte någon gång sagt att de ansåg att Lars Nivbrant använt något våld – det var en uppgift som dök upp först vid rättegången.

– Det som hände är fullständigt oacceptabelt. Vi har sett under de senaste åren att föräldrar dras med i den betygshets som eleverna ibland drabbas av – men oftast kommer det till uttryck via samtal och mejl. Det här är första gången i mitt yrkesliv som en lärare attackeras på det här sättet, säger hon.

Lars Nivbrant och hans kollega Thomas Nygren, som är lärare i svenska, ser domen som ett slags symptom på ett förändrat samhällsklimat.

– Lärarnas status har urholkats och allmänhetens rättsmedvetande går inte i takt med juristernas, säger Lars Nivbrant.

Thomas Nygren tillägger:

– Föräldrarnas krav och förväntningar på skolan och lärarna har också eskalerat, särskilt i storstäderna där konkurrensen om platserna de mest attraktiva gymnasieskolorna är hög. Det är inte ovanligt att föräldrarna kommer och säger att ”mitt barn behöver ett A” – som om det är någonting man bara kan få utan att förtjäna.

Lars Santelius, ombud på Lärarna Riksförbund, hoppas nu att den friande domen, som har överklagats till hovrätten, kommer att ändras.

– Domen är märklig. Läraren blir angripen med direkt koppling till sin tjänsteutövning. Det finns också ett resonemang i domen som handlar om själva betygssättningen – som om den i sig skulle vara en sak för en domstol att ta ställning till eller som att den i sig skulle förklara föräldrarnas beteende. Det är djupt problematiskt, säger han.

Det är dock ovanligt att föräldrar angriper lärare på det sätt som Lars Nivbrant anser sig utsatt för. Varken Lärarna riksförbund eller

Lärarförbundet har för tillfället tillgång till någon tillförlitlig statistik i frågan.

Senast i januari i år gjordes det dock en polisanmälan efter ett kvartssamtal som slutat med knytnävsslagsmål, även det i en Stockholmsskola. Och i november förra året dömdes en förälder för hot mot tjänsteman av hovrätten efter att föräldern hade skickat aggressiva mejl till en lärare.

Att läraren inte var behörig spelade ingen roll för bedömningen.

Föräldern dömdes till dagsböter och ett skadestånd på 5 000 kronor till läraren.

– Det var en mycket bra dom som bidragit till att frågan lyfts upp på bordet. Den synliggjorde lagen om hot mot tjänsteman är tillämplig för lärare, säger Jens Ranta, ombudsman på Lärarförbundet.

Enligt honom är det viktigt att medvetenheten om problemet ökar.

Även om de hot om våld som förekommer från föräldrar gentemot lärare nästan uteslutande kommer via mejl och sms så är det allvarligt.

– Skolledningarna måste sätta rutiner kring hur detta ska hanteras. Vi får inte backa och vi måste komma fram till ett läge där vi lärare känner att regelverket stödjer oss i vårt yrkesutövande, säger Jens Ranta.

Den friande domen har alltså överklagats. I sin överklagan skriver kammaråklagare Caroline Frohm att hon anser att tingsrätten gjort en felaktig bevisvärdering och att de fotografier som togs på Lars

Nivbrants skador inte alls saknar bevisvärde som tingsrätten ansåg.

Hon åberopar också två nya vittnen till det som hände, kollegor som aldrig hördes under rättegången i tingsrätten.

Det är i nuläget oklart när hovrätten tar upp fallet.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Så skyddas lärare av lagen

Lärare omfattas av bestämmelsen hot mot tjänsteman (brottsbalken 17 kap 1 §). De omfattas eftersom de beslut och åtgärder som en lärare fattar inom ramen för sin tjänsteutövning får rättsverkningar mot den enskilde.

En icke behörig lärare kan ha samma ansvar och befogenheter som en behörig i sin anställning. Det kan exempelvis handla om att trygghet och studiero upprätthålls.

Om en förälder eller annan person försöker påverka de åtgärder som en lärare vidtar inom ramen för sin tjänsteutövning så kan det leda till att hen döms för hot mot tjänsteman.

För våld mot tjänsteman är straffet böter eller fängelse upp till fyra år, om brottet är grovt.

Källa: Skollagen, Lärarförbundet, Brottsbalken "

" Lydiga medarbetare viktigare än duktiga på Nya Karolinska

DN TISDAG 12 MARS 2019

Tystnadskulturen breder ut sig på Karolinska i Solna. För anställda gäller det att vara lojal med en bisarr organisation – inte med de sjuka.

Motiveringen till 2017 års tarmcancerpris lyder: "För hans livslånga kirurgiska gärning inom kolorektalcancerområdet där han också bedrivit klinisk forskning av högsta kvalitet samt utvecklat nya operationstekniker. Han har också utbildat kirurger i Sverige och utomlands i nya operationsmetoder. Sammantaget har detta lett fram till ett förbättrat omhändertagande och bättre prognos för patienter med tarmcancer inte bara i Sverige utan även internationellt. Torbjörn sätter alltid patientens bästa främst och viker aldrig ifrån sin patients sida." Den Torbjörn som åsyftas heter Holm i efternamn. En doldis för allmänheten. En kändis på den internationella kirurgiarenan. I den danska tidningen Jyllands-Posten beskrivs han som en "stjärnkirurg". Och bland kollegor på Karolinska i Solna, där han har sin arbetsplats, berättas om en läkare som räddat liv på människor som tidigare varit dödsdömda.

Men tiden när patienterna med den svåraste tarmcancern hamnade på professor Holms operationsbord är snart till ända. I maj slutar han på Karolinska. Men det här är inte en berättelse om en kirurg som inte längre kommer att utföra de arbetsuppgifter han genom lång träning, uppfinningsrikedom och fingerfärdighet blivit en mästare på. Det är en berättelse om Karolinskas pågående och systematiska braindrain. Om

förluster som är mycket svårare att mäta och rapportera än miljonkostnader för dörrbyten.

Vi blev lurade, konstaterar Torbjörn Holm, som tidigare varit affischnamn för den nya organisationen. Den såldes in som en modell där vården skulle samlas kring patienten. Röntgen, operation, sjukgymnaster, mottagningssköterskor skulle styras av den patientflödesansvariga läkaren som alltså själv hade mandat att se till att det inte blev stopp någonstans i kedjan. Bra tänkt. Men så blev det inte.

I stället inrättades lodräta funktioner med chefsled över de vågräta temaindelningarna i cancer, hjärta/kärl med mera. Den gamla stuprörshierarkin ersattes av trånga sugrör – utslängda som ett plockepinn där det är omöjligt att ställa någon till svars för att barn inte får sina operationer (DN 9/3) eller vuxna sin röntgen. Och där inte ens den högsta temachefen har makt att sörja för att en dödssjuk patient får den operation eller den sjukhussäng hon behöver.

Vårdplatserna har blivit färre. Cheferna fler. Disponibla sängar uppgick i förra veckan till 486. När jag bad Karolinska att räkna cheferna i Solna blev det svårare eftersom vissa även basar över verksamheter i Huddinge. Men totalt för de två sjukhusen räknar registratorn det till 865 chefer. Om jag för rättvisans skull adderar de 507 platserna i Huddinge så blir slutsumman att det finns ungefär lika många chefer (865) som patienter (993).

I stället för kvalitet har stockholmarna fått kvantitet. Nyheten om att sterilcentralen skickar fel eller smutsiga instrument till operation är ett symptom på samma sjuka. En tidigare medarbetare där, som lämnat sjukhuset, förklarar vad som gått snett:

Tidigare var det undersköterskor som "kanske inte älskade patientkontakt" som anställdes. Var sjätte månad hospiterade de på operation för att förstå varför dukarna måste vikas på ett visst sätt och vad rätt vinkel på det ena eller andra instrumentet har för betydelse.

Nu tar man in folk ”direkt från gatan” som varken förstår operationer eller alla moment för effektiv sterilisering. Som att diskning och desinficering är ett nödvändigt steg för att undvika att till exempel benrester blir kvar och bränns fast i autoklavens höga temperatur. Sjukhuset, berättar min källa vidare, har försökt lösa dagens katastrofala läge genom att anställa fler och fler. Som kan mindre och mindre. Och så blir det ännu mer fel.

På Nya Karolinska räknar man skallar. Mindre vikt läggs vid vad som finns i dem. Många chefer har, precis som Torbjörn Holm, gett upp och lämnat verksamheten. De som finns kvar är lojala med den feltänkta organisationsmodellen, snarare än med de sjuka och fotfolket – som mals ned i frustration över att inte kunna hjälpa sina patienter.

Jag frågar Harald Blegen, temachef för cancer, vad han gjort för att få stjärnkirurgen Torbjörn Holm att stanna. Han skriver att beslutet är ”helt hans eget” och att Holm slutar ”enligt eget önskemål”. Verkligen? Så här var det: Efter att Torbjörn Holm påtalat problemen under ett möte med 30 kollegor surnade Blegen till. I ett mejl påtalade han sitt missnöje över att chikaneras offentligt. Holm svarade: ”Vissa är medlöpare som accepterar vad som helst för att behålla jobbet. Andra står upp för vad man anser rätt, kritiserar och påtalar vad man tycker är fel och kommer med förslag till förbättring. När man inser att den negativa utvecklingen inte går att bryta så säger man upp sig.”

Strax efteråt skrev Blegen: ”Betyder ditt mejl att du säger upp dig?” Så lättkränkt kan en chef som inte behöver stå till svars för människors liv hantera kritik. Detta är ett av flera problem med prestigeprojektet Nya Karolinska. Glöm alla ohemula kostnader. Värre är hur sjukhuset prioriterar lydiga medarbetare framför kompetenta, empatiska och samvetsgranna.

Hanne Kjöllér är journalist och fristående kolumnist i Dagens Nyheter. **Hanne Kjöllér** hanne.kjoller@outlook.com "

”Komplicerad situation för IS-återvändares barn”

DN TISDAG 12 MARS 2019

" DN. DEBATT 20190312

IS fall har bland annat lett till en komplicerad situation med barn som fötts på plats eller som tvingats följa med när föräldrarna lämnade Sverige för att ansluta sig till IS. Terroristsektens sammanbrott får också konsekvenser för säkerheten här hemma och vi vill nu gå vidare med ytterligare skärpta straff för terroristbrott, skriver Morgan Johansson (S) och Mikael Damberg (S).

IS så kallade kalifat har fallit samman. Det tyranni och de fruktansvärda övergrepp som terroristsektens utsatt yazidier, kristna och muslimer för är på väg att få ett slut, men för regionen är vägen tillbaka till fred och stabilitet fortfarande lång. Samtidigt står världen och Sverige inför frågor om hur vi bidrar till att skipa rättvisa och säkerställa tryggheten här hemma.

IS härjningar tillhör de mörkaste episoderna i modern historia. Kvinnor har sålts som sexslavar, barn har tvingats se sina föräldrar torteras till döds och män har halshuggits i propagandasyfte. Man har försökt utplåna såväl folkgrupper som regionens kulturarv. De som reste ner till konfliktområdet för att ansluta sig till IS visste vilken mördarsekt de gav sitt stöd till. Nu måste de som har begått terroristbrott, krigsförbrytelser eller andra våldsbrott ställas till svars för sina handlingar. De skyldiga ska lagföras och dömas.

Svenska domstolar har långtgående befogenheter att döma för våldsbrott begångna utomlands. Detta gäller såväl svenska medborgare

som utlänningar som befinner sig här. Regeringen anser emellertid att det behövs en gemensam internationell ansträngning för att skipa rättvisa. Efter andra världskriget, efter kriget på Balkan och efter folkmordet i Rwanda upprättades nya tribunaler och rättegångsförfaranden som kom att spela en viktig roll i att skapa avslut, upprättelse och rättvisa.

Under Sveriges tid som medlem i FN:s säkerhetsråd tog vi en aktiv roll för att lyfta frågan om ansvarsutkrävande för IS brott. Resultatet blev bland annat det arbete som pågår i FN-regi med att samla in bevis för de brott som begåtts i Irak och Syrien. De särskilda mekanismerna för detta, IIIM och Unitad, kommer att kunna bistå framtida åtal mot misstänkta brottslingar.

När allt fler länder nu säger som Sverige, att man inte avser hämta hem medborgare som anslutit sig till IS, bör vi titta på alla rättsliga vägar framåt för att ställa dem inför rätta. Sverige har inlett samråd med andra likasinnade länder om förutsättningarna att inrätta en särskild tribunal eller liknande mekanism. Att genomföra rättegångar på plats i regionen innebär närhet till bevisning, vittnen och målsäganden. Det är en komplicerad fråga men regeringen kommer fortsätta driva på för gemensamma europeiska ansträngningar.

Mitt i det här finns också barn som har fötts på plats eller som tvingats följa med när föräldrarna lämnade Sverige för att ansluta sig till IS. Barnperspektivet är centralt för regeringen. Möjligheterna att agera på plats är dock begränsade på grund av säkerhetsläget.

Utrikesförvaltningens personal kan inte verka i konfliktområdet. Om en svensk medborgare skulle bege sig till en svensk utlandsmyndighet kan svenska utlandsmyndigheter ha möjlighet att bistå med konsulärt stöd. Situationen för barnen är komplicerad, både rättsligt och säkerhetsmässigt och analyseras vidare. I de fall där barnen redan återvänt till Sverige ska socialtjänsten kopplas in och barnens situation utredas så att lämpliga insatser kan beslutas.

Men IS fall skapar också konsekvenser för vår säkerhet här hemma. Säkerhetspolisen informerar regeringen löpande om sina konkreta åtgärder. Om någon tar sig till Sverige så står polis och åklagare redo att agera. För de personer som har återvänt från konflikten i Syrien och Irak görs alltid individuella bedömningar och åtgärder vidtas.

Säkerhetspolisen samverkar med andra myndigheter och internationella partners för att kunna förhindra och utreda terroristbrott. För att öka slagkraften i bekämpningen av terrorism och annan grov brottslighet har regeringen stärkt Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. I arbetet med återvändande IS-svenskar har myndigheterna ett gott samarbete. Genom Polismyndigheten förmedlar Säkerhetspolisen information till kommunerna om återvändare.

Sedan den 1 januari 2018 finns också Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet. En av centrets huvuduppgifter är att ge behovsanpassat stöd till kommuner i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Centret har inrättat ett nätverk av de kommuner som är mest berörda av problemet med våldsbejakande extremism.

En rad lagförändringar har redan gjorts. Terrorismresorna har kriminaliserats, liksom att ta emot terrorismutbildning. Dessutom har all finansiering av en terrororganisation kriminaliserats.

Men för att tillsammans möta hotet från terrorism krävs fortsatt beslutsamhet och långsiktighet. Att sex partier, en första gång i december 2015 och en andra gång i juni 2017, enades om flera betydelsefulla åtgärder mot terrorism har varit en styrka för Sverige. För samtliga 29 punkter som slagits fast i de två överenskommelserna har regeringen genomfört eller påbörjat arbetet.

Regeringen har nyligen lämnat tre lagförslag till riksdagen för att ytterligare stärka förutsättningarna att bekämpa terroristbrott:

1 Allt samröre och deltagande kriminaliseras. Ett särskilt straffansvar för den som deltar i verksamheten i en terroristorganisation och för den

som har samröre med en sådan organisation föreslås träda i kraft den 1 augusti. Den nya lagen kommer att innebära att fler fälls för terrorismrelaterad brottslighet.

2 Signalspaning. Säkerhetspolisen och Nationella operativa avdelningen hos polisen ska få utökad tillgång till uppgifter från signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet från den 1 augusti.

Det har stor betydelse för möjligheten att få kunskap om utländska förhållanden och därmed för kampen mot internationell terrorism.

3 Datalagring. Regeringen har lämnat förslag till nya regler om datalagring för brottsbekämpande ändamål. Det innebär att polisen och Säpo återfår ett av de viktigaste verktygen för att förhindra och utreda allvarlig brottslighet. Att kunna använda digitala spår är avgörande för att öka tryggheten och bekämpa de mest allvarliga gärningarna som till exempel terroristbrott.

Nästa steg är att gå vidare med en ytterligare straffskärpning för terrorismrelaterad brottslighet. Det arbetet är redan inlett. I slutet av mars lämnar en särskild utredare ett sådant förslag, som regeringen kommer arbeta vidare med i snabb takt.

Det är tydligt att vårt arbete för att förebygga, förhindra och försvåra terrorhandlingar måste fortsätta. Men de som med våld vill destabilisera vårt samhälle och skapa rädsla för att påverka samhällsutvecklingen och demokratiska beslut, ska inte förmå oss att göra avsteg från de principer som utgör grunden för vår demokrati. En fortsatt bred enighet borgar för att Sverige även fortsatt klarar av denna balansgång.

Hotet från terrorism är föränderligt och vårt arbete för att bekämpa detta hot måste fortsätta. I försvaret av vår demokrati och våra grundläggande fri- och rättigheter kommer vi aldrig kunna skydda oss mot allt, men vi måste göra allt vi kan för att trygga Sverige.

Morgan Johansson (S), justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg (S), inrikesminister

" Säkerhetsbrister i kommuners och myndigheters digitala lönesystem

DN TISDAG 12 MARS 2019

- **Försvarets radioanstalt och Åklagarmyndigheten har upptäckt allvarliga säkerhetsbrister i ett lönesystem som används av minst ett 60-tal kommuner, myndigheter och regioner.**
- **Känsliga personuppgifter riskerar att läcka till obehöriga. Sårbarheterna skulle i praktiken dessutom kunna användas för att förskingra pengar.**
- **Systemet har varit i bruk i många år och är – trots upptäckten – fortfarande sårbart. Frågan hanteras just nu på regeringsnivå.**

Heroma är ett av de vanligaste lönesystemen hos svenska kommuner, myndigheter och regioner. Systemet används av minst ett 60-tal offentliga organisationer för att hantera till exempel scheman, rehabiliteringar, kvittoutlägg och löneutbetalningar.

En lång rad myndigheter står dessutom på tur att införa Heroma. I april 2017 tecknade Statens servicecenter ett jätteavtal med dess ägare, det kanadensiska bolaget CGI. Statens servicecenter ansvarar för att förmedla administrativa tjänster åt cirka 160 myndigheter. Planen har varit att Heroma inom kort ska användas för löneutbetalningar till närmare hälften av de statsanställda i Sverige. Avtalet är värt över en kvarts miljard kronor.

Parallellt har även Polisen, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten tecknat egna avtal om en kommande driftsättning.

DN kan i dag avslöja att systemet lider av allvarliga it-säkerhetsbrister. Upptäckten gjordes i oktober 2018 vid en säkerhetsgranskning av

Åklagarmyndigheten. Systemet fick underkänt på en rad väsentliga punkter. Sårbarheterna bedömdes som så allvarliga att det fanns risk för att känsliga personuppgifter skulle kunna läcka ut till obehöriga. Åklagarmyndigheten stoppade omedelbart införandet och anmälde bristerna till Säkerhetspolisen med hänvisning till rikets säkerhet. Dessutom gjordes en it-incidentrapportering till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i syfte att varna andra. Det sårbara systemet har varit i bruk under många år på andra myndigheter, kommuner och regioner. Bland kunderna finns Trafikverket, Luftfartsverket, Kriminalvården, Swedavia och Västra Götalandsregionen.

Information om Åklagarmyndighetens upptäckt nådde efter ett tag även Statens servicecenter, som alltså i nästan två år planerat för att lansera Heroma hos sina kundmyndigheter.

Införandet bromsades in. Försvarets radioanstalt (FRA) kopplades in för att genomföra en sedan tidigare planerad it-säkerhetsgranskning. FRA:s rapport färdigställdes i mars 2019 och omfattas av sekretess med hänsyn till rikets säkerhet. I slutet av januari 2019 fick Statens servicecenter förhandsinformation. FRA kunde, enligt DN:s uppgifter, i sin undersökning i huvudsak verifiera de allvarliga säkerhetsbrister som Åklagarmyndigheten upptäckt, samt dessutom hitta flera nya sårbarheter. Statens servicecenter incidentanmälde händelsen till MSB i början av februari 2019 och slog samma månad även larm till Regeringskansliet.

De senaste veckorna har ärendet hanterats vid Regeringskansliet genom statssekreterare på flera olika departement.

Dagens Nyheter har via källor fått information om de tekniska detaljerna i sårbarheterna men har av säkerhetsskäl valt att inte skriva om dessa i detalj. Det handlar om brister som skulle göra det möjligt för obehöriga att ta del av uppgifter ur systemet. Dessutom skulle det, enligt DN:s källor, genom sårbarheterna gå att redigera data, till

exempel i praktiken göra förändringar i lönekörningar i syfte att förskingra pengar. Loggning i systemet är bristfällig, vilket försvårar möjligheten att avslöja om eventuella attacker ägt rum.

Trots upptäckten i höstas är systemet fortfarande sårbart och bedöms ta mycket lång tid att rätta till.

Per Nichols, chefsåklagare vid Åklagarmyndighetens it-avdelning, bekräftar för Dagens Nyheter att deras säkerhetsgranskning påvisat allvarliga säkerhetsbrister i Heroma. Varken han eller andra myndighetsföreträdare vill dock specificera vilka risker som finns med problemet.

– Vi har arbetat med ärendet i några månader. Det är vår egen personal som har konstaterat sårbarheterna. Säkerhetsbristerna är så allvarliga att vi för närvarande har stoppat införandet. Vi har därmed inte utsatt oss själva för några risker.

Vad är det för typ av brister?

– Bristerna i systemet är på fundamental nivå – i grundarkitekturen. Ett problem med it-säkerhetsbrister är dock generellt att ju mer man berättar desto större blir också risken att man hamnar i en situation där beskrivningen av problemet också blir en instruktion om hur man kan utnyttja bristen, säger Per Nichols.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är bekymrad över upptäckten eftersom det aktuella systemet under lång tid har använts av myndigheter, kommuner och regioner. Robert Jonsson, biträdande chef på MSB:s cybersäkerhetsenhet Cert-se, säger till DN att myndigheten arbetat febrilt med ärendet de senaste månaderna:

– Heroma är ett stort och viktigt system som används av många aktörer. Vår bedömning är att säkerhetsbristerna som upptäckts är allvarliga. Vi har hittills inte fått någon information som tyder på att sårbarheterna har utnyttjats, säger Robert Jonsson.

Är systemet fortfarande sårbart?

– Ja.

När bedöms det kunna rättas till?

– Vi vet inte. Leverantören arbetar just nu med att meddela sina kunder.

Försvarets radioanstalt vill inte kommentera DN:s uppgifter. Även Thomas Pålsson, generaldirektör vid Statens servicecenter, är fåordig i sina kommentarer:

– Jag kan bekräfta att vi har låtit FRA genomföra en säkerhetsgranskning av Heroma. Vad de har kommit fram kan jag inte säga med hänsyn till sekretess. Det jag kan säga är att införandet av systemet nu är bromsat.

Kommer ni överhuvudtaget kunna använda systemet som ni köpt in?

– Det kan jag inte kommentera.

Bolaget CGI, som äger Heroma, vill inte kommentera de säkerhetsbrister som FRA och Åklagarmyndigheten har upptäckt.

Robert Almqvist, kommunikationschef, skriver i ett mejl till DN:

”Heroma är ett modernt och säkert system som stöder våra kunders ambition att hantera sin hr på ett effektivt sätt.” Han skriver vidare:

”Samtidigt utvecklas säkerhetshoten i samhället mycket snabbt och vi utvecklar kontinuerligt säkerheten i våra plattformar och lösningar för att se till att de fortsätter uppfylla våra och våra kunders högt ställda krav. Hur vi arbetar med detta diskuterar vi, bland annat av just säkerhetsskäl, enbart med kunderna så jag kan tyvärr inte kommentera.”

När DN frågar specifikt om de aktuella säkerhetsbristerna svarar Robert Almqvist: ”Jag kan som sagt inte kommentera dina uppgifter.”

”

" Drabbade aktörer informerades inte – ”otillfredsställande och förvånande”

DN TISDAG 12 MARS 2019

Säkerhetsbristerna i lönesystemet Heroma har varit kända av MSB, regeringen och Säpo. Ändå har många myndigheter, kommuner och regioner som använder sig av det osäkra systemet varit ovetande om sårbarheterna. ”Otilfredsställande och förvånande”, skriver Västra Götalandsregionen i en kommentar till DN.

En rad aktörer har haft kunskap om säkerhetsbristerna – utan att informera de som är drabbade.

Åklagarmyndigheten – som först upptäckte de allvarliga sårbarheterna – slog under hösten och vintern larm till ett antal aktörer. Anmälan gjordes bland annat till Säpo med hänvisning till rikets säkerhet. Där har informationen i många fall inte spridits vidare:

Den 19 oktober 2018 kontaktade Åklagarmyndigheten Polismyndigheten.

Den 19 november 2018 gjorde Åklagarmyndigheten en anmälan till Säkerhetspolisen enligt säkerhetsskyddsförordningen.

Den 5 december 2018 lämnade Åklagarmyndigheten in en incidentanmälan till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Den 1 februari 2019 informerade Åklagarmyndigheten sin uppdragsgivare Regeringskansliet.

Under hösten 2018 informerades även it-jätten CGI, som säljer och utvecklar det aktuella systemet.

DN:s granskning visar att informationen om säkerhetsbristerna i de flesta fall aldrig fördes vidare till de offentliga organisationer som använder sig av Heroma. Ett exempel är Västra Götalandsregionen, som fick kunskap om situationen genom DN:s artikel på måndagsmorgonen. I en kommentar skriver regionen:

”Västra Götalandsregionen ser mycket allvarligt på detta och tycker att det är otillfredsställande och förvånande att ingen av aktörerna med kännedom hört av sig till oss. Västra Götalandsregionen är Sveriges största offentliga arbetsgivare med över 55000 medarbetare. Vi tar detta på största allvar för våra medarbetares skull och är i kontakt med leverantören för att få detaljerad information.”

En annan aktör som använder sig av systemet är Huddinge kommun. Inte heller de har fått någon information. Ytterligare ett exempel är Region Kalmar län:

– Det är inte alls bra att vi inte har fått någon information. Vi kunde ju åtminstone få någon information om att arbete pågick, säger Helen Persson, hr-direktör vid Region Kalmar län.

MSB:s it-säkerhetsenhet Cert-se ansvarar bland annat för att skyndsamt informera och samordna åtgärder inom it-säkerhet. De har arbetat med ärendet de senaste månaderna, men har alltså inte informerat drabbade aktörer. Robert Jonsson, biträdande chef för MSB-enheten skriver i ett mejl till DN:

”Vi har under hela tiden varit i kontakt med leverantören och vi har uppmanat leverantören att meddela sina kunder, vilket de har angett att de ska göra”. Han skriver vidare att de uppgifter som fanns i slutet på förra året ”indikerade att det kunde finnas problem. Det är först i början på februari som vi fick kännedom om att sårbarheterna bekräftats” Enligt DN:s källor skedde det genom penetrationstester av FRA.

Kriminalvården och Trafikverket – två statliga myndigheter som använder sig av Heroma – säger till DN att de informerades av

Regeringskansliet ”i början av februari”. Trafikverkets ledning informerades av ansvarig statssekreterare på näringsdepartementet. Ingen av dem fick kunskap om sårbarheterna i höstas. DN har sökt Heromas ägare, it-bolaget CGI. De har inte återkommit.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

" 54 timmars assistans blir noll – ”Mitt liv blir förstört”

DN TISDAG 12 MARS 2019

"I flera år har cp-skadade Kim Svensson, 30, haft personlig assistans – nästan 54 timmar i veckan. Nu har Kristianstads kommun beslutat att dra in all assistans. – Mitt liv kommer att förstöras eftersom jag inte ens kan ta mig utanför dörren på egen hand, säger Kim Svensson.

Kim Svensson föddes med cerebral pares, en cp-skada, med nedsatt rörlighet som följd. Han är rullstolsburen och enligt det läkarintyg som använts i den senaste omprövningen kan han varken stå eller gå. Han lider också av diplegi, vilket innebär att han har krampartad förlamning i benen. I Kristianstads kommuns beslut går det att läsa att han inte kan hantera varm mat eftersom det finns risk att han bränner sig på grund av ofrivilliga rörelser i händerna.

De senaste tio åren har Kim Svensson haft personlig assistans från kommunen och sedan 2016 har antalet timmar legat på 53,75 i veckan. Hans grundläggande behov summerades i beslutet från 2016 till strax under 20 timmar per vecka. De resterande timmarna utgjordes av så kallade övriga behov, exempelvis fritidsintressen och hjälp med att ta av och på sig ytterkläderna.

Nu har Kristianstads kommun i ett nytt beslut avslagit hans senaste ansökan. De grundläggande behoven, som enligt kommunen består av personlig hygien och av- och påklädning, uppskattas i dag till fyra timmar och 50 minuter i veckan. Kommunen anser att det totala uppskattade tidsbehovet inte är tillräckligt för personlig assistans.

Enligt flera domar behöver de grundläggande behoven komma upp i sex till sju timmar per vecka för att personlig assistans ska beviljas. När det gäller måltiderna avsätts ingen tid, trots att han riskerar att bränna sig på mat och köksutrustning till följd av de ofrivilliga rörelserna. Enligt beslutet är anledningen att han klarar av att föra maten från tallriken till sin mun på egen hand.

– En gång tappade jag en panpizza på benet och fick ett brännmärke eftersom jag har spasticitet i händerna. Deras beslut är helt horribelt, särskilt eftersom de inte varit hemma hos mig för att se hur det fungerar i praktiken, säger Kim Svensson.

Kristianstads kommun hänvisar sitt beslut till en dom i Högsta förvaltningsdomstolen där det fastslagits att den som har ett begränsat behov inte ska ha rätt till personlig assistans.

– Mitt liv kommer att förstöras eftersom jag inte ens kan ta mig utanför dörren på egen hand. När min assistent och jag gick till tandläkaren en gång visade det sig att jag hade 18 hål i munnen, säger han.

Kim Svensson och hans gode man har överklagat beslutet till förvaltningsrätten. Domstolen har ännu inte prövat målet, men har beslutat sig för att assistansen ska gälla under processens gång. Kim Svenssons jurist Karin Czubala anser att han har tillräckligt många grundläggande timmar för att ha rätt till personlig assistans och säger att kommunens skälighetsbedömningar är felaktiga.

– Skälighetsbedömningar är rättsosäkra i och med att de görs på olika sätt beroende på kommun. Man ska räkna på det faktiska hjälpbehovet, och individens utsaga och tidsuppfattning ska tillmätas stor vikt. Det tillhör dock ovanligheten att rätten beviljar fortsatt assistans under tiden man väntar på dom, säger hon.

Omsorgsförvaltningens chef på Kristianstads kommun, Camilla Gärdebring, vill inte diskutera Kim Svenssons beslut.

– Jag kommenterar inte det enskilda fallet eftersom ärendet är i överprövning och lämnat till förvaltningsrätten.

Hur kan ett beslut ändras när en person har en varaktig funktionsnedsättning?

– Varje beslut är tidsbegränsat och när man gör en ny prövning ska handläggaren titta på ärendet förutsättningslöst. Det är det som har gjorts i det här fallet.

Kim Svensson hoppas att förvaltningsrätten fattar ett annat beslut. Nu är han orolig för att situationen ska bli som innan han fick personlig assistans.

– Jag hann inte gå på toaletten, utan bajsade och kissade på mig. Det kunde vara så att jag satt i min egen urin och avföring. Det var en misär. Jag har kämpat från botten till toppen, men jag lär hamna i botten igen, säger han.

Jimmy Persson

jimmy.persson@dn.se "

" Fakta. Grundläggande behov och assistans

Det som klassas som grundläggande behov är personlig hygien (dusch och toalettbesök), på- och avklädning (kläderna närmast kroppen), kommunikation, hjälp med intag av mat (via matning eller sondmatning) samt behov av annan hjälp som kräver ingående kunskaper om individen. De grundläggande behoven ges av assistenter i en integritetsnära miljö och är av väldigt privat karaktär.

Det kan även beviljas assistans för andra behov, exempelvis hjälp med förflyttningar och handräckning. Det klassas som övriga behov.

Försäkringskassan ansvarar för den statliga assistansersättningen som kan beviljas om de grundläggande behoven överstiger 20 timmar i veckan, enligt socialförsäkringsbalken. Är timantalet mindre än 20 timmar i veckan kan i stället kommunen bevilja personlig assistans, enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Källa: God assistans och Försäkringskassan "

" L vill se ny utredning om lagen

DN TISDAG 12 MARS 2019

För några veckor sedan kom förslaget om att andning och sondmatning ska räknas som grundläggande behov i en kommande LSS-lagstiftning. Enligt Bengt Eliasson (L) finns mycket kvar att göra, men han hoppas att de "akuta problem" som finns kan lösas under årets lopp.

Debatten om LSS och assistansersättningen har pågått under flera år. LSS-utredningen som presenterades i januari fick skarp kritik, bland annat efter förslaget om att personer under 16 år inte ska omfattas av personlig assistans.

I januariavtalet fanns samtidigt en bred politisk enighet om att säkra hög kvalitet för assistansen, men också för att det ska tillsättas en ny utredning. I linje med avtalet kom nyligen ett delförslag från regeringen om att andning och sondmatning ska klassas som grundläggande behov i en kommande LSS-lagstiftning.

Joakim Spångberg är presskontakt på socialdepartementet hos socialminister Lena Hallengren (S). I ett mejl skriver han att hela LSS-utredningen inte kommer att göras om eftersom "det är en mycket gedigen utredning", men att delar av assistansen ska utredas på nytt, exempelvis kring egenvård.

Vidare skriver han att man jobbar med att analysera förslagen i den utredning som gjorts utifrån vad som är överenskommet i januariavtalet.

Bengt Eliasson (L) som varit Liberalernas förhandlare i frågan delar inte bilden av att den utredning som gjorts är gedigen.

– Det håller jag inte med om. Jag tycker heller inte att den ska skickas på remiss. De bärande delarna i den är ett så stort hot mot LSS och

assistansen, vilket innebär att det är att göra om och att göra rätt som behövs. Vi kommer inte att gå med på att utredningen inte görs om, säger han.

Bengt Eliasson hoppas att förhandlingarna mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna kan fortsätta så snart som möjligt och resultera i att det inom några månader lagts fram politiska förslag på hur de mest akuta problemen kan lösas.

Hans förhoppning är att människor ska märka av förändringarna i år.

Jimmy Persson

jimmy.persson@dn.se "

" Liberalerna har ont om tid att skapa ny EU-lista

DN TISDAG 12 MARS 2019

Liberalerna har till den 15 mars på sig att fastställa en ny lista till EU-valet. – De får ta bort kandidater och flytta om ordningen, men inte lägga till nya, säger Jenny Stad, presskommunikatör på Valmyndigheten.

Liberalernas lista till EU-valet, som toppas Cecilia Wikström, av har varit låst – det vill säga, de har registrerat sina kandidater hos Valmyndigheten. Sista datum att göra detta var den 28 februari.

Efter petningen av Wikström har partiet har meddelat att de kommer att kalla till partiråd, som är deras högsta bestämmande organ för att fastställa en ny lista. Men det finns regler för vad de får och inte får göra, om de vill att listan fortsatt ska vara låst.

– De får ta bort kandidater och flytta om ordningen men inte lägga till nya för då blir listan öppen. Det innebär att väljare kan lägga till egna kandidater genom att skriva till namn, säger Jenny Stad på Valmyndighetens presstjänst.

Om en kandidat ska kunna kryssas in via personkryss, måste den kandidaten ha samtyckt till att bli invald via det partiet.

Men det har väl Cecilia Wikström?

– Nej, hon har lämnat in en kandidatförklaring att hon är anmäld som kandidat. Men det är en annan typ av samtycke. Det är inte en sån samtyckesblankett att man står på en öppen lista. Det är lite komplicerat, säger Jenny Stad och fortsätter:

– Partiet måste ju bestämma hur de vill göra med sin lista. Vi får se om de vill makulera den eller hur de vill göra.

Senast den 15 mars, det vill säga på fredag, måste Liberalerna lämna en ny lista till Valmyndigheten. Adam Alfredsson är pressekreterare hos Liberalerna och säger att partiet just nu "arbetar med en tidsplan".

– Vi kommer inte att ha partiråd före fredag, säger han.

Vad händer om ni inte lyckas hålla Valmyndighetens slutdatum?

– Vi för en dialog med Valmyndigheten och vi är trygga med att vi kommer att ha färdiga listor före valet, säger Alfredsson.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Miljoner att tjäna som politisk vilde

DN TISDAG 12 MARS 2019

Om Emma Carlsson Löfdahl behåller sin riksdagsplats fram till valet 2022 får hon ut riksdagsarvodet på närmare 70 000 kronor i månaden. Därefter kan hon få inkomstgaranti fram till 65-årsdagen. Som mest kan hon få ut nästan tio miljoner kronor utan att behöva göra någonting.

Emma Carlsson Löfdahl meddelade på måndagen att hon lämnar Liberalerna men behåller sin plats i riksdagen som politisk vilde. Det innebär att hon har rätt att behålla riksdagsarvodet på 66 900 kronor i månaden – under hela mandatperioden och utan närvaroplikt.

– Är du invald så är du, säger Maria Naglitsch på riksdagens enhet för ledamotsadministration.

Ekonomiskt har den 48-åriga politikern allt att vinna på att sitta kvar till hon fyller 50 nästa höst eftersom hon då får rätt till det mest generösa avtalet – full inkomstgaranti fram till hon blir 65 år.

Det innebär att hon får 80 procent av riksdagsarvodet under det första året och sedan 66 procent utav arvudet från år två.

– Det betalas ut fram till månaden innan man fyller 65 år, säger Maria Naglitsch.

Om Carlsson Löfdahl i stället hoppat av uppdraget i dag hade hon fått inkomstgaranti i fem år, totalt cirka 2,2 miljoner kronor, eftersom hon bara uppnått gränsen 40 år, men inte 50 år, och varit ledamot i sex år.

Genom att sitta kvar mandatperioden ut kan Emma Carlsson Löfdahl få runt 9,9 miljoner kronor av skattebetalarna inklusive riksdagsarvode och inkomstgaranti, alltså drygt 7 miljoner kronor mer än om hon avgår nu. Detta utan att behöva göra någonting.

Har ledamoten andra inkomster minskar dock beloppet.

Systemet med inkomstgaranti för riksdagsledamöter har fått mycket kritik och gjordes 2014 om till ett ekonomiskt omställningsstöd, som är långt ifrån lika generöst. Det nya systemet gäller dock endast de nyvalda i valet 2014.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se"

"Fakta. Inkomstgaranti

Riksdagsledamöter som slutar sitt uppdrag har rätt till antingen inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd.

För riksdagsledamöter som valts till riksdagen tidigare än 2014 och blivit omvalda gäller inkomstgarantin. Annars gäller ekonomiskt omställningsstöd.

Källa: Riksdagen "

" Dom kan ha minskat drogdöd

DN TISDAG 12 MARS 2019

Två bröder som via nätet sålde varianter av den så kallade nätdrogen fentanyl dömdes förra året till fleråriga fängelsestraff efter att åtta unga människors död kopplades till deras försäljning. Domen fick sannolikt en avskräckande effekt. Antalet dödsfall som orsakats av drogen minskade kraftigt under 2018.

De två bröderna dömdes till 5,5 respektive 4,5 års fängelse för grovt vållande till annans död av Södertörns tingsrätt i maj förra året. Det var första gången som polisen lyckats koppla åtta unga människors död till försäljarna av nätdrogen. Sammantaget avled över hundra personer på grund av överdoser av olika varianter (analoger) av drogen 2017.

Domen överklagades och i går, måndag, startade den principiellt intressanta rättegången i hovrätten.

Domen mot bröderna fick sannolikt en avskräckande effekt.

Enligt Rättmedicinalverket sjönk antalet dödsfall som orsakats av fentanylanaloger kraftigt under 2018, då 11 dödsfall kopplades till "nätdrogen". Den kallas så för att drogen huvudsakligen såldes och säljs via olika hemsidor på nätet.

Den dödliga substansen var dock inte narkotikaklassad när domen mot bröderna – som nekar till brott – föll. Enligt tingsrättens dom hade det dock ingen betydelse att preparaten inte var narkotikaklassade. De dömda borde ha insett hur farliga substanserna var ändå.

– Efter domen drog både potentiella försäljare och brukare öronen åt sig, säger Robert Kronstrand, toxikolog på Rättmedicinalverket.

Regeringen har i dagarna narkotikaklassat åtta nya så kallade nätdroger och flera av substanserna har kopplats till dödsfall i Sverige som Rättsmedicinalverket har uppmärksammat.

DN träffade en mamma och en pappa till två av dödsoffren i samband med att åtal väcktes:

– Det var så lätt att få tag i, och inte var det särskilt dyrt heller. Och till mig sa Marcus när jag frågade om den där nässprejen han plötsligt dök upp med att det var ett lagligt preparat, att han köpt det på nätet, berättade då Camilla Dannö, mamma till Marcus, som köpte nätdrogen av de dömda bröderna och som avled på grund av den.

Bröderna har hela tiden nekat till brott och både åklagaren och de dömda överklagade domen. Åklagaren anser att straffen bör skäpas, medan de åtalade yrkar på friande dom.

Hovrättsförhandlingarna beräknas pågå fram till den 22 mars.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Åtalet och domen mot bröderna

De två bröderna, 34 och 24 år gamla åtalades för grovt narkotikabrott, två fall av brott mot lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor och grovt vållande till död i åtta fall.

Det grova narkotikabrottet består i att de i augusti 2016 köpte ett kilo pentylon som klassades som narkotika januari 2015. Bröderna hann sälja vidare 330 gram av preparatet.

Brotten mot lagen om förbud vissa hälsofarliga varor består i att de innehåft efylon, mexedron och indazol – samtliga preparat som vid tidpunkten betraktades som hälsofarliga.

Vållande till annans död består i att åtta människor dog på grund av de fentanylanaloger de köpte via brödernas internetfirma. Varorna var inte narkotikaklassade när de såldes, men åklagaren hävdar att bröderna kände till deras farlighet.

De dömdes till 5,5 respektive 4,5 år fängelse av Södertörns tingsrätt i maj 2018. "

" Penningtvätthärvan i Swedbank slår mot de små sparbankerna

DN TISDAG 12 MARS 2019

Samtidigt som Swedbank är indraget i en internationell miljardhärva av svarta pengar lever sparbankerna – som en gång var grunden till storbanken – på den lokala marknaden. DN har talat med flera sparbanks-vd:ar som ifrågasätter storbankens expansion.

Den folkliga sparbanksrörelsen är det som fött den numera penningtvättsanklagade och internationella storspelaren Swedbank. Avståndet mellan dem nu för tiden är kanske större än någonsin – ändå förknippas de fortfarande med varandra.

Vanligtvis är det kanske inte så farligt för de små och ofta lokala sparbankerna. Men när det stormar runt Swedbank som det gör nu kan det bli ett problem för vissa av dem.

– Det är just när sådana här saker inträffar som det är ett bekymmer.

Det är vårt gemensamma varumärke som blir nedfläckt, säger Mats Larsson, vd på Norrbärke Sparbank.

Han syftar på det som pågått de senaste två-tre veckorna, den påstådda miljardpenningtvätten som uppdragats.

– Det är alltid en lång förklaringssträcka när man ska reda ut varför vi inte är samma bank som den och man ser hur frågetecknen växer i ansiktet på folk när man sätter i gång, säger Mats Larsson.

Även i Bjursås utanför Falun, på Sveriges nionde minsta sparbank, dyker frågorna upp.

– Vi har fått en del funderingar från kunder som undrar vad som händer med deras besparingar nu och om de måste agera på något sätt. Det är

en vanlig missuppfattning, säger Ola Möllberg, vd på Bjursås Sparbank.

– Vi skulle inte klara oss utan det stöd vi har från Swedbank i vårt samarbetsavtal om it-tjänster och utveckling. Men själva bankverksamheterna driver vi ju på egen hand, förklarar han.

Men den gemensamma bakgrunden bankerna emellan gör att det trots allt inte är så förvånande att kopplingen görs.

Den tvåhundra år gamla folkrörelseidén om sparbankerna bygger på lokal förankring och tanken om en bank där även de fattigaste kan spara och få ränta på sina pengar. Den första dök upp i Göteborg på 1800-talet och med åren blev de hundratals.

Sparbankerna har inget eget vinstintresse utan överskottet ska stanna kvar lokalt för att gynna den egna orten, snarare än att gå till bonusar och stora aktieutdelningar.

För att skydda grundtanken har bankerna ett antal huvudmän i stället för aktieägare som står över styrelsen. Tanken är att de ska representera folket och driva kundernas intressen.

Hälften av dem väljs av kommun- eller landstingsfullmäktige och resten plockas i sin tur ut av de andra huvudmännen. Ofta är det folk från det lokala näringslivet eller människor som av andra anledningar har örat mot rälsen i närområdet.

Det är ur den världen Swedbank har växt fram. Efter finanskrisen på 90-talet gick flera av sparbankerna ihop och bildade Sparbanken Sverige AB, som efter ytterligare en fusion några år senare blev Föreningssparbanken.

I samband med det blev de också en av landets största banker. Men en bit in på 2000-talet vill man ha mer och började snegla österut.

Namnbytet till Swedbank 2006 var ett tydligt tecken på de internationella ambitionerna.

Bland annat var det dåvarande styrelseordförande Carl Eric Ståhlberg som såg stora möjligheter i de baltiska länderna. Det första steget blev

att köpa baltiska Hansabank med filialer i Estland, Lettland och Litauen.

– Det var aldrig någon kritik som lyftes offentligt, men det konstaterades bland sparbankerna på den tiden att Swedbank tyckte gräset var grönare på andra sidan, säger Mats Larsson som verkat över 30 år i sparbankssfären.

– Vi hade inte samma syn på det. Särskilt inte jag som hade jobbat i Lettland tidigare och kände till kulturen. Men så var miljön på den tiden, de kunde bäst och visste hur allt skulle göras, säger Mats Larsson.

Affärsmässigt fick Carl Eric Ståhlberg dock rätt. Drygt tio år senare har Swedbank i dag omkring 3,5 miljoner kunder i Baltikum och en närmast dominerande ställning tillsammans med de andra svenska storbankerna.

Men det är också där misstankar om storskalig penningtvätt bubblat upp de senaste veckorna. Det har inte bara gjort att sparbankerna i Norrbärke och Bjursås behövt förklara kopplingen till Swedbank för kunderna. Telefonerna har också börjat ringa.

– Det gäller egentligen oavsett om det är Swedbank eller någon annan storbank som gjort något. Då ringer kunder som vill vara hos oss i stället för de tycker vi känns tryggare och framför allt lokala, säger Ola Möllberg.

Bjursås Sparbank har 15 personer anställda och ungefär 8 000 kunder, alla från närområdet. Likaså har Norrbärke Sparbank i Dalarna bara lokala kunder, runt 15 000 stycken. Swedbank har 15 000 anställda och sju miljoner kunder i Sverige och Baltikum.

– Norrbärkes sparbank är ju flugskitar på den finansiella himlen. Samtidigt skulle vi inte kunna existera om inte vi hade det här historiskt upparbetade samarbetet med Swedbank där vi gemensamt byggt upp hypoteksbolag, kortbolag, it-verksamhet, säger Mats Larsson.

Men trots storleksskillnaden och den hjälp sparbankerna fått har "flugskiten" Norrbärkes sparbank ett kontrollverktyg som Swedbanks datorer har svårt att mäta sig med – lokalkännedom.

Ett tydligt exempel på det är när Nordiska motståndsrörelsen för två år sedan kastades ut från sparbanken i Norrbärke. De hade inte tvättat pengar men flera privatkunder i banken hade identifierats som ombud för organisationen.

– Jag kan inte specifikt gå in på det men man använde banktjänster på fel sätt. Det upptäckte vi utifrån vår lokala kännedom. Där fanns ingen hjälp av några system utan det är ett grovarbete bara vi i personalen kunde göra, säger Mats Larsson.

Ewa Andersen, vd på Sparbankernas riksförbund, vill inte prata om händelserna runt Swedbank. Men i ett sms till DN skriver hon:

"Respektive bank har sina egna varumärken. Uttalandet om att det svärtar ner varumärket "sparbank" är inget jag kan ställa mig bakom. Varje sparbank har sitt eget varumärke, värnar och arbetar utifrån det och står starka inom sina verksamhetsområden."

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se"

"Fakta. Sparbankerna och Swedbank

Sparbanken Sverige AB var en sammanslagning av flera mindre sparbanker som gjordes i början av 90-talet när det blev tillåtet att bilda sparbanksaktiebolag.

1997 gick Sparbanken Sverige och Föreningsbanken ihop och blev Föreningssparbanken, som senare bytte namn till Swedbank.

I dag har sparbankerna och Swedbank ett samarbetsavtal som bland annat ger sparbankerna tillgång till Swedbanks it-tjänster. Swedbank får i gengäld bland annat tillgång till sparbankernas kontor, vilket ger dem större täckning i landet.

Sparbankerna är tillsammans med lokala sparbanksstiftelser de enskilt största ägarna i Swedbank med 10,71 procent av aktierna.

För att driva ägarfrågorna i Swedbank skapades Sparbankernas ägareförening som består av 70 sparbanker och sparbanksaktiebolag. '**Swedbank, Sparbankernas riksförbund**'

" Skolböckernas marginaler kritiseras

DN TISDAG 12 MARS 2019

Skolböcker och läromedel har goda vinstmarginaler, enligt SVT Nyheter, som kartlagt 13 av 16 medlemmar i branschföreningen Läromedelsföretagen.

Genomsnittet för läromedelsföretagen var 19 procent 2017, vilket är betydligt högre än bok-, tidnings- och tidskriftsbolag som hade 4 procents marginal.

– Vår ambition är att fortsätta vara lönsamma därför att det stärker oss långsiktigt. För att kunna använda pengarna för forskning och utveckling, säger Libers vd Anna Setzman till SVT.

Lärarnas Riksförbunds ordförande Åsa Fahlén konstaterar att skolorna inte har särskilt mycket att välja på, och att vinstnivåerna är så pass höga att det påverkar dem.

– Vi är ju av den uppfattningen att alla pengar som man avsätter till skolan ska gå till undervisningen. Så det är klart att när så mycket försvinner till vinster så sticker det ju i ögonen när det saknas läromedel där ute, säger hon till SVT.

TT "

" Syskonen hittade varandra efter 36 år genom dna-tekniken

DN TISDAG 12 MARS 2019

Henrik Erngren Othén hade inte lyckats alls med sina efterforskningar om sina rötter i Sydkorea. Han tog ett dna-test – och hittade en syster i Skåne. Nu har de daglig kontakt, och har hittat ytterligare en syster, i USA. Efter 36 år kunde de tre ses för första gången.

Det sitter i generna

Del 1.

Det har blivit vanligare att privatpersoner låter göra dna-test via olika företag. Men vad är det egentligen man får reda på, och hur tillförlitliga är resultaten?

Henrik Erngren Othén sitter med sin fru Amelie och äter lunch på Ikea i Gävle. Han visar henne sin släktforskningsapp. Några månader tidigare har han tagit ett dna-test via en släktforskningsajt, men något resultat har det ännu inte gett.

Plötsligt pekar Amelie på ett meddelande i appen och utbrister: ”Du har en syster i Sverige! Maria Johansson, i 30-årsåldern. Ni är ju jättelika!”

– En halv sekund tvivlade jag och tänkte att det där nog bara var ett exempel de lagt ut på hur det går till när man får en dna-träff. Med darrande händer såg jag profilt bilden på Maria och tappade nästan andan. Jag skickade ett meddelande direkt.

Han var så omtumlad att att han inte visste vad han skulle skriva. Det blev lite torftigt: ”Vi är syskon! Vi kan väl höras framöver!”

Maria Johansson i Skåne hade gjort ett dna-test via samma sajt ett år tidigare. I början hade hon förhoppningar om att kanske hitta någon avlägsen släkting i Frankrike, USA eller Sydkorea. Men testet gav inget resultat och nu började hon nästan ge upp.

Den här dagen var hon ensam hemma och skulle ge sig i väg till förskolan för att hämta sina barn när ett meddelande plingade till i mobilen. Det var från en okänd person – i Sverige! Han skrev att de är syskon.

– Jag fick en chock. Den reaktionen var så stark och kommer att sitta i under resten av mitt liv, säger Maria på telefon från Rydebäck, där hon bor.

Sedan dess har Henrik och Maria haft daglig kontakt via chatt och videosamtal. De kände stor samhörighet redan från början.

Henrik kände sig ganska snabbt säker på deras släktskap. Maria kände sig alldeles överväldigad av att ha fått en storebror. Men samtidigt fanns det ett frö av tvivel hos henne. Kunde det verkligen vara sant? Kanske borde hon vara lite försiktig?

Maria växte upp som enda barn med sina föräldrar i Staffanstorps.

– Jag har nog känt mig lite ensam hela livet. Därför var jag lite rädd till en början att det inte skulle stämma, säger hon.

För att bli helt övertygade om att det verkligen var sant gjorde Henrik och Maria om sina dna-tester genom ett annat företag. Svaret bekräftade att de var helsyskon.

– Vi kom varandra väldigt nära väldigt fort. Själv kände jag att jag vill veta allt om den här personen. Jag kommer knappt ihåg vad vi pratade om de första gångerna. Vi hoppade mellan allt, stort som smått, hela tiden, säger Henrik.

Maria är mer social, enligt honom. Under sin gymnasietid var han själv en riktig nörd, säger han. Ägnade all ledig tid åt programmering.

En dryg månad efter sin första kontakt träffades Henrik och Maria för första gången – på ett hotell i Stockholm.

– Det var otroligt känslofyllt. Jag satt och väntade i lobbyn och tyckte att det tog otroligt lång tid. Plötsligt såg jag en mörk kalufs som hastade fram utanför fönstret och såg direkt att det var hon. Jag rusade ut och vi stod och kramades länge och satte oss sedan ned i lobbyn och pratade, säger Henrik.

– Jag var inte riktigt närvarande och gick vilse på väg till hotellet. Jag trodde jag skulle vara jättenervös. Det här var ju jättestort. Så såg jag hur han stod och stampade i lobbyn och kom emot mig. Då infann sig något slags lugn på en gång, berättar Maria.

Hon kände en otroligt stark glädje, men samtidigt fanns ett stråk av sorgsenhet hos henne, säger hon.

– Det var helt fantastiskt att känna att han finns. Samtidigt kunde jag bli lite ledsen över att vi inte inte vetat om varandra tidigare. Det var skratt och gråt på samma gång.

Henrik tycker att det är lite svårt att se yttre tecken på likhet mellan honom själv och Maria. Då fyller hans fru Amelie genast i:

– Ni har så otroligt mycket syskontycke! Framför allt era rörelsemönster, hur ni går lite lunkande fram.

Däremot kan Henrik se att de har flera likheter till sättet och i intressen. Båda två har både ett tekniskt intresse och konstnärliga anlag.

– Maria ritar, målar och arbetar med keramik. Både hon och jag tycker om att skriva. Och så tycker vi om loppisar båda två!

Maria tycker även hon att de har många likheter.

– De finns på flera olika områden. Utseendemässigt, liknande ansiktsdrag. Vi är lugna och sprudlande på samma gång. Och så är vi omtänksamma och familjekära, tycker mycket om barn.

Deras möte har också fått dem att fundera en hel del över arv och miljö. De har båda haft en bra uppväxt hos sina familjer i Sverige, men någonstans har det också funnits tankar på vad de bär på för arv.

– När jag träffade Henrik förstod jag bättre varför jag blivit som jag blivit, säger Maria.

Henrik kom till Sverige från sydöstra Sydkorea när han var ett år och åtta månader gammal. Han växte upp med sina adoptivföräldrar och en fem år äldre syster i Östervåla mellan Gävle och Uppsala.

Han visar pärmen med alla handlingar som hans adoptivföräldrar har sparat. Där finns ett dokument skrivet av en socialarbetare i Sydkorea som berättar att Henrik kom till barnhemmet med en lapp med sitt födelsedatum. Av dokumentet framgår också att födelseort och föräldrar var okända.

Det framgår också att han gick bra och kunde säga ”mamma” och ”mat” på koreanska samt åt tre skålar med ris per dag.

– Jag bodde troligen med min mamma innan jag kom till barnhemmet, säger han.

För kanske tjugo år sedan började Henrik försöka ta reda på mer om sina biologiska rötter. Han kontaktade både Adoptionscentrum och organisationen Social welfare society i Sydkorea för att få veta mer. Men det gav inget resultat.

– Jag har aldrig haft några riktigt mörka känslor kring min okända bakgrund, och har förhållit mig ganska skeptisk. Tidigt förstod jag att det inte skulle vara någon lätt sak att bygga upp en tajt relation med en person på andra sidan jorden som jag aldrig träffat, säger han.

Maria kom till Sverige när hon var två år och sex månader. Hon har funderat länge på sin biologiska bakgrund. Hon är mycket tacksam mot sina adoptivföräldrar, men har också känt sig ganska olik dem och inte alla gånger upplevt sig förstådd fullt ut.

– Som tonåring funderade jag mycket över min identitet och varför jag är som jag är. Frågade mig varifrån jag fått min talang för att måla och var mitt diplomatiska drag kom ifrån. Nu har jag fått allt det bekräftat av Henrik.

Inte heller Marias adoptionshandlingar berättade några väsentliga detaljer om hennes biologiska bakgrund. Och inte heller hennes efterforskningar gav något svar om hennes biologiska rötter.

Dna-testet blev det sista halmstrået för båda två.

Henrik och Maria har hälsat på varandra med sina familjer. Deras barn har fått nya kusiner och de börjar verkligen känna sig som en sammanhållen familj.

Då kommer nästa skräll.

I oktober 2018 får båda två ett meddelande från Lindsey Jordan i Chicago. Hon skriver att hon antagligen är en moster eller syster till dem.

– Jag svarade direkt: ”Välkommen till vår växande familj!”, berättar Henrik

Ytterligare tester bekräftade att hon var deras halvsysster, med samma mamma. I mejl från USA berättar Lindsey Jordan för DN att de tre syskonen omedelbart startade en gemensam chattgrupp där de direkt fick en intensiv kontakt.

– Hela första veckan var som en dröm. Det kändes som om jag gick på moln. Jag hade fortfarande vissa tvivel på att det kunde vara sant, men var ändå så obeskrivligt glad, skriver Lindsey.

I november 2018 kunde de träffas alla tre i Stockholm.

– Vi var så förväntansfulla och hade till och med laddat ner en app där vi kunde följa Lindseys flygresor från USA i realtid. Sedan stod vi på Arlanda och väntade. Det blev ett stort kram- och tårkalas, berättar Henrik.

– Den dagen var en av de allra bästa dagarna i mitt liv. Vi är så öppna och fungerar så bra ihop alla tre, säger Maria.

Lindsey Jordan berättar att mötet med Henrik och Maria i Stockholm är en av de absolut starkaste upplevelser hon har haft i sitt liv.

– Våra sex dagar tillsammans var den mest naturliga, underbara och magiska tid jag upplevt.

De gick på en koreansk restaurang, de sjöng karaoke, de spelade biljard, de fikade.

Men mest av allt hängde de i lägenheten som de hyrt under veckan. De pratade, skrattade och grät om vartannat.

– Vi satt uppe till tre fyra på nätterna och pratade om våra barndomar, vår uppväxt, tankar kring våra rötter. Jag har berättat saker för Maria och Lindsey som jag aldrig pratat med någon annan om, säger Henrik. Nu befinner de sig alla tre i en familjerelation som de aldrig kunnat drömma om för ett drygt år sedan.

– Om jag fått välja mellan att hitta mina biologiska föräldrar och mina systrar skulle jag välja mina systrar. Det är det bästa jag hade kunnat få. Vi är så nära varandra i ålder, har inga språkmässiga eller kulturella barriärer. Det är så lätt för oss att umgås, säger Henrik.

Via Lindsey har Henrik och Maria kommit ett steg närmare sin biologiska mamma. Lindsey har nämligen lyckats hitta sin biologiska pappa i Sydkorea. Kanske vet han var mamman finns.

– Vi har inte bråttom att gräva vidare. Nu har vi varandra. Min egen nyfikenhet efter rötterna och längtan att få uppleva Korea har nästan stillats. Kanske blir det en dag en gemensam resa till Korea för oss alla tre. Det vore väldigt roligt, säger Henrik.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Fakta.

Henrik Erngren Othén

Född: I Gimhae i Sydkorea. Adopterades till Sverige när han var 1 år och 8 månader.

Bor: Gävle.

Ålder: 39 år.

Familj: Hustrun Amelie, barnen Sally, 8 och Ellis 4 år.

Gör: It-strateg på Gästrike återvinnare.

Intressen: Obotlig data- och tv-spelnörd. Löpning.

Maria Johansson

Född: I Busan i Sydkorea. Adopterades till Sverige när hon var 2,5 år.

Bor: Rydebäck i Skåne.

Ålder: 38 år.

Familj: Sambon Mathias, barnen Noah 5 och Teo 2 år.

Gör: Biomedicinsk analytiker på sjukhuset i Lund.

Intressen: vara ute i naturen, resa och vara kreativ på olika sätt.

Lindsey Jordan

Född: I Busan i Sydkorea. Adopterades till USA när hon var tre månader gammal.

Bor: "Svenskstadsdelen" Andersonville i Chicago, USA.

Ålder: 36 år.

Familj: Maken Fernando, barnen Oliver 4, och Benjamin, 1.

Gör: Grafisk designer.

Intressen: Lära sig koreanska, prata spanska, mat, konst och design.

Fakta. Dna-test

Som privatperson kan man i dag beställa dna-test på nätet för allt möjligt, från risk för vissa sjukdomar till etniskt ursprung och vad som är lämplig kost.

Populärast är kanske dna-tester kopplade till släktforskning. De kan ge svar på vilka släktingar man har i världen – förutsatt att dessa släktingar testat sig hos samma företag. "

" Contentbyrå tar över Lärarförbundets tidningar

DN TISDAG 12 MARS 2019

Det är nu bekräftat att en contentbyrå tar över produktionen av Lärarförbundets sju medlemstidningar. Journalisten rapporterar att de fackliga förhandlingarna avslutades i oenighet.

Nyligen kom beskedet att Lärarförbundet övervägde att outsourca produktionen av sina medlemstidningar. Beskedet var, enligt Journalistförbundets fackklubb, en total överraskning för de anställda på tidningarna.

Nu står det klart att contentbyrån Make your mark, som ägs av Aller media, ska ta över produktionen, och journalisternas anställning flyttas dit från förbundet. Övergången ska ske under april.

– Det är en sedvanlig verksamhetsövergång, men det finns till exempel ingen garanti om att den nya arbetsgivaren driver vidare verksamheten med de journalister som är anställda i dag, säger Kristina Hovlid, ordförande i Unionenklubben, som förhandlat med arbetsgivaren, till Journalisten.

– Vi anser också att Lärarförbundets inflytande över tidningarna aldrig kan garanteras fullt ut med en ny ägare. Det hade varit bättre att lägga över verksamheten i vårt eget produktionsbolag.

Hovlid uppger också för Journalisten att det redaktionella programmet ligger fast, men att förflyttningen och nya redaktionella chefer kan medföra att tidningarnas karaktär ändras.

Tidningsproduktionen på Lärarförbundet har varit under het debatt senaste dryga året. Konflikten med förbundsledningen har lett till flera avhopp från medarbetare på tidningarna, då man ansett att den redaktionella friheten varit hotad.

Hugo Lindkvist hugo.lindkvist@dn.se "

" En värld är varje människa

DN TISDAG 12 MARS 2019

Är jag-litteraturen bara en spegel av en tid som är besatt av speglar eller missar kritiker av genren något? Förläggaren Nina Eidem påminner om att världen framträder också genom hur den skrivs.

Maria Schottenius längtar efter romanen (DN 25/2). Hon undrar: Varför kan folk inte skriva om någonting annat än "sig själva"? Nina Björk recenserar Helena Österlunds "Min sårbara kropp" (DN 1/3) och avslutar: "en historia där en människa blottar sin egen kropp och själ rubriceras allt oftare som 'roman'. Det är en olycklig utveckling."

De senaste årens ambivalenta inställning till autofiktionen har präglats både av fascination – många läser de här böckerna – och att vilja hålla avstånd. Kritiken har i vissa delar varit lätt förvirrad. Förbehållet "det är svårt att recensera någons liv" har återkommande snuvat författare på kritiska läsningar och kontextualisering. Fiktion har högre status än autofiktion, att maskera är fint, att *blotta* är fult. Framför allt är fiktionen kanske fortfarande mer begriplig. Men är jag-litteraturen bara en spegel av en tid som är besatt av speglar? Devalverar autofiktionen romanens värde? Jag blir sugen på att prata estetik.

Varje författare som ger sig på att skriva en roman, autofiktiv eller ej, måste göra en rad estetiska val. Det handlar om namn – påhittade eller tagna ur verkligheten – om vilket avstånd man berättar på, vilka pronomen man använder.

Den marxistiska traditionen inom litteraturkritiken förordar en allvetande berättare (tredjeperson) och en skildring av samhällsklasser som står i konflikt med varandra. Romanen ska i någon mening utföra ett pedagogiskt arbete. En kritik av autofiktionen skulle kanske kunna

formuleras så att den genom att vara för närsynt osynliggör de materiella och historiskt specifika villkoren för vår existens. Men vad säger att skildringen av kollektivet skildrar kollektiva villkor bättre än en text som registrerar ett medvetandes förhållande till världen, och världens tryck på det medvetandet? Att skriva nära och i förstaperson, att visa upp ett ”jag”, behöver inte vara resultatet av ett begränsat seende, att man inte *förmår* begripliggöra världen på andra sätt. Det kan vara ett medel för att gestalta internalisering och disciplinering, hur omvärldens blickar bestämmer en människas utrymme i världen. Franska Marie NDiaye är en av mästarna på området.

Mycket av autofiktionen arbetar också med den här tekniken. Sheila Heti låter sin berättare föra ett samtal med sig själv om den pågående disciplineringen av henne (samhällets tryck på kvinnor att bli mödrar) och vilka motståndstrategier som finns tillgängliga. De faktiska konflikterna står naturligtvis inte mellan *en* enda människa och ”samhället”, utan mellan grupper med olika resurser, men vilka konfliktlinjer som formar våra samhällen och definierar vår tid blir tydliga via ett medvetande. Gestaltningen, som sker på minsta möjliga avstånd, har lustigt nog detta gemensamt med den klassiska romankonsten, som berättar på avstånd: när vaneseendet bryts får vi syn på människan i samhället.

Hur förstår vi konstens roll, vad böckerna som cirkulerar runt oss kan åstadkomma? Många författare har de senaste tio åren vittnat om att fiktionens konventionella former inte längre fungerar för det de vill berätta. Rachel Cusk har beskrivit hur hon började uppleva fiktionen som förljugen och pinsam. Man måste fråga sig: varför fungerar inte den här formen längre? Och om man tar den frågan på allvar: vad blir estetiken en ingång till?

Världen framträder också genom *hur* den skrivs, det gäller både författare och läsare. Autofiktiva romaner bryr sig om förhållandet

mellan politiken och estetiken och frågar sig hur nya former kan leda till ny kunskap. Att se jag-litteraturen som ett passivt reflekterande av en ”tid” är att reducera konsten och dess potential ordentligt. Jag tror att den brottningsmatch som många autofiktiva författare nu genomgår med romanens konventioner handlar om att komma ur en kris som är politisk lika mycket som estetisk.

Lyssna till Ben Lerner: ”Det jag skriver är inte självbiografi förklädd till fiktion. Det är ett annat sätt att utforska den flimrande gränsen mellan konsten och livet...” Vidare: ”det är två olika saker att sudda ut gränsen mellan konsten och livet *inom konsten*, och att sudda ut gränsen mellan konsten och livet i livet. Jag intresserar mig för det förra – *jag vill använda mig av suddigheten i den där gränsen inom ett konstverk*, men jag är inte speciellt intresserad av att pyssla mer med mig själv, den historiska författaren till böckerna vi talar om” (min kurs.). Mellan raderna säger han: läs mig.

Karl Ove Knausgård, Sheila Heti, Wera von Essen, Tom Malmquist. Det måste vara så att författaren som använder sitt eget namn i en roman ber läsaren om något *annat*. Men vad? ”Autofiktionen” ställer ett jobbigt krav och det är att läsaren ska ha ett rent möte med verket. Man ombeds alltså, kanske på tvärs mot sin impuls, att stanna *inom* konstverket, att inte försöka kvantifiera relationen mellan lev och skrivet.

Knausgård kom ur sin skaparkris genom att justera det avstånd på vilket han berättade. Han zoomade in maximalt och behövde sätta sitt eget (och omgivningens) namn på sina romangestalter för att riskera något. Det blev ”Min kamp” 1–6, en romansvit om relationen mellan skrivande och skam, som reglerar sociala relationer.

När mina debuterande författare undrar hur de ska svara på journalisternas fråga: Hur mycket av din romanfigur är du? ger jag dem numera detta råd: Ta en siffra du gillar bara, valfri. 67 procent? Fyrtio-fyra procent är jag. Resten har jag hittat på. **Nina Eidem** "

" Minst 2 000 bostäder ska byggas i helt ny stadsdel

DN TISDAG 12 MARS 2019

Solvallastaden är namnet på den nya stadsdel som ska växa fram precis intill travbanan och Solvallaskogen i västra Stockholm. Minst 2 000 nya bostäder ska byggas med planerad inflyttning 2026. – Det blir en levande stadsdel med skola, butiker och annan service, en ny stad i staden, säger Joakim Larsson (M) stadsbyggnadsborgarråd.

På stadsbyggnadsnämndens möte under torsdagen togs första steget mot den nya stadsdelen. Projektet startade redan 2012, men under mötet fattades beslut om en startpromemoria där det förutom bostäder även ingår planer på nya kollektivtrafikförbindelser och en ny entré till Solvalla arena.

– Det blir en helt ny stadsdel som växer fram vilket är väldigt spännande att se. För 20 år sedan började man prata om Annedal på andra sidan vägen som nu står klart, och nu tar det här vid. Till en början räknar vi med 2 000 bostäder, men det kan bli fler. säger Joakim Larsson.

Han berättar att man eftersträvar en varierad stadsdel, både vad gäller byggnadernas form och färg men det ska också byggas såväl hyres- som bostadsrätter. På bottenvåningarna vill man se butiker och annan service. Det finns även planer på att bygga en ny skola.

– Vi vill ha en stadsmiljö som skapar trygghet dygnet runt där det är liv och rörelse både under dagstid och under kvällstid. Det saknas ofta i de områden som byggdes enbart för bostäder, fortsätter Joakim Larsson.

Han framhåller att ambitionen är att Solvallastaden ska bli en attraktiv plats för företag och att det ska finnas goda möjligheter för en aktiv livsstil.

– Det ska finnas allt som behövs för en stadsdel i den här storleken, skola, idrottshallar och friluftsliv.

Vad finns det för utmaningar?

– Buller från motorvägen kan bli ett problem, så därför måste vi se till att bygga den typ av bostäder och kontor som klarar bullernivån. Vi kommer följa det under projektets gång och se om det finns vissa partier som behöver skärmas av, säger Joakim Larsson.

Han konstaterar även att konjunkturläge och rådande bostadsmarknad medför utmaningar.

– Men vi måste göra det vi kan för att hålla trycket uppe oavsett konjunkturläge och få fram nya planer för bostadsbyggande. Parallellt med Solvallastaden håller vi på med flera andra bostadsprojekt som gör att vi kan nå upp till målet med 10 000 nya bostäder per år.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "

" Experter vill se strängare regler för gasbussar

DN TISDAG 12 MARS 2019

Söndagens bussolycka hade kunnat krävt dödsoffer om det hade varit passagerare ombord på fordonet. Det säger två experter som nu framhåller att det behövs en översyn av regelverket för att undvika olyckor med gasbussar. – Vi har varit förskonade hittills. Men man kan inte tappa smörgåsen med marmeladen uppåt varje gång, säger Erik Egardt, brandingenjör vid MSB.

Strax innan lunchtid på söndagen kolliderade en SL-buss med ett hinder när den var på väg ner i Klaratunneln. Sammanstötningen ledde till en kraftig explosion – precis intill regeringskvarteren. Bussen fattade därefter eld och blev på kort tid helt utbränd. Vid tillfället fanns enbart chauffören ombord på och han lyckades ta sig ut på egen hand. Han skadades vid tillfället, men skadorna var inte livshotande.

Regeringen sammankallade på måndagen till ett säkerhetsmöte med anledning av explosionen. Bland andra Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, och Sveriges Kommuner och landsting, SKL, ska delta i mötet som hålls på fredag.

– Det är viktigt när det sker en sådan olycka att skaffa en lägesbeskrivning för berörda myndigheter, så vi blir uppdaterade på hur säkerhetsarbetet fungerar. Inte minst säkerheten i tunnelarna, säger infrastrukturminister Tomas Eneroth till TT.

Flera liknande händelser har inträffat i eller i anslutning till Klaratunneln tidigare. Vid två tillfällen har det varit just gasbussar som har drabbats. Enligt två experter som DN har talat med har det varit tursamt att ingen av händelserna har lett till större skador.

– De andra tillfällena har varit farligare. Då har bussarna kört in i tunneln, vilket inte hände den här gången. Den biten är bortbyggd nu. Men det är lite alarmerande att man inte har kommit till rätta med det ännu, säger Erik Egardt, brandingenjör vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Vid två tidigare tillfällen kilades bussar fast i tunneln och gastankar på taket började då läcka – men exploderade aldrig. Hade de gjort det hade det kunnat leda till stor förödelse.

Enligt Erik Egardt finns det två scenarier då skadade gastankar kan innebära fara. I det första fallet händer det som inträffade på söndagen: en kraftig kollision får en tank att explodera. Och om händelsen inträffar inne i en tunnel blir effekten ännu värre.

– Det är som att befinna sig i en gevärspipa. Och det är sällan bara en tank, utan flera. Så då kan man få ytterligare explosioner. Kan man komma bort från olyckor i de här tunnelarna så är mycket vunnet. Vid en explosion kommer först en tryckvåg som kan kasta iväg föremål och krossa fönster. En sekundär effekt är att själva tanken slits sönder av explosionen och i sig kan orsaka skada när den med stor kraft slungas iväg.

Därefter kommer effekten från själva gasen, som i behållaren är komprimerad till ett tryck på cirka 200 bar. Eftersom gasen i det läget expanderar och blandar sig med den omgivande luften når den kort därefter ett läge där gasblandningen i sin tur kan leda till en ny explosion.

– Då räcker det med en gnista, en het yta eller kontakt med el för att den ska antända och bli till ett stort eldklot, säger Erik Egardt.

Biogasbussarna har ett antal gastankar på taket, och varje tank är försedd med en säkerhetsventil – en så kallad smältsäkring – som löser ut vid en brand för att undvika en explosion. Ventilerna är konstruerade så att de löser ut först vid 110 grader celsius och ska därför vid en normal brand ge gott om tid för att evakuera bussen. Men ventilerna

kan samtidigt innebära en fara i sig, berättar Tommy Carnebo, brandman och expert på fordonsbränder.

– Det slår ut som en svetslåga från de här ventilerna. Från en vanlig gasdriven bil blir den sex meter lång. Från tunga fordon kan lågan bli 20 meter.

Tommy Carnebo berättar också att det inte finns några regler för besiktning av just dessa ventiler – vilket innebär att man ibland inte kan garantera deras funktion.

När det gäller fordon som brinner är riskerna större för explosion större när de är gasdrivna. Därför menar Tommy Carnebo att det också finns ett behov för räddningstjänsten att snabbt kunna avgöra om det rör sig om ett gasdrivet fordon eller inte.

– En vanlig bil exploderar inte. Men det kan de här fordonen göra. Vi måste få till ett regelverk för att kontrollera vad det är för fordon. Vi jobbar på ett helt annat sätt med gasfordon än med andra.

Med tanke på riskerna är det enligt både Tommy Carnebo och Erik Egardt viktigt att tänka på åt vilket håll säkerhetsventilerna är riktade. I en extrem händelse kan lågan innebära en livsfara.

– Att få in flammen i en byggnad, det är inte ett drömscenario, säger Erik Egardt.

I nuläget finns inga regler kring hur sådana ventiler ska vara riktade, uppger både Tommy Carnebo och Erik Egardt. Båda menar att reglerna som gäller gasfordon behöver ses över så att allvarliga olyckor kan undvikas i framtiden.

– Vi har varit förskonade hittills. Men man kan inte tappa smörgåsen med marmeladen uppåt varje gång, säger Erik Egardt.

SL har inför den nya bussterminalen som anläggs i Katarinaberget också kravställt att ventilerna på gastankarna ska peka uppåt, berättar Aleksander Krajisnik, presskommunikatör på SL. Men när det gäller större regelförändringar på området så hänvisar han till riksdags- och EU-nivå.

– Detta är en dialog som sker i dag på EU-nivå och sådana initiativ bör initieras där. Vad avser lagstiftning så måste det komma från regering och riksdag, säger Aleksander Krajisnik.

Kristoffer Tamsons (M), trafikregionråd i Region Stockholm, säger att han ser allvarligt på söndagens olycka och berättar att en utredning har initierats.

– Jag var redan i går i löpande kontakt med trafikförvaltningen för att följa det akuta händelseförloppet men också för att försäkra mig om att en sådan utredning är något som tillsätts, säger han.

Han berättar att det handlar om att ”säkra upp frågor som rör säkerhet, rutiner och utbildning i stort” och en del andra liknande frågor.

– Miljöfordon av det här slaget – tunga fordon – är här för att stanna, och det gäller oaktat bussar, lastbilar, sopbilar eller hela Finlandsfärjor. Kan vara klokt att med jämna mellanrum ta ett samlat grepp i de här frågorna, säger Kristoffer Tamsons.

Hur reagerar du själv på söndagens händelse?

– Jag vet att det är tryggare att åka SL-buss än att gå på Stockholms gator. Jag åkte själv biogasbuss både i morse och vid lunchtid i dag och vet att såna här olyckor och incidenter är oerhört sällsynta i Stockholmstrafiken.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Keolis: Vi slutar inte med biogasbussar

DN TISDAG 12 MARS 2019

Det har inträffat fyra bussolyckor i Klaratunneln sedan 2013. Men entreprenören Keolis som kör bussarna säger att resenärerna inte ska oroa sig för fler explosioner. – Vi har kört biogasbussar i 15 år och det här är första gången det började brinna, säger Karl Orton, teknisk chef på Keolis.

Drygt ett dygn efter explosionen på Herkulesgatan precis vid ingången till Klaratunneln ligger fortfarande rester av den blå innerstadsbussen kvar. Asfalten är kolsvart och röjningsarbetet pågår för fullt. Men trots detta kommer tunneln att vara stängd även på tisdagen då Trafikverket än så länge inte kan ge någon prognos för när trafiken kan rulla igen.

– Tur i oturen skedde olyckan inte vid ett populärt gångstråk utan vid en trafikplats där det framför allt passerar fordon, säger Karl Orton på Keolis.

Samtliga bussar i Stockholms län som går på biogas på uppdrag av SL körs av Keolis. Biogasbussarna, som till antalet är 326 stycken, trafikerar linjer i Stockholms innerstad, Nacka och Värmdö samt några linjer i Söderort. Majoriteten av dessa, 299 stycken, är av samma modell som den buss som exploderade vid Klaratunneln under söndagen.

2016 presenterade Sveriges Bussföretag en rapport om bussar och brandsäkerhet. Av den framgick att det bland sakkunniga finns många olika uppfattningar när det gäller gasbussars säkerhet. En del av de experter som intervjuades för rapporten uttryckte farhågor för konsekvenserna av bränder i gasbussar.

”Konsekvenserna när en gasbuss brinner i vissa speciella situationer kan bli så allvarliga att detta måste beaktas i planering och dimensionering av åtgärder”, står det bland annat i rapporten.

Karl Orton på Keolis menar däremot att det inte finns anledning att oroa sig för gasbussarna. Han säger att olyckor av den här typen har inträffat flera gånger tidigare och att det här var första gången som konsekvenserna blev så omfattande.

Han beskriver förloppet och förklarar att bussen körde in i en stålbarriär som ska hindra fordon som är högre än tre meter från att köra in i tunneln. Vid kollisionen med stålbarriären uppstod en gnista varvid bussen fattade eld och exploderade.

– Det överraskade många, inklusive mig. Det är inte gasen i sig som är brandfarlig utan kombinationen av gas, en viss mängd luftblandning och gnistan. Bussarna är byggda för att kunna krocka och då pyser gasen ut och det är lugnt. Det är när man får den här kombinationen som det blir farligt, säger Karl Orton.

Tillsammans med Trafikverket, fordonstillverkaren MAN, polisen, räddningstjänsten, Region Stockholm och andra inblandade parter kommer Keolis nu att utreda vad det var som gick fel och vad som orsakade gnistan. Karl Orton poängterar att olyckor av det här slaget kan ske med andra typer av bussar.

– Man ska komma ihåg att alla stora fordon har stora mängder bränsle, oavsett om det är etanolbuss eller biogasbussar. Trafiksäkerhet är a och o för oss och vi ska framföra dessa fordon så trafiksäkert som möjligt. Då krävs det att vi tillsammans skapar bra förutsättningar för det. Det finns inga planer på att sluta köra biogasbussar?

– Nej, vi har kört biogasbussarna sedan 2004 och hittills har det fungerat fantastiskt bra. Låt oss titta på orsaken innan vi drar några slutsatser, säger Karl Orton.

Han berättar att busschaufförerna genomgår en 13 dagar lång utbildning innan de börjar köra. En del i utbildningen handlar om gasfordon och försiktighetsåtgärder.

– Vi tränar vår personal för att de ska bli medvetna om hur en gasbuss fungerar och gör allt vi kan för att uppmuntra förarna att följa instruktionerna och inte köra in i tunnlarna.

Clara Fritzon

clara.fritzon@dn.se "